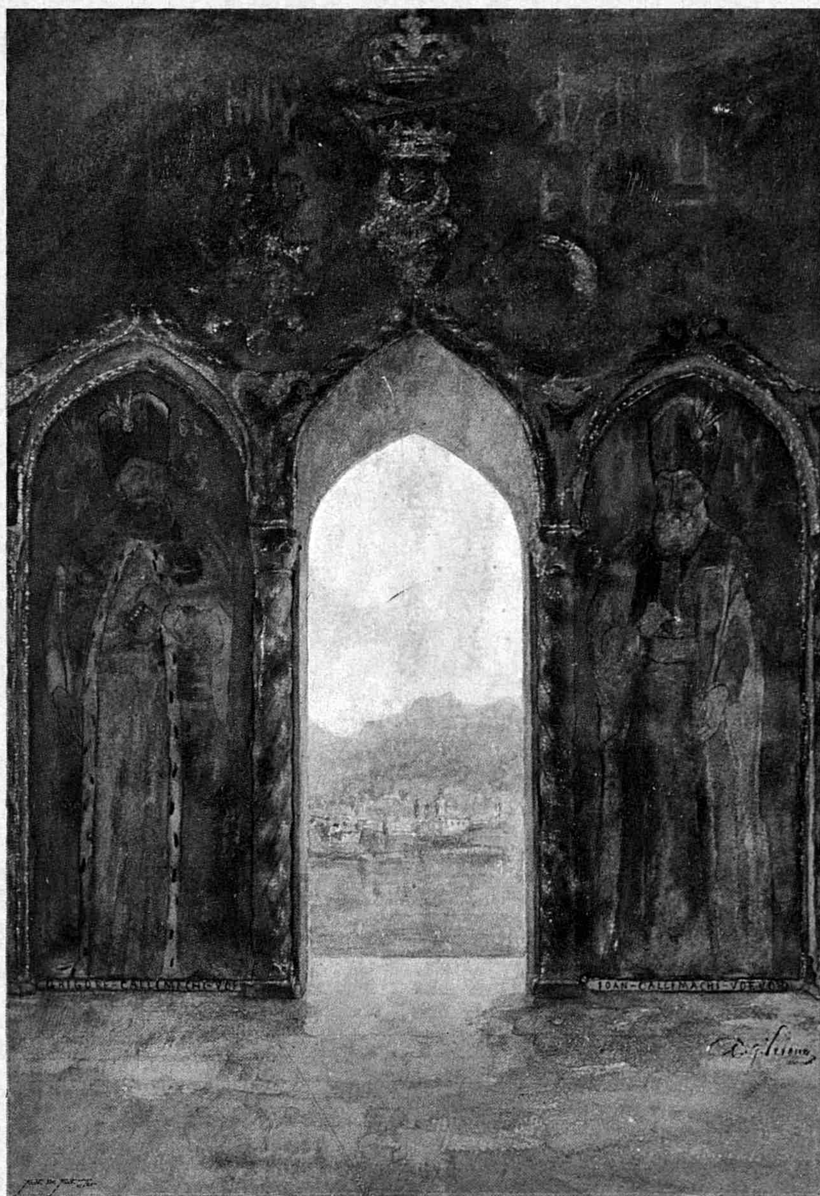

Tip. «Minerva». — Bucureştĭ.

[illegible],
(N° 4418 a.)

DOCUMENTE

PRIVITOARE LA

FAMILIA CALLIMACHI

ADUNATE, PUBLICATE ŞI ÎNTOVĂRĂŞITE DE O PREFAŢĂ

DE

N. IORGA

Profesor la Universitatea din Bucureştĭ

VOL. I.

BUCUREŞTI

INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE ŞI EDITURĂ «MINERVA»

SOCIETATE ANONIMĂ. — CAPITAL 300.000 LEĬ

6, Strada Regală, 6

1902

PREFAȚA

Istoria familieĭ Callimachi a fost scrisă, acum cîțĭ-va anĭ, de d. A. D. Xenopol, care a întrebuințat cele maĭ multe izvoare, scoțînd din ele multe lămurirĭ asupra acestuĭ neam, atît de strîns legat cu istoria noastră timp de aproape un veac. Cine vrea să cunoască desvoltarea spre putere, stăpînirea domnească, exiliul în Constantinopol saŭ suferințele tragice ale Callimachilor poate lua cu încredere în mînă cartea cunoscutuluĭ istoric, din care se va alege, fără îndoială, cu folos.

Dacă însă Prefața noastră, care precede publicația unuĭ mare număr de acte privitoare la această familie domnească, nu se mulțămește a da lămurirĭ asupra elementelor din care se alcătuește colecția, ci dă și ea o povestire istorică despre Callimachĭ, aceasta se datorește pe de o parte faptuluĭ că din ce se tipărește astăzĭ reiese întregirĭ și îndreptărĭ de o mare însemnătate, și apoĭ aceluia că anume din izvoarele pe care le cunoscuse predecesorul mieŭ în aceste studiĭ cuprind une-orĭ și alte știrĭ saŭ că acele izvoare trebuie să primească o altă interpretare.

Decĭ paginile ce urmează nu sînt scrise pentru a formà o nouă istorie a familieĭ Callimachi, ci trebuie privite numaĭ ca niște cercetărĭ menite să puie unele lucrurĭ într'o lumină nouă.

I.

CÎMPULUNGUL.

Într'un unghiŭ de graniță al vechiĭ Moldove, într'un cîmp de munte, într'o vale de sigur, strînsă între înnălțimĭ, răsăriaŭ casele albe, de gospodărie îngrijită, ale unuĭ sat, care nu sămăna cu celelalte saŭ în care toate aveaŭ pînă maĭ tîrziŭ un alt rost de cît aiurea. Oameniĭ de imaginație, patrioțĭ adevărațĭ saŭ falșĭ, carĭ și-aŭ dat osteneala să împodobească trecutul cu lucrurĭ ce n'aŭ fost nicĭ-odată, vorbiaŭ cu convingere de «republica Cîmpulunguluĭ», pe care o puneaŭ alăturĭ cu alte asemenea organisațiĭ republicane, ce ar fi avut ființă pe pămîntul țeriĭ noastre: «republica Vranciĭ», a «Chigheciuluĭ», fără a maĭ pomeni vestita «republică» a Bîrladuluĭ.

Republică? Numele deșteaptă în minte o înfloritoare viață orășenească, zidurĭ, banĭ deosebițĭ, oaste de apărare cu un anume steag, negustorĭ ce străbat drumurile care pornesc dintr'un cuib de muncă. Dacă aceasta e o republică, în zădar ne-am strădui să o căutăm în acest «cîmp» cu căsuțele albe. Se vedea aicĭ ceia ce se înfățișa și în celelalte sate din Moldova, căcĭ Cîmpulungeniĭ făceaŭ și eĭ parte din «țară», adecă, ni spune un Grec ce a stat printre noĭ, în vremea Domnieĭ Callimachilor, «din locuitoriĭ satelor moldoveneștĭ»[1]. Presidentul republiciĭ era un bătrîn vătăman cu opincĭ, care, ca și aiurea, avea drepturile și datoriile largĭ ale unuĭ părinte al sătenilor, totdeauna gata să arunce un sfat roditor saŭ să potolească printr'o vorbă înțeleaptă vrajba ce începea să se aprindă. În jurul luĭ, la socotelĭ și județurĭ, stăteaŭ preoțiĭ și bătrîniĭ, în carĭ se încheiaŭ magistraturile. Vătămanul era acela, care, la o tulburare de pace, la o hrăpire de avere, «striga prin sat să prindză furiĭ [2], iar la

[1] Daponte, în Erbiceanu, *Cron. grecĭ*, p. 191.
[2] Iorga, *Documentele Bistrițeĭ*, I, p. 95, no. CXXIV.

mărturiĭ și judecățĭ bătrîniĭ alcătuiaŭ dintre dînșiĭ «doisprăci gĭurați»[1], precum la tîrgurĭ eraŭ, în acelașĭ număr și pentru aceleașĭ scopurĭ, pîrgariĭ, ce încunjuraŭ și ajutaŭ pe județ saŭ pe șoltuz. Maĭ tîrziŭ abia, supt stăpînirea polonă, întîmpinăm un *jude* saŭ «județ» la Cîmpulung, dar acesta e un judecător străin, un Polon, cu sabia la coapsă, și nu blajinul sătean romîn din alte timpuri[2]. Un «dichiŭ» e pomenit în 1685, dar nu maĭ întîlnim nicĭ odată un astfel de dregător, care pare a fi fost și el dintre țeranĭ[3].

Căpeteniile lor, trimise de la Domnie, îĭ numesc «țăranĭ»[4], și eĭ înșiĭ se înfățișează ca niște umilĭ păstorĭ și plugarĭ, ca niște omănașĭ»[5] adunîndu-șĭ din greŭ hrana în locurĭ vitrege. Erau, înnainte de toate, stăpînĭ de turme, și în capete de vite-șĭ răspundeaŭ, în parte, datoria către Domn, care căuta în colțul lor îndepărtat de munte, berbecĭ pentru Casap-Bașa din Constantinopol[6]. Prin asemenea părțĭ de țara, ogoarele nu se prelungiaŭ pănă în fundul zăriĭ, supt lumina de binefacere și bogăție a soareluĭ și, cine voià să-șĭ aibă o livadă, o grădină, un mic cîmp de meiŭ saŭ de grîŭ pentru trebuințele caseĭ, trebuia să răzbată cu securea în mînă în codrul secular, unde nu se *împietrise* hotare de nimenĭ și asupra căruia, nestrăbătut și nemăsurat încă, plutiaŭ numaĭ pretențiĭ nelămurite de proprietate. Și, afară de aceste lazurĭ stăpînite de acela care le deschisese, maĭ eraŭ cîștigate de Cîmpulungenĭ și părțĭ de fînețe, unde-șĭ mînaŭ vitele, nu numaĭ eĭ, ci și veciniĭ din Ardeal, cari veniaŭ să vereze și turmele lor în acest unghiŭ patriarchal al Moldoveĭ[7].

Din șes se putea răzbate greŭ pănă la săteniĭ Cîmpulunguluĭ și, chiar ajungînd cineva la eĭ, putea fi sigur că va găsi înnainte oamenĭ ce învățaŭ cele maĭ grele lupte, păzindu-șĭ dobitoacele de fiare și de hoțĭ, ce rîvniaŭ de-o potrivă la dînsele. Fiind și la hotar, eĭ trebuiaŭ să facă slujbă armată Domnuluĭ din Suceava maĭ apropiată saŭ din îndepărtatul Iașĭ. Eraŭ străjerĭ, paznicĭ aĭ vămiĭ Domneștĭ, ce se strîngea la Puntea Bistri-

[1] *Ibid.*, II, p. 71, no. CCXII.
[2] *Ibid.*, II, pp. 86—7, n^le CCCXXXV—VI.
[3] *Ibid.*, p. XXIX.
[4] *Ibid.*, II, p. 14, no. CLXXXV.
[5] *Ibid.*, I, p. 77, no. CV.
[6] Dădeau pînă la 24.000 de oĭ; după Cantemir, *Descriptio Moldaviae*, p. 107.
[7] *Ibid.*, II, p. 32.

ţeĭ, unde apele, *curgînd, rupîndu-se* într'o parte saŭ într'alta, despărţiaŭ pămîntul «unguresc» de cel «împărătesc», care, în fapt, eraŭ româneştĭ de o potrivă[1]. Şi, ca «păzitorĭ aĭ granițiĭ , spune unul din aĭ lor, ajuns Domn după tatăl săŭ, care şi el domnise, — li se cuveniaŭ drepturĭ pe care alţĭ săteni nu le a vuse nicĭ odată saŭ nu le maĭ aveaŭ de mult şi nu maĭ cutezau a le cere, fie şi prin rugămințĭ[2].

Maĭ era însă o îndreptăţire a situaţieĭ lor maı bune, măcar pănă la o vreme, decît a restuluĭ «ţeriĭ». În alte părţĭ, de şes saŭ de munte, satele se adunase după descălecare, fusese chemate să-şĭ clădească bordeiele şi casele într'o slobozie deschisă pe moşia boieruluĭ saŭ a Domnuluĭ; orĭ aşezarea găsită de Voevoziĭ ce se coboriaŭ de pe culmĭ n'avea nicĭ o trăinicie şi nicĭ o însemnătate. Pe cînd aicĭ ca şi în Vrancea, la locul păzit spre care nu găsia un drum Tatarul decît pentru a cere din timp în timp, cuviincios, berbeciĭ de carĭ aveaŭ nevoie pe urmă şi stăpînitoriĭ româneştĭ aĭ Moldoveĭ,—aicĭ alergase lumea la adăpost şi se aşezase statornic. În lungul văiĭ, în tot cuprinsul cîmpuluĭ ce se prelungia către şes, prinseră astfel rădăcină satele: Cîmpulungul propriu zis, Dorna şi Runcul Dorneĭ, Vama, unde stătea în calea oaspeţilor şi a carelor vameşul de Cîmpulung, şi pe unde trecea drumul la «Ungurĭ» şi la «Ruşĭ», Sadova, Poşorîta, Fundul Moldoviĭ, Ciocăneştiĭ, Putna saŭ Valea Putneĭ, Căndreniĭ, Şareniĭ şi Iacobeniĭ, pe lîngă care se maĭ adăugiaŭ treĭ sate orĭ sătuleţe pentru a alcătui Ţinutul Cîmpulungean, care nu făcea parte decît de nume din acela al Suceveĭ. În tocmaĭ precum aiurea, într'o altă regiune de margine, unde locuitoriĭ eraŭ maĭ mult Ruşĭ, din Pocuţia ruteană, se formase şi fusese păstrat de Voevozĭ, în vechia luĭ formă, la cucerirea tărzie, un alt Cîmpulung, *cel rusesc*.

Ce se spune despre una din aceste uniunĭ de sate se poate aplica şi celeĭlalte. Despre Cîmpulungul cel vechiŭ, moldovenesc, ştim atît, pentru vremea cea maĭ veche, ca vătămanul, bătrîniĭ-juraţĭ şi preoţiĭ nu-şĭ pierdură rostul de cîrmuire şi conducere, ca în alte sate ale ţeriĭ. Vedem iarăşĭ pe Domn represintat prin

[1] V, *ibid.*, I, pp. 16—7, no. XXI; p. 18; p. 54, no. LXXI.
[2] *Noth- und Hilferuf der Gemeinden des moldauischen Kimpolungischen Okols*, Viena, 1861, 8⁰; no. III; citez din carte bucăţile copiate în colecţia luĭ W. Schmidt, la Museul Naţional din Budapesta.

Vornicĭ, unul saŭ, de obiceiŭ, doĭ, carĭ Vornicĭ eraŭ aleșĭ dintre boieriĭ de neam maĭ puțin cunoscut saŭ dintre tineriĭ ce-șĭ începeaŭ cariera. Astfel se întîlnesc vornicind în această oasă de libertate țerănească dregătorĭ carĭ fusese maĭ înnainte Armașĭ, Postelnicĭ — nu Marĭ-Postelnicĭ —, Pitarĭ, Stolnicĭ, Clucerĭ. Ca Vornic de păstorĭ și-a început cariera, care a mers atît de sus și a fost tăiată așa de tragic, Velicĭco Costin, fratele mareluĭ nostru cronicar [1]. Peste cîteva zecĭ de anĭ, locul acesta îl ocupă două odrasle din marĭ neamurĭ ale țeriĭ: Preda Păladi și Iordachi Cantacuzino [2].

Vornicul n'avea toată puterea, și el trebuia să ție samă totdeauna și de voința unor «omănașĭ» greĭ de dat la brazdă. În scrisorile către vecinĭ se inseamnă «satul» și «vornicul», saŭ se gasesc alăturĭ «Cîmpulungeaniĭ cu Vornic cu tot [3]» orĭ, cînd nu era Vornic, ci numai un locoțiitor al luĭ, un *dregătoriŭ* saŭ *namesnic:* «Cîmpullungeaniĭ cu diregătoriul [4]». Vornicul strîngea darea, hotărîtă odată pentru totdeauna și întărită la fiecare nouă Domnie; el aduna, pe lîngă turmele zeciuite pentru Vodă, și banii străinĭ ce se culegeaŭ la vamă și de carĭ mergea în fiecare an să dea samă la Curte de Sîntă-Maria din August [5], împreună cu vameșul săŭ; luĭ îĭ era încredințată grija de a lua «datul» ciobanilor străinĭ, ce căutaŭ aicĭ pentru oile și cirezile lor de vite pășune maĭ îmbielșugată și maĭ ieftenă [6]. Maĭ departe, el avea sarcina de a păstra liniștea prin străjerĭ și oamenĭ domneștĭ, prinzînd pe furiĭ ce se ațineaŭ la drumurile de hotar și spînzurîndu-ĭ în vederea uneĭ țerĭ și a celeĭlalte [7]. Prin el căpăta Domnia știrĭ despre întîmplările din vecinĭ, și de aceia se căutaŭ pentru acest loc oamenĭ cărturarĭ, carĭ să poată înțelege lucrurile Crailor și Împăraților și să fie în stare a da samă de dînsele. Eĭ primiaŭ, în sfîrșit, poruncile de a cumpara pentru Casa Domnuluĭ, din Ardeal, saŭ din unele părțĭ vecine ale Polonieĭ, șoimĭ trebuitorĭ la răspunderea haraciuluĭ, cuie

---

1 *Doc. Bistrițeĭ*, II, p. 27.
2 *Ibid.*, p. 99, no. CCCLXV.
3 *Ibid.*, I, p. 71, no. XCIV; p. 77, no. CV.
4 *Ibid*, p. 87, no. LVIII.
5 *Ibid.*, p. 64, no. LXXXVI.
6 *Ibid.*, II, p. 32.
7 *Ibid.*, p. 13, no. CLXXXIV.

de șindrilă pentru acoperitul mănăstirilor, prin care se răscumpărau păcatele celor puternici, sape de vii, etc. [1].

Scriind în Rusia despre starea patriei sale moldovenești, Dimitrie Cantemir ne lămurește într'un loc interesant din vestita sa «Descripție» [2] despre Cîmpulung. unul din cele trei ținuturi în care nu sînt boieri, dar nici supuși ai boierilor. În munți, spune el, stau îngrămădite la adăpost «vre-o cincisprezece sate , cu dregătorii lor deosebiți, și cu un *obiceiŭ al pămîntului*, care nu e acel de pretutindeni. Ciobani îndrăzneți, ajutați de asprimea locuinților lor, ei primesc pe Vornicii ce li plac și gonesc pe ceilalți. Dau, cum am spus, darea lor aparte, străveche, pe care nici un Domn nu s'a ispitit s'o crească. Strînși, ei și-ar lăsa vetrele și ar căuta culmile sigure, mîinîndu-și înnainte bogăția fugare.

Privilegii de ale lor înnainte de secolul al XVIII-lea n'avem, dar ne ajută să le gîcim cuprinsul aceluia, păstrat și tipărit în traducere germană, pe care Constantin Duca l-a dat locuitorilor din «Cîmpulungul rusesc, Putila și Răstoace», în Ținutul Cernăuților. Ei arătaseră hrisoavele căpătate de la Vasile-Vodă, de la Gheorghe Ștefan, cari li dăruise un munte, și povestiră cum din cele mai vechi timpuri ei își cucerise cîmpii și fînețe în pădurea străină sau fără stăpîn. Pentru livezi *(Wiesen)* erau deprinși să dea, unde era cunoscut proprietariul, un număr de găini pe an: nouă, șese, trei, după avere. Pentru livezi de fîn *(Rodungen)* la fiece măsură *(Klafter)* de fîn, două parale. De un timp li se cere dijma *(die Grundzinse)* și, pentru a li-o stoarce, proprietarii îi bat și-i căznesc. Pe de altă parte, staroștii de Cernăuți: Pavel Donici biv vel Spătar și Teodor Albotă biv Vel Armaș pîrîse pe Cîmpulungenii ruși că-și vînd pămînturile *(Rodungen)* unii altora, că se ceartă între ei și sărăcesc. În sfîrșit, cîte un loc lucrat de dînșii aparține documentar la mai mulți stăpîni de moșii, fără ca hotarele să fi fost vre-o-dată lămurite.

După o cercetare făcută de doi foști Vornici—și aici ca și dincolo — Ilie Drăguțescu și Ștefan «Buzina», acum Vornici de Poartă, Duca hotărește că țeranii vor păstra livezile *(Wiesen)*, ce le-au despărăginit cu mînile lor, dar că boierii își pot lua îndărăt pămînturile ce li s'au ocupat fără înștiințare. Înstrăinarea

---

[1] *Ibid.*, I, p. 72, no. XCVI; pp. 75—6, no. CI; II, pp. 14—5, no. LXXXVII; p. 17, no. CXCI.

[2] Pp. 123—4.

moșiilor țerăneștĭ nu va maĭ fi îngăduită. Ca venit boieresc *(Zins),* se va plăti de bogațĭ doĭ leĭ, de ceĭlalțĭ 1,30 saŭ un singur leŭ. Din fîn se vor da, fără deosebire, treĭ parale de fiecare măsură. Unde se vor face «roade», din ele boierul îșĭ va culege dijma, ca și, după obiceiŭ, din vînat și pescuit. Vornicii de Poartă vor hotărî locurile. Se va plăti ceva și pentru locurile de casă. Dreptul de judecată, în sfîrșit, îl va păstra Vornicul [1].

Pentru ceĭlalțĭ Cîmpulungenĭ, cari trăiaŭ, din aceleașĭ motive aproape, în aceleașĭ împrejurărĭ, cel d'intăiŭ privilegiu ce cunoștem e acel din 18 August 1747 al luĭ Grigore Ghica, un stăpîn iubitor de ordine și de reforme. El cuprinde un mare număr de scutirĭ însemnate, care nu se acordaŭ, de sigur, pentru întăia oară. Țeraniĭ aceștia fără epitrop nu vor plăti vama cînd îșĭ vor trece vitele, din care se îmbogățiaŭ, în Țara Ungurească, numaĭ cît să nu strecoare și de acelea care ar fi, în adevăr, ale altora. Viind în tîrg cu brînză saŭ pînzeturĭ, eĭ nu vor fi ținuțĭ a răspunde darea tîrguluĭ, vama interioară a orașelor [2]. «Slugile domneștĭ», viind pe la dînșiĭ, nu vor avea drept a cere maĭ mult decît treĭ galbenĭ; tot așa și armașiĭ, iar aproziĭ vor putea pretinde numaĭ doĭ. Strîngerea vechiĭ dărĭ și a dijmeĭ oilor nu se va face prin obișnuițiĭ zapciĭ saŭ prin slugile Vorniculuĭ, ci vătămanul va aduna, după știința și socotința luĭ, suma și turmele ce se vor da de dînsul de-a dreptul zisuluĭ Vornic. Zapciiĭ, ca să nu se amestece, vor primi însă cincĭ parale la galben, cari sînt deosebițĭ de răsura Vistierieĭ. Se hotărește apoĭ ce se va da pentru iernatul vitelor lor, și în braniște și în pădure, și se decide că vinul ce duc Cîmpulungeniĭ la Odobeștĭ, însă cu carele lor, să nu dea nicĭ vamă și nicĭ darea pîrcălăbieĭ [3].

Peste cîțĭva anĭ, după ce se dăruise Marieĭ Jitniceroaia, o mătușă a luĭ Grigore Callimachi, niște munțĭ domneștĭ în aceste părțĭ, ea se apucâ să ceară Cîmpulungenilor, ce-șĭ mînaŭ oile pe pămîntul ajuns al eĭ, un leŭ de casă și dijma «din grădinile de pe lîngă casă și din livezile de fîn» [4]. Eĭ se plînseră la coborî-

---

[1] Semnează Marele-Logofăt Dumitrașcu Roset și Dumitraș[co] Uricarul. Klunker, *Die gesetzliche Unterthansverfassung in Galizien,* Lemberg, 1845, 8°; pp. 177—9, doc. II; copie în Col. W. Schmidt.

[2] *Marktmauth.*

[3] *Noth- und Hilferuf,* pp. 160-2, doc. I.

[4] «Aus denen Kuchelgärten und Heuwiesen.»

torul fostuluĭ luĭ Vornic Toader, şi căpătară scutirea de aceste plăţĭ, pe temeiul că «locuiesc un pămînt îngust, care nu merită să fie închiriat aşa de scump unor oamenĭ săracĭ» [1].

La întoarcerea sa în Domnie, Grigore Callimachi nu uitâ pe Cîmpulungenĭ, carĭ, din partea lor, i se vor fi amintit prin rugăciunĭ şi plîngerĭ. În 1767, el li dădu treĭ hrisoave, care hotărîră definitiv situaţia pe care aceştĭ străjerĭ aĭ ţeriĭ şi păstorĭ de turme, aceştĭ ceĭ maĭ vechĭ dintre moşneniĭ moldoveneştĭ eraŭ să o aibă până la anexarea către Austria.

La 25 Iunie, întăiŭ, el iĭ asigură că nu li se va cere nicĭ o plată din partea stăpînilor de moşiĭ la trecerea pentru păşune din loc în loc, între Sf. Dumitru, care închidea era lucruluĭ la cîmp, şi Sf. Gheorghe, care o deschidea iarăşi în anul următor. Numaĭ cît, ciobaniĭ din Cîmpulung se vor îngriji să nu strice tînul [2].

A doua zi, eĭ capătă aceste scutirĭ, dintre care unele se cuprind şi în actul de la Grigore Ghica. Nu vor plăti nicĭ vama tîrguluĭ pentru produsele ce aduceaŭ la oraşe: pînză de casă, cergĭ, brîurĭ, brînză, lînă, oĭ, mieĭ, vite cornute şi caĭ; nicĭ darea pîrcălăbieĭ. Li se iartă şi foleritul, «adecă doĭ leĭ, treĭzecĭ de parale înnaintea Postelnicilor», şi cele cincĭsprezece parale ce lua starostele pe vin. La vînzarea capetelor de vită, se va plăti numaĭ jumătate din darea prevăzută, jumătatea ce cade în sama cumpărătoruluĭ. Dar vama la hotar — ce li se cruţase odinioară — o vor răspunde, căcĭ «e de obşte, a tuturor, şi cuviincioasă» [3].

În sfîrşit, la 5 Decembre 1767, se hotăresc, în total, dreptăţile sătenilor din Cîmpulung. Ca uniĭ ce păzesc ţara şi n'aŭ de unde scoate prea mulţĭ banĭ, eĭ vor plăti darea veche, în opt soroace, de cîte 920 de leĭ — *Gulden* — fiecare, în banĭ noĭ, fiecare soroc căzînd în cîte o lună. Afară de această dajde, care fusese în vremurile bune singura la care eraŭ ţinuţĭ ţeraniĭ liberĭ din acest colţ uitat de robia claselor muncitoare, — eĭ vor maĭ rĕspunde însă: *a)* «poclonul baeramuluĭ» la Rusaliĭ, ca toţĭ ceĭlalţĭ oamenĭ de sine stătătorĭ; *b)* «două părţĭ de dajde — *Contributionstheile* — în timp de două lunĭ»; *c)* «Ajutorinţa: patru părţĭ în două lunĭ.» Morile

[1] *Ibid.*, no. 3: Iunie 1763.
[2] *Ibid.*, no. I.
[3] *Ibid.*, no. IV.

și ospătăriile vor plăti deosebit, precum se prevede o dare specială pentru preoțĭ și Țiganĭ, ce dădeaŭ veniturĭ Cămăriĭ Domneștĭ, nu Vistieriei. Oieritul a fost scăzut, pentru toțĭ, la 10 banĭ noĭ de oaie, și Cîmpulungeniĭ trebuie să fie și eĭ mulțămițĭ cu această singură reducere. Vama tîrguluĭ li rămîne iertată, ca în concesia specială, ca și foleritul, către Postelnicĭ. Aducînd vin de aiurea pentru a-l răspîndi pe urmă în țară ca niște cărăușĭ — nu vor da vamă. Afacerile dintre dînșiĭ nu vor fi judecate de ispravnicĭ, ci de Vorniciĭ Cîmpulungenĭ. Dacă însă e o neînțelegere cu vre-un om din Ținut — al Suceveĭ, cum știm, — ispravnicul va cerceta din care parte s'a început neînțelegerea. Venind slugĭ domneștĭ «cu poruncă» saŭ pentru vre-o «dare» orĭ proces, slugile și oameniĭ vor primi 5 leĭ și 30 de parale, iar aproziĭ 2 și 30.

Ceĭ patru preoțĭ și tot atîția diaconĭ din Cîmpulung, ceĭ doĭ popĭ din Dorna, popa de la biserica din Poșorîta, acel din Bistrița nu vor da nimica Domnuluĭ, nicĭ Mitropolituluĭ, fără a se scoate măcar «baniĭ școlilor», — prin cari se răscumpăraŭ celelalte birurĭ și năpăștĭ. Scutirea va cuprinde și pe ceĭ cincĭ «slugitorĭ aĭ bisericiĭ» din Cîmpulung. Ca și ceĭlalțĭ preoțĭ însă, eĭ vor da dijma porcilor și albinelor, afară de treĭzecĭ de stînjenĭ liberĭ: pentru fiecare zece stupĭ, vor da un leŭ vechiŭ.

Față de moșieriĭ vecinĭ saŭ de aceia pe pămîntul cărora ajunsese a se întinde, Cîmpulungeniĭ aŭ această situație: Pentru fîn, se va face o învoială, după interesul fiecăruia; eĭ vor fi opriți însă de la «poienile cu iarbă», pe care proprietariĭ și le opresc pentru dînșiĭ. Dijma pentru vînat și pescuit nu se va da: «pentru că vietatea nu stă la un loc, ci se poartă dintr'unul în altul»; e oprit numaĭ ceia ce se chema «vînatul bălților» o jumătate de ceas în susul și în josul mănăstirilor. Cererile de blănĭ — *Abgaben der Marder und derlei* — nu se admit. Fiecare gospodar va da proprietariuluĭ un leŭ pe an și zeciuiala «din ce are». afară de grădinile de legume. În ceĭ zece munțĭ dațĭ Jitniceroaeĭ de fratele eĭ, Ioan-Vodă. situația va fi aceiași ca pe moșiile mănăstireștĭ. Se permite tăierea de crengĭ pentru capre, dar se va face o învoială cu proprietariĭ de grădinĭ.

Peste puțin se făcu «înnaintarea vulturilor», și *cordonul* sanitar crescu așa de mult încît înghiți Bucovina, care a rămas și până astăzĭ pentru Moldoveniĭ neconfiscațĭ: *Cordunul*. În cordon era și Cîmpulungul. care nu se cădea să fie lăsat de o parte.

El ajunse o moșie a fiscului, căci nici în timpurile cele mai rele, de încălcare și sărăcie, de *vatra satului* însuși nu se atinsese nimeni, nici acel Domn cîmpulungean, care, găsind un număr de munți Domnești, adecă fără stăpîn, preferâ să-ĭ dee surorii, ce avea interese în aceste regiuni, decît să-ĭ lase în stăpînirea sătenilor, între cari trăise odată aĭ luĭ [1]. Mîncați din toate părțile, înșelați, vînduți, urmașiĭ luptătorilor d'innaintea descălecării, săteniĭ timpurilor legendare și eroice, — păstrară libertatea lor omenească, pe care nu cuteză nimeni s'o știrbească, dreptul de a se strămuta orĭ unde, luînd cu sine o *cislă*, datoria unui bir personal adecă, pe care n'o răspundeaŭ prin nicĭ un stăpîn de oameni [2]. Și, în același timp, vatra satului nu fu usurpată, — ceia ce n'ar fi adus, de altmintrelea, cine știe ce folos strașnic usurpatoruluĭ. Ea rămîne *pămînt domnesc*, pe care locuitoriĭ de baștină și-l împărțiaŭ după plac, în schimbul răspunderiĭ unuĭ bir proporțional [3], avînd dreptul de a-l vinde și unuĭ străin, dacă se înțelegeaŭ pentru aceasta între dînșiĭ și nicĭ-o rudă nu era nemulțămită.

În Iulie 1783 Cîmpulungeniĭ se înfățișară înnaintea representanților nouluĭ stăpîn pentru a cere să li se hotărească moșia ce li rămăsese: eĭ aveaŭ în fruntea lor pe vorniciĭ de Cîmpulung, pe acel — maĭ noŭ — de Dorna și un număr de fruntașĭ. Eĭ vorbesc cu acest prilej de vechile lor drepturĭ de a deschide calea 'n codru și de privilegiile ce recunoscuse pe rînd situația lor deosebită [4].

Maĭ trecură numaĭ cîțĭva anĭ și nemulțămirile cu noul guvern crescură și maĭ mult. Decĭ, la 1793, eĭ se îndreptară către cîrmuire,

---

[1] Xenopol, *Istoria și genealogia Caseĭ Callimachi*, pp. 243-4.

[2] *Protokoll der k. k. öst. Commissionsglieder bei Übernahme der Bukovina*, în colecția de transcripțiĭ W. Schmidt, de unde am luat și alte izvoare —, la Bibl. Museuluĭ Național din Pesta. 26 Mart 1764. Un locuitor din Cîmpulung merge la șes, dar plătește birul săŭ tot cu Cîmpulungul. Întorcîndu-se, află moșia sălbătăcită și roagă pe Ilie biv vel Șătrar și Vornic de Cîmpulung, precum și obștea satuluĭ, să-ĭ facă o hotărnicie; No. 81.

[3] În 1774, vînzare în asemenea condițiĭ către «Moise Evreul fiul luĭ Iacob»; *ibid.*, No. 53. Cf. No. 51: vînzare în 1686, pentru greutatea de a se plăti birul, satul fiind pustiit.

[4] *Noth- und Hilferuf*, pp. 144-59. Se menționează la hotărnicie: «poiana la bour», «Pietrele Doamneĭ», unde și-ar fi găsit refugiul o Doamnă urmărită de Turcĭ, «dania luĭ Alexandru-Vodă», a Lăpușneanuluĭ adecă, de care se vorbește în *Documentele Bistrițeĭ*, etc.

aratînd că aŭ trecut treĭ sute de anĭ, de cînd neamul lor se află acolo la izvoarele Dorneĭ, Bistrițeĭ și Moldoveĭ, în sălbătăcia munților, din codriĭ cărora aŭ gonit fiarele: «lăzuind codrul verde cu multă sudoare și muncă». De la anexare, aŭ ajutat la deschiderea unuĭ noŭ drum spre Ardeal și, ca răsplată, aŭ văzut impuindu-li-se caĭ de forșpan — ca, supt Domnĭ, ceĭ de olac, pe cari eĭ însă nu-ĭ datoriaŭ —, pe cînd boieriĭ și vechiliĭ lor cereaŭ de la dînșiĭ veniturĭ țăraneștĭ: «adetul caseĭ» și «dijma». Cîrciumile aŭ încăput pe mîna străinilor, plata pentru întrebuințarea pădurii s'a ivit, vînatul și pescuitul aŭ fost oprite acum; se vorbește și de un adetiŭ» al morilor. Atîta se stoarce de la dînșiĭ, atuncĭ cînd «toată hrana noastră, o zi cu alta, în toată viața noastră: la vreme de post, mămăligă uscată — mulțĭ sînt cariĭ nicĭ aceie n'aŭ —, iar în vreme de frupt, o zi ca alta, mămăligă și brînză — și aceĭ maĭ mulțĭ n'aŭ nicĭ aceia. Iar găinĭ, gînște și rațe, cum și rămătorĭ de tăiat, la noĭ foarte rar se află, fiindcă nu este cu ce să-ĭ ținem». Turmele marĭ sînt puține, iarna e grea și timpurie, fînul costă în depărtare prea mult; așa încît, sfîrșesc eĭ, «nu-ĭ cu putință ca să putem trăi[1]».

Pănă în secolul trecut încă s'a auzit glasul de tînguire și protestare al Cîmpulungenilor, cari nu-șĭ uitase trecutul și ar fi dorit să se apropie cît maĭ mult de dînsul. Și astăzĭ încă, în luptele ce se maĭ daŭ pentru neam în Bucovina, împărătească» înnainte de toate, Cîmpulungeniĭ par a aduce o energie care lipsește aiurea și ni arată cîtă putere zace în poporul romănesc acolo unde el a fost ferit de amestecurĭ prea multe și de o sărăcie prea mare.

[1] *Noth- und Hilferuf;* traducere romănească, în *Uricariul*, VI, p. 164 și urm.

II.

ÎNCEPĂTORUL FAMILIEĬ: TEODOR CALLIMACHI.

La 12 Maiŭ 1688 începea să se clădească la Cîmpulung o bisericuţă de lemn, cum se făceaŭ atîtea pe această vreme, de ctitorĭ a căror pungă nu corespundea iubiriĭ lor de Dumnezeŭ. În acest chip, se gîndia, în acelaşĭ timp,. să prelungească amintirea sa fiul de mazil sărac care chemase meşterul dulgher la acest lucru creştinesc. Alcătuită cu îngrijire, biserica luĭ Toader Calmăşul a durat pănă astăzĭ şi, strămutată într'un sat de Huţanĭ din munte, în acelaşĭ Ţinut cîmpulungean, ea adăposteşte şi acum credincioşĭ, de aceiaşĭ lege creştină, dacă nu de acelaşĭ neam romănesc [1].

Întemeietorul acesteĭ simple case dumnezeeştĭ făcu, după obiceiul ctitoresc, chiar atuncĭ cînd era vorba numaĭ de atîta, o pisanie şi un pomelnic, ce nu ni s'aŭ păstrat amîndouă. Pisania se săpa de regulă în piatră, dar aşa ceva nu şi-ar fi găsit locul într'o biserică făcută cu fierăstrăul. Decĭ, pe o scîndură netedă de lemn, un săpător va fi însemnat, cu maĭ mult saŭ maĭ puţin meşteşug ţerănesc, numele luĭ Toader Calmăşul. Cînd, după moartea acestuia, trecînd încă mulţĭ anĭ, fiul Calmăşuluĭ ajunse Ioan Teodor Voevod, o altă scîndură înlocui pe cea de la început, şi pe aceasta de a doua, cea domnească, o avem [2].

Pomelnicul e însă cel de la început. Se înşiră într'însul maĭ multe persoane, bărbaţĭ şi femeĭ, al căror rost îl ştia de sigur foarte bine ctitorul Toader, dar care aŭ căzut pentru noĭ în uitare desăvîrşită, de unde nu e de crezut că se vor maĭ înnălţa

[1] Cf. Stefanelli, în *Arch. soc. şt. şi lit. din Iaşĭ*, VII, p. 355 şi urm.; Xenopol, *o. c.*, p. 237.
[2] *Ibid.*

prin vre-o descoperire. În afară de aceștĭ necunoscuțĭ, găsim în pomelnic numele părinților și al soțieĭ Calmășuluĭ. Ceĭ d'intăiŭ se numiaŭ Vasile și Arvasia, și aceasta e tot ceia ce știm despre dînșiĭ. căci numele unuĭ Vasile Calmășul nu se găsește pomenit nicĭ o dată în corespondența cîmpulungeană a secoluluĭ al XVII-lea [1]. Soția se numia Nastasia, și un cronicar grec, care a locuit maĭ mult timp în țerile noastre și a avut totdeauna legăturĭ cu dînsele, ni spune despre dînsa că ar fi fost o Cernăuțeancă [2]. Dar lămurirea n'are nicĭ o însemnătate: în adevăr, cronicarul urmează povestind că prin această căsătorie Teodor s'a așezat și el în Cernăuțĭ, și termină explicînd prin vecinătatea Polonieĭ, studiile de leșește și latinește, pe care le-a făcut, pentru a-șĭ croi un mare viitor, Ioan, fiul luĭ Teodor.

Așa încît adevărul trebuie văzut ast-fel. La Comnen Ipsilant, cronicarul nostru, e o știință nelămurită asupra origineĭ cîmpulungene a luĭ Ioan-Vodă și asupra așezăriĭ părinteluĭ luĭ în acest sat: cunoștințile, dobîndite în Polonia, ale luĭ Ioan Calmășul aŭ făcut pe narator să schimbe între ele cele două localitățĭ bucovinene: Cîmpulungul de lîngă Ardeal cu Cernăuțiĭ de la granița polonă.

Nastasia, jupăneasa luĭ Toader, o jupăneasă rurală, era decĭ o Cîmpulungeancă, din vre-un neam maĭ răsărit și maĭ cu stare. Era un Cîmpulungean și Toader? Aceasta nu mi se pare sigur. Și nu numaĭ din causa acesteĭ mărturiĭ a doctoruluĭ Ipsilanti că el ar fi venit de aiurea și căsătoria l-ar fi statornicit aicĭ, ci și din alte motive.

Între boieriĭ luĭ Ioan Teodor Calimah, fiul Calmășuluĭ, se întîlnește ca Mare-Spătar un boier isteț și priceput la scris, care a așternut o scurtă continuare la vechile cronicĭ ale țeriĭ sale. Acest contemporan luminat a fost înnaintat în rîndurile boierimiĭ de Ioan-Vodă, căruia i-a păstrat pentru aceasta o recunoștință, pe care o exprimă pe deplin în leatopisețul săŭ. Ioniță Canta nu putea să se înșele asupra originiĭ patronuluĭ săŭ de odinioară, și, dacă ar fi avut vre-o îndoială, n'avea de ce s'o ascundă. Și acest martur cu totul sigur, ale căruia spuse despre

[1] Publicată în *Documentele Bistrițeĭ*.

[2] Atanasie Comnen Ipsilanti, Τα μετὰ τὴν ἅλωσιν, tipărit de Gherman Aftonidul, în 1870, p. 349.

Ioan Callimachi se adeveresc în întregime, vorbeşte astfel despre începuturile acestuï neam domnesc noŭ: «Acest Domn aŭ fost din părinţĭ fecior luĭ Teodor Calmăşul, carele aŭ fost din mazilii ceĭ de giosŭ; *patria luĭ aŭ fostŭ în Ţinutul Orheiuluĭ:* creştin bun şi cu frica luĭ Dumnezeŭ, petrecînd viaţa lor cu puţin prilej — adecă: cu puţină avere —, şi cu paza bisericiĭ, şi cu alte fapte bune, după putinţa lor» [1].

Dacă ar fi fost Cîmpulungean neamul Calmăşuluï, el s'ar găsi pomenit undeva prin multele documente din secolul al XVII-lea, ce aŭ pornit din această aşezare de ţeranĭ: dar aceasta nu se întîmplă. Abia tărziŭ de tot, în cel din urmă an al seculuiuï al XVIII-lea, întrebîndu-se bătrîniĭ loculuï de un Cîmpulungean ajuns Vlădică la Muscalĭ: Gavril Bănulescu, despre neamurile Călmăşenilor, Erhăneştilor şi Bănuleştilor, care-l interesaŭ, eĭ răspunseră că aceste treĭ familiĭ aŭ pornit din acelaşĭ trunchiŭ, vechiŭ băştinaş al satuluĭ, că sînt, precum se zicea atuncĭ, tustrele neamurĭ *dintr'un bătrîn,* saŭ din acelaşĭ strămoş întemeietor de moşie [2]. Se poate însă judeca lesne cîtă încredere poate merita o asemenea aserţiune, în care nu se preciseză nimic maĭ mult, faţă cu lipsa desăvîrşită a Călmăşenilor în scrisorile Cîmpulunguluĭ. Era, pentru o aşa de înnaltă faţă bisericească, o adeverinţă de complesenţă, maĭ mult.

În această *carte* îngăimată în cuvinte nehotărîte se maĭ spune că din sat aŭ plecat mulţĭ din aceştĭ fruntaşĭ spre a-şĭ căta norocul în lume: «din Bănuleştĭ şi din Erhăneştĭ la ţara Ardealuluĭ, şi din Calmăşeştĭ la ţara leşască» [3]. În Bucovina se află însă familiĭ cu numele de Calmuţchi, şi s'a afirmat că între Calmuţchiĭ bucovinenĭ şi Calmăşiĭ cîmpulungenĭ ar fi o legătură de sînge, de şi ea nu s'ar putea statornici prea de aproape.

Eĭ bine, pentru Calmuţchiĭ ceĭ maĭ vechĭ, pentru singuriĭ cari aŭ un trecut istoric, înrudirea se dovedeşte a fi cu neputinţă. Aceştia eraŭ, în adevăr, Cîmpulungenĭ, dar de ceilalţĭ: «ruseştĭ», din Ţinutul Cernăuţuluĭ. Iată, în adevăr, actele ce-ĭ privesc.

În colecţia de documente romîne şi rutene, tipărită la Colomea,

[1] *Letopisiţe,* ed. a II-a, III, p. 187.
[2] Stefanelli, *l. c.* Cf. acelaşĭ, în *Analele Academieĭ Romîne* pè 1901.
[3] *Ibid.*

în 1879, de Teodor Bielouc, se dă actul, din 23 Novembre 1719, — probabil însă 1709 — prin care «boiarinul Dumitrașco Calmoțchi căpitanŭ și Petre cafegiu» sînt înputerniciți «a cerca unde ar afla orĭ-ce feliŭ de bucate saŭ de lucrurĭ de ale boiarilor ce sînt eșițĭ din țară»[1]. Supt Grigorie Ghica, în 1731 și 1737, se judecă o încălcare de moșiĭ în Ținutul Cernăuțuluĭ, făcută de «Calmuschiĭ», care moare înnainte de a se hotărî lucrul, lăsînd un fiŭ, cu care urmează vrajba[2]: din cel din urmă act domnesc aflăm că aceștĭ Calmuțchi eraŭ «șlehticĭ, oamenĭ de frunte» și că «moșul» căpitanuluĭ Dumitrașco se chema «Dumitrașco de Zastavna»[3]. În sfîrșit, la 26 Novembre 1768, Ioan Teodor Callimachi dă o carte a sa «boiaruluĭ nostru Mihalache Calmuțchi, Vornicul de Cămpulungul rusescu», adecă acel dregător care strîngea în sate «bani cĭferturilor»[4], și care primește misiunea de a lua «socotială și samă curată» de la predecesorul săŭ, ce va putea apoĭ «să să ridice de acolo din Cămpulungu, să-ș caute de treaba luĭ». Decĭ prin locurile unde-șĭ aveaŭ moșiile, prin situația unuia dintre eĭ ca Vornic la Cîmpulungul rusesc, prin chipul maĭ ales cum Ioan Teodor Callimachi, fiul Calmășuluĭ, vorbește de acest Calmuțchi, ideia uneĭ înrudirĭ pare a se inlătura cu totul. Porecla de Calmuc — căcĭ aceasta înseamnă și Calmășul și Calmuțchi — se putea da, firește, tot așa de bine unuĭ Moldovean în Moldova, — să ne gîndim la ceĭ doĭ șefĭ de micĭ oștirĭ, Turculețiĭ, de la sfîrșitul seculuĭ al XVII-lea, cari se scriaŭ și: Turcul, fără să fie cîtușĭ de puțin Turcĭ — și unuĭ Polon din Țara Leșească.

Maĭ departe, după încheiarea păciĭ din 1739, Turciĭ fură adușĭ să restituie Moldoveĭ raiaua întinsă a Hotinuluĭ și, comunicînd această știre frateluĭ săŭ Dumitrașco, Ioan Callimachi, atuncĭ Mare-Dragoman, îĭ dă sfatul să «caute de avem acolo la Nistru nescaeva moșiĭ, saŭ despre Mihuleț, să le cercĭ»[5]. «Moșiĭ», maĭ ales de acelea uitate și care rămînea să se caute prin întrebărĭ

[1] P. 17. Cf. Nicolae Costin, p. 70, unde se vorbește de pribegirea acestor boierĭ «la luna luĭ Octomvrie în 14, în zioa de sărbătoarea Prea-Cuvioaseĭ Parascheveĭ».

[2] *Ibid.*, pp. 19-22.

[3] «A luĭ Dumitrașco de Zastavna, a moșuluĭ Calmuschiĭ.»

[4] *Ibid.*, p. 23.

[5] V. despre scrisoare maĭ departe, în acest volum.

şi răsfoirĭ de acte, nu pot fi cumpărăturĭ, ci moşiĭ în vechiul şi clasicul înţeles al cuvîntuluĭ, adecă părţĭ din patrimoniul de familie.

Ni s'aŭ păstrat cele două testamente saŭ diate ale Băneseĭ luĭ Dumitraşco Calmăşul: printre moşiile pe care le împarte între băiatul şi cele două fete ale eĭ, se află şi una «Cuizeuca» orĭ «Cuziuca», «ce este la Ţinutul Orheiuluĭ» [1]. Despre această moşie se spune că «aŭ fost a noastră părintească [2]». Nu doară că ar fi aparţinut părinţilor, necunoscuţĭ nouă, aĭ aceşteĭ Bănese Maria, căcĭ i s'ar fi zis atuncĭ: «a noastră de zestre». Şi apoĭ, îndată după aceasta, Maria vorbeşte de învoiala făcută pentru acest pămînt cu «sora sa Paraschiva», care-ĭ era cumnată, soră cu bărbatul eĭ mort. «M'am învoit cu soru-mè Paraschiva, şi am priimit eŭ părţile din Cuziuca, şi dumneaeĭ aŭ priimit părţile din Obor[o]cenĭ, unde i-aŭ fost aşăzare.»

În sfîrşit, răp. Al. Papadopol-Calimah şi, după el de sigur, d. A. D. Xenopol, aŭ citat nişte inscripţiĭ mormîntale de la monastirea «Ciurul» — ceteşte: Ciuhrul, vechiul şi bunul nume moldovenesc — din Basarabia, care ar aminti că supt pietrele pe care sînt scrise, s'ar odihni două principese moldovene din neamul Callimachilor. Una ar fi Doamna luĭ Ioan Teodor-Vodă, Doamna Raliţa. trecută după moartea soţuluĭ eĭ, în 1760, la viaţa călugărească, iar cealaltă o fiică a eĭ, moartă poate de maĭ mult timp, de pe cînd familia acestuĭ Voevod se maĭ afla în Moldova, în treapta uneĭ boieriĭ modeste [3]. De amîndouă pisaniile s'ar fi vorbind în *Memoriile societăţiĭ din Odessa*, pe 1884, partea a II-a saŭ a III-a, dar n'am publicaţia la îndămînă, aşa încît pentru moment verificaţia, atît de necesară totuşĭ, îmĭ e imposibilă.

După toate acestea îmĭ pare că rămîne stabilită originea basarabeană a luĭ Teodor Calmăşul, pe care întîmplarea-l aduse în Cîmpulung, unde-l stabili căsătoria cu o fată de acolo. dintre păstorĭ, Nastasia [4].

---

[1] Xenopol, *l. c.*, p. 259. Aicĭ ca şi în multe alte locurĭ numele saŭ textul este revăzut pe documentele originale.

[2] *Ibid.*, p., 256.

[3] V. Xenopol, p. 16.

[4] Din pomelnic se vede că el avu şi un frate, Nicolae, dar nu ştim ce s'a făcut cu dînsul.

Orheienii aceştia aveaŭ o fire asămănătoare cu a Cîmpulungenilor, de şi nu tráiaŭ tocmai în aceleaşĭ împrejurărĭ, şi, ca şi dînşiĭ, eĭ eraŭ vestiţĭ în Moldova. De cînd Turciĭ se aşezase în raiaua Tighineĭ, de cînd Cazaciĭ, lacomĭ de plean moldovenesc, găsise vadurĭ peste Nistru, eĭ alcătuiaŭ aicĭ o strajă vitează şi mîndră. Orheiul se făcuse cetate de Petru Şchiopul, către sfîrşitul veaculuĭ al XVI-lea, şi cel d'intîiŭ pîrcălab al luĭ, Munteanul Pîrvu, fusese un vrednic păzitor de hotare. Venind ca Domn Aron, cu dăbilariĭ luĭ turcĭ şi creştinĭ, eĭ nu voiră să-l sufere, ci-ĭ ridicară împotrivă, eĭ şi Soroceniĭ, locuitoriĭ Soroceĭ, de o faimă maĭ veche, un pretendent, ce fu învins la Răut[1]. În ajunul Craciunuluĭ din anul 1593, şeicile Cazacilor se opresc la Orheĭ, unde se ţinea un bîlciŭ de graniţă pentru Tatarĭ, Turcĭ şi Moldovenĭ, pradă, ucid şi daú foc[2].

Dar oraşul se ridicâ din ruinele sale, păstrînd, ca şi înnainte, pe lîngă şoltuzul şi ceĭ doĭsprezece pîrgarĭ, ce se întîmpină în această epocă, şi pîrcălabul[3]. Acesta n'avea numaĭ grija de a apăra ţara de străinĭ, ci şi de a stăpîni pe neastîmpăraţiĭ «neameşĭ» saŭ «mazilĭ» din Ţinut. Eĭ se răsculară de două orĭ împotriva luĭ Alexandru Movilă, adus de rudele sale polone, încercară încă odată să aducă un Domn în Scaun supt Radu Mihnea şi tulburară printr'o ridicare a lor scurta stăpînire a luĭ Gaşpar Gratiani. Supt Gheorghe Ştefan maĭ găsim încă paza pîrcălabuluĭ, care avea iarăşĭ Nistrul de supraveghiat, de teama Cazacilor luĭ Hmilniţchi. În sfîrşit, Duca-Vodă hrăpitorul aprinse în eĭ vechia lor patimă de răscoală, şi se ştie cît avu de lucru acest aprig strîngător de bogăţiĭ cu Hîncul şi Durac, sprijiniţĭ de Orheienĭ şi Lăpuşnenĭ[4], pe aĭ căror boierĭ, spune Nicolae Costin, îĭ uitase la slujbe, pentru a-şĭ aduce aminte de dînşiĭ numaĭ la birurĭ[5]. Pentru că supărase pe Grecĭ, în casele cărora din Iaşĭ pătrunseră, precum luară în stăpînire şi Curtea luĭ Vodă, aceştĭ mazilĭ neînfrînţĭ fură prădaţĭ, la rîndul lor, de

[1] Ureche, p. 240.

[2] Iorga, *Acte şi fragm.*, I, pp. 134-6. Cf. *Chilia şi Cetatea-Albă*, p. 207 şi tabla, la numele de: Orheĭ.

[3] V. Iorga, *Studiĭ şi Doc.*, V, p. 74.

[4] *Doc. Bistriţeĭ,* II, p. xxv.

[5] *Letopisiţĭ*, II, p. 7.

Tatarii pe cari Domnul și-ĭ chemase în ajutor și cu cari cîștigase biruința [1].

Pentru un ast-fel de războiŭ în potriva Domnieĭ eraŭ potriviți aceștĭ luptătorĭ din neam în neam. Firește însă că puterea lor de împotrivire nu era în stare să oprească desfășurarea biruitoare a uneĭ marĭ oștirĭ supt steagurĭ regale. În războiul ce se deschisese între Polonĭ și Turcĭ, ceĭ d'intăiŭ încercară la început — 1683-4 — să impuie Moldoveĭ pe fugarul Ștefan-Vodă Petriceicu, și nu izbutiră; o lovitură asupra Bugeaculuĭ se mîntui printr'o retragere desastroasă. Urmează harțe la hotare, în care Orheieniĭ își vor fi găsit locul, cu toate că greutatea apărăriĭ căzu asupra locuitorilor din nordul țeriĭ, cari se împrăștiară în 1685. Expediția personală a regeluĭ Ioan, viteazul Sobieski, în 1686, nu lăsă urme de cucerire trainică. Acestea aduseră o încetinire simțitoare a războiuluĭ, și el căpătă din noŭ putere abia în 1691, cînd apăru iarășĭ în Moldova Craiul [2].

În acest an se ocupară de Polonĭ, cu mult simț al împrejurărilor, două regiunĭ, prin care se puteaŭ ținea în loc orĭ-cînd Tatariĭ dușmanĭ și Moldoveniĭ nesigurĭ aĭ Domnuluĭ. Pornind din sus, se întăriră cu joimirĭ cetățile din apropierea munților: Suceava, Neamțul, mănăstirile cu zidurĭ puternice, adevărate cetățuĭ: Agapia, Secul, unele sate în care curțile boiereștĭ eraŭ capabile de a adăposti ostașĭ: Lențeștĭ, Orășanĭ, orĭ, în sfîrșit, așezărĭ țeräneștĭ, destul de grele de atins pentru ca să nu maĭ fie nevoie de știința ingineruluĭ militar: Cîmpulungul moldovenesc, Hangul. Pe de altă parte, o ceată de Cazacĭ și de Polonĭ aĭ Palatinuluĭ de Chelm puseră mîna pe cuibul de pîndă al Soroceĭ, cu întăririle-ĭ de piatră încununate cu înnalte turnurĭ [3].

Pentru toate părțile de către Nistru, aciuarea Căzacilor în Soroca însemna prada în permanență, jaful sistematic, imposibilitatea aproape desăvîrșită de a lucra pămîntul și de a păstra hrana dintr'o zi pe alta. Tot ținutul se *bejeni*, locuitoriĭ de orĭ-ce treaptă luîndu-șĭ lumea în cap. «Și de la Iașĭ în sus», scrie

[1] Neculce, *ibid.*, p. 198. Cf. și *Doc. Bistrițeĭ*, II, p. xxv.

[2] *Chilia și Cetatea-Albă*, p. 235 și urm.

[3] Pentru descrierea Soroceĭ, v. Cantemir, *Descr. Mold.*, p. 16. Pentru luptele de care era vorba, v. critica izvoarelor în a mea *Ist. liter. rom.* Cf. la numele deosebitelor localitățĭ de care pomenim; maĭ ales, p. 225. Cf. Hurmuzaki, V [2], pp. 235—6, no. CCCLXV.

Amiras, «era ţeara pustie, ca şi în ceia parte de Prut: numaĭ la Lăpuşna şi la Orheĭ tot se aflaŭ puţinteĭ oamenĭ»[1].

Se ştie că, la 1692, Turciĭ Serascheruluĭ şi Moldoveniĭ luĭ Constantin-Vodă Cantemir, unindu-se la Orheĭ, făcură o expediţie de recuperare la Soroca, în toamnă, dar cetatea se apără bine şi, după cîte-va săptămînĭ, oastea de încunjurare trebui să se întoarcă înnapoĭ[2]. Totuşĭ aflăm din Mustea[3] că «la anul» Cazaciĭ părăsiră cetatea, unde nu era poate mijlocul de a li se trimite hrana, şi astfel rămaseră între zidurĭ «numaĭ oameniĭ de loc , — cine şi în ce hal ne putem închipui.

Dar nicĭ acum Orheieniĭ pribegĭ nu puteaŭ cuteza să se întoarcă. Soroca se dovedise a fi un punct prea periculos pentru ca el să poată fi lăsat în mîna Moldovenilor săracĭ şi nepotrivițĭ pentru războiŭ, ce se oploşise acolo după plecarea «steagurilor» crăieştĭ. La asediul din 1692 luase parte un anume «Steţ», Hatman al Ucraineĭ , al slobozieĭ căzăceştı, a «Hanuluĭ»[4]. Locul îı placu şi, cînd nu maĭ era cine să-l apere de lăcomia luĭ, Steţ ceru să i se dea voie a deschide şi pe acest pămînt moldovenesc bun pentru jafurĭ o «Ucraină» de ale sale. «Aşijderea, la Ţinutul Orheiuluĭ şi a Lăpuşneĭ», ne lămureşte un cronicar contemporan, «coprinsese acum Hanul tătăresc, de făcuse Hatman căzăcesc, de ţinea pe locul ţăreĭ, cu tîrgurĭ şi sate, numindu-se Căzacĭ. şi maĭ mult Moldovenĭ eraŭ». Neapărat că lîngă aceştĭ Cazacı tătăreştı înnaintară, din şesurile bugecene, Tatariĭ curaţĭ: Decı se făcuse şi sate tătăreştĭ, a luĭ Giaun Mîrza şi altor mîrzacı, de cuprinsăse locul ţăreĭ, aproape din Chişinăŭ pînă în Nistru [5].

Aceasta se întîmplâ prin 1694. Poloniĭ răspunseră la o astfel de măsură daunătoare lor printr'o nouă expediţie, un noŭ podghiaz nimicitor al Cazacilor, supt un anume Samus saŭ Samuil. Şi abia pacea din 1699 dădu acestor regiunĭ siguranţa, voia de a lucra într'o relativă linişte, pentru ca Orheiul să poată ajunge iarăşĭ, după vre-o douăzecĭ de anĭ de muncă, un tîrg «frumos şi îmbielşugat în de toate ce trebuie pentru viaţa omuluĭ» [6].

---

[1] *Letopisițe*, III, p. 110. Cf. aşa zisul Mustea, *ibid.*, p. 25.
[2] Izvoarele în *Doc. Bistriţeĭ*, II, p. XXXVI.
[3] *Mag. istoric*, III, p. 58.
[4] Neculce, p. 240.
[5] P. 38.
[6] Cantemir, *Descr. Mold.*, p. 15.

Pentru fugariĭ înnaintea joimirilor, Nemţilor regalĭ şi Cazacilor cu Hatman de la creştinĭ, eraŭ două căĭ deschise, cînd scăpaŭ de funia robilor: să moară de foame saŭ, dacă eraŭ oamenĭ în stare a învîrti o sabie, *să se scrie la steagurĭ*. Sobieski nu despreţuia pe aceştĭ Moldovenĭ ce veniaŭ să-şĭ caute norocul în rîndurile lefegiilor săĭ, şi eĭ aveaŭ ca îndemn pentru această schimbare de stăpîn, pe lîngă nevoie, şi ispita: ajunsese doar ofiţer regal. mare boier moldovean şi apoĭ Domn al ţeriĭ cineva care plecase în tinereţele sale ca un biet fiŭ de mazil din părţile Fălciiuluĭ: însuşĭ Voevodul din Scaun, Constantin Cantemir [1]! Aşa încît, îndată ce războiul acesta noŭ dintre creştinĭ şi păgînĭ începu să se arăte neprielnic celor din urmă, al căror Domn bătrîn stătea, cu frica în sîn, strîns în Iaşĭ, — din toate părţile oamenĭ de ispravă, ce doriaŭ să-şĭ arăte în vederea tuturora însuşirile de voinicĭ, alergară în taberele leşeştĭ. Între dînşiĭ se întîmpină şi Muntenĭ. ca Lascăr Cioranul saŭ Constantin fiul luĭ Hagi Constantin Boescu, ca Preda Păharnicul [2] orĭ Chighecenĭ, ca Postolachi Chigheciŭ, ce ajunse apoĭ căpetenie de *steag romănesc* în slujba Ţaruluĭ [3]. Dar ceĭ maĭ mulţĭ eraŭ Moldovenĭ din părţile de sus ale ţeriĭ, ocupate de oştirile regale. Astfel ceĭ doĭ Turculeţĭ, Costaşco şi fratele săŭ maĭ mic, dintre cari cel d'intăiŭ fu numit în 1687 comandant de Cernăuţĭ, prin care părţĭ îşĭ avea moşiile, şi trecu apoĭ şi el la Muscalĭ [4]. Apoĭ Alexandru Davidel, saŭ — polonisat — Davidenko, care, în alte împrejurărĭ, rîvni tronul moldovenesc [5]. «Sandul sin David ot Zaluce» semnează însă la 1678 şi ni arată prin această semnătură originea sa bucovineană [6]. Maĭ întîlnim, după documente contemporane, pe Lupaşco Murguleţ, care ajunse rohmistru, ca şi Turculeţ, pe cînd Chigheciŭ era numaĭ «horonje», ofiţer inferior: familia acestuia, Murgul saŭ Murguleţ — ca şi: Turcul şi Turculeţ — e din regiunea Cernăuţilor, unde vedem afacerile eĭ purtîndu-se totdeauna înnaintea staroştilor [7] şi

[1] V. *Ist. lit. rom.*, II, pp. 298—9.
[2] *Stud. şi doc.*, V, pp. 47—8.
[3] *Doc. Bistriţeĭ*, II, p. XXXVI.
[4] V. deocamdată *Doc. Bistriţeĭ*, I, pp CV—VI; II, pp. XXXII—III.
[5] V. *ibid.*, II, p. 141.
[6] Hasdeŭ, *Arch. istorică*, III, p. 252.
[7] *Ibid.*, p. 247.

unde a fost chiar staroste, la 1674, un Nicolae Murguleț, care e tatăl luptătoruluĭ nostru [1]. Maĭ găsim pe Miron Cucoranul, care este cumnatul Polonuluĭ Andreĭ Grohalski, ce scrie romănește: Cucoranul e și el dintre mazilii pămîntuluĭ bucovinean, și membri aĭ familieĭ luĭ se găsesc adese orĭ în actele Murguleților. Nu se spune familia luĭ Toader Vel Armașul, tovarășul de arme al celor de maĭ sus, dar el pare să fie Nacul, și în acest cas e și el un boier din «sus» [2]. Pătrășcan Tăutul e un coborîtor al mareluĭ sfetnic al luĭ Ștefan-cel-Mare, și acest vechiŭ boier al Moldoveĭ eroice avea stăpînirĭ luate de la Poloni tocmaĭ la această graniță nordică; «Pătrașco Tăutul» fusese supt Duca-Vodă, în ultima Domnie, unul dintre pribegii la Muntenĭ, ca și Sandu Davidel [3]. În privința luĭ Ilie Abăza Postelnicul, cunoscut de altfel prin cariera luĭ ulterioară, nu-ĭ putem hotărî originea, cu toate că-ĭ găsim o rudă ca egumen la Sf. Ilie în Bucovina și alta ca Vornic la Cîmpulung [4], dar Sandul Volcinschi, horănji» la Polonĭ — am văzut sensul cuvîntuluĭ — la 1688, e ruda luĭ Arsenie ce semnează ca martur într'un zapis cernăuțean, cu cîțĭva anĭ în urmă [5]. Despre un frate al luĭ Toader Nacul, știm, în sfîrșit, că trecuse și el, ca și Abăza și Chigheciŭ, pe la Polonĭ, pentru a se statornici apoĭ la Rușĭ, cu carĭ se întoarse în țară [6]. Dumitrașco Isăcescu, ce servia la Polonĭ în 1695 [7], e dintr'o fafamilie bucovineană foarte bine cunoscută, care cumpără moșiĭ de la Stîrceștĭ [8], și el figurează ca martor în zapisul din 1716, pentru vînzarea unuĭ pămînt al luĭ Ionașco Isăcescul către Toader Calmășul [9]. Un alt Isăcescu, Vasile, e «stegarul dumisale roc-

---

1 *Ibid.*, p. 251. Cf. pentru Lupașco și Hasdeŭ, *l. c.*, p. 264 și urm.

2 V. *Doc. Bistrițeĭ.* Generiĭ luĭ sînt: Tanase Giosan, Grigore Ceaușul și Gheorghe Carp. Tradus în col. W. Schmidt, după original în Arch. Mitropolieĭ din Cernăuțĭ.

3 Hasdeŭ, *l. c.*, p. 252.

4 *Doc. Bistrițeĭ*, II, p. XXVI.

5 Hasdeŭ, *l. c.*, p. 257; Iorga, *Studiĭ și Documente*, V, p. 71.

6 *Doc. Bistrițeĭ*, II, p. XXVI.

7 *Arch. ist.* III, p. 262.

8 *Doc. Bistrițeĭ*, II, p. X.

9 *Ibid.*, p. XXXIV și, în volumul de față, p. 433 n. Ionașco însușĭ face o cumpărătură de la Toderașco Nacul, ce-șĭ luase, la rîndul săŭ, ocina de la Petriceico, tatăl Domnuluĭ; *Doc. Bistrițeĭ*, *l. c.*

mistruluĭ Dubravschie», și stă în această însușire la Cîmpulung, în 1690[1], înlocuind la întîmplare, ca namestnic al loculuĭ, pe șeful absent[2].

Resultă de aicĭ că, în părțile ocupate de Polonĭ, stăpînirea se credea asigurată, și astfel toțĭ ceĭ ce știaŭ să poarte arma și nu puteaŭ culege laudă, titlurĭ, înnaintare și avere în luptele Domnuluĭ, menit să fie totdeauna învins, alergaŭ la comandanțiĭ militarĭ polonĭ, de la cari li veniaŭ îndemnărı și ispite. E caracteristic și faptul că între mercenariĭ romînĭ aĭ regeluĭ se află treĭ foștĭ Vornicĭ aĭ Cîmpulunguluĭ: Toader Nacul, Cocoranul și Tăutul [3].

Ceia ce se petrecea aicĭ în Bucovina nu era fără păreche în Ținutul basarabean cucerit de trupele luĭ Sobieski. Avem, în hîrtiile Murguleților, numele unuĭ Orheian ce trecuse și el, pentru motivele ce cunoaștem acum, hotarele îngustate de înfrîngerĭ ale țeriĭ sale. Fata luĭ Lupașco Murguleț rohmistrul se mărită aicĭ în țara leșască», cu un «Mihail Ganul, ficĭorul luĭ Vasile Mărŭzăscul, de pe Cogălnic, din Ținutul Orheiuluĭ, din satu de Horbaniș», care dă la 1715 o adeverință pentru baniĭ și giuvaierele primite, înnaintea a «mulțĭ oamenĭ bunĭ, șlehticĭ, de țara leșască și din Moldovenĭ cățva tovarășĭ», între cari Savin Banul[4].

Toader Calmășul era un ostaș. Fără de aceasta nu i s'ar fi dat în ajunul campanieĭ de la Prut misiunea de a călăuzi la Țarul, împreună cu vre-o cîțĭva alțĭ boierĭ, ale căror nume, maĭ toate, nu ni zic nimic, poate fiindcă aŭ fost răŭ cetite, o misiune de tinerĭ boierĭ călărĭ pe caĭ scumpĭ și îmbrăcațĭ în haine de cinste [5]. Înnainte de a fi Vornic de Cîmpulung, el ocupase locul de pîrcălab de Hotin, într'un timp cînd cetatea

---

1 *Ibid.*, p. 72, no. CCXCIV.

2 No. următor. Alte orĭ I. Bednarzowski înlocuia pe comandant; *ibid.*, p. 73, no. CCXCVII, saŭ ofițerul Rogoszki saŭ «Rohozovschiĭ»; *ibid.*, pp. 74—5, 81.

3 V. *Doc. Bistriței.*

4 Hasdeŭ, *l. c.*, p. 276.

5 Tanoviceanu, în *Arch. soc. șt. și lit. din Iașĭ*, IV, p. 344. Moțoc, ce era împreună cu Calmășul e, de sigur, acela din 1703 — *Arch. istorică*, III, p. 269 —, adecă Toader. «Fecĭorul Enoia» poate fi al luĭ Ene Pîrcălabul; Neculce, p. 260.

avea nevoie de un om priceput în ale războiuluĭ, care s'o dreagă poate pe ascuns şi s'o pregătească pentru viitor [1].

Decĭ, din cît s'a spus pănă acuma, ar reieşi că Toader, Orheian de origine, şi-a părăsit vatra străbunilor, pentru a căuta siguranţă faţă de războiul ce suna la granițe, — în Cîmpulung. Aicĭ el se însoară cu Nastasia şi clădeşte biserica de lemn, poate după îndemnul acesteia. În 1689, data pomelniculuĭ, el nu se număra încă printre boierĭ, fiind numaĭ un mazil pribeag, şi de aceia soţia sa nu e calificată, ca alta în acelaşĭ pomelnic, de «doamnă», «cneaghină». Copiĭ n'avea încă, numele lipsind în acest catalog de familie.

Pe atuncĭ nicĭ Cîmpulungul nu era în pace de duşmanĭ, dar, cu toate că venise Poloniĭ şi în aceste locurĭ tarĭ ale munţilor, se putea trăi oare-cum în linişte. Aicĭ nu fusese tăbărîţĭ Cazacĭ ce nu ştiaŭ de ascultare şi de omenie, ci trupe regulate polone se aşezaseră în vale, supt căpeteniĭ, româneştĭ saŭ polone, dintre oamenĭ de ispravă. Încă din 1683, Cîmpulungeniĭ, cărora li fugise Vornicul, Ion Stroiescul Jicnicerul, scriaŭ la Bistriţa despre succesele «Măriei Sale Caşteleanul, Voivoda Cracovieĭ», generalisimul polon, şi-şĭ arătaŭ speranţa că va veni în Scaun bunul Domn Petriceicu, ale căruĭ «cărţĭ aŭ venit pre la toate tărgurile şi pre la toate satele [2]». Ştefan-Vodă, ajungînd în Suceava, iertă pe Stroiescul, care fusese jefuit de avutul săŭ, în care şi o sabie, dar dădu cîrmuirea acestor preţioşĭ ţeranĭ de la strajă unuĭ Dumitraşco [Ciudin] [3], pe lîngă care adause pe Toderaşco Nacul, alt prieten al Polonilor, ce-l adusese pe tron [4]. Petriceicu fu silit îndată să plece din Moldova, dar Tatariĭ ce aduseră pe Dumitraşco Cantacuzino nu dădură acestuia şi stăpînirea asupra Cîmpulunguluĭ, unde aflăm în Mart şi Maiŭ 1684 pe un Gavril Rohmistrul, cu numele de familie necunoscut [5]. Un Gheorghe Vornicul se întîmpină totuşĭ pe la Cîmpulung, în

[1] Acest volum, p. 433 n. 1.

[2] *Doc. Bistriţeĭ*, II, pp. 40-1, no. CCXXXIV.

[3] Iorga, *Studiĭ şi doc.*, V, pp. 71-2, VII, no. 2. Data e în adevăr aşa în original, dar ea resultă dintr'o creştere greşită a anuluĭ, crescut odată la Septembre trecut, şi la 1-iŭ Ianuar. Dumitraşco e tatăl luĭ Gheorghiţă Postelnicul; *Doc. Bistriţeĭ*, II, p. 56, no. CCLXIII.

[4] *Doc. Bistriţeĭ*, II, p. 43, no. CCXXXVIII.

[5] *Ibid.*, I, p. CIV ; II, pp. 44-5, n-le CCXLI-II.

primăvara şi vara anuluï, dar se pare că e numaï un Vornic titular, saŭ ascuns undeva, într'unul din sate. În Iunie trece înnaintea noastră alt fugar, Toderaşco Nacul, ce plecase înnaintea păgînilor şi neprietenilor» de cari era gonit[1]. Un căpitan al luï Dumitraşco-Vodă veni în munte cu puţinï slujitorï, dar fu prins de Leşï şi trimis la rege[2], «în dzua de Sfete Petru». În cursul tulburărilor, un Mihaï Tăutul, Toader Nacul se schimbă în cîrmuirea satelor, cu Iordachi Stroescul[3]: aş crede că Stroiescul — în Maiŭ — e Vornicul numit de Dumitraşco, Tăutul, omul Polonilor, iar Toderaşco al nouluï Domn, numit în Iunie 1685: Constantin Cantemir; «că acolo», scrie Tăutul, «no-ï numaï al nostru, ce-ï giumătate» — poate peste apă — «parte leşască»[4]. Acesta din urmă avea de coleg pe Gheorghe[5].

În 1686, vine Sobieski în Moldova: Toderaşco îï anunţă apropierea într'o scrisoare către Bistriţa, din Maiŭ[6]. Se pare că Poloniï putuse fi scoşï din Cîmpulung, dar eï apărură din noŭ, şi încă din Mart 1687 se găsesc scrisorï ale luï «David» saŭ Davidel, «rohmistru luminatuluï Craiŭ», în româneşte şi latineşte[7]. Atacul Tatarilor către Cameniţă nu aduse părăsirea văiï: Davidel maï scrie Bistriţeï la 6 Maiŭ; la 12 Iunie se află iarăşï în Scaun Nacul[8], dar corespondenţa din Cîmpulung a luï Davidel nu încetează. Regele părăsise planul de a-şï retrage trupele şi declara, în April, că nu poate ceda stăruinţilor Domnuluï şi luï Miron Costin, ci va ţinea şi de acum înnainte pe Davidel în Cîmpulung[9].

Urmaşul în 1689 saŭ 1690 al luï Davidel e un Polon: Andreï Dobrowski, care semna «capitaneo cavaleri, comendato in Campolongo» — cum se vede într'o limbă cu totul specială[10]. El avea şi un

[1] *Ibid.*, pp. 47-8, n-le CCXLV-VI.
[2] *Ibid.*, pp. 48-9, no. CCXLVIII.
[3] *Ibid.*, n-le următoare şi p. XXIX.
[4] *Doc. Bistriţeï*, II, p. 51, no. CCLIV.
[5] *Ibid.*, pp. 55-6.
[6] *Ibid.*, pp. 54-5, no. CCLX.
[7] *Ibid.*, p. 62, no. CCLXXV.
[8] Cf. *ibid.*, I, pp. CIV-V; II, pp. 65-6; *Chilia şi Cetatea-Albă*, p. 238.
[9] Hurmuzaki-Bogdan, III, p. 169, no. LXXXII. Demidecki, care scrie din Cîmpulung, — v. tabla *Doc. Bistriţeï* — pe la «1682», pare, după no. CCLXXVIII, p. 63, în care face o hotărnicie la Putila, să fi avut grija Cîmpulunguluï *rusesc*, din care făcea parte acest sat.
[10] *Ibid.*, I, p. CVI; II, p. 69 şi urm.

ajutor romîn, un «tovarăş , care se chema Toader, şi nu e decıt Armaşul Nacul. Îl vedem funcţionînd şi în 1691, cînd regele veni iarăşı în ţară [1]. După plecarea luĭ Sobieski, Cantemir prinde maı multă îndrăzneală şi, cerînd Cîmpulungenilor să-ĭ răspundă dările obişnuite, îı atacă după un răspuns, ce se putea aştepta. Întăia oară în iarnă, Tatariĭ, trimişĭ de Domn, pradă în vale, şi sînt răspinşı [2]: a doua oară, în Maiŭ, Constantin-Vodă însuşĭ năvăleşte cu maĭ mulţı ostaşĭ, dar prada, izbutită, i se răsplăteşte prin luarea, de Polonĭ, a Romanuluĭ [3]. După care silinţĭ zădarnice, Domnul «făcu pace» cu Poloniĭ: «să-s înble drumurile şi noĭ unul la altul, să nu maĭ fie scărbă între noĭ» [4].

În urma acestuĭ armistiţiu, găsim în fruntea Polonilor din vale, pe lîngă vechiul şef, şi pe Romînul Chigheciŭ, şi, ca ocîrmuitorı aĭ sătenilor, pe Gheorghe Ciudin şi Ilie Abăza [5]. Pacea din 1699 fu anunţată vecinilor de *namesnicul* militar Mihaĭ Szopczoski, care trebui să facă loc celuĭ d'intăiŭ Vornic moldovenesc după restituţie, Clucerul Vasile Hăbăşescu [6].

În tot acest timp Toader Calmăşul va fi urmat steagurile regeluĭ pe care-l voise, iar familia-ĭ va fi stătut la Cîmpulung. El nu fu printre aceia cari se îndărătniciră să nu ceară o iertare ce se dădea uşor, cînd atîţia, întregĭ Ţinuturĭ păcătuise. Luĭ îĭ era înnainte de toate să fie în Moldova, în pămîntul căreia se coborîseră pe rînd maziliĭ luptătorĭ din cari i se coboria neamul: Moldova, rămasă în mînile păgînilor, era totuşĭ Moldova luĭ şi a strămoşilor; şi el se linişti astfel supt Domniĭ de la Poartă.

Dar din legăturile luĭ cu Poloniĭ pănă la pace se desfăcu ceva care înrîuri hotărîtor viitorul urmaşilor săĭ. Odată, în veacul al XVI-lea orĭ în cel următor, pănă dincolo de jumătate, fusese obiceiul ca boieriĭ iubitorĭ de cultură să-şĭ trimeată copiiĭ la şcolile cele marĭ ale Leşilor, unde se învăţaŭ multe ştiinţı,

[1] *Ibid.*, p. 74, no. CCC.
[2] *Ibid.*, p. XXXV; p. 84, no. CCCXXIX.
[3] *Acte şi fragm.*, I, p. 97. In Mart rohmistrul era represintat prin doĭ *namesnicĭ* romînĭ: Gheorghe şi Iliaş: Abăza, credem; *Doc. Bistriţeĭ*, II, p. 85, no. CCCXXXI. Pentru lupta din Maiŭ, *ibid.*, no. CCCXXXIII.
[4] *Ibid.*, p. 86, no. CCCXXXIV.
[5] *Ibid.*, p. 87 şi urm.
[6] Cf. *ibid.*, pp. 92—3.

Act de vînzare pentru casa din Cîmpulung
a lui Toader Calmăşul porușnic; 2 Februar 7200 (1692).

şi, pe lîngă polona magnaţilor vecinĭ şi a regeluĭ de la hotare, acea limbă latină în care-şĭ maĭ schimbaŭ încă gîndurile cărturariĭ Apusuluĭ şi în care vorbise mariĭ cuceritorĭ aĭ Lumiĭ, pe cari scrisul, însufleţit de iubirea neamuluĭ, al luĭ Miron Costin ni-ĭ dovedise ca strămoşĭ. Obiceiul fusese părăsit însă într'o vreme cînd anĭ de zile plugul stătuse pe loc şi numaĭ sîngele cursese pe brazdele sterpe [1]. Cînd fiul cel mare, ce i se născu luĭ Toader pe la 1690, Ioan, saŭ, cum i se zicea acasă, Ioniţă, ajunse, după vorba timpuluĭ, *de vîrstă*, el nu-l lăsă numaĭ cu învăţătura dascălilor de elinească, de aplà şi de slovenie din ţară, pe cari-ĭ aşezase Nicolae-Vodă Mavrocordat după 1711[2], ci, trecînd poate asupra puţineĭ experienţe ce aveaŭ aceştia, puse pe Ioniţă în car, căruţă saŭ rădvan şi-l trimise, ca să fie om mare, prin carte, «în ţara leşască, la şcoala Liovuluĭ». «Şi acolo», urmează alt Ioniţă, Canta,maĭ puţin învăţat decît Domnul pe care-l admiră, «aŭ învăţat carte: şi limba latinească, şi leşescă»[3].

---

1 «Am rămas destul la lipsă», scrie cu durere cineva din Cîmpulung, «cănd noĭ nu ştim de atăţea anĭ ce este plugul, dea răul păgănilor ; *Doc. Bistriţeĭ*, II, p. 57, no. CCLXV.

2 Axintie Uricariul, în *Letopisiţe*, III, pp. 161—2.

3 P. 189.

III.

TERZIMANUL IOAN CALLIMACHI

În timpul creșterii și învățăturii luĭ Ioniță, care nu va fi visat Domnia în tinerețele sale, Toader căpătase întăiŭ o dregătorie potrivită cu însușirile și experiența luĭ. Hotinul, vechia cetate de pază spre Polonia, fusese ocupat de soldații luĭ Sobieski, ca și Suceava, Soroca și Neamțul, și această presență a dușmanuluĭ pe malul moldovenesc al Nistruluĭ făcea deosebit de grea strecurarea provisiilor, a zahereleĭ în Camenița turcească, încunjurată de Polonĭ. Prin pacea din 1699, aceștia căpătară din noŭ stăpînirea asupra puternicii lor cetățĭ de la Nistru, și eĭ impuseră Turcilor și făgăduiala că «nu vor tocmi nicĭ-odată Hotinul», care fu dărîmat la părăsirea luĭ [1].

Aceasta nu împiedecâ însă pe Domnul Moldoveĭ, Antioh Cantemir, saŭ acel ce veni îndată dupá dînsul, Constantin Duca, de a pune un pîrcălab saŭ doĭ în Hotin, de unde se putea măcar supraveghia acțiunea vecinilor pentru a se da pe urmă de știre la Poartă. Toader Calmășul poartă în zapisul săŭ din 22 Maiŭ 1716 titlul de «biv părcălab Hotinschiĭ» [2]. Locul n'a putut să-l aibă în timpul războiuluĭ, pentru că Hotinul era în mîna oștilor regale. Înnainte de deschiderea războiuluĭ, pîrcălăbia la Hotin a Calmășuluĭ e iarășĭ cu neputință, pentru că el nu avea încă însușirea de boier la întemeiarea bisericuții cîmpulungene, în 1689.

Această dregătorie militară de oarecare însemnătate nu credem s'o fi căpătat Toader chiar de la încheiarea păciĭ. În adevăr, am văzut că într'un act al Domnuluĭ și Divanuluĭ moldovenesc, dat pentru dezvinovățirea politică a cronicaruluĭ

---

[1] Neculce, p. 262.

[2] În acest volum, p. 433, n.

Ioan Neculce, se spune că feciorii de boieri trimiși la Țarul [1], erau călăuziți de «dumnealui Lazul Sulger, ficiorul Enoaia[ĭ], Patrule [Pahulce?], Moțoc, Călmășul *(sic)* și alții mai de gios, ca vr'o 10, 20 oameni , ce aveau în păstrare și scrisorile de îndemn și rugăminte ale Mitropolitului și căpeteniilor partidei iubitoare de creștini. Dacă el ar fi păzit o cetate însemnată în numele Domnului, Calmășul ar fi fost altfel pomenit în actul de la Mihai Racoviță: i s'ar fi dat, de sigur, și lui ca și Lazului, titlul de boierie la care avea drept.

Încă supt Dimitrie Cantemir deci, Teodor Calmășul nu era decît un mazil, cu oarecare avere, în satul de munte unde-l strămutase casătoria sa. În faptul că el face parte dintr'o solie ascunsă, gingașă și foarte periculoasă, în țara creștină, se poate vedea și o urmare a legăturilor lui de odinioară cu Polonii, a cunoașterii limbii polone de către dînsul, prin îndelungata lui tovărășie cu ostașii cari o vorbiau. Să ne gîndim, pentru ca aceasta explicare să se întărească, la faptul că un altul dintre conducătorii mai în vrîstă ai misiunii, Lazul, era probabil fiul unui om care, pîrcălab la hotare, mersese la regele August, pentru negocieri de același fel, împreună cu un Rus, Cargalovici, și cu un «Mihuleț», care e poate Mihuțenco, fost șoltuz de Cernăuți [2]. Se alegeau cu îngrijire oamenii cari trebuiau să înnoade legături trădătoare cu creștinii de peste hotare, dușmanii de azi sau de mîne ai Împărăției turcești.

Pe de altă parte, se vede din Canta, că familia Calmășului s'a bucurat la început de sprijinul fraților Mavrocordat. Urmașul lui Dumitrașco Cantemir în stăpînirea Moldovei fu Nicolae-Vodă, cel mai mare din acești frați. Acesta ținea să organizeze și să asigure țara peste care venia acum să înceapă o nouă ocîrmuire, și el se va fi gîndit poate mai mult decît alții la paza hotarelor, mai ales în timpuri ca acelea cînd un rege învins, Carol al Suediei, stătea lîngă Bender și necontenit, în toate părțile, zburau ștafetele, se strecurau spionii și se alcătuiau lu-

[1] Nu la «Banul» Savin, pentru ca acesta să-i ducă mai departe. Cred ca «Banul» să fie o greșeală de tipar pentru «Țarul»: nu aș înțelege supt acest nume pe pribeagul ce am menționat, de oarece el se vede, din chiar acest document, că era încă în țară.

[2] *Arch. istorică*, III, p. 257 sau *Studiĭ și doc.*, V, p. 71.

crurĭ întunecate și nesigure, de care trebuia să fie răspunzător și Domnul Moldoveĭ, un veghetor veșnic[1].

La 22 Maiŭ 1716, însă, cum am spus și până acuma, Toader Calmășul, împreună cu soția sa Nastasia și cu «coconiĭ»: Ionița, pe care îl cunoaștem, și Andreiaș, care n'a trăit maĭ departe supt acest nume — vînd o moșioară de cumpărătură în Bălăceniĭ din Ținutul Suceveĭ luĭ Ionașcu Medelnicerul Isăcescu, înnaintea unuĭ al doilea Isăcescul, a unuĭ Goroveĭ și treĭ alțĭ marturĭ cu totul anonimĭ. În zapisul de vînzare chiar, și în iscălitură, Toader se numește: fost pîrcălab de Hotin.

Domnia se schimbase acum, și, cu cîteva lunĭ în urmă[2], Nicolae Mavrocordat mersese să găsească un maĭ bogat Scaun de vasalitate în Țara-Românească. Dar motivul probabil al ieșiriĭ din dregătorie a luĭ Toader e altul. Anume în 1713, cu prilejul uneĭ expedițiĭ peste Nistru, care nu se făcu, Abdì-Pașa ocupâ Hotinul, care nu maĭ fu restituit decît o singură dată, și atuncĭ pentru un timp foarte scurt, Moldovenilor[3]. Atuncĭ plecă pîrcălabul, căcĭ Dimitrie Cantemir ni spune că în cele din urmă timpurĭ de stăpînire moldovenească nu maĭ eraŭ doĭ, ca odinioară, ci unul singur[4]. Și în jurul cetățiĭ nouă a Turcilor se alcătui o întinsă raia, din care făcură parte o sumă de sate și moșiĭ, ce se aflaŭ până în atuncĭ în Ținuturile Cernăuților și Sorocăĭ[5].

După trecere de cîtăva vreme, în lunga Domnie a pămînteanuluı Mihaĭ Racoviță, Calmășul fu numit în ultima dregătorie pe care o avu: Vornicia Cîmpulunguluĭ. În această însușire ni-l arată două acte privitoare la dînsul și treĭ care pornesc de la el însușĭ.

Întăiŭ. la 17 Ianuar 1729, un țeran plătește prin moșia sa

[1] Suedesiĭ aveau cvartire și la Orheiŭ; Amiras, p. 121.

[2] Axintie Uricariul, p. 172.

[3] Ar maĭ putea fi o explicație a pîrcălăbieĭ Calmășuluĭ, dar ea nu pare a putea fi admisă: anume, că el ar fi fost unul din boieriĭ orînduițĭ, tocmaĭ la această anexare din 1713, ca să supravegheze pe salahoriĭ ce lucraŭ la ziduri; Amiras, p. 122: nu cred că li s'ar fi putut da însă titlul de pîrcălabĭ, atuncĭ cînd adevăratul pîrcălab era noul Pașă serascher al cetățiĭ. Cf. și maĭ departe, în text. V., pentru ocuparea Hotinuluĭ, *Chilia și Cetatea-Albă*, p. 246.

[4] *Descr. Moldaviae*, p. 16.

[5] Cantemir, *Hronicul*, ed Ac. Rom.—saŭ, dacă vrea cineva «Gr. G. Tocilescu ,— p. 224.

niște boĭ străinĭ ce i se luaseră pentru o datorie a tatăluĭ, înnaintea «dumilor sale Vornicilor de Cîmpulung», cari cîrmuiaŭ viața modestă a satuluĭ și atuncĭ cînd fusese oprițĭ aceĭ boĭ, la carul cu vin ce-l adusese. Numele Vornicilor se daŭ: unul e Solomon Botez, fără nicĭ o îndoială un Evreŭ botezat, iar cellalt, Toader Calmășul, e fostul pîrcălab de Hotin [1].

În același an, la 28 Septembre [2], Domnul, Grigore Ghica, ce venise de curînd, în locul mazilului Mihaĭ Racoviță, întărește luĭ «Toader Calmășul Vornicul de Cîmpulung» moșia Stănceștiĭ, pe care un Stroicĭ, avînd-o de la vechiul și însemnatul săŭ neam, o zălogise pentru o datorie ce nu fusese în stare a plăti. Frumoasa proprietate, crescută mult pe urmă, fu dobîndită astfel la început, înlăturîndu-se alt cumpărător, ce se amestecase la mijloc, — cu suma de numaĭ o sută cincĭ-zecĭ de leĭ.

În archivele Bistrițeĭ din Ardeal, în care archive s'aŭ păstrat maĭ bogate decît orĭ-unde documentele asupra trecutuluĭ cîmpulungean, se găsesc treĭ scrisorĭ iscălite de Toader Vornicul satuluĭ și adresate, două luĭ Samuil Ușer, Bedö saŭ Beddäus, biräul cetățiĭ săseștĭ vecine, iar cea de-a treia vameșuluĭ bistrițean Mihaĭ Gonos. Acesta din urmă se găsește și cu mult timp în urma epoceĭ de care vorbim, dar scrisoarea către dînsul, semnată de Toader, are aceiașĭ dată de lună — anul lipsește la toate — și aproape același cuprins ca și una din acele pe care le-a primit biräul. Se știe însă că guvernul luĭ «Ușer» a început în 1716 și, cu întreruperĭ, a ținut maĭ mult timp pe urmă. Toader nu poate fi decĭ decît Calmășul, de la care avem în aceste răvașe singurele rîndurĭ cunoscute, împreună cu zapisul din 1716 [3].

Vornicia Calmășuluĭ la Cîmpulung e interesantă din două puncte de vedere. Întăiŭ, pentru că ea întărește așezarea luĭ trainică în această parte a țeriĭ: în adevăr, toțĭ Vorniciĭ din Cîmpulung, despre cari avem știrĭ maĭ bogate, se arată a fi Bucovinenĭ, cu moșiile maĭ aproape saŭ maĭ departe de «Scau-

[1] Xenopol, pp. 212-3. După *Arch. soc. șt. și lit. din Iașĭ*, VII, p. 649.

[2] Xenopol, pp. 214—5. Firește că data în original nu e «1729», cum se cetește acolo, ci: «7238».

[3] În regest, scrisorile se daŭ între *Doc. Bistrițeĭ*, II, p. 103. Sper să le pot tipări în întregime la sfîrșitul acestuĭ volum chiar, saŭ în cel următor din culegerea de față.

nul› lor de cîrmuire rurală, şi cel maĭ doveditor exemplu e acela al familieĭ Nacul, din care nu maĭ puţin de treĭ avură judecăţile şi birurile domneştĭ la Cîmpulung. Pe urmă, Vornicia Cîmpulunguluĭ însemna supt Mihaĭ Racoviţă alt ceva decît în timpurile obişnuite.

Încă din vremea războiuluĭ între Ruşĭ şi Turcĭ, Austriacii, potrivit cu obiceiul lor de a pescui provinciĭ în apa turbure a nenorocirilor şi greutăţilor altuia, trimiseră un număr de soldaţĭ la Dorna, «pe Bistriţă, unde se hotăresc Cîmpulungeniĭ cu Ardealul», şi aicĭ puseră stăpînire spre trecătoarea mărfurilor şi vămilor, luînd «vamă de la neguţitoriĭ ce treceaŭ pe acolo cu povoare, şi de la pămîntenii ce treceaŭ şi trepădaŭ în Ţeara Ungurească. Şi nu lăsaŭ pre oameniĭ ce şedeaŭ pen pregiur să dea agĭutor la nevoile ţereĭ, nicĭ să plătească goştina» [1]. Trebuiră stăruinţĭ energice din partea luĭ Nicolae Mavrocordat pe lîngă comandantul vecin, pentru ca aceştĭ cuceritorĭ fără războiŭ să-şĭ ieie raniţele în spinare şi să treacă munţiĭ înnapoĭ [2]. Dar, uitîndu-se cu jind în urmă, eĭ chemară în locul lor pe alţĭ străinĭ, maĭ răĭ, de oare-ce nu eraŭ, ca predecesoriĭ lor, bine conduşĭ şi pe deplin hrăniţĭ. Poloniĭ din partida învinsă, apărătorĭ şi aliaţĭ aĭ luĭ Carol al XII-lea, se aşezară pentru iarnă şi la Cîmpulung, dar, iarăşĭ, influentul Domn căpătă de la Turcĭ un aspru firman, prin care, de bine, de răŭ, îĭ putu scoate [3].

Cînd se porni războiul dintre Imperialĭ şi Turcĭ, ceĭ d'intăiŭ încercară a face în Moldova pentru partea de dincolo de Siret ceia ce făcuseră în principatul muntean pentru partea de dincolo de Olt. Catanele *ieşiră* şi aicĭ din munte şi, după ce se întinseră peste provincia pe care o ochiseră, se organisă, întocmaĭ ca dincolo de Milcov, un podghiaz nemţesc ca să prindă în Scaunul săŭ pe Domnul de la Turcĭ. Ni se spune că la această tentativă din 1716, cunoscuta încercare îndrăzneaţă a luĭ «Ferenţ», luă parte şi căpitanul de Cîmpulung cu ceĭ o sută de Nemţĭ aĭ luĭ [4]. Mihaĭ Racoviţă ştiu însă să se apere şi, învingînd el, cu ajutorul Tatarilor, «s'aŭ dus Nemţiĭ» din sat înnainte de sfîrşi-

---

[1] Axintie Uricariul, în *Letopisiţe,* II, p. 138.
[2] *Ibid.*
[3] P. 143.
[4] Mustea, p. 60.

tul anuluĭ [1]. Apoĭ, în 1717, Domnul plecă în potriva Bistriţeĭ ardelene. El luă drumul Cîmpulunguluĭ, unde primi ştirea uneĭ înfrîngerĭ a Turcilor [2], străbătu valea, trecu muntele Mestecănişuluĭ, apa Bistriţeĭ, conăci la muntele Suharduluĭ, merse de aicĭ la Coşna, goni din «cerdacul» eĭ de stîncă mica strajă de grănicerĭ [3]. După o încunjurare zădarnică a cetăţiĭ ardelene, Mihaĭ-Vodă se întoarse tot prin Cîmpulung [4]. Şi azĭ se vede la Vamă crucea luĭ Racoviţă, pomenind isprava sa de năvălire şi dînd răspunderea eĭ asupra «ghenăralilor din Ardeal», ce vor da samă înnaintea luĭ Dumnezeŭ pentru suferinţile locuitorilor de amîndouă părţile [5].

Cînd Mihaĭ stătea maĭ răŭ decît orĭ-cînd, stăpînirea luĭ din Iaşi se întindea încă «şi la Orheiŭ puţintel», şi el crezu bine să încredinţeze unuĭ călăraş orheian [6] grija Cîmpulunguluĭ în timpul războiuluĭ şi după dînsul.

La 1716 Toader pomenia pe fiiĭ săĭ Ioniţă şi Andreiaş. Cel din urmă muri poate înnainte de vreme. Dar e cu putinţă şi aceia ca el să fie Mitropolitul de maĭ tărziŭ al Saloniculuĭ şi al Moldoveĭ, Gavriil. Acesta era fiŭ maĭ mic al Calmăşuluĭ, cu toată mărturia contrară a luĭ Wolf, care nu cunoscuse dintre ceĭ doĭ bătrînĭ: Voevodul şi Mitropolitul, decît pe acesta din urmă, care-ĭ va fi impus prin vrîsta luĭ înnaintată [7]. D. Alexandru Callimachi-mĭ comunică apoĭ că în pomelnicul de la Stănceştĭ Gavriil nu e fiul d'intăiŭ pomenit: cu toate că s'ar putea crede că o faţă bisericească trebuia să fie scrisă la început. În sfîrşit, mărturia că pe Gavriil l-ar fi chemat în mirenie Gheorghe e mărturia cunoscutuluĭ, prea-cunoscutuluĭ Sion [8]: un falsificator de o

---

1 *Studiĭ şi doc.*, V, p. 72.

2 *Ibid.*, p. 66.

3 Chiparisa în Erbiceanu, *Cronicariĭ grecĭ*, pp. 77—8. Cf. *Ist. lit. rom.*, I, pp. 214—8.

4 Cf. Chiparisa cu Mustea şi Amiras, p. 134.

5 *Uricariul*, V, pp. 82—4.

6 Cantemir, *Hronicul*, *l. c.*

7 *Beschreibung der Moldau*, II, p. 183, nota h. Maĭ notăm şi aceia că la 1781 — Sulzer, *Geschichte des transalpinischen Daciens*, III, p. 507 nota — Wolf îĭ dădea «vre-o nouăzecĭ de anĭ», pe cînd despre Ioan-Vodă spune Daponte, ce l-a cunoscut, că ar fi murit — în 1780 — la o vrîstă aşa de neobişnuită, încît putea fi socotită la 110 anĭ; Erbiceanu, *Cron. Grecĭ*, p. 192.

8 *Arhondologhia Moldoveĭ*, p. 138.

rară îndrăzneală și autorul unuĭ factum calomnios, care trebuie utilisat numaĭ cu cea maĭ mare atenție[1]. În adevăr, era obiceiul ca numele de călugărie să corespundă numeluĭ mirean, dar regula nu se observa totdeauna, și se întîmpla adesea ca un noŭ monach să iea numele vre-unuĭ sprijinitor al săŭ.

Amîndoĭ frațiĭ se strămutară la Constantinopol, dar cel d'intăiŭ care apucâ acest drum către noroc fu Ioniță, întors din Lemberg. Canta scrie: «Pre acea vreme era Domn în Moldova Neculaĭ Mavrocordat Voevod, iară Ioan Mavrocordat, fratele luĭ Neculaĭ Voevod, era terziman împărătesc la Poartă, carele avea trebuință de un om ca acela, să poată tîlmăci cărțile cele lătineștĭ, și pentru aceia aŭ scris la Neculaĭ-Vodă. Iară Neculaĭ-Vodă,

---

[1] În special pentru Callimachĭ iată ce spune acest «izvor», la care D. Xenopol crede că poate recurge cu încredere: că sînt țeranĭ din Dorna și Cîmpulung, că Ioan-Vodă a fost panțir la Vornicia ultimuluĭ sat — și nu eraŭ pre atuncĭ panțirĭ acolo; că de acolo a fugit «cu femeia și copiiĭ» — de ce? — la Crăulenĭ, unde s'a făcut... firește iarășĭ panțir, la căpitănia de acolo — pomenită aicĭ pentru singura dată —; că de aicĭ — ceia ce e fals; v. Canta, *l. c.* — a învățat «leșăște și tătărăște bine a scrie —! — și a vorbi» —; ajunge apoĭ chihaia, locoțiitor al căpitanuluĭ. «Îmbătrînind și slăbind» la 1740 — cînd avea vre-o patruzecĭ, cincĭzecĭ de anĭ, cel mult! — vine la Iașĭ și cere... «iertare de bir» — cînd era fiŭ de boier și boier el însușĭ cu mult în urmă! Neapărat că un ilustru Sion, «fratele bunuluĭ» autoruluĭ, ce nu era maĭ puțin decît căpitan, se milostivește de acest bătrîn de patruzecĭ de anĭ, așa de slăbit încît nu putea fi chehaie la Crăulenĭ, cînd era Marele-Dragoman al Porțiĭ la Constantinopol! Decĭ îl recomandă Ioniță Sion pentru a fi — el, Marele-Dragoman, — «dascăl leșesc» — loc ce nu exista — «la școala Domnească din Sf. Neculaĭ» — unde se învăța... moldovenește; ceia ce se și face! Precis, Ioan Calmășul învață pe copiĭ... leșește «șepte anĭ»; «ba încă, și însușĭ aŭ învățat grecește» — el, Marele-Dragoman!' La 1747 vine Domn Grigore Ghica — exact, fiind-că a luat din cronicĭ — și îndatorește pe «dascalul Ioan din Sf. Neculaĭ» — ce urmà a fi Mare-Dragoman — a-ĭ învăța beizadelele... leșește, ca un panțir de la Crăulenĭ! Neisprăvindu-li învățătura e dus la Constantinopol, de Domnul mazil — la Constantinopol, unde Ioan venise cu peste patruzecĭ de anĭ în urmă! Abia în 1753 e făcut, netam-nesam, din panțir și dascăl, Mare-Dragoman și apoĭ Domn, la «67 de anĭ», precis! El află în Moldova un frate: Toader — care-ĭ era tată, — și doĭ cumnațĭ: preoțiĭ Hasnaș și Strătulat monahul, carĭ slujiaŭ de sigur la biserica Falsificăriĭ. Unul e făcut protopop la Putna, iar fratele Gavriil trece de la Putna — aproape de Salonic — ca Mitropolit — ceia ce nu maĭ apucase a fi. Apoĭ acest escelent informator face haz pe socoteala descendenților luĭ Hasnaș și Strătulat, cari n'aŭ existat nicĭ odată!

cercetînd, aŭ aflat pre acest Ioan, feciorul luĭ Teodor Calmășul, și l-aŭ trămis la fratele săŭ Terzimanul la Țarigrad. Petrecînd el lîngă numitul Terziman, și fiind om isteț, aŭ pus nevoință, aŭ învățat cartea și limba turcească, apoĭ limba și scrisoarea italienească, frîncească, elinească, și cu aceste cu toate s'aŭ ales om foarte trebuincios Terzimanuluĭ. Și, încă tînăr fiind, și măcar că altă dată nu se întîmpla Terzimanul, însă el s'aŭ învrednicit de aŭ împlinit toate trebile Terzimanuluĭ [1].»

Să vedem. Ioan-Vodă, fratele luĭ Nicolae Mavrocordat, era un om simpatic și un om bun, un blînd cîrmuitor fără patimĭ [2]. Cantemir îl numește «cea maĭ plăcută persoană din vremea sa» [3]. Dar, mulțămit cu aceste însușirĭ, el n'ajunse nicĭ-odată un cărturar în adevăratul înțeles al cuvîntuluĭ, precum și cîrmuirea luĭ era judecata de mulțĭ că înfățișează semnele tinerețiĭ și lipsiĭ de încercare. Numit Dragoman al Porțiĭ, situație în cere-șĭ cîștigase o atît de mare faimă tatăl săŭ, Alexandru Exaporitul, și în care pe urmă se purtase cu vrednicie, pănă la numirea ca Domn al Moldoveĭ, în 1709, fratele Nicolae, — Ioan saŭ Ienachi se arătă puțin chemat pentru tălmăcirea din atîtea limbĭ a scrisorilor ce se îngrămădiaŭ la Poartă. Nicolae de Porta, un Levantin, ce jucă un rol însemnat în administrația germană a Olteniei, spune din Bucureștĭ, la 22 Decembre 1715, cînd domnià acolo încă Ștefan Cantacuzino, că Ianachi era întrebuințat de Turcĭ numai «în afacerĭ politice maĭ puțin însemnate saŭ în daraverile private ale supușilor străinĭ», pe cînd pentru temeiul lucruluĭ se alerga la tălmaciul și cancelariŭ al ambasadeĭ francese [4]. După trimisul german, Ianachi nu știa «limbile diplomatice ale aceluĭ timp: latina saŭ italiana, iar turcește nu putea nicĭ să citească nicĭ să scrie» [5]. Iar ambasadorul olandes anunță astfel, într'un adaos la raportul săŭ din 18 Novembre 1709, numirea: «Fiul cel maĭ mare al d-luĭ Mavrocordat, fost Dragoman al Porțiĭ, a fost numit pe neașteptate, la 17 ale luniĭ, Domn al Moldoveĭ, și fratele luĭ, care nu știe nicĭ-o limbă străină, a fost ales în locu-ĭ; pentru

[1] P. 189.
[2] V. locurile în care se vorbește de dînsul după izvoare în *Ist. lit. romîne*.
[3] *Ist. împăraților otomanĭ*, ed. Ac. Rom., p. 595 n. 1.
[4] Hurmuzaki, *Fragmente*, V, p. 110 n. 2.
[5] *Ibid.*, p. 51.

care alegere fiecine se miră cît se poate de mult» [1]. Această necunoștință se dovedi îndată, la audiența din Decembre a ambasadoruluĭ suedes : de frică să nu-șĭ poată împlini sarcina, Ienachi nu veni singur, ci avînd lîngă dînsul, ca tălmaciŭ al tălmaciuluĭ, pe un Grec din Cefalonia, preot din Insulele Ionice, ce se aflaŭ încă supt dominația venețiană. Suedesul nu se mulțămi însă numaĭ cu mirarea, ci protestâ că nu poate vorbi lucrurĭ de taină înaintea unuĭ om care trebuie să asculte de dogele din Veneția ca Cefalonian, de patriarchul din Constantinopol, ca preot grec și e, pe lîngă acestea, ca bun pravoslavnic, prietenul ambasadoruluĭ rus. Vice-terzimanul trebui să plece și în locu-ĭ funcționă interpretul suedes [2].

Într'o situație ca a luĭ Ioan Mavrocordat nu se putea pierde timpul, căcĭ asemenea scene neplăcute se puteaŭ repeta și aduce scoaterea tălmaciuluĭ cu numele. Pentru a drege lucrurile întru cîtva — fiindcă greutățile n'aŭ fost nicĭ odată cu totul înlăturate,— el va fi cerut frateluĭ să-ĭ caute un tînăr supus împărătesc cunoscător de limbile Frîncilor. Ioniță al Calmășuluĭ, întors de la dascăliĭ săĭ din Liov, tînăr, dar împodobit cu carte latinească, era foarte potrivit pentru a împlini sarcina, ce nu i se încuviințase popeĭ din Cefalonia. El deveni omul de casă al luĭ Ianachi. decît care nu era cu mult maĭ tînăr, și, fără nicĭ un titlu, dar cu o bună leafă și cu o frumoasă perspectivă de învățăturĭ nouă, de cunoștințĭ prețioase și de suire în rangurĭ înnaintea sa,— prinse a tălmăci cărțile de taină.

Peste cîteva lunĭ, Nicolae-Vodă fu mazilit, dar un mazil nu putea să fie alt ceva decît un Domn numit din noŭ, așa încît Terziman rămase tot Ioan, întinzînd o mînă de ajutor și frateluĭ celuĭ mare, ce se zbătea în tot felul de greutățĭ politice și băneștĭ.

---

[1] «De overste soon van de heer Maurocordati, die Dragoman van 't Hoff was, is den 17 deses op het onverwaghten tot prins van Moldavien, en syn broeder, die geen vreemde taelen verstaat, in syn plaats aangestelt; over welke verkiezinge sig een jegelyk op het hoogste verwondert.»

[2] Raport olandes din 15 Decembre : «By de welke Syn Wel Ed. de jongste soon van de heer Alexander Maurocordati vond— die syn broeder, de nieuw gekoren prins van Moldavien, in het dragomans-ampt van't hoff is gesuccedeert —, geassisteert door en griexe paap van Cefalonia geboortigh, om d'interpretatie te doen — om dat nog onkundigh van europeesche talen is—; als wanneer den eygen dragoman van syn Wel Ed. bevolen wierdt uyt de Kamer te geen; 't welke opgemelten heer Envoyé vreemt te vooren quam .

Se știe ce urmâ în Moldova: revolta luĭ Cantemir, intrarea Rușilor, lupta de la Stănileștĭ, pacea și intrarea țeriĭ în vechia eĭ supunere. Ioan-Vodă fusese trimis în cercetare la Brăila, de unde i se dădu apoĭ *epitropia* țeriĭ Moldoveĭ, Căimăcămia înnainte de a se numi vre-un Domn [1]. La 7 Octombre 1711, Miercurĭ [2], el intra în Iașiĭ pustiĭ și, prin cărțĭ iscălite: «Ioan Mavrocordat, Marele-Terziman al puterniceĭ Împărățiĭ și epitropul țărăĭ Moldoveĭ iprocĭ», el porunci să nu se maĭ stoarcă pentru birurĭ locuitorii ruinațĭ, și chemă din nenorocire și înstrăinare pe fugariĭ dintre boieri [3]. Dar, la 6 ale luniĭ încă, în urma asigurăriĭ luĭ că nu poate domni», Nicolae-Vodă-șĭ căpătă iarășĭ Scaunul [4]. Frații se întîlniră în calea domnească a nouluĭ Voevod, intrară împreună în Iașĭ, petrecură cîteva zile, și apoĭ Ianachi merse la Poartă să-șĭ caute de dregătorie [5]. În lipsa luĭ de vre-o patru lunĭ, aș crede că afacerile fusese dezlegate cu ajutorul tînăruluĭ Ioniță, ce avea acum doĭ anĭ de practică în meșteșugul politiciĭ orientale.

Decĭ spusele luĭ Canta se adeveresc, cum și era de așteptat, pe deplin. El merge cu istorisirea vieții Domnuluĭ săŭ, arătînd că Ianachi a căpătat Domnia Țeriĭ-Româneștĭ și atuncĭ Ioniță Calmășul, care se va fi grecisat ca nume până în acest timp, a trecut supt un noŭ stăpîn, vărul celuĭlalt: Grigore Ghica. El ar fi fost ajutorul în dragomanat al acestuia timp de unsprezece anĭ: ceia ce ar face de la 1717 până la 1728.

Raportul olandes din 3 Februar 1717 anunță numirea luĭ Ioan Mavrocordat, întîmplată cu simțitor de multă vreme în urmă, la 18 Decembre 1716 încă. Pe cînd el pleca spre Dunăre, căpătînd astfel a doua oară misiunea de cumpănire și blîndeță de a supune iarășĭ Porțiĭ o țară trecută la creștinĭ, locul luĭ de Dragoman era cerut din două părțĭ. Candidatura cea maĭ serioasă se părea că este a unuĭ Dumitrachi, al căruĭ nume de familie,

[1] Axintie Uricariul, pp. 125—6.
[2] N. Costin, p. 117.
[3] *Ibid.*
[4] Raport olandes din 12: «Op de verklaringe van zyn broeder dat niet bequaam was die provintie te konnen gouverneeren».
[5] Axintie Uricariul, p. 131.

neinteligibil pentru noĭ, e «Gorigliano». Dar învinse, prin legăturile luĭ de familie, un altul, încă un tînăr fără experiență și abia la începutul studilor sale de poliglot: Grigorașcu fiul lũĭ Mateĭ Ghica și al Ruxandeĭ Mavrocordat. «E», spune consulul olandes din Smirna, un tînăr care cu puțin timp în urmă era *jeune de langues* la d. resident imperial Fleischman, așa încît se crede că a fost preferat maĭ curînd prin favoare decît din causa însușirilor cerute pentru această sarcină» [1].

La început, noul tălmaciŭ împărătesc o duse, firește, cam greŭ La negocierile de pace de la Pojarevać, el nu fu chemat, și rolul de interpret îl îndeplini, cu cîte cunoștințĭ cîștigase, Domnul muntean, Ioan Mavrocordat, care veni cu un lux de oamenĭ, de steagurĭ, trîmbițĭ și tobe, care jigni pe Turcĭ și-l expuse la mustrărĭ [2].

Dar, în condițiĭ maĭ modeste, el rămase pînă la sfîrșit ca «întîiŭ Dragoman» al congresuluĭ, dacă nu al Porțiĭ [3], și, nefiind admis la dezbaterĭ, din causa însușiriĭ luĭ de Domn interesat, el fu înlocuit printr'un nepot [4].

Dar cu timpul deosebita inteligență, vioiciunea de spirit, hărnicia luĭ Ghica învinseră toate greutățile. Neapărat că el nu ajunse un tălmaciŭ al Porțiĭ înzestrat cu patriotism turcesc, căcĭ lucrul era imposibil. Primi banĭ din toate părțile, cum era și obiceiul,

---

[1] «Op den 18 December ist den geadvieserden nieuw aangestelde prins van Wallachien, den heer Janatie Mavrocordati, van Adrianopolen naar die provintie vertrocken, onder de escorte van den nieuwen Tartar-Chan en Osman-Pascia, die bevorens generaal van de Janitsers is geweest... In den plaatse van den voors: nieuwen prins van Wallachien, de heer Janatie Mavrocordati, is als eersten draagman van den Hooge Porta gesuccedeert de persoon van eene Gligorasco, synde een soon van de oudste suster van de heeren Mavrocordati, dat nog een jongeling is, die kortelings nog als *giovine di lingue* by den heer kyserlyke resident Fleyschman heeft gediend; die men agt eerder door faveur als uit reguarde van de gerequereerde bequaamheden tot die charge geprefereert is geworden. Soo dat de persoon van de heer Dimitraki Gorigliano, die daartoe de vereyste qualytyte possedeerde, in syne sollicitatie niet heeft gereusieert.» Cf. Hurmuzaki, *Supl.* I [1], p. 435, No. DCXL.

[2] Raport olandes din Smirna, 12 April 1718, și cel din 13 Maiŭ următor

[3] Totușĭ consulul olandes din Smirna zice, la 23 Iulie 1718, că el se află la congres «in gene andere qualityt als eerste draagman van de Porta .

[4] «Om welke redenen ky syn neef heeft geordonneert an de turkse plenipotentiarissen in syne plaatse voor tolk te dinen.» Raportul citat.

pe care-l spunea însuși: «Toate națiunile daŭ Dragomanuluĭ pe an o sumă fixă, pentru că el își dă multă osteneală și toțĭ aŭ nevoie de dînsul» [1] și, în schimb, el făcu orĭ-căreia dintre Puterĭ micĭ serviciĭ la anume negocierĭ. Le potrivi așa de bine, încît din partea acestor represintanțĭ străinĭ cu interesele atît de deosebite, une-orĭ, nu se aud decît laude pentru afabilul, exactul și activul tînăr, care se apropiase maĭ mult decît orĭ-cine de tipul perfectuluĭ Terziman [2].

Era încunjurat de o mulțime de casnicĭ din toate neamurile, pe carĭ-ĭ întrebuința la lucrărĭ de cancelarie știute de stăpînĭ, saŭ la deosebite misiunĭ secrete după darurĭ și cu destăinuirĭ saŭ sfaturĭ. Cunoaștem astfel pe confidentul de căpetenie al luĭ, Grecul Ghirachi [3], pe Levantinul Laria [4], pe Francesul Milo [5].

Între aceștĭ oamenĭ a stat la Constantinopol, nu unsprezece anĭ de zile, ci numaĭ nouă, Ioan Callimachi, — căcĭ așa îșĭ schimbase numele, în frumoasă eufonie grecească, împrumutînd numele unuĭ vechiŭ și vestit poet, — Ioniță Calmășul. Dar în curînd trebui să-ĭ părăsească saŭ să plece cu vre-uniĭ dintre dînșiĭ în țara sa de naștere.

«Domnul saŭ Voevodul Moldoveĭ, din familia Racoviță», scrie ambasadorul olandes la 25 Novembre 1726, «fiind scos din dregatorie prin ațîțarea dușmanilor săĭ, în locu-ĭ s'a numit Dragomanul saŭ tălmaciul acesteĭ Curțĭ, d. Grigore Ghica, și de aceia, Marția trecută, după obiceiŭ, a căpătat de la Sultan caftanul. Iar locul de Dragoman l-a ocupat fratele maĭ mic al luĭ Grigore, care se zice că ar avea multe aptitudinĭ pentru aceasta [6].»

[1] Hurmuzaki, VI, p. 301.

[2] Cf. spusele ambasadoruluĭ frances, în Hurmuzaki, VI, p. 385, no. CCXXXVIII și ale bailuluĭ venețian, *ibid.*, IX[1], p. 612.

[3] Hurmuzaki, VI, p. 301.

[4] *Ibid.*, p. 394.

[5] *Ibid.*, p. 395, No. CCXLI.

[6] «Den prins of Waywode van Moldavien, van de familje van Rakowitz, door aenhitsingh zyner vyanden van die bedieningh zynde geremoveert, is in desselfs plaetse aengestelt den dragoman of tolck van het hof, den heer Gregory Gika, en tot dien eynde op voorlede dingsdagh door den Groten-Heer volgens gebruyck met een eerevest geregaleert; synde de dragomans-bedieninge weder opgevult met de jonger broeder van den laetsten, die men seght daertoe vel bequaemheyt heeft.» Cf. raportul venețian din 16 Octombre; Hurmuzaki, IX[1], p. 613, No. DCCXXXIX; cel frances din *Supl.* I[1], p. 456, No. DCLXX.

Noul Domn, după ce se asigurâ de adversariul pe care-l înlocuia, plecă din capitala turcească la 25 Decembre, în postul Crăciunuluĭ din anul 1726 [1].

Şi supt noul Dragoman, Ioan Callimachi avea dreptul să se aştepte la preţuirea de care se bucura supt acela care pornia spre Domnie. Dar, aşa cum se înfăţişaŭ lucrurile, el nu vedea la Constantinopol chiar putinţa uneĭ însemnate înnaintărĭ pentru dînsul. Era, apoĭ, maĭ de grabă omul luĭ Grigore Ghica decît al frateluĭ acestuia. În sfîrşit, tatăl, pe care nu-l văzuse de atîta vreme, trăia încă în ţară, acolo în Vornicia luĭ peste ţeranĭ, şi Ioniţă va fi dorit să-şĭ vadă bătrînul, ce se apropia de moarte. Toader, ce nu şi-a zis nicĭ odată decît moldoveneşte: Calmăşul, va fi simţit, din parte-ĭ, de datoria luĭ să statornicească gospodăria fiuluĭ săŭ, prea multă vreme înstrăinat. Spre boierie şi nuntă veni decĭ logofătul de Dragomanat în Moldova.

«Pre Grigorie Ghica Voevod», scrie Canta, «l-aŭ făcut Împărăţia Domn Moldoveĭ; venit-aŭ aicĭ în ţeară şi acest Ioan Teodor: l-aŭ boierit, făcîndu-l logofăt al treilea [2].»

Treti Logofăt nu sună straşnic: era un boierinaş de al treilea rang. Dar mulţĭ carĭ aŭ terminat în cea maĭ apropiată vecinătate a tronuluĭ începură prin a treia Logofeţie, ca prag al măririĭ lor. Nicolae Costin, om cu deosebită ştiinţă de carte, fiul unuĭ Mare-Logofăt şi viitorul soţ al uneĭ Domniţe, fu deocamdată treti Logofăt [3]. Şi aceasta se explică gîndindu-se cineva la atribuţiile acestuĭ dregător. El pecetluia, ni spune Cantemir, cu pecetea de inel scrisorile private ale Domnuluĭ, acelea pe care nu putea să le vadă ochiĭ orĭ-cuĭ; maĭ mult, «el le redacta, dîndu-le Domnuluĭ spre iscălitură». Uricariĭ şi Cămara domnească, adecă fiscul şi cancelaria Voevoduluĭ, ascultaŭ de dînsul. Era un fel de «defensor eclesiastic», purtînd trebile biserieeştĭ şi aducînd feţele din cler înnaintea MărieĭSale. E mare maestru de ceremoniĭ la primirea solilor străinĭ, şi trebuie să cunoască protocolul. Aceasta afară de pecetluirea hotărîrilor judecătoreştı iscălite de superiorul săŭ, Logofătul-cel-Mare [4].

În acest timp Ioan se însură, şi însurătoarea-ĭ se făcu cu o fată

[1] Hurmuzaki, *Supl.* I [1], *l. c.*

[2] P. 189.

[3] *Ist. lit. rom.*, I, pp. 65—6.

[4] *Descr. Moldaviae*, pp. 81—2.

dintr'o familie din țară. Pe viitoarea Doamnă o chemă Ralù, și bărbatul ei — care păstră, ca și altul, maĭ vestit de cât dînsul, Dimitrie Cantemir, caracterul cuminte, «nemăreț» și aplecat la glumă al mazililor moldovenĭ, atît de asemenea cu țeraniĭ — bărbatul eĭ îĭ zicea Ralița. Respectînd cu scumpătate prescripțiile de gospodărie bătrînească ale Raliței sale, el scrie maĭ tîrziŭ frateluĭ saŭ Banul, care zăbovise cu trimiterea unor provisiunĭ moldoveneștĭ, în sare, slănină, păstramă și «orzu pisat»: «Ce aceste de primăvară sălește să le trimițĭ, că amintire nu-ĭ pot întra în voia Ralițiĭ» [1].

Despre socrul săŭ, nĭ spune Ioan că era Păharnic, și în 1740 el trimitea «dumisale Păharniculuĭ, socruluĭ mieŭ», banĭ și un răvaș [2]: din scrisoarea care anunță frateluĭ, Banul, această îndoită trimitere, se vede că acest socru stătea la Iașĭ, pe atuncĭ, îndată după războiul ruso-turc și ocuparea Moldoveĭ de Münnich [3]. În Divanul d'intăiŭ al luĭ Grigore Ghica, la această nouă stăpînire moldovenească, se află însă ca Mare-Păharnic Toderașco Costachi, fratele luĭ Gavril Banul și al luĭ Constantin, Marele-Logofăt [4]. El ar putea să fie socrul luĭ Callimachi maĭ curînd decît «dumnealuĭ Păh. Nicolachi», care intervine în favoarea luĭ Dumitrașco Calmășul, mult maĭ tărziŭ, pe lîngă Domn [5] și despre care se vorbește în cuvinte care înlătură putința uneĭ înrudirĭ [6]. «Frate», scrie el la altă dată, 1740, aceluiașĭ Dumitrașco Banul, «căte vr'odată cercetează de la țară la socru-mieŭ, căte cu ceva untu, brănză proaspătă, găinĭ ca dea acele, că așa să cade [7].»

Ralù trebuie să fi avut surorĭ. În adevăr, la 1740, Ioan vorbește de doĭ cumnațĭ aĭ săĭ, Andronachi și Vameșul-Mare Ianacachi, cari țineaŭ pe surorile luĭ, Paraschiva și Maria: «Orănduit-am și cumnatuluĭ Andronachi 2 pungĭ de banĭ; care banĭ vețĭ lua de la dumnealuĭ Vel Vamăș, cumnatul Ianacachi, de vreme c'am scris la Măria Sa Vodă să i să dia dumisale acele 3 pungĭ de banĭ: adecă, una în sama dumitale și 2 pungĭ în datorie cumnatuluĭ Andronachi... Cumnatul Andronachi să pui

[1] Xenopol, p. 231.
[2] *Ibid.*, p. 216.
[3] *Ibid.*
[4] Neculce p. 386.
[5] Xenopol, p. 222.
[6] Cf. și *ibid.*, p. 227.
[7] *Ibid.*, p. 220.

și chizeșĭ pre cine-țĭ socoti... Vorbește și cu cumnații, și cu Paraschiva, și cu Marie, pentru acĭasta [1]». Maĭ mult decît două surorĭ n'a avut Ioan-Vodă, dar într'una din scrisorile citate aflăm mențiunea unuĭ al treilea cumnat, decĭ după soție: un anume Ursuleț: «Pentru cumnatul Ursulețu încă mi să adiverești Măria Sa Vodă — Grigore Ghica, patronul de odinioară — «prea bine» [2].

Din această căsătorie fericită i se născură luĭ Ioan doĭ fiĭ: Grigore și Alexandru, precum și două fete, Sevastița și Maria. Maria purta numele mătușeĭ sale, iar ceĭ doĭ băiațĭ căpătasera la botez, după un obiceiŭ foarte răspîndit pe atuncĭ, prin care se plătia o datorie de recunoștință și se asigura cariera unuı copil, numele patronilor: Grigore Ghica și fratele acestuia, Alexandru.

Domniĭ botezaŭ bucuros pe fiiĭ marilor boierĭ, ca și pe aĭ celor maĭ micĭ, ce se țineaŭ de casa lor, și între cheltuielile Curțiı este totdeauna și rubrica de botezurĭ, ca și cea de cununiĭ, așa în cît s'ar putea admite că însușĭ Grigore-Vodă a fost nașul celuĭ d'intăiŭ fiŭ al luĭ Ioan Callimachi. Dar de sigur el nu bănuia că ridică, prin represintantul săŭ, din cristelnița botezuluı pe un viitor Domn. frate și unchiŭ al unor Voevozĭ următorĭ în aceiașĭ stăpînire a Moldoveĭ.

Data nașteriĭ luĭ Grigore Callimachi poate fi statornicită cu deplină siguranță. Cînd, la 1761, Ieșeniĭ văzură priveliștea rară. neîntîmplată din cele maĭ îndepărtate vremĭ de vitejie, a unuı bătrîn încoronat ridicînd pe treptele Scaunuluĭ, ce părăsia de bună voie, pe un fiŭ în floarea vrîsteĭ,—între asistențiĭ mișcațĭ aĭ frumoaseĭ scene patriarchale se afla și agerul boier Ioniță Canta, cronicarul, și el înseamnă în izvodul săŭ și numărul anilor nouluĭ Grigore-Vodă: «fiind tînăr numaĭ de douăzecĭ și patru anĭ» [3]. Aceasta înseamnă că Grigore s'a născut la 1737, dar nu în Iașĭ, nicĭ în Bucureștĭ, unde trecu Ghica, în 1733, ci la Constantinopol. Căcĭ, la această dată de 1737, Ioan nu maĭ era treti Logofăt. Canta mărturisește că, fiind «ispitit la trebĭ marĭ», Calli-

[1] Xenopol, pp. 218-9. Cf. și pp. 216-7.
[2] *Ibid.*, p. 219.
[3] P. 191.

machi a fost amestecat în negocierile cu Tatarii, cari cereaŭ «hotarul celor două ceasurĭ în curmeziş, iar în lung treĭzecĭ şi două ceasurĭ, ce s'aŭ dat şedere Tătarilor, la aşezatul uşuruluĭ şi a alămuluĭ, ca să plătească Tătariĭ». Amestecat apoĭ şi la alte trebı multe a țăriĭ», purtate de Domn, «tot cu acest om»,— el e înnaintat, pentru «vrednicie», la rangul de Mare-Medelnicer[1].

Şi aicĭ informațiile date de contemporanul şi dregătorul luĭ Ioan Teodor Voevod şi al fiuluĭ săŭ sînt exacte. Una din greutățile de căpetenie ce întîlni Ghica fu neastîmpărul Tatarilor, cari prădară, nemulțămițĭ cu purtarea luĭ energică față de dînşiĭ, în Moldova de peste Prut, atraseră astfel o expediție împotriva lor, fură silițĭ să se supuie, primind vechile hotare, și, în urmă, la Ismail, se învoiră a plăti dările menționate pentru cedarea ținutuluĭ de păşune vecin. Fiul Orheianuluĭ Teodor Calmăşul luă parte decĭ la toate aceste tulburărĭ şi dezbaterĭ pentru hotare: el va fi mers în 1727 cu oastea luĭ Vodă, în care se găsiaŭ, alăturĭ de alte cete bine pregătite, şi «Lăpuşneniĭ şi Orheeniĭ şi Soroceniĭ», supt Serdarul Iordachi, ginerele luĭ Constantin Postelnicul Ipsilanti și unul din Greciĭ fruntașĭ cu cari venise de la Poartă noul oblăduitor[2]. El va fi ajutat la tălmăcirea îndatoririĭ luate la 15 Mart 1728 de Tatariĭ astîmpărațĭ prin expediție[3]. Tot aşa şi la întoarcerea pe moldoveneşte a firmanuluĭ de întărire, primit de Domn peste cîtva timp[4]. Va fi găsit de lucru şi la trecerea celor «două bezedele engleze, cari purcesese de patru anĭ de la casele lor, de la Englitera, îmblînd prin țărĭ, ca să vază țările şi obiceiurile țărilor», și la călătoria vechiuluĭ Pașă de Hotin și a celuĭ noŭ, ce-ĭ venia în loc[5]. Actul de înțelegere definitivă cu Tatariĭ pentru păşunile moldoveneștĭ, încheiat la 6 Septembre 1729[6], va fi trecut și el prin mînile sale, cu toate că pentru aceste traducerĭ cinstea revenia șefuluĭ săŭ, Alexandru Amiras, Sulgerul şi apoĭ Postelnicul[7]. Însă «judecata

[1] P. 189.

[2] Cf. Amiras, *Letopisițe*, III, pp. 157 și 164. Ghica datorise Ipsilănteștilor, *Psiolilor*, prigonițĭ de Mihaĭ Racoviță numirea sa în Domnie. V. Comnen Ipsilanti, pp. 323—4.

[3] *Ibid.*, pp. 166—7.

[4] Pp. 170—1.

[5] Pp. 172—3.

[6] P. 173 și urm.

[7] *Ibid.*, pp. 170, 176.

și așăzămînturile cu Tătariĭ» arată ca «mijlocitorĭ» pentru învoiala pașnică din partea Moldoveĭ pe «Enachi Logofătul și Alexandru Postelnicul» [1]; n'aș crede că e vorba de Ienachi Ipsilanti, ci maĭ curînd de «al treilea Logofăt» Callimachi, ce înnaintă după aceasta ca Mare-Medèlnicer.

Medelnicer», scrie Dimitrie Cantemir, «e acela care varsa apă Domnuluĭ la serbările cele marĭ, înnainte de prînz, și are jumătate din veniturile Ștefăneștilor» [2]. Era, cum se vede, maı mult o distincție onorifică decît încredințarea de fapt a acesteĭ boieriĭ zădarnice, bună pentru un trîntor saŭ un fanfaron. Canta adauge că îndată Ioan Callimachi fu numit capuchehaie al Moldoveĭ și trimis luĭ Alexandru Ghica «pentru tîlmăcirea cărților străine; rămîind desăvîrșit procopsit în slujbele acestea, l-aŭ făcut cunoscut și Curțiĭ Împărăteștĭ» [3]. Plecarea i se făcu după 1730 și tulburările din Constantinopol.

Prin capuchehaie — eraŭ de obiceiŭ, maĭ multe, dintre care cel maĭ de frunte purta titlu de baș-capuchehaie — învîrtia un Domn romîn daraverele luĭ complicate cu oameniĭ de afacerĭ din Constantinopol, prin capuchehaie răspundea tributul, depunea darurile la puterniciĭ ce-l ajutaŭ, transmitea informațiile politice, strecura pîrile saŭ îndreptățirile sale, răscolia patimile și înlănțuia dușmaniĭ. Capuchehaia trebuia să fie un om cu cunoștințĭ. o persoană bine privită la Poartă, cineva care să aibă cuvînt, credit și prietenĭ. Une orĭ, cînd nu se găsia un boier avînd aceste însușirĭ, se numia un capuchehaie de paradă, dîndu-ĭ ca ajutător pe un Grec, din familiile ce-șĭ transmiteaŭ tainele intrigilor și mijloacele necesare pentru a se îndeletnici cu bănosul lor meșteșug.

Capuchehaia n'avea, de regulă, nicĭ un rost la Dragomanatul Porțiĭ, decît acela de visitator, de stăruitor și cumpărător. Cînd însă Marele-Terziman era, ca pe această vreme, fratele unuĭ Domn, atuncĭ represintantul Domnuluĭ putea să fie întrebuințat fără primejdie și în cancelaria tălmăcirilor împărăteștĭ. Dar firește că la acest *calem* el n'avea nicĭ o situație oficială. Așa încît Ioan Callimachi rămase și acum, ca și supt alțĭ dragomanĭ

[1] P. 176.
[2] *Descr. Moldaviae*, p. 80.
[3] Pp. 189—90.

ce maĭ servise, ajutorul personal, logofătul de taină al Terzimanuluĭ.

Peste cîtva timp, în 1736, începu un noŭ războiŭ între Turcĭ şi Ruşĭ, pe carĭ-ĭ ajutară, crezînd sosit ceasul prăzii ieftene, Austriacii. Îndată însă negocierĭ se deschiseră, pentru conducerea cărora fu adus din Constantinopol Dragomanul, ce visită atuncĭ pe fratele săŭ în Scaunul din Iaşi [1]. În locul luĭ fu întrebuinţat pentru afacerile consulare curente şi pentru traducerea de ştirĭ capuchehaiaua Moldoveĭ, care avuse, în vremea cînd Ruşiĭ pătrunsese în ţară, gonind pe Domn, o foarte grea misiune de îndeplinit. «Împărăţia Turcească», scrie Canta, «avea oştire cu Nemţiĭ şi cu Moscaliĭ; Alexandru Voevod s'aŭ dus cu Viziriul la oaste; Ioan Teodor aŭ rămas vechilul Terzimanuluĭ în Ţarigrad, lîngă Răcăp-beĭ Mehmet, şi capichihaie luĭ Grigorie-Vodă Ghica» [2]. Şi aceasta se întăreşte şi de Comnen Ipsilanti: «Alexandru Ghica îl pusese epitrop — saŭ vechil — al Dragomanieĭ luĭ, în aniĭ cînd a lipsit la oaste, fiind apoĭ epitrop al Dragomanieĭ şi la Căimăcămia viitoruluĭ Vizir» [3]. În sfîrşit. avem o dovadă despre relaţiile obişnuite ale luĭ Grigore-Vodă, fratele Terzimanuluĭ, cu «vechilul» — *le vekil* — acestuia în aceste cuvinte ale luĭ de Villeneuve, ambasadorul frances la Constantinopol: «Domnul Moldoveĭ, scriind vechiluluĭ Dragomanuluĭ Porţiĭ, l-a însărcinat să-mĭ spuie ca d. de Tott» — cunoscutul Ungur în serviciul Francieĭ — «a sosit la 12 ale luniĭ în Iaşĭ, şi că a doua zi trebuia să-şĭ urmeze drumul în Basarabia» [4].

Era o vreme aspră pentru creştiniĭ ce slujiaŭ Turcilor, carĭ căutaŭ jertfe pentru a-şĭ îndreptăţi în ochiĭ lor propriĭ înfrîngerile ce suferiaŭ. În 1737, după luarea Oceacovuluĭ de Ruşĭ, se dădu porunca de a se prinde medicul Testabuza, în serviciul Mavrocordaţilor, şi Manoli Ipsilanti: cel d'intăiŭ fugi, cel de-al doilea fu pus în ţapă la Constantinopol şi averile întregiĭ familiĭ, ale frateluĭ Constantin şi nepotuluĭ Ianachi, fură prădate [5].

Cînd însă pacea ajunse a se încheia, maĭ ales prin silinţile luĭ Alexandru Ghica, ce nu se făcuse vinovat de nicĭ-un act

---

[1] Ienachi Kogălniceanu, p. 199.
[2] P. 190.
[3] P. 350.
[4] Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 524.
[5] Comnen Ipsilanti, pp. 342-3.

de trădare şi nu cochetase cu duşmaniĭ Porţiĭ nicĭ cît predecesoriĭ săĭ, Mavrocordăteştiĭ, Dragomanul nu s'ar fi putut aştepta la soarta luĭ Manoli Ipsilanti. În adevăr, în Ianuar 1740, cînd Ruşiĭ părăsise acuma Moldova şi nicĭ nu se maĭ gîndiaŭ s'o atace, Sultanul dădea meritosuluĭ săŭ tălmaciŭ, printr'un hatişerif anume, titlul de Domn al Moldoveĭ şi tot ce se ţinea ca onorurĭ de acest titlu: în legăturile luĭ cu miniştriĭ străinĭ i se acordà prin urmare calificativul de *Chiarezza*, care-ĭ suna luĭ, în greceşte: Ἐκλαμπρότης [1]; se hotărî ca pentru dînsul, ca şi pentru miniştri saŭ pentru un vicariŭ patriarchal cu rangul de episcop, «se va suna clopotul», cînd va veni la ambasade, că lacheiĭ se vor aşeza pe două rîndurĭ la trecerea luĭ, că va fi primit înnainte de a intra în odaie, că i se vor face onorurile fotoliuluĭ şi va fi condus, la plecare, «ceva maĭ mult» [2]. Trecerea la Turcĭ îĭ era aşa de mare, încît el putu să capete de la eĭ ca Hotinul, părăsit de Ruşĭ, să nu maĭ fie cetatea de odinioară, cu o raia dăunătoare Moldoveĭ, ci să se încredinţeze frateluĭ săŭ Grigore-Vodă, care trimise acolo un pîrcălab [3]. Arzurile nu se maĭ dădeaŭ luĭ Reis-Efendi, ca până atuncĭ, ci se lăsaŭ în mînile Terzimanuluĭ [4].

Prietenii luĭ însă, ceĭ maĭ pătrunzătorĭ dintre dînşiĭ, ca bailul veneţian, se temeaŭ pentru el tocmaĭ din causa acesteĭ marĭ puterĭ, ce nu ţinea nicĭ odată prea mult la Poartă. Oarecare semne făceaŭ de la o bucată de vreme să i se prevadă căderea. Se zice că el ceruse a se fixà un tribut deosebit pentru Oltenia restituită, dorind ca, pentru acest tribut de 219 pungĭ, s'o administreze în folosul săŭ; însă cele «cincĭ judeţe» fură din noŭ alipite la Ţara-Românească [5]. Ca un atotputernic ce era, el îşi avea patriarchul ce voise, şi, în 1740, acest patriarch, Neofit, fu

---

[1] Hurmuzaki, *Supl.* I[1], pp. 553-4, no. DCCCIII; IX[1], p. 667, no. DCCLXXVIII; p. 673, no. DCCLXXXVII.

[2] *Ibid.*, IX[1], pp. 668-9, no. DCCLXXX.

[3] Hurmuzaki, IX[1], p. 678; p. 680, no. DCCXCIII; scrisoarea luĭ Ioan Callimachi, în Xenopol, p. 220: «Alta, veĭ ştí că, cu mila luĭ Dumnezăŭ, Ţinutul Hotinuluĭ l-aŭ dat stăpâniĭ în sama Măriĭ Sale luĭ Vodă»; 10 Maiu [1740]. Fusese evacuat de Ruşĭ în Novembre; Général de Manstein, *Mémoires sur la Russie,* Paris, 1771, p. 320. Cf. Neculce, p. 412 n. şi Kogălniceanu, p. 202.

[4] Hurmuzaki, *l. c.*.

[5] Comnen Ipsilanti, p. 348.

scos şi silit a se adăposti la Curù-Ceşmè, unde, ca alţĭ mulţĭ fruntaşĭ aĭ Fanaruluĭ, Grigore Ghica îşĭ avea o casă de ţară: noul ales, Paisie, fu sfătuit să nu amestece pe Dragoman în afacerile sale [1]. În sfîrşit, Marele-Vizir se schimbâ în Iunie 1740, şi cel noŭ, Elhagĭ-Ahmed-Paşa, ĭ arătă de la început o răceală care nu dispăru cu totul nicĭ-odată.

Alexandru Ghica, obosit de funcţiunile sale, obişnuia a merge la prieteniĭ săĭ grecĭ pentru a-şĭ înneca grijile în vin bun. În sara de 5, el veni astfel la bailul veneţian, dar fără parada clopotelor şi gardeĭ de onoare a lacheilor: ducîndu-se în odaia talmaciuluĭ ambasadeĭ, Ralì, el puse să i se aducă buteliile înnainte, rugînd pe Ralì să nu înştiinţeze de sosirea luĭ pe bail, ce se afla la masă, împreună cu internunciul, de Uhlefeldt. Numaĭ la plecare, după ce se înveselise bînd, el ceru să dea ştire acestuĭ din urmă că are unele lucrurĭ să-ĭ împărtăşească. Le spuse în cea maĭ deplină linişte, fără cea maĭ mică prevestire. Atuncĭ se înfăţişară ciohodariĭ Chehaieĭ Viziruluĭ, rugîndu-l să meargă cu dînşiĭ. La Bacgè-Capusi, el voi să se suie pe cal pentru a urmà drumul, dar fu oprit. Înnaintea Viziruluĭ se înfăţişă numaĭ pentru a fi îndreptat la temniţa Odabaşeĭ. Familia ĭĭ fu în acelaşĭ timp arestată şi averea pusă supt peceţĭ, ceia ce aduse descoperirea loculuĭ de adăpost al patriarchuluĭ, ce-şĭ uitâ, fugind, mitra şi ceaslovul.

I se puneaŭ în sarcină lucrurile ce cunoaştem şi, pe lîngă ele, ca principală povară, o schimbare în tratatul de pace cu Veneţieniĭ, privitoare la hotarele Bosnieĭ. În zădar intervenirä în chip discret ambasadoriĭ Francieĭ şi Germanieĭ, ce eraŭ adevăraţĭ prieteniĭ aĭ luĭ. În zădar sosiră de la hotare ştirĭ carĭ eraŭ favorabile. Fu scos din temniţă în ziua de 21, dus la chioşcul împărătesc de lîngă malul Măriĭ, de unde şi alţĭ Sultanĭ văzuse cu mulţămire rostogolindu-se capete de trădătorĭ, şi ucis prin treĭ loviturĭ de iatagan, care nu-ĭ străbătură gîtul măcelărit [2].

Pentru oare care pricină a păciĭ», spune Canta, şi aicĭ foarte bine informat, «Alexandru Terzimanul s'aŭ primejduit cu moarte»,

[1] *Ibid.*, pp. 348—50; cf. şi rapoartele veneţiene din Hurmuzaki, IX [1].

[2] V. Comnen Ipsilanti, *l. c.* şi povestirile, absolut concordante, din Hurmuzaki, IX [1], p. 677 şi urm.; *Supl.* I [1], p. 562, No. DCCCXIV. Ambasadorul olandes scrie la 3 April că nu e nicĭ o îndoială despre vinovăţia executatuluĭ. Cf. şi povestirea din Hammer.

şi el pretinde că «de odată se ascunsese şi acest Ioan Teodor Medelnicer, avînd oare-care frică, omul Terzimanuluĭ fiind. Dar Vizirul l'aŭ scos cu blîndeţe de unde aŭ fost, şi îndată l-aŭ făcut vechil Terzimanuluĭ [1]».

Şi aicĭ rapoarte diplomatice întăresc pe deplin spusele cronicaruluĭ moldovean. La 10 Februar, anunţînd catastrofa, cu durere deosebită pentru că atinsese pe prieten în chiar casa ambasadeĭ, bailul raportează că «cel d'intăiŭ din secretariĭ luĭ Ghica, ce avea taina tuturor lucrurilor luĭ, a putut să se ascundă, şi, după cît se vede, cu felurite răvaşe însemnate de datoriĭ»; cealaltă capuchehaie însă a luĭ Grigore Ghica primeşte asigurarea liniştitoare că nu se va hotărî nimic în privinţa Voevoduluĭ Moldoveĭ [2]. Dar, la 3 Mart, acelaşĭ bail vorbeşte cu indignare de purtarea luĭ «Ienachi», care, după peirea protectoruluĭ săŭ, urmează cu funcţiunile de vechil al Dragomanatuluĭ, aşteptînd răsplata numiriĭ de fapt în această înnaltă dregătorie. «Între acestea Ianachi urmează în postul de vechil al Terzimanuluĭ, crezînd ca de bună samă va primi însăşĭ dregătoria. Lucrul grozav ce s'a petrecut — *l'orrido successo* — face ca, în cea maĭ mare parte, lumea să-l privească, nu numaĭ cu înstrăinare, dar chiar cu groază» [3].

Numirea oficială a luĭ Ianachi ca locţiitor al Terzimanatuluĭ Porţiĭ se întîmplâ îndată după decapitarea luĭ Ghica, şi încă la 7 Mart putea s'o vestească ambasadorul olandes. La 6 ale luniĭ încă, el primise această numire, care era numaĭ decît de nevoie, de oare ce în această zi se ţinu, înnaintea capilor claselor zgomotoase ale ulemalelor şi ostaşilor de Curte, Divanul solemn pentru ratificarea aceluĭ tratat de hotare cu Imperialiĭ pentru care perise Dragomanul Alexandru [4].

Cîteva lunĭ după aceasta, în toamnă, venia rîndul ratificaţieĭ altuĭ tratat, între Turcĭ şi Ruşĭ, şi o solie anume, condusă de viitorul generalisim şi cuceritor al principatelor, generalul Ro-

---

[1] P. 190.

[2] Hurmuzaki, IX [1], pp. 677—9, No. DCCXCII.

[3] «In tanto continua il Gianachi nel posto di vice-gerente del Dragomano, credendo rissolutamente di assumere il positivo impiego. L'orrido successo fà che la maggior parte lo riguarda con alienatione non solo, ma con orrore.» *Ibid.*, p. 680, No. DCCXCIII.

[1] Hammer, cartea a LXVI-a.

manțov, se înfățișa la Poartă, cu un alaiŭ pompos [1]. Pentru primirea unuĭ astfel de alaiŭ purtător de pace și prietenie, trebuiaŭ împlinite anumite puncte de ceremonial, pentru care se cerea să fie, nu un smerit vechil, ci un strălucitor Dragoman în fruntea cancelarieĭ Porțiĭ. Cităm iarășĭ din Canta: «Așezămîntul păciĭ cu Nemțiĭ și alte trebĭ prin mînile luĭ aŭ trecut. Romanțov, solul moschicesc, sosia la Țarigrad, și, fiind-că este obiceiul să meargă Terzimanul cale de două ceasurĭ înnainte, să facă solului țeremonia despre partea Împăratuluĭ, între voroava ce aŭ avut Împăratul cu Vizirul aŭ aflat Împăratul că se poartă trebile cu vechil: aŭ poroncit Împăratul pe vechilul ce aŭ purtat trebile Terzimanuluĭ să-l îmbrace în caftan, să-l facă Terziman-Mare. Și îndată aŭ făcut Tărziman pre Medelnicerul Ioan Teodor. Întru acea vreme, mulțĭ s'aŭ ispitit ca să-l împingă cu pungile, însă cuvîntul Împăratuluĭ nu s'aŭ putut întoarce»[2]. Cronicarul socoate la șese anĭ durata vechilieĭ luĭ Ioan, de cînd adecă el fusese din noŭ trimis la Constantinopol pe lîngă Alexandru Ghica, după ce, în întăia perioadă a activitățiĭ sale diplomatice, el ajutase maĭ mult timp pe Grigore însușĭ și pe Ioan Mavrocordat. Ar resulta de aicĭ că sosirea luĭ din noŭ în capitala turcească trebuie pusă în 1735, dar, cum am văzut, ea trebuie coborîtă cu cîțĭva anĭ în urmă, pănă nu fusese strămutat adecă Grigore-Vodă în Țara-Românească.

Numirea luĭ Ioan Callimachi se făcu decĭ tot în Mart, dacă nu trebuie să admitem chiar o numire a luĭ *de-a dreptul* în această demnitate. Căcĭ la 28 Mart, intra în Constantinopol Romanțov, a căruĭ sosire, dezbătută încă din Novembre 1740, fusese zăbovită prin moartea Împărăteseĭ Ana[3]. Convenția specială din Septembre trecu astfel prin mînile luĭ Callimachi, precum trecuse și cea austriacă din 2 Mart precedent [4].

Împrejurările greco-româneștĭ eraŭ în sfîrșit cu desăvîrșire lămurite prin schimbarea în toamnă, la Septembre, a Domnilor. Luĭ Grigore Ghica i se luase înnapoĭ Hotinul în Maiŭ [5]. El nă-

[1] Hurmuzaki, *Fragmente*, V, p. 106.

[2] P. 190.

[3] Această moarte fu anunțata Porțiĭ întăiŭ, la 8 Decembre, de un olac un expres» — al Domnuluĭ Țeriĭ-Româneștĭ; raport olandes din 11 Ianuar 1741.

[4] Hammer, *l. c.*

[5] Hurmuzaki, IX [1], p. 682, no. DCCXCV.

dăjduia totuşi să-şĭ păstreze locul şi se răzima pe ajutorul, ce i-a şi fost dat, de sigur, de către acela ce prin Ghiculeştĭ se ridicase în situaţia luĭ înnaltă. Se afirmă chiar, de un ambasador, că Grigore-Vodă se înţelese cu Mihaĭ Racoviţă şi maĭ mulţĭ Grecĭ pentru a căpăta Ţara-Românească, de unde ar fi fost înlăturat Constantin Mavrocordat, cu care se înduşmănise. Dar intriga nu izbuti, şi, dacă fu scos cineva, acela fu începătorul şiretenieĭ. Sultanul numi pe Mihaĭ Racoviţă pentru Ţara-Românească, trecînd în Moldova maĭ săracă pe Mavrocordat. Mihaĭ intră în Constantinopol la 17 Octombre 1741, şi era ospătat în odaia unde se îmbrăcaŭ caftanele, pe socoteala nouluĭ Mare-Dragoman [1].

O întrebare-şĭ cere acum dezlegarea. Eraŭ isprăvite toate aceste împrejurărĭ: moartea luĭ Alexandru Ghica, scoaterea luĭ Grigore-Vodă, numirea în Dragomanat a luĭ Ioan Callimachi, măcar în parte din voinţa acestuĭ din urmă, din setea straşnică, mergînd până la nerecunoştinţă, trădare şi cruzime, a acestuĭ din urmă? Fusese un complot pregătit de multă vreme cu pricepere, urmărit cu energie şi cu răbdare pentru ca să ajungă în sfîrşit la o răsplătitoare biruinţă?

De sigur că nu. Dorinţa de a se înnălţa cu orĭ-ce jertfe de banĭ, de silinţĭ, de conştiinţă, mania dominaţieĭ, fie şi pe ascuţişul de sabie al uneĭ primejdiĭ de moarte, aceasta e caracteristica Grecilor din secolul al XVIII-lea, cari sînt foarte răŭ judecaţĭ cînd li se atribuie ca patimă de căpetenie aceia a strîngeriĭ comorilor. Pentru Fanariotul de rasă, tipic, în adevăr, viaţa e făcută pentru gloriola stăpîniriĭ pe orĭ cît de scurt timp şi în împrejurărĭ orĭ cît de umilitoare: nimic nu e prea scump pentru a nu fi dat pradă Turcilor, numaĭ ca pe mormîntul de decapitat al Fanariotuluĭ să se sape titlul de Voevod, armele ţerilor de la Dunăre şi tuiurile, plătite din greŭ, ale «Împăratuluĭ».

În a doua saŭ a treia generaţie, trăind în mediul constantinopolitan, Callimachiĭ aŭ putut să fie şi eĭ tot aşa de simţitorĭ

[1] Pentru toate acestea, v. corespondenţa francesă, în Hurmuzaki, *Supl.* I[1]. Schimbarea e anunţată de ambasadorul olandes la 16 Septembre: «Het is niet in Moldavien dat de Heer Michael Rakowitza tot prins is aangestelt, maar in Walachyen; het welk wel eens zoo veel inkomen opbrengt als Moldavien, en is na dit prinsdon de actuele prins van Walachyen gezonden».

la o zadarnică trufie. Dar Ioan Callimachi n'avea în vinele sale un sînge lacom, care să ceară supunerea altora înnaintea lui: era, cu toată grația elenică a amînduror numelor sale nouă: Ianachi și Kallimachi, tot Ioniță al lui Toader Călmășul, ce fusese mulțămit cu o scurtă pîrcălăbie la Hotin, cu o Vornicie de sat la Cîmpulung, cu cumpărăturĭ de moșioare ieftene. ca să fie de moștenire baiaților și de zestre fetelor.

Avem, păstrate printr'o întîmplare fericită, scrisorĭ de a le lui Ioan Callimachi, din timpul Terzimanatuluĭ și din acele cînd el era numaĭ vechil al acesteĭ marĭ demnitățĭ. Ele sînt adresate unuĭ frate maĭ tînăr, Dumitrașco, ce nu e pomenit încă în 1716 și începea pe la 1740 să se înfrupte abia din cele d'intăiŭ roade sarace ale boierieĭ. Eĭ bine, din ele toate nu respiră alt ceva decît spiritul cuminte, smerit, sfios al unuĭ țeran maĭ norocos, pe care l-a ajutat Dumnezeŭ să ajungă la o stare maĭ bună și care se îngrijește cu scumpătate de gospodăria pe care vrea s'o întemeieze pentru binele copiilor ce i se ridică. Nimic din mîndria insultătoare a unuĭ parvenit, din disprețul cu care un om *ajuns* în zilele noastre ar trata pe ceĭ maĭ micĭ decît dînsul, în mijlocul cărora a crescut și de cari-l leagă legăturĭ de sînge, ce ar dori să le facă uitate de toată lumea. Mîndria situațiilor, avîntul vecnic spre maĭ mare, grandiositatea, megalomania sînt cu totul străine de acela care iscălește aceste simple rîndurĭ «Ioan Medelnicer , atuncĭ cînd ar putea să arboreze, spre a-șĭ speria rudele din țară, numele cel noŭ grecesc, ce suna așa de bine, și să adauge pe lîngă dînsul calificativul onorabil de ajutor în Terzimănia cea mare a Împăratuluĭ.

Într'una din scrisorĭ îl vedem întrebuințînd oameniĭ Domnieĭ,—călărașiĭ de Țarigrad, ce aduceaŭ baniĭ și răvașele,—pentru afacerile luĭ de negustor sărac, ce se ține maĭ mult prin asemenea mărunte afacerĭ decît prin lefĭ strașnice saŭ darurĭ marĭ. Făgăduise a trimite pentru cumpărătura de boĭ, pe cari voià să-ĭ exporte prin Constantinopol saŭ să-ĭ vîndă creștinilor de aicĭ, o mie de leĭ — ceia ce, să nu uităm, era o sumă pe atuncĭ —, pe un *sotnic* domnesc,—pe atuncĭ se împrumutase asemenea numirĭ de la Ruși. și Domniĭ îșĭ aveaŭ Cazaciĭ lor, curierĭ ca și călărașiĭ[1].

---

[1] V. Petru Rășcanu, *Lefurile și veniturile boierilor Moldoveĭ în 1776*; Iașĭ, 1887, p. 59.

Găsește însă maĭ bine a face trimiterea printr'un «prieten», gealep al luĭ Casap-Bașa, printr'un saigiŭ grec, Vasilachi, dintre aceĭ «saigiĭ aĭ casab-bașilor», cari veniaŭ să ieie oile datorite fără plată, pentru hrana Scaunuluĭ împărătesc, și despre cari știm ca nu-șĭ culegeaŭ turmele fără a supăra lumea [1]. Acestuia-ĭ da suma: în ughĭ, galbenĭ ungureștĭ, și în *fănducĭ*, galbenĭ turceștĭ, pe cari-ĭ trimite în curs scăzut, pentru ca, orĭ care ar fi acela din Moldova, să nu se zăbovească cumpărătura: însă fratele va răspunde pentru cît va întrece peste două pungĭ, punga fiind, cum știm, de cincĭ sute de leĭ. Dumitrașco era încă la țară, neavînd nicĭ o boierie, — saŭ era poate încă Vornic la Botoșanĭ ca la 1736 — și de aceia Ioan îl chiamă să vie la Ieșĭ, el saŭ cumnatul Andronachi, ce stătea, cum ni spune Ienachi Kogălniceanu, în Botoșanĭ, cu Paraschiva, soția luĭ, fata Calmășuluĭ [2]. Acolo va primi baniĭ din mîna Păharniculuĭ, socrul luĭ Ioan, ce stătea pentru nevoile dregătorieĭ sale la Curtea Domnuluĭ. La cumpărat, Dumitrașco să fie cu bună pază, pentru că i se spune, de oamenĭ ce cunosc *rîndul boilor de negoț*, că eĭ nu sînt bunĭ decît dacă aŭ stătut întreagă iarna la iernatec: «iar de este precum înĭ zic, să te ferești, frate, să nu daĭ cu baniĭ în primejdie de pagubă. Dacă e adevărat că acum, după războiŭ, nu se maĭ fac cirezĭ», să scrie iarășĭ, pentru ca să nu se maĭ trimeată pe viitor banĭ în zădar. Luĭ «neanea» — poate să fie socrul saŭ vre-un unchiŭ, căcĭ la un frate maĭ mare nu e de gîndit, — îĭ trimite haine, iar Paraschiveĭ basmale de Țarigrad și cerceĭ de aur cu mărgăritare. Și el adauge, după sfîrșitul scrisoriĭ, cererea de a i se trimite prin Postelnicul, ce stă să vie la Poartă, «acest Rus Căzac, ce aĭ acolo rob», și pe care voià probabil să-l dăruiască ministruluĭ Rusieĭ, Vișniacov.

În a doua scrisoare, el se lasă în sama frateluĭ pentru «negoțul de boĭ», al căruĭ «sporiŭ» îl așteaptă de la priceperea luĭ Dumitrașco. Acesta găsise un cîrd de boĭ, pentru plata căruia maĭ trebuiaŭ însă banĭ, și el oferia să maĭ cumpere și stupĭ pentru Ioan. Acesta maĭ trimite decĭ o pungă de banĭ, saŭ alțĭ 500 de leĭ. În același timp, el împrumută luĭ Andronachi alte două pungĭ, ce vor fi date de alt cumnat, Marele-Vameș, Ienacachi, soțul, prin urmare, al Marieĭ; amintindu-șĭ însă de cunoscutul

[1] Sturdza, *Acte și documente*, I, p. 194.
[2] *Letopisițe*, III, p. 235.

proverb că frate ca frate, dar brînza cu banĭ», Ioan pune soroc luĭ Andronachi în şese lunĭ, şi-ĭ cere cincĭ leĭ dobîndă pe lună la cincĭ sute, adecă douăsprezece la sută pe an; ceia ce constituia pe acest timp o mare îndatorire de prieten şi rudă. Dumitraşco fusese numit căpitan undeva în Bucovina, şi i se făgăduise să aibă şi cîrmuirea tîrguluĭ, cu totul decăzut, al Siretiuluĭ [1]: exista însă o singură căpitănie, acea de Coţmanĭ [2], la graniţa polonă, şi, pe lîngă această dregătorie, se putea adăugi, fireşte, şi venitul unuĭ tîrg domnesc, cum era şi Siretiul [3]. Ioan sfătuieşte pe noul căpitan să se poarte aşa, încît să fie vrednic de o «dregătorie maĭ mare», să ţie în slujba sa oamenĭ de ispravă, şi nu «furĭ şi cĭocotniţĭ» — pronunţare grecească, singura in tot ce ni s'a păstrat de la Ioan Callimachi; forma chiar a acestuĭ cuvînt, ce înseamnă ciocoĭ, e grecească: τζοκότνιτζες [4]. Sa-şĭ caute şi de afacerĭ, fiind locul bun şi el neavînd tovarăş, saŭ, cum se zicea atuncĭ coleguluĭ: soţie». Pentru procesul de moşie ce are — poate la Stănceştĭ —, să fie sigur că-ĭ va ieşi dreptatea la lumină, de oare-ce a dat un «peşcheş» de basmale Mareluĭ-Logofăt: Gavril Miclescu, credem. De la Andronachi, care va fi stat raŭ, cere un zapis cu chizeşĭ pentru datoria ce cunoaştem. «Neanea», căruia i se sărută mînile, e pomenit şi aicĭ, precum şi «cumnatul Ursuleţu», de care am maĭ vorbit.

Adausurile sînt şi ele foarte interesante. Pentru creşterea copiilor: Grigore, născut în 1737, şi Alexandru ce va fi venit îndată după dînsul, şi a celor două fete, Sevastiţa ce avea, după mărturia luĭ Tott ce a văzut-o în Constantinopol la 1757, 19 ani şi era astfel fata cea maĭ mare, născută în 1738, a soţilor, şi Maria, Ianachi ţinea, fireşte, un λογιώτατος, un preot saŭ diacon grec, despre care De Tott ni spune că era foarte sever în privinţa bunelor moravurĭ [2]. Dar maĭ trebuiaŭ în case roabe, care

[1] V. ce zice despre el Spléný, în *Beschreibung der Bukowina*, ed. I. Polek, Cernăuţĭ, 1893, p. 6: «Szyreth ist nur ein von etwelchen Juden und sonst nur von Bauern bewohntes Städtl, welches zwar durch vorfindige Ruder dessen vormalige mehrere Bevölkerung eben auch vermuthen lässt, dermalen aber höchstens als ein Marktfleck betrachtet werden kann».

[2] Spléný, pp. 47, 62.

[3] *Ibid.*, p. 26.

[4] V. Mateĭ al Mirelor, în Papiu, *Tesaur*, I, p. 357: τὴν ἀδικίαν. ποῦ κάμνουν οἱ τζοκότνιτζες ἐδῶ στὴν ἐπαρχίαν.

[5] *Mémoires du baron de Tott*, ed. Maestricht, 1785, I, pp. 75, 83.

să urmărească pas cu pas purtarea fiecăruia dintre «coconĭ» și «cocoane»: călătorul ungaro-frances le-a văzut înștiințînd pe Maria de sosirea logodnicului său, pe care, după datina răsăriteană, n'avea voie să-l vadă, și făcînd-o să dispară [1]; dar el nu știa din ce parte venise această supraveghetoare. Scrisoarea luĭ Ioan ne lămurește, cînd cere «roabe de slujba casiĭ», două «fete sărace, ca de zece, doĭsprece aĭ de vârstă», «curățele», care să nu fie «țiganci», ci «moldovence aŭ corcite»: la nevoie pot veni și cu mamele lor, dacă nu sînt «sărace» de ele, cum dorește maĭ bucuros. Le-ar ținea bine, li-ar da haine și podoabe și le-ar marita. Cumnațiĭ și surorile sînt învitațĭ să contribuie la «cumpăratul roabelor», pentru a merita astfel «mare mulțămită despre Ralița». Să le trimeată prin Galațĭ, unde va scrie atuncĭ și Vameșuluĭ, căcĭ «Țarigradul iată-lă-ĭ o palmă de loc de la Gălațĭ». În alt adaos, el cere a i se trimite și jderĭ de la munte pentru conteșurile sale. Într'un al treilea, el îșĭ arată dorința de a i se trimite merinde de acasă de la socru-săŭ, care avea o moșie. La urmă de tot, sînt știrile despre alipirea Hotinuluĭ la Moldova, ceia ce face pe Ioan să se intereseze dacă nu cumva s'ar putea descoperi pe acolo vre-o veche proprietate de-a familieĭ.

O scrisoare datată numaĭ: «Martie 17» trebuie așezată în anul 1750. În adevăr, pe de o parte, se vorbește de ieftenirea prețuluĭ vitelor, «acmu la acĭastă vreme a văcărituluĭ», și pentru prima oară se puse văcăritul în acest timp, la începutul Domnieĭ întăiŭ a luĭ Constantin Racoviță [2], fiind părăsit pe urmă și desființat, în a doua Domnie, de acela care îl scosese întăiŭ. Pe de altă parte, Constantin-Vodă, de și numit încă din vara anuluĭ 1749, zăbovi la Constantinopol lunĭ întregĭ, ajungînd în Scaunul său din Iașĭ abia la 7/18 Decembre, așa încît e de admis că lucrurile-ĭ vor fi venit numaĭ la începutul vremiĭ de cărăușie, în primăvară: scrisoarea luĭ Callimachi anunță însă o trimitere «cu agărlăcul domnescu, peste cincĭ-șese dzile». Maĭ spune Dragomanul că «voĭ isprăvi de la Măria Sa Vodă o carte de scuteală de 20 argațĭ», și știm că un astfel de privilegiu «pentru 20 oamenĭ streinĭ s'a dat luĭ Ioan la 28 Iulie 1751 [3].

[1] P. 75.
[2] Ienachi Kogălniceanu, p. 218.
[3] Xenopol, pp. 223-4.

În fine e vorba de stăpînirea la «moșiia mănăstirii», și ea fu părăsită de Dumitrașcu la 31 Mart 1761 [1].

În acest răvaș deci, din 1750, Dragomanul spune Banuluĭ că a înștiințat pe Marele-Postelnic Iordachi, Geanetul, să-ĭ dea o pungă de banĭ: din ceĭ cincĭ sute de leĭ ce se cuprind în ea, va da patru sute pe două «plugurĭ de boĭ», 10—20 «vacĭ cu vițăĭ», ce trebuie a se cumpăra pe acest timp de ieftinătate, al văcăritului. Va întemeia astfel «la acè moșii a mănăstirii» Doamnei o «odai acmu în grabă , adecă o gospodărie, luînd pentru sămănat: «grăŭ și orzu». Se va face acolo și «o prisacă de 50 stupĭ, nu maĭ mulțĭ de acĭastă dată», cu un stupar «om harnic și cu dreptate». «Odaia» va fi trecută în sama frateluĭ. pentru ca să nu fie socotită un apanagiŭ al Dragomănieĭ și reclamată de urmașul săŭ, dacă n'ar avea norocul să-șĭ lase ca înlocuitor pe unul din fiii pregătițĭ pentru aceasta. «Ce cu numele dumitale să fie acĭa odaia pentru și cĭa de-apoĭ; adecă, păn mă trăește Dumnăzăŭ în viață, bine, iar, după viață, frate, de m'a milui Svinției Sa cu nasleadnic din fii mieĭ, prea bine; iar, întămplăndu-să altul, a vria să puia măna pe odaia cĭ-aŭ fost a Terzimanuluĭ: decĭ, acĭasta socotind, frate, nu numaĭ dumitale să rămăie, și cu socoteală fără sunet și făr de nume mare». Postelnicul va fi rugat de-a dreptul de Dumitrașcu pentru «cărțile domneștĭ de scutială». Și Ioan adauge încă odată, gîndindu-se la situația luĭ de supus turcesc, de dregător al Porții, ce nu putea stăpîni decît în oare-care condițiĭ în țară: Frate, nu face sunet mare, ca să nu paia că voĭ să rădic vr'o cășlă» — așezare ca a Turcilor, scoasă de supt autoritatea Domnuluĭ —, «ș'-oĭ face pagubă țărăĭ».

Din pungă maĭ rămîn o sută de leĭ: cu eĭ va căsători pe una din roabele trimise «în aniĭ trecuțĭ din Moldova»: «Ileana, care aŭ dorit maĭ mult de măritat decăt de pămîntul patrii». Să-ĭ caute un bărbat dintre «ciraciĭ» caseĭ: «un voinicel ca[n] cu ochiĭ deșchiș, să-ĭ dei căte odată și peste ochĭ, că-ĭ cam șăgăcia copila».

Se găsesc în sfîrșit salutărĭ către familie. «Nepoatele noastre, fiicile dumitale», vor primi peste cîteva zile «un pablin cu fir», prin «cucona Zoița Comisoia», poate soția Comisuluĭ Lascarachi Genetul, «care foarte să laudă cu dumneavoastră». Una din nepoate

[1] Vol. II, secțiunea I-iŭ.

era să se mărite, şi Terzimanul se bucură de «vorova logodniĭ cu dumnealuĭ Pahr. Vasilachi» şi, fiindcă acesta, avînd un «cucon» din altă căsătorie, era maĭ bucuros să-l ştie la Ţarigrad, în casa Terzimanuluĭ, gătindu-se prin învăţătură pentru o mare carieră, Ioan arată că-l primeşte, de şi nu răspunde de dînsul, «pentru primejdiia ciumiĭ, care nu lipsăşte aice maĭ în toţ aniĭ[1]».

Întăiul Dragomanat al luĭ Ianachi Callimachi ţinu pănă în vara anuluĭ 1751, adecă puţin maĭ mult decît zece anĭ.

În viaţa unuĭ asemenea dregător înnalt al Împărăţieĭ se pot considera în deosebĭ, pentru a-l judeca, legăturile cu ambasadele, simpatiile luĭ în materie de politică exterioară, cum s'ar zice, şi amestecul în afacerile româneştĭ, prieteniile de Voevozı şi asociaţiile cu capuchehaielele ce-ĭ represintaŭ.

De Tott, care a visitat, primit cu cea maĭ mare bucurie, casa Dragomanuluĭ Callimachi, care a stat la masă la dînsul, s'a primblat pe Mare cu familia şi a dormit şi o noapte pe un luxos pat după moda Orientuluĭ, în care a găsit prea aspre pentru supţirele săŭ obraz de Ungur franţuzesc florile de fir cusute cu meşteşug pe cultuce puse pentru a face maĭ multă cinste acestuĭ preţuit musafir, — baronul de Tott a căpătat impresia că «bătrînul Terziman» avea «un spirit greoiŭ», că era foarte ignorant», că nu ştia decît «ceva italieneşte» — *un mauvais italien* — şi că drept singură însuşire avea «nişte cunoştinţĭ de rutină» [2]. Cine ştie ce capacitate diplomatică nu era Ianachi, dar, dintru întăiŭ, trebuie să ne gîndim că acest om a ţinut o grea dregătorie, în împrejurărĭ primejdioase, timp de zece anĭ de zile, că după căderea luĭ din 1751 n'aŭ trecut decît cîteva lunĭ pănă la chemarea înnapoĭ în Dragomanat, că de aicĭ înnainte a maĭ îngrijit afacerile diplomaţieĭ europene la Poartă timp de şese anĭ şi a părăsit din noŭ postul săŭ numaĭ pentru a fi înnaintat Domn al Moldoveĭ. Nu trebuie să uităm nicĭ aceia că, din cea d'intăiŭ tinereţă a luĭ încă, abia întors de la şcoala-ĭ polonă, el se afla în cancelaria traducerilor şi negocierilor, şi că în Moldova chiar, cît stătuse acolo supt Grigore Ghica, avuse cam aceiaşĭ îndeletnicire, aşa încît Dragomanatul săŭ din 1741 fusese pregătit prin învăţăturĭ şi ostenelĭ, ce ţinuse peste

[1] Xenopol, pp. 226—7. Şi celelalte scrisorĭ se află în această carte.
[2] *Mémoires*, I, p. 74.

treĭzecĭ de anĭ. Se poate zice că viaţa luĭ întreagă şi-o petrecuse tălmăcind din toate limbile în care primia Poarta ştirĭ şi note, saŭ în care se vorbia de ambasadorĭ dregătorilor eĭ. Orĭcum, e destul timp ca să capete cineva şi maĭ mult decît rutina, şi, cînd se adauge că Ioniţă Calmăşul avea la Constantinopol ca sigură rudă şi prieten care să-l ajute, pe sine însuşĭ, conclusia că de Tott face pentru public obişnuita mutră despreţuitoare a Apusenilor, fie şi din Ţara Ungurească, faţă de oamenii, obiceiurile şi întîmplările Orientuluĭ, se impune şi maĭ mult.

Dar avem şi mărturiĭ de la ambasadorĭ străinĭ că «Ianachi» — aşa i se zicea maĭ mult — era un om ce-şĭ ştia bine meşteşugul şi mulţămia pe ceĭ ce aveaŭ afacerĭ cu dînsul, afacerĭ cu prea multe urmărĭ pentru ca ambasadoriĭ să se împace cu orĭce fel de mijlocire traducătoare. În 1751, el dădu nişte sfaturĭ Domnilor şi, întrebat de Fonton, tălmaciul ambasadoruluĭ Franciei, care era interesat în aceste sfaturĭ, dacă le dă de la sine, «dragomanul, un om foarte fin şi foarte cumpănit — *homme très fin et très circonspect*—,răspunse zîmbind», spune ambasadorul însuşĭ, «că era ca un sfat, dar că sfaturile luĭ aveaŭ oarecare putere» [1]. Anunţînd numirea în locul luĭ Callimachi a tînăruluĭ Mateĭ Ghica, acelaşĭ Trimis scrie: «Dragomanul cel vechiŭ avea cunoştinţĭ *avait des lumières* —, inteligenţă — *de l'esprit* — şi, cred, simpatiĭ pentru noĭ — *de l'attachement pour nous* [2]. Şi într'un noŭ raport se vorbeşte cu părere de răŭ de acest Dragoman mazil, care era «foarte instruit în afacerĭ — *très instruit aux affaires* — şi care în maĭ multe prilejurĭ îmĭ dăduse dovezĭ de încredere şi de zel» [3].

Raportînd întoarcerea la funcţiunile sale a luĭ Callimachi, pe care-l ştie de Moldovean, bailul, care, orĭ-cine ar fi fost el, ştia să preţuiască oamenii, ni-l înfăţişează ca pe «un om de talent — *di buona indole*, destul de cunoscător al limbilor cerute [4]». — În afacerea moşteniriĭ Brîncoveanuluĭ, pe care, după vre-o treĭzecĭ de anĭ, Poarta se gîndise a o reclamà de la Banca veneţiană, Dragomanul apare ca un om de judecată, ce ştie cum să învingă, zimbind, într'o discuţie, pentru o causă bună saŭ rea:

[1] Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 600, No. DCCCLXXII.
[2] *Ibid.*, p. 603, No. DCCCLXXVI.
[3] *Ibid.*, p. 605.
[4] Hurmuzaki, IX[2], p. 4, no. IV.

spuindu-i-se că s'a luat o hotărîre pe temeiul uneĭ mărturiĭ a patriarchuluĭ de Ierusalim, el răspunde: «De ce s'ar maĭ numi atuncĭ Domnĭ deosebiţĭ, de neam grecesc, în Ţara-Românească şi în Moldova, dacă patriarchul de Ierusalim ar fi acel ce ar da toate hîrtiile, ce alcătuiesc acolo basa legăturilor dintre oamenĭ?![1]».

Penkler, internunţiul, mărturiseşte că, la mazilia luĭ Callimachi, în 1751, Naili-Efendì, a pierdut un ajutor devotat, care era şi un funcţionar cu pătrundere şi cunoştinţĭ: *einsichtsvoll und kenntnissreich*[2].

În sfîrşit, în descrierea călătorieĭ conteluĭ Potocki prin Moldova, unde domnià atuncĭ Callimachi, se vorbeşte astfel în 1759 de Domn: «E pe atît de respectabil prin vîrsta luĭ înnaintată, cît şi prin frumoasele-ĭ însuşirĭ; locul de Mare-Dragoman al Porţiĭ, pe care l-a ocupat timp de aproape douăzecĭ şi treĭ de anĭ, l-a pus în curent cu interesele Puterilor şi i-a dat reputaţia unuĭ mare diplomat — *d'un grand politique*; vorbeşte italieneşte şi latineşte foarte curat — *dans une grande pureté*»[3].

Strălucirea, măreţia grecească îĭ lipsiaŭ însă cu totul, şi ceĭ ce judecaŭ după exteriorul pompos, după ifosurile despreţuitoare, după limbuţia ce uimeşte, înnainte de a fi cîntărită de un om cuminte după preţul eĭ cel adevărat, aceia — între dînşiĭ şi acest fluturatec baron de două naţiunĭ, cu gîndul tot la sosul de stil în care era să-şĭ servească publiculuĭ părerĭ formate în clipă şi observaţiĭ culese din zbor, — aceia ridicaŭ din umeri, cu o compătimire civilisată, înnaintea acestuĭ greoiŭ şi hursuz mazil moldovean.

Avea Ioan Callimachi, cum s'a afirmat, de contemporanĭ şi de cine s'a luat după spusele lor, o politică? Pentru ca să admitem aceasta, ar trebui să ni exagerăm rolul, însemnătatea şi siguranţa unuĭ Dragoman al Porţiĭ. Îĭ era îngăduit oare unuĭ om pe care-l chemaŭ în fiece clipă atîtea locurĭ de surgun, atîtea depărtate cuiburĭ de ciumă şi de frigurĭ rele, unuĭ «Grec» umil, pe care-l putea întinde la pămînt şi bate cel d'intăiŭ hoge

[1] *Ibid.*, p. 14.
[2] Hurmuzaki, *Fragmente*, V, p. 175.
[3] Iorga, *Călătorĭ, ambasadorĭ şi misionarĭ în ţerile noastre*, Bucureştĭ, 1899 —din «Buletinul Societăţiĭ Geografice» pe 1898—, pp. 47-8.

jignit prin uitarea ceremonialuluĭ, unuĭ ghiaur cu zilele în mînă, de al căruĭ sînge era totdeauna lacom iataganul gelatuluĭ, îĭ era îngaduit unuia ca acesta să facă, pentru orĭce în lume, o politică a luĭ personală, protivnică aceleia a luĭ Reis-Efendì saŭ a Mareluĭ-Vizir însușĭ? Era cu putință ca simpatiile luĭ private, datoriile luĭ de recunoștință să resiste uneĭ poruncĭ a stăpînuluĭ?

În vorba totdeauna bănuitoare a Trimișilor străinĭ nu trebuie sa ne încredem prea mult. În adevăr, eĭ atribuie unor demnitarĭ ceva maĭ sigurĭ decît Dragomaniĭ, fiind-că eĭ nu puteaŭ fi arestațĭ, întemnițațĭ și decapitațĭ în cîteva ceasurĭ, la un semn cu mîna al «regelelor» turceștĭ, se atribuie Domnilor din principate o anume politică fixă față de Puterile europene. Dar, comparînd puțin, se vede îndată cîtă însemnătate are clasificarea lor după o asemenea orientare. Constantin Mavrocordat, prigonit de Turcĭ, se adăpostește, invocînd mărinimia luĭ Ludovic al XIV-lea, la ambasada francesă, și iátă că ambasadorul află că nimenĭ nu staruie maĭ mult pentru dînsul decît oameniĭ Austriecilor și Rușilor [1]. Grigore Ghica, un om care știa să-șĭ facă treburile, e, după Francesĭ, și el omul Nemților și Rușilor [2]. Germaniĭ scriu însă, cu cîțĭva anĭ în urmă, că el e creatura Francesilor și Suedesilor [3]. Cînd moare, se amintesc iarășĭ legăturile luĭ cu Francesiĭ, și Hurmuzaki, resumînd raportul internunțiuluĭ, scrie: de franțuzească memorie» [4].

De fapt, lucrurile se petreceaŭ astfel: Dragomanul, ca și Domnul, se îndrepta în partea încotro bătea vîntul prieteniei turceștĭ. În privința aceasta, e caracteristică o lămurire cuprinsă într'un raport german din vremea întoarceriĭ în Dragomanat a luĭ Callimachi. El face visită internunciuluĭ, strecurîndu-se din casa Mareluĭ-Vameș, Isac-Aga, la care se chema pentru lume că fusese: «Această visită esclusivă», adauge raportul, «fără alte visite la ceĭlalțĭ ambasadorĭ, era numaĭ un reflex al disposițiilor Porțiĭ, și de aceia nu constituia nicĭ un risc pentru Callimachi [5].

Dar bacșișul, cu care, în anumite situațiĭ, ambasadoriĭ străinĭ

---

[1] Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 642, no. DCCCCXX.
[2] *Ibid.*, p. 681, no. DCCCCLXI.
[3] Hurmuzaki, *Fragm.*, V, p. 146.
[4] *Ibid.*, p. 180.
[5] *Ibid.*, p. 182.

ispitiaŭ pe Dragomanĭ, pentru o vorbă de stăruinţă orĭ o nuanţă în traducere? Ştim că Ienachi era unul dintre ceĭ maĭ accesibilĭ la asemenea atenţiĭ, între altele şi pentru aceia, că era maĭ sărac de cît alţiĭ. În corespondenţa francesă, ni se spune că el primia stipendiu de la ambasadorul de Castellane [1]. În 1753, internunciul scria acasă pentru «remuneraţia» luĭ [2]. Bailul, lăudîndu-l, face reserva că «e aplecat maĭ mult de cum se cuvine la ban»: «pe cît de neinteresat era Domnul muntean, ca Dragoman» — Mateĭ Ghica, un fecior de banĭ gata —, «căruia nu mi s'a întîmplat să-ĭ fi făcut darurĭ vre-o dată, pe atîta de mult se uită Callimachi la ele, cum a făcut şi în cel d'intăiŭ Dragomanat al săŭ» [3]. Cu alte cuvinte, el suferia de păcatul cel mare al tuturor dregătorilor Porţiĭ, un păcat aşa de răspîndit, încît nimenĭ nu s'ar fi gîndit la Constantinopol, dintre Orientalĭ, să ţie de răŭ pe cineva atins de dînsul. Dar nicĭ aceste *douceurs* nu puteaŭ da unuĭ «Grec» curajul opinieĭ în afacerĭ exterioare: de altmintrelea, cine primia banĭ de la toată lumea: şi de la Francesĭ, şi de la Nemţĭ, şi de la Veneţienĭ, şi, de bună samă, de la Ruşĭ, de la Englesĭ, de la Prusienĭ şi de la Suedesĭ, nu era, în deosebĭ, cu nimenea, şi astfel se crea un fel de imparţialitate în mijlocul conrupţieĭ.

Maĭ interesante sînt pentru noĭ legăturile Dragomanuluĭ cu ţara, cu stăpînitoriĭ ce se schimbaŭ răpede în Scaunele domneştĭ din Iaşĭ şi Bucureştĭ. Căcĭ rostul *romănesc* al unuĭ Tălmaciŭ al Porţiĭ nu era cel maĭ mic. «Dragomanul face totdeauna, de drept», spune ambasadorul frances, «afacerile Domnilor Moldoveĭ şi Ţeriĭ-Româneştĭ» [4]. Îmbătînd odată pe secretariul turc al luĭ Callimachi, şi căutîndu-ĭ prin buzunare, la interpretul frances, unde mersese să doarmă, se găsiră ştirĭ din vecinătate transmise de Domnĭ Dragomanuluĭ [5].

Pe atuncĭ dreptul de a cîrmui în principate îl aveaŭ treĭ oamenĭ, dintre carĭ fiecare avea sînge romănesc în vinele sale, şi nimănuia nu-ĭ lipsia iarăşĭ nicĭ cel grecesc. Mihaĭ Racoviţă, cel care avea un maĭ lung trecut de stăpînire, era fiul uneĭ Can-

[1] Hurmuzaki, *Supl.* I [1], p. 605.
[2] *Ibid.*, VII, p. 11, no. x.
[3] *Ibid.*, IX², p. 4, no. IV.
[4] Hurmuzaki, *Supl.* I [1], p. 600, no. DCCCLXXII.
[5] *Ibid.*, pp. 595—6, no. DCCCLXIV.

tacuzine. Bunica luĭ Grigore Ghica, mama tatăluĭ său Mateĭ, era Maria Sturdza. Iar Constantin Mavrocordat se coboria după bunica sa dintr'o fată a luĭ Iliaș Alexandru, al căruĭ neam se urca până la Alexandru cel Bun, — cum nu uitaŭ s'o spuie panegiriștiĭ [1]. Eĭ: Mihaĭ, Grigore și Constantin-Vodă, eraŭ și rude. Ghica era fiul uneĭ Mavrocordate, decĭ vărul luĭ Constantin. Ioniță, fiul luĭ Mihaĭ Racoviță, a luat pe Smaranda fata luı Mavrocordat [2], și o fată a luı Mihaı-Vodă a devenit soția coconuluĭ Scarlat, al luı Grigore-Vodă [3]. Dar, toțĭ umblînd după cît maĭ mulțĭ anĭ de putere, eı se uriaŭ între sine, ajutațĭ fiind fiecare de un partid dintre pămîntenĭ și, maĭ ales, dintre Grecĭ. Eraŭ, ni spune Comnen Ipsilant, Μιχαλῖται, saŭ, cum am zice: Mihaliștĭ [4], și împotriva lor vor fi stat, dușmanĭ și între sine, Κωνσταντινῖται și Γρηγωρῆται. În afară de aceștĭ Domnĭ ce se schimbă dintr'o țară în alta și de acolo în exil: pe rînd la Iașĭ, la Bucureștĭ, la Curù-Ceșmè saŭ la Tenedos, se făcu o încercare cu Ioan, fratele mult maĭ puțin înzestrat al luĭ Constantin-Vodă: acesta, care stătu în Moldova din 1742 pînă în Maiŭ 1747, se dovedi un iubitor de «zefurĭ cu mese marĭ și cu mezilè de Țarigrad, și noaptea umbla prin tîrg cu veseliĭ și cu jocurĭ» [5] și, pierzîndu-șĭ tronul odată, nu-l maĭ găsi iarășĭ în toată viața luĭ. Această stare de lucrurĭ ține aproape în tot primul Dragomanat al luĭ Ioan Callimachi, de oare ce ea nu e schimbată decît prin numirea, în Novembre 1749, a luĭ Constantin, fiul luĭ Mihaĭ Racoviță, ca Domn al Moldoveĭ [6].

În fundul sufletuluĭ său, ca un om de omenie și recunoscător ce era, Ioan Terzimanul trebuia să fie cu Ghiculeștiĭ, cu singurul adecă dintre dînșiĭ ce putea să aibă Domnia, și decĭ se număra printre Gregoriștĭ». Dar aceasta nu-l împiedeca de a întinde o mînă de ajutor și altor Voevozĭ la aman, și, cînd cetim că el merse, în 1753, la ambasada francesă, pentru a reclamà pe Constantin-Vodă, ce se adăpostise acolo, el urmà, fără îndoială nu o pornire de răzbunare, ci poruncile de la Poartă [7].

[1] Radu Popescu, în *Magazinul istoric*, IV, p. 39.
[2] *Letopisițĭ*, III, p. 218.
[3] *Genealogia Cantacuzinilor*, ed. Iorga, p. 43.
[4] P. 352.
[5] Canta, p. 185.
[6] Raport olandes din 4.
[7] Hurmuzaki, VII, p. 10, no. x.

Un semn al purtăriĭ cumpănite a luĭ Callimachi și al influențiĭ de care se bucura e înaintarea frateluĭ săŭ Dumitrașco în boierie, menținerea luĭ, de și nu era un fruntaș supt nicĭ un raport, în situația înnaltă pe care o atinsese. «Dumitrașcu Calmăș» era Mare-Clucer la 8 Decembre 1744 supt Ioan-Vodă, și plătia suma căzută asupră-ĭ din «împrumuta» orînduită de Domnie [1]. Întorcîndu-se în Domnie Grigore Ghica, la 1747, el înnaintă pe Dumitrașcu, făcîndu-l Ban-Mare, demnitate al căruı prestigiu crescuse de cînd aceiașĭ oamenĭ domniaŭ pe rînd în Țara-Românească și în Moldova, unde la început Bănia era socotită între boieriile maĭ de jos [2]. Ghica fusese adus din exiliul săŭ îndelungat de la Tenedos și numit Domn în țara, maĭ săracă, a Moldoveĭ, la începutul luĭ Maiŭ [3]. Șezuse cincĭ anĭ întregĭ acolo la «Bocceda», cum numiaŭ Turciĭ insula, și pentru a i se îngădui întoarcerea dintr'un surgun, care se părea că-ĭ va fi și mormîntul, trebuise puternice stăruințĭ, dintre care nu va fi lipsit nicĭ a Dragomanuluĭ. În schimb, Dumitrașco se învrednici de Bănie și, pe lîngă această răsplată de cinste, Domnul adăogi darul uneĭ părțĭ din ocolul domnesc din jurul Botoșanilor, «bucata de loc» anume Livada, ce era în hotar cu Stănceștiĭ moștenițĭ de noul Ban de la tatăl săŭ [4]. Constantin Mavrocordat și Constantin Racoviță păstrară în Bănie pe fratele folositoruluĭ Terziman [5].

---

[1] Documentele relative la această ramură a Callimachilor, aflătoare în proprietatea d-luĭ Alexandru Callimachi, vor formà întâia secțiune a vol II din această culegere.

[2] Ea nu e măcar pomenită în *Descriptio Moldaviae* a luĭ Cantemir.

[3] Raport olandes din 6 Maiŭ: «In de vorleede week heeft de Porta den prins Gregorio Gika, broeder van wylenden onthoofden Dragoman van de Porta, uyt desselfs ballingschap van het eiland Tenedos herwaerts doen komen en aen denselve het prinsdom van Moldavien geconfereert, waerdoor deese ongelukkige familie weederom in de gunste van den Grooten Heer is herstelt geworden, werdende nu den afgesetten prins Giovanni di Scarlati Mavrocordato alhier verwagt omme van zyne slegte conduite aan de Porta verslag te doen». Cf. raportul saxon — ms. 2957 al Arch. din Dresda—, 6 Maiŭ 1746: «Der bisherige Waywode in der Moldau, Ivan, wurde für 14 Tagen ganz unvermuthet abgesetzet und die Regierung dieser Provinz dem für 8 Jahre auch abgesetzten Woywoden Ghika... anvertrauet, worüber iedermann, [der] seine gute Qualitaeten kennet, vergnüget ist».

[4] Actul de danie e din 18 August; s'a tipărit în Xenopol, pp. 220-1. In vol. II, voiŭ publicà un act din 1751, dat de Calmășul pentru acest pămînt.

[5] V. Divanurile acestor Domnĭ în Ienachi Kogălniceanu.

Dar, trecînd în 1750, un fost Pașă de Salonic, care ținea pe o Sultană, și mergea cu un alaiŭ strașnic, ce săcătuia Vistieria, pentru a lua stăpînirea asupra Hotinuluĭ, i se întîmplâ luĭ Dumitrașcu ceia ce era să se întîmple peste cîțĭva anĭ unuia, care se găsia într'o maĭ înnaltă situație decît a luĭ, Dragomanul Mateĭ Ghica. Pașa Numan nu se mulțămi cu unul din conacele sale, și mînia-ĭ căzu asupra mehmendaruluĭ, conducătoruluĭ săŭ, care se întîmplase a fi Banul. Un creștin nu putea să aibă mîndrie. cinste, demnitate înnaintea unuĭ adevărat închinător al uniculuĭ Dumnezeŭ: Banul «prilejindu-se acolo de față», în acea clipă de mînie, pentru lipsa de ghiață, «aŭ pus de l-aŭ bătut; care nu puțină necinste i-aŭ făcut». Poate că într'o asemenea împrejurare, — căcĭ la tălpile bătute ale Banuluĭ era puțin și din obrazul Domnuluĭ, — un Nicolae Mavrocordat, un Grigore Ghica s'ar fi plîns Porțiĭ; dar o asemenea plîngere nu era de măsura tînăruluĭ Constantin Racoviță, la întâia sa Domnie. Îndată mehmendăria se luă boieruluĭ pedepsit, și se trecu asupra Hatmanuluĭ Costachi, în a căruia parte veni, de la trufașul Pașă, un caftan [1]. Dar pentru aceasta Dumitrașcu pierdu și Bănia.

Cu un an înnainte de această întîmplare, Racoviță-șĭ primise Domnia. Tată-săŭ, Mihaĭ-Vodă, mazilit din Țara-Romănească la 1744, murise la Tenedos, unde fusese surgunit pentru reaua luĭ purtare în această Domnie din urmă [2]. Fiiĭ luĭ, Constantin și Ștefan, se ascunsese în acele zile de prigonire, dar pe urmă, căpătînd banĭ din moștenirea tatăluĭ saŭ din punga creditorilor, cel maĭ mare apăru la Constantinopol ca pretendent. Prin stăruințele sale, mijlocite vom vedea de cine, el făcu pe Vizirul Eseid Abdulah să ceară luĭ Mavrocordat nu maĭ puțin de treĭ sute de pungĭ pentru întărirea în Domnie. Acestea fiind refusate, tînărul Racoviță luă Moldova, fără să fi ocupat vre-odată demnitatea pregătitoare de Mare-Dragoman, și fără să aibă vre-una din însușirile care recomandaŭ pe cineva pentru Domnie [3].

[1] Ienachi Kogălniceanu, p. 224.
[2] Hurmuzaki, IX [1], p. 689, No. DCCCV.
[3] V. Comnen Ipsilanti, p. 364; raportul olandes din 4 Novembre 1749: «De nieuwe prins van Moldavie, Constantin Rakowizza genaempt, is op syn vertréck...»; raport saxon din 2 Octombre, *l. c.*: «Auch ist für einigen Wochen der... Fürst Constantin in der Moldau, weile er die Portten mit den immerzu angeforderten Summen Geldes nicht contentiren wollen, depositiret».

Constantin Mavrocordat avea un fiŭ: Alexandru, dar el era încă prea tînăr ca să fie vremea a se gîndi cineva la o Domnie pentru dînsul. Dar Grigore Ghica, trecut în Ţara-Romănească în iarna anuluĭ 1748 [1], socotia că trebuie să se îngrijească de viitorul — singurul cu putinţă : cel domnesc — al fiilor săĭ Scarlat şi Mateĭ, cari trecuseră amîndoĭ de douăzecĭ de anĭ şi aveaŭ firĭ trufaşe, lacome de stăpînire. Se simţia bătrîn, obosit, şi nu ştia dacă după moartea luĭ, la care începea să se gîndească, ceĭ doĭ coconĭ vor găsi prietenĭ tot aşa de credincioşĭ şi dibacĭ cum fusese aceia cari urcaseră în Scaunul Moldoveĭ pe cel maĭ mare dintre Racoviţeştĭ. Un mijloc de asigurare era să dea Marele-Dragomanat aceluia dintre fiĭ ce s'ar părea maĭ potrivit ca să-l ocupe.

Până atuncĭ Callimachi nu fusese supărat de nimenĭ, fiind-că nicĭ nu se afla nimenĭ în stare a-ĭ lua locul. De un timp însă era altfel. Afară de beizadelele luĭ Grigore-Vodă, maĭ era un tînăr Ghica ce-şĭ cîştiga de maĭ multă vreme cunoştinţile cerute de la un Dragoman. Alexandru decapitatul lăsase un fiŭ maĭ mare, ce se numia, după unchiul săŭ, Grigore. Aducîndu-şĭ aminte de bunele slujbe ce-ĭ adusese mortul, internunţiul primi pe copil la dînsul în 1743, printre aşa numiţiĭ *jeunes de langues*, între cari-şĭ începuse cariera şi Grigore-Vodă, şi-l ţinu până la 1747, cînd el căpătă după ordinul Ministeriuluĭ darul unuĭ ceasornic de aur. Dragomanatul era deocamdată ţinta ambiţieĭ acestuĭ al doilea Grigore Ghica, şi peste cîţĭva anĭ căsătoria ce încheiè îl apropiè de această situaţie, de care toată lumea-l credea vrednic. El luă pe fata unuĭ anume Iacovachi Rizu, om noŭ, care învăţase limbile occidentale la ambasada englesă, era privit ca un bun cunoscător al lor şi un dibaciŭ intrigant. Nunta se făcu în 1754 abia [2].

Dar înnainte chiar de această folositoare înrudire el ochia locul luĭ Callimachi, pe care-l ştia că nu uitase pe Alexandru Ghica şi că l-ar fi voit ca urmaş al săŭ maĭ bucuros decît pe orĭ-cine altul. Dar alt Ghica, fără răbdare acesta, izbuti să smulgă dregătoria bătrînuluĭ Terziman.

---

[1] Raport saxon din 10 Februar: «Ghika ist vorgestern zum Fürsten in der Wallachey», etc.

[2] Hurmuzaki, VII, p. 15, No. XV.

Se alcătui la Constantinopol un complot, bine ascuns, pentru numirea luĭ Mateĭ beizadeà, care fu adus fără sgomot din Bucureștĭ. Capuchehaiaua luĭ Ghica era un Gheorghe Hatmanul, fiul luĭ Bașa-Mihali și, pentru a și-l asigura și maĭ bine, Domnul căsătorise pe acest fiŭ Mateı cu fata luĭ Gheorghe. Gheorghe Bașa-Mihalopol, unul dintre noiĭ tutorĭ grecĭ aĭ Domnilor pe cari-ĭ serviaŭ, cunoștea bine oameniĭ cu trecere ce aveaŭ nevoie de banĭ, și Grigore-Vodă-ĭ pusese la disposiție o sută de pungĭ de cîte 500 de leĭ, adecă 50.000 de leĭ, pentru a recruta prieteniĭ folositoare. Astfel prinseră simpatiĭ pentru domnescul cocon Turcul Soliman și Armeanul Agop, cari știaŭ, cu toată puțina lor faimă, să fie ascultațĭ de ceĭ puternicĭ aĭ Porțiĭ, și, dintre aceștia din urmă, fu cîștigat Chehaia, fost secretariŭ turc al luĭ Grigore-Vodă ca Dragoman, și care nu văzuse nicĭ-odată cu ochĭ bunĭ pe Ienachi.

Dacă ar fi fost vreme de războiŭ saŭ s'ar fi țesut gingașele fire ale uneĭ păcĭ, un motiv pentru a zvîrli supt secure pe un Dragoman incomod s'ar fi găsit lesne: nicăirĭ maĭ mult decît în Turcia nu se descoperiaŭ și se pedepsiaŭ trădătoriĭ, a căror avere se confisca pe urmă. Dar în vara luĭ 1751 era pace deplină, mulțămită și Tălmaciuluĭ ce trebuia gonit. Pe acel timp însă Vizirul primia dese reclamațiĭ de la locuitoriĭ Cipruluĭ, insulă care formà apanagiul funcțiuniĭ sale: eĭ eraŭ tratațĭ răŭ pentru a li se stoarce banĭ și se plîngeaŭ ca niște oamenĭ simpli aceluı care culegea cu atît maĭ mult, cu cît maĭ mare era suferința lor. În acelașĭ timp, ca niște creștinĭ și niște Grecĭ, eĭ cereaŭ mijlocirea Patriarchuluĭ, Împăratul umilințiĭ lor, și a Dragomanuluĭ, în care vedeaŭ un fel de sol al Grecilor între Turciĭ ceı marĭ. Se ajunse la o înțelegere între eĭ doĭ și Vizirul, dar printre ceĭ ce nu se învoise cu dînsul saŭ nu știaŭ că ea a fost încheiată, se găsiră uniĭ cari înfățișară Sultanuluĭ însușĭ un noŭ arz, în care se spunea că Vizirul li rupe plîngerile și că eĭ aŭ in locurĭ innălțate marturĭ aĭ apăsăriĭ lor.

Vina acesteĭ tînguirĭ fu aruncată asupra mijlocitorilor. Astfel, în sara de 18 Iunie, eĭ fură arestațĭ. Patriarhul Chiril îșĭ perdu Scaunul și fu surgunit la Atos. Dragomanul, închis la un loc cu hoțiĭ, fu osîndit la moarte, și sentința primi întărirea Sultanuluĭ; ramînea numaĭ ca ștreangul să i se înfășure în jurul gîtuluĭ, cînd veniră stăruințĭ pe care se pare că Vizirul, jucînd comedia,

le așteptase: a Chehaieĭ și a luĭ Bașa-Mihalopol, care avea acum ce voise. Fusese vorba ca Ioan să fie trimis dincolo de Mare, în Alger; pe urmă însă i se hotărî și luĭ, ca tuturor surguniților politicĭ din această vreme, insula Tenedos. Familia luĭ rămase însă în Constantinopol, averea-ĭ scăpă neatinsă, și în curînd i se îngădui și luĭ întoarcerea la casa de țară din Curù-Ceșmè [1].

În adevăr, pe de o parte, el păstrase un puternic sprijin în Reis-Efendì, ministrul său. Vor fi venit apoĭ vorbe bune în favoarea luĭ de la ambasadorĭ, cari n'aveaŭ decît laude pentru dînsul. Să se maĭ ție samă apoĭ și de firea luĭ Callimachi, așa de deosebită de a Grecilor, între cari trăia: aceștia își simțiaŭ cu atît maĭ mare gust pentru putere, cu cît sîngeraŭ maĭ mult pe treptele ce duceaŭ la dînsa, cu cît li se deschidea maĭ aproape prăpastia, în care, supt ochiĭ lor, atîția se cufundase pentru totdeauna. El însă înțelegea viața și fără strălucirea oficială, în casa-ĭ de țară, bine îngrijită de mînile gospodăreștĭ ale Ralițeĭ, între copiiĭ ce-ĭ creșteaŭ; în mijlocul agonisiteĭ sale, de care nu se atinsese prigonirea, fiind-că nu putea să ispitească strașnic pe nimenĭ.

Se pare chiar că el avea de gînd să se întoarcă în Moldova, neavînd nicĭ dorința, nicĭ putința de a înlătura pe fiul binefăcătoruluĭ său din timpurile grele de la început. Căcĭ vedem pe Constantin Racoviță scutind, la 28 Iulie 1751, abia cîteva săptămînĭ după aceste evenimente, *bucatele* din «săliștile» de lîngă Botoșanĭ ale «dumnealuĭ Ianachie Calimache, ce aŭ fost Marele-Tărziman. fiindcă aŭ slujit maĭ înnainte vreme la Prea-Înnălțata Poartă, la multe trebuințe și folosul țăreĭ». Eraŭ acolo «150 vite și 500 oĭ și 1000 stupĭ», cu care-șĭ putea începe gospodăria ru-

[1] Căderea luĭ Callimachi e descrisă: *a)* în Comnen Ipsilanti, p. 367: ca totdeauna o excelentă narațiune de contemporan; *b*) în raportul de ambasadă frances din 3 Iulie; Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 876; *c*) raportul venețian din 3 August; *ibid.*, IX[1], p. 1, no. I; *d*) raportul german resumat în Hurmuzaki, *Fragm.*, V, pp. 172—5. Ambasadorul saxon scrie la 3 Iulie cam în acest cuprins: «O partidă care a dat 50.000 de leĭ, vrea să puie tălmaciŭ pe al doilea fiŭ al Domnuluĭ Țeriĭ-Româneștĭ. Intriga reușește, și el e numit, de și e lipsit de experiență».

rală un fost Mare-Dragoman, ce se născuse la ţară şi se ocupase totdeauna cu afacerĭ de negoţ ţerănesc [1].

Îl aduse însă înnapoĭ în situaţia pierdută o întîmplare neaşteptă, în care el va fi văzut mîna răsplătitoare a luĭ Dumnezeŭ. La 4 Februar 1752, ambasadorul saxon anunţă că Domnia luı Grigore-Voda a fost prelungită încă pe un an, pentru nu maı puţin de 800.000 de leĭ. Nicĭ odată Ghiculeştiĭ nu stătuse maĭ bine, şi-ı maı rămînea bătrînuluı să scoată din Moldova pe Constantin Racoviţă pentru ca familia să aibă cele maĭ înnalte situaţiĭ la care putea aspira un Grec din Împărăţia turcească: Dragomanatul şi amîndoua Domniile. Grigore-Vodă se îmbolnăvi însa şi, fiind tratat fără pricepere de medicul săŭ Mihail Manu — ne asigură... alt medic, Comnen Ipsilanti [2],—el muri înnaiute de vreme, la 26 August st. v.[3]. Se spune că lăsa un testament, prin care recomanda tuturor ca urmaş pe fiul săŭ maĭ mic, Scarlat, care fu recunoscut de boierĭ, şi afurisia cu cele maĭ straşnice blesteme pe cine n'ar ţinea samă de aceasta ultimă voinţă a luĭ [4]. Dar Scarlat nu era ginerele luĭ Başa-Mihalopol, ca Mateĭ.

Pe de altă parte, acesta din urmă nu era cîtuşĭ de puţin de Dragomanie. Va fi avut el 23, 25 saŭ 27 de anĭ, cum spun uniĭ şi alţiı, dar e sigur că talente n'avea de loc. Era un om straşnic de vanitos , spune ambasadorul frances [5], «măreţ şi iute la mînie, şi iubitor de bătăĭ», fără judecată personală, mărturiseşte un cronicar [6]. «E cu totul noŭ în afacerĭ», anunţă un bun observator încă de la început, «şi va rămînea astfel totdeauna [7].

După Comnen Ipsilanti era, în sfîrşit, un dragoman ridicul. Pentru a i se uita boaţele saŭ a i se ierta nulitatea, el trebuia să verse într'una baniĭ luĭ tată-săŭ în mînile luĭ Reis-Efendı, şi ale Viziruluĭ. Astfel i se îngăduia să fie, ca odinioară Ioan Mavrocordat, Dragoman prin alţiĭ: căcĭ toate afacerile ce-ĭ reveniaŭ, eraŭ îndeplinite saŭ de capuchehaiele mun-

---

[1] Xenopol, pp. 223—4.
[2] P. 367.
[3] Al. G. Găleşescu, *Eforia Spitalelor Civile*, Bucureştĭ, 1900, p. 632.
[4] Comnen Ipsilanti, *l. c.*
[5] Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 605.
[6] Ienachi Kogălniceanu, p. 227.
[7] Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 603, no. DCCLXVII. Cf. şi aprecierile bailuluĭ, în vol. IX[2].

tene, în fruntea cărora-ĭ stătea socrul, saŭ de ceĭ doĭ vechilĭ: Rizo, om ce călătorise, știa bine franțuzește și era foarte deștept, și un Lucachi, zis și della Rocca, ce fusese tălmaciŭ la ambasada napolitană și era în adevăr un om foarte învățat [1].

Moartea luĭ Grigore-Vodă puse capăt acesteĭ stărĭ de lucrurĭ nesuferite. Hatmanul profită de dînsa pentru a face o strălucită afacere. Scaunul muntean îl ceru pentru Mateĭ, care era bucuros să scape de o funcție ce-ĭ era o povoară și o batjocură. Suma de cumpărare fu enormă: 3.200 de pungĭ, peste un milion și jumătate de leĭ. Dar, în schimb, el păstră averea întreagă a mortuluĭ, răscumpărată astfel și, de oare ce se chemase că ea a trecut întăiŭ în stăpînirea Sultanuluĭ, el fu scutit de a plăti jumătate de milion de datoriĭ. Banĭ în numărătoare nu se găsiaŭ decît 150.000 de leĭ; dar Hatmanul primi îndată oferte de împrumuturĭ cu procentul tradițional de 15 la sută [2].

Cine putea veni în locul pe care-l ocupase de fapt așa de puțin Mateĭ Ghica, acum Mateĭ Voevod al Țeriĭ-Româneștĭ?

---

[1] Pentru aceste lucrurĭ, v. rapoartele francese și venețiene citate. Iar pentru Lucachi, *Istoria literaturiĭ romîne*, II, pp. 20—1.

[2] V. Comnen Ipsilanti, *l. c.*; raportul frances din 12 Septembre 1752, în Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 621, no. DCCCCXCVII; raportul venețian din Hurmuzaki, IX[2], p. 4, no. V. Cf. scrisoarea luĭ Giuliani către Brühl, Pera, 4 Octombre 1752, în Arch. de Stat din Dresda: «Il prencipe di Valachia, Gregorio Gigha, essendo passato a miglior vita, il di lui figlio, che quì da un anno in quà hà essercitato la carica, bensì solo per titolo di Grande-Interprete, è stato installato collo gravaminoso sborzo di tre mila e due cento borze per primo introito; nel di lui luogo il deposto interprete Gio: Kalimaki è stato sostituito in sua vece, carica che realmente se li conviene, per esser un sogetto degno e qualificato in ogni forma e maniera. *Ibid.*, un raport din 16 Septembre: «Sein zweyter Sohn... hatt die Succession mit 3.000 Beutel Goldes oder: 1 $1/2$ Million piastres erkauft». Iată și raportul olandes din aceiașĭ zi de 16 Septembre: «Het wynige dat hier, seedert myne ontmoedigste anterieure depêches van den 1-en deeser is voorgevallen, bestaet alleenig in het overlyden van den voorgaenden prins van Walachyen, en in het nomineeren van desselfe tweede zoon, Mathew Woyda, die als droogman van de Porta heeft gefungeert, thans met de gewoonelyke gelegtigheeden is installeert en op toekomende maendag naer Walachyen sal opbreken, om van dat prinsdom possessie te neomen, synde de voorgande droogman van Porta, Calimachi genaemt, die voor omtrent aghtien maenden nae Tenedos wierd gebannen, en seedert eenigen tydverlof had gekreegen, om by syn famille te kunnen retourneeren, in syn oude functien wederom herstelt geworden».

Varul tînăruluĭ stăpînitor era încă prea tînăr, și căsătoria cu fata luĭ Rizo nu-ĭ căpătase un sprijinitor dibaciŭ. Bătrînul Ianachi se întoarse de la sine în Dragomanat, în Septembre 1752.

Față de Puterile străine, el urmâ și maĭ departe vechia luĭ politică de îndatorirĭ plătite față de toată lumea [1]. Dar în situația țerilor noastre, care atîrna adesea și de dînsul, se petrecura lucrurĭ care îndreptară pe Ianachi Terzimanul către Domnia luı Ioan Teodor Voevod, lucru la care, cu cîțĭva anĭ în urmă, nicĭ că s'ar fi gîndit.

Nu doar că Domniĭ de la 1752 înnainte n'ar fi urmat cu întarirea în Bănie a luĭ Dumitrașco Calmășul, pe care-l vedem continuînd vechile luĭ daravere de banĭ, une orĭ și în numele «dumnealuĭ Tărzimanuluĭ» [2]. Dar condițiile Domnieĭ româneștĭ se schimbară după această dată.

Mihaĭ Racoviță murise; Grigore Ghica-ĭ urmase în mormînt. Al treilea din Domniĭ maĭ respectațĭ de Turcĭ, maĭ capabilĭ, maĭ sigurı de odinioară, Constantin Mavrocordat, nu era să maĭ aibă decît tărziŭ de tot două Domniĭ în Țara-Românească și o a treia în Moldova, cu care era să i se încheie și viața. Rămîneaŭ pentru a fi purtațĭ de la Iașĭ la Bucureștĭ și de la Bucureștĭ la Iașĭ, trecînd uneorĭ și prin odihna exiliuluĭ: doĭ Racoviteștĭ, Constantin și Ștefan, și doĭ Ghiculeștĭ, Scarlat și Mateĭ,—Voevozii disponibilĭ.

Constantin Racoviță era însă bețiv și aspru: «mînca afion dimineața, și la vreme de chindiĭ bea pelin cu ulciorul, și toată zioa se afla tot vesel [3]», și obișnuia a bea «sticle de apă melisa» [4]. Ștefan, fratele luĭ, era nul. Mateĭ Ghica se duse la Bucureștĭ cu o leotă de Curtenĭ tinerĭ, Grecĭ din Constantinopol, carĭ facură în treĭ lunĭ, până și pentru cîțĭva coțĭ de stofă, treĭzecĭ de Stolnici, douăzecĭ de Păharnicĭ, cincĭzecĭ de Serdarĭ [5]. În

[1] Într'un rînd, Penkler se plînge că i s'aŭ cerut 300 de galbenĭ pentru serviciĭ contra Francesilor; Hurmuzaki, *Fragmente*, V, pp. 184—5.

[2] V. vol II din colecția noastră, secția I-iŭ.

[3] Ienachi Kogălniceanu, p. 186.

[4] *Genealogia Cantacuzinilor*, ed. Iorga, p. 137. Cf. *Ist. lit. rom.*, la numele saŭ.

[5] Comnen Ipsilanti, p. 368.

puţin timp, el ridicâ toată ţara asupra luĭ [1]. Trecut în Moldova, el se arătă cum am văzut: petrecător, bătăuş şi nedestoinic. Scarlat Ghica apărâ tronul căpătat în 1752 în potriva frateluĭ săŭ cu o straşnică violenţă [2]; în Moldova, unde domni întăiŭ pentru a trece apoĭ iarăşĭ în Ţara-Românească, lăsă amintirĭ de «mîndrie peste seamă, străşnicie, jăcuirĭ, ruşfeturĭ şi apucăturĭ, şferturĭ şi dăjdĭ, Grecĭ la ţinuturĭ» şi, alăturea: «zicăturĭ, jocurĭ, primblărĭ [3]».

Nu numaĭ că eraŭ viţioşĭ aceştĭ «porfirogeneţĭ» aĭ vasalităţiĭ fanariote, dar eraŭ şi slabĭ de fire, nedibacĭ, incapabilĭ de a-şĭ căpăta şi păstra situaţia. Fiecăruia dintre aceştĭ decăzuţĭ, îĭ trebuia un tutor, care să-l ajute şi să-l stăpînească. Se întemeiară atuncĭ la Constantinopol adevărate dinastiĭ de capuchehaiele-majordomĭ, care aveaŭ de fapt puterea şi, cînd se înfăţişa vre-o greutate, se adunaŭ între sine şi hotăriaŭ ce e de făcut cu Domniĭ «ca să nu se stingă capuchihaielele», ce făcuse împrumuturile şi aveaŭ riscul acestuĭ joc de bursă politic cu mîndri «coconĭ» fără destoinicie [4].

Eraŭ două grupe de profesioniştĭ aĭ capuchehaielîculuĭ, care-şĭ aveaŭ originea în Mihaliştiĭ şi Gregoriştiĭ de odinioară.

Fraţiĭ Racoviţă aveaŭ pe cuscriĭ (συμπένθεροι) Manoli gealepul şi Stavrachi, iar apoĭ fiul acestuia Iordachi Stavrachi, ginerele luĭ Manoli. În 1744 Constantin Mavrocordat face să se exileze gealepul-Spătar şi doftorul Stavrachi: Manoli, prins, e dus la Chios, iar cellalt fuge la Trapezunt şi la oştirea contra Perşilor [5]. Venind Constantin ca Domn în Moldova, la 1749, el trimise înnaintea sa ca baş-caimacam — un titlu noŭ pentru o persoană cu un rol neobişnuit — pe Stavrachi, care-şĭ făcu intrarea în Iaşĭ aproape domneşte: cu «ciuhodarĭ», cu «bărăţĭ», «socotind că el este în lume, şi nu-ĭ altul» şi uimind lumea printr'o «mîndrie peste seamă» de parvenit pe care înnălţarea răpede îl înnebunise de trufie [6]. Ienăcachi Căminarul, fratele luĭ Stavrachi, deveni ispravnic la Iaşĭ, iar Manolachi, Spatar [7].

[1] V. şi *Genealogia Cantacuzinilor*, p. 122.
[2] V. corespondenţa veneţiană; în Hurmuzaki, IX[2].
[3] Ienachi Kogălniceanu, p. 232.
[4] *Ibid.*, p. 226.
[5] Comnen Ipsilanti, p. 353.
[6] Ienachi Kogălniceanu, p. 219.
[7] *Ibid.*, pp. 221—2.

În acelașĭ timp, altă clientelă grecească pusese mîna, prin tînărul Mateĭ Ghica, pe Țara-Romănească. Ghica avea ca sprijinitor întăiŭ pe socrul săŭ Hatmanul, care nu veni în țară, avînd destul de lucru la Constantinopol. Dar cu noul Domn venise în țară Spătarul Nicolae Roset, care era și el ginerele Hatmanuluĭ, și doĭ membri din neamul Suțeștilor [1].

Aceastălaltă dinastie fusese întemeiată de capuchehaia Chiriță Draco saŭ Constantin Suțu, care fusese Mare-Comis la Constantin Mavrocordat [2], împlinind în acelașĭ timp și funcțiunile de capuchehaie [3], și în Domnia moldovenească și în cea munteană a acestuĭ principe [4]. El avu cincĭ fiĭ, dintre carĭ doĭ: Alexandru și Dimitrie, părăsiră causa învinsuluĭ Mavrocordat și întovărășiră la Bucureștĭ pe Mateĭ-Vodă, care dădu celuĭ d'intăiŭ Postelnicia, ca să facă boierĭ cu toptanul, iar celuĭ din urmă locul de Agă [5].

Stăpînirea aceasta prin Grecĭ nemulțămi pe o țară ca și pe cealaltă. Moldovenii vor fi trimis pîrĭ ascunse în potriva luĭ Stavrachi ce se instalase la dînșiĭ, pentru a supraveghia maĭ de aproape începuturile în practica financiară ale Domnuluĭ săŭ. Muntenii arătase nemulțămirea lor cu birurile Ghiculeștilor încă din vremea bătrînuluĭ Grigore-Vodă [6]. Desfrîul luĭ Mateĭ, batjocura făcută de tineriĭ săĭ sfetnicĭ, aduseră o mișcare a boierilor de țară, ajutațĭ de mulțime, și condușĭ de Mitropolit, cu toate că el nu era un Romîn. Un Ștefanachi Medelnicerul plecase înnainte de această demonstrație la Constantinopol, cu un arz, care, înfățișat Sultanuluĭ într'o Vinerĭ, cînd se ducea la moscheie, aduse orînduirea în cercetare a unuĭ capugiŭ. Acesta fu impresionat de mișcarea de stradă, ce se făcuse anume pentru dînsul, și întări cuprinsul plîngeriĭ. Hatmanul Bașa-Mihalopulo plati pentru ginerele săŭ, și în surgun i se dădură ca tovarășĭ: ginerele Roset, Ștefanachi, aducătorul arzuluĭ, și bă-

[1] Comnen Ipsilanti, p. 368.
[2] Neculce, p. 416; Canta, p. 183.
[3] Hurmuzaki, *Supl.* I [1], p. 566, No. DCCCXXII.
[4] *Ibid.*, p. 577, No. DCCCXXXVII.
[5] Comnen Ipsilanti, p. 368.
[6] O solie a lor de plîngere, alcătuită din cincĭzecĭ de oamenĭ, fu înlăturată în Octombre 1752. Corespondența saxonă, raport din 2 Octombre.

trînul Dudescu, ce venise pentru a se tîngui prin graiŭ de purtarea Domnuluĭ [1].

Un alt capugibașă se afla în Moldova, și i se porunci de olac a pune mîna pe Stavrachi, ce stătea la Frumoasa lîngă Iașĭ, în casele cu «havuzurĭ și cerdacurĭ», cu grădinĭ cu «fel de fel de florĭ» pe care le făcuse Grigore-Vodă în cea d'intăiŭ a luĭ Domnie moldovenească [2] și unde se făcuse odinioară «cu zaifet foarte frumos», cu «fel de fel de musică», cu «fășicurĭ și cu luminĭ, și pre apă și pre uscat, care lucrurĭ nicĭ odată în Moldova n'aŭ fost», logodna luĭ Scarlat Ghica [3]. Capugiul îl găsi însă la Iașĭ, unde noaptea, pe un timp răŭ, îl apucase la cumnatul săŭ Iordachi Geanet Postelnicul, poate fiul luĭ Antiohi [4]. Îl prinse lesne a doua zi, dar el îșĭ înșelă păzitorul, lăsînd în locul luĭ în îmblătoare» ibricul de spălat și fugi pe fereastră «desculț, numaĭ cu izmenele și cu camzol și cu cușma cea de noapte» la Hatmanul Costachi. Acesta-l strecură din oraș, între Tatariĭ unuĭ mîrzac prieten [5].

Dar nu trecură maĭ mult decît treĭ lunĭ, și, în August 1753 încă, toțĭ pribegiĭ, din Lemnos, Tenedos și Mitilene, precum și ceĭ ce nu se lăsaseră aruncațĭ în exil, fură îngăduițĭ a se întoarce în focarul constantinopolitan al intrigilor, și de acolo, firește, cine voià, la Domnul săŭ [6]. Pe lîngă Mateĭ-Vodă, acum în Moldova, se grămădiră vechile sale cunoștințĭ: Alexandru și Nicolachi, frațiĭ Suțeștĭ, amîndoĭ Postelnicĭ, Iacovachi Rizu, acum Spătar, sfătuitorul din timpurile grele ale Dragomanatuluĭ, Hatmanul Mihalopulo, care se credea maĭ sigur aicĭ, după experiența exiliuluĭ [7]. Ni se spune că învățătura li slujise la toțĭ și că boierimea de țară, desprețuită înnainte, avea acum «prea mult maidan» [8].

Constantin Racoviță însă nu maĭ simți dorul luĭ Stavrachi, care prin fuga sa-șĭ va fi stricat pe cîtva timp situația influentă la Poartă. Atotputernicul ajunse a fi de astă dată cumnatul luĭ

---

[1] Cf. Comnen Ipsilanti cu corespondența venețiană, în Hurmuzaki, IX², p. 8, No. XI.

[2] Amiras, p. 169.

[3] *Ibid.*, p. 172.

[4] Ienachi Kogălniceanu, p. 218.

[5] *Ibid.*, pp. 225—6.

[6] Hurmuzaki, *Fragm.*, V, p. 187.

[7] Ienachi Kogălniceanu, p. 227.

[8] *Ibid.*

Stavrachi, Iordachi Geanetul. Geanetul şi Giani par a fi aceiaşĭ familie, de origine Levantină: Zani şi Zanetto [1]. Iordachi era cel maĭ mare dintre maĭ mulţĭ fraţĭ, carĭ pe încetul se ridicară şi eĭ la cinstea boieriilor şi la partea jafurilor, iar unul din eĭ întrecu şi pe Iordachi, ajungînd Manole-Vodă Giani saŭ Roset, stăpînitor al Moldoveĭ ca şi al Ţeriĭ-Romăneştĭ [2].

Iordachi acestalalt ştiu să se facă maĭ urît decît cel d'intăiŭ. Boierii Craioveĭ, cu episcopul lor din Rîmnic în frunte, fug peste Dunare, pentru a cere gonirea răuluĭ «ministru». Ceĭalţĭ boierĭ ieaŭ partea fugarilor şi smulg Domnuluĭ, care-şĭ amintia de răscoala din 1753, o «pace», prin care, între altele, el se îndatoria a trimite peste hotar pe Geanetul şi, înlăturînd împotrivirea gealepuluĭ Manolachi, să numească pe ginerele acestuia, Stavrachi, iarăşĭ capuchehaie a ţeriĭ [3], dîndu-ĭ şi două ajutoare dintre pămînteni. După această izbîndă însă, biruitoriĭ se luptă pentru influenţă şi ranguri, aşa încît bătrînul gelep îşĭ alungă în surgun, răzimîndu-se pe noĭ plîngerĭ ale ţeriĭ, ginerele iubit, îĭ pune dregătoriĭ romînĭ în fiare, şi păstrează pentru sine toată influenţa, ţiind-o pănă la sfîrşitul Domnieĭ luĭ Racoviţă.

El trecu tot în 1755 dincolo, în Moldova, încunjurat de neamul Geanetuluĭ, ajuns din noŭ la putere: pe Iordachi nu-l maĭ găsim între boierĭ, căcĭ va fi rămas la Constantinopol, capuchehaie împreună cu Manolachi gealepul, socrul săŭ, credem. Dar Lascarachi Geanetul e Postelnic şi Manolachi, viitorul Domn, Serdar, cu reşedinţa la Chişinăŭ [4]. Lascarachi moare însă, în această Mare-Postelnicie moldovenească, otrăvit, se zice, de favoritul frances al Domnuluĭ, Provensalul Linchoult [5]. Iar Stavrachi, care se făcuse iarăşĭ tovarăşul la capuchehaialîc al luĭ Manole Gealepul, cu totul fără voia acestuia, dezgustat de un Domn care, de cînd cu scena fugiĭ pe fereastră, îl suferia cel mult în slujba sa, stăruie pe lîngă noul Mare-Vizir Raghib-Paşa şi aduce astfel, în 8 Mart 1757 [6], mazilirea ocrotituluĭ săŭ. Constantin

---

[1] În acelaşĭ document — unul din Ţara-Romănească, din 1753 — întîlnim semnătura luĭ «Iordachi Djanet Vel Postelnic» şi luĭ «Lascarachi Gĭani Vel Comis»; *Uricarĭul*, IX, p. 128.

[2] Cf. Hurmuzaki, X, p. LXVII şi *Acte şi fragm.*, II, locurile arătate în tablă.

[3] *Geneal. Cantacuzinilor*, p. 124 şi urm.

[4] Ienachi Kogălniceanu, p. 229.

[5] *Ibid.*, p. 20. Cf. Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 671, no. DCCCXLVII.

[6] Comnen Ipsilanti, p. 374.

Racoviță părăsește astfel situația de Domn romîn, pe care o păstrase fără întrerupere, într'un Scaun saŭ în altul, de la întăia luĭ numire din 1749, adecă opt anĭ [1].

Concurentul săŭ Mateĭ Ghica domnise iarășĭ neîntrerupt în ambele principate, pe rînd, de la moartea tatăluĭ săŭ, în 1752, adecă treĭ anĭ. Poarta dădu în 1756 încă odată Țara-Romănească luì Constantin, iar pe la începutul anuluĭ 1757, în Mart, cum am văzut, Scarlat, fratele luĭ Mateĭ, începea în Moldova Domnia de cîteva lunĭ, după care nu-ĭ maĭ era păstrată alta [2].

Bătrînul Mavrocordat va fi domnit și singur, după lungile și grelele experiențe ce făcuse în viața sa; luĭ Scarlat Ghica, și el ca și fratele săŭ, un veșnic tînăr, îĭ trebuiaŭ epitropĭ, și el se uni astfel cu Banul Moruzi, probabil Dimitrie, tatăl luĭ Constantin-Vodă din 1777, cu Iacovachi Rizu, socrul de curînd al viitoruluĭ Grigore-Vodă Ghica, ucis în acest an 1777, cu însușĭ acest văr Grigore, din care făcu, pe dreptate, un Postelnic, pentru legăturile cu străinătatea, cu Manolachi Geanetul, care începea a-șĭ zice Gianì — «Geane» —, cu Costachi Moruzi, Mare-Comis, poate fiul Banuluĭ și atuncĭ tocmaĭ Domnul de care a fost vorba, și cu alțiĭ, Grecĭ saŭ grecisațĭ. Gianì era capuchehaie, și în primăvara anuluĭ următor i se trimitea ca tovarăș, cu prilejul mucareluluĭ saŭ reînnoiriĭ în Domnie, Marele-Postelnic Grigore. «Carele, viind la Poartă, s'aŭ împreunat cu toțĭ aĭ Porțiĭ. ca un capuchehaià ce-l trămisese, și mergînd el și la

[1] V. raportul olandes, din 2 April: «Den oudsten zoon van Gregorius Zika, Scarlata genaamt, door de Sublime Porte tot prins van Moldavien geëligeert synde, had den 22 der gepasseerde maand syne eerste audientie by den Grooten Heer, en sal op aanstaande Dondertag syne uyttogt in ceremonie doen, en kort daaraan nae desselfs residentie vertrekken»; raport din 15: «Den nieuwen prins van Moldavien sal op aanstaande maandag syne ceremonieele uyttogt doen en binnen veerthien dagen nae desselfs residentie vertrekken».

[2] Cf. raportul olandes din 3 Ianuar 1756: «Eenige dagen daernae heeft den gewesene prins van Walachyen Constantyn Woyda [Mavrocordat] permissie ontfangen om van Chio, waerheenen hy voor eenige maanden in ballingschap was gesonden, herwaerts te mogen retourneeren»; raportul din 1-iu Mart pentru numirea luĭ Racoviță: «Constantyn Woyda is in plaets van den voorgaanden tot nieuwen prins van Moldavien benoemt en met de gewoonelyke Ceremonien geinstaleert geworden, hebbende wel eertyts sulke waärdigheid bekleet». Cf. Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 693, no. 980.

Vizirul Raghib-Pașa, l-aŭ priimit cu blîndeţe, văzîndu-l om de treaba și întreg la minte, întrebîndu-l cine este, numindu-se ca-ĭ fecioru luı Alexandru Terzimanul ce aŭ perit, pe care îl știa Pașa, și de atunce îl luase la ochĭ bunĭ» [1].

Peste cîteva lunĭ Grigore biv Vel Postelnic, acest Ghica vrednic de numele săŭ, era să ajungă Mare-Dragoman al Porţiĭ, Marele-Dragoman însușĭ, Ioan Callimachi, trecînd la Domnia Moldoveĭ.

Până atuncĭ acesta-șĭ trăise tot vechia viaţă de liniște patriarchală și fericită. Avea, ca și Constantin Racoviţă [2], ca și Ipsilănteștiĭ [3] și mulţĭ alţĭ fruntașĭ aĭ creștinilor din Constantinopol, o casă de ţară la Curù-Ceșmè lîngă capitală, chiar pe malul măriĭ albastre a Răsărituluĭ, între grădinĭ de unde chioșcurĭ cu ferestrile ascunse îngăduiaŭ vederea asupra împrejurimiĭ. cînd strălucitoare supt soarele cald, cînd învelită în taina leneșă a nopţilor orientale. Casa era mobilată în gust *frîncesc*, cu mese rotunde pentru mîncare, cu scaune, cu paturĭ așezate în mijlocul cameređ, în locul Divanuluĭ care-ĭ mărgenia de jur împrejur păreţiĭ, la aceia cari păstraŭ, întreagă, vechia datină. Luxul era cel obișnuit, fie la noĭ în ţară, fie la Constantinopol, de unde ni veniaŭ modele, obiceiurile «de Ţarigrad»: lemnul mobilelor era de abanos, incrustat cu sidef, lumînărĭ de ceară galbenă, al căror «fum gros» supăra așa de mult supţirele nas unguresc al luĭ de Tott, se înnălţaŭ din sfeșnice grele de argint. Mosafiriĭ, primiţĭ cu toată dragostea, îșĭ luaŭ dulceţile tradiţionale — «de trandafir, de portocale și de chitru», ne informează de Tott, — din farfurioare de porţelană — ce era încă rară la Turcĭ —, cu linguriţĭ de aur prinse într'o mînecă de bagà.

Stăpîna caseĭ, ascultată în domeniul eĭ și de soţ, era gospodina jupăneasă Raliţa, o femeie de autoritate [4] și o bună gospodină. Timpul se trecea în îngrijirea lucrurilor mărunte din care se alcătuiește curăţenia, frumoasa înfăţișare și liniștea caseĭ și în lucrul cu fire de mătasă și aur a cusăturilor scumpe pe cul-

[1] Ienachi Kogălniceanu, p. 232.

[2] Hurmuzaki, *Fragmente*, V., p. 197.

[3] *Arch. soc. șt. și lit. din Iașĭ*, IV, p. 573.

[4] Sa femme, d'un âge moins avancé et dont la beauté avait été remplacée par un air majestueux, gouvernait la maison»; de Tott, p. 74.

tucele de catifea şi de satin. Tatăl se ducea la Înnalta Poartă, împreună cu fiiĭ săĭ, ajunşĭ acum la vrîsta să-l poată ajuta: blîndul Grigore şi Alexandru, maĭ ager şi maĭ potrivit pentru lupta cu oameniĭ, la care era chemat. Femeile: mama şi cele două fete, dintre care la 1757 una-şĭ pierduse soţul, un Vlastò, iar cealaltă era logodită, făceaŭ escursiĭ peste apă pe malul asiatic, unde le aşteptaŭ, pe ele şi pe oaspeţiĭ lor, greoaie care cu bivolĭ, cafele turceştĭ, ce se sorbiaŭ la umbră, florĭ de cîmp saŭ lapte proaspăt, cumparat de la vre-o ţerancă creştină. Visitele nu lipsiaŭ: greoaie matroane greceştĭ, cufundate în rochiĭ de catifea roşiĭ ca pretenţia orĭ negre ca demnitatea lor intangibilă, «cu aur pe toate cusăturile», ca nişte Arnăuţĭ domneştĭ, persoane bine crescute pentru a fi «nemişcate şi mute», afară numaĭ cînd era vorba de a-şĭ împărtăşi nimicurile zileĭ, saŭ micile răutăţĭ care trezesc puţin spiritele slabe. Societatea era oprită adesea la masă, totdeauna îmbielşugată, şi de sigur maĭ curată de cum binevoieşte a o crede gingaşul de Tott. Se ridicaŭ păhare în cinstea unuia şi a altuluĭ, saŭ, mai bine, după o modă ce se observa şi la Curţile domneştĭ, se ridica acelaşĭ păhar, ce trecea de la un oaspete la altul. Lumea se aşeza apoĭ pe Divan, luînd cafeaua saŭ aspirînd aroma superioară a ciubucelor, pe cînd fetele se legănaŭ într'un *hamac* mişcat de roabe, ispitind astfel pe mamele şi chiar pe părinţii lor masculinĭ. Şahul şi cărţile nu eraŭ oprite, şi aicĭ se vedea încă odată în casa Dragomanuluĭ influenţa apuseană. Cînd se coboria minunata sară asupra golfuluĭ şi mareluĭ oraş în odihna, ieşiau cu toţiĭ pe malul răcoros al apeĭ, ascultînd cuvintele ce se ridică atunci pe buze din sufletul înseninat al fiecăruia. Până ce se auziaŭ deodată vîsle lovind în apele liniştite, şi înnainta temutul Bostangì-Başa, prefectul de poliţie al Sultanuluĭ, care străbătea împrejurimile capitaleĭ, cautînd trădătorĭ, ostaşĭ fugari, hoţĭ la lucru, saŭ simpli amorezaţĭ ce-şĭ şoptiaŭ la lună, — toţi clienţi cari se răscumpăraŭ de la temniţă prin daruri potrivite cu situaţia şi vinovăţia lor... Atuncĭ stolul se împrăştia în toate părţile, până ce primejdia trecea în sunetul tot mai depărtat al lopeţilor, şi după cîtva timp începeaŭ să vie ştirĭ din casele vecine asupra izbîndelor de vînătoare ale straşniculuĭ Turc care, adunîndu-şĭ leafa din bacşişurĭ, ştia la

întîmplare sa spînzure și pe cel maĭ trufaș și maĭ bogat dintre gheaurı [1].

Sa vedem cum se manifestă bătrînul Dragoman din corespondența pe care o urmeaza și acum, pentru aceleașĭ motive de afacerı, cu fratele sau.

Avem ıntııŭ o scrısoare ca raspuns la două altele, primite «cu venirea Marieı Sale Domnuluı» la Constantinopol. În ea se pomenește și ginerele Gligorașco», care era mort la 1757, cınd de Tott arata ca Dragomanul avea o fata în vrîsta de nouasprezece anı, ce era vaduva [2]. Însa, de la 1749 înnainte, un singur Domn al Moldoveı — și aicĭ e vorba de Domnul al caruı Ban era Dumıtrașco —, Mateı-Voda, a venit la Constantinopol, cacı toțı aŭ trecut dintr'o țara romaneasca în cealalta. Trebuie să admitem decı ca e vorba de mazilia în anul 1756 a luĭ Mateı Ghica. Am spus ca aceasta fata, Sevastița, fusese măritată cu un Vlastô, Grigore Vlastô, care era «fiul dumisale Arăpachi» [3]. Tocmaı în acest tımp ınsa Arapachi se maĭ afla la Constantinopol, unde fusese și înnainte capuchehaie a luĭ Constantin Racoviță și, țiind samă de vırsta ce putea să aibă Sevastița Callimachi, ar resulta că această venire la putere a luĭ Vlastô — în 1753 — ar fi fost motivul casatorieı, Dragomanul fiind un om prea meșter ca să nu știe importanța politică a uneĭ legăturĭ de familie. Se vorbește în scrisoare — care poartă numaĭ data de «Oct. 13» — și de un Iordachi Postelnicul , ce a luat maĭ mult la «sferturĭ» luĭ Dumitrașcu: Postelnicul luĭ Constantin Racoviță fusese tocmaĭ Iordachi Geanetul [4].

Terzimanul — căcĭ iscălește, nu ca odinioară: Medelnicer», ci «Vel Terziman — arată că a primit, pentru cine știe ce banĭ împrumutațĭ: amanetul, adecă făcliĭ și pînz[ă]», și așteaptă cu corabia și «ceialaltă zaherè». «Păharnicul Nicolachi» — de sigur Suțu — a fagaduit să-ĭ ridice o «năpaste», cu o «ramășiță» —

1 Toate lămuririle sînt scoase din paginile citate ale luĭ de Tott. Locul ce privește pe Callimachi a fost scris supt Sultanul Mustafà, fiind patriarch Calinic de Proilav și după mazilia luĭ Constantin Racoviță și trădarea Geaneților; decĭ în *1757*, nu 1755, cum s'a crezut.

2 «Une fille aînée, veuve à dix-neuf ans»; p. 75.

3 Ienachi Kogalniceanu, p. 242.

4 *Ibid.*, p. 219.

una de bir, se înțelege; de altmintrelea, s'a adresat în această privință și Domnului: Dumitrașco e îndemnat să scrie Paharnicului și «Postelnicului» — poate Alexandru, fratele luĭ Nicolachi, — pentru orice alte nevoi, ale luĭ saŭ ale «surorilor noastre»; ar trebui stăruințe și pentru «chiverniseala cumnatuluĭ Andronachi», care se pare a fi ramas nechivernisit cu boierie pană pe la suirea pe tron a rudeĭ sale. Prin ceĭ doĭ sprijinitorĭ să caute și a «curteni la Măria Sa Vodă», adecă a înzestra cu vre-o boierie de începător, pe «un copil ce mi-aŭ scris soară-noastră Marie», — al careĭ barbat nu se pomenește, poate fiindcă murise cel d'intaiŭ și cu al doilea, Gheorghe Cananaŭ, nu se măritase încă. «Testamenturile» — actele de scutire — «testamenturile bucatelor mele și a surorei Mariia s'or înnoi, de nu s'aŭ innoit încă», — cum știm că se intimplase înca de la 11 Iunie [1]. Ianachi se îngrijește și de «bucatele» și «stupii» ce se vor pune la iernatec. După care urmeaza complimentele de la «Ralița», de la «fii noștri și ginerele Gligorașco» către Ban și «cumnata Baneasa», o Marie Sturdza, care se pricepe la daravere banești și iscălia insași, de și urit, sineturile sale [2].

O alta scrisoare, din «24 Dechemvrie», e trimisă «cu carale gospod, să vie pe la Bucureaști, că într'alt chip nu sa putea». Singura dată insa cînd care domnești plecară cu alaiŭ mare pentru a duce lucrurile unui nou Domn și ale boierilor săi straini, în apropierea iernei, a fost în 1752, la numirea lui Matei-Voda. Se maĭ spune că s'a cerut «dumisale Vel Post. Antiohi» sa poruncească Starostelui de Focșanĭ a duce pe Trimis, «Vasilie», cu o «caruț[a] de olac», și știm că tocmai pe acest timp se schimbase in Moldova Marele-Postelnic, Iordachi Geanetul, ce fusese pană atunci: boierii pribegise de raul Grecilor la Tatari și Unguri, și Stavrachi cu Iordachi Geanetul plecasera «cu mare menzil la Țarigrad, crapind două parechi de telegari pană la Galați [3]. Îndata după aceasta fuga se facu în chip solemn întarirea in Domnie a luĭ Racoviță. «În al treilea an a aceste Domnii, la

[1] «Avînd dumnealuĭ testament și din Domnia Domnieĭ Mele d'întîĭ..., asemenea i-am înnoit și i-am întărit», etc.; Xenopol, pp. 229—30. Observăm că nu e vorba de *întăia* acordare a «testamentuluĭ», în 1751, ci de această *întărire* din 1756.

[2] Vol II, secțiunea I-iŭ.

[3] Ienachi Kogălniceanu, p. 222.

luarea mucareluluĭ, s'aŭ orînduit pe Antiohi [Genetul] capichehaie, de aŭ venit cu mucarelul Măriei Seale, eşind Domnul la Tîrguşor [Nicolina], puind saivan, întrînd cu mare alaiŭ în Iaşĭ, îmbracînd pe Antiohi Genetul cu blană de sobol. A doua zi l-aŭ boerit, făcîndu-l Vel Postelnic, în locul frăţîne-săŭ, luĭ Iordachi. Iara cînd aŭ fost al patrulea an, 1753 Ghenari 1», etc.[1].

Decĭ e cu totul sigur că avem înnaintea noastră o scrisoare din 1752. În ea, Ioan scrie frateluĭ săŭ, că-ĭ trimite lucrurile ce dorise, într'un «sepet», rămînînd ca să adauge şi «cheresteoa», pe mare, printr'un «neguţitoraş» din Chios, turceşte *Sacîz:* «Anton Sacăzlăul , ce are de gînd să plece «după Boboteadză». Se va îngriji şi de alte lucrurĭ ce i s'aŭ cerut prin Vasile: «o şea turciască» şi «vr'un zembul de orezu». A făcut aducătoruluĭ tot «raiatul» trebuincios, luîndu-ĭ şi «blană şi iapăngè». «Eŭ trebuia să mă jeluescu, că m'aŭ ţinut putinile, toată putina cîte 20 de leı: decı foarte scumpă ţă-ĭ zahariaoa, maĭ scumpă» — gluma nu se prea înţelege — «decăt iacĭniţa luĭ Svtĭ Ghiorghie». Dumitraşco va primi în primăvară «izvodul», «de om fi cu viaţă», şi el va plati şi «navlonul corabii». «Că, dacă este să o plătescu eŭ» — urmează economul personagiu —, «nu-mĭ trebuia nicĭ o zaharea; maĭ cu folos mi-a fi să se vindzi acolo şi să-mĭ văd baniĭ». «Raliţa» trimite «dumisale cumnateĭ Băneaseĭ o părechi de năfrămı de obraz şi zece săponurĭ de moscu», iar «surorilor căte o deghermia de iaminiia», cerîndu-şĭ în schimb obişnuitul «peşcheş» de lucrurı moldoveneştĭ, precum e «păndza lipoverască..., de trebuinţa roabelor de primăvară . Cu privire la gospodăria de la Stanceştĭ şi Epurenĭ, un temeiŭ al bogăţieĭ Dragomanuluĭ, se cuprind acestea: «Păn acmu te-ĭ fi măntuit şi dumneata de slnjba coniţiĭ, şi să-m scriĭ ci-aı maĭ cumpărat pentru trebuinţa săliştiĭ; şi vorbeşti cu dumnealuĭ Vel Post., să-ţ facă carte pentru dobitoacele oamenilor streinĭ, după obiceiŭ; preacum şi eŭ i-am scris.» În sipet, adauge la sfîrşit, după urările de Crăciun, scriitorul — se află şi «braul de matasă» cerut tot prin Vasilie.

Acesta e cuprinsul interesanteĭ scrisorĭ, alcătuită în romăneşte, nu numaı pentru că Dragomanul rămăsese în ochiĭ tuturora, şi în aı luı însuşı, un Moldovean, ci pentru că fratele nu ştia altă limbă: «Izvodul de cumpărătură acelor mărunţişurĭ a dumnitale»,

[1] P. 224.

se spune, «este grecescu, cu slova gramaticuluĭ mieŭ, şi pune să ţi-l prefacă, ca să înţălegĭ căţĭ banĭ aŭ trecut de la mine daţĭ [1].»

Două alte scrisorĭ româneştĭ, în sfîrşit, sînt din ultimul an de Dragomanat al luĭ Ioan Callimachi: din 1757, primăvara şi toamna.

Cea d'intăiŭ e din 9 Mart şi poartă data anuluĭ. Ioan arată că a primit prin vechiul credincios al familieĭ, Oprişan, «zahareo» ce aştepta, el şi, maĭ ales, Raliţa, dar «brăndza şi untul pentru trebuinţa casiĭ» a fost silit din causa zăbăviriĭ să le cumpere «cu banĭ». Se maĭ plînge că lipsesc şi alte lucrurĭ de nevoie pentru gospodăria sa: «inul, saria, slănina, pastrama, orzu pisat», ce rămîn a fi trimise acum după adevărata începere a primăveriĭ. Dumitraşcu strînsese, «însămase» «o sămă de oĭ», pe care le propunea frateluĭ săŭ, şi acesta intră în tovărăşie, «se însoţeşte» cu «un om de treabă, gelep, om drept şi cu chizeaş, care ştie răndul aceştiĭ neguţitoriĭ prea bine», anume Bulgarul Iovan din Silistra, «Silistrili», pentru a face o mare cumpărătură de turme în Moldova. De fiecare parte s'a pus o mie de leĭ, două pungĭ, pentru a se cumpăra pînă la 6.000 de capete. Iovan a plecat pentru aceasta în ţară, luînd şi scrisorĭ către Domn, Constantin Racoviţă, care e rugat a-ĭ da, la nevoie, încă o mie de leĭ, ce s'ar plăti «aice la boieriĭ capuchehaialele Mării Sale». Orĭ-cum, şi prin împrumuturĭ mijlocite de Dumitraşcu, trebuie a se cumpăra acele 6.000 de oĭ, ce se vor vinde la Constantinopol în toamnă, «la Sf. Dimitri», plătind atuncĭ şi orĭ-ce sinete. Banul dăduse îndemnul pentru această afacere, şi fratele săŭ îl roagă să fie cu ochiĭ deschişĭ «şi să se îngrijească de plecarea la timp către Dunăre» a gelepuluĭ cu personalul ce adusese: «cu cĭobaniĭ săĭ şi cu chehaialele». Iovan se va înfăţişa însă înnaintea tuturora ca singurul cumpărător «şi neguţător turmelor», căcĭ Dragomanul nu vrea *să se facă sunet cu numele săŭ*; el merge până acolo cu prudenţa, încît se roagă a nu i se scrie de frate în această privinţă, ci de gelep, care nu va lua altă cale, ci va da «carte în plicul gospod» — corespondenţa Domnuluĭ la Poartă —, «la măna dumnealuĭ Vel Postelnic», Lascarachi Genetul. Oprişanu

[1] Xenopol, pp. 224—5. Observăm eă batjocura făcută de Paşa de Hotin Banuluĭ s'a întîmplat pe atuncĭ, dar ştirea nu putuse ajunge încă la Costantinopol. V. în urmă.

va pleca pe mare încă în cuprinsul luniĭ și va aduce luĭ Dumitrașcu «une și alte de trebuința casăĭ». Grijile de afacerĭ se mîntuie, în sfîrșit, prin cererea de a i se trimite îndată «o mie și cincĭ sute de ocă de lănă, spălată, opărită».

În acelașĭ timp, Ioan se ocupă de «chiverniseala» în boieriĭ a familieĭ sale. În Ianuar el aflase de «schimbarea din Bănie», de mazilirea, pentru motive ce nu cunoaștem bine, a luĭ Dumitrașcu, și, spune el, «m'am cam oțărăt». «Dar, socotind că Măria Sa Vodă cu altŭ chip te va măngăi, nu te măhni; voios să fiĭ, rugăndu Dumnăzăŭ pentru bună starea Măriĭ Sale, — că, despre mine, iubite frate, nicĭ ca cum uitat nu veĭ fi. Și, de nu s'a putè de acĭastă dată altă boerie, voi sili cu rugaminte să ți se dia un Ținut cu isprăvnicii, cĭ-a socoti Măriia Sa, sa-ț fie de folosul casiĭ». Pentru un «Ioniță Armașul», care pare a fi o rudă, un omonim dintre Calmășĭ [1], i se «gĭuruise» o boierie, ca și pentru «cumnatul Andronache», care era acum în dregătorie titulară, fiind Șatrar. Și din sarcina făgăduită acestuĭ soț al Paraschivei se vede statornicirea îndelungată a familieĭ la Cimpulung [2], căci e vorba ca el să capete «Vorniciia Cămpulungului . Ioan se mai ocupă de o parte a «venitului Baneĭ», ce nu se platise încă frateluĭ saŭ, și arata ca a trimis «la Bucureștı, ca sa să arate Marii Sale lui Costantin-Voda»,— cellalt Constantin-Voda: Mavrocordat—, «neşte pecetluiturĭ a ramașițu».

Mavrocordat mai avea să stapineasca ceva maĭ mult de un an; cît despre Racovița, care suparase, *oțărîse* și pe folositorul Dragoman, peste cîteva saptamini era sa i se încheie obladuirea. Cînd Ioan scrie din nou luĭ Dumitrașcu, la 10 Octombre, era de mult un noŭ Voevod în Iași, Scarlat Ghica, dar el nu daduse înapoi Banului dregatoria sa, pe care vedem ca o are Alexandru Suțu [3], și nu-l trecuse nici în altă funcție, afară poate de aceia de ispravnic.

Ioan marturisește despre primirea «iarașĭ» a «zahireliĭ» prin casnicul Oprișanu, care a venit «și an»: «bătrînul se plînge că

[1] V. și Xenopol, p. 242, no. XVIII.

[2] Am gasit intre documentele nouă, ce mi-a încredințat d. Al. Callimachi, unul, de un foarte mare interes, prin care se vinde, la 1692, o casă în Cîmpulung luĭ Toader Calmășul, ce era atuncĭ — cum banuisem — ostaș polon, *porușnic*. V. vol. II, secția I-iŭ.

[3] Ienachi Kogalniceanu, p. 232.

nu e «cruţat», şi Dragomanul îĭ făgăduieşte «că să va face căpitan la Ropce..., la locul luĭ, ca să-ş odihnească bătrâneaţile».

Ceia ce urmează e cu deosebire interesant şi merită o lămurire. «Te-am scăpat şi de săla luĭ Constantin Voevod, şi am luat scrisorile di la părinţiĭ esfitminiţĭ, precum şi zapisul de danie cu iscălitura Dumitale, care l-aŭ rupt însuş părintele Thesalonic, carue trebuĭ să-ĭ mulţămeştĭ, trimeţându-ĭ macar o putină de miere de Vasluĭ şi căţva caşcavalĭ de munte. Stăpâneşti de acum în pace Livada şi n'aĭ nicĭ o grijă, căcĭ şi la Patrierşie cunosc pe Costantin Voevod că aŭ vrut să facă pomană cu colacĭ străinĭ. Dar, cu toate aceste, la mănăstire tot am maı dat una sută cinzăcĭ leĭ şi nişte veşminte, care le-am trimis cu parinţaĭ esfitmeniţĭ, ca să nu le maĭ rămăe cuvânt» [1].

Livada fusese dăruită luĭ Dumitraşcu de Grigore Ghica în 1747 [2]. Dar, chiar din întăia Domnie, Constantin Racoviţă, dorind sa i se pomenească numele la Atos, sili pe Ban a da o *carte*, prin care dăruia, cu întăritura Mitropolituluĭ Iacov, acest pămînt către manăstirea Doamneĭ, «ce iaste mitoc la Sfânta Agură, la manăstire Rusico», a Sf. Panteleimon : ca motiv, pe lîngă «pomenirea Marii Sale şi a noastră», se invoca aşezarea acestĕ bucaţĭ de pamînt între heleşteul mănăstiriĭ şi ogoarele eĭ. Zapisul poartă data de 31 Mart, şi, la 25 Maiŭ următor, Domnul făcea din parte-ĭ danie solemnă cu această «livadă» către «părinţiĭ esfitmeniţı : nu se vorbia însa nimic despre cesiunea luĭ Dumitraşcu, ci se declara numaĭ darul din 1747 ca fară valoare, de oare ce moşioara ar fi facut parte, nu «din hotarul Tîrguluı» Botoşanı, ci din «hotarul Tataraşuluı» din vecinatate, ce fusese harăzit de maı mult timp manastirii Sf. Nicolae, ramasă — ni se spune de aiurea — «nicĭ de un folos» şi decĭ incapabila de a stapıni [3].

Căderea definitivă a luı Racoviţa ajută recuperarea de fraţiĭ Callimachi, coproprietariĭ Stanceştilor, a pamıntuluı pierdut. Eĭ fura ajutaţĭ în negocierile cu calugării de fratele lor, Gavriil. Acesta venise la Constantinopol, probabil la întoarcerea luı Ioan supt Grigore Ghica, şi ajunsese deocamdată arhidiacon al «Bisericiĭ celeĭ Marı», saŭ al Patriarchieĭ din Constantinopol. La

[1] Xenopol, pp. 283-4.
[2] *Ibid.* pp. 220 1, no. VI.
[3] *Ibid.*, p. 284. Cf. şi p. 285.

1745, April, fiind Dragoman Ianachi, Patriarchul Paisie înnălță pe Gavriil în Scaunul metropolitan al Saloniculuĭ [1]. El e prin urmare «părintele Tesalonic», care a rupt zapisul, așa cum s'a pastrat și pană astăzĭ; și, cînd Ioan scrie frateluĭ săŭ din Moldova să trimeată «Tesaloniculuĭ» «macar o putină de miere de Vasluĭ și cățva cașcavalĭ de munte», el știa că aceste darurĭ vor fi bine gustate de un înnalt prelat grec, căruia alimentația moldovenească trebuia să-ĭ fie bine cunoscută din copilărie încă.

În sfîrșit, tot din 1757, din 25 Mart, e unica scrisoare greacă a luĭ «Ioan Çallimachi» (Ἰώαννης Καλλιμάχης), cunoscută până acum. El scrie cumnateĭ sale Băneseĭ, pe care și-o numește «fiica prea-iubită . Trimite, după cerere, brățărĭ, și dă lămurirĭ pentru juvaiere și pietre scumpe, spuind cît a dat pe ele. În cursul lamuririlor, el numește pe «vărul săŭ Ioniță» (ἐξάδελφον), și dezleagă astfel o nehotărîre genealogică: acest Ioniță, ce se scrie, într'un act ce ni s'a păstrat de la dînsul: Calmășul [2], era deci fiul frateluĭ luĭ Teodor, al Calmașuluĭ Nicolae [3]. O altă rudă ce ni se reveleazā din nou e «cocoana Zoița, sora (κόρη) Dragomăneseĭ», adeca a Ralițeĭ: Zoița stătea în țară. «În nevoile tale», scrie Ioan acesteĭ văduve, «mi-a făgăduit Spătarul Sturdza ca te va ajuta, ca un bun prieten și rudă»: se știe că Maria Baneasa era fiica luĭ Alexandru Sturdza [4]. Și totul se mintuie cu ceva dorințĭ ale «Dragomaneseĭ [5].

---

1 In acest volum, p. 283 și urm.

2 V. și maĭ sus, *passim*.

3 Xenopol, p 236.

4 *Ibid.*, p. 189, no. 3.

5 Scrisoarea se va tipari în vol. II, secț. I-iu. Aicĭ o dăm în facsimile.

Ioan Callimachi către cumnata sa Băneasa Maria; 25 Mart 1757.

IV.

IOAN TEODOR VOEVOD

În vara următoare după acest răvaş, Ion Vel Terziman› ajungea Ioan Teodor, Domn al Moldovei. Iată cum:

Sultanul Osman al III-lea murise, şi urmaşul său Mustafà era un om încă tînăr, care doria să cunoască lucrurile prin sine, se strămuta prin chioşcurĭ împărăteştĭ din vecinătatea capitalei şi străbătea împrejurimile, «schimbat de strae». În 1758 el avea de ce să crească grija luĭ obişnuită: Tatariĭ, cari se stîmpăraseră de pe vremea luĭ Grigore Ghica, erau iarăşĭ într'o neînţelegere, ce se spărgea fireşte în capul vecinilor. În anul trecut, noul serascher de Bugeac se ridicase în potriva Turcilor şi avuse conflicte cu dînşiĭ. Hanul Alîm-Ghiraı muri pe acelaşĭ timp, şi moştenirea luĭ fu cerută cu armele în mînă de un Ghiraid din Dobrogea, Crîm-Ghiraĭ, care pe de o parte cerea de la Sultan «căciula şi caftanul», ca să fie «Han deplin», iar pe de alta reclamà de la Scarlat-Vodă Ghica «banĭ şi blane şi altele» [1].

Într'una din aceste excursiĭ de cercetare tăinuită, Padişahul întîlni lîngă Daud-Paşa pe călăraşiĭ de Ţarigrad aĭ luĭ Constantin Mavrocordat din Ţara-Românească. Aveau genţile pline de scrisorĭ greceştĭ şi turceştĭ şi se pregătise a păzi cuprinsul lor îmbătîndu-se: «după obiceiul ce au» — scrie Ienachi Kogalniceanu, care cunoştea bine lucrurile din Constantinopol — «întaiu se îmbată şi apoĭ pleacă». Împăratul, ce se părea un Efendì de rînd, ieşit la răcoare, opri pe călăreţiĭ nesigurĭ şi, dîndu-li parale nouă», îi îndreptă spre cîrciuma satului vecin, Litros. Apoi el îşĭ urmâ drumul pănă la Topcilar, de unde trimise să oprească pe beţiviĭ curierĭ. Eĭ fură găsiţĭ, între pahare, scrisorile li se

[1] Ienachi Kogălniceanu, pp. 234—5; Peyssonnel, *Mémoires*, II, pp. 341—70

luară și, după ce le străbătu cu ochiĭ, stăpînitorul le înveli «într'un sandal verde» — taftă de coloarea reservată pentru învelirea scrisorilor împărăteștĭ — și pecetlui de-asupra cu «turaoa», saŭ iscălitura luĭ. Călărașiĭ primiră apoĭ porunca de a merge fară zabavă către casă, și un dregător iĭ conduse, pentru maĭ multă siguranță, cale de treĭ ceasurĭ, împiedecîndu-ĭ astfel de a da ochiĭ cu capuchehaielele.

Se găsiseră scrisorĭ, cu știrĭ și sfaturĭ neîngăduite, de la cadilischerii amîndoĭ: cel de Europa și cel de Asia, de la «purtătorul de scaun» al Sultanuluĭ, Saingı-Bașa, saŭ de la alțĭ Turcĭ, precum și de la Hechimbașa, medicul cel mare al Curțiĭ. Eĭ fură surgunițĭ; capuchehaielele: Arăpachi Vlasto și Banul Ienachi. căzură în temniță, pentru îndrăzneala lor; un salahor merse sa aducă la Poartă pe Constantin Mavrocordat, căruia i se gătia gazdă la cele Șepte Turnurĭ, și represintanțiĭ luĭ Scarlat-Voda din Moldova îmbrăcară caftan pentru noua stăpînire în Țara-Romănească a Domnuluĭ lor.

Scarlat își păstrase situația domnească din causa puternicului sprijin ce-ı dădea un anume Agem-Alı-Aga, ce-l făcuse și Domn în Moldova. Agem-Alı—Persanul—iși începuse cariera luĭ ca rob al unuı puternic, Raghib, care fusese mehtupciŭ, scriitor, la negocierile de la Belgrad [1], pe timpul cînd Dragoman era Alexandru Ghica și vechil al Dragomanatuluĭ Callimachi. Stăpınul saŭ fu pe rınd Pașa în Egipt, la Aidin, la Urfa, la Alep, și trebuindu-ı, după obiceiŭ, cineva care să-ı sprijine interesele la Constantınopol, el facu capuchehaie pe agerul și energicul saŭ sclav. Nu numaĭ ca Alı se arată un om vrednic în această misiune, dar se spune ca el fu acela care aduse prin meșteșugul saŭ numirea luı Raghib ca Mare-Vizir [2], la 13 Decembre 1756, dregatorie supremă pe care Raghib știu s'o pastreze pănă la moarte [3].

Împarația stătea de fapt în mînile acestuĭ noŭ Mare-Vizir, care întrunia în ființa luı însușiri rare: vorba frumoasă, ener-

[1] Cf. Comnen Ipsilanti, pp. 374—5. 378 și de Tott, p. 24: «il les avoit acquises [ses connoissances] au traité de Belgrade, pendant lequel il occupoit la charge de mektoubchy».

[2] Comnen Ipsilanti, p. 375.

[3] Hammer, table.

gia ce mergea până la îndrăzneală, dibăcia, stăpînirea de sine, cunoştinţa oamenilor şi a împrejurărilor de pretutindeni, gustul pentru învăţătură, care-l făcu să întemeieze o bibliotecă [1]. Ştia sa hotărească o situaţie printr'o glumă şi nu se sfia la întîmplare să ţie piept Sultanului chiar [2].

Ali ţinea, pentru motive de bani, la Scarlat-Vodă, care trecu deci din Moldova în stăpînirea mai bogată, mai dorită de dînsul şi din alte puncte de vedere, a Ţerii-Româneşti. Cine putea sa-l înlocuiască însă în principatul de unde plecase?

Constantin-Vodă Mavrocordat era în disgraţie; Mateĭ Ghica se cufundase cu totul, fusese părăsit de socrul său, Başa-Mihalopulo, avuse sa se judece pentru bani cu fiica acestuia şi propria sa Doamna, «la giudecăţi turceşti», şi «trăia cu milostenia creştinilor» [3]. Mazilia lui Constantin Racoviţă era prea nouă, şi fratele acestuia Ştefanachi nu domnise încă niciodată.

Să fi dat aceste împrejurari ideia Domniei pentru sine lui Ienachi Dragomanul? Dupa cît ştim păna acum, nu se prea pare şi, cind Ienachi Kogalniceanu spune ca el «a căzut la picioarele Vizirului, rugindu-se ca sa-l faca şi pe el cirac» [4], el judecă după ce ar fi făcut el, un *cirac* tipic. În schimb Canta vorbeşte de luminarea prin voia dumnezeiasca a «cugetului stăpînilor» şi de recunoaşterea lungilor slujbe ale lui Callimachi din partea «Împaratului» însuşi: «aŭ poroncit Împăratul de l-aŭ îmbrăcat cu caftan de Domnia Moldovei» [5].

Ne aducem aminte de sosirea, cu cîteva luni în urma, la Constantinopol a tînărului şi ambiţiosului Grigore Ghica, pentru care Raghib avea o simpatie deosebita, gîndindu-se la timpurile în care el însuşi se aflase în aceiaşi cancelarie diplomatică, în lagăr şi în Belgrad, cu Alexandru tatal lui Grigore. Sulzer, ce putea, pe vremea lui, să capete ştiri bune despre Callimachi, ni spune, într'o forma puţin cam încurcata, ca Raghib nu aştepta decît un prilej pentru a face Dragoman pe Grigore [6]. Dar el nu putea sa înlature pe bătrînul Ienachi, cu care avea

[1] De Tott, pp. 22—3, 119 şi urm.
[2] Comnen Ipsilanti, p. 378; Hurmuzaki, *Supl.* I[1], pp. 708—9, no. MII.
[3] Ienachi Kogălniceanu p. 228.
[4] P. 233.
[5] P. 190.
[6] În acest volum, p. 387.

o veche cunoștință din aceleași timpurĭ ale luĭ Alexandru Ghica, de care fusese apoĭ mulțămit cît stătuse Reis-Efendì, de la 1744 la 1747, și în care prețuise însușirĭ solide. Maĭ bun decît orĭ cînd pentru o cîrmuire în țara unde se născuse era Callimachi acuma, cînd afacerile tătăreștĭ eraŭ iarășĭ pe tapet ca atuncĭ, cînd, supt Grigore Ghica, el ajutase la mijlocirea lor și la stabilirea hotarelor.

Astfel în Septembre fu numit Domn cel d'intăiŭ Callimachi, la înnaintate bătrînețĭ obosite și puțin timp înnainte de odihna morții [1].

Strălucitorul alaiŭ de Domnie, amintind vechĭ timpurĭ de Împărăție creștină în Constantinopol, era pe acest timp următorul:

Noul Voevod, călare între alțĭ douăzecĭ și patru de călărețĭ, prietenii și viitorii săĭ boierĭ, mergea la locțiitorul, la vechilul Vizirului-celui-Mare, Chehaia, care-l poftia pe sofà. De aici trecea la Vizirul însușĭ, la «Poarta-Pașeĭ», unde era primit în odaia arzurilor sau plîngerilor. Aicĭ i se dă caftanul, semnul rasplatirii imparateștı și, înfășurat în el, face o visită nouă la Chehaie, apoi se înfațișează la Reis-Efendì și la Ceauș-Bașa. Întovărășit de o mulțime de Grecĭ din toate treptele, de ceaușĭ și de tesrifagiŭ saŭ maiestrul ceremoniilor Curțiĭ, el merge să asculte vrednic este» și «întru mulțĭ anĭ» la biserica patriarchală, unde-ĭ iese întru întîmpinare — luĭ, cácĭ altul maĭ mare nu este, — cel maĭ înnalt dintre ierarchii Legiĭ Răsărituluĭ. Întors acasă, el primește felicitarile Trimișilor de la ambasade, cari vin cu lacheĭ în haine de gală.

Într'o Marțĭ, noul Voevod e admis la Sultan. Cît se ține Divanul, el așteaptă într'o sală din apropiere, cu mica sa Curte și Dragomanul Porții: i se aduce, la ceasul prînzuluĭ, și luĭ o masă, de mînîncă la un loc cu aceștia. Ridicîndu-se, i se pune de Tesrifagiŭ și Muhzur-Aga, șeful Ienicerilor Vizirului, cabanița și cuca, dintre care cea din urmă îl introduce în corpul de elită al Ienicerimii; cei douăzecĭ și patru de tovarășĭ se îmbracă în caftane. Ușile altarului puterii, unde tronează divinitatea Împăratului, se deschid: trec pe rînd Vizirul-cel-Mare, Pașiĭ, adecă

[1] Cf. pentru aceste evenimente povestirea concordantă din Comnen Ipsilanti și din Ienachi Kogălniceanu, rapoartele frances, *l. c.* și venețian, Hurmuzaki, IX[1], pp. 41—2, no. XXXVIII; olandes, în *Acte și fragm.*, I, pp. 373-4 și, în acest volum, p. 15, no. I.

Vizirii ceĭlalţĭ, cadilischerii, prin urmare toţĭ membrii Divanuluĭ, ce şi-a mîntuit şedinţa: înnaintea tuturora, Domnul se închină. Tesrifagiul îl iea numaĭ cu patru intimĭ aĭ luĭ şi, la uşă, portarul Sultanuluĭ, capigilarchehaiasi, «locotenentul portarilor», se dezlipeşte din locul săŭ de pază, pentru a-ĭ merge înnainte: doĭ capugì-başĭ de supt ascultarea luĭ ţin pe Voevod de supţiorĭ şi-l duc pe sus înnaintea idoluluĭ nemişcat, în hainele-ĭ stropite cu aur, supt turbanul pe care scînteie stelele pietrelor scumpe. El se închină de treĭ orĭ, căzînd în genunchĭ, şi atuncĭ cuvinte consacrate se îndreaptă pe de-asupra capuluĭ săŭ către Marele-Vizir, poruncind ca begul să cruţe raiaua, să împlinească slujbele împărăteştĭ, să trimeată zahereaua de nevoie şi să fie cu credinţă. După o scurtă şi sfioasă mulţămire, genunchile se încovoaie iarăşĭ de treĭ orĭ, şi Domnul iese, întărit de stăpîn pentru a domni. Pănă la Poarta a doua, el e încă robul; aicĭ îl aşteaptă calul omuluĭ liber, al luptătoruluĭ; dar el nu pleacă înnainte, căcĭ altora li se cuvine drumul d'intăiŭ. Înşiruiţĭ pe caĭ, «Greciĭ» aşteaptă trecerea membrilor Divanuluĭ, plecîndu-se înnaintea fiecăruia. Cînd cel din urmă din tacîmul «regelelor» a trecut, mehterhaneaua, musica împărătească, începe a cînta, şi în sunetele-ĭ barbare Domnul străbate străzile pline de lume până la conacul săŭ. Aicĭ i se aduce de la Emir-Alem steagul saŭ sangeacul, aicĭ îĭ vin tunurile, cozile de cal, în vîrful suliţeĭ incununate cu semiluna, aicĭ soseşte Aga Scaunuluĭ, peiciĭ, ceauşiĭ, achiulahliii, cu carĭ se face drumul spre Iaşĭ, unde la Sf. Nicolae va fi pentru noul Domn ungerea cu mirul [1].

Ioan Teodor Voevod avea puternicĭ sprijinitorĭ. Cel d'intăiŭ dintre aceştia, carĭ păreaŭ să-ĭ poată asigura o lungă Domnie liniştită, era Marele-Vizir Raghib, care rămase pâna la sfîrşit Sultanul Sultanuluĭ săŭ. Nu se poate zice că, la rîndul săŭ, Raghib asculta în toate de îndemnul neastîmpăratuluĭ şi neruşinatuluĭ săŭ sclav Agem-Alì, dar vorba acestuia, care nu se sfia să întrebuinţeze un ton îndrăzneţ şi faţă de stăpînul săŭ, avea o trecere deosebită. Alì primeşte banĭ de la patriarchĭ şi Domnĭ şi face afacerile fiecăruia, după cît depune înnaintea luĭ, dar şi după simpatiile şi antipatiile luĭ trainice faţă de unul şi altul.

[1] Cf. Comnen Ipsilanti, pp. 781—2 şi descrierea din Hurmuzaki, *Supl.* VII, p. 18.

Astfel, cînd, în 1761, se clătina Domnia luĭ Scarlat-Vodă din Ţara-Romăneasca şi candidatura luı Constantin Mavrocordat fu propusa, Alı făcu pe Raghib să se împotriveasca la această numire şi, cînd Sultanul îşĭ impuse dorinţa de a milui înca odată pe Mavrocordat, Alı trebui să plece în Cipru, într'un exiliu onorabil, care, mulţămită Vizirului, fu scurt ca o primblare [1]. Acest Alı era însă pentru Callimachi. Şi-l ajutaŭ alţı doı oamenı din preajma puterniculuĭ, însemnaţı aceştia prin bogaţia şı creditul lor, Armeniĭ luĭ Raghib, Cazeri şi Petrozi [2].

Cu Raghib, Alı-Agem şi ceĭ doĭ Armenı putea să cîrmuiască cineva fară frică de viitor. Dar greutaţĭ şi duşmănii venite din alte părţı înveninară pe noul şi batrînul Domn, încă din cele d'intaiŭ timpurĭ ale cîrmuiriĭ luı şi-l făcură în curînd a simţi strivitoarea greutate a cuceĭ, pe care preferâ să o arunce de la sine, decît să se maı clatine cu dînsa pe cap între nemulţamirĭ şi intrigĭ.

Numirea luĭ văzurăm că s'a făcut înca din luna luĭ August, înnainte de 14 ale luniĭ [3]. Dar audienţa la Sultan zăbovi peste măsură de mult, şi, împreună cu dînsa, plecarea catre Scaunul domnesc, unde fusese trimis drept Caimacam Grecul Petrachi Vidali, numit pe urmă Mare-Stolnic [4]. Ambasadorı străinĭ, răŭ informaţı despre starea de lucrurı la hotare, puteaŭ crede că neobişnuita zăbavă vine din «ura împotriva creştinilor» [5], dar motivul era un altul. Pe acest timp, toată grija Porţiĭ era ındreptată asupra Tatarilor.

Aceştia, cum s'a spus turburaŭ, prin certele pentru stapınire ale Ghiraizilor, Bugeacul, ca şi parţile Caucasuluı, cele doua aripĭ ale centruluĭ crîmlean, şi rasculaţii de la Dunarea de jos îşı găsise o capetenie hotărîta în ambiţiosul Crîm-Ghiraĭ. Noua căpetenie a nemulţamiţilor nu era un turbulent din gloată: tînăr încă, iubitor de mărire şi de faımă, impunator prin luxul de care se încunjura şi prin acea dărnicie pe care Răsariteanul o cere totdeauna de la domnul şi stapînul săŭ, dar, pe de alta parte,

[1] Cf. Comnen Ipsilanti, pp. 379, 380, 389.
[2] *Ibid.*, pp. 377, 391. Cf. de Tott, I, p. 151.
[3] Cînd ea se anunţă de ambasadorul frances.
[4] Ienachi Kogălniceanu, pp. 233—5 şi volumul de faţă, p. 441, no. 55.
[5] Raport olandes din 16 August 1758, în acest volum, p. 15, no. I şi, în traducere francesă contemporană, în *Acte şi fragm.*, I, pp. 373-4.

cumpănit la gîndire și judecată, împodobit cu multe cunoștinți, sobru la mîncare și băutură, mărinimos și drept, Crîm-Ghirai n'avea păreche între Tatarii timpuluĭ săŭ. Aceștia nu mai voiaŭ să știe de alt Han și, asigurat pentru ori-ce împrejurarĭ de iubirea lor, el ceru de la Poartă învestitura: dacă ea i se va da, uitîndu-se calea pe care a cerut-o, va fi cel mai supus rob împărătesc; dacă nu, stîlpi de foc vor arde ariile de grîu moldovenești, din care trebuia să traiasca în iarnă Constantinopolul, și nici o corabie turcească nu va fi lasată să încarce hrană pentru capitală.

În asemenea împrejurari grele, cea d'intaiŭ politica a Porții era zabava, și ea fu intrebuințata și acum. Nu se lua nici o masură la hotare, și primirea luĭ Ioan-Voda de Sultan fu necontenit aminată pina la 26 Septembre [1]. La această data însă Tatariĭ prefăcuseră în faptă amenințarile lor și dovedisera Sultanuluĭ că făgăduielile lor, bune saŭ rele, nu sînt o gluma. Cronicarul cel maĭ bogat pentru această parte din istoria Moldoveĭ ni spune că ar fi venit întaiŭ la Iașĭ cererea lui Crîm-Ghirai de a i se da ceva banĭ și cojoace. Dar Vidali, representantul cu frică al unuĭ Domn econom și sărac, ce nu pornise încă din mijlocul datornicilor săĭ, nu cuteză a pune mîna în Vistieria maĭ mult deșeartă, ca la o schimbare de Domnie, nicĭ a umbla după împrumuturĭ. El răspunse că Domnuluĭ i se cuvine a hotărî și că, decĭ, îĭ va scrie.

Ceia ce nu li se păru Tatarilor că e o soluție cuminte. Și, astfel, la un semn al Hanuluĭ lor, călărețiĭ pregătițĭ pentru jaf roiră pe de-asupra granițiĭ neapărate, cotropind, înnecînd cu numărul lor sălbatec Ținuturile de la Iașĭ în jos, mergînd pînă la Galațĭ și Focșanĭ, unde-ĭ opriră o sută de pungĭ trimise, ca preț de răscumpărare, de Scarlat Ghica [2]. De aicĭ cete răzlețe apucară și prin Ținuturile necălcate încă, pustiind, se afirmă, unsprezece din optsprezece, cîte eraŭ de toate. Negustoriĭ străinĭ se plătiră cu banĭ, țeraniĭ fugiră în pădurĭ, boieriĭ se risipiră în bejeniĭ, afară de cîțĭva cari, cu Caimacamiĭ, Vidali și Hatmanul Costachi Razu, în frunte, fură silițĭ a rămînea de paza Scaunu-

[1] Hurmuzaki, *Fragmente*, V, p. 209.

[2] Cf. Ienachi Kogălniceanu, pp. 234-5 și raportul venețian din Hurmuzaki, IX², pp. 42-3, no. XXXIX.

luı în Iașĭ, aĭ căruı locuitorĭ umpluseră mănăstirile apărătoare [1]. Revărsarea Tătărimiı ar fi început de ziua Crucii, 14 Septembre stil vechiŭ, saŭ la 20 ale luniĭ, și ar fi durat, după o însemnare de atuncĭ, două săptamînı [2].

Focul Tatarilor luminâ mintea Turcilor și-ĭ făcu să vadă că nu poate fi alt Han decît cutezătorul Crîm-Ghiraĭ. Acesta va fi aratat la Poartă că nu fusese în stare a opri pe aĭ luĭ, ce eraŭ facuțı să aștepte prea mult, dar știm că el făgădui, dacĭ i-ar veni întărirea Sultanuluĭ, să dea înnapoĭ toată prada ce s'ar putea găsi încă și să despăgubească pe locuitoriĭ raielelor și aĭ Moldoveı de pagubele ce suferise, dînd, firește, înnapoĭ și robiĭ ce fusese mînațı în Bugeac [3]. Decĭ insemnele de stăpînire fură acordate, și un Capugı-bașă porni ca *mumbașir* pentru a lua în primire numărul de «oĭ împărăteștı» ce fusese luat de jăfuitorĭ împreună cu averea Moldovenilor [4].

Atuncı plecă și batrînul Callimachi, lăsîndu-șĭ la Constantinopol pentru a-ĭ apara interesele pe un Ștefanachi, care nu e cunoscut, și pe vestitul Stavrachi Spătarul [5].

Ienachi Kogalniceanu ne lamurește că Domnul nu-șĭ luase de buna voie acest represintant ce era deprins să-șĭ stăpînească stapınii. Cercase a-șı gasi el însușı banıı datorițĭ unuĭ Sultan care-șĭ facea socotelile singur, unuı Vizir, care nu desprețuia darurile, și unuı atotputernic vice-Vizir, care strîngea baniĭ cu patimă. Sa fi fost maı tînar, ar fi gasit pungile cum le găsia toată lumea, dar la vrîsta luı de șeptezecı de anı el nu făgăduia o lungă stapînire saŭ putința uneı urmărirĭ răbdătoare după mazilirea ce ar fi sa-l atinga. Așa încît, pe de o parte, se apropia «va-

[1] În acest volum, pp. 415-7 și notele.

[2] V. Ienachi Kogalniceanu, *l. c.* și notița tipărită în Iorga, *Cronicĭ muntene,* p. 147. Cf. Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 711, no. MVI și, în acest volum, p. 422, no. 4: verificînd pe original, am constatat ca nu se fixează — evident printr'o rea expunere a lucrurilor — altă dată decît a procesuluĭ din Maiu pentru schimbarea Domnuluĭ și pribegirea țeriĭ. Cît privește no. 3 de pe aceiașĭ pagină, trebuie cetit 1759, și nu 1758, 7267 adecă, nu 7266, cum se pare la prima vedere.

[3] Numărul lor e socotit de bail la 25.000; Hurmuzaki, IX[2], pp. 42-3, no. XXXIX.

[4] Ienachi Kogalniceanu, p. 235.

[5] *Ibid.*

deaua», iar, pe de alta, «nu vrea nimine să se amestice la această Domnie» [1].

În aceste zile de neplăcută aşteptare, Ioan Teodor nu primia la Constantinopol numaĭ «plicul», cu ştirĭ aşa de triste, al Caimacamilor, ci şi răvaşe de la boieriĭ ţeriĭ. Aceştia eraŭ tot aşa de împărţiţĭ de ură ca şi consîngeniĭ lor din Ţara-Romănească: Moldova avea şi ea două partide fără program, două «cete», ce stătea fiecare în lagărul eĭ, gata să atace slujbele şi pe aceia ce s'ar lăcomi şi eĭ la dînsele. Domnul se plînge pentru această «zavistie» şi pomeneşte într'o încunoştiinţare, ceva maĭ tîrzie, către ţară, despre cărţile de rugăminţĭ şi pîrĭ ce primia «pin Ţarigrad» şi în care i se punea condiţia de a lucra numaĭ cu membriĭ fiecăreĭ grupărĭ, căcĭ, altfel, ceilalţĭ «să vor trage de la slujba şi trebile noastre» [2].

A fi Domnul unora numaĭ, nu-ĭ venia la socoteală nouluĭ numit. Pe de altă parte, sprijin bănesc nu i se dădea nicĭ de uniĭ, nicĭ de alţiĭ. Ca să-şĭ poată plăti datoriile şi ca să poată înfrunta nemulţămirea tuturora, fiindcă nu voià să fie cu nicĭ o «ceată», el alergă la o tutelă grecească. Scarlat Ghica avea pe Iacovachi Rizu şi pe ruda acestuia — συμπένθερος — Postelnicul Constantin, fiul Hatmanuluĭ Gheorghe şi nepotul de fiŭ al luĭ Başa Mihali. Cu Geaneţiĭ se încheiase pentru moment, şi Manolachi Spătarul murise tocmaĭ atuncĭ de apoplexie [3]. Domnul Moldoveĭ n'avea decĭ alegere de făcut între maı mulţĭ, şi astfel el ceru pe Stavrachi: «s'aŭ rugat Viziruluĭ ca să poroncească luı Stavrachi Spatarul să intre în treaba Domnieĭ». Neapărat că acesta primi şi, după ce îmbrăcă la Poartă caftanul de şef al capuchehaielelor, de «başcapuchehaie», baniĭ ieşiră ca din pămînt [4].

Stavrachi rămase pe cîmpul de luptă de la Constantinopol, iar Domnul *săŭ* — în amîndouă înţelesurile — porni cu obişnuitul alaiŭ de boierĭ şi de Turcĭ: sangeactarul, peicii, ceauşiĭ, capigiii, musicanţiĭ împărăteştĭ spre Moldova [5]. Străbătu, de la

---

1 *Ibid.*

2 În acest volum, p. 565.

3 Comnen Ipsilanti, p. 378.

4 Ienachi Kogălniceanu, p. 234.

5 V. alaiul unuĭ Domn de pe acest timp, în Iorga, *Documente şi cercetărĭ asupra istorieĭ financiare şi economice a principatelor romîne*, I, 1902, p. 172.

Galați în sus, un pămînt ars și pustiŭ, de pe care abia se împrăștiase în vîntul de toamnă cenușa caselor și ogoarelor; răŭ primit la conace, fiindcă pe alocurea nu era cu ce să fie pregatite maĭ bine. În biserica Sf. Nicolae se vărsă mirul sfințit pe capul bătrînuluı Voevod, și a doua zi el îșĭ numia boieriĭ, îșı alcătuia Divanul.

Alese pentru cele maĭ însemnate dregătoriĭ oamenĭ cari le maĭ avuse și supt alțı Domnı. De la ultima Domnie a luĭ Constantin Mavrocordat în Moldova, Ioan Bogdan luase loc totdeauna în sfaturile țerıı, și el fusese Mare-Logofăt supt Constantin Racoviță, ca și supt Scarlat Ghica: Ioan Teodor îl păstră decĭ în fruntea Divanuluĭ [1], ca pe un coborîtor și rudă de Domnĭ, fiind fiul Domnițeı luı Constantin-Voda Cantemir și soțul uneĭ nepoate a luı Mihaı-Vodă Racoviță. La Țara-de-jos e Mare-Vornic Manolachi Costachi, poate o rudă a Domnuluĭ, dacă Ralița era o Costăcheasă: în ultimele două stăpînirĭ el făcuse parte din Divan, în aceiașĭ calitate. Vornicul Țeriĭ-de-sus, Dumitrașco Păladi, avuse acelașı rang supt Mateĭ Ghica, trecînd ca Vistiernic supt Constantin Racoviță și nemaĭ intrînd apoĭ în Divanul luĭ Scarlat Ghica. Vasile Ruset Hatmanul e fostul Vistiernic al amînduror fraților Ghiculeștĭ. Canta avea o carieră boierească și în urmă [2]. «Feciorul luĭ Baston», numit Stolnic, e, cred, din aceiașĭ familie Cantacuzino. Păharnicul, apoĭ Comis, Iordachi Hrisosculeŭ servise și supt Constantin Racoviță.

Rudele Domnuluĭ nu sînt uitate însă. Cumnatul Andronachi vine de la Botoșanĭ [3] pentru a îmbrăca un caftan de Bănie, pretinde Ienachi Kogălniceanu, dar cînd, la 29 August 1760, soția sa, Paraschiva, primește o danie de la domnescul frate «la Crucea de sus», în părțile Putneĭ, ea e numită Paraschiva *Pităroaia* [4]. Andronachi înnaintează și, cînd, la 2 Maiŭ 1761, se adauge o nouă danie tot acolo pentru aceiașĭ soră a Domnuluĭ,

---

[1] V., asupra luĭ, și Tanoviceanu, în *Noua revistă romînă*, I, p. 130 și urm.

[2] V. *Ist. lit. rom.*, I, pp. 491—3.

[3] Unde și de hatîrul luĭ ca și de al luĭ Dumitrașco Calmășul, fost Vornic acolo, se vor fi luat, încă din 28 Decembre 1758, măsurĭ pentru școală; *Uricariul*, II, pp. 52-3.

[4] În vol. de față, p. 441, no. 55.

i se zice «Spătăroaia» [1]. Ceia ce e maĭ puţin obişnuit decît această înnaintare răpede supt o rudă, e faptul că şi în documentul pentru «Pităroaie», Andronachi, soţul eĭ, figurează în Divan ca Spătar [2].

Din cele douăsprezece pogoane şi ceva care eraŭ stăpînirea Voevoduluĭ în acest sat, zece se chemaŭ a-ĭ fi «bătrâne» şi făceaŭ astfel parte din moştenirea Calmăşuluĭ. Ajungînd la Domnie, Ioan, care maĭ cumpărase şi alte viĭ din vecinătate, dădu Paraschiveĭ întăiŭ din acestea, dar a doua oară el trecu suroriĭ sale cea maĭ mare parte din via patrimonială. Între cumpărăturĭ se găsiaŭ cincĭ pogoane, care aparţinuse, din strămoşĭ, luĭ Ioanichie episcop de Roman şi fusese vîndute de acesta uneĭ Catrina Ştiucă; Ioan se foloseşte de dreptul săŭ maĭ mare ca vecin şi întoarce baniĭ acesteia, «după dreptate răzăşască». Aceste pogoane ale Vlădicăĭ formează un dar pentru sora maĭ mică, Maria Jicniceroaia, al căreĭ bărbat murise şi nu se putea împărtăşi astfel de binefacerile Domnieĭ cumnatuluĭ. Într'un document, ce cunoaştem numaĭ în traducere germană, Maria s'ar fi dînd drept «soţia luĭ Gheorge Cananăŭ, Jitnicerul», şi în această d'intăiŭ Domnie a luĭ Ioan Teodor-Vodă găsim pe un Constantin Cananăŭ, care, fost Păharnic, administrează Ţinutul Hîrlăuluĭ, înnainte de a trece, supt cîrmuirea alteĭ rude, la Suceava, în aceiaşĭ însuşire de ispravnic [3].

Fratele însă, Dumitraşco Banul, nu maĭ trăia, ceia ce lămureşte lipsa luĭ din Divanul ales la 1758. Încă de la 28 Ianuar 1758, vedem pe «Marie Băneas[a]», soţia luĭ, făcînd singură, la

---

[1] *Ibid.*, p. 444, no. 67. Domnul împărţise toată averea luĭ cumpărată; v. în vol. II, secţia I, petiţia, din 1805, a luĭ Alecu Callimachi: «După ci au vinit Ioan-Vodă Calimah Domnu în pămîntul Moldavii, apoĭ aŭ împărţit fraţilor şi surorilor Domnii Sale moşiile ci aŭ avut di cumpărătură».

[2] Cf. Xenopol, pp. 161—4.

[3] În acest volum, p. 432, no. 38; p. 430, no. 32; p. 441, no. 56; Wickenhauser, *Moldowiza*, p. 158, no. 226. În aceiaşĭ broşură a luĭ Wickenhauser se pomeneşte la 1772 un Gheorghe Cananăŭ; p. 181, no. 279, ce se află, ca Iordachi, şi în 1762; *Uricariul*, VIII, pp. 8—9. La începutul secoluluĭ al XIX-lea, un Ioan Canănăŭ, student la Berlin, se dă drept «nepotul» luĭ Scarlat, fiul luĭ Alexandru Callimachi şi nepotul de frate al Jicniceroaeĭ Maria; Iorga, *Acte şi fragm.*, II, p. 379. Cf. tabla *Actelor şi fragmentelor* şi a vol. X din Col. Hurmuzaki. Până acum, lucrurile acestea nu se pot lămuri bine. Cf. Xenopol, pp. 160—1.

«Ene Venețiian», negustor, un împrumut de 315 leĭ, «fără dobândă», pe carĭ-ĭ plătește în parte la April următor prin «Kog. Med.», saŭ Medelnicerul Constantin Kogălniceanu, fratele viitoruluĭ cronicar, ce îngrijia deci de afacerile bănești ale văduveĭ [1]. Dumitrașco pare a fi murit după o lungă boală, prin 1755 [2]: încă la 1754 el iscălește un zapis cu slove foarte tremurate [3], pe cînd cu un an în urmă el scrie în întregime, cu o mînă sigură, un alt sinet [4].

Neputînd înnălța în boierie pe frate, Domnul scutește, la 5 Februar 1759, pe cumnată, ca una ce este «fată de boiar» și a rămas «cu fețĭ și fete micĭ», de anumite birurĭ ce atingeaŭ averea moșierilor, dîndu-ĭ și neapărațiĭ scutelnicĭ, ce se întîlniaŭ la orĭce gospodărie de cinste. Banul e pomenit în cuvinte de laudă, «ca un boiar pămîntian», ce «s'aŭ aflat în slujbele țăriĭ cu dreptate și cu credință; și maĭ ales întru întîmpinările și petrecăniile Măriilor Sali Pașilor mergea la Hotin cu cheltuiala sa», și, cum știm, și cu suferința sa, care va fi ajutat, de bună samă, la moartea luĭ timpurie [5].

În sfîrșit, alăturĭ de Greciĭ ce lăsase la Constantinopol, Ioan Teodor luase pe lîngă sine, aducîndu-ĭ pe aceștia în țară, și alte asemenea fețe străine, între care «Ienachi zăt» — ginerele — luĭ Guliano, familie ce se întîlnește apoĭ în Țara-Românească [6].

Domnul pomenește în proclamația de care a maĭ fost vorba, despre lupta între «cetele» boierești, și în această luptă pentru putere e îngăduit a se crede. Dar marea luptă ce începu îndată după suirea în Scaun a luĭ Callimachi fu alta.

La început, Domnia «fanariotă» se strecurase aproape neobservata: Domniĭ, aleșĭ, cum am văzut, din puține familiĭ de frunte, aveaŭ legăturĭ de sînge cu poporul românesc, și eĭ aduceaŭ cu dînșiĭ, din clientela lor grecească, un număr foarte restrîns de boierĭ, pe carĭ nu-i făceaŭ să intre decît rare orĭ în

[1] Vol. II, secția I-iŭ.

[2] Un act de la Mateĭ Ghica, datat 18 Novembre 7264, vorbește de răposatul Dumitrașco Calmășul; v. vol. II, secția I.

[3] *Ibid.*

[4] *Ibid.*

[5] Xenopol, pp. 237—8.

[6] Ienachi Kogălniceanu, p. 235.

dregătoriĭ maĭ strălucitoare, ceia ce putea să jignească pe boieriĭ pe ţară, ce eraŭ mulţĭ, bogaţĭ, uniţĭ între eĭ prin alianţe de familie şi ascultaţĭ la Poartă în plîngerile lor. Chiar cînd începu epoca nouă a capuchehaielelor-epitropĭ, Greciĭ, ce aveaŭ o aşa de mare putere asupra Domnuluĭ şi ţeriĭ, fură îndosiţĭ la Constantinopol, avînd numaĭ titlurile şi veniturile Hătmănieĭ saŭ Spătărieĭ lor. Însă, dacă nu se vedea Fanariotul însuşĭ, ce-şĭ ţesea necontenit supţirile fire ale intrigilor la Bogdan-Saraĭ saŭ la Vlah-Saraĭ, se simţea lăcomia lor nesăţioasă prin birurile grele. Şi, pe lîngă aceasta, era şi sentimentul de umilinţă al boierimiĭ pămîntene în întregul eĭ, care înţelegea că, în toate, voinţa hotărîtoare nu poate fi nicĭ a eĭ, nicĭ a Domnuluĭ, ci a unuia maĭ mic, şi totuşĭ atît de mare, care putea lăsa după plac să cadă tronul pe care el îl înnălţa prin prieteniile, averile şi creditul săŭ.

În Ţara-Romănească era maĭ multă energie în clasa, maĭ numeroasă, a boierilor, şi aicĭ se vede maĭ bine nemulţămirea statornică, veşnica fierbere, ce zguduie din cînd în cînd viaţa politică prin cutremurul uneĭ răscoale saŭ al uneĭ pribegiĭ. În potriva Postelniculuĭ Geanet se face plecarea boierimiĭ oltene în 1755; supt Constantin Racoviţă, în necontenitele frămîntărĭ, ura împotriva tutorilor ţarigrădenĭ îşĭ va fi avut parte: Ştefan, fratele acestuia, începe prin omorurĭ, ca să înspăimînte şi să potolească, scurta luĭ Domnie, şi el trebuie să iasă totuşĭ, călare, între Arnăuţĭ şi Turcĭ, pentru a împrăştia cu armele pe răsculaţiĭ ce se adunaseră în sunetul clopotuluĭ pentru a striga contra birurilor luĭ Stavrachi [1].

Callimachi venise, cu datoriĭ marĭ, într'o ţară pe jumătate pustie. Starea locuitorilor era astfel, în cît nimenĭ nu voi să primească sarcina, deosebit de grea şi încărcată cu atîta răspundere, a Vistierieĭ. Nu ştim cum s'aŭ adunat birurile de toamnă, dar ele aduseră aşa de puţin, după furtul vitelor şi pîrjolul grînelor, încît Voevodul se înspăimîntâ. Stavrachi primi la Constantinopol înştiinţarea că birurile nu curg şi, lăsîndu-şĭ celelalte grijĭ — ca unul ce avea un candidat pentru orĭ-ce numire, laică saŭ eclesiastică, a unuĭ creştin —, el alergă peste

[1] *Genealogia Cantacuzinilor*, pp. 142-3; Comnen Ipsilanti, p. 404.

două lunĭ [1], adecă în serbătorile de «iarnă», pentru a înlocuĭ prin ghiara sa energică mîna blajină a Domnuluĭ bătrîn.

Stavrachi căută, neapărat, întăiŭ un Vistier: s'ar fi făcut Vistier el singur, însă în Moldova lucrul nu era îngăduit, și baniĭ pentru Grecĭ se strîngeaŭ prin Vistierĭ românĭ: Ruseteștĭ, Racovițeștĭ, Pălădeștĭ în această epocă. Dar toate argumentele puterniceĭ capuchehaiele nu putură îndupleca pe nimenĭ să primească o sarcină ca aceasta, cu atît maĭ mult, cu cît, precum se vede din istoria Țeriĭ-Româneștĭ [2], cine lua Vistieria asupra sa se îndatoria în același timp a strînge, pe răspunderea sa, o anumită sumă. Atuncĭ Medelnicerul Constantin Kogălniceanu, pe care l-am văzut în legăturĭ de interese cu familia Banuluĭ Dumitrașco Calmășul și care-șĭ trăgea neamul din aceleașĭ părțĭ ale Orheiuluĭ, unde curgea apa Cogîlniculuĭ [3], primi caftanul de Mare-Stolnic și fu numit în același timp — după negociațiĭ prealabile asupra sumeĭ de strîns într'un an — *vechil* saŭ *epitrop* al Vistieriei fără dregător în fruntea eĭ. «Să te văd», i-ar fi spus, după mărturia luĭ Ienachi, fratele Stolnicului, Domnul, care știa bine că de la destoinicia acestuĭ boierinaș atîrnă trăinicia saŭ peirea stăpîniriĭ luĭ [4].

Dar Kogălniceanu lucra supt ochiĭ luĭ Stavrachi, care, cu cît mergeaŭ plățile maĭ bine, cu atîta-șĭ lua avîntul către nouă birurĭ, pe care poate că țara ar putea încă să le plătească. Dacă el și-ar fi înfipt dințiĭ numaĭ în mămăliga țărănească, boieriĭ ar fi trecut cu vederea lăcomia luĭ firească și pe care o cunoșteaŭ încă din alte rîndurĭ. Dar vitele cele maĭ numeroase, viile cele maĭ roditoare eraŭ ale boierilor acestora, și el nu putu să se împotrivească ispiteĭ de a cere și de la bogăția lor ceia ce trebuia să deie sărăcia altora: decĭ, mărturisește Kogălniceanu cel maĭ mic [5], «aŭ început a pune banĭ și pe boierĭ, și pe mănăstirĭ, și pe giupînese caĭ de menzil» — pentru poștă și ștafete —, «podeniĭ» — birurĭ ce se plătiaŭ, obișnuit, numaĭ de «podanĭ», de țeraniĭ fără pămînt, — «și pogonărit» — pe întinderea viilor —, «și altele», pe care ni le putem închipui. Puterniciĭ și bogațiĭ —

---

[1] Ienachi Kogălniceanu, p. 235.
[2] Cf. *Genealogia Cantacuzinilor*, pp. 139-40.
[3] Cf. și *Ist. lit. rom.*, I, p. 481.
[4] Ienachi Kogălniceanu, p. 236.
[5] *L. c.*

ceĭ primejdioşĭ decĭ — începură a cîrti saŭ, cum se zicea atuncĭ, în romîno-grecească: «a murmurisi».

Asemenea «murmurisealǎ» se prefăcea repede în pîrĭ, din care se hrănia apoĭ rîvna de Domnie a vre-unuĭ mazil din Constantinopol. Din partea luĭ, Stavrachi răspunse prin altele, în care,— supt iscălitura ascultătoruluĭ Domn bătrîn, care stătea, înfăşurat în două blănĭ, lîngă «mangalul» ce-ĭ ardea veşnic în iatac [1], — el arăta ce pretenţiĭ nemăsurate ridicaseră boierĭ ca Manolachi Costachi, Ioan Bogdan, Constantin Balş, Dumitraşcu Păladi şi Scărlătachi Costachi, decĭ căpeteniile boierilor de ţară, înnaintea capugi-başeĭ ce venise pentru a preţălui pagubele — cu adevărat straşnice—pe care le făcuseră Tatariĭ luĭ Crîm-Ghiraĭ, acum: «Măria Sa Hanul» [2]. Ca pedeapsă pentru aceşti înşelătorĭ şi nesupuşĭ, el cerea surgunul, şi nu unul în apropiere, de unde se poate întoarce lesne cineva, ci tocmaĭ pe coasta asiatică a Măriĭ Negre, la Samsun-Calesi, fostul Simisso al Genovesilor din veacul de mijloc [3].

Cînd veniră însă ceauşiĭ cu firmanul, cumpărat în toată regula, Domnul se făcu numaĭ a-şĭ trimite protivniciĭ la Crîm-Ghiraĭ, de la care trebuiaŭ să primească în mînă, ca nişte oamenĭ de încredere şi maĭ marĭ păgubaşĭ, «jacurile ţăreĭ». Pe lîngă ceĭ însemnaţĭ maĭ sus, fură porniţĭ astfel spre Căuşaniĭ Bugeaculuĭ, unde-şĭ ţinea Curtea Hanul, Lupu Balş, Căminarul Filip Catargiu, Constantin Banul, Ioniţă Sturdza, Vasile Costachi, zis Negel, Stolnicul Constantin Răşcanu, Nicolae Buhuş şi Ioniţă Cuza. Îĭ întovărăşiaŭ tălmacĭ şi Arnăuţĭ, cu cari trecură Prutul pentru a fi prinşĭ dincolo de ceauşiĭ ce-ĭ urmărise, puşĭ în lanţurĭ şi mînaţĭ astfel înnaintea căpetenieĭ Tatarilor. Acesta-ĭ primi însă bine şi îndemnă pe oameniĭ împărăteştĭ a nu-ĭ trece Marea, ci a-ĭ închide deocamdată la Ienicalè, în Crimeia sa.

Scenele acestea trebuie să se fi petrecut în Decembre încă saŭ în Ianuar, de oare ce la sfîrşitul luĭ Ianuar 1759, în cea din urmă zi, o

[1] «Era un om prea fricos de frig, că şi vara îmbla cu două blane, şi aprindea şi mangal în odaie, şi era şi scump»; Ienachi Kogălniceanu, p. 234.

[2] V. proclamaţia luĭ Ioan Teodor-Vodă, în vol. de faţă, pp. 565—7, no. 1. Se află, cu ortografia modernisată, şi în Xenopol, pp. 239—41. Că «Scărlătachi Ban» de acolo e un Costachi, se vede din documentul tipărit în *Uricariul*, XXV, p. 162.

[3] Ienachi Kogălniceanu, p. 236.

carte Domnească vestia ţeriĭ uneltirile ce lucrează, până şi din surgunul de care se arătase vrednicĭ, boieriĭ din «ceata» duşmană, cautînd a da foc Iaşilor şi răspîndind înspăimîntătoarea ştire a unuĭ nou ciambur tătăresc, ce ar fi să năpădească încă o dată asupra ţeriĭ[1]. «Creştinilor», scrie Voevodul, «odihniţi-vă şi nu vă potriviţĭ la nişti vorbi deşerte ca aceste, că nicĭ unile din cele ce auziţ nu sănt: toate sănt minciunĭ, toate sănt vorbi răsuflate, toate sănt scornuturĭ, de la aceĭ oamenĭ plinĭ de răutate».

Dar nu trecea nici o săptămînă de la acest act de osîndă şi blestem, şi, în scutirea acordată Marieĭ Calmăşul, Ioan Teodor înşira ca marturi pe boieriĭ săĭ: Ioan Bogdan, Lupu Balş, acum Mare-Vornic al Ţeriĭ-de-jos, Dumitraşco Paladi, ce-şĭ păstrează locul din 1758, Filip Catargiu, pe lîngă cîţĭva boierĭ noĭ, precum şi Greci saŭ rude. Ce se întîmplase pentru ca duşmaniĭ urgisiţi să se facă în cîteva zile iarăşĭ sfetnicĭ cinstiţĭ şi ascultaţi?

Se răsculase ţara, în urma aruncăriĭ celor mai cunoscuţi dintre conducatorii ei în pustia Tatarilor ca să se pocăiască de hatîrul lui Stavrachi. Strîngerea satenilor la iarmaroc dădu nemulţămiţilor mijloacele materiale trebuitoare. La o dată de la începutul lui Februar, mulţimea nobişnuită ce se strînsese fu «cinstită cu băuturi», şi astfel «cîteva miĭ de ţărănime» şi mahalagiĭ prinsera a se revarsa către Curtea domnească, în sunetul clopotelor de la Treĭ Ierarchĭ[2]: ca de obiceiŭ, păstorul celor săraci şi umili, Mitropolitul, care era atuncĭ bătrînul Iacov, ce dusese o viaţă de sfînt[3], stătea în fruntea tînguitorilor, pentru a vorbi în numele lor şi a li stîmpăra mînia distrugătoare. Cereaŭ pe Stavrachi şi, fiind-că dorinţa nu li fu îndeplinită, eĭ pusera spatele la poarta cea mare, încuiată şi propită cu care cu lemne, şi o dădură la pămînt. În faţa lor, pe cînd Grecul îşĭ strîngea borfele şi baniĭ, stăteaŭ, cu cărţile în mînă, «îmbrăcaţi în feregele», supt ocrotirea tuiurilor şi sangiaculuĭ împărătesc, «trei Turcĭ de-a rîndul», nemişcaţĭ, «cu mare evlavie»:

---

[1] *L. c.*

[2] Clopotniţa, de unde au sunat atuncĭ clopotele răscoaleĭ, a fost dărîmată, cum se ştie, în furia restaurărilor din temelie, care a prins pe contemporaniĭ noştri.

[3] *Ist. lit. rom.*, I, p. 531 şi urm.

cadiul, om de lege, care judeca daraverile celor de religia luĭ, Divan-Efendì, secretariul turcesc al Domnuluĭ, şi Turnagì-Başa, ce comandà Ienicerii de Scaun. În urma acestor gravĭ demnitarı turcĭ, după ostaşiĭ: Seimenĭ, Arnăuţĭ şi beşliĭ, se găsiaŭ treı tunurı aduse la scara Domnuluĭ pentru a apăra intrarea în odăile luĭ, şi maĭ ales în aceia unde Stavrachi residase pănă atuncĭ şi unde se gătia de fugă. Cînd mulţimea pătrunse, în strigăte de răzbunare, Arnăuţiĭ ieşiră din cămările lor şi împinseră îndărăt, «cu săbiile scoase», pe năvălitòrĭ. Se găsi cineva, dintre ceĭ maĭ înspăimîntaţĭ, de sigur, saŭ dintre ceı cu maĭ multă credinţă faţă de vice-Voevodul grec, care porunci descărcarea tunurilor, de ghiulelele cărora periră «vr'o doĭ oamenĭ», pe cînd ceĭlalţĭ luaŭ fuga. Dar, precum odinioară Stavrachi ieşise îmbrăcat tătăreşte în ceata mîrzaculuĭ mîntuitor, astfel acum el puse «caucul» în cap, dădu o întorsătura turcească anteriilor sale de Fanariot, şi, între Turcĭ şi Arnăuţĭ, ca un drumeţ de rînd, ce se asigură de o întîlnire cu hoţiĭ, el ieşi «pe poarta grajduluĭ» şi apucâ drumul Galaţilor, părăsind pentru cea din urmă dată Moldova. Gonacĭ din mulţime îl urmăriră în zădar «douăsprezece ceasurĭ»: graba luĭ era totuşĭ cea maĭ mare [1].

Acum se puteaŭ întoarce boieriĭ, pe cari-ĭ cerea, într'un glas, «norodul», şi împotriva cărora n'avea Domnul, în adîncul adevărat al inimiĭ sale de pămîntean, nimic. Mitropolitul puse chezăşie, din partea luĭ, că Divanul de la început va fi iarăşĭ alcătuit, prin uitare şi iertare, din amîndouă părţile. Un călăraş va fi plecat spre Ienicalè şi, în aşteptarea surgunţilor luĭ Stavrachi, Ioan Teodor puse numele lor iarăşĭ în mărturiile hrisoavelor.

Stavrachi fu scos din capuchehaielîc, care fu împărţit între Antioh Geanetul, unul din membriĭ familieĭ duşmane, şi un «Ban Ienachi», care pare să fie Suţu [2]. La început fusese vorba de o judecată înaintea Porţiĭ, şi un boier grec din Moldova, un Arghir Bostangioglu, fiŭ de Bostangiŭ, venise cu arzul. Stavrachi ştia cîtă greutate are o plîngere a ţerilor romîne, ce răsunet neplăcut găseşte în Constantinopol o răscoală a «prostimiĭ» jă-

[1] Ienachi Kogălniceanu, pp. 236-7.

[2] Un Ienachi Comis şi un Mihalachi Postelnic se află în Februar; Xenopol, p. 238.

fuite din Moldova saŭ din Țara-Românească. El ar fi alergat la sprijinul luĭ Constantin Racoviță, știind bine că și un mazil poate porunci supușilor săĭ din trecut, carĭ pot fi și aceia din viitor. «Cum de nu s'aŭ găsit alt măgar acolo în țeară, să vie cu acea jalbă», întrebă tînărul și necăjiciosul Voevod, într'unul din strașnicele luĭ momente de energie cu apă de melisă, pe bietul Bostangioglu. Așa încît se căzu la înțelegere: arzul nu ajunse la cunoștința nimănuĭ; slugile și «agărlîcul» luĭ Stavrachi, oprite până atuncĭ, se îndreptară spre Constantinopol, și fostul ocrotitor al Moldoveĭ prin birurĭ îșĭ căută de lucru aiurea, cu patriarchiĭ pe carĭ-ĭ pîria pe la Turcĭ, căutîndu-li spînzurarea spre a-șĭ căpătui pe vre-unul din archiereiĭ ce-ĭ eraŭ clienţĭ. Cît pentru ţerile noastre, el îșĭ amînâ rostul în ele pănă la întoarcerea în Domnie a luĭ Constantin Racoviță [1].

Dar fără un om de afacerĭ grec, dintre ceĭ marĭ și cu trecere, nu putea stăpîni cineva în liniște. Geanetul și aĭ luĭ eraŭ într'o vreme de decădere și nu însemnaŭ mare lucru. Însă în primăvară chiar, oamenĭ carĭ aflase de neplăcutele întâmplărĭ din Februar, căutară să le folosească în paguba Domnuluĭ, și Iacovachi Rizu, ce aștepta pentru sine Dragomanatul, cercă să capete tronul moldovenesc pentru ginerele săŭ Grigore Ghica [2]. Se maĭ apropia pentru vară întărirea în guvernul, ce ajunsese acum anual, și această întărire, *mucarerul,* costa banĭ, pe carĭ Ioan Teodor nu-ĭ prea avea la îndămînă, la Iașĭ, ca și la Constantinopol. Încă în Iunie mucarerul nu se căpătase, nicĭ pentru Ioan Teodor, nicĭ pentru vecinul săŭ muntean [3]. Domnul fu silit decĭ să încheie o alianță cu Suțeștiĭ, carĭ jucaŭ acum rolul cel mare la ușile «regelelor».

Caftanul de întărire fu adus în toamna luĭ 1759 de Ienachi Banul, care fu îmbrăcat, ca mulțumire, cu samur. Acesta era unul din «Drăceștiĭ» ceĭ micĭ, fiind maĭ în vrîstă numaĭ decît

[1] V. Comnen Ipsilanti, p. 383.

[2] Hurmuzaki, VII, pp. 20—1, no. XIX.

[3] V. raportul olandes din 18 Iunie 1759: «De princen van Moldavien en Walachien hebben tot dato hunne confirmatie tot derselver chargen niet kunnen obtineeren.» «Așa în cît», spune ambasadorul «e de văzut dacă aceasta se va întîmpla saŭ se va face cu eĭ o schimbare: «zoo dat het te bezien zal staan, of zulks zal geschieden, of wel eene Verandering met voorsz: zal voorgenoomen werden».

Mihalachi, viitorul Domn muntean: pe acesta din urmă Domnul şi-l făcu ginere în 1760, măritînd cu dînsul pe fata luĭ cea mare, Sevastiţa, văduvă a fiuluĭ luĭ Arapachi Vlasto [1]. În 1759, în al doilea an de cîrmuire deci — întăiul fusese al luĭ Stavrachi —, doĭ dintre Suţeştĭ rămaseră în ţară: Ienacachi, numit Hatman, şi Mihalachi, care, în aşteptarea nunţiĭ, căpătă numaĭ dregătoria, maĭ mică, de Vel Căminar. Către sfîrşitul Domnieĭ, în 1761, Dumitrachi Suciul», de care a maĭ fost vorba, ocupa Postelnicia cea Mare [2]. Grecĭ, carĭ aveaŭ legăturĭ de sînge, de prietenie saŭ de interese cu acest neam dominator, se oploşiră şi eĭ pe lîngă Callimachi, fără a înlătura, bine înţeles, din dregătoriile cele marĭ pe boieriĭ pămîntenĭ, cu carĭ se făcuse la fuga luĭ Stavrachi o împăcare definitivă. Între aceştialalţĭ slujbaşĭ ţărigrădenĭ trebuie să se numere «Alixandro Ipsilante», Alexandru «fiul Agăĭ Ienachi» [3], care era să fie peste vre-o patrusprezece anĭ cel d'intăiŭ Domn muntean după acel războiŭ între Ruşĭ şi Turcĭ, care aduse nenorocirea asupra Callimachilor şi ţinu pe cel rămas în viaţă, multă vreme departe de plăcerile puteriĭ. Ienacachi Costandachi, în sfîrşit, care rămase, până la sfîrşit, un credincios sfetnic al familieĭ, se ridică deodată la Vornicie, din cine ştie ce motive [4]. Prin Divanul moldovenesc trecu în sfîrşit, şi Scarlat Carageà, un viitor Mare-Dragoman.

Cel maĭ mare dintre Suţeştĭ pare să fi fost Alexandru, care, pe lîngă dregătoria luĭ munteană, avea în Biserica din Constantinopol demnitatea, onorabilă şi mult căutată. de skeuophylax. O întîmplare cu totul neaşteptată, o lovitură, în seriositatea tragică a căreia nu s'a crezut până în ultima clipă, îĭ sfîrşi încă în tinereţă cariera de influenţă lacomă. Lîngă frumosul luĭ palat de la Terapia veniră, în vara anuluĭ 1759, cu reisiĭ lor, lucrătorĭ din Galata, care începură lucrul a două corăbiĭ. Mumbaşirul, care-ĭ supraveghia, îşĭ maĭ trecea vremea făcînd ochĭ dulcĭ şi gesturĭ de devotament roabelor luĭ Alexandru Celebì: soţia luĭ prinse de veste lucruluĭ şi dădu vinovatelor, potrivit cu obiceiurile de cuviinţă foarte aspre ce domniaŭ în casele creştinilor din Orient, o pedeapsă exemplară până la cruzime. Două din

[1] Ienachi Kogălniceanu, p. 242.
[2] În acest volum, p. 444, no. 67.
[3] Cf. în acest volum, p. 441, no. 55 şi Ienachi Kogălniceanu, p. 241.
[4] Ienachi Kogălniceanu, p. 241; cf. *Uricariul*, XXII, pp. 98—9.

roabele pedepsite fugiră la mumbaşir, şi Voevodul Galateĭ nu voi să le dea înnapoĭ supt cuvînt că ar fi Turcoaice de naştere şi cumpărate cu scopurĭ rele de Suţu. Procesul pentru redobîndirea lor fu dus cu îndrăzneală şi îndărătnicie de la acest Voevod al Galateĭ la Aga Ienicerilor şi pănă la Sultan. Mustafà era un om cu hotărîrea repede şi care nu şi-o retrăgea nicĭ-o-dată: afacerea i se păru cam urîtă, iar Grecul din cale afară de obraznic. El porunci să nu se maĭ vîndă robĭ la creştinĭ şi sa se spînzure Alexandru Suţu. Serbătorile Bairamuluĭ aduseră o zabava, şi Nicolachi, fratele osînditiluĭ, crezu că-l poate scăpa facîndu-se ca nu ştie nimic şi cerînd voie ca fratele să i se ducă în Moldova pentru a se îngriji de Vistierie. Un arz pentru aceasta se dadu Împăratuluĭ însuşĭ, care-şĭ aduse aminte de ce poruncise şi orîndui ca lucrurile să se facă răpede. Într'o Duminecă, cel maı mare dintre Suţeştĭ fu smuls, dus la Poartă şi spînzurat înnaintea caseĭ sale, de unde porniaŭ ţipetele deznădăjduite ale celor pe cari ceruse să-ĭ vadă la moartea luĭ saŭ, maĭ bine, fiind-că noaptea se lăsase acuma, să li audă cuvintele de iertare [1].

Nicolachi rămase atuncĭ în fruntea neamuluĭ său: un Grec caracteristic, un tip fanariotic desăvîrşit, prin stăruinţa luĭ neînvinsă, nebuna sete de a se ridica orĭ-cum şi cu orĭ-ce preţ, lacomia nesăţioasă a banuluĭ. În toate certele din Constantinopol, în jurul uneı moştenirĭ deschise saŭ care era să se deschidă — precum a fost în 1760 cu Mitropolitul de Heraclea, care, bolnav de moarte, nu muri totuşĭ —, se întîlneşte numele luĭ cel vestit şi temut.

De la mucarelul din 1759 el era baş-capuchehaie, avînd drept ajutoare pe ceĭ doĭ Geneţĭ, Antiohi şi Manolachi Serdarul, cel ce domni în amîndouă principatele [2]. În această însuşire, el apără cu dibacie situaţia Domnuluì, care-ĭ venia la socoteală maĭ bine decît orĭ-care altul, cu sărăcia şi bătrîneţa luĭ. Între alte lupte care s'aŭ întîmplat fără să lase urme scrise după care să le cunoaştem, e aceia care răpuse pentru totdeauna pe neastîmpăratul Provensal Linchoult.

[1] Cf. Ienachi Kogălniceanu, pp. 239—41: povestire foarte bogată, dar nesigură în unele puncte, cu Comnen Ipsilanti, p. 383. Acest Ipsilanti urmă ca skeuophylax mortuluĭ, la 26 Iulie 1759; *ibid.*

[2] Ienachi Kogălniceanu, p. 241.

Am văzut că Racoviță cel mare se afla la Constantinopol, de unde privia Domnia luĭ Ioan Teodor cu speranță mare de a-l înlocui în curînd. «Leință» trăia pe lîngă dînsul și, pentru a grăbi lucrurile, el se gîndi la o răscoală a țeriĭ, care ar aduce o mazilie, în urma arzuluĭ înfățișat de trimișiĭ boierimiĭ: ceva ca răscoala din 1759, dar îndreptată împotriva Scaunuluĭ domnesc însușĭ. O scrisoare a luĭ, către un frate maĭ mic din țară, în care se vorbia de aceste lucrurĭ, de moartea luĭ Alexandru Suțu și în care numele Sultanuluĭ și Mareluĭ-Vizir eraŭ amestecate fără nicĭ o sfială, în cuvintele cele maĭ libere, căzu în mîna luĭ Nicolachi, și el o dădu Porțiĭ. Linchoult fu arestat îndată și trimis la 11 Mart 1760 în temnița luĭ Muhzur-Aga. Ambasada francesă, aflînd neplăcuta știre, întrebuință toate mijloacele potrivite cu demnitatea eĭ pentru a scăpa viața acestuĭ neprevăzător supus al regeluĭ; dragomanul Franciei merse până la capuchehaielele Moldoveĭ, de la cari nu primi însă decît cuvinte «nelămurite și încurcate» — *vagues et embarrassées*. În adevăr, ca și în casul luĭ Alexandru Suțu, Sultanul ajunsese a spune cuvîntul de moarte, și în ziua de 12 el veni însușĭ la chioșcul sîngeros de pe malul Măriĭ, la faimosul și tragicul Iali-Chioșc, înnaintea căruia pierise familia Brîncoveanuluĭ și Alexandru Ghica, pentru a vedea rostogolindu-se capul Frînculuĭ ce cutezase a-l ofensa [1]. Iar Constantin-

[1] Cea maĭ bună povestire e, firește, cea din corespondența francesă: Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 714 și urm. Amănunțit și exact e raportul olandes din 18 Mart, cu acest cuprins: «Zeeker Fransman, Linsoux genaamt, die onlangs alhier als coopman van die natie heeft gehuysvest, dog naderhand, gefailleerd hebbende, zig in diensten van Constantyn Rakowitz begeeven, die eertyds prins van Wallachien en vervolgens van Moldavien is geweest, by dewelke hy in qualiteyt van Secretaris heeft gefungeert, en, zeedert dat syn principaal wierd afgezet, zig alhier heefd opgehouden, en onderwylen eene ongeoorlofde en muitzoekende correspondentie met zyn broeder, in Moldavien woonagtig, soude onderhouden hebben, ten eynde deselve de bojaaren en voernaemtse aldaar tot een opschudding te brengen, en den voorsz: Constantin tot hun prins te reclameeren, werdende nog bygevoegt dat hy zig van zeer onbetamelyke uytdrukkingen teegens den Groote-Vizier en het gouvernement in syne correspondentie soude hebben bedient; het zy, dat die brieven syn onderschept geworden, ofte dat de teegenwoordige prins in Moldavien die intriguen heeft ontdekt, en de Porta daarvan geinformeert, soo is het immiddels secker dat de voorn[e] Linsoux den 11 deeser wierd gearretteert, en den 12[t] daaraan volgende in presentie van den Groote-Heer gedecapiteert, sonder dat den Droogman van den Ambassadeur van Vrankereyk hem heeft kunnen de-

Vodă, zdrobit de această neizbîndă, găsi în locul Curții din Iași o casă de surgunit în insula Lemnos, unde abia peste doi ani era să-i vie rîndul stăpînirii, în Țara-Romănească.

Suțeștii puteau fi socotiți, după un număr de experiențe ca acestea, ca niște «oameni vrednici»[1], dar slujba lor costa scump, și sprijinul «regelelor», cu care lucrau, nu se căpăta în nici o împrejurare fără descărcarea pungilor de bani.

Darile obișnuite nu mai ajungeau. Era, în afară de dînsele, una, din care ieșiau cu siguranță bani mulți, văcăritul, care lovia bogăția de căpetenie a țeranului din aceste timpuri de păstorie. Adus din Țara-Romănească, întăiu, el fusese afurisit odată de Antioh-Vodă Cantemir și a doua oară afurisenia fusese pronunțată la Mitropolie de Constantin Racoviță, Domn a doua oară, cu o solemnitate deosebită. Testamentul de blestem pentru acei ce ar alerga în viitor la acest venit nelegiuit era întărit de cei patru patriarchi ai lumii răsăritene, și în mulțimea, îngrămădită în biserică, pentru a se bucura de iertarea dăjdiei de ruină, erau și cîte șepte mazili sau ruptași de fiecare Ținut, al căror

fendeeren, nog sig van de commissie, waarmede den Ambassadeur hem hadde gechargeert, te acquitteeren, synde het dood lichaam 3 daegen te toon van het publique legen gebleeven, en den Woywode van Galatha heeft ten eersten het huys van den onthoofden doen verzeegelen. De welke egter gisteren, naa de representatie van den voorsz. Heer Ambassadeur, op ordre van de Porta, zyn afgenoomen; ondertuschen is de voorens geme Rakowitz naa het eyland Lemnos in ballingschap gezonden...». Îl traducem pentru însemnătatea lui: «Un Frances, anume Linchoult, care, de puțin timp venise aici ca negustor, dar dăduse apoi faliment, trecuse în slujba lui Constantin Racoviță, care, înnainte de aceasta, etc., fiindu-i secretariu; de la mazilia acestuia, el stătea aici și ar fi ținut o corespondență nepermisă și ațîțătoare cu fratele său ce era în Moldova, pentru ca acesta să răscoale pe boierii de acolo, cari să ceară de Domn pe Constantin; se mai spune încă, și că ar fi întrebuințat cuvinte foarte necuviincioase față de Marele-Vizir și guvernul de aici în acea corespondență. Fie că scrisorile au fost prinse, fie că Domnul Moldovei a descoperit intrigile și a dat de știre Porții, sigur e că acest Linchoult a fost arestat la 11 ale lunii și la 12, de față cu Sultanul, decapitat, fără ca Dragomanul ambasadorului frances să-l fi putut apăra, îndeplinind comisia ce i se dase de superiorul său. Cadavrul a fost expus trei zile, și Voevodul Galatei a pecetluit casa mortului. Corpul n'a fost ridicat decît ieri, după stăruința ambasadorului, de către Poartă. Racoviță a fost surgunit la Lemnos». Cf. și Ienachi Kogălniceanu, pp. 246-8.

[1] Canta, p. 191.

«amin» de uşurare tăia din loc în loc cetirea actuluĭ la sfintele darurĭ. Mitropolitul, cu soborul săŭ de episcopĭ şi arhiereĭ, dăduse din partea lor o nouă carte de blestem.

Mitropolit era încă de atuncĭ Iacov I-iŭ, un cucernic şi smerit monach din Putna, care nu era lipsit însă de cunoştinţile trebuitoare pentru misiunea luĭ de păstor, şi iubia învăţăturile. Ioan Teodor se înţelesese întăiŭ cu acest bun bătrîn şi, cînd fostul Dragoman al Porţiĭ se gîndi, cel d'intăiŭ după patronul săŭ de odinioară Grigore Ghica, să innalţe însemnătatea şcolilor din ţară [1], el alese, pentru a cerceta starea lor scăzută, pe învăţatul dascăl constantinopolitan Kritias, care preda la «şcoala neamuluĭ» din Fanar încă de la 1720 şi fusese ridicat la demnitatea de Mare-Eclesiarch al Bisericiĭ patriarchale, ocupînd apoĭ o clipă şi locul de capuchehaie moldovenesc [2], şi pe Iacov Mitropolitul. În urma sfaturilor date de aceştĭ doĭ oamenĭ încercaţĭ în ale cărţiĭ, se dădu în 1759 saŭ 1760 cunoscutul hrisov de reformă al Voevoduluĭ [3].

Cu prilejul mucareruluĭ din 1759, Domnul ar fi cerut întăiŭ Mitropolituluĭ să binecuvînteze, pentru motive de nevoie straşnică, darea pe care tot el o blestemase soborniceşte. Iacov nu se juca însă cu asemenea chemărĭ ale puteriĭ dumnezeeştĭ pedepsitoare, şi el se împotrivi: innaintea împotriviriĭ ierarchuluĭ, care putea să ridice iarăşĭ asupra Curţiĭ gloata de mahalagiĭ şi ţeranĭ, Ioan-Vodă căută peşcheşurile turceştĭ aiurea, fără a părăsi cu totul gîndul scoateriĭ văcărituluĭ, în împrejurărĭ potrivite [4]. Deocamdată, el se mulţămi a ţinea la o parte, a încunjura de neprietenie şi răceală pe Mitropolitul îndărătnic [5]. La Curte, unde el se văzu de acum numaĭ din cînd în cînd, se afla un alt Mitropolit, fratele Domnuluĭ, venit dintr'o îndepărtată străinătate, unde-şĭ părăsise, nu fără scopurĭ, rolul de păstor.

«Părintele Tesalonicul», care nu-şĭ vînduse încă Scaunul grecesc

[1] V. *Ist. lit. rom.*, I, p. 451.

[2] Comnen Ipsilanti, pp. 316, 325, 351, 367; Erbiceanu, *Cron. Grecĭ*, pp. 138, 202.

[3] *Uricariul*, I, pp. 67-74. Cf. *Ist. lit. rom.*, I, pp. 451-2. Data actuluĭ se poate stabili după Divan. Cel d'intăiŭ dintre boierĭ e Ştefan Roset Logofătul, care se constată a fi avut această dregătorie între 2 April 1759 şi 11 Mart 1760; Tanoviceanu, art. citat, p. 132 n. 2.

[4] Cf. p. 239.

[5] *Ibid.*

pentru cele treïzecĭ de pungĭ [1], saŭ maĭ precis, douăzecĭ şi cincĭ [2]—, fu întîmpinat la sosirea luĭ în Moldova de domnescul frate, de Doamna Raliţa, care sosise în primăvara luĭ 1759, prin Mart [3], de beizadele şi Domniţe, de surorĭ şi cumnaţĭ. La vrîsta luĭ Ioan Teodor maĭ ales, simte cineva plăcerea de a fi încunjurat de aĭ săĭ, de a vedea în vecinătatea sa rude maĭ de aproape saŭ maĭ de departe. Domnul se arătă *nepotist,* stîrnind astfel adese orĭ nemulţămirĭ. Cumnatul Andronachi, soţul Paraschiveĭ, şi sora Maria, care era văduvă, primiră întinse daniĭ de pămînturĭ pentru a-şĭ face case şi aşezărĭ, în Muntenimea de sus şi cea de mijloc [4]. «Locul domnesc despre Copoŭ» fu împărţit, de asemenea, «boierilor şi rudelor Marieĭ Sale», pentru a-şĭ sădi «viĭ şi grădinĭ», şi între ceĭ dăruiţĭ cu stăpînire în acest capăt frumos al Iaşilor se aflaŭ şi beizadelele, care, cum trăiaŭ în petrecerĭ potrivite cu vrîsta şi situaţia lor, oaspeţĭ nelipsiţĭ la «orĭ-ce nuntă saŭ zaefet», prefăcură acele locurĭ în grădinĭ cu «fel de fel de pomĭ», innălţînd şi un «foişor». La acest foişor de la Copoŭ, după exemplul căruia îşĭ facură şi boieriĭ altele, mergeaŭ Grigore şi Alexandru Callimachi la primblare vara, precum iarna ieşiaŭ din oraş cu boieriĭ marĭ şi micĭ pentru a vîna pe dealurile şi în văile vecine cu Scaunul Domnieĭ [5].

Aşa un frate bătrîn, un învăţat cleric, venit de la o mare eparchie grecească, nu putea fi uitat în împărţirea părintească şi frăţească a darurilor. Cum era, de altmintrelea, obiceiul, pentru prelaţiĭ străinĭ ce se adăpostiaŭ în ţară şi creşteaŭ în reşedinţa domnească prin presenţa lor strălucirea slujbelor bisericeştĭ, i se dădu, împreună cu odăĭ la Curte şi loc la masă, «mîncînd nelipsit cu Domnul şi cu rudele», un mertic pentru îmbracaminte, o «leafă» în veniturile vre-uneĭ bisericĭ [6]. Dar

[1] Ienachi Kogălniceanu, pp. 238-9.

[2] Comnen Ipsilanti, p. 384.

[3] *Ibid.*, p. 238.

[4] Vezĭ plîngerĭ pentru întinderea lor în această parte a oraşuluĭ, în *Uricariul,* XXII, p. 242 şi urm., 357 şi urm.: «Un loc stărp», scrie Grigore, fiul luĭ Ioan Teodor, «ce am fost dat Domnia Mea danie în Domnia d'intăiu dumisale Jicnicereseĭ, pentru să-şĭ facă casă dumneaeĭ... Răposatul Andronache Vornic şi cu dumneaeĭ Jicnicereasa... Danie locul acestor mahalale dumisale Vorniculuĭ Andronache, cît şi dumisale Marieĭ Jicniceroaeĭ».

[5] Vol. de faţa, pp. 568-9, no. 6.

[6] Ienachi Kogalniceanu, p. 239.

atîta se va fi părut prea puţin luĭ Gavriil şi, de sigur, nu pentru un colţ în casa fratelui săŭ, pentru un taler la prînz şi la cină şi cîteva mii de leĭ pe an, va fi părăsit el un loc aşa de onorabil ca acela de Mitropolit al Saloniculuĭ.

Lucrurile se lămuriră fără multă zăbavă. În josul hrisovuluĭ domnesc pentru şcolĭ iscăleşte un priceput diac al timpuluĭ, căruia i se datoreşte poate şi forma frumoasă în care se înfaţişează, maĭ ales în introducerea, în «proimion»-ul luĭ, aşezămîntul acesta pentru luminarea neamuluĭ. «Vasile Gane, diacul de Divan», avea legăturĭ şi cu Mitropolitul, la care venia adesea. În sfaturile ce ţineaŭ împreună, el ĭi vorbi, după îndemnul Domnuluĭ şi al luĭ Gavriil, de greutatea bătrîneţelor ce-l apasă, de liniştea senină a uneĭ vieţi de mănăstire, de pacea măreaţă a Putneĭ, de unde plecase, unde-şĭ coborîse în mormînt părinţii, unde făcuse darurĭ şi dăduse ajutoare, şi unde-şĭ hotărîse şi el lăcaşul cel din urmă. I s'ar da, urmaŭ îndemnurile, i s'ar da de la Domnie ce scutirĭ ar voi, şi mănăstirea întreagă ar atîrna de voinţa luĭ. Fără a se maĭ pomeni cele «treizeci de pungi», pe care le-ar plăti «Tesalonicul pentru Mitropolia patriei sale şi care ar putea fi întrebuinţate aşa de bine pentru desăvîrşirea înnoiriĭ în ctitoria luı Ştefan cel Mare [1].

Iacov se înduplecă a părăsi pentru toate aceste înlesnirĭ cîrja de arhiereŭ, şi în cursul anuluĭ 1760, la o dată ce nu se hotăreşte maĭ de aproape, Vasile Ganea însuşĭ va fi pus în scris actul de răsplătire pentru «paretesisul», demisia vechiuluĭ Mitropolit. Acesta s'a dus pentru necontenitele şi adesele patimi de boale , pentru dorinţa de odihnă de care era stăpînit. Domnul nu uită nimic din faptele bune ale monachuluĭ Iacov: împodobirea Mitropolieĭ, stîngerea datoriilor ce o împovăraŭ, şi-i mulţameşte decĭ pentru acestea — de alt ceva nici nu putea să fie vorba — prin încuviinţarea a şese scutelnicĭ şi prin largĭ iertări de goştină, desetină şi vădrărit, prin darul cîtorva drobĭ de sare pe an şi prin a-şĭ avea totdeauna ca egumen la locul săŭ de adapostire pe cine va voi [2].

Iacov plecă îndată spre adăpostul zilelor sale din urmă, unde i se prelungi viaţa încă multă vreme, desăvîrşit de liniştită

[1] Ienachi Kogalniceanu, pp. 241-2.
[2] În vol. de faţă, pp. 427-9, no. 29.

supusă. Cînd avu în mînă cartea luĭ de părăsire a Scaunuluĭ, Gavriil scrise Patriarhuluĭ, cerînd a fi îngăduit să treacă de la Salonic la Mitropolia moldovenească, pentru care fusese ales. după obiceiŭ, în sobor [1]. Sosind dezlegarea pentru eparchia grecească, pe care o părăsia, vînzînd-o, Gavriil fu instalat la Iașĭ cu o pompă deosebită, ce a rămas întipărită în mintea contemporanilor, pe cari-ĭ atingea în acelașĭ timp faptul neobișnuit și mișcător al unuĭ bătrîn arhiereŭ primind cîrja stăpîniriĭ sufletelor de la un frate și maĭ bătrîn, încununat cu Domnia țeriĭ în care se născuse între ceĭ umilĭ. Noul Mitropolitul fu adus, înveșmîntat în mantie, la Curte, unde primi paterița din mîna frateluĭ maĭ mare, pe care o sărută, ca pe a unuĭ Domn. De o parte și de alta se schimbară cuvîntărĭ, care, data aceasta măcar, veniaŭ din inimĭ pline de bucurie și înduioșare. După închinarea episcopilor și boierimiĭ de Divan față de păstorul așezat în Scaun, cu cîrja luĭ nouă în mînă, Gavriil trecu în Biserica Domnească, fiind primit în sunetele luĭ «Vrednic este». Și, în sfîrșit, de aicĭ careta Curțiĭ cu șese caĭ, încunjurată de preoțĭ, de dregătorĭ, de slujitorĭ și ciohodarĭ, îl conduse la Mitropolie, de unde era să supravegheze timp de douăzecĭ și șese de anĭ clerul moldovenesc [2].

Greciĭ nădăjduiaŭ să poată pune văcăritul, acum cînd acel care vorbise împotriva luĭ se dusese. Dar, orĭ-care ar fi fost părerile luĭ Gavriil în aceasta privință, maĭ eraŭ boieriĭ cari trebuiaŭ întrebațĭ. Se ținu, după datină la asemenea împrejurărĭ marĭ, un fel de adunare a țeriĭ la Mitropolie, cu episcopiĭ și egumeniĭ de o parte, iar, de alta, boierimea fără deosebire de trepte, «de la mare pănă la mic», un mic parlament moldovenesc în epoca Fanarioților. Sfetniciĭ străinĭ aĭ Voevoduluĭ vorbiră de greutățĭ, pe care le știa toată lumea că trebuie purtate pentru a nu mînia Poarta, aducînd mazilie și întemnițărĭ, și eĭ propuseră a se arunca asupra țeriĭ văcăritul, pe care-l dezlegase de blestem cea maĭ înnaltă autoritate în aceasta privință, Patriarhul și soborul luĭ de la Biserica cea Mare. Propunerea fu răspinsă, dar, nevoia banilor fiind văzută, clerul și boierimea se arătară gata a primi o dare neobișnuită, o ajutorință pe ogeacurile caselor, pe care ar

---

[1] Cf. Ienachi Kogălniceanu, p. 242; Erbiceanu, *Mitr. Moldoveĭ*, p. 40; Melhisedec, *Cronica Hușilor*, II, p. 138.

[2] Ienachi Kogălniceanu, p. 242.

plăti-o toată lumea, înpărțindu-se după vrednicie în treĭ clase de contribuabilĭ, saŭ treĭ «mînĭ»: de 11, $5^1/_2$ și 3 leĭ, cu un singur soroc de plată pe an. Întrebarea adunăriĭ banilor pentru vechile datoriĭ și pentru noul *mucarer* din 1760 fu astfel dezlegată spre mulțămirea tuturora — cît se încăpea mulțămire din partea cuĭ plătia peste obiceiŭ [1].

O a treia întărire în Domnie nu maĭ era să o aibă Ioan Teodor Voevod. Dar, înnainte de a ajunge la mazilia luĭ din 1761, ceva se cuvine a se spune despre legăturile luĭ cu străinătatea.

Iarășĭ, ca și la Dragomanat, trebuie înlăturată de la început părerea că avem înnaintea noastră pe un cîrmuitor cu mînile cît de puțin libere, cu tronul cît de puțin trainic, care să poată îndrăzni a fi de la început până la sfîrșit prietenul saŭ dușmanul cuiva dintre puterniciĭ vecini. Ca și toțĭ predecesoriĭ săĭ, Callimachi e, în ceia ce privește politica europeană, un informator al Porțiĭ, o gazetă și un spion. Toate mișcările pe care le face, toate cuvintele ce spune, nu vin de la dînsul, ci sînt spuse supt dictarea Suțeștilor, cari îmbracă în cuvinte sentimentele ce stăpînesc la Poartă.

Dar și așa unele lucrurĭ merită a fi însemnate, fără a ne înșela asupra greutățiĭ lor însă.

Veciniĭ eraŭ treĭ: Nemțiĭ, Rușiĭ și Poloniĭ.

Față de Nemțĭ, «politica» luĭ Callimachi se resumă într'o singură afacere. Niște negustorĭ. probabil armenĭ, Kazakli și Nicolowitz, voise să strecoare, în aniĭ din urmă, până la oastea prusiană, niște boĭ, cari fură oprițĭ de Austriacĭ în Silesia. Rugat de păgubașĭ, interesat poate în afacere printr'o făgăduială de banĭ, Domnul scrise până și la ministrul de Kaunitz pentru a căpăta negustorilor ceia ce eĭ credeaŭ că li se vine după dreptate. Se schimbară multe scrisorĭ, se stătu mult de vorbă pentru pungile cerute de negustorĭ, până ce la urma urmeĭ totul se lămuri, la sfîrșitul anuluĭ 1761, printr'o plată oarecare [2].

Anunțînd numirea luĭ Ioan-Vodă, noul agent prusian la Constantinopol se temea ca el să nu manifeste sentimentele de iubire pentru Rusia, fireștĭ la un «Grec» [3]. Nimic nu ni spune că așa ceva s'ar fi și întîmplat.

[1] Ienachi Kogălniceanu, pp. 242-3.
[2] Cf. Hurmuzaki, VII; *Fragmente*, V; *Supl.* I[1], pp. 720—1, no. MXVIII.
[3] *Acte și fragm.*, I, p. 374.

Cele maĭ însemnate legăturĭ eraŭ însă, şi trebuiaŭ să fie, cele cu Poloniĭ. Aceştia, de cînd cu trecerea Ruşilor prin ţara lor, pentru a cădea, în războiul de şepte anĭ, asupra Prusienilor luĭ Frederic cel Mare, eraŭ în necontenite relaţiĭ cu Poarta, care arătase că se teme de primejdia ce ar putea amenința regatul din prietenia aceasta rusească.

Poloniĭ ceruse încă de la Caimacamul luĭ Ioan Teodor. în 1758, să se transmită ca de obiceiŭ corespondenţa lor la Constantinopol, şi aceasta li se făgădui de Razu [1]. În curînd, regele polon August al III-lea alese pentru a-l trimite la Poartă pe un conte Potocki, care e poate acelaşĭ ce era bănuit cu puţin maĭ înainte că ar fi în serviciul Prusieĭ [2]. El avea, credem, şi misiunea de a cere plecarea din Bugeac, unde el continuà o veşnică ameninţare pentru veciniĭ de peste Nistru, a Hanuluĭ Crîm-Ghiraĭ. În Februar 1759, capugiul ce trebuia să primească pe conte venise în Moldova, şi Domnul întrebă pe secretariul polon Giuliani cînd are de gînd să plece Trimisul [3].

Ceia ce zăbovi lunĭ de zile pe Potocki fu, probabil, afacerea Tatarilor. Ni se spune cà Poloniĭ dădură în mînile luĭ Crîm, într'o formă care salva onoarea, pe rivalul acestuia, Hagi-Ghiraĭ, adăpostit de dînşiĭ [4]. Hagi plecă spre Costantinopol, de unde i se îngădui întoarcerea în ţara sa, Hanul făcu pregătirile de plecare şi Potocki trecu, în sfîrşit, pe la Hotin, în Octombre, graniţa Moldoveĭ [5].

Aicĭ el fu primit de agentul politic al Voevoduluĭ, Ioan Leonardi, Levantin, care servise în Polonia, pentru ştirile aşteptate de Turcı, şi pe alţĭ Domnĭ [6], încă de prin 1745 : el fusese trimis — cel puţin aşa pretinde — de Domnul săŭ pentru a merge pană la Cameniţa, dar capugiul-mehmendar l-ar fi oprit de a ieşi înnaintea soluluĭ dincolo de graniţă. Din raţiunĭ de economie şi de prudenţă, fiind-că o convorbire cu oaspeţiĭ străinĭ

---

1 În acest volum, p. 416 n.

2 V. *Călătorĭ, ambasadorĭ şi misionarĭ*, p. 42 şi urm. şi Hammer, tabla.

3 Acest volum, p. 417.

4 Hurmuzaki, *Fragmente*, V, pp. 212—4.

5 Cf., în acest volum, p. 417 şi nota şi *Călătorĭ*, *l. c.* Încă de la 2 Iunie, după corespondenţa olandesă, se vorbia la Constantinopol despre retragerea Hanuluĭ la Nogaĭ.

6 Cf. Hurmuzaki, *Supl.* I¹, pp. 624-5, nº DCCCCIII; p. 647, nº DCCCCXXIV; *Fragmente*, V, p. 123.

se auzia la Constantinopol altfel de cum fusese schimbată la Iașĭ, Ioan-Vodă ceruse ca Polonul să nu-ĭ treacă prin capitală, dar Potocki ţinu cu îndărătnicie la acest punct. La urmă Domnul se înduplecâ, Turcul călăuz nu făcu nicĭ o împotrivire și, la întîlnirea de la Hotin, în ziua de 1-iŭ Octombre st. n. 1759, Leonardi dădu musafiruluĭ nedorit o scrisoare domnească, prin care el era «poftit» a nu lăsa Iașiĭ la o parte în trecerea luĭ.

Călătorul diplomatic apucâ de la cetatea de hotar turcească drumul obișnuit ce ducea la Iașĭ, mergînd încet, cu solemnitate, din conac în conac, și abătîndu-se și pentru a vîna. Încă din ziua de 12, la Tabără, dincoace de Prut, contele văzu ieșindu-ĭ întru întîmpinare, în sunet de trîmbiţe și tobe, Hatmanul Vasile Roset și Postelnicul: saŭ Mihalachi Suţu, care avea acest loc încă de pe vremea răscoaleĭ, saŭ Alexandru Ipsilanti, Domnul muntean de maĭ tărziŭ. Ceĭ doĭ din urmă ar fi putut vorbi maĭ bine, dar, ca de obiceiŭ, se dădu locul d'intăiŭ Hatmanuluĭ și boieruluĭ pămîntean, care, neștiind franţuzește, italienește și neîndrăznind a vorbi românește la un astfel de prilej, îșĭ ţinu cuvîntarea pe grecește. Lafon, tălmaciul, făcu traducerea în franţuzește a «complimentuluĭ» și, după ce Potocki înfăţișă visitatoruluĭ cafeaua neagră și dulceţile pe care le cerea politeţa orientală, alaiul se întoarse spre Iași, la lumina masalalelor [1]. În ziua următoare, solul înnaintă spre Iașĭ și, la jumătate de ceas înnainte de oraș, găsi iarășĭ pe «Vel Secretariul» Leonardi, cu un noŭ «compliment», spus pe franţuzește acesta, cu calul de călărie, careta de ceremonie și slujitoriĭ ce trebuiaŭ să încunjure pe oaspetele Domnuluĭ. Potocki primi trăsura, și alaiul se alcătui astfel: darabaniĭ, seimeniĭ cu baș-ceaușul lor, «ulaniĭ» saŭ Cazaciĭ, cu bașbuluc-bașa, vînătoriĭ, cu căpitanul, topciiĭ, cu alt căpitan. Arnăuţiĭ, două cete de cîte o sută — acesta era număruł de oamenĭ și pentru celelalte corpurĭ — de Arnăuţĭ, Aga, cu slujitoriĭ săĭ, Hatmanul, «secretariul», boierĭ călărĭ; Potocki cu neapăratul Lafon, între doĭsprezece ciohodarĭ și șese peicĭ, cu cari se amestecaŭ șese haiducĭ ce întovărășiaŭ în călătorie pe stăpînul lor: maĭ departe, stătea la stînga, locul de cinste pentru Turcĭ, mehmendarul, cu ośteniĭ săĭ, iar, la dreapta, locul de cinste

[1] Cf. Condica de Ceremoniĭ a luĭ Iordachi Suţu, în *Letopisiţe*, III, pp. 328-9.

pentru creștinĭ, suita polonă a ambasadoruluĭ. Oameniĭ de slujbă aĭ conteluĭ, mehterhaneaua în acțiune, trăsurile și carele ambasadeı încheiaŭ defilarea. Se aduseseră apoĭ și soldațĭ pe jos aĭ luĭ Vodă, și toțı aceștı purtătorĭ de haine strălucitoare se strecuraŭ cu greŭ pe stradele înguste, între mulțimea deasă ce se grămădise la neobișnuita priveliște. Potocki fu găzduit la o casă boierească maĭ bună, a «prințuluĭ Cantacuzino».

Două zile se petrecură cu visita la Franciscanĭ, călugăriĭ catolicı ocrotițı de regele Polonieĭ, și la «pater prefectus», care era pe atuncĭ probabil Francesul Clément Laydet [1], și cu negocierile pentru audiența la Curte. Aceasta fu statornicită pentru 16 Octombre, și Trimisul fu luat de acasă de Comis, poate, și de Leonardi, ce aduceaŭ și caı împodobițĭ pentru Potocki și aĭ săı. Contele merse între peiciĭ, ciohodariĭ și haiduciĭ săĭ: un «Harap» ștergea spuma de la gura focosuluĭ cal turcesc ce-șĭ frămînta neastîmpărat zăbalele. Postelnicul, cu un toiag de argint în mînă, stătea la scară, și el duse pe ambasador până la ușa odăiı unde aștepta bătrînul Voevod, în mijlocul fiilor, rudelor și Curțiĭ sale. Ioan-Vodă găsi «cuvintele cele maĭ îndatoritoare» pentru a primi pe musafirul de cinste și a-l duce la jețul ce-ı era pregătit, lîngă al luĭ, într'un colț al întinseĭ odăĭ. Potocki și Callimachi, Excelența și Măria Sa, rămaseră singurĭ, pe cînd Curtea-șĭ aștepta dulcețile, cafelele și parfumurile într'o cameră vecină. Numaĭ beizadelele fură îngăduite să intre la sfatul de taină, care ținu treĭ șferturĭ de ceas, în care Potocki avu plăcerea de a asculta, într'o italienească și latinească fără greș, lauda mareluĭ săŭ popor polon: ca un om cuminte și cu o lungă încercare, fostul Terziman al Porțiĭ lăudă pe Polonĭ pentru neutralitatea pe care, maĭ mult saŭ maĭ puțin, o păziaŭ, asigurîndu-șĭ astfel «binefacerile păciĭ, pe cînd cea maĭ mare parte din Europa e în prada nenorocirilor nedespărțite de un războiŭ».

La 17, adecă a doua zi, Voevodul întoarce visita, cu amîndoĭ fiiĭ săĭ, cu Comisul, Postelnicul, boieriĭ săĭ și treĭ sute de Arnăuțı, ce-ı mergeaŭ în urmă, călărĭ. Clopotele sunaŭ de la toate bisericile în trecerea străluci̇tuluĭ alaiŭ, ce amintia atîta putere, trecută și străină. Visita ținu numaĭ jumătate de ceas, și apoĭ

[1] Iorga, *Studiĭ și doc.*, I—II p. XCV; cf. *Letopisițe, l. c.*, p. 315.

parada domnească trecu la beilic, unde mehmendarul avea şi el dreptul de a primi în odăile sale pe robul împărătesc din Scaunul Moldoveĭ.

În ziua de 'nnaintea plecăriĭ şi în aceia cînd ambasadorul îşĭ făcu ieşirea solemnă, se schimbară darurile: caĭ, ceasornice de aur şi de argint, tabachere, blănĭ şi postavurĭ, bacşişurĭ în banĭ. Şi apoĭ ambasada apucâ, la 19, drumul Galaţilor, străbătînd cîmpiĭ pustiite de ciumă şi în care se descoperiaŭ morţĭ ascunşĭ în ierburĭ [1]. Leonardi o petrecu pâna la Galaţĭ, unde straşnica boală ar fi pus în pămînt nu maĭ puţin de 1.200 de morţĭ, de cînd se începuse anul.

Potocki sosi la Constantinopol, cu ceĭ două sute de oamenĭ ce aducea cu dînsul, spre falā, abia în Decembre [2].

Negocierile luĭ Potocki la Poartă nu se mîntuiră răpede, şi abia la 23 Iunie 1760 el putea să se îndrepte iarăşĭ către Dunăre. Cel maĭ puţin bucuros de această întoarcere era Domnul Moldoveĭ, care uria zgomotul şi maĭ ales cheltuiala, pentru un oaspete trufaş, de la care nu putea să aştepte nimic. Ioan-Vodă căpătă de la Poartă un îndemn către ambasador ca el să apuce drumul Bugeaculuĭ, şi o înştiinţare în acest sens [3]. Totuşĭ contele, care ştia bine că nu se călătoreşte prin păşunea Tatarilor ca prin Moldova Voevoduluĭ, trecu tot pe la Galaţĭ, dar în cale el nu nu maĭ găsi conacele îngrijite de odinioară, şi, la Huşĭ, mehmendarul nu crezu de cuviinţă să se înfăţişeze personal ambasadoruluĭ. Secretariul domnesc La Roche, care rămase apoĭ şi în serviciul luĭ Grigore Callimachi [4], aduse la popasul din Măcăreştĭ o scrisoare domnească de îndreptăţire pentru neîndestulătoarea primire, care ar veni din siguranţa ce se avuse că ambasadorul va trece prin pămîntul tătăresc şi raiaua Benderuluĭ

[1] Descrierea, făcută, de bună sama, de Lafon, e păstrată într'un manuscript al Bibliotecii regale publice din Dresda, şi am tipărit-o în *Călătorĭ*, etc., p. 43 şi urm.

[2] V. raportul olandes din 3 Novembre 1759: «Volgens de laatsten alhier ingekoomene advysen, zoude den envoyé extraordinaeris van Poolen, de Heer Potodskie, reets Yassi in Moldavien syn gepasseert, met een gevolg van 220 persoonen, zoo dat deselve binnen korten alhier word verwagt». La 18 Decembre, se spune că el se apropie de Constantinopol. La 5 Ianuar era acuma sosit.

[3] V. volumul de faţă, pp. 15-6, no. III.

[4] V articolul mieu *Străinĭ oaspeţĭ aĭ principatelor*, în *Literatură şi artă romînă*, pe 1900.

la Mohilaŭ. Potocki răspunse ca are de la Vizir o poruncă îndreptată către Domn pentru ca acesta să dea din noŭ vechile drepturi ale negustorilor armenĭ ce veniaŭ din Polonia pentru a cumpăra și ținea iarna vite; porunca aceasta trebuie încredințată Domnuluĭ însușĭ, și decĭ drumul de întors iĭ va merge tot prin Iași. Firește că aceasta nu se putea evita, dar la Bosie Potocki fu înștiințat printr'o nouă scrisoare de la «Ioannes Theodorus, terrarum Moldaviae princeps»[1], prin care i se anunța că, «firmanul de călătorie nepomenind Iașiĭ, nu va putea să-ĭ facă cinstea ce-ĭ făcuse la întăia trecere prin acest oraș». Ambasadorul merse totușĭ înnainte, dar se opri la «un palat al Domnuluĭ așezat afară de porțile Iașilor», adecă în minunatele Curțĭ de la Frumoasa ale Ghiculeștilor. Cînd veniră aicĭ oameniĭ domneștĭ cu fructe și dulcețĭ, ele fură trimise înnapoĭ, «căcĭ Măria Sa, nedîndu-ĭ cinstea cuvenită, ambasadorul nu putea primi darurĭ de la Maria Sa». Cînd secretariul veni la Iașĭ, pentru a se înțelege în privința negustorilor, Domnul nu voi să-ĭ admită deocamdată cererile, și firmanul Armenilor fu redactat abia în Novembre. Trimisul rupse negocierile și se hotărî a se plînge la Poartă, dar Potocki primi cu plăcere propunerea ce i se facu tocmaĭ la urmă de a străbate Iașiĭ în calea luĭ maĭ departe, și astfel el se maĭ învrednici odată de alaiul, de tunurile și mehterhaneaua Voevoduluĭ Moldoveĭ[2].

La data întoarceriĭ ambasadoruluĭ polon, sfîrșitul Domnieĭ luĭ Ioan-Voda nu era depărtat, și cele din urmă timpurĭ ale cîrmuiriĭ luĭ fura tulburate de o mișcare a Turcilor vecinĭ, pe care ni se spune că ar fi provocat-o el.

Anume, cîțiva din ambasadoriĭ la Constantinopol vorbesc de nemulțămirea ce s'ar fi aprins în sufletele sălbatece ale Ienicerilor fiind-că Domnul îndrăznise a spînzura, pentru o vinovăție necunoscută, dar mare fără îndoială, pe doĭ Ienicerĭ dintre aceia ce păziaŭ Benderul: execuția lor se făcu în toată regula,

---

[1] Așa-șĭ semneaza scrisorile pentru străinătate Callimachi; v. acest volum, p. 417, no. III și *Acte și fragm.*, I, p. 378: scrisoarea către un emisariu diplomatic engles.

[2] Și întorsul e expus în descrierea pomenită. Cf. raportul olandes din 3 Octombre 1760: «Den poolsche extraordinaire envoyé Graeff Podoski, op den 28t juny van hier vertrokken, is zeeder te Choczim op den Niester gearriveerth», și scrie de acolo la 8 Septembre.

în urma judecății luĭ Turnagì-bașa, Turcul ce stătea în Iașĭ pentru astfel de lucrurĭ. Dar tovarășiĭ de arme aĭ morților nu recunoscură dreptatea osîndeĭ și, răsculîndu-se, îșĭ uciseră acolo, în cetatea lor, pe Agă, pe un Ienicer-Efendì, și siliră pe comandant, Pașa, să fugă la Tatariĭ din Bugeac, luînd după aceia, prin Silistra, drumul Constantinopoleĭ, unde sosi, ca un fugar, în Ianuar 1761 [1]. Capuchehaia Moldoveĭ în raià fusese unul dintre aceia pe cari-ĭ jertfise Ienicerii, și se vorbia chiar în capitala turcească despre o fugă a Domnuluĭ dincolo de Milcov, înnaintea răsculaților, cari pornise asupra Iașilor, ca, în alte timpurĭ, Tatarii luĭ Crîm-Ghiraĭ [2].

Pașa fu schimbat, dar Domnul rămase. Îl scoaseră însă micĭ intrigĭ greceștĭ, care eraŭ maĭ puternice decît o mișcare furioasă a oștenilor împărăteștĭ. Ioan Teodor-Vodă căzu în acelașĭ timp cu sprijinitorul săŭ Alì, și cu toată împotrivirea patronuluĭ sigur ce era Vizirul, printr'una din acele hotărîrĭ neașteptate și cu neputință de zguduit pe care Împăratul le lua de la sine.

Toate porniră de la Iacovachi Rizu, care mersese la Scarlat Ghica în Țara-Românească și mîncase pînea boieriei noastre supt acesta. Gîndul luĭ, în această slujbă, era însă, neapărat, tot cel vechiŭ: a căpăta pentru sine Dragomanatul Porții, la care nu ajunse nicĭ odată, și a face din ginerele Grigorașco, actualul tălmaciŭ al Porții, un Domn, singurul chip în care-ĭ putea lua locul. El se întoarse la Constantinopol, în Iunie 1761, cu cine știe ce însărcinare domnească, dar de fapt, pentru a unelti scoaterea luĭ Scarlat-Vodă. Muftiul, Velì-Efendì, îșĭ întrebuință influența, dar, înțelegîndu-se orĭ ba în această privință cu acela care-l plătise, el înfățișă Sultanuluĭ ca maĭ vrednic de a fi numit pe Constantin Mavrocordat, care plecase în 1758 din Bucureștĭ, încărcat de datoriĭ și fusese găzduit la Constantinopol de-a dreptul în temnița de Stat a celor Șepte Turnurĭ. Aicĭ petrecuse el zile negre pănă în April al anuluĭ 1760, cînd prieteniĭ ce maĭ păstrase, saŭ oameniĭ ce voiaŭ să se servească de dînsul, iĭ deschiseră porțile către libertate, intrigă și Domnie [3].

---

[1] Cf. raportul frances din Hurmuzaki, *Supl.* I [1], p. 719, no. MXV; IX [2], pp. 43-4, no. XL.

[2] *Ibid.*

[3] V. raportul olandes din 17 April 1760: «Constantyn Mavrocordato, eertyds prins van Wallachien en Moldavien, zeedert eenige tyd, wegens veele

Vizirul fu întrebat în privința numirii cerute, și el arătă că n'ar fi de nevoie a se numi din noŭ un Domn care stăpînise bine odinioară, fiind-că fusese încunjurat de oamenĭ ce nu-ĭ maĭ stateau la îndămînă acum. Motivul era ura luĭ Ali în potriva luĭ Constantin-Vodă, care, întrebat în temnița sa de către Sultan asupra săracieĭ Țeriĭ-Romăneștĭ, răspunsese în scris că vinovațĭ sînt «regelele», care maĭ ieaŭ o mie de pungĭ pe an pentru poftele lor și, între regele, maĭ ales Ali, care a dat pănă acuma treĭ Domnii pentru banĭ amatorilor, pe cari banĭ rămîneaŭ să-ĭ plătească țerile noastre [1].

Dar o hotarîre a acestuĭ Sultan nu se putea înlătura, nicĭ zăbovi. Vizirul primi porunca formală de a face Domn pe Mavrocordat și a trimite într'un surgun de pocăință pe obraznicul rob, care pretindea să stăpînească Împărăția. Ali plecă decĭ în Cipru, unde surgumirea luĭ se îndulci prin administrația averilor stăpînuluĭ și prin titlul de muhazil. Cît despre Domnia munteană, Raghib, furios pe acela care voià s'o primească de-a dreptul din mînile Împăratuluĭ, căută s'o treacă luĭ Constantin Racoviță, care n'o dobîndi însă decît după noua oblăduire a omonimuluĭ săŭ domnesc. La urmă, el n'avu ce face și, după vre-o zece zile de frămîntărĭ, alesul Sultanuluĭ primi semnele stapînirii.

În acelașĭ timp însă, și Moldova-șĭ schimba Voevodul. Dintre ceĭ doĭ povestitorĭ aĭ timpuluĭ, unul, cel maĭ bogat în știrĭ. Ienachi Kogălniceanu, înfățișează lucrul ca o plăcută surprindere pentru Domnul obosit și dezgustat, care nu-șĭ putea dori un urmaș maĭ iubit decît fiul săŭ maĭ mare. Nicolachi Suțu, care avea și grijile de familie ale Callimachilor, ar fi pus la cale, maĭ mult de la dînsul, căsătoria beizadeleĭ Grigore cu «fiica luĭ beizadè Alexandru Mavrocordat», anume «cucoana Ileana». El veni în țară cu mireasa, și nunta se făcu îndată, cu binecuvîntarea unchiuluĭ Mitropolitul și înnaintea domneștilor părințĭ. Apoĭ veni «voroava» politică între Domn și baș-capuchehaia sa, și atuncĭ numaĭ aflâ Ioan Teodor «că aŭ luat voie de la Poartă

schulden in de hegtenisse der Seeven Toorens gezeeten hebbende, is deeser daegen, op ordre van het hoff, op vrye voeten gestelt; dat sommige doet denken, hy goede hoop heeft, om op nieuws tot een van de voorsz: gouvernementen geemployeert te worden».

[1] Cf. Comnen Ipsilanti, p. 389.

ca să dee Domnia fiu-său, de vreme ce este Măriea Sa agîuns de vîrsta bătrîneţilor»[1].

Cronicarul cel maĭ sigur, boierul mare care era încă de pe atuncĭ Ioniţă Canta, ştie însă în adevăr tainele ţarigrădene. «Viind», lămureşte el, «al patrule an, era gingaşă înnoirea Domnieĭ, aflîndu-se şi alţĭ Domnĭ mazilĭ la Constantinopol»—da, atîţia, şi, afară de Constantin Mavrocordat, aşa de nedestoinicĭ cu toţiĭ!—«cariĭ şi aceia aşteptaŭ mila împărătească, şi, de o dată, aŭ luat răspuns să şază capuchihăile la casele lor — adecă ele sînt arestate în casă —, «că Domnul Ioan Voevod aŭ fost mazil. Nouă zile Ioan Voevod aŭ fost mazil.» Dar la urmă, «Pronia luĭ Dumnezeŭ» ridicâ din primejdie neamul Callimachilor; ea «luminâ mintea Împăratuluĭ», şi capuchehaielele se îmbrăcară în noul caftan al tînăruluĭ Domn Grigore. Căsătoria n'ar fi venit decît după «zapt-fermanul împărătesc», care înnălţă pe cea maĭ mare dintre beizadele la treapta Domnieĭ, de unde bătrînul tată se coborî fără umilinţă şi fără durere, răzimîndu-se pe umărul luĭ[2].

Acesta e şi adevărul. Singurul ambasador care găsi de cuviinţă să însemne cu oarecare amănunte schimbarea, anunţă la 16 Iunie 1761 st. n. că s'aŭ încheiat luptele ascunse, «amestecăturile» de iatacurĭ pentru Domniile nouă, după ce ele aŭ ţinut — precum văzurăm că spune şi Canta — «zece zile». Sultanul, autorul de căpetenie al schimbărilor amîndurora, primi de la Mavrocordat 700.000 de leĭ. ceva maĭ puţin decĭ decît un milion, iar de la Nicolachi Suţu, ce plătia pentru tînărul Callimachi, împărătescul bacşişar se mulţămi — ceia ce era un mare semn de favoare — cu maĭ puţin de jumătatea milionuluĭ, 400.000 de leĭ[3]. Raghib ar fi voit ca urmaş al luĭ Ioan Teodor pe Dragomanul Ghica, dar, cînd ştim că pentru acesta luptà Rizu şi că Rizu ceruse întâiŭ pe Constantin Mavrocordat şi stăruise la urmă pentru păstrarea luĭ Scarlat Ghica, înţelegem că prin alţiĭ dintre Turcĭ se vor fi făcut stăruinţile în folosul luĭ Grigore Ghica.

Mavrocordat porni din Constantinopol în ziua de 11 Iulie[4].

---

[1] P. 243.

[2] P. 191.

[3] În acest volum, pp. 16-8, n-le IV-V.

[4] V. raportul olandes din 15 Iulie: «Hebbende Constantin Waywoda, gedesigneerde prinss van Wallachien, op den 11t van deese maand aen de Porta afscheid genoomen, en staat in geredheid om zig binnen wynige daegen derwaerts te begeeven».

Dar, încă de la 18 ale lunii precedente, la sosirea călărașilor de Țarigrad, cu știrea de bucurie, Grigore Callimachi fusese așezat în Scaunul, de care era așa de aproape.

Din Kogălniceanu, care scotocește în amintirea sa, cunoaștem neobișnuita ceremonie, care amintește lui Canta vremile lui Ștefan-cel-Mare, cînd nu se plecase încă steagul țerii înnaintea Turcilor. Boierimea și clerul se adună în Spătărie, unde Divan-Efendì, după cartea ce primise de la Împărăție Domnul mazil, carte pe care același Divan-Efendi avea sarcina de a o tălmăci, pune pe umerii beizadelei Grigore caftanul, ce se dădea, obișnuit, unui nou beg de oamenii împărătești, în Țarigrad. Ioan Teodor-Vodă ar fi vorbit astfel, ridicîndu-se în picioare înnaintea fiului, care-i era acuma Domn, cît se mai găsia pe pămîntul Moldovei: Iată, fatul meŭ, Dumnezeŭ aŭ vrut ca să fiŭ eŭ stăpîn acestuĭ loc până astăzi; iar acum aŭ miluit pre tine cu stăpînirea acestuĭ loc. Și eŭ de astăzĭ înnainte nu maĭ sînt Domn, ce pre tine te-aŭ ales Impărăția ca să fiĭ Domn și purtător de grijă acestuĭ pămînt, și iată și eŭ cu cea părintească blagoslovenie te blagoslovesc și te întemeiez, puindu-te în cel înnalt Scaun al acesteĭ țări». Cu aceste cuvinte, Ioan-Vodă conduse la Scaunul Domnieĭ pe fiu-săŭ, la așezarea căruia pe jilțul domnesc se porni bubuitul tunurilor și melodiile orientale ale musiceĭ turceștĭ. Urmară, ca în împrejurărĭ asămănătoare — căcĭ deosebirea stătea numaĭ în locul de unde venia noul Voevod și în persoana aceluĭ ce se afla în fruntea alaiuluĭ de primire —, cuvîntarea Mitropolituluĭ, o frumoasă «engomie» grecească a «Tesaloniculuĭ» de odinioară, sărutarea de mînă a boierilor, o slujbă bisericească, ceremonia de «cofeturĭ, vutcă și cafea», în Spătăria cea Mare, și, la sfîrșit, împărțirea caftanelor [1].

Cîteva zile după aceasta, «zapt-fermanul» sosi la Iașĭ, prin ginerele luĭ Nicolachi, Alexandru Moruzi, ce era să fie cîndva un Alexandru-Vodă. Deocamdată el fu mulțămit de «conteșul cu samur» și de vrednicia unuĭ Cămăraș-Mare, ce i se dădură ca rasplată pentru aducerea veștiĭ celeĭ bune [2].

«Fară zăbavă» ajunge apoĭ în țară și purtătorul sangeaculuĭ

[1] Ienachi Kogălniceanu, *l. c.*

[2] Condica de Ceremoniĭ, *l. c.*, p. 304.

şi tuiurilor, aducînd cu sine şi alte semne ale Domnieĭ saŭ darurĭ împărăteştĭ: cuca, domnescul caftan şi calul, tablabaşa, cu care era dăruit un noŭ Voevod după audienţa la Sultan. El se opri la Frumoasa, unde veni să-l aflė Domnul tînăr, cu fratele săŭ şi cu boieriĭ, precum, dacă lucrurile s'ar fi petrecut normal, ar fi mers să-şĭ caute aceste insigniĭ la Poartă. Trimisul era un agă de Spahiĭ, bine cunoscut bătrînuluĭ Domn mazil, cu care merse apoĭ să facă «voroavă» la Divanul cel mic, pe cînd, după cetirea hatişerifuluĭ şi mehtupuluĭ, cu care-l întovărăşise Vizirul, după împărţirea darurilor, Grigore-Vodă era uns cu mirul de stăpînire de către Mitropolitul Gavriil, în vechia biserică a Sf. Neculaĭ.

Maĭ trec apoĭ «şease, zece zile» şi iată că un alt alaiŭ, unul de nuntă, intră în oraşul de Scaun al Moldoveĭ. În fruntea nuntaşilor, aducînd tînăra mireasă, stă Domnul de fapt, care nu se schimbase împreună cu acela care-l represinta la Curtea din Iaşĭ. Nicolachi Suţu însuşĭ vine, pentru această serbare şi pentru a orîndui Domnia nouă, şi-l întovărăşeşte credinciosul lui ajutător, Marele-Clucer Manoli Giani. Cununia se serbează cu pompă mare, şi, de-o parte şi de alta a mirilor fiĭ, înnaintea frateluĭ Mitropolit, staŭ, cu lumînările împodobite ale nunilor în mînă, Ioan Teodor-Vodă şi Doamna Raliţa [1]. Numaĭ după aceasta trag la scara Curţiĭ rădvanele şi carele, şi ceĭ doĭ bătrînĭ, lăsînd în urmă pentru totdeauna, cu sufletul împăcat, trecutul de mărire al Dragomanatuluĭ Porţiĭ şi Domnieĭ Moldoveĭ, pleacă, în sfaturi gospodăreştĭ înţelepte, spre adăpostul lor din Constantinopol, pe malul măriĭ albastre a Răsărituluĭ. Straşnice nenorociri eraŭ sa-ĭ zguduie însă în acest colţ senin de odihnă, spre care moartea împăciuitoare nu se grăbia în destul.

---

1 *Ibid.*

V.

GRIGORE IOAN VOEVOD

O Domnie scurtă şi fără însemnătate a unuĭ Domn tînăr, în mîna unor puternicĭ, carĭ n'aveaŭ alte scopurĭ decît banul şi stăpînirea peste oamenĭ, pe care o procură şi o păstrează, în anumite ţerĭ şi timpurĭ, acesta.

«Supt acest bun tînăr, fără mare talent» — *di non molta levatura* — scrie un călător, care străbătu pe atuncĭ Moldova, observînd lucrurile cu ochiul pătrunzător al omuluĭ de ştiinţă — «Postelnicul face tot, şi cuvîntul luĭ are mult maĭ mult preţ decît al Domnuluĭ însuşĭ în privinţa hotărîriĭ boieriilor şi tuturor lucrurilor ce privesc cîrmuirea[1]». Crescut cu cea maĭ mare îngrijire de tatal săŭ, care nu se aştepta să fie el însuşĭ Domn şi poate nu visa nicĭ pentru fiul săŭ alt ceva decât urmarea în Dragomanatul Porţiĭ, blînd, supus, însufleţit cu adevărat de dorinţa faceriĭ bineluĭ, Grigore Callimachi făcea acelora ce-l vedeaŭ de aproape şi stăteaŭ de vorbă cu dînsul cea maĭ bună impresie. Drumeţul cercetător, de care am pomenit, era un om cu un frumos trecut de profesor şi învăţat în urma sa, un matematic cunoscut, şi totuşĭ, cînd, după ce străbătu umila Moldovă săracă, pe drumul părăsit de sătenĭ, de la un moşinoiŭ de bordeie la altul, între bogatele pămînturĭ sterpe ale ogoarelor pustiĭ, ajunse la Iaşĭ, el nu-şĭ ascunde mulţămirea că a găsit aicĭ un om de cultură. El fu aşteptat în marginea Iaşilor de La Roche, din Aix, secretariul pentru limbile străine al Domnuluĭ, care-l

---

[1] Boscovich, *Giornale di un viaggio da Costantinopoli in Polonia*, Bassano, MDCCLXXXIV. Pe lîngă o traducere francesă şi una germană, — v. Hurmuzaki, X, p. XC, — este şi o reproducere a locurilor ce ne privesc într'o colecţie românească: *Uricariul* luĭ T. Codrescu, XXIV, p. 254 şi urm. Pentru uşurinţa cetitoruluĭ, trimit la această ediţie parţială. P. 267.

primise de la tatăl și predecesorul său, — cinste deosebită, care nu i se adresă luĭ, bine înțeles, ci ambasadoruluĭ străin, în alaiul căruia făcea drumul, Trimisuluĭ engles de până atuncĭ la Constantinopol, Porter, la care, «ca băiat tînăr», mersese adesea Grigore-Vodă spre a-șĭ sorbi cafeaua și a învăța lucrurĭ folositoare pentru viitorul său [1]. Tînărul Domn i se păru un om «cu firea foarte blîndă și amabilă, și plin de politeță și de principiĭ și sentimente bune»[2]. La marea serbare luxoasă a mucareruluĭ, Boscovich se strecură până la cortul Domnuluĭ și aicĭ intrară în vorbă cu el, fără nicĭ o zădarnică trufie, beizadeaua Alexandru, care, maĭ ager și maĭ învățat decît fratele său, vorbia curent italienește, și apoĭ Voevodul însușĭ, care întrebuința limba grecească, făcînd astfel de nevoie amestecul unuĭ tălmaciŭ dintre Țarigrădeniĭ săĭ. Învățatuluĭ străin i se făcură onorurĭ cu care nu eraŭ deprinșĭ nicĭ boieriĭ ceĭ marĭ la așa o înprejurare însemnata: abatele matematic gustă din cafeaua și dulcețile luĭ Voda, și din parfumurile aduse pentru aceasta se împărtăși la rîndul său. Cu acest prilej oaspetele științific fu poftit și la Curte.

Într'o odaie din vechia clădire, ce i se păru «fără gust», Boscovich vazu pe Alexandru Callimachi, care-șĭ rînduise pe un raft «cărțĭ bune, bine legate» și, pe lîngă dînsele, două globurĭ, unul al ceruluĭ, cellalt al pămîntuluĭ. În camera mare și goală a principeluĭ, unde, în loc de mobile, eraŭ îngrămădițĭ boierĭ în picioare, La Roche stătea lîngă stăpînul său pentru a mijloci convorbirea: ea ar fi putut fi purtată, spune călătorul, și într'una din limbile «frînceștĭ»: italiana saŭ francesa, pé care le știa Domnul, dar înnaintea dregătorilor și curtenilor săĭ el era ținut să întrebuințeze greceasca, nu din alt motiv decît din acela ca lucrurile înțelese pot fi totdeauna bănuite și aduce pîrĭ primejdioase.

După prînz, abatele fu primit iarășĭ de Voevod, dar, data aceasta, audiența fu intimă: după cum i se ceruse, el veni cu cîte instrumente matematice avea cu sine, între care un telescop de formă cu totul nouă și de dimensiunĭ neobișnuite și care putea să arunce în chip minunat pe păretele camereĭ obscure,

[1] Boscovich, p. 281.
[2] P. 293.

icoana corpurilor cereşti către care era îndreptat. Grecul ce tălmăcise în cortul de paradă se afla de faţă singur, împreună cu La Roche, care fusese şi dascălul beizadelelor luĭ Ioan Teodor-Vodă, acela de la care ştiaŭ tinerii toate aceste interesante şi grele lucrurĭ ale astronomieĭ. Convorbirea, «voroava» rară se opri asupra uneĭ «camere optice» primită de puţin timp, cu instrucţiĭ care cereaŭ şi ele o sumă de lămuriri, asupra treceriĭ planetelor, asupra ştiinţilor despre lumea de pe pămînt şi din cerurĭ, «şi altor genurĭ ale literaturiĭ». Sfiindu-se a lăsa să se vadă neobişnuinţa sa în a vorbi italieneşte şi franţuzeşte, Domnul făcu şi de astă dată întrebările în greceşte, fără ca răspunsurile să-ĭ fie traduse în această limbă. Grigore-Vodă fu atît de încîntat de cunoştinţele întinse ale străinuluĭ, încît crezu că-ĭ poate face invitaţia inutilă de a maĭ rămînea, cu instrumentele sale, măcar vre-o jumătate de an în această depărtată ţară a Moldoveĭ [1].

Un tînăr cult şi bine pregătit ca acesta, cu o inimă deosebit de bună, ar fi putut ajunge un binefăcător al ţeriĭ sale, peste care ajunsese să domnească. Dar pentru ca el să-şĭ poată vădi însuşirile şi cîştiga o experienţă care-ĭ lipsia, ar fi trebuit ca sangeacul dăruit în 1761 să umbrească mult timp un tron sigur; ar fi trebuit, apoĭ, ca, în alegerea sfetnicilor săi, Domnul să fi avut mîna cu totul liberă, pentru a deosebi prin caftane şi a chema la dregătoriĭ pe ceĭ vrednicĭ şi cu pricepere.

Dar vremile nu îngăduiaŭ asemenea lucrurĭ. Domnia era scurtă. une orĭ nici jumătate de an, spunea luĭ Boscovich Ianacachi Millo, Francesul grecisat şi soţul uneĭ Moldovence: în orĭ-ce cas, cineva trebuia să-şĭ aştepte mazilia la fiece mucarer, la fiece întărire a Domnieĭ, căcĭ Turciĭ eraŭ maĭ bucuroşĭ să primească un preţ întreg de cumpărătură decît acea treime din el ce se dădea din partea unuĭ Voevod din Scaun, pentru a începe un noŭ an de cîrmuire. Alegerea împărătească se dobîndia numaĭ cu foarte mulţĭ banĭ, şi cea maĭ mare parte dintr'înşiĭ eraŭ avere străină, aşa încît Voevodul lăsa la Constantinopol o întreagă bibliotecă ameninţătoare de sinete, pe care eraŭ însemnate dobînzĭ strivitoare. Un Grecuşor din Constanti-

[1] Pp. 297-300.

nopol, cu vorba îndrazneața și mintea ușoara, mehmendarul creștin, moldovenesc, al ambasadoruluĭ engles, spunea luı Boscovich, fara a se gîndi la seriositatea tragică a spuselor sale: «Aicı Domnul ține puțin, și cheltuiala-ı este așa de mare pentru a-șı avea locul, încît el, cel d'intaiŭ, și apoĭ toțĭ Grecii cu dregatorii, cauta a face banı pe orı-ce cale, furînd, storcînd, despoind cît pot»[1].

Banii, cuceritorii și hrănitorii Domniilor romîne, se culegeaŭ, se platiaŭ, se dadeaŭ împrumutătorilor de patroniĭ grecĭ, cari erau răsplătițı pentru primejdia necontenită a capuluı prin umplerea, tot atît de necontenită, a pungilor. Eĭ aveaŭ cuvîntul în punerea birurilor și eı hotariaŭ astfel, prin lăcomia saŭ cumpatarea lor, caracterul blînd saŭ hrapitor al uneĭ stapînirĭ.

Cine eraŭ Grecii luı Grigore Callimachi?

Întăiŭ, trebuie să constatăm o alianță politică, razimată pe casătorii, între doua din familiile ce puteaŭ ocupa pe atuncĭ un tron romîn. Grigore luase pe fata luı Alexandru Mavrocordat, unul din fiii maı micı aĭ luı Nicolae-Vodă. Dar o nouă legătură de înrudire se adăogise îndată, cînd, tot la Iașĭ, fu serbată nunta Marieı, fata maı mica a luı Ioan Teodor, cu Alexandru fiul Domnuluı muntean Constantin Mavrocordat. Callimachiĭ eraŭ dușmanı învierșunațĭ aı luĭ Constantin Racovița, care, prin intrigile luı Linchou, cautase a li lua Moldova în 1760, care, întors din surgunul, în care căzuse atuncı, îșı ceruse iarașĭ această țară de moștenire la mazilia din 1761. Pe de altă parte, Mavrocordat știa foarte bine că se află în Țara-Romăneasca o puternica partida de boierı, cu Vornicul Dumitrașco Racoviță, fiul frateluı luı Mihaı-Vodă, și Vistierul Badea Știrbeı Drăgănescu, în fruntea lor, cari voiaŭ pe acelașĭ Racoviță ca Domn. Aceiașĭ primejdie aduse stabilirea relațiilor de înrudire și alianța politică între cele două Case.

Dar razimul de căpetenie al luĭ Grigore Callimachi rămîneaŭ Suțeștii.

Totușı Divanul luĭ cuprinde, ca și al celuĭ d'intaiŭ Callimachi, în cea maı mare parte boierı romînĭ, cunoscuțĭ eĭ înșiĭ saŭ prin familiile lor măcar. La 30 Maiŭ 1762, de exemplu, se înșiră, după micuțul beizadea, numit Ioan Voevod ca și bunicul, ur-

[1] P. 274.

mătorii dregători: Andronachi Vel Vornic, unchiul din Botoșani, ajuns în scurtă vreme la o treaptă din cele maĭ înnalte, Ioniță Pălade, Stolnicul luĭ Mateĭ Ghica, iar acum cel de al doilea Vornic, Vasile Razul Hatman, Constantin Sturdza Spătar, o rudă prin Băneasa Maria, Ioan Canta, cronicarul, care primește Vistieria, pe care o avuse ca vechil fratele celuĭlalt cronicar moldovean contemporan, Iordachi Costachi Ban, Costachi Conachi, vărul Razuluĭ [1], Gheorghe Sturdza Stolnic, Ioan Bogdan Logofăt. Dintre Grecĭ găsim pe un Petrache Duca, numit Postelnic, fără îndoială un credincios de al Suțeștilor, și pe unul din aĭ acestora chiar, Mihalachi. cumnatul Domnuluĭ, care se mulțămește numaĭ cu Comisia [2]. Iar, cîteva lunĭ după aceasta, Căminarul Grigorașco Hrisosculeo și Scarlat Carageà Comisul, care în curînd va înlocui pe Grigore Ghica în Dragomanat, se adaug la boieriĭ grecĭ maĭ vechĭ în Divan [3]. Apoĭ, în 1763, înlocuind boierĭ de țară saŭ compatrioțĭ: Petrachi Ghierachi Postelnic, Alexandru Moruzi Spatar, Ianacachi Milo, maĭ mult Grec decît Frances, Mare-Ban [4].

Dar, orĭ cît ar fi fost de precumpănitor numărul pămîntenilor în Divan, orĭ cît de mulțĭ ar fi fost eĭ chiar în isprăvniciĭ, de și aflăm că în ele-șĭ căpătaŭ locurĭ ocrotițĭ, «robĭ de aĭ Suțeștilor [5], nu Divanul saŭ boierimea dădeaŭ tonul uneĭ Domniĭ, ci capuchehaielele. De aceia, cînd ni se spune că Grigore ceru și dobîndi de la Patriarchie voia de a se scoate văcăritul, că duse o luptă cu boieriĭ în această privință, că avu și el o ajutorință de scos și că provocâ și el o fugă a boierilor la adăpostul, cunoscut acuma, al Tatarilor, carĭ ținură și Curte pe vremea aceasta în Bugeac [6], știm asupra cuĭ cade răspunderea și blestemul.

Cel d'intăiŭ an din cîrmuirea luĭ Grigore se strecurâ în liniște, afară doar de neînțelegerile veșnice cu Germaniĭ la hotarul, răŭ statornicit, despre Ardeal și de reclamațiile presin-

---

[1] *Ist. lit. rom.*, II, p. 496.
[2] În vol. de față, p. 455, no. 89.
[3] *Ibid.*, p. 456, no. 91; p. 570, no. 11.
[4] *Ibid.*, p. 457, no. 98; *Uricariul*, III, p. 59.
[5] Boscovich, pp. 258, 272.
[6] Canta, pp. 191—2; Boscovich, p. 288. Dacă nu e în Canta o confusie cu a doua Domnie.

tate la Constantinopol pentru boiĭ luaţĭ de la negustoriĭ moldovenĭ în trecerea spre Silesia [1]. În cursul acestuĭ an, străbate ţara cunoscutul de Tott, care avea de gînd, ni spune ambasadorul german, să se îndrepte, în căutarea noroculuĭ săŭ, spre Indiĭ, şi se înfăţişa ca un «vagabond, maĭ sărac şi maĭ uşuratec decît orĭ cînd», ceia ce dădu apoĭ un şi maĭ mare ascuţiş fraselor luĭ de efect, în care comemora pe aceia cari-l ajutaseră şi-l primiseră în nevoile luĭ [2].

În 1762, afacerile tătăreştĭ stăpînesc iarăşĭ în aceste părţĭ. Hanul ajunsese prin stabilirea de residenţĭ europenĭ lîngă dînsul: consulul frances Fornetti, Olandesul Boscamp din partea Prusieĭ, un stăpînitor cu o oarecare libertate de acţiune politică. Se vorbia la Constantinopol de planul ce-l făcuse Frederic cel Mare de a arunca pe Crim-Ghiraĭ asupra Austriacilor şi a-ĭ sili astfel să încheie pacea, iar Francesiĭ îşĭ dădeaŭ toată osteneala pentru a-l ţinea pe loc şi a-l face să observe pacea. Supt Ţarul cel noŭ, admirator fanatic al luĭ Frederic, Rusia însaşĭ arăta Hanuluĭ drumul pe care putea să-şĭ răpeadă hordele [3].

Astfel, în vara acestuĭ an, tabăra Tatarilor se aşeză la Căuşanĭ în Bugeac, gata pentru a se pune în mişcare. Curieriĭ prusienĭ strabateaŭ Moldova între Constantinopol şi Breslau, şi unul dintre dînşiĭ, întîlnit în cale de ambasadorul engles, îĭ mărturisi că «regele săŭ căpătase de la Poartă tot ce dorise» [4]. Un maior prusian trecu pe aceiaşĭ vreme prin ţară spre reşedinţa de razboiŭ a Hanuluĭ; treĭ ofiţerĭ aĭ regeluĭ se opriră la Iaşĭ, până la ordine nouă [5]. Iar, pentru a-şĭ hrăni luptătoriĭ, Crim-Ghiraĭ ceru de la Domn zaherele şi, pentru dînsul însuşĭ, care avea cheltuielĭ neobişnuite, el pretinse, de la Callimachi ca şi de la Mavrocordat, cîte o sută de pungĭ. Ceĭ doĭ Domnĭ crezura să scape de plată, întrebînd pe Vizir, care li-ar fi răspuns însa ca dorinţa Hanuluĭ trebuie îndeplinită [6].

Hanul îşĭ făcu de lucru dezgropînd vechĭ plîngerĭ în potriva

---

[1] Cf. în vol. de faţă, p. 18, no. IV; Hurmuzaki, IX², p. 50 şi urm.; VII, p. 26 şi urm.; *Fragmente,* V.

[2] Hurmuzaki, VII, p. 27, no. XXVI.

[3] V. Rulhière, *Histoire de l'anarchie de Pologne,* I, Paris, 1807, p. 331 şi urm.

[4] Boscovich, p. 271. Cf. în volumul de faţă, pp. 18—20, no. VIII.

[5] *Ibid.*

[6] În acest volum, *l. c.*

Polonilor, cari ar fi jăfuit în 1758 pe Tatarii ce, goniți de tulburări, trecuse granița în partea lor. El cerea pentru aceasta o despăgubire și îndatoriri pentru viitor, și se adresâ Marelui-General Branicki. Mijlocitorul în această dezbatere era găsit din capul locului: cine era silit mai mult să primească acest rol decît acela care stătea mai aproape de primejdia unei pustiiri din partea Tatarilor, ce nu mergeaŭ nici odată pe un singur drum: Domnul Moldovei?

Cîtă vreme durâ încă alianța dintre Rusia și regele Prusiei, negocierile se zăboviră: Polonii știaŭ gîndul ascuns al Tatarilor, și nu se temeaŭ așa de mult pentru dînșii. Dar, în urma revoluției care transmise puterea din mînile lui Petru al III-lea în ale Ecaterinei, și aduse ruperea intimității ruso-prusiene, Polonia rămînea amenințată. Cu atît mai mult, cu cît la începutul anului următor se încheiară cele două tratate care puseră capăt marelui războiŭ european.

În primăvara anului 1763, starostele de Cernăuți, Ianacachi Milo [1], fu însărcinat cu misiunea împăciuirii și merse la Branicki, unindu-și stăruințele cu ale consulului frances Fornetti. Se ajunse întăiŭ la o înțelegere în privința trimiterii delegaților la Iași saŭ la Balta, deci pe teritoriŭ otoman, dar pe urmă Polonii se gîndiră că aceasta ar fi prea umilit din partea lor și anunțară că nu vor duce mai departe decît Camenița cele o sută de pungi pe care se hotărîse a le scoate ca despăgubire. Hanul nu se înduplecâ de odată și, cînd el primi la urmă această chestie de itinerariŭ, el ceru în schimb ca Trimișii lui să nu fie alții decît Fornetti și Millo, așa încît să nu se cheme că Tatarii aŭ mers în străinătate să capete ca o pomană ceia ce reclamaseră cu armele și dobîndiseră. Callimachi ceru pe agentul frances de la ambasadorul regelui în Constantinopol și, după toate aceste trăgăniri și amînări, el putea să dea știre, în August, Sultanului, cu toată mulțămirea liniștei recîștigate, că dușmănia dintre Poloni și Tatari a dispărut cu totul [2].

La 5 Octombre însă murise regele August al III-lea, și Rușii se ameștecară în moștenirea lui. Domnii primiră deci de la Poartă porunca de a privi cu luare aminte cele ce se vor petrece peste

[1] Vezi asupra lui, Ienachi Kogălniceanu, p. 246 și *Ist. lit. rom.*, II, p. 492.

[2] Pentru călătoria în aceiași lună a lui Resmi Ahmed, Trimisul turc la Berlin, prin Moldova, *Acte și fragmente*, I.

Nistru, unde vor trimite spioni pricepuţi, şi în curînd un noŭ oaspete costisitor, colonelul Stankiewitz, veni pe drumul Moldovei, pentru a da ştire Sultanului despre moartea prietenuluĭ sau din Varşovia [1].

Pana la această limpezire a starii de lucruri la hotare, Grigore-Voda fusese odata în primejdie de a-şĭ pierde Scaunul, şi îndata dupa convenţia mediată de dînsul el şi-l pierdu în adevăr. In Iunie 1762 se plătise pentru înnoirea Domnieĭ luĭ şese sute de pungi, şi Boscovich vazu sosind la Galaţi în ziua de 24 Iunie Postelnicul Nicolachi Suţu «cu vestea de bucurie a întăririi , iar la 28 se coborî tot acolo din corabie «a treia capuchehaie», aducind caftanul şi darurile împărateşti obişnuite la asemenea prilejuri [2]. La 4 Iulie se facu ceremonia mucarerului, în forma obişnuita: corturi în vale la Frumoasa, alaiŭ domnesc ieşind dimineaţa din uliţile Iaşilor, între slujitoriĭ inşiruiţi pe margenea drumului, aşteptare din partea Voevodului, pe sofà, cu Divan-Efendi în cellalt capat, pe margine, şi un alt dregator pe covorul de jos. El se ridica şi «întîmpină caftanul», facînd doi sau trei paşi : îl iea din mînile aducătorului şi-l arunca pe umeri; apoi el duce la frunte şi piept, în semn de închinare, fermanul Imparatului. După aceasta, Divan-Efendi ceteşte cuprinsul neschimbat al preţiosului act, în auzul celor de faţa, cari în cea mai mare parte nu înţeleg decît numele celor pomeniţi. Apoi Domnul, sigur acum, măcar pentru cîte-va lunĭ, în împrejurarile obişnuite, încalecă pe tablabaşa, darul viŭ al Sultanului, şi pleaca spre Curte, pentru noua împărţire de haine scumpe şi dregătorii manoase [3].

În acelaşi timp va fi săvîrşit ceremonii asămănătoare şi Domnul vecin, Constantin Mavrocordat. Dar mucarerul era maĭ puţin asigurator pentru acesta, care era duşmănit de o puternică partida, ce ştia să lucreze. Batrînul Dudescu nu se împăca nicĭ acum cu Domnia luĭ Mavrocordat, în locul căruia doria pe cellalt Constantin-Voda. Un altul, Dumitrachi Ghica, un boier tînar,

[1] Pentru toate aceste afaceri polone, cf. corespondenţa olandesă în vol. de faţă şi corespondenţa francesă, în Hurmuzaki, *Supl.* I[1].

[2] Pp. 266—7.

[3] Cf. Boscovich, pp. 293 5. Cf. Condica de obiceiurĭ, p. 303.

era fratele Dragômanului și căuta sa-l ajute a pune piciorul pe treptele Domniei muntene. Dudescu avea un fiŭ la Constantinopol, pe Nicolaiță[1], și pe lîngă acesta se trimiseră, ca pîrîși, patru boierĭ maĭ de jos, ce se puteaŭ teme maĭ puțin de urmările neizbîndeĭ. Mavrocordat, spuneaŭ eĭ, a luat așa de bine, în cît în șeisprezece lunĭ — decĭ pană în Novembre 1762 — a strîns neauzita și ispititoarea sumă de zece miĭ de pungĭ saŭ, în leĭ, cincĭ milioane în capăt. Dragomanul, în umbră, ațîța focul, iar Stavrachi, dușmanul luĭ Nicolachi Suțu, turna pe el uleiul bacșișurilor sale. În sfîrșit, era și un Turc cu influență, o ulemà, Cialcangizadeà, care intrase în serviciul partideĭ.

Vinovația luĭ Constantin Mavrocordat ajunse la cunoștința Sultanuluĭ, care întrebă pe Vizir. Acesta răspunse că n'a numit pe acest Domn pentru ca să dea samă apoĭ de cîrmuirea luĭ, și că știe numaĭ atîta, ceia ce nu se putea trece cu vederea, că el, cu ce strînge, își plătește datornicii. La rîndul luĭ, Arapachi Vlasto, capuchehaiaua munteană, zugrăvi pe nemulțămițĭ ca pe niște hoțĭ. ce și-aŭ insușit din baniĭ văcărituluĭ și aŭ trecut granița cu acest cîștig nelegiuit, așa că ar trebui un firman ca eĭ să fie adușĭ la urma lor. Firmanul se dădu, dar el nu putu să împiedece pe doĭ dintre prinșĭ de a se furișà până la Stavrodrom, de unde ridicară plîngerea lor către Împărat printr'un arz, care pomenia cele cincĭ milioane. Arapachi fu iarășĭ cercetat și pus să arate în scris pricina cu hoția boierilor. Atuncĭ, în puterea acestor lamurirĭ, sprijinite cu mijloace de înduplecare maĭ tainice, boierinașiĭ fură prinșĭ în lanțurĭ și trimișí spre țară.

Dar Sultanul nu putea să uite lesne cele cincĭ milioane, din care se gîndia că tot va fi maĭ rămas ceva și pentru haznaua luĭ împărătească. Dacă el se arătase priincios Domnuluĭ, o făcuse numaĭ pentru a nu-l înspăimînta, silindu-l la fugă saŭ la ascunderea banilor.

Nicolachi Suțu înțelegea bine cum stă lucrul și că Domnia luĭ Constantin Mavrocordat e osîndită în gîndul hotărîtor al stăpînuluĭ. Cînd Ioan Teodor căzuse, el adusese Domnia fiuluĭ Grigore-Vodă. Acum, cînd Domnul muntean nu maĭ putea fi mîn-

[1] La 3 Novembre 1741, K. Δ. [Constantin Dudescu] scrie acestuĭ fiŭ cu felicitarĭ pentru numirea luĭ ca al doilea Postelnic. La 13 Octombre 1756, Ștefan Mișu—Mișoglu — scrie aceluiașĭ Nicolae Dudescu pentru niște banĭ; Bibl. Ac. Rom., doc. 45/XII, 100 XII.

tuit, el furișâ Turcilor propunerea de a-ĭ da ca urmaș pe Grigore Callimachi[1].

Daca el s'ar fi îndreptat la Marele-Vizir fără încunjur și i-ar fi pastrat numai luĭ darurile, de sigur că izbutia, căcĭ Raghib a fost totdeauna pentru Callimachĭ. Dar faptul că Nicolachi lucrase pre căile ieftene pe care le cunoștea așa de bine, îl indispusese. Aflînd ca iarăși se influențează voința Sultanuluĭ prin șoapte de femeĭ, prin staruințile uneĭ principese din Casa luĭ Osman, el întrebuință toată marea luĭ trecere pe lîngă stăpîn pentru a-și căpata o răzbunare. Atît Arapachi, cît și Suțu de la Bogdan-Saraĭ fura aruncațĭ în temniță. Iar până se răscumpărara, platind, schimbarea se și întîmplase.

Doĭ oamenĭ împărateștĭ plecară spre Dunăre pentru a duce, se chema, doua întărirĭ noua amînduror Domnilor, cari nu puteaŭ sa le aștepte la această vreme neobișnuită. Pentru Callimachi mucarerul era serios, și el se alese numaĭ cu cutremurul spaimeĭ. Iar cellalt Trimis, ajungînd la Bucureștĭ, se dovedi sol de mazilie, și lua pe sus pe Mavrocordat, împreună cu Greciĭ luĭ: frațiĭ Mișoglu, frațiĭ Manu, frațiĭ Iorgulescu, fiĭ aĭ Postelniculuĭ Constantin, și doftorul Fotachi.

Constantin Racovița luă atuncĭ Țara-Românească, și el îșĭ avu audiența în ziua de 20 Mart 1763. Plecă fără zăbavă, lăsînd ca represintant al său pe Hatmanul Gheorghe; dar în curînd el îl înlocui cu vestitul» Stavrachi[2].

---

[1] Ὁ Νικόλαος Σοῦτζος ἐκατηγόρησε τὸν ἐπίτροπον εἰς μέρος τούρκικον καὶ ἔδειξεν ὅτι μέλλει νὰ πάρῃ διὰ τοῦ Ταχίρη καὶ τὴν ἡγεμονεῖαν τῆς Βλαχίας διὰ τὸν Γρηγόριον Καλλιμάχην, scrie Comnen Ipsilanti, p. 394. Dar că Suțu fusese acela care făcuse propunerea, se vede din raportul venețian de la 17 Ianuar 1763; Hurmuzaki, IX², p. 62, no. LVII.

[2] Cf. raportul saxon din 2 Februar 1763 — ms. 2957 al Arhivelor din Dresda: Hiermit soll noch ferner ergebeust beyfügen, dass die beyde Agenten derer Fürsten in der Wallachey und Moldau, welche, da sie sich in ihrem Gesuche an gewisse Favoriten des Sultans, und nicht an dem Gros-Vezier selbst addressiret, umlängst arrestiret worden, endlich mit grosser Mühe und vielen Gelde ihre Freyheit erhalten; es ist ihnen aber biss anjezo noch nicht erlaubet ihre Function wieder anzutretten. Vielleicht werden ihre respective Fürsten selbst hierunter leiden müssen; es kommt nunmehro die Zeit ihrer Confirmation hierbey; man vermuthet dass ein oder der andere durfte abgesezet werden; wenigstens geben sich ihre Competitenten diesserwegen viele Mühe»; cel din 2 April:

Acestuia îĭ venise iar timpurile de dominație, de trufie mulțămită, pe care le vedea de multă vreme numaĭ în urma sa. Domnul îĭ stătea cu totul în mînĭ, până într'atîta, în cît el nu se sfii să-ĭ trimeată prin Antioh Moruzi porunca, pre care și un Greç Țarigrădean de pe acele timpurĭ, Comnen Ipsilanti, trebuie s'o recunoască de absurdă ca necuviință, — porunca de «a nu se amesteca în nicĭ o afacere din partea loculuĭ». Și Constantin era așa de legat de Stavrachi, prin nedestoinicia și sărăcia sa, în cît nu putea face alta de cît să se supuie. În țară, el nu găsise apoi nicĭ un prieten adevărat, nicĭ un supus drept, și aceĭ cari-ĭ dăduse Domnia, «ceata» Dudesculuĭ, căutaŭ să-l umilească tot așa de mult, impuindu-ĭ anume liste, pe care-ĭ era îngăduit să-șĭ aleagă dregătoriĭ [1].

Atotputernicia luĭ Stavrachi n'ar fi fost cu putință dacă Raghib s'ar fi găsit la Pașa-Capusi. Acesta era însă bolnav de multă vreme, stors de diabetă și, cînd se numi Racoviță, puternicul Vizir era așa de aproape de moarte, în cît audiența nu se petrecu, după obiceiŭ, la odaia arzurilor, saŭ *arz-odasi,* ci la *beiler-odasi,* în odaia Domnilor. În noaptea de Vinerĭ spre Sîmbătă, 28 spre 29 Mart, după vechiul calendar, frigul morțiĭ înțepenia mîna energică și dibace care fusese în stare lungĭ anĭ de zile să dea o direcție cuminte și fericită Împărățieĭ. Și norocul alor luĭ pieri odată cu suflarea Viziruluĭ pe viață: Alì, Cazeri, Petrosi, Persanul și ceĭ doĭ Armenĭ, fură cufundațĭ în «cuptorul» de supt pămînt al luĭ Bostangì-Bașa, chinuițĭ pentru a mărturisi bogățiile și ucișĭ fiind-că nu lăsaseră pe alțiĭ să le adune. O goană furioasă după banĭ începu, și la *Forno,* acea strașnică închisoare, de unde se deschidea adese orĭ numaĭ ușa spre Iali-Chioșc și piața de moarte de pe malul Măriĭ, se așternură rogojinile de odihnă pentru Constantin Mavrocordat și ceata luĭ grecească, de la cari se cerea ca preț de răscumpărare cele cincĭzecĭ de milioane. Nicĭ patriarhul, Ioanichie

---

«Der Waiwode Constantin in der Wallachey, so vor 2 Jahren selbiges Fürstenthum behalten, ist wegen vieler wieder ihne bey der Portten eingebrachten Geschwerde, dass er seine Gläubigere nicht bezahle, ab —, und der Woiwode Račkowiza dargegen eingesezet worden».

[1] Pentru toate aceste lucrurĭ, a se vedea știrile, cu totul concordante, din Comnen Ipsilanti, *Gen. Cantacuzinilor* și Ienachi Kogălniceanu.

Carageà, nu scăpă de urgie: archiereii dușmanĭ se ridicară asupra lui și, o chilie în Atos îĭ adăposti mazilia [1].

De un Vizir ca Hamid-Hamza, care fu scos după cîteva luni, în Octombre, ca batrînul Mustafà Behir chiar, căruia-ĭ era pastrata o administrație mai lungă, n'avea să se sfiască Stavrachi. Racoviță i se dădu cu totul în mîni, nevăzînd aiurea scăparea. El pîri pre Dudescu, a doua zi după ce-l facuse baș-boier — cu porunca ca nimic să nu se urmeze fara sfatul lui [2]. Nazîrul Brailei, ce pecetluise averile lui Mavrocordat și era socotit ca raspunzator pentru dînsele, veni la Bucureștĭ și aruncâ în temnița dintr'o singura lovitură pe «toți boierii» cari se împărtașiau de răspunderea sumelor disparute. Ceĭ doi Cantacuzini, Pîrvu și Mihai, se gasira alaturi de Racoviță, vărul Domnuluĭ, de Știrbeĭ, de Grecul Ștefanachi și de amîndoi Dudeștiĭ. Și, pe cînd vuietul mulțimii îl înștiința de apropierea unei rascoale, nenorocitul stăpînitor cu numele se dadea, cu o furie ce-l distrugea, la patima rușinoasa a beției, arzîndu-se cu apa de melisa pe care și-o dădea pe gît ziua și noaptea, în cantitățĭ prodigioase, ca sa mai uite ce este și ce putea să fie [3].

În Ianuar 1764, mahalalele Bucureștilor îșĭ pierdură răbdarea față de birurile ce plouaŭ și de suferințele boerilor, cari, ori-cît ar fi fost de lacomi și egoiștĭ, erau și eĭ din aĭ țerii. Porțile temniții fura sparte și, văzîndu-se lanțurile celor liberați, mulțimea. aprinsa de mînie, se îndreptă spre conacul unde venise omul împaratesc cu cercetarea. și spre Curte. Aicĭ Domnul trăgea de moarte, și cîteva sticle de apa de melisă isprăviră lucrul început și urmat de atîtea altele. Racoviță muri beat, precum trăise bețiv, — la 28 Ianuar 1764 [4].

Aceasta era o pierdere pentru Stavrachi, dar una care se putea repara: mai eraŭ frațĭ racovițeștĭ și, precum prevăzuse capigiul ce îndemnase pe boieriĭ ieșiți din temniță a-șĭ sta pe la casele lor, căci dupa puterea lui Stavrache, poate să se facă Domnia iar prin mîna luĭ [5], el căpata cuca pentru beizadea Ștefanachi.

---

[1] Comnen Ipsilanti, pp. 395-6.

[2] *Geneal. Cantacuzinilor*, p. 134.

[3] *Genealogia*, *l. c.* și Comnen Ipsilanti, p. 393.

[4] Note contemporane, în *Biserica ortodoxă*, XIV, 73; după Ienachi Kogălniceanu: 27. Cf. *Geneal. Cantacuzinilor*, p. 137.

[5] *Geneal. Cantacuzinilor*, p. 138.

Pe Vizir nu-l maĭ întrebase, ci se adresase de-a dreptul Sultanuluĭ —, ἀμέσως μὲ τὴν Βασιλείαν, scrie analistul grecesc al timpuluĭ [1]. La 22 Mart îșĭ făcea ieșirea din capitală Ștefan-Vodă, omul luĭ Stavrachi [2].

I se păru acestuia că se maĭ pot da acum cîteva loviturĭ care să-l lase singur stăpîn în lumea grecească. El știa bine că Nicolachi Suțu umblă după Dragomanat și înțelegea ce primejdie ar ieși pentru propria sa situație, dacă dușmanul de moarte și-ar ajunge scopul. Pe de altă parte, setea de a se încununa Domn în moștenirea neamuluĭ săŭ a luĭ Grigore Ghica ĭ era cunoscută. Și, de curînd intrase ca medic în palatul împărătesc [3] un Gheorghe saŭ Iordachi Carageà, ruda unuĭ patriarch și fiul luĭ Scarlat, bătrînul și respectatul Dragoman olandes.

Așa încît, maĭ dînd un asalt Împăratuluĭ, cu ajutorul Turcilor ce-ĭ stateaŭ la disposiție pentru slujbe de taină, el cuceri și aceste două cetățĭ ce i se împotriviaŭ încă: la 29 Mart, se declara mazil Grigore Callimachi, iar la 30 Iordachi Carageà intra ca stăpîn în cancelaria tălmăcirilor [4].

Dar Domnia de fapt a luĭ Grigore Ioan-Vodă fu zăbovită cîteva săptămînĭ prin negocierile Porțiĭ cu Stankiewicz și cu partida polonă care cerea ajutorul Turcilor, pentru a se împotrivi încălcărilor rusești, negocierĭ care cereaŭ încă presența vechiuluĭ și încercatuluĭ Dragoman. Abia la 14 Maiŭ, Ghica ieșia, după obișnuitele audiențe, din Constantinopol [5]. La 27, stil vechiŭ, «oameniĭ împărăteștĭ» se aflaŭ în Galațĭ [6]. Vestea mazilieĭ ĭi sosise Domnuluĭ la 27 Mart după același stil, și el se puse în mișcare spre Constantinopol, abia la 12 April următor [7], supt supraveghiarea luĭ Unchiar-Salahor [8], avînd ca *mehmendar* pe Stolnicul Beldiman [9], și ducîndu-șĭ în urma rădvanelor «argălăcul» în care păzite de seimenĭ [10].

* * *

[1] Comnen Ipsilanti, p. 398.
[2] În acest volum, p. 21, No. XIII.
[3] Comnen Ipsilanti, *l. c.*
[4] În acest volum, pp. 21-2, no. XIII.
[5] *Ibid.*, p. 22, no. XV.
[6] Iorga, *Documente și cercetărĭ*, p. 37.
[7] *Ibid.*
[8] P. 38.
[9] P. 40.
[10] *Ibid.*

Mazilia luĭ Grigore Callimachi, mazilie asupra căreia nu știm nimic, căcĭ el nu era un rîvnitor de Domnie cu orĭ-ce preț, ci o fire blajină mulțămită cu liniștea și fericirea casnică —, această perioadă de odihnă înnaintea uneĭ Domniĭ de zbucium și uneĭ morțĭ tragice ținu treĭ anĭ de zile. «Iar Domnul», spune Ienachi Kogalniceanu, povestind despre Grigore Alexandru Ghica, «dupa ce se apropiese treĭ anĭ a Domnieĭ Sale, aștepta din zi în zi ca să-ĭ vie mazilia» [1].

Nu e tocmaĭ așa. Pe această vreme un Domn n'avea măcar treĭ anĭ de zile înnaintea sa, ci cu oare-care încredere el putea să lucreze numaĭ între numirea sa și întăiul mucarer, iar, de aicĭ, între o reînnoire a Domnieĭ și cealaltă. Aniversara întronăriĭ era astfel totdeauna pentru aceștĭ ambițioșĭ nenorocițĭ un timp de grija deosebită, cînd eĭ nu știaŭ ce o să le vie din zarea drumuluĭ ce ducea la Constantinopol: capuchehaiaua cu caftanul cel noŭ sau Trimisul împărătesc cu mazilia și lanțurile.

Dacă a fost însa pe atuncĭ un Domn vrednic de o stăpînire îndelungata fiind-că știa la ce s'o întrebuințeze, el e fără îndoiala Grigore Ghica. Era și el un om încă tînăr, avînd toată energia ce trebuie pentru a tăia brazdă în pustiŭ; de și de timpuriŭ încă ramăsese fară tată, el primise toată învățătura trebuitoare unuĭ Grec pentru a se ridica la culmile păstrate aleșilor neamuluĭ săŭ: ca Dragoman, el nu făcu pe nimenĭ să se plînga. Venind în Moldova, țară al căreĭ trecut era de multă vreme strîns legat de trecutul familieĭ sale, care făcuse aicĭ, ca și în țara vecină, mult bine și mult răŭ, adusese binecuvîntarĭ pe buze și făcuse să se verse sînge nevinovat și lacrimĭ, — el înțelese că de la dînsul, nepotul luĭ Grigore Mateĭ-Vodă organisatorul, se cer fapte neobișnuite. Se arătă crutător în strîngerea dărilor, pentru că-șĭ făcea singur socotelile și nu se lasa «mîncat» de nimenĭ; în loc să caute a se întrece cu luxoșiĭ Grecĭ din Constantinopol, cari imitaŭ splendoarea de răŭ gust a stapînilor Turcĭ și eraŭ imitațĭ, la rîndul lor, de boieriĭ noștri, ce-șĭ faceaŭ o cinste în a se apropia de Țarigrădenĭ, el predică prin exemplul saŭ însușĭ părăsirea cheltuielilor ruinătoare pentru o parada fară înțeles: între giubelele de «cumașurĭ» scumpe, între blanile aduse de departe și costînd după greutatea dru-

[1] P. 254.

muluĭ, între veşmintele greoaie, trufaşe ale boierilor Divanuluĭ săŭ, el apăru într'o bună dimineaţă în haine pe care le-ar fi aruncat cu despreţ de la sine un boierinaş ceva maĭ răsărit: într'un «rînd de straie de postav, — libadeà şi giubeà» [1]. Ceĭ ce-l încunjuraŭ îşĭ luaŭ regulat lefile micĭ, dar sigure, şi cine voià maĭ mult decît atîta primia darul de plecare şi rădvanul întorsuluĭ. La judeţe, ţeranul cu dreptatea luĭ era maĭ tare decît cel maĭ cu trecere boier. Cişmele cu apă curată începeaŭ să curgă în Iaşĭ, aducînd cu dînsele sănătatea; pentru o para de car la intrarea în oraş, stradele noroioase saŭ înnecate în praf se acoperiaŭ de podurĭ; de la Chipereştĭ, pe Jijia, unde Nemţiĭ şi Poloniĭ atraşĭ de Millo supt ceĭ doĭ Callimachĭ, fusese aduşĭ acuma ca să lucreze într'o chirhanà saŭ fabrică, sosiaŭ «bale» de postav pentru toate preţurile, menite să servească noua eră de îmbrăcăminte fără lux [2].

Din produsele nouăĭ fabricĭ, Grigore-Vodă trimise şi Sultanuluĭ o probă, «ca să vadă ce odor s'aŭ făcut acestuĭ pămînt». Măria Sa nu găsi nimic deosebit în acest lucru moldovenesc şi el ar fi preferat fără îndoială o blană de preţ, o «vulpe de Mosc» neagră saŭ un juvaier cu pietre scumpe neobişnuit de marĭ şi de limpezĭ. Domnul nu va fi fost mirat şi nu va fi crezut, trimiţînd «peşcheşul», că «astfel de lucrurĭ se trec la Turcĭ», dar, lucrînd ast-fel, el asculta de pornirea sa firească spre o activitate binefăcătoare, precum, fără nicĭ un gînd la complimentele regelelor, dădu şcolilor din ţară cea maĭ solidă organisare din cîte avuse până atuncĭ [3].

Ştia el bine că temeiul uneĭ Domniĭ româneştĭ e mulţămirea prin banĭ a puternicilor Porţiĭ, hrănirea maĭ bine decît concurenţiĭ şi duşmaniĭ a poftelor ce mişunaŭ în Constantinopol, şi, ca orĭ-ce Domn din acest rastimp, el îşĭ alesese Grecul, acela cu care contractase pentru tronul moldovenesc: Stavrachi. Am văzut că acesta avuse destulă putere pentru a da unuĭ Racoviţă ca urmaş în Ţara-Romănească pe cellalt. Astfel, el era Domnul Domnilor, beglerbegul gheaurilor ce stăpîniaŭ în Împărăţia Sultanuluĭ.

---

[1] Ienachi Kogălniceanu, p. 252.

[2] *Ibid.*, p. 251 şi urm.; cf. *Studiĭ şi documente*, V, p. 62, no. 283, şi Hurmuzaki, X, pp. XXXVI-VII.

[3] V. *Ist. lit. rom.* I, pp. 452-4.

Din palatul său de pe ţărm, la Arnăut-Chioĭ, ridicat în faţa pieţiı pe care o deschisese tot mărinimia luĭ de bogataş mîndru, pentru folosul negustorilor ce se coboriaŭ din corăbiı, din această oficină de intrigĭ, spre care se strecuraŭ toţĭ ceĭ ce aveaŭ un dor, legiuit saŭ nelegiuit, de putere şi bogăţie, din această Înnaltă Poartă a Grecilor, unde se înpărţiaŭ cîrje şi tuiurı unora, iar altora darurı pentru tipărirea carţilor saŭ ţinerea caselor în vremı de nenorocire, — de aicĭ pornia toată viaţa politică a Ţeriı-Romăneştĭ. Pentru dînsul, care voià să opereze în linişte, fură ucişı boieriĭ Ştefanachi şi Băjescu, la intrarea în Bucureştĭ a noului Domn. pentru dînsul se stoarse de la ţara, care dăduse din greŭ 7.200 de pungı într'un an, şi darea de jaf a *fumăritului*, pe care văzurăm că o scoase Stavrachi şi în Moldova, prin Ioan Teodor-Vodă; pentru dînsul intrară în temniţă şese boierĭ fruntaşı şi Vodă ieşı cu flinte şi săbiĭ goale înnaintea mulţimiĭ ce-şĭ cerea boieriı; pentru dînsul, în sfîrşit, ceĭ închişĭ gustară din «întunecoasa pogribă», care-ĭ putea linişti pentru rămăşiţa vieţiı lor prescurtate [1].

El ajunse, ameţit de atîta putere, «nebun şi cu totul maniac». dupa judecata cuiva care era atuncĭ la Bucureştı Marele-Spătar al Domnuluı visibil [2]. Nimenĭ nu scăpa de birul către dînsul. şi cine îndraznia să nu-l plătească, apuca drumul surgunuluı. Patriarchul îı dadu cincızecı de pungı, Mitropolitul de Chios. Spătarul Iacovachi Rizu, luară fuga saŭ se înfundară astfel în exil. Răzimat pe prietenia preţioasă a cafegiuluĭ celuĭ mare, ce dădea Împaratuluı această aleasă băutură, el înfrunta pe toţĭ Greciĭ, şi chiar pe uniı Turcĭ puternicĭ, precum cadilischerul şi reis-ul-ulema [3].

Grigore Ghica era dintr'un neam prea bun şi prea mîndru şi avea însuşirı prea deosebite pentru a sta în Iaşĭ ca să primească poruncile capuchehaieleĭ sale maĭ mult decît domneştĭ. Pe de altă parte, Moldoveniĭ, maı departe de Constantinopol şi de influenţa ce se răspîndia de acolo, ţineaŭ seamă mult maĭ puţin decît Munteniĭ de aceştĭ micĭ tiranĭ de neam străin. La Galaţĭ i se spuse Domnuluĭ, şi i se repetâ la Iaşĭ, că boieriĭ, ce se bu-

[1] *Genealogia Cantacuzinilor*, p. 140 şi urm.; Comnen Ipsilanti, p. 398 şi urm.; Ienachi Kogălniceanu, p. 253.

[2] Comnen Ipsilanti, p. 401.

[3] *Ibid.*, pp. 400-1.

cură de venirea în Scaun a unui om atît de lăudat ca dînsul, nu voiesc să fie represintată ţara lor prin acest Stavrachi, pe care ştiuse odinioară să-l gonească. Ghica nu primi cu neplăcere aceste observaţiĭ şi, adăugindu-se şi rugăciunĭ venite de la «Porţĭ mari», ca Grecul învins în lupta din 1764, Nicolachi Suţu, să nu fie cu totul părăsit, capuchehaielîcul se dădu acestuia, pe care Vodă-l îmbrăca, în Iunie, cu caftanul de Vel Sluger [1].

Dacă nu Stavrachi, Suţu mulţămi deocamdată. Dar peste puţin el văzu cu cine are a face şi înţelese că nu va face nicĭ odată avere şi nu va da poruncĭ supt un Domn ca Ghica. Fostul Dragoman avea legăturile sale directe la Poartă, vechiĭ săi prietenĭ, ocrotitorĭ şi îndatoriţĭ, cărora li scria răvaşe închise în plic şi li trimitea peşcheşuri pecetluite. Capuchehaielele nu maĭ eraŭ alta decît ce trebuiaŭ să fie: nişte boierinaşĭ — ne amintim că Suţu era numai Sluger acum —, cari primiaŭ plicurile din geanta călăraşilor de Ţarigrad pentru a le împărţi nedeschise, pentru a trimite răspunsurile şi a da ştirile curente [2].

Dar, cît trăia Stavrachi. Suţu nu putea să-şĭ arăte prin nimic supărarea, ci el era mulţămit că i s'a dat măcar ţara cea săracă, de unde să se poată hrăni potrivit cu leafa de la Domn şi unele afaceri ce mai putea descoperi.

Însă purtarea lui Racoviţă era din ce în ce maĭ nesuferită: ajutoarele ce-i dăduse Stavrachi, un Stati şi Dimitrie, fiul doftoruluĭ Fotachi, întreceaŭ toate margenile. Ţara începu să pribegească peste munţi, în Ardeal, peste Dunăre, în paşalîcul Vidinuluĭ. Paşa de aicĭ ştia foarte bine româneşte şi simţia poate milă pentru noi, ca unul ce era un Moldovangì, născut în raiaua Hotinuluĭ. Toate încercările luĭ Ştefan-Vodă de a-ĭ închide gura prin daruri fură zădarnice: şi prin el se auzi la Constantinopol că de răul luĭ Stavrachi aŭ fugit peste hotar, la Nemţĭ, 70.000 de familiĭ [3].

Îu Maiŭ 1765, se găsi uu alt duşman, şi maĭ mare, care să ajute pe acesta. Vizirul fu surguuit la Mitilene, şi locul luĭ fu luat de Mehmed Muhzunoglu, soţul uneĭ Sultane, care fusese jignită printr'unul din actele de răzbunare ale luĭ Stavrachi.

---

[1] *Documente şi cercetărĭ*, I, p. 44.
[2] Ienachi Kogălniceanu, p. 252.
[3] *Genealogia Cantacuzinilor*, pp. 143-4; Comnen Ipsilanti, p. 403.

Pîrile se înmulțiră, și răscoala ce izbucni în Bucureștĭ le făcu și maĭ înveninate. Poporul din Constantinopol, deprins sa hotărească schimbările, era în fierbere; oastea cîrtia; protestărĭ împotriva nesățiosuluĭ și obraznicululĭ Grec se lipiaŭ pe ușa geamiilor. Aga Ienicerilor, care-l apără multă vreme, căzu, tocmaĭ pentru ca ascunsese tînguirile ce veniaŭ acum de la toțĭ Pașiĭ de pe linia Dunariĭ. Hanul trimise și el cererĭ de pedeapsă. În zădar căută Stavrachi, înspăimîntat, să se strecoare supt norul de furtuna ce se aduna asupra capuluĭ săŭ vinovat, trimițînd în țară fel de fel de sfaturĭ bune, iertătoare, pline de cruțare, care aveaŭ numaĭ defectul de a veni cu mult prea tîrziŭ.

Fulgerul mînieĭ împărateștĭ se coborî, ca de obiceiŭ, hotărîtor pentru viața celuĭ trăsnit de dînsul. Ca și pentru Alexandru Suțu și Linchou, Sultanul chemă pe Vizir și-ĭ spuse să mîntuie cu Stavrachi, spînzurîndu-l. Și Vizirul se grăbi atît de mult, încît, în momentul căințiĭ care nu zăbovi din partea stăpînuluĭ, trupul mareluĭ Grec se clătina de ștreang înnaintea frumosuluĭ palat de la Arnăut-Chioĭ, menit distrugeriĭ, ca al unuĭ hain. Printr'o mișcare de funie, haznaua se îmbogăți cu vre-o mie de pungĭ în acea noapte de 27—28 August, care sfîrși prin moartea cuvenită o lungă carieră de neastîmpăr[1]. Pe cadavru se cetiaŭ aceste rîndurĭ, care cuprindeaŭ îndreptă-

[1] Cf. Comnen Ipsilanti, pp. 404—5; *Genealogia Cantacuzinilor*, pp. 143—4; Ienachi Kogălniceanu, p. 254; Ἱστορία διὰ στίχων ἁπλῶν, περιλαμβάνουσα τὸν βίον καὶ τὰς πράξεις πάσας τοῦ μεγάλου ἄρχοντος καὶ σπαθαρίου τὴν ἀξίαν Σταυράκη, ἔτι δὲ καὶ τὸ κατ' αὐτὸν πολλῶν δακρύων ἄξιον δράμα, τὸ ἐπονείδιστον, δηλαδὴ θάνατον, καὶ τέλος τὸ θρηνωδέστατον, Ἐνετίῃσιν, αψεδ', 1774. Con licenza de' superiori; Catalogul biografic al luĭ Daponte, în Erbiceanu, *Cron. grecĭ*, pp. 193—6; corespondențele diplomatice: germană, Hurmuzaki, *Fragmente*, V, pp. 230—1; prusiană, *Acte și fragm.*, I, p. 385, no. 2; venețiană, Hurmuzaki, IX², p. 65, no. LXIII; olandesă, în acest volum, p. 22 și urm. Iată ce cuprind rapoartele saxone—ms. 2957, V, din Arch. din Dresda —, la datele de 2 și 16 Septembre asupra căderiĭ luĭ Stavrachi și a Domnuluĭ său: «La 23 August a fost arestat Stavrachi: averile i s'au dus în Seraiu, femeia la un cunoscut. S'au arestat Greciĭ și Armeniĭ cu cari avuse a face. E un om puternic, stăpîn absolut pe principate, ce erau pradate de dînsul, urît de locuitorĭ și de Grecĭ, pentru obrăznicie. «Valachiĭ» s'aŭ plîns Hanuluĭ la întoarcerea sa, amenințîndu-l că, dacă nu li se da dreptate, vor arde casele lor și vor fugi în țerile vecine. Poporul constantinopolitan s'a maĭ liniștit puțin.» Cf. Comnen Ipsilanti, p. 407.

ţirea măsurii: «Acesta e capuchehaiaua munteană, blestematul Iordachi Stavracoglu, care, pentru că s'a dovedit că a chinuit pe supuşiĭ muntenĭ, a suferit după toată dreptatea».

Moartea luĭ Stavrachi însemna şi dispariţia aceleĭ umbre a puteriĭ luĭ, ce era Ştefan, Domnul muntean. El fu adus la Constantinopol, despoiat de puţinul produs de pradă ce-ĭ rămăsese, şi, pe cînd urmaşul săŭ, Scarlat Ghica, pornise spre Ţara-Românească, el era dus în exiliul din Lemnos, unde-şĭ ispăşi păcatele de slăbiciune până în toamna anuluĭ următor [1].

Se credea [2] că nicĭ Ghica nu va maĭ rămînea în picioare. Dar cine judeca astfel nu cunoştea adînc motivele căderiĭ luĭ Stavrachi. Că lovitura o pregătise Suţu, căruia acest puternic îĭ stătea în cale, o spune Ienachi Kogălniceanu ca şi ambasadorul olandes: Nicolachi ar fi văzut mîna rivaluluĭ săŭ în omorul frateluĭ Alexandru şi pe dărîmăturile caseĭ spînzuratuluĭ, cumpărîndu-se locul de cel maĭ mare dintre Suţeştĭ, îşĭ durâ case fratele Ienacachi [3]. Şi Nicolachi era capuchehaia, de şi o capuchehaie nemulţămită, a Domnuluĭ moldovean.

Stavrachi pierise, dar Turciĭ, prea leneşĭ pentru a da singurĭ de urma banuluĭ, prin combinaţiĭ şirete, aveaŭ nevoie totdeauna de unul ca dînsul. De drept, puterea învinsuluĭ trecu asupra învingătoruluĭ. Suţu ajunse regisorul tragi-comedieĭ greceştĭ din Împărăţia osmană.

El nu voià să fie numaĭ un stăpîn de fapt, fără nicĭ un titlu, şi nicĭ un fel de onorurĭ oficiale. Stavrachi, afară de doftoria

---

[1] V., pe lîngă izvoarele citate, raportul olandes din 1-iŭ Octombre 1766: «Zecker grieks prins, met name Stephaniza, welke op Lemnos als balling leefde, is te rug geroepen, en men meent dat, indien het prinsdom van Wallacheyen open kwam, hy daermeden wel zoude kunnen werden begunstigt»; şi cele saxone citate: l-ar fi salvat prieteniĭ de la moarte, «indem sie vorgestellet dass dieser Stavraki alle Einkünfte der Wallachey eingezogen und dem Fürsten nur ein Gewisses zu seinem Unterhalt ausgeworfen... Man zeigte auch dem Gross-Sultan einen Brief dieses Fürsten an Stavraki, in welchen er ihn sehr angelegentlich nur um 1000 Thaler bittet um solche seiner Tochter, die sich verheyrathen solle, zur Mitgifft geben zu können». Ghica, — «ein sehr bescheidener Mann, mit dessen vormahligen Regierung die Wallachen zufrieden waren» — raportul din 2 Septembre — a avut audienţa la 13.

[2] Raportul saxon din 2 Septembre.

[3] *Letopisiţĭ*, III, p. 254; vol. de faţă, p. 24.

luĭ, era un om fără cunoştinţĭ, un şiret vulgar; Nicolachi avea cunoştinţă de italieneşte şi maĭ ales de franţuzeşte, şi de mult ţinta şi-o alesese: Marele-Dragomanat întăiŭ şi, pe urmă, după această treaptă, cuca de Domn.

El crezu întăiŭ că va îndeplini prima parte a programuluĭ săŭ de ambiţie în 1765 încă. În Constantinopol bîntuia ciuma, şi tînărul Dragoman Iordachi Carageà fu atins de dînsa, pe cînd se îndeletnicia cu tălmăcirea hîrtiilor luĭ Stavrachi. Suţu ceru şi căpătă, atît locul de Mare-Logofăt al Bisericiĭ, pe care-l avuse mortul, cît şi sarcina de a urmà cu cercetarea hîrtiilor. Dragomanatul era cerut de mulţĭ: de un dr. Festa, Levantin, originar din Corfù, de Alexandru Ipsilanti, ce era tovarăşul de capuchehaielîc al luĭ Nicolachi, de Constantin Moruzi, de Iacovachi Rizu. În eĭ toţĭ, Suţu vedea — şi nu se sfia s'o puie în scris — străinĭ, blănarĭ, «Lazĭ zaheregiĭ», robĭ liberaţĭ, pe cînd el singur putea fi vrednic de înnalta demnitate, ca unul ce se coboria din Grecul ce o ocupase cu maĭ multă autoritate şi strălucire, Alexandru Mavrocordat: nu era oare nepotul de fiŭ al Eleneĭ Mavrocordat, fiica Exaporituluĭ, şi decĭ un Iskerlet-Oglu, ca şi beizadelele luĭ Constantin şi luĭ Ioan-Vodă? Sultanul împrăştiè însă aceste visurĭ strălucitoare puind în locul luĭ Iordachi, ce lăsase copiĭ micĭ, fără avere, pe carĭ trebuià să-ĭ hrănească cineva, — pe Carageà bătrînul, fratele patriarhuluĭ mazil Ioanichie: Scarlat[1], fost dragoman olandes.

Noul tălmaciŭ era bătrîn şi, pentru a se putea înfăţişa cu maĭ mulţĭ sorţĭ de biruinţă la moartea luĭ apropiată, iĭ trebuiaŭ luĭ Suţu banĭ, pe carĭ-ĭ dădea aşa de zgîrcit Domnul Moldoveĭ. În interesul planurilor înnalte ale luĭ Nicolachi, Ghica trebuia scos şi înlocuit prin cel maĭ tînăr, maĭ ascultător şi blînd din candidaţiĭ de Scaun, Grigore Callimachi.

Încă din Novembre 1765 prinse a se vorbi de mazilia apropiată a luĭ Grigore-Vodă. La începutul anuluĭ următor ştirea se tot întăreşte şi, căutîndu-se motive, pentru o întîmplătoare cădere a luĭ Ghica, se găseşte acela că el, în timpul Dragomanatuluĭ sau, ar fi primit banĭ de la Prusienĭ, ca să li sprijine negociaţiile îndrăzneţe. Se numia şi acelà ce ar fi să-l înlocuiască:

[1] Comnen Ipsilanti, pp. 404-5. Cf., la o dată falşă, Ienachi Kogălniceanu, pp. 255-6.

după unii, bătrînul Constantin Mavrocordat, așa orb și surd aproape, cum îl făcuse vrîsta; după alții, Dragomanul Porții, cu toată bătrîneța lui, saŭ Suțu, puternicul capuchehaie. Dar zvonurile conteniră, firește, atuncĭ, cînd, în April, se dădu luĭ Grigore caftanul de mucarer [1].

Dar această întărire în Domnie îĭ fu cea din urmă. În 1767, Suțu izbutia cu stăruințele luĭ și, de hatîrul luĭ, Ghica era jertfit pentru omonimul săŭ dintre Callimachĭ: Grigore Alexandru pentru Grigore Ioan-Vodă.

Încă de la 16 Februar 1767, agentul prusian anunță schimbarea [2], dar abia la 10 ale luniĭ următoare — tot după stilul noŭ, — Grigore Callimachi mergea la Sultan, cu pompa pe care o cunoaștem acum, și-și lua cuca; peste două zile tuiurile fluturaŭ pe stradele Constantinopoleĭ, în sunetele musiceĭ, îndreptîndu-se spre locuința noului Voevod; la 15, acesta ieșia din capitală, și peste două zile el se punea în mișcare spre țara ce i se încredințase din noŭ [3]. «Aŭ plecat», scrie Ienachi Kogălniceanu, «cu mare pompă, luînd pe mulțĭ boierĭ grecĭ aĭ Fanaruluĭ cu Măria Sa, luîndu-șĭ ziua bună de la părințiĭ MărieĭSale și de la toțĭ părințiĭ arhiereĭ, ca cînd știa că nu-ĭ va maĭ vedea» [4].

* * *

Ceia ce-ĭ aduse peirea după abia doĭ anĭ de cîrmuire și atuncĭ cînd putea să maĭ aștepte o jumătate de veac de luptă și strălucire, a fost slăbiciunea sa, răutatea acelor de cari atîrna, și, acum ca și înnainte, primejdiile deosebite ale unor vremĭ grele.

Lista boierilor săĭ, așa cum o înfățișează cronicarul contemporan [5], cuprinde cîțiva cunoscuțĭ boierĭ de țară: un Balș, Lupu, ca Logofăt-Mare, un Paladi, Ioniță, Vornic la el ca și la predecesorul luĭ [6], un Costachi Razu, Hatman, primit de la Ghica în această demnitate. Dintre rude, e Ioniță Sturdza saŭ Ienachi Sturdza, Vornic în Divanul ambilor Grigore-Vodă, «Calmăș Cîrnul» saŭ Ioniță Calmășul, care ocupă acest loc pănă la moarte [7],

1 V. corespondența olandesă, în acest volum, p. 25 și urm.; Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 737, no. MXLIV.

2 *Acte și fragm.*, I, p. 392, no. I.

3 Cf. în vol. de față, *l. c.* și Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 743, no. MLV.

4 P. 255.

5 Ienachi Kogălniceanu, p. 255.

6 V. *Uricariul*, V, p. 391.

7 Xenopol, p. 242, no. XVIII. Documentul citat nu poate fi decĭ din 1760.

un «fiŭ al luĭ Alexandru beizadeà Mavrocordat», decĭ un cumnat, numit deocamdată, — din causa vrîsteĭ luĭ tinere, de sigur, — numaĭ Cămăraș, socotitor al Curțiĭ domneștĭ. Străiniĭ, carĭ aduc baniĭ și daŭ sprijinul de intrigĭ, sînt represintațĭ prin maĭ puținĭ boierĭ și maĭ cunoscuțĭ decît aĭ luĭ Grigore Ghica. Iordachi Alistarh, Vistiernicul, înlocuit apoĭ prin Grigore Hrisoscoleŭ, alt Grec[1], era Comis în a doua Domnie a luĭ Constantin Racoviță[2]; Spătarul Millo e starostele de Cernăuțĭ care a dat luĭ Boscovich, în trecerea luĭ pe acolo, o notiță prețioasă despre Moldova: el ajunsese la Spătărie încă supt Ghica[3]; Costachi Bibică Postelnicul e dintre Roseteștĭ[4]; Banul Arghiri Bostangioglu e acela prin care în 1759 țara voise a-șĭ înfățișa plîngerile împotriva luĭ Stavrachi gonit[5]; Aga e fiul luĭ Antiohi Carageà, care nu-șĭ începea atuncĭ rostul în afacerile noastre: singurul *homo novus* între aceștĭ «Grecĭ a Fănaruluĭ» de carĭ vorbește Kogălniceanu, care ține năcaz Domnuluĭ, pentru cine știe ce daraverĭ particulare ale luĭ, e doar Serdarul, un Dumitrașcu Capolan.

După acelașĭ cronicar, Callimachi, asupra căruia buna cîrmuire a luĭ Ghica făcuse o adîncă întipărire și care căuta să-l urmeze prin maĭ multe reforme administrative — avem de la dînsul întăiŭ o orînduire a legăturilor dintre țeranĭ și proprietarĭ[6], o fixare a goștineĭ, de care vorbește cu laudă și Canta[7], măsurĭ pentru a atrage locuitorĭ de peste hotar în țară saŭ a da o poporație nouă tîrgurilor pustiĭ[8], — ar fi dus imitația prea departe, luîndu-șĭ și ifosul disprețuitor de care predecesorul săŭ n'ar fi fost lipsit. Se arătă astfel «strașnic» cu precugetare, înfruntător cu «cuvinte proaste», adecă cu ocărĭ, «mîndru» în chip de «nespus», și nedrept. Boieriĭ jignițĭ prin această purtare și prin îndepărtarea lor din boieriĭ protestă atuncĭ pe calea cea maĭ potrivită ca să fie repede ascultațĭ, împăcațĭ și înnălțațĭ. Trec la

---

1 În acest volum, p. 583, no. XXIV.
2 Ienachi Kogălniceanu, p. 229.
3 *Ist. lit. rom.*, II, p. 492.
4 Hurmuzaki, *Supl.* I¹, p. 685; cf. și tabla din *Acte și fragm.*, II.
5 Ienachi Kogălniceanu, p. 237.
6 Vol. de față, pp. 580-3, no. 24.
7 Cf. *Uricariul*, I, pp. 338-41; Canta, pp. 192-3.
8 Cf. actul citat pentru goștină și, în acest volum, pp. 458-60, no. 1017.

Tatarĭ treĭ Costăcheştĭ: Ienachi, Iordachi, Ilie; Filip Catargiu, fugar şi în altă pribegie supt Callimachĭ, Sandul Sturdza; un boier din Divan: Stolnicul Cuza, şi boierĭ maĭ mărunţĭ: Buhuş, Miclescu şi alţiĭ, «până la optsprezece boierĭ». Un Constantin Costachi, fiul luĭ Iordachi, zis Venin, merge cu un arz la Împăratul, aşteaptă Vinerea mergeriĭ solemne la moscheie, îl întinde ciohodaruluĭ, care i-l iea din mînĭ la un semn al Sultanuluĭ, totdeauna doritor de ştirĭ directe. Dar Nicolachi e chemat să dea lămurirĭ, şi ele sunaŭ prea biue ca să poată fi răspinse. Moartea luĭ Iordachi Costachi, tatăl aducătoruluĭ plîngeriĭ, încheie lucrurile, şi oposiţia aşa de zgomotoasă se înneacă în bielşugul slujbelor pe care le dă Domnul, ce ar fi voit maĭ bine ca ele să-ĭ fie cerute altfel decît prin tînguirĭ pe care Împăratul nu le uita nicĭ-odată: căcĭ «Împăratuluĭ întrase în inimă ca un cuiŭ acest arz, şi păzia vreme» [1].

Afacerea a făcut mult zgomot la Constantinopol şi iată cum s'a petrecut:

Costăcheştiĭ jucaseră supt Ghica un mare rol, pe care-l pierdură supt Callimachi. Eĭ n'ar fi luat însă calea Bugeaculuĭ şi n'ar fi cutezat a se înfăţişa Serascheruluĭ tătăresc de acolo, nicĭ a aşterne arzurĭ către Împărăţie şi a le supune Sultanuluĭ la o ocasie publică şi solemnă, dacă unele greşelĭ ale nouăĭ cîrmuirĭ nu li-ar fi dat motive binecuvîntate pentru a pîrî pe Domn. Anume, venind în ţară, încărcat de datoriĭ, la Suţu, la Alexandru Ipsilauti — 200 de pungĭ încă din Domuia d'intăiŭ — şi zorit să le plătească, el puse o dajde îndoită pe Mart 1764. Locuitoriĭ fug, dar nu ceĭ din adîncul ţeriĭ, saŭ orĭ-carĭ locuitorĭ de graniţă, ci numaĭ ţeraniĭ din părţile Lăpuşneĭ, Orheiuluĭ şi Soroceĭ.

Căcĭ la hotare se petreceaŭ lucrurĭ marĭ, maĭ marĭ încă prin urmările ce eraŭ să aibă. Ţarina, ucigaşa şi moştenitoarea fără drept a bărbatuluĭ eĭ, se arătase una din firile cele maĭ bine înzestrate în cîrmuirea Statelor, dar în acelaşĭ timp unul din sufletele cele maĭ lacome de cucerire, împilare şi faimă. Moartea nevolniculuĭ August al Polonieĭ îĭ dăduse prilejul de a se amesteca, pentru a impune acestuĭ regat al anarchieĭ uşuratece şi egoiste un rege cules în măturăturile odăiĭ sale de culcare. În acelaşĭ timp, ea suflâ în jocul neînţelegerilor religioase, care nu

[1] Ienachi Kogălniceanu, pp. 256-7.

erau, de sigur, una din mișcările de care Polonia avea nevoie pentru restaurarea și dezvoltarea eĭ. Supt ochiĭ lacomĭ aĭ vecinilor, ce pîndiaŭ din toate părțile, se organisaŭ confederațiĭ, se ridicaŭ steagurı și se pronunțaŭ cuvîntărĭ. Disidențĭ religioșĭ, prietenı aı Rușilor ce nu puteaŭ decît să încalce, confederațĭ catolicı, prietenı aĭ Francesilor, ce nu eraŭ în măsură să ajute, se frămîntaŭ între sine, dușmanı fără să-șĭ dea samă aĭ țeriĭ și poporuluĭ lor, pe cînd teritoriul moștenit de la strămoșĭ era luat pe încetul în stăpînire de armatele «Împărăteseı».

In acelașı timp cînd în Polonia puterea moscovită se impunea prin ispite și amenințarĭ, creștiniĭ din Împărăția turcească nu eraŭ uitațı de parinteasca Ecaterina a II-a. Se deschisese pentru dînșiı, de puțină vreme, un adăpost dincolo de Nistru, o slobozie de spionaj, ispită și reclamă, în așa zisa Sîrbie Nouă. Și în toate parțile mergeaŭ cuvioșı părințı, cu mînile prea aspre pentru mătaniı, și cu genunchile prea țapene sa să fi îngenunchiat adesea înnaintea icoanelor, cari vorbiaŭ umililor, necărturarilor și săracilor satenı din vechia Moldovă a Turcilor despre binefacerile ce-ı așteptaŭ dacă vor pribegi pe întinsele pămînturĭ pustiı ale stapînitoareı pravoslavnice. Iată de ce, într'o vreme cînd, fără nicĭ o nevoie aparenta, se schimbâ Hanul Crimeiĭ, numindu-se tot vechiul Arslan-Ghiraĭ [1], cînd de Tott străbătea Moldova, unde era primit cu placere de Domn, pentru a pregăti pe Hanul noŭ Arslan în vederea împrejurărilor ce se așteptaŭ [2]; cînd se anunța din Moldova Turcilor ca 10.000 de Rușĭ, cu tunurı și bombe din belșug, se primbla în voie dincolo de Nistru [3], locuitoriĭ din șesurile rasaritene ale Moldoveĭ știaŭ că pentru nenorocițĭ ca dînșiĭ se afla dincolo de marele rîŭ de hotar un adăpost, unde-șĭ pot afla fericirea [4].

Poarta afiâ prin boieriĭ paraponisițĭ, despre această pribegire, și Suțu trebui să explice, ca unul ce era în întăiul rînd răspunzator; el îngăimă că ar fi de vină Tatariĭ, dar, din Crimeia, el fu dat de minciună. Se auzi îndată că aŭ plecat și mulțĭ boierĭ

[1] Hammer, table și Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 744, no. MLVII.

[2] V. maĭ ales *Supl.* I[1] citat din Hurmuzaki, p. 747 și urm.; *Memoriile* luĭ de Tott, partea a doua; *Acte și fragm.*, I, p. 396; vol. de față, pp. 28-9 no. XXV; *Studiĭ și doc.*, I, p. 73.

[3] *Acte și fragm.*, I, pp. 396—7.

[4] V. și Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 751.

în Bugeac: la aceasta, el dădu lămurirea că, nedîndu-li-se dregătorii ca să se sature prădînd, ei aŭ găsit cu cale să lucreze astfel împotriva Domnuluĭ, și ceru un ferman ca eĭ să fie aduşĭ înnapoĭ. Fermanul de întoarcere fu, în adevăr, acordat, dar se ceru și Moldovenilor, printr'un Trimis anume, să arăte în scris de ce aŭ a se plînge. Atuncĭ porni maĭ curînd, din ascunzătoarea sigură a Bugeaculuĭ, tînărul Costachi, care dădu, în ziua de 9 Octombre, Vinerĭ, arzul pecetluit al oposițieĭ, în care se denunțaŭ birurile marĭ ale Domnuluĭ, adăogîndu-se că ceĭ optsprezece pribegĭ — cifra e aceiași în cele două izvoare de căpetenie[1] — sînt gata a veni la Constantinopol pentru ca să arăte lucrurile maĭ răspicat, prin viŭ graiŭ. Suțu e chemat la pîră: el spuse că sistemul fiscal e întocmaĭ ca supt Grigore Ghica, adecă opt șferturĭ de cîte 110 pungĭ — de fapt se luaŭ, în 1764, nu 55.000 de leĭ la șfert, ci numaĭ vre-o 25.000 —, că fuga la Tatari a ajuns un nărav pentru boieriĭ moldovenĭ. Costachi afirmă din noŭ că motivul plecăriĭ nu e altul decît birurile marĭ și «pentru că nu pot suferi șepte Domnĭ în loc de unul», ceia ce însemna să se arăte cu degetul Suțu, cel maĭ mare și maĭ lacom din ceĭ șepte. Se orînduiește o cercetare la Căușanĭ, unde se țineaŭ pribegiĭ, și pănă atuncĭ Suțu îĭ înnegrește față de Turcĭ, dînd un «memoriu, în care înșiră istoricește pe Domniĭ moldovenĭ ce s'aŭ hainit împotriva Împărățieĭ și că Împărăția, ne maĭ putînd suferi astfel de hainiĭ ale lor, a dat Domnia Grecilor; ceia ce Romîniĭ nevoind să îndure, fac necontenit astfel de mișcărĭ și pîrĭ mincinoase împotriva Domnilor grecĭ; și enumeră arzurile făcute de Moldovenĭ în deosebite rîndurĭ împotriva Domnilor grecĭ, care scrie el cum s'aŭ descoperit mincinoase pe acele timpurĭ; precum, spunea el, e și acesta de acum». Pentru a-șĭ întări asigurările, el dă și un alt arz, din partea țeriĭ întregĭ, care mărturisește că e bun Domnul și oferă cincĭ sute de pungĭ Porțiĭ, numaĭ ca el să fie păstrat. Cumpărîndu-se și Ceauș-Bașa, urechile Turcilor se astupă cu totul pentru astfel de plîngeri. Iar un peșcheș către Han hotărește pe acesta a face din toată inima împăcarea între creștinĭ. În Divanul din

[1] Ienachi Kogălniceanu, *l. c.* și Comnen Ipsilanti, p. 412. Pe lîngă ele, cf. Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 750, no. MLXVII și pp. și n-le urmatoare: aicĭ cifra e de șeĭsprezece numaĭ; *Acte și fragmente*, I, pp. 396-7.

1768 al lui Callimachi stă înnaintea tuturora Manolachi Costachi Mare-Logofăt şi un alt Costachi, Marele-Spătar [1].

Încetul cu încetul războiul noŭ dintre Ruşĭ şi Turcĭ, pentru amestecul dominator al celor d'intăiŭ în Polonia, se apropia. Mulţĭ în Constantinopol căutau să-l împiedece, dar duşmaniĭ păcii eraŭ destul de numeroşĭ pentru a hotărî dezbaterea. Între eĭ, nicĭ unul nu uneltia maĭ mult decît Nicolachi Suţu.

El vedea strecurîndu-se vremea şi prelungindu-se vrîsta luĭ Scarlat Carageà, fără ca acesta să se înduplece a ieşi din Dragomănie de hatîrul lui. Să-ĭ aştepte moartea, i se păru prea lung. Într'un războiŭ era vădit ca pentru a merge cu lagărul. suferind greutăţile drumuluĭ şi oboselile lucruluĭ, mult şi pripit, trebuia alt cineva decît bătrînul Carageà. Acel înlocuitor era sa fie el, şi de aicĭ, din cancelaria Dragomanuluĭ, orĭ-ce uşă ducea la Domnia romanească.

Din Moldova, al carui Domn ţinea pe lîngă sine pe secretariul Nagni [2] şi trimise pentru spionaj în Polonia pe de La Roche. veniaŭ scrisorile pe care le voià Suţu, scrisorĭ de necontenită aţîţare. La început Turcii le primiaŭ cu neîncredere, cu revoltă chiar ni se spune astfel că în Maiŭ raportul luì Callimachi fu rupt de Vizirul Muhzun-Oglu înnaintea capuchehaieleĭ, adecă luĭ Suţu, cu ameninţarea că, dacă Voevodul va urmà cu asemenea imnuri războinice, i se va rostogoli capul [3]. Nota dominantă, de şi umbrită de acum înnainte, rămase, fireşte, însă tot cea veche, singura pe care Nicolachi o asculta cu plăcere.

Înnainte de începerea lupteĭ, pe care toată lumea o vedea că nu poate fi înlăturată, Ruşiĭ avură grija să strecoare în principate, ca şi în alte puncte critice ale Împărăţieĭ turceştĭ, emisari şi mai numeroşi, purtînd manifestele, cărţile de răscoală ale Împarătesei. Se ştie ce ispravă a făcut în Ţara-Romănească agentul Carazin, ofiţer în activitate, care porni pe la mănăstirĭ, pentru a se înţelege cu boieriĭ iubitorĭ de creştinătate supt ochiĭ, închişĭ pentru asemenea priveliştĭ de trădare, aĭ luĭ Alexandru-Vodă, tînărul fiŭ şi urmaş al luĭ Scarlat Ghica [4]. Grigore

[1] *Uricariul*, XVI, p. 54.
[2] V. asupra luĭ art. mieŭ citat din *Literatură şi arta romînă*.
[3] *Acte şi fragm.*, I, pp. 392-3.
[4] V. *Genealogia Cantacuzinilor*, p. 154 şi urm.; Iorga, *Călătoriile în Rusia ale luĭ Mihail Popovicĭ*, Arad, 1901.

Callimachi, îndemnat de Suţu şi amintindu-şĭ de răul pe care i-l făcuseră Ruşiĭ, în 1767, cu emigrările, nu fu atît de iertător pentru uneltirile drept-credincioase. Din potrivă, el puse să se cerceteze cu cea maĭ mare luare aminte după aceştĭ evanghelištĭ aĭ cuceririĭ creştine.

Astfel fu prins întîiŭ, prin Maiŭ, individul Alexeĭ Iancorov, ofiţer ca şi Carazin, dar care, în loc să îmbrace ca acesta rasa unuĭ călugăr, se înfăţişase în ţară, prin Ţinutul Tutoveĭ, după cît se pare, ca «desemnator de peisagiĭ», pentru fixarea pe hîrtie a cărora îĭ trebuia numaĭ decît să intre în legăturĭ cu toţi maziliĭ şi nemulţămiţiĭ din partea loculuĭ. El fu prins, adus la Iaşĭ, pîrit Porţiĭ, şi, după o poruncă din Constantinopol, spînzurat.

Nu ştim ce soartă a avut, puţin după aceia, nu anume Dimitrie «Cernacapsas», care locuise în alte timpurĭ Moldova, ca supus împărătesc şi trecuse numaĭ pe urmă în slujba Rusieĭ. La el se găsiră iarăşĭ scrisorĭ, care fură iarăşĭ înnaintate luĭ Suţu, iar de acesta Mareluĭ-Vizir. Ambasadorul rus Obrescov, care-şĭ dădea toate silinţele pentru a acoperi asemenea acte de duşmănie faţă de Turcĭ, se amestecâ înnainte de a se lua o hotărîre în privinţa celuĭ de al doilea spion, cu care nu ni se spune cum rămase [1].

Puţin după aceasta, trupele ruseştĭ, supt comanda coloneluluĭ Weissmann, înnaintară către hotarele turceştĭ, gonind înnaintea lor, ca pe o turmă fără apărare, pe confederaţiĭ duşmanĭ. Aceştia se refugiară în Moldova, şi «generalisimul armateĭ polone», contele Potocki, care trecuse altă dată cu atîta trufie şi într'un alaiŭ aşa de strălucit, în drumul spre Constantinopol, contele Potocki se ascunse şi el în posesiunile Domnuluĭ, unde rămase până în toamnă [2].

Turciĭ, a căror politică era condusă încă de Vizirul Muhzunzadè, nu se arătară încîntaţĭ de aceştĭ oaspeţĭ, şi merseră chiar pînă acolo, încît, călcînd legile umanităţiĭ şi ospitalităţiĭ orientale, eĭ trimiseră un capugiŭ pentru a-ĭ goni [3]. Dar zelul luı

[1] V., pentru aceste două casurĭ, Hurmuzaki, *Supl.* I [1], p. 757, n-le MLXXVIII-IX; VII, pp. 56-7, no. XLV; p. 61; *Fragmente*, V, p. 254; *Acte şi fragm.*, I, p. 399; în acest volum, p. 31, no. 30.

[2] Cf. *Studiĭ şi doc.*, I—II, p. 731: 31 Novembre 1768; Hurmuzaki, *Supl.* I [1], p. 759; p. 763, no. MLXXXVI; *Fragmente*, V, p. 256.

[3] *Acte şi fragm.*, I, p. 399; II, p. 3.

Weissmann, care voià să puie mîna pe uniĭ fugarĭ chiar dincolo de hotarele pe care nu-ĭ era era îngăduit să le treacă în plină pace, și lăcomia Cazacilor din oastea sa, carĭ auzise că Evreiĭ polonĭ ce fugise la Tatariĭ din Bălțĭ, aŭ averĭ cu dînșiĭ, sfărîmară tot ce lucrase pînă atuncĭ doritoriĭ păciĭ. Îndată ce aflâ de această năvălire, Callimachi încunoștiință pe Suțu, și acesta dadu făra întîrziere Turcilor însemnata veste. Pentru a-ĭ ațîța și maĭ mult pe aceștia, sosiră în curînd și scrisorile de somație, foarte obraznice, pe care, împotriva tuturor regulelor de cuviință internațională, colonelul le adresase Domnuluĭ și Pașeĭ de Hotin[1]. Pedeapsa luĭ Weissmann, care fu revocat, și a Cazacilor prădalnicĭ, carĭ suferiră moartea, nu maĭ puteaŭ ajuta nimic.

La 7 August, Hamza-Pașa, ce fusese la Hotin[2], fu numit Mare-Vìzir, și Domnul Moldoveĭ primì porunca de a găti treĭ magazine de zaherea lîngă hotare, ascultînd în toate de Pașa de la Bender[3].

Dar hotărîrile definitive se luară în Octombre, cînd o întreagă serie de schimbărĭ puse toată Împărăția turcească pe picior de razboiŭ.

Se începu întăiŭ cu Dragomanul. Pentru bătrîneța luĭ înnaintata, Scarlat Carageà fu scos la 9 Octombre, și urmașul săŭ, care parasi capuchehaielîcul Moldoveĭ, de unde lucrase până atuncĭ, fu Nicolachi Suțu[4]. Hanul Aslan Ghiraĭ se păru prea slab, și din surgunul, unde se afla încă din 1764. fu chemat Crîm-Ghiraĭ, care sosi în cele maĭ bune disposițiĭ războinice, asigurîndu-șĭ stapîniĭ că nu-ĭ va fi greŭ a duce pe Țarină în lanțurĭ înnaintea mareluĭ și adevaratuluĭ Împărat. Îndată după sosirea acestuĭ cavaler laudăros, Vizirul, ce se îmbolnăvise saŭ îșĭ presinta demisia îmbolnăvindu-se, fu înlocuit, la 20 ale luniĭ, cu Nișangiul Mohammed-Emin-Pașa[5]. Hanul, îndemnat de capuchehaia sa, arata cu energie Porțiĭ ca nu se poate ca la un timp de razboiu un tînar neîncercat ca Alexandru Ghica să conducă Țara-Romaneasca și că, trebuind un om matur și cu pricepere, numirea luĭ Grigore Ghica se impune, cu atît maĭ mult cu cît

---

[1] *Acte și fragm.*, I, p. 400, no. 3; II, p. 8, no. 3.

[2] Comnen Ipsilanti, p. 417.

[3] Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 763, no. MLXXXVI; *Acte și fragm.*, II, pp. 3, 9.

[4] V. Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 767, no. MXCIII; vol. de față, p. 30, no. 28. Cf. Comnen Ipsilanti, p. 418: 17 Octombre pentru numirea luĭ Suțu.

[5] Tablele luĭ Hammer și Comnen Ipsilanti, p. 418.

acesta se ofere a contribui cu treĭ sute de pungĭ la nevoile războiuluĭ: Sultanul zăbovi întăiŭ răspunsul, dar la urmă el trebui să se înduplece, și la 28 Octombre primia caftanul Grigore-Vodă, care plecă spre Țară la 10 ale luniĭ următoare[1]. La 4 Novembre Suțu scotea pe bătrînul patriarch și-l făcea să fie surgunit la Atos[2]. În sfîrșit, veni un noŭ Reis-Efendi și Muftiul, dușman al războiuluĭ, muri de năcaz[3].

Callimachi vedea decĭ războiul înnaintea ochilor, și la început va fi fost poate și el încălzit de dînsul ca toată lumea: în adevăr, se credea că această campanie va fi de o ușurință tot așa de extraordinară ca și folosul ce se aștepta de la dînsa: era doar strînsă o minunată oaste de cîteva sute de mii de oamenĭ, era un Sultan energic, era un Han cu sufletul de foc și Poloniĭ, cari oferiaŭ Turcilor a li da Podolia în situația principatelor noastre, se îndatorise a contribui cu provisii și trupe la biruință.

Dar în curînd cererile și greutățile copleșiră țara. Porunca veni în toamnă ca din baniĭ țăriĭ să se facă zaherea la Țuțorești, lîngă Renì, la Fălciiŭ, la Moghila-Răbîii. la Țuțora din Ținutul Iașilor și la Soroca: să fie în toate aceste locurĭ: grîŭ, orz, făină, pesmețĭ. Din două sute cincĭzecĭ de pungĭ, ce i se trimit — și i s'aŭ trimis în adevăr — Domnul va plăti 2.000 de oștenĭ, cari vor asigura Moldova față de sentimentele boierilor, pe cari Suțu-ĭ pîrîse că sînt hainĭ. Callimachi adunâ, în adevăr, în Novembre, cu o leafă de cincĭsprezece leĭ pe lună, un număr de Bulgarĭ, Arnăuțĭ și Românĭ[4].

Tatariĭ încep în iarnă, după obiceiul lor, prin stepa înghețată, o mare expediție de pradă, supt conducerea Hanuluĭ însușĭ și în număr foarte mare. La plecare, Seraskerul Bugeaculuĭ nu-șĭ păzește oameniĭ, cari pradă părțile vecine din Moldova[5]. Peste puțin se întorc, cu laude marĭ de biruință totușĭ, 20.000 de oamenĭ numaĭ, degerațĭ și fără prea multă pradă, cari se adăpos-

---

[1] Vol. de față, p. 30, no. 28; Hurmuzaki, *Supl.* I[1], pp. 708-9, n-le MXCVI, MXCVIII. Aceiași dată ca în raportul olandes se dă în Comnen Ipsilanti, p. 418. Cf. și Ienachi Kogălniceanu, p. 260.

[2] Comnen Ipsilanti, pp. 419, 424.

[3] *Ibid.*

[4] Comnen Ipsilanti, p. 424.

[5] Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 770, no. MC.

tesc în Bender [1]. Crîm-Ghiraĭ moare de rușine — și, pretinde de Tott și de otrava luĭ Grigore Ghica, — la Căușanĭ [2].

Trebuind să facă față la atîtea cheltuelĭ, Callimachi, ce isprăvise pungile de la Poartă pentru ostașiĭ săĭ, cere banĭ, e amînat însa până la sosirea Viziruluĭ, adecă pe cîteva lunĭ de zile. Arnăuțiĭ, din carĭ se alcătuia partea cea maĭ numeroasă și maĭ bună a oștiriĭ, nu se învoiesc, cer plată pentru slujba făcută și, nedîndu-li-se, fiind-că nu era de unde, eĭ se împrăștie. Cu atît maĭ mult, cu cît un Pașă ce, trecînd prin Bucureștĭ, venise încă din toamna în Iașĭ, cu cîteva miĭ de oamenĭ, se apucase să spînzure pentru o ceartă cu Turciĭ săĭ pe doĭ dintre dînșiĭ. Pașa se încearcă a opri pe fugariĭ carĭ apucase spre Bîrlad, dar e învins, și desertoriĭ trec la Rușĭ, fără a-șĭ ascunde cîtușĭ de puțin proveniența [3]. Domnul e pîrît îndată ca îndemnătorul la trădare al foștilor saĭ ostașĭ.

Pașa de Vidin de pe vremea luĭ Ștefan Racoviță, Moldovangĭ-Alĭ, comandà acum la Bender: el cere Domnuluĭ zahereà din acea pastrată pentru Serascher, și tefterdarul, căruia i se va scrie, va ținea sama de aceasta: cum era de așteptat, Callimachi, neavînd asemenea ordine, refusă. Pașa din Hotin reclamă darurĭ, ce nu i se daŭ. Dar peste puțin, în Februar, iată că Rușiĭ atacă regiunea Benderuluĭ și ieaŭ Soroca, arzînd-o. Domnul dă de știre la Constantinopol, cerînd a fi apărat; dar Turciĭ de la hotar, nemulțămițĭ, cum am văzut, de dînsul, iscodesc că el ar chemat pe dușmanĭ, ca eĭ să puie mîna pe zahereaua pe care înnadins li-o pusese la îndamînă [4].

Callimachi nu maĭ găsește drum între atîtea greutățĭ: ar voi mazilia și liniștea la părințĭ în Constantinopol, unde-șĭ trimisese și Doamna. Dar Mihaĭ Suțu avea la el o datorie de o sută cincĭzecĭ de pungĭ și Dragomanul Nicolachi, o alta de peste optzecĭ. Retragerea luĭ Callimachi ar însemna ruina pentru dînșiĭ. Eĭ staruie ca Domnul să rămîie.

Din partea lor, Turciĭ îl găsesc destoinic: eĭ nu se învoiesc

[1] Comnen Ipsilanti, p. 436; de Tott, partea a 2-a.

[2] Ienachi Kogălniceanu, p. 261.

[3] Ienachi Kogălniceanu, p. 162. Cf. *Histoire de la guerre entre la Russie et la Turquie, et particulièrement de la campagne* de MDCCLXIX, Petersburg, 1773, p. 86.

[4] Cf. Comnen Ipsilanti, *l. c.* și Hurmuzaki, *Supl.* I[1], pp. 776—7.

măcar a-l trece în Ţara-Românească, şi, la obiecţia că e sărac, eĭ răspund că-ĭ vor da patru sute de pungĭ, cu o sută maĭ mult decît luĭ Ghica din Bucureştĭ. Împreună cu baniĭ, Suţu trimite însă un răvaş prin care cere datoria către familia sa, şi astfel Grigore e silit a desface din aceştĭ banĭ împărăteştĭ, ce i se încredinţase pentru zaherele, o sută cincĭzecĭ de pungĭ, pe care le trimite cu frate-său Alexandru. Acesta ar dori să rămîie la părinţĭ — νὰ γηροκομῇ μὲ τὴν παρουσίαν του τὸν γέροντα πατέρα σου, «ca să îngrijească cu presenţa luĭ pe bătrînu-ĭ tată». Suţu nu primeşte: fratele Domnuluĭ nu trebuie să steie prea aproape de capuchehaiele, văzînd lucrurĭ ce nu-l privesc. Alexandru pleacă silit, după ce denunţă însă Sultanuluĭ că Suţu a luat banĭ mulţĭ din ţară: peste două sute de pungĭ, — o destăinuire straşnic de primejdioasă pentru toţĭ [1].

Vizirul înnaintează spre Dunăre, unde-l aşteaptă numaĭ provisiile muntene, pentru care se va da în teorie luĭ Ghica guvernul pe viaţă. Suţu se bucură de cea mare trecere pe lîngă dînsul: el vrea Ţara-Românească, dar Sultanul, căruia i se scrie pentru aceasta, răspunde că va trimite să se taie capul Greculuĭ [2].

Se face luna luĭ April: Paşa de Hotin e bătut şi fuge spre Iaşĭ, dînd ştirĭ mincinoase, saŭ măcar premature, Sultanuluĭ, care se proclamă *gazì*, Învingător. La 1[iŭ] Iunie oastea cea mare trece Dunărea şi nu găseşte înnaintea sa nicĭ ajutoare polone, nicĭ grîne moldoveneştĭ, ci numaĭ, după cîteva zile de drum, puţinĭ fugarĭ dintre confederaţĭ, cu noul Han. Iacovachi Rizu, trimis din Constantinopol, e adus în lanţurĭ, fiindcă a trecut pe la ginere-săŭ din Bucureştĭ. Bănuiala apasă ca un nor de furtună asupra enormeĭ armate, ce abia înnaintează, în neştire.

Dragomanul, întrebat ce e de facut, sfătuieşte a porni spre Bender, cînd duşmanul nu se vede încă nicăirĭ. Înnainte de plecare, Domnul Moldoveĭ, care n'a venit la hotar, n'a trimis nimic, n'a făcut drumurĭ, a adus prin neîngrijirea luĭ înnomolirea costisitoare a tunurilor la Larga, e mazilit. Mihaĭ Suţu merge, în calitatea-ĭ de capuchehaie al Moldoveĭ, să-l iea din Scaun, cu fratele şi boieriĭ pe carĭ-ĭ închide Ceauş-Başa, în tabăra de la Mo-

[1] Comnen Ipsilanti, p. 437; Ienachi Kogălniceanu, *l. c.*; *Studiĭ şi documente*, I—II, p. 73.
[2] Comnen Ipsilanti, p. 440; Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 778, no. CXIV; p, 780, no. MCXVIII.

vila Răbîiĭ. La Isaccea încă el ceruse Viziruluĭ pentru a doua oară mazilia, pe care n'o aştepta însă astfel.

Benderliiĭ trimit un rob, Arnăut din ceĭ fugarĭ, care-l pîreşte ca el i-ar fi împins către Ruşĭ. Domnul răspunde numaĭ că omul minte. E îndreptat cu toţĭ aĭ săĭ spre Chilia.

Vizirul rătăceşte spre Bender, apoĭ de aicĭ apucă în direcţia Hotinuluĭ, unde Ruşiĭ aŭ fost, aŭ învins şi se întorc fără a fi luat cetatea. La 24 Iulie, înnainte de această schimbare a mersuluĭ, Constantin Mavrocordat, noul Domn al Moldoveĭ, bătrîn, bolnav şi sărac, vine cu banĭ dăruiţĭ de Sultan în tabăra de la Bender, căutîndu-şi moartea în această ultimă aventură domnească[1]. Trec cîteva zile, şi, la începutul luĭ August, ajunge un noŭ Chehaia-bei şi un noŭ dragoman, Mihăiţă Racoviţă. Suţu e mazil împreună cu acela pe care-l înnălţase, îl «mîncase» şi-l ruinase[2]. Şi Marele-Vizir e chemat înnaintea Sultanuluĭ.

Încă de la 1-iŭ Septembre 1769 îşĭ face intrarea în Constantinopol, între blesteme, un alaiŭ de trădătorĭ, aceĭ ce aŭ dat biruinţa Ruşilor, căcĭ nu se poate s'o fi smuls altfel de la vitejiĭ ostaşi ai Împăratuluĭ, avînd în fruntea lor sangeacul făcător de minunĭ. Temniţa luĭ Bostangì-Başa primeşte pe fraţiĭ Callimachi şi pe ambiţiosul care li pregătise nenorocirea: Suţu.

La 25 August tunurile se descărcaŭ pentru marea biruinţă ce ar fi cîştigat-o Turciĭ la Hotin. Era şi aceasta o minciună, şi în cîte-va zile se va fi lămurit şi zădărnicia acesteĭ speranţe. Turburat de mînie pentru această nouă batjocură, Mustafà avea nevoie să zdrobească vieţĭ pentru a-şĭ alina durerea. Data aceasta, împrejurările nu îngăduiaŭ nicĭ defilarea osînditilor pe strade, nici aducerea lor înnaintea stăpînitoruluĭ, nicĭ marea ceremonie de sînge ce se dăduse la Iali-Chioşc, cu Constantin-Vodă Brîncoveanu şi Alexandru Ghica. În închisoare se tăiară capetele Viziruluĭ şi luĭ Nicolachi Suţu, şi capul desfăcut al tînăruluĭ şi blînduluĭ Grigore-Vodă, ce fusese gîtuit în umbra temniţiĭ sale, fu bătut în piroane cruşite de sînge alăturĭ de celelalte, pe poarta din afară a Seraiuluĭ. Trecătoriĭ bine-credincioşĭ, umiliţĭ de biruinţile gheaurilor, puteaŭ ceti ca o mîngîiere inscripţiile de lîngă aceste jalnice trofee. Pentru Grigore Callimachi *iaftaua* avea următorul

[1] Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 782 şi rapoartele olandese din acest volum.
[2] Hurmuzaki, *l. c.*, p. 784.

cuprins: «Iată capul blestemat al luĭ Grigore Callimachi, fost Domn al Moldoveĭ, care a trădat această Înnaltă Împărăţie, furînd cu îndrăzneală suma de patru sute de pungĭ, dăruite de haznà pentru a pregăti zaherele, şi a dat ghiaurilor, duşmanii noştri, tot felul de hrană[1].

Şi, pe urmă, cînd iertarea tărzie a cruntuluĭ Împărat păgîn desprinse din cuie «capul blestemat», lacrimĭ amare se vărsară asupră-ĭ în căsuţa paşnică de lîngă Bosfor, de unde plecase cu cîteva lunĭ în urma frumosul fiŭ iubit în strălucirea zadarnică a Domnieĭ.

---

[1] Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 788 saŭ Hammer. Omorul e povestit pe scurt în celelalte izvoare narative saŭ diplomatice, adese orĭ citate pană aici.

VI.

ALEXANDRU IOAN-VODĂ

Beizadeaua Alexandru scăpă de moartea care înlăturase pe fratele său «trădător». Dar el nu știu în ce chip mai ascuns să se furișeze către casa părintească, în ce liniște mai adîncă să se facă uitat pe aceste timpuri primejdioase.

Căci și un altul dintre ai lui, Mitropolitul Gavriil, se ridicase, cu adevarat acesta, împotriva Turcilor, despre «păgînătatea» cărora vorbia deschis, în siguranța pe care o avea că s'a încheiat cu lunga și dăunătoarea lor stăpînire în aceste țeri creștine. Cînd oastea ortodoxă se găsia numai la hotare, a căror aparare n'o părăsise Turcii, el ocrotia pe dragomanul lagărului, venit să spioneze înnainte de ivirea «Muscalilor», și făcea să ajungă pănă la «comandirul» lor, Galițin, cereri de ajutor și asigurare, împreună cu plîngeri pentru «asuprelele ce pătimesc lăcuitorii Moldovei» [1]. Cînd Iașii primiră, în sfîrșit, pe oaspeții mult timp așteptați, Gavriil Callimachi, cu mitra și cîrja, în scumpe odăjdii, ieși înnaintea lor pănă la Copoŭ, unde jeliaŭ părăsite chioșcurile de plăcere ale nepoților săi, dintre cari unul fusese acuma jertfit fără vinovăție limpede, iar cellalt se luptà pentru viață în închisoarea din Constantinopol. Jurămîntul de credință către «Împărăteasa Ecaterina Alexievna», mama ocrotitoare a pravoslavnicilor din toată lumea, jurămînt

---

[1] *Arh. romănească* a lui M. Kogălniceanu, ed. a II-a, I, pp. 129—30. Cf. *Histoire de la guerre*, p. 98: «Le prince de Gallitzin reçut le 13 juillet une députation de quelques Moldaves, tant religieux que séculiers, qui lui présentèrent des lettres du Métropolitain de Moldavie Jacob — *sic* — et de l'évêque Dossiphé. Après avoir fait des vœux pour le succès des armées de l'Impératrice et des vrais croyants contre les Infidèles, ils demandèrent au général des sauve-gardes, qu'il leur accorda».

spre care pretind Rușiĭ că fruntașiĭ Moldoveĭ s'ar fi aruncat nerabdătorı, așa încît trebui să se păzească evanghelia și crucea,— se făcu înnaintea luĭ Gavriil [1]. Generalul Prozorovschi, chemat de nevoĭ aiurea, lăsă oblăduirea, care se făcea, ca și înnainte, prin Divan, la care se adăugase Polcovnicul cuceritorilor, înnainte de toate Mitropolituluĭ, ajutat de boieriĭ Ioan Sturdza Vornicul și Păharnicul Alexandru Neculce [2]. Printr'un manifest scris cu multă căldură, el vorbia țeriĭ, deprinsă să-ĭ asculte cuvîntul, despre «izbăvirea noastră, celor de o credință, din robia juguluı otomanicesc, supt a căruĭ silnicie suspinam de mulțĭ anĭ și preste măsură doriam, după urmarea strămoșilor, a vedea aceste prea-slavite isprăvı a mîntuiriĭ noastre», și se bucura, de bună credința, ca un archiereŭ simplu, străbătut de iubirea hotărîtoare a credințiĭ și fără încredere în viitorul smerituluĭ săŭ popor sărac, pentru că Moldova luĭ «se învrednicise a fi supt obladuirea cea creștinească a Împărățieĭ Rosieĭ» [3]. «Luptați-vă pentru lege și pentru patrie», îndemna el pe credincioșiĭ săĭ, adăogind că moartea n'ar fi o primejdie prea mare cînd e vorba de rascumpărarea din vechia robie: «la o pricină ca aceasta, folositoare creștinătățiĭ, nu se cade cineva a cruța, nu numaĭ averile sale, ce nicı însușĭ viața sa» [4]. Bătrînul frate și nepotul mîntuit de la peire nu vor fi gustat prea mult aceste declarațiĭ ale inimoaseı rude.

Dar nu trebuie să credem iarășĭ, că Turciĭ țineaŭ minte prea multă vreme și că urmăriau cu ura lungĭ anĭ de zile pe toțı ceı ce se găsiaŭ într'un neam unde se păcătuise. Eĭ făceaŭ doar de multa vreme, în această epocă de lăcomie și slăbiciune, politica de cîștig personal a momentuluĭ.

Înca de la 1774, anul cînd războiul se mîntuie în favoarea Rusieı, care impune o amnistie — ceia ce permise și luĭ Gavriil a ramînea Mitropolit lîngă Domnul Împăratuluĭ necredincios, precum fusese lîngă Polcovnicul de legea sa —, numele Suțeștilor, carora decapitarea luı Nicolachi nu li speriase maĭ mult de-

[1] *Histoire*, p. 174.
[2] *Arch. rom.*, I, p. 236.
[3] P. 190.
[4] P. 192; *Uricariul*, I, pp. 81—4. Pentru Mitropolitul Gavriil și cultura timpuluĭ săŭ, v. *Ist. lit. romîne*, I-II.

cît spînzurarea luĭ Alexandru ambiția, apar din noŭ. Postelniciĭ Dimitrie, zis Chebap, și Mihalachi, acesta din urmă ginerele luĭ Ioan Teodor, prind iarășĭ a se frămînta după banul stăpînitor [1]. Mihalachi, care era dușmanul luĭ Alexandru Ipsilanti, prigonit din causa luĭ supt Domnia Callimachilor, izbutește totușĭ a-ĭ fi numit capuchehaie, la alegerea Domnilor noĭ [2]. Dimitrie veni și el în Țara-Romănească și fu pus a supraveghia clădirea uneia din corăbiile cerute de Turcĭ [3]. Mihalachi ajunse apoĭ Mare-Dragoman al Porțiĭ, de și «nu știa limbile europene» și nu e scos decît cînd acest lucru se dovedește prea mult [4]. Domnia la Bucureștĭ îl aștepta după mazilia bătrînuluĭ Nicolae Carageà, la 1783. Scos pentru nevoile războiuluĭ ce se deschisese între Rușĭ și Nemțĭ, de o parte, și Turcĭ, de alta, el așteaptă norocul uneĭ păcĭ, care ar lăsa Porțiĭ principatele, pentru a domni din noŭ în ele. Cu toate că n'avea nicĭ o însușire decît o șiretenie, o dibăcie vulgară, el izbutește a lua Țara-Romănească, pe care, cu maĭ multă dreptate, o aștepta tînărul Moruzi, ce lucrase atît de mult pentru încheiarea tratatuluĭ priincios din 1791 [5]. Strămutat apoĭ în Moldova, el lasă aicĭ o rea amintire de apăsare și jaf și pleacă blestemat de țara stoarsă. care-ĭ alipi porecla de «Popușoiŭ-Vodă», mîncătorul de porumb și părintele foameteĭ [6]. O ultimă Domnie, aceasta blîndă și cruțătoare, îĭ era păstrată la Munteni, în ceĭ d'intăiŭ anĭ aĭ nouluĭ veac.

Norocul acesta îl avu însă numaĭ Mihaĭ-Vodă. După tratatul de la Cuciuc-Cainargi începe, în adevăr, o nouă eră și în ceia ce privește familiile dominatoare în mediul fanariot, care dădea Domniĭ. Alexandru Ipsilanti, boierul luĭ Ioan Teodor-Vodă, Postelnicul moldovean pe vremea cînd Suțu cel mic era Comis, se ridicase la o mare trecere printre Turcĭ, cărora știa să le tălmăcească din cărțĭ «evropieneștĭ», ce vorbiaŭ despre întinde-

---

[1] Comnen Ipsilanti, p. 535.

[2] *Ibid.*, pp. 538—9.

[3] *Ibid.*, p. 558; cf. p. 552. În raportul olandes din 26 Ianuar 1782 e calificat de «een schrander man», «un om ager».

[4] *Ibid.*, p. 629. Cf. și raportul olandes din 26 Ianuar 1782; «geen fransch en seer weinig italiaansch».

[5] Cf. *Acte și fragm.*, II, p. 332, no. 1 și articolul: *Un mitropolit de altă dată: Filaret al II-lea*», în *Convorbirĭ literare* pe 1901.

[6] Wolf, *Beschreibung der Moldau*, II, p. 211, n. 9.

rea, bogăția și puterile Statelor necredincioase [1]; și astfel, de voie, de nevoie, Muntenii trebuiră să vadă în 1775 alaiul săŭ domnesc, care deschise o lungă perioadă de cîrmuire părintească și reformatoare [2].

De Moruzi a mai fost vorba, și bătrînul Dimitrie, a căruĭ mamă era o fată a luĭ Alexandru Exaporitul, ca și bunica Suțeștilor, ajunsese până la Bănie, făcînd din fiul săŭ Costachi un Comis-Mare încă de pe vremea luĭ Scarlat Ghica. Nicĭ pe unul, nici pe altul nu-ĭ găsim în Divanul celor doĭ Callimachĭ, dar la 1774 și Constantin Moruzi era Postelnic și se întrecea cu Ipsilanti în cîștigurĭ și stăruințĭ politice. Moruzi ținea pe o fată a Hatmanuluĭ Bașa Mihalopol și era cumnat cu Ipsilanti, soțul uneĭ fete a Banuluĭ Dimitrie [3]. Constantin Postelnicul ar fi luat Moldova, precum rivalul săŭ se înstalase în Țara-Romănească, dacă stăruințile boierilor și voința ambasadorilor Rusieĭ, Prusieĭ, și Austrieĭ chiar, n'ar fi impus Turcilor pe Grigore Ghica, «prins» de creștinĭ în Bucureștĭ la începutul războiuluĭ [4]. Dar la uciderea în 1777 a acestuĭ Domn, osîndit de la numirea sa în asemenea condițiĭ, Moruzi-șĭ căpătă Scaunul urmărit de multă vreme și la care avea drept, după ideile de atuncĭ, ca un *Iskerletoglu* ce era. Scos după termenul legal de treĭ anĭ, prin intrigile tinerilor Mavrocordăteștĭ ce se ridicaŭ: Alexandru, fiul luĭ Constantin-Vodă, și vărul luĭ, Alexandru fiul luĭ Ioan-Vodă, el ar fi dobîndit iarășĭ cîrmuirea într'o țară saŭ în alta, dacă moartea nu l-ar fi prins înnainte de vreme.

Scarlat Carageà, Dragomanul scos de Nicolachi Suțu, fusese numit după înlăturarea de la sine a nedestoinicului Mihaĭ Racoviță, tălmaciŭ al ordieĭ, al lagăruluĭ. În 1775, sprijinitoriĭ săĭ eraŭ hotărîțĭ să-ĭ dea iar Dragomanatul și, găsind piedecĭ în alte influențe și stăruințĭ, se învoiră la o soluție cu totul nouă: Scarlat ajunse Domn titular al «Moldovlachieĭ», stînd în Constantinopol, ca *paià*, și primind o pensie de cincĭ sute de leĭ pe

[1] Comnen Ipsilanti, p. 526.

[2] Înnainte fusese și Dragoman; *ibid.*, p. 535. Înlocuise pe Carageà prin Februar; raport olandes din 17.

[3] Cf. Comnen Ipsilanti, pp. 535 și 537.

[4] V. Hurmuzaki, X, p. XII.

lună din partea fiecăruĭ Domn de fapt [1]. O rudă a luĭ Scarlat şi, ca şi dînsul, un bătrîn, Nicolae, ce fusese vechil al Dragomanatuluĭ Porţiĭ în Moldova [2], şi fusese numit Dragoman titular la înnălţarea domnească a luĭ Moruzi [3], luă pentru foarte scurt timp stăpînirea munteană, pe care după mazilie nu o maĭ căpătă nicĭ odată, fiind bătrîn, obosit şi sărac. Primul Domn Carageà era rudă cu Alexandru Ipsilanti [4], şi făcea parte decĭ din oligarchia Fanaruluĭ.

În sfîrşit odată, în ajunul războiuluĭ, trecerea de care se bucura Capudan-Paşa, Amiralul, aduse numirea în Ţara-Românească a unuĭ Grec, care n'avea nicĭ o înrudire cu familiile cele marĭ fanariote, se născuse în insule şi avuse numaĭ dragomanatul, foarte puţin preţuit şi cu totul secundar, al floteĭ. E vorba de Nicolae Petru Voevod Mavrogheni, a căruĭ alegere, spune un boier grec contemporan, se făcu «împotriva tuturor regelelor şi ulemalelor» [5], şi, adăugim, spre marea indignare invidioasă a tuturor conaţionalilor săĭ de frunte.

Ştim că Alexandru Callimachi nu sămăna tocmaĭ cu blîndul său frate, dus totdeauna de alţiĭ la Domnia pe care n'o căuta singur: va fi sămănat maĭ mult cu dominatoarea Raliţă decît cu paşnicul Ianachi. În tristele împrejurărĭ din 1769 el jucase, prin duşmănia luĭ cu Nicolachi Suţu şi pîrile ce strecurase la Sultan, un oarecare rol de ambiţie, de care-ĭ va fi părut rău amar pe urmă; din temniţă, el, fiind maĭ ager şi, adevărat, şi maĭ puţin compromis, găsise mijlocul să scape. Cînd cumnatul său Suţu, pe care-l ştia cît preţuieşte, făcea paşĭ atît de marĭ şi de grabnicĭ către putere şi strălucire, cînd boierĭ pe cari-ĭ avuse la poruncile sale, el, beizadeaua, îĭ treceaŭ înnainte în avîntul no-

---

[1] Comnen Ipsilanti, p. 537. Cf. şi raportul olandes din 16 Ianuar 1769: «De geweese Drageman van de Porta, Caratza, heeft van den Gr. Heer een nieuw pensioen van 300 lewendalers ter mand ontfangen». Raportul din 2 Octombre: «An de oude Hr. Caratsga, die reeds den titel voerde van prins, dog wegens desselvs hoogen ouderdom buiten staat is te fungeeren, is een jaarlyks pensioen toegelegt van vyftien beursen».

[2] Raportul olandes din 17 Octombre 1777.

[3] *Ibid.*

[4] Comnen Ipsilanti, p. 538.

[5] *Ibid.*, p. 644.

rocului lor, cum putea el, cu firea sa, să stea de-o parte, numaĭ ca să nu-l ajungă şi pe dînsul un sfîrşit straşnic?

În adevăr, îl vedem mişcîndu-se, îndată ce i se păru că poate izbuti. În 1775, — ni spune Wolf, — Domnul Moldoveĭ, duşmanul Ghica, ale căruĭ ştirĭ la Poartă vor fi înrăit poate pe Turcĭ înpotriva luĭ Grigore Callimachi, avea un favorit, care nemulţămia ţara. Mitropolitul Gavriil, care nu va fi uitat că i-a rămas un nepot la Constantinopol, în purgatoriul doritorilor de tronurĭ, merse la Curte şi făcu observaţiĭ, după cum îĭ era îngăduit de obiceiŭ ierarchuluĭ moldovean, cerînd gonirea Greculuĭ, dacă Grec va fi fost. Odată, în întăia Domnie, Grigore-Vodă fusese în cele maĭ bune relaţiĭ cu Mitropolitul, şi-l făcuse prin actul de întemeiare din 1766 întăiŭ efor al şcolilor ţeriĭ [1]. Acum însă lucrurile se schimbase, prin războiul în care şi unul şi altul jucase rolurĭ foarte delicate şi prin omorurile din Septembre 1769, la care Ghica putea fi bănuit că s'a împărtăşit. În noul hrisov al şcolilor, dat în Octombre 1775 tocmaĭ, Mitropolitul nu maĭ are nicĭ o parte în conducerea lor [2]. Aşa încît mustrările şi rugăciunile luĭ Gavriil nu fură bine primite. Mitropolitul alergă atuncĭ la mijlocul care în 1759 lămurise atît de bine pe Stavrachi asupra drumuluĭ prin care se iese din Moldova. «Mahalagiĭ şi ţeranĭ cu ciomege» veniră — şi data aceasta — de la iarmarocul ce se deschisese, şi merseră, în sunetul clopotelor de chemare şi supt călăuzirea Mitropolituluĭ, la Curte, de unde *musaipul* domnesc trebui sà plece [3].

S'ar putea crede că medicul sas îşĭ aduce aminte de povestirile ce i se făcuse despre gonirea luĭ Stavrachi însuşĭ. Dar la 17 Octombre 1776 se vorbeşte într'un raport olandes despre «nemulţămirile» ce ar fi în Moldova şi despre partea ce ar avea în ele «uniĭ dintre boieriĭ aceleĭ ţerĭ». Mişcarea pare a se fi întîmplat decĭ în acest an şi nu în acela arătat de Wolf [4].

---

[1] *Uricariul*, XIV, p. 190.

[2] *Ibid.*, I, ed. a 2-a, p. 76.

[3] *Beschreibung*, I, p. 144.

[4] «Men vermeend onder de hand als of er in Moldavien weede eenige onlusten heerschen. Verscheyde der Boyaaren of Primaats van dat district worden door voorname Grieken alhier, welken bedektelyk door de Porte daartoe worden geengageert, tegen den regeerenden vorst, die een afhangeling der Russen is, aangezet om hem uyt de regeering, waar in

Găsim apoĭ că tocmaĭ pe această vreme Alexandru Callimachi îșĭ arată pentru întăia oară după catastrofa din 1769 rîvna de a domni. El află un sprijinitor în Dumitrie Scanavi, puternicul și bogatul Grec, care era să mîntuie peste cîțĭva anĭ cum mîntuiră Alexandru și Nicolachi Suțu, Stavrachi, iar, pe urma lor, Petrachi Zaraful, toțĭ amestecătorĭ de Domnie. Scanavi merse la văduva Mareluĭ-Vizir Muhzun-zadè, Sultana Seineb, soră a luĭ Mustafà al III-lea, și-ĭ făgădui sume, din care-ĭ va fi și dat o arvună, pentru a face din beizadeaua Alexandru «Ianacoglu» un Domn muntean, țară pe care ar cunoaște-o foarte bine. Slabul Sultan Abdul-Hamid, ce urmase, în 1774, luĭ Mustafà, ascultâ aceste propunerĭ cu bunăvoință și dădu poruncile cuvenite Mareluĭ-Vizir. Dar asemenea poruncĭ nu se maĭ ascultaŭ orbește ca pe vremea neînduplecatuluĭ Mustafà, și astfel Cara-Silihdarul crezu că trebuie a lămuri pe Măria Sa în privința faptuluĭ că tînărul Callimachi n'a fost nicĭ odată în Țara-Românească și, departe de a o cunoaște cu de-amăruntul, habar n'are de dînsa. Bunul simț negustoresc al Zarafuluĭ Petrachi încheiè stăruințile: «Decît să facețĭ Domn noŭ», ar fi zis el, «și să se spuie că ațĭ luat banĭ și să îngreuie apoĭ și raiaua de acolo tînărul Domn, ca să-șĭ plătească cheltuielile, împrumutate, ale Domnieĭ, maĭ bine luațĭ îndoit de la Domnul de acum; ceia ce nicĭ nu va ști nimenĭ, nicĭ săraciĭ de acolo nu se vor supăra cu plata de dărĭ noĭ». De altmintrelea, ambasadorul rus, de Stachiev, aflase, și el puse în vedere Porțiĭ punctul din «hatișeriful pronomiilor», care opria schimbarea Domnilor fără să li se fi dovedit vinovăția [1].

Alexandru se însurase încă de pe cînd era în Moldova, saŭ îndată după sosirea luĭ în Constantinopol, dar nu știm sigur cu cine [2]. El avea din această căsătorie la 1781 o fetiță de șepte

---

hy sig uyt hoofde den laatste voorwaarden met het russische hoff tot nog toe souteneert, te helpen stooten, zo deeze begonne oneenigheeden voortgang hebben; dan syn d'arme ingezeetmen, die reeds door de laatste zwaare oorlog veel geleeden habben, opt elendigste te beklagen».

[1] Comnen Ipsilanti, p. 560; Sturdza, *Acte și doc.*, I, p. 140.

[2] Cf. Xenopol, p. 175, unde se citează numaĭ genealogia, nouă, a familieĭ Ghica, reprodusă apoĭ la pp. 306-7, în sprijinul afirmațieĭ că soția luĭ Alexandru, Elena, ar fi fost fiica luĭ Grigore Alexandru Ghica. În Comnen Ipsilanti nu se vorbește nimic despre această înrudire, nicĭ în rapoartele diplomatice privitoare la soarta văduveĭ luĭ Ghica în 1777. Știm că Grigore a luat pe fata luĭ Rizu în 1754 — Hurmuzaki, VII, pp. 14-6, no. xv —

anı și, pentru a se apara de rivalitatea luĭ Callimachi, precum și pentru a se organisa într'un partid de familie împotriva dușmanilor — ca odată Callimachii și Mavrocordații —, mama luı Alexandru Ipsilanti, Smaranda, propuse a se căsători fetița, cînd va ajunge de vrîstă, cu cel maĭ mare din beizadelele ipsilăntești, Constantin. Pe acesta l-ar fi ținut însă părinții pentru «o fată foarte frumoasa din Fanar», și Comnen Ipsilanti explică foarte naiv cum Constantin, care trebui să aștepte cincĭ anĭ de zile posibilitatea casatoriei pe care i-o hotarîse bunica, se dădu la o viață desfrînata, în care-l urmâ și fratele maĭ mic Dimitrie, a caruı însuratoare atîrna de a luĭ Constantin [1].

La 8 Iunie 1782, Constantin Moruzi fu înlocuit, fiind-că se aratase dușman al înființarii unuĭ consulat rusesc în principate [2], prin Alexandru fiul luı Constantin Mavrocordat și soțul Marieĭ, sora luı Callimachi [3]. Alexandru găsise un milion la un Evreŭ. dar el nu găsi noroc în Moldova, unde focul îl goni dintr'un loc ın altul, pana se prinse de dînsul numele de Pîrlea-Vodă. Îl adapostise în odaile sale, după arderea vechiĭ Curți — *der alte, berühmte Fürstenhof* — Mitropolitul Gavriil, unchiul neveste̮ĭ sale, dar focul, pe care Vodă părea că-l aduce după sine, arse și aceasta cladire. Pe de altă parte, tînărul stăpînitor venise cu mulți Greci fară pricepere și cunoștință a țeriĭ [4]. Era așa de puțin socotit, cu toată afabilitatea-ĭ, de rudele luĭ chiar, încît ni se spune de un om, care, cu toată puțina luĭ pricepere, era în masură să fie bine informat, ca. fără ca Domnul să fi bănuit ceva, Mitropolitul, ce nu uitase pe Rușı, aflînd, în 1784, că trupe pravoslavnice se apropie de graniță, se înțelese cu fruntașii boierilor și trimise o rugăminte ca țara să fie cît maĭ iute

---

și aflam din Comnen Ipsilanti, pp. 627-8, că în 1781 Alexandru Callimachi avea o fată de șepte anĭ, decĭ căsătoria luĭ se făcuse în 1774 cel maĭ curînd. Însă Domnița Elena se mărită abia în 1776, odată cu sora eĭ Ruxanda, cu vre-un boier de țară, poate Stolnicul Nicolae Balș; *Documente și cercetărĭ*, I, pp. 164, 197; cf. pp. 51-3. Genealogia citată a familieĭ Ghica e cu totul neexactă și necomplectă.

[1] Pp. 627-8; cf. *Istoria împăraților otomanĭ* a luĭ Văcărescu, în Papiu, *Tesaur de monumente*, II, p. 287.

[2] V. Hurmuzaki, X, pp. XXVIII—IX.

[3] V., pentru dată și motiv, raportul olandes din 10 Iunie 1781; Hurmuzaki, IX^2, pp. 125-6, no. CLII; *Supl.* I^2, p. 18, no. XXX; *Acte și fragm.*, II, pp. 160-1.

[4] Wolf, II, pp. 201-2.

ocupată: dacă astfel li s'ar mîntui viaţa de sabia Turcilor, ei ar face şi acum «înlesnirile» de odinioară [1].

Faţă de cineva aşa de puţin chemat pentru Domnie îi era îngăduit şi unui cumnat a-ĭ vîna moştenirea. În urma unor plîngeri că Domnul nu e destoinic, ci... *nonchalant* şi că Greciĭ luĭ «supără» pe locuitori, Mavrocordat, căruia i se zicea de altfel *Deli-bei*. îndrăzneţul, fu mazilit la 12 Ianuar 1785, cînd i se împliniaŭ aproape ceĭ treĭ ani măsuraţĭ pe atuncĭ pentru ocîrmuirea Domnilor noştri. Callimaki se presintâ între doritorii Scaunuluĭ, dar, printr'o ciudată preţuire a Turcilor, locul nu se dete acestuĭ om matur, care era judecat drept «cuminte» şi «de talent», ci altui tînăr Mavrocordat, Alexandru, fiul luĭ Ioan, care avea aplecărĭ poetice, dar era lipsit de omenie şi de cinste şi maĭ avea păcatul de a fi gustat cu patronul săŭ Grigore Ghica din prinsoarea cu tabachere a Ruşilor, ce-l primise şi în corpul cadeţilor [2].

---

[1] Raport din 1785 al consulu9luĭ prusian König, în Hnrmuzaki, X, p. 14.

[2] Cf. Hurmuzaki, IX², pp. 136-7, no. CLXVI; X, p. 13; raportul olandes din 26 Ianuar 1785: «De Hospodar van Moldavia, Alexander Mavrocordato, zoon van wylende Vorst Constantin, door eenige nonchalenties en opklagten, die teegens hem ingebragt waaren, dat hy de waarneminge van zyn Postmeest op zyne ministers liet aankoomen, de welken de onderdaanen seer vexeerden, zoo is hy den 12-e deezer gedeposeert geworden en in zy plaats benoemt zyn volle neef, meede genaamt Alexander Mavrocordato, zoon van de vorst Jean, zynde de drogman van de Porta, die reets zeedert lange zig daarmeede vleyde en alles daar toe in't werk gesteld heeft. Zommigen vernemen dat in bovengemelde depositie de Russen veel deel gehad hebben, als zig beklaagt hebbende dat, een van de dienaaren van de als nu gedeposeerde gevlugt zynde in't huys van de Russische Consul, de wagt hem met geweld daaruit gehaald haden; de gemelde russische Consul desweegens satisfactie zoude begeert hebben: hoezeer zulks wel een van de reedenen kan geweest zyn, voornaamentlyk in de teegenswoordige tyden, daar dezelven hier zeer gemenageert worden, en men haar alle egards betoond, zoo kan men egter niet ontkennen dat, daar de driejaarige tyd dat gemelde gedeposeerde zig in plaats bevonden heeft, circa verloopen zynde geweest, men die depositie, niet als een ongenaade, maar als een vast gevolg van het politique weezen van dien gouvernement kan aanmerken. Tot de post van drogman van de Porta is benoemd geworden de vorst Alexander Calimaqui, soon van de geweezene Hospodar van Moldavien, van die naams: denselve was beneffens de thans benoemde de grootste competiteur na het gemelde Hospodarschap van Moldavien... Volgens de laatste brieven van daar, was aldaar een velle brand ontstaan, waar door het vorstelyk slot beneevens

Alexandru acesta noul fusese Dragoman al Porţiĭ, şi locul luı se oferi luĭ Callimachi, învins în lupta pentru Domnie, de sigur fiind-că nu-l sprijiniaŭ Ruşiĭ. Oferta fu primită, dar nu pentru ea însăşĭ, ci pentru viitorul de care apropia maĭ mult decît orĭ-ce situaţie. Astfel ajunse fiul cel maı mic al vestituluĭ Dragoman Ienachi tălmaciŭ al Porţiĭ la rîndul săŭ; dar, nu ştim din ce motiv, el purtă numaĭ titlul de vechil al dregătorieĭ sale [1].

Callimachi era, de sigur, un om fără noroc, pe cînd atîţia alţiĭ, ce izbutiaŭ în jurul luĭ şi în contra luĭ, n'aveaŭ decît atîta. Vechilul Dragomanatuluĭ, ceru Logofeţia Bisericeĭ celeĭ Marĭ, titlu, cu care-şı putea face un Grec oarecare fală; locul îl doriau şi alţı fruntaşı constantinopolitanĭ: Alexandru, fiul luĭ Costachi Moruzi, un tînăr de inimă şi cu însuşirĭ deosebite, şi Ioan, fratele luĭ Mavrocordat Delibeĭ. Dar se alese maĭ bine o rudă a luı Mavrogheni, atuncĭ încă eroicul luptător pentru Împăratul

onder anderen het huys van de russische consul, in den assche was gelegt.» Şi acela din 25 Februar 1785: «De tegenswoordige dragoman van de Porta, Alexander Calimaqui, passeert voor een man van meerder vernuft dan zyn voorzaat, dog is hy gebrekkig in de fransche taal, waartegens hy volmaakt het italiaansch magtig is, dat door zyn voorzat niet gesprooken wierd; het is toevalliger wys dat hy benoemd is geworden tot drogman van de Porta, 't welk zyne neiging niet was, nog waar toe hy nimmer gesolliciteert heeft; zyn eenigste ambitie was laatelyk om tot Hospodar van Moldavien benoemd te werden; waartoe hy zeelfs eenige apparentie had; dog. zulks hem gemankeert habbende, is het alleen in de hoop dat vervolgens zyne sollicitatien des weegens meerder ingang zullen vinden, dat hy provisioneel zyn thans occupeerende post, die hem aangeboden is geworden, geaccepteert heeft: hy is van zeer goede huyse en een man van middelen».

Iată şi raportul saxon din 26 Ianuar, — ms. 2957 din Arch. Dresdeĭ:

«Depuis ma derniere trés humble dépéche à Votre Excellence, Alexandre Mavrocordato, prince de Moldavie, voulant s'opposer à l'etablissement d'un vice-consul, que les Russes vouloient établir en Moldavie, Mr. Severin, Consul de Russie, trouva le moyen de lui susciter quelque dégout, et porta ses plaintes à ce Ministre de Russie, qui en fit part à la Porte. Celle-ci, soit pour lui complaire, que pour avoir à cette occasion cinq cent mille écus, en y envoyant un nouveau prince, a nommé à cette principauté Jean Mavrocordato, Interprête de la Porte, qui se prépare de partir en peu de jours.

A sa place fut mis Alexandre Calimachi pour Interprête de la Porte.»

[1] Comnen Ipsilanti, pp. 685, 694-7, 700. 711.

păgîn și obiectul admirațieĭ Turcilor: Ștefan [1], cu care apoĭ Callimachi avu neînțelegerĭ, în însușirea luĭ de vechil al Dragomanatuluĭ [2].

În fruntea cancelarieĭ traducerilor chiar, el nu rămase multă vreme. După ce el suportâ greutatea dregătorieĭ sale în timpul războiuluĭ, i se dădu un înlocuitor, cu titlul întreg, cînd se începură negocierile cu Austriaciĭ la Siștov: el fu Alexandru Moruzi, maĭ tînăr, cunoscînd maĭ bine limba francesă și socotit, ca și frate-său Gheorghe, ca un om de un talent neobișnuit. Cînd Alexandru căpătă, la 1792, Scaunul părintesc al Moldoveĭ, beizadeà Gheorghe, pe care Turciĭ ca și ambasadoriĭ îl prețuiaŭ și maĭ presus decît dînsul, îĭ luă locul. Țara-Romănească pe care era să puie mîna Mavrocordat Delì-beĭ, venit anume pentru aceasta în lagărul Viziruluĭ, încăpu în stăpînirea celuĭlalt cumnat al luĭ Callimachi, Mihaĭ Suțu [3]. Dar peste puțin Domniĭ schimbaŭ între dînșiĭ.

Pe atuncĭ lucrurĭ marĭ începuse a se petrece în Europa, care se prefăcea cu totul supt impulsul răzvrătitor și războinic al Franciei revoluționare. Aflăm că în 1793, anul decapităriĭ luĭ Ludovic al XVI-lea, negustoriĭ grecĭ din principate duceaŭ corespondența agentuluĭ frances Descorches cu Italia și Germania [4]. Dar la vestea că s'a sfîrșit cu vechia ordine socială și politică, un popor întreg se trezise la hotarele noastre și se pregătia de lupte pentru a-șĭ recăpăta libertatea pierdută. Ațîțațĭ, de-a dreptul și pe căĭ indirecte, de Francesĭ, Poloniĭ eraŭ în fierbere, și ultima lor sforțare pentru a trăi de sine era să înceapă.

Una din secăturile sîngeroase care se credeaŭ potrivite pentru orĭ-ce sarcinĭ și în orĭ-ce parte a lumiĭ, cetățeanul Descorches apăru la Constantinopol, cu intenția declarată de a infiltra Turcilor, învechițĭ în barbarie și în rele, ideĭ moderne, de a-ĭ face să înțeleagă primejdia ce ar resulta pentru dînșiĭ din confiscarea desăvîrșită a Polonieĭ de către Rușĭ și de a-ì aduce la o declarație de războiŭ împotriva acestor vecinĭ monstruos de lacomĭ.

---

1 Comnen Ipsilanti, p. 690. Cf. Théodore Blancard, *Les Mavroyéni*, Paris, Flammarion, p. 457 și urm.

2 *Ibid.*, p. 696 și urm.

3 Cf. *Un mitropolit de altă dată* și *Acte și fragm.*, II, pp. 305, 317, 321.

4 *Acte și fragm.*, II, p. 349, no. 2.

Că Turciĭ se dezmeticise abia din strașnice înfrîngerĭ, că în cursul luptelor trecute eĭ putuse să vadă seriositatea ofertelor și fagăduielilor polone, că, în puterea tratatuluĭ din 1774 încă, Poarta se daduse legată în mîna Rușilor, cari aveaŭ dreptul de a se amesteca în toate daraverele creștinilor, ce formaŭ în Europa partea cea maĭ numeroasă a supușilor Sultanuluĭ, că în toate unghiurile răsăriaŭ din pămînt flacările nemulțămiriĭ, gata să îmbrațișeze în focul lor Împarăția întreagă, că principatele, în care de la 1782 Rusia își avea residențiĭ, eraŭ maĭ mult ale acestei Puterĭ și că dincolo de Dunăre feudatariĭ turcĭ, din Bulgaria și Serbia eraŭ gata să ridice armele, urmărind scopuri de dominație veșnică și de jaf fără stavilă și pedeapsă, ce știa de acestea cetățeanul Descorches?

El găsi Turcĭ cari să-l asculte, și creștinĭ și maĭ mulțĭ încă. Reis-Efendì se lăsă ispitit de marile planurĭ pe care le croia în zarea viitoruluĭ imaginația înfocată a luĭ Descorches, și Dragomanul Moruzi nu se arătă față de nimenĭ așa de vorbăreț ca fața de zisul «cetațean». Urmà astfel, de altmintrelea, politica statornica a Caseĭ sale într'o vreme cînd familiile greceștĭ, supt dominațiunea absolută a ambasadorilor, trebuiaŭ să-șĭ caute patronii între aceștia, cînd *elciul* rusesc saŭ frances eraŭ pentru Grecii chinuiți de dorul faimeĭ și puteriĭ ceia ce fusese cu cîteva zeci de ani în urmă, cînd Turciĭ trăiaŭ încă viața pe care o voiaŭ, teribilul Stavrachi saŭ șiretul Nicolachi Suțu.

În Mart 1794, Moruzi stătea de vorbă cîte patru ceasurĭ cu agentul frances, care era mulțămit de dînsul[1]. În aceiașĭ lună Madalinski ridica steagul răscoalei în Polonia, unde un rege de paie domnià între baionetele ruseștĭ[2]. Kosciuszko era proclamat generalisim al «națiunii», în Cracovia, și cea d'intăiŭ biruință se cîștiga în April: Rușiĭ era goniţĭ apoĭ din capitala bietuluĭ regat nominal. Dar Prusieniĭ se unesc cu aliațiĭ lor izgoniţĭ, bat pe Kosciuszko și ocupă Cracovia în Iunie; în aceiașĭ lună, la Constantinopol, Rușiĭ ridicaŭ tonul și cereaŭ ca Poarta să se declare[3]. Declarația de intervenție a Austrieĭ se făcu îndată după aceasta.

---

1 Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 96-7, no. CLXVI.
2 *Mémoires de Michel Oginski*, I, Paris, 1826, p. 361 și urm.
3 Hurmuzaki, *Supl.* I[1], pp. 97-8, no. CLXVIII.

Atuncĭ partisaniĭ «iacobinismuluĭ» franco-polon căzură la Constantinopol prin presiunea rusească. La 9 August, Moruzi era scos din funcţiunile sale, «pe neprevăzute» pentru cine nu urmărise cu luare aminte lucrurile. Patronul luĭ Ipsilanti bătrînul — care fusese numit Domn al Moldoveĭ în ajunul ultimuluĭ războiŭ, se lăsase prins ca, în altă vreme, Grigore Ghica, şi venise apoĭ din Brünn, cu conştiinţa împăcată, la vechiĭ săĭ stăpînĭ, — fusese printre ceĭ atinşĭ de nemulţămirea nouluĭ şi energiculuĭ Sultan Selim: Alexandru-Vodă plecă decĭ în surgun la Rodos[1].

Pentru a sta în locul luĭ Moruzi în asemenea împrejurărĭ primejdioase, îĭ trebuia Sultanuluĭ un om cumpănit, stăpîn pe o îndelungată experienţă dureroasă, cineva care să fie înnainte de toate supusul credincios până la moarte al Împăratuluĭ săŭ. Aşa fusese din îndepărtatele timpurĭ ale pocăinţiĭ sale, Alexandru Callimachi, în înfăţişarea căruia la bătrîneţă, s'ar fi descoperit cu greŭ tînărul neastîmpărat şi cutezător ce fusese. «Cetăţeauul» Descorches fu printre ceĭ d'intăiŭ cari alergară să vadă pe noul Dragoman, şi el găsi, ce i se spusese de toată lumea: «un om puţin strălucitor, dar solid — *d'aplomb* —, vorbind foarte cuminte, străbătut de conştiinţa datorieĭ sale», în siguranţa îndepliniriĭ căreia el vedea, ca şi în consideraţia generală, răsplata ostenelilor sale. «E un om în vîrstă acum şi încercat prin situaţiile ce a maĭ avut[2].» La ce i se spuse de acest vorbareţ reformator al lumiĭ, el dădu răspunsurĭ, «care purtaŭ întipărirea înţelepciuniĭ şi devotamentuluĭ către Poartă[3]».

În acelaşĭ an, soarta Polonieĭ se hotăria, Kosciuszko fu găsit rînit pe cîmpul de luptă de la Maceiowice, în Octombre 1794, şi baia de sînge din suburbia Praga arăta că vitejia Muscalilor Îm-

---

[1] Raport olandes din 9 August: «Le 9 du courant, le prince Moeroesi, drogman de la Porte, vient d'être demis de son poste et renvoyé chez lui, sans qu'on sache sa veritable destination; il est remplacé par le prince Kallimaki qui, avant et pendant la derniere guerre avec la Russie, servoit la Porte dans ce même emploi. Le même jour, on a banni à l'isle de Rhodes le prince Ipsilanti, jadis prince de Moldavie et ensuite de Wallachie; à toute apparence, sa disgrace provient de sa liaison intime avec le susdit Abdullah-Effendi, antagoniste principal du ministere actuel». Cf. raportul veneţian din Hurmuzaki, IX[2], pp. 276-7, no. 332; *Supl.* I[1], p. 99, no. CLXXI.

[2] Descorches îl crede şi fost Domn al Moldoveĭ!

[3] Hurmuzaki, *Supl.* I[2], p. 99, no. CLXXI.

păratescĭ izbutise a înfrînge îndărătnicia «iacobinilor» din Varșovia. Urmà după aceasta să se împartă învinșiĭ în turme pentru răsplata fiecăruia din nobiliĭ apărătorĭ aĭ principiilor veșnice de ordine. Negocierile pentru despicarea Poloniei ținură în ceĭ doĭ anĭ următorĭ, pănă la cel din urmă act, care se încheiè în Octombre 1796, doĭ anĭ după biruință. Încă din 1795, ticălosul rege Stanislav abdicase pentru un tain de bătrîn leneș.

Poarta, care dădea, în slăbiciunea eĭ, răspunsurĭ mulțămitoare pentru toată lumea, primi în Maiŭ prin călărașiĭ moldoveneștĭ aĭ luĭ Mihaĭ Suțu știrea, întărită apoĭ și de Descorches, care se gatia de plecare, — că nu maĭ există Polonia. Cîteva zile după aceasta, în dimineața de 6 Maiŭ 1795, Callimachi primia caftanul de Domnie în Moldova, pe care-l aștepta încă de la sfîrșitul luniĭ precedente. În locul luĭ, se întorcea Gheorghe Moruzi ca Dragoman [1]. Ștafeta, cu o scrisoare îndreptată către toțĭ boieriĭ, ajungea la Iașĭ în ziua de 14 Maiŭ, la căderea seriĭ, și caimacamiĭ, trimișĭ de-a dreptul din Constantinopol, se înfățișară peste treĭ zile [2].

Era un timp — și-l apucase și noul Alexandru-Vodă, cînd era numaĭ un tînar beizadeà și, în locul grijilor uneĭ situațiĭ periculoase, avea numaĭ pe a vînătorilor și primblărilor de la foișorul sau de la Copoŭ —, era un timp cînd intrarea unuĭ Domn în țara era un mare eveniment și cînd nimenĭ n'ar fi căutat să se strecoare înnaintea onorurilor ce-l așteptaŭ. Și acum exista în condicĭ ceremonialul, și la venirea luĭ Moruzi în Țara-Românească vedem ca se dezbat amănunte de etichetă dintr'însul [3]. Dar bătrînul Callimachi, trimis pentru a păzi la hotarele dincolo de care se stîngea o veche Crăie în suferință și batjocură, n'avea vreme sa se oprească la ascultarea mehterhaneleĭ orĭ la priveliștea Arnauților în haine stropite cu fir. Îndată ce cumnatul Mihalachi, caruia i se «îngăduise» a pleca pentru vîrsta luĭ înnaintată, dar care-șĭ făcuse mult sînge răŭ de aceasta, cu toate cele 15.000.000 de leĭ, culeșĭ în patru anĭ, îndată ce acest scîrbit predecesor îșĭ putu strînge lucrurile și părăsi țara, Alexandru sosi fără zgomot

[1] Hurmuzaki, IX², pp. 276—7, no. CCCXXXII; în vol. de față, pp. 5, 38.
[2] Rapoartele consulare austriace, în acest volum.
[3] *Un mitropolit de altă dată, l. c.*

și, înlăturînd toată strălucirea zădarnică a obiceiuluĭ, el venia în Iașĭ sara. Alaiul era să se facă la 1-iŭ Iulie, și, cu acest prilej, medicul sas Andreas Wolf, omul Mitropolituluĭ, înfățișă nouluĭ Domn, pe care nu-l uitase ceĭ de un neam cu dînsul, un «cronostih», în care se prezicea că acest «fiŭ al patrieĭ» merita să i se zică «părintele eĭ[1]».

Dar bucuria se încheia aicĭ. Alexandru-Vodă nu găsise, ca altă dată tatăl și fratele săŭ, rude voioase de această Domnie binefăcătoare, nicĭ cete boiereștĭ, avînd în el încredere și energie, fie și pentru lupte lăuntrice. Bătrînul Mitropolit Gavriil murise încă de la 20 Fevruar st. v. 1786, supt Domnia luĭ Alexandru Constantin Mavrocordat, în mănăstirea Golieĭ, unde se adăpostise, lăsînd Mitropolia pentru locuința Domnuluĭ bun de focurĭ[2], și nepotul nu maĭ găsi pe nonagenarul unchiŭ, în care țara plînsese pe «tatăl cel prea-blînd și prea-iubitor al tuturora, cîrja celor săracĭ, mîngîierea celor întru năcazurĭ[3]». Fiul luĭ Dumitrașco Banul, Ioan saŭ Ienachi, care purtă și el numele de Calmășul și se înnălță în rangurile boieriei până la Păharnic, murise până atuncĭ, lăsînd doĭ fiĭ încă nevrîstnicĭ. Rudele prin femeĭ nu se întîlnesc pomenite în această vreme[4].

Grecĭ n'adusese cu dînsul Callimachi, ce nu va fi fost însuși grecisat decît numaĭ în aparență. Se pomenește doar între sfetnicii ce l-ar fi îndemnat spre răŭ un Agă Scanavi[5], Nicolae, fiul luĭ Dimitrie, care fusese ocrotitorul viitoruluĭ Domn[6], «un vestit înșelător», acest Nicolae Scanavi, scrie consulul austriac, «și un individ răŭ[7]. Pe acesta-l suferia Alexandru-Vodă fiind-că-ĭ era

[1] *Beschreibung*, II, p. 212: «Venit Alexander Kalimachus, patriae nostrae filius, pater futurus».

[2] Erbiceanu, *Mitr. Moldoveĭ*, p. XLVIII, după sinodic și o notiță contemporană; cf. în acest volum, p. 407, unde, ceva maĭ tărziŭ, se însemnă data, greșită, de 15.

[3] Vol. de față, *l. c.*

[4] Xenopol, pp. 192—4. El scrie pe actul din 1792 al luĭ Grigore Ghica pentru Stăncești, în slove ruseștĭ: «Ispisocul Stănceștilor 777, 20 Av. Stanceștiĭ ot ocolul Botușanilorŭ. Ioan Calmăș. Enacachi Calimăbiț cunaru *(sic)* zemlea moldavscă». V. no. III din Xenopol, *o. c.*

[5] Vol. de față, p. 116, no. LXV.

[6] Comnen Ipsilanti, pp. 649, 680, 691.

[7] Vol. de față, p. 125, no. LXXVII.

rudă după fiu-său Scarlat [1]. Doctorul Dimitrie Saul îl servia ca Postelnic. Era apoi secretarul Philippikos, care se iscălia în franțuzește «Marc de Philippico» [2]. Cu beizadeaua cea mare Scarlat, numit astfel după Scarlat Ghica, rudă poate a mameĭ sale, venise și Francesul care îngrijise de creșterea, deosebit de bună, a luĭ și a fratelui mai tînăr, Ioan, și de acest Frances, Jean-Baptiste Trécourt, se servia Domnul și pentru misiunĭ politice [3]. Un Martinot aparu ca profesor de matematicĭ pentru amîndouă beizadelele, care trebuiaŭ să știe și ele ceva din această știință atît de plăcuta parinteluĭ lor [4]. Unul dintre elevĭ era însă trecut de vîrsta adolescenții, era însurat, și pe vremea Domnieĭ tatăluĭ său i se botează două Domnițe la Curtea din Iașĭ [5]. Dar în 1797, Scarlat plecă înnapoi la Constantinopol pentru a îngriji de interesele politice și banești ale tatălui său [6], care rămase singur în mijlocul boierimii ce nu trăia decît cu gîndul anexăriĭ de către Ruși și careia ori-ce Domn de la Poartă, ori-ce fire a acestuia, ori-ce faptă din parte-i ajunsese a-i fi indiferente.

În Constantinopol, toată lumea dadea laude lui Callimachi, ale cărui merite sînt recunoscute de ambasadorĭ fară deosebire de interese și de relațiĭ. În țară s'a parut, ca și tatăl și fratele său, un om blînd și înțelept, fără pretenții și trufie, și chiar un bun gospodar în acea mare gospodarie ce era Moldova [7].

Dar consulii vorbesc altfel, adecă singurul consul pe care-l auzim astazi, al Austriei, care ni declară că n'avea nimic personal în potriva Domnului, așa încît îĭ descopere fără răutate greșelile și slabiciunile. De la început chiar, Timoni îl înfățișeaza ca pe un *bonhomme*, sfios și fără hotărîre, pe care-l duc de mîna alții, une ori spre bine, iar în cele maĭ multe casurĭ pe cai de ratacire [8]. I se atribuie și lăcomie, și el n'ar fi făcut ce putea pentru a închide rănile săpate de patima jăfuitoare a pre-

[1] *Ibid.*, p. 97: soția luĭ Scarlat era fiica luĭ Nicolae-Vodă Mavrogheni și a uneĭ Scanavi.

[2] *Ibid.*, p. 63, no. XXIII; p. 475, no. 156.

[3] *Ibid.*, pp. 103—4, no. LV. Cf. p. 123, no. LXXV și *Ist. lit. romîne*, II, p. 38.

[4] Hurmuzaki, *Supl.* I², p. 177, no. CCLXI.

[5] *Studiĭ și cercetărĭ*, I, pp. 8, 16: Mărioara, în 1795, și o a doua în 1797.

[6] În acest volum, pp. 103—4, no. LV; *Studiĭ și cercetărĭ*, I, p. 21.

[7] Manolachi Drăghicĭ, *Istoria Moldoveĭ*, II, Iașĭ, 1857, p. 60.

[8] V., d. ex., vol. de față, p. 47, no. VI.

decesoruluĭ săŭ. Şi supt el ca şi supt Mihaĭ-Vodă s'ar fi văzut la Curte feţe aspre de ţeranĭ, acoperite de lacrimile, mult timp oprite, ale deznădejdiĭ înnaintea stoarcerilor neomenoase de milioane din sărăcia lor goală. În privinţa politică, ar fi fost aceiaşĭ nesiguranţă la el, aceiaşĭ nehotărîre supărătoare pentru cine avea interese grabnice: Francesiĭ, cari la început îl priviaŭ ca pe unul din aĭ lor, ajunseră ast-fel să se bucure de scoaterea unuĭ cîrmuitor, ce s'ar fi dovedit prea slab faţă de Ruşĭ [1].

Pentru a-l judeca însă după dreptate, trebuie să ne gîndim la împrejurările neobişnuit de grele, în care i se strecurară singuriĭ treĭ-patru anĭ de Domnie ce-ĭ era scris să aibă în toată lunga luĭ viaţă activă.

El fusese trimis, cum am spus, pentru afacerile polone, pentru a da ştire despre desvoltarea cuceririĭ peste graniţă. Turciĭ eraŭ, cu toată obişnuita lor apatie, adînc mişcaţĭ de cele ce vedeaŭ petrecîndu-se, de această zugrumare a unuĭ Stat în formele celeĭ maĭ ticăloase făţărniciĭ. Francesiĭ, bucuroşĭ să maĭ ridice un duşman numeroşilor duşmanĭ cu cari aveaŭ să se lupte, căutaŭ prin toate mijloacele să arunce pe Turcĭ asupra Ruşilor măcar. Şi Turciĭ, cari ştiaŭ bine de unde li se trage toată nenorocirea şi umilinţa lor, cari uriaŭ din tot sufletul pe aceia ce-ĭ îngenunchiaŭ în insulte, ar fi făcut ceva, dar amintirea unor împrejurărĭ care se coborîseră abia în trecut, a ultimuluĭ războiŭ nenorocit, li opria mîna, pe care o ridicaŭ din cînd în cînd ca şi cum ar fi voit să lovească. În lipsa puteriĭ, eĭ duceaŭ o politică de zăbăvĭ, de ocrotire ascunsă, de poruncĭ acoperite, care despera, prin «bacalîmul» săŭ [2], pe agenţiĭ republicanĭ, deprinşĭ cu o politică de violenţă şi îndrăzneală. O Împărăţie bolnavă de moarte vedea astfel cu toate durerile mileĭ şi ale presimţiriĭ stîngîndu-se regatul creştin cu care trăise în vecinătate, maĭ mult bună decît rea, patru sute de anĭ.

Încă în vara anuluĭ 1795, Poloniĭ încep a circula prin ţară: la Iaşĭ, spre Roman, ofiţerĭ şi soldaţĭ din oastea luĭ Kosciuszko, şi multe femeĭ. Pe cînd Domnul are grija lor — urmînd porunca de a-ĭ lăsa să stea prin Ţinutul Botoşanilor, să treacă în raiaua

[1] Cf. Hurmuzaki, *Supl.* I², p. 135, no. CCVIII; p. 148, no. CCXXV.

[2] Oginski, II, p. 226: «le mot bakalym», spune Aubert du Bayet, «était insupportable».

12

Hotinuluĭ, şi să înşele urmăririle prin necontenita lor strămutare [1], — Turcii încep reparaţiĭ la Chilia şi Cetatea-Albă, cu un inginer neamţ, Kauffer, şi cu zaherele şi materiale moldoveneştĭ. Îndată după aceasta se cer, cu cea maĭ straşnică poruncă, 120.000 de chile de grîŭ pentru Constantinopol: ciohodariĭ merg în toate părţile de opresc carele gata de a merge spre tîrgurĭ şi graniţe [2]. Orzul, ovăsul e luat tot aşa, pentru plata obişnuită, mult maĭ mică decît la altă vînzare.

Nu e de-ajuns: ciuma, ce izbucnise în unele părţĭ ale Turcieĭ asiatice, e adusă în ţară şi cuprinde partea de miazăzi, între Galaţi şi Focşanĭ, de unde se suie, cu toate silinţile administraţiei, cu toate «lazareturile», în sus [3]. În Octombre, în sfîrşit, pentru a se sfîrşi anul maĭ bine, vestea soseşte că puternicul Aian Pasvantoglu s'a răsculat, că e închis în Vidin, unde vor porni fireşte oştirĭ, care trebuie ţinute cu zahareaua noastră [4].

Un nou an începe: contele Oginski primeşte de la deputaţia polonă din Paris şi de la Comitetul de Mîntuire Publică frances misiunea de a merge la Constantinopol pentru a aţîţa pe Turcĭ. Ajuns acolo, el nu maĭ găseşte pe Descorches, care se îmbrăca cu caţaveici, punea fes în cap, mergea la *cahvenea* şi striga aşa de tare veştĭ falşe de uriaşe biruinţĭ ale poporuluĭ săŭ, încît devenise pentru mulţimile ce se adunaŭ în jurul luĭ un fel de prooroc al reclamei [5]. Urmaşul luĭ, în 1795 încă, Verninac, om maĭ cumpanit şi mai cu ifos, e capabil însă de aceleaşĭ zădarnice visuri marĭ: e vorba de a se înfiinţa un cônsulat frances, unde ar fi sa se trimeată «cetăţeanul Constantin Stamati [6], pe care Turcii nu vreaŭ să-l recunoască fiind-că a fost cîndva Grec, şi unde pleacă, după agentul de propagandă Hortolan, negustor din Adrianopol [7], Emile Gaudin [8]. Se expun Turcilor, pe cari-ĭ

[1] Oginski, II, pp. 108-9; Hurmuzaki, *Supl.* I[3], p. 412.
[2] Vol. de faţă, p. 52, no. x; p. 469, no. 143.
[3] *Ibid.*, p. 54, no. xiii; p. 474, no. 153.
[4] *Ibid.*, pp. 153-5; Hurmuzaki, *Supl.* I[2], pp. 130-1, no. ccI.
[5] Oginski, II, pp. 197-8.
[6] V. Hurmuzaki, X, tabla.
[7] Menţionat şi în Oginski.
[8] Hurmuzaki, *Supl.* I[2], I[3]. Cf. Oginski, II, p. 200.

luminează Dragomanul Gheorghe Moruzi, un om de cunoştinţĭ neobişnuite în Orient, planurĭ grandioase şi imposibile, fantasme de primejdiĭ a căderiĭ Constantinopoleĭ, la care beizadeaua Gheorghe răspunde, zîmbind: «Până atuncĭ însă va maĭ trece multă apă pe Dunăre»[1].

În Bucureştĭ se strîng pe încetul ceĭ maĭ însemnaţĭ dintre fugarĭ, organisează un club, aleg pe şeful lor Dombrowski «general-şef al armateĭ Polonieĭ şi Lituanieĭ» şi se dedaŭ la consideraţiĭ politice, patriotice, de sigur, dar de un nebun iacobinism, precum e, de pildă, marele plan de a se năvăli în Galiţia, cu ceĭ 1.870 de oamenĭ de carĭ se dispune, după liste, în principate, de a pune mîna pe casele publice, de a surprinde pe moşieriĭ adunaţĭ la bîlciul Bobotezeĭ în Lemberg şi a li lua baniĭ, de a înrola pe eleviĭ şcolilor, pe calfele din dughene, pe eleviĭ din şcoală, vorbindu-li de egalitate, şi a-şĭ alcătui ast-fel o oştire bine echipată, cu care s'ar recuceri libertatea Polonieĭ[2]. Noul ambasador frances, fostul ministru de războiŭ Aubert du Bayet, crede şi el că s'ar putea ca mica oştire a Polonilor refugiaţĭ să atace Galiţia supt comanda generaluluĭ Carra de S.-Cyr, pe care l-a trimis consul la Bucureştĭ şi apoĭ el însuşĭ, ambasadorul, cu 30.000 de oamenĭ, ce s'ar trimite atuncĭ de Directoriul din Paris, ar năvăli pe altă cale asupra aliaţilor[3].

Încă de la începutul anuluĭ, supt nume schimbate, paşnicĭ negustorĭ francesĭ, de origine polonă, cu paşapoarte saŭ, de maĭ multe orĭ, fără, încep a se răspîndi prin Moldova. Ce poruncĭ avea în privinţa lor Domnul, ştim, dar el trebuie să mintă faţă de ceĭ doĭ consulĭ: al Rusieĭ şi al Austrieĭ, ce-l trag necontenit la răspundere pentru adăpostirea acestor oaspeţĭ. Tunurĭ sosesc la Hotin, Kauffer îşĭ urmează lucrul la cetăţile din Bugeac, cete de ostaşĭ turcĭ se îndreaptă, cu cheltuielĭ marĭ din partea ţeriĭ, spre Nistru, ofiţerĭ francesĭ fac inspecţiĭ. Generalul Kaminicki apare, el cere a vorbi Domnuluĭ; întrevederea se descopere, şi Callimachi trebuie să audă iarăşĭ înţepătoarele plîngerĭ ale celor doĭ spionĭ ce-ĭ amăresc viaţa. Şi acest stoc de pribegĭ trece în Ţara-Românească, unde Alexandru Moruzi n'are decît vorbe bune pentru oameniĭ Franceĭ. De unde resultă însă ma-

[1] Oginski, II, p. 178.
[2] *Ibid.*, pp. 246-7; Hurmuzaki, *Supl.* I³, p. 456.
[3] *Ibid.*, pp. 232-3.

zilia luĭ, a fratelui Dragomanul, care e ucis, după cîteva lunĭ, în surgunul său din Cipru, şi a luĭ Reis-Efendì, care făcuse politica, prea îndrăzneaţă, a tălmaciuluĭ său [1].

În locul Moruzeştilor, duşmanĭ aĭ luĭ Callimachi, vin la putere acum Ipsilănteştiĭ, cari aŭ fost până atuncĭ, de la sfîrşitul razboiuluĭ, închişĭ, prigoniţĭ, ameninţaţĭ cu moarte dacă vor face zgomot umblînd după Domnie [2]. Alexandru-Vodă, bătrînul, ajunge, pe un an de zile, Domn muntean, iar fiul cel mare, beizadeà Constantin, ginerele până prin 1788 [3] al Voevoduluĭ Moldoveĭ, iea Dragomanatul, în care se arată mult maĭ puţin priincios Francesilor şi prietenilor lor, fără a mulţămi totuşĭ pe deplin pe representanţiĭ Curţilor imperiale [4].

Ce nu se schimbă, sînt însă reclamaţiile pentru trecerea Polonilor — Ogiński, care, în haine ca ale luĭ Descorches în *cahveneà*, trece, pipăit de «spatariĭ» şi «greciĭ» moldovenı spre Galiţia, în toamnă —, sînt plîngerile veşnice ale acelorașĭ consulĭ că Domnul iea prea multe dărĭ, ce ating şi pe sudiţĭ, şi nu li caută în de ajuns interesele, «cererile împărăteştĭ» pentru războiul cu Pasvantoglu, darurile de caĭ şi provisiĭ către beglerbegul Rumelieĭ, ce înneacă în sînge şesurile de pe dreapta Dunăriĭ, ciuma, care şerpuieşte, distrugătoare, prin ţară. În vederea Domnuluĭ, Ruşiĭ îşĭ maĭ pun un agent statornic în Galaţĭ şi stabilesc poşta lor între acest oraş şi Iaşĭ.

Al treilea an de Domnie: 1797. Denisco, lăsat în urmă de Oginski, merge la Cônstantinopol şi iea instrucţiĭ de la ambasada francesă, se întoarce în Moldova şi-şĭ alege ca unghiŭ de pîndă satul Boian, de unde se vede Bucovina şi raiaua de odinioară a Hotinuluĭ. Se vorbeşte în Moldova că Francesiı, biruitorĭ în Italia, prin marea lovitură de sabie a luĭ Bonaparte, ar voi să ceară la pace ca Austria să dea înnapoĭ Turcilor frumoasa noastră Bucovină. Domnul e strîns de aproape de consulĭ să împrăştie pe aceştĭ primejdioşĭ apostolĭ aĭ răscoaleı, cari pot perverti şi pe smeriţiĭ supuşĭ moldovenĭ aĭ Scaunu-

---

[1] Hurmuzaki, *Supl.* I², p. 137, no. CCXIX; p. 155, no. CCXXXIII; *Acte şi fragm.*, II, pp. 354—5.

[2] *Acte şi fragm.*, II, p. 356.

[3] Hurmuzaki, *Supl.* I², p. 54, no. XC: la această dată îĭ murise femeia.

[4] Aceleaşĭ izvoare.

luĭ săŭ, și să dea de știre stăpînilor săĭ că se pregătește ceva în Moldova. Ce poate el răspunde alta, decît că așa ceva nu i se scrie în firman? Denisco trece granița în Bucovina, pornind, pentru a nu compromite pe Domn, din raiaua Hotinuluĭ; e răŭ bătut, fuge și trădează causa; aĭ săĭ sînt uciși în luptă saŭ spînzurațĭ după isprăvirea eĭ. În Iulie vine, în sfîrșit, Domnuluĭ porunca, mîntuitoare de bucluc, de a scoate pe Polonĭ din țară: Denisco trece prin Focșanĭ în Țara-Romănească maĭ sigură. Pentru a-l face maĭ energic, cu riscul situațieĭ sale decĭ, consuliĭ amenință că trupele împărăteștĭ de pază vor pătrunde în Moldova. Amnistia, făgăduită de Austriacĭ ca și de Rușĭ, aduce maĭ mult efect decît toate aceste tînguirĭ zădarnice și presiunĭ ce nu pot mînà pe prudentul Domn în primejdia de a ridica asupra capuluĭ săŭ plecat mînia Francesilor învingătorĭ. Totușĭ în toamnă zvonul că ar fi venit Polonĭ armațĭ, se repetă din noŭ: ar fi două polcurĭ polone, ce aŭ desertat de la Rușĭ!

Întăririle la Chilia urmează, cu același inginer, cu toate că boala de care fugise el, se manifestă o clipă și în Iașĭ. Tunurĭ sosesc la Galațĭ și se îndreaptă spe cetatea Benderuluĭ. În Decembre vin cererĭ pentru caĭ ce trebuie la tunurĭ, pentru care cu boĭ și pesmețĭ. Toate acestea pentru oastea Amiraluluĭ ce lucrează împotriva îndărătniculuĭ și norocosuluĭ Pasvan: un Domn anume s'a numit în această lună la Bucureștĭ pentru a sprijini cu hrană oastea împărătească, ce strînge Vidinul. Callimachi se așteaptă la un noŭ ferman de cererĭ, și birul se ridică decĭ îndoit, .pe cînd ciuma bîntuie în Iașĭ și boieriĭ staŭ cu porțile ferecate. Pazvan nu poate fi învins nicĭ acuma: e temere ca Domniĭ muntenĭ ce se schimbă să nu fie prinșĭ de dînsul; comandantul împărătesc începe negociațiĭ cu temutul rebel.

Cheltuielile urmează în 1798. Trăsurile ce se trimit luĭ Capudan-Pașa îl jicnesc: e prea puțin; cu cele 15.000 de oĭ ce i se cer la Vidin, Domnul expediază, din cît are saŭ n'are, o sută cincĭzecĭ de pungĭ poclon «Măriei Sale». Răspunsul e că să maĭ dee patru sute altele. Vine toamna, și i se oferă întărirea în Domnie; el știe ce înseamnă aceasta, împrumută de la vestitul bancher grec din Iașĭ, Andrea Pavli, șepte sute de pungĭ, și-șĭ face totușĭ bagagele de plecare [1]. Decembre: se cer 20.000

[1] În corespondența olandesă se vorbește la *11 April* 1798 de zvonurĭ de mazilie și de confirmarea ce le spulberă.

de chile de grîu, 10.000 de oi la Rusciuc, alte cincĭ sute de pungĭ. Oĭ nu maĭ sînt în ţară, precum altă dată nu maĭ era grîu, care a trebuit adus, cu voie anume, din Bucovina: se caută oi şi care pentru zaherea în Ţara-Românească. Se maĭ zvoneşte şi că o oaste rusească va trece împotriva luĭ Pasvantoglu, care, din fericire, pare a se supune [1].

Un om tînăr ar fi fost zdrobit de această veşnică osteneală fară o speranţă de stabilitate. Luĭ Alexandru Callimachi de multa vreme îĭ era destul cu această cinste scumpă. De două ori el îşi ceruse mazilia, ca şi fratele săŭ, dar ea îĭ fusese refusata. La începutul anuluĭ 1799, el făcu din noŭ o călduroasă rugaminte catre Împăratul, pe care-l slujise totdeauna cu cinste, credinţă şi rîvnă: e bolnav şi i-ar face bine o schimbare de aïer.

De urmaş se îngrijise el singur: avea doar doĭ ginerĭ, în stare să domnească prin numele, situaţia şi însuşirile lor: Alexandru Suţu, fiul luĭ Nicolachi decapitatul [2], şi Constantin Ipsilanti. Acesta era Mare-Dragoman şi stătea pe pragul Domnieĭ, fară ca soţieĭ sale d'intăiŭ să-ĭ fi fost dat a-ĭ sta alăturea în Scaun, căci ea murise încă din 1788 [3].

În Februar 1799 fu scos Hangerli din Ţara-Românească, fiindca pusese vacăritul pentru a putea sătura pe Turciĭ ce-ĭ stăteaŭ la hotare, şi la 9 Mart sosia la Constantinopol capul nenorocituluĭ mazil [4]. Încă din Februar, Ipsilanti, care făcuse a se trimite unchiul săŭ Mihaĭ Suţu în surgun la Tenedos, era sigur de numirea în cîteva săptămînĭ. La 7 ale lunii turceştĭ Şaval (8 Mart) se redacta firmanul de mazilie al luĭ Callimachi, în termeni deosebit de onorabilĭ. Dragomanul Constantin ajungea Domn al Moldoveĭ, iar demnitatea luĭ trecea asupra celuĭlalt ginere al luĭ Callimachi, Alexandru Suţu [5].

Vestea aşteptateĭ iertărĭ din Domnie o primi Alexandru-Vodă

---

[1] Toate ştirile al căror izvor nu se arată sînt luate din corespondenţa consulară austriacă din Iaşĭ, în volumul de faţă.

[2] Hurmuzaki, *Supl.* I², p. 132, no. CCIV.

[3] Raportul olandes din 10 Iulie 1798 anunţă moartea, de ciumă, a mameĭ luĭ.

[4] Hurmuzaki, *Supl.* I², pp. 201-2.

[5] Hurmuzaki, *l. c.; Acte şi fragm.*, II, pp. 360-1; acest volum, p. 5. Mulţămirĭ turceştĭ către el şi în V. A. Urechiă, *Domnia luĭ [Scarlat] Alexandru Calimah*, p. 121 şi urm., nota.

la 22 Mart dimineața. Cam peste o lună, el ieșia în lagărul de plecare din Galata și, după ce făcea Paștile aicĭ, în șesul înflorit, el pornia, la 1-iŭ Maiŭ, spre Constantinopol [1]. Aici-l maĭ vedem până tîrziŭ, scriind prietenilor, făcînd daniĭ pentru a i se ierta păcatul de a fi crescut vădrăritul și așteptîndu-șĭ moartea, care nu-l cruță pe el maĭ mult decît pe tatăl săŭ [2], căcĭ el era în viață, cînd viața fiilor săĭ se mîntui în aceiașĭ catastrofă [3]. Și se spune că în această clipă moartea l-ar fi ajuns și pe dînsul [4].

---

[1] Rapoartele consulare.
[2] Mort în 1780. Sulzer, III, p. 502, nota.
[3] V. în acest volum, pp. 488, 601, și Stamatiadis, Βιογραφίαι τῶν Ἑλλήνων μεγάλων διερμηνέων, Atena, 1865, p. 150. D. Xenopol — p. 86 — citează și cartea d-luĭ Blancard, dar fără a da, din nenorocire, pagina. În Walsh — v. maĭ departe — nu se menționează moartea luĭ.
[4] *Ibid.*

VII.

SCARLAT ALEXANDRU-VODĂ.

Alexandru Callimachi avea de la Doamna Elena doĭ fiĭ: Scarlat, de șederea caruia la Iașĭ și de plecarea-ĭ la Constantinopol, pentru afacerile tatăluĭ săŭ, avuram prilej să vorbim și înnainte de aceasta, și Ioan, căruia i se zicea în familie: Iancu, ceia ce nu prea sună grecește. Amîndoĭ fusese crescuțĭ pentru Dragomanat și Domnie, primind de la frațiĭ Trécourt și de la alt Frances, Martinot, cunoștințile de limbă diplomatică trebuitoare pentru cariera unuĭ tînăr Grec». Ambiĭ eraŭ în vîrstă să-șĭ poată începe drumul către onorurĭ: Scarlat avea două fete măcar, din căsătoria luĭ cu fiica luĭ Nicolae-Vodă Mavrogheni și vara luĭ Ștefan, Marele-Logofăt al Bisericiĭ; iar fratele maĭ mic luase, în Constantinopol chiar saŭ pe vremea Domnieĭ părinteluĭ săŭ în Moldova, pe una din surorile Moruzeștilor [1].

Eĭ își găsira îndata locurĭ potrivite cu neamul și cu pregătirea lor. Constantin Ipsilanti, un *fost* ginere numaĭ al bătrînuluĭ Callimachi și, macar în 1805, soțul alteĭ femeĭ [2], nu era cu totul după placul familieĭ, cu care fusese atîta vreme înrudit. Ginerele cellalt, a căruĭ soție trăia, trebuia să fie urmărit cu maĭ multă dragoste de Alexandru-Vodă mazilul.

Ipsilanti se aliase, ni se spune, maĭ mult cu patriarchul, afară de ambasadoriĭ străinĭ — al Prusieĭ maĭ ales și acel, foarte puternic, al Rusieĭ —, carĭ aveaŭ interes pentru dînsul. Fără vre-o legătură cu întîmplărĭ de politică generală, el fu scos, la căderea aliatuluĭ săŭ grec, în Iulie 1801 [3], și la 8 20 ale acesteĭ lunĭ Alexandru Callimachi putea să anunțe prietenuluĭ săŭ Vasile

[1] Drăghicĭ, II, p. 46.
[2] *Acte și fragm.*, II, p. 397, no. 2.
[3] *Ibid.*, II, pp. 363-4; Hurmuzaki, *Supl.* I², p. 211, no. CCC.

Roset Vornicul, cu o deosebită mulţămire, că Moldova e a luĭ Alexandru Suţu, Domn pentru întăia oară, şi că, în locul de Dragoman, lasat liber prin această înnaintare, a fost numit «prea-stralucitul, prea-iubitul nostru beizadeà Scarlat [1]. Peste puţin Ioan Callimachi ajungea la Dragomanatul Arsenaluluı, situaţie în care-l gasim la 1803 [2]. În sfîrşit, o ultimă schimbare desăvîrşi o stare de lucrurĭ decît care nu putea să fie nicĭ una maĭ favorabilă pentru această partida de familie.

Pasvantoglu urmà ispravile sale, prădînd saŭ primind preţul de rascumparare. În toamna acestuĭ an, el pretinse de la Alexandru Moruzi nu maı puţin decît 300.000 de leĭ, şi, neprimindu-le fara zabavă, hoţiı săı trecura Dunărea pentru a lua de sine, în parţile Craioveı, ceia ce nu voise a-ı da, printr'o singură trimitere, Voevodul. Moruzi ştia ce-l aşteaptă, şi gîndindu-se la sîngele luı Hangerlì, în care i se întemeiase tronul, el ceru în graba de la Turcĭ o mazilie mîntuitoare, precum, în alte împrejurarı grele, făcuse duşmanul săŭ Alexandru Callimachi. El meşteşugi» prin banĭ. pe lîngă «regèle», şi chiar pe lîngă Dragomanul Scarlat beizadeà, pentru a-şı căpăta liniştea şi a scăpa de orı-ce răspundere [3]. Se găsia cine să primească Domnia, pe care Moruzi nu voià s'o maĭ guste, şi prin banĭ, la rîndul săŭ, dobîndi Ţara-Românească alt Suţu, acesta cumnat al bătrînuluĭ Callimachi: Mihaı, care fu numit în Octombre 1801, şĭ-şĭ luă în prımire Scaunul peste cîteva săptămînĭ [4].

---

[1] În vol. de faţa, p. 488. Cf. raportul saxon din 10 Iulie 1801 — ms. 2958 al Arch. din Dresda: «L'interprête de la Porte, à force d'argent, a été fait prince de Moldavie, à la place du prince Ypsilandi, qui vient d'être déposé».

[2] Hurmuzaki, *Supl.* I[2], pp. 253-4, no. CCCXLIX.

[3] Dionisie Eclesiarchul, în Papiu, *Tesaur,* II, p. 202.

[4] Fotinò pune schimbarea în Octombre, Dionisie Eclesiarchul fixează data de 14 Novembre pentru intrarea în Bucureştĭ a luĭ Mihalachi Suţu. Singurul raport diplomatic ce cunosc, e acel saxon — ms. 2958 al Arch. din Dresda, — ce urmează: «Le prince Morousi de Valachie ayant été menacé par Pasvant-Oglou, qui prétend de lui trois cent mille piastres, a demandé à la Porte sa démission; le prince Michel Souzo, ayant eu avis, a si bien intrigué auprès du kiehaya de la Sultane-mère, qui a tout le credit dans ce pays, et a obtenu cetre principauté, moyenant un demi-million de piastres, qu'il lui a payé. On dit que la Porte cherche quelque moyen d'accomodement avec Pasvant-Oglou, pour tranquilliser ce rebelle puissant et incommode».

Dar vremile eraŭ pe atuncĭ foarte schimbătoare, şi Callimachiĭ uniţĭ cu Suţeştiĭ nu putură stăpîni mult timp în faţa luĭ Ipsilanti, cel maĭ ager în intrigĭ dintre Greciĭ timpuluĭ săŭ, şi a Moruzeştilor, cari eraŭ aproape toţĭ oamenĭ de un talent diplomatic şi administrativ deosebit. Cu atît maĭ mult, cu cît în favoarea acestora vorbia ambasadorul rusesc, care, după atacul Francesilor în Egipt, era cel maĭ ascultat la Constantinopol dintre represintanţiĭ Puterilor.

Începutul căderiĭ biruitorilor din 1801 îl făcu unul dintre dînşiĭ chiar, Mihaĭ-Vodă al Ţeriĭ-Româneştĭ. Pasvantoglu nu se cuminţise numaĭ pentru că dobîndise un noŭ vecin în persoana acestuĭ venerabil Fanariot. Înnaintea veştiĭ că toată oastea puterniculuĭ rebel se va îndrepta asupra Bucureştilor, bătrînul Domn nu găsi în mintea sa obosită nicĭ un alt mijloc de scăpare decît o visită de fugar la Braşov, unde alergă, ducînd după sine o întreagă oştire desperată de pribegĭ. Ştirea sosi la Poartă prin beizadeaua Alexandru, fiul acestuĭ noŭ Firaris, care Alexandru, în loc să caute un adăpost la ambasada Rusieĭ, merse înnaintea Viziruluĭ, aducîndu-ĭ scrisoarea în care tatăl săŭ îĭ dădea un sfat, ce i-ar fi zdrobit tot viitorul [1].

În asemenea împrejurărĭ maĭ ales, Scaunul nu trebuia să rămîie multă vreme gol. Nu pentru că nimenĭ n'ar fi voit un asemenea loc de primejdie, până la care trebuia luptă pentru a răzbate [2] — căcĭ de nimic nu se speria un «Grec», cînd cuca se coboria asupra frunţiĭ luĭ trufaşe, — ci pentru că era o neobişnuită grabă, Alexandru-Vodă din Moldova primi porunca de a-şĭ lăsa acolo un Caimacam şi de a merge el însuşĭ să *căimăcămească* în Bucureştiĭ pustiĭ de locuitorĭ ca şi de duşmanĭ. Se aflâ la Constantinopol către sfîrşitul luĭ Iulie că instalarea nouluĭ cîrmuitor muntean, un Domn-vechil, *αὐθέντης ἐπίτροπος*, s'a şi făcut şi că, sprijinit pe trupe luate cu leafa prevăzută, el caută să aşeze lucrurile cu Pasvan [3].

---

[1] Raport saxon din 26 Iunie 1802.

[2] Cf. raportul saxon citat: «la Porte a proposé à plusieurs princes la principauté de la Valachie, mais tous par crainte l'ont refusé; alors elle ordonna au prince de Moldavie de se rendre à la principauté de Valachie et laisser son secretaire en Moldavie; retirant les revenus de ces deux principautés pour suffire au maintient de ses troupes .

[3] Raport saxon din 24 Iulie; cf. şi cel din 10 ale luniĭ.

Ambasadorul rus ceru îndată o conferință miniștrilor turcĭ pentru a discuta cu dînșiĭ ce e de făcut cu Mihaĭ-Vodă, care se luptà la Brașov împotriva datornicilor ce fugise în urma luĭ. Din aceste dezbaterı ieși un lucru neobișnuit și neașteptat: desertorul Scaunuluı săŭ domnesc primi voie de a se întoarce, și în August el trecea prin Constantinopol, dar nu pentru a-șĭ împrospata Domnia odată părăsită, ci pentru a se așeza pe mazilie la Chalki [1].

Partida Dragomanuluı lucrase și ea pentru a se sfîrși lucrurile astfel, temîndu-se ca nu cumva Moruzeștiĭ să tragă folos din încurcatură [2]. Dar peste cîteva zile, înnainte de sfîrșitul luniĭ, Rușiı, pe de o parte, cari ar fi primit și banĭ pentru a face să se numească un Domn după interesele lor, iar, pe de alta, Iusuf-Pașa, atotputernicul chehaie al Valideleĭ, de la care-ĭ venise numirea și luĭ Mihaĭ Suțu. aduseră alegerea ca Domn muntean a luı Ipsilanti [3]. Un arz din partea boierilor fugarĭ, cari făceaŭ sa atîrne întoarcerea lor, decĭ viața normală în principat, de numirea luı Ipsilanti, care li se păruse a fi un om înțelept și bun, ajutase la impunerea acestuia [4].

Era o mare lovitură pentru partida în fruntea căreia stătea Scarlat Callimachi, care nădăjduia să se ridice el cu acest prilej de vacanța la Domnie, fie și la cea munteană, în care nu se maı întîlnise nimenĭ din familia sa [5]. Durerea fu și maĭ mare cînd, la începutul luı Octombre, ambasadorul rusesc izbuti a face ca Suțu din Moldova să fie scos și din acest maĭ vechiŭ principat al săŭ [6]. Și, pentru a-șı întemeia și maĭ bine influența în cele două țerĭ romîne, Împăratul Alexandru, care primise de la boieriĭ noștri plîngerĭ, pentru îndelungatele și intolerabilele lor suferințı, smulse de la Turcĭ hatișeriful din 1802, prin care se prevedeaŭ în folosul principatelor vechĭ drepturĭ, de multă vreme pierdute, și se stabilia inovația, foarte însemnată, ca de acum înnainte, pentru binele «săracelor raiale» și pentru in-

---

[1] *Acte și fragm.*, II, pp. 366-7, 370.

[2] Hurmuzaki, *Supl.* I², p. 226, no. CCCXIX.

[3] *Ibid.*, p. 230, no. CCCXXV.

[4] Dionisie Eclesiarchul, p. 203. Nota rusească intemeiată pe arz, în *Acte și fragm.*, II, pp. 371-2. Cf. și paragraful corespunzător din Fotinò.

[5] Hurmuzaki, *Supl.* I², p. 233, no. CCCXXIX.

[6] *Acte și fragm.*, II, pp. 372-3; Hurmuzaki, *Supl.* I², p. 242, no. CCCXXXVI.

teresul ocrotitoruluĭ lor pravoslavnic, Domniĭ nu se vor schimba decît după o cîrmuire de șepte anĭ, iar dacă, în acest timp, Poarta n'ar fi mulțămită de dînșiĭ, se va supune învinuirea «elciuluĭ Rosieĭ», din discuția cu care va ieși menținerea saŭ mazilia pedepsitoare a pîrîtuluĭ [1].

Aceasta însemna că pănă la 1809 nicĭ un Callimachi, nicĭ un Suțu nu maĭ puteaŭ rîvni Domnia, care era pe deplin asigurată dușmanilor lor.

Nu numaĭ atîta: chiar situația ca Dragoman a luĭ Scarlat fu zguduită. De schimbat, nu-l schimbară Turciĭ, pentru că-șĭ cunoștea acum meșteșugul și fiind-că ambasadorul Austrieĭ ca și acela al Francieĭ nu găsiaŭ decît cuvinte de măgulitoare prețuire pentru «spiritul drept și moderația vrednică de a fi urmată», pentru îndepărtarea de orĭ-ce cabale și intrigĭ și spiritul de îndatorire față de orĭ-și-cine al Dragomanuluĭ [2]. Dar el trebui să vadă pe cumnatul săŭ Alexandru Suțu trimis în surgun la întoarcerea luĭ în Constantinopol, rechemat și exilat iarășĭ în Cipru [3]; pe Alexandru Hangerlì, care ținea pe vară-sa, Smaranda, fiica luĭ Grigore Callimachi [4], silit să fugă pentru a scăpa de moarte. În Decembre 1802, pentru a se scădea rostul luĭ Scarlat, care nu trebuia să fie în măsură de a lucra în paguba Rusieĭ, i se luă dreptul, ce aveaŭ pănă atuncĭ Dragomaniĭ, de a primi și traduce rapourtele agenților Împărățieĭ în străinătate [5]. Fiind totușĭ agreat de cea maĭ mare parte a Ministeriuluĭ, și sprijinit de Capudan, pe lîngă care tot maì funcționa Iancu Callimachi, nu i se luă chiar dregătoria de Dragoman [6].

Dar în Franța învingătoare împotriva întregeĭ Europe, din gloria luptelor cîștigate se făcea un tron pentru noul Împărat Napoleon, și noua coaliție care pretindea să-l zguduie fu strivită în 1805. Innainte de a porni în anul următor asupra Prusienilor și Rușilor, ce veniaŭ la rîndul lor să se încerce, Împăratul Fran-

[1] Sturdza, *Acte și doc.*, I, p. 252 și urm.; cf. Hurmuzaki, *Supl.*, I², *l. c.*

[2] Cf. Hurmuzaki, *Supl.* I², p. 310, no. CCCCXXVI; volumul de față, p. 136; p. 145, no. XCV.

[3] *Acte și fragm.*, II, p. 394, no. 2.

[4] Xenopol, pp. 171—2.

[5] Hurmuzaki, *Supl.* I², pp. 253—4, no. CCCXLIX; p. 256.

[6] *Ibid.*

cesilor încercă să puie o sabie în mîna Turcieĭ moleșite. La 28 Iulie 1806, Domnul muntean Ipsilanti, care era socotit că nu e numai vecinul, ci și stăpînul luĭ Moruzi din Moldova, primia în capitala sa pe un oaspete, a căruĭ sosire nu-ĭ zicea nimic bun pentru viitorul săŭ. Generalul Sebastiani mergea la Poartă cu o scrisoare personală a luĭ Napoleon către fratele Selim din Stambul și cu misiunea de a-ĭ sprijini cuprinsul prin «insinuațiĭ prietenești». Poarta trebuia să rupă lanțurile uneĭ prieteniĭ de umilită supunere față de Rușĭ, să se desfacă din tratate și îndatoririĭ perfide și să arăte că e stăpînă în casa eĭ, dînd jos de pe tronurĭ căpătate la ambasada rusească pe ceĭ doĭ Domnĭ aĭ Împaratului Alexandru [1].

De fapt, lucrurile stăteaŭ așa. Chehaia-beĭ Iusuf era stăpînul Împărățieĭ, și el însușĭ asculta în toate de Dumitrachi Moruzi, fratele luĭ Alexandru-Vodă, care Dumitrachi fusese numit de-a dreptul de Sultan «director și inspector» al spitalelor și era poreclit «regele Grecilor» [2].

Încă de la 20 Iulie vedem pe agentul frances pe lîngă Poartă, Ruffin, că vorbește de apropiata înlocuire a luĭ Ipsilanti și Moruzi prin Alexandru Suțu și Scarlat Callimachi, ceĭ doĭ cumnațĭ: eĭ ar fi vrut să-și puie cumnatul de vară, Hangerli, ca Dragoman. dar Iusuf ținea cu ori-ce preț să-și instaleze în acest loc pe iubitul Dumitrachi [3]. La 24 August, schimbarea era săvîrșită. Sebastiani o anunța stapînuluĭ săŭ împărătesc, a doua zi [4], iar Scarlat Voevod îșĭ exprimă mulțămirile catre sprijinitorĭ și prietenĭ la 26 [5]. Domnii din Scaun «demisionase» [6], fără să știe; iar Iusuf-Pașa își pusese în minte că, pentru a se spăla de multele păcate ce-l innecau, trebuie sa facă un hagealîc de răscumpărare la Meca [7]. Hangerli era astfel numit Dragoman [8].

---

[1] Hurmuzaki, *Supl.* I². Sebastiani a făcut o însemnare a călătorieĭ luĭ pe la noĭ, însemnare ce se află astăzĭ la Academia Romînă, și pe care o voiŭ tipari undeva.

[2] *Ibid.*, pp. 311, 335; *Acte și fragm.* II, p. 408, no. 2.

[3] Hurmuzaki, *Supl.* I², p. 345, no. CCCCLXXVIII.

[4] *Ibid.*

[5] În volumul de față, p. 130, no. LXXXII.

[6] *Ibid.*

[7] Hurmuzaki, *Supl.* I², p. 349, no. CCCCLXXXIV.

[8] *Ibid.*

La 30 August, residentul frances, fost ministru la Paris şi soţul uneĭ femeĭ de distincţie intelectuală, primia de la unul din Greciĭ luĭ Moruzi vestea că, fără să recurgă la serviciile luĭ şi fără să-l încunoştiinţeze, Împăratul a făcut doĭ stăpînitorĭ noĭ în Statele prietenuluĭ săŭ Selim. La 3 Septembre, Moruzi, pe care Reinhard îl credea, şi-l crezu şi pe urmă, un adevărat prieten al Franciei, luă drumul «spre Varna» care ducea la Constantinopol. Iar vecinul şi aliatul săŭ muntean Constantin Ipsilanti, care, sprijinind pe Sîrbiĭ răsculaţĭ şi înteţiţĭ de Ruşĭ, se ştia vinovat de înnaltă trădare, luă fuga şi-şĭ căută un adăpost în Împărăţia Ţaruluĭ [1].

La data cînd Moruzi se îndreptă spre capitala turcească, cu graba ce trebuia ca să nu-l atingă şi pe dînsul bănuielile de hainie, ceĭ doĭ Domnĭ aĭ luĭ Napoleon nu fusese încă învestiţĭ: eĭ primiră cuca şi tuiurile în ziua de 9 Septembre după stilul noŭ [2]. Înnaintea luĭ Scarlat-Vodă porni caimacamul săŭ, ce-ĭ fusese până atuncĭ secretariŭ în Dragomanat, agerul şi luminatul Grec Constantin Negri: el ajunse la Iaşĭ, pentru a lua cîrmuirea de la ispravniciĭ de Scaun aĭ Domnuluĭ ce plecase, la 12 [3]. Iar Scarlat-Vodă, care-şĭ închipuia că lucrurile nu vor merge aşa de neted şi că Rusia nu va înghiţi o ofensă atît de răsunătoare, se tot zăbovi prin Ţarigrad şi numaĭ cînd i se păru că situaţia i-ar fi în adevăr asigurată, după vestea celor d'intăiŭ biruinţĭ ale Francesilor, el se puse în mişcare, luînd cu sine şi familia. Dar el o lăsă în cale şi, trecînd maĭ iute spre Iaşĭ, el îşĭ făcea intrarea în acest oraş la 25 Octombre [4]: fără să piardă timpul cu alaiurĭ şi ceremoniĭ, el merse de-a dreptul la Curtea Domnească, pe care o reparase cu cîţĭva anĭ în urmă domnescul luĭ tată [5].

El nu găsi măcar o primire cuviincioasă, onorabilă din partea boierilor pe cari-ĭ cunoştea aşa de bine. Se dusese timpurile «cronostihurilor» şi urărilor de Domnie lungă ce se îndreptaŭ către un fiŭ al ţeriĭ venit cu firmanul Sultanuluĭ. Boierimea

[1] V. *Lettres de Madame Reinhard*, Paris, 1901, şi rapoartele consulare austriace şi francese în volumul de faţă.

[2] *Acte şi fragm.*, II, p. 209, no. 2.

[3] În vol. de faţă, p. 325, no. 2.

[4] În acest volum, p. 328.

[5] *Ibid.*

Moldovei era în cea mai mare parte iubitoare de Ruși, și ocrotiții consulatului, cu familia Balș în frunte, familie din care unii serviaŭ în armata împărătească, aveaŭ și îndrăzneala trebuitoare pentru a-și vadi sentimentele înnainte de venirea Cazacilor și așezarea pe tronul domnesc a generalilor și agenților Țarului. Consul, stăpîn de fapt adecă al principatului, era pe acea vreme «Siberianul»[1], brutalul Bolcunov, care nu voià sa știe de nimeni, cînd era vorba de a se impune prin obrăznicie față de colegii săi diplomatici saŭ față de locuitorii țerii. Pe lîngă dînsul, îndeplinind un rol nelămurit, căruia-ĭ dădea însă o înfățișare impunătoare, se afla Grecul rusificat Rodofinichin, un omuleț brun, neastîmpărat și vorbăreț care-șĭ răspîndia cu îmbielșugare discursurile pline de considerații adînci și nouă asupra politicii timpului în care și acest mic om se simția o *magna pars*.

Cînd Caimacamul Negri sosi în Iași, consilierul Rodofinichin și consulul nu stătură pe gînduri în privința purtării ce trebuie să urmeze față de dînsul și de stăpînul lui. După ordinele ce primise, ei declarară că nu recunosc alt Domn al Moldovei decît pe acela ce nu-și putuse pierde puterea conform cu tratatele, adecă pe Alexandru-Vodă Moruzi și, chemînd la dînsul pe boierii ce-l ascultaŭ în toate, Rodofinichin îi îndemnă să nu iasă înnaintea lui Callimachi, să nu i se înfățișeze și să culeagă numai dările adevăratului lor cîrmuitor, dări pe care să le verse în Vistieria păstrată pentru întoarcerea lui. Îndemnul fu primit ca o poruncă și, pe cînd nimeni nu mai punea piciorul la consulatul frances și chiar la Agenție, carătele boierilor noștri, cu husarul pe capră și Arnăutul în coadă, se îngrămădiau în Curtea reședinții celor doi representanți ai Rusiei[2]. Aceiași visitatori de consulate cari eraŭ sănătoși de Sf. Alexandru fură cuprinși de frigurii la Sf. Francisc, ziua Împăratului celuilalt, al Austriei[3]. Lasîndu-se la o parte ceilalți agenți străini, aristocrația noastră dădea banchete lui Rodofinichin, și la unul din ele pănă și Mitropolitul, ce nu era socotit printre cei mai călduroși partisani ai Rusiei, care-l și scoase pe urmă din archipăstorie, pănă

[1] Calificația e a lui Hammer, pe atunci agent austriac la Iași.
[2] Vol. de față, pp. 137-8, 144.
[3] *Ibid.*, p. 141, no. XCII.

și părintele Veniamin se supuse așa de mult spiritului vremii, încît ceru, în numele Bisericii și țerii, ca Împărăția drept-credincioasă, prin stăruințile sale, să-ĭ îndeplinească marele vis de a vedea în Iașĭ moaștele Sf. Ioan din reședința metropolitană a Suceveĭ [1]. În sfîrșit, în acest răstîmp de așteptare, boierii rusofilĭ își dădură în petec și în privința sentimentelor ce aveaŭ pentru țerănime: într'o adresă de mulțămirĭ și chemare către Impăratul Alexandru, eĭ își arătaŭ dorința de a plăti numaĭ o sumă bine fixată și de a putea înjuga pe sătenii lor la încă douăzecĭ de zile de lucru străin, pe lîngă cele douăsprezece prevazute în «ponturile» vechilor Domnĭ [2].

La 24 Octombre se răspîndi în Iașĭ vestea că Domnul se apropie: de cu seară încă, Rodofinichin, care ținea să nu se întîlnească cu acest «Hospodar» ilegal, pleca. În oraș se închidea poarta de la curțile celor din «partida Balș», și un consul care veni să vadă pe Scarlat-Vodă, îl găsi numaĭ cu Negri și secretariul săŭ turc [3]. La cererile de banĭ pe care le făcu Callimachi, a căruĭ Domnie era acum veche de aproape două lunĭ, cu toate că el nu stătuse încă în Scaun, i se răspunse poate de la început că el se poate înțelege în privința oricăreĭ socotelĭ cu Moruzi [4].

Acestea toate trebuiaŭ suferite, fiind-că Scarlat își dădea samă el însușĭ că n'are, pentru moment măcar, nicĭ un viitor de stăpînire înnaintea sa. El știa încă de la sosire că Suțu, cumnatul și tovarășul săŭ de numire, fusese mazilit, și aștepta aceiașĭ soartă pentru sine, afară numaĭ dacă, precum a nădăjduit poate, Moruzi ar refusa să primească o numire ce i-ar fi ridicat un dușman fără crutare în biruitorul Împărat frances.

În adevăr, Rușiĭ și aliațiĭ lor Englesiĭ vorbiseră destul de tare la Constantinopol pentru a determina o căință fulgerătoare din partea Turcilor, cari prețuiaŭ după cuviință vecinătatea floteĭ britanice și concentrările de trupe din Basarabia. Cînd Italinski, ambasadorul Țaruluĭ, se făcu că pleacă, amenințînd cu trecerea

[1] *Ibid.*, p. 141, no. XCI. Cf. *Studiĭ și doc.*, I-II, p. 411, no. LXXXVIII și *Ist. lit. rom.*, II, p. 402.
[2] Vol. de față, p. 330.
[3] Vol. de față, pp. 328, 330.
[4] *Ibid.*, p. 335.

Nistruluĭ de către ostaşiĭ stăpînuluĭ său, cînd se vorbi de o bombardare a Constantinopoleĭ, hotărîrea mîndră a Sultanuluĭ se topi. Împăratuluĭ frances i se scrise o umilă scrisoare de îndreptăţire, iar Moruzi supusul, ca şi rebelul Ipsilanti, un trădător dovedit, prin guvernul ca şi prin fuga sa, fură reinstalaţĭ. Lucrul era hotărît încă de la 13 Octombre, iar în ziua de 17 caftanul se dădea luĭ Alexandru-Vodă şi capuchehaieleĭ Domnuluĭ muntean; Alexandru Suţu era scutit astfel de a se osteni cu alaiul pre care şi-l pregătise [1].

Callimachi îşĭ aflâ soarta, întoarcerea ruşinoasă şi marea pierdere de banĭ, în noaptea cea de a doua pe care-ĭ era dat să o petreacă în Iaşĭ ca Domn. De şi lovitura era din cele maĭ dureroase pentru dînsul, el găsi destulă putere de caracter pentru a o suporta cu demnitate [2]. Rodofinichin se întoarse îndată după numirea Caimacamilor luĭ Moruzi, Bolcunov deschise largĭ uşile consulatuluĭ pentru toată lumea ce se îngrămădia ca să se închine puterniculuĭ; era banchetelor înnainte de năvălire fu reluată. La 3 Novembre, mazilul, ce domnise abia, se înţelese în privinţa plecăriĭ sale, mergînd la Săndulachi Sturdza, şi acesta un mare rusofil [3], unde găsia pe ceĭ doĭ stăpînĭ aĭ situaţieĭ, cu cari discutâ vre-o patru ceasurĭ. Apoĭ a doua zi, foarte de dimineaţă, el se ducea să-şĭ iea familia şi, împreună cu dînsa, îşĭ urmâ apoĭ calea spre Constantinopol [4]. În aceiaşĭ zi tocmaĭ, la 4 Novembre, Moruzi pornia din acest oraş către Iaşĭ, pe care abia îĭ parăsise [5].

Se ştie ce a urmat. Ruşiĭ crezură că, după reintegrarea Domnilor ca şi înnainte, e bine ca principatele să fie ocupate, pentru ca la o încheiere generală a socotelilor în Europa, eĭ să poată vorbi ca stăpînitoriĭ pămîntuluĭ ce voiaŭ de atîta vreme sa alipească la imensa lor Împărăţie. La 29 Novembre, şese sute de oamenĭ din avangarda oştiriĭ de năvălire îşĭ făceaŭ intrarea

[1] *Acte şi fragm.*, II, p. 411, no. 1; Naum Rîmniceanu, în Erbiceanu, *Cron. grecĭ*, p. 268.
[2] Vol. de faţă, p. 146, no. XCVI; p. 332, no. VI.
[3] *Ist. lit. rom.*, II, p. 405.
[4] Vol. de faţă, p. 150.
[5] *Acte şi fragm.*, II, p. 414, no. 1.

în Iașĭ, acoperițĭ de fulgiĭ celeĭ d'intăiŭ zăpezĭ timpuriĭ[1]: veniaŭ ca «prietenĭ» și eraŭ hotărîțĭ să rămîie ca dușmanĭ. Rodofinichin lua principatul în primire, iar bietul Moruzi, nenorocos la întărire ca și la mazilie, rămînea pe drum să privească de departe la Scaunul săŭ, în care se așezaseră buniĭ patronĭ.

O asemenea știre, neplăcută la atîta lume, ce era să sufere pe urma acesteĭ invasiĭ, trebui să mîngîie întru cîtva pe Scarlat Callimachi. Suțu, ajuns la Constantinopol în ziua de 24 Novembre, îșĭ primi îndată al doilea caftan, pe cînd bătrînul Ipsilanti și nepotul luĭ, capuchehaiaua Țeriĭ-Româneștĭ, treceaŭ la închisoare, mulțămită rudeĭ și ocrotitorilor[2]. Urmà să se iea aceiașĭ măsură și pentru Callimachi. Dar acesta era maĭ tînăr, avea maĭ puțină trecere, și-șĭ găsise într'un vechiŭ prieten și într'o rudă rivalul cel maĭ de temut. Hangerlì, Dragomanul, izbutise în cîteva lunĭ să se facă recunoscut de toțĭ ca un om destoinic și hotărît, căpătase sprijinul nouluĭ favorit al Sultanuluĭ, Ibrahim-Efendì, și era socotit de Francesĭ ca omul cel maĭ sigur în credința față de dînșiĭ[3]. El fu numit la 19 Mart 1807 și plecă împreună cu oștirea acestuĭ noŭ Mare-Vizir, Hilmi-Ibrahim, spre Silistra, în fața Țeriĭ-Româneștĭ, ce se găsia, ca și în Moldova, în mîna Rușilor[4]. Cellalt Alexandru Suțu, fiul luĭ Mihalachi, primia, în același timp, Dragomanatul Porțiĭ[5].

Scarlat-Vodă nu se supuse însă înnaintea acesteĭ înfrîngerĭ momentane. Îl vedem stăruind pe lîngă Francesĭ și trimițînd chiar la Paris, pentru a vorbi luĭ Talleyrand, pe o rudă, Ioan Mavrogheni, în Maiŭ[6]. Dar din altă parte trebuia să-ĭ vie mijlocul de a-șĭ recăpăta Domnia. Partidul vechiŭ turcesc se ridicâ împotriva luĭ Selim. Sultanul reformator, și-l scoase din stăpînire la 29 Maiŭ 1807: cu Selim căzură și protectoriĭ luĭ Hangerlì. Atuncĭ, la 4 August[7], Scarlat Callimachi se văzu iarășĭ Domn al Moldoveĭ[8].

[1] Reinhard, pp. 232-3.

[2] *Acte și fragm.*, II, pp. 415-9.

[3] Hurmuzaki, *Supl.* I², p. 406, no. DLVI.

[4] Fotino.

[5] *Acte și fragm.*, II, p. 421; Naum Rîmniceanu, p. 270. 19, nu 18 Mart st. n. 1807 a căzut Joĭ, care dată de săptămînă e însemnată în Naum. Întocmaĭ această dată se dă în raportul din acest volum, pp. 6-7, no. VII.

[6] Hurmuzaki, *Supl.* I², p. 416, no. DLXIX; Blancard, p. 527 și urm.

[7] *Documente și cercetărĭ*, I, p. 27.

[8] Cf. și *Acte și fragm.*, II, p. 224, no. 1; vol. de față, pp. 6-7, no. VII.

Nu numai atît. Alexandru Mihai Suțu putea fi privit măcar ca o piedecă pentru frații Callimachi, ca unul ce era și el bine privit de Francesĭ, iubit de Turcĭ pentru sinceritatea luĭ în 1802 și se pricepea în afacerile meșteșuguluĭ. Peste cîteva săptămînĭ de la numirea domnească a celuĭ maĭ mare dintre frațĭ, Suțu, bănuit că ar fi avut tainice înțelegerĭ cu Englesiĭ prin comandantul Dardanelelor, fu scos și tăiat la 23 Septembre, printr'o neașteptată poruncă venită de la însușĭ Sultanul cel noŭ, Mustafà. Iancu Callimachi trecea în acest loc, pe care-l făcuse calăul, și ajungea ast-fel Tălmaciul Porțiĭ, după ce fusese multă vreme al Căpitanieĭ Măriĭ [1].

De acum Scarlat întovărășește ca și cumnatul săŭ, Alecu Nicolae Suțu, oștirile turceștĭ, în așteptarea uneĭ biruințĭ saŭ uneĭ păcĭ ce i-ar deschide drumul către Scaunul din Iașĭ. În 1810 el se afla lîngă Razgrad, și satul bogat ce-l adăpostia, Arnăut-Chioĭ, fiind luat de Rușĭ, la 13 Iunie [2], bietul Domn rătăcitor dădu o maĭ mare strălucire alaiuluĭ prinșilor. Langeron, generalul frances în serviciul Rusieĭ, care ni-a lăsat memoriĭ asupra războiuluĭ, îl văzu, după o neplăcută călătorie, la Silistra, și i se păru «un om foarte blînd, foarte politicos și destul de instruit» ; și el dădu oaspeților săĭ asigurarea că, de nu se vor lua înnălțimile ce domină Șumla, acest însemnat punct strategic nu li va cădea nicĭ odată în mînă. Generalul comandant, Kamenski, îl luă cu dînsul, așa încît Callimachi intrâ în Bucureștĭ la 23 Novembre din același an, împreună cu oștile învingătoare [3]. De aicĭ fu dus în Rusia, la Harcov, unde stătu vre-o doĭ anĭ de zile într'o captivitate onorabilă, primind și o pensie de întreținere de la guvern [4].

De aici îl scoase, pentru a-l face Domn cu adevărat, pacea de la Bucureștĭ.

Și totușĭ la început s'ar fi putut crede că numirea va împodobi pe o altă persoană, dintr'un partid dușman. Moruzeștiĭ învinșĭ se ridicase din noŭ, prin sprijinul priceputuluĭ și îndrăznețuluĭ Turc ce primise sarcina negocierilor cu Rușiĭ: Galib,

---

[1] *Acte și fragm.*, II, pp. 431-2. Cf. Hurmuzaki, *Supl.* I [2], pp 496-9.

[2] *Acte și fragm.*, II, pp. 449-50; Hurmuzaki, *Supl.* I [3], pp. 250-1; Naum Rîmniceanu, *l. c.*, p. 293.

[3] *Ibid.;* Hurmuzaki, *Supl.* I[3], pp. 250-1.

[4] Hurmuzaki, *l. c.* și *Documente și Cercetări*, I, p. 27.

Reis-Efendì. La plecarea luĭ din Constantinopol către Bucureştĭ, în Decembre 1808, el înlăturâ, ca necorespunzător nevoilor, pe Iancu Callimachi, şi puse în loc pe Dimitrie Moruzi, care căpătă şi titlul de plenipotenţiar la congres[1]. În Constantinopol rămase în locu-ĭ, ca *vechil*, fratele maĭ mic, Panaioti[2]. Aşa de mult scăzuse trecerea Callimachilor, în cît, în Decembre 1811, la scoaterea unuĭ Hangerlì, Mihalachi, din Dragomanatul Marineĭ, se lăsă la o parte vechiul Dragoman Iancu Callimachi, care ceruse locul, şi se numi un Mavrogheni: făgăduielile Moruzilor, cari eraŭ cumnaţĭ, nu-ĭ folosiseră la nimic[3].

Pe acest timp se credea că dezbaterile de la Bucureştĭ aŭ dus la un capăt şi că Dumitrachi Moruzi, favorit al luĭ Galib şi creatură a Ruşilor, în acelaşĭ timp, va lua Domnia munteană, pentru care lucra cu atîta dibacie[4]. Dar creditul Moruzeştilor nu se menţinu acelaşĭ, şi, cu cît se apropia războiul dintre Francesĭ şi Ruşĭ, războiŭ pe care Moruzeştiĭ ştiuse a-l face nefolositor stăpînilor lor, grăbind către sfîrşit pacea, cu atîta situaţia lor se clătina maĭ mult. La 7 August, Panaiotachi era scos din vechilia Mareluĭ-Dragomanat al Porţiĭ şi aruncat în închisoare[5], şi numaĭ peste treĭ zile se vorbia la Constantinopol despre apropiata instalare a luĭ Alexandru Suţu ca Domn al Ţeriĭ-Româneştĭ şi despre acordarea Moldoveĭ luĭ Callimachi, «tatăl saŭ fiul», Alexandru orĭ Scarlat[6]. Dimitrachi Moruzi rămase Dragoman, dar un Dragoman supt pază, în oastea Mareluĭ-Vizir.

O nouă ligă grecească se formase acum pentru ocuparea locurilor libere de Domnĭ şi, în curînd, a celuĭ de Dragoman. Callimachi se unise cu Iancu Carageà şi cu familia, nouă în intrigile şi luptele greceştĭ pentru putere, a Arghiropolilor. Iancu Carageà, dintr'o familie de patriarchĭ şi Domnĭ, fiŭ al Dragomanuluĭ Iordachi, ce murise tînăr, fusese crescut de Martinot, care făcuse din el «un om luminat[7]». Se căsătorise cu o Scanavi, iarăşĭ din-

[1] Pentru problematicĭ Dragomanĭ intermediarĭ, v. *Acte şi fragm.*, II, p. 493; Stamatiadis, pp. 158-60.
[2] Hurmuzaki, *Supl.* I[2], p. 531.
[3] Hurmuzaki, *Supl.* I[2], p. 310, no. DCCCXXIX.
[4] *Ibid.*, p. 647, no. DCCCXLI şi p. 679, no. DCCCLXXXIII.
[5] *Ibid.*, p. 700, no. DCCCCXII.
[6] *Ibid.*, p. 629, no. MCCCCLIII.
[7] *Acte şi fragm.*, II, p. 501, no. 3; Hurmuzaki, *Supl.* I[2], p. 265, no. CCCLVI.

tr'un neam cunoscut, și anume cu sora Agăĭ din Moldova supt Alexandru Callimachi, soră în același timp cu Ecaterina Scanavi, care juca un mare rol de intrigĭ în Constantinopol[1]. Fusese supt Hangerlı ceia ce s'ar putea numi un ministru muntean de Afacerĭ-Străine, și de aicĭ trecuse apoĭ ca *vechilul* în Dragomanat al luĭ Constantin Ipsilanti[2]. Cît despre frațiĭ Arghiropulo, cel maĭ mare, Iacob, un om afabil, știa foarte bine turcește, franțuzește și italienește, aparatul linguistic al Dragomanuluĭ și candidatuluı la Dragomanat: fusese capuchehaia luĭ Alexandru Ioan Mavrocordat și scăpase cu banĭ de răzbunarea Turcilor la fuga acestuĭ stăpîn. Ginere al luĭ Costachi Moruzi, decĭ cumnat cu Iancu Callimachi, el fusese în 1804 la Berlin[3], și poate tot el să fie și «Ianco» Arghiropulo, ambasadorul la Viena, rechemat în 1811[4]: asistase, pe lîngă acestea, și la negocierile cu Rușiĭ, în 1809[5]. Frate-său Gheorghe era ginerele luĭ Carageà, și avuse și el misiunĭ în străinătate.

Toțĭ aceștia îșĭ aflară un sprijin în noul favorit al Sultanuluĭ, ambițiosul, lacomul, depravatul, dar dibaciul și energicul Halet-Efendı, care se hotărîse a sfărîma mărirea Moruzeștilor: «a li turna apă de pucioasă la rădăcină» și, puind în loc oamenĭ ascultatorĭ și bunı de pocloane[6], să stabilească o nouă eră de veniturĭ marĭ.

Înlăturîndu-se decĭ Suțu pănă la o nouă vacanță, Poarta numi la 8 Septembre st. n. 1812 ca Domnĭ pe Carageà la Bucureștĭ, pe Callimachi la Iașĭ, iar ca Dragoman pe Iacob Arghiropulo[7].

Dar pănă către serbătorile Crăciunuluĭ nicĭ un Domn, nicĭ cellalt nu-șĭ luară Scaunul în primire. Era, în adevăr, ceva maĭ grabnic, distrugerea Moruzeștilor, fără care nu se putea avea liniște în termenul, fixat, de șepte anĭ al cîrmuiriĭ.

La 8 Novembre 1812, Vizirul dădea la Șumla caftanul de mulțămire luı Dumitrachi și apoĭ îĭ răteza capul; peste douăsprezece zile, tot pentru trădare, era pedepsit cu aceiașĭ moarte

---

1 *Ibid.*, p. 311.
2 *Ibid.*, p. 233, no. CCCXXX; p. 240, no. CCCXXXIII; I[2], p. 541, no. CLVII.
3 *Acte și fragm.*, II, pp. 216, 218, 394.
4 Blancard, p. 533.
5 Hurmuzaki, *Supl.* I[2], p. 547, no. DCCXIII.
6 Hurmuzaki, *Supl.* I[2], pp. 731-2, no. DCCCCLVII. Cf. p. 733, no. DCCCCLIX.
7 *Acte și fragm.*, II, p. 487, no. 1.

Panaioti [1]. Cellalt frate, Alexandru-Vodă, ce trăia în linişte la Terapia, fu aruncat la galere [2], iar Galib se ascunse pentru cîtva timp înnaintea duşmanilor săĭ.

La 2/14 August, Scarlat-Vodă fusese liberat din închisoarea luĭ rusească, maĭ bună decît o Domnie de la Turcĭ [3]. El se porni către Bucureştĭ, unde era să i se dea caftanul, şi ştim că a sosit în acest oraş la 5/17 din luna următoare [4]. Făcînd ceremonia şi primind instrucţiile aicĭ, el trimitea care pentru a i se aduce din Constantinopol Doamna şi familia, pe care nu le văzuse de atîta vreme. Ar fi luat iarăşĭ drumul Focşanilor la 8 Octombre, dar nu era decît un zvon falş, căcĭ abia la 19 Novembre sara, pe la şese ceasurĭ de sară, el ajungea la Galata, unde data aceasta îl primiră şi prieteniĭ statornicĭ şi vechiĭ duşmanĭ. Dar el nu intrâ în capitala sa decît după venirea Doamneĭ, adecă la 7 ale luĭ Februar 1813, primind atuncĭ pentru întaia oară, de şi cu numele maĭ avuse două Domniĭ, pe care le confunda însuşĭ într'una singură —, primia mirul oblăduitorilor Moldoveĭ, în biserica Sf. Nicolae [5], în urma alaiuluĭ triumfal.

Ţara avea un noŭ Domn pentru şepte anĭ.

Altă dată, o Domnie însemna prietenĭ şi duşmanĭ între boierĭ, pîrĭ la Poartă, pribegie la Tatarĭ: o întreagă viaţă, tristă în cele de pe urmă efecte ale eĭ, dar puternică şi interesantă. Acele timpurĭ se încheiaseră însă. Cu dominaţia turcească era încă prea multă libertate, prea mult se îngăduia cîrmuitorilor din ţerile noastre a-şĭ arăta firea prin fapte bune saŭ rele. Ca să fie linişte cu totul, ca să se deştepte o viaţă de cultură, ca astfel sentimentul de recunoştinţă pentru binefăcătoriĭ, ce răspîndise toate aceste darurĭ, să se dezvolte pănă într'atîta, încît ceĭ liniştiţĭ şi civilisaţĭ să fie gata să aducă jertfa fiinţiĭ luĭ deosebite, — pentru aceasta-şĭ înfiinţase Ruşiĭ consulatul în Iaşĭ, ceia ce adusese întemeiarea altor biurourĭ de control ca acesta. Pe temeiul tratatelor, stoarse prin războaie învingătoare,

---

1 Hurmuzaki, *Supl.* I [2], pp. 699-700. Cf. *Acte şi fragm.*, II, p. 489, no. 2.
2 *Ibid.*, p. 490.
3 *Doc. şi Cercetărĭ*, I, p. 27.
4 V. nl penultim din vol. I.
5 Rapoartele austriace, în acest volum.

consulul, prin ambasadorul său la Constantinopol, putea orĭ-cînd sa-şı spuie cuvîntul, şi acel cuvînt trebuia să fie ascultat.

Domnul e acuma un dregator al Porțiĭ, înfrînat aproape în toate acțiunile luı de cel maı nesuferit şi obraznic dintre supraveghetorii ce se pot închipui. Politica luı exterioară, întru cît se poate vorbi de dînsa şi în trecut, a încetat cu totul; măsurĭ marı, însemnate, hotarîrĭ de reformă revoluționară şi mîntuitoare, el nu maı poate lua: stăpînirea-ĭ se furişează zi cu zi supt ochii pînditorĭ aĭ paseriĭ de pradă, ce-şĭ ține ghiara gata.

De două lucrurı se poate vorbi acuma: de administrația unuĭ Domn şi de legăturile luĭ cu consulul» prin excelență.

Scarlat Callimachi nu văzuse niciodată Moldova întreagă, de unde-ı pornise tînăr bunul pentru a se întoarce la bătrîneță ca Domn. Cînd el era înca în aniĭ copilarieı, se răşluise de la țara sa Bucovina, de unde îı venia, în parte măcar, neamul, şi unchiul tatăluı saŭ fusese cel din urmă Mitropolit al Suceveĭ întru adevar. Cînd Alexandru-Vodă se întoarse în Moldova pentru stăpînire, el o găsi micşurată, dar micşurată de maĭ multă vreme, aşa încît lumea se deprinsese cu starea de lucrurĭ nouă. Dar fiul luı Alexandru veni să domnească a doua zi chiar după ce tratatul din 1812 rupsese din principat toată partea luĭ răsăriteana, cea maı bogată, maı ales într'o vreme cînd temeiul bogățieı statea în turmele şi cirezile ce păşteaŭ pe şesurile pustiĭ. Botezînd *Basarabia* întreg ținutul îmbielşugat dintre Nistru şi Prut. Rusia se milostivise a-l lua pentru sine, spre fericirea noastră. Şi, pentru a se cunoaşte bine hotarul, pentru a sili, pe de altă parte, pe locuitorii ce-şĭ aveaŭ pămînt în amîndouă părțile, a trece în Moldova rusească, ea însemnă granița rîuluĭ larg şi prapăstios şi printr'o altă graniță, de carantine, păzite de Cazacĭ.

La vestea numiriĭ nouluı Domn, din neam pămîntean, boieriĭ se îndreaptă catre el, încă înnainte de a-l avea în mijlocul lor, cu plîngerı pentru această schilodire a moşieĭ, ce însemna şi saracia pentru dînşiĭ toțĭ, iar, pentru uniĭ, ruina. S'a dus, scriŭ eı, din trupul Moldoveĭ partea cea maĭ bună, şi însuflețirea hraneı, şi împuternicirea», şi eĭ încep a număra cele smulse «din întregimea Moldoveı»: Orheiul saŭ Lăpuşna» de unde pornise şi vița acestuı Voevod, Soroca, Hotărnicenii de către Bugeac, Codrul, Grecenii, şi cea maĭ mare parte a Ținutuluĭ Iaşilor, a

căruĭ capitală stătea acum răzleaţă la hotarul încă însîngerat, în vederea lacomuluĭ mîncător de ţerĭ străine. «Maĭ mult decît jumătate din ţară, într'un cuvînt tot cîmpul şi inima ţăriĭ», s'a înstrăinat cu totul, nefiind măcar în mîna Împărăţiei turceşti, de care atîrna partea rămasă supt oblăduirea Domnului. Acolo eraŭ, în noua «Basarabie» a Ţaruluĭ, cele maı multe din «Ţinuturile cu plugurĭ», din acelea pe care se înnălţaŭ holdele: şi de peste Prut se ridica o dată şi jumătate maı mult grîŭ decît de aiurea. Poate că de acum înnainte, Moldova, departe de a putea hrăni cu grîŭ Ţarigradul, nu va găsi în de ajuns nicı hrana eĭ de sărăcie, «pîinea proastă» a popuşoiuluĭ. Oile păşteaŭ acolo, în nesfîrşitele cîmpiĭ, pănă «în Tatarlîc» saŭ în Bugeacul Nogailor, şi «se împlinia astfel suma mirieĭ şi a mumbaeliı». Untul, săul, cervişul, ce se cer de la Poartă, de unde se vor strînge, acum cînd s'aŭ dus «suhaturile» grase? O mare parte din scutelniciĭ cu cari se ajutaŭ boieriĭ, aŭ rămas prinşĭ în noua graniţă, şi, în alte forme administrative, nu se va maĭ ţinea samă de drepturile aristocraţieĭ moldoveneştĭ asupra munciĭ acestor privilegiaţĭ. Viile s'aŭ dezlipit în parte, vămile nu vor maĭ produce, cînd izvoarele de prisos în bogăţie nu maĭ sînt în mîna Domnuluĭ; ocnele nu se vor maĭ vinde aşa de bine, cînd schelele nu maı primesc fără plată carele cu sare venite din munţĭ. Numaĭ vitele aduceaŭ 3.000.000 pe an şi la cea maĭ mare parte din această sumă trebuie să se renunţe. Cum se va maĭ numi de acum ţara *chelerul*, cămara, îmbielşugată în toate, a Împărăţieĭ?

Gîndindu-se la mijloacele de îndreptare, eĭ, naiviĭ cugetătorĭ politicĭ de pe acea vreme, plănuiseră a tăia în două feliĭ nouă toată gospodăria românească, robită Turcilor. De mult, ceĭ de o parte şi de alta a Milcovuluĭ nu se maĭ priviaŭ ca «naţiĭ» deosebite. Se propune decĭ ca Moldova, rămasă ciuntită şi săracă, să se întregească din teritoriul muntean, înnaintînd astfel cu un noŭ hotar pănă la Ialomiţă şi putîndu-se decĭ «număra ca o jumătate de Valahia»: în acest chip, s'ar face iarăşĭ cele 50.000 de familiĭ vechĭ, şi s'ar putea purta greul de înnaintea războiuluı [1].

[1] *Uricarul*, II, p. 343 şi urm.: 2 Octombre 1812. Saŭ *ibid.*, IV, p. 343 şi urm

Turcii vor fi cetit zimbind această socoteală, care nu li zicea nimic practic; dar, chiar dacă eĭ s'ar fi înduplecat la o aşa deciudata negustorire de graniţe, eraŭ doar Ruşiĭ pentru ca să împiedece o schimbare atît de însemnată. Deznădejdea Moldovenilor nu era un argument pentru dînşiĭ; din potrivă, eĭ eraŭ bucuroşĭ de dînsa, fiind-că ea trebuia să-ĭ îndemne şi maĭ mult a dori o situaţie de fericire anexată, în care Milcovul n'ar fi jucat un rol maĭ mare decît orĭ-ce altă rîpă din marea Împărăţie ortodoxă.

Toate gîndurile boierilor se învîrt în jurul acesteĭ întrebărĭ de căpetenie: cum să se dea aceleaşĭ provisiĭ în natură, cum să se răspundă acelaşĭ tribut, cum să se facă aceleaşĭ peşcheşurĭ, cînd ţara era înjumătăţită şi cînd jumătatea socotită ca maĭ rea era acea care rămăsese să plătească? Apoĭ, cum să maĭ rămîie sumele destul de însemnate ce trebuiaŭ pentru a ţinea Curtea, cum să se strîngă adecă rusumaturĭ domneştĭ de aceiaşı valoare ca în trecut, şi cum să se oprească din birurĭ scăzute atîta cît trebuia pentru a hrăni Cutia Răsurilor, din care se plătiaŭ lefile funcţionarilor? Şi aceasta după un războiŭ care storsese cu desăvîrşire un principat, ca şi cellalt, după o lungă ocupaţie ruinătoare, în care străiniĭ şi ceĭ de ţară se întrecuse întru a cere puţinul ce maĭ rămăsese în bătătura săteanuluĭ şi economiile din urmă ale boieruluı!

Mijloace ar fi fost, dacă prin *cheler* Turciĭ ar fi înţeles alt ceva decît o ţară unde oameniĭ sînt osîndiţĭ din neam în neam a nu trai cîtuşĭ de puţin pentru dînşiĭ, ci a robi fără nădejde pentru bielşugul în lene al altora. Dar Turciĭ, aşa cum îĭ deprinsese veacurile, nu puteaŭ să cruţe. S'ar fi descoperit iarăşĭ căĭ de îndreptare, dacă supraveghiarea consulilor ar fi urmărit alt ceva decît pregătirea uneĭ cucerirĭ inevitabile, prin şicane ce umiliaŭ pe Domnı, prin ispitirea saŭ înspăimîntarea boierilor, ca să intre în partidul rusesc, şi prin lăsarea la o parte a tuturor celorlalte lucrurĭ. Ruşiĭ s'ar fi ridicat în picioare, ca şi Turciĭ, la cea d'intăiŭ şoaptă de reforme, — în care însă ar fi stat mîntuirea.

Deocamdată, în 1812, situaţia era ceva maĭ uşoară. Prin articolul V al tratatuluĭ, Poarta lua, pe lîngă îndatorirea, cu totul formală, de a cere Moldoveĭ numaĭ ce poate da după scăderea eĭ, şi clausa că timp de doĭ anĭ de zile ţara nu va plăti

haraciul. Rămînea deci întrebarea lipsurilor din Casa Răsurilor. Aici eraŭ de împlinit 298.463 de leĭ, din cea maĭ desăvîrşită sărăcie [1]. Se găsi mijlocul de a se aduna această sumă printr'o dare neobişnuită, ce se puse în cele d'intăiŭ lunĭ ale anuluĭ 1813, şi trecu fără nicĭ o protestare din partea consululuĭ rusesc [2].

Dar ceĭ doĭ anĭ aĭ scutiriĭ trecură răpede —, cu atît maĭ mult, cu cît Turciĭ făcură socoteala după calendarul lor. care era maı scurt, ca şi răbdarea lor în materie de banĭ. În vara anuluĭ 1814, isprăvindu-se decĭ «vadeaua» după «otomanicescul calendar», Domnul primi hatihumaiumul împărătesc, prin care i se impunea a răspunde de acum înnainte întreg birul aşa cum fusese în anul 1806, adecă împotriva litereĭ tratatuluĭ încheiat şese anĭ maĭ tărziŭ. Prin urmare trebuia să se plătească vechiul haraciŭ, cu vechiul baeram-peşcheş, ramazanlîc şi baeramlîc. Pentru acestea toate, Callimachi ceru ca birul să se *aşeze* în sumă de un milion şi jumătate de leĭ.

Aceasta se găsi prea mult, şi începură în Divan dezbaterĭ, iar ele aduseră scăderea sumeĭ pănă la 1.260.000 numaĭ, pe lîngă care rămîneaŭ să se adauge răsurile, ce maĭ făceaŭ încă 470.000. Anul financiar pentru adunarea acestor banĭ trebuia să înceapă la 10 Iunie.

Dar se vedea limpede că nu se vor acoperi din această sumă prevăzută multele cheltuielĭ, şi o serie de măsurĭ se luară pentru a echilibra acest biet budget al vasalitățiĭ îndoite. Bine înțeles că Domnul nu îndrăzni să se atingă de «pronomiile» sfetnicilor săĭ, cari țineaŭ la dînsele cu îndărătnicie, şi el declară în actul de organisare financiară chiar că e hotărît «a păzi fără strămutare priveleghiurile şi dreptățile neamuluĭ boeresc». Se desființase însă scutelniciĭ, saŭ maĭ bine *scutirea* scutelnicilor față de Stat: eĭ rămîneaŭ să plătească Vistieriei ca şi birniciĭ, dar proprietariĭ lor primiaŭ pentru aceasta o despăgubire de doĭ leĭ la fiecare. În afară de aceasta, se fac economiĭ la menzilurĭ. Şi, silind pe dregătoriĭ săĭ a primi «să se păgubească lefile pe două lunĭ» — afară de funcționariĭ turcĭ, cari aveaŭ toate drepturile —, neplătindu-li-se adecă decît pe unsprezece lunĭ în doĭ anĭ unul după

[1] În acest volum, pp. 489-90, no. 184. Cf. Urechiă, *Domnia luĭ [Scarlat] Alexandru Callimachi*, p. 83 şi urm., n.; p. 120 n.

[2] *Ibid.*

altul, el veni însuşĭ cu o jertfă: consimţia adecă «să se scadă» din lefi «şese mii de leĭ pe lună, adică cinci miĭ leafa a luminaţilor beizadele, care dintru vechĭ s'aŭ obicĭnuit a se da de la Casa Rasurilor, şi o mie de leĭ din asemenea leafă a boierilor capuchehaiele ale Ţarigradului» [1].

Nici aceasta însă nu ajunse, şi încercările Domnuluĭ de a sui vămile, de a crea unele monopoluri, ca al vînzăriĭ pieilor de iepure [2], se loviră de împotrivirea învingătoare a consulilor [3]. Furniturĭ se impuneaŭ necontenit asupra ţerii de Turci, cari n'aveaŭ măcar îndreptăţirea unuĭ războiŭ şi, cînd, pentru a putea trimite zahereaua cerută, Domnul închidea graniţa şi opria exportul — păgubindu-se astfel şi pe dînsul, cu supuşii săi —, acele protestărĭ consulare veniaŭ să-ĭ impuie a face minunĭ pe care nimenĭ nu le-ar fi putut săvîrşi. Văzîndu-şĭ graniţa de către Rusia cu totul dezgolită de cetaţi, Poarta trimise un hogeachian pentru a vedea dacă pe Prut nu se poate face o linie întărită asemenea cu aceia care exista de-a lungul Nistruluĭ pierdut: apoĭ se începu lucrul de reparaţie la cetăţile maĭ apropiate, fireşte că iarăşĭ pe socoteala ţerilor. Oaspeţiĭ turci costaŭ banĭ mulţĭ, şi eĭ fură numeroşi şi plini de pretenţiĭ, cît ţinu după pace întoarcerea prisonierilor din Rusia. În sfîrşit, pentru a face starea de lucrurĭ şi mai grea, veni ciuma, cu toată peirea în birnicĭ, închiderea de drumuri, oprirea negoţuluĭ şi cheltuielile de lazareturĭ ce aducea după sine. În primăvara anuluĭ 1813 se începe cu aşezarea carantinei, de bordeie şi apă curată saŭ foc din vatră, la Galaţĭ [4]. Boala se menţine acolo, înnaintînd în cursul anuluĭ prin judeţele vecine, Putna, Fălciiŭ. Ea trece de aicĭ până la Bîrlad şi Vasluĭ [5]. În Iunie 1815, se constată de boierĭ, într'o anaforà către Domn, că, pe lîngă vechiul curent de infecţie venind de peste Dunăre, se adauge şi altul, pornit din Ţara-Românească, şi se fac nouă cheltuieli. În anul următor, o dare deosebită trebuie să se puie pe boieri şi, după o scurtă întrerupere, ea se continuă, ca şi răul pe care trebuia să-l combată, în 1816. Lazaretul nu dispare nicĭ

---

[1] Cf. Urechia, *l. c.*, p. 87 şi urm.; *Uricariul*, I, p. 216; în vol. de faţă, p. 207 şi urm.

[2] În acest volum, p. 255 şi urm.

[3] V. şi p. 275, no. 1.

[4] În acest volum, pp. 180—1.

[5] *Ibid.*, p. 195, no. CXLII.

în 1817, și în ultimele lunĭ ale stăpînirii luĭ Callimachi, ciuma apare în Iașĭ, aduce luarea unor măsurĭ de apărare, care sînt răŭ executate, răscoală lumea împotriva Domnuluĭ și provoacă scene de anarchie și de represiune sîngeroasă treĭ zile una după alta [1].

Callimachi desființase la început adausul asupra goștinei și vădrăritul, pe care «Divanul Cnejieĭ Moldoveĭ» îl pusese pe vremea Rușilor. Dar apoĭ fu silit să alerge și el la aceste dărĭ blestemate, pe care e adevărat că le culese numaĭ la o mare nevoie, în 1814, puind apoĭ pe Patriarchul din Constantinopol, ca și pe Mitropolitul țeriĭ cu soborul săŭ, să le afurisească din noŭ, cu toată solemnitatea [2].

Maĭ mult timp Scarlat-Vodă avuse ca Vistier pe Iordachi Ruset Roznovanu, despre care nu vorbesc contemporaniĭ decît cu un deosebit respect pentru desinteresarea sa. Urmașul luĭ fu Grigore Sturdza Logofătul, și, supt îngrijirea veniturilor țeriĭ de acesta, Domnul ceru o rămășiță de 1.250.000 de leĭ, care stîrni o mare împotrivire și făcu să se vorbească mult de dînsul între ambasadoriĭ pe lîngă Poartă.

Causa pentru care Callimachi, căruia nu-ĭ plăcu să ceară ce nu i se cuvenia, ba, din potrivă, lăsa une orĭ ceva și din ceia ce i se datora, veni cu această pretenție care putea să-l compromită, trebuie să se caute în împrejurările ce se desfășuraseră de la 1812 încoace la Constantinopol.

Aicĭ se mîntuise cu Moruzeștiĭ: bătrînul Alexandru-Vodă muri, uitat de toată lumea aproape, în noaptea de 4 la 5 Iulie 1816 [3], și fiul săŭ, ginerele și singurul moștenitor al luĭ Alexandru Mavrocordat Delibeĭ, nu se gîndia, cu toată averea sa, să joace un rol politic, deocamdată [4]. Dar Hangerli, lăsat la o parte prin numirile din 1812, Arghiropulo, care se grăbia spre Domnie, ca și cum ar fi știut că n'o va atinge nicĭ odată, agitaŭ necontenit, maĭ ales contra luĭ Carageà, despre administrația financiară a căruia se spuneaŭ lucrurile cele maĭ rele, dar și contra luĭ Callimachi,

---

[1] V. amănunte în *Documente și Cercetărĭ*, I, p. 87 și urm.
[2] Urechiă, *l. c.*, p. 89 și urm., nota.
[3] *Acte și fragm.*, II, pp. 504—6.
[4] Hurmuzaki, *Supl.* I[2], p. 720, no. DCCCCXLI; p. 723, no. DCCCCXLIV; p. 728, no. DCCCCLII.

despre înlocuirea căruia prin Dragomanul Porţiĭ se vorbia la Iașĭ, încă din Ianuar 1815[1]. Pentru neastîmpărul săŭ, Hangerlì fu surgunit în 1813 la Rodos, iar ajutorul săŭ, Samurcaş, la Angora[2], dar Iacovachi nu se linişti, cum s'a văzut, după acest exemplu. La întărirea Domnilor din 1815 se ţesură multe laţurĭ, pe care însă amîndoĭ le înlăturară plătind[3]. Şi după aceasta însă, Arghiropulo şi Hangerlì, întors din exilu săŭ, urmează lupta pentru a scoate pe Carageà, sprijiniţĭ fiind întru aceasta de internunţiul de Stürmer şi de cunoscutul Halet[4].

Viciile luĭ apropiase pe acest puternic favorit de tînărul Mihalachi Suţu, fiul luĭ Grigore şi nepotul de frate al Dragomanuluĭ Alexandru decapitatul. Mihaĭ căpătase prin neobişnuita luĭ frumuseţă, nu numaĭ sprijinurĭ suspecte de la înnalţĭ demnitarĭ turcĭ, ci şi frumoasa zestre a uneia din fetele luì Carageà, şi el cheltuia aşa de mult, în viaţa de petrecerĭ şi trufie ce ducea, încît bancherul socruluĭ săŭ îĭ plàti într'un an peste un milion şi jumuăte de leĭ[5], pe cînd pensia prevăzută era numaĭ de 70.000 pe lună.

Nepot de fiŭ al unuĭ Domn, cu care, în multe, sămăna foarte bine ca şi în nume, Suţu voià neapărat locul de Dragoman al Porţiĭ, şi apoĭ Domnia. În 1817, Octombre, i se înfăţişă prilejul să urce întăia luĭ scară spre mărire: Iacovachi Arghiropulo se declarase împotriva archiepiscopuluĭ de Efes şi, cînd afacerea fu adusă înnaintea Consiliuluĭ Naţiuniĭ, tînărul Dragoman aruncâ ofense asupra rivaluluĭ săŭ. Archiepiscopul, bine sprijinit, învinse, şi-şĭ păstră locul. Atuncĭ, prin Halet, Mihaĭ Suţu căpătă o po-

[1] În vol. de faţă, p. 211, no. LXIX.

[2] V. raportul saxon din 25 August 1813: «Le prince Hantzery, qui avoit été nommé prince de Valachie avant la declaration de la dernière guerre avec la Russie, et n'ayant pas pu alors jouir de son poste, a intrigué ces jours passés auprès des ministres de la Porte pour faire deposer Caradgea, prince-regnant de Valachie, et, par le moyen de Samourcas, son homme d'affaires, très intrigant, avoit deja commencé à gagner des partisans, moyennant des promesses qu'il leur donneroit une somme d'argent; ce qui etant venu à la connoissance du Grand-Seigneur, il le fit arreter le 25 de ce mois et exiler à l'isle de Rhodes, et Samourcas à Angora, disant qu'il avoit nommé le prince Caradgea pour trois ans, et qu'il étoit content de sa conduite.»

[3] *Acte şi fragm.*, II, pp. 500—1.

[4] *Ibid.*, pp. 502—3, 504 no. 1.

[5] *Ibid.*, p. 511.

runcă a Sultanuluĭ, care scotea pe Dragoman din funcţiile pe care era atît de chemat să le îndeplinească. Suţu, ce n'avea nicĭ o cunoştinţă deosebită a meşteşugului tălmăcirilor, îĭ urmâ[1].

El stărui cu atît maĭ mult pentru Domnie, puse pe tatăl săŭ să uneltească la Bucureştĭ, ameninţâ pe Carageà, propriul socru, şi un socru cu mîna aşa de darnică, prin patronul săŭ Halet, şi aduse astfel fuga, în Octombre, peste munţĭ, a Domnuluĭ muntean. Dar ambasadorul rusesc se amestecâ aşa de mult, supuse pe Turcĭ la chinurile atîtor conferinţe, dădu atîtea tălmăcirĭ şi consecinţe cuvintelor spuse de dînşiĭ, apăsă aşa de tare asupra faptuluĭ că totul ar fi fost o comedie alcătuită de Turcĭ pentru a da, înpotriva tratatelor, un tron luĭ Mihaĭ Suţu, — încît, cînd Turciĭ îndrăzniră a da un urmaş fugaruluĭ, i-l dădură în persoana celuĭlalt Suţu, bătrînul Alexandru Nicolae Voevod[2].

Scarlat Callimachi avuse nevoie de banĭ extraordinarĭ pentru a scăpa de soarta vecinuluĭ săŭ. Dar astfel de cererĭ trebuiaŭ să treacă prin Divan, şi aicĭ partida rusească avea represintanţĭ îndrăzneţĭ, cari înfruntaŭ în faţă pe Domn: Bălşeştiĭ toţĭ, toţĭ Sturdzeştiĭ ceĭ bătrînĭ, Roznovanu chiar, şi, fireşte, episcopiĭ. Consulul fu înştiinţat îndată, şi el înfăţişâ Domnuluĭ o notă, pe care acesta o găsi jignitoare pentru dînsul şi, într'o mişcare de demnitate foarte puţin practică, o trimise înnapoĭ semnatariuluĭ.

În April, Strogonov, ambasadorul Rusieĭ la Constantinopol, începu negocierĭ cu Turciĭ în această privinţă, denunţînd purtarea necuviincioasă a Domnuluĭ, tăgăduind că impositul ar fi în adevăr o rămăşiţă şi cerînd o satisfacţie, care să nu meargă însă până la mazilie, pentru că atuncĭ s'ar călca tratatele. Ca de obiceiŭ în plîngerile ruseştĭ, alte cererĭ se strecurară împreună cu acesta, conferinţile produseră altele, note se schimbară, personalul negociator fu înlocuit prin unul noŭ, şi astfel se ajunse în Septembre 1818, cînd această afacere fu întunecată pe deplin prin scandalul fugiĭ luĭ Carageà. Dar Domnul trebuise să oprească strîngerea sumelor căpătate de la Divan[3].

[1] *Ibid.*, pp. 509-11.

[2] *Acte şi fragm.*, II.

[3] *Acte şi fragm.*, *l. c.;* vol. de faţă, p. 290.

Turcii erau sătui de atîta zgomot în jurul acestor Domnĭ românești, cari li scapase așa de mult din mînă. Pentru a pune un capăt învinuirilor necontenite ale Puterii protectoare, eĭ avură curagiul să deie vestitul act din Ianuar-Februar 1819, prin care se regulamenta condițiile de căpătare a situațieĭ domnești și felul de traiŭ al mazililor.

Vor fi numaĭ patru familiĭ cu dreptul de a purta cuca, și anume cei ce vor face parte din cîte o singură ramură: neamul fraților Callimachi întăiŭ, apoĭ al luĭ Alecu Suțu Domnul muntean, al luĭ Mihalachi Suțu, adecă frumosul Mihaĭ Dragomanul, și al celor trei frați Moruzi, dintre cari unul, Costachi, se pregătia pentru Dragomanat. Indiviziĭ din acest sînge ales se vor tot schimba între eĭ, trecînd întăiŭ prin locul de Dragoman: al Marinei la început, al Porții pe urmă. Boierimea toată se va împărți, de datorie, în clientele, perîndîndu-se la masa slujbelor ca și stăpînii ei. Cît despre Hangerlì și Arghiropulo, eĭ vor fi despagubiți pentru închiderea viitoruluĭ lor printr'o rentă ce li se va plati de către Domniĭ în Scaun: 40.000 și 60.000 de lei pe an [1].

După acest regulament, se știa acum în ce chip se vor petrece lucrurile: Suțu va lua cel d'intăiŭ loc vacant, Costachi Moruzi va ajunge în Dragomanatul Porții, de la Marină, unde venise în locul lui Mihai Manu, nepotul luĭ Suțu decapitatul [2]. Data numirii lui Suțu se știa chiar: în vara anuluĭ 1819 se împliniaŭ, dupa «calendarul otomanicesc» iarăși, ceĭ șepte anĭ de Domnie aĭ lui Scarlat Callimachi.

Pentru acesta, mazilia veni ca o ușurare. Luase măsurĭ pentru apărarea orașului de ciumă și mahalalele se ridicaseră împotriva lui. Supt stăpînirea acestui Domn bun, mulțimea năvălise furioasă asupra Curții și zeci dintre năvălitorĭ căzuse de gloanțele Arnauților [3].

Și ca fusese un Domn bun, că *voise* măcar totdeauna binele, cum se exprimă Consulul prusian, care-l cunoștea bine, fiindcă

[1] *Acte și fragm.*, II, p. 548 și urm.; în românește, *Uricariul*, I, p. 126 și urm.
[2] *Ibid.*, p. 551, no. 1.
[3] V. izvoarele în *Documente și Cercetărĭ*, *l. c.*

trăise în casa luĭ ca preceptor al beizadeĭ Alecu, — nu se poate contesta [1].

Cînd se suise pe tron, el îșĭ propusese acest program, pe care-l exprimă în scrisoarea-ĭ de notificare către un ministru străin: «Să reorganisez o administrație zguduită de schimbările timpuluĭ, să restabilesc o ordine statornică și folositoare interesuluĭ general și să mă gîndesc la ușurarea unuĭ popor nenorocit, ce-mĭ e încredințat, sînt marĭ datoriĭ [2].

În parte măcar, el s'a ținut de cuvînt, și Moldova pe care o lăsa el în 1819 nu era sfărîmătura sîngerîndă pe care o găsise în 1812.

Încă Alexandru Callimachi dorise a înzestra Moldova cu o Condică de legĭ, dar vremea nu-ĭ îngădui aceasta. Venind în Domnie, fiul strînse pe ceĭ maĭ pricepuțĭ oamenĭ din țară, atrase din străinătate oamenĭ învățațĭ și, după o lungă și cinstită muncă de comparație și judecată, el ajunse a da principatuluĭ săŭ una din cele maĭ bune legislațiĭ ce le-aŭ avut Romîniĭ, — dacă nu cea maĭ bună [3].

Școlile se bucurară de îngrijirea luĭ deosebită, și acest om, cu o cultură puțin obișnuită printre aĭ săĭ de atuncea, a ridicat școala din Iașĭ, cea grecească neapărat, — căci, iubind sincer țara și partenind pe Romînĭ, ca în chestia scutelnicilor [4], el se simția Grec, scria și vorbia grecește [5] — a devenit una dintre cele maĭ bune școlĭ de cultură superioară.

O întreagă serie de măsurĭ căută să dea o maĭ bună înfățișare și o viață maĭ orînduită principatuluĭ. Dintr'o taxă pe cărțile de joc, din darea în arendă a vînzăriĭ păcurei și dohotuluĭ în Iașĭ, dintr'o mică plată la intrarea carelor în oraș, el adunâ cît îĭ era de nevoie pentru a drege și prelungi podurile, pavagiul timpuluĭ [6]. Pentru a îngriji de înfrumusețarea ca-

[1] Hurmuzaki, X, p. 150.

[2] «Remonter une administration ébranlée par les vicissitudes du temps, rétablir un ordre stable et utile à l'intérêt général et songer au soulagement d'un peuple malheureux qui m'est confié, sont de grands devoirs ; în acest volum, p. 162, no. CIX.

[3] V., pe lîngă *Ist. lit. rom.*, II, și în vol. de față, pp. 543-4, no. CCLXII.

[4] Cari aŭ fost reservațĭ numaĭ pămîntenilor; *Uricariul*, IV, p. 183 și urm.

[5] V. Mac Michael, traducere în *Arch. soc. șt. și lit. din Iașĭ*, VII.

[6] Vol. de față, p. 491 și urm.

pitalei sale, el creă dregătoria nouă de Vornic al Politieĭ, care, împreună cu «architectorul tărgului , trebuia să bage de samă sa nu mai fie «strămtorire uliților» și să se aibă în vedere la reparații lărgirea ființi lor [1]. Curtea, în care Rușiĭ își pusese bolnavii, fu cu totul prefăcută și împodobită, cu o «sală a tronuluĭ , unde se vedeaŭ marcile județelor [2]. Casa Răsurilor căpată o nouă organisație, și veniturĭ nouă se dădură Caseĭ doftorilor [3], întemeiată mai ales pentru a se alina suferințile celor săraci și ticăloși». Cu privire la starea țeranilor, la mersul poștelor, la fixarea masurilor, se alcătuiră iarăși regulamente. «Comisii funcționară pe la episcopii pentru administrație [4]. Cu intenții bune, Domnul căută să raspîndească printre țeranĭ cultura cartofilor [5]. O fabrică de «sare huscă» se întemeiè la Oglinzi [6], și era vorba sa se facă una de hîrtie și alta de postav, etc.

Rechemarea lui se făcu cu toată cinstea. La 2 Iulie 1819, sosi capioglanul lui Suțu, dînd de știre Mitropolituluĭ că e numit Caimacam împreună cu cei maĭ însemnațĭ dintre boieriĭ prietenĭ ai Rușilor [7]; ceilalțĭ tovarăși aĭ lor, trimișĭ din Constantinopol, ajunsera în Iași abia la 16, și numaĭ după zece zile poarta cea mare a Curții se deschise pentru ultima ieșire Domnească a luĭ Scarlat-Vodă. Tulburările nu trecuse de multă vreme, și Voevodul strabatu rîndurile mulțimiĭ călare și încunjurat de Arnauți, ducîndu-se apoĭ cu pază bună până la hotarele țeriĭ [8].

El sosi în capitala Împarațieĭ la 28 August și, iarăși, onorurĭ deosebite îl acoperiră. După două zile, el fu chemat la Poartă prin muhurdar, și veni cu boieriĭ călărĭ, ca la primirea cucăĭ. Dar în loc de caftan, i se dărui o blană scumpă, și el nu plecă fara sa fi mers pe rînd pe la toțĭ înnalțiĭ demnitarĭ turcĭ [9]. Bu-

---

1 *Uricariul*, I, p. 197 și urm.; p. 435 și urm.
2 Mac-Michael *l. c.*
3 *Uricariul* I, p. 209 și urm.; Hurmuzaki, X, p. 557.
4 *Uricariul*, V, p. 25 și urm.
5 P. 227.
6 Vol. de fața, pp. 220 1, no. CLXVIII și p. 512 și urm.
7 În acest volum, p. 310.
8 V. Hurmuzaki, X, pp. 62-3.
9 *Acte și fragm.*, II, pp. 556-8.

curia luĭ va fi fost cu atît maĭ mare, în sfîrşit, cu cît fratele săŭ Iancu fusese numit în Dragomania cea Mare, în locul noului Domn Suţu[1].

Toate acestea nu făceaŭ să se prevadă straşnicul sfîrşit ce aştepta, peste cîteva lunĭ numaĭ, această familie.

Şi totuşĭ şi acum se începu cu izbînde şi onorurĭ. Negocierĭ deschizîndu-se cu ambasadorul rusesc pentru interpretarea unor puncte din tratatul din Bucureştĭ, Scarlat fu ales ca tălmaciŭ în 1820: pentru cunoaşterea desăvîrşită a limbiĭ francese cît şi pentru deprinderea de a conduce asemenea afacerĭ, cu legătură. Cînd, la începutul anuluĭ 1821, Aleco Suţu muri, candidaturile celelalte fură înlăturate şi, în mijlocul conferinţilor sale, Callimachi căpătă Domnia munteană[2], fiind-că fratele săŭ arătase dorinţa de a nu i se tulbura liniştea ca să i se dea asemenea înnalte dregătoriĭ primejdioase. Ţinut încă în loc de rolul săŭ diplomatic, Scarlat trimise la Bucureştĭ pe caimacamiĭ Negri şi Ştefan Vogoridi[3]. Credea că nicĭ el n'are să zăbovească, şi visà în acestalalt principat o lungă Domnie de reforme, cum fusese aceia ce se mîntuise abia în Moldova.

Dar revoluţia grecească izbucni, şi Turcii aflară cu furie ca Ipsilanti, fiul hainuluĭ Constantin, generalul rusesc Ipsilanti ciungul, a trecut Prutul. Încă de la 24 Mart, bănuiala începînd să apese spiritele, fură arestaţĭ Scanavi, o rudă a Callimachilor, Mihaĭ Manu, doĭ Hangerlì, alte rude, şi parte dintre dînşii suferiră pedeapsa cu moarte.

De la început, înspăimîntat, Iancu Callimachi ceru voie să parasească Dragomanatul. Nu i se răspunse, şi el reînnoi dorinţa. Aceasta-ĭ aduse un surgun la Cesarea, de care va fi fost bucuros. Îndată însă-l rechemară prin olacı, pentru afacerile politice ce se îngrămădiaŭ. Dar locul luĭ se dădu luĭ Costachi Moruzi, care fu şi el tăiat la 16 April.

Cu toate că în asemenea clipe de groază nu putea să se gîudească nimenĭ la trădare, cu toate că nimenĭ nu fusese maĭ credincios Turcilor, pînă la jertfă, decît cel maĭ mare din fraţiĭ

---

[1] *Ibid.*, p. 555, no. 3.
[2] *Acte şi fragm.*, II, pp. 561, 563.
[3] Hurmuzaki, X, *l. c.*

Callimachi, — el fu ridicat, în Maiŭ, cu familia luĭ, din Fanar și dus în mahalaua Suleimaniè, unde i se puse strajă la ușă. Ceĭ ce credeaŭ că aceasta e o măsură de siguranță pentru dînsul, înțeleseră întru cîtva cînd, la 9 Iulie, ceĭ strămutațĭ trebuiră să se ducă la Boli în Asia-Mică, fără ca totușĭ o mazilie în toată forma să fi atins pe Scarlat. Peste cincĭ zile se tăiè capul priceputuluĭ și învățațatuluĭ Constantin Pantazoglu, pe care Scarlat îl avuse ca secretariu în Moldova și-l trimisese în 1818 pentru a saluta în Basarabia pe Împăratul Alexandru.

Mazilia nu fusese pronunțată de frica Rușilor, pentru ca aceștia să nu maĭ repete jocul făcut cu Carageà la fuga luĭ. Dar, în Novembre, dragomanul cel noŭ Stavrachi Aristarchi primi misiunea de a cere ambasadoruluĭ rus să nu maĭ stăruie pentru menținerea luĭ Scarlat, căcĭ împotriva luĭ ca și a frateluĭ Iancu ar exista *probe* de trădare, care se pot și arăta.

Rușiĭ nu se vor fi lăsat așa de lesne, și aceasta însemna o sentință de moarte.

La 21 Novembre se afla la Constantinopol că frațiĭ Callimachi nu maĭ sînt. Versiunea oficiala era aceasta: Ioan fusese decapitat la Boli. fiind-că ar fi încercat să răscoale pe Greciĭ de acolo, și aceasta va fi spus-o și *iaftaua* pusă lîngă capul săŭ pironit pe zidurile Seraiuluĭ. Iar Scarlat, aflînd grozava veste, ar fi fost trăsnit de damblà, cum mărturisia și doctorul săŭ Asani, care nu minția poate. În acest cas boala ar fi împiedecat săvîrșirea celeĭ de a doua execuțiĭ [1].

[1] *Acte și fragmente, l. c.*; Walsh, *Voyage en Turquie*, Paris, 1828, pp. 219-20.

ADAUSE.

La p. LIV. Numirea în Dragomanat a luĭ Ioan Callimachi e expusă, foarte amănunţit şi bine, şi în Catalogul luĭ Daponte. V. Erbiceanu, *Cron. grecĭ*, pp. 190-1.

La p. LVII. «Neanea însemna pe atuncĭ frate maĭ mare saŭ unchiŭ, şi e probabil aicĭ Nicolae, unchiul luı Callimachi.

La pp. CLXVII, CLXXVI. Din *Genealogia Cantacuzinilor*, p. 401, se vede că soţia luĭ Alexandru-Vodă Callimachi era fiica luĭ Scarlat Ghica.

TABLA CUPRINSULUĬ

DOCUMENTE.

Această publicație, menită să îmbrățișeze toate actele accesibile ce privesc familia și Domnia Callimachilor, e omagiul mieŭ de recunoștință către d. Alexandru Callimachi, prin munificența căruia a apărut «Istoria literaturiĭ romîne în secolul al XVIII-lea».

Volumul de față cuprinde materiale scoase din Archivele olandese din Haga, saxone din Dresda, din Biblioteca Museuluĭ Czartoryski în Cracovia, precum și din colecțiile Academieĭ Romîne [1], fără a maĭ pomeni elemente maĭ puțin însemnate.

Maĭ toate actele sînt inedite: acele care se află aiurea într'o lectură greșită saŭ cu o ortografie modernisată se însemnă în tabla cuprinsuluĭ.

Al doilea volum — și, cred, cel din urmă — va apărea peste un an. La capătul luĭ se vor găsi table ale numelor și lucruririlor, precum și regeste ale documentelor tipărite privitoare la subiectul meŭ.

Iulie 1902.

N. Iorga.

---

[1] Rapoartele austriace sînt luate după copiile ce se află la Academia Romînă. Copiile pentru tipar le-a facut d. Il. Chendi.

I.

RAPOARTE DE AMBASADĂ SAXONE.

I.

Hübsch către Brühl ; Constantinopol, 16 Februar 1767.

Votre Excellence aura daigné remarquer par mon dernier très-humble rapport du 16 du mois de janvier passé, que la Porte paroissoit fort contente du gouvernement du prince Gregoire Ghika en Moldavie; aussi avoit-elle bien raison de l'être, car ce prince, différent de ses prédecesseurs, bien loin de favoriser les extorsions des Grecs, qui l'ont suivi d'ici à Jassy, y leva les contributions lui-même avec beaucoup d'ordre et de moderation; il repara les ponts de la capitale, y fit emmener, à ses depens, des bonnes eaux, qui y manquoient, et construisit des fontaines publiques, accueillit fort gracieusement les fabriquans de drap qui s'étoient réfugiés de Zaleschzik, mécontens de la Pologne, et encouragea l'entreprise d'établir une fabrique dans sa principauté [1]; enfin, par son équité et sa douceur, il fit révénir grand nombre de Moldaves, que les vexations de ses predecesseurs avoient obligés à se réfugier en Pologne, en Hongrie ou en Tartarie. Un prince si bienfaisant ne devoit pas manquer de plaire à la Porte et de se flater d'obtenir la confirmation à ce poste pour cette année.

Cependant il est deposé par les trames et les intrigues de ses agens ici: le plus consideré parmi ceux-ci, nommé Draco [2], qui s'est enrichi des depouilles de la Moldavie, ou du moins qui, à force d'en tirer de l'argent, a aquis des amis d'un certain credit à la Porte, ne pouvant agir sous ce prince comme autre fois, et n'ayant pu obtenir de lui que cinquante bourses par an, sans qu'il osa se mêler d'aucune manigance, commença à

[1] Cf. Hurmuzaki, X, pp. XXXVI—VII.

[2] Nicolachi. Cf. Iorga, *Ist. liter. rom.*, I, p. 499.

faire agir des ressorts secrêts pour sa deposition, et fit voir au Tefterdar que jamais le contingent des contributions de Moldavie n'a rapporté moins au trésor public que sous ce prince, qui ne mettoit pas la rigueur necessaire pour les exiger. Ce Grand-Tresorier, gagné par des présens, promit de faire valoir cette reflexion auprès du Ministère, malgré le credit que le prince s'est acquis par sa sage administration, et il fit si bien dans un temps où tout se rapporte à l'interêt, que le Grand-Seigneur ordonna sa deposition, et nomma le prince Jean Calimaki, celui qui avoit immediatement précédé ce prince, à sa place. Ce jeune homme fut proposé par les agens moldaviens, et ils ne pouvoient surement trouver un, qui convient mieux à leurs interêts, car ce prince, qui doit son elevation à ses agens, les laissera maitres de tous les revenus, agir selon leur gré, content d'une somme fixe pour son entretien. Que les malheureux sujets sont à plaindre !....

II.

Hübsch către Brühl; Constantinopol, 16 Mart 1767.

....Le Han des Tartares vient d'être déposé, et Aslan-Gheray-Han, frère de Krim-Gheray-Han, exilé à Rhodes, a été nommé par le Sultan à sa place. Ce nouveau Tartar-Han est le même qui a été chassé par son frère, qui a usurpé l'autorité sur lui, il y a environs huit ans. L'on n'atribue, selon ce qu'on veut m'assurer, ce changement qu'à la maxime adoptée ici, que, pour s'assurer de l'obeissance des Hans des Tartares, il ne falloit pas les laisser longtems s'habituer au pouvoir qu'ils acquierent chez eux. Ce changement est cause que le nouveau prince de Moldavie accellerera son départ d'ici, puisque c'étoit du tems que son père avoit été nommé à la principauté de Moldavie et qu'il ne s'y etoit pas encore rendu, que Crima-Gheray-Han avoit envahi et devasté la Moldavie, pour venger le refûs que les Moldaviens avoient fait de lui donner un présent de cent cinquante bourses, qu'il avoit exigé d'eux [1]. Le prince de Moldavie deposé, Gregoire Ghika, n'est pas encore arrivé ici, avec sa famille; d'ailleurs, les sentimens pacifiques de la Porte continuent toujours à souhaits,

[1]. Cf. Iorga, *Chilia şi Cetatea-Albă*, p. 250.

mais les plaintes du peuple se font toujours entendre sur le manque d'argent, sans que sa condition devienne meilleure, par l'extrême économie du Grand-Seigneur....

III.

Hübsch către Brühl; *Constantinopol*, *25 April 1795.*

....On croit qu'il y aura bientôt quelques changemens dans les principautés de Valachie et de Moldavie. On présume que Calimachi [1], Dragoman de la Porte, sera nommé prince....

IV.

Hübsch către Brühl; Constantinopol, 9 Maiŭ 1795.

....Le prince de Moldavie a été deposé le 6 de ce mois et remplacé par Alexandre Calimachi, Interprète de la Porte, qui aspiroit depuis longtems à cette principauté. Le Grand-Seigneur a voulu recompenser les longues et fidèles services de cet honnete homme. Mourusi, prince de Valachie, est puissament protegé, cependant on croit que sa déposition aura lieu dans six mois; son frère, le ci-devant Interprete de la Porte, a remplacé Calimachi. Plein d'idées et d'ambitions, il aura profité du tems de sa retraite pour former des projets, et il n'est pas à douter qu'on les verra bientôt éclore. La confiance que les ministres de la Porte ont dans ses lumieres le flattent trop pour qu'il restera dans l'oisivité [2]....

V.

Hübsch către Brühl; *Constantinopol*, *27 Mart 1799.*

.... Le 12 de ce mois, l'Interprete de la Porte a été nommé prince de Moldavie [3]....

---

[1] Alexandru. Data suiriĭ sale pe tron era nesigură până la tipărirea corespondențiĭ venețiene (Hurmuzaki, IX[2]), cu care concordă în privința dateĭ (v. p. 277, n⁰ CCCXXXIII) raportul saxon ce urmează.

[2] Dragomanul era Gheorghe Moruzi, iar Domnul muntean, Alexandru.

[3] Corespondența venețiană pentru acest an nu s'a publicat, așa încît data scoateriĭ luĭ Alexandru Calimachi nu e cunoscută și de acolo.

VI.

Hübsch către Brühl; Constantinopol, 10 Septembre 1806.

....Des nouvelles fraiches et irrécusables annoncent que le prince Alexandre (*sic*) Ipsilandi, sur le simple avis qui lui fut donné par son agent ici, que sa déposition avoit été resolue, sans attendre les ordres de la Porte, avoit abandonné sa principauté, s'étoit sauvé avec toute sa famille et toutes les personnes composant sa Cour, emporté ses richesses et, sous l'escorte d'une garde d'environ mille hommes, il a passé en Transylvanie; sa destination ultérieure est inconnue; l'on présume cependant qu'il ne s'arrêtera pas sur le territoire de l'Autriche. Cette fuite, que rien ne peut justifier, dépose bien évidement en faveur des imputations formées contre lui, qui le rendent coupable de trahison envers son souverain. Il étoit le moteur de l'insurrection des Serviens; vendu à la Russie, c'étoit lui qui y fomentoit la guerre intestine, qui désole cette province depuis si longtemps, en servant d'intermédiaire pour des secours de tout genre, en munitions de guerre, qui étoient fournies aux rebelles. Il est probable que le gouvernement ottoman réclamera ce fugitif de la Cour de Vienne, qui ne voudra pas sans doute accorder asile à un homme coupable d'un crime aussi noir...

Les nouveaux princes de Valachie et Moldavie ont eu ces jours derniers leurs audiences du Grand-Seigneur. Après cette cérémonie d'usage, dans laquelle on leur remet le diplôme, qui les élève à la dignité de prince, ils se disposent à partir dans la quinzaine pour la voie de Varne. J'ai été les voir, pour les féliciter sur leur nomination, et j'ai reçu de leur part l'accueil le plus gracieux et le plus obligeant [1]....

VII.

Hübsch către Brühl; Constantinopol, 10 August 1807.

....Le prince Hangeri, qui avoit été nommé le 19 mars à la prin cipauté de Moldavie, vient d'être destitué, avant même que d'avoir le temps de se rendre dans son gouvernement. On lui a nommé

[1] Scarlat Callimachi a fost *numit* la 12 24 August 1806, iar *investit* la 9 st. n. ale lunii următoare (Iorga, *Documente și cercetări asupra istoriei financiare și economice a principatelor romîne,* 1901, §§ XIX, XXIV).

pour successeur le prince Calimachi, le même à qui cette dignité avoit été conférée, sans la participation de la Cour de Russie, le 24 août de l'année dernière et qui fut destitué deux mois après, à la sollicitation expresse de cette même Cour [1]....

VIII.

Hübsch către Brühl; Constantinopol, 10 Septembre 1812.

....Les plénipotentiaires russes ont quitté la Valachie le 20 août; l'état-majeur général de l'armée et les troupes russes ont évacués les principautés; il y reste fort peu de Russes...

Le Grand-Seigneur a nommé le prince Callimachi, détenu prisonnier chez les Russes, Vaïvode de Moldavie. Le Drogman de la Porte nouvellement élu, Ianco Caradgea, a eu la principauté de Valachie; Monsieur Iacovachi Arghiropulo, qui a été ministre de la Porte à Londres, est nommé Drogman de la Porte. Ces princes, qui vont gouverner les deux provinces au-delà du Danube, ne pourront s'enrichir qu'à moins de résider longtemps dans leur place de Hospodar: tous les voyageurs qui arrivent de ce pays, assurent que ces principautés se trouvent entièrement dévastées par les armées qui les ont occupées depuis près de six ans, et qu'il faudra beaucoup d'activité et de soin pour les revoir dans leur ancien état [2]....

IX.

Hübsch către Brühl; Constantinopol, 10 Decembre 1812.

....Des officiers de la Porte se sont rendus en Valachie et Moldavie pour retrouver les agents des deux princes Mourousi décapités [3] et les faire mourir; mais, prévenus de l'attentat fait à leurs chefs, ils trouveront la facilité de passer le Pruth et se rendre dans les nouvelles possessions des Russes et s'échapper aux poursuites du gouvernement ottoman....

---

[1] Alexandru Hangerli purtase titlul de Domn, capătat in Mart, până în Maiŭ (izvorul citat).

[2] Confirmarea luĭ Scarlat-Vodă se făcu la 8 ale luniĭ (izvorul citat).

[3] Dumitrachi și Panaioti. V. *Acte și fragmente*, II, p. 468.

II.

RAPOARTE DE AMBASADĂ ENGLESE

I[1].

John Murray către Ministeriŭ; 3 Iulie 1769.

....The prince of Moldavia, his brother, his secretary and some of his merchants are prisoners at the camp. No reason is yet assigned. Maurocordato is named to succeed him. As he is poor, the Grand-Segnior has given him 200 purses, and he sets on from hence to day for the fourth time that he has been prince of Valachia and Moldavia[2]....

.....Domnul Moldoveĭ, fratele săŭ [Alexandru], secretariul săŭ și uniĭ din negustoriĭ *(sic)* săı sînt prinșĭ în lagăr. Nu se dă nicĭ un motiv încă pentru aceasta. [Constantin] Mavrocordat a fost numit în locul luĭ. Fiind el sărac, Sultanul i-a dat 200 de pungĭ, și el pleacă de aicĭ astăzĭ a patra *(sic)* oară de cînd e Domn în Țara-Romănească și Moldova....

II.

John Murray către Ministeriŭ; 10 Septembre 1769.

....On Saturday morning, the 9-th instant, the prince of Moldavia was beheaded at the Bostangi Bashis, and the Drugman of the Porte was lead to the Seraglio gate, where he suffered the same fate, and was exposed for three days, with the head of the prince, with labels setting forth that they were sentenced by a noble

....Sîmbătă dimineața, la 9 ale luniĭ, Domnul Moldoveĭ a fost tăiat la Bostangì-Bașa, și dragomanul Porțiĭ [Nicolachi Suțu] a fost dus la poarta Seraiuluĭ, unde a suferit aceiașĭ soartă, și a fost expus timp de treĭ zile, cu capul Domnuluĭ, împreună cu însemnărĭ care spuneaŭ că eĭ aŭ fost executațĭ printr'un înnalt *fetva* (hotărîre

[1] După copiile ce sînt conservate în Bibl. Academieĭ Romîne, căreia i-aŭ fost dăruite de d. Marin Dimitrescu, profesor.

[2] A patra oară numaĭ în Moldova.

fatva for having assisted the unfaithful Moscovites with troups and provisions, that they were traitors to governement and ennemies to the true faith.

The prince[dom]s of Vallachia and Moldavia are laid in such waste, that they had no harvest, and, though more than twenty large ships arrived here with grain last week from the Archipelago, I now pay forthy for that measure which last year cost only twelve[1]....

a Muftiuluĭ), ca uniĭ ce aŭ ajutat pe necredincioşiĭ Muscalĭ cu trupe şi zahereà şi ce aŭ fost trădătorĭ faţă de cîrmuire şi duşmanĭ aĭ drepteĭ credinţĭ.

Domniile Ţeriĭ-Româneştĭ şi Moldoveĭ sînt în aşa hal de ruină, încît n'aŭ cules nimic de pe cîmp, şi, cu toate că săptămîna trecută aŭ sosit aicĭ maĭ mult de douăzecĭ de corăbiĭ marĭ cu grîne din Archipelag, eŭ plătesc azĭ patruzecĭ [de parale] pentru măsura care costa anul trecut numaĭ douăsprezece....

[1] V., pentru aceste lucrurĭ, *Acte şi fragm.*, II, p. 17, No. 1.

III.

RAPOARTE DE AMBASADĂ OLANDESE

I.

De Hochepied către State; Belgrad lîngă Constantinopol, 16 August 1758.

....De geweeze Drogman van de Porta, en nu prins van Moldavia, heeff tot noch toe geen permissie kunnen obtineeren om met de gewoone Ceremonien uyt te trekken; het welke men aanmerkt als uyt haat teegens de Christenen voort komende...

....Fostul Dragoman al Porții, și acum Domn al Moldoveĭ, n'a putut căpăta încă voia de a-șĭ face ieșirea cu ceremoniile obișnuite; ceia ce se consideră ca provenind din ură contra creștinilor [1]....

II.

De Hochepied către State; Constantinopol, 4 Novembre 1758.

....Dat men had geconfirmeert den Chan, die zylieden *(sic)* goedgevouden hebben te verkiezen, onter dieze Conditie, te vryheit te geeven aan de gemaakte slaaven in Moldavien [2]....

....Că s'a confirmat Hanul, pe care aŭ găsit cu cale să și-l aleagă Tatariĭ, dar cu condiție să dea drumul robilor ce a făcut în Moldova....

III.

De Hochepied către State; Terapia, 4 Iulie 1760.

....Zynde op den 23ᵗ van voorloede maend den poolsche ex-

....La 23 ale luniĭ trecute, Trimisul extraordinar al Poloniei

---

[1] Am tipărit aiurea, după o traducere (*Acte și fragm.*, I, pp. 333-4), raportul acesta, prin care Hochepied anunță grefieruluĭ Fagel și numirea luĭ Ioan Callimachi. Aicĭ reproducem în original numaĭ partea privitoare la acest Domn.

[2] Asupra acesteĭ prădăciunĭ a Tătarilor, cf. povestirea dată în Xenopol, *Ist. familieĭ Callimachi*, și Iorga, *Cronicile muntene*, p. 147.

traordinaire envoyé van Poolen, van hier naa Warchouw vertrokken. De Porta goedgevonden hebbende Zyn Ed.e den dag voor zyn vertrek te doen insinueeren by zyne terugreise Jassi, de Capitale van Moldavien, te vermyden, en over Ibrail, langs den oever van de Swaerte Zee, zyne reyse aanteneemen en te vervolgen, verzekert men dat deese schikking op de vertoogens van den prins van Moldavien zoude zyn gemaakt, die dardoor de gewoonelyke presenten en defroyements by diergelyke occasies heeff gemeent t'eviteeren. Het zal egter te bezien staan of voorsz. Envoyé aan die Insinuatie zig heeft gekeerd en deselve als een weesentlykheid of wel als een pretext zal hebben geconsidereert....

a plecat de aicĭ la Varşovia. În ajunul plecăriĭ, Poarta găsind de cuviinţă să-ĭ dea a înţelege ca, la întoarcere, să nu atingă Iaşiĭ, capitala Moldoveĭ, ci să-şĭ înceapă şi urmeze drumul pe la Brăila, de-a lungul maluluĭ Măriĭ-Negre, se asigură că această prînduială ar fi fost făcută după arătarea Domnuluĭ Moldoveĭ, care avea gîndul să scape astfel de obişnuitele darurĭ şi cheltuielĭ de întreţinere. Se va vedea pe urmă dacă zisul Trimis se va ţinea de ce i s'a dat a înţelege şi va fi privit-o ca un lucru esenţial orĭ ca un pretext numaĭ....

IV.

De Hochepied către State; Terapia, 16 Iunie 1761.

....Hebbende de Porta tot prince of Hospodar van Wallachien aangestelt Constantin Woyvoda, eertyds by alternatif prince van Moldavia en Wallachien, en die zeidert eenige tyd, weegens veele Schulden, in de Seven Tooren in hegtenis heeft gezeeten; en tot prins van Moldavia den zoon van den by deese occasie gedeposeerde

....Poarta a făcut Domn saŭ Hospodar al Ţeriĭ-Româneştĭ pe Constantin-Vodă, care a maĭ fost Domn şi în Moldova şi în Ţara-Românească, şi care de cîtva timp stătea închis la cele Şepte-Turnurĭ, pentru datoriĭ. Iar Domn al Moldoveĭ a făcut pe fiul celuĭ mazilit cu acest prilej, Ioan-Vodă, care fiŭ a fost Dragoman al Porţiĭ. Aşa că elur-

hospodar Iwan, en voorgaenden Dragoman van de Porta; dus aan desselfs vader is succedeerende; dat men als een byzoneere gunst is bedragtende, in aanmarking der groote schulden die hy heeft gecontracteert, en dat voorts aan hem is gepermitteert geworden, of in Moldavien, by zyn zoon, te blyven, of zig herwaerts in zyn campagnehuys op het Canael te retireeren [1]....

mează tatăluĭ săŭ; ceia ce se privește ca o favoare deosebită, ținându-se samă de marile datoriĭ pe care le-a făcut, și pentru că apoĭ i s'a dat voie să rămîie în Moldova, la fiu-săŭ, orĭ să se retragă aicĭ, în casa-ĭ de țară, pe Canal....

V.

De Hochepied către State; Terapia, 16 Iunie 1761.

....De Verkiezing van de nieuwe Hospodars van Moldavien en Wallachien, die door de moenigvuldige intrigues en knipereyen over de 10 dagen heeft geduurt, eer men tot een besluyt van zaaken heeft kunnen koemen, lykt meede niet na den zin van den Groote Visir geschied te zyn, als geinclineert was Moldavien aan den voorgaende prince Raacowitz en Wallachien aan den Dragoman van de Porta te confereeren; nogthans, de weltelyke authoriteyt van den Muffti daarby overwonnen hebbende, is Constantin Voyvoda tot prince van Wallachien teegens betae-

....Alegerea noilor Domnĭ aĭ Moldoveĭ și Țeriĭ-Româneștĭ, care, din pricina multelor intrigĭ și înșelătoriĭ, a ținut maĭ mult de zece zile, până s'a putut ajunge la o hotărîre a lucrurilor, nu pare a se fi hotărît nicĭ după planul Mareluĭ-Vizir, care era aplecat să dea Moldova fostuluĭ Domn Racoviță și Țara-Românească Dragomanuluĭ Porțiĭ. Totușĭ, învingînd autoritatea în cele lumeștĭ a Muftiuluĭ, Constantin-Vodă a fost numit Domn al Țeriĭ-Româneștĭ pentru o sumă de 1.400 de pungĭ saŭ 70.000 de leĭ, și fiul Domnuluĭ mazil de acum al Moldoveĭ pentru o

[1] La materialele întrebuințate până acum trebuie să se adauge raportul venețian din 4 Iulie (Hurmuzaki, IX [2]), care fixează suma de cumparare, pentru ambiĭ Domnĭ noĭ împreună, la opt sute de pungĭ.

ling van eene somme van 1.400 Beursen of 70.000 leuwendaelders aangeestelt, en den zoon van den alsnu gedeposeerde prince van Moldavien voor eene somme van 800 beursen of 400.000 leeuwendaelders opgevolgt [1]....

sumă de 800 de pungĭ saŭ 400.000 de leĭ, a urmat tatăluĭ săŭ...

VI.

De Hochepied către State; restul anuluĭ 1761.

[Racoviță are audiența de plecare la 11.—Se vorbește de luarea de către husarĭ la hotarele Silesieĭ a unuĭ transport de boĭ ce se credeaŭ destinațĭ Prusienilor, de la niște negustorĭ moldovenĭ. Neprimind răspuns de la Viena, Poarta iea de la Internunciŭ 160 *(sic)* de pungĭ saŭ 60.000 de talerĭ. Negustoriĭ cereaŭ însă, cum scrie Hochepied la Decembre, 70 de pungĭ saŭ 35.000 de leĭ, de plătit dintr'o dată. La urmă totușĭ, se învoiesc și cu plata pe rînd, și primesc chiar cîteva miĭ de leĭ.]

VII.

De Hochepied către State; Constantinopol, 3 Februar 1762.

....Zynde de voors. persoon [de alhier zynde envoyé van Pruissen] over den weg van Polen en Moldavien, geaccompagneerd door een officier van het pruissisch jager corps en twee knegts, gearriveerd [2]....

.... Trimisul Prusieĭ care este aicĭ a sosit prin Polonia și Moldova, întovărășit fiind de un ofițer din corpul vînătorilor prusienĭ și de doĭ servitorĭ....

VIII.

De Hochepied către State; Terapia, 3 August 1762.

[Se zice că Hanul ar fi venit la hotarele Moldoveĭ.]

Mitsgaders dat men wil ver-

....Se maĭ asigură că Hanul a

[1] Cf. Xenopol, *l. c.*, p. 56.
[2] V. *Acte si fragm.*, I, p. 379.

zeekeren dat de Tartar Chan van de Hospodars van Moldavien en Walachien van ieder een honderd beurzen geld zoude hebben gepretendeert; doch dat dezelve zodanige betaaling te doen, zonder ordre van de Porte te hebben, hedden gerefuseerd; en derwyle, dezelve daaromtrent gesondeert hebbende, zoude de Groote-Vizier by het voldoen van de somme hebben geconsenteerd. Of wel op de gissing dat de Porta het marcheeren der Tartaaren met oogluiking is styvende, om volgen het algemeene zeggen het huis van Oostenryk tot pacifique sentimenten tot eenen vrede met den koning van Pruissen te brengen, zonder van dezen kant opentlyk daar by te compareren, zal zich nu eerlang moeten declareeren.

pretins de la Domniĭ Moldoveĭ şi Țeriĭ-Româneştĭ, de la fiecare o sută de pungĭ de banĭ, dar că eĭ aŭ refusat a face o plată ca aceasta fără poruncă de la Poartă. Şi, de oare ce Hanul a sondat în această privință pe aicĭ, Marele-Vizir s'ar fi învoit a se plăti suma. Dacă se poate dintr'aceasta bănui că Poarta îndeamnă pe ascuns pe Tatarĭ să pornească pentru ca, precum se zice în de obşte, să aducă Casa de Austria la sentimente paşnice şi un tratat cu regele Prusieĭ, fără să apară public în aceasta, se va vedea acum peste puțin....

[Boscamp [1] e la Han, ca ministru acreditat la dînsul. Aduce regeluĭ prin stăruințĭ cîteva miĭ de caĭ din Tataria.]

Missiven van Jassi, hoofstad van Moldavien, in dato den 7-e Julii, houden dat 'er geduurig pruissische courriers tussen Breslauw en den Tartar-Chan af en toegingen, als mede dat aldaar een pruissisch Major was aangekomen, die zyn reiz naar den Tartar-Chan had voortgezet; mitsgaders nog drie andere officieren van Pruissen, die tot na-

Scrisorĭ din Iaşĭ, capitala Moldoveĭ, cu data de 7 Iulie, pretind că necontenit se poartă curierĭ prusienĭ între Bresslau şi Hanul Tatarilor, precum şi că a sosit acolo un maior prusian, care şi-a urmat drumul către Hanul Tatarilor, şi iarăşĭ alțĭ treĭ ofițerĭ din Prusia, carĭ trebuiaŭ să rămîie la Iaşĭ până la un ordin maĭ precis.

[1] Pentru agentul Boscamp, v. *Acte şi fragm.*, II, şi Hurmuzaki, X; tablele.

der order in Jassi zouden blyven; doch maaken deeze brieven geen gewag van het marcheeren of aprocheeeren der Tartaren. Zynde de expresse frequent tussen Breslau en den Tartar-Chan, de relatie en correspondentie zyn niet min alhier tussen den envoyé van Pruissen en voors: Heer Boscamp, de welke alle in Tartaryen nodig hebbende gelden van hier ontfangt, die men my heeft willen verzeekeren, sidert eenige tyd, een considerable somme uitmaken, enderwaerts ist overgemaakh....

Însă aceste scrisorĭ nu pomenesc întru nimic de mersul saŭ apropierea Tatarilor. Fiind expresiĭ deşĭ între Bresslau şi Hanul Tatarilor, sînt nu maĭ puţin şi aicĭ, relaţiĭ şi corespondenţă între Trimisul Prusieĭ şi zisul domn Boscamp, care primeşte de aicĭ toţĭ baniĭ de carĭ are nevoie în Tataria, cari, cum caută uniĭ a mă asigura, de cîtva timp formează o sumă însemnată, şi e transmisă într'acoace....

IX.

De Hochepied către State; Terapia, 3 August 1762.

....Brieven van Saliski op de grenzen van Poolen, in dato 16 Julii, hebben my geinformeert dat den geweesene englische ambassadeur aen de Porta, den Heer Porter, beneffens zyne famille, in goeden welstand aldaar was gearriveert [1]....

....Scrisorĭ de la Zaleszczyk, la graniţa Polonieĭ, cu data de 16 Iulie, mi-aŭ dat ştirea că fostul ambasador engles, domnul Porter, împreună cu familia sa, a sosit acolo în bnnă sănătate....

X.

De Hochepied către State; Terapia, 15 Septembre 1762.

[Hanul fusese vara la Căuşanĭ [2].]

XI.

De Hochepied către State; Constantinopol, 16 Mart 1763.

[Constantin Racoviţă, Domnul muntean, e mazil; casa luĭ e si-

[1] Porter: i s'a descris călătoria de abatele Boscovich (Hurmuzaki, X, p. xc).

[2] Cf. Iorga, *Chilia şi Cetatea-Albă*, p. 250.

gilată, ca și a capuchehaieleĭ Arapachi, care a fost arestat. Causa e «stoarcerile exorbitante» din Țara-Românească.]

XII.

Matthias van Asten către State; Constantinopol, 2 Mart 1764.

[Dolgoruki, ambasadorul rus, pleacă înnapoĭ la 19 Februar.]

XIII.

Conrad Godard și Nic. Schutz către State; Constantinopol, 2 April 1764.

....Hebbende op den 22 der gepasseerde maand de nieuwe prins of Hospodar van Wallachien, Stephanitza Rakovitz, volgens het geetablisseerde etiquette, met het gewoonelyke cortège syne publique uittogt gedaan, en de reyse voor desselfs Residentie-Stad Buchorest aangenoomen...

...La 22 ale luniĭ trecute, noul Domn al Țeriĭ-Româneștĭ, Ștefăniță Racoviță, potrivit cu eticheta stabilită, și-a făcut ieșirea publică cu alaiul obișnuit și a pornit spre capitala luĭ, Bucureștĭ...

Wat kabaalen de prins van Moldavien, welkers tyd van drie jaaren verstrecken was, ook mag geemployeert hebben, om in syne digniteit te worden geconfirmeert, heeft egter de Porta goedgevonden denselven voorleeden donderdag te deposeeren en die waardigheid met het omhangen van de caftan aan de Dragman van de Porta op te dragen, en de jonge Caratza, zoon van d'eerste tolk van Uw. Hoogmogende ambassade alhier, s'anderen daags insgelyks, door

Orĭ cîte intrigĭ ar fi întrebuințat Domnul Moldoveĭ, al căruĭ timp de treĭ anĭ a trecut, pentru a fi întărit în demnitatea luĭ, Poarta a găsit totușĭ cu cale să-l mazilească Joia trecută [29 Mart] și să treacă demnitatea, împreună cu îmbrăcarea caftanuluĭ, către Dragomanul Porțiĭ. Și a doua zi a numit pe tînărul [Gheorghe] Carageà, fiul [luĭ Scarlat,] primuluĭ tălmaciŭ al ambasadeĭ Înnălțimilor Voastre, tot prin îmbrăcare cu caftanul, în locul luĭ ca Dragoman al Curțiĭ, spre

het anhangen van een diergelyk eerenkleed, tot desselfs gevolge in syn post als Dragman van het hoff te benoemen, tot eene particuliere satisfaction van synen ouden vader[1]....

deosebita mulţămire a bătrînuluĭ luĭ tată....

XIV.

Godard şi Schutz către State; Constantinopol, 17 April 1764.

[Ştefăniţa Racoviţă, după ordine de la Poartă, s'a oprit la Cuciuc-Chioĭ, lîngă Constantinopol, din causa revolteĭ izbucnite în Ţara-Românească.]

XV.

Godard şi Schutz către State; Constantinopol, 17 Maiŭ 1764.

....De nieuwe prins van Moldavien. Gregorius Gika, syne audientien by de monarch en Vizier getermineert hebbende, heeft, op den 14 deezer maand, syne publique uittogt gedaan, en de reise nae Moldavien aangenomen....

....Noul Domn al Moldoveĭ, Grigore [Alexandru] Ghica, sfîrşind cu audienţele luĭ la Sultan şi Vizir, şi-a făcut la 14 ale luniĭ ieşirea publică, şi a pornit pe calea spre Moldova....

XVI.

W. G. Dedel către State; Buiuc-derè, 2 Septembre 1765.

....Zedert myne eerbiedige laatste is zeekere Stavaraki, Grick van geboorte, 's keyzers gunsteling ende vermogentste man onder de Grieken van dit gantsche Ryk, plotslyk in syn's meesters ongenaeden gevallen, gevangen geset en opgehangen, en zyne goederen syn alle verbeurt verklaert.

....De la ultima mea respectuoasă scrisoare, un anume Stavarachi, Grec de origine, favoritul Sultanuluĭ şi cel maĭ puternic dintre Greciĭ din toată Împărăţia, a căzut deodată în disgraţia stăpînuluĭ săŭ, a fost pus la închisoare şi spînzurat, şi averile-ĭ toate aŭ fost declarate confiscate.

[1] Aceste ştirĭ diplomatice sînt singurele ce s'aŭ publicat până acum asupra înlocuiriĭ luĭ Grigore Calimah întaia oara.

Deze mensch was de zoon van een slagter [1], de welke hem reeds eenig goedhad naegelaten, het welk door het huwelyks goed van een zeer ryke vrouw, die hy getrouwt had, en nog meer door de gelegentheden welke hy door's keyzers gunst tot schraepen had, zodaenig aangegreeyd was, dat hetselve op eenige milioenen piasters begroot word. Zyn yver om een naem te maken en in hoog aanzien te zyn, had hem zoo onverschroken tegens alle wisselvalligheeden van t'fortuyn, jae selfs tegen de dood gemaakt, dat hy gewoon was te zeggen, dat hy niet even als een gering mensch op zyn bed de dood dagt af te waggten, maar dat hy, als een groot man, het zy door t'zwaerd, het zy door de strop, vergaan moest. Det laatste is hem te beurt gevallen, en selfs op die plaatz aan t'Canael, welke hy tot gerief der ryzigers, twee jaaren geleeden, had laten vereffenen en verbreeden. Om zyn geluk aan zig te heeten, had hy, een verstandig man, en wel bewust hoe groote rykdommen den val der grooten hier plegen te verhaasten, all zyn goederen, hoe zeer nog jong en

Acest om era fiul unuĭ măcelar, care-ĭ lăsase și el ceva avere; care, prin zestrea uneĭ femeĭ foarte bogate, pe care a luat-o, și încă și maĭ mult prin prilejurile de a răzălui pe care le avea ca favorit al Sultanuluĭ, atîta a crescut, încît era socotită la cîteva milioane de leĭ. Rîvna sa pentru a-șĭ face un nume și a fi în mare reputație îl făcuse așa de neînfricoșat față de toate schimbările noroculuĭ, și chiar față de moarte, încît avea obiceiul să zică că el nu era să aștepte ziua morțiĭ, ca un om de rînd, în patul său, ci, ca un om mare, trebuia să piară, orĭ de sabie, orĭ de ștreang. I-a fost dat să piară de ștreang, și chiar în piața de lîngă Canal, pe care, cu doĭ anĭ în urmă, pusese s'o deschidă și s'o lărgească, pentru ușurința trecătorilor. Pentru a-șĭ încălzi *(sic)* norocul, ca un om cuminte, și care știa bine cum grăbesc aicĭ peirea celor marĭ bogățiile deosebite, el a lăsat, de și încă tînăr și în stare să aibă copiĭ, toată averea sa, prin testament, Sultanuluĭ. Dar în această privință se pare să se fi înșelat. Greciĭ din aceste țerĭ sînt destul de nenorocițĭ pentru ca să nu fie de nevoie să

[1] E ceva deosebire în această privință: Iordachi Stavarachi saŭ Stavaracoglu era fiul unuĭ medic (Erbiceanu, *Cronicariĭ grecĭ*, p. 193).

in staat zynde om kinderen te verwekken, den Sultan by testamente naegelaten. Dog in dit oogwit schynt hy gemist te hebben. De Grieken in deze landen zyn ongelukkig genoeg om nit een verregaande heerschzugt in haar eigene ingewanden altoos te vroeten, en zig onderling te verderven. Deze man had zeer veele aanzienlykste van zyne gelooffs genooten zelvs vervolgt en tot niet gemaakt. Dog, dat gedaan hebbende, ondersteunde hy ze met zyn geld, en beurde hun weer op; waar door veele menschen by zyn dood ongelukkig worden. Men wil dat zeekere voornaeme Griek, met naeme Draco, wiens broeder Staveraki door syn credit had laten ophangen, hem op syn beurt de voet geligt heeft. Men heeft hem te laste gelegt, dat hy geheime verstandhoudingen met vreemde hoven zoude hebben gehouden. Voor zyn borst is te leezen geweest (zoo men my verzeekert heeft) dat hy de oorzaak geweest was dat veele Moldaven en Walachen ine Rusland gevlugt waren, en dat hy voorgenomen had zelvs daar heen te vlieden. Met zyn val zullen veele ter neder gestort worden, die reeds voor het grootste gedeeelte gevangen zitten, dog welkers lot nog niet bepaalt is....

hrănească necontenit în măruntaiele lor o poftă de a stăpîni nemăsurată și să se piardă unul pe altul. Omul acesta a urmărit foarte mulţĭ din ceĭ maĭ cu vază dintre coreligionariĭ săĭ și i-a nimicit. Dar după aceia îĭ sprijinia cu banĭ și-ĭ ridica iarășĭ; din care pricină mulţĭ s'aŭ nenorocit prin moartea luĭ. Se susţine că un Grec fruntaș, anume Draco, pe al căruĭ frate Stavarachi, prin trecerea ce avea, l-a făcut să fie spînzurat, la rîndul săŭ l-ar fi prins în mînă. I s'a pus în spinare că ar fi avut înţelegerì ascunse cu Curţĭ străine. Se cetia pe pieptul luĭ (cum mi se afirmă cu siguranţă) că el a fost pricina că mulţĭ Moldovenĭ și Muntenĭ aŭ fugit la Rușĭ, și că el îșĭ pusese în gînd a fugi și el într'acolo. Prin căderea sa s'aŭ ruinat mulţĭ, carì și staŭ, în cea maĭ mare parte, închișĭ, însă a căror soartă nu s'a hotărît încă....

XVII.

Dedel către State; Buiuc-derè, 16 Septembre 1765.

....Omtrent de perzoonen welke nae Staveradgis dood in hegtenis gestelt zyn, hoord men niets naeders; men meend dat de aankomst van den affgezette prins van Walachyen (voor wiens leeven tegenwordig meer hoop schynt te onstaan) het tydstip zal zyn, welke haar lot beslissen sal....

....Despre ceĭ ce după moartea luĭ Stavarachi aŭ fost aruncațĭ în închisoare, nu se aude nimic maĭ precis; se crede că sosirea Domnuluĭ mazil al Țeriĭ-Romăneștĭ (despre viața căruia e maĭ multă nădejde acum, pe cît se pare) va fi timpul cînd li se va hotărî soarta....

XVIII.

Dedel către State; Constantinopol, 1-iŭ Octombre 1765.

....Waneer de keyzer Staveradgis huys af deed breeken, heeft hy al het plafon-werk en andre siradgien met veel voorzigtigheid doen weg neemen, op dat het onbeschaedigt elders tot gebruyk mogte konnen dienen; het geen de werkman niet goedgeheurt heeft....

....Cînd Sultanul a pus să se dărîme casa luĭ Stavarachi, a poruncit să se iea la o parte cu multă îngrijire tot tavanul și alte podoabe, pentru ca să poată fi întrebuințat neatins aiurea; ceia ce nu li-a plăcut salahorilor...

XIX.

Dedel către State; Constantinopol, 16 Novembre 1765.

....De prins van Moldavien, de zoon van den Dragoman van de Porte, welke na de vreede van Belgrado zyn kop verloor, met name Gika[1], na de dae-

....Domnul Moldoveĭ, fiind fiul Dragomanuluĭ Porțiĭ, care, după pacea de la Belgrad, și-a pierdut capul, anume Ghica, după obiceiul, aproape statornic, de a

[1] Alexandru. V. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, I, p. 499.

romtrent standvastige gewoonte, volgens welke de prinssen niet zeer lang op die eerestoel blyven zitten, wel zoude kunnen afgezett wurden....

nu se lăsa ca Domniĭ să steie prea mult în Scaun, s'ar putea să fie mazilit....'

XX.

Dedel către State; Constantinopol, 1-iŭ Februar 1766.

.... Men wil dat de Dragman van de Porta wel tot prins van Moldavien zoude kunnen worden verhoeuen (?), en dat zeeker voornaem Griek, Draco genaemt, die by de aanstelling van den ouden Heer Caratza reeds op de lyst der candidaten gestaen had, in de post van tolk zoude opvolgen....

....Se pretinde că Dragomanul Porțiĭ s'ar putea să fie ridicat la rangul de Domn al Moldoveĭ și că un oare-care fruntaș grec, anume Draco, care, la numirea bătrînuluĭ d. Carageà [Scarlat], a fost încă de atuncĭ pe lista candidaților, ar fi să-ĭ urmeze în locul de Dragoman....

XXI.

Dedel către State; Constantinopol, 15 Februar 1766.

.... Veele meenen te weeten dat de tegenwoordige prins van Moldavien eerlang van den troon zal gezet worden, dog men bepaalt nog niet zeeker zyn opvolger, niet tegenstaande men verscheide daartoe noeme....

....Mulțĭ cred că Domnul de acum al Moldoveĭ trebuie să fie mazilit în curînd. Însă nu se hotărește sigur urmașul, cu toate că se numesc maĭ mulțĭ pentru acest loc....

XXII.

Dedel către State; Constantinopol, 15 Februar 1766.

.... Omtrent de disgratie van den prins van Moldavien, welke egter nog niet voorgevallen is, heb ik het volgende:

Deze prins, met name Ghika, Dragoman zynde van de Porta,

....Cu privire la disgrația Domnuluĭ Moldoveĭ, care totușĭ nu s'a întîmplat încă, am aflat următoarele:

Acest Domn, cu numele Ghica, fiind Dragoman al Porțiĭ, pe

ten tyde dat het établissement van Pruissen wierd bewerkt, zoude van den Envoyé van Pruissen seer importante sommen hebben ontvangen, welken door dien Minister aan zyn hof, op dien volk uit gedrukt, zouden verreckend geworden zyn; wanneer de tegenwoordige Chaus Basci te Berlyn als Envoyé van dit Hof zich bevond, zoude men hem zulks gecommuniceerd, en hy de reekening gecopieerd en aan den Sultan bekend gemaakt hebben. Dit zou de Groote Heer, welke die ongeoorloofde geldafperssingen ten hoogsten haat, mishagen en daar door zyn val aanstaande zyn. Men noemd Caraza, Drako of de prins Constantyn Mauro-Cordato als die geene waarvan een hem zoude opvolgen....

vremea cînd Prusia-şĭ stabilia residenţiĭ la Constantinopol, ar fi primit sume foarte însemnate de la Trimisul prusian, care ar fi fost puse în socoteală de acest ministru Curţiĭ sale, la întoarcere. Cînd Ceauş-Başa de acum se găsia la Berlin, ca Trimis al Curţiĭ de aicea, i s'ar fi comunicat aceasta, şi el ar fi copiat socoteala şi ar fi făcut-o cunoscută Sultanuluĭ. Aceasta ar fi desplăcut Sultanuluĭ, care ureşte cît se poate stoarcerile de banĭ, şi de aceia căderea luĭ Ghica ar fi amenințătoare. Se numesc Carageà, Draco saŭ prinţul Constantin Mavrocordat, ca aceia dintre cari unul ar trebui să-ĭ urmeze[1]....

XXIII.

Dedel către State; Constantinopol, 2 Mart 1767.

.... Den 18 Febr. liep hier een tyding in, als of in een eerste vergaedering in Walacheyen zwaare onlusten zouden zyn onstaan geweest, welke den nieuwen aengestelden prins zouden genoodzaakt hebben zig schuil te houden, in aen denzelve, door schrik het leeven zoude hebben gekost, alsmede

.... La 18 Februar s'a respîndit aicĭ un zvon că într'o întăie întîlnire în Ţara-Românească s'ar fi ivit grele nemulţămiri; pentru care noul Domn ar fi fost silit să se ţie ascuns de eĭ, temîndu-se pentru viaţa sa, precum şi multe alte amănunte triste. Însă, a doua saŭ a treia zi, zvonul a fost dezminţit şi

[1] Despre rolul jucat de Grigore Alexandru Ghica cu prilejul stabiliriĭ luĭ Haude von Rexin ca ambasador, am vorbit în vol. X din Hurmuzaki, p. XI.

nog veele droevige omstandigheeden. Dog een dag of drie daerna wierd dat gerugt weder tegengesprooken en, zo niet voor geheel valsch, ten minsten voor zeer vermeerd uitgekreeten. Zederd heb ik daer niets naders of zeckerders van hunnen te weeten krygen; waeruit men zoude mogen opmaaken, dat alles gerurt en wederom in order geraakt is [1]....

arătat, dacă nu ca falş cu desăvîrşire, cel puţin ca foarte umflat. De atuncĭ n'am maĭ putut afla nimic maĭ precis saŭ maĭ sigur de acolo; ceia ce ar îndreptăţi a se crede că totul s'a liniştit şi s'a adus iarăşĭ în orînduială....

XXIV.

Dedel către State; Constantinopol, 16 Mart 1767.

.... De nieuw aengeestelde prins van Moldavien, welke over eenige dagen zyn afscheidsaudientie by den Sultan had, staet morge te vertrekken [2]....

....Noul Domn al Moldoveĭ, care a avut de cîteva zile audienţa-ĭ de plecare la Sultan, stă să pornească mîne....

XXV.

Dedel către State; Buiuc-derè, 17 Octombre 1767.

....Zedert 10 a 12 dagen heeft men hier gemompelt dat den chevalier de Tott, die voor dezen een tyd lang hier by den Heer franschen Ambassadeur is geëmployeert geweest, naderhand, geduurende drie jaaren, zig te Parys heeft opgehouden, en aldaar gezogt op de eene

...De vre-o zece, douăsprezece zile s'a şoptit aice că domnul cavaler de Tott, care înnainte de aceasta a fost întrebuinţat aicĭ la ambasadorul frances, şi apoĭ, timp de treĭ anĭ, a stătut la Paris, şi a căutat acolo să capete un loc într'un chip saŭ într'altul, şi a fost trimis de

[1] Pentru această nemulţămire a boierilor muntenĭ cu Alexandru Scarlat Ghica, v. raportul prusian din 2 Mart 1767, în *Acte şi fragm.*, I, p. 392. Nimic nu se află în singura cronică munteană contemporană, a Cantacuzinilor, în *Buciumul Romîn* al luĭ Boliac, I.

[2] Tocmaĭ aşa în raportul prusian cu aceiaşĭ data, din *Acte şi fragm.*, I., p. 392.

of de andere wyze geplaast te worden, voorts van daar met een commissie na Zwitzerland vertrokken is geweest, nu een heer herwaards zoude koomen doen; men wist dat hy te Weenen was gearriveert, en men had zederd vernoomen dat hy te Jassy, de hoofdplaats van Moldavien, was aengekoomen. Gisteren is my van goeder hand verzeekert geworden dat hy met een gevolg van 25 a 30 persoonen Jassy bereykt had, en, na van den prins van Moldavien veel beleeftheid genooten te hebben, van daar na de Crimeische Tartary vertrokken was, om wegens den koning van Frankryk by den Tatar-Chan en commissie afteleggen. Of en hoeveel invloed deze bezending op de zaecken van Polen en Rusland zal hebben, kan men niet dan van de tyd afwagten. Terwyl ik van myn kant zorgvaldig zal zoeken te weeten, waerin gemelde commissie bestaat en de eer zal hebben van t'geen my daeromtrent zal voorkoomen, aen Uw. Hoogedele Gestrenge raport te doen [1]....

acolo cu o misiune în Sviţera, are de gînd să vie acum aicĭ într'un loc important. Se ştie că el a sosit la Viena şi s'a aflat de atuncĭ că a ajuns la Iaşĭ, capitala Moldoveĭ. Ierĭ mi s'a asigurat, din bun izvor, că a mers pănă la Iaşĭ, cu o suită de douăzecĭ şi cincĭ la treĭzecĭ de persoane, şi, după ce a fost bine primit de Domnul Moldoveĭ, a plecat de acolo spre Crîmul tătăresc, pentru a îndeplini, din partea regeluĭ Franciеĭ, o misiune la Hanul Tatarilor. Dacă şi în ce măsură această trimitere va avea o înrîurire asupra afacerilor din Polonia şi Rusia, nu se poate soçoti încă. Deocamdată, încît mă priveşte, voiŭ căta să ştiŭ în ce stă această misiune, şi voiŭ avea onoare a vă face raport despre ceia ce-mĭ va maĭ ajunge la cunoştinţă în privinţa aceasta....

[1] Cf., pentru această trecere a luĭ de Tott, raportul prusian cu aceiaşĭ dată din *Acte şi fragm.*, I, p. 396. El însuşĭ spune, în *Mémoires sur les Turcs et les Tartares*, II (Maestricht, 1785), p. 1 şi urm., că servise opt anĭ la Constantinopol, că i se promisese un loc diplomatic în Germania şi că a plecat din Paris la 10 Iulie. În anul următor, el a maĭ fost în Moldova, la Hotin, Botoşanĭ şi Chişinăŭ, cum se vede din *Memoriile* citate (pp.

XXVI.

Dedel către State; Buiucderè, 2 Novembre 1767.

....Ider Pascia, die nae een gouvernement gezouden is, als mede de prinsen van Moldavien en Walachyen, hebben hier alle hunne kapi-kiahayas of agenten aen't hof, maar en de principaelen en de agenten zyn onderdaenen....

....Hidir-Pașa, care a fost trimis într'un pașalîc spre a-l guverna, precum și Domniĭ Moldoveĭ și Țeriĭ-Romăneștĭ, aŭ aicĭ, toțĭ, capuchehaielele saŭ agențiĭ lor la Curte, dar și eĭ și agențiĭ sînt supușĭ aĭ Curțiĭ....

XXVII.

P. de Weiler către State; Constantinopol, 2 April 1768.

[Domnul Moldoveĭ anunță că s'a restatornicit ordinea în Polonia [1]. Se zicea de două săptămînĭ că un corp de 30.000 de oamenĭ va merge la granița Moldoveĭ. Merg 3—4.000 la Hotin, Bender, Oceacov.]

XXVIII.

De Weiler către State; Constantinopol, 17 Octombre 1768.

....Daag's daarna [9] wierd de Dragoman van de Porta, de Heer Caratza, afgezet, ende de Heer Nicolaki Zoetscho tot hoftolk in zyn plaats benoemd; die, na de caftan ontfangen te hebben, aanstonds in functien getreeden is [2]....

....A doua zi, la 9 ale luniĭ, Dragomanul Porțiĭ, d. Carageà, a fost scos, și în locu-ĭ numit ca Dragoman al Porțiĭ Nicolachi Suțu; care, după ce a primit caftanul, pe dată a și intrat în funcție....

XXIX.

De Weiler către State; Constantinopol, 2 Novembre 1768.

....Den 28 wierd de Hospodar van Wallachyen afgezet en op-

....La 28 a fost mazilit Domnul Țeriĭ-Romăneștĭ, căruia i-a

120—30), și chiar la Iașĭ (Iorga, *Studiĭ și doc.*, I-II, p. 73; Novembre). De altmintrelea, mențiunea treceriĭ prin Iașĭ de află și în rapoartele luĭ de Tott din 12 și 24 Dec. 1768 (Hurmuzaki, *Supl.* I[1], pp. 771—2).

[1] V. raportul prusian cu aceiașĭ dată în *Acte și fragm.*, I, p. 398.

[2] Tocmaĭ așa în raportul frances din Hurmuzaki, *l. c.*, p. 767, no. MXCIII.

gevolgd door den prins Gregorius Gika, voor deese Hospodar van Moldavien, en twee daegen daernae is de Tefterdar (Groot-Thesaurier) veranderd [1]....

urmat prinţul Grigore Ghica, care a fost înnainte de aceasta Domn al Moldoveĭ. Şi, după două zile, Tefterdarul (Marele-Vistier) a fost schimbat....

XXX.

De Weiler către State; Constantinopol, 17 Maiŭ 1768.

....De prins van Moldavien heeft eenige wervers van de Confederatie doen ophangen, en word hier over zeer geapprobeert....

....Domnul Moldoveĭ a pus să se spînzure cîţĭ va înrolatorĭ *(raccoleurs)* aĭ confederaţieĭ, şi e foarte aprobat pentru aceasta...

XXXI.

De Weiler către State; Constantinopol, 17 Octombre 1768.

....De nieuwen hoftolk Zoedscho is een man van veel capaciteyd en van veel aenzien onder de grieksche natie; hy was het hoofd der kapi-kiayas of residenten der prinsen van Moldavien en Walachyen by de Porta, en staat, door zyne tegenwoordige charge, zelfs tot Hospodar van Wallachien of Moldavien met en tyd aengesteld werden....

....Noul Dragoman al Curţiĭ, Suţu, e un om foarte capabil şi cu multă vază în poporul grecesc; el era căpetenia capuchehaielelor Domnilor Moldoveĭ şi Ţeriĭ-Româneştĭ la Poartă, şi, prin sarcina pe care o îndeplineşte acum, e pe cale să fie numit cu timpul Domn al Ţeriĭ-Româneştĭ saŭ Moldoveĭ....

XXXII.

De Weiler către State; Buiuc-derè, 10 August 1769.

[Vizirul s'a retras.]

Daerteegen verzeekeren andere dat de Vezier, by gebrek van mondbehoeftens, het welk door verraed, of door de nae-

....Din potrivă, alţiĭ daŭ ca sigur că Vizirul, din lipsă de provisiĭ, care ar veni din trădare saŭ din negligenţa Domnuluĭ mazil

[1] Cf. raportul cu aceiaşĭ dată din *Acte şi frag.*, II, p. 10 şi nota respectivă.

laetigheid van den afgezetten prins van Moldavien [1], zou veroorzaakt zyn, daertoe gedwongen is geworden...

al Moldoveĭ, a fost silit la aceasta (retragerea)...

Op den 6 deser arriveerde uit het leger ten hove de Heer Zoedscho, eerste kapi-kiaya vau den afgezetten prins van Moldavien, en wierd aanstonds by den Bostandgi-Baschi in hegtenis genoomen. Hy word beschuldigt in't verraed van den prins gedeelt te hebben, en men zegt (hoewel op losse gronden, als het schynd) dat desselvs broeder, de hoftolk, mede in deze zaak gemeleerd, in 't leger gearresteerd is, en dat de zoon van een voorige prins van Moldavien, die, eenige weeken geleeden, door den Groote Heer nae't leger is gezonden, als Drageman van den Groot Vezier is aengesteld....

La 6 ale luniĭ a sosit din lagăr la Curte d. Suțu, primul capu-chehaie al Domnuluĭ depus al Moldoveĭ, și îndată a fost pus la închisoare la Bostangì-Bașa. El e acusat că a participat la trădarea prințuluĭ și (de și fără motiv, după cît se pare) se spune că fratele său, Dragomanul Curțiĭ, ar fi și el amestecat în această afacere, ar fi fost arestat în lagăr și fiul unuĭ Domn de maĭ înnainte al Moldoveĭ, care, cu cîteva săptămînĭ în urmă, a fost trimis în lagăr de Sultan, a fost numit ca Dragoman al Mareluĭ-Vizir....

XXXIII.

De Weiler către State; Buiuc-derè (?), 17 August 1769.

....Uit Constantinopel word my berigt dat de Grooten Heer het landschap Wallachyen aen den tegenwoordigen prins Gregorius Gicka, voor hem en zyne erfgenaamen en navolgers, op euwig, heeft afgestaan....

....Din Constantinopol mi se dă vestea că Sultanul a cedat Țara-Românească pentru vecie Domnuluĭ de acum, Grigore Ghica, pentru el și moștenitoriĭ și urmașiĭ săĭ....

---

[1]. Ghica trimisese provisiĭ Mareluĭ-Vizir în timpurĭ de mare lipsă și primise în schimb făgăduielile cuprinse în raport. Aprovisionarea de către dînsul o știu și rapoartele prusiene (*Acte și fragm.*, II, p. 17, no. 2), iar făgăduielile se află și în informațiĭ francese (Hurmuzaki, *Supl.* I[1], pp. 783-4).

XXXIV.

De Weiler către State; Constantinopol, 3 April 1769.

[Se confirmă că Rușiĭ sînt în Moldova, dar nu că aŭ luat Benderul.]

XXXV.

De Weiler către State; Constantinopol, 17 April 1769.

....Men wiet tegenwoordig voor zeeker dat slegts een corps Kosakken en Kalmoeken, en geene reguliere troupes van Rusland, in de Moldau zyn gevallen; zy hebben een sterk detachement Moldaviers en eenige hoopen Tataaren gesloegen, en geen kwartier gegeven....

.... Se știe acum ca sigur că numaĭ un corp de Cazacĭ și Calmucĭ, și nu trupe regulate ruseștĭ, aŭ năvălit în Moldova. Aŭ bătut un însemnat detașament de Moldovenĭ și cîteva cete de Tatarĭ și n'aŭ iertat pe nimenĭ...

De tyding van't overlyden van Krimguerey, Chan der Tataren, te Causchan, vier uiren van Bender geleegen, is hier op den 4-e deser angekoomen.

Vestea despre moartea luĭ Crîm-Ghiraĭ, Hanul Tatarilor, la Căușanĭ, cale de patru ceasurĭ de la Bender, a sosit aicĭ la 4 ale acesteĭ lunĭ.

[Mîrzaciĭ se ceartă pentru alegerea succesoruluĭ [1].]

XXXVI.

De Weiler către State; Constantinopol, 13 Iunie 1769.

[Turciĭ deserteează. Muntenia e cu totul pustiită și părăsită de locuitorĭ («volkoomen verwoest is, en de dorpen verlaten zyn»). Iașiĭ sînt plinĭ de rînițĭ.]

XXXVII.

De Weiler către State; Constantinopol, 4 Iulie 1769.

[Cu toate asigurările Ienicerilor, ce zic că aŭ văzut lucrurile, Moldova n'a fost luată de Rușĭ, nicĭ Marele-Vizir bătut.]

---

[1] Vestea despre intrarea avangardeĭ ruseștĭ e prematură. Cf. *Histoire de la guerre entre la Russie et la Turquie, et particulièrement de la campagne de* MDCCLXIX. A S. Petersbourg, MDCCLXXIII. Pentru moartea Hanuluĭ, v. de Tott, *Mémoires*, II, p. 180 și urm. Călătorul afirmă că stăpînitorul tatar fusese otrăvit de Siropulo, medicul «Domnuluĭ Țeriĭ-Româneștĭ» și agentul luĭ în Crimeia.

Van dit alles ward niets bevestigt als het verraed van den broeder van den prins van Moldavien en de suspicie die men van den prins zelfs heeft, van, by de attaque van Choczim, den Russen behulpzaam geweest te zyn. Hy is onderweg om herwaards getransporteert te worden...

Ondert't schryven word my verzeekert dat de prins Galiczin meester is van geheel Moldavien, dat de broeder van den Hospodar, met eenige duizend Moldaviers, na den vyand zoude overgeeloopen zyn, dat de Hospodar zelfs, Callimaqui genaemd, suspect van verraed, op order van den Groot-Vezier gevangen hier word gebragt, dat zyne huisen te Constantinopolen disen ogtend, op bevel van den keyzer, zyn verzeegelt geworden, en dat de prins Constantin Maurocordato, die reets twee mael Hospodar van Mol-

Din toate acestea, nimic nu s'a confirmat decît trădarea fratelui Domnului Moldovei și bănuiala în privința acestui Domn chiar, cum că, la atacul Hotinului, a fost de ajutor Rușilor. El e pe cale pentru a fi adus aice...

Pe cînd scriŭ, mi se dă asigurarea că prințul Galițin e stăpîn pe toată Moldova, că fratele Domnului, cu cîteva miĭ de Moldovenĭ, ar fi trecut la dușmanĭ, că Domnul însușĭ, Callimachi, bănuit de trădare, după porunca Mareluĭ-Vizir, a fost prins și va fi adus aice[1], că locuințile din Constantinopol azĭ dimineață aŭ fost pecetluite după ordinul Sultanuluĭ, și că prințul Constantin Mavrocordat, care a maĭ fost de două orĭ Domn al Moldoveĭ, fiind ridicat din noŭ la această demnitate, va pleca peste treĭ zile pentru a lua gu-

[1] În toamna anuluĭ 1767, Alexandru Callimachi, fratele maĭ mic al luĭ Grigore-Vodă, se găsia în Iașĭ, lîngă acesta (Tott, *l. c.*, p. 30). În 1768, probabil, el merse să represinte pe Domn la Poartă, dar Nicolachi Suțu, fiind numit Dragoman al Porțiĭ (9 Octombre), dădu locul de baș-capuchehaie moldovenesc, pe care-l ocupase el până atuncĭ, frăține-săŭ Mihalachi, viitorul Domn, și, fiind-că nu voià ca acțiunea politică a dinastieĭ Suțu să aibă un observator în persoana beizadeleĭ, îl sili să se întoarcă la Iașĭ (Ienachi Kogălniceanu, pp. 259-60). Alexandru era aicĭ la Novembre, cînd îĭ dau cafea Franciscaniĭ (*Studiĭ și doc.*, I, p. 73). De aici începu cu Suțeștiĭ un războiŭ de pîrĭ, la care face alusie Tott, cînd vorbește, dar prin anticipație, încă din 1767 (p. 30) de «le fanatisme intriguant» al tînăruluĭ principe. De ce natură va fi fost trădarea luĭ, de care vorbește raportul nu știm, dar va fi semnalat-o Nicolachi. Pentru atacul Hotinuluĭ, v. *Jurnalul* luĭ Galițin, în *Acte și fragm.*, II, p. 16 și urm.; *Histoire de la guerre* citată.

davien is geweest, nu wederom tot die waerdigheid verhuven, over drie dagen staat te vertrekken, om de regeering van een land, dat men zagt in de handen van den vyand te zyn, over te neemen[1]. 8.000 Albaniers, misnoegt ter gelegenheid van een dood-vonnies over twee hunner hooflieden uitgesprooken, zouden mede tot de Russen zyn overgegaen; andere zeggen dat zy, na geheel Walachyen verwacht te hebben, na hun land zyn terog gekeert[2].

vernul unei ţerĭ care se zice că se află în mînile duşmanuluĭ. Opt miĭ de Albanesĭ, nemulţămiţĭ din causa uneĭ osîndirĭ la moarte a doĭ dintre capiĭ lor, ar fi trecut şi eĭ la Ruşĭ; alţiĭ spun că eĭ, după ce aŭ străbătut toată Ţara-Romănească, s'aŭ întors în ţara lor....

[Principatele, de unde se aducea la Constantinopol mult grîŭ şi multe vite, sînt cu totul ruinate: «zyn volstrekt geruineert».]

XXXVIII.

De Weiler către State; Constantinopol, 17 Iulie 1769.

....De prins Constantin Mavrocordato, die wegens gebrek van geld de reis van hier na Moldavien niet zo schielyk had kunnen aenneemen, heeft 50.000 piasters van den keyzer ontfangen, en is met een klein gevolg in grooten haast derwaerts vertrokken. De gedeposeerde prins is, myns weetens, hier nog niet gearriveerd[1]....

....Domnul Constantin Mavrocordat, care, din lipsă de banĭ, nu putuse pleca aşa de răpede în Moldova, a primit 50.000 de leĭ de la Sultanul, şi a pornit cu o mică suită, în grabă, într'acolo. Domnul mazil, după cît ştiŭ eŭ, n'a sosit încă aici....

[1] Un ziar frances din lagărul Viziruluĭ dă date precise: Constantin-Vodă ajunge în lagăr la 24 Iulie şi e învestit, iar la 25 el pleacă de acolo spre Iaşĭ (Hurmuzaki, *l. c.*, p. 782).

[2] Albanesiĭ eraŭ Arnăuţiĭ Domnuluĭ şi se răsculase de la o ceartă pentru arme cu Turciĭ, sosiţĭ la Iaşĭ, în Iulie (cf. cele două izvoare citate). Serascherul fu acela care puse să se spînzure doĭ Arnăuţĭ (Kogalniceanu, p. 262). Ceĭlalţĭ pusera atuncĭ o pană albă la fes, şi trecura la duşman (*Histoire*, p. 86).

XXXIX.

De Weiler către State; Buiuc-derè; 4 Septembre 1769.

....De prins van Moldavien, de Drageman en de Kiaya-Bey, alle afgezet, worden alle momenten te Constantinopel verwagt... De nieuwe Drageman van de Groote-Vezier, genaemd Rakowitza, is zoon van eenen prins Michaël, die voor deese Hospodar van Walachyen en van Moldavien is geweest. De afgezette word geboeyt hier gebragt, en desselvs huyzen, so wel in Constantinopel, als op het land, zyn, dezer dagen, door den Bostangi-Baschi verzeegelt geworden [1]....

....Domnul Moldoveĭ, Dragomanul și Chehaia-beĭ, carĭ sînt toțĭ mazilĭ, se așteaptă în fiece clipă la Constantinopol... Noul Dragoman al Mareluĭ-Vizir, anume Racoviță, e fiul unuĭ prinț Mihaĭ, care înnainte de aceasta a fost Domn al Țeriĭ-Româneștĭ și al Moldoveĭ. Domnul mazil e adus în lanțurĭ aice, și casele-ĭ, atît în Constantinopol, cît și la țară, aŭ fost pecetluite, zilele acestea, de Bostangî-Bașa....

XL.

De Weiler către State; Buiuc-derè, 18 Septembre 1769.

....Strak na de aenkomst van den prins van Moldavien en van den Drageman van de Porta, vernam men dat de Grooten Heer bevel gegeven had om de goederen van den afgezetten Vezier te confisqueeren en dat een Capigi-Baschi was afgezonden om zyn hoofd te halen....

....Îndată după sosirea Domnuluĭ Moldoveĭ și Dragomanuluĭ Porțiĭ, am aflat că Sultanul a poruncit să se confisce averile Viziruluĭ mazil, și că un Capugi-Bașă a fost trimis pentru a-ĭ lua capul....

[1] E de notat că nu se vorbește nimic despre beizadeà Alexandru, care s'ar putea crede să fi trecut la Rușĭ, cum pretinde un raport precedent. Dar Ienachi Kogalniceanu îl pomenește între prinșĭ. Mihăiță Racoviță era în adevăr fiul luĭ Mihaĭ-Voda; frațiĭ săĭ maĭ marĭ, Constantin și Ștefan, domnise. Schimbarea se făcu la 7 August (Hurmuzaki, *l. c.*, pp. 782, 784). Cf. Iorga, *Ist. lit. rom.*, II, p. 18 (un omonim).

Op den 9-de dezer wierd het hoofd van den prins Callimaki van Moldavien en't hoofd en lighaem van den afgezetten Drageman Zoedscho by't keyzerlyk Seraï ten toon gesteld, met de inscriptie dat zy als verraeders het gedestineerde geld voor den leeftogt onder zig geslaegen en, de mondbehoeftens aan den vyand hebbende laaten toekoomen, den loon na werken ontfangen hadden. S'prinssen broeder en de twee broeders van den Drageman zyn nog in hegtenis. Men heeft mede sommige Grieken opgeligt, die wegens geldzaaken eenige verbintenis met die ongelikkige gehad hebben[1]....

La 9 ale lunii, a fost expus lîngă Seraiul împărătesc capul Domnuluĭ Moldoveĭ, Callimachi, şi capul şi trupul dragomanuluĭ mazil, Suţu, cu o inscripţie care spunea că eĭ, ca nişte trădătorĭ, aŭ împărţit baniĭ pentru zahereà, şi pe cea strînsă aŭ lăsat-o să ajungă în mînile duşmanuluĭ, aşa că li s'a răsplătit după fapte; fratele Domnuluĭ şi ceĭ doĭ fraţĭ aĭ Dragomanuluĭ sînt încă în prinsoare. S'aŭ arestat şi nişte Grecĭ, cari pentru afacerĭ de banĭ aveaŭ unele legăturĭ cu aceştĭ nenorocițĭ....

[Se dă în anexă inscripţia de pe capul Viziruluĭ.]

XLI.

De Weiler către State; Buiuc-derè, 3 Octombre 1769.

....Aan de andere kant verneem ik dat de prins Constantin van Moldavien, door zyn trots en vreed gedrag, de meeste boyaarden, van wie hy er twee het hoofd heeft laaten afhouwen, tegen hem zodaenig geanimeerd heeft, dat, een groot

....Pe de altă parte, aflu că Domnul Moldoveĭ, Constantin, prin trufia şi ciudăţenia sa, a aţîţat înpotriva luĭ pe ceĭ maĭ mulţĭ boierĭ (dintre cari la doĭ li-a tăiat capul), în aşa grad, încît o mare parte dintre aceştĭ boierı aŭ fugit la oastea rusească şi

[1] Data morţiĭ (aceiaşĭ cu a expuneriĭ capuluĭ) luĭ Grigore-Vodă e, după Kogălniceanu, 29 August st. v., ceia ce corespunde (dar e curios ca data de an o greşeşte cronicarul, care scrie: 1770 [p. 266], socotind aiurea [p. 263], în loc de treĭ zile de închisoare, cum iese din rapoartele francese, «un an maĭ bine». Dar pentru moartea Viziruluĭ data de an e bună). Inscripţia de pe cadavre, în Hurmuzaki, *Supl.* I[1], pp. 788-9 [unde data de 8 Septembre st. n. e greşită cu o zi]; Hammer, ed. a 2-a, IV, p. 593. Canta (p. 193) dă greşit: 29 *Iunie* 1769.

getal dezer edellieden de vlugt na de russische armée genoomen hebbende, van daar met 6.000 Cosakken terug gekeerd, Yassi, de hoofdstad, onder contributie gesteld, en de kerken, in de welke men den grootsten rykdom van't land bewaarde, uit geplundert hebben [1]....

de acolo s'aŭ întors cu 6.000 de Cazacĭ, aŭ pus la contribuţie Iaşiĭ, capitala, şi aŭ prădat bisericile, în care se păstra cea maĭ mare bogăţie din ţară....

XLII.

Jean-Pierre Panchaud şi R. Braggiotti către State; Constantinopol, 2 Maiŭ 1795.

.... Ce ministre, étant accoutumé de changer les princes de Walachie et Moldavie tous les trois ou quatre aus, pour faire profiter plusieurs personnes, vient de déposer le prince Michail Suzzo de Moldavie, en lui substituant le Drogman de la Porte, prince Callimaki, dont la place vient d'être conferée au prince [Georges] Moeroesi, autrefois dans ce même emploi: son predecesseur est un fort honnette homme, et l'actuel ne l'est pas moins, mais sans comparaison plus capable à sa fonction que l'autre....

XLIII.

Panchaud şi Braggiotti către State; Constantinopol, 26 Maiŭ 1795.

....Le nouveau gouverneur de Moldavie, prince Callimaki, a été prendre, le 18 du courant, ses instructions du souverain. Ayant été honoré à cette occasion de la robe d'honneur de coutume [2]....

[1] Despre o tăiare a boierilor de Constantin-Vodă nu spun nimic cronicarii, iar nemulţămirea nobilimiĭ cu el se însemnă numaĭ de Kogălniceanu (p. 263). La 13 Iulie încă Galiţin primi o deputaţie de închinare de la Moldovenĭ, cari aduceau scrisorĭ de la Mitropolitul «Iacov» [Gavril] şi de la episcopul Dosofteĭ (*Histoire de la guerre*, p. 98). La data aceasta probabil Grigore-Vodă era închis în Chilia (Kogălniceanu, p. 262). Intrarea primuluĭ detaşament rus, supt comanda locotenentuluĭ-colonel Horvat («Chorvat »), se făcu la 21 Septembre; eraŭ maĭ mult Cazacĭ şi Arnăuţĭ revoltaţĭ, ce jefuiră (cf. *Histoire*, p. 169; *Studiĭ şi doc.*, I-II, p. 75 şi ziarul luĭ Galiţin). Generalul Elmpt pătrunse în oraş la 26 (*ibid.*).

[2] La 10 Octombre 1796, Deden anunţă numirea în Ţara-Românească a luĭ Ipsilanti, iar la 9 Decembre 1797 mazilirea luĭ neaşteptată. Pentru data ce se atribuia suiriĭ pe tron a luĭ Alexandru Callimachi, v. Xenopol, *o. c.*, p. 76.

IV.

RAPOARTE DE CONSULI AUSTRIACI

I.

Timoni către Thugut; Iașĭ, 15 Maiŭ 1795.

J'ai l'honneur d'informer V. Ex. que par un ferman arrivé la nuit derniere le prince Suzzo a été deposé et remplacé par le Drogman de la Porte, le prince Calimaki; l'on m'assure que le contenu du ferman est honorable pour l'ex-prince, à savoir que le Grand-Seigneur, eû égard à son age avancé, le rappelloit à Constantinopel pour se reposer des fatigues de ses fidels services. En transmettant respectueusement à V. Ex. la copie de mon rapport d'aujourdhui, adressé à M^r l'Internonce I. et R., j'ai l'honneur, etc.

II.

Timoni către Internunțiu; Iașĭ, 30 Maiŭ 1795.

Ayant l'honneur d'accuser à V. Ex. la reception de sa dépêche en date du 13 de ce mois, je suis en devoir de remercier V. Ex. de l'approbation qu'elle daigna donner au renvoi d'ici du ce mauvais sujet de Touri.

Aussitôt après l'arrivée de la deposition du prince Michali Suzzo, les boyards, s'étant rassemblés, d'après l'usage, chés le Metropolite, l'on y agita la question singuliere s'il falloit d'abord repondre aux dépêches que le nouveau prince Calimaky leur avoit adressé, ou bien attendre l'arrivée de ses caimakams; la pluralité des voix fit embrasser ce dernier parti. Mais le même soir le Metropolite et le boyare Rosnavan, qui dépuis quelque tems ne sont pas en bonne intelligence avec le reste des boyards, ayant expedié à l'insue des boyards un calarache au prince, pour lui accuser, tant la reception de ses dépêches que pour l'en feliciter, le lendemain matin les boyards eûrent des débats très vifs avec le Metropolite et Rosnavan, dont le

resultat produisit la desunion des boyards, qui different de traiter d'affaires jusqu'à l'arrivée des caimakams, qui eût lieu trois jours après.

Les affaires ayant repris leur cours, les caimakams tachent à differer la restitution de nos deserteurs jusqu'à l'arrivée du prince, en pretextant que, la restitution des deserteurs des deux Cours imperiales regardant directement le prince, ils ne pouvoient rien articuler à ce sujet, et me refusent six de ces transfuges, qui sont ici arrêtés.

Je supplie V. Ex. d'en faire parler au prince, pour donner ses ordres aux caimakams de continuer sur le même pied établi en dernier lieu avec le ci-devant prince Michali Suzzo.

Au reste, quoique l'ex-prince, qui ne pourra se mettre en route que dans un mois d'ici, m'ait assuré que les expressions du ferman de son rappel lui étoient fort honorables, à savoir que, vû son age avancé, le Grand-Seigneur l'appeloit pour se reposer des fatigues des services fideles rendus depuis plusieurs années, l'on s'apperçoit pourtant, malgré la bonne contenance qu'il affecte, d'une tristesse qui l'accable....

III.

Timoni către Thugut; Iaşi, 30 Iunie 1795.

Ayant l'honneur d'accuser à V. Ex. la reception de sa dépêche en date du 12 de ce mois, je ne puis que la remercier des détails qu'elle daigna me donner au sujet du nouveau prince de Moldavie, Callimaky, qui arriva le 28 au soir à Galatz, et de là *incognito* à Iassy, pour faire après-demain son entrée sollemnelle ; je l'ai fait complimenter par le chanceliste impérial, Mr. Schilling, et j'irai aujourdhui vers le soir lui faire ma cour.

Michali Suzzo est parti le 24 de ce mois, sans avoir été du tout regrêté par le public, sensible encore des contributions considérables dont il a été aggravé pendant son regne; l'on m'assure de bonne part qu'il a emporté de la Moldavie 20 mille bourses, et pour le moins une dixaine de milliers de bourses de la Valachie ; et, malgré une si belle fortune, de quinze millions de piastres, il n'a payé ici argent comptant que quelques dettes criardes, ayant livré aux autres créanciers des lettres de changes payables à 91 jours de vue, cautionnées par cinq principales personnes de sa suite.

J'ai l'honneur d'assurer V. Ex. que le monopole dont il s'étoit emparé, de tous les vivres, ses impots immenses, les extorsions de ses employés et la disette de l'année derniere, ont presqu' achevé de ruiner cette belle principauté, où tout est monté à un prix excessif. Ce prince ayant en même tems perdu tout le credit dans la place, son successeur en sent l'effet funeste, par les difficultés qu'il épprouve de trouver de l'argent, qu'on ne lui donne que sous le prête-nom des sujets russes.

Pour ce qui est des émigrés polonois, Mr le consul-general de Russie m'a participé ce que V. Ex. avoit communiqué à Mr l'Envoyé de Russie, à ce sujet. D'après toutes nos recherches communes, le nombre des Polonois, qui ont passé par ici ou par Roman, n'arrivent pas à une cinquantaine de personnes, tout comme celui de ces transfuges qui pourroient se trouver à Iassy à une quinzaine d'individus, sans avoir pû rien decouvrir qu'ils soient en nombre dans le reste de la Moldavie. Par consequent il ne paroit pas, comme V. Ex. daigne l'observer, que le corps de six mille hommes, qu'on offre à la Porte, soit disponible, et surtout pas en Moldavie, où les dispositions qu'on feroit pour leur entretien decouvriroient leur existence.

Au reste, je ne manquerai pas d'avoir sur cet objet un œil attentif.

Ayant dernierement expedié quatre deserteurs à Czernovitz, accompagnés du corporal Vetry, les trois s'échapperent chemin faisant, avec les fers aux pieds, dans le bois, sans qu'il ait pû plus les retrouver.

IV.

Timoni către Thugut; Iași, 28 Iulie 1795.

J'ai eu l'honneur de remercier la vénérable depêche de V. Ex. en date du 14 de ce mois, et ne puis que le remercier respectueusement de la triste nouvelle, que V. Ex. daigna me donner, du décès de S. A. Mgr. Archiduc Leopold, Palatin de Hongrie; en me conformant au deuil prescrit, je prends toute la part possible à la douleur commune d'une perte si précieuse.

Vû la remarque que V. Ex. daigna faire sur la sterilité des nouvelles politiques d'ici, j'avoue très-humblement à V. Ex., que, depuis la reddition de la Pologne, on étoit entierement derouté sur cet objet, parce qu'on garde encore le même silence qui re-

gnoit dans les derniers jours du ci-devant prince sur tout ce qui regarde les affaires de Pologne; soit que le nouveau prince cache sa façon de penser, ou qu'il soit encore mal servi par ses corespondans, que je ne manquerai pas de porter à la connaissance de V. Ex., aussitôt qu'ils me seront connus.

A l'exception de la réparation des deux forts d'Akerman et de Kilia, dont les dispositions se font avec peu d'activité, comme j'eus l'honneur de le soumettre à V. Ex. en date du 17 de ce mois, tout paroit fort tranquille ici, et j'apprends de Mr le consul-général de Severin que les lettres qu'il vient de recevoir de la part des généraux de la partie russe qui confine avec la Moldavie, ne parlent que du parfait calme qui y regne; n'ayant pas perdû de vue les ordres de V. Ex., je n'ai pas manqué d'en informer le gouvernement de Galicie.

Je n'osois encore rien avancer sur le cours des affaires, pour pouvoir penetrer la façon de penser du nouveau prince, qui est telle que Mr l'Internonce I. et R. l'a présagé; quoique timide dans les commencements, il m'a cependant temoigné toute la bonne volonté de faire terminer sans délai les affaires, tant de commerce, que contentieuses, d'après les traités et l'équité.

Mais au besoin je préviens en particulier les boyards qui forment le Divan, pour lever les obstacles que l'intrigue pourroit apporter à la justice de la cause, mais je m'apperçois en general que les gens du pais sont beaucoup attachés aux Russes, et je ne manquerai pas d'observer jusqu' à quel point le nouveau prince sera porté sur eux.

V.

Timoni către Thugut; Iaşĭ, 31 Iulie 1795.

[Neînţelegerile pentru afacerĭ de graniţă fac pe consul a copià şi trimite ca normă de procedare a sa următorul extras din procesele-verbale de delimitare a Bucovineĭ, inedit până acum:]

«*Copia der unterm 30 Juny von dem Türkischen Herrn Gränz-Commissaire Thair-Agha eingegebenen Auftrag, samt den punktweis hierauf erwiederten Antworten des Kaiserl-Königl. Commissarii Baron von Barco Excellenz, vom Jahr 1776.*»

Gränzpasse gegen Chotym. Cordons-Posten. 1°. In den Gegenden wo wir dermallen Nachbaren geworden sind, wie vill werden Pässe zum Ein- und Ausgang bestimt wer-

den, und wievill Mann werden zu Besezung und Bewahrung der Gränze an jedem Orte angewiesen?

Ad 1um. Auf den Seiten gegen der Moldau, in so weit es das Chotiner Territorium betrift, können jene, die auf keyserliche Seite zu gehen gedenken, sich dermallen nach Bojana wenden, weitershin aber nach Maass der Einrichtung, wovon seiner Zeit Nachricht gegeben werden wird. Die Besezung mit Truppen beschiehet nach Umständen der Zeit und ist der Disposition des Landes-Commandanten überlassen.

2°. Um sich im gedachten Lande vor der Pest in Sicherheit zu sezen, werden die Täge der zumachenden Contumatz an der Zahl sich immer gleich seyn, oder aber bey sich äussernder Krankheit ein anderer, bei besern Zeiten aber wieder ein anderer Termin gesetzt werden, und, im Falle keine Krankheit wäre, werden Ansehnliche und Kaufleute ihren Geschäften nachgehen können? *Contumatz-regulirung.*

Ad 2dum. Wird auch mittlerweile bekant werden, wievill Täge zur Contumaz bestimt seyn sollen; wobei versichert wird, dass man albereit den Bedacht genohmen habe, die Sachen der Kaufleute so vill möglich zu erleichteren, weswegen bereits dem Hof die Vorstellung ist gemacht worden.

3°. Wenn jemand in Handl und Wandl oder in andern nothwendigen Verrichtungen ohne so genannten passeports an die mit Wachen besetzten Gränzstellen kommen sollte, wird ein solcher von dem nachbarlichen Umgang ausgeschlossen und zurückgewisen, und werden die Mörder, Rauber und dergleichen Leute, die sich flüchten, auf allmähliges Anverlangen zurückgegeben? *Passeports.* *Rauber-Rückstellung.*

Ad 3um. Ohne Passeport kan, zu Folge hiesiger und in anderen k. k. Ländern gemachten Einrichtung niemand ein- und ausgehen, weil ofters unter der Gestalt eines ehrlichen Manns sich auch schlechte Leute einschleichen können. Dieben und Mörder werden von dieser Seite zurückgegeben, und man schmeichelt sich auch von jener Seite einer unverhelten und baldigen Rückgabe auf jedmalliges Abverlangen.

4°. Wird man in Betref des zu bezahlenden Mautquanti gleichförmig jene Ordnung beobachten, welche in andern Orten, wo wir Nachbaren sind, üblich ist? *Mautregulirung.*

Ad 4um. So wie an allen übrigen k. k. Gränzen, also auch hier

erkännet man der Ottomanischen Pforte Kaufleute als gute Nachbaren und Freunde, und wird diesseits eben darauf gehalten werden.

Grund-territorial.

5⁰. Ob es gleich Herkommens ist, dass die Grundherrn und Eigenthümer der Grundstücken von beyden Seiten, welche ein und ausser den verschiedenen Gränzen der Moldau Gründe besizen, in den Besiz derselben so wie zuevor verbleiben; wie werden aber, wenn sich Streitigkeiten ergeben sollten, bey anzusezenden Termin die beiderseitige Befehlhaber diese Händel entscheiden, und was für Maassregeln wird man diesfalls ergreifen?

Streitentscheidung.

Ad 5um. Keinem Grundherrn kann und wird das Seinige genohmen werden; auf welche Seite der Process gehört, allda muss er ausgeführet werden, und, wenn es auf einige Erleiterungen ankommen sollte, so können sich die beiderseitige Befehlshabers in Correspondentz setzen, und kömmt es darauf an, dass die Processe kurz und getreu abgehandlet werden.

Zigeuner; Schuldner, Deserteurs.

6to. Wenn das inner der beyderseitigen Gränzen der Moldau befündliche Zigeunervolk von einer Seite nach der andern entflühen sollte, wird man dieselbe gleich andern Scklaven zurückstellen? Und, wann sich von beyden Seiten Gläubiger der Schuldtragenden hervorthun sollten, auf was Art wird man die Schulden eincassiren und einzubringen suchen?

Ad 6^{tum}. Hier gibt es in keinem Verstande Scklaven; jenseitige Zigeuner aber, so vill deren herüber kommen solten, werden auf gemachte Anzeige wieder zurückgegeben werden; hingegen schmeichelt man sich auch von jener Seite, dass man die k. k. Deserteurs gleichfals nicht verhellen, besonders aber jene, die sich in die Moldau flüchten, getreulich ausliefern werde. Zu dem ist man auch erbiethig dem Überbringer eines Deserteurs annoch ein Geschenk zu geben.

Process-Entscheidung.

7⁰ Hiezu heisst es, mit Weglassung des fast gleichlautenden Fragepunktes, in der Antwort:

Ad 7um. Die Correspondenz in kleinen Vorfallenheiten kann mit denen hier im Lande angestelten Hn. Generalen geführt werden; in Sachen von Wichtigkeit aber, wird der H. Statthalter von Chotim jeweils freundschaftlich an den commandierenden Generalen in Lemberg schreiben — derzeit Exc. Graf Sehcsoviz ; beim Wechsel im Commando von Galizien oder in der Statthalterschaft von Chotym, wird man sich gegenseitig schrift-

tlich verständigen. Darnach wird sich auch der jeweilige Fürst der Moldau zu halten haben.

VI.

Timoni către Thugut; Iași, 18 August 1795.

....Si ce prince [Calimaky] avoit autant d'energie que de bonhommie, on auroit tout lieu d'espérer un promt arrangement des affaires, mais foible, soupçonneux et indéci, malgré toutes les remontrances qu'on puisse lui faire sur les droits des traités, des anciens usages observés ici et des lois même du païs, il hesite de prendre une resolution ferme; tout lui faisant ombrage, il s'abandonne déjà à des confidens, qui conduisent les affaires à leur guise; le peu de délicatesse dans la façon de penser des gens qui l'entourent embrouille d'un coté les affaires étrangeres et mene le prince de l'autre dans la voie qu'avoit prise son prédécesseur Suzzo, à savoir, porté pas moins que lui d'amasser des richesses, se sert des mêmes moyens dans la levée d'impositions, suggérés par quelqu'uns des boyars à Michalvoda, en un moment où la Moldavie ne se ressent que trop des extortions du regne passé.

Ce train des choses n'echappa pas pourtant à quelqu'uns des boyars les moins interessés, et surtout au Metropolite, mais, peu secondé en général, l'harangue que le chef de l'Eglise grecque vient de tenir au prince au sujet des extortions passeés ne produisit qu'en partie l'effet qu'il s'en attendoit.

La complaisance des boyars encouragea le prince à l'idée de faire un changement des postes de la Moldavie, qu'une compagnie de boyars dirige, pour les remettre sur le pied où elles étoient du tems du prince Calimaky, pere de l'actuel: en chargeant le païs des frais; mais les boyars interessés s'y opposent, par ce que le prince se refuse de leur bonifier les arrerages que leur doit le ci-devant prince Michaly.

Mais ce qui paroit singulier, c'est que les débats sur cet objet furent continués l'autre jour en présence du consul-général de Russie, qui y étoit, à ce qu'on pretend, survenu pour d'autres objets, qu'il avoit à exposer au prince. Quoi qu'il en soit, la clause de l'article du traité russe qui regarde la Moldavie servant d'influence à ce consul, soutenu d'ailleurs par le penchant connu

des habitans de Iassy pour les Russes, il cherche à se mêler dans les affaires internes du païs; à quoi un certain émigré, Manolaky Baltsche, colonel au service russe, que le prince voudroit déjà voir hors de Moldavie, ne lui est pas de peu d'utilité, par sa parenté et ses liaisons avec les premieres familles de Iassy; par conséquent, que ce consul-general est tantôt bien et tantôt mal avec le prince.

Pour ce qui est de l'état politique, le prince, ayant commencé de me parler quelquefois des nouvelles publiques, je crois m'appercevoir que la tournure qu'ont pris les affaires de France par la proclamation de Louis XVIII, ne lui plaisent guerre, et l'état d'inertie de celles de Pologne semble le rendre inquiet pour l'avenir, quoique jusqu'à présent on ne s'apperçoive d'aucune disposition guerriere de la part de la Porte en nos contrées.

De plus, il semble aussi prendre quelque part au départ du ministre de la Porte destiné auprès l'auguste Cour Imp. et Roy., parce qu'il me demanda une couple de fois avec empressement, si j'avois des nouvelles de son départ de Constantinople, quoique j'eusse repondu à sa première demande que je n'en étois point instruit.

Au reste, je crois être aussi en devoir de porter à la connoissance de V. Ex. la confidence, telle qu'elle m'a été fait par le consul-général de Russie, Mr de Severin: que, sa Cour étant en pourparlers avec celle de Berlin, tant sur les affaires de France, que sur celles de Pologne, elle avoit même porté menace à la Cour de Berlin en faveur de l'auguste Cour I. et Royale.

VII.

Timoni către Thugut; Iaşĭ, 28 August 1795.

Le prince Calimaky vient de me communiquer la traduction d'une supplique que le Metropolite et ceux des boyards qui possedent des biens-fonds en Boucovine lui ont présenté, au sujet de certains impots non usités, dont ils se plaignent, en me priant de la transmettre là où il appartiendroit, avec la remarque qu'il supposoit un mésentendu dans les dits impots, parcequ'il etoit persuadé que le gouvernement de Galicie ne permettroit jamais qu'il soit fait tort à ces sujets mixtes, et me demandant une reponse en son tems.

Pour ne rien avancer qui auroit pû me compromettre, je lui ai repondû que, cet objet m'etant entierement inconnu, je le transmettrai au gouvernement général de Galicie.

Cependant, ayant crû devoir différer de mander aujourdhui au dit gouvernement la susdite supplique, j'ai l'honneur de la soumettre ci-joint à V. Ex., avec la très-humble remarque que les expressions louches dont elle est conçue font voir qu'elle est mal traduite du moldave en françois, quoique d'ailleurs s'agir *(sic)* de l'etendue des prérogatives que ces sujets mixtes demandent; en attendant les ordres de V. Ex. pour la communiquer au gouvernement de Galicie, etc.

VIII.

Timoni către Thugut; Iaşĭ, 28 August 1795.

Anexează: «Traduction de la supplique présentée à S. A. S. le prince-regnant de Moldavie par S. E. le Metropolite de la Moldavie et Mrs. les boyards, le Grand-Logofet Nicolai Rosset, le Grand-Vistiar George Cantacousino, le Grand-Ban Vassili Nicolitze, et les autres maîtres de terres en Boucovine»:

Jassy, le 5 Aout 1795, le v. s.

Par nôtre très-humble supplique, nous avons l'honneur de presenter à V. A. S. que nous autres, maîtres des terres dans la Boucovine Autrichienne, souffrons des injustices et des préjudices par rapport les nouvelles impositions, successivement et journellement imposées sur nos terres, et nous supposons que tous ces droits et impositions, augmentés et journellement reformés, ne sont point connus par la Cour I. et R-le, comme des impositions non-usitées, et par consequent on nous compte comme les plus simples païsans et le bas peuple. Nos economes en ont fait leurs plaintes au louable *Kreisamt* de la Boucovine et à Sa Majesté l'Empereur, et nous avons de bonnes espérances que par sa clemence la Boucovine sera retablie dans un meilleur état et que nous jouirons des droits doux et justes, comme la Galicie et les autres États de Sa Majesté.

Tous les habitans de la Boucovine, maitres des terres en Moldavie, possedent leurs terres également comme nous, par conséquent nous accepterons aussi ces mêmes droits, dont les autres États Impériaux jouissent, et par lesquels les maitres de terres ont d'autres avantages de leurs païsans, et que les représentans de la Boucovine ont demandé par leur supplique. C'est donc ce que nous supplions V. A. S., de vouloir bien faire à la louable Agence Impériale et Royale notre supplique, et insister que nous puissions obtenir la justice due à nos terres héreditaires, tant d'après notre supplique, que d'après celle des neuf représentans de la Boucovine, qui repondront pour l'intérêt de l'Empire et pour le bien public, d'après la procure que nous avons donné à nos deux deputés.

IX.

Timoni către Thugut; Iașĭ, 1-iŭ Septembre 1795.

J'ai l'honneur d'informer V. Ex. qu'à la suite de l'ordonance impériale du 20 mars 1786, beaucoup de pauvres juifs, qui ne pouvoient pas demontrer un capital, en argent ou en biensfonds, de 200 f.,. s'étoient rétirés avant la guerre de la Gallicie et établis en Moldavie, en payant les impots usités en telle principauté.

La puissante protection que Sa Majesté Impériale et Royale daigne accorder à ses sujets en Moldavie, faisant naitre le desir aux susdits émigrés de profiter aussi de ses effets bienfaisans, quelqu'uns d'entr'eux, croyant que le moment du changement d'un prince pourroit leur etre favorable pour changer de protection, se sont, je ne sais comment, pourvûs d'attestats des communautés juives de Sniatin et Stanislau et Horodenka, donnés dans les mois de juillet et aout de l'année courante et, en se donnant pour des sujets impériales à Iassy, vinrent demander des patentes, que je n'ai pas osé leur livrer.

Cependant, le prince ayant été informé, il vient de me dire que ces juifs, quoique natifs dans la Boucovine, ou dans la Gallicie, en reconnoissant sa protection, s'etoient expatriés et établis en Moldavie avant la derniere guerre, avoient epousé des femmes du païs, payoient tous les droits d'usage, sans jamais avoir été protegés par l'Agence Impériale; en reclamant l'article VII du traité de Sistow.

Dans cet état des choses, cet incident pouvant donner lieu à des chicanes contre les sujets impériaux, munis de documens en regle, j'ai crû devoir en attendant en informer aujourdhui le gouvernement général de Gallicie, ayant toutefois l'honneur de soumettre le tout aux lumières supérieures de V. Ex.

Ayant l'honneur de transmettre ci-joint à V. Ex. la copie de mon rapport adressé le 30 aout dernier à Mr l'Internonce Impérial et Royal, je crois devoir respectueusement observer, au sujet de la double douane qu'on exige en Moldavie, que l'exemple des Russes, qui ne se sont pas, d'abord après la paix, élévés contre cet abus, est le seul obstacle qu'on ne peut pas surmonter; mais le motif que l'on donne, de vouloir punir les Greco-Russes par cette double douane, par ce qu'ils ne trafiquent pas en Russie et fraudent par là la douane russe, me semble, si j'ose le dire, un peu foible. Quoi qu'il en soit, il m'a réussi de persuader Mr de Séverin à faire des représentations contre le payement d'un second droit de douane, très prejudiciable au commerce.

X.

Timoni către Thugut; Iaşĭ, 15 Septembre 1795.

J'ai l'honneur d'informer V. Ex. de n'avoir pas discontinué de faire au prince des réprésentations sur l'affaire des deserteurs, et surtout pour délivrer trois sujets qui étoient arrêtés depuis son arrivée ici par la simple timidité de son caractere. Plus ils restoit ferme dans sa resolution d'attendre le consentement de la Porte, et plus je m'efforçois, mais en vain, de lui faire sentir la difference qu'il y a entre un ferman adressé au prince de Moldavie et entre celui qui porte le nom de la personne, qui remplit ce poste, comme le ferman de Russie, qui avoit dû etre renouvellé par cette raison. J'appuyai ma demande, non seulement sur un ferman renouvellé aprés la derniere guerre, mais aussi sur la convention de 1776, où les deserteurs doivent être restitués en reciprocité des Egyptiens, ou *Zigeuner*, qui se sauvent dans la Boucovine,—sans pourtant avoir été assés heureux d'ébranler sa timidité, jusqu'à ce que je me vois venir une petite note de la part du departement des Affaires Etrangères, où l'on me demandoit une lettre de recommandation pour faire restituer un Egyptien qui avoit (af)franchi les confins moldaves.

J'ai aussitôt saisi cette occasion pour faire représenter au prince, par le Spathar Saul, que, sans lui refuser cette lettre d'usage, je lui laissois à considerer l'incongruité de cette lettre de recommandation, fondée sur une convention que le prince cherchoit à éluder. Ce moyen réussit, et l'on vient de me donner les susdits trois deserteurs, que j'ai envoyé à Czernovitz.

A cette occasion, le prince me fit consigner aussi deux femmes, dont les maris sont emprisonnés pour vol à Succiava, qui furent également transmises sous escorte au commissariat de cet endroit...

Je crois etre en devoir de porter aussi à la connoissance de V. Ex. les suites désagréables que produisent les exactions du prince, lévées d'après les traces de son predecesseur; tout le monde murmure; et les païsans, qui en portent le fardeau, car les boyards sont exempts de toute redevance, etant encore chargés de dettes pour toute sorte de fromens qu'on leur avoit fourni l'année derniere à un prix excessif, envoyent des deputés ici pour prier le prince d'avoir pitié d'eux; et souvent la cour de son palais en est remplie.

Mais, en cajolant les chefs, on trouve moyen de s'en debarrasser avec de belles promesses. La cherté continue, et, comme le prince, d'après un ordre pressant de la Porte, qu'il paroit vouloir executer au pied de la lettre, fait ramasser, à l'exception du blé de Turquie, tout le blé de la Moldavie, pour completter les cent vingt mille kilos qu'on lui demande successivement pour la capitale de Constantinople, on craint le manque de pain en Moldavie. Les boyards lui en ont fait des representations, et l'Aga lui a demandé pour la consommation de la ville de Jassy onze mille kilos pour année....

P.S. On dit que les deux François Godin et Montalve, destinés l'un pour Boucareste et l'autre pour Jassy, en qualités d'agens, s'arreteront à Andrinople jusqu'à ce que la peste ait diminué ses ravages en Valachie.

XI.

Traducere de anaforă a Divanuluĭ în afacerea falimentuluĭ Stambuleancăĭ, cu următoarele nume de boierĭ, din 16 Mart 1795:

Ioniță Canta, Vel Logofăt; Iordachi Ghica, Vel Logofăt; Costin Catargiu, Vel Vornic; Iancu Razu, Vel Vornic; Teodor Balș

Vel Vornic; Grigore Sturdza, Hatman; Grigore Ventura, Mihaĭ Sturdza, Dimitrie Saul.

În alta, fără dată, boieriĭ sînt:

Nicolae Roset, Vel Logofăt; Iordachi Ghica, Vel Logofăt; Lascarachi Roset, Vistier; Depasta, Vel Vornic; Iordachi Canta, Vistier; Iordachi Balş, Vistier; Nicolae Roset, Vel Vornic; Constantin Greceanu, Vel Vornic; Alexandru Răşcanu, Spătar; Dimitrie Saul, Spătar; Constantin Costachi, Spătar; Mihaĭ Luca, Ban; Gheorghe «Sumej», Stolnic.

XII.

Timoni către Thugut; Iaşĭ, 22 Septembre 1795.

Mr le capitaine Schauer, qui avoit été envoyé par Mr le colonel Cavalar pour acheter des chevaux de remonte en Moldavie, vient de passer par ici dans son retour pour la Boucovine, pour se munir d'un ordre du prince, que je lui ai procuré sans difficulté, contre une nouvelle prétention que le beschly de Herzé avoit formé sur l'exportation des chevaux, qui ne se paye que seulement pour les bêtes à corne.

Le dit capitaine m'a dit avoir été content des emplettes qu'il avoit faites, d'au-delà de deux mille chevaux, et, à l'exception de la derniere division, qu'il comptoit faire sur son retour, toutes les autres avoient dejà passé les confins [1].

Le prince n'est occupé que des provisions à mander à Constantinople, ce qui mit deja l'avoine à un haut prix, par ce qu'elle a manqué cette année dans une partie de la Moldavie.

XIII.

Timoni către Thugut; Iaşĭ, 13 Octombre 1795.

J'ai eu l'honneur de recevoir la vénérable dépêche de V. Ex. en date du 25 septembre dernier.

Je ne manquerai pas de répandre d'une manière adroite dans

[1] Urmează o parte tipărită în Iorga, *Studiĭ şi Documente,* II.

le païs, par le canal des sujets imperiales qui vont et viennent aux confins, munis de passeports, et l'ancien ordre renouvellé pour la sureté des États Imperiales contre l'introduction de la peste, à savoir que quiconque, en évitant les grands chemins qui menent aux quarantaines, cherchoit de se glisser par des sentiers dans les États Imperiales, s'exposeroit à être fusillés.

Quoique ce fléau ait repris à Boucareste, le prince Calimaky m'assure que, depuis une dixaine de jours, ce qui est encore peu de chose, il ne s'etoit manifesté aucun accident en Moldavie, en se flattant que dans la saison avancée la peste ne fera plus de ravages.

Pour ce qui est du memoire des boyards, j'attendrai respectueusement les instructions que V. Ex. daigne m'ânnoncer, après avoir pris les informations necessaires.

Je suis en devoir de remercier respectueusement V. Ex. de la haute aprobation qu'elle a eû la bonté d'accorder à la conduite que j'ai tenu à l'égard des sujets juifs, qui, établis avant la derniere guerre en Moldavie, n'avoient plus droit à la protection imperiale. Mais j'ose prendre la liberté de supplier trèshumblement V. Ex. d'être persuadée que la delicatesse de ma façon d'agir dans le service imperial ne me permettera jamais de lui soumettre que la vérité des faits.

Quoique le bruit ait couru ici que Mr Montalve étoit attendû pour agent françois, le prince vient de me dire de n'avoir aucune nouvelle, ni de la part de la Porte, ni de celle de ses capikiahajas. Cependant, comme Mr. Gaudin s'est établi à Boucareste, il semble qu'il n'y aura tout au plus ici qu'un substitut de sa part.

XIV.

Timoni către Thugut; Iaşĭ, 20 Octombre 1795.

La nouvelle de la revolte de Paswangi et de la levée de troupes de la part de la Porte, pour le mettre à la raison, que j'eus l'honneur de porter à la connoissance de V. Ex. le 6 de ce mois, a alarmé les generaux russes sur les confins, qui poussent leurs soupçons jusqu'au raffinement d'un stratagême, attribué à la Porte pour couvrir par une telle revolte feinte ses préparatifs de guerre; c'est ce que me confia M^r le consul-gé-

néral de Severin, qui paroit aussi y croire sans l'avoir, en y ajoutant que ces généraux sont sur leur garde; mais j'ose avancer respectueusement que le prince me paroit trop tranquille s'il s'agissoit d'une guerre, et d'ailleurs l'on n'entend pas parler d'autres préparatifs dans nos contrées, qui seroient indispensables, sans parler de la disette qui regne à Constantinople et l'enlevement de tous les grains de Moldavie et de Valachie pour la secourir.

A cette occasion, je suis en devoir de rapporter une autre nouvelle, venue ici, je ne sais comment, voie de Galaz, que le Ministre Imperiale et Royal avoit été arrêté à Constantinople. Je n'aurois pas fait mention d'un bruit aussi incroiable qu'absurde, s'il n'avoit pas, si mal à propos, rempli tout Jassy.

Ayant l'honneur de transmettre respectueusement ci-joint à V. Ex. la copie de mon rapport du 15 de ce mois à Mr l'Internonce I. et R., je crois devoir très-humblement faire la remarque au sujet de la pretention du nommé Richter sur la restitution des 510 chevaux de remonte, confisqués par les Russes, que, le commandement-general militaire de Lemberg n'ayant pas trouvé à propos de demander en droiture la restitution des Russes, il paroit qu'il y ait quelque chose d'irregulier, que j'ignore, dans la conduite du dit Richter. J'ai l'honneur....

XV.

Timoni către Thugut; Iași, 22 Decembre 1795.

Monsieur. Ayant l'honneur de transmettre ci-joint à Votre Excellence la copie de mon rapport du 18 de ce mois à Mr l'Internonce Imperiale et Royale, je crois pouvoir respectueusement observer que la complaisance du prince, qui menage le Vestiar Laskaraki Rousset pour les moyens qu'il lui suggere dans la perception des impôts, n'ait pas peu contribué à la tournure desagréable qu'a prise la pretention du dit Laskaraky sur la prairie de Guisdita, qui encouragera à l'avenir les voisins à d'autres semblables procès, aussitôt que l'occasion se presentera.

La peste, qui continue encore en Moldavie, vient de se manifester dans trois villages du district de Foltischan. J'ai l'honneur....

[În anexă se dă:

Abschrift eines Schreibens des H. Directors v. Kugler.

Der Pachter des Religions-Fond-Guts Gizdita, im Soroker Bezirke, machte die mündliche Auzeige, dass der Herr Vistiarnik Lascaraki Ruset 2 Abgränzungscommissairs, auf sein mit obiges Gizdita gränzendes Gut Czarogradu, geschicket habe, etc. [1]]

XVI.

Timoni către Internunțiu; Iași, 1-iŭ Ianuar 1796.

J'ai l'honneur d'ajouter à ce qui regarde la douane, d'avoir tenté tous les moyens pour faire restituer la seconde douane prise en Moldavie, en m'appuyant sur la promesse faite par le

---

[1] Întreaga afacere n'are importanță. Se spune maĭ departe că s'a luat de comisarĭ din moșie un vechiŭ teren, în întindere de 3.000 de fălcĭ, s'aŭ înlocuit la pășune vitele arendașuluĭ cu ale luĭ Lascarachi Roset, și se cere ca Divanul să restituie, măcar pentru moment, vechia stare de lucrurĭ. «Denn die Direction hofft noch immer dass bis künftiges Frühjahr, in Ansehung sämentlich moldauer Religions-Fond-Güter, welche von Tag zu Tag weniger eintragen und die lästigsten Schreibereyen verursachen, etwas entschieden werden müsse» (Sf. Ilie în Bucovina, 22 Sept. 1795). O a doua notă, analoagă, se dă de Agent la 6 Octombre. Răspunsul Vistieruluĭ e acesta, scurt și cuprinzător:

«Kraft meinen Documenten, habe die Gränze meines Guts untersuchen lassen; wan aber ein Nachbar die Anzeige macht, dass ihm ein Eindrung geschehen, so soll er seine Documenten vor dem Divan bringen, und solcher wird nach Gegeneinanderhaltung beiderseitigen Schriften das Recht sprÖchen.

Jassi, den 18/7 October 795. Laskaraki Vistiar m./p.»

La 28 Octombre, Agentul reînnoiește cererea de a se restitui ce se «răpise» de Lascarachi, arătînd că nu poate ținea samă de răspunsul Departamentuluĭ moldovean al Afacerilor Străine «wegen unstatthaftem Beweisgrunde». Urmează răspunsul Domnuluĭ:

«dass Herr Vistiar Lascaraki Russet, vermög in seiner Gränzkarte angezeigten Punkten, das Gut Valia Czarograduluy besizen solle. Wann aber andere ältere und bessere Gränzkarten vorkommen werden, so werden alsdann in Überzeigungsfall einer Entreissung des Klosterguts die Gränzen reguliert. — Jassy, den 20 9br 795». — O nouă protestare a Agentuluĭ nu putu schimba nimic.

Urmează o corespondență între Agenție și Ministerul de Afacerĭ Străine moldovean pentru moșia Mogoșeștĭ, ce fusese a mănăstiriĭ Horeza și era reclamată de boierul Mateĭ Costachi.

Spathar Saul, tout comme en observant au prince qu'il ne valoit pas la peine de rendre ce point important par tant d'obstacles, parce qu'il pouvoit voir par les regîtres de ses douaniers qu'il ne s'agissoit tout au plus dans le courant de l'année que de la somme d'un millier de piastres. Mais, ayant repondu qu'il ne s'agissoit aussi de son côté, sans égard à la quantité de la somme, que du droit de percevoir ou non cette douane, tous mes efforts ne purent remedier à un abus, introduit par quelques marchands impériaux mêmes, qui, pour éviter la peine du recours, croioient plus avantageux pour eux de payer une douane de peu de chose, comme vient de faire le nommé Sfoungara, qui, venu de Boucareste, après y avoir payé la douane, me fit d'un coté agir auprès du prince, tandis que, de l'autre, il s'accommoda sous main avec les douaniers, moyennant cent piastres pour les marchandises vendues, et partit d'ici, en laissant ce mauvais exemple, contre lequel j'ai d'abord protesté, sans rien dire de la figure desagréable qu'il me fit faire à cette occasion.

Le Département vient de me faire consigner une partie du bétail du voleur Lazar, executé passé quelques mois, consistant en 108 pieces, ainsi que 48 piastres en argent, les frais deduits de l'entretien, jusqu'au moment de la consignation, pour le dedommagement demandé en faveur du sujet imperial nommé Jean Leibel de Suczava. Qui furent aussitôt remis entre les mains de son procureur. Je suis au reste en negociation sur un reste du dit betail, de 112 pieces, que le ci-devant Armasche, le fils de Razo, soutient être crevé; mais, à moins qu'il ne produise les peaux des animaux crevés et les attestations corroborées de serment des gens qui les soignoient, que ce sont là les mêmes peaux, j'insisterai toujours sur la restitution ou remboursement du reste.

XVII.

Timoni către Thugut; Iași, 8 Ianuar 1796.

Monsieur. En conséquence de ce que j'eus l'honneur de soumettre à Votre Excellence dans mon très-humble rapport du 5 de ce mois, sur l'arrivée des Polonois, toutes les notices que M^r le consul-général de Russie et moi en avons pû recueillir, sont contenues dans le rapport ci-joint:

Malgré toutes les peines que se sont donnés des gens qui les ont vû, on n'a pas pû decouvrir leurs véritables noms, ni l'objet de leur voyage, par ce qu'ils ont été d'une extrême retenue. Les uns assurent que ce sont des Polonois, qui affecterent même d'etre beaucoup frappés d'aprendre ici que les affaires de la Pologne étoient déjà entierement terminées; les autres soutiennent qu'il y avoit aussi un François, ci-devant secretaire de Decorches, destiné pour consul à Jassy; mais que, quoique le prince lui ait accordé un entretien privé, il ne l'avoit pas reconnu pour tel. Ils sont partis hier matin pour Kotin; les quarantaines qui existent aux confins des deux Hautes Cours Imperiales sont des barrieres difficiles à passer sans être remarqués, au cas qu'ils eussent le projet d'aller outre.

Le commandement militaire de Gallicie, étant prévenu par le passé, je lui réitére aujourdhui leur depart pour Hotin, en y joignant la copie de la piece susdite.

Je viens aussi d'apprendre que l'on fait l'emplette de trois à quatre cent chevaux d'artillerie en Moldavie pour Constantinople, que l'on dit être destinés pour le nouveau corps de toptschis du ciftilik du feu Gazi-Hassan-Pascha.

[Anexă.]

Den 3-ten Jäner laufenden Jahres kommen unter den Nahmen französischer Kaufleute drey Personen an, und nennte sich einer Dubois, der andere Granvil und der dritte Popovski, so ein pohlnischer Soldat und zur Bedienung dienet; sie sprechen nur latein und pohlnisch, und tragen die dreyfärbige Cocarde. Nebst einem von dem in Constantinopel befindenden französischen Emissair Verniak ausgestelten Pass, hatten sie von Gaudin aus Bukurest, und einen Ferman an den, Fursten, um unter den Vorwand in Handlungsangelegenheiten nach Hotyn reisen zu können.

Dem folgenden Tag ihrer Ankunft ging Granvil mit dem Ferman zu den Fursten, welcher ihn sehr gut aufnahm, allen Schuz versprach und auf sein Ansuchen zur Fortsetzung seiner Reise 6 Postpferde gratis bewilligte.

Die eigentliche Nahmen konnten, ungeachtet aller angewandten Mühe, nicht ausfindig gemacht werden. Dubois ist mittelmässiger Statur, traget rundgeschnittene Haare, und von dunkelbraunen Tuch pohlnisch gekleidet, und fehlt ihm in der oberen

Zähnreihe ein Zahn. Von diesem Dubois wird gemuthmasset, dass, nachdem er eine Frau mit 3 Kinder in Pohlen zurückgelassen, er ein geborner Franzos sey, sich Morian oder Morioni nennet und vorhero in Warschau bey dem dasigen Cadetencorps als Lehrer angestellet gewesen seye.

Granvil ist von grosser vollkommener Statur; trägt eine englische Perucke, und ist wie sein Compagnon Dubois gekleidet; von ihm wird gemuthmasset, dass er der Brigadier Denisko seye; von einer anderen Seite hingegen wird behauptet, es seye einer unter ihnen Nahmens Vigonski.

XVIII.

Timoni către Internunțiu; Iașĭ, 15 Ianuar 1796.

Je ne manquerai pas de me conformer aux directions que Votre Excellence daigna me prescrire au sujet de la faillite de la Stambolianca [1]. Votre Excellence observe très justement que c'est une affaire de justice locale, qui doit étre terminée ici, et éviter tout recours de la partie adverse au Divan, pour les doutes qu'il pourroit éléver sur le droit de la Stambolianka à engager les effets qui lui ont été confiés pour vendre, et c'est aussi la même objection qui nous a deja embarassé ici. Mais, comme ces trois sujets impériaux persistoient, sans avoir voulû entendre raison, dans leur opinion, j'avois crû necessaire de tenter cette derniere ressource, à savoir de demander à ce sujet les ordres de Votre Excellence.

Au reste, je tacherai de faire en sorte que le prince m'en parle derechef, et j'entamerai alors affaire par lui demander de favoriser les sujets imperiaux, en leur faisant payer toute la créance, à l'exemple des sujets russes, qui avoient été, encore avant mon retour de Constantinople, payés en plein.

Si les sujets russes entroient en masse, les nôtres n'auront pas de quoi se plaindre; mais, comme M[r] le consul-général de Russie me dit regarder cette affaire comme finie, nous restames d'accord de soutenir la chose autant que nous pourrons,

[1] O Armeancă, ce murise lăsînd datoriĭ și despre care a maĭ fost vorba în aceste rapoarte.

d'autant plus qu'ayant deja été rejettée l'offre que j'avois fait d'un accomodement, il y aura trés peu de chose à esperer de la masse existante de la Stambolianca.

XIX.

Timoni către Internunțiu; Iași, 29 Ianuar 1796.

J'ai eu l'honneur de recevoir la depêche de V. Ex. en date du 11 de ce mois, avec les actes y joints du nommé Richter, à transmettre au gouvernement militaire de Galicie.

Les reflexions que V. Ex. daigna faire sur l'état des biens-fonds ecclesiastiques, étant entierement conformes à la maniere de penser des habitans de cette principauté, on devra s'attendre à une quantité de prétensions désagréables qui s'éléveront contre une partie de ces possessions ecclesiastiques.

Au reste, aprèś avoir pris des renseignemens positifs, si les boyards Laskaraky et Ghika ont des possessions on non dans les États imperiaux, au premier cas je ne manquerai pas de faire mettre en usage le sequestre dont V. Ex. daigne parler.

Pour ce qui regarde l'affaire de la Stambolianka, le prince m'en ayant parlé l'autre jour, je lui ai repondu que j'etois prêt à terminer cette affaire, mais qu'il me paroissoit très juste de demander le même traitement pour les sujets imperiaux qui a été fait ci-devant à deux sujets ottomans et à ceux d'une Cour amie, telle que le Russie, qui ont été payés sans entrer en masse, et surtout les premiers, qui, etant dans le même cas des nôtres, n'avoient rendu leurs gages qu'après le remboursement fait.

Cette proposition inattendue paroissa beaucoup frapper le prince, et tacha de l'éluder par la remarque que le prince Suzzo avoit fait à cet égard un arrangement particulier; mais, sur ma replique qu'un tel arrangement ne pouvoit pas etre particulier, parce que la somme donnée aux susdits sujets ottomans et russes avoit été prise dans la masse de la Stambolianka, il se borna de me dire qu'il devoit préalablement s'aboucher avec le Spathar Saul, qui me dit, quelques jours aprés, qu'au plutôt nous conviendrions pour donner fin à cette affaire.

A l'exception de Gallaz, où est arrivé quelques accidens de peste, on n'en entend plus parler dans le reste de la Moldavie.

XX.

Timoni către Thugut; Iaşĭ, 2 Februar 1796.

J'ai eu l'honneur de recevoir la dépêche de V. Ex. en date du 12 janvier dernier au sujet de la permission que V. Ex. a eu la bonté d'obtenir au prince Callimaky pour l'achat et l'exportation de la Boucovine des 9.000 koretz de blé de Turquie.

Ayant communiqué au prince cette nouvelle agreable, celui-ci m'en temoigna toute sa sensibilité, et me chargea de présenter de sa part à V. Ex. ses remerciments des marques de bonté qu'elle vient de lui donner à cette occasion.

Je n'ai pas manqué en même tems de faire valoir auprés du prince cette complaisance comme reciproque à une pareille conjoncture; sur quoi il me repondit de regarder ce secours de bon voisinage fait à l'humanité indigente, et par conséquent prêt à correspondre en toute occasion, et surtout à un cas de cette espece, qu'il souhaite cependant à jamais éloigné.

Au reste, Theodor Mustazza etant destiné par le prince pour faire le susdit achat, je l'ai adressé au gouvernement général de Gallicie, en le priant de lui indiquer la maniére de faire les dits achat et exportation, afin qu'il n'abuse point de cette permission au prejudice de la Boucovine....

XXI.

Timoni către Internunţiu; Iaşĭ, 16 Februar 1796.

[Răspuns la 26 Ianuar.]

Je n'ai pas manqué de présenter au gouvernement pour chaque cas particulier d'une seconde douane, exigée ici des marchandises couvertes de teskérés, une protestation par ecrit, appuyée sur les traités; tout comme je fis dans l'affaire de Sfoungara, qui, à son retour à Boucareste, demande les 100 piastres, payées en arriére; mais, cet homme ayant à mon inçu fait de bon gré un accommodement avec les douaniers, pour la dite somme, ma protestation ne produisit aucun effet pour la restitution. De plus, d'après la raison donnée par le prince, que, tout comme lui, prince Calimaky, n'exigeoit point cette douane des marchandises qui vont être vendues en Valachie, le prince de Valachie ne pou-

voit aussi pretendre ce droit pour les marchandises vendues en Moldavie, il y a peu d'espoir d'une restitution à obtenir.

Au reste, je ne manquerai à l'occasion d'engager sans affectation Mr de Severin d'écrire avec plus d'énergie contre cet abus, pour mettre V. Ex. à même de faire cause commune avec Mr l'Envoyé de Russie...

J'eus hier un entretien avec le Spathar Saul, le Haetman et le secretaire du prince sur l'affaire des gages que nos sujets ont en mains, où j'ai soutenu la demande de traiter nos sujets à l'exemple de ceux des Russes et Ottomans, qui avoient été payés en plein; d'autant plus que la masse de la Stambolianka ne consiste qu'en la somme de 22 piastres seulement; ces messieurs paroissoient de l'opinion que les sujets ottomans, et par consequent les Russes, sans les avoir pourtant nommés, devoient aussi entrer en masse. J'ai évité de toucher ce point, mais il me semble qu'on fera une demarche auprès de Mr de Severin, pour faire entrer aussi les sujets russes en masse. Je l'ai aussitôt hier prevenu de tout, et nous restames d'accord qu'il soutiendra cette affaire comme terminée. Reste puis à voir la tournure que prendra la pretention de nos pauvres sujets sur une masse imaginaire et le refus d'un accomodement proposé.

Le nommé Rado Radovitz de Cronstadt desire d'avoir un ferman de commerce, avec deux domestiques, pour la foire de Slimia (?) Valachie et Moldavie, dont les frais seront acquités par mon frere Luc....

XXII.

Timoni către Thugut; Iași, 19 Februar 1796.

Monsieur. A ce que j'eus l'honneur de mander à V. Ex. en date du 8 janvier dernier, au sujet de quelques centaines de chevaux qu'on achetoit en Moldavie pour le corps d'artillerie de Constantinople, je crois respectueusement [devoir] ajouter l'éclaircissement, que je viens d'obtenir, que des marchands ottomans étoient venus avec un ferman de la Porte pour faire l'achat de six cent chevaux, mais que ces marchands étoient dans l'usage de venir de tems à autre, munis de ferman pour ce sorte d'achats.

Le bina-emini d'Akerman et Kilia, nommé Ha[illegible]an-Agha, avec

le titre de Boujouk-Imbrochor, qui s'en retourne à Costantinople, vient de passer par Jassy, pour arranger ses comptes avec le prince, sur ce que cette principauté avoit fourni pour la reparation de ces forteresses, dont les ouvrages se font avec peu d'activité.

Les tems de l'échéance de la ferme de douane etant échu, le prince vient de la donner, conjointement avec le sel, dont le prix est tombé après le changement de la Pologne, à une compagnie de boyards, pour la somme de six cent cinquante bourses, ce qu'en comparaison du passé, n'est pas avantageux pour le prince.

D'après les bruits qui courent ici, les uns prétendent que c'est le prince Ipsilanti, et les autres le prince Mavrocordato, qui va être bientôt élu prince de Valachie, que le prince Calimachy desire aussi d'obtenir. Au reste, on m'assure de bonne part que la triple alliance, conclue entre les Hautes Cours de Vienne, de Petersbourg et de Londres, avoi(en)t faite une telle impression auprès des Turcs, qu'ils n'en peuvent encore revenir....

XXIII.

Timoni către Thugut; Iaşĭ, 1-iŭ Mart 1796.

[Răspuns la 12 Februar.]

A la premiere occasion qui se présentera, je ne manquerai pas de faire usage de la remarque que V. Ex. daigne faire sur la complaisance de l'Auguste Cour I. et R. à permettre l'achat de 9/m koretz de blé de Turquie et la reciprocité à observer par le prince au sujet du droit de douane exigé pour les marchandises couvertes de teskérés.

Je viens d'avoir deux autres entretiens sur l'affaire de la Stambolianka, où, sans entrer dans le détail de sa faillite, j'ai persisté ferme sur ma demande, à savoir que l'on traite les trois sujets imperiaux comme les Russes. Après quoi, le sécretaire du prince, Phillippiko, entra seul en matière et me fit entendre que ma demande étoit juste, mais qu'en considération que, du tems du prince Michel-Voda, on avoit agi contre le sens de l'anaphora et l'usage en pareil cas, en payant les Russes, il étoit convenable d'articuler quelque accomodement; je lui repondis que c'etoit pas aux créanciers, nos sujets, qui s'appuyent sur l'exemple des sujets russes, à parler d'accommodement; en ajoutant ami-

calement que c'étoit à la partie adverse de chercher à contenter nos sujets. La chose resta là, et, aujourdhui lui ayant derechef fait demander une réponse, il me fit dire par Mr le chanceliste Schilling qu'en une couple de jours j'aurais une réponse satisfaisante. Par le courier prochain j'aurai l'honneur de porter à la connoissance de V. Ex. jusqu'à quel degré s'etend l'éxpression *désatisfaisante*.

[La urmă, se vorbeşte de imposibilitatea de a se sechestra luĭ Lascarachi Ruset în Bucovina moşiĭ ce nu are.]

XXIV.

Timoni către Thugut; Iaşĭ, 29 Mart 1796.

J'ai l'honneur de porter à la connoissance de V. Ex. un accident facheux arrivé avant-hier au Métropolitain, qui consterna tout le public de cette capitale. Ce chef de la communion grecque allant, comme de coutume tous les dimanches, chès le prince, un mazil, ou boyard de la classe la plus inférieure, nommé Theodor Beribu, lui porta, au bas des escaliers du palais du prince, un coup de poignard au flanc, qui l'auroit laissé sous le coup, si les pelisses et la ceinture qu'il portoit, n'eussent arreté le poignard de s'enfoncer; cependant, la plaie n'est pas dangereuse, et aujourdhui il se porte assés bien.

Cet assassin, pris sur-le-champ, fut traduit en presence du prince, où, ayant confessé son crime, le prince le frappa de son topouz, et ordonna l'instruction de son procés, pour decouvrir s'il n'avoit point de complice.

Le résultat de sa deposition porte seulement qu'il n'avoit cherché que vengeance, parce qu'il pretendoit, trés injustement, que le Metropolitain, avec une couple de boyards, lui avoit fait perdre en plein Divan un procés, en ajoutant obstinément qu'il étoit faché d'avoir manqué son coup.

Sur quoi, et pour statuer un exemple, la sentence fut portée d'être écartelé et exposé aux quatre coins de la ville; mais, sur la sollicitation du Metropolitain, qui l'avoit d'ailleurs souvent secouru par ses bienfaits dans la misere où il etoit, le prince lui fit la grace d'être premierement décapité; ce qui fut hier executé [1].

[1] Urmează afacerĭ ruseştĭ, aflate prin consulŭl Severin, şi menţiune de desertorĭ.

XXV.

Timoni către Internunțiu; Iași, 17 April 1796.

....Vu le droit de foumarite qu'on a haussé cette année de beaucoup plus de ce qu'on avoit imposé par le passé, les propriétaires des maisons et boutiques occupées par les étrangers, s'etant avisé de demander aux sujets imperiaux le remboursement du surplus et, au cas des refus, de se pourvoir ailleurs de logement, ceux-ci me présenterent leurs plaintes contre ce procedé irrégulier.

Je n'ai pas manqué d'en parler plusieurs fois au prince, et nos entretiens furent même vifs, parce qu'il me soutenoit qu'il n'avoit demandé, ni ne demanderoit jamais aucune espece de droit aux sujets imperiaux, mais qu'il étoit le maître de taxer les siens, comme il le trouvoit à propos, et que c'étoit un point qui ne me regardoit pas.

Je lui ai reppliqué avec fermeté que, quoique j'en fusse persuadé, dés que cependant les dits propriétaires étoient taxés plus que les années passées, ils ne manqueroient pas, comme ils en faisoient déjà la menace, de hausser le loyer à un point injuste; et, par conséquent, nos sujets payeroient indirectement ce droit, ou bien ils seroient consignés à la belle étoile. J'y ai ajouté de plus qu'on avoit fait une difference entre la taxe mise sur les boutiques occupées par des Moldaves et celle des sujets etrangers; je tacherai de demontrer, s'il est possible, par des preuves cette différence.

Au reste, je me suis abouché à ce sujet avec M^r le consul-général de Russie, qui se trouve dans le même cas, et il s'est trouvé que ce consul avoit pris sans nous concerter le même parti que moi, à savoir de déclarer que nous ne permettrons en aucune maniere, ni de hausser le loyer des boutiques, ni de les faire quitter. Voilà tout ce qu'il y avoit à faire provisoirement en un point qui ne peut être pour l'avenir que préjudiciable aux etrangers et qui paroit prendre le même mauvais plis que l'affaire, de la mesterie à Constantinople, qu'on n'exigeoit pas des vendeurs, les Francs, mais des acheteurs, les rayas, qui, à leur tour, la déduisoient du prix qu'il offroient.

A cette occasion, j'ai fait mention d'une maniére naturelle à

Mr de Severin de l'objet de la double douane, et il m'a promis qu'il en reparlera par ce courier avec energie à Mr l'Envoyé de Russie.

P.S. Il seroit certainement à désirer de trouver par quelque moyen compensatif un raport entre les possessions ecclesiastiques, qui sont d'ailleurs très inégales, et celles des seculiers des deux parties, et surtout par la ressource des possessions dont V. Ex. fait mention, que des communautés ou des familles moldaves auroient, soit en Gallicie, soit dans notre nouveau partage en Pologne, ou bien, au pis aller, par la ressource, intermediaire, des biens-fonds possedés par l'une ou l'autre partie sur territoire russe. Mais, d'apres ce qui me conste jusqu'à present, il paroit que les Moldaves ne possedent rien, ni en Gallicie, ni dans notre nouvelle acquisition en Pologne;. je crois même pouvoir ajouter que les Moldaves n'ont également point de possessions sur territoire russe; de façon que, pour trouver un equilibre entre les possessions respectives, les ventes partielles, comme V. Ex. le suggere, paroi[ssen]t le moyen le plus opportun; car cet objet important ne laisse que dévenir de jour en jour plus préjudiciable, par les atteintes que l'on continue de porter à ces biens-fonds ecclesiastiques; comme il se voit par la prétention formée l'année derniere par le nommé Matheus Costaky sur le bien-fond Mogosestie, dans le district de Herzé. Ce Departement des Affaires Étrangéres vient de me présenter le mémoire ci-joint en copie sur le même objet, où l'on voit le 29 mars v. s. fixé pour dernier terme; que, si l'on n'enverroit pas un procureur dans cet intervalle, ou la reponse que la direction de ces biens-fonds n'étoit pas pourvû de documens, on décidera en contumace.

Quoiqu'on ait usé du ménagement dans les expressions, la demande d'une reponse si cathégorique en un terme déterminé étant de grande urgence, j'ai crû devoir, en conformité des directions de V. Ex. et de celles du gouvernement général de Gallicie, me rapporter simplement à ce sujet au status quo strict, comme elle daignera voir par la copie ci-jointe de ma réponse. Seul moyen, ce me semble, pour tirer en longueur, par ce qu'il me revient que le moine qui avoit alors enlévé les documens du dit bien-fond vivoit encore.

Le Spathar Saul prit le parti de me faire dire qu'il me renvoyoit ma note, parce que je n'avois pas accepté la sienne.

Comme après cela le prince pourroit s'adresser directement au gouvernement de Gallicie, ou à la direction elle-méme, j'ai d'abord informé ces départemens de ce qui s'étoit passé ici à ce sujet.

J'ai l'honneur de transmettre à V. Ex. une tabelle complette de tous les sujets impériaux de Jassy et du reste de la Moldavie, redigé de la manière que V. Ex. l'a demandé dans sa dépêche du 26 fevrier dernier [Elle manque].

V. Ex. daignera y voir que le nombre des sujets imperiaux en Moldavie, qui jouissent de la protection, n'est pas bien grand, et que je ne protege pas les étrangers, dont les passeports, quand ils sont en regle, sont simplement, d'après un ancien usage, à leur transit par Jassy, endossés par l'Agence.

Le moyen le plus simple, et même unique, pour mettre un frein à l'émigration, et surtout à celle des garçons de metier, qui donnent le plus d'embarras ici, c'est, comme V. Ex. le marque, de défendre aux bureaux subalternes de Gallicie et de Boucovine l'expedition de passeports pour sortir des confins, en reservant cette faculté aux suprêmes départemens militaires et civils de la province; puis, par l'autorisation donnée à l'Agence de renvoyer tous les individus qui arriveroient sans être en regle et de porter à la connoissance des susdit départemens suprêmes les transgressions des employés subalternes, on porteroit remede dans la source. Cependant, il est de mon devoir d'observer que, si le renvoi des individus n'est pas volontaire, plusieurs de ces renvoyés, à moins qu'on ne les fasse escorter, ce qui seroit sujet à des frais considerables, partiroient de Jassy pour parcourir la Moldavie, parce que un grand nombre repond à la question faite: pourquoi ils quitoient leur patrie, qu'ils n'y trouvoi[en]t pas de quoi vivre. Pour detruire le mal entierement, cette excuse paroit meriter attention et y pourvoir, pour autant que possible, comme est avec sagesse intentionné de faire le gouvernement de Transilvanie.

Au reste, c'est une chose convenue et en usage, entre M[r] le consul-général de Russie et moi, de nous livrer mutuellement les sujets respectifs. J'ai aussi toujours taché de persuader des individus de se repatrier, et cette année je me suis délivré de quelques garçons de metiers, qui sont retournés à Cernovitz.

XXVI.

Timoni către Thugut; Iași, 19 April 1796.

Les bruits de guerre répandus à Jassy depuis quelques semaines, comme j'eus l'honneur de le porter à la connoissance de V. Ex. en date du 4 mars dernier, se soutiennent encore, tantôt avec l'Auguste Cour Imperiale et Royale, et tantot avec la Cour Imperiale de Russie, malgré le peu de vraissemblance à un tems où la disette se fait sentir tant en deça qu'au delà du Danube. Ces bruits paroissént toujours avoir pour source les dispositions militaires de la Porte contre les Kirgialis, ou habitans mahometans des montagnes de Bulgarie, qui devastent cette province; dispositions qui ne laissent que tirailler (?) jusqu'à la Moldavie par les achats de chevaux, dont on fait aller le nombre jusqu'à deux mille pieces, faits par des marchands pour l'armée du beylerley de Romélie, où, d'après l'usage oriental, comme V. Ex. daignera se rappeller, tout se transporte à dos de chevaux.

Le prince, pour se faire apparement un merite, paroit avoir saisi cette occasion de faire au Grand-Seigneur un présent d'une couple de centaines de grands chevaux de trait pour l'usage de la nouvelle artillerie de l'Empire Ottoman et, les ayant fait partir ces jours passés en alaï de Jassy, le public, imbu d'ailleurs de tout ce que les gazettes parlent à ce sujet, en fut allarmé; mais, par les avis consolans qui viennent, successivement, de Constantinople, il commence à se tranquiliser, et le prince ne m'en a jamais parû n'en apprehender.

Une députation de deux boyards; les Mrs Vestiar Balche et Vornik Depasta, venus chés moi l'autre jour, tant de la part du prince que de celle de tout le Divan, après avoir exposé avec des termes pressans le besoin urgent de la disette, qu'on éprouve en Moldavie, et me prierent d'appuyer par une lettre de récommandation la demande auprés du gouvernement général de Gallicie pour obtenir la permission de faire acheter et exporter encore huit à dix mille kilos de fromens et grains dont on pourroit se passer en Gallicie.

Je doute fort que cette demande puisse leur être accordée, d'autant plus que j'ignore s'il y a du superflu aprés avoir pourvu

le païs de la quantité nécessaire; mais, sans leur donner l'espoir de réussite, pour leur faire voir que dans un moment de détraisse j'avois la bonne volonté de servir l'humanité, j'ai crû ne pas pouvoir leur refuser la susdite lettre pour S. Ex. le Gouverneur, Mr le Comte de Gaisruck, qui après cela fera ce qu'il jugera convenable. Au reste, d'aprés les mouvemens du gouvernement, il semble qu'il en a grand besoin, parce qu'il a solicité d'avoir aussi du blé des confins russes....

XXVII.

Timoni către Internunțiu; Iașĭ, 31 Maiŭ 1796.

[După observațiĭ relative la plîngerea unor Brașovenĭ contra luĭ:]

V. Ex. aura daigné voir par la copie de la dépêche de la Chancelerie de Cour et d'État, inserée dans mon rapport du 2 mai, les dispositions prises relativement à la protection impériale en Moldavie. Aussitôt que les gouvernemens de la Gallicie et de la Boucovine en seront instruits, je ne manquerai pas de m'ententendre, d'après la prescription de V. Ex., avec eux sur le mode le plus convenable du renvoi des garçons de metier, auxquels on ne peut guerre refuser les moyens de subsistance en Gallicie et Boucovine.

Pour ce qui est des étrangers, et surtout des sujets prussiens, qui pourront reclamer la protection imperiale, ceux-ci sont reçus, quand on la leur refuse, dans celle de Russie; comme ces étrangers sont pour la plupart des gens de metier, il en resulte pourtant:

1°) Du prejudice pour l'industrie nationale, comme par exemple dans les metiers de sellier, menuisier, etc.

2°) L'inconvenient de mésentendu et disputes continuelles entre les sujets I. et R. et les étrangers, quand ces derniers peuvent s'appuyer sur une autre protection.

Au reste, des étrangers qui, passé deux ans, furent expulsés de la protection impériale, pour avoir trempé dans le complot contre l'Agence, les sujets prussiens prirent la protection russe apellée particuliere, parce qu'on ne leur donne pas des patentes en forme, mais de simples billets, les autres celle du pays, et plusieurs garçons de métier sans boutiques travaillent par ci, par là, sans que le gouvernement s'en embarasse, sous la saufgarde

des boyards; quoique le prince Suzzo leur eût alors fait fixer un terme de partir ou de se déclarer ses sujets.

A cette occasion je crois devoir aussi informer V. Ex. que deux familles de païsans impériaux munis de passeport, qui sont depuis dix ans établis en Moldavie, en payant les droits usités, ont demandé de se repatrier; mais le prince me les a refusé, en s'appuyant sur les traités. Je prie V. Ex. de me munir de ses directions, comment me comporter en pareille occasion.

A la suite de ce que j'eus l'honneur de porter à la connoissance de V. Ex. en date du 12 avril dernier, au sujet de l'affaire du *foumarit,* on commence à inquieter les sujets imperiaux par des prétentions sur l'augmentation des loyers. Rado Radovitz et le Juif Selig sont en ce cas, mais j'ai rejetté purement et simplement la demande du Departement des Affaires Étrangeres, avec la clause que j'en avois rendu compte à V. Ex.

A cette occasion, il est de mon devoir indispensable de porter à la connoissance de V. Ex. que la plupart des affaires vont un train lent et rencontrent sous le gouvernement present des difficultés injustes, par la licence que se permettent les employés, qui les rendent à la fin insurmontables, par le peu d'experience et la timidité du prince, qui est inflexible à toute remontrance. Telle est la cause la plus juste d'un Juif nomme Kreis, que le nommé Muntian doit indemniser du chef d'une quantité de mauvaise cire, qui traine dépuis 9 mois de tems. Malgré l'arbitrage des marchands, l'anaphora du Departement des Affaires Étrangeres et la revision faite dans l'appellation en présence du prince, qui ne veut pas sceller d'après l'usage l'anaphora, celle des deserteurs et tant d'autres que je pourrai citer au besoin.

En cet état de choses, ne pouvant que reclamer encore l'assistance de V. Ex., je la supplie de ne pas tomber dans l'idée qu'il s'agit ici d'aucune personnalité, parce qu'ayant toujours observé la bienséance et les égards dûs au prince, je n'ai pas lieu aussi de me plaindre du prince, qui me comble de politesses; mais, plus on embrouille nos affaires, et plus accroit mon zele, qui me conduit la plume.

Une fille orpheline, nomée Dobrisch, dont le pére, mort pendant la derniere guerre en Moldavie, doit avoir été un des émigrés juifs, agée de neuf ans, soeur de deux fréres nommés Abram Mosé et José Lissé, dont l'ainé est sujet moldave et le

cadet sujet imperiale, s'est l'année (!) ou a été enlevée du service d'un Juif, pour embrasser la religion grecque. Le prince, poussé par les sollicitations du Metropolitain, se refuse de la restituer, avec la clause, que, l'un des freres étant reconnu pour sujet moldave depuis plus de dix ans, en payant toutes les contributions, et l'autre sujet imperiale, il se donnoit la preférence sur la ditte fille.

Il est vrai que, du temps de son predecesseur, dans un pareil cas, j'avois obtenu la fille enlevée, agee de sept ans, mais, la mére, qui vivoit, reclamant la fille, il n'y avoit pas de contestation de protection sur ses parens.

Je viens d'apprendre par Mr de Severin que Mr l'Envoyé de Russie lui avoit repondu sur l'affaire de la double douane à peu près en conformité de ce que V. Ex. a eû la bonté de me communiquer à ce sujet: à savoir qu'il s'etoit abouché avec V. Ex. et que, quoique leurs traités n'articulassent rien a ce sujet, il s'occupoit pourtant à faire à la Porte des demarches communes.

[În rest, se tratează despre procesul dintre o Cantacuzino şi Teodor Balş, în Bucovina. Un *P. S.* se ocupă de o cerere analoagă a Hatmanuluĭ Ghica. Al doilea s'a tipărit în *Studiĭ şi documente, II.*]

XXVIII.

Timoni către Thugut; Iaşĭ, 10 Iunie 1796.

J'ai l'honneur de soumettre à V. Ex. quelques particularités sur l'armée du beylerbey de Roumelie, Akky-Pacha, que je viens d'apprendre par un marchand grec venu en droiture d'Adrinopole, à savoir que ce chef de paschas, qui est incorruptible, ayant un pouvoir absolu pour mettre l'ordre dans la Roumelie, avoit partout repandu la terreur, par les exécutions qu'il y fait parmi les Turcs, sans cependant toucher aux chrêtiens. Tous les Turcs doivent rendre compte de leur conduite et se pourvoir d'une caution ; le grand nombre de têtes tranchées aux ayans a été confirmé par ce marchand: une partie de leur bien est transmis au trésor sultanique et de l'autre il remunere les officiers des differens corps de troupes.

Akky-Pascha, dont le cortege n'est tout au plus que de quatre à cinq mille hommes, étant resté à Adrinopole, a divisé toute son armée, dont ce marchand ne savoit pas determiner le nombre, en différens corps, et fait poursuivre les Daglis, dont les trois chefs, nommés Manavi, Asder-Oglou et Ciolak, étoient avec leurs troupes détruits et pris dans les diverses actions qui eûrent lieu entre les Daglis, qui se defendent à toute extremité, et les troupes ottomanes, dont on fait dejà monter la perte à une dixaine de milliers d'hommes. Le dit marchand y ajoute de plus, qu'après la defaite entiere des dits rebelles, Akky-Pascha tournera ses forces contre Paswangi-Oglou de Widin et contre les rebelles de Belgrade.

Au reste, sur ce que j'eus l'honneur de soumettre à V. Ex. en date du 17 mai dernier au sujet de l'anaphora prononcée par le prince contre la princesse Comtakouseno, je crois m'appercevoir par les discours de Mr de Severin que Mr l'Envoyé de Russie ne pousse pas cette affaire à la Porte; ce qui paroit aussi delivrer le prince du compromis où il etoit....

XXIX.

Timoni către Thugut; Iaşĭ, 14 Iunie 1796.

A la suite de ce que j'eus l'honneur de porter à la connoissance de V. Ex. en date du 29 avril dernier concernant les bruits faux debités à Krakovie d'une revolution à Svaniz, Mr le consul-général de Russie vient de me communiquer amicalement que le conseiller Diboff lui avoit réitéré de croire toujours que le nid de Polonois mécontens étoit en Valachie et en Moldavie. Le prince Repnin, allarmé aussi de ces nouvelles, en ayant rendu compte au gouverneur-général, Mr de Toutelmin, celui-ci transmit à Mr de Severin les details de tous ces bruits, avec la remarque que tout y étoit tranquille; comme V. Ex. daignera voir par mon rapport de hier, ci-joint en copie, à Mr l'Internonce I. et R.

Pour ce qui est du rassemblement des mécontens susmentionnés, tant Mr de Severin que moi employons toute l'attention que mérite un objet si important pour savoir ce qui se passe

ici à ce sujet, mais jusqu'à présent on ne s'apperçoit point d'un tel rassemblement en Moldavie, et, Mr de Severin ayant été l'autre jour, par façon de discours, demandé par le prince ce qu'il y avoit de nouveau, il saisit cette occasion pour lui dire en badinant que S. A. savoit plus aisément les nouvelles qui se debitoient sur son compte d'un rassemblement de Polonois en Moldavie. Le prince parût extrêmement faché de ces faux bruits, et le pria de n'y pas croire.

Au reste, il est probable que le peu de Polonois, parmi lesqnels se trouve aussi le nommé Denisco, dont j'eus l'honneur d'entretenir en son tems V. Ex. et qui se tronve encore à Hotin, débite toutes ces nouvelles allarmantes pour troubler le repos de ces contrées. Ces Polonois, qui étoient soudoyés par la France, venant, dit-on, de perdre sa solde, qu'on leur passoit, il semble qu'ils ne pourront plus rester longtems à Hotin, et l'on ajoute qu'un d'eux avoit quitté Hotin pour aller à Constantinople.

Le bois de construction que les Russes avoit coupé pendant la derniere gnerre en Moldavie, comme j'eus l'honneur d'informer V. Ex., il y a au-dela d'un an, et qu'ils n'ont pas pû entierement emporter, fut l'autre jour un objet de pourparler entre le prince et le consul-general de Russie, sur le terme fixé dn mois de mars de cette année, qui s'etoit éconlé sans qu'on l'ait enlévé. La difficnlté du charriage paroit être la cause de ce délai, dans ces contrées de la Rnssie, qui sont depeuplées.

Le Polonois Sdanovsky, homme inquiét et turbulent, qui avoit reclamé la protection russe et que Mr l'Envoyé de Russie à Constantinople avoit envoyé au consul-général de Russie, avec un secours de cinquante piastres par mois pour attendre à Jassy la permission de la Cour de Russie de rentrer dans ses États, comme il a été rapporté dans mon trés-humble rapport du 29 nov. de l'année derniere, vient de partir après séjour de 9 mois, sans cette permission, par ordre de Mr l'Envoyé, ponr se rendre auprès dn gouverneur-géneral Mr de Toutelmin.

Un sous-lieutenant au service de la Cour de Danemarc, nommé Woltnever, noble danois, ponrvû de passeport, vient de passer avec sa snite par Jassy pour Lemberg. Il étoit suivi de quelques jumens et étalons, qu'il disoit avoir acheté en Moldavie pour son propre haras ; j'en ai aussi informé les gouvernements généranx de Gallicie.

XXX.

Timoni către Internunțiŭ; Iașĭ, 29 Iunie 1796.

[Pentru secretul scrisorilor observat de Agenție și corespondența Polonuluĭ Vengerski.]

Je remercie V. Ex. pour les instructions qu'elle vient de me donner sur l'affaire des deserteurs: je ne manquerai pas de profiter de la premiere indication pour presenter au prince des notes de la maniére prescritte, qui pourront en tems et lieu fournir à V. Ex. des griefs bien caracterisés.

J'ose observer ici que, sans l'intervention de nos bas officiers, nous ne parviendrons jamais à decouvrir les deserteurs, et c'est ce que j'avois taché de faire comprendre au prince, qui, convenu de la chose, y avoit consenti, sur l'exemple qui s'étoit pratiqué avant et après la derniere guerre, et mis en execution, lorsque tout inopinement la malveillance lui fit changer de resolution.

Il est vrai que les Russes ne mandent point leurs bas officiers à la recherche des deserteurs, mais leur cas est tout different: la Cour Imperiale de Russie ayant la prerogative d'enlever tous les émigrés avec leurs familles, comme il conste par le ferman de la Porte, on n'a pas besoin de l'envoi de bas officiers dans l'interieur de la Moldavie, parce que les émigrés viennent en nombre se presenter ici eux-mêmes, avec les deserteurs, qui sont en trés petit nombre.

Je ne puis pas bien vérifier si les Russes donnent aux ispravniks des recompenses ou non, avec lesquels d'ailleurs il est difficile de s'entendre, par le manque de communication avec des gens qui sont ordinairement isolés. Mais ce que j'ai l'honneur d'assurer à V. Ex., c'est qu'en général, soit par crainte, ou par consideration de religion, soit par des présens donnés aux employés, l'on est plus empressé de complaire aux Russes; et il me conste que Mr de Severin vient de recevoir des pieces, des bijoux en bagues, tabatieres, montres, etc., destinés par la Cour de Russie pour des présens à faire en secret.

Mr de Severin m'ayant parlé l'autre jour sur le commerce de chevaux que font quelques sujets russes en Moldavie à l'instar des sujets I. et R. de Stanislow, pour savoir si les nôtres étoient munis de ferman, il semble que ces sujets russes qui étoient du temps du roi de Pologne munis de fermans de la Porte, de-

mandent présentement le renouvellement de l'ancien ferman au nom de la Cour de Russie, quoiqu'ils ne soient pas inquietés de la part du gouvernement d'ici. Mais Mr de Severin, en transmettant leur demande à Mr de Koutschubey et se rapportant à tout ce qu'il trouvera convenable de faire, m'a dit lui avoir écrit aussi de s'aboucher avec V. Ex. à ce sujet.

[Apoĭ, despre văduva Hermezioaia, ce a trecut în Bucovina.]

XXXI.

Timoni către Internunțiu; Iașĭ, 14 Iulie 1796.

....La reflexion que V. Ex. daigna faire sur la fermeté et perseverence qu'il faut employer pour surmonter les obstacles qu'éssuye la gestion des affaires ici, par la foiblesse du prince, est si vraie, que l'expérience m'en a aussi donné des preuves, et, à force d'importunités, je parvins à terminer petit et à petit les affaires. Celle du Juif Kreis fût arrangé à sa satisfaction; de même, ayant le prince de propre gré examiné en presence du Metropolitain la fille juive qui déclara de ne pas vouloir changer de religion, la fit restituer à ses frères: je ne m'ettois mêlé de cette affaire que parce que, comme V. Ex. daigne l'observer, le frere sujet imperial avoit amené après la derniere guerre sa soeur à Jassy et prenoit soin à ses frais de son entretien.

Mais l'affaire des contributions des sujets moldaves, qui enveloppe indirectement les etrangers, est toujours un point qui cause de l'embarras, par les incidens qui se manifestent. La communauté juive de Jassy, pour se soustraire aux contributions individuelles, vient de s'arranger avec le prince de payer pour tous les droits usités la somme de 16 bourses par an. Ce qui ayant été confirmé par un *chrisovule*, elle chargea la viande de toute cette somme, en haussant le prix de 4 paras par ocque; le prejudice est surtout pour les gens de metier, qui ont besoin de 15 à 20 ocques par semaine. Quoique nos sujets juifs ne soient pas tous d'accord, parce que, pour les boutiquiers, qui ont besoin de très peu de viande, cette difference n'est pas si sensible, ils ont cependant tenté, à mon inçu, de s'accomoder avec la communanté moldave pour la moitié de cette taxe, pour éviter l'excomunication lancée contre tous ceux qui ne s'y conformeront

pas. Mais, comme elle a rejetté cet accommodement, je fus requis d'y porter remede.

Les Juifs russes étant dans le même cas et faisant cause commune avec ceux des Russes (?), nous convinmes, Mr de Severin et moi, que nos Juifs auront un boucher à eux [1].

XXXII.

Timoni către Thugut; Iașĭ, 15 Iulie 1796.

J'ai l'honneur d'ajouter au point de mon dernier très-humble rapport qui regarde l'officier danois Woltnever, que le prince, ayant pris apparement ombrage de la tournée de cet officier en Moldavie, lui fit intimer de poursuivre son voyage, en sortant de la Moldavie.

De même, d'après les avis des Galaz, les canons et mortiers de différent qualibre venus de Constantinople, sont les premiers au nombre de 60, et les autres de six, et furent transportés à Hotin. Le sieur Kauffer y étoit aussi arrivé de Constantinople et pris la route de Kilia, où le *prokalam* de Galaz, ou *ispravnik*, etant chargé de fournir les palissades nécessaires, qui sont tout prêtes, je suppose que le dit Kauffer est chargé de la fortification de cette place.

D'après une suite de l'ordre que Akky-Pascha, que l'on dit être avancé vers Philippopoli, cherche à mettre en Roumélie, l'on envoya partout des fermans de la Porte, où il est rigoureusement prohibé aux rayas de porter des armes.

La peste, qui se fait sentir a Galaz, par la communication continuelle d'Ibrail, a aussi infecté deux maisons à Fokschani.

XXXIII.

Timoni către Thugut; Iașĭ, 29 Iulie 1796.

Monsieur. La forteresse de Hotin étant, dit-on, depourvue de troupes, la Porte se determina d'y faire passer une garnison de mille cinq cent hommes environ, avec leurs familles, dont

[1] La 18 Iulie, Agenția ceru a se retrage blestemul pronunțat de rabin asupra tuturor Evreilor ce n'ar plăti darea către Cămară, fie și sudițĭ: austriacĭ, rușĭ saŭ prusienĭ.

une partie doit avoir émigré dans la derniere guerre, de Hotin, Oktschakow, etc. Cette troupe, qui passe par la Moldavie, touchera par division· Jassy: ce que le prince avec un peû de fermeté auroit pû décliner, d'autant plus que les paschas eux-mêmes qui vont à Hotin, passent à quelques lieux de cette capitale.

On en exagere le nombre ici, en debitant même qu'il y avoit beaucoup d'officiers françois deguisés, mais ce qui est vraisemblable, c'est qu'il y aura des toptschis, pour l'artillerie, qui, comme j'eus l'honneur de le porter à la connoissance de V[e] Ex[ce], en date du 1 juillet, a été déja transportée de Galaz à Hotin.

J'ai l'honneur de porter aussi à la connoissance de V[e] Ex[ce] que S. E. le feldmaréchal M[r] le comte de Souvarow, faisant faire aux troupes russes des evolutions militaires, a fait construire à Toultschin une forteresse artificielle, qui sera defendue et prise d'assaut.

Ce rassemblement de troupes a fait du bruit ici, et M[r] le consul-general de Russie a dû assurer ce prince que ce n'etoit qu'une revue usitée annuellement.

XXXIV.

Timoni către Thugut; Iaşi, 16 August 1796.

L'un des Polonois, nommé le colonel Caminezky, dont j'eus l'honneur de soumettre à V. Ex., dans mon très-humble rapport du 5 de ce mois, le depart pour Constantinople, ayant vû le prince Calimaky à un kiosque hors de la ville, où il va souvent à la promenade, le consul-général de Russie Mr de Severin saisit cette occasion à propos pour faire au prince l'observation que cette démarche avoit donné à l'oeil. Le prince, fort embarrassé, s'excusa d'en avoir été surpris, et lui donna toutes les assurances de ne pas souffrir, ni proteger ces sortes d'aventuriers en Moldavie.

Le but de cette démarche ne tendoit qu'à tenir éloignés d'ici, autant que nous le pouvons, cette espèce de perturbateurs du repos public, qui avoient à leur arrivée ici beaucoup déclamé contre les Russes.

Je crois aussi digne de l'attention de V. Ex. la confidence que Mr de Severin vient de me faire, à savoir que, le secretaire du

prince ayant été dernierement chès lui pour des affaires courrantes, lui tint un discours très entortillé, dans les protestations d'amitié et de bon voisinage qu'il lui témoignoit exister entre la Porte Ottomane et les deux Cours Imperiales, en y mêlant le desir de la Porte pour le rétablissement de la tranquilité publique, ainsi que ses regrets sur l'empechement qu'essuyoit l'ambassadeur de France Aubert du Bayet dans le port de Toulon, par la blocade de la flotte angloise, etc. Mr de Severin m'avoua de n'avoir pas pû bien débrouiller le but de cette ouverture amicale.

Au reste, le resultat paroit respectueusement indiquer que la France cherche les bons offices de la Porte dans les affaires présentes [1].

XXXV.

Timoni către Internunțiu; Iașĭ, 14 Septembre 1796.

....Je commence par remercier V. Ex. de la bonté qu'elle a eû d'approuver l'arrangement définitif de l'affaire des Juifs, qui a reussi à leur satisfaction.

Les remarques que V. Ex. daigne faire sur le *foumarit*, en les fondant sur la base adoptée par la Porte, à savoir qu'il lui étoit libre de taxer ses sujets, sont si vraies, que c'est aussi principalement sur ce fondement que le prince appuie toutes les reponses qu'il m'a donné à mes représentations réitérées.

Il ne nous reste, comme V. Ex. me le fait l'honneur de me préscrire, que de faire en tems et lieu cause commune avec Mr de Severin: je tacherai de lui envisager la chose comme très préjudiciable au commerce et le porter, s'il est possible, à faire un recours commun.

Quant à l'affaire des patres et de la douane, dont j'eus l'honneur de faire mention à V. Ex. dans mon rapport du 13 août dernier, j'ai aujourd'hui la satisfaction de lui annoncer la bonne tournure qu'il m'a reussì de donner à deux points qui n'ont jamais été bien clairs, et ont constamment causé de grands em-

[1] Parte din P. S. din 26 August se află în *Studiĭ și Documente,* parte privește schimbărĭ în armata rusească.

barras; mais, comme je n'ai pas encore en main les deux anaphoras du prince, je me reserve l'honneur d'en faire à V. Ex. une autre fois un rapport détaillé, avec quelques remarques sur une couple de points où le prince opposa quelque difficulté, et notamment sur le peu de suif, que les pâtres rétirent des brebis qui perissent en Moldavie.

Le prince vient de me communiquer amicalement par le canal de son secretaire le rapport en moldave de l'ispravnik de Niamz, dont voici la traduction en allemand[1], au sujet d'une maisonnete, fabriquée, à ce qu'on pretend, sur une lande de la Moldavie, avec la demande de la démolition de cette maison dans le terme de dix jours et de la punition de la personne qui l'avoit fait batir, parcequ'il regardoit ce point comme une infraction de limites. Mais cette demande, qui paroissoit juste, m'ayant été faite par le secretaire Philipice avec des termes forts et d'un ton très haut, je lui ai repondu que je porterai incessamment au gouvernement de Gallicie la demande du prince, pour y porter remede, mais que, le terme exigé etant d'ailleurs trop court physiquement, il vaudroit mieux de n'en point fixer; en lui ajoutant tout sec, que je n'acceptois point de menaces, d'autant plus quand on traitoit amicalment. Cette reponse inatendue lui fit changer de langage, et il commença à me faire sentir que c'étoit une affaire qui compromettoit le prince personnellement, si l'on ne remedioit pas d'abord, qu'il en devra rendre compte à la Porte, etc.

Le prince Suzzo avoit fait une pareille demande, comme V. Ex. daignera se rappeller, à la suite de laquelle il s'agissoit de destiner de part et d'autre des commissaires à ce sujet, et, par la déposition inopinée toute l'affaire étant tombée en oubli, il aurait été à desirer, comme j'en fais aussi mention dans ma lettre au gouvernement général de Gallicie ci-jointe en copie, qu'on eût pu éviter de donner occasion à une autre reclamatiou dans les circonstances presentes.

Au reste, les patriotes polonois, renvoyés de Hotin, ne paroissent pas être en si grand nombre qu'on le débite : à l'exception de ceux dont j'eus l'honneur de faire mention dans mes prece-

[1] În această privință, există și un raport către guvernul ost-galițian, cu data de 30 August, și o scrisoare din partea Isprăvniciei către Domn.

deus rapports, nous n'avons pas eû d'autres ici, et, d'après les recherches de Mr de Severin et les miennes, j'ose avancer que ce[tte] sorte de gens ne peuvent guère s'arreter en Moldavie, parcequ'ils sont depourvûs d'argent et le prince ne parait pas de tout disposé à leur en fournir. La plupart ont passé ou à Constantinople ou à Boucarest, où ils étoient mieux accueillis par un certain Mano, sous le regne du prince Mourussi.

Mr de Severin saisit de rechef l'accueil qui leur a été fait par le dit Mano pour en parler au prince Calimaky, en lui laissant même glisser qu'il étoit étonnant que le prince Mouroussi protegeoit ces aventuriers, tandis que la Porte elle-même ne s'en soucioit point: le prince désapprouva ce procedé et prodiga à Mr de Severin toutes sortes d'assurances de ne pas les proteger ici, ni les souffrir en Moldavie.

XXXVI.

Timoni către Thugut; Iași, 7 Octombre 1796.

Ayant l'honneur de transmettre ci-joint à V. Ex. la copie de mon rapport du 30 sept, dernier à Mr l'Internonce Imp. et. Roy., je crois devoir respectueusement ajouter au sujet des patriotes polonois, qu'en me trouvant dernierement chés Mr le consul-général de Russie, arriva de retour l'exprés qui avoit suivi le courier, nommé Bohétam, à Hotin, avec la reponse du général-major Tolstoj, portant que ce Polonois, pour masquer l'endroit de sa destination, avoit quitté et répris, autant qu'il le pouvoit, la grande route de poste, en touchant aussi Botoschan; que, le 27 sept., étant arrivé à Hotin, il y avoit laissé ses paquets et reparti aussitôt, en suivant la même route avec ses detours; et qu'il semble au susdit général que les paquets mentionnés étoient plutôt destinés pour la Gallicie, parce qu'ajouta-il, *les confins russes étoient si bien gardés, que rien ne pouvoit passer*. De tout quoi je n'ai pas manqué d'informer les gouvernements civil et militaire de Lemberg, mais j'ose prendre ici la liberté de faire la respectueuse remarque qu'en toute occasion à cet égard on ne manque pas de la part des Russes de jetter la bombe sur la Gallicie.

A cette occasion Mr de Severin continua de m'interprêter le paragraphe suivant, que ledit général lui communiquoit amicalement sur les troupes russes destinées contre les François, à savoir que soixante mille hommes étoient déjà tout prêts à l'aide de Sa Majesté l'Empereur et Roi, qui n'attendoient que la dernière réponse de Vienne et de Londres pour marcher.

Au reste, il étoit arrivé à Gallaz autres quarante canons, pour être transportés à Hotin.

XXXVII.

Timoni către Thugut; Iaşĭ, 28 Octombre 1796.

....L'affaire des deserteurs, que V. Ex. daigne me récommander chaudement, m'occupe sans cesse, mais toutes mes remontrances furent jusqu'ici inutilement employées auprès d'un prince, dont la faiblesse et l'inexperience dans les affaires qui nous regardent font échouer ou terminer d'une mauvaise tournure les affaires. Je viens de lui en parler, en lui faisant sentir que jamais cette affaire, si courrante, s'étoit jusqu'à ce point arretée, que l'expérience nous demontroit que les ispravniks éludoient ses ordres sur une simple note des deserteurs, et l'ai tant pressé par des considérations amicales sur le bon voisinage et parfaite amitié des deux Empires, qu'il m'a promis de la mettre en bon train.

Je supplie V. Ex. d'être persuadée que, pour montrer aussi mon zele dans les circonstances présentes de guerre, cette affaire me tient particulierement au cœur. J'ai souvent pressé le prince et continuerai de l'importuner, autant que je pourrai[1]....

XXXVIII.

Timoni către Thugut; Iaşĭ, 28 Octombre 1796.

P. S. Les iamaks destinés pour Hotin passent toujours petit à petit par la Moldavie, parmi lesquels il y a beaucoup de jeunesse, qui doit apprendre le nouvel exercice militaire que le Grand-Seigneur cherche à introduire dans l'empire ottoman.

[1] Se vorbeşte apoĭ de moşia Şerbăneştĭ, ce s'a luat unuĭ anume Petru Găină, sudit, de catre sătenĭ.

Deux officiers françois, l'un nommé Counés et l'autre Lazovcky, le premier du corps du genie, et le second de celui de l'artillerie, ont parcourus les forteresses de Hotin, Bender, Ismail, etc., et puis [sont] repartis pour Constantinople.

Le passage desdites troupes par la Moldavie et le tour que viennent de faire ces deux officiers dans nos contrées, renouvellerent le bruit, repandu tous les ans, d'une guerre prochaine.

La peste, qui fait des ravages à Kilia, s'est aussi repandu dans quelques endroits de la Moldavie au delà du Pruth, entre autres Ojscheni, à cinq lieues d'ici, en est infecté. Le prince prit quelques précautions, en faisant reduire au nombre de quatre les ponts sur cette riviere, avec des quarantaines.

XXXIX.

Timoni către Internunțiu; Iașĭ, fără dată.

....Ses promesses [ale Domnuluĭ în afacerea desertorilor] sont belles et bonnes, mais je souhaite que l'effet en reponde.

Mes doutes sur de pareilles promesses paroissent d'autant plus fondés, que je viens d'avoir encore une autre preuve à l'égard de l'affaire de la Stambolianca. Le prince m'ayant promis, à la suite de mon dernier memoire, consigné dans mon rapport du 29 juillet, de terminer cette affaire moyenant la somme convenue, aujourdhui, aprés le retour des boyards de la campagne, il bat(te) la campagne et offre la moitié de la somme, en obligation payable par ladite Stambolianca, banqueroutiere déjà dépouillée de tout.

La faiblesse du prince va si loin, qu'il me soutint l'autre jour, en présence des trois boyards intéressés, que, si je voulois, je pouvois encore faire desister les sujets impériaux de la moitié de la somme pretendue, tout comme leur faire accepter une créance sur une banqueroutiere frauduleuse, malgré la dernier mot du prince, que je leur avois donné.

En lui reppliquant que mon honneteté ne permettoit pas de me donner un demeuti, et insistant sur sa promesse, il me proposa de lui amener en sa presence lesdits sujets impériaux. Ce moyen me parut propre à demontrer d'un coté au prince que nos

sujets avoient reçu son dernier mot et de l'autre à convaincre nos sujets de tous les efforts que j'y ai employé en leur faveur.

Quoique les dits sujets impériaux n'eussent autre chose à faire qu'à déclarer qu'ils n'acceptoient point une créance sur une banqueroutiere qui, avec toute sa bonne volonté, ne pourra pas les payer, et qu'ils se rapportoient à ma derniere promesse, quel fût mon étonnement de voir que les susdits sujets impériaux, obstinés dans leur opinion, se refuserent d'aller devant le prince, et de devoir leur enjoindre l'ordre à une demarche qui parroit propre à terminer une affaire si désagréable, qui, plus elle traine, plus elle leur devient préjudiciable, sans rien dire de ma lute peinible contre trois des principaux boyards, qui, malgré l'anaphora portée en leur faveur, sont condamnés à payer d'aprés l'exemple d'un traitement arbitraire fait aux sujets russes. Au reste, aussitôt que cette affaire sera debattue devaut le prince, je ne manquerai pas d'en porter le resultat à la connoissance de V. Ex. [1].

P. S. II. Ayant l'honneur de transmettre à V. Ex. la copie d'une lettre que je viens de recevoir de la part de S. Ex. M[r] le Comte de Gaisruck, j'ai la satisfaction d'observer que, sur l'avis que j'avois donné, par une bonne surveillance de police, on s'etoit saisi à Lemberg de la personne de l'un des trois Polonois qui, venus de Constantinople à Galaz, s'etoient introduits par Herzé dans la Boucovine, comme il conste par mon rapport du 16 octobre dernier [2].

XL.

Timoni către Internunțiu; Iașĭ, 16 Novembre 1796.

Ayant eû l'honneur de repondre le 14 de ce mois à la derniere depêche de V. Ex., etc.

---

[1] Într'un P. S. se vorbește despre «căsuța» clădită la hotare. Locul nu l-a aflat însă în harta luĭ d'Anville *(la carte d'Anville)*, și s'a convins la urmă că «le secretaire du prince avoit confondu la Boucovine avec la Transilvanie».

[2] Într'un raport către Internunțiu (16 Novembre; n°. XL), Timoni vorbește de noile sale stăruințĭ în afacerea Stambolenciĭ, în care afacere Domnul se arată prea moale, iar boieriĭ îndărătnicĭ. — El anexează și nota către Domn, cu data de 13 ale luniĭ.

Les marchands russes, qui vont en nombre à Gallaz, ayant jusqu'ici rencontré peu d'assistance dans le besoin de la part des *prokalams*, ou *ispravniks*, de cette Échelle, le consul-général Mr de Severin vient d'y établir, par ordre, comme je suppose, un employé, sous le nom de commissaire, qui fût, par une lettre du prince auxdits *procalams*, reconnu pour proteger le commerce russe, en établissant en même tems une poste russe reglée entre Galaz et Jassy, qui va et vient deux fois par mois.

Quant à nos sujets, je me suis servi à l'occasion, quoique sans autorisation du prince, du sieur Manzoli, qui est à Galaz, mais je suis faché d'apprendre que ledit Manzoli, rappellé par son oncle Dellazia, part dans peu pour Vienne....

XLI.

Timoni către Internunțiu; Iași, 14 Decembre 1796.

Par mes derniers rapports ci-joints en copie à S. Ex. le ministre des Affaires-Étrangères, V. Ex. daignera voir, à l'article des patriotes polonois, que le comte Oginsky avoit effectivement passé par Jassy, mais qu'il est en même tems bien recommandé et guidé aux confins de la Boucovine; son compagnon de voyage, qui se dit son domestique, paroit être le nommé Hortolan, qu'on croit être un ingenieur françois.

Malgré une nouvelle tentative faite auprès du prince au sujet des gages, les trois boyards persistent toujours avec fermeté sur leur dernière offre de la moitié de la somme en argent comptant, soutenus par le prince, qui, tout en disant ne savoir plus que faire en cette affaire, (il) me jetta la proposition que les boyards étoient intentionnés de se faire juger à la Porte. Sur quoi je lui ai repliqué qu'au besoin cette proposition sera volontiers embrassée, dans la persuasion, où je suis, que la S. Porte Ottomane, ne rejetteroit pas une demande fondée par une base si juste, à savoir à traiter les sujets impériaux et royaux à l'instar de ceux de la Cour Impériale de toutes les Russies, tout comme ajouté la considération amicale, s'il lui convenoit d'accoutumer les boyards d'appeller à la Porte. Je n'en eû pas de reponse, mais aussi je ne suis pas plus avancé, et

attends ce que V. Ex. trouvera convenable de me prescrire à ce sujet.

[Vestea morții Împărătesii Ecaterina.]

Comme on n'avoit pas expedié d'estafette à Constantinople, nous en eûmes, la veille de la Ste. Catherine, le premier avis, donné par le colonel Balsche, de Dombazar, à son frére Constantin, par un exprès, avec une simple lettre à Mr le consul-général de Russie. Le prince, qui en a été d'abord informé, doit avoir mandé à la Porte ce grand évenement, qui devint public à Jassy, mais Mr de Severin, sur un simple avis particulier des confins, n'a pas pû sans se compromettre supprimer la célébration de la fête de sa souveraine.

Panajoti Cunducli de Croustadt sollicite un ferman de navigation sur le Danube pour les marchandises qu'il est intentionné d'apporter de Vienne jusqu' à Galaz. Je prie V. Ex. de me le transmettre ici.

XLII.

Timoni către Thugut; Iași, 16 Decembre 1796.

Il est de mon devoir d'informer respectueusement V. Ex. que Mr le consul-général de Severin a été aujourd'hui chés le prince pour lui notifier le decés de S. M. l'Imperatrice Catherine II, ainsi que l'avénement au trône de S. M. l'Empereur Paul I, après l'avoir fait hier prévenir par son interprête, Mr Pondiky, qui étoit chargé en même tems de prier le prince de destiner une eglise pour la fonction à faire du serment de fidelité, que doit preter le dit consul-général, avec sa nation, pour l'Empereur Paul I et le Grand-Duc, son héritier presomptif; mais, le prince lui ayant élévé beaucoup de difficulté, appuyées apparement sur sa responsabilité personnelle, en permettant publiquement à Jassy un acte si sollemnel, Mr de Severin prit le parti de faire cette cérémonie dans son hôtel, moyennant l'assistance de deux prêtres grecs, que le Metropolitain lui enverra, tout comme on est dans l'usage de les lui mander pour la célébration du Tedeum, le jour du nom de son souverain.

XLIII.

Timoni către Internunțiu; Iași, 29 Ianuar 1797 [1].

P. S. I. J'ai l'honneur aujourd'hui de rendre compte à V. Ex. du resultat de l'affaire des pâtres et de quelques autres marchands vexés en Moldavie, dont j'avois porté à sa connoissance, dans mon rapport du 14 septembre dernier, l'arrangement préalable.

Ayant reçu de la part du directeur de la quarantaine d'Oitos, et puis de celle du gouvernement de Transilvanie, des plaintes contre les capitaines de confins moldaves, ainsi que contre les douaniers, qui s'etoient avisés de vexer les pâtres et quelques marchands par des extortions de droits non usités, ou bien depuis longtems contestés, sous le titre de *parcalabri*, *capitanie*, *transit*, etc., j'ai présenté sur ces diverses matieres les trois mémoires ci-joints en copie. Où, aprés avoir détaillé les extortions des capitaines et les prétentions injustes des douaniers, j'ai demandé, non seulement la restitution des sommes en comptant, avec la valeur des effets pris en nature, mais aussi la punition des transgresseurs.

La Hatmanie, ainsi que les douaniers protegés par le boyard Constantin Balche, l'un des fermiers de douane, employerent tous les moyens pour embrouiller, tirer en longueur et faire échouer ma juste demande, qui ne fût redressée que jusqu'à ce que j'en eusse un vif entretien avec le prince à ce sujet, où il fut à la fin obligé de faire examiner en forme par les boyards du Divan ces trois points.

A la suite de ces débats, le prince m'éléva la question au sujet du transit des bestiaux étrangers par la Moldavie, à savoir, pourquoi ses sujets payoient de gros droits de transit pour les bestiaux qu'ils faisoient passer par les États I. et R., tandis que les sujets I. et R. exigoient d'en être dispensés en Moldavie.

Quant à la seconde partie de sa question,— car je me reserve l'honneur d'entretenir V. Ex. dans un autre de mes *P. S.* d'aujourd'hui de la première partie —, il ne m'a pas été difficile de

[1] În rapoarte anterioare e vorba de afacerea luĭ Găină în ceartă cu frațiĭ Stîrcea (Cracale) pentru moșia Șerbăneștĭ.

lui prouver par l'art. 19 du traité de commerce russe de l'an 1783, où il est dit: «Vornämlich sollen in den Provinzen der Moldau und Wallachey die Mautner und andere Beamte auf keine Weise gegen diese Anordnung die durchziehenden russischen Kaufleute nöthigen, allerley Transit-Gebühren unter verschiedenen, den ersten erfundenen, Namen zu bezahlen», — que nos sujets n'etoient pas obligés à payer le droit de transit, en ajoutant de plus que, d'après un ancien usage, ils ne l'avoient jamais payé en Moldavie, ce qui est prouvé par les exemples du passé.

La justice de la cause des sujets impériaux opprimés triompha par la decision favorable des boyards, comme il conste par les ordres du prince ci-joints en copie, donnés à la Haetmanie, pour faire restituer tout ce que lesdits capitaines avoient injustement perçu, pour s'abstenir à l'avenir de pareilles vexations et pour punir les transgresseurs.

Ainsi que par la copie de l'anaphora des boyards ci-jointe sur les paturages, transit, etc., qui doivent rester sur l'ancien pied, d'où il resulte la reconnoissance des immunités, que doivent jouir les sujets impériaux en vertû des chrisobules des princes de Moldavie, auxquels on avoit souvent tâché de porter atteinte.

Cependant V. Ex. daignera observer dans le susdit ordre à la Haetmanie:

1) Que le prince s'oppose à la sortie du peu de suif que lesdits pâtres retirent de leurs moutons péris en Moldavie, et

2) Qu'il avoit fait des difficultés sur la restitution de la *parcalabie* qui appartient au couvent de Pistriza.

Je n'ai pas manqué de l'entretenir en détail sur ces deux points, en lui envisageant, sur le premier, comme il est en effet vrai que le suif que les pâtres tirent des moutons peris, n'étant que de peu d'oques, c'etoit un objet de très peu d'importance; que c'étoit un usage établi et que, d'après le sens de leur ferman, les pâtres pouvoient emporter tout ce qu'ils avoient apporté en Moldavie, etc. Mais, persistant le prince avec fermeté sur le sens rigoureux de son ferman, qui défend la moindre sortie de suif, sous quel titre que ce soit, de la Moldavie, qu'il en étoit responsable, etc., mes remontrances ne produisirent pas l'effet désiré.

Quand au second point, qui regarde la restitution de la *parcalabie*, qu'il pretendoit chaudement ne pas pouvoir faire restituer,

qu'en se compromettant personnellement, parce qu'elle n'etoit [qu']une aumone qu'on donnoit volontairement à ce couvent, quoique d'ailleurs il convenoit qu'on né devoit pas la payer à l'avenir, j'ai persisté dans ma reponse qu'une contribution, qui étoit caracterisée par la quotité, n'etoit plus une aumone volontaire, qu'on la percevoit de force, et que je ne pouvois pas desister d'une demande si juste, faite par le gouvernement de Transilvanie.

Dans cet état des choses, j'ai dû laisser le premier point, sur le suif, en suspens, pour le soumetre aux lumieres superieures de V. Ex.

Au reste, aussitôt que les sommes prises injustement, qui doivent être remboursées par différentes personnes, repandues dans la province, seront entierement rentrées, je ne manquerai de les transmettre aux parties reclamantes par leurs gouvernemens respectifs, en les priant de ne laisser à l'avenir s'accumuler cette sorte d'extortions, dont la complication rend la chose douteuse et difficile, mais de les indiquer à mesure qu'elles arrivent.

XLIV.

Timoni către Internunțiu; Iași, 29 Ianuar 1797.

La question du prince, dont j'eus l'honneur de faire mention dans un autre de mes *P. S.* d'aujourdhui à V. Ex., à savoir, pourquoi les sujets moldaves qui traversent avec leurs bestiaux les États I. et R., pour aller en Silesie Prussienne, etc., doivent y payer le droit de transit, tandis que les sujets I. et R. n'en payoient point en Moldavie, étant un point dans lequel je ne croiois pas devoir entrer, pour éviter des discussions inutiles dans une matiere qui ne me regardoit pas directement, j'ai tâché de l'éluder de bonne maniere, par la remarque que chaque païs avoit ses usages et que d'ailleurs les droits que les étrangers acquittoient dans les États I. et. R. étoi[en]t un point étranger à ma question.

Le but de ma réponse n'echappa pas au Divan-Effendisi, qui par hasard s'etoit trouvé présent, mais le prince ne se contenta point, et poussa la question, en me demandant des éclaircissemens satisfaisans à ce sujet, ou bien la reciprocité; sur quoi il m'a fallu dans un autre entretien lui citer les art. 20, 29 et 81 du traité de commerce russe de l'an 1783, où la clause

expresse se trouve: «que les sujets ottomans seront traités en Russie comme les sujets des nations les plus favorisées, en ne payant que les droits que celles-ci payent, d'après les tarifs établis en Russie», et que par consequent toute reciprocité à cet égard, qui n'existoit dans ancun autre article de nos traités, tomboit d'elle-même.

Je croiois en effet qu'après l'exposition des susdits articles, le prince se fusse contenté d'une demonstration si evidente. Point du tout: en persistant de vouloir savoir pourquoi cette réciprocité n'auroit pas lieu, il me chargea d'en rendre compte à V. Ex. et de lui en demander la raison, puis il me fit communiquer le lendemain sans formalité, dans la piece ci-jointe en copie, ce que les sujets moldaves payoient pour les bestiaux qu'ils font passer par les États I. et. R. [1].

---

[1] Iată actele schimbate cu această ocasie între guvernul moldovean și Agenție:

I. Übersetzung eines fürstlichen Befehls an den Hettman.

27 Juli (7 August) 796.

Die k. k. Consular-Agentie macht an das Departement der Auswärtigen Angelegenheiten die Anzeige, dass die kaiserliche Unterthanen und Handelsleute, welche aus Siebenbürgen über die Gränze nach der Moldau mit Waaren kommen, von den Gränzcapiten, theils mit Geld und theils mit andern Abnahmen, sowohl bey Hierein- und Hinnaus-Reisen bei Grosesti und Comenesti genäcket werden. Als:

a) Von jedem Mann und Stück Vieh 1 Parat.

b) Von jedem Schaafhirten-Wagen, Lab Käss.

c) Von jeder Heerd Schafe, 2 Lämmer; und mehr dergleichen, wie auch der von den krepirten Schaafen gesammelte Unschlitt, welchen die Schaafhirten nach Siebenbürgen führen wollen, contraband gemacht wird. Und stellet das Ansuchen dass die k. k. Unterthanen nicht wider die tractatmässige Gesetze behandelt werden, dass sie mehr als die Maut 3 von 100 bezahlen mögen.

Da die k. k. Unterthanen und Handelsleute, vermög zwischen beyden Hofen geschlossenen Traktaten, ausser der Maut 3 von 100 nichts anderes zu bezahlen haben, auch mit obenangemerkten Neckereyen nicht behandelt werden dörfen, als befehlen wir ihme, an sämmtlichen Capitäns von oben gesagtem Posten den schriftlichen Befehl zu ertheilen, dass sich keiner unterfangen solle die k. k. Unterthanen mit obbenannten Neckereyen mehr zu belegen; das Unschlicht so die k. k. Unterthanen von ihren krepirten Schaafen sammeln und über die Gränz führen wollen, solle nicht einmal ein Oka aus dem Land zu führen gestattet werden, worauf genane zu sehen ist; im Land aber, darf solches verkauft werden. Und welcher

XLV.

Timoni către Thugut; Iași, 7 Mart 1797.

Je crois être de mon devoir d'avoir l'honneur de porter à la connoissance de de V. Ex. les bruits de guerre qui viennent de se renouveller dans le public de Jassy, en un moment où tout le monde est en même tems prévenu des mouvemens de Paswangi-Oglou, qu'on prétend avoir fait occuper Turnova, aprés s'être entendu avec les rebelles nommés Kirgialis. Ces bruits, combinés apparement avec les manoeuvres qu'emploient les François à Constantinople, donnent lieu à toute sorte de discours, et entre autres à la part active que les partisans françois tâchent de

---

Capitain diesen Befehl nicht beobachten und von einem k. k. Unterthan etwas nehmen wird, wird nicht nur das Genohmene zurück stellen, sondern dafür auch bestraft werden.

II. Übersetzung einer Anaphora von denen Bojaren au Seine Durchlaucht den regierenden Fürsten. Jassy, den 1/12-ten August 1796.

Durch fürstl. Befehl wird befohlen, dass der Mautgegenstand, welchen die k. k. Consularagentie mittelst Note dem Departement der Auswärtigen Geschäften angezeiget hat —, dass Freyherr von Kapri einige Ochsen auf die Waid nach der Moldau getrieben und sonach wiederum nach der Bukovina geführet worden, hat, nebst die Cornerit, auch die Mauth an den Gränz-Capitain entrichten müssen, und verlangt dass diese widerrechtlich bezahlte Mauth rückersetzt werden möge, untersuchet werden solle, ob für derley Vieh, welches nur auf die Waid und sonach wieder zurückgetrieben wird, nebst den Cornerit, auch die Mauth, oder nur Cornerit bezahlet wird, und, nach Befund, E. Fürstl. Durchlaucht verständigen,—diesem zu Folge haben wir die Untersuchung vorgenommen und für Recht befunden, dass für Ochsen, welche nicht in der Moldau gekauft, sondern aus der Bukovina nur auf die Waid getrieben und wieder zurückgeführet werden, keine Mauth, sondern nur Cornerit bezahlet werden solle.

Dann Mauth und Cornerit wird nur für Ochsen, welche hier im Lande gekaufet und ausgeführet werden, bezahlt, wie auch selbst die Puncten mit welchen die Mauth, sowohl im abgewichenen Jahre, wie auch heuer übergeben werden, enthalten, dass für die in der Moldau gekaufet werdende Ochsen Mauth und Cornerit zu bezahlen seye, für jene Ochsen aber welche ausser Land gekaufet werden und hier nur die Waid geniessen, ist keine Erwähnung: worwegen auch von uns fur gut geachtet wird dass fur derley Ochsen keine Mauth bezahlet werden solle. Dessgleichen wird auch für jene Ochsen welche ausser Land gekauft und hier nur ohne eine Waid zu geniessen, durchtransportirt werden, weilen hierwegen

faire prendre aux Turcs, pour forcer l'Auguste Cour Impériale et Royale à la conclusion de la paix.

Quoique d'ailleurs on ne s'apperçoive d'aucuns preparatifs militaires en Moldavie, on paroit, pourtant, avoir eû l'idée de faire exciter des troubles en Crimée, parce qu'il est dit, dans une lettre de Kersone, que j'ai vû, qu'on venoit de se saisir de plusieurs Mulachs tartares qui, venus masqués de la Turquie, s'étoient introduits dans cette presqu'isle; vû, quoique tout fût tranquille, on avoit fait par surcroi de sureté avancer le regiment d'infanterie Trojeske jusqu'à Symphoropole.

Cette nouvelle n'est pas déstituée de fondement, parce que Mr de Severin me confia que, passé quelque tems, on s'étoit saisi à Tom-

---

auch die Puncten nichts enthalten, folglichen solche auch keiner Gebühr unterworfen für billig befunden, weder Mauth noch Cornerit zu bezahlen, sondern sich nur mit dem Grundherrn, wo die Ochsen bey der Durchreise waiden werden, zu vergleichen. Ein welches Euer Durchlaucht unterleget wird.

III. Abschrift einer von der k. k. Consular-Agentie dem fürstl. Departement mitgetheilten Nota.

Jassy, den 4 Aug. 1796.

Abermals wird von dem k. k. General-Commando aus Siebenbürgen die beschwersame Anzeige gemacht, dass von denen zu Grosescht angestellten Mautnern und Mautschreibern, dann Panziren-Capitaine und dem Vataf Lupul, die k. k. Unterthanen, ausser den vermög Traktaten bestehenden Zahlungsgebühren, zu bezahlen gezwungen werden seyen, als:

a) Von jeder Person und Stuck Vieh, so nach der Moldau und zurück nach Siebenbürgen gehen, unter dem Namen Capitania dem Gränzcapitain, 1 para.

b) Von jedem Wagen, beladen oder unbeladen, beym Ein- und Austritt, unter dem Nahmen Barcalabia, 20 para.

c) Nimmt der Capitan von jedem Schaafwagen beym Eintritt in die Moldau 1 Laab Käss und der Mautner auch einen.

d) Nimmt der Capitan von jeder Schaaf-Heerde in Zurückkehren zwey Lämmer und der Mautner ein Stück.

e) Müssen die Schaafhirten, so im Frühjahr zu Pferd zu ihren Heerden kommen, für diese ihre eigene Reitpferde 40 Denar Koniza Gebühr bezahlen.

f) Wird den Schaafhirten ihr eigenes Inschlitt, welches sie von ihren eigenen crepirten Schaafen gesamlet, unter den Vorwand, die Ausfuhr seye nicht erlaubet, arretiret, und:

g) Wird denen k. k. Unterthanen, so nach Siebenbürgen zuruckkehren, niemals eine Zahlungsbollete von den Mautnern gegeben, indem den Kaufleuten gesagt wird, dass sie nach Siebenbürgen keiner bedürfen.

In diesem Punkt ist eben der Betrug, den die Mautner und Gränzbeamte

bazar des papiers suspects de quelques marchands de cette espèce; mais qu'on n'avoit pas pris la precaution de les arrêter, en sortant de la quarantaine.

Pour ce qui est des émigrés polonois, Mr de Severin me dit que, non obstant l'amnistie qui leur est accordée, les commandants de leurs confins, en veillant toujours sur leurs manoeuvres, porteront toute l'attention que merite cet objet d'importance, et qu'ils en venoient aussi de prévenir le suprême gouvernement militaire de Gallicie....

XLVI.

Timoni către Thugut; Iaşĭ, 18 April 1797.

Le séjour des patriotes polonois à Jassy, qui passent pour des marchands françois, comme j'eus l'honneur d'entretenir respec-

---

begehen; wann nun der Kläger sich nicht schriftlich auszuweisen im Stande ist, wie kann er sich wegen den widerrechtlich abgenohmenen Geld ausweisen?

h) Wird den Schaafeconomisten für ihre eigene Kleidungsstücke entweder Geld, Haaber oder Käss abgenohmen.

Wie viel nun der Betrag aller dieser von den Gränzbeamten wiederrechtlich gemachten Erpressungen ausmachet, beliebe ein löbl. fürstl. Departement aus den zwey beyliegenden sumarischen Ausweisen vom 1-ten May 795 bis 25 März 796 zu ersehen.

Hiebey muss man noch die Bemerkung machen, dass im Jahr 785 wegen ähnlich derley Erpressungen die Klagsvorstellung bey dem Fürsten H. Fürsten Alexander Juan Maurocordato gemacht worden, aber auch von ihme H. Fürsten mittelst eines scharfen Befehls, dato 19 August 785 alten Stils, diese Bedrückungen abgeschafft worden. In der Folge wurde die Abnahme der Barcalabia und Capitania, dann übrigen Erpressungen zugleich eingestellet, und in dieser Lage blieb es bis nach den Krieg.

Im Jahr 793 fingen die Erpressungen vom Neuen, unter dem damaligen Capitain Lazar Fundul an, wurden aber abgestellet, und endlich fingen diese Erpressungen abermals un Monat May 795, unter dem Capitain Dumitraki Izbir von Neuen an und dauerten, wie aus den beiliegenden Ausweisen zu ersehen, bis 25t März laufenden Jahrs.

Da diese Unfüge und Gelderpressungen, so die Gränzbeamte ausüben, glatterdings wider die bestehenden Traktaten sind, so ersuchet man ein löbl. fürstl. Departement wolle die zweckmässigste Vorkehrungen treffen, womit wegen diesen Erpressungen den Gränzbeamte bey Grosescht die schärfeste Befehle ertheilet, die Schuldige bestrafet und die laut den summarischen Ausweisen widerrechtlich abgenohmene 483 Piastr., 60 St. Käss, und 123 Lammer zurückgestellet werden möchten.

tueusement V. Ex. en date du 4 de ce mois, fournit au consul-général de Russie, Mr de Severin, l'occasion d'en parler au prince, en touchant même le rassemblement de ces refugiés à Herzé. D'après le recit que Mr de Severin me fit de cet entretien, ses remontrances furent enoncées avec ton et energie; il commença par lui envisager l'attroupement de Herzé comme un rendès-vous propre à s'entendre avec celui de la raya de Hotin, dont on fait monter le nombre à un millier d'individus, que ces transfuges parloient sans reserve de revolutions, que ces attroupemens, qui allarmoient les confins des deux Cours alliées, n'étoient pas compatibles avec les intentions pacifiques de la Porte, qu'il étoit en devoir d'en informer, tant les commandans de leurs frontieres, que Mr l'Envoyé de Koutschubey, et qu'en tout la responsabilité du résultat desagreable ne pourra rejaillir que sur le prince.

Le prince, très embarrassé, tacha de s'excuser, tant bien que mal, en diminuant le nombre de ceux de Herzé, en assurant que c'étoient des marchands françois, dont quelques-uns étoient munis de ferman, et en lui promettant d'envoyer à Herzé un homme affidé pour en prendre des renseignemens.

Mais, par la poste de hier, ayant reçu des avis particuliers, qu'on étoit fort alarmé du séjour desdits Polonois à Czernovitz, j'ai crû devoir rompre le silence pour faire également au prince des remontrances amicales à ce sujet, à savoir que j'apprenois que le nombre grossissoit de ces Polonois à Herzé, qu'ils troubloient déjà le repos du triple confin par toute sorte de bruits allarmans, qu'il étoit convenable d'y mettre ordre, parce que ce rendès-vous de Herzé étoit contraire à la parfaite amitié et bon voisinage qui regnent entre les deux Empires. Mais il m'interrompit, en m'assurant, par tout ce qu'il y a de plus sacré, que, bien loin d'avoir le moindre ordre direct ou indirect de la Porte pour les proteger, il ne les souffriroit pas en Moldavie, si quelques-uns d'entre eux n'étoient pas munis de ferman, où ils sont qualifiés comme des marchands françois. Le reste etant une repetition de ce qu'il avoit dit à Mr de Severin, je lui ai reppliqué de n'avoir jamais douté des sentiments sinceres de la Porte envers l'Auguste Cour Impériale et Royale, mais que des Polonois sous le masque republicain françois, reunis aux confins, étoient toujours suspects et qu'il ne feroit pas mal de mettre ordre, en les

dispersant. Nôtre conversation finit là, parce qu'étant jour du Pâques, le prince avoit des complimens de félicitation à recevoir.

Les gouvernemens competents limitrophes sont duement informés de tout ce qu'il vient à ce sujet à ma connoissance.

Au reste, j'ai appris par quelqu'un qui vient d'arriver en droiture d'Adrinople, ayant passé par Turnowa, que les rebelles, aprés avoir pillé cet endroit, s'étoient derechef rétirés à Vidin, où tout paroissoit pour le moment tranquille, mais il a ajouté que les nouvelles troupes de la Porte se rassembloient à Adrinople.

XLVII.

Timoni către Thugut; Iași, 21 April 1797.

Les avis certains que je reçois au sujet des patriotes polonois qui se trouvent repandus le long des confins de la Boucovine, confirmés par le bas-officier qui vient d'escorter quelques deserteurs à Czernovitz, portent que le nombre, qu'on ne peut pas déterminer, desdits Polonois, grossissoit considérablement, que Deniska, qui etoit à Boyana moldave, étoit en correspondance avec les Polonois de la raya de Hotin, que tous ensemble entretenoient des relations secretes avec quelques mécontens polonois de la Boucovine et Gallicie, qu'ils menaçoient une invasion dans la Boucovine.

En consequence, Mr de Severin, dont les nouvelles, qu'il en reçoit, sont entierement conformes aux miennes, ayant en même tems reçu des notices inquiétantes à ce sujet de la part de leurs commandans de confins, s'est proposé de renouveller aujourdhui ses remontrances au prince; cé que je ne manquerai pas de faire demain.

Mais, soit que le prince ait jusqu'à présent ignoré ce rassemblement de Polonois aux confins de la Moldavie du coté de la Boucovine, soit qu'il en fasse l'ignorant, soit qu'il ait ou non des instructions à cet égard, j'avoue respectueusement à V. Ex. qu'il manque d'énergie pour y mettre ordre. C'est pour cet effet que j'ai crû devoir en informer aujourdhui les supremes gouvernemens de Gallicie, en les priant de prendre, comme font déjà

les Russes, les mesures de précaution qu'ils croiront opportunes pour la sureté de la Boucovine.

Au reste, je crois respectueusement être digne de l'attention de V. Ex. une confidence que vient de me faire un ami, qui est d'ailleurs à portée de savoir quelque chose, à savoir que les François doivent avoir fait, entre autres suggestions à la Porte, celle de demander présentement la Boucovine, en l'appuyant de toute sorte de raisons sur le moment favorable, qui ne reviendra de sitôt, etc. Mais, comme V. Ex. est à même de mieux apprécier ce que vaut cette nouvelle, j'ai crû être de mon devoir de la lui soumettre.

P. S. C'est dans le moment où j'allois cacheter mon très-humble rapport d'aujourdhui, que j'apprends, par un canal veridique, que le consul françois de Boucareste s'étoit informé auprès du prince Calimaky, s'il pouvoit, quoique sans la recommandation d'un Vezir Mektoubi, qu'il n'a pas eû le tems de demander, venir pour des affaires pressantes à Jassy, que le prince dans sa reponse ne s'etoit pas clairement expliqué, mais prétexté qu'il seroit personnellement compromis, et qu'enfin il venoit de demander les ordres de la Porte à ce sujet. L'arrivée dudit consul à Jassy ne paroit gueres avoir d'autre but que celui d'être plus à portée des manœuvres des patriotes polonois cachés sous le masque republicain.

XLVIII.

Timoni către Thugut; Iaşi, 25 April 1797.

Le 22 de ce mois, comme j'ai eû l'honneur de le soumettre à V. Ex., dans mon très-humble rapport du 21, je me suis porté chés le prince, pour lui parler encore de l'objet des patriotes polonois repandus le long des confins de la Boucovine.

En conséquence de quoi, m'appuyant sur l'assurance que le prince m'avoit, dernièrement donné, de propre mouvement, de n'avoir point d'ordre de la Porte à ce sujet, je lui ai réitéré les détails des manœuvres desdits Polonois, et, à sa demande comment pouvoit-on y remedier, j'ai crû devoir lui suggerer deux moyens, à savoir: l'un, d'éloigner de belle maniere lesdits Polonois des confins de la Boucovine, qui étoient dans des endroits

où il n'y avoit point de commerce, et, l'autre, d'informer la Porte de toutes leurs intrigues, en lui devoilant que ce sont des Polonois cachés sous le masque françois, et pas des marchands de cette nation, comme elle le croit.

Quant au prémier, le prince s'en excusa fort maladroitement par le pretexte «qu'il étoit dit dans les fermans» que ces marchands françois pouvoient, sans en être molestés, demeurer dans les endroits où ils voudroient; quand au second, il l'éluda par la reflexion singulière que, le point d'en informer la Porte ne le regardant point, c' étoit à Mr l'Internonce I. et R. de le faire.

J'ai l'honneur d'assurer respectueusement V. Ex. d'avoir à cette occasion employé tous mes efforts dans les insinuations que je lui ai faites, en lui observant même poliment qu'il pourroit un jour être desavoué, pour l'engager à faire passer dans l'intérieur de la Moldavie ces intriguans; mais il est douloureux pour moi d'avoir remarqué, par son ton d'indifference et ses mauvaises excuses, qu'on n'en doit plus rien esperer à ce sujet. De plus, combiné le resultat de mon entretien avec celui qu'a eû la veille le consul-général de Russie, Mr de Severin, qui, nonobstant la déclaration formelle de responsabilité, a été aussi infructueux que le mien, il nous en a parû tirer la conséquence, que, soit que le prince ait ou non des ordres à ce sujet, soit par foiblesse, nous ne devons plus compter sur sa bonne volonté à cet égard, mais d'en informer nos Augustes Cours Impériales, leurs ministres à Constantinople et les suprêmes gouvernemens des frontieres respectives.

Au reste, le soi-disant général Bovela, qu'on dit être le général Grabovsky, est parti avec son major avant-hier d'ici, en prenant, dit-on, la route de Hotin, dont le Pascha, à ce que dit le prince, va être changé.

XLIX.

Timoni către Internunțiu; Iașĭ, 13 Maiŭ 1797.

...J'ai l'honneur aussi d'informer V. Ex. que, pour s'emparer du monopole des boucheries de Jassy, l'Aga nommé Constantin Hasetin fit accroire au prince dans la Semaine Sainte, qu'il n'y auroit pas de la viande à Pâques, à moins d'un nouveau reglement, et cela en un païs où, d'aprés mes notices, il y a

un nombre de 50 à 60 mille boeufs à vendre, et pretendit d'abolir la seule boucherie de la nation juive i. et r., qui est celle de toute la nation allemande, sous divers pretextes frivoles d'un meilleur arangement, qui fait déjà crier tout le monde. Je lui ai repondu, qu'outre que c'etoit une prérogative de la nation allemande, établie avant la derniere guerre, d'avoir un boucher à Jassy, l'abolition ne pouvant que renouveller les disputes, qui ont eû lieu l'année derniere entre les sujets des deux Cours Impériales et ceux de la Moldavie, etc. Mais tout fut inutile; l'Aga fit avant-hier, sans reserve, arreter, maltraiter et piller par les Arnauts les bouchers juifs avec un Allement, qui seul est coupable, parce que je lui avois formellement defendu de couper de la viande; qui devra, en attendant, être indemnisé, aussitôt que j'en aurai la specification.

A la suite de cette violence arbitraire, je me suis porté hier chès le prince, mais Dieu préserve les habitans de Jassy des oppressions d'un Aga, qui se dit parent du prince-regnant. Toutes mes plaintes et remontrances furent inutiles, quoique je lui aie devoilé la vérité, à savoir qu'il ne manquoit point de bestiaux, qu'on le lui faisoit seulement accroire pour en faire un monopole, que, si je ne pouvois pas desister d'une prerogative que j'avois trouvé établie avant la derniere guerre, comme il y en a une à Boucareste, ce n'étoit que pour ne pas m'attirer avec raison les clameurs de toute la nation allemande, etc. Mais, la reponse du prince portant qu'il la vouloit abolir, que Mr de Severin avoit cassé celle de sa nation, que, d'après la disposition du Spathar Saul, qui étoit présent, cette boucherie n'avoit pas existé en forme avant la guerre, etc., je lui ai repliqué naïvement, que tout le public souffroit déjà de ce monopole, que la boucherie russe avoit été desavouée par Mr de Severin, parce qu'il n'avoit jamais autorisé une boucherie moldave, établie sans son aveu depuis peu de mois, et que l'on voioit clairement par la tournure de l'expression du Spathar Saul: *en forme*, que cette boucherie avoit toujours existé, mais sans la formalité d'un ferman ou de chrisovule des princes, et que j'étois obligé de demander les ordres de V. Ex. à ce sujet.

Dans cet état de choses, et malgré la menace de Mr de Severin d'en écrire aussi à Mr l'Envoyé de Russie à Constantinople, la prérogative de notre boucherie est perdue à jamais, si

V. Ex. ne trouvera pas convenable d'y porter remede. L'unique intérêt que je prends à sa conservation, est le bien- être des sujets impériaux à ce sujet, et celui du reproche d'avoir sous ma gestion perdu ce privilege.

L.

Timoni către Thugut; Iaşĭ, 16 Maiŭ 1797.

J'ai l'honneur de porter respectueusement à la connoissance de V. Ex., que, plus le public de Jassy a eû du plaisir à la nouvelle des préliminaires arretés de la la paix, plus les patriotes polonois, dont les illusions sont évanouies, en sont consternés et abattus, à ce que j'apprends de differens cotés, et le commandant-général de Gallicie, S. Ex. Mr le Comte d'Harnoncourt, comme V. Ex. daignera voir par la copie ci-jointe de mon rapport du 13 de ce mois à Mr l'Internonce I. et R., paroit déjà tranquille à ce sujet. Après cela ces émigrés, dont ceux qui ne sont pas des sujets russes ne peuvent pas entrer de ce coté-ci en Russie, seroient dans la nécessité de quitter la Moldavie, s'ils ne recevoient de la part de leurs parens des secours en argent pour vivre, comme il paroit conster par les pieces de 20 kr. qu'ils dépensent et par la déposition qu'en fait Mr le capitaine Schauer.

Le prince Calimaky, qui m'avoit amicalement communiqué l'agréable nouvelle des préliminaires signés, me paroit aussi participer (par intérét particulier, sans doute) à la joie commune, quoique d'ailleurs il ne fusse plus question desdits Polonois entre nous.

Au reste, j'apprends de bonne part que l'ingenieur Mr Kauffer, qui avoit été, à la sollicitation de Mr l'ambassadeur de France, remercié de la Porte, vient d'être réintegré dans son service, et doit déjà être arrivé à Kilie. pour repprendre la construction des ouvrages de fortification, interrompûs l'année derniere par la peste qui y étoit arrivée.

LI.

Timoni către Thugut; Iaşĭ, 27 Iunie 1797.

....Pour ce qui est des émigrés du district de Herzé, je ne manquerai pas d'en parler au prince, pour l'engager de les éloi-

gner de nos frontieres, mais je prie V. Ex. de me permettre de témoigner ici mon étonnement sur la nonchalance du prince: il paroît inconcevable qu'après les assauts qu'il a essuyé, tant de la part de Mr de Severin et de la mienne, après les observations qu'il en a reçu de la Porte, après tant d' assurances qu'il m'avoit données sur le bon ordre à vouloir maintenir aux confins respectifs, après une representation énergique que lui firent les boyards sur les suites funestes des maximes révolutionaires, que ces perturbateurs du repos public propageoient déjà parmi les habitans de la Moldavie, point dont j'avois aussi fait en son tems mention,—il est inconcevable, dis-je, que le prince cherche seulement à sauver les apparences avec des remedes palliatifs.

L'affaire des deserteurs, qui m'occupe sans cesse, est dans le même cas: mes demarches sont inutiles, et je ne puis esperer l'appui de V. Ex. dans les circonstances présentes: je parle infructueusement à un prince qui me dit être en regle, et cherche à éluder la question, tandis que mes autres ressources sont insuffisantes.

Au reste, nous sommes en grand allarme par la mort precipitée de quatre Juives et de trois Egyptiens du boyard Bastoni, qui donnerent les sympthomes de peste: la proximité de la maladie epidemique qui regne à Hotin, n'étant problablement autre chose que la peste, il n'est pas étonnant que ce fléau se soit glissé jusqu' ici.

LII.

Timoni către Thugut; Iași, 18 Iulie 1797.

Jai l'honneur d'informer V. Ex. que, tout en joie, le prince me dit hier d'avoir reçu par un courier arrivé de Constantinople une reponse sur l'invasion que les patriotes polonois avoient osé entreprendre de la raya de Hotin dans la Boucovine, en lui apportant préalablement l'injonction d'éloigner ces perturbateurs du repos public des frontieres impériales et royales et de me temoigner, ainsi qu'au gouvernement limitrophe, les protestations les plus inviolables d'une amitié sincere et d'un bon voisinage, en me priant de porter aujourdhui cette assurance au gouvernement de Gallicie.

Puis il ajouta amicalement la confidence, en me conjurant de n'en faire encore, pour trois ou quatre jours, usage, en quel terme il esperoit de recevoir en forme de la part de la Porte des ordres à ce sujet : à savoir, que la Porte ayant été on ne peut pas plus surprise d'apprendre la susdite invasion sous le nom françois, n'avoit pas pû dissimuler son étonnement à l'ambassadeur de France, Mr Aubert du Bayet, mais que cet ambassadeur, en niant le tout, avoit repondu de n'en avoir aucune connoisance.

En combinant la joie dont le prince fut pénétré avec les expressions dont il se servit, il paroit évident que c'est la premiere depêche consolante qu'il venoit de recevoir de la part de la Porte, après tant de rapports qu'il lui avoit transmis à ce sujet, car il lui échappa de me dire que le silence des supérieurs en cas pareil est un continuel tourment.

Au reste, le prince continua de m'assurer qu'il n'étoit venu en Moldavie d'autres Polonois de la Raya, que même les blessés sont petit à petit éloignés de nos frontières et que Denisco, sous le nom de Granvalle, avec une suite d'environ 35 hommes, s'étoit rétiré de Dorohoï, pour passer par Fokschani en Valachie; ce que je n'ai pas manqué de communiquer aussi aux gouvernemens-suprêmes de Gallicie, ainsi qu'à mon collegue Mr Merkelius.

Bekir-Pascha de Hotin, rappellé depuis plusieurs mois, partira le 20 de ce mois de Hotin, et, comme Hassan-Pascha, qui doit le remplacer, ne vient pas d'abord, il y aura un kaimakam à Hotin....

LIII.

Timoni către Thugut; Iași, 25 Iulie 1797.

J'ai eu l'honneur de recevoir la venerable depêche de V. Ex. en date du 7 de ce mois, contenant les détails de l'incurtion que les patriotes polonois ont osé tenter dans la Boucovine, pour lesquels je remercie respectueusement V. Ex., ainsi que ses ordres de la demarche à faire auprès du prince pour l'éloignement de cette horde de brigands des confins impériaux et royaux.

V. Ex. aura daigné voir par mes quatre précedens trés humbles rapports, que les précautions que j'ai crû devoir suggerer au prince pour la sureté de nos frontiéres, qui furent bien ac-

cueillies et mis en exécution par le prince Calimaky, sont à peu près analogues au sens des ordres dont V. Ex. vient de me munir. Malgré cela je me suis fait un devoir d'en parler d'abord au prince, en m'appuyant sur les deux points prescrits, à savoir sur la teneur des art. 16 et 18 de la paix de Belgrade, dont le contenu n'echappa pas au prince, et sur la responsabilité qui ne pourroit rejaillir que sur lui, s'il ne prévenoit pas tout ce que des gens désesperés pourroient attenter sous son gouvernement et mettre dans le cas le militaire impérial et royal de les poursuivre jusque dans la Moldavie.

Le prince me repondit qu'il avoit donné, encore avant de recevoir aucun ordre de la Porte, à l'Auguste Cour I. et R. des marques de sa bonne volonté, qu'il avoit fait toutes les dispositions de maintenir le bon ordre sur les confins, et qu'il esperoit que, comme ces mesures furent prises de commun concert avec moi, je n'aurois pas manqué d'en rendre à V. Ex. un compte exacte. Sur ma repplique d'en avoir ponctuellement informé V. Ex., il continua de me dire tout joyeux, qu'il s'empressoit de me communiquer officiellement d'avoir reçu, le 22 de ce mois, comme il m'en avoit prévenu, de la part de la Porte une lettre vizirale, qui lui prescrivoit de netoyer la Moldavie de tous ces perturbateurs du repos public et d'observer les devoirs sacrés d'un voisinage inviolable, que, par conséquent, il prioit V. Ex. d'être persuadée qu'il tâchera de balayer la Moldavie de cette vermine turbulente, en m'invitant de cooperer à ce but salutaire. En lui repondant d'être prêt à faire tout ce qui étoit en mon pouvoir, il me prévint que quelques sujets I. et R. euxmêmes detruisoient les dispositions qu'il avoit prises pour ramasser et renvoyer de la Moldavie lesdits vagabonds polonois, en les acceptant dans leur service, ou en leur accordant grace, et me demanda un ordre circulaire pour les odajas, ou haras, des Armeniens de Stanislav, de renvoyer de leur service les susdits Polonois, et de citer à l'Agence Consulaire pour se justifier un certain Udricky, fermier de la moussie d'Ibanesti, appartenant aux bienfonds ecclesiastiques de St. Elie, qui accordoit grace aux mécontens polonois dans un passeport en forme, dont il me montra l'original et dont suit ci-joint la traduction, où cet homme exerce en Moldavie une fonction publique.

Ne pouvant bien démêler ce dernier fait, le prince, pour me

tirer de l'embarras, me montra un rapport de l'ispravnik de Herzé, qu'il venoit de recevoir, où cet ispravnik lui disoit que le capitaine de cercle de Czernovitz, Mr le baron Balche, lui avoit demandé par écrit les Polonois qui voudroient venir en Boucovine, en le prévenant que ledit Udricky étoit chargé de cette besogne, et ajouta qu'il fera repondre par ledit ispravnik à Mr le baron Balche, que, pour ce point, il devoit s'entendre avec l'Agence Consulaire, en me faisant la reflexion que moi, n'ayant reçu, ni de la part de V. Ex., ni de celle du gouvernement suprême de Gallicie rien à ce sujet, la démarche d'arrêter ces vagabonds dans un tems où lui, prince, les renvoyoit, par ordre absolu de la Porte, ne pourra que faire accroître le désordre et detruire l'effet de notre but. D'autant plus, ajouta-t-il, que l'ambassadeur de France, Mr Aubert du Bayet, ayant formellement desavoué tout ce qui est arrivé et declaré de ne pas reconnaître tous ces vagabonds polonois sous le masque françois, l'on pourra les poursuivre sans reserve.

Mr le baron Balche m'ayant aussi écrit une lettre, presqu'en même tems qu'au susdit ispravnik, et surtout après avoir chargé ledit Udricky de ramasser les fuyards polonois, sans me faire mention d'un tel pardon, il semble respectueusement resulter qu'il n'en est pas autorisé. En conséquence, je lui ecrivis une lettre, où je lui temoigne ma surprise sur une démarche irreguliere et dont le gouvernement suprême de Gallice et le commando militaire de Czernovitz, avec lesquels je suis en correspondence reguliere à ce sujet, ne m'en disent pas le mot.

Denisko avec sa suite étant arrivé à Fokschiani, paroit vouloir passer en Valachie.

Je crois aussi devoir respectueusement porter à la connoissance de V. Ex. que le consul-général de Russie, Mr de Severin, vient de recevoir l'ordre de sa Cour de renouveller, sans aucune formalité, aux sujets polonois russes le pardon déja accordé, avec la clause qu'ils seront reçus dans le grade qu'ils avoient, avec d'autres avantages, sans pourtant rien spécifier.

Je supplie V. Ex. d'accueillir avec bonté le présent tres-humble rapport, où je n'entends pas respectueusement porter plainte contre personne, mais où je ne puis supprimer ce que le prince me dit officiellement.

LIV.

Timoni către Thugut; Iaşĭ, 29 August 1797.

J'ai l'honneur de porter à la connoissance de V. Ex. que, Houssaïn de Hotin arrivant aujourdhui à Resina, endroit distant de cinq lieux d'ici, le prince Calimaky y est allé à sa rencontre pour lui donner, d'après l'usage, à diner.

Pour ce qui est des patriotes polonois, je viens d'apprendre qu'il y en a en ce moment treize à Gallaz, prêts à passer en Turquie à la premiere occasion qui se présentera d'un navire, et Mr de Severin me dit d'avoir fourni à quatre individus des passeports pour se repatrier. J'en apprends aussi que le général polonois Grabovsky, qui, en passant, le printems dernier, par Jassy, comme j'eus l'honneur de le soumettre à V. Ex. le 4 avril, avoit joué le role d'un républicain, passa, aussitôt arrivé aux frontières, chès les Russes, et obtint le grade de général-major.

L'interprête russe, Mr Franchini, destiné à accompagner l'Envoyé de Russie, Mr de Tamara, vient d'arriver de Constantinople, et Mr de Tamara, qui a été fait conseiller intime, n'attendoit que son expedition pour se mettre en route.

Mr de Severin ayant été nommé Conseiller d'État, vient de prêter le serment de fidélité.

La peste, qui continue toujours dans la Raya, paroit avoir été étouffée ici, et il y a aujourdhui un mois qu'il n'y eût point de nouvel accident. En transmettant respectueusement à V. Ex. la copie de mon rapport du 28 de ce mois à Mr l'Internonce Impérial et Royal....

LV.

Timoni către Thugut; Iaşĭ, 15 Septembre 1797.

J'ai l'honneur de porter à la connoissance de V. Ex. que l'émigré françois Jean-Baptiste Trecourt, precepteur des beyzadés, qui jouissoit de la protection de Naples à Pera, et venu ici muni d'une lettre de récommandation de la part de Mr l'Internonce I. et. R., part aujourdhui pour Vienne. Le prince, en me demandant l'autre jour un passeport pour lui, me dit que, le beyza-

dé ainé allant présentement à Constantinople, il y envoioit Mr Trecourt pour ses affaires particulieres, en prenant la liberté de le recommander par une lettre de sa part aux bontés de V. Ex.

Comme Mr Trecourt, qui a donné ici des marques de ses sentimens loyaux, auroit pû continuer l'instruction des deux autres beyzadés du prince, et dont le contract porte de le suivre un jour à Constantinople, j'ai tout lieu de croire que Mr Trecourt est destiné à la correspondance des nouvelles pour le prince, qui a été, à ce qu'on m'assure, mal servi jusqu'ici; il me revient en même tems que le prince fait passer par le canal de Theodor Moustazza une partie de son argent à Vienne [1].

LVI.

Schilling către Thugut; Iași, 27 Octombre 1797.

Hoch und Wohlgeborener, Gebietendester Herr!

Ich habe die Ehre Euer Excellenz ergebenst zu unterlegen, dass, wie aus der Abschrift beifolgenden bukowinaer kreisämtlichen Note erhellet, an der k. k. Gränze bewaffnete Pohlen gesehen worden sein sollen, etc. Dieserwegen hatte mit dem Fürsten eine Unterredung nur in Betreff des sub *c* angeführten Punktes, indem ich von dem Paragraph sub *a* und *b* diensteswegen mit

---

[1] Iată scrisoarea Domnuluĭ în această afacere:

«*Prince Callimachi à Thugut; Jassy, le 2 septembre 1797, vieux style.*

Monsieur le Baron,

J'ai l'honneur de recommander à V. Ex. Mr Jean-Baptiste Trécourt, émigré françois, que j'envoye à Vienne pour la conduite des affaires qui me concernent. Le zèle et l'empressement que j'ai toujours mis à protéger dans mon gouvernement les sujets de Sa M-té Impériale me donnent lieu d'espérer que vous voudrez bien recevoir favorablement Mr Trecourt, qui jouit d'une reputation intégre de probité et qui pendant son sejour à Constantinople s'est acquis l'estime de Messieurs les Ministres, particulierement celle de Mr le baron d'Herbert. Je serai très reconnoissant, Mr le baron, de la protection dont vous voudrez bien le faire jouir et que Sa Majesté Impériale accorde à tous les honnêtes étrangers qui sont dans le cas de séjourner dans la capitale de ses États. J'ai l'honneur d'être, avec une parfaite considération, Mr le baron, votre très-humble et très-obéissant serviteur. A. Callimachi, prince de Moldavie.»

ihm, weil die Raja nicht unter seiner Regierung stehet, keine Erwehnung machen konnte. Der Fürst widerlegte nun gänzlich den § c mit dem Beysatz, dass er mit jeder Woche von seinen Ispravniken von Allem was im Lande vorgehet, genau berichtet wird, dass derlei Transporte, ohne von dem Pascha zu Hotin verständiget zu werden, niemals geschehen können, und dass seine gegebene Befehle, diese Pohlen, wo immer sie entdecket werden, aus der Moldau über die Donau zu verweisen, streng beobachtet werden. In Betreff der Paragraphen *a* und *b*, habe mich gestern mit dem fürstlichen Kapichi-Haja, so vor einigen Tägen von Hottin, um einen mit Geld von Constantinopel angekommenen Rüstwagen nach Hottin zu transportiren, hiehergekommen, besprochen, und von ihm erfahren, dass der bukowiner Gränz-Commandant ebenfalls dieser Angelegenheit wegen dem Pascha von Hotin in pohlnischer Sprache geschrieben. Der fürstliche Capichi-Haja war so gefällig, ohne ihm zu ersuchen, mir diesen in das Französische übersetzten Brief zum Lesen zu geben. Der Brief war ganz nach dem Inhalt der kreisämtlichen Note verfasst, und der Kapichi-Haja versicherte mich mündlich, dass das Gerücht wegen zwei desertirten Polken von Pohlen falsch seye, von keinen bewaffneten Pohlen Wissenschaft hätte, und der Pascha eben diese von der Hohen Pforte ertheilten Befehle, diese Ruhestörer aus der Raja zu verweisen, auf das Pünktlichste befolget. Jedoch erfuhre durch Privat-Nachrichten, dass zwar das Gerücht wegen zwey desertirten Polken von Pohlen nach der Raja ungründlich seye, dessen mich auch der russische General-Consul von Severin versicherte, dass sich jedoch bei 30 dieser Pohlen, welche theils im Dienste bey den Christen stehen, theils Armuths wegen Almosen erhalten, in der Raja befinden sollen.

Von Gallaz erhielte die sichere Nachricht, dass allda abermals 40 Kanonen von schweren Kaliber, sammt den erforderlichen Munitionswägen, bestehend der ganze Transport aus 90 Wägen, angekommen, und nach der Festung Bender gebracht werden [1].

[1] Ca anexă la acest raport, se dă o:

«Übersetzung eines von der Szucsavaër Districts-Ispravnitsie an den Fürsten eingesendeten Berichtes, datirt Foltischénj, den 8 19 October 1797.

Den hohen Befehl Sr. Durchlaucht, dato 29 Sept. (10 October) d. J. haben wir mit geziemender Ehrfurcht erhalten und daraus entnommen, dass die

LVII.

Schilling către Internunțiu; Iași, 27 Octombre 1797.

Den 14. dieses Monats klagten einige k. k. Handelsleute, es seye der Austrieb des Hornviehes nach dem Auslande verbothen und seye auch jenes Vieh, welches schon auf der Strasse nach der k. k. Gränze seye, aufgehalten, wodurch sie an grossen Unkösten und Zeitverlust einen unermesslichen Schaden leiden.

[Domnul, înnainte de a ceda, observă că ordinul e numai pentru opt zile, din causa săului ce se trimite totdeauna toamna la Constantinopol.]

---

k. k. Consular-Agentie mittelst Nota die Anzeige gemacht, als haben einige Nihorenyer Inwohner den 20 Sept. (1 Octobr.) Nachts, um $6^{1}/_{2}$ Uhr, auf die Gränzwache geschossen, weshalb ein eigends fürstlicher Csohodar zur Untersuchung geschickt worden, welchem auch wir die gehörige Assistenz leisten mögten.

Diesemnach ohnermanglen wir Einer Hohen Regierung den dienstschuldigen Bericht in Unterthänigkeit zu erstatten, dass, nachdem wir den betreffenden Capitain mit dem Csohodar nach Nihorény abgeschickt, und die Sache untersuchet haben, so hat es sich veroffenbahret, dass diese Sache nicht so wie ein löblich bucoviner Kreisamt angegeben, sondern folgendermassen sich verhält:

Zwei Soldaten, welche von der Wache desertiret, wollten auf die moldauer Gränze herüberkommen; die Schildwache, so da war, schoss auf sie, und sie schossen zurück.»

La 10 Octombre, guvernul Bucovinei semnalează Agenției zvonurile, prea statornice pentru a putea fi înlăturate, despre concentrarea Polonilor la hotare.

«Denen seit einigen Tägen her dahier von verschiedenen Seiten einlaufenden häufigen Nachrichten und amtlichen Berichten zu Folge, sollen sich:

a) In der angränzenden chotimer Raja neuerdings mehrere Pohlen versammeln, auch bereits deren welche, und zwar bewaffneter, an unserer Gränze gesehen worden seyn;

b) Sollen, der allgemeinen Sage nach, 2 Polken, das ist bei zwey Regimenter Pohlen von denen Russen desertiret seyn, die sich ebenfalls mit den übrigen Pohlen in der Raja vereiniget haben und mit ihnen gemeine Sache machen sollen;

c) Sollen diese Pohlen von Stephanestie aus der Moldau nach der Raja, und zwar mit Beyhilfe und Unterstützung der rajaer Unterthanen, dergestalt befördert worden seyn, dass jeder Rajaer-Dorf ihnen zwey Vorspanns- oder Transportswägen zu leisten befehliget war»

LVIII.

Schilling către Thugut; Iaşi, 24 Novembre 1797.

E. Ex. gnädiges Schreiben untern 3-ten habe den 20-ten des Monats zu erhalten die Ehre gehabt. Noch am nemlichen Tage communicirte Sr. Mt. allergnädigst gestattete freye Ausfuhr des Getreides aus Siebenbürgen in die Moldau und Wallachey dem Fürsten, und ermangelte nicht denselben von diesem neuen redenden Beweis Sr. Mt. aufrichtigen Freund- und Nachbarschaftsgesinnungen geziemend zu verständigen. Der Fürst erwiederte hierauf, dass die Hohe Pforte die aufrichtige Freund- und Nachbarschaftsgesinnungen Sr. Mt. jederzeit erkennet habe und die Hohe Pforte hievon zu berichten nicht ermangeln werde. Er, der Fürst, seinerseits, wird sich es zur Pflicht machen, bei jeder darbietenden Gelegenheit mit aller Willfährigkeit und in Händen habenden Gewalt seine dankbare Erkenntlichkeit zeigen zu können. Hierauf ersuchte mich der Fürst, ihm die Freundschaft zu erweisen, einem meiner Bekannten, nicht aber dem Siebenbürger Gubernium, zu schreiben, welche Gattung Getreid, als Waizen, Gersten, Haaber und Hirsch, auszuführen erlaubet seye, in welcher Quantität und in welchem Preise. Mir scheint der Fürst wünschet vorhero von Allem unterrichtet zu sein, um alsdann bei dem siebenbürger Landesgubernium das formliche Ansuchen mittelst der Agentie von Allen bestimmt machen zu können

Vermög von Gallaz untern 16 d. Monats erhaltenen sicheren Nachricht, haben sich sämtliche jenseits der Donau in den Dörfern befindliche Räuber, so bald sie die Ankunft des von Bender dahin abgeschickten Capitschi-Bassa vernohmen, nach Bassartschi geflüchtet; damit aber in Hinkunft das Eigenthum der Gallazer Einwohner gesichert seyn solle, so reiste der Capitschi nach Braila, verbindete die dasigen Commandanten, sammt ersteren Türken, durch einen ihnen gegebenen und unterzeichneten Bürgschein, dass sie sämmtlich für die Sicherheit und sich ereignender Schaden in Gallaz und den dasigen Gegenden mit ihren Kopf haften wollen. Hierauf kehrte der Kapitschi nach Gallaz zurück, bestimmte indessen seinen Tuffeckschi-Bascha zum Com-

mandanten allda, und langte mit seinem aus zehn Mann bestehenden Gefolge, den 18 d. Monats, hier an; sodann nahm der Fürst von diesem Bürgschein eine Abschrift, und der Capitschi reiste den folgenden Tag nach Bender zurück.

Für den E. Ex. schon bekannten Pohle, Namens Vitalis, kam, den 15-ten dieses, von dem Commandanten in Kaminiek die Erlaubniss nach Russland zurückkehren zu können an, und der russisch kais. General-Consul schickte ihn den 17-ten dieses mit noch 2 andern Pohlen dahin ab.

Der an die Pforte als königl. preuss. bestimmte Gesandte, Graf von Dietz, so seinen Weg durch Galizien genommen, wird dieser Tage allhier erwartet.

H. Parent, so seinen öfentlichen Karakter als Vice-Consul nach der Ankunft des H. Fleuri in Bukurest annehmen soll, wird, wie es mir scheinet, vielem Verdruss und unnützen Schreibereyen ausgesetzt seyn, indem er sich gegen einige türkische Unterthanen, von denen er Waaren gekauft, verlauten lassen, er könne eine gewisse Anzahl derselben unter seinen Schutz nehmen: fünf weiss ich zuverlässig, dass sie bey ihm aufgezeichnet sind. Ein Gegenstand, welchen der Fürst, wie ich vermuthe, niemals zugeben werde.

LIX.

Schilling către Thugut; Iași, 28 Novembre 1797.

....Es war eben am Posttage, und hatte nicht hinlänglich Zeit mich eines Sichereren zu erkundigen; aber nunmehr weiss ich zuverlässlich, dass der Graf Dvietz nicht als Gesandter, wie ausgesprengt worden, sondern in geheimen politischen Angelegenheiten von Sr Majestät dem König aus Preussen nach Constantinopel gesendet wird. Der türkische Gesandte in Berlin hat gedachten Grafen von Dvietz ganz besonders dem Fürsten anempfohlen und ersuchet, der Fürst wolle wegen Fortsetzung seiner Reise bis Constantinopel Sorge tragen; diesen Abend wird der Graf allhier erwartet.

Die gelinde Witterung hält noch immer an, und gestern Abends, um 10 Uhr, 14 Minuten, setzte uns ein zweimal nach einander mit etwas unterirdischen Getöse vermischtes Erdstossen in eini-

gen Schröcken. Der Himmel war heiter, die Luft stille, der Mond mit rother Luft umgeben, und gegenüber dem Monde stand ein Cometstern in der Art einer langlichten Säule, so wie feuriges Antlitz hatte. Das Erdböben kam von Aufgang der Sonne, und hat keinen Schaden zugefüget.

LX.

Schilling către Thugut; Iași, 1-iu Decembre 1797.

Ich hab die Ehre E. Ex. zu unterlegen dass der preussische Graf Dwietz, so schreibt er sich eigentlich, mit dem Grafen von Bellevald, zwey Secretairs, einem Kammerdiener und drey Bedienten, den 29-ten des Monats allhier angekommen. Der Fürst schickte ihm bis auf die erste Post seinen eigenen sechsspännigen Wagen entgegen und logirte ihn sammt seinem Gefolge bey seinem Grosspostelnick Romano ein. Gestern frühe wurden diese Fremde mit der fürstlichen Equipage und einigen Zschohadaren zum Fürsten geführet: die Unterredung dauerte bey drey Viertel Stund und Abends waren die erste Bujaeren von des Fürstens Gefolge bey ihnen in Gesellschaft. Ihre fernere Reise, welche sie den 4-ten des Monats antretten sollen, nehmen sie über Bukurest nach Constantinopel.

Soeben befindet sich hier einer der pohlnischer Ruhestörer, so sich für einen Oberst-Lieutenant ausgibt, Namens Przyschihovskj. Ich wollte dem Fürsten auf der Stelle um dessen Abschaffung von hier ersuchen; allein er ging zu dem französischen Vice-Consul Parent, erhielt von ihm die Protection und legte die dreyfarbige Cocarde auf, um allen Weitläufigkeiten auszuweichen. So überginge diese ganze Handlung mit Stillschweigen.

Eben kommt der preussische Graf Bellevald zu mir und ersuchte mich, wenn von nachstehenden Namen, als Graf und Cavaliere de Dwitz-Borislan, Miracz, Bellevald, Gaspari und H. Melchior Dvatlin (?) und Carl Robert, Briefe auf die Post kommen, dieselbe nach Constantinople zu schicken. Mir scheint nur etwas auffallend, das zwey reisende Grafen für fünf Grafen Briefe abnehmen.

LXI.

Schilling către Thugut; Iaşi, 22 Decembre 1797.

Ich habe die Ehre E. Ex. ergebenst zu unterlegen, dass durch einen den 11-ten des Monats eingelangten Pforten-Ferman dem Fürsten der Auftrag zugekommen, unverweilt 450 Stück Artiglerie-Pferd zu stellen, eine hinlängliche Menge, ohne Bestimmung, mit Ochsen bespannte Wägen in Bereitschaft zu halten und zehn Tausend Centner Zwibbach backen zu lassen.

Dieser unverhoffte Befehl setzte die hiesigen Bojären in nicht geringe Bestürtzung, weil der Ferman förmlich wie eine Kriegserklärung lautete, folglich diese Forderung für den Vorboten einer grösseren und beträchtlicheren in Hinkunft anzusehen seye. Hiebey liess sich der Fürst gegen einige der angesehensten Bojären einzeln verlauten: dass wegen den an die Armee, so unter Commando des Capitan-Pascha gegen den Rebellen Baschvanschioglu ziehet, abzuliefernde Naturalien nächstens ein zweyter Ferman zu erwarten seye.

Die türkische Flottillie, so von drey Linienschiffen begleitet wird, soll mit Ende Jenner, heisst es, in Gallaz erscheinen; welches wohl nicht geschehen wird, indem bekannt ist, das Schwarze Meer in den Monaten Jenner und Februar unschiffbar ist: folglich, wird diese Flottille erst im Monat April erscheinen.

Dieser Nachricht zu Folge, schickte der russ. General-Consul von Severin den 19-ten des Monats den seit drey Monat hier anwesenden Dolmetsch Frankini mit der Post nach Galaz, um, wie ich vernohmen, von da nach Sulina zu fahren und zu sehen ob von türckischer Seite bey dem Ausfluss der Donau nicht etwan an Errichtung einiger Batterien gearbeitet, oder Materialien zugeführet werden.

Durch einen von Bender angekommenen Tartarn erhilt der Fürst von dem Hassan-Pascha die Nachricht, dass er binnen 15 Tägen mit seinem Gefolge, so aus 500 Köpf bestehen soll, hier eintreffen und sodann über Fokschan nach Silistria, allwo er zum Commandanten bestimmt ist, seinen Weg nehmen werde. Ich vernehme aber von guter Hand, dass auch ein Korp Tartarn um Bender und der dasigen Tartarei versamlet wird, welches

sich mit dem Corp des Hassan-Pascha. so er in Silistria übernehmen (es soll das Corp seyn, welches der neue Fürst von der Wallachey mit sich bringet und in 5.000 Mann bestehen), vereinigen wird; dieser Pascha soll alsdann mit dieser Armee von Seite der Wallachey gegen den Rebellen ziehen und ihm den Rückzug über die Donau abschneiden.

Ungeacht in der Moldau an allen Bedürfnissen für Mensch und Vieh der grösste Mangel ist, ohne Rücksicht dass seit sechs Monaten in der halben Moldau die Pest herrschet, so ordnete der Fürst dennoch eine doppelte Abgabe für dieses Jahr, mit dem scharfen Befehl an: diese Abgabe auf das Geschwindeste mit aller Strenge einzutreiben.

Die Pest ist in einigen Bezirken abnehmend, in einigen hingegen in dem nemlichen Grade anhaltend; allhier in der Stadt hingegen, haben sich neuerdings, seit acht Täge, sechs neue Pestfälle ereignet, und dieserwegen die Bojären ihre Häuser gesperret.

LXII.

Schilling către Thugut; Iaşi, 26 Decembre 1797.

Ich habe die Ehre E. Ex. zu unterlegen, dass unter 29 November laufenden Jahres das k. k. bukoviner Kreisamt die Anzeige machte, es sollen sich, laut abschriftlichen Beilage, einige polnische Insurgenten bereits zu Tarnovska, nahe an der k. k. Gränze, wieder einfinden und eine grössere Anzahl im Anzuge seyn. Dieser Anzeige zu Folge, ging ich unverweilt zu dem Fürsten und ersuchte ihn um die Verweisung dieser Pohlen von der Gränze, wenn sie sich nach der gemachten Anzeige allda in Ternovska befinden sollen. Der Fürst war so geneigt noch am nemlichen Tage einen eigenen Expressen an den Ispravnick mit dem Befehle zu schicken, sämtlich diese Pohlen sicher hieher zu schicken.

Den 23-ten des Monats sagte mir der Fürst, es seye, vermög ihme von dem Ispravnik unterlegten Bericht, nur ein pohlnischer Obristlieutenant, Nahmens Krenitzki, mit seinem Bedienten, so einen russisch kaiserl. Pass vorzeigte, allda; welchen der Ispravnik, ungeachtet seines Passes, dennoch hieher zu reisen zwang. Nach der Ankunft gedachten Krenitzki allhier, beschwerte sich

der russisch kaisl. General-Consul von Severin bey dem Fürsten, dass die russ. kais. Pässe von dem Ispravnik nicht respectiret worden! Allein der Fürst antwortete: der Ispravnik habe die Befehle von ihm, keinen pohlnischen Officier den Aufenthalt an der k. k. Gränze zu gestatten. Indessen vernehme, der Fürst habe den General-Consul ersuchet, gedachten Krenitzki, so bald er seine Geschäfte beendiget, zurückzusenden.

Gestern, den 25-ten, erhilt der Fürst durch einen Tartarn von dem Hassan-Pascha aus Bender die Nachricht, dass die Rebellen bey Rustschuck mit Verlust zurückgeschlagen worden, und ihm der wiederholte Befehl von der Pforte zugekommen, unverweilt nach Silistrien zu gehen. Dahero wurden auch von dem Fürsten alsogleich wegen dem Durchmarsch dieses Pascha durch die Moldau die Befehle wegen den zu treffenden Vorkehrungen an die Ispravniks ertheilet.

Gestern, den 25-ten des Monats, soll der neue Fürst der Wallachey von Constantinopel abgehen und seinen Weg über Bassartsi, Matschin, Galaz, Fokschan nach Bukarest nehmen; eben diesen Weg nimt Ipsylanti zu seiner Rückkehr nach Constantinopel. Nur stehet zu befürchten dass diese beide Fürsten auf ihrer Reise bey Bassartschi von dem innigsten Freund und Allirten des Baschvanschioglu, Nahmens Issoglu, so allda mit einem Corp von 8.000 Mann stehen soll, gefangen genohmen werden können; dann, laut Nachrichten von Galaz, heisst es, dass sich dieser Issoglu gegen Matschin an die Donau ziehen und die Passage jenseits der Donau bey Galaz zu sperren trachten solle.

Heute habe von des Fürsten Secretair vernohmen, dass von Seite der Pforte zwey Türken zu dem Baschvanschioglu, um mit ihm einen Vergleich zu Stande zu bringen, abgeordnet worden; diese Abgeordneten sollen mit so billigen als annehmbaren Vorschlägen von der Pforte versehen seyn, dass die beste Hoffnung zu einer Ausgleichung mit diesem Rebellen vorhanden seye....

[În legătură cu acest raport e anexa următoare:

Informație către Căpitanul Bucovinei; Iași, 29 Novembre 1797.

Ich mache über einige eben heute in Erfahrung gebrachten Nachrichten hiemit die Anzeige. Diesemnach sollen sich die Poh-

len wiederhohlt jenseits in der Moldau gezeigt haben. Dieses hat mir mein eigener, auf meinem in der Moldau liegenden Gut domizilirende in Gegenwart eines Gefreiten bestättiget, auch mit Jurament ferners versichert: dass er ihrer sieben an der Zahl schon zu Ternauka bei der dortigen Wittwe Frau Zoitza Potloczasa und nebstbei einen von den Grossen und seine zwei Bedienten, mit welchen er auch gesprochen haben soll, mit eigenen Augen gesehen hat, und dass diese Pohlen zu ihm gesagt haben: dass viele Pohlen, und zwar bewaffnet, schon auf dem Weg sind.]

LXIII.

Schilling către Thugut; Iaşi, 29 Decembre 1797.

.... Den 27 dieses Monats erhielt der Fürst durch einen Vizir-Tartar die Nachricht, dass der abgegangene Nazir von Braila, von dessen Abreise Euer Ex. unterm 12. dieses Monats die Meldung zu machen die Ehre hatte, zum Capitschi Bascha in Braila ernannt worden, und seine Rückreise nach seinem Bestimmungsort ungesäumt antreten müsse.

Heute, als ich im Geschäfte bei dem Fürsten war, sagte er dass der Pascha von Hotin als Comandant nach Braila ernannt seye, und ihn binnen 10 Tägen erwarte; an dessen Stelle aber kein anderer ernannt seye. Der Hassan-Pascha von Bender hingegen, so als Commandant nach Silistria bestimmt war, bleibet indessen allda.

Den 27 dieses Monats, besuchte mich zum erstenmal der französische Viceconsul Parant. Beim Empfang sagte er: «ich mache keine diplomatische Visite, denn ich hab von dem Gesandten in Constantinopel noch nicht die Ratification vou dem zwischen Seiner Majestät dem Kaiser und der französischen Republique geschlossenen Frieden erhalten», sondern besuche mich als Freund, und bat mich, seine Correspondenz nach Frankreich und Constantinopel zu besorgen: welches ihm mit aller Bereitwilligkeit versprache. Diese seine erste Freundschaftsvisite werde ihm ebenfalls diese Täge auf gleiche Art erwiedern.

LXIV.

Schilling către Cancelaria Curții; 15 Maiŭ 1798.

E. Ex. Vor 16 Tägen fragte mich der Fürst, da ich wegen den Juden Moises Selig Berl auf meinen hierüber abgestatteten Bericht noch keine Antwort erhalte; ich antwortete, dass ich dieselbe mit diesem Curier erwarte. Nun fieng der Fürst ganz betroffen an: «ich war zwar allzeit bereit, den Herrn Internuntius in jedem Falle zu befriedigen, und würde mir niemals der Gedanke kommen, den Herrn Internuncius, einen so würdigen Minister, und meinen alten Freund, wegen einer so kleinen Angelegenheit zu disgustiren». Nun fiel ich ihm in die Rede: der Fürst solle einen Beweis hievon geben und die in jedem Betracht, sowohl billig, als mässige anverlangte Bestrafung an dem Ispravnik unverweilt vollziehen lassen; widrigenfalls, könne ihn versicheren, dass eine fernere Verweigerung ihm keinen geringen Verdruss verursachen dürfte. Hierauf endigte der Fürst mit diesen Worten: «Wir wollen die Antwort des Herrn Internuntius abwarten», und bis dahin ersuche er mich, wegen der Bestrafung in Geduld zu stehen. Auf diese Art möge ich E. Ex. meinen Bericht abstatten, und er wolle das Nämliche an seine Agenten schreiben. Indessen versprach mir der Fürst, sobald ich von E. Ex. die Antwort auf meinem hierüber unterlegten Bericht erhalten werde, die anverlangte Bestrafung zu leisten; nur solle ich in diesem Bericht noch keine Meldung hievon machen.

Hierauf erzählte mir der Fürst, er habe vernohmen, dass von kaiserlicher Seite ein sicherer Michalacki aus Czernowitz wegen Verkauf sämtlicher Religionsfondsgüter, um mit einigen Bojären in Unterhandlung zu treten, geschickt worden seye; welches er jedoch nicht glauben könne, indem doch wegen ein' derlei vorzunehmenden Verkauf erstlich die beiderseitige Höfe übereinskommen werden und er als regierender Fürst sowol, als wie auch die Agentie, von dieser getroffenen Uebereinkunft verständiget werden würden. Nun fragte er mich, ob ich hievon keine Wissenschaft hätte; ich antwortete, dass ich nichts davon wisse, und führte zum Beweis an, dass erst jüngst das hohe

ost-galizische Landesgubernium, nachdem dass fürstliche Departement wegen einer von dem Hettmann Kostaky Gyka angegebenen Gränzstreitigkeit der Religionsfondsgüter Teterschen und Stubieni um die Abschickung eines Bevollmächtigten ad faciem loci bis Ende April laufenden Jahres angesucht, um eine dreimonatliche Terminsverlängerung ersuchet und auch zugestanden worden seye. Nun, sagte der Fürst, ich möchte von dieser Unterredung keinen Gebranch machen; indessen habe in Erfahrung gebracht, dass sämtliche Religionsfondsgüter um 900 Beutel verkauft worden, die Kaufer sollen seyn: Vestiar Jordaki Balsch, sein Bruder Constantiu Balsch, Vestiar Rosnovan, Hettmann Jordaki Gyka, und der Handelsmann Theodori Mustaza; auch soll ein Theil dieser Bezahlung schon entrichtet worden sein; nun erwartet diese Gesellschaft nur einen grossherrlichen Ferman hierüber, wo sie sodann, wie ich vernehme, abermals einige dieser Güter verkaufen, und der Gewinn, welcher fast ein Drittel des Ankaufes betraget, unter ihnen getheilet werden.

LXV.

Schilling către Thugut; Iași, 22 Maiŭ 1798.

Ich habe die Ehre Euer Ex. die Meldung zu machen, dass, soviel ich in Erfahrung bringen können, nach der Abreise des fürstlichen Agenten, Namens Trecourt, von Wien, im Monat April laufenden Jahres, der bevollmächtigte Minister von der Republik Ragusa, Graf Dayale, die fürstliche Correspondenz besorgen solle, und laufen die Correspondenzbriefe mit der gewöhnlichen Post unter Aufschrift: «A Monsieur le Hettmann George Riso, à Jassi» zweimal in der Woche ein.

Da das Gerücht wegen den an einige hiesige der ersten Bojären verkauft sein sollende Religionsfondgüter allgemeiner wird, so entstehen auch unter den Bojären, zweifelsohne aus Haabsucht. ihrer Haupttugend, mehrere Gegenfaktionen, welche durch Günstlinge des Fürstens den Verkauf dieser Güter zu annulliren suchen; der Fürst soll sich auch geäusseret haben, dass, wenn wirklich ihm ein grossherrlicher Ferman wegen den gemachten Verkauf zukommen solle, er dennoch nach den bestehenden Landesgesätzen diesen Verkauf publiciren lassen werde, damit

jeder Unterthan, so etwan auf ein oder anderen Gutsantheil Anspruch zu machen glaubt, sein vermeintes Recht suchen könne. Mir scheint jedoch, E. Ex., dass die ganze Äusserung des Fürstens den Endzweck in der verblümten List habe, auch seinen Antheil dabei zu gewinnen; denn ich bin versichert, dass, wenn die Bestättigung des gemachten Verkaufes durch einen grossherrlichen Ferman ankommt, der Fürst durch einige Tausend Piaster von den Käufern ganz leicht zum Schweigen gebracht werden wird.

Gestern erhielt der Fürst durch einen Tartarn von dem Capitan-Pascha die Nachricht dass sich die unter seinem Commando stehende Armee der Festung Viddin nähert, und die Beendigung der Viddiner Unruhen in Bälde ihm zu benachrichtigen hoffet; den 20-ten dieses Monats, schickte der Fürst an den Capitan-Pascha, um ihm seine Verehrung und Hochachtung zu bezeigen, vier sechsspännige Züge, samt seinen Gala-Wagen, durch den Aga Namens Skanavj nach Rustschuck ab.

Da sich seit vier Wochen mehrere Räuber in den Bezirken Dorohoj, Niams und Bacias gezeiget, und für Reisende die Strassen sehr unsicher geworden, so gab der Fürst die scharfeste Befehle, eine allgemeine Jagd auf diese Räuber zu machen, und wurden auch schon fünf derselben, samt einem Kopf, so zur Schau ausgestellet worden, eingebracht.

Nicht genug, Euer Ex., dass, wegen Mangel hinlänglichen Regens, ein nicht zu fruchtbares Jahr zu hoffen ist, sondern es kommt noch die traurige Nachricht hinzu, dass in dem Faltschier Bezirk eine Menge Heuschrecken ausgebrochen, so sich bis nun im Schilfrohr aufhalten, und daher eine grosse Verheerung in den Feldfrüchten zu befurchten seye.

LXVI.

Schilling către Thugut; Iaşi, 5 Iunie 1798.

Hoch und Wohlgeborner Gebietendester Herr! Euer Excellenz! Ich habe die Ehre ergebenst zu unterlegen, dass, den dritten dieses Monats, der Fürst von dem Capitan-Pascha die Nachricht erhalten, dass er die Festung Viddin ganz eingeschlossen haltet und die Eroberung derselben in Bälde hoffet; diese Nachricht

erzählte der Fürst in Gegenwart der versammleten Bojären, mit dem Beysatz, dass binnen 14 Tägen gegen Bezahlung, — welche leider meistens mit Worten erfolget, fünfzehn Tausend Schaaf zur Armee geschicket werden müssen. Hiebey hab ich auch vernohmen, dass der Capitan-Pascha mit dem von dem Fürsten überschickten Geschenk, bestehend in vier sechsspännigen Wagen, nicht zufrieden war. Um ihn also zu befriedigen, überschickte ihm der Fürst, den 1-ten dieses, hundert fünfzig Beutel in klingender Münze; auch vernehme von einer zuverlässigen Persohn, dass viele Baraken erbaut werden.

LXVII.

Schilling către Internunțiu; Iași, 10 Iunie 1798.

....Gestern, den 9-ten, klagten die Armenier Handelsleute Cajetan Czaikovsky und Valerian Agobschovits, dass die Mauthner für einige hundert Hornvieh, so sie in Russland eingekauft und durch die Moldau nur transito nach den k. k. Staaten zu treiben gedenken, die Mauthgebühr von ihnen abfordern. Ich ging sogleich zu dem Fürsten und erinnerte ihn dass am 8-ten August 1796 eben ein k. k. Unterthan, Namens Cajetan Tanovicz, 450 Stück Ochsen aus Russland durch die Moldau transito nach den k. k. Staaten getrieben habe und dazumal diese Frage, ob für ein derley transito die Mauthgebühr entrichtet werden müsste oder nicht, durch den Grossen Divan untersucht und entschieden worden, dass, da ebenfalls die fürstliche Punkte darüber sind und von keiner Zahlung Erwehnung machen, weder Mauth, noch Weidgebühr zu entrichten komme; dieser Anaphora zu Folge bezahlte gedachter Cajetan Tanovicz weder Mauth noch Weidgebühr für sein durch die Moldau transito getriebenes Vieh. Solte aber, fuhr ich weiters fort, dieses Hornvieh, über den vermög bestehenden fürstlichen Chrisoven festgesetzten Termin von zwey Monat in der Moldau bleiben, alsdann seyen die k. k. Handelsleute, wie sich der Fall mit dem Baron Capri derzeit ereignet, die Weidgebühr zu entrichten verbunden. Dieses Beweises ungeachtet, ersuchte der Fürst mich E. Ex. diesen Mauthgegenstand zu unterlegen und er wolle ein Gleiches an den Reis-Effendi schreiben; wo sodann die beyden Ministers sich

hierüber einverstehen werden. Da dieser Mautgegenstand schon einmal auf Befehl des Fürstens in Gegenwart des Grossen Divans aus der beiliegenden Anaphora erhellet nach den Landes-Gebräuchen untersuchet worden und nach selben befunden worden, dass für derlei transito keine Maut zu entrichten seye, so scheint mir der Fürst hätte hiervon keine Meldung machen sollen, indem hiedurch seine Verordnungen das Vertrauen verlieren könnten. Indessen habe mit aller Standhaftigkeit erwirket, dass die Kaufleuthe ungehindert ohne Mauthentrichtung mit ihrem Hornvieh durch die Moldau nach den k. k. Staaten ziehen können.

LXVIII.

Schilling către Thugut; Iași, 23 Iulie 1798.

Ich hab die Ehre E. Ex. unterthänigst zu unterlegen, dass, den 20-ten des Monats, der Fürst von dem Capitan-Pascha die unangenehme Waisung erhalten, vier hundert Beutl zum Bedürfniss der Armee zu schicken. Nun hat er, mit Inbegriff dieser Summe, ein tausend zwey hundert Beutel gegeben, und es scheint dass die Pforte dem Fürsten eines Theils seines in drey Jahren erworbenen Reichthums, so auf elf Milionen Piaster geschätzt wird, nach und nach entledigen wolle.

Da in diesem Frühjahr die Auswanderung von der russischen Gränze nach der Moldau sehr stark gewesen und die Auslieferung, auf Ansuchen des Generalkonsulats, sehr wenig bewirket worden, welches jedoch nicht zu bewundern ist, indem die Ispravniks, welchen die von den Konsulaten der Regierung übergebene Listen dieser Flüchtlinge eingesendet werden, die ersten Verhehler sind, so hat der Fürst gestern einen Pforten-Befehl erhalten, kraft welchen diese Flüchtlinge durch eigene Leute im Lande von dem Generalconsulat aufgesuchet werden sollen.

LXIX.

Schilling catre Thugut; Iași, 27 Iulie 1798.

Ich hab die Ehre E. Ex. unterthänigst zu unterlegen, dass mich gestern der Fürst ämtlich ersuchet, dem hohen ostgalizischen Landesgubernium zu communiciren, wie dass er, Fürst, vernohmen,

dass die in der Moldau liegende Religionsfondgüter allda verkauft worden seyen, ein welches traktatwidriges Verfahren niemals von einem Hohem Landesgubernium vermuthen könne, indem hochdemselben nur zu wohl bekannt seyn wird, dass er, als regierender Fürst, einen derley im Auslande gepflohenen Verkauf niemals anerkennen könne; verspreche hingegen dass, sobald er von der Hohen Pforte den Befehl diese geistliche Güter zu verkaufen erhalten, werde mit aller Aufrichtigkeit und ihm schuldigen Pflicht den Verkauf vornehmen und das Gubernium zuversicherlich keinen Schaden leiden werde.

E. Ex. Dieses sind die eigentliche Worte, so mir der Fürst gesagt hat. So viel mir aber bewusst ist, so haben die Bojaren dem Fürsten wegen diesem geschehen seyn sollenden Verkauf, vorgestellet, dass diese Güter von ihren Familien als geistliche Stiftungen für die verstorbenen Seelen, moldauisch *Danie*, an die Klöster abgetretten worden, und, da diese Güter nun verkauft werden sollen, so hätten sie, die Familien, nach den bestehenden Landesgesetzen das Vorrecht dieselbe an sich zu erkaufen.

LXX.

Schilling către Thugut; Iași, 9 August 1798.

Ich habe die Ehre E. Ex. unterthänigst zu unterlegen dass von Seiten des Herzer Ispravniks dem Fürsten die Anzeige gemacht worden dass jenseits, an der Bucoviner Gränze, ein breiter und tiefer Graben, wobey tausend Menschen arbeiten, aufgeworfen worden, dem Fürsten hingegen, wie ich vernohmen, die Aufwerfung dieses Grabens verdächtig seyn solle; dahero habe um eine Erörterung das hohe ostgalizische Landesgubernium hierüber ersuchet. Sollte mich jedoch der Fürst, bevor ich diese Erörtherung erhalte, wegen Aufwerfung dieses Grabens fragen, so glaube ihm zur Antwort ertheilen zu müssen; dass dieser Graben in keiner andern Absicht als zur Sicherheit der beyderseitigen Gränze aufgeworfen werde.

Unterm 23 vorigen Monats, sub No. 18, hatte ebenfalls E. Ex. zu unterlegen die Ehre, dass, vermög eingelangten Pfortenferman, die Deserteurs durch eigene Leute von dem russischen General-

Konsulat aufgesuchet werden können; allein ich hatte Gelegenheit die Übersetzung dieses Fermans zu lesen, und ersahe dass der Fürst, kraft dieses Fermans, die Deserteurs im Lande eingefangen und dem russischen Konsulat übergeben, nicht aber durch eigene Leute von dem Konsulat aufgesucht werden können. Der Fürst gab auch sogleich an alle Ispravnik die schärfeste Befehle, sowohl russische, wie auch kaiserliche Ausreisser, unter Strafe einer Verhehlung, einzufangen und hieher zu schicken; allein ich habe wenig Vertrauen auf derlei Befehle, weil ich weiss dass sie einmal befolget werden und hernach, wie vorhin, in Vergessenheit kommen. Welches ich auch mit aller Aufrichtigkeit dem Fürsten sagte. Indessen habe abermals sechs Deserteurs eingebracht, und werden sie übermorgen an das bukowiner Gränzkommando abschicken.

Den 5-ten des Monats, langte der gewöhnliche russische Courier von Constantinopel über Bukarest hier an, und es verbreitete sich das Gerücht dass, laut einem Schreiben von Widdin, die Franzosen, sobald Buonaparte die Inseln Candia und Cipern republicanisiret haben wird, von der Seite von Corfu ein Aufstand gegen Bosnien und hernach gegen Servien von ihnen angezettelt werden solte, und alsdann soll Baschvanoglu, einverstanden mit diesem Plan der Franzosen, gemeinschaftlich vorrücken. So unwahrscheinlich bis nun dieses Gerücht zu sein scheint, so glaube ich doch E. Ex. meine Meldung machen zu müssen.

Durch einen von Constantinopel den 6-ten des Monats eingetroffenen Courier, erhielt der Fürst den Auftrag unverzüglich 3.000 Killo Gersten und Frucht zur Armee des Capitan-Pascha abschicken zu lassen.

LXXI.

Schilling către Thugut; Iași, 19 Octombre 1798.

Ich habe die Ehre E. Ex. zu unterlegen, dass dem Fürsten von seinen Agenten aus Constantinopel geschrieben worden, dass zu seiner Bestättigung in dem Fürstenthum siebenhundert Beutel nöthig wären; welche Summa auch der Fürst durch den hiesigen Handelsmann Andrea Paoli gestern übermachen liess. Demungeachtet wird Alles, was zu des Fürstens Abreise nöthig

ist, in Bereitschaft gesetzet; vermuthlich weil er dennoch im Verdacht stehe, nach einer kurzen Zeit abgesetzt zu werden. Um nun diese Summe auf das Geschwindeste einzutreiben, werden die schärfeste Befehle an sämmtliche Ispravniks ausgefertigt, die Winter-Contributionen mit aller Strenge einzutreiben, und auf diese Art dürfte der Fürst in Bälde diese Summa verdoppelt ersetzt sehen. Mit eben diesem Calarasch soll der Fürst die Nachricht erhalten haben dass, vermög einem grossherrlich gefasten Entschluss, keine russische Armee nach der Moldau marschiren solle.

LXXII.

Schilling către Thugut; Iași, 27 Novembre 1798.

Ich habe die Ehre E. Ex. zu unterlegen dass, eben beim Abschluss der Post, der Fürst die höchstwichtige Neuikeit von Konstantinopel erhalten dass, nach mehreren von den Arabern in Egypten wiederholten Angriffen gegen die französische Armee, denen Arabern, unter Anführung der dasigen Bejes und Mamaluken, nach einer hartnäckigen und verzweifelten Gegenwehr der Franzosen, gelungen habe, die ganze französische Armee, mit Inbegriff des commandirenden General Buonaparte, niedergehauen; der Kopf des Buonaparte und des ersteren Officiers wird in Constantinopel erwartet. Die Bejes haben sodann von Cairo abermals Besitz genohmen und Truppen nach Alexandria, Rossetta abgeschicket, um die allda in Besatzung liegende Franzosen ebenfalls zu vertilgen.

LXXIII.

Schilling către Thugut; Iași, 11 Decembre 1798.

Ich habe die Ehre E. Ex. zu unterlegen dass der Fürst, gemäss grossherrlichen Fermans, den Auftrag erhalten habe, zwanzig tausend Killo Frucht und zehn Tausend Stück Schaaf zur Armee nach Rustschuk abzuliefern, wie auch fünf hundert Beutel Geld als Kriegsbeisteuer zu schicken. Diesem Auftrag zu Folge, fertigte der Fürst einen seiner Bojären nach der Wallachey, um

allda diese Quantität Schaafe einzukaufen, wie auch Fuhrleute zu miethen, welche die Frucht aus den Magazinen von Galaz nach Rustschuk führen sollten: zu dieser ausserordentlichen Ausgabe wurden zweihundert Beutel bestimmt.

Den 17-ten dieses, kam der im Monat August laufenden Jahres von Wien mit inländischen Produkten auf der Donau nach Galaz abgegangene kaiserliche Unterthan Panajotti Condukli hier an. Nach seiner Aussage, wurde er bei Widdin eingehalten, zu dem Rebellen Paschvanoglu geführet, und von ihm befraget, was er für Waaren bei sich führe? ob er nicht Schwefel zu verkaufen habe? und wie viel deutsche Soldaten bei Orsova stehen? Welche erstere Frage Panajotti mit nein und die letztere mit Unwissen beantwortete. Nach diesen von Paschvanoglou gestelten Fragen, gab ihm Panajotti 3 lakirte Rohrsesseln, zwey Jagdhunde, zwey Kanarienvögel und zwey Flinten zum Geschenk. Welches Paschvanoglou mit Dank annahm und dem Panajotti zu Sicherheit einen Pass und zwey Arnauten zur Begleitung beigeben liess. Gedachter Condukli saget ferners aus, dass er in Widdin mit einem Pohlen, so türkisch gekleidet war, gesprochen habe und durch ihn erfahren dass sich bey drei Hundert dieser Pohlen alda befünden.

Gestern Abend erhielt der Fürst von dem Hassan-Pascha aus Bender die Nachricht das Buonaparte nicht in der Schlacht bei Cairo geblieben, sondern mit einigen Arabern und Franzosen sich nach Suez, am Rothen Meer, geflüchtet habe, wohin ihm auch die Bejes von Cairo durch ihre zahlreiche Cavalerie haben nachsetzen lassen, und schwerlich entkommen dürfte.

LXXIV.

Schilling către Thugut; Iași, 21 Decembre 1798.

.... Nun fangen auch die hiesigen Landes-Bojären an, ihre Güter besser zu benützen: es errichteten nämlich Einige in diesem Jahre Pothaschen-Siedereyen; so werden nun von mehreren Bojären, so Waldungen besitzen, derley Pothaschensiedereyen errichtet und, dürfte dieser neue Handel in der Folge, wenn anderst der Fürst keine Hindernisse, so jedoch nicht zu vermuthen ist, im Wege leget, von grosser Wichtigkeit werden. Ich

glaubte um so mehr E. Ex. meinen Bericht hievon unterlegen zu müssen, weil dieser neue Handel noch nicht bekannt ist; und bitte um Belehrung, ob nicht zum Besten des Staates etwas beizutragen wäre.

LXXV.

Schilling către Thugut; Iași, 13 Ianuar 1799.

In meinem jüngsten, unterm 21-ten vorigen Monats E. Ex. unterlegten Amtsbericht, hatte die Ehre die Meldung zu machen dass nunmehro einige Bojären Pothaschensiedereien angeleget haben, worüber auch der Fürst bis nun nicht entgegen war. Allein, da von mehreren Bezirken Klagschriften eingegangen, dass denen Bauern die von jeher freye Holzfählung in den Wäldern von den Gutseigenthümern verbotten worden und sie hiedurch einen grossen Schaden leiden, so befahl der Fürst zur Abhilfe dieser Beschwerden, dass der Grosse Divan hierüber sein schriftliches Gutachten geben solle. Dieses Gutachten gaben die Bojären nicht schriftlich, weil sie besorgten dass der Fürst auf die Ausfuhr des Pothaschen eine grosse Abgab, sowie auf die Einfuhr des Brandweins, legen könnte, wodurch sie in die Nothwendigkeit gesetzt werden dürften, die Potasche, um selbe ins Ausland verkaufen zu können, um einen geringen Preis zu verhandeln und der Nuzen dem Fürsten, nicht aber ihnen, zufallen könnte; sondern nur mit der mündlichen Äusserung, dass keine Pothaschenbrennerey im Lande bestehen und dem Landmann, wie vorhin, die freye Holzfählung erlaubet seyn solle. Indessen weiss ich zuverlässlich dass diejenige Bojären, so auf diese Pothaschenbrennnng grosse Kosten verwendet haben, tacite an des Fürsten älteren Sohn für jeden Brennkessel ein gewisses Quantum bezahlen und hiedurch die Erlaubniss haben Pothaschen in ihren Wäldern mit der Clausul, dass dem Landmanne die freye Holzfählung gestattet seyn solle, brennen zu können.

Die Kälte hält noch immer an, und werden täglich todte Menschen auf den Strassen gefunden. Eben diese Kälte und der mannshoch gefallene Schnee verursachen dass ich schon seit 15 Täge keine Post erhalten habe.

LXXVI.

Schilling către Thugut; Iaşĭ, 1-iŭ Februar 1799.

In meinem jüngsten Amtsbericht unterm 28-ten vorigen Monats, hatte die Ehre E. Ex. gehorsamst zu unterlegen, dass den 25-ten vorigen Monats ein von dem in Kaminiek eingetrofenen Feldmarschall-Lieutenant German hierdurch nach Constantinopel abgefertigter Feldjäger passirte, mit der Nachricht dass unter Commando gedachten Generals 11.000 Mann russische Truppen durch die Moldau nach der Wallachey marschieren und gegen den Rebellen Baschvanoglou auftretten sollen. Diese Nachricht gab mir auch der russ. kaiserl. General-Consul von Severin. Allein dieser Einmarsch dürfte wohl unterbleiben, dann vorgestern, als den 30-ten vorigen Monats, erhielt der Fürst abermals einen Courier von dem Capitan-Pascha, und der Fürst communicirte mir eben gestern, da ich in Amtsangelegenheiten bei ihm war, dass die Aussöhnung mit dem Baschvanoglou wirklich geschehen. Er schickt nämlich seinen Bruder und vier der vornehmsten Inwohner als Gaiseln nach Constantinopel, nimmt einen Pascha als Festungscommandanten an, und bleibt als Statthalter in Widdin. Bey dieser Gelegenheit beschänkte der Capitan-Pascha den Fürsten von der Wallachey mit drey kostbaren Dosen und einen mit Brillanten reich besetzten Hanschar, behängte in Gegenwart des Fürsten den ersten Dragoman von der Flotte mit einem Kaftan und die ersten zwölf Bojären mit Zobelpelze. Seine Abreise nach Ruschtschuk ist auf den 27 vorigen Monats festgesezt.

LXXVII.

Schilling către Internunţiu; Iaşĭ, 15 Februar 1799.

[Pentru o afacere de vamă cu Molahul din Akkerman. Despre *fumărit:]*

Vor fünf Jahren fiel es dem Fürsten Michael Suzzo ein, von denen Hausinhabern, wo k. k. Unterthanen wohnten, für ihre Gewölber Contribution abzunehmen; der Unterthan soll jedoch

unter Strafe von dem Hausinhaber nicht belästiget werden. Nun fingen die Hausinhaber ihre Gewölber um ein merkliches zu steigern an, etc. [Afacerea e expusă şi în rapoarte precedente.]

E. Ex. Hätte der Abstand nur einige Piaster betrofen, so wäre es mir ein Leichtes gewesen diesen Gegenstand zu berichtigen, allein der Aga, Namens Skanavic, ein berüchtigter Betrüger und schlechter Kerl, so vermög ihm von der fürstlichen Kammer übergebenen Contributions-Protokoll diese Steuer eintreibet und der fürstl. Kammer, laut Protokoll, im Baaren abliefern muss, das mehr Erpresste hingegen sein Gewinn ist, legte auf manches Gewölb, so 20 Piaster laut Protokoll zahlen sollte, 30, auch 40 Piaster, und sodann handelt er wie ein Mäckler mit denen Partheien.

Dieses ist die Last, so den Unterthanen in diesem Jahr aufgeleget wird. Da sie vor dem Krieg nicht bestanden, auch bis nun in der Wallachey kein Hausinhaber, wo k. k. Unterthanen wohnen, mit einer derley Abgabe belästiget ist, so bin ich der sicheren Hoffnung, dass E. Ex. diese Neckereyen, wo nicht ganz aufheben, wenigstens aber in eine Ordnung bringen werden.

LXXVIII.

Schilling către Thugut; Iaşi, 10 Mart 1799.

In Betref der von einigen Bojären errichteten Potaschesiedereyen, bin ich bis nun ausser Stand E. Ex. einen zuverlässlichen Bericht zu unterlegen, weil der Fürst dieselbe ganz unvermuthet eingestellet hat. Die Ursachen hiezu waren folgende:

Der Fürst sah die Errichtung einiger Fabriquen inländischer Producten mit neidischen Augen, weil sie seiner Schatzkammer keinen Nutzen brachten; um also die Sache vor sein Tribunal zu bringen, so stellte er durch vertraute Diener an, dass die Landleute wegen den Verbot der bis nun bestandenen Holzfahlung in den Wäldern, wo diese Potaschensiedereyen angeleget worden, klagen sollten.

Auf diese von den Landleuten dem Fürsten unterlegte Klagschriften, liess er die Bojären beym Erzbischof zusammentretten und verlangte dass sie über den Vortheil oder Schaden, der Möglich- oder Unmöglichkeit der Potaschensiedereyen ihr schrift-

liches Gutachten geben sollen. Die Bojären, welche die geheime Triebfeder des Fürsten merkten und befürchteten dass der Fürst, wie mit dem Brandwein, ein Monopolium ausüben und sie sodann keinen Nuzen ziehen würden, massen der Fürst für jeden Sied-Kessel alljährlich ein Quantum verlangen, dann auf jeden Centner Potaschen-Ausfuhr eine hohe Maut auflegen würde, fanden es einstimmig für rathsam, ihr Gutachten nicht schriftlich, sondern nur mündlich zu geben, dass nämlich diese Potaschesiedereyen dem Lande schädlich seyen und verboten werden sollten.

Da nun der Fürst durch dieses mündliche Gutachten der Bojären seine oekonomische Absichten vereitelt sahe, so schickte er seine Chohadars mit dem gemessensten Befehl aus, sämmtliche Pothaschesiedereyen niederzureissen und aufzuheben. Dem ungeachtet, legte er der Pforte diesen Gegenstand vor, und erwartet einen Ferman, welchen er zweifelsohne durch einige Beutel Geld erwirken und zum Vortheil seiner Schatzkammer ausfallen wird. Im vorigen Jahre wurde der Centner Potasche hier in loco per 9 fr. rein bezahlt und meistens von kaiserlichen Handelsjuden bei Suczava oder Czernowicz durch die Buccowina ins Ausland nach Danzig verführet; die Quantität war hingegen sehr klein, dann es bestand im ganzen Lande nur eine Potaschensiederey; wo, im Gegentheil, einsehend die Bojären den grossen Nuzen hieraus, in diesem Jahr mehr dann 30 dieser Potaschesiedereyen angeleget haben. So bald nun von Constantinopel der Ferman an den Fürsten einlanget, so werde E. Ex. meinen ausführlichen Bericht hierüber zu unterlegen nicht ermangeln.

LXXIX.

Schilling către Thugut; Iaşi, 22 Mart 1799.

Ich habe die Ehre E. Ex. zu unterlegen, dass, vermög einen diesen Morgen von Constantinopel angelangten Pfortenferman, der Fürst Alexander Kalimak seiner Würde entsetzt und der erste Pfortendolmetsch, Alexander Ypsilanti, zum Fürsten der Moldau ernannt worden seye.

Der hierüber erlassene Ferman ist voll mit Lobeserhebungen,

und es heisst in diesem, unter Anderen, dass, nachdem der Fürst Alterswegen um die Entlassung angesucht, so habe die hohe Pforte, wenngleich ungern, aus dem Umstand eingewilliget, weil der Fürst wegen schwacher Gesundheit diese Würde ferners begleiten zu können sich ausser Stand fühle; demungeachtet, könne die Pforte nicht umhin, ihre Zufriedenheit über die treugeleistete Dienste bezeigen und erwartet ihn in Constantinopel mit offenen Armen, um ihm die Belohnung zu ertheilen, die Früchte seiner Bemühung zu geniessen und unter dem Schutz der glänzenden Pforte friedlich zu leben [1].

Den 18-ten dieses Monat verstarb an der Folgen einer Lungen-Entzündung, nach einem neuntägigen Krankenlager, der russische kaiserliche General-Consul von Severin, im 48 Jahre seines Alters.

LXXX.

Schilling către Herbert; Iași, 27 Mart 1799.

[Afacerea de la Akkerman.]

Eben diesen Morgen trafen gedachte Handelsjuden mit einem Transport von 48 Fässern verschiedener Waaren, im Werthe von einmalhundert Tausend Kaiser-Gulden, hier ein, und nehmen mit selben, wie im verflossenen Jahre, ihren Weg über Ackerman nach Odessa. Ich werde sie dahero mit den nöthigen Transitobolleten und Pässen versehen und, ihrem Ansuchen gemäss, den Agentietranslator mit einem Schreiben an den Hassan-Pascha in Bender abschicken. Ich finde es selbst derzeit für nothwendig, weil der Fürst abgesetzt ist, und nun das von ihm versprochene Empfehlungsschreiben an gedachten Pascha nicht erhalten kann. Den Erfolg hievon werde, sobald dieser Handelsjude zurückkommt, zu unterlegen nicht ermangeln.

In Betref der beigelegten, von den Gebrüdern Paskaloviz überreichten Bittschrift, dass von ihnen nemlich für ihre zu Botuschan und Jassi erbauten eigenthümlichen Magazinen der Fumerit erpresset worden, wie auch die doppelte Maut, so die

[1] Actul se află, într'o traducere grecească, între cele interne, ce formează o altă despărțire a lucrării.

moldauischen Beamten für ihre von Constantinopel alhier Landes eingeführte Waaren, der türkischen Teskeres ungeachtet, abzunehmen sich beigehen lassen, habe die Ehre E. Ex. in Rücksicht des ersten Punktes gehorsamst zu unterlegen, dass mir der Fürst zu verschiedenen Malen hievon Erwehnung gemacht, dass diese Armenier, welche vor dem Krieg türkische Unterthanen waren und in diesem letzten Türkenkrieg kaiserliche geworden, ganz tractatwidrig sich Häuser und Gewölber mit offenen Buden bauen, und er werde seinen Ispravniken Befehle ertheilen, dass diese Gewölber verkauft werden sollen. Ich liess mich jedoch durch diese Schreckwörter nicht irre führen, sondern suchte den Fürsten durch freundschaftliche Wege von der Vollziehung dieses Befehls abstehen zu machen, und es wurde auch bis nun kein kaiserlicher Unterthan in seinen eigenthümlichen Besitzungen beunruhiget; ich glaube hievon genug Beweis gegeben zu haben, wie im Monat August vorigen Jahres der grossherrliche Ferman eingelanget, wovon in meinem Amtsberichte unterm 25 August, No. 16, die deutsche Übersetzung dieses Fermans beilegte, dass nemlich kein Ausländer eigenthümliche Besitzungen haben könne. Eben dazumal war es, dass der Ispravnik, *ut aliquid dixisse videatur*, dem Paskalovics in Botuschan auf fürstlichen Befehl angezeigt habe seine Gewölber zu verkaufen.

Die Errichtung des Fumarit, hingegen, war ich zu verhindern ausser Stand, dann der Fürst äusserte sich ganz in ernsthaften Tone: ich möchte ihm keine Erwehnung von jenen Unterthanen machen, welche eigenthümliche Besitzungen haben; «dann», fuhr er fort, «wenn diese Unterthanen für ihre eigene Buden die im Jahr einmal zu entrichtende Fumarit nicht bezahlen wollen, so sollen sie dieselbe verkaufen. Ich fordere das *ius soli*». Nach dieser gegebenen Äusserung, wollte nicht weiters in den Fürsten dringen, dann ich hatte keine Feste, worauf ich mich stützen konnte, weil, sowohl Paskalovicz in Botuschan, wie auch Mantsuk, in der Moldau eigenthümliche offene Buden haben und türkische Waaren alla minuta verkaufen.

Was hingegen die zweifache Mauthbezahlung betrift, ist es jederzeit meine erste Dienstspflicht gewesen, keine, auch nur die geringste, Übertretung der tractatmässsigen Freiheiten zuzugeben, und es kann kein Unterthan, so vom Auslande mit Waaren

nach der Moldau gekommen, Klage führen, jemals die doppelte Mauth bezahlt zu haben. Jene Unterthanen hingegen, so in der Türkey innländer Waare kauften und auch verzollten, musten bis nun alhier die Consummo-Mauth bezahlen. Wie viele fruchtlose Versuche wegen Abstellung dieser doppelten Mauthbezahlung seit 5 Jahren, sowohl unter der Regierung des Fürsten Suczo als wie auch des Fürsten Calimak, von der Agentie gemacht worden, wird E. Ex. noch aus denen Amstberichten in frischen Gedächtnis seyn. Es wurde aber dieser Gegenstand vieles debatirt, allein, weder Suczo, noch Calimach, standen von ihrer Forderung ab, dann beide Fürsten behaupteten das Recht zu haben, von allen innlandischen Waaren, ungeachtet der Teskeres, wenn sie in offenen Buden alla minuta verkauft werden, die Consumo-Mauth mit drey von Hundert abnehmen zu können. Ich bitte dahero E. Ex. mir die Weisung zu geben, wie ich mich bei dem neuen Fürsten wegen diesem Mauthgegenstand zu benehmen habe. Bis dahin hingegen, werde bei einem sich ergebenden derley Falle mit aller Standhaftigkeit zu behaupten trachten, dass keine zweite Mauth für schon einmal in dem türkischen Reiche verzollte innländischer Waaren zu entrichten seye, und meinen Bericht hierüber abstatten.

Da im verflossenen Jahre, bei Arretirung des franz. Vice-Consul Parant und seiner Kanzlisten und Sequestrirung aller ihrer Habseeligkeiten, einige kaiserl. Unterthanen an beide Forderungen zu machen hatten, so gab ich dem Fürsten die Lista dieser Forderungen, und ersuchte um Befriedigung; allein der Fürst gab mir zur Antwort, dass er von der Pforte die Befehle hiezu abwarten müsse. Da aber diese Befehle bis nun nicht eingelanget und die Gläubiger sich öfters anfragen, so bitte E. Ex., mich zu verständigen, welchen Bescheid ich ertheilen solle.

LXXXI.

Schilling către Thugut; Iaşĭ, 15 April 1799.

Künftigen Sonnabend, als den 20-ten, gehet der Fürst Kallimak mit seinem ganzen Gefolge, nach dem vor der Stadt liegenden Kloster Galata und wird nach dem griechischen Osterfeiertagen, als den 1-ten künftigen Monats, seine Reise nach Constantino-

pel antreten; ich befürchte nur dass dem Fürsten bei dem Durchzug durch die Moldau einiges Unheil von dem Landvolk bevorstehen dürfte, massen seit seiner Absetzung, wegen seinen ohne Menschengefühl ausgeübte Erpressungen, von allen Seiten häufige Klagschriften eingehen. Um nun das ausgesaugte Landvolk in etwas zu beruhigen, so wurde von dem Caimacan des regierenden Fürsten Ypsilanti im ganzen Lande kundgemacht, dass der Fürst das Landvolk von allen aussserordentlichen Abgaben verschonen und ihren misslichen Zustand auf alle mögliche Weise erleichteren werde. Den ersten Beweis gibt der Fürst bei dem gegenwärtigen Durchzug des Pascha nach Hotin, indem er befahl dass die sämmtliche Transportirung des Pascha auf seine eigene Unkösten, nicht aber, wie gewöhnlich, auf Kösten des Landes geschehen solle.

LXXXII.

Scarlat Callimachi către Hammer; Constantinopol, 16 August 1806.

[Copie d'une lettre du prince Charles Callimachi à l'Agent Impérial et Royal.]

La Sublime Porte ayant agréé la démission du prince Alexandre Mourousy et m'ayant accordé en même temps la faveur insigne de me destiner à le remplacer en qualité de prince de Moldavie, je m'empresse de vous en faire par la présente la communication amicale.

Le porteur de cette lettre est M^r le Postelnik de Negri, que j'ai nommé mon Caïmacam à Jassy, et à qui j'ai expressément enjoint d'avoir tous les égards qu'il doit à vos recommandations pour tout ce qui regarde les sujets de la Cour Impériale d'Autriche.

Je ne doute pas que dans toutes les occasions il ne s'impose le devoir de vous donner des preuves de son désir de vous être agréable. Je me flatte, Monsieur, que, de votre côté aussi, vous me ferez l'honneur de votre confiance et de votre estime et que vous me donnerez d'avance cette preuve des sentiments que je me crois autorisé à réclamer amicalement de votre part....

LXXXIII.

Hammer către Stadion; Iaşĭ, 30 August 1806.

In diesem Augenblick hat ein von Constantinopel in sechs Tagen angekommener Courier die Nachricht gebracht von der Absetzung des Herrn Fürsten Murusi und Jpsilandi, und Ernennung des Fürsten Callimachi und Suzzo an ihre Stelle.

Da der hiesige H. Fürst eine Staffette nach Czernovicz und von dort nach Wien expedirt, an H. Maxaris, so benütze ich diese Gelegenheit, E. Ex. in Eile diese Nachricht zu übermachen, welche den gänzlichen Verfall des russichen Credites bei der Pforte bestättiget.

Es ist fast nicht zu denken dass Russland dieser offenbaren Verletzung des pragmatischen Hatischerif von 1802, wodurch die Regierungszeit dieser Fürsten auf sieben Jahre festgesetzet ist, auch mit dem in der letzten Misshelligkeiten mit der Pforte bewiesenen Langmuthe zuschauen werde.

LXXXIV.

Hammer către Stadion; Iaşĭ, 31 August 1806.

Ich hatte kaum den in Abschrift folgenden unterth. Bericht gestern durch die von H. Fürsten unter dem Umschlag des Hauses Betly in Wien an H. Maxares gesandte Estaffette abgefertiget, als der französische Herr Resident zu mir kam, und in einem langen Besuche durch unverhohlene Äusserungen sein persönliches Missvergnügen über die Abrufung des Fürsteu zu erkennen gab. Er gestand zwar, auf meine ihm gemachten Bemerkungen, ein, dass, aus politichem Gesichtspunkte angesehen, diese Veränderung als ein entschiedener Schlag des emporsteigenden französischen Credites bei der Pforte ihn nicht anders als freuen köune, dass er aber persönlich damit höchst unzufrieden sey, weil er sich, laut seiner Instructionen, gar nicht auf diesen Schlag vorgesehen habe, und nun klar einsehe dass man

ihn mit der ganzen Sendung nach Jassy blos zum Besten gehabt habe *(qu'on l'avait joué)*.

Auf meine hierüber gemachten Anwürfe und Fragen, vertraute er mir dass in seinen Instructionen diese Sendung blos aus dem Grunde politisch wichtig dargestellet worden, weil Fürst Mouroussi persönlich ganz dem französischen Interesse ergeben sey. Die Entdeckung dass man ihn auf diese Weise blos habe zum Besten haben wollen, bestimmen ihn nun auf dem schon in seinem ersten Brief eingeschlagenen Tone in Betref seiner baldigen Abrufung fortzufahren, und in jedem Falle verspreche er sich eine kurze Dauer seines Elends, weil, entweder Russland zu Allem diesem doch zuletzt nicht schweigen und mit der Pforte in Krieg verwickelt werden wurde, wo dann natürlich seine Existenz, so wie die der beiden Fürstenthümer, eine andere Wendung bekommen musste, oder weil, in dem Falle dass der Friede wirklich ratificiret werden sollte und Alles ins alte Geleis zürückkäme, er gewiss nicht hier bleiben würde.

Das Resultat dieser Unterredung stimmet ganz überein: *Erstens*, mit meiner, noch von Constantinopel aus, über die Sendung Reinhards geäusserten und jüngst wiederholten Muthmassung dass Reinhards Posten ihm nicht sowohl als ein politisch wichtiger Platz, sondern vielmehr als ein Gnadenbrod gegeben worden sey.

Zweitens, mit der ebenfalls jüngst aus seinem Munde angeführten Versicherung, dass er in seinen ersten Berichten zugleich auf seine Zurückberufung hinarbeiten wolle. Wieviel hierinn Wahres und ob der Geist seines heutigen Amtsschreibens an den H. v. Rochefoucauld (das ich, aus Ermangelung des Befehls, es in die Depesche einzuschliessen, durch die Post ablaufen lasse) diesen Äusserungen gemäss sey, wird die Weisheit E. Ex. am Besten zu beurtheilen wissen.

Die beigeschlossene Antwort des H. Fürsten auf das gnädige Creditive E. Ex. hat mir vorgestern abends der Commis H. Mavrojeny zugestellet.

Eben vernehme ich dass der H. Fürst schon morgen früh, mit Zurücklassung seiner Familie, die in beiläufig zehn Tagen folgen wird, nach Constantinopel abgeht, und dass Fürst Ypsilanti seinen Weg nach Russland genommen haben soll.

LXXXV.

Hammer către Stadion; Iaşĭ, 4 Septembre 1806.

H. Fürst Mourousi ist gestern früh nach Varna aufgebrochen, wohin ihm die Fürstin mit dem Reste seiner Familie binnen fünf oder sechs Tagen folgen wird. Er hinterlässt das Land in aufrichtiger Trauer, indem dasselbe mit diesem Wechsel nicht zufrieden ist. Der Caimakam des neuen Fürsten ist zwar zur Stunde noch nicht angekommen, aber Fürst Mourousi glaubte, wie er mir selbst sagte, um desto mehr seine Abreise beschleunigen zu müssen, als die Entweichung des Fürsten Ypsilanti zu manchen falschen Deutungen und Gerüchten zu Constantinopel Anlass geben könnte.

Hier ist die allgemeine Meinung, dass seine Entweichung nur einvernehmlich mit dem oesterreichisch oder russischen kais. Hofe habe ins Werk gestellt werden können und dass Russland dieser so wesentlichen Verletzung des Hatischerif von 1802 keineswegs gelassen zusehen werde.

Dieser Meinung ist auch der französische H. Resident, der vorgestern wieder zu mir kam und, nachdem er mir die Abschrift der Nichts wesentliches enthaltenden Depesche welche der französische Commissair H. Parand an den Prinzen von Benevent wegen der Flucht des Fürsten Ypsilanti abgefertiget, vorgelesen hatte, seine Muthmassungen über das bevorstehende Schicksal der beiden Provinzen zu äussern anfieng und, in der Voraussetzung, dass die am Dniester aufgestellte russische Armée nächstens beweglich gemacht und in die beiden Provinzen einrücken werde, mich in voraus um die Erlaubniss bat, alle seine Effekten unter dem Schutze der k. k. Agentzie sicher zu stellen. Ich bejahte dies ohne Bedenken, für den angenommenen Fall; setzte seinen Muthmassungen aber auch zugleich meine Bedenklichkeiten entgegen, die mir bei dem bisher beobachteten Gange des russischen Cabinetes, es ganz unwahrscheinlich machen dass Kaiser Alexander eine solche schnelle und heftige Massregel ergreifen werde, wodurch freilich, wenn die russischen Heere alsogleich bis gegen Constantinopel vorrückten und sich mit den Serviern verbänden, die Pforte in die grösste Verlegenheit gestürzet

werden würde, ehe noch die französischen Truppen herbeieilen könnten.

Eine solche Unternehmung aber, die mit Blitzesschnelle ausgeführet werden müsste und deren Kaiser Napoleon fähig wäre, scheint mir nicht im Geringsten dem Geiste Kaiser Alexanders angemessen zu sein. Indessen verlautet hier doch die (wiewohl noch unverbürgte) Nachricht, dass sich zwey russischen Regimenter gegen Mohilov in Bewegung gesetzt hätten und der H. Resident, der nichts mehr wünschet, als dass eine solche Catastrophe ihn seines Postens entledigen möchte, versicherte mich von Neuem, dass im entgegengesetzten Falle, dass ist wenn Alles im alten Geleise bliebe, sein angelegentlichstes Bestreben dahin gehe, künftigen Sommer nicht mehr in Jassy zuzubringen. Er sagte mir endlich er werde nächstens an General Sebastiani eine Rechtfertigungsdepeche zu Gunsten des Fürsten Mourousi und auf dessen Wunsch absenden, um ihn von dem (wirklich unverdienten) Verdachte, als ob er ganz russischer Parteigänger sey, rein zu waschen. Der Fürst habe ihm gesagt diesen Brief, der sicheren Beförderung halben, mir zum Einschluss nach Constantinopel zu übergeben.

Diese Äusserung gab mir Gelegenheit noch vorgestern Abends, bei meinem letzten Abschiedsbesuche, mit Erwähnung der vom französischen Residenten gemachten Anempfehlung eines den Fürsten betreffenden Schreibens an General Sebastiani, diese Saite zu berühren. Als ich aber bemerkte dass Fürst Mourousi durch meinen Anwurf in sichtbare Verlegenheit gerieth, und von einer solchen Empfehlung, weder an Sebastiani, noch an mich etwas zu wissen vorgab, so suchte ich selbst durch eine leicht genommene Wendung ihm diese Verlegenheit zu ersparen und das Gespräch auf andere Gegenstände abzulenken. Er aber, vermuthlich weil er mich von der Wahrheit seiner Versicherung nicht ganz überzeuget hielt, kam selbst darauf zurück, machte mir eine lange und breite Confidenz über die Art und Weise wie er zum Fürstenthum gelanget sey und schloss endlich damit dass er sehr übel damit zufrieden seyn würde, wenn Reinhard aus eigenem Antrieb und aus persönlichen guten Willen einen solchen Brief zu schreiben gesonnen wäre, der, statt Gutes zu bewirken, ihm in der gegenwärtigen Lage vielmehr Böses thun könne. Er bat mich endlich sogar, im Falle Reinhard wieder

davon zu reden anfinge, ihn aus eigenen, von den persönlichen Verhältnissen der Familie Murusi zu Constantinopel hergenommenen Gründen dazu zu bewegen, einen solchen Brief lieber gar nicht schreiben zu wollen. Ich nahm Alles dieses für baare Münze an, und empfahl mich auf die verbindlichste Weise. Überhaupt hatte ich aus Delicatesse, seit der Absetzung des Fürsten, alle Aufmerksamkeitsbezeugungen gegen seine Person und seine Familie, nicht nur nicht vermindert, sondern vielmehr mit Fleiss verdoppelt.

LXXXVI.

[Copie d'une lettre de l'Agent Impérial et Royal au prince Charles Callimachi, le 12 Septembre 1806.]

Je n'attendois que l'arrivée de Mr le Caïmacam pour transmettre par le premier de ses callaraches à V. A. l'hommage de mes vœux à l'avènement heureux à son règne et pour la prier de faciliter par ses ordres la marche des affaires des sujets impériaux, entravée depuis la démission du dernier prince.

V. A. a devancé par sa bonté mes vœux, Elle a changé ma prière en action de grâces. Je me flatte de cultiver avec Monsieur le Grand-Postelnik de Negri les liaisons d'une vraie amitié et de passer avec lui la plus parfaite intelligence dans les affaires, jusqu'à ce que, par l'heureuse arrivée de V. A., il me soit permis de lui offrir, avec le tribut de ma reconnaissance pour Ses dispositions amicales, celui des sentiments de la plus haute et de la plus respectueuse considération, avec laquelle j'ai l'honneur d'être, etc.

LXXXVII.

Hammer către Stadion; Iaşi, 14 Septembre 1806.

Der Caimakam des neuen Fürsten ist vorgestern hier eingetroffen. Ich bekomplimentirte ihn über seine Ankunft durch den Cancelliere der Agenzie, durch welchen er mir das in Abschrift beyliegende Schreiben sandte. Dies ist eine zuvorkommende Höflichkeit des neuen Fürsten, indem seine Vorfahrer gewöhnlich erwarteten dass sie von den Consuln zuerst Glückwünschungsschreiben erhielten.

Ich habe hierauf allsogleich die ebenfalls beyliegende Antwort dem Caimakam zugefertigt.

Ich bitte E. Ex. bey dieser Gelegenheit um die gewöhnliche Ausfertigung des Hohen Glückwünschungs- und Creditivschreibens an den neuen Fürsten, das demselben ohne besondere Ceremonie übergeben wird. Da sich Fürst Calimacky während seines Dollmetscheramtes in mehreren Fällen, wie E. Ex. gnädiglich bekannt ist, für den k. k. Hof freundschaftlich gestimmt erwiesen hat, so dürfte die Erwähnung im Hohen Schreiben, sowohl dieser seiner als freundschaftlich bewährten Stimmung, als auch des Auswanderungsgeschäfts nicht ohne Erfolg bleiben.

Ich habe Ursache zu vermuthen, dass der neue Fürst den in Wien befindlichen Jean Mavrojeni zu seinem Geschäftsmann und zur Besorgung seiner politischen Correspondenzen ernennen wird; was dem k. k. Hof aus vielen an Tag liegenden Ursachen weit angenehmer seyn müsste, als wenn hiezu ein anderer fremder Grieche ernennet oder die politische Correspondenz, welche hernach den Ton und die erste Ansicht der öffentlichen Begebenheiten bey der Pforte angibt, noch länger wie unter Murusi durch den preussichen Legationsrath Picot fortgeführet werden sollte.

Der Caimakam war auch mit einem, dem Inhalte nach, wie ich glaube, gleich lautendem Schreiben für den französischen und russischen Consul versehen, deren erstem er es ebenfalls bey der Bewillkommung durch den Cancelliere zusandte. Der letzte aber hat sich laut erklärt, dass er den Caimakan keineswegs anerkenne, auch von einem neuen Fürsten nichts wissen wolle, bis auf weitere Verhaltungs-Befehle seines Hofes.

In meinem letzten unterthänigsten Berichte, habe ich die Ehre gehabt E. Ex. von allem dem zu verständigen, wozu ich mich herbeygelassen hatte, um ihm am Tage seines Kaiserfestes zu Willen und zu Gefallen zu leben. Dem zu Folge, fuhr ich des Morgens früh, zwischen 11 und 12, in Galla und vom Cancelliere begleitet, bey ihm auf, erhielt aber die Antwort dass er nicht zu Hause wäre und liess meine Karte. Abends, verfügte ich mich abermals in voller Gala allein zu ihm und stattete ihm in Angesicht der ganzen Gesellschaft, mit Erwähnung meines vormittägigen Besuches, meine feierlichen Glückwünsche ab; aber welch war mein Erstaunen als er, ohne etwas zu er-

wiedern, als dass er dass Billet empfangen habe, sich umdrehte, davon ging und mich allein in der Mitte des Saales stehen liess. Alle anderen schon anwesenden Bojaren bewillkommte er, allen noch ankommenden ging er bis zur Thüre entgegen: nur mich hatte er unbeweglich in Mitte des Saales erwartet. Ich that nichts dergleichen, näherte mich ihm aber zu verschiedenen Malen, in der Hoffnung ein Gespräch anzuknüpfen und diesem eben so auffallenden, als unanständigen Betragen ein Ende zu machen; aber, so oft ich mich ihm näherte, wandte er mir den Rücken und ging davon. So hielt ich es über anderthalb Stunden aus, ohne hierüber eine Sylbe zu verlieren; endlich aber, als ich sah dass schon die ganze Gesellschaft dieses Benehmen gewahr geworden war und ich, ohne das was ich meinem privat und öffentlichen Karakter schuldig bin zu vergessen, nicht mehr bleiben konnte, ging ich und sagte im Weggehen dem russischen Dolmetsch H. Pisany unter vier Augen: «Wenn der Herr Consul im Sinne gehabt hatte mir solche ausgezeichnete Grobheiten zu erweisen, er mich nicht hätte einladen sollen». Da ich zu diesem äusserst unanständigen Benehmen auch nicht den geringsten Anlass gegeben habe, es sey denn durch meine zuvor bewiesene allzugrosse Nachgiebigkeit gegen seine sonderbare Anforderungen, so würde ich sehr verlegen seyn die Ursache davon zu errahten, wenn ich nicht aus verschiedenen mir zu Ohren gekommenen Äusserungen E. Ex. mit Gewissheit versichern könnte, dass er es hiedurch auf Nichts anders angelegt gehabt habe, als bey dieser feyerlichen Gelegenheit, in Angesicht der allversammelten und itzt vor dem nahen Einmarsch einer russischen Armée zitternden Bojaren, den oesterreichischen k. k. Agenten zu demüthigen und herabzuwürdigen. In wie weit aber ein solches Betragen erträglich und das Stillschweigen hiezu mit meiner Pflicht, als der Agent Seiner Majestät, öffentliche Achtung zu fordern und zu behaupten vereinbar ist, wird die Weisheit E. Ex. am Besten ermessen.

E. Ex. werden auch gnädig selbst beurtheilen, in wie weit diese Details zu einer Mittheilung an den russischen H. Botschafter in Wien geeignet sind. Indessen werde ich nächstens in dem Fall seyn auch Hochdenselben einen umständlichen Bericht über die mehr als einmal berührte Genugthuung für die Misshandlnng eines k. k. Unterofficieres vorzulegen und, im Falle dass, wie

nach allem Vorhergehenden nur zu sehr zu fürchten Ursache habe, der russische H. Consul die schuldige Gerechtigkeit verweigern sollte, E. Ex. bitten durch dero Hohe officielle Einsschreitung denselben zu einem freundschaftlichern, anständigern und billigern Benehmen verweisen lassen zu wollen.

LXXXVIII.

Hammer către Stadion; Iași, 28 Septembre 1806.

Hochgeborener Reichsgraf, Gnädiger Herr,

Mit Bestättigung des Hohen Befehlsschreibens E. Ex. vom 13 des Monats, habe ich die Ehre zu berichten dass hier im Lande die schon in meinem vorigen Berichten erwähnte Spannung und Erwartung des Einmarsches russischer Truppen fortdauert.

In ein paar Tagen erwartet man von Constantinopel die Rückkehr des russischen Couriers, der mit der Antwort des Petersburger Cabinets auf die Fürstenveränderung hier durchpassiret ist. Er soll die Verhaltungsbefehle mitbringen für den russischen Consul, der bisher weder den neuen Fürsten, noch seinen hiesigen Statthalter anerkennt. Auch Staatsrath Rodofenichi, der, nach einem sehr kurzen Aufenthalt zu Constantinopel, zu Bukarest eingetroffen ist, hat von dort aus alsogleich einen Courier nach Petersburg expedirt, dessen Rückkehr er vermuthlich in Bukarest abwarten wird, wo er unterdessen, wie ich höre, eine Unpässlichkeit vorgibt.

Seit der Fürstenveränderung haben die Bojären, welche den französischen général-consul (so nennt ihn sein Berat) zu besuchen angefangen hatten, keinen Fuss in sein Haus gesetzet, aus Furcht sich gegen den russischen zu compromittiren. Reinhard ist dieser auffallenden Veränderung und der dieselben begleitenden Umstände von erkalteter Freundschaft wohl selbst gewahr, ich aber meinerseits unterlasse nicht ihn auf Alles aufmerksam zu machen, was ihm dieses unpolitische Betragen der Bojären noch fühlbarer machen kann. Hiedurch bestärke ich ihn in dem Entschluss, den er gefasset hat, bei der Ankunft des neuen Fürsten Alles aufzubiethen, um dieses Benehmen der Bojären einigermassen zu ahnden und dem übermächtigen rus-

sichen Einfluss einigermassen entgegen zu arbeiten. Das Gelingen dieses Vorhabens kann nur zu unserem Vortheile ausschlagen, weil es einerseits platterdings unmöglich ist dass unter den gegenwärtigen politischen und Localumständen dieses Landes der französische Einfluss wirklich ein bedeutendes Übergewicht erhalte und weil, andererseits, durch die bewirkte Schwächung des russischen Einflusses, dem Unsrigen für die Zukunft der Weg gebahnet werden kann, indem es sehr wahrscheinlich ist dass die Bojären, wenn sie nicht russisch wären, lieber österreichisch als französisch gesinnt seyn wollten. Indem ich also den französichen Residenten durch vertrauliche Mittheilungen in die Hände arbeite, befördere ich unsern eigenen Vortheil, ohne mich im Geringsten zu compromittiren und ohne die mir in meinen Instructionen vorgezeichnete Rolle eines im Publicum politisch unthätigen Agenten zu verlassen. Zugleich habe ich ihm hiedurch Vertrauen in mich eingeflösst.

Eine Wirkung davon ist das Ersuchen mit dem er sich vorgestern an mich wandte, ihm einen sicheren Menschen zu stellen, den er als Kundschafter die russischen Gränze bereisen lassen könnte, um von der Stärke der dort aufgestellten Armée (von der sich itzt Kutusof's Division gegen Preussen ziehen soll) verlässliche Erkundigungen einzuziehen, denn ein Kundschafter, den er schon vor einiger Zeit zu gleichem Zwecke dahin gesendet hatte, ist nicht mehr erschienen, sey es dass er aufgehalten worden oder dass er das Geld eingesteckt hat. Ich zeigte mich um so willfähriger zur Gewährung dieses Begehrens als ich hiedurch die Mittel erhalte E. Ex. ohne die geringste Kosten genaue Nachrichten einzubefördern, und ich stellte ihm den Schwager meines hiesigen Judenstarostens (der mir für die Sicherheit des Mannes mit Amt und Person haftet)....

LXXXIX.

Hammer către Stadion; Iaşi, 2 Octombre 1806.

....So kriegerisch denn auch die Nachrichten von Constantinopel und von der Wallachey lauten, so getraue ich mich doch noch auf meiner gleich Anfangs bei der Fürstenveränderung geäusserten Meinung zu beharren, dass nämlich Russland, un-

geachtet aller von England so warm untertützten Schritte bei der Pforte, doch in diesem Augenblick gar nicht gesonnen sey seine Truppen in die Moldau und Wallachey einmarschiren zu lassen, sondern dass es dieselben auf die entgegengesetzte Seite in Bewegung setzen werde, um alle seine Kräfte zur bedrohten Erneurung des Kampfes mit Frankreich zu konzentriren....

XC.

Hammer către Stadion; Iaşi, 9 Octombre 1806.

....Russland hat, nach erfolgter Fürstenveränderung, ausser mehreren anderen Forderungen, auch die auf das Hatischerif vom 1802 sich stützende Forderung angebracht, dass die von der Wallachey und Moldau unter dem Namen Raje abgerissenen Districte und Ortschaften, diesen beyden Provinzen wieder einverleibt werden sollten.

Ich muss bekennen dass mir dieses Begehren der Vollziehung der bisher noch unerfüllt gebliebenen Punkte des Hatischerifs gerade zur Zeit wo die Pforte einen der wesentlichsten Punkte derselben verletzte, sehr sonderbar vorkommt und dass ich diese Nachricht nicht für glaubwürdig gehalten haben würde, wenn nicht die Art und Weise, mit welcher ich derselben auf die Spur kam, keine Zweifel an der Gewissheit übrig liesse...

Diese Hoffnung scheint mir aber um so weniger gegründet, als, so viel ich aus einer andern Äusserung des Staatsrats entnahm, eine der von dem Petersburger Cabinete in Antwort auf die Fürstenveränderung gemachten Forderungen in einer förmlichen Protestation wider Fürst Suzos Person besteht.

Nun aber war, den lezten Nachrichten aus Constantinopel zu Folge, auch Fürst Suzo schon eingeschift, was dann mit der vom Staatsrath vorgegebenen Willfährigkeit der Pforte gegen Russland gar sehr im Widerspruche steht. Indessen muss sich dies mit der Ankunft des aus Constantinopel nächstens zurückerwarteten Feldjägers aufklären...

Da der oberwähnte türkische Courier nach Hotym ging und ich hieraus auf einige Verbindung mit dem oben auseinandergesetzten Projecten vermuthe, so befragte ich hierum den Kaimakan, der mich aber versicherte, dass er von den Forderungen

nichts wisse und vermuthe dass der Courier nach Hotym bloss wegen der Veränderung des neuen Ministeriums abgesendet worden sey; was denn wohl auch möglich ist....

XCI.

Hammer către Stadion; Iaşĭ, 9 Octombre 1806.

Einer von den täglich häufig vorkommenden Beweisen des unumschränkten Zutrauens mit dem sich die Stände der Moldau ansschliesslich an Russland wenden und halten, ist auch der folgende Vorfall, von dem ich E. Ex. auch aus andern Gründen zuvorkommend verständigen muss.

Bey dem Gastmahl das der Metropolit am verflossenen Sonntag dem russischen Staatrath H. von Rodofinikin gab, wandte er sich an denselben, in seinem, in der Clerisey und in des Landes Namen, um durch dessen Canal die Einschreitung des russischen Kaisers bey Allerhöchst Seiner Majestät zu erbitten, damit der in Soczawa befindliche Leib des Heiligen Johannis Novi in die Metropolie von Jassy übertragen werden möge....

XCII.

Hammer către Stadion; Iaşĭ, 12 Octombre 1806.

....Ich habe E. Ex. zu berichten die Ehre gehabt, wie ich den Bojären, welche ihrer Schuldigkeit an dem Feste Sr. Mt. nicht nachkamen, nichts nachgesehen habe. Diejenigen welche ihre Glückwünsche nicht nachtrugen, entschuldigten sich (wie durch beyliegendes Billet) mit dem Fieber, was denn auch keineswegs eine leere Entschuldigung ist, indem das Fieber dermahlen häufiger und bösartiger als gewöhnlich in Jassy waltet. Fast kein Haus ist ohne Kranke, und mehrere derselben werden hingeraft. Unter den Letzten ist Abbé Geiger, der von Wien hieher kam und der, so viel er mir kurz [vor] seinem Tode sagte, bey der Frau Gräfin von Thürheim wohl bekannt war.

Ich hatte schon längst erwähnt dass die hiesigen Bojären dem russischen Staatsrath Rhodofinikin Soupers und Bälle geben, ohne mich dazu zu laden, blos aus Furcht vor dem russischen

Consul. Bey Gelegenheit, machte ich hierauf den Staatsrath aufmerksam, und dieser, ganz das Unschickliche dieser Übergehung fühlend, sagte mir dass ich am selben Abend durchaus zum Feste geladen und erscheinen müsste. Er liess auch wirklich einen Bojären holen um den Geber des Festes verständigen zu lassen, dass er, weit davon entfernt meine Gegenwart überflüssig zu finden, dieselbe vielmehr verlange und darauf bestehe. Aber was geschah? Der Consul hatte kaum die Worte des Staatsrathes vernommen, als er mit viehischer Hitze sich demselben wiedersetzte, seinen Orden vom Halse in die Hand nahm und dem Staatsrath erklärte, dass er eher den Orden und seinen Dienst niederlegen, als er bey einer ihm und dem Staatsrath gegebenen Gesellschaft sich mit mir zusammen finden wollte.

Der Staatsrath und der Bojar (die beyde diese Scene dem Kaimakam wieder erzählten) konnten mit dem besten Willen nichts thun, und ich blieb ungeladen. Um aber wenigstens fur's Künftige der Hacke einen Stiel zu finden und dieser unerträglichen despotischen Herrschaft dieses Sibiriers einiger Massen Abbruch zu thun, habe ich bereits den Bojaren, welche mich so von ihren Festen ausschlossen, zu verstehen geben lassen, dass ich ihre Häuser mit keinem Fusse betreten würde, bis sie, um das Vergangene gut zu machen, nicht auch mir zu Ehren ähnliche Feste gäben. Und mir ist um so weniger bang, mein Wort bey Ankunft des Fürsten (der schon zu Lande unterwegs ist) durchzusetzen, als ich dazumal auch von Reinhard, der diesesmal wegen der zwischen Frankreich und Russland bestehenden Feindschaft, sich aufzuhalten kein Recht hatte, werde kräftig unterstützet sein.

Diess sind Kleinigkeiten, Gnädiger Herr, aber sie hängen mit dem Plane ausschliesslicher russischen Herrschaft über die Bojären zu enge zusammen, als dass sich dieselben gleichgültig übersehen dürfte. Die ganze Erbitterung des russischen Consuls wider mich hat keinen andern Grund als mein persönliches, politisches Benehmen. Er war bisher gewohnt die Agenzie und ihre Beamten wegwerfend und mit Verachtung zu behandeln. Darauf hatte er es auch mit mir angelegt und daher der mir an seinem Kaiserfeste, in Gegenwart aller Bojaren, erwiesene offentliche Affront; daher das Ausschliessen von den Gesellschaften, die ihm und dem Staatsrath zu Ehren gegeben wer-

den; daher die verweigerte Genugthuung in einer stadtrügtig gewordene Ehrensache eines k. k. Unterofficiers.

Ich hatte mich gegen H. von Rodofinikin geäussert, dass ich nichts mehr wünsche als mit dem Consul im guten Vernehmen zu leben, aber meine Anträge, sowohl als des Staatsraths Bemühungen, sind fruchtlos geblieben, und werden es bleiben, bis nicht durch E. Ex. hohe Einschreitung der Consul von seinen Obern entweder abgerufen, oder wenigstens zur Genugthuung für's Vergangene und zu billigern und vernünftigern Benehmen fur's Künftige angehalten werden wird.

XCIII.

Hammer către Stadion; Iași, 16 Octombre 1806.

Hochgeborner Herr! Durch vertrauliche Unterredung mit Herrn Staatsrath von Rodofinikin, den seit einigen Tagen, so wie fast die ganze Stadt, das Fieber ergriffen hat, und den ich täglich besuche, habe ich folgende Entdeckung gemacht, die mir anziehend genug scheint, um durch Estaffete zur hohen Kenntniss Eurer Excellenz befördert zu werden.

Der mit der Entschliessung des Petersburger Cabinets auf die Fürstenveränderung nach Constantinopel abgesandte Feldjäger hat dem Herrn von Italinsky die Weisung mitgebracht, die Absetzung nicht nur Fürst Suzzos (wie ich ihn letzthin zu berichten die Ehre hatte), sondern auch Fürst Calimachi's zu verlangen, darauf zu beharren, und, im Weigerungsfalle der Pforte, auf einer vor Bujukdere liegenden Fregatte abzureisen, *ohne jedoch den Krieg zu erklären.* Zugleich hat Herr Rodofinikin dem hiesigen und dem Consul in Bukarest aufgetragen die beiden Fürsten nicht anzuerkennen, und sich zur Abreise bereit zu halten.

Wiewohl nun hier erst die Nachricht von der Ankunft des Feldjägers in Constantinopel eingelangt ist, und man von den Schritten des russischen Gesandten und deren Erfolg nicht das Geringste weiss, so scheint es mir doch gewiss dass die Pforte, wenigstens alsogleich, diesem Begehren nicht willfahret, und Herr von Italinsky daher alle Anstalten seiner Abreise getroffen haben werde....

XCIV.

Hammer către Stadion; Iaşi, 16 Octombre 1806.

Ich hatte meinen unterthänigsten Bericht schon geschlossen, als ich hörte dass die Bojaren auf des Staatsraths von Rodofinikin Einladung zu einer wichtigen Berathschlagung versammelt wären.

Ich wartete also mit der Expedition einige Stunden zu und wandte mich an den ersten Banquier von Jassy, Andrea Pauli, den Compagnon des in Wien etablirten Hauses Betlis, um durch seinen Canal (indem er das Zutrauen der grössten Bojaren besitzet) mit Gewissheit die Wahrheit zu erfahren; die in Folgenden bestehet.

Herr von Rodofinikin hat den Bojaren intimiret dass sein Hof den neuen Fürsten nicht anerkenne und dass bis zur Ausgleichung der Sachen kein Heller von den Einkünften und Abgaben des Landes dem Fürsten hinausgegeben. sondern dieselben unangerührt in der Schatzkammer des Landes (Vestiarie) aufbewahrt werden sollen.

Diese Maassregel (besonders wenn auch nach der Ankunft des von Constantinopel erwarteten Feldjägers darauf bestanden und dieselbe mit Beistimmung der Bojaren durchgeführet werden sollte) ist meines Erachtens weit wichtiger als die blosse Nichtanerkennung des neuen Fürsten und ein wahrer Eingriff in die Hoheitsrechte der Pforte. Es ist nicht zu glauben dass Herr von Rhodofinikin diesen Schritt gethan blos um die Gemüther noch mehr zu verwirren und zu bestürzen und dass er nicht im Geiste der dem Herrn von Italinsky von Petersburg zugesendeten Verhaltungsbefehle gehandelt haben sollte. Die Haltbarkeit dieser so wichtigen und in die innere Verwaltung des Landes so tief eingreifenden Maassregel wird ebenfalls durch das Resultat der in Constantinopel hangenden Unterhandlung näher bestimmt werden.

Der französische Officier Jalcovsky, der mit dem E. Ex. bewussten Schreiben nach Chotyn, Ismail und Bender abgegangen, hat auch (wie ich seitdem in Erfahrung gebracht) vom französischen Kaiser den besondern Auftrag die türckische Gränze

in militärischer Hinsicht zu bereisen. Da er als ein geborner Pole gar wohl auch mit Aufträgen für Polen, oder wenigstens für unsere Gränzen, versehen seyn könnte, so verständige ich heute die General-Komandos von Siebenbürgen und Gallizien von dessen Erscheinung und empfehle denselben ihrer Aufmerksamkeit.

XCV.

Hammer către Stadion; Iași, 25 Octombre 1806.

Herr Fürst Callimachi ist gestern angekommen, und ich stattete ihm heut früh einen Partikularbesuch ab. Derselbe bestättigte mir die eben über Bukurest eingetroffene Nachricht von Fürst Suzzo's Absetzung und bekannte, dass er die Seinige fürchte, denn die Pforte hätte, um Russland zu befriedigen, bereits auch dem Fürsten Murusi seine Wiedereinsetzung angetragen, dieser aber dieselbe bis zum Abgang der frischesten Nachrichten nicht angenommen. Sollte er auf seiner Weigerung bestehen und Russland nichts destoweniger die Absetzung Callimachi's begehren und erhalten, so dürfte wohl der alte Fürst Maurocordato nach der Moldau kommen, während dass Ipsilanti vermuthlich von Rodofinichin im Triumph nach Bukarest zurückgeführt werden wird. Die Rückkehr des Letzteren ist ein grosser Sieg für Russland, auch in Bezug der immer fortdauernden Verbindung mit den Serviern.

Und soll ich hier im Vorbeygehen melden dass erst vor einigen Tagen wieder zwey servische Deputirte hier nach Russland durchgegangen, beim russischen Consul abgestiegen und von demselben mit Freuden aufgenommen und bewirthet worden sind.

Was das Interesse des k. k. Hofes bei diesem Fürstenwechsel betrift, so wäre es unstreitig zu wünschen dass Fürst Callimachi seine Stelle behielte, denn aus allen Griechen die auf diesen Posten Anspruch machen können ist doch er der Einzige der dem Allerhöchsten Hofe einige Beweise von freundschaftlicher Willfährigkeit gegeben hat. Es ist zu vermuthen dass in wenigen Tagen die Sache endlich entschieden und auch Callimachi entweder zurückberufen oder bestättiget werden wird. Sollte dies letzte indessen nicht auf die wirklich gegebene, sondern nur vorausgesetzte Beistimmung Russlands geschehen, und der

Besitz seiner Fürstenwürde für itzt noch problematisch bleiben, dann träte vielleicht der Fall ein, wo der k. k. Hof (der vermuthlich über die jüngsten Begebenheiten in der Moldau und Wallachey sich mit dem Petersburger Cabinet in Erörterungen eingelassen hat) auch zu Gunsten Callimachi's ein Wort zu sprechen Gelegenheit finden und dadurch sich nicht nur der Willfährigkeit des Fürsten in dem Auswanderungsgeschäfte, sondern auch einiges Einflusses auf die griechischen Familien in Constantinopel (wovon bis itzt kein Schatten zu sehen gewesen) versichern können.

Indem ich diese unmassgeblichen Bemerkungen der hohen Weisheit E. Ex. unterzulegen die Ehre habe, verharre ich....

XCVI.

Hammer către Stadion; Iași, 28 Octombre 1806.

Als Nachtrag zu meinem letzten durch Staffette beförderten Berichte, habe ich heut die Ehre E. Ex. zu verständigen, dass gestern auch die Nachricht von Fürst Calimachi's Absetzung und von der Rückkunft Murusi's hier eingetroffen ist.

Ich bin um so froher diese Nachricht durch die Gelegenheit des hiemit vom französischen Herrn Residenten nach Wien abgesandten Courier's schnell an E. Ex. zu beförderen, als dieselbe mir in mehr als einer Hinsicht besonders wichtig scheint.

Denn, wenn es nicht zu vermuthen war dass Russland die Verletzung des Chatischerifs nicht ahnden würde, so ist es wohl noch weniger glaublich dass Seine Majestät der Kaiser von Frankreich die beiden abgesetzten Fürsten, welche eigentlich das Werk seiner Hände wären, gleichgültig fallen lassen sollte.

Durch diese Änderung wird (wenn anders zu Gunsten unsers Auswanderungsgeschäfts etwas gethan werden sollte) die Erwirkung eines Fermans unerlässlich, denn, wiewohl ich schon meine Vorstellungen über die Nothwendigkeit desselben, sowohl E. Ex., als dem Herrn Internuntius unterleget und durch die gnädige Depesche E. Ex. auch die Versicherung empfangen habe, dass der Herr Internuntius zur Erwirkung eines solchen Fermans anzuweisen sey, so hat derselbe, laut seiner letzten an

mich erlassenen Weisung, von 6 des Monats, doch mit der Erwirkung desselben bis auf einen versprochenen günstigen Bericht von Seiten des neuen Fürsten zuwarten wollen.

Dass wir von Fürst Murusi weder einen solchen Bericht, noch irgend einige andre Herbeylassungen zu erwarten haben, ist E. Ex. aus meinen ersten unterthänigsten Berichten zur Genüge bekannt.

Ich halte es also für meine Pflicht diese früheste Gelegenheit zu ergreifen um E. Ex. auf die dringende Nothwendigkeit der Erwirkung eines Pfortenbefehls, ohne welchen keinen Zoll breit vorgerücket werden kann, aufmerksam zu machen.

XCVII.

Hammer către Stadion; Iași, 30 Octombre 1806.

Aujourdhui j'ai l'honneur de lui soumettre quelques renseignements assez importants sur le premier et sur le second changement de princes, et quelques réflexions sur les suites qui en pourront encore résulter.

Le premier changement s'est fait en vertu d'une lettre *autographe* de l'Empereur Napoléon, dont le général Sebastiani était porteur, et par laquelle la déposition d'Ipsilanti et de Mourousi était demandée comme une preuve que la Porte donnerait, de son affranchissement de l'influence russe.

Ce fait, qui devait rester un secret même pour Mr Reinhard, m'a été confié par lui dans la plus grande intimité. Il le tient des princes, et il doute même si Mr de Talleyrand avait connaissance de cette lettre. Ce qui le confirme dans cette supposition, c'est que, d'après les instructions par écrit et verbales du prince de Bénévent, sa mission s'adressait personnellement au prince Mourousi, comme attaché au parti français. Il est donc possible que Napoléon, outre la vue de donner au monde un témoignage éclatant de son ascendant à Constantinople, ait eu encore celle de faire une dot au général Sébastiani, qui doit avoir retiré cinq cent mille piastres des nouveaux princes, outre les présents très considérables, que lui ont fait les anciens à son passage, dans l'intention de se le ménager. Il est possible

que Mr de Talleyrand ait réellement ignoré ce changement demandé, qu'il aurait dû désapprouver du moins quant à la personne de Mourousi, qu'il avait de l'interêt à soutenir, et auquel Mr Reinhard avait été envoyé par distinction. Aussi puis-je assurer à cette occasion V. Ex., que ce n'est pas de la plume de ce Résident que sont sorties les accusations du «Moniteur», placées sous l'article de Jassy. D'après ces données, il est inutile d'ajouter des réflexions sur la manière dont l'Empereur des Français regardera cette nouvelle mesure de la Porte, qui, en même temps qu'elle est le triomphe le plus complet de la Russie, est aussi une offense personelle pour Bonaparte.

Il est probable que le sénateur Doulcet de Ponticoulant, qui vient de passer par Boucareste, soit le porteur de l'expresse condescendance du ministère ottoman à ces volontés. Comme je le sais muni de cadeaux, il est fort possible qu'il soit aussi porteur d'une lettre de remerciment pour le Sultan, et alors la situation n'en serait que plus piquante.

Rien ne doit égaler l'embarras de la Porte, qui n'a cédé qu'à la frayeur des menaces des ministres de Russie et d'Angleterre, qui ont su soutenir assez vigoureusement leurs démarches pour faire croire au ministère turc que la guerre était inévitable, au cas qu'on balançât encore sur le changement des princes. Cependant, si on eût laissé partir M^r d'Italinsky, ni Constantinople n'eût été bombardée par les Anglais, ni les troupes russes seraient entrées en Moldavie, et la guerre n'eût été point déclarée pour le moment.

J'ose persister dans cette opinion, que j'ai énoncée depuis le commencement, parce que j'y ai été confirmé encore dernièrement, non pas par la lettre que Mr de Rodofinikin m'a laissée en partant, mais par quelques propositions qui lui sont échappées dans la conversation, et qui montraient bien clairement que ni la Russie, ni l'Angleterre étaient disposées à déclarer la guerre à la Porte, et que leurs ministres n'en avaient aucun pouvoir.

Quoi qu'il en soit, cette affaire n'est pas encore finie, et elle pourra amener encore des suites funestes à l'Empire Ottoman, mais peut-être avantageuses pour nous. Si Bonaparte, ressentant hautement les procédés de la Porte, se croyait quitte par là des engagements qu'il a solennellement contractés en faveur de l'Empire Ottoman, ou si par le sort de la guerre la Pologne

allait être rétablie, il paraît qu'un des dédommagements les plus raisonnables, qui nous pourraient être offerts, consisterait dans ces deux principautés, que nous avons tant d'intérêt à ne pas voir passer sous la domination de la Russie, qui y va prendre un nouvel ascendant, et qui par ces organes officiels d'ici s'en est déjà déclarée *puissance co-gouvernante*.

Peut-être l'Empereur Napoléon, ayant des torts personnels à ressentir, consentirait-il plus aisément à voir passer sous la domination de la Cour Imp. et Roy. deux provinces de la Porte qui avait rejeté les princes de sa nomination.

Le prince Mourousi, qui est sans contredit le plus politique de tous les Grecs, a donc eu fort raison de se défendre avec une extrême répugnance contre son retour à un règne dont il ne saurait se promettre une longue durée. Comme jusqu'à l'heure qu'il est, il n'a pas encore paru personne de sa part à Jassy, on croit généralement que, même après avoir été revêtu du caftan, il pourrait avoir réussi à la Porte de s'excuser et de faire tomber le choix sur un autre.

Dans ce cas, il ne serait pas impossible que Callimachi restât prince en Valachie et qu'Ipsilanti viendrait à Jassy, où il pourrait moins servir en effet les Russes qu'à Boucareste, pour ce qui regarde les troubles serviens, mais où sa personne serait plus à l'abri des Turcs. On assure même assez généralement qu'il ne retournera dans sa principauté qu'escorté d'une garde de corps russe, qui devra garantir dorénavant la sûreté de ses jours. Aussi, s'il doit retourner à Boucareste, est-il presqu'impossible qu'il ne s'allie ouvertement avec les Russes et avec les Serviens, et qu'il ne se rende vraiment coupable des délits qui ont servi de cause ostensible à sa déposition.

Quant au prince Mourousi, il n'était jamais exclusivement ni dans les intérêts de la Russie, ni dans ceux de la France, mais il a toujours su ménager tous les partis. Sa déposition, demandée par Napoléon comme mesure politique, a été, pour ainsi dire, l'ouvrage de ses propres mains. Car c'est lui qui a fait insérer dans les instructions du dernier ambassadeur turc envoyé à Paris *de témoigner à Bonaparte le désir de la Porte de s'affranchir de l'influence russe*. Ainsi il est devenu la première victime de sa propre suggestion.

XCVIII.

Hammer către Stadion; Iaşi, 9 Novembre 1806.

Monseigneur!

Depuis mon dernier très-humble rapport, sont arrivés et partis plusieurs couriers et personnes de marque, dont je dois donner connaissance à V. Ex.

Le premier de ce mois est retourné Mr le Conseiller d'État de Rodofinikin de son excursion aux frontières. Il continue d'attendre ici, à ce qu'il dit, le retour de la réponse de Pétersbourg à la satisfaction donnée par la Porte, mais il se pourrait aussi qu'il ne prolongeât son séjour que pour surseoir ensuite, du moins pour quelque temps, Mr Bolconoff, qui, d'après un bruit accrédité par Mr d'Italinsky, doit être bientôt rappelé d'ici. Presqu'au même moment du retour de Mr de Rodofinikin, est arrivé le Caïmacam du prince Mourousi avec le ferman d'installation, lu à la Métropolie, avec une lettre du prince aux boyars, et avec une autre au consul de Russie, qu'il s'est empressé de lui remettre le lendemain.

Le deux est arrivé de Boucareste le boyar Philipesculo, accompagné de son fils et de son instituteur, le connu Le Noir, qui, dès sa première arrivée dans ce pays, avait excité l'attention de Mr de Rasoumofsky et et de la Chancellerie intime de Cour et d'État, et qui depuis a toujours joué un rôle fort ambigu, passant tantôt pour espion russe, et tantôt pour espion français.

Ils devaient aller à la rencontre du prince Ipsilanti, mais, comme celui-ci s'est rendu à Pétersbourg, aussitôt qu'il a eu la nouvelle de sa réinstallation, ils ont suspendu leur voyage.

Le trois. Le prince Callimachi a passé chez le boyar Sandoulaki Stourza, beau-frère et confident du prince Mourousi, et un momeut après y sont arrivés (comme cela était convenu d'avance) Messieurs de Rodofinikin et Bolcounof. Ces quatre messieurs se sont enfermés pendant quatre heures, et à la suite de cette conférence Mr de Rodofinikin a expédié un courier pour Pétersbourg.

Le quatre, de grand matin, est parti le prince Callimachi, et, une demie-heure après, une estaffette expediée à lui par M. Ma-

vrojeny de Vienne, avec les détails de la bataille du 14 octobre.

Le cinq. Mr Reinhard a reçu de Constantinople des dépêches du général Sébastiani, qui lui annonce le changement des princes et lui dit que la Porte et la France continuent d'être dans la meilleure harmonie.

Le six. Un courier du prince Mourousi apporte la nouvelle que son départ de Constantinople devait avoir lieu le 3 novembre.

Le sept. Un courier a apporté à Mr Reinhard des dépêches du prince de Bénévent, datées de Mayence, le 14, le 15, le 17, toutes en chiffres, renfermant des nouvelles de l'armée jusqu'au 14, et des instructions pour la conduite du Résident envers le prince Callimachi. Mr Reinhard s'est empressé de faire aussitôt au Divan communication officielle des détails de la victoire du 14.

Hier enfin est arrivé l'ambassadeur turc Haled-Efendi, de retour de Paris, pour continuer son voyage à Constantinople. Sont partis aussi pour Boucareste le boyar Philipesculo avec son compagnon Le Noir, de même qu'un voyageur prussien nommé Cosmeli, venant du Caucase, allant en Grèce.

La combinaison de ces notices, en tant qu'elles regardent les princes Callimachi et Mourousi, la conférence du premier avec Rodofinikin, le départ retardé du second, le départ enfin d'Ipsilauti pour Pétersbourg semblent confirmer les conjectures que j'ai eu l'honneur de soumettre à V. Ex. sur la probabilité que le rétablissement des anciens princes n'est encore rien moins que stable.

Mourousi, très riche et très prudent, se soucie fort peu de l'honneur de régner dans les présentes circonstances en Moldavie, et il y a tout lieu à croire que la conférence du prince Callimachi avec Stourza, Rodofinikin et Bolcounof n'a eu d'autre objet que la demande renouvelée de Mourousi d'être dispensé par la Russie de son retour à Jassy, demande que le prince Callimachi aura appuyée par de fortes protestations de son dévouement pour la Russie, et qui aura été acheminée aussitôt par le courier de Mr de Rodofinikin à Pétersbourg.

Le résultat de cette entrevue peut avoir donné au prince Callimachi la bonne humeur avec laquelle il est parti; gaîté qu'il serait difficile d'expliquer, s'il ne lui restait pas quelque perspective de se relever de la ruine complète causée par sa chute. Le prince Ipsilanti, de son côté, ne se fiant pas, à ce

qu'il paraît, à la parole de la Porte, et n'osant pas retourner à Boucareste, à moins d'être escorté de troupes russes, il est très probable que la Russie, satisfaite de la condescendance de la Porte, se relâchera sur la personne des princes, et qu'elle consentira à ce que Callimachi du moins continue de régner, soit en Moldavie, soit en Vallachie. Elle fera d'autant mieux de consentir à une pareille modification de ses premières demandes, qu'elle court grand risque d'essuyer de nouvelles humiliations à Constantinople, en cas que, comme il y a toute probabilité, le succès de Napoléon fasse trembler les Turcs devant les Français, comme ils ont tremblé tantôt devant les Russes et Anglais....

XCIX.

Kantemir către Metternich; Suceava, 25 Septembre 1812.

Die mir vom Herrn Spatar Constantin Maurocordatto unterm 20-ten dieses mitgetheilte und von mir mittelst meines unterthänigsten Berichtes vom 21 dieses, No. 11, angezeigte Nachricht von dem Anmarsche eines türckischen Arméecorps nach der Moldau, hat sich bisher nicht bestättigt und soll, wie man mir schreibt, durch einige bey der, aus 40.000 Mann bestehen sollenden, türkischen Armée auf dem rechten Donauufer wahrgenommenen Bewegungen veranlasst worden seyn. Doch schreibt eben dieser Herr Maurocordatto dass man das Gegentheil davon noch nicht mit Grund behaupten, massen das gegenwärtige politische System der Pforte einem Chaos gleiche und man der von den Turken zugesagten Amnestie auch dann nicht allerdingst trauen könne, wenn auch die erneuerte Nachricht, dass Kalimach zum Fürsten der Moldau und Karadsche zum Fürsten der Wallachey ernannt worden sey, sich bestättigen sollte, in der die von den Turken abhängenden Fürsten in keinem Falle vermögend sind die Bojaren vor der Rache derselben zu schützen und ihren allenfalsigen Einmarsch zu verhindern.

Indem sich aber die Moldauer mit solchen contrastischen Nachrichten ängstigen und um ihr Leben besorgt sind, fahren die Russen fort, die Moldau und Wallachey nach den Festsetzungen des Friedentractats zu administrireren, den erwor-

benen Theil der Moldau zu reguliren und die rückständige Steuer einzutreiben, ohne von den ihnen zusehenden Türken auch nur im Geringsten gehindert zu werden.

Bis 3.000 moldauer Inwohner haben bereits den russischen Schutz angenommen. Gegen die Bezahlung von 1 bis 2 Ducaten erhalten sie Schutzscheine, müssen aber nebstbey in die Hände der russischen Behörden den Eid der Treue ablegen und dem die Ceremonie leitenden Priester 20 Para zahlen.

C.

Kantemir către Metternich; Suceava, 2 Octombre 1812.

....Der angekündigte Caimacam ist noch nicht in Jassy; dagegen erhält der Divan vom Fürsten Callimach zwey, auch drey Couriere wöchentlich. Man glaubt dass der Fürst die Regierung erst nach Abzug der Russen, am 15/3 October, antreten werde, da die Pforte den Frieden halten zu wollen scheint.

CI.

Kantemir către Metternich; Suceava, 2 Octombre 1812.

....Nach Versicherung der ersten Divans-Bojaren, die ich in ihren Häusern besuchte, befinden sich auf dem linken Pruthufer nur zwey Bataillone russischer Infanterie und 73 Mann Polizey-Diener, dann einige Trümmer von Cosaken-Pulks.

Der Senator hat bestimmt den Auftrag auf seinen Posten nach Russland zurückzukehren, allein er bleibt in Kischinou, weil er sich fürchtet dahin zu gehen. Den russischen Theil der Moldau verwaltet dagegen blos der General Scarlat Sturza, der sich der moldauischen Verfassung (nach welcher jener Theil noch administrirt wird) meist unkundig, den bekannten moldauischen Bojaren-Sohn Mathei Krupinski, einen niederträchtigen Menschen, zum Helfer gewählt hat. Auch ist beydenseitigen Inwohnern der Verkehr ohne den geringsten Zwang gestattet worden.

Eben die grossen Bojaren versicherten mich, dass das auf dem rechten Donau-Ufer bey Ruschzug aufgestellte, aus 30 bis 40.000 Mann bestehende und sich täglich mehrende, türkische

Armée-Corps zur Observation Oesterreichs bestimmt sey, da die Türken gegen dasselbe sehr misstrauisch wären und ihr Misstrauen vorzüglich dadurch täglich wachsen, dass die französischen Consulate und die k. k. Agentien nicht auf ihre Posten zurückkehren, und sie dieses Ausbleiben derselben für den sichern Beweis ansehen, dass die oesterreichsche k. k. Armée in besagte Fürstenthümer einrücken würde. Ferners wird behauptet dass auch Fürst Kallimach, dem der Divan mehrere Bojaren nach Bukarest entgegen gesendet hat, seine Abreise nach Jassy bloss aus obbesagter Ursache aufschiebt. Indessen hat derselbe dem Divan befohlen die nöthigen Fuhren und Begleitung nach Constantinopel um seine Gemahlin zu senden; welches der Divan bereit befolgt hat.

Am 25-ten October, ist in dem Divan die fürstliche Ordre verlesen worden, kraft welcher dem Lande angekündigt wird dass Seine Durchlaucht dem Lande für dieses Jahr alle Abgaben erlasse und von den Inwohnern nur den sonst gewöhnlichen Aufschlag (Rassura) zu 15 Para vom Gulden verlange, weil hievon die Besoldungen der Staatsbeamten bezahlt werden. Diese Rasura beträgt, nach der mir gezeigten Rechnung, 50.000 Piaster monatlich, und dürfte dem Lande, ungeachtet die Kriegslasten aufgehört haben, wegen der schlecht ausgefallenen Aerndte, da kaum $^1/_8$ der Aussaat zur Reife gelang, und wegen Mangel an Heu, lästig genug fallen.

Pelivan-Aga, der zum Bascha von Silistria ernennt worden ist und welcher, wie man behauptet, den Oberbefehl über jenes Corps erhalten soll, hat sich während seines Aufenthalts in Jassy aller sich an ihn um Abhilfe gewendeten k. k. Unterthanen nachdrücksamst beym Divan angenommen und demselben befohlen ihnen keine Kürze geschehen zu lassen.

P. S. In diesem Augenblick wird mir aus Jassy gemeldet dass Fürst Kallimach am vorigen Donnerstag von Bukarest aufgebrochen sey und nun täglich in Jassy erwartet werde.

CII.

Kantemir către Metternich; Iaşi, 21 Novembre 1812.

Am 19 dieses, um 6 Uhr Abends, ist der Fürst Skarlat Kalimach in dieser Stadt eingezogen, nachdem er, dem alten Her-

kommen nach, von allen Grossen des Landes mit der gewöhnlichen Zeremonie vor der Stadt empfangen und in das Kloster Galata, wo derselbe das Mittagsmahl einnahm, begleitet worden war.

Am 20-ten, habe ich mich bey ihm melden lassen, und liess mich ihm durch den Postelnik Negre vorstellen. Mit grösster Freundlichkeit und in den schmeichelhaftesten Ausdrücken beantwortete er mein Compliment. versicherte mich seiner Bereitwilligkeit Alles ins vorige Geleis setzen zu wollen und ersuchte mich die Agentie-Geschäfte zwar, der Sitte nach, mit dem Departemente der Auswärtigen Angelegenheiten, das derselbe mit tüchtigen Individuen besetzen wolle, zu verhandeln, ihn jedoch von Allem unmittelbar in Kenntniss zu setzen, weil er wünsche keines der Agentie-Verlangen unerfüllt zu lassen. Am Nachmittage desselben Tages schickte der Fürst seinen Secretair zu mir und liess mich zu sich bitten.

Der Stoff des Gesprächs waren die Ereignisse im Norden. Ich beschränckte mich aber hiebey (in der Meinung Herr Fürst hänge den Russen eben so mit Wärme an als die meisten Griechen, und zum Theil auch Moldauer) bloss auf die trockene Erzählung der bekannten Thatsachen und zeigte ihm mit der Karte in der Hand die verschiedenen Stellungen der Streitenden; worauf er sagte dass die Russen wohl schwerlich etwas ausrichten würden, da ihre Hilfsquellen ganz erschöpft sind und der Gegner eine unsterbliche Armée besitze, und schloss mit neuen Versicherungen seines Wunsches uns gefällig seyn zu wollen, da derselbe, wie ich es merkte, die angekommenen Grossen zu Zeugen des diessfälligen Gespräch nicht haben mochte.

Das Benehmen des Herrn Fürsten lässt mich mit Zuversicht hoffen dass es mir ein Leichtes werden wird alle Agenziegeschäfte nach dem hohen Wunsche E. Ex. zu betreiben; nur dürfte die Pest,. diese Geissel des Himmels, welche, selbst nach Versicherung Seiner Durchlaucht des Herrn Fürsten, wirklich in den in meinem... Berichte vom 18-ten dieses, No. 23, bemerkten Örtern jenseits des Pruthflusses, als Beltz, Glodeni, Hotin und Wassilitza Mare, grassieret, falls sie hieher gebracht werden sollte, die Agentie beinahe ausser Wirksamkeit und uns hier in die traurigste Lage versetzen. Bis zur Stunde ist jedoch die Moldau von diesem Übel noch frey, und der Herr Fürst trifft,

zur Hintanhaltung desselben, die bestmöglichsten Vorsichtmassregeln, sowohl gegen die Pruth, als auch gegen die Türkey, und hat, wie derselbe mir sagte, mit den türkischen bevollmächtigten Ministern in Bukarest die Übereinkunft getroffen, dass alle von dem rechten Donau-Ufer herüber kommenden ohne Ausnahme sich den Contumazgesetzen unterwerfen sollen.

Aber nicht weniger Gefahr drohet dieses Übel auch den angränzenden k. k. Staaten, besonders wenn man bedenkt wie schwer die Besetzung der trockenen Gränze vom Dniester bis zur Donau, wegen vielen aller Rücksicht würdigen Umständen, sey. Auch glaube ich E. Ex. nicht entziehen zu müssen, dass die in der Bukowina bestehende Contumaz-Gebäude, sowohl wegen ihrer Lage, als der äusseren und inneren Beschaffenheit, nicht nur dem Ausländer einen widrigen Begriff von der Monarchie einzuflössen, sondern auch seine Gesundheit zu untergraben geeignet sind. Indessen wäre es eine positive Unmöglichkeit dasjenige izt, wo das Übel nur noch einige Stunden von der Gränze entfernt ist, zu bewirken, was in 38 Jahren nicht bewerkstelliget worden ist; und es muss jeder, den seine Umstände und Geschäfte zwingen, sich Alles gefallen lassen wie es ist. Desswegen bleibt aber die Sache beim Alten, noch immer aller Rücksicht würdig.

Die durch einen französischen Courier aus Constantinopel dieser Tage hieher gebrachte Nachricht von der Hinrichtung des Pforten-Dolmetschers Prinzen Demeter Murusi und mehrerer Personen hat die Moldauer mit Angst erfüllt, und ich bin schon befragt worden, ob die Agentie einen von den Türken dem Tode geweihten Bojaren beschützen könne, falls er sich in ihren Schutz begeben würde. Allein meine Antwort war ausweichend und, als man mich um eine bestimmte Antwort bath, sagte ich: «höchstens könnte die Agentie die Aufnahme eines solchen in den k. k. Staaten auf die ihr bekannte Art ins Geheim bewirken». Ob ich aber auch dieses, und auf welcher Art, thun darf, werden mir Hochdero Befehle, um die ich... bitte, vorzeichnen.

Der bekannte Ilikoglu, den der zum Bascha von Rumili ernannte Pehlivan-Aga dem Tode geweiht hat, ist dieser Tage mit seinem Gefolge in Faltschie erschienen um in's Russische zu fliehen. Kaum hatte aber der mit einigen hundert Türken hier sich aufhaltende Bimbasche Sava davon Nachricht erhalten, so

schickte er sogleich einen Theil seiner Mannschaft ab, um den Ilik-Oglu aufzuheben. Den Erfolg davon erwartet man täglich.

CIII.

Kantemir către Metternich; Iași, 25 Novembre 1812.

Seit einigen Tagen äusserten, sowohl Seine Durchlaucht der H. Fürst, als auch die Grossen, den Wunsch, die Agentiepost wieder auf der ehemaligen Strasse über Botuschan, Dorohoi, Hertza und Mamornitza gerade nach Czernovitz nach den in Friedenszeiten bestandenen Grundlagen einzurichten; in dem auf dieser Strasse die Post hier um 18 Stunden früher anlangte und die Postpächter andererseits die Anzeige gemacht hätten, keine Posten über Suczawa unterhalten zu können. Da nun hiedurch nicht nur die Post hier in der That um 12 bis 18 Stunden früher anlangt, sondern auch bey dem Umstande, wo die hiesige Regierung die Postkosten nach der ehemals bestandenen Art dergestalt herabsetzt, dass die Agentie in den Stand gesetzt wird, abermals an das Allerhöchste k. k. Postgefäll das für's Innland festgesetzte Briefporto per 7 cr. für $^1/_2$ Loth abzuführen, so wage ich diesen Wunsch der hiesigen Regierung E. Ex. vorzutragen und um die gnädige Verfügung zu bitten, damit die Agentie-Briefpost aus den obangeführten wichtigen Gründen abermals gerade nach Czernowitz eingerichtet und das czernowitzer Postamt beauftragt werde, während der Contumazzeit, die hiesige Brieftasche von der Gränze an den ihm von hieraus bekannt gegeben werdenden Tagen abzuholen und die anherolautende Briefe daselbst abzugeben.

CIV.

Duldner către Metternich; Iași, 9 Decembre 1812.

Am 6-ten d. M. haben Seine Durchlaucht der H. Fürst den Gerichts-Divan organisirt uud den Georg Kantakuseno Paschkan zum Präsideuten, den Dumitraki Sturza zum Vice-Präsidenten, den Vassili Kostaki, Constantin Balschuka, Manolaki Demaki, Demeter Bogdan aber, zu Vorniks oder Beysitzer, den Wassilie Russet zum Vornik de obste (Pupilarrichter), den Alexander Balsch

zum Vornik d'Apros (Executor) und zum Gross-Spatar den Nicolai Russet, einen Sohn des ausgetretenen Wistiar Georg Russet Rosnowan, ernannt.

CV.

Duldner către Metternich; Iaşĭ, 6 Ianuar 1813.

Dem in einigen Örtern des linken Pruthufers entstanden gewesenen Pestübel ist durch die zweckmässigen Vorsichtsmassregeln der dortigen Regierung, und die schon in den ersten Tagen des December-Monaths eingetretene grimmige Kälte dergestalt Einhalt gethan worden, dass man von gar keinen Sterbfällen etwas vernimmt. Auch soll nach den neueren Nachrichten die in Hotyn ausgebrochene Krankheit, keine Pest, sondern ein blosses Faulfieber gewesen sein. Obangeführten Ursachen, in Verbindung mit den von der hierländigen Regierung gegen jenen Theil eingeführten Vorsichtsmassregeln, die noch fortgesetzt werden, ist es zuzuschreiben, dass auch die Moldau bis zur Stunde von aller ansteckenden Krankheit befreyet geblieben ist.

Die von den Russen der hiesigen Regierung und dem Publicum täglich mitgetheilt werdenden Siegesnachrichten fangen schon an, für sie hierlands vortheilhaft zu wirken und ihnen ein gewisses Ansehen zu verschaffen; indessen hat man noch keinen Beweis dass diess auch für unsere Geschäfte von nachtheiligen Folgen gewesen wäre.

CVI.

Raab către Metternich; Iaşĭ, 20 Ianuar 1813.

Ich habe die Ehre E. Ex. unterthänigst zu berichten dass ich den 16 d. M. Abends allhier auf meinen Posten eingetroffen bin und die Amtsleitung übernommen habe.

Der schon bei meiner Abreise aus Wien eingetretene strenge Winter, die grimmige Kälte, häufiger Schnee und Schneegestöber, das eben im Entstehen begriffene Zugefrieren der Donau und

der Theiss, die äusserst schlechten Wege und das dadurch unvermeidlich gewordene Umwerfen und Ruiniren meines Wagens waren Ursache, dass ich zur Vollendung dieser Reise längere Zeit brauchte als es sonst nöthig ist, und daher schmeichle ich mir E. Ex. gnädige Nachsicht zu erhalten.

Am nämlichen Abend liess mich der Fürst freundschaftlich begrüssen und ersuchen, ihm am folgenden Tage meinen freundschaftlichen Besuch abzustatten, indem er eine öffentliche Audienz wegen der noch nicht angelangten Kuka nicht abwarten wollte, und, da ich in Erfahrung brachte, dass die zwey anderen Consuln ein gleiches bereits gethan hatten, so verfügte ich mich zu ihm und übergab ihm das mir mitgegebene Schreiben Euer Excellenz. Er war damit äusserst zufrieden, empfieng mich sehr freundlich, versprach mir seine Assistenz und Willfährde in allen unseren Geschäften, ersuchte mich sogar, ihm, falls er von der Sache nicht die richtigsten Ansichten haben sollte, ihn zu belehren und ihn dadurch in den Stand zu setzen, alle meine Wünsche zu erfüllen. Freilich wäre es mir erwünscht gewesen, nach alttürkischem Gebrauch ihm etwas von der Hauptstadt, nach dem von mir Euerer Ex. mündlich gemachten Vorschlag, mitgebracht zu haben.

Die Agentie-Geschäfte fand ich im vollen Gange und den status-quo in soweit hergestellt. Auch ist der Fürst aus politischen Gründen stets für unsere Sachen günstig gestimmt; nur ist es zu bedauern dass er diejenige Energie, die für seinen Posten so nöthig wäre, nicht besitzet. Dieses macht, dass der unter den Bojaren (die mich mit grösster Freude empfingen und mich gleich am andern Tage nach meiner Ankunft besuchten) und den Griechen herrschenden Parteigeist die gehörigen Schranken nicht findet und dem Fürsten mehrere Hindernisse in den Weg gelegt. In nicht weniger Verlegenheit sieht sich derselbe auch durch die Ereignisse im Norden und die dadurch hervorgebrachte Sensation, dann die kleinen Zwistigkeiten zwischen dem russischen und französischen Consul versetzt, und die Erschwerung der Hieherbringung der Lebensmittel von der anderen Seite des Pruths. Auch gab er mir zu verstehen dass er sich noch an uns freundschaftlich um Mehl werde wenden müssen.

CVII.

Scarlat Callimachi către Metternich; *Iaşĭ, 21 Ianuar 1813.*

Monsieur le Comte,

J'ai reçu la lettre que Votre Excellence m'a fait l'honneur de m'écrire, et par laquelle Elle veut bien me notifier que, les circonstances qui avaient motivé la retraite de l'Agence d'Autriche n'ayant plus lieu aujourdhui, Sa Majesté I. et R. Apostolique a ordonné à M^r le Chevalier de Raab de retourner en Moldavie, pour y résider, comme par le passé, en qualité de son Agent.

Je suis extrêmement flatté de la justice que V. Ex. daigne rendre à mes sentiments par la conviction où Elle est, que, dans les affaires de son poste, Mr de Raab me trouvera toujours disposé à faire tout ce que le sens des capitulations sacrées exige.

Ayant longtemps occupé à Constantinople le poste de Drogman de la Sublime Porte, j'ai saisi toutes les occasions de cimenter et de consolider l'union, l'amitié et la bonne harmonie qui existaient entre les deux hauts Empires. Mon dévouement aux intérêts de mon Auguste maître m'en imposaient le devoir, et mes sentiments y étaient conformes. L'internonce de Sa Majesté I. et R. attestera toujours ma conduite, qui ne tendait qu'à ce but salutaire.

Tenant cette fois-ci les rênes de la principauté de Moldavie, et aidé de la loyauté et de la droiture de Mr de Raab, je me ferai de même un plaisir de rendre toute la justice due aux sujets et protégés autrichiens qui y demeurent, et d'observer strictement tous les devoirs du voisinage. Je m'estimerai très-heureux si je peux par là mériter la bienveillance de Sa Majesté Impériale et l'estime de V. Ex.

J'ai l'honneur d'être, avec les sentiments de la plus haute considération, Monsieur le Comte, de Votre Excellence le très-humble et très-obéissant serviteur:

Prince CHARLES CALLIMACHY.

CVIII.

Raab către Metternich; Iași, 23 Ianuar 1813.

Gleich nach meiner Ankunft, war ich besorgt verlässliche Nachrichten über alle merkwürdigeren Ereignisse die in dem an Russland abgetrettenen Theile der Moldau Statt finden, einzuziehen, und schickte einen verlässlichen Menschen in Handlungsgeschäften in jene Gegenden ab.

Dieser, nunmehr von seiner Sendung zurückgelangte, Bothe berichtet mir, dass er in dem ganzen besagten Theile in militairischer Hinsicht gar keine, in sonstigen Hinsichten auch bis itzt keine russischen Truppenbewegungen, aber nachstehende Thatsachen von einiger Erheblichkeit wahrgenommen habe.

Die Blödsinnigkeit des dortigen Gouverneurs Sturza und die hiedurch unbeschränkte Habsucht des ihm als Vice-Gouverneur beygegebenen hiesigen Bojaren-Sohnes Mathey Krupenscky und der von ihm abhängenden Ispravniks habe aller Wilkühr, Erpressung und Ungerechtigkeit die Zügel schiessen lassen und machen die russische Regierung in jener Gegend recht verhasst. Wer recht zahlt, findet dort Recht, so wie es ehemals hier war. Der vormalige Senator Milaschewitsch ist nun in Mohilou, wo er ohne alles Ansehen lebt und die Quarantaine-Anstalten besorgt; er suchte das Gouvernement über dem Pruth zu erhalten: es wurde ihm aber, seiner üblen Administrirung wegen in der Moldau, abgeschlagen.

Der am 8-ten Dezember vorigen Jahres durch 18 Stunden in Bessarabien und auf dem Schwarzen Meere aber durch drey Tage und Nächte angehaltene Sturmwind mit Schneegestöber und grossem Froste habe nicht nur 20 beladene Kauffahrtheyschiffe, die in dem Hafen zu Odessa vor Anker lagen, zerstört, sondern auch in Bessarabien einen ungeheuren Schaden unter dem Hornvieh, Pferden, vorzüglich aber unter den Schaafen der wider meinen Rath daselbst verbliebenen siebenbürger Schaafhirten, denen die Rückkehr nun sehr erschwert wird, angerichtet: ganze Heerden dieser Thiere sind unter dem Schnee erstickt und erfroren.

Von den Gränzen der Türkey, vernimmt man dass die Pforte sich ansehnlich rüste und den aufgegebenen Nizami-Gedid aber-

mals einführen wolle; weswegen auch alle verwiesen und entflohen gewesene Freunden und Begünstigten desselben zurückberufen werden.

Die hiesige Regierung hat den von den Russen festgesetzten Geld-Cours bestättigt, die k. k. 2 Guldenstücke und Kronthaler auf 5 Piaster, 30 Para gesetzt und die Ausfuhr aller türkischen Silbermünze in Ausland streng verboten.

Die Auslieferung der türkischen Kriegsgefangenen geht noch immer vor sich: sie kommen haufenweise hieher, um in die Türkey abzugehen; auch befinden sich darunter zwey Paschen, Achmed und Rahmiz-Pascha, welche den armen Fürsten eine Menge Geld kosten, da er diese nicht allein kleiden, bewirthen, sondern auch beschenken muss. All dieses trägt nicht wenig bey, um das Land gänzlich zu verderben.

Der Fürst behandelt diese seine gezwungene Gäste auf das Beste, macht ihnen Ehrenbesuche; die sie auch erwiedern. Ich glaubte zu ihnen nicht zu gehen, da ich mit ihnen nichts zu verhandeln habe, und solche unnütze Besuche nur kostspielig sind.

CIX.

Scarlat Callimachi către Metternich; Iaşĭ, 23 Ianuar 1813.

Monsieur le Comte!

La Sublime Porte Ottomane m'ayant conféré le gouvernement de la principauté de Moldavie, je viens sous ses auspices occuper ce trône vacant pendant une guerre longue et funeste.

Remonter une administration ébranlée par les vicissitudes du temps, rétablir un ordre stable et utile à l'intérêt général et songer au soulagement d'un peuple malheureux, qui m'est confié, sont de grands devoirs, qui ne peuvent s'exécuter que dans le temps d'une parfaite sécurité de paix et d'un heureux concours des événements; personne n'est plus à même d'apprécier l'étendue de ces devoirs sacrés, qui me sont imposés, que Vous, Mr le Comte, le ministre éclairé et sage d'une Puissance amie et voisine des États de l'Empire Ottoman, et c'est en l'entretenant que j'aime à lui manifester le désir de coopérer en même temps de mon mieux à l'entretien de la bonne harmonie et amitié perpétuelle qui existe heureusement entre les deux Cours Impériales, dont

les intérêts se trouvent intimement liés ensemble et cimentés par leur nature, par les traités de part et d'autre et par le bon voisinage.

Je m'estimerai heureux, Mr le Comte, si par mes soins je réussissais à faire agréer de mon côté les sentiments très-distingués et les égards dus à une Puissance voisine et amie véritable de la Sublime Porte.

La sollicitude que je m'empresserai de donner dans toutes les occasions à la personne de l'Agent de Sa Majesté l'Empereur et Roi, résidant à Jassy, et l'assistance que cet Agent trouvera toujours en moi pour le succès de ses devoirs conformément aux traités subsistants entre les deux Cours Impériales, prouvera, sans laisser le moindre doute, mon grand désir à pouvoir mériter l'attention de la Cour Impériale d'Autriche, et celle, en particulier, de Votre Excellence.

Mr Yanko Maurojeny, chargé-d'affaires de la Sublime Porte près la Cour Impériale d'Autriche, mon bien-aimé parent, aura l'honneur de remettre la présente à V. Ex. Il est en même temps invité de ma part à soigner à Vienne, autant que les devoirs de sa place le lui permettent, mes commissions. C'est par son canal, ayant déjà l'honneur d'être connu par V. Ex., qu'Elle voudra bien au besoin me procurer l'avantage, en me faisant parvenir tout ce qui pourrait avoir rapport au succès des intérêts réciproques de bon voisinage, indépendamment des affaires courantes du Ministère de l'Agent I. et. R. à Jassy.

Dans cette espérance, j'aime à me flatter que V. Ex. voudra bien agréer mes expressions amicales, dictées par le désir de cultiver son amitié, aussi bien que les sentiments de parfaite estime et de considération la plus distinguée, avec lesquels j'ai l'honneur, etc.

Prince CHARLES CALLIMACHY.

CX.

Raab către Metternich; Iaşĭ, 30 Ianuar 1813.

Der Euer Ex. unterm 23-ten Januar No. 3 angezeigte immerwährende Aufenthalt der Paschen Ahmed und Rahmiz hat mich um so mehr nun aufmerksam gemacht, als ich in Erfahrung

brachte, dass Rahmiz-Pascha, seit der Zeit, mehrere Hunderte seiner Leute aus Tekutsch und Vaslui beritten und bewaffnet an sich hieher brachte, dass diese in der obern Stadt einquartirt werden und dass jene, welche bey ihm in ziemlicher Anzahl schon sich befinden, Waffen und Pferde einkaufen. Ich ermangelte nicht den Fürsten selbst auf eine gute Art ihrer langen Anwesenheit zu befragen. Da ich aber keine genügende Antwort erhalten konnte, ging ich meinen Spuren unter den Leuten des Paschas selbst weiters. Ich glaube dass es sich nun handle, ohne dass man es verbürgen kann, den Pruth zu befestigen, daselbst Kasernen anzulegen, so dass man Jassy umzingeln wolle; denn ich weiss aus guter Quelle, dass dem Fürsten aus Constantinopel eine Frage gestellt worden ist, ob er nicht seine Residenz nach Roman verlegen könnte.· Gegen welches er jedoch, wegen den beträchtlichen Schaden der hieraus den Einwohnern und Bojären erwachsen könnte, ohne an die Unmöglichkeit der Unterkunft in Roman zu gedenken, Gegenvorstellungen gemacht haben soll.

In grösster Eile lässt er nun den von den Russen ruinirten Fürstenhof herstellen. Andere, welche von der Sache besser unterrichtet zu seyn glauben, sagen Ahmed-Pascha solle mit Nächsten nach Constantinopel abgehen, sobald nemlich der aus Constantinopel abgeschickte, über Bucarest hier erwartete Kriegsgefangene der Russen übergeben sein werden; Rahmiz-Pascha hingegen, als mit dem ehemaligen Nisami-Gedid stark implicirter, da er auch eine Menge Feinde hat, hätte diese Massregeln ergreifen müssen, um getreue Leute um sich zu haben, welche ich glaube nun auf beiläufig 500 Personen gestiegen sind und nun beruhigende Nachrichten und Aussichten zu dem neu wieder zu errichtenden Nizamigedid abwartet. Sicher ist es indessen, dass der Courier-Wechsel zwischen Constantinopel und hier seit einigen Tagen sehr stark ist.

Es geht die Rede herum, und von sichern Orten werde ich vergewisst, dass der Petersburger Hof den Grafen Marcow untern anderm Namen mit geheimen Aufträgen nach Wien abgeschickt habe und dort bereits angekommen sey. Da dieses ein allgemein verbreitetes Gerücht ist, wo man noch hinzusetzt, dass es sich um ein Einverständniss zwischen den beyden Höfen handle, so finde ich mich verpflichtet es zu E. Ex. hohen Kenntniss zu bringen.

Jenseits des Pruth's ist man nun mit der innern Einrichtung der dortigen Districte beschäftigt und, da gestern die Nachricht von der Errichtung einer Metropolie in Kischnow unter dem Exarchen Gabriel hieher gekommen ist, so sind die Landes-Bojären darüber umso mehr unzufriedener, als sie aus dem schliessen wollen der Pruth sey nun auf immer für die Moldau verloren und die wenige Hoffnung einer Rückstellung ganz verschwunden. Der Verlust des Pruth ist der Moldau gänzliches Verderben.

[Ştirĭ despre războiŭ.]

Man erwartet dieser Tagen den russischen Gesandten für Sicilien, Grafen von Mocenigo, welcher, über Constantinopel auf seinen Posten aus Wien kommend, dahin gehen soll; für dessen weitere Reise hat der hiesige russische General-Consul das Nöthige bey dem Fürsten eingeleitet.

Auch wird dieser Tage die Fürstin Callimachy aus Constantinopel mit dem ganzen Gefolg des Fürsten, seiner Kuka und Rossschweifen erwartet, wo dann sein öffentlicher Einzug und alle dabey gewöhnlichen Formalitäten, auch mit den fremden Agenten, vor sich zu gehen haben werden.

CXI.

Raab către Metternich; Iaşĭ, 3 Februar 1813.

Die auf den 31. vorigen Monats festgesetzte Beleuchtung der Stadt wegen der erfochtenen Siege der Türcken gegen die Vehabiden ist verschoben worden, weil aus Constantinopel die officielle Anzeige der Ueberbringung der Schlüsseln von Medina noch nicht angekommen ist, da man solche in Constantinopel stündlich erwartet.

Der Pferde-Austrieb über den Pruth herwärts ist dieser Tage auf das Schärfste verboten worden und das Ufer wurde mit Kosakendetachements stark besetzt. Dessen ungeachtet, finden die Lieferanten Mittel, durch Bestechung der Kosaken, Pferde herüber für das Ausland zu bringen; auch dient ihnen der zugefrorene Fluss zur Ausführung ihrer Contracte bestens.

Ich erhalte die Nachricht der Mobilmachung der wenigen russischen Mannschaften in denen Festungen von Bessarabien und

Hotin, ohne dass man den Tag ihres Marches nach ihrer Bestimmung weiss, indem es nur befohlen wurde sich marschfertig zu halten.

Die Russen verbreiten hier die Nachricht von der Einnahme Danzigs, welche sich auf eine vom H. Senator Milaschewitsch aus Mohilov hiehergeschickte Estaffette gründet. Nicht minder in Abschrift beigebogener Arméebefehl in Umlauf gesetzt worden.

Die Fürstin Calimachi hat heute, der Fürst dagegen wird am kommenden Sonntag, den 7-ten, seinen feierlichen Einzug halten.

Der Fürst Calimachi hat mir das in der Nebenlage beigebogene Schreiben [No. CVII] an E. Ex. übergeben lassen, als Gegenantwort des ihm bei meiner Ankunft eingehändigten Schreibens.

CXII.

Raab către Metternich; Iaşi, 8 Februar 1813.

Seine Durchlaucht der regierende Fürst hat gestern seinen feierlichen Einzug in die Stadt nach altem Gebrauch gehalten: in der heiligen Nicolai-Kirche empfing er die Salbung, und in dem Fürstenhof, nach geschehener öffentlicher Vorlesung des grossherrlichen Fermans, die Huldigung der Bojaren.

Abends wurde die Stadt wegen der erhaltenen Nachricht der Siege über die Wehabiten beleuchtet, und sah man an dem Thor des fürstlichen Palastes Medina in Transparent. Heute gestatteten die auswärtigen Consuln dem Fürsten ihre Glückwünsche ab; ich trachte die von dem Fürsten bereits schon vorgeschlagene öffentliche Audienz mit der Nation zu verschieben oder gar eingehen zu machen, um dem allerhöchsten *aerario* diese Ausgabe zu ersparen. Wenn aber der hier gewöhnliche Berat aus Constantinopel mir zukommen sollte, was von E. Ex. hohen Willensmeinung allein abhängt, so werde ich sie dann nach altem Gebrauch zu machen unermangelt sein. Der russische Consul erwartet seinen Berat aus Constantinopel stündlich.

Aus Gallaz erhalte ich unterm 29. Jänner die Nachricht dass den 26. und 27. Jänner eine grosse Anzahl kriegsgefangener Tartaren aus Russland angekommen und die Donau passirt haben.

Achmed-Pascha hält heute seinen feierlichen Auszug aus der Stadt und reiset nach Constantinopel ab; Rahmiz-Pascha bleibt einstweilen hier und erwartet seine Befehle von der Hauptstadt.

Das Gerücht wegen der Einnahme von Danzig geht noch immer fort, sowie jenes einer schweren Krankheit Seiner Majestät des Kaisers Napoleon, wovon im Fürstenhof gestern stark gesprochen worden ist.

P. S. Der französische Consul, Herr Fornetti, bittet mich E. Ex. nebenfolgendes Schreiben für Herrn Grafen von Otto in Gnaden bestens zu empfehlen.

CXIII.

Raab către Metternich; Iaşĭ, 8 Februar 1813.

Gleich nach Empfang Eurer Ex. gnädigen Schreibens vom 20. Jänner l. J., als am 3. Februar, hat die Agentie, in Folge von der k. k. Lemberger Oberpostamts-Verwaltung erhaltenen Aviso, den Postenlauf von Jassy nach Czernovitz gerichtet, und ich entstehe nicht, über die Anfrage des... Hofkammer-Präsidenten Auskunft zu geben, nämlich:

Da der Herr Fürst die Postauslagen für Post-Couriere und die Rittgebühr für die Postpferde *ex propriis* bestreite, und die Agentie nur 5 Piaster, 14 Para für ein Postpferd zu bezahlen habe, es allerdings die eingehende Brieftaxe mit Abschlag obberührter 5 Piaster, 14 Para an das k. k. Czernovitzer Postamt abführen müsse und werde, wie in vorigen Jahren.

CXIV.

Raab către Metternich; Iaşĭ, 15 Februar 1813.

[Auszug:] Bei der Geburtstagsfeier des Kaisers Franz I. fahren die Bojaren, die hohe Geistlichkeit und der Oberstallmeister des Fürsten zur Gratulation in die Agenzie vor. Hiebei fragen einige Bojaren:

[Text:] Ob jene, welche Besitzungen in der Bucovina haben, zu uns mit ihren Familien ziehen können und dort den allerhöchsten Schutz ganz geniessen, und ob ihre hiesigen zurück-

gelassenen Realitäten, wenn sie selbe nicht veräussern könnten oder wollten, als ihr Eigenthum als k. k. österreichische Unterthanen gehörig geschützt werden könnten; dann ob jene, welche über dem Pruth Güter haben, in der Bukowina einige erkaufen (um sich dort niederzulassen), ihre Güter über den Pruth als k. k. Unterthanen beibehalten können.

[A.:] Sie fragen diess aus Anhänglichkeit an Oesterreich und Fürcht vor russischer Botmässigkeit.

Um die Anfragenden «im Geheimen» belehren zu können, bittet Raab um Weisung.

[T.:] Die Administration überm Pruth sei äusserst drückend und «so verlassen die jenseitigen Pächter die Pachtungen, wodurch die Bojären in nicht geringe Verlegenheit gerathen, weil sie dort nichts verkaufen, und nichts herüber bringen können.

[A.:] Der russische Starost in Galatz zeigt an (unterm 6. Februar) dass in Braila täglich an der Pest 15 Personen sterben. Manzoli sei schwer krank, daher von ihm kein Bericht; im Divan bezweifelt man diese Nachricht. Im Lande selbst sei der Gesundheitsstand gut, fürs Frühjahr aber drohe Gefahr, da die Pest in der Türkei und in Odessa fortbestehe.

CXV.

Raab către Metternich; Iaşi, 19 Februar 1813.

Der russische General-Consul fängt schon an, mit dem Fürsten wegen der Nichthaltung der Friedenspuncte zu zanken und kommt mit ihm in gewaltigen Wortwechsel; auch weiss ich dass der russische Gesandte an der Ottomanischen Pforte schon wider ihn klagt. Es kann auch nicht anders seyn; ich hatte schon die Ehre E. Ex. früher anzuzeigen dass der Fürst für diesen Posten zu schwach und von nicht guten Leuten umgeben seye. Arm von Haus, in viele Schulden versetzt, lässt er dem neuen Schatzmeister, seinem Anverwandten Grigorie Sturdza, freye Hand seine Renten zu verbessern. Die ganze ehemalige Kopfsteuer auf die Moldauer vor dem Verlust des Pruthes und alle Regalien des Fürsten werden nun auf den erübrigten Theil der Moldau vertheilt. Durch diese neuen drückenden und übertriebenen Auslagen bringt man Geld ein, schreibt zwar keine

Kopfsteuer, welche nach dem Friedenstractate auf. zwey Jahre nicht bestehen kann, aus, legt aber so viele Impositionen für Brückenreparirung, für fürstliche Palastherstellung, für Reinigung der Stadt und für dergleichen auf, dass die Bauern, in die Armuth versetzt, die Güter ihrer Bojären zu verlassen schon anfangen und mit Weib und Kindern über den Pruth ziehen; viele hätten Lust sich in der Buccowina einzulassen, wenn sie nur einen Raum für sich bekommen könnten, und die Bojaren kommen in das grösste Elend.

Alle diese Auflagen fallen natürlich auch auf die österreichisch-kaiserlichen, französischen und russischen Unterthanen, gegen welche die drey Consulate sich beklagen und zu manchen Unannehmlichkeiten Anlass geben. Ich, meines Orts, lasse keine Neurung zu, kann mich auch für itzt nicht darüber beklagen, bat aber den Fürsten mich nicht auch in den Fall zu setzen. Mit dem russischen Consul sieht es aber nicht so aus: er erklärte ihm gestern dass er förmliche Klage gegen ihn eingeben und nöthigenfalls auch von hier abgehen werde. Mir scheint, er sey der Meinung, Callimachi wäre den Franzosen mehr als den Russen zugethan, indem er sich bei dem Fürsten schon beklagt hat, dass er den ihm von dem französischen Consul mitgetheilten Nachrichten mehr Glauben als den Seinigen beymisst. So ist, E. Ex., die missliche Lage des Landes und dadurch ist mein höchst beschwerlicher Dienst mit vielem Unangenehmen verbunden.

CXVI.

Raab către Metternich; Iaşi, 22 Februar 1813.

Ein französischer Baron, Namens Chambinaud, wie man sagt, ist hier mit seiner Frau seit einiger Zeit ansässig, lebt vom Eigenen und unterhält sich mit der Jagd. Seine Wohnung, nicht weit von jener des Rahmiz Capitan-Pascha, wurde von dessen Leuten, in der Absicht Wasser zu holen, öfters besucht. Gestern Abend aber, weigerte sich der Baron Wasser zu geben; man kam in Wortstreit, dann zu Thatsachen; die Türken wurden mit Wasser beschüttet: Eines zog das Andere nach sich, und der Baron lief nach seinem Zimmer, wollte eine Pistole nach

den Türken losschiessen, welche aber kein Feuer fing; der Baron wurde auf dieses ergriffen und gebunden. Die Frau, um ihrem Mann zu helfen, lief an das Fenster, ergriff ein Doppelgewehr und schoss so unter sie, dass sie vier der Türken schwer verwundete. Der Auflauf unter den Leuten des Paschas war nachher so gross, dass sie mit armirter Hand in das Haus einfielen, das junge 18-jährige Weib mit den grössten Misshandlungen zu dem Pascha mit ihrem Mann durch die Gassen schleppten und Genugthuung verlangten.

Der Fürst wurde zu dem Pascha gebeten um die Sache untersuchen zu helfen; der französische Dolmetsch ebenfalls vorgerufen, und nur nach langer Debatirung wurden der Baron und seine Gemahlin dem französischen Vice-Consul heute erst übergeben, bis man über die Art der Genugthuung übereinkommen wird.

CXVII.

Raab către Metternich; Iași, 5 Mart 1813.

....Der in Constantinopel seit acht Monaten in Commission gewesener schwedische General, Baron von Davast, ist vorgestern, in Begleitung seines Adjutanten, mit besonderen Anempfehlungsschreiben des russischen Gesandten, Grafen von Italinsky, an den Fürsten, sowohl als russischen General-Consul, hier angekommen, und reiset dieser Tagen über Moskau uud Petersburg nach Schweden zurück.

Der Fürst gab gestern bey sich einen Ball und Soupé, wozu alle Landes-Bojaren, die fremden Agenten und obgedachter schwedischer General geladen wurden. Etliche Tage vorher war man bey dem Fürsten sehr aufmerksam, um alle Rangstreittigkeiten zwischen den fremden Agenten bestmöglichst zu beseitigen, und der Ceremonienmeister kam bald zu einem, bald zu dem andern, besonders da ein schwedischer General auch zur Tafel geladen war. Die... Instruction E. Ex. vom 20-ten April 1811 leitete mein Benehmen, und, da ich dem Ceremonien-Meister sagte, dass, nachdem der hiesige Hof von jenem der Hauptstadt abhange, ich gleichen Rang für meinen Posten fordere und dass ich dem russischen General-Consul, obschon er Generals-Rang

habe, nicht nachstehen könnte, so gab ich auch ohne Anstand der Fürstin die Hand zur Tafel, und hoffe dass mit diesem bei vorkommenden ähnlichen Fällen die Rangstreitigkeit gehoben seyn wird.

Rahmis-Bascha ist noch hier, und bekömmt das Paschalik in Belgrad; er hoffet den Ferman dazu bald zu erhalten, und wünscht dass Czellebi-Effendi, welcher in Nissa die Negotiation mit den Servianern führt, bald einen Vergleich schliessen mögte. Allein ich weiss von sicherer Hand dass obgedachter Commissaire der Pforte mit den servianischen Deputirten noch nichts hat zu Stande bringen können, und auch nichts gütlich ausrichten wird.

Heute gibt der Fürst in dem Garten des Metropoliten am Kopou dem Ramis-Pascha und dem hier anwesenden Capidzi-Paschi ein Mittagmal, wozu er auch einige Landes-Bojaren ebenfalls eingeladen haben soll. So eine ungewöhnliche Einladung vor der Stadt hat Misstrauen unter den Bojaren hervorgebracht, und ich höre dass einige sich schon krank gemeldet hätten, weil sie bey dem Namen des Kapidzi-Paschi schon Übles vermuthen.

Das Einzige was ich nun beobachte, ist dass man die alten verdienstvolle Bojaren sehr zu drücken anfängt und unter ihnen Zwiespalt zu stiften und zu unterhalten sich angelegen seyn lässt, gleichsam als wolle man ihnen Gelegenheit zu Fehltritten geben um an selben hernach mit desto mehrerem Grunde ältere Vergehungen strafen zu können, ohne die zugesagte zurückwirkende Amnestie offenbar anzutasten.

Aus Odessa kommen immer vergnügliche Nachrichten über das Nachlassen der Pest; in der Moldau und über dem Pruth herrscht guter Gesundheitstand.

CXVIII.

Postelnicul Negri către Raab; Iași, 12 Mart 1813.

Le soussigné, Premier-Postelnik de S. A. Monseigneur le prince-régnant de Moldavie, a l'honneur par son ordre de notifier à M[r] le Chevalier de Raab, Agent de S. M[té] I. R. A. à Jassy, que, Sa dite Altesse ayant de nouveau reçu des ordres suprêmes

de la Sublime Porte, par lesquels il lui est adjoint de faire dresser une liste de tous les sujets étrangers qui se trouvent dans cette principauté, pour en distinguer leur qualité, et de ne pas permettre à des sujets naturels ottomans de s'arroger mal à propos le titre de protégés, ni souffrir que les sujets étrangers qui se trouvent dans ce pays pour leurs affaires de commerce et qui ont le droit de jouir pleinement de tous les privilèges qui leur sont accordés par les traités, aient des possessions et établissements dans ce pays, ou qu'ils se mêlent dans les emplois et entreprises qui ne seraient permises de droit qu'aux habitants naturels de l'Empire Ottoman, —

D'ailleurs considérant :

1. Qu'il s'est introduit dans ce pays depuis quelque temps une sorte d'abus, au moyen duquel tel sujet passe d'une protection à une autre, dans l'intention d'appuyer ses prétentions ou esquiver la recherche de créance ou autre réclamation.

2. Qu'il résulte de cette espèce de confusion une incohérence notoire nuisible, en ce que les affaires et contestations où il entre des sujets étrangers passent et repassent de consulat en consulat, sans pouvoir être amenées à terme, et que tel consulat même pourrait se trouver choqué d'un abus vraiment choquant en soi.

3. Qu'il y a parmi les sujets naturels de l'Empire Ottoman des individus qui prétendent, sans droit et contre le sens des traités, à des protections étrangères, et que ceux même qui sont admis et reconnus comme ayant le droit de protection, ont des établissements dans ce pays, se mêlent des affaires et emplois qui leur sont défendus par les traités et font susciter par là des disputes et des tracasseries qui ne laissent pas de porter atteinte à la bonne harmonie que S. A. se fait un de ses principaux et de ses plus doux devoirs d'observer scrupuleusement, dans toutes ses relations avec les employés des Puissances amies de la Sublime Porte, —

Elle a jugé nécessaire de faire procéder à un examen de tous les sujets étrangers qui se trouvent dans ce pays, et à cet effet Elle vient de charger son département des Affaires Étrangères et Monsieur l'Aga d'en faire dresser une liste, pour la comparer à celle qui doit exister dans les chancelleries des consulats à Jassy et faire distinguer les sujets étrangers qui par la validité

de leurs patentes auraient le droit de protection et de privilèges accordés par les traités.

S. A., ayant toujours à cœur de rétablir le bon ordre dans cette principauté et de pouvoir contribuer à consolider la bonne intelligence qui existe entre les deux Hauts Empires, étant également de son devoir de faire lever tout ce qui pourrait occasionner des malentendus et entraver la marche des affaires, et désirant ramener une régularité dans leur expédition, surtout dans le conflit résultant de la diversité de protection respective, — se flatte que Mr l'Agent Impérial Royal Apostolique, faisant usage de la loyauté qui le distingue, et contribuant aussi de sa part au maintien du bon ordre qui regarde les sujets respectifs, se prêtera volontairement à cette disposition, autant juste qu'utile réciproquement, sous tous les rapports, et voudra bien en conséquence charger un des employés de son consulat d'adresser audit département des Affaires-Étrangères un état détaillé de tous ceux qu'il aurait présentés comme ses sujets et qui seraient admis et reconnus pour tels d'après les traités, afin qu'il soit comparé à la liste en question, produite par ce même département.

S. A., guidée par son devoir et par son grand désir de pouvoir contribuer dans toutes les occasions à cimenter et consolider la bonne harmonie qui règne heureusement entre les deux Hautes Puissances, ne manquera pas de soutenir en tout cas les droits des sujets autrichiens qui se trouvent dans ce pays, et de faciliter la marche de toutes leurs affaires, en leur accordant tous les privilèges qui leur sont accordés par les traités.

Le soussigné saisit avec empressement cette occasion pour offrir à Mr l'Agent I. R. Apostolique les assurances de la plus parfaite estime...

C. Negry.

CXIX.

Raab către Metternich; Iaşi, 15 Mart 1813.

Ramis-Pascha reiset morgen mit seinem Gefolge nach Bukarest ab, wo er seine weitere Bestimmung abwarten wird. Mir scheint, er wäre sicher noch länger hier geblieben, wenn er nicht selbst eingesehen hätte dass seine Gegenwart, welche durch

eine Menge seiner Leute dem Fürsten ohnehin so viel schon gekostet hat, auch die Einwohner und Kaufleute durch die bey den Türken so allgemein bekannte Erpressungskunst, zu Klagen und Murren nicht Anlass gegeben hätte, weil man aus Mangel des Geldes die Zurückstellung der genommenen Fahrnisse nicht bewerkstelligen kann und folglich auch diese Last noch dem Fürsten, und eigentlich dem Lande selbst, zufällt. In der Wallachey wird ein Gleiches vor sich gehen, und so lebt er mit den Seinigen auf Kösten der Andern, bis er sein Schicksal erfährt. Ich hatte Gelegenheit ihn manchesmal zu sprechen, kannte ihn auch ehevor. E. Ex. ist er von der letzten Revolution in Constantinopel bekannt, wo er Capidan-Pascha war, und dann sich während dieser nach Russland flüchtete. Er ist den Russen aber nicht sehr geneigt, weil man nicht Vieles aus ihm gemacht hat; der österreichischen und französischen Nation scheint er, wenigstens seinen Reden nach, sehr gut zu seyn; er ist übrigens ein bescheidener, Gerechtigkeit und Manneszucht liebender Mann und bey den Seinigen beliebt. Er hoffet und wünscht das Paschalik von Belgrad erhalten zu können. Dies, sagte er, wäre ihm das Liebste, um mit uns gute Nachbarschaft pflegen zu können; allein die in Nissa fehlgeschlagen seyn sollende Negotiation Tschelebie-Effendis mit den Servianern und die neue ausgebrochen seyn sollenden Feindseligkeiten in jenen Gegenden machen ihn kleinmüthig. Er bekannte mir offenherzig, dass, wenn der Allerhöchste Hof aus Mitleiden sich nicht in das Mittel setzen sollte, diese Provinz nie, oder nur mit grössten Blutvergiessen, unter türkischen Scepter zu bringen seyn wird; zu welcher Expedition er grosse Lust hätte.

CXX.

Raab către Metternich; *Iași, 2 April 1813.*

Gestern sind hier vier russische Officiers mit Präsenten (von hohen Werthe), in Juwellen bestehend, für die Pforte, aus St. Petersburg eingetroffen, und haben ihre Reise unter Bedeckung von vier, ihnen auf ihr Verlangen vom Fürsten beigegebenen, Arnauten noch am selben Tage fortgesetzt; bei dieser Gelegenheit erhielt auch der beim hiesigen russischen Consulat angestellte Herr Andrea von Pisani den St. Anna-Orden II. Classe.

Das in Volhynien zusammengezogen werdende Corps soll, laut russischen Aussagen, zwar zur Observation gegen die Türkei und Oesterreich nötigenfalls dienen, eigentlich aber zum Depôt der grossen russischen Armee bestimmt sein, und vorzüglich deswegen in jener Provinz gebildet werden, weil diese am Wenigsten gelitten hat und grosse Fruchtvorräthe besitzen soll. Andere dagegen fahren fort zu behaupten, indem sie sich auf russische Ausstreuungen stützen, drei Divisionen jenes Corps seien *positive* zu einer Demonstration an irgend einem Puncte der ungarischen Gränze bestimmt, sobald Russland die Gewissheit vor sich haben soll, dass unser Allerhöchster Hof sich wider selbes erkläret hat.

Der an der russischen Gränze gegen die Moldau und die Bukowina eingeführte Pferdeaustriebsverbot besteht noch, und wird strenge gehandhabt. Neugierig ist man zu erfahren, ob solcher auch gegen den preussischen Lieferanten Markus Lipman, welcher dieser Tagen hier erschienen ist, exequirt werden wird.

Dieser Tage hat der Nasir von Braila dem hiesigen Fürsten die gewöhnlichen Geschenke überschickt, auch erwartet man hier die Ankunft des ebenfalls nach Russland geflüchtet gewesenen Ingebei; dem, wie man vermuthet, des Rahmis, Caputan-Bascha, zugefallene Loos zugedacht sein soll.

Der Gesundheitsstand der Menschen und des Viehes ist in der ganzen türkischen Moldau gut, auch in den angränzenden russischen und türkischen Provinzen von einem Contagium nichts zu hören.

CXXI.

Raab către Metternich; Iaşi, 19 April 1813.

Auf wiederholte Einschreitung des hiesigen Fürsten, hat endlich Fürst Kurakin, in Berücksichtigung der äusserst bedenklichen Lage der Moldau, welche ohne Producte des Pruth nicht bestehen kann, die Erlaubniss, unterm 28. März (2. April), aus Tulczin, ertheilt, dass moldauer Bojaren ihr Getreid und alle Mundvorräthe, alle Gattungen Hornviehes, auch ihre Pferde, frei über die Gränze bringen können; nur müssen dazu beim Ausbruchsamt beiderseits Commissairs bestellt werden, um der sehr starken Quarantaine wegen die Vermischung zu verhüten.

[Raab habe sub 22. März angezeigt] dass die Russen die über den Pruth ansässigen k. k. Unterthanen aufgefordert haben, russiche Unterthanen zu werden; was sie aber abschlugen und herüberzukommen bei mir ansuchten. Ich glaubte also nachher ebenfalls die Gelegenheit der Einschreitung des Fürsten zu benutzen, um den russischen Herrn General-Consul von Pini freundschaftlich zu ersuchen, mir die Erlaubniss erwirken zu wollen, dass die k. k. Unterthanen, welche dort nicht verbleiben wollen, mit ihren Gestüten, Hornvieh und Habseligkeiten, herüberziehen können; er liess sich hierzu bestens heran und sagte mir, dass er ohnehin Befehle habe, sich mit mir ins beste Einvernehmen zu setzen, und er hoffe mir in einigen Tagen die entsprechende Verordnung schicken zu können.

CXXII.

Raab către Metternich; Iașĭ, 7 Maiŭ 1813.

Der Fürst der Moldau hat, um seine Regierung mit einigen Wohlthaten zu bezeichnen, die Errichtung eines Licaeums in Jassy und eines Convicts für mehrere arme Kinder angeordnet; diese Anstalten sollen die Organisation der in österreichischen k. k. Staaten bestehenden erhalten.

Die aus Anlass der Contumaz-Anstalten und strenger Sperre des Pruth eingetretene Stockung des Handels hat in der Moldau einen empfindlichen Geldmangel hervorgebracht; weswegen das Gold bedeutend gestiegen ist.

Das Frühjahr hat hier mit einer anhaltenden Dürre begonnen, wodurch die Vegetation sehr schlecht fortkommt. Dagegen ist der Menschen- und Viehgesundheitstand, sowohl in der Moldau, als auch in den angränzenden Provinzen anhaltend gut.

Der Geist der itzigen moldauer Regierung bleibt sich in Allen gleich. Misstrauisch gegen die ungewisse Zukunft, ist sie vorzüglich auf ihren eigenen Vortheil bedacht, und kein Project wird mit mehr Beyfall angenommen als jenes das Geld einbringt. Dass ein solcher Grundsatz aber mit dem Wohl des Landes im Widerspruche steht, ist weltbekannt. Nur Heil der Moldau, dass alle von ihren Regenten gefälten Urtheile und Rechtsprüche eben so zeitlich sind wie die Regenten selbst, und von dem Nachfolger umgestossen werden können.

Die Russen fahren unermüdlich fort, hier Nachrichten über ihre vergeblichen (?) Siege in Deutschland auszuposaunen; ungeachtet dessen aber, dass solche für officiell ausgeben werden, finden sie, ihrer Absurdität wegen, nur bei den russisch Gesinnten einigen Glauben.

CXXIII.

Raab către Metternich; Iaşĭ, 21 Maiŭ 1813.

Seit gestern ist das in der Nebenlage folgende Bulletin, in allen Sprachen übersetzt, hier verbreitet und durch einen von der russischen Armée mit Depeschen angekommenen, nach Constantinopel bestimmten und abgegangenen, Feldjäger auch bestättiget worden. Der russisch General-Consul gab mir davon eine Abschrift, und trug mir sogar einen öffentlichen Besuch an, den ich mir aber auf das Höfflichste verbethen habe.

Diese Nachricht, welche so viel unwahrscheinliches in sich hat, versetzt die Landesinwohner in die grösste Freude, mich aber in eine ziemlich unangenehme Lage mit dem französischen Consul, der, seiner Seits, diese Gerüchte als nicht gegründet anzugeben sich Mühe giebt.

CXXIV.

Raab către Metternich; Iaşĭ, 24 Maiŭ 1813.

[Auszug:] Bestättigt den Empfang des Circularschreibens vom 8. intim, 23 Mai, mit der Weisung über die Hoftrauerordnung für Auguste-Friederike, Herzogin von Braunschweig.

Das von Raab an Metternich am 21. Mai gesendete russische Bulletin wurde am 23. Mai durch ein Französisches von Grafen Narbonne mit Courier aus Wien, via Bucarest, an den französischen Consul gelangtes widerrufen. Sonderbar sei es, wie der französische und der russische Consul jeder sein Bulletin für «echt und gewiss» beim Fürsten und beim Publicum angebe.

[Text:] Diese Lage der Dinge, und die ebenfalls ausgesprengte Nachricht der Occupirung Krakau's und Lublin's durch oesterreichische Truppen, dann die Besetzung Westgaliziens und

die Ankunft Napoleons in Dresden, hat auf die Gemüther der Landesbojaren und des Fürsten sehr gewirket.

Die unterm 19. April Euer Ex. einberichtete, den Moldauern ertheilte freie Ausfuhr von Getreide und Vieh aus Bessarabien ist dieser Tage wieder schärfstens — besonders der Pferde — eingestellt worden; das Land hat abermals um die Erlaubniss gebeten, und erwartet mit Sehnsucht die Entscheidung des Fürsten Kurakin; denn sonst liegt das Land ganz auf.

[A.:] Den oesterreichischen Unterthanen jenseits des Pruth soll, derzeit, der Pferdeaustrieb ganz verboten sein. Ursachen: Russland erwarte die Erklärung Österreichs, Russland fürchte, wenn seine Truppen gegen die Franzosen nicht glücklich wären, auch von der Moldau aus durch die Türken angegriffen und so genötigt zu werden, das eroberte Stück Land zu verlassen und alles Vieh mit wegzutreiben.

CXXV.

Raab către Metternich; Iaşi, 18 Iunie 1813.

Der Fürst befindet sich, sammt denen Landes-Bojaren, in keiner geringen Verlegenheit, denn zwei aufeinander folgende Fermane befehlen dass die Bojaren welche Güterantheile über dem Pruth haben, sich in kurzer Zeit erklären und ihre Güter verkaufen sollen.

Der Mangel an Geld, an Käufern, erschwert die Veräusserung sehr; die Furcht ist grenzenlos, dass, laut dem schon Ausgebreiteten, alle jene Güter der Bojaren, welche im russischen Theil gelegen sind, wenn sie sich nicht dahin begeben, auch nicht verkaufen, der Krone zufallen, und sie an den Bettelstab kommen; auch tritt noch der Umstand ein, dass die Familien sich trennen müssen und die grösste Unordnung hieraus entstehen würde. Der Fürst klagte mir dieses sein Anliegen, die Bojaren frugen mich um Rath, den zu geben ich aber ausser Stande bin; man sucht nur gemeinschaftliche Vorstellungen der Pforte darüber zu machen, Zeitfrist von einigen Jahren anzusuchen, den Wunsch zu äussern gleich den Buccowinern behandelt zu werden. Ob aber diess noch an der Zeit sei, ob man alles dieses türkischer und russischer Siets annehmen wird, daran zweifeln Alle, besonders da der Fürst den Antrag wegen ähn-

licher Behandlung dieses Landstrichs wie jenes der Bucowina schon gemacht, Herr Graf von Italinsky auch anzunehmen glauben machte, von Galib-Efendi aber im Lager ausgeschlagen wurde, mit dem Bemerken dass bei so bewandter Lage jenes Antheils die Pforte sich auf die diesseitigen Bojaren nie verlassen könnte.

Ich rechne es mir zur Pflicht, E. Ex. diese Verwirrung der Dinge einzuberichten, um dem Fürsten und den Bojaren meinen guten Willen zu zeigen... und ihnen etwas tröstliches sagen zu können. Sicher ist es, und ich sehe es klar, dass, ausser einigen Wenigen, alle mit grössten Widerwillen dem russischen Scepter sich ergeben: Wunderbar ist es, warum die Pforte bei den jetzigen Umständen so rasch auf die Erklärung der Bojaren dringt; das hat auch schon übel gewirkt, denn einer der Bojaren vom Hause Balsch, Namens Dracachi Rossety, hat sich für banqueroute erklärt, viele in Unglück mitgezogen, und stehet zu befürchten dass nicht Andere seinem Beispiele folgen werden, indem sie, wegen der Strenge, mit welcher die Russen sie jenseits des Pruth behandeln, nichts herüber kommen lassen, ausser Stande sind sich zu erhalten.

CXXVI.

Raab către Metternich; Iaşĭ, 18 Iunie 1813.

Unterm 6-ten Juny, No. 28, hatte ich die Ehre E. Ex. anzuzeigen dass ich mich nothgedrungen fand, Amtsgeschäften halber sowohl, als wegen der dort neu errichteten Quarantaine, auf einige Tage nach Galatz zu gehen. Nach geschehener Einsichtnahme, bin ich von dieser etwas beschwerlichen, und nicht ganz sicheren, Reise wieder zurückgekommen.

Galaz ist in sich, bey den jetzigen Umständen der Handelswegen, ein wichtiger Ort und, wenn die politische Welt sich nicht anders fügt, so wird dieser Hafen seiner Lage wegen einer der beträchtlichsten werden. Nur Schade dass die Stadt so schlecht gebaut ist und so viele hölzerne Häuser, eines auf dem andern, stehen, dass bei einer Feuersbrunst nichts zu retten ist, weil nicht steinerne Magazine vorfindig sind und die Waaren in hölzernen liegen. Der Handel ist dort äusserst thätig unter den

österreichischen, französischen, russischen und türkischen Handelsleuten.

Die Franzosen und Russen haben gut besoldete Consuls, stehen in Ansehen; nur wir haben H. Manzoli zum Starosten, der, seiner schlechten Lage wegen, so wie er ist, ohne Besoldung, ohne Beistand, ohne Einkommen, ohnmöglich bestehen kann, wenn der Allerhöchste Hof ihn nicht... mit etwas jährlich unterstützet; denn er hat nicht einmal soviel um vom Eigenen leben zu können. Durch diess ist der Dienst nicht versehen und die Ehre des... Hofes wegen Nicht-Besoldung, neben zwey öffentlichen Beamten, compromitirt. Ich sehe wohl ein, dass es nicht in der Zeit seye um neue Besoldungen zu erwirken, allein der Allerhöchste Dienst, das Wohl des noch erübrigenden Handels erheischt es. Er dient seit 20 Jahren, ist seinem Amt gewachsen, in Galaz höchst nothwendig, denn der zeitliche Agent kann ohnmöglich für jedes Geschäft auf seine eigenen Kosten dahin reisen. Ich bitte E. Ex. der Sache... fürdenken zu wollen, damit ich dem dort schmachtenden, für das Wohl der handelnden k. k. Unterthanen sich bestens bestrebenden Starosten wenigstens ein tröstliches Versprechen zu seiner Aufmunterung im Dienst zu kommen machen kann.

Ich habe die in Galaz errichtete Quarantaine in Augenschein genommen, und gefunden dass sie nicht feuerfest, nicht den Zweck ihrer Bestimmung verbürgt, sondern äusserst schlecht seye. Die Türken fügen sich derselben nicht, in Constantinopel murret man dawieder, und die Türken aus Braila kommen mit ihren Waaren aus Constantinopel ungehindert. Da Galaz auf so eine Art nicht gesperrt seyn kann, so können der Pest auch keine Schranken gesetzt werden: wenn für die aufzubewahrenden und zu reinigenden Waaren keine gemauerte, sondern nur aus Schilfrohr gemachte Scheuern und Erdhüten bestehen, wenn keine Schadenvergütung bey entstehendem Brand bestehen kann, wenn die Contumaz nicht allgemein ist, so ist es unnütz die Kaufleute zu einer Zubusse zu Quarantaine-Spesen zu verhalten. Eine nach allen Regeln festgesetzte allgemeine Quarantaine wäre für die k. k. österreichischen Staaten nur sehr heilsame Einrichtung; allein so was ist der türkischen Religion ganz entgegen, wird in Constantinopel nicht gut geheissen.

Dieses waren meine Vorstellungen an den Fürsten bey meiner

Zurückkunft und, in Anbetracht dessen und jenem was aus Constantinopel der Quarantaine halber gekommen ist, lässt er diese nun ganz eingehen.

Ich, meines Orts, habe den Herrn Internuntius zu seiner Zeit gebethen den Fürsten bey der Pforte um die Erhaltung eines zweckmässigen Fermans dazu zu unterstützen; allein sein Sachwalter hat sich an ihn nicht gewendet. Zudem sagt mir der Fürst, dass dieses zur Ausfertigung des Fermans als der Religion entgegen nichts beygetragen hätte. Die k. k. Unterthanen und Kaufleute können sich indessen des besten Schutzes in Galaz von den Pascia von Braila, der ein sehr thätiger Mann ist, versprechen, und hoffe ich dass es bey Anlangung der Donau-Schiffe keine Ursache zu klagen geben werde; befürchte aber vieles von jenen Behörden der Obern-Donau in der Wallachey, wovon ich schon manches gehört habe. Die Türken sind gleich denen Griechen, besonders jetzt: hungrige, in das Elend versetzte Leute, und suchen bey jeder Gelegenheit durch Erpressungen ihr Verlorenes an sich zu bringen.

CXXVII.

Raab către Metternich; Iaşĭ, 5 Iulĭe 1813.

Das Hohe Befehlsschreiben E. Ex. vom 19-ten Juny 1813 ist mir unterm 30-ten desselben Monats, sammt den Abschriften in Betreff der bucowiner Gränz-Berichtigung, richtig zugekommen, und ich werde nicht ermangeln der mir in Hinsicht dieser Urkunden gegebenen Weisung Folge zu leisten.

Die im Entstehen begriffene griechische Buchdruckerey ist, ohngeachtet die lettres und Maschinen bereits vorhanden sind, noch nicht zu Stande gekommen, weil die Gründer derselben, mittelbar aufgereizt, den Buchdrucker Johann Hart, dem eigentlich das Privilegium zur Errichtung dieser Buchdruckerey verliehen worden ist, aus der Compagnie verstossen haben, und nun in dem Falle sind, sich die Buchdrucker, wie sie sagen, aus Wien oder Leipzig kommen zu lassen.

Die Agenten, deren sich die Unternehmer zur Überkommung der benöthigter Handwerker bedienen, ist in Leipzig der bekannte Theocari, in Wien aber der, mittelst meines Berichts

vom 14. May 1813, No. 24, angezeigte Petro Wassiliu; es dürften sich die Unternehmer aber diessfals auch an ihre Handelscompagnons in Wien, als Gebrüder Oeconomus, Lascar Lambro, Anastasi Margarith und Schwarz et C-ie wenden, und die Buchdrucker unter dem Namen der Handlungscommisse erhalten, wenn nicht schon in Wien bey Passerteilung die grösste Wachsamkeit darauf angewendet werden sollte. Dem Buchdrucker Johann Hart, der ein k. k. Unterthan ist und sich hier seit mehreren Jahren mit Buchbindergeschäften beschäftigt, habe ich auf eine schickliche Art das ihm noch unter Russens-Zeiten verliehene Privilegium abgenommen und gedenke womöglich ihn in seine Heimath nach Bistriz zurück zu weisen, damit er sich nicht wieder in ähnlichen, dem Staate schädlichen Unternehmungen einlassen möge.

Die angetragene Papiermühle zu Deleny ist auch ein Project dieser Unternehmer; allein es fehlt dazu an Fonds und Handwerkern: folglich bisher nur ein Vorhaben, wie die Tuchfabrik.

Der znr Abholung des Agenzie-Archivs nach Clausenburg abgeschickte Unterofficier ist damit eben angelangt, so wie der auf Urlaub gewesene Cancelliere Duldner.

Der von dem ehemaligen Fürsten Morusi erbaute Fürstenhof, welcher dem Land über eine Million gekostet hat und den die Russen in ein Spital verwandelt, hat der Fürst gestern in dem grössten Staat bezogen, nachdem die Herstellung desselben dem Lande abermal 120 Tausend Piaster gekostet, und hat bey dieser Gelegenheit die grossen Landes-Bojaren mit dem gewöhnlichen Ehrenkleide bekleidet.

CXXVIII.

Raab către Metternich; Iaşĭ, 16 Iulie 1813.

Seit einigen Tagen war die Rede allgemein, dass der Austrieb der Pferde aus der Moldau verboten worden wäre. Dieses unverhoffte, für das österreichisch kaiserliche Remontirungs-Geschäft höchst nachtheilige Gerücht war mir un so auffallender, als ich bis nun den Herrn Fürsten in allen österreich-kaiserlichen Angelegenheiten betreffenden Geschäften höchst willfährig gefunden habe.

Ich ging demnach selbst zu ihm und verlangte hierüber Auf-

klärung. Der Fürst sagte mir bestimmt, dass er in dem dermaligen kritischen Zeitpunkt der politischen Verhältnissen den Verbot des Pferdeaustrieb erlassen habe und dass er auch uns die Erlaubniss hiezu nicht geben könnte, weil vermög der Sperre des Pruth die türkischen Cavallerie-Pferde brauche und nothwendiger Weise nach der Türkey müssten verkauft werden; ich machte ihm jedoch begreiflich dass wir in unserm Rechte nicht gedrückt werden könnten und dass ich dawider förmlich protestire. Auf dies sagte er mir dass er unter der Hand, um sich gefällig zu bezeugen, unter anderen Vorwänden, das Recht dazu mir heimlich einberaumen lassen werde. Den Verboth hierüber habe ich die Ehre in der Nebenlage in Übersetzung zu unterlegen.

Aus dieser augenblicklichen Maassregel und der Unterredung des Fürsten konnte ich deutlich entnehmen dass dieser Verboth eigentlich nur die bayerischen Lieferanten und ihre von München mit dem Tismenizer Kaufmann Nicolai Agobschevich hieher gekommen angehn. Um mich dessen besser zu überweisen, machte ich gestern den Versuch für einige k. k. Unterthanen, welche ihre Pferde ins österreichisch kaiserliche Gebieth treiben wollen, und erhielt dazu auch in Geheimen den Befehl, welches ich E. Ex. anzuzeigen für Pflicht halte.

Ich kann nicht umhin E. Ex. zu melden dass ich unter den übrigen k. k. Unterthanen auch für den eigentlichen Lieferanten k. k. Unterthan Nicolai Agobschevich auf eine Anzahl Pferde die Freyheit erwirkte, weil ich ohne Aufsehen, oder ohne den H. Fürsten zu compromitiren, selbe aus diesem Grund, dass er die Pferde nach Bayern liefere, nicht ausschliessen konnte, zumal er mit einem österreichisch kaiserlichen Freypass versehen ist und das bucoviner Gränz-Comando ihm noch Escorte dazu zu geben versprochen hat, auch dazu angewiesen ist.

Ich werde E. Ex. nächstens, sowohl die Anzahl der nach Bayern zu liefernden Pferde, als auch die Marcheroute dieser anzeigen.

CXXIX.

Raab către Metternich; Iaşi, 16 Iulie 1813.

Die Existenz des Pestübels in Hotyn wird selbst durch die russischer Seits am Tschuhur, der ehemaligen Gränze der Hotyner Raja gegen die Moldau, auf dem linken Pruth-Ufer, ein-

geführten strengen Vorsichtsmaassregeln ausser Zweifel gesetzt; dagegen ist der Gesundheitszustand im ganzen Umfange der türkischen Moldau und den übrigen angrenzenden Provinzen noch immer erwünscht an Menschen und Vieh.

Einer unverburgten Lage zufolge, soll die Pforte damit umgehen, statt der am Dniester verlassenen Militairlinie, eine andere an der Pruth zu creiren und die nun ohne Etablissements gebliebenen Hotyner, Bender und Akermaner Besatzungen in Herza, Stephanestie und Foltschi in Erdfestungen unterzubringen. So unverbürgt indessen diese Sage auch scheinen mag, so sehr gewinnt selbe an Wahrscheinlichkeit, wenn man bedenkt dass die Türkey gegen Russland gar keine Brustwehr besitzet und dass die besagten Besatzungen ohne Wohnsitze sind.

Das russische General-Consulat kömmt täglich zu unangenehmen Auftritten mit dem Fürsten, denn es klagt laut wegen Uebersiedlung russischer Unterthanen aus Bessarabien, welche man herüber locket, wegen andern Neckereyen, auch wegen Ermordung eines russischen Officiers, welcher um Deserteurs einzubringen, in die umliegenden Ortschaften geschickt worden ist.

CXXX.

Raab către Metternich; Iaşĭ, 6 August 1813.

Nichts macht hier mehr Aufsehen als die unvermuthete Enthauptung des Pascha von Braila, und dies eben darum weil er eine Creatur und ein Günstling des dermaligen Grossvisirs ist; es scheint als habe er sich durch einen Getreide-Monopol verfänglich gemacht, denn der Grossherr stellte an den Gross-Visir die Frage, ob er in Braila einen Muhaviz oder einen Besierghian Kaufmann gesetzt habe; worauf ihm der Grossvisir den Kopf abschlagen liess.

Von einer neuen Sendung einiger Canonier-Schaluppen oder einer Flotille nach Galacz scheint nicht mehr die Rede zu sein; auch weiss ich dass die Zwiebacks-Verfertigung eingestellet wurde.

CXXXI.

Raab către Metternich; Iaşĭ. 23 August 1813.

Den 20-ten August, nach Abgang der letzten Post, theilte mir der russische H. Consul von Pini die Nachricht mit, E. Ex. hätten

unterm 11-ten August zu Prag dem französischen Bevollmächtigten die Kriegs-Erklärung übergeben. Ein Feldjäger kam damit in grösster Eile über Czernovitz hierdurch nach Constantinopel, wohin er auch abgegangen ist. Abends, liess der Consul sein Haus beleuchten, alle russische Kaufleute und Unterthanen folgten seinem Beyspiel, und dieses wirkte sehr auf die hiesigen Einwohner.

Der französische Consul wendete sich an den Fürsten um die Beleuchtung in der Stadt .wenigstens einstellen zu lassen; es wurden auch die Befehle dazu gegeben; allein, während dass von einer Seite ausgeloschen wurde, zündete man von der andern Seite wieder an, und so ging es den ganzen Abend hindurch. Ich war bey allem diesem ein stiller Beobachter, wagte auch nicht den geringsten Schritt zu thun, obschon ich dazu aufgefordert wurde. Gestern erhielt der H. Fürst ebenfalls eine Staffette von H. Maurojeni aus Prag, von 11-ten August, welche ihm eben diese Nachricht mitbrachte.

Da ich aus der Ächtheit dieser Nachricht nicht mehr zweifeln kann und, meiner Pflicht gemäss, E. Ex. das hier Vorgefallene anzeige, so kann ich nicht umhin E. Ex. wiederholt zu bitten, mir befehlen zu wollen, ob die Geschäfte der Unterthanen jenseits des Pruths von der k. k. Agentie oder von dem k. k. General-Consulate in der Krimm gepflogen werden sollen, damit ich mich darüber oder mit dem russischen kaiserlichen Departement in Kischnov oder mit Herrn von Thom ins Einvernehmen setzen kann, um den durch die Zeitumstände entstandenen vielfältigen Geschäften abzuhelfen.

Sollte jener Antheil der Agentie zur Schlichtung der Geschäfte zufallen, so werde ich gezwungen seyn selbst hinzugehen oder einen Agentie-Beamten zur Beendigung dieser, auf einige Wochen, dahin zu schicken.

CXXXII.

Raab către Metternich; Iaşi, 27 August 1813.

Die Bequartierung der Consuln und Agenten war in der Moldau für die Stände und Hauseigenthümer, sowohl als für den Fürsten selbst, sowie auch für die Consuln und Agenten, eine drückende Last, weil keine Miethäuser zu finden sind, und nicht

selten traf einen Bojaren das Loos, sein Haus einem Consul oder Agenten abtretten zu müssen, und eben so müssen die Consuln und Agenten durch eingetrettene Umstände ihre Wohnungen verlassen und mit grössten Kösten und Beschwerlichkeiten ausziehen. Diesem abzuhelfen, wurde der Vorschlag gemacht, dass für alle Consuln eigene Häuser erkauft und ihnen bestimmte Wohnungen angewiesen werden.

Diesem zu Folge, haben die hohen Stände die Erbauung des zur Zeit des Divans-Praesidenten von Kouchnikoff abgebrannten russischen Consuls-Gebäude, der Adelstand den Ankauf eines Hauses für den k. k. Agenten und der Handelstand für das französische Consulat übernommen. Von dem Adel ist bereits für den k. k. Agenten ein bequemes Haus erkauft worden, welches ich gegen Ende Oktober, gegen einen ziemlich hohen Hauszins, werde beziehen können.

Durch diese Maasregel ist nicht nur der k. k. Agent der Unbequemlichkeit des Ausziehens enthoben, sondern auch die Agentie-Kanzley wird, obschon in einem nicht ganz feuerfesten Hause, ihre Bequemlichkeit haben können, und ich werde im Stande seyn, das durch das immerwährende Herumziehen ziemlich in Unordnung gerathene Archiv ordentlich eintheilen lassen zu können.

CXXXIII.

Raab către Metternich; Iași, 6 Septembre 1813.

[Auszug:] Am 4. Januar 1812, wurde zwischen dem k. k. oesterreichischen Aerar und der moldauer Regierung ein Contract auf Lieferung von 65.000 Centner Heu für das k. k. Heer geschlossen; 49.870 Centner wurden übernommen, die restlichen 15.130 Centner aber, «wegen verminderten Bedarfes», nicht mehr.

Raab bemerkt dass der Fürst, obwol diese Zurückweisung contractwidrig war, doch sich dieselbe gefallen lassen wolle, wenn die Bezahlung der gelieferten 49.870 Ctr. alsbald erfolgte, damit er keinen allzugrossen Cursverlust erleide.

Die Zahlung sei schon mit k. k. Hofkanzleipräsidial decret vom 27. April 1813 dem galizischen Landesgubernium aufgetragen worden, aber bis jetzt nicht erfolgt; worüber der Fürst um so erstaunter wäre, «als ihm ja nur zu gut bekannt sei

wie der österr. kaiserl. Hof seine Verträge pünktlich zu erfüllen gewohnt sei».

Der Fürst erleide bis jetzt an Cursverlust, Rücktransportspesen und so weiter schon einen Verlust von 10.000 fl., richtiger 3.413 Ducaten, abgesehen von dem Zinsenverlust seit Februar. Trotzdem wolle er sich mit der alsbaldigen Zahlung von 8.045 Ducaten in Gold begnügen.

Der Fürst habe den Centner vertragsmässig zu 2 fl., 40 cr. geliefert, während die früheren Contrahenten 3 fl., 30 cr. gerechnet hätten.

CXXXIV.

Raab către Metternich; Iași, 24 Septembre 1813.

Dem letzten russischen Friedens-Tractat zu Folge, können, wie bewusst, die hiesigen Insassen und Bojaren nach der im Traktate bestimmten Zeitfrist auswandern. Diese benutzen schon manche und zogen jenseits des Pruth. Der Fürst suchte aber solche durch geheime Wege wieder rückgängig zu machen, und, da eben itzt sich so ein Fall mit dem älteren Sohn des Fürsten Maurocordato, Constantin, zugetragen, wo dieser seine Übersiedelung angesucht und schriftlich bey dem russischen General-Consul eingegeben, nachher aber seinen Entschluss geändert hat, so verursachte dieses neue Unannehmlichkeiten zwischen dem Fürsten und dem russischen Consul. Man erwartet die höhere Entscheidung hierüber, so wie über manche Auftritte in Rechtsstreitigkeiten.

CXXXV.

Raab către Metternich; Iași, 1-iŭ Octombre 1813.

Der Hogiaghian Suliman-Raschid-Effendi, dessen ich mittelst meines Berichtes No. 46 Erwähnung machte, ist gestern nach seiner Bestimmung abgegangen, und man sieht den Resultaten seiner Bereisung der Gränze mit Sehnsucht entgegen, besonders da er über den Zweck seiner Sendung ein grosses Stillschweigen beobachtet. Gleichwohl will man wissen, dass die Pforte in

allem Ernste die Erbauung mehrerer Festungen am Prut vorhabe, und man bestimmt dazu in Voraus: Hertza, Radautz (Podul Lipkanilor gegenüber), Stinka bey Jassy, Faltschie und Bacou.

Die entschiedene Schwäche des hiesigen Fürsten und der Egoismus seiner Rathgeber gibt den Inwohnern aus allen Klassen täglich Anlass zum Missvergnügen; welcher auch dem Fürsten selbst nachtheilig werden dürfte.

Nach nunmehr eingelangten officiellen Berichten aus Galatz, ist das Pestübel, nicht nur nach Braila, sondern auch nach Galatz verpflanzt worden, und dürfte bey dem Umstande wo die häufig anherokommenden Türken sich der angeordneten Contumatzperiode nicht unterwerfen wollen, auch weiter im Lande verbreitet werden; wesswegen ich mich gezwungen sah davon die angrenzenden Stellen in Kenntniss zu setzen und in Ertheilung der Pässe alle nur mögliche Vorsicht anzuwenden.

Wegen des beynahe durch den ganzen Sommer angehaltenen Regens, fällt die heurige Ernte sehr mittelmässig aus, und nicht besseres verspricht die Weinlese; welches in Verbindung mit dem aus dem gehemmten Handel entstandenen Geldmangel dem Moldauer eine traurige Aussicht in die Zukunft bereitet.

CXXXVI.

Raab către Metternich; Iaşi, 15 Octombre 1813.

Die mir mittelst des Hohen Schreibens vom 29-ten September zugesendeten Exemplarien des zwischen unsern Hofe und jenem von St.-Petersburg und Berlin zu Töplitz abgeschlossenen Freundschafts- und Allianztraktats habe ich untern 11-ten October zu erhalten die Ehre gehabt und nicht ermangelt, der Hohen Weisung gemäss, Abdrücke davon dem H. Fürsten zu überreichen. Es war ihm dies, wie ich sah, sehr schmeichelhaft, indem er zu Gunsten des Hofes Vieles beyfügte; ob es ihm aber von Herzen kam, werden nur Thatsachen mit der Zeit erweisen können, in dem er mit lauter französisch Gesinnten leider umgeben ist.

Das Publikum nimmt grossen Antheil an diesen Ereignissen und an Allem dem was den Ruhm der allirten Mächte noch grösser macht; auch bin ich immer darauf bedacht gehörigen

Orts die guten angelangten Nachrichten in allen Sprachen auszustreuen, um dem zu starken Einfluss der Franzosen, welche Alles aus den lügenhaften französischen Zeitungen hernehmen und verbreiten, Schranken zu setzen.

CXXXVII.

Raab către Metternich; Iaşĭ, 22 Octombre 1813.

Die Lage der moldauer Magnaten wird von Tag zu Tag kritischer. Diese ist nicht nur die Folge ihres gegen die türkische Regierung hegenden, und so oft durch Thatsachen gerechtfertigten, Misstrauens, sondern vorzüglich der Erscheinung mehrerer türkischen Beamten von Rang und des Umstandes, dass der Fürst alle von der Pforte erhaltenen Fermane der Kenntniss des Divans gänzlich entzieht.

Die Erscheinung des Hogiagians hat bestimmt nichts anderes als die Anlegung einiger Festungen am Pruth zum Zwecke; da aber ein so grosses Unternehmen jetzt, wo der Winter heranrückt, nicht ausgeführt werden kann, so will man sich auf Errichtung einiger Batterien zu Oroftiana bei Herza, Stephanesti, Movila Rabei, Faltschie und bey Gallatz für diesmal beschränken; allein auch dieses, für sich betrachtet, muss die Moldauer beunruhigen, theils weil sie die zu Festungen und Rajas bestimmten Gegenden verlieren würden, theils auch weil solche Anstalten nichts als einen bevorstehenden Krieg mit Russland vermuthen lässt, der ihnen um so unvermeidlicher zu seyn scheint, als die Pforte den kaum geschlossenen Frieden gleich im Anfang durch die Hinrichtung der Prinzen Murusi laut missbilligte und neuerlich durch die gegen die Servier ergriffene Offensive, so zu sagen, gebrochen hat. Nicht weniger glaubt man die Einlispelung Frankreichs, die glücklich zu Stande gekommene Allianz als Motiv zum nahen Bruche zwischen der Pforte und Russland annehmen und dann Alles für sich befürchten zu müssen. Zur Bestärkung aller dieser Besorgnisse aus, trägt nicht wenig der dieser Tage aus dem Lager des Visirs anhergekommene Tefterdar Mektubgi-bey, besonders da man zum Zwecke seiner Sendung die Geringfügigkeit angiebt: Er sey gekommen um vom Fürsten 10.000 stambuler oder 1000 moldauer Kila

Frucht zu verlangen, indem man doch unter der Hand erfährt, er seye hieher gekommen, um beträchtliche Magazine auzulegen, womit er bereits den Anfang auch gemacht haben soll. Alle diese vorausgeschickte Umstände, in Verbindung mit der täglich weiter um sich greifenden Pest in den letzthin angezeigten Gegenden, dann mit der vielleicht nicht ungegründeten Besorgniss dass die Pforte bey wirklich erfolgtem Bruche mit Russland, oder nach verlaufender im Traktate stipulirten 18-monathlichen Übersiedlungsfrist ihrer Rache gegen die Moldauer die Zügel schiessen lassen würde, versetzten die Magnaten, sowohl als die übrigen Klassen der Einwohner, in eine wahrhaft traurige Lage, und macht sie für ihr Leben und Vermögen zittern, so wie auf ihre Sicherheit bedacht seyn; nur befürchteten sie dass, so bald türkische Truppen mis Land einrücken sollten, ihnen die Flucht unmöglich gemacht werden wird.

CXXXVIII.

Raab către Metternich; Iași, 29 Octombre 1813.

[Auszug:] Raab hat den Befehl von 15/27 October empfangen, wird dem gemäss im Passwesen vorgehen und, im Falle des geringsten Verdachtes gegen eine Person, ihr den Pass durch «ganze Ausschreibung des Tages und Jahres» kennzeichnend ausstellen.

[Text:] Nach Berichten an die hiesige Regierung aus den inpestirten Districten, hat sich das Pestübel beynahe auf zwei Drittel des Putnaer oder Fokschaner Districts ausgedehnt, und grassirt schrecklich; dagegen hat zu Husch seit 11 Tagen kein neuer Pestfall stattgehabt, ebenso beschränkt sich dieses Uebel zu Galatz und in dem Dorfe Scherbanestie, Galaczer District, bisher auf wenige Opfer, weil man ihm überall die bestmöglichsten Vorsichtsanstalten entgegenstellt. Demungeachtet, ist man hier nicht wenig besorgt dass es dem Aberglauben und der Habsucht des Landvolkes, dann der Widersetzlichkeit der Türken gelingen wird, die Pest über den gezogenen Pest-Cordon herüber zu bringen und selbe bis an unsere Gränze fortzupflanzen. In welchem traurigen Falle, es nur durch die Vorsicht, nicht aber durch die der Natur unserer buccowiner ausgedehnten

trockenen und wenig besetzten Gränze keineswegs angemessenen Vorsichtsmassregeln von der Buccowina abgehalten werden könnte.

CXXXIX.

Raab către Metternich; Iaşĭ, 12 Novembre 1813.

Dieser Tage erhielt der Herr Fürst aus Constantinopel das grossherrliche Rescript auf die von den gesammten Bojaren und Güterbesitzern jenseits des Pruths um eine Verlängerung des Verkaufs-Termins gestellte Bitte mit der Antwort zurück, dass jeder Güterbesitzer seinen Antheil dort, entweder schleunigst verkaufen, oder hinüber ziehen soll. Bey der bedenklichen Lage der jetzigen Dinge, wo kein Geld zu finden, kein Käufer aufzutreiben ist, sind die Bojaren insgesammt in der grössten Verwirrung, denn, wenn sie auch den Schritt der Auswanderung ergreifen, so steht ihnen die Furcht bevor, ihr hier zurückgelassenes Vermögen vom *fiscus* einziehen zu sehen. Was demnach geschehen wird, steht zu erwarten; sicher ist es dass die Moldau, seit dem Verlust des Pruth's, dann dadurch gesperrten Handel und dem täglich sich vermehrenden Geldmangel, in die missliche Lage versetzt worden ist und, wenn die Errichtung der Balanchen, die anhero Versetzung türkischer Truppen und die Einführung einer Raja nicht eingestellt wird, so ist der erübrigende Theil der Moldau ein Nichts, das täglich schlechter werden wird, und dass der Fürst hier nicht mehr bestehen kann.

Die Pest, welche in den Districten von Galaz und Fokschan immer sehr bedeutend anhält und sich immer mehr verbreitet, auch in Husch, wo sie nachgelassen hat, neu ausgebrochen ist, hat auch leider Jassy bis itzt, zwar nicht förmlich angesteckt, aber zu einem suspecten Ort gemacht, indem ein serbischer Kaufmann, welcher mit Umgehung der Quarantainen aus Galaz, mit dem Pestübel behaftet, sich hier eingeschlichen, Waaren verkauft, andere eingekauft und mit diesen von hier nach Botuschan abgereiset,— dort erkrankt und nach Aussage gestorben ist. Er hatte sich einige Tage hier in Jassy aufgehalten, und nicht weit von mir gewohnt; man siegelte gestern die Wohnung, schickte alle Inwohner in die Quarantaine, und es steht nun zu sehen ob das Gift sich weiters verbreiten wird oder nicht.

Da der Herr Fürst des Pestübels wegen den Divan auf einige Zeit eingestellt hat, so finde ich mich ebenfalls bemüssiget des vielen Zulaufs an die Agentie ein Gleiches meinerseits zu thun und nur kurente Geschäfte einstweilen zu besorgen.

CXL.

Raab către Metternich; Iaşĭ, 26 Novembre 1813.

[Auszug.] Die Nachricht vom 8., intim 25. November, hat im Lande über die Siege der Aliirten bei allen Gutgesinnten grosse Freude verursacht.

[Text:] Der Herr Fürst, der, ungeachtet der Einlispelungen der Franzosen und der dadurch bei der Pforte bewirkten Anscheinen der Kälte gegen uns, itzt abermals angefangen hat in unseren Geschäften sich willfähriger zu bezeugen, ersuchte mich beyliegendes Gratulationsschreiben [liegt nicht bei] an Eure Ex. gelangen zu lassen.

[A.:] Die Pest grassirt fort; Jassy und Botuschan aber sind gesund.

CXLI.

Raab către Metternich; Iaşĭ, 26 Novembre 1813.

Die officielle Nachricht von der Einnahme Belgrads und der Beendigung der servianischen Angelegenheiten wurde dem Herrn Fürsten durch einen eigenen Abgeschickten des Gross-Vesirs aus Belgrad zugeschickt und, indem dieser Abgesandte mit allen Ehren empfangen wurde, so feuerte man Freudensschüsse im Fürstenhof ab, um diese Nachricht zu verbreiten. Freudesfeste und Beleuchtung der Stadt werden ebenfalls auf Befehl der Pforte veranstaltet, um so ein wichtiges Ereigniss zu feiern, so bald er Herr Fürst von seiner Unpässlichkeit hergestellt sein wird. Dem türkischen Gebrauch gemäss, schicket er heute seinen Beschliaga nach Belgrad ab, um den Gross-Vezir für diese Nachricht zu begrüssen; welches Gegen-Compliment mit ansehnlichen Praesenten gehen muss.

Der Gross-Vezir, welcher ein beträchtliches Heer unter seinem Commando haben soll, soll, wie man sagt, gegen Aly-Pascha nach Albanien bestimmt seyn, um diesen, gleich allen Rebellen im türkischen Reich, zu Paren zu treiben; allein die vielen Zubereitungen der Türken an der Donau, die bereits angegebenen Sammelplätze für Truppen, die häufige Abführung der Lebensmitteln, die ungewöhnliche Erscheinung türkischen Truppen in geringen zwar, aber oft wiederholten kleinen Abtheilungen, die manigfaltigen Erklärungen und Reden dieser Türken, die im Vorschlag gebrachten Redouten am Pruth, wozu im Jassyer Distrikt bereits das nöthige Bauholz angeordnet worden ist, scheinen ganz andere Absichten zum Grund zu haben; besonders da die hiesigen Franzosen seit einigen Tagen schon angefangen auszustreuen, Kaiser Napoleon habe durch den Herrn von Andreossy in Constantinopel bereits die Pforte zu einer Diversion bewogen, welche die Türken mit Freude annehmen und Oesterreich und Russland den Krieg mit desto besseren Erfolg erklären könnten, als die Länder ohne Truppen sind und die türkische Macht sich auf einem sehr respectablen Fuss von sechsmalhundert Tausend Mann befinden solle. Sie fügen all diesem wohl noch bey dass nächstens die zwey Agenten von hier abgeschaft werden, und suchen das Land in noch mehrere Verwirrung zu bringen.

Ich ermangle nicht meiner Seits obachtsames Aug auf alles zu haben was vorgeht und, ungeachtet der feierlichsten Versicherungen des Herrn Fürsten, dass an allen diesen Vermuthungen nichts wahr seye, dass es blosse Ausstreuungen der Franzosen wären, dass die Pforte nach den letzten Siegesnachrichten am Rhein ihr System verändert habe, dass die Anlegung der Redouten am Pruth, wenn es die Russen noch zulassen sollten, nichts feindliches vermuthen lasse, und dass die Macht des Gross-Vezirs nur darum concentrirt seye, um die Servianer ganz zu entwaffnen, so kann ich doch nicht mit Gleichgültigkeit vorüber gehen lassen... anzuzeigen, dass türkische Truppen sich gleichsam herauschleichen, ihre Waffen vor der Stadt niederlegen und als Kaufleute gleichgültig einher gehen.

Dem sey nun wie ihm wolle, so scheint es ausser Zweifel, dass für hier eine türkische Mannschaft bestimmt seye, welche die Gegend zwischen den Flüssen Schischia und Pruth beziehen,

und dass Redouten am Pruth sicher angebracht werden. Von der anderen Seite, ist es aber sonderbar dass die Festungen Ibraila, Tulcze, Isakcze und andere in den schlechtesten Zuständen sich bis jetzt befinden.

CXLII.

Raab către Metternich; Iaşĭ, 13 Decembre 1813.

[Auszug:] Der Agentie-Starost Manzoly in Galatz fragt unterm 6. December bei der k. k. Agentie in Jassy an, was er den aus Siebenbürgen ans rechte Donauufer gezogenen Schafzüchtern rathen solle, wegen des anscheinend sich verbreitenden Türken-Heranzugs gegen die Donau. Raab antwortet, er könne nur rathen, sie, die Schafzüchter, die aus freier Wahl dorthin gegangen seien, mögen wol auf ihrer Hut sein.

Manzolly aber solle «auf alle Bewegungen türkischer Trouppen genau Obacht geben und sogleich mittelst Estaffette (nach Jassy) einberichten, sobald die Türcken auf das diesseitige linke Donauufer kämen oder einige Canonen herübergesetzt werden sollten».

Uebrigens bereiteten sich auch die Russen zum Kampfe vor, hätten in Balta 60 Kanonen sammt Bedienung und in Bessarabien solle ein Armeecorps von 52.000 Mann aufgegestellt werden. Raab bittet daher angesicht dessen seinen Chef um Winke für sein Verhalten, namentlich wegen des Agentie-Archives.

[Text:] Gestern hat der Herr Fürst die Grossämter durch neue Individuen besetzt: Grosswistiar oder Schatzmeister Herr Sandulaky Stursa, Grosslogofet oder Kanzler Herr Constantin Balsch, zweiter Logofet oder Vicepräsident Lupul Balsch; Räthe oder Worniks hingegen sind: der Wornik Alexander Janculeu, Hatman Nicolai Stratulat, Wornik Teodor Balsch, Postelnik Constantin Costaki geworden; znm Wornic de Apros oder Executor der Divans-Beschlüsse ist Herr Wornik Constantin Cantacuzeno, zum Wornic de obste oder Generalcurator Herr Scherban Nedschel; zum Gross-Spatar mit Sitz und Stimme im Divan Herr Jordaki Gyka, und zum activen Ban der Joan Luka ernannt worden. Eine hier noch nicht bestandene Charge einer Worniczie de Politie d. i. Polizei-Inspector ward ebenfalls creirt und ihr der Herr Wornik Nicolai Christoverghie vorge-

setzt. Dieser, mit zwei aus dem Handelstande ihm beigegebenen Controllors, hat unter seiner Leitung die Quarantaine-Anstalten, städtischen Brückenbau, Reinigung der Stadt, etc.

Die Pest grassirt zn Galatz und Fokschan in zunehmendem Grade, hat zu Husch, Barlad und Waslui wenige Opfer gefordert, ist weder hier, noch in Botuschan ausgebrochen; vorgestern eingetretene Kälte dürfte sie ganz fernhalten.

CXLIII.

Raab către Metternich; Iaşi, 31 Decembre 1813.

Mit Bezug auf meinen Bericht vom 3-ten December, No. 56, habe ich die Ehre die mir mittelst des hohen Befehlsschreibens von 17-ten November zugesendeten Akten der k. k. Hofkammer zurückzusenden und zu berichten, dass ich schon auf das mir von der k. k. Obersten Hof-Post-Buchhaltung unmittelbar gemachten Ansuchens bey der Agentie-Post-Expedition die verlangte neue Manipulatiou eingeführt und ihr die nöthigen Auskünfte gegeben habe.

Bey dieser dem Postgefäll nützlichen Wiederherstellung der Post auf den alten Fuss hat dieses Gefäll zweifelsohne gewonnen und desshalben fand ich mich bewogen die vom Agentie-Dollmetscher Herr Kantemir benutzte Willfährigkeit des Fürsten, deren Fortdauer jedoch, so wenig als die Bereitwilligkeit des künftigen Fürsten, der, über seiu eigenes Interesse früh oder spät aufgeklärt, dieses Regale benützen möchte, verbürgt werden kann, den Fürsten bey dieser Bereitwilligkeit zu erhalten.

Nachdem der H. Fürst aber nur drey Pferde zahlt und die nöthigen Postcouriere giebt, welchen die Agentie, nach dem seit einigen Jahren bestandenen Gebrauch, bey jedem Ritt, ausser den 5 Piaster, 14 Para, 2 Piaster, 30 Para zahlt, welche in keiner Aufrechnung erscheinen und an Schreib-Materialien und d. g. mehrere Ausgaben bestritten werden müssen, welche von dem Aerario ebenfalls nicht ersetzt verden, und die Agentie damit in Verlust ist, so nehme ich hier zur Deckung dieser Ausgaben eine verhältnissmässige Brieftaxe, auch des Courses wegen, ab, und führe den nach der inländischen Taxe ausfallenden ganzen Post-Porto-Betrag an das czernovitzer Postamt ab und vom Überschuss werden die obberührten Ausgaben bestritten, um dass Aerarium nicht mit Abzügen zu belasten.

CXLIV.

Raab către Metternich; Iași, 17 Ianuar 1814.

Die achtzehn Monathe welche den türkischen, moldauischen und wallachischen Unterthanen zur Ubersiedlung nach Russland, vermög letzten Friedenstractat zu Bucarest, zugestanden wurden, sind den 14-ten Janner verstrichen, und in der Moldau ist unter den grossen Landes-Bojaren, ausser dem Herrn Jean Balsch und Constantin Paladi, keiner übergetretten; als beschränkt sich der Übergang nur auf 200, mehr oder weniger, niederer Bojaren und unbedeutender Menschen.

Dieser Tage wird eben ein eingekommener grossherrlicher Ferman vorgelesen werden, worinnen der Monarch einstweilen den Landes-Bojaren sein Wohlgefallen über ihre Anhänglichkeit und bisheriges gutes Betragen bezeiget, und steht zu erwarten was weiters noch folgen wird.

Alle ansehnlichen Türken welche hier gewesen sind haben die Stadt verlassen, und bleibt nur noch der seit so langer Zeit zur Erbauung der Palanka am Pruth hieher gekommene Hogiagian zurück, ohne dass man die Ursache seines Daseyns erfahren könne, obschon für itzt zu deren Anlegung nicht das Mindeste veranstaltet wird.

Auch höre ich von allen Orten, dass die Kriegsanstalten, welche die Türken zu machen schienen, ganz eingestellt sind und dass der Gross-Vizier selbst erklärt habe dass, nachdem die Russen alle in Händen gehabte Festungen in Anatolien geräumt hätten, so wäre das gute Einvernehmen wieder hergestellt. In Braila werden gar keine Anstalten zu etwas gemacht, es herrscht dort noch immer die Pestseuche stark; es befindet sich daselbst eine leichte Garnison mit einigen schlechten Canonen, welche die Russen zurückgelassen haben.

Warna ist in eben dem Stand; erhielt vor einigen Wochen ein Munitionsschiff aus Constantinopel.

In Rusczuk langten ebenfalls zwey Schiffe mit Kriegs-Vorräthen für Belgrad, welche aber, des schlechten Wetters wegen, noch dort vor Auker liegen.

Von der Pest ist diese Stadt und der hiesige Bezirk, Dank sey dem Höchsten, noch frey; allein in Fokschan und dasigen

Distrikte, in und um Galaz, zu Barlad und Waslui, grassirt diess Übel noch fortwährend, da Aberglaube, Egoismus und Unkunde des Volks alle Anstalten unnütz machen.

CXLV.

Raab către Metternich; Iaşi, 4 Februar 1814.

Unterm 23-ten April, No. 20, und 6. Juny, No. 28, P. S., vorigen Jahres habe ich E. Ex. anzuzeigen die Ehre gehabt, was ich in Anbetracht der bukowiner Auswanderer hier zu erwirken im Stande gewesen bin, wovon ich die angränzenden Länderstellen verständigte.

Die Sache schien so ziemlich gut zu gehen, allein die Sage der Errichtung zweyer Frey-Bataillons in der Bukowina, welche nebst andern Ursachen auch eine damals zur Auswanderung war, hat die Inwohner bey der nunmehro eingetrettenen Wirklichkeit dieser Einrichtung abermal zur Auswanderung bewogen, und geschah was ich vorsah, besonders weil, wie man hier behaupten will, dass die Leuthe mit Gewalt in den Ortschaften zum Soldaten-Stand ausgehoben worden seyn sollen; die hier in Abschrift beigelegten Anzeige des in Folticzeni aufgestellten Agenzie, Starosten Ballomiri, und Note des Bukowiner Kreisamtspraesidiums beweiset dass ganze Cohorten in die Moldau tagtäglich emigriren. Da ich eine solche Auswanderung vorsah, so hatte ich vor einigen Monaten schon geheime fürstliche Befehle an die Ispravnizien in Folticzeni, Hertza, Botuschan und Dorohoi erwirkt, um im Betrettungsfalle diese Emigranten auf eine gute Art wieder rückkehren zu machen. Es scheint aber dass die Befehle nicht bestimmt genug waren, weil die Ispravnizie von Foltizeni und Herza nichts bewerkstelliget hat, indem eine grosse Anzahl Flüchtlinge allda untergebracht sind.

Ich begab mich demnach heute, gleich nach Empfang des Schreibens aus Folticzeni, zu dem Herrn Fürsten, und stellte ihm dringenst vor, dieser Auswanderung durch Zurückweisung Schranken zu setzen; er gab mir zwar eben jene letzthin hierüber ertheilten Gründe zur Antwort, und versprach die schon einmal gegebene geheime Befehle abermals zu erneuern, sogar ihnen

sagen zu lassen, dass, wenn sie von der Agentie als angegebene Deserteurs nicht gutwillig zurückgehen, man Zwangsmittel ergreifen würde, und forderte mich auf, von dem k. k. Kreisamte hierüber mir die Liste dieser Flüchtlinge einsenden zu lassen, um unter diesem Vorwand sie, die Deserteure, vielleicht ausliefern zu können; denn ich glaube, wenn ich nur etliche Söhne der emigrirten Familien bekommen kann, das die übrigen Familien dann von sich selbst nachfolgen und die Andern von der Flucht werden abgeschreckt werden.

Diess ist Alles was ich in diesem so häcklichem Geschäft für meine Person zu thun in Stande bin, und hängt von den hohen Behörden ab, jene Mittel auf der Gränze und jene Maassregeln zu ergreifen, welche die gemessensten seyn können, um so einer Emigration auf so einer trockenen unbesetzten Gränze Einhalt zu thun [1].

---

[1] Cf. «Übersetzung einer fürstlichen Ordre an die Ispravniks zu Bottuschan, Dorohoy, Herza und Folschany.

1 April 1814 a. St.

Der Herr Agent des österreichischen Hofes hat die Anzeige gemacht, dass eine Anzahl der buccowiner Inwohner über die Gränze hierüber emigrirt wäre und sich nunmehr in den Dörfern des dortigen Districts aufhalte, und sendet zur Erforschung der Ursachen, aus welchen jene Inwohner emigrirt sind, den H. von Millbacher dahin ab.

Wir befehlen daher den H. Ispravniks, dass, wenn sich im dortigen Districte derley Emigranten aufhalten sollten, dem von Seite der Agentie Beorderten einen verlässlichen Ispravnizie-Beamten beygegeben werde, der ihm in die nächsten Dörfer, wo sich jene Emigrirte aufhalten, begeben, und die Ursachen ihrer Auswanderung erheben; sonst aber sich in nichts mehr einlassen möge.

Von dem Erfolge soll der Vistierie Bericht erstattet werden.»

Şi:

«Übersetzung einer fürstlichen Ordre an die Foltischiener Isprawnizie.

1 April 1814.

Der Herr Agent des oesterreichischen Hofes hat die Eröffnung anhero gemacht, dass eine Anzahl der buccowiner Inwohner von Jakobeny nach der Moldau emigrirt und sich in den moldauischen Dörfer Gura Negri und Schara Dorny dortigen Districts etablirt hätten, und dass selbe freywillig zurückzukehren entschlossen wären, allein die besagten Gemeinden hinderten selbe daran, weil sie ihnen Geld schuldig wären.

Da jedoch H. Agent versichert, das Dominium Jacobeny wolle jene

CXLVI.

Raab către Metternich; Iaşi, 11 Februar 1814.

Das für die türkische Marine hier in der Moldau gewöhnlich requirirt werdende Schiffbauholz wird gegenwärtig mit Strenge eingetrieben; dagegen hat die Getreid- Inslicht- und Honiglieferung nach der Türkey stark nachgelassen.

Die Schwäche und Mangel an Selbstbestimmung des hiesigen Fürsten wird von seinen egoistischen Beamten fortan zum Nachtheile der Partheyen gemissbraucht, und ist, ungeachtet seiner oft bethätigten Willfährte gegen uns, auch für Geschäfte der k. k. Unterthanen von schädlichem Einflusse gewesen und, trotz meines Gegenstrebens, zu unvermeidlichen gegründeten Klagen gegen die Agentie Anlass zu geben geeignet.

CXLVII.

Raab către Metternich; Iaşi, 28 Mart 1814.

....Der häufig gefallene Schnee und die darauf eingefallene gelinde Witterung hat im ganzen Lande, besonders in Jassy, durch das Austretten aller Flüsse, so eine plötzliche Überschwemmung nach sich gezogen, dass alle Communicationen durch den Einsturz der Dämme, ja für die Posten selbst, gehemmt sind und dass die untere Stadt Jassy unter Wasser steht, wo mehrere Unglücksfälle vorfielen.

Auch hat man hier um die Mittagsstunde unterm 23. März zwey leichte und einen nicht unbedeutenden Erdstoss bey trübem Wetter, von Osten nach Westen, ohne nachtheilige Folgen, gespürt.

Schulden verbürgen und berichtigen, so befehlen wir denselben einen vernünftigen Ispravnizie-Beamten in die besagten Örtern abzusenden, der sich mit dem Dominium Jacobeny ins Einvernehmen setzen und die Untersuchung vornehmen soll und, wenn sich die Angabe des H. Agenten bewähren sollte, dass jene Menschen itzt ausgewandert und dass sie freywillig zurückkehren wollen, sollen selbe, nach Verbürgung ihrer Schulden durch das Jacobinier Dominium (damit die hiesigen Einwohner nicht zu Schaden kommen), an der Rückkehr in ihr Vaterland nicht gehindert werden. Mit Gewalt sollen sie aber nicht gezwungen werden.»

In der Moldau, mit Ausschluss Galaz, wo der Pest-Cordon für hieher gezogen ist, herrscht bis itzt der beste Gesundheits-Stand unter den Menschen und Vieh.

CXLVIII.

Raab către Metternich; Iaşi, 22 April 1814.

Note de l'Agent Imp. Roy. d'Autriche en Moldavie, Chevalier de Raab, à Son Altesse le prince de la Moldavie. En date du 18 avril 1814.

Le soussigné Agent de S. M. I. R. Apost., ayant eu ordre de sa Très Haute Cour de porter à la connaissance de V. Altesse les motifs qui ont engagé les souverains alliés à entrer en négociation avec la France, la marche de cette négociation et la cause de sa rupture, a l'honneur de communiquer à V. A. la déclaration ci-jointe, qui lui est parvenue avec le courier arrivé hier.

La franchise de cette déclaration démontrera la loyauté et la droiture de la marche qu'ont suivies les Cours alliées et la sincérité avec laquelle elles ont travaillé à ramener une paix si impérieusement réclamée par les besoins de tous les peuples.

Si cette paix n'a pu se faire jusqu'ici, en dépit de leurs efforts, c'est le gouvernement français seul qu'il faut en accuser. La négociation qui vient de finir, a fourni une nouvelle preuve de l'opposition qui existe entre ses vues, ses idées et ses prétentions et celles de tous les autres gouvernements.

L'impossibilité, démontrée aux yeux de l'Europe, d'arriver, par la voie des négociations, à un résultat conforme à l'intérêt général des souverains et des peuples, en forçant les Cours alliées à continuer une guerre dirigée contre l'esprit de la tyrannie et de la domination universelle, leur impose l'obligation de redoubler d'efforts et d'employer tous les moyens que la Providence a mis à leur disposition, pour vaincre l'obstacle qui s'oppose au rétablissement solide et durable d'un état de paix et d'ordre en Europe.

Ils en ont renouvelé solennellement l'engagement; l'étendue de leurs forces, comme l'entière union de leurs vues, en garantit la prompte exécution.

Le soussigné s'empresse également de communiquer à V. A. les nouvelles officielles des progrès des armées, qu'il vient de recevoir, ayant l'honneur, etc.

CXLIX.

Raab către Metternich; Iaşĭ, 28 April 1814.

In einer gestern mit dem H. Fürsten gehabten Unterredung, hat er mich vertraulich verständiget, er habe von der Pforte den Auftrag erhalten, die Gränz-Berichtigung gegen die Buccovina und Siebenbürgen in ihrer ganzen Strecke bis gegen Fokschan vorzunehmen, weil man behaupte, wir hätten unsere Gränze seit letzten Krieg erweitert, und dass ihm desshalb das Gränz-Instrument seye zugeschickt worden, dass er mir aber hievon der Zeit keine officielle Anzeige machen wolle, weil er ehestens einen Vertrauten die Gränze bereisen lassen will und nach seiner Rückkehr erst im Fall sein könnte mir hierüber zu sprechen, falls der Angeschickte eine Veränderung wirklich finden sollte.

CL.

Raab către Metternich; Iaşĭ, 6 Maiŭ 1814.

Das Departement der Auswärtigen Angelegenheiten hat mir auf Befehl des Herrn Fürsten die in der Nebenlage in Übersetzung aus dem Moldauischen beygebogene Note übergeben, vermöge welcher, nach Befehl der Pforte, Niemand unter Todesstrafe die fremden Ducaten höher oder minder geben und annehmen kann, als den Venezianer um 13 Piaster, den Holländer um 12 Piaster, 20 Para und den Kaiserlichen um 12 Piaster, 10 Para.

Obschon solche Pfortenbefehle, wie ich aus Erfahrung weiss, immer unvollzogen bleiben, so scheint es mir doch meine Pflicht zu seyn, diesen Umstand E. Durchlaucht anzuzeigen, weil für unsern Handel daraus ein nahmhafter Schaden entspringt.

Österreich, gegen die Moldau passiv, zahlt mehr baares Geld an die Moldau für Produkte, und nahmentlich für Schlachtvieh

und Remonten, als es für seine wenigen Manufacturen und übrige Fabrique-Erzeignisse, die es an die Moldau verkauft, daraus baares Geld zieht.

Diess Verhältniss mit der Moldau ist so ungleich, dass man es bestimmt wie eines gegen vier annehmen kann, das ist, statt eines Dukaten, so Oesterreich von der Moldau für seine ihm verkauften Waaren empfängt, zahlt es an die Moldau sicherlich für die Artikeln die es daraus bezieht, wenigstens vier Ducaten, und dieser Handel wird nur in kaiserlichen und holländischen Ducaten bezahlt.

Die in Constantinopel auf türkisches Gold umgeprägten venezianischen, holländischen und kaiserlichen Ducaten sollen so verfälscht seyn, dass 19 Piaster kaum den innerlichen Werth eines Ducaten ausmachen sollen, und sagen die der Sache kundigen dass der nun aus dem wahren Grund der Verfälschung der türkischen Münze bereits bis auf 14$^1/_2$ Piaster gestiegene Ducate in kurzer Zeit das wahre Verhältniss der türkischen Münze von 19 Piaster erreichen müssen.

So eine gewaltthätige Maassregel gegen handlende österreichische Unterthanen, um sie zu zwingen ihre Ducaten fast um die Hälfte des wahren Werthes herzugeben, konnte ich nicht mit gleichgültigen Augen ansehen, weil diese unmittelbar auf den österreichischen Handel wirken; zumal ich glaube dass die türkische Regierung wohl auf ihr geprägtes Gold und für die Landes-Schatzkammer den Werth der fremden Ducaten festsetzen könne, keineswegs aber berechtigt seye, dem Handelsstand zu verbieten nach Bedarf fur die benöthigten Geldsorten jenen Preis zu geben, welcher convenable ist.

Ich gebe dem Departement in diesem Sinne hierüber die Antwort, protestire förmlich dawider bey dem H. Fürsten und bitte E. Durchlaucht mir die weitern Schritte hierüber vorschreiben zu wollen.

Übrigens, scheint diese ganze Anordnung überhaupt von denen türkischen Münzpräge-Vorstehern ihren Ursprung zu haben um auf die moldauischen, äusserst schlechten Schuldner am Vortheilhaftesten zu wirken, denn, da man alles Geld auf Procenten und für Waaren in Gold nimmt und abgiebt, so können die schlechten Zahler den ehemals zu 14 Piaster angenommenen Ducaten zum Schaden des Gläubigers mit 12$^1/_2$ Piaster zurückzahlen.

CLI.

Raab către Metternich; Iaşi, 6 Maiŭ 1814.

Der Kreiscommissaire von Mühlbacher hat, nach vollendeter Bereisung des Bottoschaner, Dorohoyer, Hertzer und Foltidschener Bezirks, den beyliegenden Bericht erstattet, aus welchem E. Durchlaucht sich zu überzeugen geruhen werden, dass die beste Hoffnung vorhanden sey, wienach alle Auswanderer bis zum heurigen Herbste in die Buccowina rückkehren werden; indem, nach den ganz richtigen Bemerkungen des benannten Kreiskommissairs, die Unterthanen hierlandes weit mehr Steuern als in der Buccowina zahlen und manchen Bedrückungen ausgesetzt sind, gegen die sie nicht viel Schutz finden. Gefertigter glaubt noch Folgendes bemerken zu sollen.

1-tens: Das die in dem Berichte des Kreis-Commissaires vorkommenden Daten über die Auswanderungen aus Lukovitza, Hliboka, Meretsey und Bozantse zu erkennen geben, wienach einige Dominien durch Bedrückung der Unterthanen deren Auswanderung veranlasst haben; indessen ist es sehr gut, dass nun die von mir eingeleitete Reise dieses Kreis-Commissaires in der Moldau, die Entdeckung dieser Unfüge und deren Bestrafung, dann Abstellung erzwecken wird, da das Bucowiner Kreisamt auf dessen Bericht gewiss schon ernstliche Maassregeln gegen diese Dominien ergriffen haben wird.

2-tens: Dass der Staat, bey den von benannten Kreis-Commissairen dargestellten Umständen, durch die Auswanderungen gar nichts verlieren dürfte, indem, falls auch einige Auswanderer hierlandes bleiben sollten, was schwer zu glauben ist, deren Plätze leicht ersetzt werden können und keine Verminderung der Steuern erfolgen darf.

3-tens: Dass es allerdings nothwendig scheine einen peremtorischen Termin festzusetzen, binnen welches die Auswanderer rückkehren dürfen, und dann keinen mehr anzunehmen, um die bucoviner Unterthanen in Zukunft von der Auswanderung abzuschrecken, da sie nun, in der Voraussetzung, dass sie immer mit offenen Armen werden empfangen werden, ungescheut hin und her vagiren.

4-tens: Dass die Absendung verlässlicher Gemeindeglieder in die Moldau auf die vom Kreis-Commissaire augetragene Art vielleicht auch nützen würde.

Übrigens, kann ich dem H. Fürsten von der Moldau, bey dem Umstande, wo er von der Pforte den bestimmten Auftrag erhalten, die bucoviner Auswanderer nicht auszuliefern, keineswegs verargen, da er nicht mehr thut als er thun kann, und er hat gestern, da ich mit dem Herrn Kreiscommissair bey ihm war, feyerlichst versichert, dass er denen Bojaren seinen Unwillen über die Aufnahme der bucoviner Auswanderer bereits zu erkennen habe geben lassen, dass er auch auf keinen Fall dulden werde dass die bucoviner Auswanderer als Skutelniks aufgenommen und steuerfrey bleiben sollen. Vielmehr erklärte er dass er für die gemachte Entdeckung, dass dieses von den Herrschaften beabsichtiget werde, sehr verbunden sey und alle Auswanderer mit gleichen Steuern wie die übrigen Unterthanen belegen werde, die nun nicht gering ausfallen dürften. Auch hat der H. Fürst ohne Anstand bewilligt dass der H. Kreiscommissair von Mühlbacher nach Flomuntza reise, um die daselbst, dem Vernehmen nach, vorhandenen vielen Auswanderer zu sprechen; und dieses wird nun auch ohne Verzug geschehen. Den Bericht dieses Kreiscommissairs über den Erfolg seiner Reise nach Flomuntza werde ich sodann E. Durchlaucht vorlegen.

CLII.

Raab către Metternich; Iașĭ, 13 Maiŭ 1814.

Soleiman-Efendi, Hodschagan, dem die Leitung des von dem Haleb-Efendy projectirt gewesenen Festungsbaus an dem Pruthfluss übertragen war, ist abberufen worden, und wird dieser Tage nach Constantinopel abreisen. Statt diesen Festungen, sollen die Donau-Festungen in guten Stand gesetzt und, wenn es nöthig seyn sollte, vermehrt werden, indem die Pforte, die itzt von allen Vorfallenheiten in Frankreich unterrichtet ist, ihren Nachbarn keinen Anlass zum Argwohn geben zu sollen scheint.

Zur Untersuchung und Abstellung der in dem Bessarabischen Gebiethe stattgehabten Willkürlichkeiten und Bedrückungen ist von der russischen Regierung der General Gais beordnet

worden, der auch schon in Kischinow angelangt ist. Es wäre zu wünschen dass dieser General auch ermächtiget wäre den dort bestehenden Handelszwang aufzuheben.

Der hiesige Fürst, immer von dem Egoismus seiner Beamten geleitet, überlässt beinahe alle Zweige der Staatsverwaltung ihrer Willkühr allein, und wird desshalben den Augen der Moldauer nicht so wünschenswerth, als es für ihn der Zeitpunkt Steuern ausschreiben zu dürfen ist. Alles was gegenwärtig ausgeschlossen ist, aus dieser Lage der Dinge Nutzen zu ziehen, oder aber darunter leidet, tröstet sich, der bevorstehende allgemeine Friede werde auch der Moldau ein besseres Loos zu weisen.

Der Gesundheitszustand dieses Landes ist, mit Ausnahme von Galatz, wo sich noch immer Pestfälle ergeben, ungeachtet des in dieser Jahreszeit ungewöhnlichen Schneegestöbers und Kälte, sehr gut, allein für das Obst und den eben im Blühen gewesenen Weinstock dürfte diese Kälte sehr nachtheilig seyn.

CLIII.

Raab către Metternich; Iaşĭ, 20 Maiŭ 1814.

Der russische General-Consul H. Ritter von Pini hat den 17. May bey dem H. Fürsten seynen feyerlichen Einzug nach Landesgebrauch und mit den seinem Range angemessenen Ehrenbezeugungen gehabt, überreichte in einer Anrede dem H. Fürsten den grossherrlichen Berath, welchen der H. Fürst mit der Versicherung des bestehenden besten Einvernehmens der Pforte mit dem russischen kaiserlichen Hofe übernahm und mit einer gleichen Rede erwiederte.

Abends war bey dem H. Pini Ball und Nachtmahl, wobey nebst mir viele Landes-Bojaren mit ihren Frauen erschienen.

Da man in diesem Lande sehr viel auf Vorurtheile hält, so glaube ich E. Durchlaucht nicht unbemerkt zu lassen, dass, da unter dem Einzug nach dem Fürstenhof die Deichsel des Leibwagens des H. General-Consuls gebrochen ist und der Audienz-Saal, wegen der grossen Menge des sich eindringenden Volkes, etwas zu sinken angefangen hatte, man dieses für kein gutes Zeichen der Dauer der hiesigen Regierung ausdeuten will.

Der H. Fürst fragte mich, wenn ich meinen Einzug ebenfalls zu machen gedenke, und meine Antwort war «gar nicht», denn der Umstand mit Russland ist verschieden, weil die Pforte mit diesem in Krieg war. Dann habe ich bis zur Stunde keinen grossherrlichen Berath zu überreichen, und glaube es überhaupt überflüssig, eine starke Ausgabe umsonst zu machen, wo der Allerhöchste Dienst dabey nicht leidet und wo ich, um mich dem russischen H. General-Consul gleich zu setzen, gegen 2.000 Piasters ausgeben müsste. Es hängt zwar von der Hohen Willensmeynung E. Durchlaucht ab, wornach ich meine Schritte und Handlungen allein lenke.

Den 15. May, um 2 Uhr früh, hatten wir abermals nicht unbedeutende, dreymalige Erdstösse, mit unterirdischem Getöse, welche zwar keinen Schaden verursachten, gespüret: seit der Zeit fängt die noch immer kalte Witterung etwas gelinder zu werden an, und es lässt sich eine gute Ernte hofen.

Suleiman-Efendy, Hodschagan, ist heute von hier abgegangen: daran ist keiner froher als der H. Fürst, dem sein Aufenthalt über 50.000 Piaster gekostet haben soll.

CLIV.

Raab către Metternich; Iaşĭ, 20 Maiŭ 1814.

Das Schreiben E. Durchlaucht vom 4-ten May, empfangen den 18-ten, giebt mir die Versicherung des Allerhöchsten und Hohen Wohlgefallens wegen meiner Verwendung in dem Auswanderungs-Geschäfte, wozu H. Fürst von Callimachi den Anlass gegeben und mich bey Euer Durchlaucht desshalben beloben liess.

Herr Kreis-Commissair von Mühlbacher hat mir den in der Nebenlage beygebogenen Bericht über seine Bereisung in Flomuntze zugeschickt, und, da ich mit dem H. Fürsten, laut meinem letzten Bericht, hierüber schon das Nöthige abgethan, auch für die Ispravniks überhaupt ausgedehntere Befehle erhalten habe, so hoffe ich, besonders itzt, wo, nach letzten Briefen des Reis-Efendy, dem Fürsten hierüber weniger scharfe Befehle und mehr Nachgiebigkeit zugekommen sind, dass Alle noch mit moldauischen Familien rückkehren werden, besonders nach Ausschrei-

bung der neuen Contribution, welche für die Unterthanen sehr drückend ist, indem die fürstliche Kammer die Summe von einer Million fünfmalhundert Tausend Piaster, welche sonst auf die gesammte Moldau gesetzt war, nun auf den Überrest der Moldau ausschreiben will, worüber die Landes-Bojaren mit dem Fürsten nicht einverstanden sind.

CLV.

Raab către Metternich; Iaşi, 3 Iunie 1814.

In den benachbarten türkischen Festungen verbreitet man Gerüchte von einem nahen Bruche zwischen den Allerhöchsten benachbarten Höfen und der Pforte, und begründet diese Gerüchte durch die Herstellung der Festungen an der Donau, die eben statt hat.

Die Regulirung des neuen Steuerflusses in der Moldau findet von einigen Magnaten, die das ausgesaugte Land gegen die Gelderhebungen der Regierung in Schutz nehmen, noch immer Widerstand; man glaubt aber, der Fürst werde die Motive dieses Widerspruchs ausfindig machen und solche beseitigen.

CLVI.

Raab către Metternich; Iaşi, 10 Iunie 1814.

Nachdem die durch die Bucarester Tractate stipulirten steuerfreyen zwey Jahre mit 3-ten July zu Ende gehen und die auf die Moldau zu Zeiten des Herrn Fürsten Morussi repartirte Steuern für den noch übrig gebliebenen Theil der Moldau analogisirt werden mussten, so hat der Herr Fürst die ersten Bojaren des Landes zusammen berufen und ihnen diese Analogisirung übertragen.

Die Stimmen fielen ganz natürlich sehr verschieden aus; der Herr Fürst verlangte eine Million fünfmalhundert Tausent Piaster, als currente Steuer, die Stände bewilligten eine Million zweimalhundert Tausend Piaster, und das Ultimatum war eine Million zweymalhundert sechzig Tausend Piaster, zu welchen noch die gewöhnliche Rasura oder Zusatz, mit 15 Para per Piaster,

für den Besoldungsfond der Beamten, mit viermalhundertsiebzig Tausend Piaster geschlagen werden müssen; also beläuft sich das Totale auf 1.730.000 Piaster.

Ob diese übertriebene Summe einbringlich werden wird, stehet zu erwarten. Ich meinestheils stimme mit einigen Landes-Bojaren überein, dass diese Steuer schwerlich, und kaum nach langer Zeit, eingebracht werden dürfte; und zwar aus folgenden Gründen:

a) Besteht der ganze Reichthum der Moldau in dem Viehhandel. Durch die Abtrettung des Pruthflusses, wo die mehresten Güter für die Viehzucht und Viehmästung liegen, ist diesem Handel der grösste Eintracht geschehen, und man kann sagen dass die Moldau schon den Mangel des Viehes zu spüren anfange, folglich der Handel mit dem Aus and nicht mehr Vortheil bringend seyn kann. Den Beweis hievon liefert der courrente Preis des Viehes: man zahlt z. B. bereits in der Moldau eine Kuh von 40 bis 60 Piaster, während jenseits des Pruth selbe von 18 bis 30 Piaster bezahlt wird, und also der Handelsmann jenseits des Pruth gegen den hierländigen Handelsmann im Verkehr mit dem Ausländer vorspringenden Vortheil hat.

b) Ist das Land von dem Druck des Krieges noch nicht erholt und man zwingt es schon zu verschiedenen Lieferungen und Roboten, als Schiffbauholz, Festungs-Pallissaden, Schantzengräber, Handlanger; welche Abgaben, im Gelde berechnet, beinahe der Summe der ausgeschriebenen Steuer gleichkommen.

Diese Grunde sind dem Herrn Fürsten von einigen Bojaren vorgetragen worden, haben aber kein Gehör gefunden: sie haben sich dem Willen des Fürsten unterzogen, in der sicheren Hoffnung dass auch diesen Leiden durch den allgemeinen Frieden vielleicht ein Ziel gesetzt werden dürfte.

c) Äusserst thätig ist man nun mit der Herbeischaffung aller nöthigen Materialien zu den Befestigungs-Anstalten an der Donau. Es kommen aus Constantinopel nach Galatz mehrere Schiffe mit sachkundigen Arbeitern und Meistern, Munition von aller Gattung für Braila, sowohl als für die übrigen Festungen, so dass von Tulza an bis Widdin Alles in besten Vertheidigungsstand gesetzt werden soll. Die Türken fangen über uns, sowohl als über die Russen, unruhig zu werden an; man spricht von Sammlung k. k. Truppen in Galizien, Bucowina und Banat. Die

Herstellung zweyer Brücken von den Russen am Pruth, bey Falzi und Giorgobestie, macht ihre Vermuthungen von feindlichen Absichten noch grösser, und sehen bey der innigsten Verbindung der hohen Allirten für sie selbst nicht viel Gutes.

d) Die bedaurungswürdigen siebenbürger Schaafwirthen noch immer zu ihrem grössten Schaden über den Pruth angehalten, ziehen verstohlener Weise mit grossen Schaden herwärts und kommen im galatzer District bey Vadu-lui-Isak mit einigen Pferden schwimmend an; ich habe sie über den Sereth in ihre Heimath instradiren lassen.

CLVII.

Raab către Metternich; Iaşĭ, 15 Iulie 1814.

Ich finde es meiner Pflicht gemäss E. Durchlaucht all jenes einzuberichten was hier merkwürdig für itzt gesprochen wird.

Eine dieser Tage hieher gelangte berliner Zeitung hat den Artikel enthalten dass die Bucowina, nebst zwey darantossenden Kreisen Galiziens, gegen anderweite Entschädigung im Herzogthum Warschau abgetretten werde und, da man aus diesem die Folge zichen will dass ganz Galizien eben dieses betreffen wird und erfahren hat, dass russische Truppen durch die Bucowina nach Bessarabien ziehen werden, so hat dieses die Regierung aufmerksam gemacht, und mag wohl die heutige ausserordentliche Expedition des Fürsten nach Constantinopel veranlasst haben, um es der Pforte anzuzeigen.

Er trug mich gestern wiederholt um dieses, und besonder um die Ursache der Anlegung der Magazine an der Gränze, was ich aber als eine natürliche Folge der rückkehrenden Garnison in's Land nach erfolgtem Frieden, obschon ich dessen nicht unterrichtet bin, glauben machte. Er scheint ebenfalls zu vermuthen dass die Absendung des Herrn Rittmeisters Baron von Stürmer nach Constantinopel wohl nicht allein die Überbringung des Friedenstractats mit Frankreich zum Zwecke gehabt haben mag.

Ausser den sehr thätigen Fortifications-Anstalten zu Braila, und überhaupt auf der ganzen Donau, ist sonst nichts was die Aufmerksamkeit E. Durchlaucht verdiente.

Der Herr Fürst will immer behaupten dass die Anstalten nicht so sind wie man sie angibt; indessen aber werden aus allen Districten sehr viele Handlanger und Führer dahin geschickt, und man beschleunigt die Arbeiten sogar in Alt-Kilia, wohin ebenfalls Schantzarbeiter geschickt wurden.

Aus Bessarabien will man wissen dass dort der Servianer Melenko mit 2 bis 3.000 Menschen angekommen seye.

CLVIII.

Raab către Metternich; Iaşi, 25 Iulie 1814.

Gestern ist der Herr Fürst den ihm von dem Grossherrn, zum Beweise hoher Zufriedenheit für treue und bestens geleistete Dienste übermachten, sehr schmeichelhaften Ferman, Kaftan, sammt einer mit Diamanten besetzten Dose und prächtig ausgerüsteten Pferde, in grösstem Staat eine Stunde weit entgegen geritten, um solche zu übernehmen und in seine Behausung zu bringen.

Die Dose und der Ferman wurden von seinem Sohne vor ihm hergetragen, der Ferman im Fürstenhof vor ihm laut vorgelesen, und jeder stimmte das Hochleben ihres Monarches an, und dankten für die einen so guten und beliebten Fürsten erwiesene Gnade.

Der in der Nebenlage beigebogene Original-Bericht des H. Manzoli aus Galaz giebt die äusserst thätige Verwendung des Festungsbau-Aufsehers in Braila, aus welchem zu ersehen dass man mit der Befestigung dieses Platzes und der Donau überhaupt sehr beschäftiget ist.

Das durch die öffentlichen Blätter bekannt gewordene Sinken des k. k. Papiergeldes hat auf den hiesigen Cours dieses Geldes schädlich gewirkt und den Menschen zu verschiedenen Schlussfolgen Anlass gegeben, besonders seitdem der Cours dieses Geldes für den Vorläufer politischer Ereignisse von Erheblichkeit angesehen zu werden pflegt.

Die k. k. Einlösung und Anticipations-Scheine sind hier zwar in keinem eigentlichen Umlaufe, doch ist ihr Sinken für uns, die wir gegen die Moldau uns mehrsten Theils passiv verhalten, immer sehr nachtheilig.

CLIX.

Raab către Metternich; Iaşi, 5 August 1814.

Bekanntlich wohnen, sowohl in der Bucowina, als auch in Siebenbürgen, noch viele Zigeuner-Familien, die ihre Nomaden-Lebensweise fortsetzen, indem sie ihre Wohnsitze beynahe mit jeder Jahreszeit verändern, und oft auch nach der Moldau auswandern. Im letzteren Falle, werden diese Menschen (unter welchem Rechtstitel, ist mir unbekannt) gleich an der Gränze für den Fürsten als Sklaven in Fesseln geschlagen, all ihres mithabenden Eigenthums beraubt und sodann, ehemals gewöhnlich verschenkt, gegenwärtig aber an den Meistbiethenden verkauft, ohne dass dem Fürsten jemand dieses die Menschheit empörende Recht, das die hassenswerthe Habsucht der fürstlichen Beamten auch auf Emigranten der wallachischen und ruthenischen Nation oft ausdehnen weiss, bestritten hätten oder streiten machen konnte, da selbe, indem sie ihr sie menschenfreundlich behandelndes Vaterland treulos verlassen, sich zugleich alles ferneren Schutzes desselben unwürdig machen und zum abschreckenden Beyspiele der Übrigen eher grössere Bedrückungen als Abhülfe erfahren müsse.

Jedoch sah ich mich dieser Tage bewogen, vier aus der Bucovina und Siebenbürgen in die Moldau ausgewanderte, von den fürstlichen Beamten als zigeuner Sklaven verkaufte wallachische Familien der Leibeigenschaft vorzüglich desswegen zu entziehen, damit nicht auch andere mit Pässen, oft auch ohne Pässe in der Moldau betretten werdende k. k. Unterthanen ein gleiches Schicksal widerfahren und die Regierung in ihrer Willkühr einige Beschränkung gewahren möchte. Zugleich habe ich es für Pflicht gehalten zigeuner und andere Familien in der Bucovina und in Siebenbürgen durch die betreffenden Landeschefs vor diesem, ihnen und ihren Nachkommen, in der Moldau bevorstehenden harten Schicksale zu warnigen und von der Auswanderung abzuschrecken, wie nicht minder E. Durchlaucht, sowohl von diesem, mehr auf Willkühr, als auf irgendeinem Rechtsstitel beruhenden Sklavenhandel, als auch von den Motiven die mich bewogen haben, mich der vier Emigrantenfamilien anzunehmen, Bericht zu

erstatten und zu bitten, mir erlauben zu wollen, die bey dieser Gelegenheit verausgabten 158 Piaster, 30 Para in Rechnung bringen zu dürfen.

CLX.

Raab către Metternich; Iaşi, 12 Septembre 1814.

Ich werde nicht ermangeln den H. Metropoliten Beniamiu von der Übernahme der fl. 1000 ö. W. einstweilen in der sichern Hoffnung zu verständigen, dass seine Bitte an E. Durchlaucht wegen der Revocirung des Artikels so auf ihn in der Zeitung Bezug hat, genehmiget, indess sein Name wegen der freywilligen Gabe bey den itzigen Zeit-Umständen offentlich verschwiegen bleiben wird.

Der russische H. General-Consul hat gestern das Namensfest seines Souverains mit aller hier möglichen Pracht gefeyert. Es war in der Metropolitan-Kirche das Te-Deum, wozu die fremden Agenten geladen wurden. Abends war bey dem russischen H. Consul Beleuchtung, so wie in den zwey Consulaten, und eine kleine Unterhaltung.

Gestern wurden die zwey Ämter eines Gross-Camaraschen — Kammer-Zahlmeister — und Gross-Postelnick — Hof-Marschall — gewöhnlicher Art mit neuen besetzt, und ist H. Aga Dimitraki Plajanos zum Gross-Postelnick und H. Aga Stephanako zum Camaraschen ernannt worden.

CLXI.

Raab către Metternich; Iaşi, 23 Septembre 1814.

Eurer Durchlaucht Hohes Befehlschreiben aus Baden, vom 2-ten September 1814, ist mir unterm 14. September zu Handen gekommen.

Der Ausfuhrs-Verboth der sogenannten weissen Früchte besteht in allen türkischen Provinzen, und kann im nöthigen Falle nur von der Pforte gehoben werden; was aber die Ausfuhr des Kukuruz oder türkischen Waizens anbelangt, so hängt solches bloss von dem Fürsten der Moldau ab, der diese nach Umständen

des eigenen Bedarfs des Landes beschränkt oder bewilliget; und, da gegenwärtig das Land keinen eigentlichen Mangel an dieser Getreidegattung leidet, so fand ich den H. Fürsten stets bereit die angesuchte Ausfuhrsbewilligung zu ertheilen, wie ich solches E. Durchlaucht mehrmalen einzuberichten die Ehre hatte. Es ist also vorzüglich den mittelst meines Berichtes vom 26. August 1814, No. 28, angezeigten Missbräuchen der Verkäufer und Käufer die jeder Concurrenz Schranken zu setzen und aus diesem Getreide-Handel ein Monopol zu machen suchen, zuzuschreiben, wenn die siebenbürger Inwohner empfindlichen Mangel leiden.

Ferners, zeige ich E. Durchlaucht an, dass einige siebenbürger Handelsleuthe von jenseits des Pruthflusses weisse Früchte einzukaufen und transito durch die Moldau nach Siebenbürgen zu führen Willens sind. Weil aber der H. Fürst, ohngeachtet der bestehenden Tractaten, für den freyen Transito-Handel den Durchzug ohne Vorwissen der Hohen Pforte sich nicht zu gestatten getraut, so habe ich im Grunde E. Durchlaucht Hohen Befehl den H. Internonce aufgefordert, von der Hohen Pforte die nöthigen Fermane hierüber zu erwirken und mir zuzuschicken; und sehe dem Erfolg entgegen.

CLXII.

Raab către Metternich; Iaşi, 23 Septembre 1814.

In Folge E. Durchlaucht Hohen Befehls vom 24-ten August 1814, habe ich mir es schuldigst angelegen seyn lassen, die von Seiten der Hohen Vereinigten Hofkanzley der Forderung des moldauischen Departements Auswärtigen Angelegenheiten wegen baarem Ersatze der hinter den Türken in der Chotyner Raja verbliebenen Baulichkeiten entgegen gesetzten Gründe zu prüfen, und erstatte nun meine unterthänige Äusserung.

Diese Forderung der Türken wird auf den 7-ten Artikel des zwischen der Hohen Pforte und dem russischen Hofe bestehenden Friedenstractats begründet, indem darin ausdrücklich bedungen wird dass die gegenseitigen Unterthanen, die nach einem oder dem andern Staate auszuwandern gedenken, die Freyheit haben sollen, ihr Eigenthum zu veräussern und in dem festgesetzten Termine auszuwandern. Indessen haben die Russen, in einer an

sie gemachten ähnlichen Forderung, den Sinn jenes Artikels auf jene Baulichkeiten der Türken nicht ausdehnen wollen, und fragten sich darüber bey ihrem Hofe an, welcher antwortete: «Dieser Gegenstand würde mit den übrigen, Bessarabien angehenden, Gegenständen auf einmal erledigt werden müssen, also bis dahin auf sich beruhen». Und so haben bisher nur die türkischen Unterthanen die sie treffenden diessfäligen Zahlungen geleistet.

Wird nun der russisch kaiserliche Hof seine Unterthanen dazu ebenfalls anhalten, so dürfte der Bucoviner Religionsfond und die k. k. Unterthanen dieser Zahlung schwerlich entgehen.

CLXIII.

Raab către Metternich; Iaşĭ, 14 Octombre 1814.

Der H. Fürst ist nun mit den Landes-Bojaren beschäftigt ein neues Gesetzbuch herauszugeben, das wird aus den justinianischen Gesetzen, welche hier Landes verbindende Kraft haben, und aus den Landesgebräuchen zusammengetragen, und, da unter den diessfälligen Arbeitern auch, der ausländischen Sprachen wegen, Ausländer sich befinden, so nimmt man in wenig detaillirten Fällen seine Zuflucht zu dem k. k. Gesetzbuche. Ob aber die Absicht des Herrn Fürsten dieses Gesetzbuch auch von seinen Nachkommen respectiren zu machen erreichen wird, stehet dahin.

CLXIV.

Raab către Metternich; Iaşĭ, 25 Novembre 1814.

Gestern hielt der englische General-Consul H. William Wilkinson seinen feyerlichen Einzug beym H. Fürsten und überreichte ihm seinen Berat unter gewöhnlichen Zeremonien.

Der Wirkungskreis dieses General-Consuls dürfte hier in der Moldau nur sehr beschränkt seyn, da England in diesem Lande wenige, und das nur naturalisirte, Unterthanen hat. Dieser reiset schon morgen nach Bukarest zurück, lässt hier einen blossen Geschäftsträger, da er in beyden Fürstenthümer accreditirt ist.

Von den türkischen Befestigungen verlautet nun, die Pforte lasse itzt vorzüglich Maczin aufs Eilfertigste befestigen. Von Truppen-Zusammenziehen in den Donau-Gegenden vernimmt man aber nichts, und es ist auch sehr wahrscheinlich, die Pforte werde bey dem gegenwärtigen guten Einvernehmen der europäischen Mächte schwerlich sich einfallen lassen jemanden zum Kampfe herauszufordern; wohl aber scheint selbe einen Angriff zu befürchten und sich für diesen Fall rüsten zu müssen. Doch sind Euer Durchlaucht am besten Stande hieruber zu urtheilen.

In der moldauer Landesadministration hat sich nichts zugetragen. Bestimmt ist dass die Moldauer sich sehr nach einer baldigen Regierungs-Änderung sehnen und der Hoffnung leben, ihrer werden bey dem Wiener Congress auch gedacht werden.

CLXV.

Raab către Internunțiu; Iași, 1-iŭ Decembre 1814.

Rücksichtlich der Anstände wegen zu erwirkender Ausfuhr einiger Tausend Kilo's Halbfrucht, so dürfte solche allerdings von Herrn Fürsten herrühren, weil an derley Fruchten die Moldau zwar keinen Mangel, aber auch keinen Überfluss, und die früheren Berichte des Herrn Fürsten dahin gingen dass man von hier aus nach Constantinopel sehr wenig eben aus diesem Grunde liefern könne, folglich die dermaligen Berichte mit jenen im Einklange seyn müssen; dafür herrscht an türkischem Waitzen Überfluss und E. Ex. könnten wegen freyer Ausfuhr von 5 m. galaczer Kilo Kukuruz nach Siebenbürgen die ämtliche Einschreitung machen und mir den diesfalls erwirkten Ferman zusenden.

Mein Schreiben vom 25-ten September wegen freyen Durchzug einiger Tausend Kilos Waitzen aus Bessarabien nach Siebenbürgen hat mit ersterem Gegenstand keine andere Gemeinschaft als dass dadurch die Absicht des Allerhöchsten Hofes, nämlich Siebenbürgen mit Brodfrüchten zu versehen, befördert wird; denn, wenn der türckische Hof die Ausfuhr von weissen Früchten bey bestehendem inneren Mangel zu verbiethen oder nicht zu gestatten berechtiget ist, so glaube ich nicht selber dürfe den durch Tractaten begünstigten Durchzug verweigern; und, wenn ich in meinem obberührten Schreiben die Hofdepêche, welche

die Erwirkung oder Begünstigung der Ausfuhr von Früchten aus der Moldau nach Siebenbürgen enthält, angeführt, so wollte ich hiedurch nur die Nothwendigkeit rechtfertigen, welche mich bestimmte die Erwirkung eines auf Tractate gegründeten Fermans zu verlangen, damit nicht dieses Handlungshaus durch höhere Stellen die Erwirkung des tractatmässigen Durchzugs ersuche.

Der Herr Reis-Efendj scheint wenig Vertrauen in die Rechtlichkeit der türkischen Gränz-Beamten zu setzen, da derselbe in der Bewilligung eines solchen Transits mögliche Missbräuche zu befürchten scheint; kann auch nicht glauben dass diese Furcht oder Misstrauen denselben bestimmen wird, ein auf Tractate gegründetes Verlangen des freyen Durchzugs aller Gattungen Nahrungsmitteln in einem Zeitpunkte E. Ex. abzuschlagen, wo der Allerhöchste Hof selbst aus den türkischen Provinzen für Siebenbürgen eine Aushilfe sucht.

Diesemnach wiederhole das Gesuch wegen Erwirkung des Fermans zum freyen Durchzug, zumahlen der Augenblick da ist, wo die Früchte auf das rechte Pruthufer gebracht werden können, und bey eintrettend kommenden Hindernissen diesem Handlungshaus unermesslicher Schade zugefügt werden würde.

CLXVI.

Raab către Metternich; Iaşĭ, 2 Decembre 1814.

Der in Siebenbürgen bestehende Fruchtmangel und hierlandes anhaltender Getreide-Ausfuhr-Verboth hat mehrere Spekulanten bewogen aus dem russischen Antheil Bessarabiens eine Quantität weisse Früchte transito durch die Moldau nach Siebenbürgen zu führen. Auf eine durch das Handlungshaus Schuster und C-ie der Agentie eingereichte Bittschrift und bey dem Herrn Fürsten gemachten Versuch, erhielt ich von dem H. Fürsten den Wink hiezu einen Ferman zu erwirken, weil derselbe nicht traue, ohne Wissen der Hohen Pforte den Durchzug zu erlauben.

E. Durchlaucht Schreiben vom 2-ten Sept. enthält die Befehle den etwaigen Getreide-Ausfuhr-Verboth aufheben zu machen und nöthigenfalls dem k. k. Herrn Internonce die Anzeige zu machen.

Das Verlangen der Schuster et C-ie zum freyen Transito-Handel war auf Tractate gegründet; ich glaube daher, dass auf ämtliche Einschreitung des H. Internonce der Ferman ertheilt werden würde, und begleitete das obgedachte Gesuch an H. Internonce laut beygebogener Anlage.

E. Durchlaucht werden aus der Antwort der H. Internonce zu entnehmen belieben, dass er keinen solchen Ferman für den Transito-Handel solcher Früchte und auf keine Gattung Victual-Waaren, ohngeachtet dass es sich auf die Tractaten gründet, erhalten kann und dass ich dadurch leider ausser Stande bin eingeleiteten Früchten-Aufkauf aus Bessarabien nach Siebenbürgen zu unterstützen, wenn E. Ex. nicht durch eigene Dazwischenkunft die freye Ausübung der Tractate erwirkt [haben] wird.

Die Moldau liegt an Halbfrüchten auf, denn die Getreid-Bögen sind über den Pruth, dagegen gelingt es den Kaufleuthen aus Bessarabien Früchte herüber zu bringen; daher glaube ich dass, wenn der Durchzug dieser Früchte gestattet wäre, dem Mangel an Früchten durch die Zufuhr aus Bessarabien zum Theil abgeholfen werden würde: darum war ich genöthigt dem k. k. H. Internonce, laut abschriftlich beyliegenden Bericht, um die wiederholte Erwirkung des Transito-Fermans, und zwar nicht nur fur Schuster et C-ie, sondern für alle Gattung Waaren zu bitten, und nehme meine Zuflucht zu E. Durchlaucht, mit dem Ansuchen die Ausstellung dieses Fermans befehlen zu wollen; denn, so lange dieser Ferman nicht erfolgt, so werden die k. k. Unterthanen allen Neckereyen ausgesetzt und alles Handel von Unschlitt, Honig, Butter, Früchte, Vieh, und d. g. muss eingestellt bleiben, wordurch den k. k. Staaten nicht geringer Nachtheil erwachset.

[Se anexează un :]

«Auszug eines Gesuches des k. k. Agenten von Raab an den H. Internuntius.»

Jassy, 21 September 1814.

Das Siebenbürger Handelshaus Schuster et C-ie ist Willens aus Bessarabien transito durch die Moldau nach Siebenbürgen Brodfrüchte, bestehend in Waitzen und Korn, zu führen. Wenngleich die hohen Tractate den Transito-Handel frey lassen und der

Ordnung nach keine Hindernisse stattfinden solten, und wenngleich die Hauptstadt Constantinopel hinlänglich mit Früchten versehen seyn mag und die Ernte heuer hierlands ziemlich ausgiebig war, und ich folglich hatte glauben können dass der H. Fürst, bey dem in Siebenbürgen bestehenden Mangel, aus nachbarlicher Freundschaft, diesem Handlungshaus den freyen Durchzug gestatten werde, musste ich dennoch vernehmen, dass derselbe ohne Wissen der Hohen Pforte solches zu gestatten sich nicht getraue und mir selbst anrieth durch E. Ex. einen Ferman zu erwirken, und zwar einverständlich mit seinem Bruder Janko Callimachi, welchen derselbe hievon prevenirte.

Die Hohe Hofstelle hat mir diesen Gegenstand besonders anempfohlen und bey etwaigem Anständen mich an E. Ex. angewiesen, wie E. Ex. aus der in Abschrift beyliegenden Hofdepêche zu ersehen belieben.

Diesem nach, finde ich mich veranlasst E. Ex. geziemend zu ersuchen von der Hohen Pforte einen Ferman zum freyen Durchzug 2.000 Kilo Brodfrüchte aus Bessarabien nach Siebenbürgen im Grnnde der bestehenden Tractate zu verlangen und mir solchen gefälligst zukommen zu machen, damit noch vor einbrechendem Winter der Durchzug unternommen werde, indem zu Winterszeit die Gebürge in Siebenbürgen nicht mehr, oder nur schwer, zu passiren sind: die hierauf allenfalls verausgabt werdenden Gelder für die Fermane ist belobtes Handelshaus zu ersetzen erböthigt [1].

---

[1] Cf. răspunsul: «*Auszug eines Schreibens des Herrn Internuntius von Stürmer an Raab.*

Buiuk-dere, den 13 November 1814.

Ein anderer Wunsch des Allerh. Hofes betrifft die Ausfuhr von Brodfrüchten aus der Moldau, sowohl als Wallachey, zur Aushilfe des benachbarten Siebenbürgen. Beyde Fürsten finden zweifelsohne dabey ihren und des Landes Vortheil. Allein das bestehende Ausfuhrs-Verboth von Seite der Pforte macht sie schüchtern und erlaubt ihnen nicht nach ihren Gesinnungen und Interesse zu handeln. Meinen diessfälligen Einschreitungen bey der Pforte gelang es mit vieler Mühe eine neue Ermächtigung dieser Tagen desshalben an den Fürsten der Wallachey zur Ausfuhr von 50 m Kilos Halbfrucht zu erwirken, allein in Betreff der Moldau blieben alle meine bisherigen Versuche fruchtlos, mir eine ähnliche Bewilligung zu verschaffen. Ich kann nicht entscheiden ob diese Widersetzlichkeit daher

CLXVII.

Raab către Metternich; Iași, 16 Decembre 1814.

Vorgestern sind, der Gewohnheit nach, die hohen Landesämter neu besetzt worden.

H. Grigorio Sturza wurde zum Gross-Logofet de Zara de Sus oder als Ober-Landes-Richter;

H. Constantin Balsch (Baltschuka genannt) zum Gross-Logofet de Zara de Sus, Unter-Richter.

H. Jordaki Russet Rosnovan zum Gross-Vistiaire, oder Oberste-Schatzmeister, öffentlich ausgerufen.

Zu Gross-Vorniken, oder Räthe-Beysitzer des Divans, wurden die Herrn:

Demeter Rallet,
Nicolao Stratilat,
Iordaki Katartschiu,
Constantin Katartschiu bestimmt.

---

rühre dass wirklich kein Überfluss an Brodfrüchten in der Moldau vorhanden sey, oder aber ob solche ungünstige Berichte dem H. Fürsten zugeschrieben werden müssen. Ich habe jedoch keine Ursache der letzteren Vermuthung Platz zu geben. Das Nähere hievon müssen E. W. an Ort und Stelle besser beurtheilen können.

Übrigens, scheinen E. W. in dero Schätzbarem vom 23-ten Sept. diesen Gegenstand mit jenem eines freyen Durchzuges von Brodfrüchten aus Bessarabien nach Siebenbürgen zu werwechseln, da die mir in Abschrift mitgetheilte Hofdepêche, auf deren Inhalt sich E. W. beziehen, bloss von der gemachten Frucht-Ausfuhrs-Erlaubniss aus den beyden Fürstenthumern Erwähnung macht. In diesen und keinem andern Sinne lautet auch jenes was mir hierüber unmittelbar von Wien selbst zugekommen ist. Dennoch habe ich, rücksichtlich auf dero Verwendung bey der Pforte zu Gunsten des siebenbürgischen Handelshauses Schuster et C-ie, sowohl des Apostolo Riz-Oglu, dessen belegte Supplique die wirklichen Beweise von dem Ursprung seiner Victualien und Waaren aus Bessarabien enthalten soll, nicht unterlassen bey der Pforte um einen ordentlichen Befehl wegen der ungehinderten Transits durch die Moldau auzuhalten und hiebey unsern tractatmässigen Handelsfreyheiten bestens geltend zu machen. Allein der Erfolg hat meinen bisherigen Erwartungen nicht entsprochen und der Reis-Efendy hat mich ersuchen lassen von diesen meinen Zudringen aus freundschaftlicher Rücksicht um desto mehr abzustehen, als die Bewilligung eines solchen Transits unermesslichen Missbräuchen zum grössten Nachtheil der Pforte Thür und Angel öffnen dürfte.

H. Nicolay Christoverdy ist zum Vornik de obste, Curator Pupillorum, und

H. Dimitraki Zora zum Vornik de Politie, oder Polizey-Inspector, ebenfals eingesetzt worden.

H. Mihalaki Sturza zum Vornik des Aprodes, oder Executor der Urtheile des Divans.

Die in äusserst missliche Umstände versetzte Moldau kann sich sicher der Ernennung des H. Rosnowans zum Gross-Vistiaire erfreuen, denn seine dem Lande bezeigten eifrigen Dienste, seine Fähigkeit, seine Uneigennützigkeit und Rechtschaffenheit wird das Land wieder aufheben machen. Der Unterthan wird wieder glücklicher werden als er war, wenn doch behauptet werden kann, dass die Moldau bey der jetzigen Lage glücklich seyn kann, wo der grösste Theil des Landes weggefallen ist, wo Alles gehemmet ist, wo kein Handel mehr existirt und wo der türkische Hof mit Verboth der Ausfuhr aller Gattung Früchte, Hornvieh und Anderem, und durch Bedrückung aller Art, den Landmann auf den Bettelstab bringt.

CLXVIII.

Raab către Metternich; Iaşi, 6 Ianuar 1815.

Für die hiesigen Ärzte war vor Alters ein eigener Fonds angewiesen, welcher von verschiedenen Abgaben und sonstigen Einkünften aufgebracht ward.

Durch die Abtrettung Bessarabiens an Russland hatte dieser Fond beynahe die Hälfte der Einkünfte verlohren und das Deficit war bereits auf 12.000 Piaster angewachsen. Um dieses Deficit zu ergänzen und den ärztlichen Fonds für die Zukunft zu sichern, hat der H. Fürst, auf eine von denen Curatoren erstatteten Bericht und Vorschlag, bewilliget, dass eine in früheren Zeiten bey Oglins, Bacoer Districte, bestehende Salzsiederey errichtet und der auf 12.500 Piaster festgesetzte jährliche Pachtschilling zu diesem Fond verwendet werde.

Auch hat der H. Fürst den Preis des Salzes von $2^1/_2$ Piaster auf 5 Piaster für 100 Occa ($2^1/_4$ Centner) erhöht; welches zur Folge hatte dass die im vorigen Jahr für 165/m. Piaster ver-

pachtete Salzgrube bey der, am 3-ten dieses, abgehaltenen Versteigerung auf 402/m. Piaster Pachtschilling erhöht sind. Welches ich einzuberichten nicht ermangle.

CLXIX.

Raab către Metternich; Iaşĭ, 9 Ianuar 1815.

Die Schwäche der hiesigen Regierung in allen Theilen der Staatsverwaltungszweige beurkundet sich täglich durch Missgriffe aller Art und lähmt auch die Thätigkeit jedes für sein Vaterland gutdenkenden Beamten: diess hat zur natürlichen Folge die allgemeine Stockung des Handels, Verarmung der ohnehin armen Landeseinwohner, Missvergnügen und den Wunsch nach baldiger Abberufung des Regenten (der, wie man behauptet, im Geheim ganz Russe seyn soll und für den Fall seiner Abberufung in die Fussstapfen Ypsilandis zu treten gedenket), und man will schon den Argiropulo zum Nachfolger Calimachs wissen.

CLXX.

Raab către Metternich; Iaşĭ, 24 Februar 1815.

Von der durch H. Internuncius aus Constantinopel erwirkten Erlaubniss zur Ausfuhr von 2.000 Kilo moldauisch, oder 20.000 Killo türkisch Kukurutz habe ich nicht ermangelt das hohe königlich siebenbürgische Landes-Präsidium, sowohl als das k. k. General-Commando zu verständigen.

Das k. k. General-Commando hat mir unterm 29-ten Janner geschrieben, von den 20.000 Killo Kukurutz nichts erfolgen lassen zu wollen, bis nicht von den hochlöblichen k. k. Hofkriegsrathe die Entscheidung erfolgt, ob das erwähnte Quantum ganz, oder nur zum Theile, für das dortige Militair verwendet werden soll, ersuchte mich aber vor der Hand durch meine Vermittlung ausser dieser Quantität einen weitern Einkauf begünstigen zu wollen.

Unterm 12-ten Hornung aber, wird mir geschrieben dass ich ehemöglichst die genauesten Preise der Brodfrüchte anzeigen möge, auch ob und auf welche Gränz-Pässe sichere Offeranten

zu finden, dass die Bezahlung Zug für Zug in Hermanstadt in Einlösungsscheine von einem zu bestimmenden Handlungshause geleistet werden wird, dass aber auf gemünztes Geld kein Antrag stattfinden könne.

Das königliche Landes-Präsidium hingegen schickte mir, unterm 24-ten Jänner, den Mediascher Stadthannen, H. von Binder, zum Einkauf und Abfuhr von 30.000 Kübel, oder 7.000 Killo moldauisch, und unterm 30. Jänner zwey andere Lieferanten, Luka Kopatz und Gregor Czarany, zum Einkauf von 10.000 Kübel Kukurutz zu.

In der Zwischenzeit erschienen Radauzer Lieferanten und viele in der Moldau Hungers wegen in kleiner Quantität Früchten einzukaufen gekommen, arme Gränitzer, welche alle insgesammt schleunige Abhülfe von mir verlangten.

Bey der E. Durchlaucht bewussten eingeschränkten und sehr geringen Quantität bewilligten Ausfuhrserlaubniss, bey dem bestehenden und immer von der Pforte erneuerten Verboth-Befehls, bey der angebohrenen Furcht des H. Fürsten, um sich nicht verfänglich zu machen, und bey den heimlichen Intriguen der Russen, welche unsere Ausfuhr unter der Hand zu erschweren suchen, hat es mir nicht wenig gekostet den H. Fürsten nur zu Anhörung einer Vorstellung um Erleichterung für die leidende Menschheit zu bringen, um dieser Quantität durch die Finger zu sehen und mir die 2.000 Killo für das Militair vorzubehalten.

Ich both alles auf, was in meiner Macht stund, ich überlief den Fürsten und alle jene welchen dieses Geschäft aufgetragen ist, und, da die zwey Lieferanten Luka Kopacz und Gregor Czarany, den 1-ten bei mir sich einfanden, so erwirkte ich ihnen geheime Schreiben an die fürstlichen Bestellten an der siebenbürger Gränze, mittelst welchen diese sich mit jenen abfinden und nächtlicher Weile den Kukurutz über die Gränze bringen können.

Der armen Gränitzern war ein Gleiches bewilliget, und H. von Binder schloss auf heimlichen Befehl des H. Fürsten mit einem uns zugethanen Bojaren auf die grosse Quantität von 30.000 Kübel einen Contract auf gemünztes Geld und keine Erlösungsscheine, und ist mit diesen bereits nach Siebenbürgen den 20-ten Hornung zurück gereiset, um das nöthige Geld in Bereitschaft zu setzen.

So stehen die Sachen für jetzt, in diesem äusserst häcklichen und schweren Geschäfte. Glücklich werde ich mich schätzen wenn ich unter den so vielen üblen Einstreuungen der Russen, welche, wie ich wahrnehme und welche dem H. Fürsten den Kopf warm machen, ich doch die Ausfuhr begünstigen kann, und stehet dahin zu sehen, in wie weit ich mit den mir für das k. k. General-Commando vorbehaltene Quantum auf nicht gemünzte Bezahlung auslangen werde, woran ich sehr zweifle und wofür ich dem H. Fürsten neuerdings heute ersuchte. Solcher mir gesagt, ich möchte dem General-Commando den Preiss des Kukurutzes melden, dass man dann fürdenken werde die Quantität dahin zu befördern; nur könne er auf keine Einlösungsscheine, sondern auf baares Geld Contracte zustehen; ersucht mich aber sehr inständig das erwirkte und zu erwirkende sehr geheim lassen zu wollen.

Ich bitte Euer Durchlaucht dieses mein Geschehenes in Gnaden aufnehmen und glauben zu wollen dass ich Alles aufbieten werde, um zur Abhilfe des meine Mitbürger drückenden Brodmangels beytragen und mir E. Durchlaucht Gnade erwirken zu können.

CLXXI.

Raab către Metternich; Iaşi, 10 April 1815.

Der hiesige H. Fürst hat dieser Tage, uneingedenk der für k. k. Unterthanen bestehenden Privilegien, Chrisoven und Fermane, bloss durch Rathschläge unkundiger, dem momentanen Vortheil ergebenen, äusserst partheischen und das Interesse des eigenen Landes verkennenden Beamten, wie es der gegenwärtig dem Departement Auswärtiger Geschäfte oder Justiz Vorstehende, Wornik Nicolay Stratilat, Erbesitzer des in der Bukovina gelegenen Guths Luschan, ist bewogen, dass künftighin keinem fremden Unterthan, ohne Ausnahme, gestattet werden solle, moldauische Güter in Pacht zu halten.

So sehr indessen diese Verfügung, die auf so seichten, und deswegen leicht zu widersprechenden Grundlagen beruhet, meine ganze Aufmerksamkeit hätte auf sich ziehen und mich zu sogleichen Schritten auffordern sollten, ebensowenig glaube ich eine der Concurrenz und dem allgemeinen Vortheile des Landes

entgegenstrebende Verfügung werde realisirt werden konnen, und der Erfolg betrog mich nicht. Gleichwohl halte ich es für meine Pflicht E. Durchlaucht hievon Nachricht zu geben.

Gestern hat der hiesige H. Fürst in der Versammlung aller grossen Bojaren einen ihm vom Grossherren zugekommenen Ferman verlesen lassen, worin der Grossherr seine bisherige Verwaltung rühmt und ihn auffordert darin fortzufahren und das Nöthige zur baldigsten Herstellung der Festungen, sey es auch mit Anwendung der Zwangsmittel, herbey zu schaffen.

Viele wollen in diesen Beyfallszeugungen der Pforte des Fürsten baldige Aberufung finden; Alle aber deuten diesen Auftrag auf kriegerische Absichten der Pforte aus.

Die mittelst Staffette dem Fürsten zugekommene, und auch mir mitgetheilte Nachricht, von dem am 23-ten Märtz erfolgten Einzug Bonaparte's in Paris, hat hier unter den Türken, Juden und Fanarioten eine ebenso grosse enthusiastische Freude verursacht, als sie jeden rechtlichen Menschen und Patrioten mit gerechtem Unwillen und Betrübniss erfüllen müsste.

Einem noch nicht genug verbürgten Gerüchte zufolge, soll die Pforte feindliche Absichten gegen Russland hegen, daher auch dieses in der Lage seyn soll in Bessarabien eine bedeutende Truppenzahl aufzustellen, um jedem etwaigen Unternehmen begegnen zu können.

CLXXII.

Raab către Metternich; Iaşi, 14 April 1815.

Vermög gnäd. Schreiben E. Durchlaucht vom 29-ten Märtz sind Hochdenselben gleichlautende Eröfnungen von der k. k. Hofkammer und des Hofkriegsraths zugekommen, dass im verflossenen Monathe Hornung, nicht nur aller Verkehr mit der Bukowina von Seite der Moldau gesperrt, sondern dass Gränitzwächter zu Folticzany aufgestellt würden, um die Ausfuhr der verbothenen Artikeln, vorzüglich des türkischen Waitzens, zu verhindern, und dass dadurch der Austausch der unentbehrlichen Lebensbedurfnüsse und der Verkehr im Kleinen seye eingestellt worden.

Ich wusste zu jener Zeit nur von der Abschickung einiger

Wächter an die Gränze um die Ausfuhr und den Einkauf des türkischen Waitzens (welcher von der Pforte auf das Schärfste verbothen ist) zu verhindern, von der Einstellung der Hinderung des kleinen Verkehrs aber wusste ich nichts: ist mir auch keine Klage zugekommen. Vielmehr, wusste ich und hatte die Sachen so eingeleitet, dass, ohngeachtet des starken Verboths, eine Menge türkischen Waizen über die Gränze geschwärzt würde.

Ich verfügte mich demnach zu dem H. Fürsten und gab ihm zu verstehen, dass so ein unfreundschaftliches Benehmen Allerhöchsten Orten, wenn es seine Richtigkeit hätte, nicht könne gut aufgenommen werden, und verlangte deren Abstellung.

Niemand stellte sich dabey mehr befremdet als der H. Fürst: er betheuerte mir dass er nur für den türkischen Waitzen, welchen er, weder von Particulairen einkaufen, noch ausfuhren lassen darf, die strengsten Befehle an die Gränze, mit Abschickung einiger Vertrauten, gegeben; sonst aber, für den Verkehr im Kleinen der nöthigen Lebensbedürfnisse, nichts anbefohlen habe. Dass er wohl wisse dass man vielen türkischen Waitzen hinüber geschwärzt habe, dass er aber aus Freundschaft für den Allerhöchsten Hof die Augen zudrücke. Dass er bereit seye jene zu strafen, welche dem kleinen Verkehr Hindernisse gesetzt, dass er mich ersuche solche ihm anzuzeigen und dass ich ihm von der Klage eine confidentielle Note geben möge, welche er mir selbst beantworten werde.

Die in der Nebenlage gehorsamst beigebogene Abschrift der confidentiellen Note an H. Fürsten und seine Antwort hierauf in originali werden E. Durchlaucht überzeugen dass der kleine Verkehr nicht eingestellt wurde, dass die schärfsten Befehl hiezu gegeben werden und dass das Ganze sich nur auf den türkischen Waitzen gründe, deren freye und ungehinderte Flüssigmachung und dessen freyen Einkauf ich, laut allbereit unterthänigst gehorsamst früher angezeigtem und allfürgekehrten nicht erwirken kann.

Ob der H. Fürst wohl mehr unter der Hand befohlen oder ob seine Leute mehr gethan haben als seine Äusserung enthält, ist mir unbekannt. Ich konnte auf den Grund ausserhalb nicht gelangen, und glaube E. Durchlaucht Befehl mit der Abfassung der confidentiellen Note auf Verlangen des H. Fürsten nicht vorgegriffen zu haben.

CLXXIII.

Raab către Metternich; Iaşĭ, 24 April 1815.

Die Vertheilung dreyer russischen kais. Divisionen an die Festungen der Donau, welche durch Bessarabien gleichsam an der Gränze der Moldau vorbey zogen, haben hier ein so grosses Aufsehen und so viel Schrecken hervorgebracht, dass der H. Fürst schleunigst einen Courier nach dem andern nach Constantinopel abschickte, um das Gouvernement auf eine vielleicht feindliche Absicht Russlands aufmerksam zu machen.

Die Moldauer, welche an Veränderungen Geschmack finden und immer wünschen von dem türkischen Joche befreit zu werden, ist diese Nachricht sehr angenehm, und möchten dass die Russen vor den Türken hier eintreffen sollten.

Bestimmtes über die Erscheinung dieser Divisionen lässt sich nichts geben, obschon die untertergeordneten Officiere sich dahin erklären dass sie für die Besetzung der Moldau bestimmt seyn.

CLXXIV.

Raab către Metternich; Iaşĭ, 12 Maiŭ 1815.

Es hatten sich der Frucht-Ausfuhr für Siebenbürgen so viele Hindernisse und Schwierigkeiten entgegengestellt, dass ich beinahe zweifelte zum Ziel kommen zu können.

Endlich ist es mir aber dennoch gelungen die eine gehässige Gestalt angenommene Angelegenheit zu beenden und die freye Ausfuhr, nicht nur der von der Pforte bewilligten 1.000 Killo, sondern auch anderweite 7.000 Killo, sämmtlich durch Schuster et Comp[ie], ausführen zu machen, und, da ich unter der Hand vernohmen dass auch mehrere Individues die Ausfuhrslicenz ertheilt werden wird, so hoffe ich dass hiedurch den Nothleidenden eine nicht unbedeutende Aushilfe zu Theil werden wird, — zumal die Preise merklich herabgesetzt worden sind, so dass die Früchte um fl. 3., 15 cr. (?) per siebenbürger Kübel werden hindangegeben werden können, wovon ich unter Einem auch das Siebenbürger General-Commando und Gubernio in Kenntniss setze.

CLXXV.

Raab către Metternich; Iaşi, 12 Iunie 1815.

Salamon Balsamin, indianischer Prinz aus Arracan, welcher sich *Salamon Balsamin*, *filius Regis Aracaniae*, *Magnus Princeps Indiae et Princeps Patnae*, nennt, ist den 8-ten dieses hier über Lemberg und Czernovitz mit einem galizischen Pollizey-Directions-Pass vom 29-ten April, No. 157, angelangt, und hat mir solchen zur Vidirung zugeschickt.

Dieser junge Prinz, von beyläufig 20 Jahren, ist schlecht fränkisch gekleidet, ohne Geld, hat nur einen pohlnischen Bedienten bei sich, und spricht ausser seiner Muttersprache keine andere als die pohlnische, worin er sich übel ausdrücken soll. Seine Gesichtszüge haben nichts indianisches in sich: er ist katholischer Religion, ist artig und körperlich gut gebildet.

Der regierende H. Fürst, von seiner Hieherkunft aus Gallizien von ihm selbst schon durch Briefe verständigt, hat sich in Ansehen seiner bey der Pforte angefragt, indem er behauptet dem jetzigen regierenden Sultan persönlich bekannt zu seyn: er erwartet stündlich nähere Auskünfte, besonders da er ihn um einen beträchtlichen Vorschuss von Geld angesprochen, und seine Ankunft versetzt ihn daher in Verlegenheit. Er liess ihn zwar mit fürstlichen Wagen in seine Behaussung führen, empfing ihn aber nur incognito, bis er weitere Befehle erhalten wird.

Dieser Prinz machte dem russischen Herrn General-Consul und mir einen Besuch. Ich erfuhr von ihm, dass er mit der letzten nach Paris abgegangenen persischen Botschaft über Constantinopel nach Frankreich, um die Kriegskunst zu erlernen, gekommen sey, dass er damals seine kostbare Landestracht anhatte, mit Bonaparte nach Pohlen und Russland als Volontaire den Krieg mitmachte und in die russische Gefangenschaft gerathen, wo er seines ganzen Haab und Guthes verlustiget wurde, dass er, von der Gefangenschaft erlöst, über Wilna und Lemberg nach seinem Vaterlande zurück zu reisen gesonnen seye.

Ob er der ist für welchen er sich ausgiebt, wird die Zeit in Kürze belehren; Viele zweifeln daran, da es auffallend ist, wie der Sohn eines mächtigen indianischen Königs so armselig seit

4 Jahren herumirret, ohne von seinem Vater eine Zeile aufweisen zu können, ohne einen Credit in Constantinopel zu haben, ohne dass man von seiner Existenz in Europa etwas wüsste.

Er klagt über Gliederschmerzen, und hat sich bei mir geäussert dass er in die Baadner Bäder reisen möchte, wozu er einen Pass verlangt. Diesen glaube ich ohne Höhern Befehl E. Durchlaucht, nicht ausfolgen lassen zu können; ich werde mich desshalb einstweilen, bis zur Ankunft der hohen Weisung E. Durchlaucht bey dem Gallizischen Landesgubernium anfragen, weil ich ihme, im schlimmsten Falle, jedoch nur auf ausdrückliches Verlangen des regierenden Herrn Fürsten, einen Pass bis Lemberg ertheilen werde.

CLXXVI.

Raab către Metternich; Iaşi, 12 Iunie 1815.

Endlich hat die russische kaiserliche Regierung die gegebene Versicherung der k. k. Unterthanen ihr im Bessarabischen Gebiethe besitzendes Horn-Vieh und Schaafe frey abziehen zu lassen zu realisiren angefangen, und es sind schon dieser Tage bey 50 m. Stück Schaafe hierüber passirt, welche sämmtlich nach den Gebürgen Siebenbürgens getrieben werden. Nur ist es zu wünschen dass man diese Erlaubniss nicht wieder zurücknimmt, ehe alles Vieh herüber passirt ist. Dagegen besteht der Pferde-Austriebs-Verboth fortwährend, zum grössten Nachtheile der Inhaber, und haben diese Gelegenheit einige Pferde nach der Moldau herüber zu schwärzen, so finden sie hier einen neuen Arrest, massen der Herr Fürst behauptet Remontpferde die vom linken Pruthufer herübergetrieben werden, in Folge eines Pforte-Fermans, nicht ins Ausland transitiren lassen zu dürfen, weil solche, seyner Meynung nach, von Gestütten, die Moldauern gehören, abstammen können, und er moldauische Pferde nicht austreiben lassen darf.

Gerade während ich mir Mühe gab den Herrn Fürsten eines Andern zu bereden, erschien der k. bayerische Pferdelieferant Nicolay de Hasso Agopschovitz und verlangte den Transito-Zug für 1.200 Stück Remonten, die er ebenfalls vom linken Pruthufer herüber geschwärzt hatte. Aus obigen Ursachen weigerte sich

der Herr Fürst ihm willfahren zu können; alle von mir gemachten schriftlichen und mündlichen Vorstellungen wollten nichts fruchten, bis ich nicht endlich dem Fürsten die ämtliche Versicherung gegeben habe, dass diese Pferde ein originelles Eigenthum k. k. Unterthanen sey; was ich um so willfähriger that, als es mir bekannt ist, dass beynahe alle Gestütte auf dem linken Pruthufer k. k. Unterthanen angehören, und als dem Lieferanten und den übrigen k. k. Unterthanen nur auf diese Art geholfen werden konnte, dem zweyten Areste ihres Viehes zu entgehen, und erwirkte somit dem Agopschovich den freyen Transito-Zug seiner Remonten durch die Moldau.

Wären mir die freundschaftlichen Verhältnisse unsers Allerhöchsten Hofes mit jenem von Bayern nicht vor den Augen gewesen, so würde ich mich bloss darauf beschränckt haben, den k. k. Unterthanen, welche Pferde in geringerer Anzahl herüber bringen, um sie nach den k. k. Staaten zu treiben, diese Erlaubniss, und vielleicht leichter, zu erwirken. Daher schmeichle ich mir E. Durchlaucht Wohlgefallen umso mehr verdient zu haben, indem ich beydes zu erwirken mir angelegen seyn liess.

Endlich ist aus Constantinopel in Betref des französischen Vice-Consuls Herrn Fornetti erwartete Antwort angelangt. Die Pforte hat dem Fürsten aufgetragen, weder ihn, noch einen andern, der im Nahmen Bonapartes auftretten möchte, anzuerkennen und seine Flagge zu dulden. Hiedurch ist Fornetti ausser Wirkung gesetzt, indem er dem Könige entsagte und sich für den erklärte, den Niemand anerkennen mag.

CLXXVII.

Raab către Metternich; Iaşi, 19 Iunie 1815.

Im Nachtrag jenes was ich E. Durchlaucht, in Anbetracht des hier erschienenen indischen Prinzen, zu unterlegen die Ehre hatte, muss ich weiters beyfügen dass die Antwort aus Constantinopel an den regierenden Herrn Fürsten gekommen und die Nachricht mitgebracht habe, dass er wirklich ein indianischer Prinz seye, dem man aber, um sich bey den hohen aliirten Mächten nicht zu compromitiren, indem er bey Bonaparte diente, nicht nach Constantinopel lassen, auch nicht mit Geld unter-

stützen wolle, bis nicht die Antwort seines Vaters aus Arracan eintreffe, und man ihn unter schicklichen Vorwänden einstweilen hier belasse.

Da dieser Prinz vom Geld ganz entblösst ist, und obendrein auch an Gliederschmerzen leidet, so hat ihm der Herr Fürst das nöthige Geld zu seiner Reise nach Lublin (?) vorgeschossen und für ihn einen Reise-Pass angesucht, welchen ich ausgefertigt und unter Einem auch das Hohe k. k. Galizische Landes-Gubernium verständigt.

CLXXVIII.

Raab către Metternich; Iași, 14 August 1815.

Vermög der in der Nebenlage beygebogenen Original-Note des Ersten-Postelniks, verlangt der regierende Herr Fürst abermahls, auf wiederholten Befehl der Pforte, den Kosten-Ersatz für die Chotyner Realitäten, welche, vermöge Friedenstraktat mit Russland, den ehemaligen Eigenthümer (Türken) zugesichert wurde, und zu deren Eintreibung man mir den specificirten Ausweiss mittheilte.

Die Hohe Weisung E. Durchlaucht vom 15. Octomber 1814 befiehlt mir jede Aufforderung für solche Baulichkeiten auf gute Art abzulehnen. Da ich desshalb vielmahl mündlich, nun aber schriftlich wieder angegangen wurde, so ist es meine Pflicht E. Durchlaucht die Anzeige zu machen, und um die gnädige Verhaltungsbefehle zu bitten.

Der russische Herr Consul von Pini erhielt eben so eine Note mit einer Anforderung von 40.000 Piaster, welche er ebenfalls seinem Hof unterlegt, weil ihm die nöthigen Befehle hierüber mangeln und ähnliche Aufträge hat.

Meine bisherigen Einwendungen wider diese Ansprüche der Eigenthümer waren dahin 'gerichtet dass, wenn, durch den Traktat mit Russland, den ehemaligen Chotymer Raja Gutsbesitzern ein Köstenersatz der Baulichkeiten zugesichert worden, eine gemeinschaftliche Abschätzungs-Commission hätte ernannt werden sollen, weil, vermög eingeholten Nachrichten, die Schätzung übertrieben sey.

Da nunmehro aber auch dieser Einwendung in der Note begegnet ist, so hatte ich keinen Grund mehr die Annahme der Note, welche ich immer ablehnte, zu verweigern, und mit dem zu beantworten solche E. Durchlaucht gehorsamst unterthänigst zu unterlegen.

CLXXIX.

Raab către Metternich; Iaşi, 4 Septembre 1815.

In der Nebenlage habe ich die Ehre E. Durchlaucht zwey von H. von Manzoli eingelaufene Original-Berichte... zu unterlegen, aus welchen E. Durchlaucht gnädigst zu entnehmen belieben werden dass die Türken unausgesetzt, ohne die Ursache erfahren zu können, sich in Vertheidigungsstand setzen und dass die Russen in Bessarabien ebenfalls Bewegungen machen.

Will man den hier herumlaufenden Gerüchten und den von russischen Antheil herüber kommenden Kaufleuten Gehör geben, so sollen nächsten Winter die Russen hier einrücken, und diess ist hier so lautmäulich geworden, dass keiner daran zweifeln will; im Gegentheil wird behauptet das Geschick dieser beyden Provinzen sey im Friedens-Congress schon entschieden. So viel ich bey der bestehenden Sperre Bessarabiens erfahren konnte, sind die über dem Dniester stehenden russischen Truppen nicht gegen den Pruth vorgerückt und bestehet die Garnison Bessarabiens aus Rekruten, dagegen vermehrt sich die russische Armée jenseits des Dnister. In Mohilov ist noch immer die Kanzley des Hauptquartiers des General Benigsen, und die Bewegungen der Russen scheinen von Bender und Akkermann gerade auf Gallatz gerichtet zu seyn.

Weiters hat sich hier die Sage verbreitet dass 40 Tausend österreichische Truppen nach Gallizien kommen werden, und der H. Fürst fragte mich, ob es an dem seye, und, da ich es mit einem: «ich weiss nicht» beantwortete, so scheint es mir dass er darüber misstrauisch geworden, denn er befragte mich abermahls um die servianische Fortschritte und sagte dass man immer der Meynung wäre, der österreichische Hof unterstützte diese auf Seitenwege.

Ich beschränkte mich ihm jene Antwort zu ertheilen, welche

mir von E. Durchlaucht früher ist vorgeschrieben worden, allein ich sahe dass er sich auf diese nicht recht zu verlassen glaube. So viel ist sicher, dass man in dem Fürstenhof eine bevorstehende Änderung bemerkt und dass der H. Fürst selbst eingeschlossen zu werden befürchtet, welches ich mir E. Durchlaucht einzuberichten zur Pflicht halte.

CLXXX.

Raab către Metternich; Iaşĭ, 22 Septembre 1815.

Immer bedacht zu E. Durchlaucht Kenntniss all jenes... zu bringen, was ich von den russischen Fürkehrungen jenseits des Pruths in Erfahrung bringen kann, entstehe ich nicht die mir heute aus Gallatz zugekommene Berichte E. Durchlaucht zu unterlegen. Aus diesem und aus allen was mir bey den, der Pest wegen, nun strenge beobachteten Gränzsperre zukömmt, ist ersichtlich dass die Russen Ismail stark besetzen und verproviantiren wollen, dass ihnen aber die Türken bey Sulina grosse Anstände machen und ihre Transport- Schiffe nicht durchziehen lassen, sondern zurückgeschickt haben, obschon sie es durch Geldopfer haben erzwingen wollen.

General Beningsen ist indessen in Mohilow angekommen und hat das Commando jener Truppen übernommen; ebenso ist General Buldatoff am Dniester angelangt, und man macht dort die nöthigen Quartiere.

Hier in der Moldau sind die von der Pforte ausgeschriebenen Getreide-Lieferungen für die Donau-Festungen neuerdings mit Strenge betrieben worden, und werden diesem Befehl gemäss die Früchte mit grösstem Eifer abgeliefert.

Eben heute wurden von Seite des Fürsten die privaten Einkäufe der Früchte in der untern Moldau auf das Strengste verbothen.

Seit dem 20-ten September ist in Gallatz kein neuer Pestfall vorgekommen; auch in Braila hat dieses Übel nachgelassen.

CLXXXI.

Raab către Metternich; Iaşĭ, 13 Octombre 1815.

Aus der hier in Originale und Übersetzung beyfolgenden Note des fürstl. mold. Departements Auswärtiger Angelegenheiten

werden E. Durchlaucht zu entnehmen geruhen, dass den k. k. Unterthanen der Handel mit dem Bauholze in der Moldau sowohl, als das Transitiren der Remontpferde aus Bessarabien durch die Moldau, ganz verboten worden ist. Doch versprach mir der H. Fürst in der mit ihm diesfalls gestern gepflogenen Unterredung für den Fall als es sich unmittelbar um Remonten für unsern Allerhöchsten Hof handeln würde, die thunlichste Begünstigung eintretten zu lassen. Nicht so willfährig glaubte er sich aber in der Ausfuhr des Getreides beweisen zu können, da nicht nur strenge Pfortenbefehle, sondern auch der eigene Bedarf bey der misslich ausgefallenen Ärnte ihn daran ganz hindern.

CLXXXII.

Raab către Metternich; Iaşĭ, 20 Octombre 1815.

Der H. Fürst hat H. Mavroceny ein Schreiben übermacht, welches er die Ehre haben wird E. Durchlaucht in seinem Nahmen zu übergeben.

Der Inhalt betrifft ein Gesuch des Herrn Vornik Nicolay Stratilat, Vorsteher des Departements der Auswärtigen Angelegenheiten, an Seine Majt. unsern allergnedigsten Kaiser, womit ihme im Weege der Gnade gestattet werde, ein durch Vernachlässigung seiner Vorgänger entrissenen Guthsantheil im Weege Rechtens zu suchen.

Da der Bittwerber H. Vornik Nicolay Stratilat einer der ältern Familien der Moldau ist, welcher als Vorsteher des Departements der Auswärtigen Angelegenheiten Gelegenheit hat manigfaltige Dienste den österr. k. Unterthanen zu erweisen und seit längerer Zeit seine Willfährde für die österreichischen Angelegenheiten zu bethätigen bemühet ist, so glaube ich mich verpflichtet dieses Gesuch einzusenden und... zu bitten, solches Allerhöchst Seiner Majt. dem Kaiser und König zu allergnädigsten Beherzigung und Willfahrung vorzulegen [1].

---

[1] *Nicolae Stratilat către Metternich; Iaşĭ, 19/7 Octombre 1815.*

J'ai l'honneur d'exposer à V. A. Sérénissime que, propriétaire par héritage d'une terre en Boucovine, et faute d'avoir été instruit dans le temps, mes predécesseurs, comme habitans de la Moldavie, des termes accordés par le gouvernement, après la démarcation des biens-fonds en Boucovine,

CLXXXIII.

Raab către Metternich; Iaşĭ, 30 Octombre 1815.

Auf die Bitte der von dem bessarabischen Adel im vorigen Jahre an Seine Russische Majestät abgesendeten Deputirten, womit ihre ehemaligen Privilegien aufrecht erhalten werden möchten, haben Seine Kayserliche Majestät zur Untersuchung aller jener Privilegien einen gewissen H. Swenin nach Bessarabien abgesendet, mit der Weisung, dass, wenn der bessarabische Adel über jene Privilegien keine gegründeten Auskünfte zu geben vermöchte, er, H. Swenin, sich diesfalls auch an den Moldauer Divan zu wenden hätte.

Dieser H. Swenin befindet sich seit einigen Tagen zu Kischinew und stellt diese Untersuchungen an. Man sagt er habe auch den Auftrag, die Gränzen des ganzen bessarabischen Gebieths der Runde nach zu besichtigen.

Im bessarabischen Gebiethe werden, sicherm Vernehmen nach, sechs Getraide-Magazine, jedes 50 Klafter lang und 5 Klafter breit, und zwar zu Frumuschika, Leowa, Chotyn, Bender, Tobak und Iesareny, errichtet, und mit Mehl und Haber gefüllt. Es wird daraus gefolgert dass die auf dem linken Dniesterufer stehende

---

on a empiété sur ces limites et soustrait une portion considérable du terrain qui m'appartient, d'après les documents que j'ai entre les mains.

Par ma très-humble supplique à Sa Majesté I. R. Apostolique, je sollicite une commission à mes frais, pour examiner la chose sur les lieux, en cas que par les bons offices de V. A. S-me, je ne puisse pas obtenir par une grâce toute spéciale de Sa M-té I. R. A. une décision définitive sur mes instances à la restitution de la partie démembrée de ma terre de Rozeny, qui a été annexée à la terre fiscale de Mamaesti, voisine de la mienne.

Je supplie très-humblement V. A. S-me de vouloir bien m'honorer de sa bienveillance et prendre en considération ma très-humble requête et faire intervenir ses bons offices pour parvenir à l'heureuse issue de cette affaire, pour laquelle j'aurai une reconnaissance sans bornes.

Daignez, Monseigneur, me permettre de mêler à la voix publique mes vœux les plus ardents pour la conservation de V. A. S-me, dont les glorieux travaux font l'admiration de l'Europe.»

La 6 Novembre, din Viena, Agentul I. Mavrogheni intervine pentru Stratilat.

Urmeaza o lunga petiţie din 7 19 Octombre a luĭ Stratilat către Împărat.

Armée unter den Befehlen des Generalen Beningsen nächstens nach Bessarabien übersetzet wird, obschon, andern Nachrichten zufolge, das Hauptquartier dieser Armée von Mohilow nach Tulczin verlegt werden soll. Auch sagt man dass, weil, der allgemeinen Stimme nach, das bessarabische Gubernium vorwärts oder rückwärts verlegt werden soll, die sich in Kischenew und in den andern Städten Bessarabiens niedergelassenen Russen ihre Häuser und sonstigen Realitäten veräussern und dass auch aller begonnene Ärarial-Bau eingestellt worden sey.

Vorgestern ist der zu Kischeneu wegen Berichtigung der Gränze gewesene Commissaire Hafus-Effendi, Hogaghian, über Skuleny angekommen, um vermuthlich von dem hiesigen und dem wallachischen Fürsten einiges Reisegeld mitzunehmen.

Der vorgebliche Prinz von Arracan, der von der lemberger Landesstelle abgeschaft worden, ist dieser Tage allhier eingetroffen; allein der H. Fürst will diess ohne Bewilligung der Pforte nicht zugeben: höchstens will er ihn bis Bucarest, an den dortigen Fürsten, instradiren.

Die Aufstellung englischer Consuln in Bukarest, Gallatz und Jassy liess vermuthen, dass diess, nachdem diese Provinzen mit England in gar keiner Berührung stehn, aus irgend einem commerziellen Grunde geschehen sey, und nun scheint sich diese Vermuthung ganz realisiren zu wollen, indem England, sicherm Vernehmen nach, in diesen Provinzen mehrere Handels-Comptoirs anlegen und somit auch diese Länder mit ihren wohlfeilen Manufacturen zum grössten Nachtheile der übrigen Nationen überschwemmen will.

CLXXXIV.

Raab către Metternich; Iaşĭ, 24 Novembre 1815.

Seit einigen Tagen rolirt hier unter dem Publicum die hierbeyfolgende, in alt-griechischer Sprache abgefasste, Prophezeyung, welche man bey Erweiterung der Schanzen um Silistria an einer in der Erde gesteckten Marmorplatte eingegraben gefunden haben soll, und macht hier grosse Sensation, da die Griechen darin Winke zu ihrer baldigen Befreyung vom Türkenjoche zu finden glauben.

Der H. Fürst, der auch davon Kunde erhalten hat, fand sich bewogen solche seinen Unterthanen zu verbiethen.

Einer sich seit längerer Zeit in der Moldau erhaltenen Sage nach, soll an der siebenbürger Gränze, bey Ojtotz, ein unterirdisches Behältniss, mit unermesslichen Reichthümern an Edelsteinen, Gold, Silber und einer Menge von Büchern gefüllt, sich befinden; allein man wollte den Ort nie verrathen. In Verlaufe dieses Herbstes fiel es zwar dem hiesigen Fürsten ein diesem Schatze nachspüren und, unter Aufsicht des Bacauer Ispravniks, Spathar Iwonitza Sturza, durch mehrere hundert Bauern in jenen Gegenden graben zu lassen, jedoch ohne auf etwas ähnliches gerathen zu können. Dagegen erhielt gestern der hiesige Hatman Constantin Paladi, Schwiegersohn des jetzigen Fürsten, von seinem dortigen Gränz-Capitaine die Nachricht dass jener Schatz sich im kayserlichen Gebieth befinde und dass die dortige Behörde nunmehr den Platz mit 400 Soldaten besetzt und an der Hebung desselben Hand angelegt habe.

Der vorgebliche Arracanische Prinz hat gestern die Reise von hier nach Bucarest angetreten, nachdem ihn der Fürst mit einem Empfehlungsschreiben an den Fürsten der Wallachey versehen und ihm an Reisegeld 250 Piaster gegeben hat.

Die Pest erhält sich fortwährend in den angesteckten Örtern, und ist auch nunmehr in den Dörfer Lunkany, Suchodol, Bacauer Disticts, verpflanzt worden, wo in einigen Tagen fünf Pestfälle ergeben haben.

CLXXXV.

Raab către Metternich; Iaşi, 4 Decembre 1815.

In Folge E. Durchlaucht Hohen Befehls-Schreiben vom 17-ten November, entstehe ich nicht E. Durchlaucht über den Bauholzhandel der österreichischen Unterthanen die verlangte nähere Aufklärung in Ehrfurcht zu unterlegen.

Einige k. k. Unterthanen pflegten hier in der Moldau mit Bau- und Schiffbauholz zu handeln, erkauften in der Moldau gefälltes Holz, flössten es auf der Moldau, Bistritz und dem Sereth in die Donau und verkauften es, entweder an die Türken, oder versendeten es für eigene Rechnung nach Constantinopel, wobey

sie die Vorsicht brauchten, im letzterem Falle, einen Türken sich beyzugesellen.

Durch die Abtrettung Bessarabiens an Russland, ist das Donau-Ufer getheilt und der Bedarf derley Holzes auch in Bessarabien gross ist, besonders seitdem die Festungen ausgebessert und Canonier-Schaluppen erbaut werden. So sind die Türken Augenzeugen geworden, dass in der Moldau gefälltes Holz an Russen verkauft worden ist; welches ihnen um so schmerzlicher seyn müsste als sie selbst Mangel an derley Holz hatten und sehen müssten dass ihr Holz gegen sie eins gebraucht werden könnte. Daher war der Handel mit diesem Artikel den fremden Unterthanen untersagt. Weil aber dieser Handel ausgiebig ist, so nehmen die Handelsleute die Zuflucht zum siebenbürger und bukowiner Bauholz, fällten allda einige Hundert Stämme, nahmen Certificate de origine auf grosse Summen, und so suchten sie das Moldauer Bau-und Schiffbauholz als ausländisch zum Transito zu eignen.

Um diesem Einhalt zu thun, ist auch das Transitiren untersagt, und sämmtliches aus Gallatz gebrachte Bau- und Schiffbauholz kann nur unter Cautionen, dass solches nach Constantinopel verführt wird, von dannen weggeführt werden.

Dieser Handel könnte einer der vorzüglichsten Handelszweige für die österreichische Monarchie werden, wenn man bedenket dass die siebenbürger und bucowiner Gebirge, welche mit vielen Millionen Stämme verschiedenen Holzes bewachsen sind, an den schiffbaren Flüssen der Moldau und Bistritz gränzen und für die Kameral-Herrschaften nicht unbedeutenden Nutzen abwerfen, und dass derley Bau- und Schiffbauholz bis Venedig und Triest gebracht werden könnte.

CLXXXVI.

Raab către Metternich; Iaşi, 25 Decembre 1815.

Vorgestern hat der hiesige H. Fürst die Wahl der neuen Divans-Bojaren bey dem Obersten-Gerichts-Divan für das künftige Jahr vorgenommen und zum Präsidenten oder Gross-Logofeten den Dimitraki Sturza;

Zu Vornicks oder Senatoren: den Vornik Wassile Russet

Scherban Nedschel, Iordake Russed, Theodor Balsch, Alexander Ghyka; und zum activen Spatar, den Thudurasch Sturdza (Sohn des Präsidenten); und zum activen Ban den Iordake Darie ernannt.

Der erstgenante Vornic Wassile Russet ist zugleich Ober-Curator der Verlassenschaften in's Gemein.

Scherban Nedzel hat die Aufsicht über einen Theil der Polizey, und Alexander Ghyka ist Vornik de Aproz, Executor der Divansbeschlüsse.

Jordake Rosset Rosnovan bleibt vermuthlich auch für's nächste Jahr Wistier (Schatzmeister); dagegen hat sich der Fürst vorgenommen in dem Departement der Auswärtigen Angelegenheiten einige Veränderungen zu machen und daselbst mehr Thätigkeit einzuführen.

Gestern sind zwey fürstliche Gefälle, nemlich die Salzgruben um 375.100 Piaster an den Wistiar Jordake Rosset Rosnowan, als den Meistbiethenden, und die Mauth um 205.000 Piaster an den Wornik Wassile Roset, ebenfalls den Meistbiethenden, auf das Jahr 1816, im Weege der öffentlichen Versteigerung, hintangegeben worden.

Die übrigen Gefälle hingegen werden später veräussert werden, und ich behalte es mir vor auch darüber meinen Bericht einzusenden.

[Auszug:] Neuerliches Auftauchen der Pest im Slam-Rimnika, wallachischen Distrikt, und in Fokschan.

CLXXXVII.

Raab către Metternich; Iaşĭ, 22 Ianuar 1816.

Bey Gelegenheit der von mir mit dem Herrn Fürsten gepflogenen Unterhandlung wegen den Anständen des Austriebs des Horn-Vieh's, der Pferde und der Ausfuhr des Wachses und des Honigs nach den k. k. österreichischen Staaten, hatte sich dieser gegen mich vertraulich geäussert, dass man nun wegen den im Banat getroffenen kriegerischen Anstalten etwas aufmerksam geworden seye, weil beträchtliche Truppen auch dorthin verlegt werden sollten. Manche in die Zeitung gesetzte Artikeln beziehen sich, sagt er, auf das ehemalige Dacien, welches nun,

man weiss nicht eigentlich von wem, in Anspruch genommen wird, und die Besetzung der jonischen Inseln müsse die Pforte äusserst unruhig machen; auch habe er wiederholte Befehle aus Constantinopel erhalten, keine der verbothenen Artikel nach Oesterreich, und ja nicht die Pferde ohne einen eigends bei der Hohen Pforte hiezu anzusuchenden Ferman ausfolgen zu lassen. Er kam weiters zur Sprache über Bessarabien und sagte dass man von jener Seite für jetzt nicht viel zu besorgen habe, dass das General-Benigsenische Corps, welches man auf 60/m. Mann angegeben, kaum 30/m. und über den Dniester vertheilt seye, dass nur einige Abtheilungen Pioniers nach Bessarabien gekommen und dass man wohl von einer Verlegung einer Division russischer Cavalerie spreche, welche aber nur aus Mangel an Heu dorthin kommen müsste.

E. Durchlaucht gnädiges Befehl-Schreiben vom 24-ten November vorigen Jahrs immer vor den Augen, erklärte ich dem Herrn Fürsten, ebenfalls vertraulich, dass solche Muthmassungen nur von Übelgesinnten und der Sache minder unterrichteten herrühren könnten, dass keine Zusammenziehung von Truppen seye, dass der Allerhöchste Hof den mit so vielen Austreugungen verbunden gewesenen französischen Krieg glücklich geendigt kabe, dass die bestehenden Freundschaftsverhältnisse mit der Hohen Pforte nie fester begrundet seyen als eben jetzt, dass man sich also einer vollkommenen Ruhe zuversichtlichst versprechen könne und dass die Verlegung einiger Truppen in den angränzenden Provinzen nichts anderes seye als die Vertheilung in ihre Friedensquartiere; auch seyen die bucoviner Frey-Battalions bereits aufgelöst worden.

Ich verliess ihn, soviel wir schien, beruhigt; er wiederholte mir seine Ergebenheit für den Allerhöchsten Hof, und versprach mir alles jenes zu thun was in seiner Macht stünde; dass er aber nicht viel thun könne, weil er bei einem dermahlen so übel bestehenden türkischen Ministerium, das gleichsam die Decadenz des türkischen Reiches anzeiget, die Hände zu sehr gebunden habe und nichts auf sich nehmen könne ohne seinen eigenen Kopf auf das Spiel zu setzen. Ich entstehe nicht diese vertrauliche Unterredung E. Durchlaucht mit dem Bemerken zu unterlegen, dass das Gerücht der Einrückung österreichischer k. k. Truppen in der Moldau bereits allgemein geworden ist.

CLXXXVIII.

Raab către Metternich; Iaşi, 26 Ianuar 1816.

Aus dem in Abschrift gehorsamst unterthänigst nebenfolgenden Bericht an den k. k. Herrn Internuntius und der Original-Note des Herrn Fürsten, werden E. Durchlaucht gnädigst zu ersehen belieben, dass die hiesige Regierung auf den Austrieb der Ochsen aus der Moldau nach den k. k. Staaten einen Piaster für das Stück verlange und dass ich bemüssiget war, aus den dafür angeführten Gründen, um den für uns so wichtigen Handel nicht in Stocken gerathen zu lassen, den Betrag dieser Auflâge bis zur etwaigen Weisung der Beynehmigung depositiren zu lassen.

CLXXXIX.

Raab către Metternich; Iaşi, 4 Mart 1816.

Mirsa-Mehemed-Jusuf, Bothschafter aus der Bucharey, hält heute seinen feyerlichen Einzug in dieser Stadt. Er kömmt über St.-Petersburg mit seinem Gefolge und seiner Gemahlin, um von hier nach Constantinopel sich zu begeben und dem Grossherrn im Namen seines Monarchens seine Ehrfurcht zu bezeigen und seine Glückwünsche darzubringen. Seine Würde kömmt jener eines moldauischen Portarbaschi's' gleich, das ist jener eines Obersten Thürhüters, und führt den Titel, nach seiner Landessprache: Eschekasi. Der Herr Fürst lässt ihn nach denen seiner Würde gebührenden Ehrenbezeugungen empfangen und bewirthen; wird aber trachten eines so kostspieligen Gastes bald los zu werden.

CXC.

Raab către Metternich; Iaşi, 11 Mart 1816.

Mirza-Mehemed-Jusuf, Gesandter von der Bucharei, hatte gestern bey dem hiesigen H. Fürsten sein Bewillkommungs-Besuch abgestattet. Alle die bey solch festlichen Gelegenheiten

vom H. Fürsten denen auswärtigen Gesandten erwiesen werdende Empfangs-Ceremoniels wurden durch das persönliche Entgegengehen des Herrn Fürsten bis zur Pforte des Audienz-Saales und durch eine ausgezeichnete freundliche Besprechung noch vermehrt; auch wird der H. Fürst in einigen Tagen diesem Abgesandten, welcher irriger Weise als Portarbaschi mir angegeben wurde, da er indessen die Würde eines Vizir von drei Rosschweifen bekleidet, in eigener Person den Gegenbesuch abstatten. Gesammte Landes-Bojaren, die hohe Geistlichkeit und die hier accreditirten Agenten incognito, waren bey dieser Feyerlichkeit zugegen. Die häufigen Ausgaben für den Unterhalt des Herrn Abgesandten und dessen Gefolge, welche der H. Fürst aus Eigenem betreibet, nicht gerechnet, betragen jene für die an H. Abgesandten bestimmte Geschenke eine Summe von vielen Tausend Piaster.

Mirza-Mehemed-Jusuf ist übrigens ein sehr unterrichteter, gefälliger, stiller Mann, dem ich, sowohl wie alle andern hiesigen Consuls, gesonnen bin einen Besuch abzustatten.

CXCI.

Raab către Metternich; Iaşĭ, 5 April 1816.

Euerer Durchlaucht gnädigsten Befehlschreiben vom 23-sten März l. J. habe ich den 4. April zu erhalten die Ehre gehabt.

Ich habe nicht ermangelt dem H. Fürsten bekannt zu geben dass der Allerhöchste Hof, obgleich die Ausfuhr der orientalischen *Drucklettres* überhaupt verbothen sey, aus besonderer Rücksicht für dessen Person sich demnach bewogen befunden habe, eine Ausnahme zu machen und dass sohin bereits die nöthigen Befehle gegeben worden, um die zu Ojtos angehaltenen *lettres* über die Gränze zu lassen. Wofür der H. Fürst seinen schuldigsten Dank abstattete und sodann zur Kenntniss E. Durchlaucht zu bringen das Ansuchen machet.

Rücksichtlich des Aufschlags eines Piasters auf das auszutreibende Hornvieh, befinde ich mich noch in der nemlichen Lage, als ich bey Erstattung meines gehorsamen Berichtes an E. Durchlaucht vom 4-ten März, No. 9, P. S. 5-um, war, indem ich immer den etwaigen Erfolg meiner Einschreitung an S. Ex.

den k. k. H. Internonce entgegen sehe. Ich vermuthe aber dass S. Ex. sich in der nemlichen Lage befinden werden, wie der vormalige H. Internonce im Jahre 1793 gewesen seyn mag, weil ich aus der Instruction vom 17-ten May 1793 fur H. Timoni ersehe dass er nehmlich keinen förmlichen Begünstigungsferman, wohl aber so viel bewirkt habe, dass dem damahligen H. Fürsten privat anempfohlen wurde, dem Austrieb beförderlich zu seyn.

Bedenke ich, ferners, dass wir den Austrieb des Viehes nur auf den fürstlichen Hrisov vom Jahre 1785 grunden und dieser die Zahlungen in alter Münze nach Gebrauch bestimmt, das heisst 5 Piaster auf 1 Dukaten, während wir itzt den Dukaten zu 14 Piaster der Mauth zahlen und anrechnen, folglich selbst bey Entrichtung eines Piasters Aufschlag nicht einmal die Hälfte des nach dem Chrisov zu entrichtenden Geldes gezahlt wird, und eben dieserwegen mich in keine besondere Erörterungen gegen die Regierung einlassen, vielweniger durch harte Widersetzlichkeit zur Prüfung unserer Privilegien Anlass geben will, so werde ich von dem gnädigen Befehl E. Durchlaucht bey schicklicher Gelegenheit den Gebrauch zu machen wohl besorgt seyn; befürchte aber dass der Erfolg meinen Wünschen nicht entsprechen werde, weil dieser Aufschlag nicht in die fürstliche Kammer, als Proventen für den Fürsten, sondern in die ständische Cassa, aus welcher die Landes-Beamten beşoldet werden, einfliesst, und weil der russische Herr General-Consul diesen Aufschlag angenommen hat.

CXCII.

Raab către Metternich; Iaşĭ, 2 Maiŭ 1816.

Bey der im Jahr 1814 geschehenen Verpflanzung der Pest aus der Türkey nach der Moldau, musste ich bey dem H. Fürsten alle möglichen Mittel anwenden, auch S. Ex. des k. k. Internuntius Mitwirkung in Anspruch nehmen und die zu der ebenso nöthigen als einzig zweckverbürgenden Verwahrungsanstalten zu bringen, und es gelang mir dadurch die Pforte, obgleich nicht zur Anordnung, doch zu einer Nichtmissbilligung und zu einer stillschweigenden Zulassung zu bringen.

Diese auf Kosten der Landes-Bojaren und der Bürger aller Nationen eingeführten und aufrechtgehaltenen Vorsichtsmaassregeln, waren nicht nur in besagten, sondern auch in nachfolgenden Jahren unter der strengen, uneigennützigen und weisen Oberleitung des, bey dieser Gelegenheit um sein Vaterland und um die angränzenden österreichischen Staaten verdient gemachten, Oberschatzmeisters Herrn Jordachi Rosset Rosnovan von dem erwünschten Erfolge, indem dieses bösartigste aller Übel, sowohl wegen ersten Ausbruch, als auch bey dem zweyten. nicht nur nicht weit um sich griff, sondern gleichsam in der Geburt erstickt wurde. So sind seit den letzten einzelnen Sterbfällen in Galaz, Husch und Jepureny keine Symptome dieses Übels mehr wahrgenommen worden und den neuen Beweis geben, dass man diese erfreulichen Resultate, unter dem Beystande des Himmels, vorzüglich den ergriffenen Verwahrungs-Anstalten zu verdanken habe.

Indem ich aber, in der angenehmen Voraussetzung, die Pforte werde auch künftighin, bey neuer Heimsuchung von dieser Zuchtruthe des Himmels, wo nicht, durch Erfahrung von den schädlichen Vorurtheilen geheilt, die Verwahrungs-Anstalten selbst anordnen, doch wenigstens zu solchen von der hiesigen Regierung eingeführt, stillschweigend den zuversichtlichsten Hoffnungen überlassen zu können glaubte, musste ich, bey den jetzt sehr bedenklichen Umständen der Pest in Constantinopel, vernehmen, dass die Pforte dem hiesigen H. Fürsten den Befehl zugeschickt diese Quarantaine-Anstalten nicht beyzubehalten, damit hiedurch die Transportirung der ausgeschriebenen Naturalien nicht gehemmt werde. Gegen diesen Befehl hat der Herr Fürst zwar, unter Anführung nicht zu verwerfenden Gründe, eine Gegenvorstellung gemacht und die Versicherung gegeben dass die Transportirung der ausgeschriebenen Naturalien dadurch nicht gehemmt werden würden, und man hofft dass die Pforte wider die getroffenen und noch bestehenden Vorsichtsmaassregeln nichts einwenden dürfte. Allein Alles ist möglich, und die Grenze könnte im entgegengesetzten Fall sehr ausgesetzt seyn, wenn dieses Übel abermals nach der Moldau gebracht werden sollte.

Ich sehe dem Erfolg der diessfälligen Einschreitungen mit Sehnsucht entgegen, halte es mir aber zur Pflicht E. Durch-

laucht hievon die schuldige Anzeige mit dem gehorsamsten Vorbehalt zu machen, dass ich das zu Erfolgende unterthänigst einzuberichten nicht ermangeln werde.

CXCIII.

Raab către Metternich; Iaşi, 17 Iunie 1816.

Spatar Stephan Rosett, ein Stiefsohn des Grossvistiernik Georg Rosett Rosnovan, der mit der hiesigen Ordnung der Dinge, gleich vielen Andern, missvergnügt seyn zu mussen glaubte, nahm, unter Vorwänden, am 21-ten April d. J. a. St., einen Pass vom Fürsten, um über Czernowitz und Novoseliza, nach Kischeneu, ins bessarabische Gebeth, zu reisen; allein, statt sich dahin zu begeben, verfügte er sich, in Gesellschaft des k. k. Unterthans Georgi Guta und eines sichern Stati, über Gallatz nach Constantinopel, um dort gegen den Fürsten, vorzüglich aber auch wider seinen Stiefvater, weil er ihn nicht anstellen wollte, Klage zu führen.

Hievon sogleich unterrichtet, schrieb der Fürst an seinen Bruder, der sein Capichiaja bey der Pforte ist, und forderte ihn auf, seine Auslieferung womöglich zu bewirken; indessen verstrich eine geraume Zeit, ohne dass der Fürst von dem Ausgange dieser Unternehmung einige Kunde erhalten hätte. Dieser Tage aber, brachte ihm ein von Constantinopel abgefertigter Tartar die Nachricht dass der besagte Spatar Stefan Rosett, dessen boshafte Absichten, den Fürsten und seinen Stiefvater zu verklagen, die Pforte äusserst aufbrachten, auf Befehl derselben ergriffen und als ein Maniacus nach dem Berge Athos verwiesen, seine Mitschuldigen hingegen eingekerkert worden seyen. Und so endete der junge, ebenso unbesonnene als boshafte, Mensch seine übel berechnete Unternehmung.

Ob mehrere der Landesmagnaten dabey mitgewirkt haben, wie es der Fürst vermuthet, ist noch nicht bekannt, und ich zweifle sehr dass jemand derselben sich in diess gefährliche Unternehmen, besonders unter Anführung des ungebildeten und unerfahrenen jungen Menschen, eingelassen haben mag.

CXCIV.

Raab către Cancelaria de Curte şi Stat; Iaşi, 28 Iunie 1816.

Dem Vernehmen nach, soll der Grossfürst Michael, der das südliche Russland bereist und dieser Tage schon in Odessa eingetroffen sein muss, auch in Bessarabien, wo in Kurzem drey Übungslager errichtet werden sollen, Beaugscheinigung vornehmen. Indessen meint der hiesige Herr Fürst, der mir Vorbesagtes anvertraute und wieder eröffnete, in Bessarabien befänden sich gegenwärtig nicht mehr denn 25 m. Mann, auch dass der russische kais. Hof zur Fortification der Festung Ismail 10 Millionen Rubeln angewiesen haben soll. Vorbesagter Herr Grossfürst werde wohl schwerlich jene Gegend besuchen.

Bey eben dieser Gelegenheit, erzählte mir der Herr Fürst ferners dass man sich in Constantinopel schmeichle, der neu dahin abgehende russische kays. Gesandte Herr Baron von Strogonoff, welcher nächstens auf diesen seinen Posten, entweder über Odessa, oder aber hierdurch, sich begeben dürfte, werde mit der Pforte alle wegen Nichterfüllung einiger Stipulationen des Bucarester Tractats vorwaltenden Differenzen beylegen; allein der Umstand dass die Herrn Minister der Allirten Mächte den Auftrag haben sollen in jedem im Grunde der Wiener Congress Festsetzungen von irgend einem derselben zu machenden Schritte einander zu unterstützen und gemeinschaftliche Sache zu machen, lasse die Pforte, nicht nur am erwünschten Erfolge zweifeln, sondern habe sie auch zugleich äusserst misstrauisch und besorgt gemacht.

Mit dieser Äusserung des H. Fürsten scheint manche Massregel der Pforte übereinstimmen zu sollen und ihre Besorgnisse zu beurkunden, denn nicht nur werden die Donau-Festungen mit grössten Eifer in Vertheidigungs-Stand gesetzt, sondern auch die verschiedenen Victualien aus der Moldau für Constantinopel mit Strenge eingetrieben, wenn es gleich andrerseits verlautet, auf Verwendung Russlands werde die Pforte künftighin aus der Moldau, weder die Victualien, noch aber das Schiffbauholz in einem willkührlichen und unverhältnissmässigen Preise mehr fordern, sondern sich eine grosse Summe Gelds bezahlen lassen.

Alle diese, theils Gerüchte, theils Thatsachen, machen den hiesigen Hof für die Daner seiner Regierung ebenso besorgt, als sie die meisten Landeseingebornen, welche den Druck einer, nnr ihren Egoismus vor Augen habenden, Regierung sehr fühlen, mit der Hoffnung trösten, ihr Land bald einer väterlichen Regierung zu Theil kommen zu sehn; nur wünschten sie, vorzüglich die Mehrheit, worunter die zweite Classe des Adels mitbegriffen ist, dass das Ganze beisammen bleibe, denn ohne den zwischen Pruth und Dniester gelegenen Theil ist die Moldan ihrer Hanptreichthümer, nemlich des Getreids nnd der Viehzucht, beraubt und tausend Plackereyen ausgesetzt. Dagegen wünschen die Grossen ganz russisch zu werden; weil sie voraussetzen dass sie unter jener Regierung eben die Vortheile geniessen werden, die ihnen bey gegenwärtiger Ordnung der Dinge zukommen[1].

---

[1] Cf. proclamaţia următoare:

«General-Leutenant Bachmetief an die Inwohner Bessarabiens.

Kischenew, 28 Junii 1816, st. v.

Inwohner Bessarabiens!

Unser huldvollester Herr und Kaiser, dessen Vaterliebe sich auf alle von der Vorsehung seiner Herrschaft unterworfenen Völker gleich ausdehnt, hat mich hieher zu euch gesendet um euer Loos zu entscheiden und dieses mit Russland neu vereinigte Gebieth zu organisiren. Ich schätze mich glücklich dass er mir die Realisirung Seiner wohlthätigen Absichten anvertraut hat und dass solche auch durch mein Organ kundgemacht werden.

Aus dem an den Obersten Hirten dieses Gebieths erlassenen Allerhöchsten Rescripte habt ihr erfahren. welcher der gemeinnützige und heilige Wille unsers Allergnädigen Herrn und Kaisers ist.

In der Überzeugung alles dieses ins Werk setzen und die Lage und Verhältnisse eines jeden Standes der Inwohner genau einsehen zu können, eile ich mit trostvollem Herzen euch nachstehende Verfügungen zu verkünden.

1) Das bessarabische Gebieth wird durch seine alt eingewurzelten Gesetze, Gebräuche und Vorrechte verwaltet.

2) Die Befreyung von den unmittelbaren Steuern, deren Termin im Oktober-Monate 1815 zu Ende war, wird bis zum 1-ten Januar 1817 ausgedehnt.

3) Die Befreyung vom Militairdienste wird für die Inwohner dieses Gebieths noch ferner bestehen.

4) Der Austrieb des Horn- und des kleinen Viehes über die Gränze bleibt

CXCV.

Raab către Cancelaria de Curte și Stat; Iași, 19 Iulie 1816.

Unterm 5-ten August 1814, No. 25, P. S. I., hatte ich es mir zur unterthänigst gehorsamsten Pflicht gemacht, die in der Moldau bestehende Leibeigenschaft, vermöge welcher die aus den k. k. Staaten mit oder ohne Pässe kommenden Zigeuner, weil sie Zigeuner sind, unterzogen werden, anzuzeigen. Ich habe die Ehre zu wiederholen, dass dieser, für die Menschheit so unerlaubte, Handel noch immer sich erhält und dass man diesen auch auf jene k. k. Unterthanen, welche, Hungersnoth oder sonstiger Ursachen wegen, hereinkommen und unter Benennung von Emigranten bekannt sind, in falscher Angebung, sie seyen herumirrende Zigeuner, ausdehnt, und dass der Verkauf solcher Seelen immer fortwährt.

Obschon einerseits diese von der Regierung getroffene Maasregel die Auswanderung vermindern sollte, so sehe ich doch leider dass solche sich nach einem, unterm 8-ten März, l. J., No. 10, P. S. I, erstatteten, gehorsamsten Berichts, über die geschehene Zurückschaffung solcher Unterthanen, abermals vermehret; kann aber andererseits nicht mit gleichgültigen Augen sehen dass man die k. k. Unterthanen so im Lande verkauft, und konnte, ungeachtet all meiner Verwendung, diesem Handel keine Schranken setzen.

Da die in der Moldau ansässige und dorthin kommende Zigeuner ein Regale des Fürsten sind und fürstliche Zigeuner genannt werden, so hat er volles Recht über sie: er verkauft und verschenkt sie nach Belieben. Diese stehen unter einem zeitlich bestellten Vorsteher des Fürsten, welcher sich nicht mit den Zigeunern allein begnügt, sondern die Emigranten auch diesem Joch unterzieht, sie im Lande auffangen lässt und mit in Hän-

frey, und es werden wegen dieses Handelsartikels mit dem Auslande für die Zukunft Freyheiten verliehen werden.

5) Die Ausfuhr des Getreides ins Ausland wird nach den bekanntgemachtwerdenden Verfügungen ebenfalls frey gegeben werden.

6) Den Inwohnern jedes Standes wird erlaubt sich in vorkommenden Fällen mit in moldauischer, in griechischer Sprache verfassten Bittgesuchen an mich zu wenden, ohne bemüssiget zu seyn, sie in die russische Sprache zu übersetzen.»

den habenden Chrisoven, wo nur die Namen der zu Verkaufenden fehlen, den Meistbiethenden um baares Geld hindangiebt.

So ist der Landesgebrauch, so sind die Sachen bestellt, so habe ich sie gefunden; finde auch in den Traktaten nichts was mich berechtigen könnte zu wirksamern Schritte, als die ich schon gemacht, meine Zuflucht zu nehmen, und musste mich lediglich dahin beschränken, die Menschenliebe des H. Fürsten in Anspruch zu nehmen, um ihn dahin zu bewegen ein Aug zuzudrücken und sich der von mir heimlich getroffenen Veranstaltung, die Emigranten mit allem ihrem Hab und Guth in der Stille über die Gränze zu bringen, nicht zu wiedersetzen; worin ich zwar zum Theil auslangte, aber mit den Isprawniken und Zigeunern-Vorsteher in die grössten Verdriesslichkeiten und zu manchen üblen Auftritten gekommen bin.

Bey diesen Zigeuner-Vorstehern, habe ich bis jetzt nie ein Menschengefühl gefunden: der dermalige Vorsteher, H. Postelnik Michel Maurojeni, hat mir aber, durch sich selbst oder durch den H. Fürsten, was mir unbekannt ist, nach meinen so lange fruchtlos gemachten Vorstellungen, endlich die erste Probe der Menschlichkeit abgelegt, weil er mir eine ganze, Hungers und Mühseligkeit wegen, in die Moldau herüber gekommen, mit Reise-Passen gehörig versehen gewesene siebenbürger Familie, acht an der Zahl, mit dem in der Nebenlage gehorsamst anschlüssigen Billet ins Haus schickte.

So ein gutes, lobenswerthes, hier zu Land so äusserst seltenes Betragen kann ich nicht umhin Einer Hochlöbl. k. k. Geh. Hof- und Staats-Kanzley anzuzeigen, werde auch den guten Willen dieses menschenfreundlichen Mannes zu unterhalten suchen... Aufgenommenes Verhör folget. Werde ich an der Gränze, mit den für sie gemachten Transportspesen, nächster Tagen zur weitern Beförderung übergeben lassen, und bitte die Kosten dafür zur Rückzahlung gnädig an die bukoviner Kreiskassa anbefehlen lassen zu wollen.

CXCVI.

Raab către Cancelaria de Curte şi Stat; Iaşi, 9 August 1816.

Die von dem Herrn Georg Prukner, k. k. n.-ö. Landrechts-Sekretairs, einer Hochl. k. k. G. Hof- und Staatskanzley unterm

18. May wider den moldauischen Landes-Bojaren Herrn Aleko Mavrocordato, wegen 350 schuldigen Dukaten, eingereichte und, vermög Hoher und Gnädiger Weisung vom 23-ten July, mir zugekommene geh. ruckschlüssige Klage, rühret von einer des Herrn Grafen Ayala mit Mavrocordato gepflogenen Correspondenz, dessen Betrag er, bey seiner täglich mehr zunehmenden Zahlungsunvermögenheit, bis itzt zu zahlen ausser Stand ist, her.

Unterm verflossenen 4-ten März, No. 9, Postscr. 4., hatte ich die Ehre gehorsam unterthänigst anzuzeigen, dass die Gebrüder Mavrokordato für itzt nichts haben und dass der regierende Fürst ihren noch lebenden reichen Vater, Herrn Fürst Mavrocordato, zur Zahlung der Schulden seiner Söhne zu bewegen sich angelegen seyn liess; was auch wirklich geschehen, wie die in der Nebenlage gehorsam unterthänigst abschriftliche Note des Departements der Auswärtigen Angelegenheiten es beweiset.

Da Herr Aleco Mavrocordato, nicht nur Herrn Prukner in Wien, sondern auch Andern dort noch schuldet, deren Klagen bey mir liegen, und ich Herrn Grafen Ayala als eigentlichen Gläubiger wusste, er ihme auch, ausser an Herrn Prucner allenfalls cedirten Dukaten, noch mehreres schuldet, so entstand ich nicht obbesagten Herrn Grafen von Ayala, nach Empfang der Departements-Note, von dem wahren Stand der Sachen zu verständigen und zu ersuchen mir seine Willensmeinung herüber geben zu wollen.

Der Herr Graf schickte mir unterm 23-ten July seine Vollmacht, mit einer von ihm eigenhändig unterschriebenen Carta bianca, damit ich mit Herrn Mavrocordato das Ganze nach meinem eigenen Gutachten auf das Beste in Ordnung bringen möge, dass er Alles gutheisse, als wenn er es selbst gemacht hätte; nur wäre sein Wunsch dass Mavrocordato ihm dasjenige was sein Vater nicht geben wolle, in besseren Zeiten zu zahlen ihm zu sichern, wo dann er feyerlichst verspricht, dass er, weder ihn, oder seinen Vater, mittel- oder unmittelbar belästigen wolle und werde.

Nach all diesem, kann ich Herrn Georg Prucner nicht für den Gläubiger des H. Mavrocordato anerkennen, und muss mich lediglich an jenes halten, was der eigentliche Gläubiger, Herr Graf Ayala, verlangt. In seinem Schreiben ist von H. Prucner gar keine Erwähnung geschehen, und, wäre es auch geschehen,

so wird es sehr schwer halten von der hiesigen Concursmasse den Herrn Prucner als privilegirten Gläubiger anerkennen zu machen, weil, vermög türkischen Gesetzen, die Übertragung solcher Schulden bey Gericht nicht angenommen werden.

Dem Hohen Befehl vom 23-ten July gemäss, machte ich dem regierenden H. Fürsten nur mündliche Vorstellungen wegen Bezahlung dieser schuldigen 350, wurde aber von ihm an jenen angewiesen, welcher die Ausgleichung der Mavrocordatischen Gläubiger übertragen wurde, und diese sagten mir, dass sich schon manche mit ihnen für den ganzen Betrag auf ein und allemahl abgefunden hätten. Ich kann denn nichts anderst thun als H. Grafen Ayalas Vollmacht in Wirkung zu setzen, ihme so viel möglich pro cento einbringen und, seinem Verlangen gemäss, trachten den von dem Vater nicht bezahlenden Überrest auf unbestimmte Zeit von dem Sohne sicher stellen zu lassen [1].

---

[1] Cf. «Abschrift einer Departements-Note an den k. k. Agenten von Raab.

Jassy, 3/15 July 1816 st. v.

Le département des Affaires-Étrangères de la Principauté de Moldavie a l'honneur de notifier à l'Honorable Agence I. R. d'Autriche à Jassy, qu'en conséquence de la note de Mr l'Agent, en date du 21 Novembre 1815, No. 2720, adressée à Son Altesse S-me Mgr. le Prince-régnant en Moldavie, par laquelle il exposa les réclamations faites par les sujets autrichiens auprès de l'Honorable Agence pour leurs dettes à recevoir de Mrs les Postelnics Constantin et Alexandre Mavrocordato, S. A., ayant pris en considération qu'outre la réclamation des sujets autrichiens, il y a aussi d'autres, faites auprès du consulat-général de Russie, par des sujets russes, et bien encore d'autres par des rayas, requérants par des suppliques réitérées le remboursement de leur argent prêté à ces messieurs, a ordonné à Mrs les boyards moldaves de faire une recherche exacte pour la totalité de la somme de leurs dettes, et pour leur état, afin que S. A. puisse régler le remboursement de tant de dettes des requérants. Et, par l'examen que les boyards ont fait de l'état de ces Mrs Mavrocordato, il a été constaté :

1-mo. Qu'actuellement ils se trouvent dans l'impuissance de payer la totalité de leurs dettes ;

2-do. Qu'outre les créances de tant des créanciers sujets autrichiens, russes et rayas, il y a en outre des manques avérés des biens dotaux de leurs épouses, et, dans cet état des choses, eu égard à l'impossibilité actuelle de ces Mrs Mavrocordato pour le payement de leur dettes, par l'intercession que Mrs les boyards moldaves ont fait près le prince Démètre Mavrocordato, leur père, qui, quoique par les lois ne pourrait être

CXCVII.

Raab către Metternich; Iași. 16 August 1816.

Ich habe die Ehre E. Durchlaucht unterthänigst zur Kenntniss zu bringen, dass dieser Tage der H. Jordaki Roset Rosnowan seines Postens als Grossschatzmeister entsetzt, für seine guten Dienste aber vom Herrn Fürsten mit einem reichen Zobelpelze beschenkt worden ist. Zu seinem Nachfolger ist der gewesene Gross-Logofet Gregor Sturza ernennt, und hiedurch allen von Seiten der Feinde Rosnowans gespielten Intriguen ein Ende gemacht worden.

Der neue Schatzmeister übernimmt dieses wichtige Amt in einer sehr misslichen Laage des Landes, indessen trägt nicht sein Vorgänger Schuld daran; denn der Verboth des Küh-, Getreide- und Pferde-Austrieb, dieser einzigen Quelle des moldauer Wohlstandes, sind das Resultat der Pforten-Befehle.

Durch den Verboth des Kühaustriebs entgehet dem Lande die beträchtliche Summe von beynahe 300.000 D., und muss eine Menge Eingeborner und k. k. Unterthanen, die sich mit diesem Handelsartikel befassten, an den Bettelstab bringen,—wenn dieser Verboth nicht etwa auf die Vorstellung des H. Fürsten noch bey Zeiten aufgehoben werden sollte.

---

obligé d'acquitter des dettes contractées par ses fils, néanmoins il accéda de contribuer, en mettant du sien 100.000 piastres, pour subvenir à leur état présent d'impossibilité de payer.

En conséquence de quoi, S. A. a ordonné à ce département d'exposer à l'Honorable Agence l'impossibilité dans laquelle Mrs les Postelnics Mavrocordato se trouvent actuellement pour le payement total de leurs dettes, et que le prince Démètre Mavrocordato, par déférence à l'état présent de ses fils, contribua les 100.000 piastres, en déposant cet argent entre les mains de Mrs les logothets Stourza Grégoire et Démètre Stourza, pour subvenir au payement des dettes de ses fils.

L'Honorable Agence veuille bien être persuadée de l'impossibilité des dettes à payer par ces Mrs Mavrocordato en totalité, et en donner connaissance et persuasion aux créanciers sujets autrichiens, afin que, par une recette présente en partie de leurs dettes, il puissent de leur gré s'accorder pour le reste.»

CXCVIII.

Raab către Metternich; Iaşi, 20 Septembre 1816.

Im verflossenen Monathe, zeigte sich im Fokschaner Districte ein fremdes ausländisches Thier, was in der Moldau noch nie gesehen würde: es verursachte grosses Aufsehen unter den Inwohnern, besonders weil man in Erfahrung brachte, es habe in der Wallachey einige Kinder gefressen und auch im Fokschaner Districte einige Kinder geraubt und einem Mann den Arm abgebissen. Einige hielten es für einen Löwen, andere für eine Hyäne. Die Regierung sah sich bemüssiget, um mehreren Schaden vorzubeugen, bewaffnete Bauern aus mehreren Dörfern aufbiethen zu lassen, um auf das Ungeheuer Jagd zu machen. Die ausgeschickten Jäger konnten aber daraus nicht klug werden, denn, kaum sahen sie es, so war es wie der Blitz in einer weiten Entfernung von ihnen, und, da die darauf abgesschossenen Kugeln nicht eindrangen, so wagte man sich mit bewaffneter Hand an selbes; allein, als es bis zu einem ziemlich breiten Teich verfolgt wurde und man Hoffnung hatte solches zu erlegen, so war es in einem Satz über den Teich. Ein Arnauth, Nahmens *Der Donner* setzte sich an die Spitze der Jäger um das Thier zu bekämpfen; er trieb es in eine Enge, woraus es nicht entkommen konnte, und, als es sich auf die hintere langen Füssen stellte, so donnerte er eine volle Ladung in den Unterleib, erlegte es, und brachte den mit Stroh ausgefüllten Kopf und die abgehackten Vorderfüsse des niedergemachten Thieres zur Schau.

Man zog alle Naturgeschichten zu Rath. Aus der von dem Erleger gemachten Beschreibung erhellet dass eine Gerboise gewesen sey, wovon in G. A. Oliviers Reisen im Ottomanischen Reiche, Egypten und Persien unter der ehemaligen französischen Republik Anno 12 die Erwähnung gemacht wird; dann, als man dem Arnauten die Abzeichnung des Thieres in diesem Werk vorzeigte, so erkannte er es für solches, und sagte, es sey ebenso gewesen, habe zwey lange, zwey kurze Füsse und einen

langen Schweif gehabt, und dass er den Übrigen des erlegten Thieres nach Bucarest geschickt habe, weil es auch dort Unheil angestiftet habe.

Ob die Gerboise ein grimmiges Raubthier seye und Menschen fresse, ist mir unbekannt. Naturforscher sagen nichts davon; wie es aber in diese Gegenden gekommen seye, wenn es nicht vielleicht einem Thierhändler irgendwo entsprungen ist, und sich hieher verirrt hat, weis man nicht; so viel weis man nur, dass es von der Wallachey gekommen, oder vielleicht aus Unterungarn, wo nach Oliviers Sagen solche Thiere vorfindig seyn, sich verloffen haben mag.

Da dieses Abentheuer zu so manchen Auftritten panischer Furcht und Schreckens der kleinmüthiger Moldauer und zu so vielem Gerede Anlass gegeben hat, so glaubte ich E. Durchlaucht vom Ganzen in unterthänig gehorsamste Kenntniss zu setzen, denn itzt zieret der ausgestopfte Kopf und die Vorderfüsse das Thor des fürstlichen Palastes.

CXCIX.

Raab către Cancelaria de Curte şi Stat; Iaşi, 4 Octombre 1816.

In Folge Hohen Befehlsschreiben vom 30-ten August, habe ich die Ehre unterthänigst einzuberichten dass hierlandes auf den vorzüglichsten Plätzen die Preise der verschiedenen Victualien im Verlaufe des abgewichenen September-Monaths die folgenden waren, als:

Im oberen Lande, der Mierza nach, oder, nach dem gallizischen Maas: Garentz.

Waitzen	25	bis	30	Piaster
Korn	18	»	22	»
Kukurutz	24	»	30	»
Gerste	10	—		
Haber	$6^1/_2$	bis	$7^1/_2$	»

Im mittleren Lande:

Maass	Waitzen.	35 2/5	Piaster
»	Korn.	22 1/5	»
»	Kukurutz	21 3/5	»
	Gerste	8	»
»	Haaber	8	».

Im unteren Theil der Moldau:
Obige Mass.

Waitzen	20	bis	22	Piaster
Kukurutz	15	»	16	»
Korn	18	»	18	»
Gerste	6	—		»
Haber	5	—		»

Die Kukurutzerndte hat kaum begonnen, dürfte aber, gleich jener des Waitzens und der übrigen Getreidgattungen, nur sehr mittelmässig, und in Gegenden, welche den Überschwemmungen ausgesetzt waren, sehr schlecht ausgefallen. Doch scheint es vor der Hand, dass hierlandes kein Mangel an Getreide, demnach aber eine Theurung desselben herrschen werde, besonders da die Lieferungen nach Constantinopel einen sehr bedeutenden Theil des Getreides dem Lande um eine unverhältnissmässige Bezahlung entziehet, und es beynahe unmöglich macht das Wenige was hievon den eigenen Bedarf übersteigt an andere Ländern vortheilhaft zu überlassen.

So wie nun die Kukurutzerndte vor sich gegangen seyn wird, werde ich nicht unterlassen, die sich daraus zu ergebenden Resultate anbefohlenermassen unterthänigst einzuberichten.

Die hiesige Regierung hat, bey so bewandten Umständen, keine sonstige Massregel ergriffen, als den schon früher bestandenen Getreide-Ausfuhrs-Verboth erneuert, und lässt über dessen genaue Beobachtung sehr strenge wachen, weswegen es auch den armen bukoviner und siebenbürger Inwohnern beynahe unmöglich wird etwas hinaus zu schwärzen.

Dieser Tage ist im Wege öffentlicher Versteigerung der Wadrarit (Weinsteuer) um 225.000 Piaster, folglich um 20.000 Piaster höher als im vorigen Jahre, verpachtet worden. Woraus hervorkömmt dass die heurige Weinlöse merklich ergiebiger ausfallen dürfte als die vorjährige.

CC.

Raab către Cancelaria de Curte şi Stat; Iaşi, 25 Octombre 1816.

Dieser Tage war dem hiesigen H. Fürsten die Nachricht gebracht worden, das 20m Mann jüdische Personen, welche die russiche Regierung aus Pohlen abgeschaft hat, nach der Moldau im Auzuge seyen. Allein, weit entfernt dieses Land mit einer so grossen Menge Müssiggänger zu bevölkern, gab er viel mehr die strengsten Befehle ihnen den Eintritt in das Land ganz zu verwehren, vorzüglich aber desswegen weil die heurige Erndte kaum den eigenen Bedarf decken wird. Ein ähnlicher Befehl ist, aus eben derselben Ursache, wegen der siebenbürger, bucowiner und maramoroscher Emigranten, die haufenweise kamen, ertheilt worden.

Ich vernehme unter der Hand, dass geldgierige Spekulanten dem Herrn Fürsten das Project gemacht haben, den nicht unbeträchtlichen Handel mit Hasenfellen in ein Monopol zu verwandeln, und die Regierung soll sich nicht abgeneigt finden ihnen Gehör zu geben. Ob und auf welche Art dieses Project, gegen welches ich, meiner Pflicht gemäss, protestiren werde, zu Stande kömmt, ist vor der Hand noch ungewiss; ich behalte mir aber vor, das Resultat desselben Einer Hochlöblichen k. k. Geh. Hof- und Staats-Kanzley seiner Zeit einzuberichten.

CCI.

Raab către Cancelaria de Curte şi Stat; Iaşi, 4 Novembre 1816.

Mittelst meines unterthänigsten Berichtes vom 25-ten October 1816, No. 14, hatte ich die Ehre gehabt Einer Hochlöbl. k. k. Geh. Hof- und Staats-Kanzley gehorsamst anzuzeigen, dass die hiesige Regierung damit umgehe, auf ein ihr von einigen geldgierigen Spekulanten gemachtes Projekt, den Hasenbälgehandel in ein Monopol zu verwandeln, müsste aber erst den Erfolg abwarten, um meine Schritte darnach bemessen und das Resultat unterthänigst einberichten zu können.

Nun bin ich im Stande, Hochderselben nachträglich zu meinem

obigen Bericht gehorsamst einzuberichten, dass dieses Monopol wirklich zu Stande gebracht und, laut des hier in Übersetzung folgenden Contracts, an die hiesigen russischen kaiserlichen Unterthanen Athanasy Gany und Apostolo Juon Petrino auf drey nacheinander folgende Jahre um einen jährlichen Pachtschilling von 20.000 Piaster verpachtet worden war. In diesem Schritte des Herrn Fürsten, welcher ganz geeignet war die wohl und traktatmässig erworbenen Handelsfreyheiten der k. k. Unterthanen zu beschränken, sah ich eine Aufforderung dagegen Vorstellungen zu machen und den russischen kaiserlichen H. General-Consul von Pini, der anfänglich der Meinung war es geschehen zu lassen, zu einem Gleichen zu bewegen.

Dies wirkte, und der H. Fürst, welcher sich von dieser willkührlichen und tractatwidrigen Maassregel überzeugte, nahm seine Zuflucht zu der gewöhnlichen Ausrede, die Bojaren haben ihn hintergangen, und vernichtete, sowohl den Chrisov, als auch die bereits geschlossen gewesenen Contracte.

Die zwischen mir und dem H. Fürsten diessfalls gewechselten Noten habe ich die Ehre in weiterer Anlage unterthänigst einzusenden.

In Folge eines dieser Tage aus Constantinopel angelangten Fermans der Pforte ist der auf den Austrieb der Kühe bestandene Verbot, jedoch, gegen dem ganz aufgehoben worden, dass von den Kühen künftighin, nicht 30, sondern 40 von 100 an Salhana-Gebühr entrichtet werde, und ich habe nicht unterlassen hievon die betreffenden k. k. Unterthanen in Kenntniss zu setzen, indem ich es anderntheils für rathsam gehalten habe, ohne hohen und ausdrücklichen Befehl wider die Vermehrung dieser Salhana-Gebühr, der Zartheit des Gegenstandes wegen, keine officiellen Schritte zu machen, wohl aber werde ich den Weg der Freundschaft versuchen.

Aus dem hier in Abschrift beyfolgenden Bericht des Agentie-Arztes H. Lorenzo, wird Eine k. k. Geh. Hof- und Staats-Kanzley zu entnehmen geruhen, dass sich die von mir nie bezweifelte Nachricht von dem Daseyn der Pest in Bratestie bestättiget. Eben so unangenehm lauten die Nachrichten vom Romaner Districte, in welchem diese Seuche unter einer daselbst nomadisirenden Zigeunerhorde ausbrach und unter ihnen, so wie zu Fokschan und Kalika, bedeutende Verheerungen anrichtet.

CCII.

Raab către Cancelaria de Curte şi Stat; Iaşi, 29 Novembre 1816.

In der Beylage habe ich die Ehre die anbefohlene Marktpreistabelle für den eben endenden November-Monath 1816 unterthänigst einzusenden und gehorsamst zu bemerken, dass die Preise der verschiedenen Getraidegattungen im Verlaufe dieses Monaths hie und da merklich gefallen sind; allein dieser Umstand scheint vorzüglich daher zu kommen, dass der Landmann aus Mangel an Geld gezwungen ist seine geringen Getraidtvorräthe, als den izt gesuchten Artikel, zu theilen und zu Markte zu bringen, wodurch denn eine grössere Concurrenz an Verkäufern entsteht und augenblickliches Sinken der Preise verursachet; denn an eine Zufuhr aus fremden Staaten, besonders aus Russland, über Odessa und Gallatz, ist bis zur Stunde noch nicht gedacht worden und der Umstand dass die hiesige Regierung den Anbau der Erdäpfel in der Moldau anbefahl und zu diesem Ende eigene Commissaire ernannte, konnte nur für die Zukunft von einem wohlthätigen Einflusse auf die Preise des Getreides haben.

In allen den in meinem vorigen Berichte als inpestirt angegebenen moldauischen Dörfern erhält sich die Pestseuche fort und grassirt, je nachdem die Vorsichtsanstalten beobachtet werden, im abwechselnden Grade. Indem man aber hoffte die Ausrottung des Übels unter dem Beystande des Himmels und Anwendung des bestmöglichsten Verwahrungs-Anstalten bald zu sehen, hatten wir das Missgeschick zu erfahren, dass dieses Übel durch einen Lipovaner aus Brateschti, der Flachs hieher auf den Markt brachte, auch nach Jassy verpflanzt worden sey, welches zuerst in der Vorstadt Thatarasch, dann aber in jener von Pacurar ausbrach.

Das hier in Original unterthänigst beyfolgende Untersuchungs-Operat des H. Doctor Peres bestättiget das traurige Dasein des Übels, woran bis Ende des gestrigen Tages in der erst gedachten Vorstadt 8, in der andern 2, und im Pestspital zu Illincze 2 Personnen gestorben sind.

Ich habe mich daher bemüssiget gesehen, gleich dem H. Fürsten und den übrigen fremden Herrn Consuln, den Agentiehof zu sperren und die Geschäfte blos auf die dringendsten, nähmlich die Post, Pässe und Beobachtung, dann Einrichtung des Gesundheits-Zustandes zu beschränken.

CCIII.

GETRAIDE-MARKTPREIS-TABELLE [1].

über die in nachbenannten Städten der Moldau im Verlauf des Monaths Oktober 1816 statt-gehabten Getraidepreise

Post No.	NAHME DER STÄDTE	FRÜCHTENGATTUNGEN Killomass, von 240 Oka												ANMERKUNG
		WAITZEN		KORN		KUKURUZ		GERSTE		HAABER		HIRSE		
		Piaster	Para	Piaster	Para	Piaster	Para	Piaster	Para	Piaster	Para	Piaster	Para	
1	Herza	50	—	35	—	42	—	20	—	14	—	—	—	
2	Folticzeny	48	—	31		35	—	16	—	10	—	—	—	
3	Bottuschan	40	—	24	—	36	—	15	—	13	20	—	—	
4	Roman	40	—	30	—	28	30	12	—	10	—	—	—	
5	Jassy	64	—	48	—	43	20	18	—	16	—	—	—	
6	Barlad	45	24	—	—	33	24	13	—	—	—	15	—	
7	Fokschan	36	—	—	—	26	—	12	—	8	—	—	—	
8	Gallatz	56	—	38	16	48	—	—	—	—	—	—	—	

Jassy, 31 October 1816; Joseph, Edler von Raab.

[1] Am preferat să reunesc în acest loc toate tabelele de prețurĭ.

CCIV.

GETRAIDE-MARKTPREIS-TABELLE

über die in nachbenannten Städten der Moldau im Verlaufe des Monaths November 1816 stattgehabten Getraidpreis.

No.	Namen der Örter	Früchten-Gattungen, Killomaass, von 240 Oka: Wäitzen		Korn		Kukurutz		Gerste		Haaber		Anmerkung
		Piaster	Para	Piaster	Para	Piaster	Para	Piaster	Para	Piaster	Para	
1	Folticzeny	45	—	34	—	36	—	15	—	11	—	
2	Herza	40	—	35	—	30	—	20	—	11	10	
3	Bottuschan	45	—	—	—	30	—	20	—	10	20	
4	Jassy	67	8	52	32	48	—	20	—	19	—	
5	Piatra	40	—	25	—	32	—	16	—	14	—	
6	Barlad	36	—	15	20	22	—	13	20	12	—	
7	Fokschan	44	—	—	—	23	—	14	16	—	—	
8	Gallatz	37	—	28	—	21	—	8	10	8	10	

Jassy, den 28-ten November 1816; Joseph, Edler von Raab.

CCV.

VERZEICHNISS

der im Monathe December 1816 auf denen Märkten der nachstehenden vorzüglicher Städten der Wallachey üblich gewesenen Fruchtpreisen

No.		REINER WAITZEN		MITTLERER WAITZEN		GERSTE		KUKURUTZ		HIRSE		ANMERKUNG
		Oesterreichischen Metzen, à 80 Pfund gerechnet										
		Piaster	Para	Piaster	Para	Piaster	Para	Piaster	Para	Piaster	Para	
1	Bukarest	5	20	5	—	3	20	4	16	4	—	Durch die eingetrettenen Winterszeit und desshalb schlechter gewordene Weege ist der Früchtenpreis etwas gestiegen.
2	Crajova	7	20	6	12	4	10	6	—	4	8	
3	Fokschan	5	—	4	12	2	24	2	—	1	15	
4	Kimpolung	5	35	5	10	4	—	5	—	4	—	
5	Plojest	5	10	5	—	3	12	5	25	2	30	

Bukarest, am 31-ten December 1816; Fleischhakl.

CCVI.

MARKTPREIS-TABELLA

über die in nachbenannten Städten der Moldau im Verlauf des Monats Jänner 1817 stattgehabten Getraidpreisse

No.		FRUCHTENGATTUNGEN — Killo zu 240 Oka										ANMERKUNG
		WAITZEN		KORN		KUKURUTZ		GERSTE		HABER		
		Piaster	Para	Piaster	Para	Piaster	Para	Piaster	Para	Piaster	Para	
1	Herza	45	—	35	—	35	—	20	—	10	—	Aus den übrigen Districten sind die Marktpreisetabellen wegen Unterbrechung der Communication und Einstellung der Märkte für diesen Monat nicht eingesendet worden.
2	Jassy	58	24	38	16	33	36	18	—	14	—	
3	Barlad	50	—	44	—	28	—	16	—	15	—	
4	Fokschan	45	—	—	—	22	—	14	—	—	—	
5	Gallatz	50	—	—	—	48	—	22	—	—	—	

Joseph von Raab.

CCVII.

VERZEICHNISS

der im Monat Januar 1817 auf denen Märkten der nachstehenden vorzüglichsten Städte der Wallachey üblich gewesenen Fruchtpreise

No.		REINER WAITZEN		MITTLERER WAITZEN		GERSTE		KUKURUTZ		HIRSE		ANMERKUNG
		Oesterreichischen Metzen à 80 gerechnet										
		Piaster	Para	Piaster	Para	Piaster	Para	Piaster	Para	Piaster	Para	
1	Bukarest	5	26	5	5	3	20	4	18	4	10	
2	Crajova	7	30	6	15	4	—	5	8	4	—	
3	Fokschan	5	20	4	28	3	—	2	10	1	24	
4	Kimpolung	6	30	Ist gar keiner gewesen				5	10	4	3	
5	Plojesti	5	15	5	4	3	18	5	10	2	34	

Bukarest, am 31 Jänner 1817; Fleischhackel.

CCVIII.

ÜBERSICHT

Der Courent- und erzwungenen Preise der Schaafe und Ziegen nach den verschiedenen Gattungen dieser Thiere in der Moldau

Post No.	Bennenung der Gattung der Schaafe	Der gezwungene Preis der Schaafe		Courrentpreis der Schaafe		Unterschied und Verlust	
		Piaster	Para	Piaster	Para	Piaster	Para
	1 Stück Parnaja Widder	7	30	14	—	6	10
	1 » » Schaaf	5	30	12	—	6	10
1	1 » » einjhrig	4	30	12	—	7	10
	1 Mistruganka Widder.	5	33	12	—	6	7
	1 » Schaaf	4	15	9	—	4	25
2	1 » einjährig	3	35	8	—	4	5
	1 Stück Zurkanka Widder.	5	—	11	—	6	—
	1 » » Schaaf.	3	30	8	—	4	10
3	1 » » einjährig	3	20	7	—	3	20
	1 Stück Ziegenbock.	4	34	16	—	11	6
	1 Ziege mit einem jungen	4	34	14	—	9	6
4	1 » gelbe Ziege	3	34	9	—	5	6

Jassy, 14 Juni 1817.

CCIX.

MARKTPREISS-TABELLA

über die in nachbenannten Städten der Moldau im Verlaufe des Monats Mai 1817 stattgegehabten Getraidpreise

1817 Datum	No.	BENANNTLICH	FRUCHTEN-GATTUNGEN Killo zu 240 Oka										ANMERKUNG
			WAITZEN		KORN		KUKURUTZ		GERSTE		HABER		
			Piaster	Para	Piaster	Para	Piaster	Para	Piaster	Para	Piaster	Para	
8 May	1	Folticzeny	66	20	54	—	47	20	29	20	20	20	Zu Roman sind in diesem Monat wegen Pestverdacht und zu Fokschany wegen Austrettung der Wässer keine Märkte gehalten worden.
» »	2	Herza	—	—	—	—	40	—	—	—	—	—	
21 »	3	Bottuschan	50	—	—	—	40	20	20	—	14	—	
30 »	4	Jassy	50	—	35	—	35	—	30	—	25	—	
	5	Roman	—	—	—		—	—	—	—	—		
15 »	6	Piatra	56	—	38	—	44		32		32	—	
8 »	7	Baco	60	—	36	—	36	—	22	—	20		
14 »	8	Barlad	50		41	—	40		22	—	20	—	
	9	Fokschan		—	—	—	—		—	—	—	—	
14 »	10	Gallatz	74	—	56	—	44	—	24	—	—	—	

CCX.

MARKTPREIS-TABELLA

über die in nachbenannten Städten der Moldau im Verlaufe des Monats August 1817 stattgehabte Getraidepreise

No.	BENENNUNG DER STÄDTE	FRÜCHTE-GATTUNGEN Killo zu 240 Oka: WAITZEN		KORN		KUKURUTZ		GERSTE		HABER		ANMERKUNG
		Piaster	Para	Piaster	Para	Piaster	Para	Piaster	Para	Piaster	Para	
1	Folticzeny	49	20	36	—	33	—	—		20	—	
2	Herza	48	—	32		28	—	—	—	—		
3	Bottuschan	45		—	—	37	—	18	—	14		
4	Jassy	40	—	30	—	30		17		14	—	
5	Roman	—	—	—	—	—	—	—		—		Sind keine Berichte eingelaufen. (Nr. 5–7)
6	Piatra	—		—	—	—	—	—	—	—	—	
7	Baco	—		—			—	—	—	—	—	
8	Barlad	48		36		36	20	17	—	16	20	
9	Fokschan	—	—	—		—	—	—		—	—	
10	Gallatz	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	

Jassy, den letzten August 1817; Joseph, Edler von Raab.

CCXI.

Raab către Cancelaria de Curte şi Stat; Iaşi, 17 Ianuar 1817.

Bei der mit Ende des vorigen Jahres stattgehabten Besetzung der verschiedenen Dicasterien der Moldau, wurde zum Grosslogofethen des Unterlandes, oder Reichskanzler, der würdige Grosslogofeth Constantin Balsch; zum Grosslogofethen des Oberlandes, oder Vice-Kanzler, Wornic Wassily Costaki. Zu Obersten-Justizräthen, oder Grossworniks: Herr Alexander Jancoleo, Constantin Costaki (Bruder des Vice-Kanzlers), Theodor Balsche, Jordaki Balsch, ein Sohn des Grosskanzler's. Zum aktiven Spathar Petraki Rosset. Zum Vornic de Aproz oder Executor der Divans-Beschlüsse, Constantin Stourza, Sohn des Sandulaki Stourza und der russischen Princessin Cathinca. Zum Curator der Verlassenschaften, oder Vornic de obste, Scherban Nedschel, ein Bruder des Metropoliten. Zum Brücken- und Strassenbau-Director, Wornic de Politie, der Constantin Conachi ernannt worden.

Die Adsczye und Hettmanie sind noch nicht neu besetzt worden, weil die Zeit der Abwechslung noch nicht herangekommen ist: diess auch der Fall mit dem Posten des Gross-Vistiaire, oder Schatzmeister. Ebenso ist in dem Departement der Auswärtigen Angelegenheiten und jenen der Criminals auch noch keine Veränderung vorgenommen worden, und man schmeichelt sich der gegenwärtige Vorsteher des Departements Auswärtiger Angelegenheiten, Herr Postelnic Andronacki Donich, werde, in Rücksicht seiner Geschicklichkeit, Thätigkeit und sehr rühmlichen Betragens, auf mein und aller übrigen H. Consuln Verlangen, weiter dabey belassen werden.

Die nachbenannten fürstlichen Gefälle sind für dieses laufende Jahr um nachstehende Preise verkauft worden, und zwar:

Die Mauth um	300.000	Piaster, türkischer,
Die Salzgruben um	200.000	
Der Brantweineinfuhrszoll	120.000	

im Wege der öffentlichen Versteigerung verpachtet worden; die übrigen Gefälle sind es noch nicht. Sobald es aber geschieht, so werde ich auch darüber meinen unterthänigsten Bericht zu erstatten nicht ermangeln.

CCXII.

Raab către Cancelaria de Curte şi Stat; Iaşi, 3 Februar 1817.

Der in Kiew vorigens Jahres als k. russischer Unterthan verstorbene, in der Wallachey und Moldau regierend gewesene Fürst Ypsilanty wusste sich ein Eigenthum Wranzaer Bauern nahe an der österr. k. Gränze, bey Oitos, von 60 Stunden in Umkreise, welches 4.000 dieser zugehörte, an sich zu ziehen, verkaufte zwey Theile davon an hiesige Landes-Bojaren öffentlich und behielt sich einen Theil davon oekonomisch, da er als ausgetrettener Fürst kein Kameral-Gut mehr besitzen konnte.

Noch bey Lebzeiten des Fürsten Ypsilandy machten die Bauern von Vranza, welchen dieser Antheil von älter regierende Fürsten Ghika durch Urkunden, für ihre der Moldau treu geleisteten Dienste, auf immer geschenkt werde, ihre Rechte gegen den Fürsten Ypsilandy bey dem dermahlig regierenden Fürsten H. Callimachi anhängig und gewann, theils durch vorgebrachte Urkunden, theils durch schicklich angebrachte und bar bezahlte einmal-hundert vierzig Tausend Piaster, ihren Process, so dass ihnen ihre Gründe wieder rückgestellt wurden.

Der russische H. General-Consul von Pini protestirte gegen diesen Spruch, zeigte diese Entscheidung des Divans und fürstliche Bestättigung des Divans-Spruches der Hohen Stelle in Russland an, welche dem k. russischen Gesandten am türkischen Hofe, Freyherren von Strogonoff, den Auftrag gab, durch den H. General-Consul von Pini dem H. Fürsten zu erklären, Seine Majestät der Kayser Alexander halte den Divans-Spruch für ungerecht und verlange dass dem verstorbenen Fürsten Ypsilandy seine, ihm ungerechter Weise abgenommenen, Güter ohne Weiters zurückgestellt werden sollten.

Unverhofft war so eine Erklärung des russischen Hofes dem Fürsten Callimachi. Um aber doch die gute Harmonie nicht zu stören, befahl er den Divan zusammen zu berufen, liess unter seinem Vorsitze die Sache vortragen, und sagte dass er sie insgesammt auffordern, ihm mit Rath und That an die Hand zu gehen, die Sache nun zu unterstützen suchen, und, sollte er allenfalls einen ungerechten Spruch geführt haben, so wäre er bereit ihn umzustossen.

Die Meynungen der Divans-Glieder sind hierlandes leider immer nur zu sehr getheilt, denn Famillien-Verhältnisse, persönlicher Eigennutz wirken nur zu sehr auf die Stimmung, und jene welche den ersten Spruch zu Ypsilandys Zeiteu unterschrieben, ihm jene Besitzungen als damals regierenden Fürsten einräumten und einen zweyten unter dem jetzigen Fürsten einräumten, ihre Unterschriften zur Abnahme nicht gegeben, weigerten ihre Fertigungen, behaupteten die Rechte Ypsilantis, worunter der dermalige Grosskanzler H. Constantin Balsch den stärksten Anhang hatte, weil die vornehmsten Landes-Bojaren, wenige ausgenommen, ihm beystimmen.

Grigore Sturza, dermaliger Vistier-Oberschatzmeister, ist mit den Seinigen an der Spitze der Oppositions-Parthey, vertheidigte die Rechte der Vranzaer Bauern mit einer solchen Wärme, dass er, sich selbst vergessend, in Gegenwart des Fürsten dem Grosslogofeten Balsch Grobheiten ins Gesicht sagte und erklärte, der Spruch des Fürsten Callimachi seye gerecht und das Niemand darüber einzuwenden habe. Der Divan endigte sich mit Zank, ohne etwas beschlossen worden zu seyn, und Constantin Balsch, der sich öffentlich beleidigt gesehen, legte seine Stelle wieder, so dass auf einige Tage die Moldau, was nie geschehen, ohne Grosslogofeten war.

Der Fürst nahm die Entlassung Balsch's nicht an: nach allen Bitten seiner Anverwandten, ja selbst jenen der Gegenparthey, hat er sich endlich dazu entschlossen, worin ihn der russische General-Consul zu verhindern trachtete, weil er dadurch seine Absicht zu erreichen hoffte, ja dem Vistiar Sturza selbst einen Process auf den Hals werfen will, weil er sich im öffentlichen Divan herausgelassen, der Spruch des Fürsten seye gerecht, Niemand habe dawider einzuwenden, was eine Beleidigung gegen Seine Majestät Kaiser Alexander seye, der den fürstlichen Spruch für ungerecht erklärte und die Güter Ypsilantis zurückgestellt haben will.

Da dieser Zank weiter als er sich im ersten Anblick weiset, gehen kann, besonders weil es hier sehr grosses Aufsehen verursachet, und nach Wien anders könnte berichtet werden als es sich wirklich zugetragen hat, so entstehe ich nicht hierüber Einer Hochlöblichen k. k. Geheimen Hof- und Staats-Kanzley die Anzeige zu machen, und werde mir zür Pflicht machen das Weitere gehorsamst nachzutragen.

CCXIII.

Raab către Cancelaria de Curte şi Stat; Iaşi, 6 Iunie 1817.

Agentie-Schreiben an den Internuntius Freih. von Stürmer.

Es wird E. Ex. Hoher Kenntniss nicht entgangen seyn, dass die siebenbürger Schaafwallachen (Schaafoekonomen) die beynahe alle Jahre eine grosse Anzahl ihrer Schaafe nach der Moldau zur Winterweide bringen, im Falle sie durch den Drang der Umstände, als: Blattern der Schaafe, hoher Schnee im Gebirge, Lämmern. etc., ausser Stand gesetzt werden ihre Schaafe bis Ende May zurück nach Siebenbürgen zu treiben und selbe hier in der Moldau auch zur Sommerweide belassen, gleich den Inwohnern der Moldau, zur Abgabe von 12 Stück Schaafen von Hundert an die türkische Mamboje in einem willkührlichen Preise, der, ut Beylage, oft den 4-ten Theil des wahren Werthes beträgt, gezwungen und dass diesen Bedrückungen, trotz aller Einsprüche, bisher nicht konnte gesteuert werden, wiewohl meine Vorgänger, wie es aus den diesfalls gewechselten Noten zu ersehen ist, genehmigt zu haben scheinen, dass auch die k. k. Unterthanen diese Abgabe, jedoch unter der Bedingniss unterliegen sollen, dass die Beilickczie die abgenommenen Schaafe nicht in einem willkührlichen, sondern im Courrantpreise bezahlen sollen.

Da nun die russische Regierung die im letzten Friedenstraktate mit der Hohen Pforte sich, unter Andern, auch die Freiheit ausbedungen hat, darüber zu wachen, dass die moldauer und wallachischen Inwohner mit willkührlichen Auflagen von Seiten der jeweiligen Fürsten nicht bedrückt werden, sich, dem sicheren Vernehmen nach, dieser gezwungenen und das Land schwer drückenden Beilik-Abgabe im willkührlichen Preise eben jetzt wiedersetzen und darauf bestehen soll, dass diese Beilik-Abgabe an Schaafen, zwar immerhin bestehen, aber die Schaafe in keinen gezwungenen, sondern im Courrentpreise eingehoben werden soll;

So glaube ich unvorgreiflichst dass es für unsere siebenbürger und sonstigen k. k. Unterthanen die, ob Mangel an hinlänglichen Waideplätzen im Unterlande, gezwungen sind, ihre Zuflucht nach diesen Ländern zu nehmen und welche schon zu

lange unter dieser Last seufzen, sehr vortheilhaft wäre, wenn sich E. Ex. gefallen lassen möchten, diese Lage der Dinge gütigst zu beherzigen und die schicklich scheinende Gelegenheit zum Besten der k. k. Unterthanen hochgeneigtest nach Hochdero Wohlmeynung zu benutzen.

CCXIV.

Raab către Cancelaria de Curte şi Stat; Iaşi, 13 Iunie 1817.

Mittelst der hier unterthänigst in Abschrift beyfolgenden Note, wird die k. k. Agentie von Seiten des Hochlöblichen k. k. Siebenbürger General-Commando angegangen, bey der hiesigen Regierung wegen des gegen die mit Pässen nach der Moldau einwandernden siebenbürger Bauern und Gränzmilitair-Familien verhängten Einlassverbothes die zweckdienlich erachtenden Verhandlungen einzuleiten.

Ein derley Einlassverboth besteht hier wirklich, wie ich es Einer Hochl. k. k. Geh. H. und Staats-Kanzley mit meinem unterthänigen Berichte vom 25-ten October 1817, Zahl 14, anzuzeigen die Ehre hatte, und wird, wie es aus dem obbezogener General-Commando Note beyliegenden Berichte des ersten Szekler-Gränz-Infanterie-Regiments-Commando zu entnehmen ist, streng gehandhabt. Allein, da ich, obgleich tieffühlend die traurige Lage jener bedaurungswürdigen Familien, in dem Wege der zu ihren Gunsten mit dem hiesigen H. Fürsten gepflogenen freundschaftlichen Mittheilung nicht ganz anlangen konnte, indem derselbe, eigene Noth besorgend, nur aus Menschlichkeit auch diejenigen derselben die von dem Verbothe mit Pässen bereits eingewandert waren, hier dulden zu wollen erklärte, ich auch anderntheils, ausser dem Umstande dass wir, meinem Ermessen nach, noch kein positives Recht haben uns diesem Verbothe zu widersetzen, die nicht ungegründete Besorgniss hegen muss dass alle diese Civil- und Militair-Einwanderer in termino nicht wieder zurückkehren, sondern sich vielmehr hierlandes auf immer niederlassen würden, wodurch dem Staate aus der Ursache, wo die Civil-Emigranten gar nicht reklamirt werden dürfen, das Militair hingegen als Deserteurs behandelt und nur mit vielen Schwierigkeiten und Unkösten vieder ausgeliefert werden kann, kein geringer Nachtheil erwachsen musste, — so

sehe ich mich in der Lage dem Ansuchen des besagten k. k. General-Commando auf keine Art willfahren zu können, es sey denn dass ich hiezu durch Hohe Befehle und Weisungen E. Hochl. k. k. G. H.-und Staatskanzley in den Stand gesetzt werde, um die ich auch bey diesem misslichen Collisions-Fall zwischen Menschen- und Amtspflicht unterthänigst bitte.

In nicht geringe Verlegenheit versetzt mich auch das in der hier in Abschrift beyfolgenden Note der Hohen k. k. Galizischen Landesstelle ausgedrückte Verlangen, welches zum Zwecke hat, die Entfernung der nach der Moldau eingewanderten und sich hart an der bukoviner Gränze niedergelassenen siebenbürger, meist Militair-Familien, bey der hiesigen Regierung aus dem Grunde zu bewirken, weil selbe der Bucowina gefährlich werden könnten.

Diesem Verlangen aus dem angegebenen Motiv willfahren zu wollen, würde die hiesige Regierung, da diese Menschen ohnehin nur unter der Hand und ohne Wissen eingewandert sind, unvermeidlich beistimmen, sie als schlechte und gefährliche Menschen geradedings über die Gränze zurückzuschaffen und dem Hungerstode Preis zu geben. Sonstige schickliche Vorwände aber haben bey der Regierung, die sie itzt nach erhaltener Kunde von ihrem Daseyn in der Moldau blos aus Rücksicht, da wo sie sich befinden, dulden lässt, weil sie in den angränzenden bucowiner Dörfern haufenweise vom Hungertode dahingerafft worden wären, nicht die gewünschten Resultate hervorbringen wollen.

Ich befinde mich dahero abermals in der Lage mir hierüber die Hohen Weisungen Einer Erlauchten Hohen Stelle in Unterthänigkeit zu erbitten, um bey so schwieriger Lage der Dinge mir nicht das Missfallen Hochderselben zuzuziehen, anderntheils aber um den angränzenden Stellen keinen Anlass zu Klagen gegen die Agentie zu geben, wie das in der Nebenlage beyfolgende Schreiben des k. k. bucowiner Kreisamts bereits anzukünden scheint, indem dasselbe, die in meiner auf dessen dieser nähmlichen Sache wegen erlassenen und hier beykommenden Note gegebenen abschlägigen Rückantwort enthaltende Beweggründe, nicht nur nicht würdigt, sondern vielmehr die Verantwortung der üblen Folgen schon auf die Agentie wälzen will.

CCXV.

Raab către Cancelaria de Curte şi Stat; Iaşĭ, 4 Iulie 1817.

Laut eingegangenen Nachrichten aus Tomarowa in Bessarabien von 30-ten Juny laufenden J., erwartete man dort den k. russischen General-Commandanten, Herrn von Benigsen, allein ein Eilbothe machte dass er sich augenblicklichst nach Kischinow begab, wo wichtige Arméegeschäfte, wie man sagt, seine Gegenwart erheischen. Auf einmal wurden alle Anstalten zu einer in Tomarowa zu errichtenden Quarantaine, so wie die anzulegende Comercial-Strasse nach Galaz eingestellt, und die dahin aus Ismail abgeschickten Beamten zurückberufen. Alles dieses macht Aufsehen, und man sieht einigen Neurungen entgegen, die man aber voraus zu bestimmen nicht vermag.

In Galaz kommen viele Donau-Schiffe mit schwäbischen Colonisten an, welche in Ismail die Quarantaine machen und nachher in dem Innern Bessarabiens vertheilt werden.

Der Gesundheitsstand ist für itzt in der Moldau sehr gut; man hört von der Pest, dem Himmel sey dank, noch nichts; nur machen die aus der Wallachey eingelangten Nachrichten einer dort neu ausgebrochenen Menschenseuche die hiesige Regierung aufmerksam, und wurden die nöthigen Vorsichtsmassregeln, gegen die Walachei, sowohl wie gegen Braila, wo das Übel stark seyn soll, angeordnet. In Galaz versagte man einem türkischen Schiff, das aus Constantinopel kam, die Ausschiffung einiger Pilgrimme aus Jerusalem, weil sie in Jaffa die Pest gehabt, zwar dermalen gesund sind und ehevor die vorgeschriebene Reinigungs-Zeit aushalten müssen.

CCXVI.

Raab către Cancelaria de Curte şi Stat; Iaşĭ, 11 Iulie 1817.

Aus dem hier in Abschrift beyfolgenden an die betreffenden Behörden erlassenen Agentie-Amtsschreibens wollen Eine...Staatskanzley gnädigst entnehmen, dass die hiesige Regierung die Einfuhr der griechisch-nicht unirten Kirchenbücher verbothen

hat, weil die Concurrenz an diesen Büchern der inländischen Buchdruckerey nachtheilig seyn soll und es in der That auch ist, indem die siebenbürger und ungarische Buchdruckereyen selbe um $^{3}/_{4}$ wohlfeiler hintangeben können, und man natürlich lieber 3 als 12 Piaster zahlt, besonders da auch das Papier und der Druck fremder Bücher viel schöner und besser ist, als der inländischen.

Ob aber die Moldau, als Provinz des ottomanischen Reiches, zur Ergreifung einer solchen unserm Buchhandel allerdings [nachtheiligen] Maasregel befugt seyn kann oder nicht, dann, ob die hiesige Agentie berechtigt ist dagegen Vorstellungen zu machen und, im Falle des Nichtgelingens, dagegen Proteste einzulegen, wage ich es für mich nicht zu unterscheiden, sondern sehe mich nothgedrungen mir für diesen schwierigen Fall die hohe Belehrung und Weisung Einer, etc. Kanzley in Allerunterthänigkeit zu erbitten.

CCXVII.

Raab către Metternich; Iași, 1-iŭ August 1817.

Der hiesige H. Fürst, stets darauf bedacht die kurze und sich ihrem Ende immer mehr nähernde Regierungsdauer zu seinem Vortheile zu benützen, hat dieser Tage eifrigst versucht die hiesigen Magnaten zu bereden, ihm die Einhebung von 750.000 Piaster vom Lande, unter dem erdichteten Titel eines Unkösten-Deficits, der sich bey der Herstellung der türkischen Festungen ergeben haben und von ihm aus Eigenem ersetzt seyn soll, zu bewilligen, und es ist ihm auch gelungen den Grosslogofethen Constantin Balsch und den Grosslogofethen Jordaki Cantacuseno zur Unterschrift der entworfenen Acte zu bewegen. Da aber der Metropolite Beniamin Nedschel, Grosslogofeth Sandulaki Sturza und Grossvistier Jordaki Rosset Rosnovan sich dieser Steuer nachdrücklichst widersetzt und ihre Unterschriften standhaft verweigert haben, so ist daraus bis nunzu noch nichts geworden; allein der Fürst und seine habsüchtigen Griechen, von gleichen Grundsätzen wie er geleitet, wendet Alles an, um diesen Lieblingsplan zu realisiren. Indessen wird der Erfolg lehren ob er auslangt, und ich behalte es mir vor, solchen seiner Zeit zur hohen Kenntniss zu bringen.

Vor wenigen Tagen sind auf mehreren Transportschiffen 600 Kanoniere und Amunition von Constantinopel bey den Donaufestungen angelangt, um 'solche damit zu versehen, nachdem sie bereits ganz hergestellt worden sind. Ob aber die Erscheinung dieser Canoniere etwas anderes zu bedeuten habe als die abgängige Zaal der Mannschaft dieser Waffengattung zu ergänzen, muss dahin gestellt bleiben, dass aber die itzt am 30-ten July in Gallatz neu ausgebrochene Pestseuche durch diesen Transport dahin gebracht worden ist, will Niemand bezweifeln.

Der russische General Benigsen fährt fort das bessarabische Gebieth zu bereisen.

CCXVIII.

Raab către Cancelaria de Curte și Stat; *Iași, 18 August 1817.*

Abschrift eines Amtsschreibens der k. und. k. Agentie an den Internuntium Freyherrn von Stürmer.

Mittels des hier in Übersetzung folgenden Chrisows, hat der hiesige Bojarenrath eine besondere Abgabe auf die aus der Moldau nach andern Ländern geführt werdenden Haasenbälge per 13 Para von einem Stück eingeführt, und der H. Fürst hat keinen Anstand genommen, diesem Chrisow seine Sanction zu geben.

In Anbetracht dessen, dass diese Abgabe zu einer gemeinnützigen Anstalt bestimmt ist, auch übrigens nur dem Landmann zur Last fällt, dann in Erwägung dass dieser Handelsartikel nicht unter diejenigen gehört, deren die k. k. Staaten nicht entbehren können, hätte ich beinahe gar keine Einwendungen dagegen zu machen, mich berechtiget geglaubt, allein der Umstand dass diess eine den freyen Handel der k. k. Unterthanen drückende Neurung ist und die hiesige Regierung dieses Gesetz erst dann in's Publicum gebracht hat. als die Waaren schon bey der Mauth angelangt waren, es somit wider alle Ordnung rückwirckend machen wollte, bewog mich, aufgefordert durch mehrere Vorstellungen der k. k. Unterthanen ihm H. Fürsten die hier in weiterer Beylage beyfolgende abschriftliche Note einzureichen und aus guten Gründen [für] die Aufhebung dieses Chrisows das Ansuchen zu machen, indem ich darin zugleich um

die Abstellung der Bedrückungen welche die k. k. Unterthanen von Seiten der moldauischen Mauth wider den Sinn des betreffenden Tariffs erleiden, verlangte.

Was mir der H. Fürst durch sein Departement der Auswärtigen Angelegenheiten rücksichtlich des Haasenbälge-Aufschlags antworten liess, werden E. Ex. Gelegenheit haben aus dem hier weiters in Abschrift beyfolgenden Antwortschreibens besagten Departement zu entnehmen, und, in Berücksichtigung dessen, dass die Behauptung des Departement, als sey dieser Chrisow zeitlich genug zur allgemeinen Kenntniss gebracht worden, durchaus ungegründet ist, weil eine bloss unter den Mitglieder desselben Raths der den Chrisow entworfen und gefertigt hat, veranstaltete Licitation keineswegs für eine förmliche Kundmachung gelten kann und weil es der Regierung abgelegen zu seyn scheint ein derley Gesetz, welches ebenso gut fremde als einheimische Unterthanen betrifft, in Ermanglung der in den andern Staaten üblichen Publicationsweisen, als: Zeitungen, etc., wenigstens den fremden Consuln schriftlich zu notificiren, diejenigen Schritte machen zu wollen, die E. Ex. für zweckdienlich erachten würde.

Hinsichtlich der Mauthangelegenheit hingegen, war ich bemüssiget, da der H. Fürst dieses Gegenstandes in der Departements-Note mit keiner Sylbe Erwähnung machen lässt, eine dritte Note einzureichen und um die Abhülfe anzusuchen. Sollte ich aber auch auf diese dritte Note keine Abhülfe erhalten, so werde ich mich gezwungen sehen E. Ex. Dazwischenkunft in Anspruch zu nehmen, da ich schlechterdings nicht zulassen kann, dass die k. k. Unterthanen nach Willkühr bedrückt werden [1].

---

[1] Cf. nota departamentuluĭ Afacerilor-Străine către Agenție:

«Jassy, 18 mars 1817.

Le département des Affaires-Étrangères de la Principauté de Moldavie ayant mis sous les yeux de S. A. S. le prince-régnant la note No. 553 de Mr le chevalier de Raab, Agent de S. M. I. R. Ap. à Jassy, concernant l'article du commerce des peaux de lièvres, a l'honneur de répondre par son ordre que dans une note responsive, en date du 23 octobre 1816, on avait déjà notifié à l'Agence I-le que le gouvernement avait formé la résolution d'obliger les entrepreneurs de cette branche du commerce à un certain payement moyennant une certaine somme qui doit être versée par an

CCXIX.

Raab către Cancelaria de Curte și Stat; Iași, 29 August 1817.

Die mir mittels Hohen Befehlschreibens vom 28-ten May 1817 zur gründlichen Äusserung zugesendete und hier gehorsamst rückfolgende Klage der Tysmenitzer Handelsleute enthält Klagen gegen die hiesige Regierung und die Agenzie, welche, bey Aufzählung verschiedener Handelsartikel und der mauthämtlichen Behandlung derselben, darauf reduciret werden können:

a) Dass die hiesige Regierung den Zoll nicht nach dem bestehenden Tarif vom Jahr 801, sondern nach Willkühr abnehmen lasse;

b) Dass dieselbe auf die Hasenbälge, ausser der drückenden Mauthgebühr, einen neuen Aufschlag von 40 Asper per Stück eingeführt;

c) Dass diese Regierung den Austrieb der Kühe ganz verbothen und den Austrieb derselben nur gegen Erlag von 2 D. für 1 Stück bewilliget;

d) Dass sich die Kläger wegen diesen Bedrückungen und Willkührlichkeiten bey der Agentie aus dem vermeintlichen Grunde

---

à la caisse destinée à la réparation des ponts. Par cette communication les négociants, instruits à temps de cette mesure, auraient pu la régler de manière à ne point s'exposer à des pertes qu'une entreprise fondée sur l'incertitude pourrait naturellement entraîner: à la suite de cette information de la part du gouvernement, suivant les règles du commerce, ils auraient dû attendre jusqu'à un règlement positif sur cet article, conformément auquel ils auraient pû former leurs opérations d'une manière convenable à leurs intérêts. Ainsi le chrysow émané à cet effet n'est point rétroactif sur des spéculations déjà faites; il n'est, au contraire, que l'accomplissement très-naturel d'un projet que l'on avait communiqué d'avance, afin de prévenir tous ceux qui y étaient intéressés.

D'ailleurs, on sait positivement que le droit que l'on vient d'imposer sur les peaux de lièvres, loin de porter le préjudice le plus léger aux intérêts des négociants, cet article laisse encore un profit assez considérable pour les marchands sus-mentionnés.

Ainsi, cette mesure, sans porter aucune atteinte à la liberté du commerce, qui n'en est nullement entravé, encore moins aux engagements stipulés par les traités, n'a pour but que le bien public, et n'entraîne en même temps aucune véritable perte pour les négociants autrichiens.

C. Souzzo. Jean Nicoultz.

fruchtlos beschwert hätten, weil die Agentie, entweder zu unthätig ist, oder aber sich in der Erfüllung ihrer Pflicht durch sonstige Hindernisse, die jedoch, ihrer unlautern Beschaffenheit wegen vermuthlich aus gleissnerischer Bescheidenheit und Schonung der Agentie, nicht benannt werden, beirren lässt.

Ehe und bevor ich aber zur Beantwortung dieser Klage schreite, sey es mir gnädigst erlaubt, der besseren Aufklärung dieses Gegenstandes wegen, die nachstehende, auf Thatsachen beruhende, Schilderung dieser Mauthangelegenheit voraus zu schicken.

Seit meiner Ankunft in Jassy, den 5. July 1811, wo das Land noch unter russische Bothmässigseit stand, und bis Ende des Jahres 1816, habe ich mit der moldauischen Mauth, die sich nie an den bestehenden Tarifen gehalten hat und ihrer diessfälligen Willkühr, besonders während der Occupation dieses Landes durch die russische Armée, eine auffallende Tendenz zu geben wusste, öftere Collisionen gehabt, allein die k. k. Unterthanen, die sich. theils durch Angaben falscher Facturen, theils aber dadurch dafür entschädigten, dass sie beym Transitiren ihrer Waare tausend Kniffe zum Nachtheile der Mauth anwendeten und dabey gewannen, liessen es nie auf eine genaue Erörterung der Sache ankommen, sondern verglichen sich mit allen jeweiligen Mauthpächtern, ohne die Dazwischenkunft der Agentie, und so standen die Sachen bis zum Schlusse des vorigen Jahres, wo die dreyjährige Pachtzeit abgelaufen und die Mauth an eine andere meistbiethende Compagnie im Wege öffentlicher Versteigerung auf andern nacheinander folgenden Tage drey Jahre hintangegeben worden ist.

Die Agentie, stets darauf bedacht die Rechte der k. k. Unterthanen aufrecht zu erhalten, war besorgt noch vor Verpachtung dieser Mauth, den Fürsten zu erinnern, den Pächtern nicht Rechte einzuräumen, die sich mit den Rechten der k. k. Unterthanen nicht vertragen, und darauf zu sehen dass die Pächter den bestehenden Tarif nicht überschreiten sollen; brachte es auch bey ihm dahin dass er in dem Pachtcontrakte ausdrücklich bedungen hat, dass die Pächter den Zoll von den fremden Unterthanen nach dem bestehenden Tarif abnehmen, ihrem Transito-Handel gar keine Hindernisse in den Weg legen und beym Expediren, dann Revidiren, des Transito-Guts, nicht wie

zuvor 4 Piaster per 1 Colli, sondern nur 10 Para an Zettelgeld abnehmen sollen; da die Mauth jedoch, statt den Stipulationen des Pachtcontracts nachzukommen, sich das Verfahren der ausgetrettenen Mauthner zum Muster nahmen, auch, da in die Pächter-Compagnie zwey Handelsleute aufgenommen worden sind, welche die gewöhnlichen Schwindeleyen der k. k. Unterthanen bey den Facturen und dem Transito-Handel leicht entdeckten, diese nicht mehr angehen liess, so sahen sich die k. k. Unterthanen, die bey solchen Maassnahmen der Mauth kein Aequivalent für sich mehr hatten, zur Klage gegen dieselbe gezwungen und veranlasste dadurch die Dazwischenkunft der Agentie, welche nicht unterliess dem Fürsten die hier unterfolgenden, meiner unterthänigsten Äusserung zuliegenden Noten zu geben, woraus Eine... Staats-Kanzley gnädigst zu entnehmen geruhen wird, dass sich die Agentie durch gar keine Hindernisse von der Erfüllung ihrer Pflicht abhalten liess, wie es die Kläger zu meinen sich erlauben, sondern auch hierinfalls alles dasjenige that, was in ihren Kräften stand.

Nach Vorausschickung dieser, auf Thatsachen gegründeten, Darstellung der Mauthangelegenheit, beeile ich mich auf die eingangsangeführten Klagepunkte der Tysmenitzer k. k. Unterthanen mich folgendermassen unterthänigst zu äussern; und zwar:

Ad a. Sobald die k. k. Unterthanen gegen die Mauth klagten, habe ich dem Fürsten die hier in Abschrift beyliegende Note eingereicht und, als auf diese gar keine Antwort erfolgte, ward ich bemüssiget demselben die hier in weiterer Beylage folgende zweite Note zu geben.

Auf die zweyte Note erfolgte die hier in Original zuliegende Departements-Note, welcher die Äusserung der Mauthner beygelegt war und worin sie behaupteten die Klage der k. k. Unterthanen sey ganz ungegründet, indem sie dieselben auf keinem Fall bedrückt hätte. Zur Widerlegung dieser Behauptung der Mauth reichten die k. k. Unterthanen die ebenfalls hier in Abschrift folgenden Klagpunkte ein, welche ich dem mit der Untersuchung dieses Mautstreites beauftragten Wistiere zustellte und um baldige Abhülfe das Ansuchen machte.

Auf diese meine Note, erfolgte die hier in Übersetzung und Originali beyliegende Note des Departements Auswärtiger An-

gelegenheiten und die dieser Note zuliegende Äusserung der Mauth, in welch letzterer behauptet wird, dass man, zwar sich nicht an den Tarif halte, allein dazu, wegen vorwaltenden Umständen, sich berechtiget zu seyn glaubte.

So bald ich auch aus dieser Äusserung der Mauth und ausgesprochenen Meynung des Departements Auswärtiger Angelegenheiten: «dass, bey so bewandten Umständen, den k. k. Unterthanen kein weiterer Grund zur Klage bleibe», deutlich wahrnehme, dass es, weder der Mauth, noch aber der Regierung anstehe diese selbst von der Mauth eingestandene Überhaltung der k. k. Unterthanen in der Abnahme des Zolles abzustellen, veranlasste ich eine Confrontation der Mauthner und der Wistierie, wo, nach genauer Erwägung aller der Klagpunkte und der Äusserung, eine provisorische Entscheidung mit Vorbehalt der Appellation an den Fürsten erfolgte.

Da in dieser Entscheidung zwar anerkannt wurde, dass der Tarif in seine Wirksamkeit trette, den Mauthnern jedoch, aus Rücksicht der von ihnen angeführten Motiven, verschiedene Ausnahmen von dem Tarif, und somit Begüngstigungen, die diesen entgegen sind, zugestanden worden sind, so habe ich die Sache vor den Fürsten bringen lassen, und verlangte die Wiedereinführung des Tarif als *conditio sine qua non,* dann aber auch dass die Mauthner angehalten werden sollen das über die Stipulationen des Tarifs zu viel Genommene vom 1-ten Jänner 1817 an, als dem Tage der eingereichten Klage, zurückzuersetzen.

Von welchem Erfolge indessen auch dieser Schritt gewesen ist, geruhe Einer... Staatskanzley aus meinem hier in Abschrift beyliegenden Amtsschreiben an S. Ex. den Herrn Internuntius, Freiherrn von Stürmer, gnädigst zu entnehmen.

So stehen gegenwärtig die Mauth-Angelegenheiten in der Moldau; ich hoffe indessen, der H. Internuntius werde, besonders wenn Hochselber auch von der Hochlöblichen k. k. G. H.- und Staatskanzley dazu die nöthigen Befehle erhalten soll, es bey der Pforte zu erwirken sich angelegen seyn lassen, dass dem, eben so gerechten als traktatmässigen, Verlangen der Agentie das volle Genügen verschafft werde.

Ad b. Diesen Klagepunkt habe ich die Ehre gehabt mittels meines unterthänigsten Berichtes dato 18-ten August 1817, Zahl 33, lit. *c*, zu erledigen.

Ad c. Dass die hiesige Regierung den Austrieb der Kühe im vorigen Jahr verbothen hatte, den Austrieb derselben gegen Erlag von 2 D. per Stück erlaubte, ferner dass dieser Verboth endlich, und gegen welche Condition, aufgehoben worden sey, und schliesslich dass die 40/100 Salhana-Abgabe von den ausgetrieben werdenden Kühen jeder Art, verlangt und genommen wird, habe ich ebenfalls die Ehre gehabt Einer... Staats-Kanzley mittelst meiner unterthänigsten Berichte vom 12-ten July 816, No. 3, lit b; 20. Sept. 1816 No. 9, lit c; vom 4-ten November 816. No. 16, lit. a, und vom 14. July 817, No. 28, litt. e, anzuzeigen, und schmeichle mir auch in dieser Hinsicht Alles dasjenige geleistet zu haben, was in meinen Kräften stand, denn mehr konnte ich nicht thun als freundschaftliche und officielle Wege zu versuchen und, nachdem auf keinem von beyden auszulangen war, die Sache zur höhern Kenntniss zu bringen.

Ad d. Die ad *a* aufgezählten und documentirten Thathandlungen widerlegen diese gegen die Agentie erhobene Anklage. meiner unvorgreiflichen Meynung nach, sattsam; ich überlasse indessen dem hohen Urtheile Einer Erlauchten Geheimen Hof- und Staatskanzley in wie weit ich in dieser Angelegenheit meine Pflicht erfüllt habe und was ich noch bey so bewandten Umständen dieser Mauthangelegenheit hätte thun sollen; wohl sehe ich es ein, dass mir, dem Anscheine nach, mit einigem Grund zur Last gelegt werden könnte, dass diese Angelegenheit durch ganze 7 Monathe und 14 Tage verzögert worden ist, ohne einen gewünschten Ausgang genommen zu haben, und ich sehe mich gezwungen einzugestehen, dass diess eine sehr geraume Zeit ist: allein, wenn ich bemerken werde dass die Regierung, von den Mauthnern gebethen, der baldigen Beendigung dieser Angelegenheit auf alle mögliche Art ausgewichen ist, wenn man in Anschlag bringt, dass die Mauthpächter Bojaren und Anverwandten der Regierungs-Beamten sind und das letztere durch allerley Intriguen die leider nur zu anerkannte Güte des H. Fürsten, zum Vortheile der Mauthner und zum Drucke der k. k. Unterthanen, wie in vielen andern Fällen, zu benutzen wusste, so bin ich auch wegen dieser Zögerung gerechtfertiget, oder wenigstens nicht so sträflich, wie ich es seyn müsste, wenn alle diese schwer zu bekämpfende Hindernisse nicht vorwalteten.

Schliesslich, glaube ich der Kenntniss der Hochlöbl. ...Staats-

kanzley nicht entziehen zu sollen, dass. da den Klägern alle von Seite der Agentie diessfals gemachten Schritte nicht weniger bekannt sind, als die Hindernisse die sie zu bekämpfen hat und, da dieselben sich nie mit dem Viehhandel befassen, es hervorzugehen scheint dass sie zu dieser Klage von sonst jemanden, in dessen Plane es gehören mag, dass die Agentie bey ihren vorgesetzten Hohen Stelle in ein falsches Licht gestellt werden sollte, angetrieben worden seyen. Indessen schmeichle ich mir stets pflichtgemäss gehandelt zu haben und daher nicht besorgen zu müssen mir das gerechte Missfallen meiner vorgesetzten Stelle zugezogen zu haben.

CCXX.

Raab către Cancelaria de Curte și Stat; Iași, 12 Septembre 1817.

Die mittelst des Hohen Reskripts vom 27-ten August l. J. mir zur Äusserung und Abhülfe zugesendete, mit der Zahl 7.060 bezeichnete und hier unterthänigst zurückfolgende Klage einiger sich zu Jassy enthaltender k. k. Unterthanen judischer Nation enthält:

a) Dass sie von Seiten der moldauischen Regierung seit dem letzten Türckenkriege, ausser der Mauth, mit allerley Steuern, gleich den moldauischen Juden belastet;

b) Dass sie von den moldauischen Behörden misshandelt, eingesperrt und nach Willkühr bestrafet werden, weil:

c) Die Verwendung der Agentie nicht von der gewünschten Wirkung sey.

Auf diese Beschwerden habe ich die Ehre mich wie folgt unterthänigst zu äussern, und zwar:

Ad a. Diese Klage ist, in so weit sie die Abweichung der hiesigen Mauth von dem bestehenden Tarife betrifft, ganz gegründet; daher unterliess es die Agentie nicht alle dienlich und wirksam scheinenden Schritte zur Abhülfe derselben zu machen, wie solches Einer... Staats-Kanzley aus meinem unterthänigsten Berichte vom 29-ten August, No. 36, gnädigst zu entnehmen geruhet haben wird, und ich sehe der baldigen Steurung dieser Willkühr durch die in Anspruch genommene Dazwischen-Kunft S. Ex. k. k. H. Internuntius mit Zuversicht entgegen.

Die Klage wegen der auch sie Kläger, sowie alle übrigen Juden, treffenden Steuern ist zwar auch gegründet, allein dieser Gegenstand ist folgendermassen beschaffen:

Im Jahre 1796, unter der Regierung des Fürsten Callimachi, Vater des itzt regierenden Fürsten, wurden die Steuern und sonstigen Abgaben der hiesigen jüdischen Gemeinde, mittelst eines Chrisows, dem auch alle fremden Juden, folglich auch die k. k. Unterthanen, beyzutretten für gut fanden, regulirt und 8.000 Piaster, dann auf eben so viele Angarien oder ausserordentliche Abgaben, festgesetzt worden, welche Geldsumme, und die übrigen Ausgaben der Juden-Gemeinde, aus der Fleischtaxe mit 7 Para für jede Occa Rindfleisch, dann Schächtergebühr mit 2 Para von einer Henne oder Aente, 4 Para von einer Gans oder indianischen Hahn, eingebracht worden waren, indem diese Taxe an einen Pächter um 20.000 Piaster jährlich verpachtet wurde. Dafür aber hat der Jude ausser der Mauthgebühr gar nichts zu zahlen, auch keine Naturalrobott zu leisten, konnte mit allen Mitteln en gros oder alla minuta Handel treiben, nur musste sich der à la minuta Handelude gefallen lassen, von jedem alljährlich eintretenden neuen Kamarasch 1 Ellenmaass, von dem neuen Aga aber, wenn er mit Geträuk handelt, neue Zimenter kaufen, weil die Regierung in dieser Last für die Zulassung der Fremden zum kleinen Handel ein Aequivalent zu finden schien. Dieser Zustand der Dinge hat bis zum Ausmarsch der russischen Armée aus der Moldau, am 3-ten October 1812, gedauert, und wurde ohne Murren ertragen. Nach dem bald darauf erfolgten Regierungs-Antritte des itzigen H. Fürsten aber, ward der obangeführte Chrisow aufgehoben und die Steuer der hiesigen Juden-Gemeinde, dann die sonst treffenden ausserordentlichen Abgaben auf 28.000 Piaster, unter den vorigen Begünstigungen, festgesetzt worden; welche Geldsumme ebenfalls aus der Verpachtung der Fleisch-Taxe, die itzt um 32.000 Piaster verpachtet ist, eingebracht und entrichtet wird, und, da die k. k. und sonstige Unterthanen jüdischer Nation der moldauer Judengemeinde in dieser Hinsicht ferners einverleibt blieben, so fühlen auch sie, besonders die ärmeren Klassen derselben, die Schwere dieser allerdings drückenden Steuerlasts-Erhöhung. Indessen sind seit Einführung dieser Steuererhöhung abermals fünf Jahre verflossen, und Niemand fand sie bis itzt drückend, Keiner klagte.

Weil es aber itzt zur Klage gekommen ist und die k. k. Unterthanen eingesehen zu haben scheinen, dass dieser Bedrückung erst gegenwärtig abgeholfen werden kann, so werde ich nicht unterlassen die Art und Weise ob und in wie weit es thunlich und mit dem Vortheile der hier wohnenden k. k. Unterthanen jüdischer Nation vereinbarlich seyn dürfte, sie von der moldauischen Juden-Gemeinde zu trennen, in die genaueste Beachtung ziehen und alle die Mittel, die nur dabey zu Gebothe stehen, anwenden, um ihnen die möglichste Erleichterung zu verschaffen. Nur muss ich unterthänigst bemerken, dass, insofern diese k. k. Unterthanen sich nicht genau in die Regel setzen, d. i. dem Handel im Kleinen nicht entsagen, Realitäten nicht besitzen werden und ihre Religions-Angelegenheiten, mit denen zugleich die Unterhaltung der Religionsweisen, des Spitals, der Armenanstalt, etc., verbunden ist, von den moldauischen Juden nicht trennen könnten, für sie wenig oder gar keine Erleichterung in den bestehenden Abgaben zu erwirken seyn wird.

Ich werde indessen trachten hierinfalls das Möglichste zu thun und den Erfolg seiner Zeit der Hohen Erlauchten Stelle zur hohen Kenntnis zu bringen.

Ad b. Der Handel im Kleinen, das Hausiren mit Waaren, gleiche Tracht, der zänkische Charakter der Juden, derselben oft übermässig sympathetische Theilnahme an Allem was einem Juden angeht, der tiefeingewurzelte Hass der hiesigen Christen gegen die Juden, die oft bewährte Unredlichkeit der Letzteren gegen die Christen, der Umstand, dass viele derselben ohne Pässe nach der Moldau kommen, dann endlich die gränzenlose Habsucht der grösseren und kleinern moldauischen Beamten, geben nur zu oft Anlass zu Streitigkeiten und Händeln, in welchen der Jude fast immer den Kürzern zieht; allein noch nie blieb eine unverschuldete Misshandlung eines öst. k. k. Juden ungeahndet, und ich hoffe das auch die durch den Aga und Camarasch an den k. k. Unterthanen Salamon Binovicz und Isaac Rubinstein jüngst verübten, Einer.... Staatskanzley mittels meines unterthänigsten Berichtes vom 25-ten July, No. 30, angezeigte Misshandlung, durch die Verwendung Sr. Ex. des k. k. Internuntius der verdienten Ahndung nicht entgehen werden.

Ad c. Ich muss selbst gestehen, dass die Verwendung der Agentie unter solchen Umständen oft fruchtlos, manchmal aber

auch unstatthaft ist: demohngeachtet, habe ich nie unterlassen bey jeder Gelegenheit dasjenige zu thun was mir oblag, und werde unablässig fortfahren meine Pflicht, in deren Erfüllung mich nichts irren kann, auf's Gewissenhafteste bey allen Anlässen zu erfüllen.

CCXXI.

Raab către Metternich; Iaşĭ, 17 Octombre 1817.

Es ist dem hiesigen H. Fürsten, trotz des Widerstrebens einiger Magnaten und angeblichen Einwendung des russischen k. Gesandten in Constantinopel, sich der Bewilligung der Pforte zur Einbringung der vom Lande unter verschiedenen Vorwänden veranlangten ausserordentlichen Steuer von 1.249.000 Piaster, nicht aber von 75/m., wie ich es, mittelst meines unterthänigsten Berichts vom 1-ten August 1817, Zahl 7, zu melden die Ehre hatte, zu verschaffen. Ein, dieser Tage, wider alle Erfahrung, aus Constantinopel angelangte Erlaubniss ermächtiget ihn diese Steuer auszuschreiben, ohne auf die dagegen gemachten Einwendungen zu achten, welcher zu Folge er mit der Einhebung derselben bereits den Anfang gemacht hat. Alle, besonders die russisch gesinnten Magnaten, schmeichelten sich, die Russen, die sich im letzten Friedenstraktate mit der Pforte ausbedungen haben darüber zu wachen und nicht zuzulassen dass die jeweiligen Fürsten der Moldau und Wallachey diese Länder mit drückenden Steuern belastet werden sollen, werden diese drückende Steuer um so mehr abwenden, als die 100.000 steuerpflichtigen moldauischen Bauernfamilien sich von den in eben (?) beendeten Kriege erlittenen Unfälle noch nicht erholt haben und schon die ordentliche, mittelst Chrisow eingeführte Steuer per 1.260.000 Piaster, dann eben so viele Nebenerpressungen, keine bestreiten können; allein itzt sehen sie dass sie sich in ihren Erwartungen, eben so wie einst die Serbier, getäuscht haben, und äussern ganz lant ihre Unzufriedenheit über diese Nachgiebigkeit der Russen.

CCXXII.

Raab către Cancelaria de Curte și Stat; Iași, 24 Novembre 1817.

[Se dă ca anexă:] Übersetzung des für die Siebenbürger Schaafökonomen in der Moldau festgesetzten Brücken-Mauth-Gebühr [10 Mai.]

	Über den Sereth	Über die Flüsse Moldau, Bistritza und Trotusch
	Asper	Asper
Das heisst, 12 Asper bey Sereth und 6 Asper bey den übrigen Flüssen für jedes Pferd und Ochsen in der beladenen Bespannung. Wenn aber diese durch den Fluss passiren, zahlen selbe nur die Hälfte dieser Gebühr.	12	6
Das ist: 6 Asper über die Sereth und 3 über die andern Flüsse von jedem leeren Wagen; passiren sie aber durch das Wasser, so zahlen selbe die Hälfte dieser Mauth.	6	3
D. i. 6 Asper bey Sereth und 3 Asper bey den übrigen Flüssen von jedem Reiter: der Fussgänger zahlt nur die Hälfte davon.	6	3
D. i. 6 Asper bey Sereth und 3 Asper an den übrigen Flüssen, von jedem über die Brücke getrieben werdenden Stück Vieh.	6	3
D. i. 400 Asper am Sereth und 200 Asper an andern Flüssen für 1000 Stück Schaafe die über die Brücke gehen, das ist, von 10 Stück 4 Asper am Sereth und 2 Asper an den übrigen Flüssen.	400	200

CCXXIII.

Raab către Metternich; Iași, 5 Ianuar 1818.

Mittelst meines unterthänigsten Berichts vom 17-ten Oktober 1817, No. 8, habe ich die Ehre gehabt E. Durchlaucht anzu-

zeigen, dass es dem hiesigen Herrn Fürsten gelungen sey, sich die Bewilligung der Pforte zur Einbringung der vom Lande unter Vorwänden verschiedener Art verlangten ausserordentlichen Steuer von 1.249.000 Piaster zu verschaffen und dass derselbe mit der Ausschreibung und Einhebung dieser Steuer bereits den Anfang gemacht habe.

Nun aber muss ich E. Durchlaucht unterthänigst berichten, dass auf Vorstellung des russischen k. H. Gesandten Baron Strogonoff in Constantinopel die Pforte die Einhebung dieser Steuer untersagt und dem H. Fürsten aufgetragen, das an dieser Steuer bisher Eingehobene a conto der ordentlichen Contribution in Rechnung zu bringen.

Diese Widerrufung der bereits ertheilten Bewilligung, möge sie nun auf Befehl Seiner Majestät des durch die moldauischen Gegner aufmerksam gemachten Kayser Alexander oder durch eine sonstige Dazwischenkunft, erfolgt seyn, war für den H. Fürsten um so schmerzhafter als ihm die Erwirkung jener Bewilligung viel baares Geld gekostet hat und er es itzt nicht mehr zurückfordern darf und kann.

Allein dieses unangenehme Ereigniss ist nicht das einzige was diesen H. Fürsten gegenwärtig kränkt und seyn ohnehin kurzes Hierseyn verbittert. Er soll nämlich mit der letzten Post aus Constantinopel Nachrichten erhalten haben, dass Russland, einverständlich mit seinen hohen Allirten, bey der Pforte neue Anwürfe wegen Abtrettung der Moldau und Wallachey gemacht und die Antwort in einer kurzen peremptorischen Zeitfrist verlangt haben; und diese Nachricht, so unverbürgt sie auch ist, macht einen äusserst unangenehmen Eindruck auf den Fürsten und seine momentanen griechischen Beamten dieses Landes, da sie von dieser, ihrer Meynung nach nicht mehr fernen, Catastrophe das Ende ihres Daseyns in der Moldau erwarten und sich gegen uns äusserst unwillfährig benehmen. Dafür aber triumphiren die Moldauer, theilen das Land schon unter Russland und Oesterreich und bestimmen den Serethfluss zur Gränze beyder Staaten.

Am 25-ten December Nachts, 1817, verspürte man auch hier einige wenig bemerkte Erderschütterungen und, den 26-ten darauf, trat hier der erste Frost ein, der, bey wenigem Schnee und meist heitern Himmel, noch anhält und seit gestern den bedeu-

tenden Grad von 17 Reaumur erreicht hat. Diese trockene strenge Kälte lässt aber für die Wintersaaten Nachtheil besorgen.

Die ö. W. stehet hier um 3/100 besser als die türkische Münze.

Der öffentliche Gesundheitszustand ist in dem ganzen Lande erwünscht und hat sich auch in Gallatz, wo die Pest seit ein Paar Wochen aufgehört hat, gebessert.

CCXXIV.

Raab către Cancelaria de Curte şi Stat; Iaşi, 16 Mart 1818.

Das Hohe Befehlsschreiben vom 4-ten März 1818 habe ich den 15-ten desselben Monats zu erhalten die Ehre gehabt.

Die Einer Hochlöbl. k. k. Geheimen Hof- und Staatskanzley zugekommene Anzeige: «dass die moldauische Regierung nicht nur den Hornvieh-Austrieb gänzlich verbothen, sondern auch die Einfuhr des auswärtigen Brantweins ausser einem Ausfuhrszoll von 1 fr. noch mit einer Accise von 16 fr. ö. W. für den Eimer belegt haben soll», — ist durchaus ungegründet, denn weder ist der Viehaustrieb verboten, noch aber die Einfuhr des fremden Brandweins mit einer neuen Mauth und Accise-Erhöhung belegt worden, und nur der Umstand dass gegenwärtig gar kein auswärtiger Brandwein nach der Moldau eingeführt wird, kann den Anlass zu diesen Anzeigen gegeben haben.

Die Ursache aus welcher gegenwärtig kein auswärtiger Brandwein (wovon im Verlaufe des Jahres 1817 aus Russland 36.000, aus Gallizien und der Bucowina aber in eben jenem Jahre 6.000 moldauische Eimer gegen Entrichtung der noch bestehenden Mautgebühr von $^{3}{}_{100}$ und an Einfuhrsbewilligungs-Taxe von 4 Piaster moldauer Eimer, welches von einem solchen Eimer zusammen $4^1/_2$ Piaster beträgt, eingeführt worden sind) mehr nach der Moldau eingeführt wird, besteht darin, dass, weil der hiesige H. Fürst, durch den guten Ausschlag der vorigen Ärndte bewogen, das Brandweinbrennen im Lande auf 7 Monathe bewilliget hat und dadurch die Wohlfeilheit desselben erzielte, der fremde Brandweinhändler bey diesem Umstande und in Rücksicht dessen dass er an den k. k. Ausfuhrszoll 2 fr., an der moldauischen Mauthgebühr und Einfuhrlicenz-Taxe hingegen $4^1/_2$ Piaster zahlt,

seine Rechnung nicht mehr findet und den Handel als schädlich von selbst aufgegeben hat.

Ob und welche Schritte bey so bewandten Umständen dieses Handelsartikels, der für die k. k. Staaten, seit dem Russland dieses Land damit so überreichlich zu versehen angefangen hat, ohnehin von keiner grossen Bedeutung ist, zu machen sind, wage ich es nicht zu entscheiden, sondern werde die Hohe Weisung der Erlauchten Stelle abwarten und darnach handeln.

Eben so ist der Austrieb der Ochsen und Kühe, von welch erstern im Laufe des verflossenen Jahres 1817 30.000 Stück, gegen Entrichtung der Mautgebühr zu 2 Piaster, 12 Para und 1 Piaster in den Besoldungs- und Armenfond per 1 Stück, und von letztgenannten 6.000 Stück, gegen 1 Piaster an Mauth und 40 100 an Salhana-Abgaben, in die österreichischen Staaten eingetrieben worden sind, bis zur Stunde gegen obbenannte Zahlungen nicht beanstandet worden.

Den 1 Piaster von einem Stück Ochsen in den Besoldungs- und Armen-Fond, dann die Erhöhung der Salhane-Abgabe von 30 auf 40/100 habe ich, gleich bey der Einführung, für eine Bedrückung angesehen, dagegen meine Einsprüche eingelegt und, da ich hier nicht auslangen konnte, die Dazwischenkunft des k. k. Herrn Internuntius Ex. in Anspruch genommen, und noch hoffe ich, dieser Herr Minister werde die nöthige Abhülfe endlich erwirken.

Es ist mir zwar unter der Hand zur Kenntniss gekommen, dass der hiesige H. Fürst das sich mit Ende des vorigen Jahres in dem Besoldungs- und Armenfonde ergebene Deficit von 80.000 Piaster durch eine neue Auflage auf den Austrieb der Ochsen, wozu er die österreichisch k. k. Mautgebühr von 2 fr. in Convention oder 6 Piaster türkische Währung zum Maasstabe nimmt, zu decken beabsichtet und sich diessfalls auch nach Constantinopel gewendet haben soll; allein diess ist nur Projekt, und ich hoffe er werde hierinfalls an den k. k. Herrn Internuntius, dessen Genehmigung er wahrscheinlich ansuchen wird, hinlänglichen Widerstand finden.

Sollte es dem H. Fürsten dennoch gelingen dieses Project zu durchsetzen und die Mauth, dann Auflag auf Ochsen von 3 Piaster, 12 Para auf 6 Piaster zu erhöhen, so werde ich nicht unterlassen meine Schritte dagegen zu thun und Einer... Staatskanzley unterthänigst Rechenschaft zu geben.

CCXXV.

Raab către Metternich; Iași, 20 Mart 1818.

Laut den aus Bessarabien zugekommenen Nachrichten, ist die dort aufrechtstehende russische kayserliche Armée immer die nähmliche; sie wurde zwar auf einige Regimenten, wie man sagt, reduzirt, da die Mannschaft aber unter die reduzirten Regimenter eingetheilt wurde, so bestehet doch immer die gleiche Anzahl derselben; die Truppen stehen immer so vertheilt, dass sie in wenig Tagen ganz concentrirt beysammen stehen können. Im April-Monathe erwartet man in Kischinew Seine Majestät Kaiser Alexander, und das bessarabische Gouvernement liess durch alle dort possessionirte Güter-Besitzer, Einwohner und den Handelsstand eine freywillige Gabe von 15/m Stück Ducaten einheben, um Seine Majestät prachtvoll empfangen und bewirthen zu können. Einer dieser Contribuenten schrieb an seine Familie in Jassy, dass ihm der auf ihn gesetzte Theil auf 732 Piaster gekommen sey.

Die Quarantaine in Tomarowa ist in der grössten Activität auf 16 Tage, zwar nur für Reisende, nicht aber für giftfangende Waaren, indem dort nur Bauholz und Salz angenommen wird. Man spricht von Fortificationen welche dort angelegt werden sollen.

Von den Festungen an der untern Donau weiss man nur dass, ausser Braila, in Isaccza auch gearbeitet werde und dass die gänzliche Beendigung der Festungswerke in Braila noch vor einem Jahre nicht zu Stande gebracht werden könne.

Den 7-ten des Monats, kam in dem Palaste des Pascha Feuer aus, und konnte er sich mit dem Harem mit grösster Noth dem Untergange entziehen, verlor dabey sein ganzes Hab und Gut.

Magazinen wurden an den Festungen schon vor zwey Jahren zu erbauen befohlen, doch ist es nicht geschehen: die Alten wurden ausgebessert, mit Fruchten angefüllt, und es besteht seit Lange ein Befehl alle Jahre die Vorräthe mit neuen Früchten zu versehen und die alten zu verkaufen.

Der untere Arm der Donau bey dem Ausflusse in das Schwarze Meer, Sulina genannt, wird nun gereinigt und für grosse Schiffe schiffbar gemacht; auch ein Wall mit einem

Leuchtthurm dort angelegt werden. Um dieses zu bewerkstelligen, hat die Pforte den Cara-Osmanoglu aus Anatolien zum Bau-Director ernannt: die Ausführung wird ihm einige Millionen kosten. Wenn diess zu Stande gebracht seyn wird, so kann es für die Schiffahrt auf der Donau sehr nutzbar werden, weil das Auslaufen in das Schwarze Meer bey Sulina, des seichten Wassers wegen, äusserst beschwerlich und unsicher ist. Weiteren Nachrichten zu Folge, ist in Alt-Kilia an der Donau, den 13-ten dieses Monaths, ein ansehnlicher Türke aus Constantinopel angekommen, welcher den Einwohnern den Befehl ertheilt hat, innerhalb 12 Tagen den Ort zu räumen um sich über die Donau nach Basch-Tepe zu begeben, vermutlich um den Ort zu schleifen, wie es die Russen in Constantinopel verlangen sollen. Die Russen sollen ebenfalls bedacht seyn den Ausfluss der Donau bey Kilia Nowa zu reinigen und schiffbar zu machen, um nicht über Sulina aus- und einfahren zu müssen.

Zwischen Jassy und Constantinopel besteht seit einiger Zeit lebhafter Courier-Wechsel. Man giebt die Ursache zu diesem die bevorstehende Erscheinung Seiner Majestät Kaiser Alexander an der moldauer Gränze, Klagen der Russen gegen den Fürsten wegen versagter Rechtspflege an russische Unterthanen, Plünderung ihrer Wälder, unter dem Vorwande es geschehe für die Flotte der Pforte, indem es aber bloss aus Spekulation geschehen ist, zu viel genommene Landessteuer und Beschleunigung der Früchten- Absendung für die Hauptstadt. Nebstbey scheint dieser Courier-Wechsel wohl auch auf die Ernennung des neuen Fürsten nach den zu verstreichenden sieben Jahren der Regierung Bezug zu haben, weil der hiesige H. Fürst, gleich jenem der Wallachey, der auf die Ernennung seines Schwiegersohns, Michael Suzzo, sich bemühet, auf die Ernennung seines Bruders Janco Callimachi antragen soll.

Der französische Vice-Consul, H. Anton Fornetti, nunmehriger Vice-Consul an den Dardanellen, reiset dieser Tage nach seinem neuen Posten ab, lässt für itzt Niemanden auf seinem Platz zurück; ein gleiches that auch vor einiger Zeit der englische Vice-Consul, und scheint dass diese zwey Posten als hier ganz überflüssig von selbst eingehen werden. Wohl spricht man von der Ankunft eines preussischen Consuls, was sich aber noch nicht bestättiget.

Dieser Tage starb hier im 76-ten Jahre seines Lebens der, seines Vermögens, der begleiteten *(sic!)* grossen Staatswürden und seiner Humanität wegen, allgemein verehrte Grosslogofet Kostaki Ghyka; seine Anhänglichkeit an unsern Allerhöchsten Hof sprach sich bey jeder Gelegenheit deutlich aus. Noch nie ward ein Bojar so allgemein betrauert.

CCXXVI.

Raab către Metternich; Iaşĭ, 23 Mart 1818.

Freyherrn Kreuchely von Schwerdtberg habe ich von dem Hohen Befehl E. Durchlaucht vom 4-ten März dahin verständigt dass sein unterm 15-ten Hornung eingereichtes Gesuch auf keinen Fall geeignet war Seiner Majestät dem Kaiser vorgelegt zu werden, weil Seine Majestät die Tragung des fürstlichen Hohenlohe-Bartensteinischen Phönix-Ordens ausdrücklich untersagt hätten und weil dieser Orden in den österreichischen Staaten niemals anerkannt worden sey.

Dass die Ablegung dieses Ordens ihm in diesem Lande, wo auf das Äussere soviel gesehen wird, seiner Ehre und seinem Interesse grossen Nachtheil bringe, ist unbezweifelt, denn er kommt dadurch bey dem regierenden Fürsten und dessen Sohn, den er zu Zufriedenheit erziehet, sowie unter dem Publikum, in ein falsches Licht. Dadurch in merksame Bestürtzung versetzt, sah er sich veranlasst, mir die in der Nebenlage unterthänigst angebogene Äusserung zu geben, welche ich in Ehrfuhrt unterlege [liegt nicht bei].

CCXXVII.

Raab către Metternich; Iaşĭ, 14 April 1818.

Die beyden Fürsten der Moldau und Wallachey haben eine gemeinschaftliche Abschickung zweyer Deputirten an Seine Majestät den Kaiser Alexander nach Kischinew in Bessarabien auf Befehl der Hohen Pforte veranstaltet; zu dem Ende ist auch schon aus Bucurest Herr Postelnik Alexander Maurocordato hier eingetroffen, und wird dieser Tagen mit dem Herrn Pos-

telnik Constantin Pantazoglu von Seite des hiesigen Herrn Fürsten in die Quarantaine von Sculeny, wo man ihnen alle Erleichterung in der Reinigung ihrer Fahrnisse gestattet hat, nach ihrer Bestimmung abgehen, und man vermuthet dass auch die benachbarten Paschen, welche ebenfalls beauftragt sind Seine Majestät den Kaiser Alexander zu bewillkommen, den nähmlichen Weg nach Kischinew einschlagen und der Moldau sehr zur Last fallen werden.

CCXXVIII.

Raab către Metternich; Iaşi, 13 Iulie 1818.

Den von der untern Donau eingetroffenen Nachrichten zufolge, gehen die Arbeiten an den Festungswerken, zwar mit Thätigkeit vor sich, da die Türcken aber die Handlanger nach den gemachten Verheissungen nicht mit Geld, wohl aber mit Schlägen zahlen, so haben sich die Meisten geflüchtet, und stehen die Sachen in schlechtem Stande. In dem neuen Magazin zu Silistria ist die ganze beträchtliche Menge Getreid, der Feuchte wegen, verdorben, und der Pascha machte dem Fürsten der Wallachey den Vorschlag das Verdorbene gegen Gutes auszutauschen, worüber man nun in Verhandlung steht. In dem Magazin zu Isakdscha ist noch nichts von Getreid eingeführt worden, auch sollen die Bollwerke schlecht zu Stande gebracht worden seyn. In Braila macht man grosse unterirdische Proviantgruben, nach moldauischer Art, wo die Früchte sich besser erhalten. Der hiesige Fürst hat 1.300 grosse Stämme dahin zur Erbauung des Pallastes für den neuen Pascha absenden müssen, welchen man aus Travnic täglich erwartet. Schiffe aus Constantinopel mit Kriegsmunition kommen häufig daselbst an, und werden diese in die übrigen Festungen vertheilt.

In Sulina wird an der Räumung der Donau stark fortgearbeitet, Cara-Osman-Oglu ist immer zwischen Sulina und Braila in Bewegung.

In Ismail befinden sich dermalen nur vier russische Regimenter, man erwartet aber dessen mehrere, und diese sprechen noch immer von einem Übergang über den Pruth, um sich in der Moldau sesshaft zu machen. In Tomarova sind keine Truppen,

die Posten sind durch einige Cosaken besetzt: das Commerz ist daselbst unbedeutend, weil die Früchten-Ausfuhr für das Ponente heuer nicht gehen will.

In der Moldau geniesst man den besten Gesundheitsstand unter den Menschen und dem Vieh; auch ist keine Spur einer pestilenzialen Krankheit vorhanden, obschon die Witterung äusserst sonderbar ist, viele Regen, starke Gewitter mit Schlossen sich tagtäglich einfinden, welche den Früchten aber bis itzt noch keinen Schaden verursachten.

CCXXIX.

Raab către Cancelaria de Curte și Stat; Iași, 3 August 1818.

Mittelst der hier in Abschrift beyfolgenden Depesche, kündigt mir der k. k. Herr Internuntius Freiherr von Stürmer Ex. den neuen, am 1-ten März 1818 mit der Pforte verabredten und zu Stande gebrachten, Zolltarif an, welcher allen in den ottomanischen Staaten befindlichen k. k. Unterthanen und Handelsleuten künftig zur unabweichlichen Richtschnur dienen muss.

Dieser Depesche zufolge, habe ich nicht entstanden die k. k. Unterthanen von dem Geschehenen in Kenntniss zu setzen und sie zur Folgeleistung angewiesen. Da selbe jedoch über den Umstand, dass dieser Tarif für sie drückend wäre, dass in demselben der mährisch- schlesischen- böhmischen- österreichischen Tücher, dann der wiener Manufacturen, so wie der moldauischen Lammfälle, Hasenbälge und anderer Artikel keine Erwähnung geschieht und endlich dass dieser Tarif, der ihnen erst unterm 23-ten July 1818 bekannt gemacht worden ist, die rückwirkende Kraft vom Tage seiner Zustandebringung am 1-ten März d. J. haben soll, ihre Unzufriedenheit an den Tag gelegt und beygefügt haben, sich darüber Höchsten Orts zu beschweren und um Abhülfe zu bitten,—so glaubte ich es meiner Pflicht gemäss Eine... Staatskanzley von diesem Umstande in Kenntniss setzen und um die Hohe Meynung gehorsamst bitten zu sollen, ob ich die k. k. Unterthanen zur unbedingten Befolgung dieses Tarifs auch mit Zwangsmitteln anzuhalten wagen darf, ohne mich einer Verantwortung auszusetzen.

CCXXX.

Raab către Metternich; Iaşi, 10 August 1818.

Der neue Pascha in Braila, ein Bosnier, ist bereits dort angekommen, und die Arbeiten der Festungen an der Unteren Donau gehen ununterbrochen fort.

Die Theilung der Czatal-Insel auf der Donau zwischen den Russen und Türken soll nach dem Bairam vor sich gehen. In Ismail erwartet man hiezu täglich die Befehle; dadurch werden die Inwohner Ismails und Kilias, sowohl in Hinsicht des Holzes, der Hutweide, der Weingärten, des Fischfangs und mehrerer dergleichen Vortheilen Vieles gewinnen.

Die türkischen Ingenieurs sollen die Errichtung einiger Bollwerke und die Räumung des Ausflusses der Donau bey Sulina, sammt Erbauung einer Wachtlanterne, auf 6 Millionen Beuteln in Ausweis gebracht haben. Man glaubt Cara-Osman-Oglu, um sich aus der Schlinge zu ziehen, habe den Anschlag so hoch steigen, 4.000 Arbeiter und 45/m Palissaden verlangen lassen; die Pforte hat schleunigst einen Engländer, Namens Andreu Pace aus Gibraltar, welcher den Hafen von Prevesa und jenen von Attalia in Asien schon hergestellt hatte, nach Sulina mit dem Auftrag beordert, die Sache zu untersuchen und einen Überschlag zu geben. Diesen gab er für eine Million Beutel, 16/m Palissaden und 500 Handlanger in dritthalb Jahren zu vollenden, schickte ihn auch schon nach Constantinopel und erwartet die Entscheidung.

Man sagt die Russen verlangen in Sulina eine Brandwacht, was die Türken nicht zugeben wollen. Indessen fangen die türkischen Truppen schon an in die Festungen von Isakdscha und Tuldscha vertheilt zu werden.

In der vorigen Woche passirten 250 Mann durch Gallatz. Bey solchen Truppen-Marschen verlautbaren sich immer Gerüchte; so sagt man unter andern, dass 24 Sandjaks für die Festungen der Untern Donau bestimmt und in Anzug seyen; was nicht geschehen würde, wenn die Pforte nicht etwas unruhig wäre.

CCXXXI.

Raab către Cancelaria de Curte şi Stat; Iaşi, 28 August 1818.

In der Nebenlage habe ich die Ehre für die k. k. Hofbibliothek das in der Moldau noch nie in Druck erschienene neue Gesetzbuch, einstweilen in griechischer Sprache, unterthänig gehorsamst einzuschicken, und behalte mir vor, den moldauischen Text, wenn solcher von der Presse kommen wird, nachzutragen.

Die Zustandebringung dieses Gesetzbuches, wozu das österreichische zur Vorschrift diente, macht dem regierenden Herrn Fürsten Ehre: die Gesetze sind den unsrigen gleich; nur wurden jene Vorschriften beybehalten, welche vermöge Handelsgebräuchen hier üblich sind.

CCXXXII.

Raab către Cancelaria de Curte şi Stat; Iaşi, 25 Septembre 1818.

Ich werde nicht ermangeln den moldauischen Bojaren H. Constantin Palladi von dem Inhalte des Hohen Auftrags Einer... Staatskanzley vom 12-ten September dahin zu verständigen, dass wegen seiner Beschwerde gegen die Bewohner von Beretzk der erforderliche Auftrag an das Siebenbürger-General-Commando bereits ergangen seye. Diess wird ihm für den Augenblick um so mehr beruhigen, als ihn dieser Tagen von seinen Bestellten in jener Gegend die Anzeige gemacht wurde, dass einige obrigkeitliche aus Siebenbürgen dahin gekommene Personen auf dem Gutsantheile welches in der Moldau liegt, ein neues Dorf anzulegen im Sinne haben, ja den Umkreis dazu ausgestellt haben sollen.

Der regierende Fürst theilte mir selbst diese Nachricht mit, und setzte bey, sein Schwiegersohn wäre nicht nur um sein Eigenthum in Siebenbürgen gekommen, sondern habe zu befürchten dass durch die willkührliche Gränzverrückung ihm auch das diesseitige Gut abgenommen werden würde.

CCXXXIII.

Raab către Cancelaria de Curte şi Stat; Iaşĭ, 9 Novembre 1818.

Aus dem in Abschrift nebenfolgenden Schreiben des englischen königl. H. Bothschafters in Constantinopel, Robert Liston, beliebe Eine... Staatskanzley gütig zu entnehmen, dass obgedachter H. Botschafter mir die Führung *ad interim* des englischen Consulats in der Moldau übertrage. Da ich durch meinen Collegen in Bukarest verständiget worden, dass er mit Bewilligung der Hohen vorgesetzten Stelle dieses Amt ebenfalls übernommen habe, so kann ich einstweilen nur *sub spe rati* der Consulats-Geschäfte mich annehmen und bitte unterthänig gehorsamst mir die gnädigen und hohen Bewilligungsbefehle zukommen machen zu lassen, um dem H. Bothschafter meine Erklärung hierüber geben zu können.

CCXXXIV.

Raab către Cancelaria de Curte şi Stat; Iaşĭ, 14 Decembre 1818.

Mittelst des Hohen Befehlschreiben vom 25-ten November 1818, welches ich am 7-ten laufenden December-Monats zu erhalten die Ehre gehabt habe, ist mir, unter Mittheilung der hier unterthänigst rückfolgenden Zuschrift des moldauischen H. Fürsten Callimachi, der Hohe Auftrag gegeben worden, zu erörtern, in wie weit die von den gemischten moldauischen Güterbesitzer über die in der Buccovina vorgenommene neue Steuerregulirung erhobene Beschwerde und Einsprüche auf irgend einen Staatsvertrag sich gründe und den Erfolg einzuberichten.

Nach genauer Durchsuchung der Agentie-Acten, und unter der Hand auch des hiesigen Regierungsarchive, fand ich eben auch kein derley Document, das ihre Einsprüche rechtlich begründet konnte, ausser eine mir mittelst des Hohen Befehlschreibens vom 19-ten Juny 1813 gnädigst übermachten Abschrift der vom Tahir-Agha unterm 30-ten Juny 1776 eingegebenen sieben Anfragen und deren Beantwortung eben in so vielen Punkten, allein die Beantwortung der fünften Frage, auf die sich zu be-

ziehen scheinet und solche irrig für einen Conventions-Artikel halten, enthält nichts für sie, da es sich bey Steuerregulirung nicht um die Abnahme ihrer Erbgüter, sondern bloss um deren Besteuerung handelt, die dem Souveraine doch in jedem Lande zusteht; und so können diese Gutsbesitzer unter solchen Motiven die beabsichtete Steuerbefreyung ihrer bukoviner Güter, weder mit Recht fordern, noch erlangen; auch sollen sie, wie ich es von ihnen zur Zeit der Einsendung jener Klage vernahm, dabey mehr die Allerhöchste Gnade Seiner Majestät als diesen vermeintlichen Conventions-Article vor Augen gehabt haben.

CCXXXV.

Raab către Cancelaria de Curte și Stat; Iași, 5 Februar 1819.

Höchstbedenklich scheint die Lage in der Moldau, des Geldmangels, Handel und der empfindlichen Theurung wegen, zu seyn. Der Ducate steigt schon zu 14 $1/2$ Piaster, ist in der Wallachey auf 15 Piaster, und wird auch hier nächstens diesen Grad, wo nicht höher, erreichen. Die moldauische Regierung hat den Ducaten auf Pforte-Befehl auf 12 Piaster heruntergesetzt, daran kehrt sich Niemand, und er wird schon im Handel um 14$1/2$ Piaster, auch darüber, hindangegeben. Man sieht hier nur türkisches Geld, Mahmoudies zu 25 Piaster, welche den innern Werth nur von 6 Roubien oder 16 $1/2$ Piaster haben, und für den Handel sehr nachtheilig sind.

Diese missliche Lage ist auch für mich und das Agentie-Personale von nachtheiligen Einflusse.

CCXXXVI.

Raab către Metternich; Iași, 8 Februar 1819.

Um bey der Wahl des Fürsten in diesen Provinzen den immerwährenden Ränken der Fanarioten Griechen Schranken zu setzen, hat die Pforte ein neues System eingeführt, welches, laut eines eben heute hier publicirten Fermans, die Bestimmung enthält, dass die Pforte für die beyden Fürstenthümer nur die Fürsten Alexander Callimachi, Alexander Suzzo und Constantin Moruzi mit ihren erblichen männlichen Abstammungen als Für-

sten-Familien bestimme, dass diese nach der festgesetzten Frist von sieben Jahren wechselweise in der Moldau und Walachey regieren, die Regierung immer in diesen vier Familien zu verbleiben habe und die Söhne, welche am Tauglichsten befunden werden, nach dem Ableben der Väter ihren Platz einnehmen können.

Die Söhne dieser Fürsten werden einstweilen nach der Reihe Pforten- und Arsenal-Dollmetschers-Stellen bekleiden und sich zum Dienst tauglich machen.

Da, vermög dieser neuen Ordnung der Dinge, der Fürst Hanzerlüj und der ehemalige Pforten-Dollmetsch Argiropulo zur Regierung nicht mehr gelangen können, so erhalten sie und ihre Familien lebenslänglich: ersterer 40 und zweyter 60 Tausend Piaster, welche ihnen von den zeitlichen Fürsten jährlich ausgezahlt werden.

Alle fanariotischen Griechen werden in vier Theile getheilt, unter diese vier Fürsten vertheilt und machen eigentlich die griechische Noblesse aus, über welche jeder Fürst für die Seinigen zu wachen, gut zu stehen hat, und es steht ihm frey unter ihnen nach Belieben Ausmusterungen anzustellen, doch keine neue Adeliche an ihren Platz zu ernennen, weil jeder Fürst seine ihm zugethane Noblesse schriftlich der Pforte einzureichen hat.

Die Kundbarmachung dieses Fermans hat den hiesigen Fürsten unendlich geschmeichelt, besonders weil er der erste unter den vier Fürsten ist und seine Aussichten sehr glänzend sind.

In sich selbst betrachtet, ist dieses neue System für die Fürsten und die Provinzen vortheilhaft, denn eines Theils fallen die Intriguen der Griechen von sich selbst weg, die Fürsten sind nicht genöthiget ihr Fürstenthum theuer in Constantinopel gleichsam zu erkaufen, sich in Schulden zu versetzen und das Land auszuziehen und anderntheils gewinnt das Land darin, dass die Fürsten nun Gutes stiften, Verbesserungen einführen können und deren Früchte selbst zu geniessen oder ihren Kindern solche zu überlassen.

Nach dieser neu eingeführten Ordnung, löst den hiesigen Fürsten, nach Verlauf seiner sieben Jahre, der dermahlige Pfortendollmetsch, Michael Suzzo, ab[1].

[1] Cf. *Acte și Fragmente,* II, pp. 545-9.

CCXXXVII.

Raab către Cancelaria de Curte şi Stat; Iaşi, 15 Mart 1819.

Den Empfang des Hohen Befehlschreibens vom 19-ten Hornung, empfangen den 3-ten März 1819, unterthänigst bestättigend, habe ich die Ehre E. Hochl. k. k. g. H. und St.-Kanzley gehorsamst einzuberichten, dass es mir nach vieler angewandter Mühe gelungen sey, den im July 1817 eingeführten Einfuhrsverboth der griechisch nicht-unirten, in der moldauischen und griechischen Sprache aufgelegten, Kirchenbücher, jedoch mit Ausnahme des Psalters (Davids Psalmen), an denen die Metropolie- und Kloster Nyamzer-Bruchdruckerey 2.000 Stück vorräthig besitzt, und unter der Bedingung dass, sowohl sonstige Kirchenbücher, als: Czaslow, Ewangelien, Messbücher, Rituale, Ochtoich, Episteln, Legenden der Heiligen, Bibeln, Triodeon, Minei und s. w., als auch Bücher wissenschaftlichen Inhaltes, der Censur des hiesigen H. Metropoliten unterzogen bleiben sollen, aufzuheben und, da diese Censur auch bloss nur dem Namen nach besteht und bestehen wird, der Metropolite hingegen einen hohen Werth darauf legt und davon auf keinen Fall abgebracht werden konnte,— so liess ich mir ihre Existenz stillschweigend gefallen und verständige hievon unter Einem auch das königl. siebenbürgische Landesgubernium, da die Pester Universität-Buchdruckerey bereits unmittelbar in die Kenntniss gesetzt worden ist.

CCXXXVIII.

Raab către Cancelaria de Curte şi Stat; Iaşi, 15 Mart 1819.

In der Beylage bittet der moldauische Postelnik Herr Alexander Beldiman, womit der Bevollmächtigte der kgl. Pester Universitäts-Buchdruckerey, H. Zacharias Karkaleki, verhalten werde den Druck der im Grunde des beyfolgenden Contracts übernommenen Bücher zu beenden und solche ihm, bedungener Massen, gegen dem zuzustellen, dass er den ihm noch kommenden Betrag allhier bey der Agentie erhalten werde; und, da das Verlangen dieses wahrhaft ehrlichen und biederen Supplicanten

bey so beschlossener Lage der Dinge alle Rücksicht verdient, so nehme ich mir die unterthänigste Freiheit solches Einer... Kanzley mit der Bitte zu unterlegen, besagten Zacharias Karkalechi zur Erfüllung dieser kontractmassig übernommenen Verpflichtung durch die betreffende Stelle anhalten geruhen zu wollen und den Erfolg mir seiner Zeit gnädigst bekannt zu machen, damit ich in den Stand kommen möchte den Supplicanten darnach verständigen zu können.

CCXXXIX.

Raab către Cancelaria de Curte şi Stat; Iaşĭ, 2 April 1819.

Noch unter Peter dem Grossen entstand in Russland unter dem gemeinen Volke eine, nur durch den elendesten Fanatismus zu rechtfertigen Sekte, deren Grundsätze und Lehrbegriffe, in so weit man sie hier bis itzt erörtern konnte, darin bestehen dass der Bekenner kastrirt oder durch Unterbinden der Hoden, die Weiber aber durch Herausnahme irgend einer (denen Medicinern noch nicht hinlänglich bekannt sey sollender) Ader aus der linken Seite der Brust, um das Vermögen Kinder zu zeugen gebracht werden; übrigens aber müssen sich diese Anhänger alles Fleischessens und aller Getränke, sowie des Tobak-Schnüpfens und Rauchens, dann des Fluchens bis zum Tode enthalten.

Ohngeachtet dessen, dass die russische Regierung darüber wacht und jeden, der sich zu dieser schändlichen, den. Zweck des Schöpfers aufhebende Sekte bekennt, zum Tode strafen lässt, auch selbe nicht selten in ungeheurer Zahl nach allen Richtungen des Landes verweiset, erhält sie sich dennoch. Im letzten russisch-türkischen Kriege kamen aus Russland eine Menge dieser Verirrten nach der Moldau. Vor ungefähr drei Jahren, als sie in Folge des Friedens wieder in ihr Vaterland zurückkehren wollten, wurden sie in der skulener Quarantaine am Pruth fur Anhänger dieser Sekte erkannt und auf Befehl des russischen Hofes wieder nach der Moldau zurückgewiesen, wo sie, bey 300 an der Zahl, theils hier, theils in den Städten des Landes unter dem Schutz des russischen Consulats mit Obst, Lei-

nöhl und Flachs- Handel trieben und sich ziemlich redlich und ruhig benahmen. Allein, nicht zufrieden hier ein neues Vaterland und Asyl gefunden zu haben, fingen sie an im Geiste ihrer Sekte Proselyten zu machen, und es gelang ihnen, hier einige Moldauer für diese schändliche Sekte zu gewinnen.

Im Laufe dieser Woche wurde diess durch einen Novizzen verrathen: ein Proselite, der sich, um bey der Untersuchung Nichts entdecken zu müssen, die Zunge selbst abschnitt; die Regierung liess diese Sektirer, nachdem der russisch kayserliche Herr Consul sie, ihrer Schändlichkeit wegen, abandonirte, aufsuchen und zum lebenslänglichen Gefängniss verurtheilen.

Da es jedoch möglich ist, dass mehreren dieser noch nicht eingezogenen Unholden es gelingen könnte, nach den k. k. Staaten zu entfliehen und sodann auch dort ihre Irrlehre zu verbreiten, welches um desto leichter geschehen kann, als sie bey der Bekehrung kein Geld schonen, so habe ich es für nothwendig erachtet, hievon die angränzenden Stellen in Kenntniss zu setzen; und ermangle nicht solches Einer Hochlöbl. k. k. Geheimen Hof- und Staatskanzley einzuberichten.

CCXL.

Raab către Cancelaria de Curte și Stat; *Iași, 28 Maiŭ 1819.*

Da der königlich preussische Hof für die Fürstenthümer der Moldau und Wallachei einen General-Consul in der Person des H. Johann de Marco, ursprünglich k. k. Unterthan aus Siebenbürgen, ernennt, in Bukarest seine Anerkennung bey dem dortigen Fürsten bereits vor sich gegangen und zu eben diesem Ende nach Jassy sich verfüget hatte, so geschah heute seine förmliche Anerkennung bey dem H. Fürsten Callimachi, mit dem stets beobachteten Ceremoniel, begab sich dann zu den auswärtigen H. Consuls, welche ihm die Gegenbesuche auch erwiederten.

Die königlich preussischen Unterthanen in der Moldau wären seit so vielen Jahren immer unter dem Schutz der k. k. Agentie: es wird von dem preuss. H. General-Consul nun abhangen sich seiner Nation, deren Viele im Lande sind, für die Zukunft anzunehmen.

CCXLI.

Raab către Cancelaria de Curte și Stat; Iași, 4 Iunie 1819.

Verflossenen Montag, als den 31-ten May, ward der Horizont über der Stadt Jassy plötzlich mit einem finsteren, gewitterschwangeren Gewölbe umhüllt, welches denen Einwohnern Bangigkeit werursachte. Es brach auch wirklich bald darauf, unter heftigen Südwestwinden, ein Gewitter los, dessen sich die ältesten Bewohner dieser Hauptstadt nicht leicht erinnern. Fortwährendes Blitzen, unaufhörliche Donnerschläge, wovon einer in das Haus eines fürstlichen Wasserträgers in der hiesigen Vorstadt Tatarasch fiel, den Hauseigenthümer tödtete und das Haus mit vieler Schnelle und wilder Flammenwuth verzehrte. Ein Hagelwetter, dessen Schlossen in der Grösse eines Taubeneis, selbst noch grösser, im Gewicht von 12, 15 bis 17 Drames (4 Drames, 1 wiener Loth) herabfielen, erweckten Schrecken und Furcht in den Gemüthern der Städter. Nicht zu erwähnen des unzählig vielen an den Gebäuden, besonders denen Fenstern, verursachten Schadens, ist besonders jener, welchen die nahe gelegenen Weingebirge, Äcker und Baumgärten erlitten haben dürften, zu befürchten.

Die, einem Wolkenbruch ähnlichen, mit Sturm und Wind begleiteten Regengüssen dauerten den ganzen Nachmittag desselben Tages bis tief in die Nacht mit fast gleicher Heftigkeit, des anderen Tages auch, nur etwas schwächer fort. Die meisten Hauseigenthümer wurden bey eintrettenden Gewitterstillstand in ihren Gärtnereyen die durch Gewalt der Wasserstürme verursachten Erdrisse und Erdwegschwemmungen gewahr, mehrere kleine zur Verbindung der Vorstädtler mit denen Städtern dienende Stege wurden durch die Gewalt des anschwellenden Wassers fortgerissen; indessen ist, mit Ausnahme obigen Wasserträgers, Niemand anderer bey diesem Gewitter verunglückt, und alle Bewohner, welche insgesammt von Gewittern eine auffallende Furcht haben, danken Gott so leichten Schadens durchgekommen zu seyn. Vom Sireth-Fluss, herwärts Jassy, bis Tirgul-Formos, sind die Fluren und Saaten beynahe alle dnrch dieses Hagelgewitter zu Grunde gerichtet: der Landmann jener Ge-

gend verliert seine Herbstsaat. Tröstlich ist indessen die aus denen Distrikten eingeloffene Nachricht, dass dieses Gewitter nicht allgemein, bloss streifweise gewüthet habe.

CCXLII.

Raab către Cancelaria de Curte și Stat; Iași, 11 Iunie 1819.

Am 5-ten dieses verspürte man, um 11 Uhr, 57 Minuten, Vormittags, einen dumpfen, ziemlich starcken Erdstoss, welcher südöstlich gegen Jassy seine Richtung genommen und, mit Ausnahme einer kaum zwey Sekunden dauern mögenden starken Erschütterung, keine schlimmen Folgen hatte. Eine ziemlich unleidliche Schwüle ging diesem Ereigniss vor, und dauert auch noch, vermischt mit Regengüssen und Gewittern fort.

CCXLIII.

Raab către Cancelaria de Curte și Stat; Iași, 25 Iunie 1819.

Da durch die allzustrengen Quarantaine-Massregeln, welche den Nahrungszweig der niedrigsten Klassen ganz aufhoben, indem man wegen Pestfällen oder Pestverdacht ganze Vorstädte sperrte, wo sie weder Nahrungs-Mittel, noch Wasser erhalten konnten, die Gemüther aller Inwohner Jassy's, mit Inbegriff der hier wohnenden Ausländer aller Nationen, durch immerwährende Bedrückungen der Armen und Nothleidenden auf das Höchste gereizt waren, so brach, bey Gelegenheit einer von dem regierenden H. Fürsten zusammengesetzten Sanitäts-Commission und wegen Plündereyen des Aga und Hetmann's, welche bey solchen Gelegenheiten sich Alles erlauben, am 20-ten d., zwischen 10 und 12 Uhr Vormittags, ein Aufstand aus, der sehr üble Folgen noch haben kann.

Die Commission meinte es gut, befahl strenge Achtsamkeit und Menschlichkeit. Der zur Pestuntersuchnung aufgestellte Sadtarzt Perez, sammt einem Griechen, Namens Franguli, erklärte nach Befund mit denen Untersuchungscommissairen jeden sich ergebenden Fall für Pest. Allgemeiner Schrecken verbreitete sich. Gässen, Vorstädte waren gesperrt, Kordone von

aufgestellten Wachen wiesen die Vorstädter zurück; Wohlhabende, so zahlen konnten, passirten die Kordone, die Häuser der Kranken waren, um dem Verbrennen zu entkommen, um Geld heimlich abgekauft, die Aufgestellten trieben mit den Armseligen ein Gewerb und die arme Klasse war der Noth ganz preissgegeben. Durch die üble Administrierung des Aga und Hettmann, der sämmtlichen Sanitäts-Commissions-Beamten, welche nur das Geld und Ausplündern vor Augen hatten, stieg die Unordnung so sehr, dass man einen Aufstand vorhersah, der sich bereits im Kleinen, ein Paar Tage früher, mit Zurückdrängung einiger Kordone, zeigte. Die Vorsichtsmassregeln waren zu hoch gespannt, waren zu drückend, da wo in manchen Fällen nur Verdacht war und diese nicht immer als Pestfälle sich bestättiget hatten.

Die Sanitäts-Commission ersuchte die fremden Herrn Consuln die fremden Unterthanen schriftlich anzuweisen, sich den Landesverfügungen zu unterwerfen, wenn in ihren Häusern Pest sich zeigen sollte. Ich erliess daher an die Commission den in Abschrift angebogenen Befehl für die k. k. österreichischen Unterthanen.

Diese, von dem Aga übel benachrichtiget, so zu sagen misshandelt, weil er, Kraft den vor der Agentie in Händen habenden blossen Vorsichtsmassregeln, die k. k. Unterthanen zu sich mit Gewalt kommen liess, an dieselben Befehle, die er nie geben konnte, ertheilte, ja selbst ihnen erklärte, die Agentie habe sie der Local-Regierung übergeben, kamen den 20-ten Juny, um $10^1/_2$ Uhr Vormittags, bei 200 an der Zahl, mit russischen und preussischen Unterthanen vermischt, vor das k. k. Agentie- Gebäude, beklagten sich über das was sie von dem Aga vernommen hatten und überreichten schriftlich einen Plan um eine für alle Deutsche zu errichtende Quarantaine von der Regierung annehmen zu machen.

Ich begab mich selbst an das Thor meines Hauses und, da durch diesen Auflauf die Moldauer, welche schon in der Früh die Pest-Cordone aller Orten durchbrochen hatten, sich dieser Masse beygesellten, so war das hier versammelte Volk sehr hoch gestiegen. Ich erklärte ihnen, dass jede solche Zusammenrottung ein Fehler gegen die Polizey, gegen den Vorgesetzten, den jeder respektiren muss, seye, dass jeder an seinen respectiven Consul sich wenden solle, las ihnen obberührten Befehl vor und überwies

sie, dass sie durch diesen der Regierung nichtabgetretten worden seyen. Ich suchte sie alle mit Gutem abzuweisen, mit Zurücklassung zweyer ihrer Deputirten sie nach Hause zu schicken, um nach Prüfung ihres vorgelegten Quarantaine-Planes solchen von der Regierung annehmen zu machen. Dieser Schwarm war jedoch hart abzuweisen und, da in eben diesem Augenblick der Aga vorbeyritt, von ihnen angehalten wurde und es zu Wortwechseln kam, befürchtete ich alle Augenblicke ein Ärgeres, bis durch Bitten und durch Drohungen endlich die Menge sich am Ende der Gasse zerstreut hatte.

Unter dieser Zeit verfügten sich die Moldauer in grosser Anzahl, unbewaffnet, zu dem Metropoliten, baten ihn, mit ihnen zu dem Fürsten zu gehen und für sie wegen den äussersten Bedrückungen, die sie nicht mehr aushalten konnten, fürzusprechen. So kamen sie vor den Fürstenhof, schrien um Abhülfe, der Lärme war so gross, dass der Fürst selbst mit allen bey sich versammelt gewesenen Bojaren an das Thor kam, um ihre Klagen anzuhören. Da diese Menge aber bey dem Thor, durch die Drohungen der bewaffneten Arnauten und Bojaren erbittert, ungestüm wurde, trat der Fürst zurück; man verrammelte die Thore, die Arnauten schossen von der Mauer auf das Volk herab, von welchen bis 48, theils getödtet, theils verwundet wurden.

Die Unordnung stieg auf das Höchste; man bemächtigte sich der Adschie, der Hetmanie, der Metropolie; man zog die Sturmglocke, und keine Authorität konnte dieser sich widersetzen, weil die Arnauten, die einzige Wache hier im Lande, im Fürstenhofe sich befanden. Man beschimpfte den Fürsten, alle Bojaren: Alles war in Furcht und Schrecken. Der Hettman, der Aga wurden abgesetzt, Andere an ihre Plätze ernannt; dieses aber beruhigte die Gekränkten nicht; sie verlangten Blut für Blut, da sie nicht zu dem Fürsten um ihn zu bekriegen, sondern um Abhülfe zu bitten unbewaffnet gekommen waren.

Der Fürst, in der Meynung es seyen auch unruhige Russen und Ausländer bey diesem Auflauf, weil sie sich in Massa bey dieser Agentie und dem russischen Consulate zeigten, auch dem Auflaufe der Moldauer bis vor die Thore des Fürstenhofs als Zuschauer folgen, ersuchten mich durch das sub No. 1 gehorsamst angeschlossene Ersuchschreiben, die k. k. Unteroffiziere zur Zurückweisung der sich allenfalls dort befindenden Österreicher ab-

zuschicken, und stellte an den russ. H. Consul eine gleiche Bitte. Diesem Ansuchen wurde gleich willfahren; es waren indessen ihrer nur wenige Zuschauer, welche sich nach und nach zurückgezogen hatten. Die in weiterer Nebenlage sub No. 2 und 3 gehorsamst folgenden Ersuchschreiben beweisen wie die Sachen beschaffen waren und dass Abhilfe nöthig war. Ich begab mich dann, mit H. Baron von Hiller, dem preuss. H. Vice-Consul Baron von Kreuchely, sammt den k. k. Unteroffizieren, vor das Thor des Fürsten, fand daselbst den Metropoliten weinend und die Landesbojaren erster Klasse in den Nebenhäusern in Bestürzung. Ich both Alles auf, was ich sagen und thun konnte, was mein wenig Moldauisch erlaubte; die Meinigen thaten ein Gleiches, und nur mit Mühe konnte ich gegen so eine Menge Meister werden: gelang mir aber doch sie augenblicklich zu zerstreuen. Ich liess den der moldauischen Sprache mächtigen, hier sehr bekannten Agentie-Cancelliere Cantemir dahin kommen, trug ihm auf, das Volk zu beruhigen. Er erschien, vernahm den Wunsch des Volkes, setzte ihn zu Papier, ging damit mit dem Volk zu dem Metropoliten, den ich kurz vorher in seine Residenz selbst escortirt hatte, und bewirkte dass die Punkte vor dem Metropoliten und Bojaren erster Klasse, welche in einem Bojarenhaus versammelt waren, angenommen und unterschrieben wurden. Sie bestanden darin:

a) Amnestie des Vorgefallenen;

b) Versorgung der Wittwen und Waisen der von den Arnauten Erschossenen;

c) Bestrafung jener welche auf das unbewaffnete Volk geschossen und den Befehl hiezu ertheilten;

d) Aufhebung der allzustrengen Quarantaine-Anstalten, gewissenhaften Untersuchung der Pestverdächtigen, und dies durch erfahrenere Ärzte als Dr. Perez und Franguli sind. Schonung des Vermögens der durch die Pest Verunglückten. Verzögerung und Versorgung der in die Pestlazarethe Versetzten. Ersatz der verlorenen Effecten und Häuser.

Hiemit stellte sich das Volk einigermassen zufrieden; nur verlangte es mit Ungestüm, dass die Arnauten seiner Rache sogleich übergeben werden sollten. Es kostete viele Mühe um ihnen diess ungerechte Verlangen auszureden, und nur als der Cancelliere, um sie zu beruhigen, versicherte dass die Bestrafung den

folgenden Tag um 12 Uhr statt haben würde und sie in ihren Häusern nichts zu befürchten hätten, gaben sie sich zufrieden und gingen gegen 9 Uhr abends, ohne Ausschweifungen zu begehen, auseinander. Doch die gegenseitige Furcht, der Arnauten vor dem Volk und das Volk für diese, machte dass man für jenes was den zweyten Tag nachkommen sollte, besonders hinsichtlich der Servianer, deren es eine sehr grosse Anzahl bewaffnet in den Vorstädten giebt, sehr besorgt war. Die ganze Nacht war man auf der Hut. Der Aga und Hettman machten die Patrouillen, und ich gab ihnen zwey Unteroffiziere bey, um die allenfalls antrefenden österreichischen Unterthanen von Widerwärtigkeiten zu schutzen, Alles war indessen ruhig.

Den 21-ten, früh, erhielt ich die in der Nebenlage No. 4 beygegebene Einladung des Fürsten; ich begab mich zu ihm: derselbe ersuchte mich zum Metropoliten zu gehen, wo auch der russische H. Consul sich befinde, um gemeinschaftlich zu trachten der Sache ein Ende zu machen. Er bat mich die österreichische Unterthanen von jeder Einmengung abzuhalten, was ich ihn auch versicherte. Ich erklärte dem Fürsten übrigens in solche Landesangelegenheiten mich nicht einmengen zu können, hätte bis itzt zwar bewirkt dass österreichische Unterthanen nicht darunter wären und dieses gehoben, das Übrige in die Ordnung zu bringen nicht meine Sache wäre, demungeachtet mit Rath und That das Meinige zur Ruhe der Stadt gerne beytragen wolle, indem er mich, so auch die Landes-Bojaren, darum ersuchte. Wir beyde, der russische H. Consul und ich, konnten nicht viel ausrichten und, da ich sah dass der russische Herr Consul und die Bojaren sich allmählig aus der Metropolie zurückzogen und abgingen, so suchte ich ein Gleiches zu thun. Ich wurde aber von dem Volke auf der Gasse angehalten, musste in die Metropolie zurückkehren, wo neuer Sturm geläutet wurde und wo sie sich anschickten, abermals den Fürstenhof zu stürmen, wenn man ihnen die Arnauten nicht ihrer Rache übergeben werde. In solcher Lage der Dinge, fand ich kein anderes Mittel zu entkommen, als meine Kleider mit Civil-Kleider in der Metropolie zu wechseln und auf Umwegen zu Fuss nach Hause zu gehen.

Da man unter dieser Zeit, wie man sagte, und mich der russische Consul versicherte, von den Servianern die Gewissheit

erhalten hatte, dass sie sich in diese Geschichte nicht mengen würden, ja 600 Bewaffnete versprachen um, wenn der Auflauf sich nicht zerstreuen würde, mit den aus dem Fürstenhof zu Pferd herauszusprengenden Arnauten über den unruhigen Pöbel herzufallen und zwischen zwey Feuer zu bringen, auch drey von ihnen nach der Metropolie unter diese abschickten, um sie davon zu verständigen, so begaben sie sich zur Ruhe, und warteten was eine zu ernennende Commission zur Untersuchung ihrer Anliegen entscheiden und festsetzen werde.

Den folgenden Tag, harrte man dem zu Geschehenden entgegen; die Bojaren und andere Familien verliessen die Stadt, weil man vermuthete, der Fürst habe sich an den Pascha von Braila gewendet, um von ihm Beistand zu erhalten; auch sagte man, Türken seyen in Anzug. Es waren aber nur die im Lande der Räuberhorden wegen vertheilten Arnauten und Leute des Beschliaga, welche in den Fürstenhof kamen.

Seit zwey Tagen, scheint Ruhe zu seyn; die meisten Gewölber stehen offen, doch ohne Waaren, welche noch alle unter der Erde stecken; die Bojaren besuchen den Fürstenhof, dessen ein Thor unter starker Wache geöffnet steht und, da die unruhigen Vorstädter nach der ihnen am 21-ten gegebenen Amnestie doch den folgenden Tag sich verlauten liessen, den Fürstenhof stürmen zu wollen, so wurde von der Regierung eines der Häupter gewonnen, welches die Rädelsführer angab, und diese, 30 an der Zahl, befinden sich im Kerker, so auch einige Aufständer, welche nach und nach auf Caution wieder freygelassen wurden, da der Fürst erklärte, die Rädelsführer nicht zu strafen, sondern auf Caution frey zu lassen.

Indessen spricht man noch immer von Pest-Krankheiten. Gewisses kann man nicht erfahren, weil keine Authorität um Vorkehrungs-Anstalten sich bekümmert, und man erklärte, jeder solle sich selbst wie er weiss schützen. Doctor Perez, sammt dem griechischen Arzt Franguli, wurden, wegen einiger nicht wohl befunden seyn sollenden Pestfällen, des Landes verwiesen, die Rechtspflege, die Dikasterien sind eingestellt, die Räuber haben im ganzen Lande, weil keine Wachen gegen sie sind, freyes Spiel, und so sind nun die Sachen unter dem Scheine einer unter der Asche glühenden Ruhe sehr übel bestellt. Und dies am Ende der Regierung des Fürsten Callimachi, eines

guten Fürsten, der sich aber durch schlechte Günstlinge zu seinem Nachtheile und jenem seines Landes leiten liess.

CCXLIV.

Raab către Cancelaria de Curte şi Stat; Iaşi, 2 Iulie 1819.

Seit dem unterm 25-ten Juny, No. 22, und 28-ten Juny, No. 23, über die hiesigen Vorfallenheiten gehorsam unterthänigst Einberichtetem, hat sich hier nichts Weiteres zugetragen. Die Gemüther der Bojaren, des ganzen Publicums sind so ziemlich zur Ruhe gebracht, scheinen aber doch gespannt zu seyn, besonders da man der Nachricht über die bereits in Constantinopel vor sich gegangen seyn sollende Ernennung eines neuen Fürsten für die Moldau entgegensieht, und man nicht weiss, ob der H. Fürst Callimachi die ausständigen Landes-Schulden für genommene Victualien und Bauholz für Constantinopel zahlen werde, wo es dann zu neuen Auftritten kommen könnte. Der Geist des Aufruhrs, des Ungehorsams, der Widerspenstigkeit hat sich leider unter den Einwohnern dieses Fürstenthums verbreitet, jede Klasse angegriffen und, da die Gränze trocken ist und eine Menge ohne Pässe und nöthige Papieren versehene Ausländer herüber kommen, welche sich bey ihren Stellen nicht zeigen, Verdacht verursachen, und zwar, zur allgemeinen Sage, als hätten Deutsche die letzten Unruhen als Rädelsführer bewerkstelliget, Anlass gegeben, so ist man nun mit Vorsichtsmassregeln für die Zukunft bedacht, um hierlandes keinen ohne Pass Herübergekommenen dulden, und nur jenen den Aufenthalt gestatten zu wollen, welche Caution leisten und ordentliche Aufenthaltsscheine von den Consulaten aufweisen können.

So was kann man, wenn gleich diese Behauptung falsch ist, der Landesregierung nicht verwehren, weil sicher eine Menge Taugenichtse in diese Provinzen kommen, welche man anderswo abgeschafft hat. Räuberbanden fangen an, sich aller Orten zu zeigen, machen die Strassen unsicher, da die gegen diese in den Distrikten aufgestellten Arnauten alle in Jassy eingerückt sind.

In Fokschani hat ein ähnlicher Aufstand, den 27-ten und 28-ten Juny, stattgehabt, ist nach den in der Nebenlage gehor-

sam unterthänigst angeschlossenem Berichten [liegen nicht bei], bedeutender als jener in Jassy gewesen. Die Unruhe war bey Erstattung dieses Berichts nicht beygelegt; der H. Fürst hat einige Friedensstifter dahin abgeschickt, sammt Unterstützung von Arnauten; indessen soll die Ruhe noch vor Anlangung dieser wieder hergestellt worden seyn.

In den übrigen Distrikten mag nichts geschehen seyn, weil keine Berichte mitlaufen.

Indessen, unterhält sich die Pest doch immer im Stillen, ohne bedeutende Fortschritte zu machen, und jeder ist auf seiner Hut.

NB. In diesem Augenblicke kömmt die vorläufige Nachricht an, dass der Pforten-Dollmetscher Michael Suzzo zum Fürsten in der Moldau, und Beyzade Janko, Bruder des Fürsten Callimachi, zum Pforten-Dollmetsch ernannt worden seye. Den eigentlichen Courier erwartet man in der Nacht.

CCXLV.

Raab către Cancelaria de Curte şi Stat; Iaşi, 5 Iulie 1819.

Unterm 2-ten July, No. 24, lit. a, hatte ich die Ehre Einer Kanzley die vorläufig hieher gekommene Nachricht der Absetzung des Fürsten Callimachi in der Nachricht anzuzeigen.

Eine Stunde nach Abgang der Post kam der fürstliche Michel Suzzoische Kapioglan mit dem grossherrlichen Ferman, fuhr, wie gewöhnlich, zu dem Metropoliten, wo dann dieser mit allen Landesbojaren, jenen Abend noch, zu dem Fürsten sich verfügte. Der Ferman wurde öffentlich vorgelesen, welcher äusserst belobend und schmeichelhaft für den Fürsten Callimachi war, und Fürst Michel Suzzo wurde als regierender Fürst in der Moldau proclamirt. Der neuernannte Fürst bestimmte bereits aus Constantinopel die Caimakams, und namentlich die Herrn Gross-Logofeten Constantin Balche, Grigoraschko, Sandulaki und Dimitraki Sturza, Jordaki Pascan, Gross-Vistiaire Rosnovan, Hetman Raducan, S. Eminenz den Metropoliten, die H. Bischöfe von Roman und Husch, sammt zweyen aus Constantinopel erwarteten Griechen, welchen man heute Deputirte nach Silistria entgegenschickte. Die hiesigen Kaimakams haben die Regierung des Landes noch am nähmlichen Abend übernommen.

Eine Menge in- und ausländischer Unterthanen haben sich bey der Kaimakamie als Gläubiger des Fürsten Callimachi und seines Hofstaates gemeldet; man sucht die Schuldner auszugleichen; da indessen wenig baares Geld vorfindig ist, so werden sich ziemlich viele Schwierigkeiten ergeben und die Abreise des Fürsten dürfte etwas länger als gewöhnlich hinausziehen.

CCXLVI.

Raab către Cancelaria de Curte şi Stat; Iaşi, 6 August 1819.

Fürst Callimachi ist den 30-ten July in Fokschan angelangt, wurde seiner Würde gemäss empfangen und denen Reisecommissairs des Fürsten der Wallachey auf der entgegengesetzten Seite übergeben. Die Caimakams und die moldauischen Vistiaire haben Alles aufgebothen, damit H. Fürst Callimachi auf dem Weg von Jassy nach Fokschan nichts Widriges zustösse, erwirkten es auch durch Verheissungen dass der neue Fürst das ausständige Guthaben der Bauern, nicht per 700, wol aber 1.400,000 Piaster einbringen werde; auch übernachtete Fürst Callimachi nie in den Hauptstädten der Bezirke, sondern ausserhalb diesen, auf Bojaren-Gütern. Fürst Michael Suzzo soll, wie man sagt, in einigen Wochen ankommen.

V.

EXTRASE

DIN

CORESPONDENȚA CONSULARĂ AUSTRIACĂ DIN BUCUREȘTĬ

I.

Agenția consulară către Stadion; Bucureștĭ, 30 August 1806.

...Auch soll in der Moldau zu gleicher Zeit der daselbst regierende Fürst Murusi abgesezt und zu dessen Nachfolger Fürst Kalimachi ernennet worden seyn....

II.

Brenner către Stadion; Sibiiŭ, 2 Septembre 1806.

[Fürst Ypsilanti] war, sowie der Hospodar von der Moldau, abgesetzt und an seine Stelle der in der Walachey verhasste Alexander Suzzo, an jene des Fürsten Murusi aber der nemliche Callimachi benannt worden, der bald nach dem Systower Frieden die Stelle eines Pforten-Dollmetschers bekleidet und dann schon einmal in der Moldau regieret hat....

III.

Brenner către Stadion; Bucureștĭ, 23 Octombre 1806.

....Drey in verwichener Nacht hier durchgeeilte Tartaren der Pforte haben dem Fürsten Alexander Suzzo die mündliche Nachricht überbracht, welche er auch kurz vorher durch eine Stafette des vor ein Paar Tagen bey dieser Hauptstadt vorbeygereisten Fürsten Callimachi, sowie durch seinen Kapikiaja von Constantinopel erhalten hatte, dass er seiner Würde entsetzt sey....

IV.

Fleischhackl către Metternich; Bucureștĭ, 19 Februar 1821.

....Heute vor Tages-Anbruch brachte mir einer unserer Gesandtschafts-Janitscharen, der den Weg von Constantinopel bis hieher in vier Tagen zurückgelegt hat, das nebenfolgende Pa-

quet für E. Durchlaucht, begleitet von einem Schreiben an mich, in welchem mich der Herr Internuntius von der Ernennung des Fürsten Charles (Iskerlet) Callimachi zum Hospodaren der Wallachey verständiget, mit dem Zusatz dass selber erst nach Beendigung der Unterhandlungen zwischen der Pforte und Russland sich nach diesem Fürstenthum begeben werde und, einstweilen, die zwey Griechen, den Postelnik Negri und Stefanaky Voghiridi, zu seinen Caimacams bestimmt habe, die nächstens hier eintreffen sollen.

Dass dieser Beschluss von dem Grossherrn gefasst worden seye, bevor er von den hiesigen Unruhen unterrichtet war, ist eben so einleuchtend, als es wahrscheinlich ist, dass eine abermalige provisorische Regierung nicht geeignet seye die Ruhe im Lande wieder herzustellen, und wohl noch grössere Unordnungen hervorbringen müsse....

V.

Fleischhackl către Metternich; Bucureştĭ, 3 Mart 1821.

....Gestern ist hier die Nachricht eingetroffen, dass die Caimacams des Fürsten Callimachi in Rustschuk angekommen seyen, wegen des starken Eisganges aber die Donau nicht passiren können. Man sieht demnach ihrer Ankunft allhier zwischen heute und morgen entgegen....

VI.

Fleischhackl către Metternich; Bucureştĭ, 7 Mart 1821.

....Erst gestern sind den erwarteten fürstlichen Caimacams die benöthigten Wägen nach Dgiurdgiowa entgegengesendet worden. Sie sollten heute früh die Donau übersetzen, und können bis heute Abends in Bukurest eintreffen, wo sie von den Bojaren mit Ungeduld erwartet werden, indem man hoft, dass sie mit hinlänglichen Vollmachten versehen seyn werden, um die Unruhen der Kleinen Wallachey beylegen zu können. Auf jeden Fall wird das Comité von nun an die Verantwortlichkeit, welche die weitere Ereignisse nach sich ziehen könnten, von sich weg auf die Caimacams zu schieben trachten.

Sicherm Vernehmen nach, hat der Fürst Charles Callimachi nebst der Würde eines Hospodaren der Wallachey auch die Verbindlichkeit auf sich nehmen müssen, die Schulden, welche die Familie des verstorbenen Fürsten Aleko Suzzo noch haben soll, zu bezahlen. Hier ist jedermann erstaunt, wie sich diese Familie arm nennen kann und wie der Verstorbene seine Schulden noch nicht habe tilgen können; da er doch in dem Zeitraum seiner zweyjährigen Regierung in der Wallachey, wohl berechnet, bey dreyzehn Millionen eingenohmen haben soll....

VII.

Fleischhackl către Metternich; Bucureştĭ, 13 Mart 1821.

....Es steht von einem Augenblick zum Andern zu erwarten, dass in Kurzem auch hier die Fahne des Aufruhrs gegen die türkische Regierung aufgesteckt werde....

Von dem Befehlshaber der bewaffneten Arnauten, Bimbaschi Sawa, welcher in Diensten des Fürsten Callimachi steht, werden Truppen in Menge angeworben und jedem Mann einzeln der Eid auf das Kreuz... abgenommen, standhaft gegen die Türken zu streiten, selben nie den Rücken zu kehren und eher zu sterben als das Kreuz (dieses ist in der Fahne des Caravias und des Ypsilanti) zu verlassen.

Während dieses hier vorgeht, scheinen die Caimakams das Ruder der Regierung im Namen ihres von der Pforte zum Hospodar der Wallachey ernannten Fürsten Karl Callimachi zu führen.

Dagegen hat man es blos dem eben erwähnten Bimbaschi Sawa, der ein ebenso thätiger als entschlossener Mann und feuriger Grieche ist, zu verdanken, wenn bisher, gottlob!, auch nicht der geringste Excess begangen worden und die öffentliche Sicherheit fortan ungestört geblieben ist.

An des Ban Brancowan Stelle, hat einer der beyden Caimakams, der Hatman Stephan Vogoridi, die Leitung der Geschäfte der Spatharie auf sich genommen... Mehrere andere Stellen und Bedienstungen sind Bojaren, die bisher keine inne hatten, verliehen worden, um jene Geschäfte zu besorgen, welche sonst

ferners, wie es unter der vorigen Regierung der Fall war, unbesorgt geblieben wären.

Alle diese Anstalten scheinen jedoch unzureichend um den Ausbruch einer Revolution allhier zu verhindern.

Von sicherer Hand finde ich mich im Vertrauen unterrichtet, dass die Caimakams mit den anrückenden moldauischen Insurgenten insgeheim bereits im Einvernehmen stehen; dass Fürst Carl Callimachi bereits von Constantinopel aufgebrochen und nach Bukarest unterwegs sey und, in die geheimen Pläne eingeweiht, nur hieher komme um daselbst die nämliche Rolle zu spielen, wie der moldauische Hospodar Michael Suzzo in Jassy; dass man alles anwende, die türkischen Befehlshaber der Gränzfestungen an der Donau durch allerlei Vorspieglungen vom Eindringen und Vorrücken ihrer Truppen gegen die Fürstenthümer abzuhalten....

VIII.

Fleischhackl către Metternich; Bucureşti, 27 Mart 1821.

....Bald darauf übersandten mir die fürstlichen H. Caimakams die beiliegende Note, im welcher sie die Gründe, welche sie zu ihrer Abreise nach Giurgiowa bewegen, auseinandersetzen. Zugleich ersuchten sie mich ein ihriges Packet an den regierenden Fürsten der Wallachey Charles Callimachi sicher nach Constantinopel zu befördern, weil ich ein meiniges Packet an den k. k. Internuntius,—den ich, so viel möglich, in unausgesetzter Kenntniss über den Gang der hiesigen Ereignisse zu erhalten trachte — von Herrn von Pini zurückgenommen hatte (welcher einen seinigen Janitscharen nach Constantinopel absenden wollte, seine Expedition aber von einem Tag zum Andern verschiebt), am selben Abend durch einen vertrauten, in meine Dienste genommenen, Lipkan, nach Rustschuk zu senden in Willens war, von wo aus obiges Packet durch den noch dort sich aufhaltenden... Janitscharen nach Constantinopel befordert werden sollte. Ich hatte kaum meinen Lipkan abgefertiget, als mich die Herrn Kaimakams dringend ersuchen liessen, diesen Courier, der bereits abgegangen war, zurückzubehalten, indem so eben ein Callarasch an selbe angelangt sey, der ihnen vergnügliche Nachrichten

von ihrem Fürsten überbracht habe; sie würden daher vor der Hand nicht abreisen und Tags darauf selbst zu mir kommen, um mir die erhaltene Weisungen mitzutheilen.

Das mir sonach zugekommene, in Anlage abschriftlich nebenfolgende Billet des Hatmans Vogoridis [liegt nicht bei] enthält die ihnen aus Constantinopel zugekommenen Nachrichten, mit dem Ersuchen solche meinerseits auch zur Kenntniss des k. k. Agenten und Starosten in der Moldau und Wallachey zu bringen, welches ich unverzüglich zu thun entschlossen bin, indem dadurch wenigstens die Ansichten des russischen Ministers bey der Pforte, welcher gewiss mit jenen seines Hofes übereinstimmend sind, zur allgemeinen Kenntniss gebracht werden....

IX.

Udrizki către Metternich; Bucureştĭ, 29 Mart 1821.

....Gestern haben die H. Caimakams des Fürsten Callimachi die hiesige Stadt verlassen und sind mit einer von dem hierortigen Truppen-Anführer, Caminar Sawa, erhaltenen Escorte nach Giurgiowa abgereist....

X.

Udrizki către Fleischhackl; Bucureştĭ, 6 April 1821.

....In mehrereu Kirchen wird nicht mehr des Fürsten Callimachi, sondern des Fürsten Ypsilanti, als Protector der griechischen Freyheit, im Gebete erwähnt...

...Nach Privatbriefen aus Constantinopel, die am 5-ten d. hier bekannt wurden, soll Janco Callimachi aus dem Exilio berufen seyn uud die Ernennung zum Fürsten der Moldau zu gewärtigen habe....

XI.

Fleischhackl către Metternich; Sibiiŭ, 21 Iulie 1821.

,...Dem fürstlichen Caimacam Postelnik Negri mangeln beinahe alle officiellen Nachrichten aus Constantinopel, ausser einem einzigen Schreiben des Fürsten Callimachi vom 17-ten Juny.

Es lässt sich mit Recht vermuthen dass obenbesagter Fürst unter strenger Aufsicht und Verwahrung stehe und an der Regierungs-Verwaltung seiner Fürstenthums gar keinen Antheil nehmen könne, noch dürfe. Selbe befindet sich... auschliesslich in den Händen der türkischen Befehlshaber, deren Maasregeln und Verfügungen bloss auf die Vernichtung und Zerstörung der Insurgenten, einerseits, und, anderseits, auf die Verheerung des Landes und Plünderung aller Vorräthe an Getraid, Vieh und sonstigen Eigenthume abzielen, keineswegs aber die Herstellung der Ordnung, Ruhe und Sicherheit zur Absicht haben, welche wohl niemals, so lange die Turken daselbst verweilen werden, in diese unglückliche, sonst blütende, Provinz rückkehren werden....

XII.

Fleischhackl către Metternich; Sibiiŭ, 4 August 1821.

Späteren Berichten des k. k. Agentie-Cancelliere von 29-ten July zu Folge, hatte man unter der Hand auch in Bukurest Nachrichten erhalten über die in Constantinopel fortwährenden Verfolgungen und Hinrichtungen der Griechen, so wie auch über die gefängliche Gewarhsam, in welcher sich der Fürst Callimachi, nebst seiner Familie und seinem Hofstaate, befindet....

XIII.

Lippa către Metternich; Sibiiŭ, 17 Novembre 1821.

....Ein aus Constantinopel am 9-ten den Monats in Bukurest eingetroffener Reisender erzählet, dass Fürst Carl Callimachi aus seinem Exil in die ottomanische Hauptstadt zurückberufen seye....

XIV.

Lippa către Metternich; Sibiiŭ, 9 Ianuar 1822.

Die früher schon zu Bukurest als ein Gerücht verbreitete, kurzlich aber durch die öffentlichen Zeitungsblätter bestättigte Nachricht von der Hinrichtung des Janco Callimachi und von dem Absterben seines Bruders. des Fürsten Hospodars, hat in

der wallachischen Hauptstadt einen tiefen Eindruck gemacht; besonders erschüttert ward durch diese Trauerkunde der fürstl. Caimacam, H. Postelnik Negri. Letzterer kann es sich nicht erklären, warum der Statthalter von Silistria ihm dieses Ereigniss, ungeachtet der an ihn gestellten Anfrage, geflissentlich verheimlicht habe.

Durch verlässliche Quelle ist mir im vertrauten Wege aus Cronstadt die Mittheilung gemacht worden, dass ein Schreiben des Pfortendollmetschers Aristarchi aus Constantinopel der verwittweten Frau Fürstin Suzzo, geborene Callimachi, meldet: «Seine Hoheit habe das bewegliche und unbewegliche Ver«mögen, so Fürst Carl Callimachi hinterlassen hat, der Familie «des letztverstorbenen Hospodaren Fürsten A. Suzzo zum Be«sitze zuzusprechen geruht». Eine solche Uebertragung der Verlassenschaft des verstorbenen Fürsten Callimachi an dessen begünstigtern Seitenverwandten (welche wohl schwerlich von dieser Gnade Gebrauch zu machen Lust zeigen dürften) lässt entweder auf die grossherrliche Ungnade gegen die Familie des Verstorbenen, oder aber auf deren Abgang oder Ausrottung schliessen....

VI.

RAPOARTE CONSULARE FRANCESE DIN IAȘĬ

I.

Reinhard către Talleyrand; Iașĭ, 30 August 1806.

Ce matin, M. Mano est entré dans ma chambre. «Quelle nouvelle ? Le prince est déposé».

Un courier expedié par son frère à Constantinople a porté ici cette nouvelle dans six jours. Il est parti avant que la nomination du prince Callimachĭ, qui ne devait être revêtu du caftan que le lendemain, ne fut publiquement [connue]...

La nomination des princes Callimachi et Alexandre Suzzo a causé une vive satisfaction. Tous deux sont connus par leur fidélité et leur dévouement à leur souverain. On regarde leur choix comme le plus sûr moyen de rattacher à l'Empire deux provinces qui, sous l'administration ottomane, n'étaient plus que des possessions russes [1]....

II.

Reinhard către Talleyrand; Iașĭ, 18 Septembre 1806.

Le Caïmacan du prince Callimachi, M. Negri, est arrivé ici le 12. Il était chargé pour moi d'une lettre, qu'il a remise au chancelier du Consulat, que j'avais envoyé pour le complimenter, conformément à ce qu'on m'avait dit être l'usage. La lettre du prince était de simple étiquette et pareille à celle qu'en a reçue M. l'Agent d'Autriche. Elle est datée du 16 août vieux style, ce qui revient au 28; et, comme il est certain que M. le Caïmacan avait quitté Constantinople dès le 22, cette date prouve au moins que c'est par ordre qu'ils est arrêté en route. Ce fait,

[1] Cf. scrisoarea din 9 Septembre a soțieĭ consululuĭ în *Lettres de Madame Reinhard à sa mère*, traduites et publiées par la baronne de Wimpffen, Paris, Picard, 1901, pp. 214—8. V. și maĭ sus, pp. 6, 131.

joint à d'autres données, semble prouver qu'il y a eu un moment d'hésitation à la Porte. Je sais d'ailleurs qu'il a été décidé que le nouveau prince ne se mettrait en route que dans quarante jours à dater de sa nomination [1].....

III.

Reinhard către Talleyrand; Iaşĭ, 24 Septembre 1806.

Il ne s'est rien passé de nouveau du côté du Dniester. On dit que le prince Suzzo est déjà arrivé à Varna. M. Negri a eu la nouvelle que le prince Callimachi avait reçu l'ordre de partir de Constantinople le 18. Ce départ contredit, mais seulement en apparence, ce que j'ai mandé de la résolution prise par la Porte de ne faire partir les deux princes que quarante jours après leur nomination.

Le prince Ypsilanti a, pour ainsi dire, disparu. On n'a point encore appris d'une manière positive son arrivée à Kaminiech. On prétend cependant savoir qu'il se rendra provisoirement à Moscou, où il attendra les ordres de l'Empereur de Russie. Un des Grecs qui l'avaient accompagné dans sa suite, M. Mavrocordato, s'est arrêté à Sutzava, d'où il a adressé au prince Callimachi la demande d'obtenir la permission de se rendre à Constantinople, permission qu'on croit qu'il obtiendra sans difficulté. Le Caïmacan s'est prévalu de cette circonstance pour faire sentir aux boyards de Jassy que, quoique ceux qui ont failli, convaincus sans doute qu'il ne reste point d'autre parti à prendre, aspirent à rentrer en grâce, il vaut encore mieux ne pas se mettre dans la nécessité de demander pardon [2].

IV.

Talleyrand către Reinhard; *Paris*, *11 Octombre 1806.*

La déposition du Prince Moruzzi était devenue nécessaire. Il fallait rétablir en Moldavie l'autorité de la Sublime Porte et

[1] Aceleașĭ știrĭ sînt în scrisoarea cu aceiașĭ dată a d-neĭ Reinhard, *l. c.*, pp. 218-9. Cf. maĭ sus, p. 135 și urm.

[2] Nimic asupra acestor lucrurĭ în cele două corespondențe citate.

arracher cette province à l'influence de la Russie. Ce double but est rempli par la nomination du prince Callimachi; il est attaché à son souverain, il est éclairé, il a toutes les qualités personnelles qui peuvent faire aimer son administration. Présentez-lui mes plus sincères félicitations sur la marque de haute faveur et de confiance, dont Sa Hautesse vient de l'honorer, et cherchez à le maintenir dans les mêmes dispositions.

Le prince Callimachi ne doit jamais perdre de vue que c'est à la France qu'il doit sa nomination, que la Moldavie ne doit plus retomber sous l'influence russe et qu'au premier signal de guerre de la Russie contre la Porte Ottomane, c'est à la Moldavie que s'adresseraient les premières hostilités. Il faut que les frontières de cette province soient mises en état de défense, que les garnisons soient augmentées, les fortifications relevées, que la Moldavie, par où l'Empire Ottoman était sur le point d'être livré, en devienne aujourd'hui le plus ferme boulevard. Les intérêts du prince et ceux de son souverain sont les mêmes: le premier résultat d'une invasion russe serait de le perdre.

Vous pouvez assurer le prince de toute la protection de Sa Majesté et de la confiance qu'elle a dans son dévouement à la gloire de son maître et aux intérêts de son pays, qui sont plus que jamais liés à ceux de la France.

V.

Reinhard către Talleyrand; Iași, 18 Octombre 1806.

Monseigneur,

M. Falkowsky est revenu ici le 10. Il avait quitté Constantinople le 30 septembre, étant le premier Européen qui, depuis que les troubles de la Roumélie ont commencé à s'apaiser, ait pris la route de terre. Il a été le premier aussi qui ait porté à Jassy des nouvelles positives de la marche des deux princes, et une lettre du prince Callimachi à son Caïmacan, qui avait grand besoin d'être réconforté[1].

[1] Falkowski era un ofițer polon în serviciul Franciei, trimis pe ascuns pentru a studia cetățile de graniță ale Moldovei către Rusia. Hurmuzaki, *Supl.* I^2, pp. 346-7, 352.

VI.

Reinhard către Talleyrand; Iașĭ, 26 Octombre 1806.

Monseigneur,

Le prince Callimachi est arrivé hier[1], acompagné de peu de personnes, ayant laissé sa famille en arrière. L'usage est que les princes s'arrêtent à Galatz, — quelquefois pendant plusieurs jours; qu'en faisant leur entrée solennelle, avant de se rendre au palais, ils se rendent à l'église métropolitaine et de là au Divan, où se fait la lecture du firman de la Porte. Le prince Callimachi est allé directement au palais, se réservant de faire son entrée publique après l'arrivée de la princesse. Ce matin, conformément à l'usage, j'ai envoyé chez lui le chancelier du Consulat pour le féliciter de son arrivée et pour lui demander l'heure où il voudrait recevoir ma visite.

Cependant, je savais déjà que le consul de Russie avait reçu un courrier de Bucharest, annonçant la déposition du prince Souzo et le rétablissement du prince Ypsilanti. M. Fornetti, en revenant de chez le prince, m'a confirmé cette nouvelle.

A midi, je me suis rendu chez le prince. Il était avec son Postelnik et avec son secrétaire turc. Je n'ai pas trouvé un seul boyard dans les appartements. Je lui ai exprimé l'impatience avec laquelle je l'avais attendu, et j'ai ajouté *qu'en toute hypothèse*, je m'estimais heureux de faire sa connaissance personnelle. En effet, après un pareil revirement, si le prince régnait, ce ne pouvait être, même malgré lui, que sous les auspices de la Russie; et il m'importait de le faire expliquer sans délai.

J'ai été très satisfait de la manière dont il s'est prononcé. Il m'a confirmé la déposition du prince Soutzo; il a ajouté que la sienne aussi très probablement aurait déjà eu lieu sans le refus du prince Mouruzi de rentrer en place; qu'on lui mandait peu de détails de Constantinople, qu'il savait seulement que M. Italinsky en était déjà parti, après avoir déposé ses archives au palais de la Légation anglaise, lorsqu'il fut rappelé de Buyukdéré pour apprendre que la Porte cédait à ses demandes, que

[1] Decĭ 25. Așa scrie și D-na Reinhard (p. 225). 24 după Hammer (maĭ sus, p. 145).

M. le général Sébastiani avait remis une note très forte, où il déclarait qu'il devait envisager ce changement comme un acte d'hostilité envers la France. Le prince m'a beaucoup remercié de la conduite que j'avais tenue pendant la gestion de son Caïmacan. J'ai répondu qu'ayant senti les embarras de sa position, je n'avais fait aucune difficulté de me conformer aux vœux du prince, qu'il m'avait communiqués, dans la juste attente que tout changerait à l'arrivée de Son Altesse. «Du reste», m'a-t-il dit, «si «la Porte a cédé aux craintes du moment, et moins encore aux «menaces de la Russie qu'à celles de l'Angleterre, dont elle re«doute les flottes, croyez que les dispositions du Ministère res«tent les mêmes et qu'il soupire après le moment où il pourra «prouver activement son attachement à la France. Ce moment «ne saurait être éloigné; déjà après la paix de Pétersbourg les «Ministres ottomans disaient: Ah! pourquoi la guerre ne s'est«elle pas prolongée seulement de quinze jours! Quant à moi, «c'est d'après les ordres réitérés de la Porte que j'ai accéléré «mon voyage. J'ose espérer que mon dévouement et la déposi«tion dont je me vois menacé, m'obtiendront un peu de bien«veillance de la part de Sa Majesté l'Empereur et Roi. J'ai déjà «reçu des preuves de celle de Monseigneur le Prince de Béné«vent, qui a daigné m'écrire une lettre dont je me sens infini«ment honoré.»

J'ai répondu que sans doute la conduite de la Porte était difficile à expliquer et plus difficile encore à justifier; qu'il était à craindre que tant de faiblesse ne décourageât l'amitié du gouvernement français; que néanmoins l'attachement de la nation ottomane pour la France était tellement dans la nature des choses que, malgré toutes les apparences, je croyais tout ce qu'il me disait des sentiments intérieurs de son Ministère; qu'au reste, il me semblait que, dans un Empire si près de l'anarchie et si souvent déchiré par des querelles entre Turcs et Turcs, la politique la plus simple aurait dû commander une guerre extérieure, la guerre avec les Russes enfin, dont le nom seul devait suffire pour réunir tous les sectateurs de l'islamisme. Le prince m'a répondu que cette idée n'était point étrangère au Divan, ou plutôt aux Grecs, puisque les Turcs n'en avaient aucune.

Nous nous sommes entretenus ensuite des manœuvres des agents russes, et je lui ai donné connaissance d'un fait que je venais

d'apprendre et que son Caïmacan avait ignoré. Il y a eu réellement une pétition adressée à l'Empereur Alexandre; elle a dû partir hier pour St.-Pétersbourg. Dans cette pétition les boyards signataires déclarent qu'ils ne peuvent attendre leur bonheur que de la protection de la Russie, qu'ils la réclament solennellement, et surtout pour les deux points suivants: 1° que le prince ne puisse jamais dépasser une somme déterminée d'impositions; 2° que les paysans soient obligés de travailler pour les boyards pendant trente-deux jours dans l'année, au lieu de douze, ou au moins que chaque individu de chaque famille soit astreint à ce travail de douze jours. On voit que c'est là évidemment le travail de M. Rodofinikin, qui, ne voulant dans aucun sens s'en aller d'ici les mains vides et jaloux de produire à Pétersbourg le résultat de ses grands travaux et la justification de son séjour à Jassy, a obtenu de la faction Balche, qui se voyait en minorité, quelques misérables signatures et que c'est encore en stipulant un intérêt sordide, qu'à la faveur du second article il a fait passer le premier, avec le préambule. Le prince m'a dit qu'on avait, à la vérité, soupçonné une démarche de cette nature, mais qu'en aucun cas, le nombre des signataires ne pouvait être considérable, qu'il était sûr du Métropolitain et qu'il savait qu'à Pétersbourg même on ne ferait aucune attention à un pareil acte, auquel le clergé n'aurait pas accédé.

La veille de l'arrivée du prince Callimachi et de la nouvelle de la déposition du prince Souzo, M. Rodofinikin partit subitement. M. l'Agent d'Autriche en reçut une lettre, dans laquelle M. Rodofinikin lui dit que la déposition des princes Morusi et Ipsilanti, contraire aux traités, et la non-arrivée des courriers qu'ils attendaient de Constantinople devait faire craindre aux agents de Russie des vues décidément hostiles de la part de la Porte et les communications déjà interceptées (?); que, dans cet état de choses, quoique simple voyageur, il joignait ses prières à celles de M. Bulkanof, pour que, le cas échéant, M. de Hammer voulût recevoir les archives du Consulat Russe. Cette circonstance amena entre Messieurs Bulkanof et Hammer une explication, dont le premier fit toutes les avances et où le second ne dissimula point que son gouvernement avait ordonné à M. de Meerfeld de se plaindre des prétentions et de la conduite de M. de Bulkanof. Celui-ci invita M. de Hammer à venir le voir souvent.

«J'espère», dit M. de Hammer, «que je recevrai le même honneur de votre part.» «Vous m'excuserez», répondit M. de Bulkanof, je suis souvent indisposé et, d'ailleurs, pour ne point aller chez vous, j'ai une raison politique que vous devinerez.» «Laquelle?» C'est la crainte de rencontrer chez vous l'agent de France.» «Eh bien,» dit M. Hammer. «si mon gouvernement trouve bon que j'aille vous voir sans que vous me rendiez jamais la visite, moi je le voudrai bien.» En effet, M. Rodofinikin s'est donné des peines infinies pour engager l'Agent d'Autriche à seconder ses démarches et, n'en pouvant rien obtenir, il a fini par l'accuser de seconder les miennes.

Je suis très loin, Monseigneur, d'induire de la conduite de M. de Hammer, dont les instructions portent de vivre en égale harmonie avec les agents de France et de Russie et de ne se mêler en rien des affaires politiques concernant la Moldavie, une présomption quelconque en faveur des dispositions de son gouvernement. Il est certain que presque tous les régiments autrichiens en Gallicie sont en marche pour agrandir l'armée de Bohême. S'il est vrai que ceux de Transylvanie doivent partir aussi, c'est une preuve au moins que l'Autriche ne craint rien de la part de la Russie [1].

Le prince Callimachi m'a communiqué hier ses nouvelles de Vienne. portant que les Ministres de Prusse et de Russie ont déclaré à cette Cour que leurs gouvernements étaient alliés et qu'ils ont été choqués de la froideur avec laquelle cette déclaration a été reçue, que M. de la Rochefoucauld a remis à Sa Majesté l'Empereur d'Autriche une lettre de Sa Majesté l'Empereur Napoléon, dont le contenu a fait grande sensation dans le Ministère et à laquelle on a dejà répondu. S'il est vrai que les secrétaires de la Légation Prussienne soient les correspondants ordinaires des princes de Moldavie et de Valachie, leur manière de donner les nouvelles peut mériter quelque attention.

Un voyageur arrivé il y a deux jours par Breslau, Cracovie et Lemberg, assure que partout il a été question de la marche des Russes; mais ce n'est qu'hier qu'on a reçu ici la nouvelle positive de leur entrée sur le territoire prussien.

Le prince Ipsilanti est encore à Kaminiek. Il avait fait marché

[1] Hammer nu face nicĭ o mărturisire de acest fel în scrisorile sale.

avec des voituriers pour le transport de sa famille et de ses bagages à Pétersbourg. Il avait déjà payé 200 ducats d'arrhes, lorsqu'il a reçu l'ordre de rester où il était. On l'attend ici sous trois jours. Il est probable qu'il sera ramené en triomphe par M. Rodofinikin, et l'on dit déjà qu'un régiment de cavalerie russe lui servira d'escorte.

VII.

Reinhard către Talleyrand; Iaşĭ, 27 Octombre 1806.

Monseigneur,

Par ma dépêche d'hier j'eus l'honneur d'informer Votre Altesse Sérénissime de la déposition du prince Souzo et de l'attente où le prince Callimachi était de la sienne. L'attente n'a point été longue; dans la nuit passée le prince en a reçu la nouvelle, avec celle du retour du prince Morusi. Dès que j'en ai été instruit, j'ai envoyé chez lui le chancelier du Consulat pour lui demander quand il voudrait me recevoir. Il m'a fait dire qu'il était entouré de boyards attendant le courrier porteur du firman d'usage adressé au Métropolitain et qu'il me ferait avertir.

J'avoue, Monseigneur, que je n'attendais point que la condescendance de la Porte irait à cet excès de faiblesse! Elle va même au-delà de ce qui pouvait être exigé sous le prétexte d'exécution du hattischérif, et j'avoue que ce triomphe momentané de la faction anglo-russe paraît complet. Son succès me paraît être surtout en ce que la Porte reste sans excuse.

C'est sous ce point de vue, et pensant d'ailleurs que l'expédition ou le voyage du courrier de M. le général Sébastiani peut éprouver quelque retard, que j'ai jugé qu'il était de mon devoir de vous faire connaître cet événement par un courrier extraordinaire. Je dois espérer aussi que Votre Altesse Sérénissime ne voudra pas me laisser sans instructions sur la manière dont je devrai me conduire à l'égard du prince qui va revenir. Si la froideur politique doit être l'effet naturel de notre position réciproque, le degré d'éloignement formel où j'aurai à me tenir ne pourra m'être indiqué que par des ordres positifs.

Il ne m'appartiendra point désormais d'énoncer une opinion sur le prince Moruzi. Je puis mériter quelque reproche d'avoir

persisté dans mon erreur à son égard lorsque sa déposition prouva que le gouvernement était revenu de la sienne; cependant, fidèle à mon devoir, fidèle à la vérité qui, quelle qu'elle soit, peut seule servir le gouvernement et donner quelque intérêt à ma correspondance, je rendis alors compte des faits, tels qu'ils parvinrent à ma connaissance et tels que je les avais sentis; c'est d'après les mêmes principes que je prendrai le prince Moruzi, si je dois le revoir, tel que je l'aurai trouvé. Tout ce que je me permettrai de dire en ce moment c'est que ses ennemis mêmes (et il en est plusieurs qui m'en ont parlé sans ménagement) ne l'accusent ni de méchanceté ni de déloyauté. C'est, au reste, dans le foyer de toutes les lumières politiques que mes rapports recevront leur jour véritable; et me serait-il défendu d'espérer qu'ils y porteront aussi quelques rayons?

Mais, en même temps, Monseigneur, je vous prie de considérer que, lorsque le prince auprès duquel la volonté de Sa Majesté m'avait envoyé, reçut sa démission, je dus regarder ma mission comme terminée. Je ne répétai point alors ma demande de rappel; un sentiment plus intime de résignation m'en empêcha.

Aujourd'hui reparaîtra, sous des auspices hostiles, ce même homme qui, ayant cessé d'obtenir notre confiance, quand il serait capable de la mériter, aura peut-être cessé de la désirer. En attendant d'autres événements, tout languira ici dans un calme stérile et mon séjour prolongé dans un pays entièrement dévoué aux ennemis de la France ne pourra nous être d'aucune utilité [1].

VIII.

Reinhard către Talleyrand; Iaşĭ, 28 Octombre 1806.

Ayant appris que le prince Callimachi avait reçu le firman de sa déposition, je me suis rendu chez lui ce matin. Je me suis convaincu qu'il avait espéré ainsi que moi que, soit l'exigence de la Russie, soit la condescendance de la Porte, s'arrêterait à la déposition du prince Souzo et que le prince Morusi opposerait une résistance plus sérieuse à sa rénomination.

---

[1] Cf. maĭ sus, pp. 146-7 (raport al luĭ Hammer).

Le firman paraît être à peu près rédigé dans les mêmes termes que celui qu'avait précédemment reçu le prince Morusi. En donnant des éloges à la fidélité du prince, il dit que *les circonstances exigent sa déposition.* Le prince craint que la Russie et l'Angleterre ne profitent de l'avantage qu'elles ont obtenu et qu'elles ne reprennent pour le moment une grande influence. D'un autre côté, quel rôle reste-t-il à jouer au prince Ipsilanti que celui d'un rebelle déclaré? La cause des Serviens s'en ressentira. Il n'y a pas huit jours que deux de leurs députés, accueillis ouvertement par le consul de Russie, ont passé par ici, pour se rendre à Pétersbourg.

Votre Altesse Sérénissime aura vu par ma depêche No. 18, que j'ai remise à M. Falkowsky, que j'avais prévu le départ de M. Italinsky. Mais je ne présageais pas qu'on le ferait revenir du bord de sa frégate. Comment cela est-il arrivé? Le prince Callimachi m'a dit qu'on ne lui avait mandé aucun détail. On prétend savoir ici que les Ministres de Russie et d'Angleterre avaient réussi à faire croire à la Porte qu'ils avaient le pouvoir, l'un de déclarer la guerre, l'autre d'appeler la flotte pour bloquer Constantinople. On ajoute qu'une misérable ruse de Fonton, qui faisait annoncer dans les carrefours par des crieurs publics le départ de M. Italinsky, parvint à exciter de l'agitation parmi la populace et à faire craindre une révolte, a achevé d'intimider les Ministres ottomans. Ce qui console, c'est que des succès obtenus par de pareils moyens ne sauraient durer.

Je ne parlerai point à Votre Altesse Sérénissime du grand triomphe de M. Bulkanoff, qui a vu défiler dans sa cour hier matin plus de cent voitures de boyards et qui a expédié un de ses secrétaires en courier pour Pétersbourg, ni de la jactance de tous ceux qui croient gagner à ce revirement. Il n'est que trop vrai que, depuis que je suis ici, je n'ai entendu qu'un seul boyard faire profession d'attachement à la France; et peut-être encore était-ce un espion. Depuis trois semaines, je n'ai point reçu de lettres de M. Parant. Je ne doute point qu'il n'ait directement rendu compte à Votre Altesse Sérénissime de ce qui s'est passé à Buckarest.

P. S. M. Rodofinikin est déjà revenu. Le bruit se renouvelle que, dans deux ou trois jours, les Russes passeront par ici avec le prince Ipsilanti pour se rendre en Dalmatie.

IX.

Reinhard către Talleyrand; Iaşi, 6 Novembre 1806.

Depuis le départ du courier extraordinaire que j'eus l'honneur d'expédier à Votre Altesse Sérenissime le 28 du mois dernier, il ne s'est rien passé d'important dans ces contrées.

Je suis allé voir tous les jours le prince Callimachi pendant le court séjour qu'il a fait ici. Tout le monde a dû applaudir à la dignité avec laquelle il a soutenu sa situation délicate. Il est parti avant-hier, plus promptement qu'il ne l'avait d'abord résolu. Il m'a dit qu'il trouvait inconvenable d'être pour ainsi dire témoin des fêtes qui se donnaient aux agents russes; et que, d'ailleurs, il n'était plus retenu par aucune affaire, puisque les boyards, au lieu d'arrêter ses comptes, comme il avait le droit de l'exiger, le renvoyaient au prince Morusi.

Le prince Callimachi a eu la satisfaction de ne point quitter la banlieue de Jassy, sans la certitude des victoires françaises: une heure après son départ, une estaffette, envoyée de Vienne, lui a porté la confirmation des nouvelles qui avaient déjà commencé à transpirer, malgré tous les efforts que faisait le parti russe pour les étouffer. Cependant, il en a fallu arracher la confidence à M. Negri, qui disait à tous ceux qu'il savait être dans l'intérêt russe que son estaffette annonçait que les Prussiens avaient eu le *dessus*. Voilà la manière grecque!

La Caïmacan du prince Morusi était porteur d'une lettre du prince pour le consul de Russie. Il n'en avait pas pour moi, ni pour l'Agent d'Autriche, qui s'en est formalisé avec raison. Le lendemain du départ du prince Callimachi, le jour de son entrée en fonction, il est venu nous faire visite. Il m'a dit que le prince espérait que je ne m'en irais pas. J'ai répondu que cela dépendait des ordres de mon gouvernement, mais que j'avais demandé mon rappel. Le prince a adjoint au Caïmacan pour l'administration provisoire le Métropolitain, à la tête de six des principaux boyards, pris dans les deux partis, qu'on travaille à réconcilier.

La veille de l'arrivée du prince Callimachi, M. Rodofinikin était parti subitement pour les frontières. On a appris depuis qu'il avait pris sur lui de faire un mouvement vers Chotin aux

troupes russes. Informé du revirement, il est revenu, et les troupes se sont retirées. Il se propose d'attendre le prince Morusi. En attendant, on a beau lui donner des fêtes ; la gaîté n'en est plus. «Je ne me fie pas», a-t-il dit, «à ce qui se passe à Constantinople; les Français n'ont qu'à gagner une bataille, et tout y changera encore ; *mais alors nos troupes entreront.*»

Dans mon No. 21, j'ai mandé à Votre Altesse Sérénissime qu'on avait reçu la nouvelle positive que les Russes étaient entrés sur le territoire prussien. Je dois me rétracter. Tous les voyageurs arrivés depuis, et les agents russes eux-mêmes, assurent le contraire. «*Les Prussiens suffiront*» a dit M. Rodofinikin.

Le Prince Ipsilanti est parti pour St.-Pétersbourg depuis six jours. Ainsi tombent toutes les nouvelles d'escorte ou même d'armée russe qui devait l'accompagner; il a pris le parti le plus sage ; entre Paswan-Oglou, qui est son ennemi personnel, et Mustafa-Bayractar, qui paraît être bon Turc, et qui par conséquent n'est pas son ami, le poste n'était point tenable. On croit qu'il intriguera à Pétersbourg pour obtenir la principauté de Moldavie, où il se trouverait plus immédiatement sous l'égide des Russes. D'un autre côté, il est certain que le prince Morusi n'a point encore écrit qu'il avait fixé le jour de son départ. On assure, non seulement qu'il continue à faire des demandes à Constantinople, mais qu'il continue à écrire à Pétersbourg pour être dispensé de venir à Jassy. Déjà tout annonce que le succès de l'intrigue anglo-russe à Constantinople n'aura été qu'éphémère et que les princes dernièrement déposés ont plus beau jeu que les princes nommés. Le prince Callimachi voyagera à petites journées ; il doit s'arrêter pendant quelques jours à Berlad, à vingt lieues d'ici, où il avait laissé son épouse et sa famille.

On mande de Constantinople que M. Bulkanof est rappelé. M. Bulkanof le dit ; il prétend que M. Italinsky et le prince Morusi avaient à la vérité porté des plaintes contre lui, mais que l'Empereur Alexandre avait reconnu qu'elles étaient sans fondement. On ajoute que la destination de M. Rodofinikin est, ou de le remplacer avec un titre diplomatique, si la paix se maintient, ou d'être employé auprès de l'armée comme agent diplomatique, si les Russes viennent envahir les Principautés[1].

---

[1] Cf. scrisorile d-neĭ Reinhard, p. 227 și ziarul luĭ Hammer, maĭ sus, p. 150 și urm.

X.

Reinhard către Talleyrand; Iaşi, 9 Novembre 1806.

....J'ai été très empressé d'écrire au prince Callimachi une lettre, par laquelle je l'ai informé et de nos victoires et des dispositions bienveillantes de Sa Majesté et de Votre Altesse pour sa personne. L'intrigue de Constantinople qui le déplace me paraît déjà comme non-avenue. J'ai dit au prince que je lui transmettais dès à présent l'assurance de la protection de Sa Majesté. dont il m'avait exprimé un si vif désir et que je resterais dépositaire fidèle des félicitations de Votre Altesse, ainsi que des paroles dont j'étais chargé, jusqu'au moment très prochain, sans doute, où je pourrais les lui adresser dans son palais d'Iassy.

Quant au prince Morusi, que la politique a dû écarter et qui lui-même paraît vouloir rester à l'écart, ce n'est pas pour lui, mais pour moi, que je vous supplie de me permettre encore un mot à son égard. M. l'ambassadeur à Constantinople a, dans sa dernière lettre, peint le prince Morusi, non seulement comme faux et méchant, mais encore comme un ennemi de Sa Majesté l'Empereur et de la France. Je suis arrivé ici avec des instructions qui ont dû m'inspirer des préventions contre lui. J'ai trouvé M. Parant, qui m'a assuré de l'admiration profonde du prince Morusi pour Sa Majesté. Je n'ai entendu dans la bouche de ce prince que le langage du respect pour Sa Majesté et l'expression du désir de lui plaire. Je ne l'ai connu que pendant un mois: ainsi ce que je réclame de votre justice, c'est de croire que, si le prince Morusi est ennemi de Sa Majesté, rien ne m'a trahi son secret. Rien même n'a pu me le faire soupçonner.

Quant à ce pays-ci, dans lequel il n'existe pas un seul homme capable de porter les armes, je dois à la vérité de dire que nos victoires n'y seront qu'un signal de tristesse, aussi longtemps qu'on n'y aura pas l'idée de la possibilité de substituer à la protection russe la protection française. Le peuple, les grands, les princes même, quels qu'ils soient, sont forcés de suivre l'impulsion que leur donne la nature des choses. Si la Russie perd son influence, la Porte se remettra à couper nos têtes», voilà leur refrain. Or la protection de la France ne peut être substituée

à la protection russe que de deux manières: ou par la paix générale, lorsque le sort de ces contrées sera fixé sous les auspices de la France, ou par la guerre, dans le cas où nos progrès se rapprocheraient de ces frontières. En un mot, nous n'aurons ici des partisans que par la puissance de faire du bien et du mal. Dans la guerre actuelle, une seule question occupe ici les esprits, c'est celle du rétablissement de la Pologne.

XI.

Talleyrand către Reinhard; Berlin, 11 Novembre 1806.

Je dois, Monsieur, vous prévenir que l'Empereur écrit aujourd'hui à Sa Hautesse pour la déterminer à reprendre courage et confiance, pour lui annoncer qu'il ne fera la paix que lorsque la Porte Ottomane aura recouvré la Moldavie et la Valachie par le rétablissement des princes Callimachi et Alexandre Suzzo et pour lui demander de porter ses armées vers les frontières de Russie et de mettre Bender, Choczin, toute la ligne du Dniester en état de défense.

Que cette démarche vous serve de direction. Montrez que les principales forces des Russes abandonnent le Dniester pour marcher vers Grodno, que l'Empereur les cherche à la tête de trois cent mille hommes; qu'il ne laisse derrière lui aucune place, aucune troupe ennemie et que la campagne contre la Prusse est terminée. La Porte Ottomane et ses deux principautés doivent, lorsque l'Empereur marche à leur défense, se montrer résolues à y concourir avec énergie. Excitez le zèle. montrez l'honneur et la nécessité de conserver ces provinces à l'Empire Ottoman: ouvrez des communications avec le quartier-général de Sa Majesté, pour que toutes les opérations militaires qui auraient lieu sur le Dniester lui soient connues et pour qu'elle puisse vous adresser directement ses ordres. Vous aurez soin de m'informer de tous les événements.

P. S. Tous les motifs qui avaient fait déposer le prince Morusi se sont encore aggravés. Vous l'avez d'abord jugé trop favorablement: évitez de revenir à ces premières impressions.

XII.

Talleyrand către Reinhard; Berlin, 13 Novembre 1806.

J'ai reçu aujourd'hui, Monsieur, les lettres que vous m'avez fait l'honneur de m'adresser par votre courrier parti le 28 octobre.

J'étais informé de la déposition des deux princes Callimachi et Alexandre Suzzo et je vous ai mandé par ma lettre d'hier que Sa Majesté avait demandé leur rétablissement, qu'elle ne quitterait Berlin et Varsovie et qu'elle ne ferait la paix qu'après que la Porte Ottomane serait rentrée, par leur réinstallation, dans la pleine possession des deux principautés. N'ayez aucune espèce de communication avec le prince Moruzzi: il est l'homme de la Russie, il n'est pas le prince choisi par la Porte Ottomane. Lorsque le prince Callimachi aura recouvré l'autorité, comme Sa Majesté a le droit de s'y attendre, et comme la sûreté de la Porte Ottomane l'exige, vous rentrerez près de lui dans l'exercice de votre mission, qui ne doit avoir d'autre but que de conserver la Moldavie à la Porte Ottomane, de contribuer par vos conseils et vos excitations à mettre en état de défense toute la ligne du Dniester et de ramener au prince Callimachi l'opinion des boyards qui s'en étaient éloignés.

XIII.

Reinhard către Talleyrand; Iași, 22 Novembre 1806.

Depuis le départ de mes nos. 23 et 24, le prince Callimachi a quitté les frontières de la Moldavie et le prince Morusi est arrivé sur les bords du Danube. On l'attend à Jassy dans huit ou dix jours. Le prince Ipsilanti doit être arrivé à Pétersbourg depuis près de quinze jours. Il n'a donné aucun ordre ostensible pour l'administration provisoire de la Valachie. Il est vrai qu'il ne reste que cette alternative: ou bien son voyage est une abdication, ou bien son retour à Bucharest sera une prise de possession au nom de la Russie. L'opinion publique désigne le prince Callimachi comme successeur du prince Ipsilanti dans la principauté de Valachie; il est possible qu'elle ait rencontré juste...

XIV.

Reinhard către Talleyrand; Iaşi, 25 Novembre 1806.

J'ai envoyé votre lettre au prince Callimachi. Je lui ai mandé de votre part et de celle de Sa Majesté tout ce qui peut le flatter et maintenir sa confiance dans les faits que notre ambassadeur dira mieux à Constantinople. On intercepte ici toutes les nouvelles de Pologne. S'il y a explosion, ma situation peut devenir critique. Vous connaissez ma fidélité et mon dévouement: ma récompense ne peut être que le rappel du poste où je me trouve.

XV.

Scarlat Callimachi către Napoleon; 12/24 August 1807.

Sire,

La bienveillance dont Votre Majesté a daigné m'honorer, me fait espérer qu'elle voudra me continuer sa protection toute-puissante. Je m'en rendrai digne, Sire, par mon dévouement respectueux et absolu à son auguste personne. Nommé prince de la Moldavie, j'espère trouver l'occasion de montrer à Votre Majesté combien je lui suis dévoué.

Je suis, avec le plus profond respect, de Votre Majesté, Sire, le très-humble et très-obéissant serviteur:

Charles Callimachi prince de Moldavie [1].

XVI.

Fornetty către Maret; Lemberg, 22 Octombre 1812.

....Les derniers avis que j'ai reçus de cette province m'annoncent que M. Négri, Caïmacam du prince Callimachi, y était arrivé depuis quelques jours; que M. le sénateur Milaschewitz et toutes les autorités civiles et militaires étaient partis de Jassy et que M. le Sénateur devait s'arrêter quelque temps à Kischenau, sur la rive gauche du Pruth, pays cédé à la Russie par le traité de par.

[1] Cf. Hurmuzaki, *Supl.* I², pp. 450—1, nº DC.

D'après cet état des choses, et vu l'établissement du gouvernement des princes, rien ne s'opposant plus à mon retour à Jassy, je vais, conformément à l'autorisation que j'en ai reçue de Votre Excellence, faire mes dispositions pour me rendre à mon poste. Je partirai sous peu de jours.

XVII.

Fornetty către Maret; Iaşi, 5 Decembre 1812.

Je suis arrivé en cette ville le 5 du passé. Le courrier Bonis est parti le même jour pour Bucarest. Je l'ai muni d'une lettre pour le Caïmacam du prince de Valachie, afin qu'il obtienne toutes les sûretés et les facilités nécessaires pour se rendre à Constantinople.

Conformément aux ordres de Votre Excellence, j'ai accredité auprès du gouvernement de Valachie M. Barbier, négociant français établi à Bucharest. Il m'aurait été difficile de faire un choix parmi les Européens qui se trouvent à Jassy. Ce sont pour la plupart des aventuriers qui viennent ici chercher fortune.

J'ai donné à M. Barbier des instructions conformes aux intentions de Votre Excellence, en le prévenant qu'il devra directement rendre compte à Votre Excellence de tous les renseignements qu'il recueillera, soit sur la Servie, soit sur les forces turques qui se rassemblent à Schumla.

Le gouvernement russe avait délivré, avant son départ, à une grande partie des habitants de la province, la plupart marchands, des patentes qui les qualifiaient de sujets russes. La Porte Ottomane n'a point voulu le reconnaître, et le prince a reçu l'ordre de mettre le scellé sur tous leurs magasins. Cette mesure a de suite été mise en exécution.

Je crois ne pas me tromper, en avançant que la Russie a très peu de partisans dans les deux provinces. Les vexations et les exactions révoltantes que les autorités russes ont exercées dans les derniers moments, laissent des souvenirs trop amers, pour que les Moldaves et les Valaques puissent désirer encore leur retour.

Les bruits de la peste qui se serait manifestée à Odessa, et dans quelques parties de la Podolie, n'ont probablement pour objet que d'empêcher les communications et cacher par ce mo-

yen la faiblesse des forces russes dans la Bessarabie et la Podolie. D'après quelques renseignements qui m'ont été donnés, mais que je n'ai pu encore bien constater, la garnison de Chotin, sous le commandement du général Harting, serait de huit cents hommes, celle de Bender, commandée par le colonel Orfingo, ci-devant au service de France [1], de cent cinquante hommes, celle d'Ismaïl, sous les ordres du général Repninsky, de quatre à cinq cents hommes. Il n'y a dans la partie de la Moldavie cédée par le traité de paix, que quelques Cosaques, qui forment le cordon le long du Pruth, pour empêcher l'émigration des paysans et l'exportation des bois, qui est rigoureusement défendue. Le gouverneur russe, M. le général Scarlataki Stourza, résidant à Kichinau, n'a encore fait aucun changement dans l'ancienne administration. On m'a dit comme chose positive que le commandant de Chotin a l'ordre de se retirer en cas d'attaque, et de mettre le feu à la ville après avoir fait sauter la forteresse.

Les troubles qui avaient éclaté dans la Podolie près de Kaminiek ont été étouffés dans leur principe. On a arrêté plusieurs individus soupçonnés d'être les moteurs de cette révolte, et jusqu'aujourdhui ils sont encore détenus. Parmi le nombre se trouve M. Chodkwitz, ci-devant adjudant-commandant dans la légion polonaise sous les ordres du général Dombroski.

J'ai été parfaitement accueilli du prince Callimachi. S. A. marche dans l'esprit de son gouvernement et s'empresse dans toutes les circonstances de me prouver sa déférence pour le gouvernement français. Je ferai usage de ses bonnes dispositions pour obtenir des renseignements, qu'Elle seule peut me donner.

XVIII.

Fornetty către Maret; Iaşĭ, 10 Decembre 1812.

J'ai eu l'honneur d'annoncer à Votre Excellence mon arrivée à Jassy, par ma lettre du 5 de ce mois, sous le couvert de M. l'ambassadeur de France à Varsovie.

Je profite aujourd'hui du passage du courrier Carabet, pour accuser à Votre Excellence la réception de la dépêche dont Elle

[1] De origine din Savoia, Orsengo s'a căsătorit cu o Moldoveancă. V. Bibl. Ac. Rom., *Doc. Trib. Iaşĭ*, IV. Pentru Harting, *Acte şi fragm.*, II.

m'a honoré le 15 novembre. Je me suis conformé aux intentions de Votre Excellence, lorsque j'ai été dans le cas de parler des motifs qui ont porté Sa Majesté à quitter Moscou.

M. Jefimowiz, lieutenant-colonel des chasseurs, chargé de dépêches du général Kutusoff pour Constantinople, est passé il y a cinq jours. Le lendemain de son départ, M. Pisani, dragoman du Consulat Russe, a fait circuler le bulletin dont la copie est ci-jointe. Il fait aussi courir le bruit que les Russes ont occupé Smolensk.

Ces nouvelles, quelque exagérées et mensongères qu'elles soient, ont cependant encore trouvé des crédules; et je me suis aperçu avec peine qu'elles avaient aussi fait une sensation sur l'esprit du prince. J'ai cherché à le rassurer, mais je ne crois pas avoir entièrement détruit cette première impression.

M. Barbier, chargé des fonctions du vice-consulat de Bucharest, m'annonce que le courrier Bonis a dû rester en cette ville. ayant eu les pieds gelés. Les dépêches de Votre Excellence ont été confiées à Jacoumy, qui avait déjà fait précédemment plusieurs courses comme courrier. Il est parti, accompagné d'un Janissaire de l'ambassade, et muni de lettres de recommandation pour faciliter son voyage. M. Barbier me prévient en même temps qu'il a avancé au courier Jacoumy soixante-dix ducats pour sa course, et me demande le mode de remboursement qu'il devra suivre pour cette somme, et toutes celles qu'il pourra être dans le cas d'avancer par la suite. Je prie Votre Excellence de me faire savoir si je dois passer ces avances dans l'état de mes frais de service, ou si M. Barbier devra en adresser un directement à Votre Excellence.

Les Serviens paraissent chercher à gagner du temps, retardent la conclusion de leur traité avec les Turcs et attendent l'issue de la guerre actuelle avec le Nord, disposés à réclamer la protection de la Puissance qui pourra les protéger contre la Porte. D'après quelques articles du traité, il y aurait une amnistie générale: les anciennes forteresses seraient occupées par les Pachas turcs, et toutes celles qui ont été élevées depuis la guerre seraient rasées. La province paierait une contribution annuelle, et l'administration intérieure serait confiée aux chefs de la nation, qui formeraient une espèce de Sénat. J'espère obtenir des renseignements plus positifs sur la véritable situation de

cette province avec la Porte; et je m'empresserai de les transmettre à Votre Excellence.

Les communications avec la rive gauche du Pruth sont entièrement fermées depuis que la peste s'est, dit-on, manifestée à Chotin. M. le comte Caradja, officier attaché à l'état-major du général Novak, est arrivé de Soutzava, accompagné d'un médecin, pour constater l'existence de cette maladie, mais le gouvernement russe s'est refusé à leur délivrer les passeports nécessaires pour se rendre sur les lieux où l'on prétend qu'elle a déjà emporté plusieurs personnes. Je persiste à croire que c'est un moyen dont les Russes se servent pour empêcher toute espèce de communication et cacher la faiblesse de leurs moyens de défense dans la Podolie et dans les forteresses sur le Dniester. Au surplus, le grand froid, qui se fait déjà sentir, ferait entièrement cesser la peste, si même elle existait.

XIX.

Fornetty către Maret; Iași, 28 Decembre 1812.

Le courrier Bonis arrive de Bucharest, chargé des dépêches apportées de Constantinople par le retour de Jacomy: je m'empresse de l'expédier sur le champ.

M. Pini, consul-général de Russie à Jassy, est arrivé le 25. Il a donné la nouvelle que le 29 et 30 novembre les armées russes avaient complètement battu l'armée française à Borisow, et qu'elles avaient repris les dix mille prisonniers faits dans les affaires du 27. Ces mêmes nouvelles ont de suite été transmises à Constantinople. M. le consul a de plus assuré que toutes les forces françaises étaient réduites à quatre-vingt mille hommes abattus et découragés. Les agents russes ici ont toujours eu la précaution de donner des bulletins postérieurs à ceux publiés par l'armée française.

Je ne puis dissimuler à Votre Excellence que ces nouvelles russes commencent à jeter les esprits dans l'incertitude, et font même une certaine impression sur l'esprit du prince, et lui donnent des inquiétudes sur l'avenir.

Je dois présumer que Votre Excellence a eu connaissance de

l'extrait du traité de paix communiqué par l'amiral Tschitschakoff au Divan de la Valachie ce 6 juillet.

Je m'empresse de transmettre aujourd'hui à Votre Excellence l'extrait ci-joint des articles non-communiqués. Je puis en garantir l'authenticité; aussi je prie Votre Excellence de me ménager les moyens de pouvoir par la suite obtenir d'autres communications.

Extrait des articles non-communiqués du traité de paix entre la Sublime Porte et la Russie.

Art. 1-er. Cessation des hostilités; paix, amitié et bonne intelligence entre les deux Puissances; aucune infraction aux anciens traités.

6-ème. Indépendamment de la rive droite du Pruth, la Russie rend et restitue les forteresses, châteaux, villes, bourgs et villages en Asie et rétablit les choses *in statu quo ante bellum.*

8-ème. Pardon et amnistie générale aux Serviens. Les nouvelles forteresses détruites et les anciennes de nouveau occupées par les Turcs. Mesures de sûreté à prendre pour la conservation des habitants. Accorder aux Serviens les mêmes avantages dont jouissent les sujets des îles de l'Archipel, en abandonnant à eux-mêmes l'administration de leurs affaires intérieures et la levée des impôts.

9-ème. Restitution des prisonniers aux frais de chaque partie contractante, jusqu'aux frontières respectives.

12-ème. Concernant le commerce et l'intervention de la Sublime Porte pour faire restituer les prises qui pourraient être faites par les Algériens.

13. La Cour de Russie consent que la Sublime Porte, d'après l'identité de son culte religieux avec les Persans, employe sa médiation et ses bons offices pour faire cesser la guerre et rétablir la paix entre les deux Puissances, de leur mutuel consentement.

14-ème. Cessation d'hostilités partout où se trouvent les armées, tant sur mer que sur terre, des deux parties belligérantes, et toute conquête faite depuis la paix n'apporte aucun changement au traité.

15-ème. Échange du traité de paix entre plénipotentiaires des deux Puissances dans l'espace de dix jours.

16-ème. Échange des ratifications signées par les deux souverains dans l'espace de quatre semaines dans le même lieu où a été conclu le traité de paix.

XX.

Fornetty către Maret; Iaşĭ, 9 Ianuar 1813.

Je dois informer Votre Excellence d'un événement qui a eu lieu le 4 de ce mois.

Un sujet français des Îles Ioniennes, accusé d'être complice dans un vol qui aurait été commis sur deux soldats russes, a été reconnu innocent et acquitté par le tribunal criminel du pays. Cette cause, sur la demande du consul de Russie, a été de nouveau portée au Divan, présidé par le prince, et l'accusé a été, pour la seconde fois, reconnu innocent.

Les Russes qui exigeaient le remboursement d'une somme de sept cents ducats, se voyant frustrés de leur espoir, prirent le parti de se faire justice eux-mêmes. En conséquence. dans la nuit de lundi, 4 de ce mois, le sujet français, attiré dans une maison située dans les faubourgs, est de suite garrotté, mis dans un traîneau et conduit au-delà du Pruth, escorté par quelques Cosaques.

Dès que je fus instruit de cet enlèvement, je me plaignis au prince d'un pareil acte de violation du territoire ottoman, en demandant officiellement la restitution d'un sujet de Sa Majesté.

Je ne connais point encore le résultat des démarches du prince; je m'empresserai d'en informer Votre Excellence, dès qu'il me sera communiqué.

Les nouvelles que les Russes et leurs partisans ne cessent de répandre depuis une quinzaine de jours, jettent les esprits dans une grande incertitude. Ou voit percer de nouveau l'influence de la Russie, et le prince lui-même se trouve dans une espèce d'anxiété et de crainte.

Des voyageurs arrivés de l'autre côté du Pruth assurent que toute la Podolie se trouve dégarnie de troupes.

Depuis un mois, les accidents de peste ont cessé, tant à Chotin qu' à Odessa. En conséquence, les communications ont commencé à être plus libres.

XXI.

Fornetty către Maret; Iașĭ, 10 Ianuar 1813.

Le courrier Jacomi, chargé de dépêches de Constantinople, est arrivé cette nuit. Je suis étonné qu'à son passage à Bucharest on ne savait pas que Votre Excellence était partie pour Paris. Cette circonstance fait faire un détour au courrier, qui aurait dû se rendre directement à Vienne par Hermanstadt.

J'ai eu l'honneur d'adresser, le 9 de ce mois, une dépêche à Votre Excellence, dans laquelle je l'informais qu'un sujet français, natif de Zante, avait été enlevé dans la nuit du 4 de ce mois, par ordre du consulat russe, et conduit sous escorte au-delà du Pruth.

Le prince a présenté une note officielle à M. le consul-général de Russie, dans laquelle il se plaint de cet acte de violation du territoire ottoman et demande la restitution dudit sujet français. Le consul n'a encore fait aucune réponse.

Si les agents russes résidant ici peuvent impunément se permettre des actes aussi contraires aux traités et à l'immunité d'un territoire neutre, il n'y aurait plus de sûreté personelle pour les sujets de Sa Majesté, ou même pour ses agents.

J'ai cru devoir aussi informer de cet événement M. l'ambassadeur de France à Constantinople.

XXII.

Fornetty către Maret; Iașĭ, 8 Februar 1813.

J'ai reçu la dépêche dont Votre Excellence m'a honoré le 26 décembre. Je me suis empressé de me conformer à l'intention de son contenu.

Le prince a contemplé avec satisfaction l'état des forces que Sa Majesté peut employer dans une seconde campague.

Je ne puis cependant dissimuler à Votre Excellence que les nouvelles russes trouvent, non des crédules de bonne foi, mais des partisans zélés, qui les colportent et cherchent à les accréditer. Ces nouvelles sont accueillies avec plaisir. Une grande partie des habitants, non pas parce qu'ils sont attachés à la Russie et qu'ils désirent passer sous son gouvernement, mais parce qu'ils

espèrent qu'elle pourra, par une nouvelle influence, protéger, comme par le passé, ces provinces et faire revivre les conventions de 1802. Tels sont les motifs qui agissent sur les esprits de la plus grande partie des habitants. Ils désirent donc les succès de la Russie, parce qu'ils croient leur fortune, leur bien-être et leur sûreté personnelle attachés à la protection et aux privilèges accordés par cette Puissance. Ils sont las d'un gouvernement précaire, sans énergie, et dont la faiblesse les expose à devenir encore une fois le théâtre de la guerre. Les Moldaves seraient Français ou Autrichiens, si une de ces Puissances voulait efficacement les protéger.

Le sujet français Athanase, déporté au-delà du Pruth, comme j'eus l'honneur d'en instruire Votre Excellence par ma lettre du 9 janvier, vient d'être reconduit ici, sur la demande réitérée du prince. Le consul de Russie a assuré de nouveau qu'il n'avait eu aucune connaissance de cet événement. Le prince exige la punition des coupables et la réparation due au territoire ottoman.

La cession du Pruth a rendu, pour ainsi dire, le prince esclave des volontés de la Russie. A la moindre opposition aux demandes de ses agents, le gouverneur du pays menace de fermer toute communication avec la rive droite du Pruth; et le prince, pour ne pas affamer sa capitale et précipiter la ruine de ses habitants, se trouve forcé de condescendre aux demandes impérieuses des agents de la Russie. Telle est la malheureuse situation de cette province et la triste alternative dans laquelle se trouve journellement le prince. La garnison de Chotim vient d'être augmentée; mais je n'ai pu encore avoir des renseignements positifs sur la force des troupes arrivées. J'espère pouvoir les obtenir, et je m'empresserai de les transmettre à Votre Excellence.

XXIII.

Fornetty către Maret; Iași, 26 Mart 1813.

J'ai reçu la dépêche dont Votre Excellence m'a honoré le 28 février. Il m'a été sensible de voir que Votre Excellence se plaignait de mon silence, quoique j'aie pris jusqu'à ce jour à tâche de l'informer de tous les événements qui peuvent offrir quelque intérêt. C'est la huitième lettre inclusivement que j'ai

l'honneur d'adresser à Votre Excellence, et j'ai toujours eu la precaution de les transmettre sous le couvert de M. l'Ambassadeur de France à Vienne. Si ma correspondance n'a point été plus active, c'est que les événements qui se sont passés dans nos environs n'ont pas offert plus souvent matière à écrire. Je n'ai cependant pas négligé de porter à la connaissance de Votre Excellence tous les renseignements qui peuvent être de quelque utilité au service de Sa Majesté. Je supplie donc Votre Excellence d'être persuadée que je porte toute mon attention à me conformer à tous les ordres qu'elle a bien voulu me donner jusqu'à présent.

Ma lettre du 8 février établit la juste mesure des motifs qui portent encore la plus grande partie des habitants de cette province à désirer le succès de la Russie. L'espoir d'un avenir plus heureux agit seul sur leurs opinions et sur leurs désirs.

Le remplacement du général Harting ne s'est point confirmé; il commande toujours à Chotin. Il paraît que ce général n'est pas dans une parfaite harmonie avec M. Scarlato Sturza gouverneur civil au-delà du Pruth. Les Cosaques préposés à la garde de la rive gauche, et qui relevaient du commandement du général Harting, ont été remplacés par un bataillon d'infanterie. Cette disposition aura sans doute donné lieu au bruit des renforts arrivés sur le Dniester. Tous les renseignements que l'on peut obtenir sur l'état des choses de l'autre côté du Pruth démentent la présence de nouvelles troupes arrivées. Il est plus difficile de recevoir des rapports bien avérés sur les mouvements qui peuvent se faire sur le Dniester. La vigilance des Russes à cet égard est très active. Il leur convient de dérober la coconnaissance des forces dont ils pourraient disposer, soit dans la Wolhinie, soit dans la Podolie. Depuis quelques jours on veut assurer que la division du général Voronzoff est arrivée sur le Dniester. Malgré toute l'authenticité qu'on veut donner à cette nouvelle, je ne puis la garantir. Je suis plutôt dans l'opinion que la nouvelle de la présence de cette division, dont le chef commande un corps sur l'Oder, est répandue avec intention. Ce serait au surplus un motif qui justifierait de la part des Turcs l'envoi d'une forte garnison à Ibraïl, pour prévenir dans tous les cas une surprise de la part de la Russie.

Le commandant de Chotin a très mal reçu un officier a

trichien chargé de demander de la part du général Alstern, commandant à Czernowitz, les motifs qui ont fait fermer les communications avec la Bucovine. Cette mesure paraît aussi concerner la Gallicie. Toutes ces dispositions de la part de la Russie prouvent qu'elle se méfie des intentions de l'Autriche.

Les forces autrichiennes daus la Gallicie consistent en 40 bataillons, et quelques escadrons forment un corps de réserve. De grands magasins de vivres, fourrages, etc. ont été formés en Hongrie sur la frontière de Gallicie.

M. le consul de Russie a admis sous sa protection trois individus jouissant de la protection française jusqu'au moment de mon départ. Ils étaient porteurs de patentes comme natifs des Îles Ioniennes, et délivrées par M. Lamare, alors consul à Bucharest. Sur les représentations que j'ai faites au prince, M. le consul de Russie a répondu que ces mêmes individus lui avaient exhibé des patentes russes délivrées lors de l'occupation de ces îles par les armées de son souverain; et qu'il se croyait, en conséquence, en droit de les protéger; que, d'ailleurs, toute discussion à cet égard regardait respectivement les deux Cours de France et de Russie. C'est annoncer formellement au prince qu'il ne doit point s'immiscer dans des affaires de cette nature.

Un prêtre sujet du pays, nommé Kirillo, qui avait exercé sous le gouvernement russe une charge importante dans l'administration ecclésiastique, vient également de se déclarer sujet russe, pour se soustraire à des réclamations formées contre lui. M. le consul de Russie l'a fait connaître en cette qaualité, en s'appuyant sur la teneur du traité de paix.

Les événements de la fin de la campagne et les progrès des Russes vers l'Oder ont ébranlé la fermeté du prince, naturellement d'un caractère très timide, très mal entouré par tous ceux qui composent sa Cour; il se laisse, malgré toutes ses bonnes intentions, maîtriser par les circonstances. Sa confiance dans les moyens et les forces de la France n'est pas assez grande, et la nouvelle de la défection de la Prusse et les dispositions de quelque autre Puissance du Nord le jettent dans l'incertitude. J'ai été à même de pouvoir le rassurer pleinement sur les rapports intimes qui existent entre l'Autriche et la France. Le prince est intimement convaincu que ses intérêts sont attachés aux succès de nos armes; mais le sentiment de la crainte affai-

blit la confiance qu'il devrait avoir sur l'issue certaine des événements. C'est un mal difficile à guérir dans ceux que la nature n'a pas trempés d'une âme forte.

XXIV.

Fornetty către Maret; Iași, 23 April 1813.

J'ai reçu la lettre dont Votre Excellence m'a honoré le 19 mars. Je me suis empressé de communiquer au prince le Moniteur qui donnait connaissance de la situation de nos armées jusqu'au 10 mars. Cest faits positifs n'ont cependant pas suffi pour faire revenir le prince et les boyards sur les bruits que ne cessent de répandre les agents russes et leurs partisans. On reçoit régulièrement à Jassy deux fois par semaine, des nouvelles de toute l'Allemagne; et en général toutes les lettres qui arrivent sont écrites avec une partialité révoltante. Il m'est pénible de ne pouvoir pas, le plus souvent, les démentir.

Le prince a eu pendant quelque temps pour correspondant à Vienne M. Gretzmiller, qui a le titre, m'a-t-on assuré, de Conseiller de gouvernemeut. Aujourd'hui, c'est M. Mavrojeni, chargé d'affaires de la Porte à la Cour de Vienne, qui continue cette correspondance. Je crois pouvoir assurer que le prince n'en a point encore établi une directe avec la France.

Le prince Kurakin, gouverneur-général de la Podolie et du pays cédé par le traité de paix, vient de permettre l'exportation des grains et des bestiaux, sur la demande que lui en a directement faite le prince Callimachi. Cette disposition, en ramenant l'abondance dans la ville de Jassy et ses environs, qui étaient menacés de la famine, reçoit cependant des entraves par une longue quarantaine, à laquelle seront soumis les individus qui se rendront de l'autre côté du Pruth, soit pour faire des achats, soit pour faire passer leurs propres bestiaux. L'exportation des chevaux n'est pas encore permise; et il est très probable que la Russie n'y consentira pas.

Depuis quelque temps il ne se passe rien dans nos environs qui puisse fixer l'attention de Votre Excellence. On voit que les grands événements qui vont se passer dans le Nord de l'Allemagne occupent entièrement la Russie. Il n'est plus ques-

tion de rassemblements de troupes sur le Dniester et sur la rive gauche du Pruth. La Russie commence peut-être aussi à être pleinement rassurée sur les intentions de la Porte.

Je remarque du moins ici un plus grand rapprochement entre le prince et M. le consul de Russie et de la tiédeur pour tout ce qui a rapport aux affaires des Français. Les progrès momentanés des Russes ont pu inspirer quelque doute sur l'issue des événements qui vont éclater.

C'est un système fidèlement suivi par tous les princes grecs, que celui de toujours caresser le parti qu'ils croient pour le moment le plus fort. L'affermissement de leur principauté est le premier et le seul mobile de leur conduite.

XXV.

Fornetty către Maret; Iaşi, 10 Maiŭ 1813.

J'ai reçu la lettre dont Votre Excellence m'a honoré le 26 mars, et par laquelle elle m'autorise à expédier des courriers à Bucharest pour les avis essentiels que je pourrais avoir à transmettre à l'ambassadeur de Sa Majesté à Constantinople. Je puis assurer Votre Excellence que je n'userai de cette autorisation que lorsque les circonstances l'exigeront.

Des renseignements positifs me confirment qu'il n'existe dans tout le district d'Orkei, sur la rive gauche du Pruth, que deux bataillons du régiment Zagomski de la 10-e division. Ils formaient la garnison de Bender; ils sont aujourd'hui destinés à la garde d'un seul pont laissé sur le Pruth. Bender ne présente donc, en ce moment, aucun moyen de défense. La garnison de Chotin est donc composée de deux bataillons, qui ne sont même pas au complet. La flotille, forte de quarante canonnières sous le commandement du major Papadopulo, se trouve à Ismaïl. Sa garnison consiste aussi en deux bataillons.

La Russie continue à faire de grandes levées. Celles qui se font dans les gouvernements de Nicolaïef, de la Podolie et de la Volhinie, se rassemblent probablement dans ce dernier gouvernement, qui est le point le plus central, et qui offre en même temps de grandes ressources en grains, en chevaux et en bestiaux. Tous les renseignements qui sont en ma connaissance

démentent le bruit que la Russie cherche à accréditer sur la présence d'une armée de 60.000 hommes sur le Dniester. Quelque grands que soient les moyens qu'elle met en usage, ils ne peuvent fournir un contingent assez fort pour entretenir de plus une pareille armée. Des relations dignes de foi portent à plus de 50.000 hommes le nombre des malades qui sont dans les hôpitaux. On connaît aussi les grandes pertes que les armées russes ont éprouvées dans le mois de novembre. La Russie a donc besoin de remplir le vide immense qui se trouve dans ses différents corps d'armée.

On m'a assuré que les magasins russes en Pologne se formaient sur une même ligne, afin qu'ils puissent être plus facilement détruits en cas de retraite.

La Bessarabie et le pays cédé au-delà du Pruth sont toujours gouvernés d'après l'ancien régime. Le gouverneur continue d'adresser tous les rapports relatifs aux affaires de ces provinces au général Kutusoff, qui a pris le commandement de l'armée du Danube. La Russie semble done ne vouloir occuper que militairement le pays cédé; autrement, il aurait déjà reçu un autre mode d'administration, et tous les rapports seraient mis sous les yeux du ministre de l'Intérieur.

J'ai l'honneur de transmettre à Votre Excellence un pli que j'ai reçu de Gallatz.

Je reçois dans l'instant la dépêche de Votre Excellence du 17 avril. Je ne négligerai aucun des moyens qui sont en mon pouvoir pour me conformer aux intentions de Votre Excellence.

XXVI.

Fornetty către Maret; Iaşi, 7 Iunie 1813.

J'ai reçu la lettre dont Votre Excellence m'a honoré le 21 mai, de Dresde, pour m'annoncer la victoire remportée par Sa Majesté le 20 à Bautzen. Je me suis empressé de communiquer cette nouvelle au prince, et celle de la victoire du 21 à Hochkirch, qui m'a été en même temps transmise par M. l'ambassadeur de France à Vienne.

Ces succès rapides des armées de Sa Majesté ont abattu ici les Russes et leurs partisans et paralysé toutes leurs espéran-

ces. Ils comptaient sur un succès certain, et leur conduite était analogue à cette attente.

Je viens d'obtenir des renseignements très positifs sur l'état actuel des forces qui se trouvent dans les forteresses sur le Dniester. Ismaïl et Bender n'ont pas de garnison. Il n'y a dans chacune de ces places qu'une centaine de canonniers. Quelques milices habillées en Cosaques gardent la rive gauche du Pruth. Le passage du pont établi à Scoulin est gardé par 70 à 80 soldats faisant partie des deux bataillons qui formaient la garnison de Bender. Leur colonel, M. Orfingo, est présentement à Chotin. On transporte de cette forteresse à Kaminik, et de là sur la Vistule, les munitions de guerre, dont une partie provenait des places de Bender et d'Ismaïl et dont l'autre partie avait été laissée lors de l'évacuation de la Moldavie. Il n'existe point de troupes à Kaminiek: tout se porte sur la Vistule. Malgré l'ordre donné par le prince Kourakin pour l'exportation des grains et bestiaux, les propriétaires rencontrent encore de nouveaux obstacles de la part des autorités subalternes. Ces actes arbitraires et contraires au traité de paix ruinent entièrement tous les propriétaires. Il est clair que c'est une politique de la Russie pour les forcer à passer de l'autre côté du Pruth.

J'ai eu l'honneur d'écrire à Votre Excellence les 10, 17 et 31 mai, en adressant mes lettres à M. l'ambassadeur de France à Vienne. Les mois précédents, j'avais également la même marche. Je vois cependant par la lettre de Votre Excellence qu'elle ne reçoit pas mes dépêches. Je ne sais à quoi tiennent ces retards, lorsque je reçois exactement par la poste de Vienne celles que Votre Excellence me fait l'honneur de m'adresser. Je vais donc pour plus de sûreté me servir aussi à l'avenir de la voie indirecte de Bucharest.

XXVII.

Fornetty către Maret; Iaşĭ, 21 Iunie 1813.

Toutes les nouvelles venant de l'autre côté du Pruth confirment les derniers renseignements que j'ai eu l'honneur de transmettre à Votre Excellence par ma lettre du 7 de ce mois, sur l'état des forces russes entre le Pruth et le Dniester.

On m'a assuré que la Russie commençait à faire des levées au-delà du Pruth et dans la Bessarabie.

Près de trois mille paysans ont passé de ce côté, par suite de la mauvaise administration des autorités russes. Cette nouvelle circonstance rendra les émigrations plus considérables, malgré tous les moyens employés par la Russie pour les empêcher. Il est aussi positif que cette Puissance a permis l'exportation des chevaux pour la remonte de la cavalerie autrichienne. On en porte déjà le nombre à huit mille.

Le prince Callimachi a reçu de son gouvernement l'ordre de notifier à tous les propriétaires de biens-fonds au-delà du Pruth qu'ils eussent à les vendre avant l'expiration du terme accordé par l'article 7 du traité de paix. Cette mesure a jeté la consternation parmi les boyards ou seigneurs du pays, par l'impossibilité où ils sont de vendre, dans un si court espace, des biens dont la valeur est si considérable, que le gouvernement russe ne serait même pas en état d'en payer le produit. Si la Porte ne modifie pas cet ordre en prenant de nouveaux arrangements pour prolonger le terme stipulé dans le traité, il est alors à présumer que les boyards se verraient forcés, malgré le sentiment qui les attache à leur pays, de passer de l'autre côté du Pruth, pour prévenir leur ruine et celle de toutes leurs familles. J'espère me procurer l'état estimatif de tous les biens situés au-delà du Pruth appartenant aux boyards et autres Moldaves domiciliés de ce côté, et je me ferai un devoir de le mettre sous les yeux de Votre Excellence.

XXVIII.

Fornetty către Maret; Iaşi, 2 Iulie 1813.

Une personne digne de foi, arrivée de l'autre côté du Pruth, m'a assuré que les forteresses de Bender, d'Akerman et d'Ismaïl sont entièrement dépourvues de troupes. Presque tous les canons qui se trouvent dans ces places sont démontés. La flotille russe est toujours à Kilia, port à deux lieues d'Ismaïl. Chaque canonnière est montée par 15 à 18 marins, y compris les officiers. A Kichenau il n'y avait jusqu'à présent que quelques

dragons attachés au service du gouvernement-général. Le général Harting, gouverneur provisoire en remplacement de M. Scarlataki Sturza, fait venir un bataillon de Chotin. Il y a présentement dans cette place deux régiments; ils ne sont pas au complet et forment au plus huit cents hommes. On continue à fortifier la tête du pont sur la rive gauche du Dniester.

L'armistice conclu le 1-er juin a jeté les esprits ici dans un grand étonnement. Avant que les conditions en fussent connues, les partisans russes répandaient mille absurdités: entre autres, que les forteresses occupées par les troupes de Sa Majesté devaient être évacuées et remises à l'Autriche jusqu'à la conclusion de la paix.

On assure ici que la peste s'est de nouveau manifestée à Chotin et dans la Podolie, du côté de Balte. On annonce même que ce fléau commence déjà à faire de grands ravages.

XXIX.

Fornetty către Maret; Iași, 12 Iulie 1813.

J'ai reçu en même temps les lettres dont Votre Excellence m'a honoré les 11 et 18 juin. Les circulaires des 5 et 6 du même mois, que Votre Excellence m'avait fait précédemment l'honneur de m'adresser, ne me sont point parvenues.

Je remercie Votre Excellence de ce qu'elle a bien voulu me mettre à même de pouvoir faire exactement connaître ici la position actuelle des armées de Sa Majesté et les heureux résulsultats que l'armistice doit faire espérer à l'Europe entière.

Je n'entretiendrais cependant pas aujourd'hui Votre Excellence des différents bruits que l'on fait circuler ici, si je n'avais pas des raisons de présumer qu'ils proviennent, la plupart, des autorités autrichiennes en Gallicie et en Bucovine, et si je n'avais pas remarqué que, n'étant pas démentis ici positivement par l'agent de cette puissance, ils acquièrent une espèce d'authenticité: telle que le prince-régnant a cru devoir m'en parler.

On répand que dans des pourparlers qui ont suivi l'armistice, on a proposé le rétablissement du royaume de Pologne et la cession par l'Autriche de la Gallicie à ce nouveau royaume;

que l'indemnité n'était point fixée; mais que de fortes raisons faisaient présumer qu'elle déterminerait une rupture ou que par suite de conventions particulières cette indemnité serait portée sur les provinces de la Moldavie et de la Valachie. L'on explique ainsi les armements de l'Autriche et les divers mouvements de ses troupes.

Le prince m'a seulement parlé de la cession de la Galicie, en cherchant, avec quelque inquiétude, quel pourrait être l'objet de compensation.

J'ai observé au prince que l'on ne devait avoir aucun égard à ces nouvelles particulières qui pourraient arriver; que les plus raisonnables, parce qu'il était certain que tout ce qui serait relatif à des négociations reposerait dans le secret.

Comme il serait possible que le prince ne fût pas convaincu et qu'il eût fait part à son gouvernement de ces bruits et de l'impression qu'il en a reçu, je fais également connaître ces faits à M. l'ambassadeur de Sa Majesté à Constantinople.

XXX.

Fornetty către Maret; Iaşi, 30 Iulie 1813.

J'ai cru démêler dans une conversation avec le prince que la Porte avait été étonnée d'avoir été si tard informée officiellement de l'armistice, de la formation d'un congrès, et de s'y trouver étrangère; et que cet état de choses donnait de l'inquiétude sur le sort des deux provinces de la Moldavie et de la Valachie, ce qui alimente une partie des bruits que j'ai eu l'honneur de faire connaître à Votre Excellence par ma lettre en date du 12 de ce mois. Les Russes continuent à refuser l'exportation des bestiaux et des produits des terres que les Moldaves restés en deçà du Pruth possèdent au-delà. Toutes les représentations ont été vaines. Des notes même données par le prince au consul de Russie sont restées sans réponse; quelques-uns des Moldaves, qui sont aussi propriétaires en Boucovine, se sont adressés, comme sujets mixtes, à S. M, l'Empereur d'Autriche, et ont invoqué son intervention, pour faire adoucir les dispositions du traité relativement à la vente des propriétés dans le délai fixé et dont l'exécution rigoureuse doit les ruiner.

La démence des nouvellistes au-delà du Pruth est à son comble. Ils parlent de batailles livrées et perdues, quand il existe un armisticé. Ils proclament la déclaration de la guerre par l'Autriche à la France, et je suis informé que M. le consul de Russie la pousse jusqu'à faire annoncer à M. l'Agent d'Autriche une visite officielle de félicitations., M. l'Agent l'a fait prévenir qu'il ne le recevrait pas et qu'il protesterait publiquement contre toute démarche qui pourrait avoir lieu à cet égard.

Il n'y a aucun mouvement près du Pruth, ni même jusqu'au Dniester: tous les efforts paraissent être absorbés par la grande armée. Le bruit s'est répandu que le Pacha d'Ibraïl a été décapité. On ne dit point des motifs. Le prince n'a pas reçu la nouvelle de cet événement.

J'obtiens difficilement du prince des décisions dans les affaires qui intéressent les sujets et protégés de l'Empereur. Comme ils font presque toujours des réclamations contre des boyards assez marquants, j'attribue une partie de cette lenteur aux ménagements que le prince croit devoir apporter jusqu'à l'expiration de la faculté donnée par le traité aux sujets respectifs pour le choix de leur domicile.

XXXI.

Fornetty către Maret; Iaşĭ, 6 August 1813.

La décapitation du Pacha d'Ibraïl a eu pour cause le monopole sur le blé.

Les Russes ont à peine sur le Pruth les gardes nécessaires pour le service de la quarantaine qu'ils y ont établie. De là au Dniester il n'y a point de troupes, et ils ne font aucun mouvement qui puisse indiquer qu'on en doive recevoir.

Deux Français: l'un nommé Jean-Nicolas Mottin, maréchal des logis au 23-e bataillon de train d'équipage, l'autre nommé Philippe Keïser, soldat au même bataillon, parvenus à s'échapper de Vilna, sont arrivés ici. Je leur ai donné des passeports et fourni les moyens nécessaires pour aller à Vienne y recevoir leur direction. Ils m'ont dit qu'ils avaient été retenus à Czernowitz sur la frontière de la Bucovine, où on avait presque

employé la violence pour les déterminer à s'y enrôler. J'ai donné cet avis à M. l'ambassadeur à Vienne pour qu'il puisse faire éclairer leur marche, d'autant mieux qu'ils ont nécessairement à passer par des places fortes.

Le voisinage des deux frontières d'Autriche et de Russie peut amener successivement beaucoup de prisonniers ici, auxquels j'aurai également à fournir des moyens d'existence et de route. Si ce cas se présente, je prie Votre Excellence de m'autoriser à me couvrir du montant des déboursés relatifs, en les faisant recevoir avec mon traitement. Je prendrai la liberté d'observer à cet égard à Votre Excellence, que, si ces déboursés devenaient forts, leur renvoi à mon état de frais ordinaire me gênerait beaucoup et me mettrait même dans l'impossibilité d'y subvenir.

Il existe, à Jassy, et répandus sur toute la province, plusieurs déserteurs italiens, quelques-uns même français, la plupart vivant sans avoir réclamé de protection.

Je prie Votre Excellence de me tracer la conduite que je dois tenir à leur égard. Dois-je réclamer leur extradition ou ignorer leur état? Il est probable que dans le premier cas ils se mettront sous protection étrangère.

XXXII.

Fornetty către Laforest; Iași, 15 Iunie 1814.

J'ai reçu, le 10 de ce mois seulement la lettre que Votre Excellence m'a fait l'honneur de m'adresser le 22 avril dernier.

J'ai satisfait de suite à ses dispositions, et j'attendrai, comme Votre Excellence me le prescrit, l'ordre de M. l'ambassadeur pour lever le pavillon de France.

Les grands événements qui viennent de se passer ont produit ici une sensation bien vive. Ce pays croit devoir être l'objet d'une méditation politique, et la majorité des habitants se livre à l'espoir d'une nouvelle domination.

J'ai transmis à M. Timoni, gérant du Vice-Consulat de Galatz, les instructions contenues dans la lettre de Votre Excellence, et je lui ai particulièrement recommandé celles relatives à nos rapports commerciaux.

XXXIII.

Fornetty către Talleyrand; Iașĭ, 15 August 1814.

J'ai reçu de M. l'ambassadeur l'ordre d'arborer le pavillon et les armes de France; et je me suis empressé d'y satisfaire, après avoir fait au Prince les notificatious nécessaires. Ce pays-ci continue à être dans une agitation morale avec l'expectative de grands changements.

Les mouvemeuts de troupes qui se font en Gallicie et dans la Pologne sembleut donner de l'inquiétude au gouvernement turc. On assure qu'uue armée se porte de Coustantinople sur le Danube. Il est arrivé ici des ingénieurs. Ou parle de fortifications à Galatz et sur le Pruth. Cela serait possible à Galatz, mais je ne crois pas que les bords du Pruth soient susceptibles d'être fortifiés, puisque cette rivière est guéable presque sur tous les points.

La peste dont Yassy a été préservé paraît s'être éteinte dans la Valachie et à Galatz, où elle a fait de grands ravages.

Le commerce d'importation est peu considérable dans cette province. Ceux des produits de France qui se placeraient le plus facilement dans le moment, mais en quantité faible, seraient les soieries, du tabac mauufacture, quelques articles de bijouterie et des objets de mode.

XXXIV.

Fornetty către Talleyrand; Iașĭ, 29 August 1814.

J'ai rendu au jour de la fête de Sa Majesté les honneurs qui lui sont dus. MM. l'Agent d'Autriche et le consul de Russie ant asisstè au *Te Deum;* ils ont aussi le soir illuminé leurs habitations.

Mais j'ai remarqué ici une innovation dont je crois devoir rendre compte à Votre Altesse. Il est d'usage que le prince fasse visite et félicite les consuls sur les jours de fête de leurs souverains. Cette visite a toujours été faite par un homme en place, avec un costume relatif et dans uue voiture de la Cour précédée de six valets de pied.

Le jour de la Saint-Louis, le prince s'est borné à m'envoyer ce qu'on appele ici le *grammaticos*, ou secrétaire particulier, qui s'est présenté sans costume et avec deux valets de pied seulement. Je remarquerai si ce sera la même chose pour la fête de Sa Majesté l'Empereur des Russies, qui doit arriver sous peu de jours, et j'en informerai Votre Excellence.

Il existe ici une église catholique, fondée, dit-on, par des Polonais : la protection spéciale paraît avoir été douteuse. M. l'Agent d'Autriche m'a informé qu'il avait reçu l'ordre de la Cour de prendre cette église sous sa protection exclusive, et il s'est fait rendre les honneurs attachés à ce titre. Il m'a ajouté que la Cour de Rome l'avait décidé ainsi, et m'a appris qu'il allait arriver ici, de Rome, un évêque pour gouverner le spirituel catholique des deux provinces.

Il paraît qu'on se dispose à établir des forteresses à Galatz. Le général Harting, gouverneur de la Bessarabie, s'est rendu sur le Danube pour régler avec un commissaire turc les limites determinées par le traité de 1812.

XXXV.

Fornetty către Talleyrand; Iaşi, 25 Novembre 1814.

M. Wilkinson, consul d'Angleterre dans les deux provinces, est venu ici pour se faire reconnaître du prince en cette qualité. Après un court séjour, il est reparti pour Bucharest, ou il résidera. Il a laissé ici un agent.

En réfléchissant sur les motifs qui pouvaient nécessiter la présence d'un agent anglais dans cette province, j'ai pensé qu'il est peut-être question de solliciter auprès de la Porte l'exportation des bois de construction pour la marine anglaise dans la Mer Méditerranée. La mâture sourtout serait un article très considérable et très précieux. Toutefois une telle négociation éprouverait de grands obstacles.

Le commerce est en général ici dans un état peu florissant; le manque d'argent en est la principale cause. J'ai su par des négociants revenus de la foire de Leipsik que les marchandises françaises y avaient obtenu une preférence marquée et qu'elles s'y étaient vendues de très haut prix.

On assure que la division du général Langeron qui s'était avancée vers Mohilov a de nouveau reçu l'ordre de venir prendre ses cantonnements en Bessarabie. On dit aussi qu'il y a beaucoup de cavalerie autrichienne dans la Boucovine. La présence de toutes ces troupes sur les deux frontières donne de l'inquiétude au gouvernement de la province.

Les princes de la Moldavie et de la Valachie font construire à leurs propres frais vingt chaloupes canonnières. Déjà quatre ont été lancées dans le Danube, et les travaux des autres sont en pleine activité.

XXXVI.

Fornetty către Richelieu; Iași, 20 Decembre 1815.

Je me suis empressé d'accuser successivement la réception des dépêches qui me sont parvenues; mais, craignant que par suite des circonstances, mes lettres ne se soient égarées, je renouvellerai l'accusé de réception de ces pièces, qui se composent:

1. De la commission que Sa Majesté a daigné m'accorder du Vice-Consulat d'Yassy.

2. D'une circulaire contenant les instructions générales pour les consuls en pays étrangers.

3. D'une circulaire en date du 8 juillet, annonçant l'entrée de Sa Majesté dans sa capitale.

4. Et d'une autre circulaire, à la date du 25 juillet, contenant l'envoi des actes du congrès de Vienne et des observations sur ces actes.

Je me suis pénétré des instructions comprises dans la dépêche du 24 septembre, et je mettrai tous mes soins à en suivre l'application.

La Moldavie sous les rapports commerciaux nous présente peu d'interêt; ses exportations consistant presque uniquement en bestiaux sont nécessairement limitrophes; et les foires de Leipsik fournissent les objets d'importation. Quelques articles de France, tels que du tabac, des vins et des objets de mode, pourraient prêter à des spéculations, en arrivant par Galatz. Mais la peste qui règne dans ce port depuis plusieurs mois en a éloigné et doit en éloigner encore les étrangers.

Mais le poste que je remplis, ne pouvant, par sa position, s'assimiler entièrement aux postes des Échelles, j'ai l'honneur de supplier Votre Excellence de vouloir bien m'accorder des instructions qui dirigent sous les autres rapports ma correspondance ultérieure.

XXXVII.

Fornetti către Richelieu; Iaşĭ, 1-iŭ Ianuar 1816.

Dans ma lettre du 20 décembre dernier, j'exposais le peu d'importance que mon poste offrait en ce moment sous le rapport des relations commerciales. Je demande à Votre Excellence la permission de lui soumettre quelques observations.

La prolongation de la vacance du poste de Bucharest fait penser, dans ces provinces, qu'il ne sera pas rempli, et fait naître l'idée que, par suite des circonstances, le Vice-Consulat de Jassy pourrait ne plus exister. Cet état de choses a deux inconvénients: le premier, en ce qu'il semble que la France se départ d'un droit acquis; ce qui ne peut être que nuisible dans l'esprit des Turcs et de leurs princes, le second, en ce qu'il accréditerait l'opinion générale, reçue ici, que ces deux provinces changeront incessamenent de gouvernement; ce qui, dans toutes circonstances, produirait un mauvais effet.

La peste qui, de Galatz, s'était avancée dans la province, paraît ne plus être que dans ce port, et même avoir diminué; ce qui n'empêche pas que la province ne soit surchargée de quarantaines locales et que celles sur les frontières d'Autriche et de Russie ne continuent à être portées à 22 jours pour les individus et 30 pour les marchandises.

XXXVIII.

Fornetty către Richelieu; Iaşĭ, 19 Ianuar 1816.

Un article inséré dans le «Journal de Francfort», sous la rubrique de Varsovie, à la date du onze décembre dernier, produit ici quelque sensation. On en a tiré toutes les conséquences qui se rattachent aux dispositions dont j'ai eu l'honneur d'entretenir Votre Excellence par mes dépêches antérieures.

Cet article est ainsi conçu:

«La Moldavie et la Valachie ayant appartenu depuis 1401 à la Pologne, et n'ayant passé sous la domination turque que depuis 1621, les rois de Pologne ont toujours conservé leurs prétentions sur ces pays et porté constamment le titre de rois de Dacie, qui comprend les deux provinces.»

Il a séjourné ici un individu qui paraît être de vingt-deux ans. Il s'annonce comme prince d'Aracan. Il est, dit-il, le fils du roi d'Aracan. Il avait été envoyé en France pour se former dans l'art militaire. Il a accompagné l'armée dans la campagne de Russie, où il a été fait prisonnier. Depuis, il est resté en Pologne, est venu ici et vient de partir pour Bucharest, dans l'espoir de se rendre à Constantinople et de là au royaume d'Aracan. Il parle le polonais, mais il ne sait, ni n'entend le français. Il porte les ordres du Soleil et de l'Éléphant; sa qualité n'est point incontestablement reconnue, et la réception que le gouvernement lui a faite est très équivoque. On dit qu'il ya eu en effet un prince d'Aracan à l'armée, mais qu'il est mort à Vilna; et que celui qui se présente est, sans doute, un Polonais qui était à sa suite. Ce qui peut confirmer le soupçon, c'est qu'en effet il a les traits et les manières particulières aux Polonais.

On ne parle plus d'accidents de peste dans l'intérieur de la province, et elle fait beaucoup moins de ravages à Gallatz.

XXXIX.

Fornetty către Richelieu; Iaşi, 27 Februar 1816.

Il existe dans la Moldavie, même dans son état actuel, vingt-trois mille catholiques. Le service du culte se fait dans diverses églises, qui toutes ressortent de l'église paroissiale d'Iassy, et cette église est administrée par un préfet, qui se trouve ainsi le chef du culte catholique dans la principauté. Cet état de choses dure de temps imnémorial, et le clergé a toujours joui de la considération et des privilèges qui lui sont dus. Il y a six mois environ que le révérend Père Berardi, préfet actuel, a été élevé à la dignité d'évêque avec le titre d'évêque de Bakau (évêché dépendant de d'archevêché de Romano en Moldavie). Il s'est rendu à Vienne, où il se trouve présentement, pour recevoir la

consécration. M. l'Agent de Sa Majesté l'empereur d'Autriche a notifié cette nomination au prince-régnant. Aussitôt qu'elle a été connue, elle a excité une émotion générale. Son Éminence le Métropolitain a cru y voir une concurrence de dignités, l'évêque de Bakau une lésion directe de ses droits, attendu qu'un évêché ne pouvait avoir deux titulaires, et les boyards une innovation qui pouvait nuire à leurs privilèges. Tous se sont donc réunis et, sous les auspices du prince-régnant, ils ont fait présenter directement, ainsi que les Moldaves en ont le droit, une supplique au Grand-Seigneur.

La Porte vient de prononcer que l'évêque de Bakau ne serait point reconnu.

Il m'a paru, dans les débats qui ont précédé cette décision qu'il n'y aurait point eu d'opposition si l'on n'eût point conféré à l'évêque catholique le titre d'un évêché de la principauté. M. l'Agent d'Autriche appuyait cette prétention sur ce qu'il avait existé dans les temps reculés un évêque catholique avec le titre d'évêque de Bakau. Le Divan a reconnu ce fait, mais il a prouvé par les annales du pays que cette nomination, qui avait eu lieu en 1700, avait été faite pendant l'invasion du pays par un roi de Hongrie, qu'un an après, le pays ayant été délivré avec le secours des Polonais, l'évêché catholique avait aussi cessé d'exister, et que, depuis, les fonctions réservées aux évêques avaient été exercés par un évêque résidant à Lemberg.

D'après les capitulations entre la France et la Porte, le culte catholique dans les États turcs est sous la protection immédiate de Sa Majesté très-chrétienne. Cependant, comme l'église paroissiale à Yassy a, dit-on, été fondée par des seigneurs hongrois, la protection a été depuis longtemps réclamée par les Agents de Sa Majesté Apostolique. Elle a été reconnue sans difficulté, parce qu'alors il ne résidait pas d'agent français à Yassy. Mais cette protection est devenue indécise, lorsque la France a établi un consul en Moldavie et, comme, dans les derniers temps, les missionnaires étaient Italiens, le culte se trouvait de fait sous la protection de la France.

M. l'Agent d'Autriche a annoncé que, par une décision récente du Souverain Pontife, la protection du culte catholique en Moldavie appartenait spécialement à Sa Majesté Catholique.

XL.

Fornetty către Richelieu; Iaşĭ, 11 Mart 1816.

Mirza-Jussuf-Mehemet, ayant le titre d'ambassadeur de la Grande-Bucharie, après un séjour de près de huit mois à Pétersbourg, vient d'arriver à Jassy pour se rendre à Constantinople. Il a reçu aujourd'hui une audience publique du prince-régnant. Cet ambassadeur est le même que celui qui a passé ici en 1804. Lors de sa résidence, il a épousé à Constantinople une dame d'honneur du Sérail; on dit qu'il est chargé de complimenter le Grand-Seigneur sur son avènement au trône.

M. Swinin, conseiller de Cour, membre de la commission chargée du travail de l'organisation de la Moldavie au-delà du Pruth, est venu à Jassy dans l'intention d'obtenir du prince des renseignements et documents sur l'administration de la partie de la Moldavie cédée par le traité.

Le prince a reçu de son gouvernement l'ordre de refuser toute communication, mais M. Swinin avait déjà quitté la Moldavie pour retourner en Bessarabie par la Bucovine.

Le séjour de M. Swinin a été marqué par des inconvenances qui ont dû blesser le prince, et même aussi M. le consul-général de Russie. N'ayant aucun caractère reconnu, M. Swinin a reçu des principaux boyards des fêtes et des suppliques. La conduite des boyards peut s'expliquer par les intérêts que la plupart d'entre eux ont conservés au-delà du Pruth, mais elle dénote l'ignorance entière dans laquelle ils sont de toute espèce de convenance.

Il ne paraît pas d'ailleurs que M. Swinin ait été autorisé par sa Cour à la démarche qu'il a faite auprès du prince; car dans ce cas M. le consul de Russie en eût été nécessairement informé, et il n'a reçu aucune nouvelle instruction sur une demande qu'il avait été directement chargé de faire.

XLI.

Fornetty către Richelieu; Iaşĭ, 19 April 1816.

J'ai eu l'honneur d'adresser à Votre Excellence des dépêches en date des 20 décembre, 1-er et 19 janvier, 23 et 27 février

et 11 mars, qui amènent maintenant le No. 7. Je les rappelle ici parce que depuis le 2 novembre dernier je n'ai point reçu de depêches du Ministère. Dans cette énumération je ne comprends point celles relatives à la comptabilité et que je continuerai d'adresser à Votre Excellence sans désignation de numéro.

Assan-Aga, gouverneur de Rasgrad en Bulgarie, prévenu des dispositions funestes ordonnées à son égard à Constantinople, s'est mis en révolte ouverte contre le Grand-Seigneur. Ayant fait solliciter, mais vainement, sa grâce par les habitants du pays, il a réuni un corps de deux mille hommes, avec lequel il pourra se soutenir quelque temps. Mais il paraît que plusieurs Pachas ont reçu l'ordre de marcher, et il n'est point douteux qu'il ne succombe. Ce gouverneur s'est fait connaître par son intrépidité et sa résolution pendant la dernière guerre entre la Russie et la Turquie. Il est parvenu à la tête de trente hommes à traverser une partie du camp russe et à pénétrer dans la forteresse de Silistria, que les Russes assiégeaient; et il a donné des preuves de valeur. Cet événement oblige les courriers de Constantinople à faire un détour assez considérable.

Le peuple de la Moldavie souffre beaucoup en ce moment par suite d'exportations du blé de Turquie permises inconsidérément l'été dernier pour les États d'Autriche. Cette denrée, qui forme la nourriture de la plus grande partie de la population, a doublé de prix et est devenue rare. Cette circonstance, jointe à des travaux extraordinaires ordonnés par la Porte pour le transport de bois et le service des forteresses sur le Danube, jette la misère daus le pays.

Cependant, les rapports, qui avaient été interrompus pendant quelque temps entre la Moldavie russe et celle-ci, ont été rétablis. Les importations et exportations se font à l'ordinaire. On n'annonce rien de nouveau au-delà du Pruth. Les accidents de peste ont cessé, même à Galatz.

XLII.

Fornetty către Richelieu; Iaşĭ, 6 Maiŭ 1816.

Par la dépêche que j'ai eu l'honneur d'adresser à Votre Excellence le 19 du mois d'avril, je rendais compte de la rébellion

d'Assan-Effendi, commandant de Rasgrad. Cette lutte est terminée. Assan-Effendi, après avoir été battu par le Pacha de Schumla, et prévoyant une résistance inutile, était parvenu à se sauver avec quelques hommes. Mais il a été tué par un autre commandant, chez lequel il s'était réfugié.

Il se réunit un corps d'armée entre Kiev et le Dniester. Il est sous les ordres du Feld-Maréchal Barclay de Tolly, et une partie est commandée par la général Benigsen. On assure que Sa Majesté l'Empereur doit incessamment passer la revue de cette armée à Pultava.

J'avais l'honneur, par ma dépêche du 11 mars dernier, de parler à Votre Excellence du séjour qu'a fait ici M. Swinin, employé dans la Bessarabie, et de l'effet qu'il avait produit. M. le consul-général de Russie a reçu l'ordre de son gouvernement de désapprouver auprès du prince la conduite de M. Swinin, qui quitte la Bessarabie et est rappelé à Pétersbourg.

L'on n'entend plus parler d'aucun accident de peste dans les provinces, ce qui est heureux, car le prince a reçu de son gouvernement l'ordre de ne plus laisser établir de quarantaine dans la principauté.

XLIII.

Fornetty către Richelieu; Iaşĭ, 20 Maiŭ 1816.

Il paraît qu'il est arrivé quelques troubles à Bucharest. Les renseignements parvenus ici sont vagues, et se contredisent. Cependant ils s'accordent en ce point qu'un Français s'est trouvé compromis, et a été arrêté.

J'aurais mis dans mes devoirs d'envoyer à Bucharest pour prendre connaissance de cette affaire et la soumettre à Votre Excellence, mais j'ai su que M. Fromont *(sic)* était parti de Vienne, et il est probable qu'il est arrivé ou arrivera sous peu de jours; ainsi j'ai pensé qu'une démarche de ma part serait précipitée et inutile.

L'organisation de la Bessarabie est décidée. Elle continuera à être d'après les lois et les privilèges de la Moldavie; et les places pour l'administration intérieure seraient uniquement remplies par des Moldaves. Cette décision a fait sensation ici, chacun

l'interprète dans ses vues ou son intérêt. Il me semble qu'elle est la conséquence simple et naturelle de l'ukase qui, lors de occupation de la Moldavie entière, avait ordonné que cette province serait toujours gouvernée d'après ses privilèges et ses lois particulières.

L'administration supérieure est confiée à un sénateur, dont on annonce l'arrivée prochaine.

On parle aussi du remplacement du général Harting, gouverneur-militaire, par le général Kala-Yorghi.

Il s'est déclaré de nouveaux accidents de peste à Galatz. La quarantaine, qui avait été levée sur les frontières d'Autriche, va sans doute y être rétablie.

XLIV.

Richelieu către Fornetty; Paris, 21 Iunie 1816.

J'ai reçu, Monsieur, vos lettres des 20 décembre, 1-er et 19 janvier, 23 février, 1-er, 7, 11 mars, 19 avril et 6 mai derniers. Deux de ces dépêches seulement sont numérotées: celle du 19 avril porte No. 7, et l'une des deux du 6 mai le No. 8. Dans la lettre du 19 avril, vous relatez celles que vous m'avez écrites auparavant, et vous en annoncez une sous la date du 27 février, qui ne m'est point parvenue et dont vous m'enverrez un duplicata.

Je dois vous recommander la stricte observation de ce qui vous est prescrit par les instructions particulières pour l'ordre de votre correspondance. Ce n'est qu'en numérotant régulièrement vos dépêches, que je puis être assuré de l'exactitude avec laquelle elles me parviendront.

Les inquiétudes que vous me manifestiez, par votre lettre du 1-er janvier, sur les inconvénients que pourrait avoir la vacance prolongée du poste de Bucharest, ont dû cesser par l'arrivée de M. Formont, titulaire de ce Vice-Consulat.

Je vous sais gré des observations que renferme votre lettre du 2 mars sur la protection du culte catholique, mais je vous invite à ne tenter aucune démarche relativement à cette affaire. Je vous informerai au surplus du résultat des négociations que l'ambassadeur de Sa Majesté à Rome est chargé de suivre

auprès du Saint Siège pour ce qui concerne nos missions du Levant, en général.

Je suis d'ailleurs satisfait du soin que vous prenez de me tenir informé de toutes les nouvelles qui vous paraissent susceptibles de quelque intérêt, et je vous engage à continuer à me les transmettre avec la même exactitude.

XLV.

Richelieu către Fornetty; Paris, 21 August 1816.

J'ai reçu, Monsieur, vos n°s 9 et 10, ainsi qu'une lettre que vous avez datée du 24 juin, mais que vous avez négligé de numéroter. Je crois devoir vous renouveler l'invitation que je vous ai déjà faite le 21 de ce même mois de juin, de timbrer votre correspondauce avec plus d'exactitude à l'avenir.

Je vous remercie d'ailleurs des diverses informations que vous me transmettez.

Vous me demandez l'instruction adressée aux consuls du Roi en Levant le 18 janvier de cette année, et j'ai l'honneur de vous en envoyer ci-joint un exemplaire. Vous remarquerez toutefois que les formes différentes des gouvernements près desquels sont établis les consuls de Sa Majesté ne permettent pas toujours l'observation rigoureuse des dispositions que contient cette instruction. Vous devrez donc y introduire les modifications que pouvent exiger les lois et les circonstances particulières à la Moldavie. Je m'en rapporte sur ce point à votre prudence.

XLVI.

Fornetty către Richelieu; Iaşi, 9 Decembre 1816.

J'ai reçu le duplicata de la dépêche que Votre Excellence m'a fait honneur de m'adresser le 21 du mois d'août dernier, ainsi que l'instruction du 18 janvier de cette année pour les consuls de Sa Majesté en Levant. Je me conformerai à tout ce qu'elle prescrit, en tant que les dispositions pourront être applicables aux localités et au gouvernement particulier de la Moldavie.

Je serai à l'avenir plus exact à numéroter ma correspondance. Les lettres que j'ai eu l'honneur d'adresser à Votre Excellence, depuis celle du 24 juin, sont des 18 et 28 octobre dernier. La première accompagnait le duplicata de celle du 27 février dernier, qui n'était point parvenue à Votre Excellence.

L'évêque, Monseigneur Berardi, est arrivé depuis quelques jours en cette capitale. Il paraît que les ordres de la Porte sont de ne point permettre sa résidence dans cette province, ni comme titulaire de Bakau, ni comme évêque *in partibus* [1].

La peste, qui s'était répandue sur plusieurs points de la Moldavie, s'est aussi dclarée dans un des faubourgs de la ville. Le gouvernement prend toutes les mesures pour en arrêter la contagion dans son principe. Mais ce malheureux événement, en interrompant toutes les relations et les communications, m'ôte aussi les moyens de recueillir les renseignements qui peuvent offrir quelque intérêt. Des que les circonstances me le permettront, je m'empresserai de continuer à informer Votre Excellence de tout ce qui pourra mériter son attention,

XLVII.

Fornetty către Richelieu; Iaşĭ, 3 Ianuar 1817.

En m'occupant de l'application de l'arrêté du 4 messidor an XI (23 juin 1803), dont l'exécution est spécialement ordonnée par les instructions que Votre Excellence m'a fait l'honneur de m'adresser le 18 janvier dernier, et rappelé dans la circulaire du 9 août, j'ai reconnu qu'il n'existait dans la Moldavie aucun établissement de commerce appartenant à des maisons françaises. Le seul point où il pourrait s'informer serait le port de Galatz, mais cette ville, sous ce rapport, ne paraît pas encore avoir fixé l'attention des négociants sujets de Sa Majesté.

Il est peu de Français en Moldavie. La plupart se livrent à l'instruction, et les autres à des professions purement mécaniques. Tous sont bien vus et d'une utilité reconnue dans la province: leur conduite jusqu'à ce jour n'a rien offert de répré-

[1] Fragmente din cele două rapoarte privitoare la episcopia de Bacăŭ şi în *Studiĭ şi doc.*, I-II, pp. 443-4.

hensible, et il ne m'est venu contre eux aucune plainte de la part du gouvernement.

Je pense qu'ils peuvent jouir des exceptions autorisées à l'arrêté du 4 messidor, et j'attendrai les ordres de Votre Excellence à leur égard.

XLVIII.

Fornetty către Richelieu; Iaşi, 25 April 1817.

Les négociations ouvertes entre la Cour de Russie et la Porte Ottomane occupent d'autant plus les esprits que la province pense être l'objet d'une partie de ces négociations. Elle en espère une amélioration et une indemnité pour les impôts et les charges qui, dans les dernières années, ont de beaucoup outrepassé les termes fixés par les traités.

La lenteur de ces négociations donne lieu à des conjectures; et il est certain que la disposition des troupes sur les frontières de la Russie est telle que, dans le cas d'une guerre avec la Turquie, une armée de 100 mille hommes serait en peu de jours en Moldavie.

Quelques accidents de peste ont reparu dans des districts éloignés; il paraît qu'ils se sont éteints, et, malgré l'avis qu'en a pu donner l'Agent de Sa Majesté Apostolique, la quarantaine n'a point été augmentée sur les frontières d'Autriche.

J'ai eu l'honneur d'informer Votre Excellence du refus que l'on avait fait de reconnaître l'évêque catholique institué par la Cour de Rome sous le titre d'évêque de Bakau. De nouvelles représentations ont été faites, mais les difficultés ne sont pas encore levées.

M. Pini, consul-général de Russie, d'après un ordre de sa Cour s'est rendu à Bucharest pour y prendre la gestion du consulat. M. Chirico, qui remplissait ce poste, a été rappelé avec l'injonction de se rendre dans l'une des villes méridionales de la Russie. Cette destitution a été provoquée par l'oubli que M. Chirico est accusé d'avoir fait de ses devoirs, et dans l'intérêt des sujets russes, et dans l'interêt de la province de Valachie. M. Pini a été autorisé à laisser l'administration à un officier du consulat de Moldavie.

Je n'ai jamais entretenu Votre Excellence d'objets relatifs au commerce. Les marchandises importées qui proviennent de nos manufactures et qui sont en très petit nombre, ne parviennent ici que par le canal de Leipsik, et il n'y a jusqu'à présent aucune relation directe établie avec la France.

XLIX.

Fornetty către Richelieu; *Iaşi, 2 Iunie 1817.*

Par la lettre que Votre Excellence m'a fait l'honneur de m'adresser le 22 avril dernier, relative à la réclamation faite par M. le sénateur Milaschéwitz, Votre Excellence me recommande de mettre plus d'activité dans ma correspondance, en m'observant que le Département n'a reçu que deux lettres de moi depuis mon retour de Constantinople.

Je supplie Votre Excellence d'être persuadée que je ne néglige aucune occasion d'écrire, mais qu'indépendamment de ce que les événements sont peu multipliés ici et sont presque toujours les mêmes qui se reproduisent, j'ai encore à me plaindre de l'inexactitude de la poste, puisque la présente lettre est la onzième que j'ai l'honneur d'adresser à Votre Excellence.

Ou s'attend à la déposition des princes, quoique d'après les traités ils aient encore près de trois années à gouverner. Les princes que les lettres particulières désignent, sont le prince Candjerli pour la Valachie et le jeune prince Mourusi pour la Moldavie. Il paraît que l'on reproche aux princes actuels de s'être beaucoup éloignés des stipulations relatives aux impôts, d'avoir favorisé la vénalité des charges, prodigué les titres et peu ménagé les provinces sous différents rapports. On accuse le prince Caradja de gouverner tyranniquement, mais ce reproche ne peut être fait au prince de Moldavie, dont un des principaux torts peut-être est d'avoir eu trop de faiblesse et d'incertitude. Il paraît qu'il s'est attiré l'animadversion en blessant à des époques délicates des familles que la Russie honore de sa protection particulière.

Quelques bâtiments sous pavillon français ont éprouvé des difficultés pour leur approvisionnement en biscuit au port de

Galatz. J'ai fait des représentations au prince. Son Altesse m'a observé qu'on ne refuserait pas ces facilités aux bâtiments qui feraient directement leurs opérations, mais que ceux dont il s'agissait s'étaient dirigés sur le port d'Ismaïl, qu'ils n'étaient venus à Gallatz que pour leur approvisionnement, amenés par la différence considérable qui existe dans le prix des denrées entre ce port et celui de Galatz, et que dans ce cas ils n'avaient pas droit aux approvisionnements.

Je me suis empressé de donner ce renseignement à M. l'ambassadeur, en priant Son Excellence de me transmettre des instructions.

La peste a cessé sur tous les points de la Moldavie. Il n'existe plus depuis longtemps de quarantaine sur les frontières de l'Autriche.

L.

Fornetty către Richelieu; Iaşi, 17 Octombre 1817.

Il est presque impossible, comme j'ai déjà eu l'honneur de l'observer, que ma correspondance présente à Votre Excellence des renseignements sur le commerce, puisqu'il ne se trouve dans la province aucun négociant français et qu'il n'existe d'ailleurs presqu'aucun rapport commercial avec la France.

Cet état et le peu d'événements qui se passent ici sont la cause de l'inactivité de ma correspondance.

Je crois cependant devoir rendre compte à Votre Excellence de faits récents, en ce qu'ils tendent à modifier des idées généralement reçues dans les deux principautés de Moldavie et de Valachie.

Ces deux provinces sont sous la protection spéciale de la Russie, et cette protection veille spécialement à ce qu'il n'y ait point de surcharge d'impositions et de corvées.

Le prince, après quatre années de règne, assembla, il y a trois mois environ, les principaux boyards pour autoriser la levée d'un impôt extraordinaire de onze cent mille piastres. Le Métropolitain et quelques boyards n'ayant pas trouvé cette demande fondée, s'y refusèrent. La majorité, composée de boyards insignifiants, approuva et signa.

Ce refus des personnages les plus marquants a fait une sensation assez forte pour que le prince en référât à Constantinople, et M. l'Envoyé de Russie près la Porte a chargé le consul-général résidant à Bucharest de se rendre ici pour prendre les informations les plus précises et en faire son rapport. Ce rapport n'a dû parvenir qu'à la fin de septembre dernier. Cependant, dès les premiers jours d'octobre, le prince a de nouveau convoqué les boyards, mais sans appeler les refusants, et a annoncé qu'il avait été blâmé à Constantinople d'avoir cru devoir consulter dans une circonstance pareille, et il a ajouté que le but de l'assemblée était de déterminer les mesures à prendre pour lever l'impôt de la manière la moins onéreuse.

Cette démarche du prince a frappé les esprits et a donné lieu à diverses conjectures, dont le résultat le plus général est que la protection de la Russie sur les provinces est paralysée et, comme dans ce pays les opinions sont toujours extrêmes, le consulat de Russie, qui était l'objet de la vénération générale, ne se présente plus que comme un objet insignifiant et auquel on craint de montrer la même confiance et le même dévouement que par le passé.

Rien n'annonce positivement que M. l'Envoyé ait consenti à l'impôt, mais on pense que, s'il y avait eu des moyens possibles d'opposition, le prince, qui avait cru devoir différer, ne se serait pas permis d'asseoir présentement l'imposition.

Le prochain courrier de Constantinople éclaircira probablement cette affaire, dont j'aurai l'honneur de faire connaître la conclusion à Votre Excellence.

Les communications qui avaient été suspendues pendant quelque temps sur le Pruth, entre la Moldavie et la Bessarabie, viennent d'être rétablies.

LI.

Richelieu către Fornetty; Paris, 23 Decembre 1817.

J'ai l'honneur de vous annoncer, Monsieur, que, par ordonnance du 10 de ce mois, dont vous trouverez ci-joint un extrait, Sa Majesté a jugé à propos de supprimer le vice-consulat d'Yassy et vous a, en même temps, nommé au vice-consulat des

Dardanelles, en remplacement de M. Méchain, pourvu d'un autre poste.

LII.

Fornetty către Richelieu; Iași, 6 Ianuar 1818.

Par ma lettre du 17 octobre dernier, sous le No. 23, j'ai eu l'honneur de rendre compte à Votre Excellence de l'effet qu'avait produit la levée d'un impôt extraordinaire sur la province. Votre Excellence a pu penser, d'après les diverses circonstances que j'ai rapportées, que cet impôt avait été autorisé par la Sublime Porte et l'assentiment de la Cour de Russie. Il n'en était rien; au contraire, des protestations out été faites ici par ordre de M. l'Envoyé, le baron de Strogonoff, des notes ont été présentées à la Porte, et le prince, après des hésitations et même des refus, a été obligé d'ordonner lui-même la suspension de cet impôt; ce qui a produit un effet très funeste à la considération de l'Hospodar. Il est difficile d'expliquer la conduite du prince, ses démarches publiques dans cette affaire, sans admettre qu'il eût reçu préalablement un consentement tacite de son gouvernement; mais il paraît, d'après ce qui se passe présentement, que le Ministère Ottoman n'a voulu, ni soutenir, ni avouer ce consentement.

VII.

RAPOARTE CONSULARE FRANCESE DIN BUCUREȘTÌ.

I.

Parant către Talleyrand; București, 30 August 1806.

...Le prince de Moldavie est également deposé, dit-on, mais sans suites extraordinaires et fâcheuses. On croit que c'est le prince drogman Callimachi, qui le remplace. On nomme le prince Sutzo pour la Valachie.

II.

Talleyrand către Callimachi; Berlin, 7 Novembre 1806.

Très-illustre, très-excellent et magnifique seigneur, j'ai mis sous les yeux de Sa Majesté l'Empereur et Roi la lettre où vous me faites l'honneur de m'exprimer vos dispositions. S. M., qui a vu avec plaisir votre avènement à la principauté de Moldavie, compte sur la sincérité de vos sentiments d'amitié envers la France et de dévoement à votre auguste Souverain. Placé sur les frontières de l'Empire Ottoman, vous êtes au poste d'honneur et de confiance. La défense de la ligne du Dniester vous appartient et Votre Altesse ne perdra pas de vue que la Moldavie couvre les autres possessions de la Porte Ottomane. L'Empereur a les yeux ouverts sur votre position; il remarquera tous vos services. Son armée, qui entre en Pologne à la suite des plus éclatants succès, se rapproche ainsi des frontières ottomanes pour mieux les défendre et pour augmenter la force de cet Empire. L'intention de Sa Majesté est de vous accorder sa haute protection, et c'est par cette fidélité dont vous avez donné tant de preuves à votre maître, que vous conserverez des titres assurés à la bienveillance de Sa Majesté l'Empereur et Roi. Sur ce, je prie Dien, très-illustre, très-excellent et magnifique seigneur, qu'il augmente votre prosperité avec fin très heureuse.

Le Ministre de Sa Majesté l'Empereur et Roi....

III.

Callimachi către Talleyrand. 1806.

Prince,

La lettre que vous m'avez fait l'honneur de m'écrire et qui m'a été remise par S. Ex. le général Sébastiani, m'a pénétré des sentiments de la plus vive reconnaissance. Si j'ai pu mériter un regard bienveillant de Sa Majesté l'Empereur Napoléon, j'ai rempli le but de mon ambition. Dévoué à la personne sacrée de Sa Hautesse Sélim III et aux intérêts de la Sublime Porte, tous mes efforts se sont dirigés vers l'union de l'Empire français et de l'Empire ottoman. Cette ligne politique que je me suis tracée, je la parcourrai toujours avec le même zèle, et je croirai rendre à mon gouvernement le plus important service, si je puis contribuer à maintenir l'union qui existe entre la France et la Turquie.

Appelé à la principauté de Moldavie, je trouverai peut-être l'occasion de prouver mon admiration respectueuse envers le grand Empereur des Français, dont l'intérêt m'a été d'une si grande utilité.

Le général Sébastiani est digne vraiment de représenter son auguste maître, et l'estime et la considération personelle dont il jouit ici, contribueront à cimenter l'amitié qui existe entre les deux Empires. Je réponds aux sentiments qu'il m'a toujours témoignés, par ceux de l'estime et de l'amitié la plus sincère.

J'espère, prince, que vous voudrez bien me continuer votre appui et que vous agréeez avec bonté la haute considération avec laquelle j'ai l'honneur d'être, etc.

Signé: CHARLES CALLIMACHI, prince de Moldavie.

IV.

Formont către Richelieu; Bucureștĭ, 26 Septembre 1816.

...Les princes de Valachie et de Moldavie sont, surtout, fort effrayés. Dans une lettre confidentielle, le prince de Kallimachi fait part au prince Caradja des renseignements qu'il s'est procurés sur la mission de M. le baron de Strogonoff, et il croit

savoir que leur déposition sera fortement demandée. Il paraît, d'après cette même lettre, qu'ils seraient l'un et l'autre accusés d'avoir, au mépris des traités, prélevé des impôts extraordinaires sur les deux principautés; et, en effet, la Valachie et la Moldavie ont été, toutes les deux, frappées de contributions extraordinaires, pour frais de ravitaillement des places fortes....

V.

Formont către Richelieu; Bucureştĭ, 12 August 1817.

....M. Fornetti a sans doute fait part à Votre Excellence de l'arrivée en Moldavie de deux individus français, qui viennent y chercher un refuge. J'ai lu la lettre où le prince Callimachi demande sur cet objet les conseils du prince de Valachie.

Ces deux Français sont frères. L'un est condamné à mort; et l'autre à une prison perpétuelle. On ne doute pas que ce ne soit deux officiers-généraux; et le prince moldave, dans l'embarras de concilier les égards qu'il croit devoir à deux officiers de marque, et la crainte de déplaire à la France, a écrit à la Porte Ottomane. Le Grand-Seigneur, à qui le Reiss-Effendi a rendu compte de cette circonstance, trouvant à ce qu'il parait, la question délicate et difficile, l'a soumise aux lumières de quelques ministres, qui ont été convoqués à ce sujet.

Dans la lettre dont j'invoquais plus haut le témoignage, on se tait sur le nom de ces officiers, et on dit seulement que, repoussés de plusieurs États où ils se sont présentés, ils demandent au prince de Moldavie l'hospitalité et la protection de la Turquie....

VI.

Richelieu către Augrand; Paris, 22 August 1818.

....Je vous remets ci-joint une lettre pour le prince de Valachie. Quant à celui de Moldavie, vous lui ferez part de la commission qui vous est donnée pour gérer les affaires consulaires dans sa province, en évitant de lui laisser connaître la suppression du consulat d'Yassy, qui doit être censé vacant.

Il convient qu'il en soit ainsi, pour nous réserver la faculté de rétablir ce poste, s'il devenait utile et pour ne pas choquer l'Hospodar. Si vous le jugez nécessaire, vous pourrez avoir un agent à Yassy, mais seulement un agent de consulat et par conséquent, sans traitement....

VII.

Pagé către Richelieu; Bucureștĭ, 28 August 1818.

....Les princes de Valachie et de Moldavie, dont le terme des sept années qui a été stipulé par les traités entre la Russie et la Porte va bientôt expirer, ont, il y a quelques jours, craint d'être déposés, et même ils faisaient des préparatifs pour leur départ; mais on assure que les cadeaux immenses qu'ils ont envoyés au nouveau favori du Grand-Seigneur ont été très bien reçus, et ils espèrent achever leur temps....

VIII.

Pagé către Richelieu; Bucureștĭ, 10 Octombre 1818.

J'ai déjà eu l'honneur, par ma derniere lettre du 28 août, d'annoncer à Votre Excellence que les princes de Valachie et de Moldavie faisaient des dispositions pour leur départ. Cette nouvelle se confirme aujourd'hui de plus en plus, et tout porte a croire que celui de Valachie prendra le même parti que le prince Ypsilanty. Déjà tout son argent et ses effets sont passés à l'étranger. Les voitures et plus de trois cents Arnaoutes, qui doivent l'accompagner, sont prêts. Le bruit court, qu'on l'accuse d'avoir pendant les deux premières années de son arrivée ici, au mépris des traités entre la Russie et la Porte, prélevé sous divers prétextes des contributions énormes. D'après toutes les apparences, on croit qu'il re retirera, ainsi que toute sa famille, en Russie. Le prince de Moldavie, à qui on n'a pas les mêmes reproches à faire, s'en retournera, dit-on, à Constantinople....

IX.

Pagé către Richelieu; Bucureștĭ, 20 Mart 1819.

Un règlement du Grand-Seigneur, en date du commencement de cette année, vient de fixer définitivement le mode et les droits

d'éligibilité aux fonctions de Voïvode de Valachie, de Moldavie, et le Drogman de la Porte et de l'amiranté ; ces quatre employés seront dorénavant uniquement pris dans les familles Callimachi, Aleco Soutzo, Micalachi Soutzo et Mourousi, qui occuperont, en alternant et permutant, les principautés de Valachie et de Moldavie.

X.

Pagé către Dessole; Bucureştĭ, 24 Iunie 1819.

....A mon retour du voyage que j'ai fait pour accompagner Monsieur le Marquis de Rivière jusqu' aux frontières d'Autriche, j'ai trouvé tous les esprits très agités par rapport à une émeute qui a eu lien à Yassy (Moldavie) contre le prince Callimachi, qui avait pris des mesures trop sévères relativement à la peste. Il voulait aussi lever une contribution pour soudoyer les gens qui veillent à la quarantaine. Les habitants s'y sont opposés et sont portés en masse à la Cour. Le prince a ordonné de faire feu sur les révoltés, et il y a eu trent-cinq hommes tués. Dans l'instant la nouvelle vient d'arriver que tout est apaisé. Des personnes dignes de foi sont persuadées qu'il y a des meneurs dans cette affaire, et depuis plus de vingt ans que je me trouve dans ces provinces, jamais ces peuples ne se sont portés à aucune révolte, quelques vexations qu'ils aient éprouvées de la part des princes. La Russie et l'Autriche paraissent avoir la plus grande part à ce soulèvement; ces deux Puissances n'attendent que des marques de mécontentement des Valaques et des Moldaves pour se donner un prétexte spécieux d'envahir ces provinces.

XI.

Pagé către Dessole ; Bucureştĭ, 11 Septembre 1819.

J'ai dejà l'honneur de rendre compte à Votre Excellence, par mes lettres du 24 juin et 10 juillet, des évènements qui ont eu lieu à Yassy. Quoique la tranquillité paraisse être entièrement rétablie dans toute la Moldavie, les esprits sont, cependant,

toujours dan sune espèce d'agitation, par rapport aux bruits de peste, que l'on fait, de nouveau, courir. Il paraît même qu'il y a des gens mal intentionées qui cherchent par tous les moyens possibles à mécontenter ce peuple, dans l'espoir d'amener un changement, qui, selon eux, n'est que trop retardé. Le Divan, ou plutôt les Grecs, semblent favoriser leurs projets, en employant tous les moyens de vexations pour soutirer de ces malheureux habitants jusqu'à leurs derniersdeniers. C'est aussi dans cette vue qu'ils répandent des bruits de peste....

XII.

Pagé către Pasquier; Bucureştĭ, 4 *Mart 1821.*

....Les nouvelles de la Moldavie ne sont pas plus rassurantes; les esprits y sont aussi dans la plus grande fermentation, au point que le prince-régnant a été obligé de prendre les mesures les plus sévères pour maintenir la tranquillite. Il a reçu, dit-on, des avis de Constantinople de se tenir sur les gardes, les conférences entre la Porte et la Russie étant sur le point d'être rompues, et même que le prince Callimachi, qui a été nommé Hospodar de Valachie, ne s'y rendrait pas, et le retard que met le nouveau prince à envoyer son Caïmacan, comme c'est l'usage, donne plus de crédit à cette nouvelle.

VIII.

EXTRASE DIN PARTEA ISTORICĂ INEDITĂ A OPEREĬ LUĬ FRANZ-JOSEPH SULZER: GESCHICHTE DES TRANSALPINISCHEN DACIENS[1].

[1] Cum se știe partea geografică a eșit la Viena, Rudolf Gräffer, în 1780-1, și cuprinde treĭ volume. Originalul părțiĭ istorice se află în Biblioteca Gimnasiuluĭ Evangelic din Brașov; o copie s'a făcut pentru Academia Romînă.

....Das unverdiente und ihm[1] selbst zugedachte traurige Schicksal seines Freundes hatte in dem mitleidigen Gefühle dieses edeldenkenden Türken einmal so tiefen Eindruck zurückgelassen, dass er noch in geringerem Ansehen schon von dieser Zeit an, auch den Anverwandten desselben aus allen Kräften beystand. Izo, da er zur höchsten Stufe erhoben war, lag ihm nichts so sehr am Herzen, als den Gika Gutes zu thuen, vornehmlich aber dem jungen Gregor Gika, des enthaupteten Dollmetschers Sohne, diesen Verlust so viel möglich mit einem von diesen zwey christlichen Fürstenthümern zu entsetzen, und, da es keinen nähern Weg gab, worauf er ihn bald zu dieser Würde befördern könnte, als dass er ihm das Gross-Dollmetscher-Amt zu verwalten gäbe, so geschah es blos zu dieser Absichte, dass er den bisherigen Gross-Dollmetscher Johann Kallimach, seiner niedrigen Herkunft ungeachtet, zum Fürsten in der Moldau erhob (1758) und den Constantin Maurocordato, nach einer Regierung von zwei und halb Jahre aus der Wallachey wegschafte, damit er daselbst den Skarlat Gika unterbringen und zugleich aber auch den neuen Dollmetscher Gregor Gika, seinen Mündling und Liebling, zum künftigen Fürsten vorbereiten und tüchtig machen möchte. Wie nöthig diese Vorerinnerung und kleinen Eingriffe in die türkische Geschichte, wegen ihren Zusammenhang, an diesem Orte gewesen sey, und wie Ragib sein Vorhaben trotz den Ränken des Serails und den Wiederstand des Muffti selbst, dennoch in der Folge zum Theil, doch aber nicht ganz, durchgesezet, werde sich umständlich

---

[1] E vorba de Raghib Mohammed-Pașa, Mare-Vizir de la 18 Decembre 1756 până la 8 April 1763, care, ca negociator cu Rușiĭ fusese amenințat de soarta luĭ Alexandru Ghica, Dragomanul care fu decapitat (Hammer, tablele ultimuluĭ volum).

auzeigen, sobald ich von den zwey iztregierenden Fürsten nur noch ein Paar Worte werde gesagt haben.

§ 218. Nur so eben, und schon öfters, in diesem Werke habe ich ein Wort von der, von Andern streitig gemachten, niedrigen Herkunft des neuen Fürsten Kallimach einschliessen lassen. Dieses Wort muss ich nun weiter erklären, weil nicht nur ein Streit zwischen mir und Kantemir (!) obwaltet, dieser Herkunft wegen, sondern beynahe ein ganzer Auflauf in der Moldau entstanden wäre. Kallimach war ein Bauren-Sohn aus Kimpulung im Sutschawer Gebiete, und hiess eigentlich Kallmisch, oder Kallmuck, welchen Geschlechtsnamen er aber nachher, da er ihn, seiner Würde schon, als Dragoman, unanständlich hielt, mit demjenigen des Kallimach verwechselt hat. Sein Glück hatte er einem Postelnik oder Hofmarschall eines der vorhergehenden moldauischen Fürsten, N., zu danken, bey welchem er in Hausdiensten stand; der, nachdem ihn dieser nicht mit sich nach Constantinopel genommen hatte, wo er, N., selber bald darauf die erste Würde, die ein Christ unter den Fürsten besizen kann, jene eines Gross-Dollmetschers, erlangte, so liess er seinen Diener, unsern Kallmuk, nicht nur in allen, bey seinem Gefache nöthigen Sprachen unterrichten, sondern gebrauchte ihn auch in seinen Amts-Geschäften, mit so gutem Erfolge. dass nach dem Tode desselben Niemand gefunden wurde, welcher den Angelegenheiten eines Dragomans würdiger als dieser vorzustehen im Stande gewesen wäre. Es wurde ihm also dieses Amt erstlich nur zur Verwaltung, endlich aber mit dem Titel, Rang und Einkommen überlassen, und izt wurde ihm, wie schon gesagt worden, um dem jungen Gika Platz zu machen, gar die fürstliche Gewalt über die Moldau aufgetragen; und er hatte jenes Amt, das einzige halbe Jahr, wo Mathä-Wode seinen Eydam Dägomir dazu bestellte, ausgenommen, seit Alexander Gikas Tode in die 30 Jahre mit vielem Beyfall verwaltet [1].

---

[1] Sînt maĭ multe greșelĭ în această povestire din auzite. Ioan Calimah a învățat în Polonia, și, întorcîndu-se de acolo, a fost trimis de Nicolae Mavrocordat fratelui săŭ Ioan ca ajutor la scris. Stătu un timp în țară și apoĭ merse la Alexandru Ghica (Canta, în *Letopisețe*, III, pp. 189—90). Despre dragomanul pus de Mateĭ Ghica nu știe Stamatiadis în *Biogra-*

Es wollte den moldauer Bojären lange nicht anstehen, dass sie einem Fürsten, der noch schlechte Bauersleute im ihrem Lande zu Anverwandten hatte, gehorchen und ihn einen gnädigen Herrn nennen sollten. Der grösste Theil derselben gieng nach Polen, und anderwerts auch; doch sie fanden sich bald wieder alle in ihrem Vaterlande ein, weil Linjou [1] und der abgesetzte Fürst Tschehan [2], die Triebfedern dieser Unruhen, so übel davon kamen, und liessen sich nicht nur dessen Herrschaft, welche er billig und friedlich führte, gefallen, sondern verhalfen auch nachher seinem Bruder, der izt Erzbischof zu Tessalonik war, dass er in der Folge als Metropolit in die Moldau kam. Allwo er noch vor einigen Jahren, da ich eine Reise durch Jäschi that, gelobet und den Erzbischöflichen Stab geführet hat. Johann fand in seinem hohen Alter kein Vergnügen im Befehlen, keine Reitze in der unumschränkten Herrschaft. Er hatte sich noch nicht zwey volle Jahre lang gekostet, so war er es zufrieden (1760), oder suchte es selber an, dass er von seinem Sohne, Gregorius mit Nahmen, abgelöset wurde. Ragib, der Vezir, liess dieses geschehen, weil ihm sein Pflegesohn, der junge Gregor Gika, noch zu jung und zu unerfahren zu dieser Würde schien und weil er die guten Dienste des Kallimachs nicht ganz unbelohnet lassen wollte. Unter dieser Regierung geschah eine Sache mit einem preussischen Lieutenant Baron von Goltz, oder wie er immer geheissen haben mag, die ich nicht verschweigen kann. Es wird wenige Gelehrte geben, die, wenn sie sich noch so wenig mit Staatszeitungen beschäftigen, nichts von dem Aufsehen gehöret hätten, das um diese Zeit ein gewisser Rexin, welcher izt preussischer Resident in Constantinopel wurde, in der Türkey gemachet hat. Was dieser Mann vorher in der Welt vorgestellet, wie er zum König von Preussen gekommen, von diesem in die Türkey geschicket worden und zu Constantinopel unter dem Namen eines Factors von einem Kaufmann so lange

fiile Dragomanilor (Atena, 1865, in 12; traducere de C. Erbiceanu, Bucureștĭ, 1898). E vorba de trecerea prin această situație a luĭ Mateĭ-Vodă chiar, care fu numit prin stăruințile tatăluĭ săŭ. Cf. corespondența francesă din Constantinopol, în Hurmuzaki, *Supl.* I și cea venețiană, *ibid.*, IX.

[1] Linchoult l'aîné, tăiat în 1760.

[2] Constantin Racoviță.

verborgen geblieben, bis er den Dragoman Gika mit 40.000 Löwen-Thalern und durch diesen den Vezir Ragib gewonnen und auf einmal als preussischer Resident daselbst aufgetretten sey und wie er zu gleicher Zeit einen preussischen Unterresidenten bey dem Tartachan und bey dem Fürsten Kallimach diesen preussischen Lieutenant unter sich und in seinem Dienste gehabt habe, sind Sachen, die ich hier nicht weiter aufklären darf. Ich wollte nur erzählen wie die Herrn Preussen mit den Moldauern umgesprungen sind. Einige Soldaten von dem dortigen Spathär geriethen mit dem preussischen Commando zu Jäschi in Zänkereyen, in welche ein moldauischer Soldate um das Leben kam. Dem Herrn Spathär und dem guten Fürsten selbst die Klagen zu vertreiben, forderte der Herr Lieutenant bey dem Tartarchan selber Genugthuung. Der Chan verlangte, dass der Spathär ihm ausgeliefert würde. Dieser machte sich aus Furcht krank, und Ypsilanti, der itzige Fürst in der Wallachey, welcher damals in der Moldau Postelnik war, musste nach der Chrim, den Spathär zu entschuldigen, gehen. Allein der Chan liess ihn nicht einmal vor sich, und befahl, dass er sich unverzüglich davon machen sollte, wofern er nicht eben die Strafe und Begegnung die der Spathär verdient hätte, an sich vollzogen sehen sollte, und, kurz, der Herr Spathär musste dafür, dass ihm die Herrn Preussen einen Mann todtgeschossen hatten, dem Chan und dem Herrn Lieutenant Baron Golz mit 50 Beutel Gold besänftigen, welche diese beyde miteinander zu Hälfte theilten, und den armen Moldauern ein Beyspiel gaben, wie weit sie künftig auf ihre Grundgerichtbarkeit sich verlassen könnten, und wie sie sich gegen die Preussen zu betragen hätten [1].

...Ehe ich zu den Folgen schreite, welche die Rachgierde des beleidigten Vezirs [2] auf das Glück und beynahe auf das Leben des Constantin Fürsten gewirket hat, muss ich hier eine Begebenheit einschalten, welche beyde, so wohl den abgesezten Tschehan, als auch den izt regierenden Fürsten in der Moldau zugleich betrifft, und in das Ende dieses oder zu dem Anfange des folgenden Jahres (1762) gehöret.

---

[1] Tot Raghib.

[2] Cf. Iorga, *Acte și fragm.*, I, p. 379 n. 1 și Hurmuzaki, X, pp. XI—III.

Ich habe schon oben eines gewissen Franzosen Linjou, als eines Menschen Erwähnung abgethan, welcher dem Tschehan ganz und gar ergeben war und von keinem andern Fürsten als diesem sein Glück, wo er noch ehender den Grund geleget hatte, noch ferner erwartete. Dieser, mit dem übrigen rackowitzischen Anhange, dem es damit nicht gedient war, dass sein Fürst so lange ohne Fürstenthum und ohne Einkünfte in Constantinopel müssig sizen sollte, that was er konnte, um seinen Herrn bey dem Vezir erstlich in Gunsten zu setzen, und, da ihm dieses durch die schon bekannten Mittel einigermassen gelungen hatte, so dass es nur noch auf eine Eröffnung in dem einen, oder dem andern Fürstenthum, in welchen Tschehan unterbracht werden könnte, ankam,—diese Eröffnung zu beschleunigen, fand er keinen andern Weg, als dass die moldauer Bojären etwas unternähmen, was Aufsehen machte und den Fürsten Kalimach bey der Pforte in Ungnade brächte. Er schrieb demnach, mit Vorwissen und Bewilligung des Tschehan, an die moldauer Bojären, die in der That den Tschehan lieber als den Kalimach zum Fürsten gehabt hätten, dass der Vezir schon für den Tschehan gewonnen wäre, dass, Kallimach, nur die Kaballen der Sultanin ihn zum Fürsten aufgedrungen hätten und dass es also nur darauf ankäme dass der grösste Theil von ihnen sich auf einige Zeit in Polen oder anderswohin ausser Landes flüchtete und einige Klagen schriftlich an die Pforte schickten.

Die Massregeln konnten nicht fehlschlagen. Zum Unglücke, fiel der Brief dem Vezir in die Hände. Dieser, den es verdross, nicht das Rackowitza und Linjou Unruhen und Empörungen in der Moldau zu erregen suchten, als welches bey den Türcken eben nicht so hoch aufgenommen wird, weil sie alle Mittel, wodurch einer sein Glück einen Schwung zu geben suchet, billigen, auch nicht, dass Linjou sich in dem Briefe auf seine, des Vezirs, Wohlgewogenheit und dergleichen bezog, sondern blos, weil er es für eine unverzeihliche Beleidigung hielt, dass Linjou in demselben einer Sultanin das Vermögen, wider seinen Willen einen Fürsten zu machen zueignete, gab den Brief dem Sultan zu lesen und Tschehan wurde auf einige Zeit in eine Insel verwiesen, Linjou aber ohne viele Umstände aufgehoben und nach drey Tagen, aller Einrede der europäischen Gesandten ungeachtet, öffentlich enthauptet. Ein Beyspiel, welches den Europäern aber-

mal zur Warnung und zu einem Beweise dienen kann, dass es für sie mit nicht weniger Gefahren verknüpft sey, sich für unsere Fürsten in Staatsgeschäfte einzulassen, als ihnen einen Leibarzt abgeben zu wollen [1].

§ 225. Nun war die deutsche Gemeinde [2] ohne Seelensorger, und Gregor Gika wurde bald darauf abgesetzt, und Gregor Kallimach anstatt dessen zum zweyten Male in die Moldau geschickt (1767). Es war ein sehr gutherziger, aber dabey sehr armer Fürst. Beydes kann man daraus abnehmen, als er das erstemal vor etlichen Jahren aus der Moldau wegkam, war er nicht im Stande seine Schulden bey den Kaufläuten in Jäschi zu bezahlen. Es hat mehr dann ein Beyspiel gegeben, da die Wallachen, so wohl in der Moldau, als auch in der Wallachey, ihre entsetzten und regierenden Fürsten mit Koth und Steinen geworfen haben. Man darf sich also nicht befremden, wenn ich erzähle dass die Kaufleute dem jungen Kallimach, da er das erstemal wegfahren wollte, in die Pferde gefallen sind, ihnen die Zügel abgeschnitten haben und ihn nicht ehender weglassen wollten, bis er sie bezahlen würde. Man nannte ihn, eben aus Ursache seiner Armuth, spottweise nur den Mamaliga-Fürsten,— welches die gewöhnliche Speise der gemeinen Wallachen ist und ein aus Türkenkorn hartgekochter Brey oder Polenta ist, zu essen hatte. Aber wie klopfte diesen unhöflichen Griechen das Herz, da sie hörten, dass Kallimach schon wieder als Fürst auf dem Wege nach Jäschi ware? Schuster und Schneider hatten alle Hände voll zu thun um diesen Herrn nur geschwinde, anstatt der gelben Schlürfen und bunten Kleidern, die sie in der Türkey nicht tragen dürfen, schwarze Pantoffeln und braune oder blaue Pelze fertig zu machen, damit ja noch vor seiner Ankunft aus Jaschi weg und nach Constantinopel entkommen möchten. Der gute Kallimach liess ihnen aber sagen, dass er ihnen alles verziehen hätte, und sie ohne die mindeste Furcht in Jäschi bleiben möchten. Welches auch geschah, ohne dass er nur einem ein Haar verlezet hätte. Allein, bey der vielen Güte und grossen Armuth des Fürsten, kam die Tuchfabrik mit der lutherischen Gemeinde zu Neu-Philippen in Abnahme. Er bezahlte die Arbeiter schlecht, oder gar nicht.

---

[1] Alusie la o întîmplare cu un medic străin supt Constantin Racoviță.
[2] Din Filipenĭ; asupra căreia v. prefața la Hurmuzaki, X.

Der neuverschriebene Pastor fürchtete die Anstalten zu einem Kriege in der Moldau und blieb jenseits dem Niester, um den Ausschlag zu erwarten, sitzen. Der Hochgebohrene Herr Daniel Christiani nahm den Kirchen-Ornat und gieng zu den Kayserlichen nach Pokutien hinüber, wo er nachher, weil er die alt-philippischen Privilegien auslieferte, zu Saleschitz [1] kayserlicher Postmeister geworden seyn soll. Johann Kugler und andere Fabrikanten wurden zu Jäschi bey den P. P. Minoriten catholisch, bauten sich zu Neu-Philippen eine grössere, aber catholische Kirche aus Holz, und traten der Mission die Mühle daselbst für ihre Mühe und Seelensorge ab (1768). Wie sich aber im Winter folgenden Jahres auch die Pest in der Moldau äusserte und der schon lange glimmende türkische Krieg wider Russland bey der Gelegenheit, da der russische Obristlieutenant Weissmann den Graf Potoki durch die Moldau verfolgte, in helle Flammen ausbrach, fanden es die wenigen, nun meist catholischen Deutschen nicht für rathsam auf einer schönen Herrschaft sich von der Pest oder von dem Kriege aufzehren zu lassen, und begaben sich Einer da, der Andere dorthin, wo ihn seyn Glückstern hinführte, und wem gleich der nachher von den Russen aufgehobene Fürst Gika einige Jahre darnach, da er sich mit dem russischen Feldmarschall Grafen von Romanzow, als Gefangener in Jaschi befand, einem Griechen, welcher zu Neu-Philippen Geld schlagen wollte, diesen Ort abgeschlagen und zur Ursache angegeben hat: dieses Gut, welches den Deutschen eigenthumlich zugehört, an Niemand andern vergeben könnte; so dürfen doch die benachbarten europäischen Fürsten gar nicht besorgt seyn, dass jemals in solch einem barbarischen Lande zur Verminderung ihrer Unterthanen eine fremde Nation aufkommen oder irgend eine Fabrik zum Nachtheil der Übrigen bestehen werde. Nur schlechts Gesindel, oder solche Leute, an denen einem Landsherren nichts gelegen ist, sind es, die in solchen Ländern lange aushalten können, und von den vielen Fabriken, die man in der Moldau und in der Wallachey schon wirklich angeleget hat, wie unter andern auch die Tuchfabrik zu Potschowaleschti [2] in der Wallachey, ist nicht eine ein-

[1] Zaleszczyk.
[2] Pociovaliște.

zige, die bis auf den heutigen Tag Bestand gehabt. Viel lieber habe ich manchen Ausländer in der Wallachey sagen hören: will ich in Siebenbürgen nur trocknes Brodt essen und den ganzen Tag von Früh bis in die Nacht arbeiten, als hier von den Bojaren mit Schlägen bezahlt, von dem Ungeziffer gefressen, oder von der Pest elendiglich hingeraft werden.

§ 226. Wir kommen nun wieder zu einem Zeitpuncte vom russischen Kriege, der für diese Länder mehr als in einem Betrachte wichtig ist, zu einem Zeitpuncte, der dem guten Alexander Gika in der Wallachey sein Fürstenthum und dem armen Fürsten Kalimach sein Kopf ohne Verschulden gekostet hat. Ich muss diese Umstände näher beleuchten; ich muss aber, damit ich dieses thun könne, abermals aus der türkischen Geschichte die Fackel darzu ausborgen. Der Krieg wider die Russen war bey der Pforte beschlossen, der Vezir Mussum-Ogli, der sich demselben widersetzte, auf die Insel Tenedos verwiesen, an seine Stelle der Vezir Hansa-Bascha und nach vier Wochen Nissandschi Mehemed einem (?) Bascha gesezet, der russische Resident in die Sieben Thürme eingesperrt und also suchte der junge Fürst Alexander Gika, der sich der Verwaltung seines Fürstenthums bey dem bevorstehenden Kriege nicht gewachsen sah, selber um seine Entlassung an. Anstatt seiner, kam in die Walachey Gregor Gika, welcher seit seiner Entsetzung sich in Constantinopel aufgehalten hatte. Die Feindseligkeiten nahmen in dem Frühjahr des folgenden Jahres 1769 bey Chotim ihren Anfang. Ein Bascha, mit dem Zunahmen Nisandschi, war Vezir, und Sutzo, sonst Draco genennet, Grossdolmetscher an der Pforte. Der Sultan wies dem Vezir etliche Hundert Beutel an, welche dem Fürsten Kallimach zu Herbeyschaffung genugsamen Lebensmittel für die türkische Armee, die nach der Moldau bestimmt war, sollten ausgezahlet werden. Man versichert, dass damals die türkische Armee aus einer Million Streiter bestanden sey, vomit man die Russen in vier verschiedenen Gegenden anzugreifen, so wie man nicht anders erwarten konnte, sie auf einmal aufzureiben, gedachte. Zum Glücke für die Russen, täuschte einerseits der moskowitische Resident in Constantinopel, welcher izt der türkischen Armee folgte, mit allerhand Friedensvorschlägen die Türken so lange, bis diese unzählbare Armee, weil sie nichts zu beissen hatte, noch ehe der Krieg anginge, grösstentheils wieder auseinander lief, und

auf der andern Seite hatte der Dragoman Sutzo das Geld, womit Kallimach Proviant anschaffen sollte, für eine Schuld, die er an dem Fürsten zu fordern hatte, mit des Fürsten Einwilligung an sich gezogen und zurück behalten. Durch dieses grobe Versehen, und weil die schon sehr geschmälerte türkische Armee beym wirklichen Ausbruch des Krieges den gehofften Vorrath in der Moldau nicht antraf, geschah es, dass die Türken sich noch mehr verliefen, und bey Chotin nicht mehr denn etwa 50.000 Mann den Russen entgegen gestellet werden konnten.

Diese gewiss sträfliche Nachlässigkeit und einiger Einbüsse bey Chotin, jenseits des Niesters, kostete dem schuldigen Vezir und Grossdolmetscher, aber auch zugleiche dem unschuldigen Fürsten Kallimach, das Leben. Jener wurde in Adrianopel hingerichtet, diesen aber brachte man von Jäschi auf Mogilla Rabui [1] am Pruth, und von da auf Constantinopel, und liess ihm dorten, nebst dem Dragoman, den Kopf vor die Füsse legen. Zu seinem Nachfolger wurde von der Pforte ernannt Constantin Maurocordato. Kalimach hätte diesem schmäligen Tode leicht entgehen können, wenn er dem Rathe seines Bruders, welcher mit ihm gefänglich nach Constantinopel gebracht wurde, hätte folgen und den Grossdollmetscher verrathen wollen. Weil ihm aber dieser vorstellte, dass, wenn er, Dragoman, durch sein Stillschweigen gerettet wäre, er ihm desto leichter würde helfen können, so verschwieg er die wahre Bewandniss der Sache, und litt mit demjenigen, auf den er sich verlassen hatte, einerlei Schicksal. Dem Verfasser eines gewissen weitläufigen Werkes welches den Titel führt: «Geschichte des gegenwärtigen Krieges zwischen Russland, Polen und der Ottomanischen Pforte», müssen diese Umstände gar nicht bekannt gewesen sein, da er hievon [2] nichts anders zu sagen weiss, als dass die Pforte mit dem Fortgang ihrer Waffen nicht zufrieden gewesen, sondern vielmehr die Langsamkeit des Grossvezirs in seinen Unternehmungen getadelt, dass er mit der Hauptarmee niemals von Bender vorgerücket wäre, und der Gross-Sultan ihn desswegen abgesezet habe, mit Befehle, die Oberbefehlshaberstelle bis zur Ankunft des neuen Vezirs Moldovandschi Ali-Bascha, eines Moldauers von

[1] Movila Răbîeĭ, în lagăr adecă.
[2] «I. Th. V. C. 3, Seite 45.»

Geburt, dem Seraskier von Rumelien zu übergeben. Hieraus kann man leicht den Schluss machen, was von denjenigen Schriften zu halten sey, welche dieser Verfasser will, dass sie unter die ausgesetzten Köpfe dieser drei hingerichteten Personen geschrieben worden. Es sehen diese weitläufigen Urtheile schon überhaupt der türkischen Verfassung nicht einmal gleich, und der Inhalt selbst ist der Wahrheit so entgegen, dass er fast einer weiten Widerlegung bedarf. Man weiss dass die Russen bis zur Ankunft des Moldovandschi von Chotim zweymal über den Niester zurückgeschlagen worden sind, und dass der russische Feldherr Fürst Gallizin dieser wegen seine Zurückberufung erhalten hat; wie sollte also die Pforte mit dem Fortgang ihrer Waffen nicht zufrieden gewesen seyn und den Vezir Nissandschi blos deswegen abgesezet und erdrosselt haben, wenn nicht eine wichtigere Ursache, nemlich jene: dass sich das Volk aus Mangel an Lebensmittel verlief, darzu gekommen wäre? Und der Verfasser gedachten Werkes meinet zwar und saget, man habe alle Lebensmittel, besonders die Fütterung, aus der Moldau weggeschaft, um der Armee des Fürsten von Gallizien das Vorrücken zu verwehren. Diese Nachricht ist dem Verfasser falsch mitgetheilt worden, oder er muss sie unrecht verstanden haben. Man hatte nichts wegzuschaffen, weil nichts da war, und dieses ist die wahre Ursache, die, sowohl den Vezir, als auch den Fürsten und den Dollmetscher, ins Verderben stürzte....

IX.

ACTELE PENTRU NUMIREA LUĬ GAVRIIL CALLIMACHI CA MITROPOLIT AL SALONICULUĬ ŞI PENTRU MAZILIREA LUĬ ALEXANDRU-VODĂ CALLIMACHI.

I.

Παΐσιος, ἐλέῳ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Τῶν ὑπερκοσμίων τάξεων τὰς διαφοράς τε καὶ ὑπεροχὰς ἡ πνευματοκίνητος λύρα, ὁ κρυφιομύστης ἱερὸς Διονύσιος ὁ Ἀρεωπαγίτης θεωρίαις ἀνατατικαῖς καὶ διαγνώσεσι θεοδιδάκτοις καλῶς διεσάφησεν, οὐ διὰ τῆς σοφίας τοῦ κόσμου καὶ τῶν χαμαὶ εὑρομένων καὶ πλανωμένων χαρακτήρων οἵους ἀπαγορεύει ὁ τῆς Θεολογίας ἐπώνυμος, ἀλλὰ διὰ λόγων ἀμεταθέτων καὶ ἀποδείξεων, οὐκ ἐν πειθοῖς ἀνθρωπίνοις, ἀλλ' ἐν εἰλικρινείᾳ τῆς ἀληθείας, οἷαί εἰσιν αἱ τοῦ παναγίου πνεύματος πανάγιαι πνεύσεις τῇ ἱερᾷ γραφῇ ἱερωμύστως ταμιευόμεναι, καὶ τοῖς καθαροῖς τὴν διάνοιαν θεωρούμεναι καί, οὐρανοβάμων γεγονώς, τῷ νοῒ τὰ ἐν οὐρανοῖς κρυφιομύστως τελούμενα ἱεροτελεστικῶς διηρμήνευσεν, εἰς τρεῖς τρισσουμένας τάξεις διανειμάμενος, καὶ θεολογικῶς τὰς ἱεραρχίας τούτων ἐδίδαξε καὶ τὴν τῶν πρωτοτόκων ἐκκλησίαν συναυλιζομένην αὐταῖς καὶ θριαμβεύουσαν ἀπέδειξεν. Οὕτως αὐτὸς καὶ τὴν ἐν παρόδῳ ἐκκλησίαν κατὰ μίμησιν

Paisie, cu mila luĭ Dumnezeŭ archiepiscop al Constantinopoleĭ, Romeĭ Nouă, şi patriarch ecumenic.

Ale rîndurilor cereştĭ deosebirĭ şi întăietăţĭ le-a lămurit frumos prin teoriĭ orînduitoare şi despărţirĭ învăţate de Dumnezeŭ alăuta mişcată de spirit, sfîntul, cunoscător de ascunse taine, Dionisie Areopaghitul, nu prin înţelepciunea lumiĭ şi a celor ce se află aicĭ jos şi rătăcesc caractere, pe care le răspinge cel ce a dat numele Teologieĭ, dar prin cuvinte nestrămutate şi dovezĭ, nu în convingerĭ omeneştĭ, ci în curăţia adevăruluĭ, precum sînt ale Sfîntuluĭ Duh cele prea sfinte suflărı, păstrate sfînt şi mistic în Scriptură şi pentru ceĭ curaţĭ privind înţelesul; şi, mergînd în cerurĭ, gînduluĭ i-a tălmăcit cele tainic săvîrşite în ceriŭ prin slujba dumnezeiască a tainelor, împărţindu-le în de treĭ orĭ treĭ rîndurĭ, şi a învăţat teologiceşte ierarchiile lor şi a arătat Biserica întăilor părinţĭ cîntînd cu ele şi bucurîndu-se. Ast-fel, şi

τῆς ἐν οὐρανοῖς τελεῖσθαι θεοπρεπῶς ἀπεφήνατο, δι' ἣν ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ὅπως φείσεται ταύτης. κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ μυστικῶς τελούμενα, τὰ καὶ γνώσει δύσληπτα καὶ νοΐ δυσνόητα, καὶ διὰ τοῦτο θείας δυνάμεις δεόμενα, εἰς κατάλληψιν τοῖς γε ποθοῦσιν διετράνωσεν, ὧν ἁπάντων τὴν ἱερωσύνην ἀναπτύσσων, πηγὴν καὶ χορηγὸν ἀνέδειξε καί, τὰ αὐτῆς ἱερὰς μαρμαρυγὰς ἐγκαλύπτων, δίδωσιν ἐννοεῖν, ὅσον αὐτοῖς τὸ ὑπερέχον, καὶ οἷα ἐν τῷ μετὰ σώματος βίῳ ἡ ταύτης ὠφέλεια, καὶ βασιλείας γὰρ αὐτῆς ὑπέρκειται, καὶ ἐξουσίας ἁπάσης κοσμικῆς ὑπερίδρυται, διά τε τὸ ὑποκείμενον καὶ τὸ τέλος αὐτό· ἅ τε τῆς μέν, περὶ τὰ ἀνθρώπινα καταγινομένης καὶ τῆς τῶν σωμάτων σωτηρίας πρόνοιαν ποιουμένης, τῆς δέ, περὶ τὰ θεῖα, καὶ τῆς τῶν ψυχῶν τοῦ κρείττονος ἐν ἡμῖν σωτηρίας τὴν φροντίδα καταβαλλομένης, ἥτις καί, ὡς θειότατον τῷ ὄντι χρῆμα, καὶ τῶν ἄλλων μυστηρίων ἐν χριστιανοῖς τελεσιουργικώτατον, νομοθέτην κέκτηται αὐτὸν ἡμῶν τὸν σωτῆρα Χριστόν, ἡνίκα τοῖς ἱεροῖς αὐτοῦ ὀπαδοῖς ἀγαθοδότως καὶ κρυφιομύστως ἐνετείλατο φάσκων: τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν, καί, πάλιν: πορευθέντες, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη. Δι' αὐτῆς γὰρ οἱ ἐπὶ γῆς τοῖς ἐν οὐρανῷ συναυλίζονται, ἁμαρτιῶν κηλῖδος ἀποκαθαίρονται, ἁγιωσύνης σταλαγμοὶ ταῖς ἐκλελεγμέναις τῶν ψυχῶν ἐγχέονται

pe cea de aicĭ Biserică, că după chipul celeĭ din ceriŭ a fost întemeiată, i s'a părut acestuia vrednic de Dumnezeŭ să arăte; pentru care a sa Biserică Dumnezeŭ şi Tatăl n'a cruţat nicĭ pe însuşĭ Fiul luĭ, ca s'o cruţe pe dînsa, după dumnezeiescul Apostol. Şi pe cele săvîrşite mistic într'însa, care şi pentru cunoştinţă sînt grele de cuprins şi pentru minte grele de gîndit, şi, pentru aceasta, cerînd puterĭ dumnezeeştĭ, le-a lămurit pentru înţelegerea celor ce doresc; desfăşurînd sfinţenia tuturor acestora, li-a arătat izvor şi călăuz şi, descoperindu-ĭ sfintele strălucirĭ, le dă să fie cunoscute, cîtă li este puterea lor şi care îĭ e folosul în viaţa după trup, şi cum că e maĭ mare şi decît Împărăţia şi întrece orĭ-ce putere lumească, prin subiect ca şi prin scop însuşĭ. De oare ce una se ocupă de lucrurile omeneştĭ şi are grijă de mîntuirea trupuluĭ, iar cealaltă se îndeletniceşte cu cele dumnezeieştĭ şi are grijă de ce e maĭ bun în sufletele noastre, pentru mîntuirea luĭ, şi care, ca un lucru prea dumnezeiesc în adevăr şi maĭ folositor între celelalte taine creştineştĭ şi-a dobîndit legiuitor pe însuşĭ Mîntuitorul nostru Hristos, pentru că el ne-a îndreptat tainic şi dătător de bine pe urmele luĭ sfinte, zicînd:

καί, τὸ κεφάλαιον, ἄνθρωποι Θεοῦ υἱοὶ καὶ συγκληρονόμοι Χρηστοῦ γίγνονται.

Διὸ δὴ καὶ ἡ μετριότης ἡμῶν, τῆς κατ' αὐτὴν πρωτίστης ἕδρας νεύμασι θείοις τοῦ ταύτην νομοθετήσαντος Χρηστοῦ ἀξιωθεῖσα, καὶ τὴν διοίκησιν τοῦ ἀποστολικοῦ καὶ οἰκουμενικοῦ τουτουΐ θρόνου θεόθεν ἐμπιστευθεῖσα, ὀφθαλμοῖς ἀγρύπνοις καὶ ἀτενέσι προνοεῖν καὶ φροντίζειν διέγνωκεν, ἐφ' ᾧ μηδεμίας τῶν εὐσεβῶν παροικιῶν τῶν ὑποτελουσσῶν τῷ καθ' ἡμᾶς ἁγιωτάτῳ πατριαρχικῷ τε καὶ οἰκουμενικῷ τούτῳ θρόνῳ, τῆς τοιαύτης σωτηρίου ἀμοιρήσει χάριτος καὶ γνησίου ποιμένος στερήσασθαι. Ὅθεν ἐν στερήσει ταύτης καθεστηκυΐας καὶ δίχα ποιμένος γνησίου τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Θεσσαλονίκης, ἅ τε τοῦ ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεύοντος κὺρ Ἰωακεὶμ θανάτῳ φυσικῷ τὸ ζῆν ἐκμετρήσαντος καὶ πρὸς κύριον ἐνδημήσαντος, οὐ τὴν τυχοῦσαν φροντίδα κατεβαλλόμεθα ἐπὶ ἐκλογῇ καὶ εὑρέσει ἀξίου καὶ ἁρμοδίου προσώπου τοῦ ἀναδεξαμένου τὴν ποιμαντορικὴν ῥάβδον καὶ ἀρχιερατικὴν προστασίαν τῆς μητροπόλεως ταύτης, καὶ δή, κατὰ τὴν ἀνέκαθεν ἱε-

«Faceţĭ aceasta întru aducerea aminte de mine», şi iarăşĭ: «Pornind, veţĭ învăţa toate popoarele». Căcĭ prin ea ceĭ de pe pămînt se reunesc cu ceĭ din Ceriŭ, se curăţă de pata păcatelor, picăturile sfinţenieĭ se revarsă asupra celor alese dintre suflete şi, maĭ ales, oamenii se fac fiĭ aĭ luĭ Dumnezeŭ şi părtaşĭ la moştenire cu Hristos.

Pentru care şi smerenia noastră, învrednicindu-se prin voinţa dumnezeiască a luĭ Hristos, care a orînduit-o, de Scaunul cel d'intăiŭ al Bisericiĭ, şi încredinţîndu-ni-se de la Dumnezeŭ ocîrmuirea acestuĭ Scaun apostolic şi ecumenic, am socotit să ne îngrijim de dînsul cu ochĭ neadormiţĭ şi străbătătorĭ, pentru ca nicĭ una din diocesele cucernice care sînt supuse acestuĭ Scaun al nostru prea-sfînt şi patriarchicesc şi ecumenic, să nu fie lipsită de această mîntuitoare îndurare şi de un păstor adevărat. Aşa încît, fiind în această lipsă şi fără adevărat păstor prea-sfînta Mitropolie a Saloniculuĭ, după încetarea din viaţă şi plecarea către Domnul a luĭ chir Ioachim, care o păstorià, n'am lăsat grija de a alege şi găsi un vrednic şi potrivit chip care să primească cîrja păstorească şi îngrijirea archierească a Mitropolieĭ acesteia şi, ast-fel, după

ρὰν τῆς ἐκκλησίας τάξιν καὶ ὑποτύπωσιν, ἡμετέρᾳ πατριαρχικῇ προτροπῇ καὶ ἀδείᾳ ψήφων κανονικῶν γενομένων παρὰ τῶν ἐνταῦθα ἐν τῇ βασιλευούσῃ ταύτῃ τῶν πόλεων ἐνδημούντων ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν: τοῦ τε Κυζίκου κὺρ Ἀνανίου, ἔχοντος καὶ τὰς γνώμας τοῦ Ἡρακλείας, καὶ Ῥαιδεστοῦ κὺρ Γερασίμου καὶ τοῦ Χαλκηδόνος κὺρ Καλλινίκου, τοῦ Ἀνδριανουπόλεως κὺρ Διονυσίου, ἔχοντος καὶ τὴν γνώμην τοῦ Βεῤῥοίας κὺρ Ἰωακείμ, τοῦ Σεῤῥῶν κὺρ Ἰωαννικίου. τοῦ Μυτιλήνης κὺρ Ἀνθίμου, τοῦ Ἰωαννινῶν κὺρ Γρηγορίου, ἔχοντος καὶ τὴν γνώμην τοῦ Νικαίας Καλλινίκου, τοῦ Μεσημβρίας κὺρ Γρηγορίου, ἔχοντος καὶ τὴν γνώμην τοῦ Δέρκων κὺρ Σαμουήλ, καὶ τοῦ Χίου κὺρ Διονυσίου, προεκρίθη καὶ προετιμήθη καὶ ἐξελέγη τῶν ἄλλων ἄξιος καὶ ἁρμόδιος εἰς διαδοχὴν τῆς ποιμαντικῆς αὐτῆς προστασίας ὁ ὁσιώτατος ἐν ἱερομονάχοις κὺρ Γαβριήλ, μέγας ἀρχιδιάκονος τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χρηστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας, συχνὸν χρόνον χρηματίσας, καλῶς τε καὶ πιστῶς δουλεύσας καὶ ὡς οἷόν τε χρησιμεύσας, σωφρόνως τε καὶ τιμίως πολιτευσάμενος, ὡς ἀνὴρ τίμιος, θεοσεβής τε καὶ ἱεροπρεπὴς ἔν τε τῷ σωματικῷ καταστήματι καὶ τοῖς ψυχικοῖς ἤθεσι, καὶ εὐλαβὴς περὶ τὰ θεῖα, ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας τὸ ἀγγελικὸν ἠμφιεσμένος σχῆμα, καὶ ἀ-

orînduiala sfîntă ce se obişnuieşte în Biserică şi după înfăţişare, supt a noastră patriarchicească îngrijire şi cu a noastră voie, făcîndu-se alegere canonică de către ceĭ ce se află în acest oraş împărătesc, preasfinţiĭ şi prea-cinstiţiĭ archiereı aĭ locurilor de aicĭ, fraţiĭ şi ajutătoriĭ noştri iubiţĭ întru Sfîntul Duh: al Ciziculuĭ chir Anania, dînd şi votul aceluĭ al Heracleiĭ, şi al Redestuluĭ chir Gherasim şi al Halcedonieĭ chir Calinic, al Adrianopoleĭ chir Dionisie, care a dat votul şi al celuĭ din Veria, al Serelor chir Ioanichie, al Mitileneí chir Antim, al Ianineĭ chir Grigore, care a dat votul şi pentru al Nicheiĭ Calinic, al Mesemvrieĭ chir Grigore, care a dat votul şi pentru al Dercelor chir Samuil şi al Chiosuluĭ chir Dionisie, — a fost judecat şi preţuit şi ales înnainte de alţiĭ ca vrednic şi potrivit pentru primirea acesteĭ ocîrmuirĭ păstoreştĭ prea-cuviosul între ierarhiĭ chir Gavriil, marearchidiacon al Bisericiĭ marĭ a luĭ Hristos, a noastră, timp îndelungat, care a slujit bine şi cu credinţă, şi, ajutînd cum se cuvine, cîrmuind cu înţelepciune şi cu cinste, ca un bărbat cinstit, cuvios şi cuviincios întru cele sfinte, în trupeasca luĭ înfăţişare şi în obiceiurile sufletuluĭ, şi cu

ρετῇ κεκοσμημένος φρονήσει τε καὶ μετρίᾳ φροσύνῃ σεμνυνόμενος, πρᾷος καὶ σώφρων, καὶ εὔτακτος σεμνῶς τε βιοτεύων, καὶ διαγωγὴν ἐνδεικνύμενος τὴν πρέπουσαν τῷ ἀγγελικῷ σχήματι, ἱερῶν τε γραμμάτων καὶ μαθημάτων ἀσκήσει καὶ στολῇ ἠσκημένος καὶ κατηγλαϊσμένος, θεοσεβείᾳ τε συντετραμμένος, καὶ πρᾶξιν ἔχων ἱκανὴν καὶ πεῖραν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων καὶ τοιοῦτος γνωριζόμενός τε καὶ μαρτυρούμενος, καὶ ἑνὶ λόγῳ γνωστὸς ὑπάρχων καὶ δόκιμος, καὶ ἄξιος τῆς τοιαύτης ἀρχιερατικῆς προστασίας, καὶ δυνάμενος διὰ τῆς θείας χειραγωγίας καλῶς ἀρχιερατεῦσαι πατρικαῖς τε καὶ πνευματικαῖς νουθεσίαις, καὶ τῷ κατ' αὐτὸν ὑποδείγματι ποιμάναι εὐσεβῶς καὶ θεαρέστως τὸ ἄνωθεν ἐμπιστευθὲν αὐτῷ λογικὸν τοῦτο τοῦ Χριστοῦ ποίμνιον, καὶ πρὸς νομὰς σωτηρίους ποδηγηθεῖσαι τοὺς ὑπ' αὐτοῦ ποιμενομένους, κατὰ τὸ ἱερὸν τῆς ἀρχιερωσύνης ἐπάγγελμα, καὶ καταρθίσαι καὶ κατὰ ψυχὴν αὐτοὺς ὠφελῆσαι· οὗτος τοιγαροῦν, κατὰ τὴν ἀνέκαθεν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν καὶ κανονικὴν διατύπωσιν, τῇ ἐπικλήσει καὶ χάριτι καὶ δυνάμει καὶ ἐξουσίᾳ τοῦ παναγίου καὶ τελεταρχικοῦ καὶ πανασθενουργοῦ πνεύματος, τοῦ τελειοποιοῦ Θεοῦ, κεχειροτόνηται ἤδη παρ' ἡμῶν νόμιμος καὶ κανονικὸς καὶ γνήσιος μητροπολίτης Θεσσαλονίκης μετὰ πάντων τῶν ὑποκειμένων αὐτῇ χωρίων, καὶ ἀπεδείχθη ποιμὴν καὶ προστάτης τῆς ἐπαρχίας συμπάσης

evlavie la cele sfinte, din tînără vrîstă îmbrăcînd îngereasca shimă, împodobit cu virtute și cu înțelepciune și cu cumpătare de gînd deosebindu-se, blînd și cuminte, și cu orînduială, și trăind cu demnitate, și arătînd o purtare ce se cuvine îngereștiĭ shime, deprins cu podoaba literelor și învățăturilor și strălucind în ele, și crescut în frica luĭ Dumnezeŭ, și avînd practică destulă și înîncercare în lucrurile bisericeștĭ și cunoscîndu-se a fi astfel și mărturisindu-se, și cu un cuvînt fiind știut și vestit, și vrednic de o ast-fel de archierească ocîrmuire, și în stare cu ajutorul luĭ Dumnezeŭ să cîrmuiască bine, prin îngrijirea luĭ părintească și păstorească, și după modelul săŭ să păstorească cucernic și în chip plăcut luĭ Dumnezeŭ cea maĭ sus spusă turmă sufletească a luĭ Hristos, încredințată luĭ, și spre pășunĭ mîntuitoare să ducă pe ceĭ ce sînt supt a luĭ păstorie, după menirea sfîntă a archieriei, și sa-ĭ orînduiască și să-ĭ ajute în ale sufletuluĭ. Acesta decĭ, după vechia rînduială bisericească și regula canonică, cu chemarea și îndurarea și puterea și voia prea-sfîntuluĭ și începatoruluĭ de slujbă și atotputerniculuĭ Spirit, al celuĭ ce desavîrșește Dumnezeŭ, s'a hirotonisit astăzĭ

ταύτης καὶ κύριος καὶ δεσπότης πνευματικὸς πάντων τῶν ἐν αὐτῇ χριστιανῶν, καὶ ἐξουσιαστὴς πάντων τῶν ἐν αὐτῇ κτημάτων καὶ ἀφιερωμάτων, κινητῶν καὶ ἀκινήτων. Ὀφείλει τοίνυν ὁ διαλειφθεὶς οὗτος ἱερώτατος μητροπολίτης Θεσσαλονίκης, ὑπέρτιμος καὶ ἔξαρχος πάσης Θετταλίας, ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς, κὺρ Γαβριὴλ, ἀπελθεῖν εἰς τὴν θεόθεν αὐτῷ κληρωθεῖσαν μητρόπολιν ταύτην, καὶ χερσὶν ἀμφοτέροις ἐπιλάβεσθαι καὶ ἀντιλάβεσθαι αὐτῆς τε καὶ πάσης τῆς ὑποκειμένης αὐτῇ ἐνορίας, ὡς γνήσιος αὐτῆς ποιμὴν καὶ ἀρχιερεύς, εὐλογεῖν τε καὶ ἁγιάζειν ἀρχιερατικῶς πάντας τοὺς ἐν αὐτῇ χριστιανοὺς καὶ πάντα τὰ ἀρχιερατικὰ ἐκτελεῖν μετὰ τῆς ἱεροῦ συνθρόνου ἐγκαθιδρύσεως, κρίνειν τε καὶ ἀνακρίνειν νομίμως καὶ κανονικῶς πᾶσαν ἐκκλησιαστικὴν ὑπόθεσιν καὶ εἰς τὸν τοῦ δικαίου τόπον ἀποκαθιστᾶν, κληρικούς τε καὶ ἀναγνώστας σφραγίζειν, ὑποδιακόνους τε καὶ διακόνους χειροτονεῖν καὶ εἰς τὸ τῶν πρεσβυτέρων προβιβάζειν ἀξίωμα, μοναχούς τε καὶ μοναζούσας καίρειν, θείους ναοὺς καθιεροῦν, ἐπὶ σταυροπηγίοις ἰδίοις πνευματικοὺς πατέρας ἐγκαθιστᾶν δι' ἰδίων ἐνταλτηρίων, καὶ καταρτίζειν καὶ εἰσηγεῖσθαι τὸν ἐν αὐτῇ χριστώνυμον λαόν, πάντα τὰ ψυχωφελῆ καὶ σωτήρια δόγματα καὶ ἐκκλησιαστικὰ ἐντάλματα, οὐ μόνον ταῖς ἀπὸ γλώττης νουθεσίαις, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον

de către noĭ legiuit şi canonic şi adevărat Mitropolit al Saloniculuĭ, cu toate locurile ce atîrnă de dînsul, şi a fost primit păstor şi îngrijitor al eparchieĭ acesteia întregĭ, şi domn şi stăpîn sufletesc al tuturor creştinilor ce se află în ea, şi vechil al tuturor averilor din ea şi celor dăruite eĭ, mişcătoare şi nemişcătoare. Trebuie decĭ ca acest ales prea-sfînt Mitropolit de Salonic, prea-cinstit şi exarch a toată Tesalia, iubit nouă întru Duhul sfînt frate şi ajutător chir Gavriil, plecînd spre cea de Dumnezeŭ venită luĭ ca parte Mitropolia aceasta, să se apuce de lucru cu amîndouă mînile, în ea şi în toată enoria ce atîrnă de dînsa, ca adevărat al eĭ păstor şi archiereŭ: să binecuvinteze şi sfinţească archiereşte pe toţĭ creştinii de acolo şi să săvîrşească toate cele archiereştĭ; după aşezarea în Scaun al sfîntuluĭ nostru tovarăş, să judece şi să cerceteze după lege şi canoane toate lucrurile bisericeştĭ şi să statornicească iarăşĭ ce este drept, să întărească pe clericĭ şi anagnoştĭ, iar pe subdiaconĭ şi diaconĭ să-ĭ hirotonisească şi să-ĭ înnainteze la vrednicia de preoţĭ, să facă călugărĭ şi călugăriţe, să sfinţească dumnezeieştile bisericĭ, în stavropighiile lor deosebite să statornicească părinţĭ sufleteştĭ

ταῖς ἀπὸ τοῦ ἰδίου βίου χειραγωγίαις, τὰ πάντα τοῖς πᾶσι γινόμενος, κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον, ἵνα πάντας, ἢ τοὺς πλείονας, κερδήσῃ, καὶ δεσπόζειν καὶ ἐξουσιάζειν πάντων τῶν τῆς μητροπόλεως αὐτοῦ ταύτης ἀφιερωμάτων, καὶ πραγμάτων, καὶ ὡς οἷόν τε φροντίζειν τῆς συστάσεως καὶ αὐξήσεως καὶ βελτιώσεως αὐτῶν, ὡσαύτως δεσπόζειν καὶ πασῶν τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ ταύτῃ ἐκκλησιῶν τε καὶ ἐνοριακῶν μοναστηρίων, καὶ καρποῦσθαι καὶ λαμβάνειν ἅπαντα τὰ ἀνήκοντα αὐτῷ ἐκκλησιαστικὰ εἰσοδήματα καὶ δικαιώματα, σῶα καὶ ἀνελλειπῆ, κατὰ τὴν συνήθειαν, καὶ τ' ἄλλα πάντα ἐκτελεῖν, ὅσα ἀρχιερεῦσιν ἀνήκει· κἂν ταῖς ὑποκειμέναις τῇ ἁγιωτάτῃ μητροπόλει αὐτοῦ ταύτῃ ἐπισκοπαῖς ἐν στερήσει γνήσιου ποιμένος καὶ ἀρχιερέως γενομέναις χειροτονεῖν καὶ ἀποκαθιστᾷν ἐπισκόπους καὶ ἀρχιερεῖς ἀξίους καὶ δοκίμους καὶ θεοσεβεῖς ἄνδρας, κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ὑποτύπωσιν, ὡς καθολικὸς αὐτῶν κυριάρχης· ὀφειλόντων καὶ πάντων τῶν ἐν τῇ ἱεραρχίᾳ αὐτοῦ ταύτῃ εὑρισκομένων ἐντιμοτάτων κληρικῶν, εὐλαβεστάτων ἱερέων, ὁσιωτάτων ἱερομονάχων, χρησιμοτάτων ἀρχόντων καὶ προεστώτων, καὶ παντὸς τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος ἀπονέμειν τῇ αὐτοῦ ἱερότητι πᾶσαν τιμὴν καὶ ἀγάπην, καὶ εὐλάβειαν, καὶ δεξίωσιν, καὶ ὑπείκειν καὶ ὑποτάσεσθαι αὐτῷ κατὰ τὸ πρέπον καὶ δίκαιον, καὶ συντρέχειν καὶ βοηθεῖν

prin scrisorĭ de duhovnicie, şi să îndrepte şi să călăuzească pe creştinescul popor din acea eparchie, învăţîndu-l toate cele folositoare de suflet şi mîntuitoare dogme şi învăţăturĭ bisericeştĭ, nu numaĭ cu sfaturile din gură, ci, cu mult maĭ vîrtos, prin îndreptările din viaţa luĭ însăşĭ, fiind tuturora toate, după dumnezeiescul Apostol; ca să folosească la toţĭ, saŭ la ceĭ maĭ mulţĭ, şi să stăpînească şi îngrijească de toate cele dăruite acesteĭ Mitropoliĭ şi de lucrurile eĭ, şi, cum se cuvine, să aibă grija alcătuiriĭ şi cresceriĭ şi îmbunătăţiriĭ lor, precum şi să stăpînească toate bisericile şi mănăstirile enoriaşe din această eparchie a luĭ, şi să culeagă şi să iea toate cîte se vin luĭ din cele bisericeştĭ veniturĭ şi drepturĭ, întregĭ şi fără lipsă, după obiceiŭ, şi să săvîrşească toate celelalte cîte se cad archiereilor; şi în episcopiile ce atîrnă de această prea-sfîntă Mitropolie, în lipsa unuĭ adevărat păstor şi archiereŭ fiind, să hirotonisească şi să aşeze episcopĭ şi archiereĭ vrednicĭ şi cu nume bun şi cucernicĭ oamenĭ, după rînduiala bisericească, ca unul ce este chiriarchul lor al tuturora; şi toţĭ ceĭ ce se află în eparchia luĭ, prea-cinstiţĭ clericĭ, prea-evlavioşĭ preoţĭ, prea-cucernicĭ ieromonachĭ, prea-res-

λόγῳ καὶ ἔργῳ ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας, ἁπάσαις ταῖς ἀναγκαίαις ἐκκλησιαστικαῖς αὐτοῦ χρείαις καὶ ὑποθέσεσι, καὶ παρέχειν αὐτῷ εἰρηνικῶς καὶ εὐπειθῶς τε καὶ εὐγνωμόνως ἅπαντα τὰ ἐκκλησιαστικὰ αὐτοῦ εἰσοδήματα καὶ δικαιώματα, σῶα καὶ ἀνελλειπῆ, δηλονότι: οἱ μὲν ἱερεῖς τὰ κανονικὰ καὶ ἐμβατοίκια, οἱ δὲ λαϊκοὶ τὰ συνοικέσια, τὰς πανηγύρεις, τὴν τοπικὴν ζητίαν, προθέσεις, τεσσαρακονταλείτουργα, παρρησίας, ψυχομερίδια, καὶ εἴ τι ἄλλο σύνηθες τῷ τόπῳ, καὶ μνημονεύειν τοῦ κανονικοῦ αὐτοῦ ὀνόματος ἐν πάσαις ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς καὶ ἀκολουθίαις, ὡς νενόμισται, καὶ κατ' οὐδὲν αὐτῷ ἀντιφέρεσθαι, ἢ ἐναντιοῦσθαι ἀτάκτως. Ὁ γὰρ παρὰ τὰ προτασσόμενα πράξας καὶ γνώμῃ στρεβλῇ ἀντικεῖσθαι τῷ ἀρχιερεῖ αὐτοῦ θέλων, ἢ ἀντιλέγων, ἢ κατακρατῶν τι τῶν συνήθων αὐτοῦ δικαιωμάτων, ἢ τὴν προσήκουσαν τιμὴν μὴ διδούς, ὁ τοιοῦτος, ὡς ἀλλαζὼν καὶ ἀδιάκριτος, καὶ τῆς ἀγανακτήσεως τοῦ Θεοῦ πειραθήσεται, καὶ παρ' ἡμῶν ἐπιτιμίοις βαρυτάτοις καθυποβληθήσεται. Ἡ γὰρ πρὸς τὴν αὐτοῦ ἱερότητα γινομένη τιμὴ καὶ εὐπείθεια, πρὸς ἡμᾶς ἀναφέρεται, καὶ δι' ἡμῶν πρὸς Θεόν, οὗ τόπον ἐπὶ γῆς οἱ ἀρχιερεῖς σώζουσιν. Ἐπὶ τούτοις οὖν ἅπασι, καὶ ἡ παροῦσα ἐν μεμβράναις πρᾶξις ἀπολυθεῖσα δέδοται τῷ ῥηθέντι ἱερωτάτῳ μητροπολίτῃ Θεσσαλονίκης, ὑπερτίμῳ καὶ ἐξάρχῳ πάσης Θετταλίας. ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητῷ

pectabilĭ domnĭ şi proestoşĭ, şi tot norodul creştin, să dea Sfinţieĭ Sale toată cinstea şi iubirea şi evlavia şi primirea, şi să i se supuie şi să-l asculte după cuviinţă şi dreptate, şi să vie la dînsul cu toţiĭ şi să-l ajute cu vorba şi fapta, din tot sufletul şi inima, în toate nevoile şi afacerile luĭ bisericeştĭ, să-ĭ dea în pace şi cu supunere şi cu bună-voinţă toate veniturile şi drepturile luĭ bisericeştĭ, întregĭ şi fără lipsă, adecă: preoţiĭ cele canonice şi embaticurile, iar laiciĭ cele pentru căsătoriĭ, pomenirile, cercetarea locală, darurile de patruzecĭ de zile, privilegiile, pomenile pentru suflete, şi orĭce alta ar fi obişnuit în acel loc, şi să-ĭ pomenească numele canonic în toate sfintele slujbe, cum se cade, şi să nu i se împotrivească întru nimic, saŭ să-l duşmănească fără orînduială. Iar cel care va face împotriva celor ce poruncesc şi cu gînd strîmb va sta în potriva archiereuluĭ săŭ, saŭ îĭ va zice împotrivă saŭ va călca vre unul din drepturile luĭ obişnuite, saŭ nu-ĭ va da cinstea ce se cuvine, unul ca acela, ca un trufaş şi fără judecată, va fi încercat şi de mînia luĭ Dumnezeŭ, şi de către noĭ la pedepse foarte grele va fi supus. Căcĭ cinstea ce i se face Sfinţieĭ Sale şi su-

ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ τῆς ἡμῶν μετριότητος, κὺρ Γαβριήλ, εἰς μόνιμον καὶ διηνεκεῖ τὴν ἀσφάλειαν.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ αψμε΄-τῳ, κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον, ἐπινεμήσεως η΄-της.

† Παΐσιος, ἐλέῳ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης, καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Ἐν ἔτει αωε΄-τῳ, Ἀπριλίου ιδ΄-τῃ, ἀντέγραψα τὴν παροῦσαν πρᾶξιν, εὑρὼν ἴσον τῆς ἐν μεμβράναις πατριαρχικῆς (sic) παρὰ τῷ ἐλλογιμωτάτῳ διδασκάλῳ κυρίῳ Ἀνανίᾳ· ὅστις ἀντέγραψε αὐτὴν ἀπὸ τὴν ἐν μεμβράναις, εὑρὼν παρὰ τῷ εὐγενεστάτῳ καὶ ἐλλογιμωτάτῳ ἄρχοντι στολνίκῳ, κυρίῳ Γεωργίῳ τῷ Κρητικῷ, ἐν Ποτοσιανίῳ τῆς Μολδαυΐας· ἧς ἐν τῷ ἐδάφει ἦσαν γεγραμμένα παρὰ τῆς αὐτοῦ εὐγενείας :

αψπς-τῳ, Φεβρουαρίου ιε΄-τῃ ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον ὁ κανονικὸς καὶ νομιμώτατος ἀρχιερεὺς Γαβριὴλ ὁ ἀοίδιμος, ὁ κοινὸς πατήρ, ὁ πραότατος καὶ φιλοστοργότατος, τῶν πενομένων ἡ βακτηρία, τῶν θλιβομένων ἡ παραμυθία, ὀρφανοὺς καὶ θλιβομένους ἀπαραμυθύτως ἡμᾶς ἀπολιπών.

punerea, către noĭ se socoate, şi prin noĭ faţă de Dumnezeŭ, al căruĭ loc pe pămînt îl ţin archiereiĭ. Pentru aceste decĭ toate, i se dă şi acest act în pergament zisuluĭ prea-sfînt Mitropolit al Saloniculuĭ, prea-cinstit şi exarch a toată Tesalia, întru Sfîntul Duh iubit frate şi ajutor al Smerenieĭ Noastre, luĭ chir Gavriil, pentru sigura şi trainica luĭ siguranţă.

În anul de la Mîntuire 1745, luna April, indicţia a opta.

Paisie cu mila luĭ Dumnezeŭ archiepiscop al Constantinopoleĭ, Romeĭ Nouă, şi patriarch ecumenic.

Am scris în anul 1805, 14 April, acest act, găsindu-l în copie, după actul patriarchal pe pergament, la prea-învăţatul dascăl domnul Anania, care l-a scris după actul în pergament, găsindu-l la prea-nobilul şi prea-învăţatul boier, Stolnicul, dumnealuĭ Gheorghe Criticos, la Botoşanĭ, în Moldova; în josul căruia era scris de dumnealuĭ [Stolnicul] :

1786, Februar 15, a trecut întru Domnul archiereul cel canonic şi prea-adevărat, Gavriil, cel vrednic de pomenire, tatăl cel prea-blînd şi prea-iubitor al tuturora, cîrja celor săracĭ, mîngîierea celor întru năcazurĭ, lăsîndu-ne fără mîngîiere pe noĭ, orfanĭ şi întru năcazurĭ.

Οὗτος ἦν Γαβριὴλ ὁ Καλλιμάχης ὁ ἀπὸ Θεσσαλονίκης εἰς Μολδαυΐαν, τὴν αὐτοῦ πατρίδα, μετατεθείς.

Acesta a fost Gavriil Callimachi, care a fost strămutat din Salonic în Moldova, ţara luĭ.

II.

Πρόκριτε καὶ ἔξαρχε ἐν τοῖς μείζοσι τοῦ ἔθνους τοῦ Μεσία, ὁ παρὰ τῇ κραταιᾷ ἡμῶν βασιλείᾳ εἰς τὴν ἐν οἴκῳ σου ἡσυχίαν προσταζόμενος ἤδη, πρώην Βοεβόδα τῆς Πογδανίας, Γιαννακεζαδὲ 'Αλέξανδρε Βοεβόδα, ἐπισφραγισθείησάν σοι τὰ τέλη ἐν σωτηρίᾳ. Τοῦ ὑψηλοῦ ἡμετέρου ὁρισμοῦ φθάσοντος, γνωστόν σοι ἔστω ὅτι σὺ ὁ διαλειφθεὶς Βοεβόδας τῆς Πογδανίας, ἔκπαλαι ἐκτετραμμένος ὢν ταῖς βασιλικαῖς ἡμῶν τροφαῖς καὶ εὐεργεσίαις καὶ ἐπικεχωμέναις ἐλέεσι τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἡμῶν κράτους, μὲ τὸ νὰ ἐδούλευσας τῇ κραταιᾷ ἡμῶν βασιλείᾳ καθ' ὅσα σοι ὑπαγόρευεν ἡ ἔμψυχος προθυμία σου καὶ πίστις σου, καὶ τόσον ἀπὸ τῆς δραγομανίας σου τοῦ βασιλικοῦ ἡμῶν διβανίου, ὅσον καὶ ἐφ' ὅτου ἠλεήθης τὸ βοεβοδαλῆκι τῆς Πογδανίας, αἱ προσταχθεῖσαι σοι διάφοραι ἀναγκαῖαι βασιλικαὶ ὑποθέσεις, μὲ τὸ νὰ ἀπεδέχθησαν πραγματικῶς ἐκ διαφόρων τρόπων καὶ ἔργων σου σύμφωνοι τῇ αὐτοκρατορικῇ ἐλπίδι, καὶ παρακολουθοῦντες ἐπιλεπτοτάτου ἀκριβείας κατὰ τὴν ἀνακτορικὴν θέλησιν, τὸ ὅτι, δηλαδή, κομφαριζόμενος τῇ ὑψηλῇ Βουλῇ, ἐμφρόνως ἐχρημάτισας, καὶ τὸν τρό-

Alesule între maĭ mariĭ poporuluĭ Mesieĭ, cel ce acum eştĭ rînduit de puternica Noastră Împărăţie la odihnă în casa ta, fostule Voevod al Moldoveĭ, Alexandru Voevod, fiul luĭ Ianachi, să ţi se încheie sfîrşitul în mîntuire. Sosind înnalta noastră hotărîre, să ştiĭ că tu, fostule Voevod al Moldoveĭ, fiind de mult hrănit cu împărăteasca noastră hrană şi cu binefacerile noastre şi cu milele revărsate ale împărăteştiĭ noastre puterĭ, pentru că aĭ slujit puterniciĭ noastre Împărăţiĭ în cîte ţi le-a şoptit născuta-ţĭ grabă şi credinţă, şi, atît din dragomănia ta la împărătescul nostru Divan, cît şi de cînd aĭ fost miluit cu Voevodatul Moldoveĭ, deosebitele nevoĭ împărăteştĭ ce ţi s'aŭ poruncit, de oare-ce aŭ fost cunoscute în adevăr din deosebite purtărĭ şi fapte ale tale, potrivite cu nădejdea noastră împărătească, şi urmînd cu cea maĭ mare scumpătate după voinţa împărătească, că, adecă, supuindu-te Înnalteĭ Voinţĭ, cuminte aĭ fost, şi, în ocîrmuirea ta, că te-aĭ gîndit, după puterĭ, la cîte

πον τῆς διοικήσεως, τὸ ὅτι ἐφρόντισας, κατὰ τὸ δυνατόν περὶ τῶν ὅσα ἀποβλέπουν εἰς τὴν περίθαλψιν τῶν πτωχῶν ῥαγιάδων, καὶ εὐνομίαν τοῦ τόπου, τὸ ὅτι εἰς κάθε ὑπόθεσιν διαφόρως ἀπέδειξας τὴν ὀρθότητα καὶ φρόνησιν σου, — περὶ ὧν τούτων, καὶ τὸ ὅτι ὑπερεκπερισσοῦ ἡ πρὸς σὲ βασιλικὴ ἰδιαιτέρα ἡμῶν κλίσις τοῖς πᾶσι δῆλον. Καί, ἀγκαλὰ προλαβόντες ἅπαξ καὶ δίς ἀνέφερες ἡμῖν, ζητήσας τὴν ὑποχώρησιν καὶ ἄζλι σου, μ' ὅλον τοῦτο, κατὰ τοὺς προαναφανέντας ἔμφρονας καὶ πιστοὺς τρόπους τῆς διοικήσεώς σου, ἐπὶ μόνῳ τῷ καὶ εἰσέτι, ἀναζωῶν τὸν τόπον, νὰ περιθάλψῃς τοὺς ἐγκατοίκους, ὡς ἐκ τῶν ἐπάναγκες προσεγένετό σοι τὸ ἰστικράρι, ἤδη δὲ καὶ πάλιν, δι' ἀλλεπαλλήλων πρὸς τὴν ὑψηλὴν πόρταν σταλέντων ἐγγράφων σου, δεινοπαθῶς ἐν αὐτοῖς ἀναφέρεις, τὸ ἀπό τινος καιροῦ ἀσθενὲς τῆς σωματικῆς διαθέσεως· τὸ ὁποῖον μὲ τὸ νὰ ἐφάνῃ προερχόμενον ἐκ τοῦ ἐκεῖσε ἀέρος καὶ ὕδατος, χωρὶς ὅλως νὰ ὠφεληθῇς ἐξ ὅσων μέχρι τοῦδε προεπεχειρίσθης θεραπειῶν, ἐξαιτεῖσαι ἐσχάτως τὴν βασιλικὴν ἡμῶν ἄδειαν, περὶ τῆς παρὰ τῇ κραταιᾷ ἡμῶν βασιλευούσῃ οἴκαδε ἐπιστροφῆς σου, εὐχόμενος ὑπὲρ τῆς διαιωνήσεως τοῦ ἡμετέρου κράτους. Καθ' ἣν λοιπὸν ἀπὸ πρώτης ἀρχῆς ἰδιαιτέραν ἡμῶν βασιλικὴν κλίσιν ἔχομεν πρὸς σέ, μὲ τὸ νὰ προσεδεχώμεθα ἐν ὑπολήψει ὅλας τὰς αἰτήσεις σου, εἰσηκούσαμεν καθ'

privesc mîngîierea săracilor raiele şi la buna stare a locului, că, cu orĭ-ce prilej, în deosebite chipurĭ aĭ arătat dreptatea şi cuminţia ta, — pentru care toate e cunoscută tuturora, maĭ ales şi aplecarea noastră împărătească deosebită către tine. Şi, cu toate că înnainte, o dată şi a doua oară, te-aĭ îndreptat către noĭ, cerîndu-ţĭ retragerea şi mazilirea, totuşĭ, pentru cele maĭ sus arătate cuminţĭ şi credincioase chipurĭ ale cîrmuirii tale, numaĭ pentru aceia că, înviind încă locul, să mîngîĭ pe ceĭ ce locuiesc în el, cum după nevoĭ ţi-a venit întărirea(?); acum însă, şi din noŭ prin scrisorĭ ale tale trimise una după alta către Înnalta Poartă, arăţĭ cu plîngerĭ în ele, slăbiciunea venită trupuluĭ tăŭ din oare-care întîmplare; care, pentru că s'a părut venită din aierul şi apa de acolo, fără să te fi ajutat de loc din cîte leacurĭ aĭ încercat până acum, ceĭ la urmă voia voastră împărătească pentru întoarcerea ta acasă, în cetatea noastră împărătească, rugîndu-te pentru durata puterii noastre. De oare-ce decĭ, de la început avem o aplecare deosebită a noastră împărătească faţă de tine, ca să ţinem în samă toate cererile tale, am ascultat după împărătească noastră urmare rugăciunea ce ni-aĭ făcut-o cu plîn-

ἡμετέραν βασιλικὴν ἔνδοσιν, ἣν μετὰ δεινοπαθείας ἀνέφερες ἡμῖν δέησίν σου, ὥστε καὶ κατὰ τὴν ζ΄-την τοῦ Σεβαχίου τοῦ τρέχοντος ἔτους, ἐλεήσαντες βασιλικῶς τὸ βοεβοδαλῆκι τῆς Πογδανίας τῷ δραγομάνῳ τοῦ βασιλικοῦ ἡμῶν διβανίου Κωνσταντίνῳ Ὑψηλάντῃ Βοεβόδα, ἐπίτηδες ἐκδίδομεν τὸν παρόντα βασιλικὸν ἡμῶν ὁρισμόν, καθ' ὃν ἐνδόξως καὶ μεγαλοπρεπῶς, ἐν πάσῃ χαρᾷ, κάμνοντας χερεκέτι ἐκεῖθεν, μετὰ τῆς φαμελίας σου καὶ ἐτπαγίου σου νὰ ἐπιστρέψῃς παρὰ τῇ κραταιᾷ ἡμῶν Βασιλείᾳ, ἐφησυχάζων εἰς τὴν οἰκίαν σου. Ἤδη δὲ εἰς τὰ τῆς εἰρημένης αἰτήσεώς σου καὶ παρακλήσεώς σου, μὲ τὸ νὰ ἐνεδώκαμεν τέλος πάντων, καὶ κάμνοντας ἰκτιπάρι ἐν ταῖς παρελθούσαις πισταῖς καὶ ἐμφρόνοις μετ' εὐαρεστήσεως ἐκδουλεύσεσι καὶ τρόποις σου, μὲ τὸ νὰ εὕρωμεν ἑπόμενον τὴν ἀναλόγως τῇ φήμῃ σου ἔνδοξον εἰς Βασιλεύουσαν ἐπιστροφήν σου, ἐπίτηδες βασιλικοὺς σφοδροὺς ὁρισμοὺς ἐκδίδοντες, ἐπιτάττομεν, τόσον πρὸς τοὺς ἄρχοντας καϊμακάμηδες, κατὰ τὰ παλαιὰ καὶ τοπικὰ ἔθιμα, νὰ θεωρήσουν τοὺς μεταξὺ τοῦ προκατόχου καὶ διαδόχου κιστίου λογαριασμούς, ὅσον καὶ πρὸς τοὺς καθ' ὁδὸν χεκίαμιδες καὶ ζαπήτηδες, εἰς τὸ νὰ προσπαθήσουν, ἐπιμελούμενοι περὶ τῆς καθ' ὁδὸν ἐν ἀνέσει, θεραπείᾳ τε καὶ ἀναπαύσει ἐλεύσεώς σου, καθ' ὅτι οὐδ' ὅλως τούτου δὲν ἀνεχόμεθα, καὶ ἐπὶ μικρὸν νὰ ἐνοχληθῇς, ἀλλὰ καὶ μά-

gere, aşa încît la 7 ale luĭ Şaval din anul de faţă, milostivindu-ne cu Voevodatul Moldoveĭ către dragomanul Divanuluĭ nostru împărătesc Constantin Ipsilanti Voevod, dăm anume această poruncă a noastră împărătească, după care, cu slavă şi cu mărire, cu toată bucuria, venind de acolo în linişte (?), cu familia ta şi ecpaiaua ta să te întorcĭ la puternica noastră Împărăţie, odihnindu-te în casa ta. Şi, pentru rugăciunea ce ni facĭ, în acea cerere a ta, ca să dăm sfîrşit la toate şi făcînd ἰκτιπάρι în trecutele credinciose şi cuminţĭ slujbe plăcute ale tale şi purtărĭ, ca să găsim că aĭ urmat cu glorie, după faima ta, întoarcerea-ţĭ în Constantinopol, anume dînd poruncĭ împărăteştĭ hotărîte, orînduim ca dumnealor caimacamiĭ după obiceiurile vechĭ ale loculuĭ să cerceteze socotelile de cîştiŭ între Domnul ce a fost înnainte şi acela care-ĭ urmează, cît şi pentru *hechiamurile* şi zapciiĭ de pe cale, ca să se îngrijească pentru drumul, în odihnă, slujbă şi linişte al veniriĭ tale; pentru care nu numaĭ că nu îngăduim să fiĭ supărat cîtuşĭ de puţin dar ţi se dă împărăteasca noastră *iradeà* şi poruncă pentru ἰστερελάτι al tăŭ. Aflînd, acum toate acestea cu siguranţă, dacă vreaĭ să puĭ la cale

λιστα ὁ βασιλικὸς ἡμῶν ἱραδὲς καὶ προσταγὴ διορίζεται διὰ τὸ ἰστερελάτι σου. Αὐτὰ λοιπὸν ταῦτα μετὰ βεβαιότητος πληροφορούμενος, ἀφ' οὗ ἤθελες προευδιαθέσῃ τὰ καθ' ὁδὸν ἀναγκαῖα, κάμνοντας χερεκέτι μετὰ τῆς φαμελίας σου καὶ ἐτπαγί σου ἀπὸ Πογδανίας, θέλεις μετὰ μεγίστης δόξης καὶ τιμῆς, κατὰ τὸν πρόσφορον τρόπον, ἔλθῃ πρὸς τὴν κραταιὰν ἡμῶν βασιλείαν· ἧς καὶ τῇ σκιᾷ ἐπαναπαυόμενος, νὰ ἐπεύχεσαι, χαίρων ἐκ καρδίας ὑπὲρ τοῦ διαιωνισμοῦ τοῦ βασιλικοῦ ἡμῶν κράτους [1].

cele trebuitoare drumuluĭ, făcînd χερεκέτι cu familia ta şi ecpaiaua ta din Moldova, veĭ veni cu cea maĭ mare glorie şi cinste, în felul ce crezĭ maĭ bine, la puternica noastră Împărăţie; şi, odihnindu-te în a eĭ umbră, să te rogĭ bucuros, din inimă, pentru durata Împărăteştiĭ noastre Puterĭ.

---

[1] Aceste două acte sînt luate dintr'o condică, acum în posesiunea Academieĭ Romîne, pe care condică am descris-o în articolul «Un Mitropolit de altă dată», tipărit în *Convorbirile literare* pe 1901.

X.

CÎTEVA SCRISORĬ DIN DOMNIA LUĬ IOAN TEODOR CALLIMACHI DIN BIBLIOTECA MUSEULUĬ CZARTORYSKI, ÎN CRACOVIA.

I.

«Nicolò Suzzo» către Giuliani, dragoman polon; Iașĭ, 12/23 Ianuar 1756.

[A primit scrisoarea ministruluĭ Brühl către Domn. Solul polon va fi primit] degnamente, quanto lo permette lo statto di questo povero principato. S. E. il legato straordinario conte di Mniseck, di cui la nobil stirpe, le alte dignità ed altre prerogative non ci sono ignote [1]....

II.

Vasile Razu, Hatman, către Giuliani; Iașĭ, 11 August st. v. 1758.

Monsieur,

J'ai eu l'honneur de recevoir votre derniere, et je vous marque mon obligation pour les nouvelles qu'elle contient. Outre cela, je vous avertis qu'il a plu à la Sublime Porte de confier le gouvernement de Valachie à Son Altesse le prince Charles Ghika, remettant en même tems les renes de cette principauté entre les mains de S. A. Monseigneur le prince Jean-Theodor, ci-devant interprete de la Porte. S. A., qui est pleinement instruite de la bonne intelligence qui a regné entre le prince son predecesseur et vous, m'a chargé expressement de vous prier, Monsieur, de lui accorder la même amitié et continuation de votre correspondance. S. A. ne manqua pas à son arrivée à Yassi

[1] V. Iorga, *Călătorĭ, ambasadorĭ și misionarĭ*, p. 30 și urm. — La o data ulterioară, Suțu trimite luĭ Giuliani o scrisoare «arrivata hoggi dalla di Lei stimatissima familia». Ms. Czartoryski 621, fol. 425, 439. Tot acolo, pe p. 578, altă scrisoare schimbată între eĭ; Iașĭ, 15 Decembre 1755: trimițînd scrisorĭ, Suțu se declară gata a servi pe Giuliani, «per quanto lo permette lo statto dei poveri abitanti».

vous en donner des preuves de son assentiment et des obligations particulieres qu' Elle vous en conservera...

A Yassi, ce 11 août st. v. 1758.

Votre très-humble et très obeissant serviteur:

Basile Razul, *Hattmann*, [1].

---

[1] Acelaşĭ scrie aceluiaşĭ din Iaşĭ, la 25 August st. v. 1758, răspunzînd la o scrisoare catre «Monsieur de Mille, qui ne se trouve pas presentement ici». La 8 Septembre-l felicită pentru o nouă funcţie. La 15 Septembre, îĭ scrie pentru că «Monsieur Gregorasko Ghika, cy-devant postelnik, a été choisi pour être interprete de la Porte» (ms. Czartoryski 620, pp. 449-50, 453-4, 915-6). Pe pp. 917-9 din manuscript un anume «Deyma» scrie luĭ Giuliani (data lipseşte) despre frica ce domneşte în Moldova din causa Tatarilor revoltaţĭ. Razu scrie luĭ Giuliani pentru acelaşĭ lucru, la 22 Septembre st. v. 1758: «Je vous assure, foy d'honnete homme», ca va transmite regulat corespondenţa polonă cu Constantinopolea. «Les Tartares, qui ont rempli la Moldavie pillant et saccageant à leur maniere... Le trouble dans lequel nous sommes est inconcevable, puisque ils menacent de fondre sur notre capitale, où tout le monde s'est retiré dans les monastères». La 18 Octombre st. v. (p. 927), el scrie pentru afacerĭ şi corespondenţă. La o dată ce nu se înseamnă (pp. 929-30), «P. de la Roche» arată luĭ Giuliani că Razu e, de puţin timp, «démis». Altă scrisoare a luĭ le Roche, Iaşĭ, 24 Decembre, pe pp. 931-2. Pe pp. 933-4 e o scrisoare a luĭ Vasile Razu (26 Decembre; Iaşĭ). — În ms. 622 Czartoryski, pp. 24-7, se cuprinde o scrisoare a luĭ Potocki, Palatin de Chiev, către Domnul Moldoveĭ, pentru cumpărarea de caĭ şi vite; pe p. 84 un firman către Domn. Urmează maĭ multe scrisorĭ de la Roche şi Suţu, de la Voevodul moldovenesc (1762) ş. a. Tot aşa în ms. 623 al aceleiaşĭ Bibliotecĭ. — În ms. 605, p. 177 e o scrisoare a Sultanuluĭ către un «Ioan-Vodă» al Moldoveĭ, Mavrocordat saŭ Callimachi, pentru dreptul Polonilor de a-şĭ păşuna trupe în Moldova (turceşte şi traducere latină, fără dată). Pe p. 185 o scrisoare către Potocki, din acelaşĭ timp, privitoare la Moldova. Apoĭ lucrurĭ din 1741, 1747, ş. a. — În ms. 621, p. 193, e o scrisoare a unuĭ Grigore Razu, cu acest cuprins:

«Monsieur,

Ce matin il est arrivé un tchohodar du Zaïm-Agha de Constantinople avec un ferman hitabend au Pacha et au Zaïm-Agha. J'espere qu'il sera selon vos souhaits; et demain à bon revoir. J'ay l'honneur d'etre parfaitement,

De Hotin, le 23 X-bre 1755.

Monsieur,
Votre très-humble et très-obeissant serviteur:

GREGOIRE RAZO.»

III.

Ioan Teodor Callimachi către Giuliani; Iașĭ, 5 Februar st. v. 1759.

A Yassi, le 5-e fevrier 1759, w. s.

Monsieur... Il vient d'arriver ici un Capigi-bachi nommé Cuchuk-Chain-Aga, destiné par la Sublime Porte Ottomane à aller selon l'usage récevoir sur nos frontieres Monsieur l'Envoyé extraordinaire de Pologne et l'accompagner ensuite jusqu'à Constantinople; et, comme il convient à cet officier de faire des dispositions sortables pour l'accueil dont il est chargé, il s'est addressé à moi pour sçavoir quand est-ce que Monsieur l'Envoyé comptoit arriver à Cottin, affin de s'y rendre à tems pour l'y accueillir d'une manière congrue et continuer ensuite sa route par Ismaïl. Je me suis d'autant moins refusé à sa demande que je me trouve égallement dans le cas de dévoir en être informé, affin de donner de mon côté les ordres necessaires partout où ce ministre doit passer par cette province. Je vous ai écrit en conséquence, comptant bien que vous ferez de la suite et persuadé que vous voudrez bien ne pas me laisser languir sur un point qui m'interesse, en me communiquant par la voie la plus courte le tems de votre départ de Varsovie, et celui surtout de votre arrivée à Cottin. Je suis, en attendant, avec cordialité, Monsieur, votre très-affectionné ami:

IOANNES THEODORUS, TERRARUM MOLDAVIAE PRINCEPS.

P.S. J'ai écrit pour le même sujet à Monsieur l'Envoyé. Je vous récommande ma lettre[1].

IV.

Copie du privilege de S. A. le hospodar, accordé aux marchands armeniens polonais, l'an du Monde 7268, 15 novembre[2].

[1] Din Hotin, la 26 August 1759, Leonardi mulțămește luĭ Giuliani pentru scrisoarea ce i-a trimis și-l asigură că va transmite pe cea destinată pentru «Monsieur La Roche». «Je suis faché, Monsieur», adauge el, «que vous ne me marqué pas l'arrivée de S. E. Monseigneur l'Envoié à Leopole». — Din acelașĭ loc, la 23 Septembre, acelașĭ scrie aceluiașĭ. arătînd că e împiedicat de Capugibașă de a veni la Camenița pentru ca să dea soluluĭ scrisorile Domnuluĭ, «mon maistre». La 25 Septembre, el trimite o nouă scrisoare a Domnuluĭ. — Ele se află în ms. Czartoryski 621, pp. 621, 731, 793-4, 794. Cf. pp. 939, 943.

[2] Ms. Czartoryski 621, p. 503 și urm. Cf. p. 511: «Kopia fermanu do Hospodara woloskiego», și pp. 518-9: privilegiul, în polonește.

XI.

DOCUMENTE INTERNE ŞI REGESTE PENTRU DOMNIA PRINCIPILOR DIN FAMILIA CALLIMACHI DUPĂ ORIGINALE SAŬ COPIĬ PĂSTRATE ÎN BIBLIOTECA ACADEMIEĬ ROMÎNE.

1.

1757, 5 Iulie. Domnul pentru Sila schimnicul de la mănăstirea Putna. Vinul ce i se dădea, «să li să ducă cu chirie de la Domnie, până la săhăstrie». — Copie. — 247/III.

2.

Iacov, din mila luĭ Dumn[e]zăŭ arhiepiscop şi mitropolit Suceviĭ şi a toată Moldovlahia.

În ştiinţă dăm tuturor cuĭ să cade a şti, de vreme ce pe fratile nostru, Svinţie Sa chir Ioanichie, episcopu Romanuluĭ, l-am avut la osăbită cinste şi dragoste: una, pentru bătrâneţile Frăţii Sale, avându[-l] noĭ ca un stareţ al doile, şi pentru vredniciile sale cĭ-aŭ arătat asupra Svinteĭ Episcopiĭ, împodobind-o cu multe chipurĭ de podoabe şi folosurĭ, ce sint în vedere obştiĭ; carile cu adevăr zăcem că aŭ covărşit cu nevoinţa şi cu lucrare pre toţ alţĭ fraţĭ episcopĭ cĭ-aŭ fost maĭ înnainte; şi pentru acĭasta, din dragoste cĭ-am fost îndemnat, l-am cinstit pe Frăţie Sa cu acest dar, care alţiĭ din episcopĭ nu l-aŭ avut, adecă cu sacos, ca să-l poarte Frăţie Sa şi aice la Eş, la Scaunul Domnii, şi la eparhia Svinţii Sale; care dar de la noĭ am dat îndemnare şi luminatuluĭ, prea-înnălţat Domnul nostru Mărie Sa Scarlat Grigori Ghica Voevod, de l-aŭ cinstit şi Mărie Sa cu o mitră ce i-aŭ dăruit; şi, fiind lucru adevăr că, cu cinste domniască ce să face la parti bisearicĭască, ne cinstim şi noĭ, cu dragoste am dat blagoslovenie ca să poarte Frăţie Sa şi mitra şi sacosul şi aice la Scaunul Domnii şi la eparhie Frăţii Sale. Însă acĭastă cinste s'aŭ dat ca să aibă numaĭ Frăţie Sa, cât va fi cu viaţă în cinste episcopii, iar după moarte Svinţii Sale alţĭ episcopĭ să n'aibă voe a o cuprinde cu obiceiŭ, ca să o urmezi; că nu s'aŭ dat acĭastă cinste Scaunuluĭ Episcopii, ce numaĭ Frăţii Sale,

pentru vredniciile şi nevoinţile sale, ce sînt ştiute obştiĭ. Acĭasta înştiinţăm. Lt. 7266, Ap. 15 [1].

55/LXV. *Iacov Mitropolit Moldavieĭ.*

3.

1758, 15 August. Domnul pentru «Iliia Tomiţa, biv Vel Căpt., Ştefan Feştilă vt. Vist., şi alţiĭ, răzăş de Borula», cerînd a se îndrepta o hotărnicie, după «dresurĭ» din noŭ găsite. Se primeşte. — 46/VIII.

4.

1758, 16 Novembre. Domnul către Neculaĭ Vîrnav biv Vel Jit. şi Gligoraş Hermeziu biv Post., pentru jalba unor «ruptaşĭ de cămară», «nepoţĭ şi strănepoţĭ luĭ Vartic şi luĭ Trifan, ce-aŭ fost feciorĭ Mihuluĭ». Anul acesta, la Maiŭ, «s'aŭ întămplatu şi schimbare Domnieĭ, şi apoĭ aŭ datu şi bejeniile». — 127/XIII.

5.

Io Ioanŭ Theodorŭ Voevod bj. milst. gsdnŭ zemli moldavscoĭ. De vreame că în ponturile ce s'aŭ datŭ zlotaşilorŭ, s'aŭ hotărîtŭ mazîlilorŭ şi fecĭorilorŭ lorŭ, să nu li să dea peceţĭ, şi fiindŭ că ne-amŭ înştiinţatŭ de la dumnealorŭ boeriĭ că mulţĭ dinŭ fecĭoriĭ mazîlilorŭ să află suptŭ slujba boiarilorŭ, pre cariĭ zlotaşiĭ ce sîntŭ cu slujba acĭasta, a poclonuluĭ stiaguluĭ, necunoscîndu-ĭ, vorŭ să le dea peceţĭ şi, nedîndu-li-să unora ca acelora, să dă pricină la mulţĭ, arătîndu-să că sîntŭ mazîlĭ şi fecĭorĭ de mazîlŭ, ca să nu ias peceţĭ, zlotaşiĭ încăş a da răvăşalile lorŭ la uniĭ ca aceştiia nu s'aŭ găsitŭ cu cale; ci amŭ hotărîtŭ să să dea acĭastă carte a Domnieĭ Meale cătră mazîlulŭ—, fecĭorulŭ—, dinŭ cinutulŭ *(sic)*—, dinŭ satulŭ—, chipulŭ luĭ, omŭ—, faţa—, ochiĭ—, barba—. Şi aşa, cu acĭastă carte a noastră, arătîndu-o atîta la slujbaşĭ, cîtŭ şi după slujbă, la cercătorĭ, să fie nesupăratŭ maĭ susŭ numitulŭ mazîlŭ.

Leatŭ 7267, Dechemvrie 20.

Tipărită pe o foaie volantă. Pecete cu chinovar.—156/LXVIII, 66/LXVII.

---

[1] De şi anterioare Domnieĭ luĭ Ioan Teodor Callimachi, aceste documente s'aŭ cuprins aicĭ, pentru că se referă la persoane de care va fi vorba pe urmă.

6.

1758, 22 Decembre. Domnul către Vornicul Tecuciuluĭ pentru un proces a doĭ călugărĭ cu «răposatul Păladi Vist.», pentru Oprişeştĭ. — 35/LXXV.

7.

1759, 2 Ianuar. Domnul pentru nişte ruptaşĭ, cărora li s'a «înnecat atăta baştina căt şi cumpărăturile». — 118/XIII.

8.

1759, 4 Ianuar. Domnul pentru crîşmele episcopieĭ de Roman. — 49/LXIII.

9.

1759, 22 Februar. Domnul pentru Constantin baş-ceauş şi fratele luĭ, Ioniţă căpitanul, şi Constantin căpitanul, «generea luĭ Toderaşcu Covrig», pentru moşie. Împresurătoriĭ nu daŭ nicĭ «venitul pămăntuluĭ: dijma». Trimis un aprod pentru a-ĭ aduce cu sila la judecată. — 66/LIV.

10.

1759, 10 Mart. Domnul către Grigore Ceauş, ispravnic de ţinutul Romanuluĭ, Neculaĭ Vărnav, Jicnicer, pentru egumenul «din Ocnă». — 169/LXIII.

11.

1759, 28 Mart. Domnul porunceşte luĭ Vasile Ruset Vornic şi Mihalachi Sturza Vornic să judece pricina Vităneştilor şi Năculeştilor. — 67/LIV.

12.

1759, 8 April. Domnul către Vasile Rusăt biv Vel Vornic şi egumenul de Sf. Vinerĭ, pentru o pricină cu nişte «moşanĭ». — 115/XIII.

13.

1759, 9 April. Domnul porunceşte Mitropolituluĭ şi Hatmanuluĭ să se ocupe de nişte ţigănĭ aĭ episcopuluĭ de Roman. — 122/LXIV.

14.

1759, 15 April. Domnul. Episcopul de Roman Ioanichie i-a spus, «că ciĭ cariĭ străngu căte un leŭ de ţigan căsar şi căte giumătate de leŭ de ţigan holteiŭ, baniĭ cheltuiala pentru lucrul grajdiuluĭ gospod, de la ţiganiĭ cu meşteşug ce lăcuescŭ pin tărgurĭ, fac învăluială şi ţiganilor Episcopii, cariĭ lucriază la fer şi sint cobzarĭ şi lăutarĭ, şi nu lăcuescu în tărgul Romanuluĭ, ce li-ĭ şădere cu posluşniciĭ Episcopii, de o parte de tărgu, unde nu să chiamă tărgu, ce loc de posluşnicĭ, deosăbit de tărgu, cum dovedescu uricele bătrăne». Se dă pentru aceasta *carte* episcopuluĭ şi dichiuluĭ. «Staŭ unde nu să chiamă tărgoveţĭ, ci lăturaş, căt şi la ţară». — 83/LXV.

15.

1759, 20 April. Domnul întăreşte anaforaua din 25 Mart a doĭ boierĭ pentru Constantin baş-ceauş şi fratele, Ioniţă Căpitanul de Vînătorĭ şi Constantin Căpitanul, cumnat, «feciorii» «luĭ Toderaşcu, nepoţi Naculuĭ neguţitoriul din Bărlad», pentru moşia lor. Arată act de la Vasile-Vodă, din 7145, confirmînd-o luĭ Nacul, «feciorul luĭ Eni neguţitoriul, din uric cĭ-aŭ avut el de la Ştefan-Vodă Tomşe». Aduc şi o mărturie înnaintea luĭ Costachi Conachi Stol., «cĭ-aŭ fost vechil stărostii Putniĭ». Toderaşco Covrig şi cumnatul săŭ Abăza eraŭ «feciorii» luĭ Nacu. Reclamanţiĭ fusese «lipsăţĭ, în Ţara-Romăniască». Ceilalţĭ aduc un zapis «vechiŭ de 237 anĭ», pentru Vitănia, sora luĭ Vitan. Se zice: «Ţara Muntenească». Se dă celor d'intăiŭ. — 68/LIV.

16.

1759, 30 April. Domnul către Iordachi Cantacuzino biv Vel Păh., ispravnic de Hîrlăŭ şi Dorohoiŭ, pentru moşiile luĭ Gheorghe Arapul biv Vel Şătrar, anume pentru hotărîrea lor. — 127/LXXII.

17.

1759, 11 Maiŭ. Domnul către Iordachi Cantacuzino biv Vel Păh., ispravnic de ţinutul Hîrlăŭ şi Dorohoiŭ, pentru o cercetare la Pomîrla luĭ Constantin Macri Şătrar. — 49/LII.

18.

1759, 13 Maiŭ. Domnul pentru o familie de ţiganĭ. «De vremi că Profira s'aŭ priimit de s'aŭ unitu cu Neculaiŭ ţiganul Merăĭ şi a luĭ Lupaşcu, să numeşte şi ia ţigancă, şi nu i să cade a-ş ceri parte din fecior, rămăind şi ia ca o ţigancă [de şi era «Ruscă»], şi s'aŭ datu toţĭ ficioriĭ lor la stăpănire Merăĭ şi luĭ Lupaşcu. Dară, pentru un Pavăl, ficiorul acestuĭ Neculaiŭ Ţigan, ce aŭ luat o fată de ţigan lingurariŭ gospod, iară s'aŭ socotit să fie totu la stăpănire Mierăĭ şi, când vor fi feciorii lor de împărţală, atuncĭ să vor împărţi, după obiceiŭ, cu Domniia». — 148/LIX.

19.

1759, 6 Iunie. Domnul pentru Dima şi Constantin, «Arnăuţĭ, suiulgiĭ», pentru locul din Iaşĭ, «care loc este între hotarul mănăstirii Galatiĭ şi între hotarul preutuluĭ Iftimii şi între locul ce maĭ aŭ suiulgii, în dosul dughenilor celor de piiatră ale numiţilor suiulgiĭ». — 115/LXIX.

20.

1759, 7 Iunie. Domnul, pentru «părinţiĭ călugărĭ de pre la mănăstirile din parte munteluĭ», ale căror roabe s'aŭ măritat cu «oamenĭ din ţara unguriască şi dintr'alte părţĭ de locurĭ... Şi pentru uniĭ ca acie obiceiul pămăntuluĭ aŭ fostu, Moldovanul ce va lua ţăgancă, rămăne şi el ţigan, cum şi fămeia romăncă moldovancă ce va mergi după ţăgan, rămăne şi ea ţăgancă, şi, aceştĭ oamenĭ fiind ca şi alţĭ ţiganĭ a mănăstiriĭ, nu s'aŭ supărat cu birul dispre nime, iar de la o vreme aŭ început a trage sătenĭ moldovenĭ de prin prigiur, ca să dè şi eĭ bir». Scarlat Ghica pune procesul înnaintea Divanuluĭ, ce spune care e «obiceiul pămăntuluĭ»; el întăreşte. — Şi Domnul noŭ întăreşte. — 70/LXXXIV.

21.

1759, 9 Iunie. Domnul «către cinstit părintile şi rugătoriul nostru chir Ionichiia, episcopul Romanuluĭ». S'a plîns «Tofil zugravul, monah ot Putna, pe o Catrina zugrăvoaia, ci aŭ ţănut-o, din

Brătila ot Bacăŭ, zăcănd că, fiind el văr primarea cu... Ioniț[ă] zugravul», etc. În cursul procesuluĭ, «tămplăndu-să schimbarea Domnii, n'aŭ maĭ avut nicĭ[ĭ] o giudecat[ă]». Să facă judecata «după sfănta pravilă», dînd şi «mărturiia de giudecată». — 91/LXXV.

22.

1759, 10 Iunie. Domnul pentru «suiulgii haznelilor a oraşuluĭ acestuia, anume Dima şi frati-săŭ Costandin», pentru un loc în Iaşĭ. «Din capul podelilor care vin din capul poduluĭ vechiŭ, unde să împreună cu podul ulițiĭ marĭ... Locul casiĭ Cocoranuluĭ... Locul bisericiĭ ungureştĭ.» — 18/LV.

23.

1759, 14 Iunie. Domnul către Constantin biv Vel Păh., staroste al Putneĭ, pentru Constantin baş-ceauş şi Ioniță «Căpitanul de Vănătorĭ», pentru o moşie «pe gărle, la țănutul Putniĭ». S'a decis procesul în favoarea lor. A se restitui venitul «măncat». — 70/LIV.

24.

1759 *(sic; în arabice)*, August. Domnul dă ordin ca un armăşel să meargă cu omul luĭ Iordachi Hrisosculeo Comis «la margine», pentru a prinde pe țiganiĭ acestuia «fugițĭ în țara leşască, şi acum aŭ trecut iar la Moldova». Dacă-ĭ află «supt stăpănire cuiva», să puie soroc de judecată. — 160/LVIII.

25.

1759, Septembre. «Io Ioan Theodor Voevod bj. mlt. gspdarŭ zemli moldascoĭ. În ştiință dăm tuturor cuĭ să cade a şti pentru țigancili ci sint a unuĭ stăpăn şi să cunună după țiganiĭ altor stăpănĭ, de vreme ce s'aŭ hotărăt cu testament, acele țigance să nu-s tragă de cătră stăpăni lor ca să le despartă de la țiganiĭ lor, ci să rămăe după țiganiĭ lor nesupărate şi, unde s'ar afla țiganiĭ, acolo să margă şi țigancele după bărbațiĭ lor, şi țiganca încă să slujască la stăpănul țiganuluĭ, şi să n'aibă voe stăpănul a o dispărți pănă vor creşte copii, şi atuncĭ să-s împartă pe obiceiŭ, şi să să scoată un copil din mijlocu, să se dè la stăpănul țigancii, pentru slujba eĭ, şi, acĭastă rănduială fiind legată şi aşe-

zată cu testament, acum ni-am înștiințat Domnia Mea den jalba Sfinții Sale părintele și rugătoriul nostru, chir Ioanichie, episcop Romanuluĭ», că nu se observă, în paguba luĭ. — 134/LXIV.

26.

1759, 12 Septembre, Domnul», pentru niște țiganĭ aĭ luĭ Ioan Cantacozino Vel Vistier, «amestecațĭ în țiganiĭ domneștĭ, ceata coroerilor, ce să număscu țiganĭ de toiag hăt[mănesc]». În proces cu Buhăeștiĭ și Sanda fata luĭ Aslan. Vasile Ruset Hatman să cerceteze. «Obiceiul esti, cărțile de danie domneștĭ, orĭ pe țiganĭ, orĭ pe moșie, să fie iscălite de Domnul cĭ-aŭ miluit cu acele daniĭ, și nicĭ o carte de danii nu s'aŭ obicĭnuit a fi numaĭ cu pecete, neiscălită de Domn și neprotocălite de Hatmaniĭ cĭ-aŭ fost după vremĭ [și în special la Constantin Racoviță]. Se vede că «s'aŭ scos cu oari-cari mijlocire, făr de știre Domnii».—93/LXVI.

27.

1759, 20 Septembre. Domnul către egumenul de la «mănăstire Ocniĭ», pentru o moșie. — 172/LXIII.

28.

1759, 4 Novembre. Domnul pentru «Neculaĭ Holban, cu frate-săŭ Costandin, mazilĭ» pentru a fi *iertați de dajde*, ca bătrînĭ: «și, de vreme că eĭ să află la orînduiala mazililor și pentru deseatina de stupĭ să plătiască, de zăci bucate un leŭ, după cum și alțĭ mazilĭ, iar maĭ mult să nu să supere». — 245/VIII.

29.

«Cu mila luĭ Dumnezeŭ Io Ioan Theodor Voevod, Domn țărăĭ Moldoviĭ.

Facem știre cu acest hrisov a Domnii Mele tuturor cuĭ să cade a ști, de vreame ce prea-cinstit și al nostru duhovnicescu părinte, Svinția Sa chir Iacov, ce-a fost Mitropolit țăriĭ, aflându-să de a pururea cu necontenite și adese patimĭ de boale, voind și dorind ca să petreacă rămășița viețiĭ sale cu liniște, fără tulburare, și fără valurile lumiĭ aceștiĭ trecătoare și deșarte, din dumnezăiască răvnă, dintru al săŭ cuget și dintru toată inema, și a sa bună voe, de nimene silit, saŭ asuprit, aŭ socotit de aŭ

lăsat păstoricescul său Scaon, şi aŭ făcut şi paretisis, ca să-s odihnească, căutându-şĭ şi sufletul fără băntuială şi valurile lumiĭ aceştiia. Pentru care, fiind-că Sv[i]nţi[a] Sa, întru starea şi cărmuirea păstorii sale căt aŭ fostu, aşa s'aŭ cunoscut de cătră toţĭ, cum că din tot sufletul şi cugetul său s'a silit, şi, atăt cu păstoriia creştinesculuĭ şi pravoslavniculuĭ norod, căt şi iconomiia şi purtarea de grijă a Sfinteĭ Mitropoliĭ, înfrumuseţăndu-o, atăt în lăuntru, căt şi pe afară, cu de toate ceale ce s'aŭ căzut, dupe cum să vede, sporind şi adăogănd şi celea ce n'aŭ fostu, şi maĭ vărtos scoţăndu-o şi de suptu jugul cel greŭ al dătorii, întru care încăpusă den oare-care întămplărĭ, slujind după a sa orănduială Domnilor, boerilor şi ţăreĭ aceştiia cu credinţă, cu dreptate şi cu toată smereniia şi blăndeaţile acele ce i s'aŭ căzut, ca unuĭ arhiereŭ şi păstoriŭ,—ales-aŭ dar şi Svinţia Sa pentru odihna sa, ca să trăiască şi să vieţuiască la sfănta şi marea mănăstire Putna, unde şi cu metaniia sa iaste închinat dintru a sa copilărească văr stă. Deci socotit-am şi Domniia Mea, că cu cale şi cu dreptate iaste un arhiereŭ şi Mitropolit ca acesta, ce-aŭ fost şi aŭ slujit Sfinteĭ Mitropoliĭ şi ţăreĭ aceştiia atăta vreame, ca să aibă o îndestulată milă şi agiutoriŭ, atăt de cătră Domniia Mea, căt şi de cătră alţĭ luminaţĭ Domnĭ ce vor fi în urma noastră; care milă şi agiutoriŭ să-ĭ fie şi Svinţii Sale pentru chivernisala şi hrana vieţiĭ şi oamenilor săĭ. Ce dar şi Domnia Mea, după dreptatea ce am socotit că să cade şi să cuvine, iată miluim pe Prea-Svinţiia Sa cu acest hrisov a Domnii Meale, cu carele şi hotărăm ca să aibă Svinţiia Sa în toată vremea şasă oamenĭ de scuteală, căsarĭ, oamenĭ de ţară, de la ţănutul Suceviĭ; care oamenĭ să fie scutiţĭ de tot birul lor, de baniĭ agiutoruluĭ, de chile, de podvozĭ, de caĭ de olac, şi de toate dările şi angăriile ce ar eşi pe altă ţară, — eĭ nimăruĭ nimic nice odată să nu dea, nice să să supere întru cevaşĭ, şi, pentru ca să fie eĭ deosăbiţĭ de altă ţară, am poruncit Domniia Mea de li s'aŭ dat şi pecetluiturĭ roşiĭ pe feţile lor, şi birul lor încă s'aŭ ras de la tabla Visterii. Aşijderea la desătină să aibă a scuti cincĭ sute stupĭ, la goştină treĭ sute oĭ, la vădrărit doao miĭ vedre vin; şi să aibă a lua şi pe tot anul din ocna domnească căte doaozăcĭ drobĭ de sare, orĭ în credinţă a fi ocna, orĭ cumpărătură. Şi de aceasta milă ce am făcut Domniia Mea, nice odată Svinţiia Sa să nu fie lipsit. Direptu aceaia poroncim şi dum. ispravnicĭ şi altor boerĭ slujbaşĭ

şi slujitorĭ, cariĭ veţĭ fi, orĭ cu ce feliŭ de slujbe şi de poroncĭ, la acestu ţănut al Suceviĭ, întru nimic şi nicĭ odată pe aceştĭ oamenĭ de maì sus arătaţĭ să nu-ĭ supăraţĭ, ce să fie în pace; şi eĭ să fie numaĭ pentru slujba Sfinţii Sale părinteluĭ Mitropolituluĭ; cum şi pentru dăsătină, goştină şi vădrărit, de să va şi întămpla vre odată după vremĭ la vre o trebuinţă să iasă poroncă ca să nu să ţie în samă testamenturile, iar acestu testamentu, cu toate ceale ce cuprinde întru dănsul, să să ţie şi să să păzască nestrămutat; şi Svinţiia Sa părintele Iacov, proin Mitropolit, nice odată pe aceste bucate, şi pe acestu vin, cum şi pentru oameniĭ aceştiia, întru nimic supărat să nu fie, fiind-că am socotit Domniia Mea că nicĭ Visterii vre-o pagubă saŭ scăderea ca aceaia nu să face. Dăosăbit de aceasta, de vreame că şi Svinţiia Sa va să petreacă rămăşiţa vieţiĭ sale întru sfănta mănăstire Putna, la care nu numaĭ că şi de metaniia sa iaste de acolò, ce încă şi cu oare-care ctitorie iaste împărtăşit, pentru maĭ bună odihnă Sfinţii Sale şi pentru folosul aceĭ sfinte mănăstirĭ hotărăm Domniia Mea că, orĭ-cănd ar fi trebuinţă ca să să scoată saŭ să să pue egumen aceĭ sfinte mănăstirĭ, pre carele va arăta Svinţiia Sa că iaste vrednic, acela să să facă egumen. Iară, pe urma noastră, pre cine va alege sfăntul Dumnezeŭ, ca să fie cu Domniia la acestu Domnescu Scaon al Moldoveĭ şi patrii noastre, orĭ din fii noştri, orĭ dintr'alţĭ luminaţĭ Domnĭ, poftim ca să nu să grăbască a strica această puţină milă ce iaste arătată maĭ sus, ce maĭ vărtos să adaogă şi să întărească, pentru a lor nesfărşită şi vecĭnică pomenire.

Io Ioan Voevoda. Vleat 7268. — Copie.— 295/III.

30.

7268. Domnul dă un ordin de împlinire. — 156 bis/VII [1].

31.

1760, 5 Ianuar. Domnul pentru «Catrina Păhărniciasa, giupăneasa răpăusatuluĭ Ioniţă—, biv Vel Paharnic», pentru o hotarnică de la Calistrat, egumen de Putna şi alţĭ boierĭ.—Copie.— 42/LXXXII.

---

[1] O altă hîrtie, cu aceiaşĭ dată, pentru aceiaşĭ afacere, urmează.

32.

1760, 20 Februar. Hotărîre domnească în procesul dintre «Sfinţia Sa Calistrat Roschip, proin egumen Putnii» şi «popa Lupul Coşutianul», pentru Vlăsineştii din Dorohoĭ. Se numesc: Dosofteĭ, episcopul de Rădăuţĭ, Iordachi Cantacuzino biv Vel Păharnic, Constantin Cananò Vel Păharnic şi Ioniţă Iamandi biv Vel Jicnicer, pentru a face o nouă cercetare la faţa loculuĭ, după a luĭ Mihalachi Sturdza Vornicul. Vor cerceta şi pentru alte pămînturĭ vecine şi pentru «nişte locurĭ de dughenă ce ari egumenul Calistratu, în tărgu, în Botoşănĭ».— Copie. — 152/LI.

33.

Domnul hotăreşte în procesul luĭ Grigoraş Stroescul cu Volcinţchi pentru acesta. — Urmează raportul din 28 Febr. 1760 al boierilor cercetătorĭ, cari «aŭ luat sama între Tăutuleştĭ şi Volcinceştĭ şi Potlogeştĭ, toţĭ nepoţiĭ şi strănepoţiĭ Alexandreĭ Tăutulesă, fata Lupuluĭ Stroescul. cu Grigoraş Stroescul, ficiorul luĭ Dumitraşcu Stroescul, nepot Lupuluĭ Stroescul».— 209/VIII.

34.

1760, 13 Mart. Domnul către «giud[e]cătoriĭ de Ţănut Tecuciuluĭ» pentru Oprişeştĭ. «Aŭ avut parte într'acele moşiĭ şi Sfinţiia Sa episcopul de Roman şi, cănd ş'aŭ ales Sfinţiia Sa părţile de acolo, i s'aŭ făcut oareş-carea strămbătate de cătră răzăşiĭ luĭ de acolo din Săcăturile, ci-aŭ făcut străiniĭ şi din locurile de fănaţ cu dumbrăvĭ de îmbe părţŭ, în capul locurilor de fănaţ». Să cerceteze din noŭ, «însă înştiinţăndu şi pe Sfinţăia Sa părintele episcopul de Roman, ca să-ş trimit[ă] vechil în cercetarea ce viţ face». — 38/LXXV.

35.

1760, 17 Mart. Domnul, pentru episcopia de Roman şi «satul de posluşnicĭ ce are episcopiia alăturea cu tărgul Romanuluĭ»: confirmă o hotarnică maĭ veche. «Hotarul gospod al Romanuluĭ... Moşiia episcopii despre tărgu agiunge pănă în uliţa Bărşova, care să cheamă acmu uliţa Cĭobotăriască şi de la uliţă în gios spre episcopie». Acte încă de la Barnovschi. «Pre care moşiia avănd sfanta episcopie sat de posluşnicĭ descălecat din zile bă-

trăne». Scutiţĭ «de strajă ce umblă nopţile, rănduită de cătră ispravnici şi părcălabi de Roman şi de cătră tărgoveţi de Roman, să nu fie cu dănşiĭ amestecaţĭ, şi despre şoltuzul de Roman şi cu părgariĭ luĭ... Încă nicĭ cu podvozĭ, nicĭ cu olacurĭ, nicĭ cu alte supărărĭ... Şi, de cămănarĭ, bezmănarĭ şi despre cariĭ străngu branişte luĭ Vel Comis dupre la tărgurĭ... Şi, iarăş, teascul cel de ceară aĭ episcopii să n'aibă a da camănă şi bezmăn, nicĭ crăşmile episcopii să nu fie supărate...». — 41/LXVI. — Semnat de Domn.

36.

1760, 2 Maiŭ. Domnul întăreşte o anaforà a treĭ boierĭ pentru Dumitraşco Niţa biv Vel Căp. şi alţiĭ din neamul săŭ şi neamul Liciul şi diaconul Brănzăĭ. — 108/LVI.

37.

1760, 27 Maiŭ. Mitropolitul Gavriil Calimah dă o carte de blestem fostuluĭ egumen de Putna, Calistrat, «moşinaş» şi cu «moşie de baştină» la satele ce i se dispută. Pentru a scoate de la marturĭ adevărul, în cursul cercetăriĭ orînduite. — Copie.— 153 LI [1].

---

[1] No. 154 cuprinde raportul pentru cercetare. Se caută «doaĭ vadurĭ de moară şi ţintirimu de bisărică şi cuptorişte de casă». Ar fi fost pe acolo «o odaie a unuĭ Turcu, anume Carahasan, cari aŭ trăitu acolo într'acè siliştioară ca la 20 şi maĭ bine de anĭ; şi, unde iaste cuptorişte, era căşla luĭ, şi unde săntu acele doaĭ gropĭ, era zămnicile luĭ, şi acel Turc aŭ făcutu acè siliştioară, cu bucatile luĭ, după cum s'aŭ cunoscutu, — că pintră odăĭ iaste ţălină şi acum, şi, avăndu dumnealor cunoştinţă că acelu Turcu de apurure le era făcător de bĭne, de lua banĭ de la dănsul; şi de atunce au mărturisitu că ar fi ca la 30, maĭ bine, de anĭ». Menţionat «cumnatul proigumenuluĭ, protopopul Vasilie din Botoşănĭ». Venia cu mulţĭ anĭ în urmă, cu alţiĭ, «de-şĭ vindè moşiile la neguţitorĭ turcĭ, armenĭ, la cine găsè». Se datează ceva «de la Moscaliĭ ceştĭ maĭ din coace». Cercetarea maĭ veche e anulată, «că stănjinul dumisale [Sturdza] nu l-aŭ făcut de 8 palme domneştĭ, după obiceiul vechiŭ, şi l-a facut de 6 palme». Se întreabă şi «Vornicelul de Sărbĭ» (6 Iulie). Vine apoĭ (21 Iulie) mărturie de la «Dochie Monahii din Botoşănĭ», «fimeie de 80 de anĭ»: Grigore Roschip avuse un fiŭ şi două fete, dintre care una «s'aŭ dus la Ţarigrad, cu un ficior copil ce-l făcusă în sărăcie, şi pănă astăzĭ nu să ştie numile eĭ». Luase treĭ femeĭ, «cu copiĭ fiiastre». Spune şi «că ştiŭ şi cănd vinè Ile Cantacuzinò la casa protopopuluĭ Gheorghiţă, moşul luĭ Calistrat, fiind

38.

1760, 2 Iunie. Domnul către Mitropolit, Ioan Bogdan biv Vel Log., Mihălache Sturza Vel Vor., Dumitrașco Pălade Vel Vor., Filip Catargiul biv Vel Spăt., Costandin Canand Vel Păh., să judece între Stolnicul Ioniță Cuza și «nepoții lui Davidel», pentru satul Cuzlăul. — Pecete roșie cu chinovar, cu: «Io Ion Thd. V. 1754». — 194/VIII.

39.

1760, 7 Iunie. Raport al Mitropolitului și cîtorva boieri către Domn pentru cercetarea lui «Vasili și Tănase nepoțăi lui Davidel de Zaluciia», cu Ioniță «Cuze», biv Vel Stolnic, pentru Cuzlăŭ, «cari moșiia îmblă în opt bătrăni, adică 7 bătrăni sănt a Stol. Cuzii, moșiia dată de zăstri de socrul dumisale Toader Jic., care moșie i-aŭ fost baștină, etc.» — 38/II.

40.

1760, 18 Iunie. Domnul către Dosoftei, episcop de Rădăuți, și Iordachi Cantacuzinu, biv Vel Păh., «giudecător de țănut[ul] Hărlăului», pentru Pobrata, ce reclamă Onicenii. Să facă cercetare. — 17/VII.

41.

1760, 19 Iunie. Domnul dă voie egumenului Pobratei a-și strînge dreptul la Oniceni: «să aibă a lua de a zăce din țarini cu păine, din fănață, din prisăci cu stupi, însă din cinzăci unul, iar fiind mai puțăn, să ia căte o para de stupu, și din livez cu fănŭ, și din bălțŭ cu pește și din grădini cu legume și din tot locul cu tot venitul moșii, după obiceiŭ». — 16/VII.

42.

1760, 22 Iunie. Domnul către Ghenadie egumen de Homor pentru a-și căuta Țigani fugari. — 41/LXXXIV.

Ioan Roschip ciriac al dumisale». «Eŭ Misail ieromonah am scris cu zisa babii, fiind față». «Și, pentru fata cè mai mică a lui Grigori Roschip, Ciornușca, încă mărturisesc că, cănd era Botășănii la Bacăŭ, era tot în casa potropopului Gheorghiță, fiindu-i niam, că era o săracă de bărbat». Copistul adauge: «Să vădu și patru rănduri scrisă cu slovă arminiască».

Act de vînzare al luĭ Toader Calmăşul; 22 Maiŭ 1716.
Tipărit în Documente, *I, p. 433 n. 1, nº I.*

43 [1].

1760, 4 Iulie. Domnul întăreşte o anaforà a Mitropolitului şi patru boieri pentru procesul între «ficiorii lui Dumitraşco Buhuş şi ficiorii luĭ Nicolaĭ Buhuş şi nepoţii Ursăchioai» cu Ioan Canta Vistierul. Fusese procesul şi cu Iordachi Log., tatăl luĭ Ioan. Că 'ntămplăndu-se de aŭ lipsit de aice din ţară Gheorghiţa

[1] Aceste documente găsindu-se maĭ tîrziu, le adăugam ca notă:

1.

Adecă eŭ Toader Calmăşu, biv părcalab Hotinschiĭ, scriu şi marturisascu cu acest zapis al mieŭ precum, de nimene silit, ce de a mè bună voe şi a fimei mele Nastasieĭ şi a coconilor mieĭ Ioniţă şi Andreiaş, am văndut a mè driapta ocină şi moşie ce am avut în sat în Balăcenĭ; care moşie am fost cumparat de la Toader Dobrenchi şi de la Gahiţa fata Carsti, nepoata lui Dobrenchi; şi am cumpărat de la Dobrenchie o parte în treĭdzacĭ de leĭ şi de la Gahiţa parte eĭ iaraş în treĭdzăcĭ de leĭ; care mi-au facut, cumpăratura acelor doaĭ părţi, şesdzăcĭ de leĭ, şi apoi acele parţĭ li-am vandut dumisale, luĭ Ionaşcu Iscăcesculuĭ Medelniceriuluĭ, iarăş dreptu şesedzacĭ de leĭ, ca să-ĭ fie dumisale driaptă ocină şi moşie în vecĭ. Şi i-am dat dumisale zapisele acele de cumparatură amăndoaĭ, şi i-am dat şi ispisoacele ce am avut pe acĭa cunpăratură, şi acest zapis de văndzare i l-am facut dumisale denainte a mulţĭ oamenĭ bunĭ, şi preuţ, şi feciorĭ de boerĭ cariĭ santu iscăliţ în zapis. Şi pentru credinţa m'am iscalit şi eŭ, şi am scris şi zapisul cu măna mè. 7224, Maĭ 22.

Toader Calmăşul, biv părcălab Hotinschiĭ.
Ghiorghiĭ Goroveĭ m'am tămplat.
Dumitraşco Isăcescul m'am tămplat, iscal.
† Gavril sin Trohin, marturĭ.
Grigori.
Gavril sin Cărstiian, martur.
Iereĭ Ivaşaco. — 115/LXXXIV.

2.

1759, 5 Februar, Domnul pentru Putna, carĭ esti zădita de bunul şi fericitul Stefan-Vodă cel bătrănu». Dă, pe lînga confirmare, pre tot anul sa ià căte 150 drobĭ de sare din ocna domniască, şi branişte, adică moşie, sfintiĭ mănăstirĭ să fiia stăpănită de parinţăĭ calugărĭ, şi aparată din spre toţĭ, în toate hotarale bătrane, cum săntu de vacu; dar preuţaĭ să fie supt stapănire arhiereilor, după cum şi santu; aşijderea sa fie volnica sfînta mănăstire a avè la Galaţĭ 11 lude, streinĭ păscarĭ, cu vatavi lor, aparaţĭ şi ertaţĭ de tot birul Visterii, nice odată, la nice un greu al ţaraĭ, nicĭ un ban să nu dè, avănd iaĭ numaĭ posluşaniia lor triaba păscării de peşti, pentru hrana părinţilor calugarĭ, ce lacuescu la aciasta manastire, şi peştile ce vor da păscariĭ la mănăstire, să fiia în pace de toata vama şi parcalabie, atata în Gălaţĭ, căt şi pe la drumurĭ; aşijdere şi satele sfintiĭ manăstirĭ

Spat., ginerile luĭ Buhuş Hat., de s'aŭ dus cu Dumitraşco-Voda la Moscalı, la vlt. 7..., atunce aŭ dat jalobă Toma Luca Vist. la Mărie Sa Mihaı-Vod cum că i-ar fi rămas Spat. Gheorghiţă dator cu nişti banĭ, ci Măria Sa Mihaĭ-Vod... i-aŭ dat carte de volnicie... . Gheorghiţă ţinea pe Catrina, fata Hatmanuluĭ Buhuş. În urmarea lucrurilor se întreabă şi «Toader Carpu Med., ginirile Spat. Gheorghiţă . El lasă fiı. — III/LVI.

44.

1760, 4 Iulie. — Domnul pentru procesul Buhuşeştilor cu Ioan Canta. — 92/LXVI.

---

să fiia nesupărate și purure apărate de spre toțĭ giudecatoriĭ și globniciĭ ; alțăĭ nime să n'aibă a-ĭ gıudeca, fară numaĭ egumenul, afară de moarte de om și furtușagurĭ, cănd s'ar întămpla. Cari aceste doĭ pricinĭ să cuvin a să cauta cu Divanul... Hotărăm și poroncim Domnie Mè ca să aibă a să face la tărgul Săretiuluĭ pe toată saptămăna ză de targu, Marța, după cum aŭ fostu și maĭ înnaintea, vama și mortasapiia ce s'a face, miluim Domnie Mè să o ia sf[ă]nta mănăstire, ca să fiia acestu vinit pentru cĭară și untu-de-lemn, și tamăia, de triaba bisariciĭ. Iară vameșiĭ și mortasapiĭ de Țara de sus nicĭ de cum să nu cuteză a cere vama saŭ mortasăpiia de la nime pentru vitele ce s'ar vinde la zăle de tărgu ; și iarăș o pivniță de piatră, ce iasti în tărgul Săretiuluĭ, cu locul iaı în pregiur, ce să numește pivnița Buganițăĭ, de care ni-am înștiințat Domnie Mè c'aŭ fostu a unuĭ Arman, carile de o sută de anĭ aŭ lipsăt de pre aceste locurĭ, și, lipsănd Armanul, s'aŭ stăpănit pivnița aceia și de răpoosatul Calistru, proin episcop Radauților, căt aŭ fostu în viiața și cu daniia Domnii Sale Costantin-Vodă Racoviță s'au dat supt stapănire sfi[i]ntiĭ mănastirĭ Putniĭ». 50 de vite scutite «de vacărit saŭ coniță», 1000 de «oĭ de goștină», 800 «vedri vin la vădrărit», 1000 «stupĭ de desetină», 20 scutelnicĭ. «Așijdire pentru vama și mortasăpie vitelor cĭ-ar trece pe poticele de la tărgul Săretiuluĭ în sus, căt ține parte Ținutuluĭ Sucevıı, cu potica Vicovilor, ce merge în Țara Unguriască. și potica Berhometeluĭ, care merge pe apa Săretiuluĭ, în sus, în Țara Leșască, hotărăm Domnie Mè ca să ià sf[ă]nta mănăstire toată mortasăpie și vama acelor vite cĭ-ar trece de vănzare pe aceste locurĭ, după obiceiu . — 3/LXXXIII.

3.

1759, 20 Februar. Domnul pentru manăstirea Putna, «pe orănda ce aŭ eĭ în tărgul Siretiuluĭ, la care au purtatorĭ de grijă 2 Jidovĭ, ca să fie apărațĭ de camană, de bezmen, de ceparit, de buor și de pivnicerit, cum și de cătră angheriilea tărguluı sa nu să supere, adica cu caĭ de olac, cu podvozĭ, cu conoace, cu cheltuelile tărguluĭ... Și aceı 2 Jidovĭ ce sănt la orăndă purtatorĭ de grijă, să aibă a lua după obiceiul ce iaste hotărăt

45.

1760, 11 Iulie. Domnul, pentru Hatmanul Vasilie Razul şi moşia luĭ, Grozeştĭ. Ceartă pentru o parte de loc cu Vasile Buhăescul Pah. Spune «că satul acesta aŭ fost zălojit de Miron Logf. luĭ Turculeţ în Ţara Leaşască, împreună şi cu altă moşie, Hliniţa, din Ţănutul Cernăuţuluĭ». Supt Grigore Ghica, Vistierul Aristarh face proces, «fiind moşie Hliniţa a maiciĭ dumnealuĭ, dată zăstre de răposatul Duca-Vodă; şi cu Divanul Domnesc şi cu toţ arhiereiĭ şi boeriĭ ţăriĭ, cĭ-aŭ fost la aceae vreamĭ, aŭ luat moşie Hliniţa de la Turculeţu, şi aŭ rămas numaĭ satul Grozăştiĭ la măna luĭ Turculeţu». Costachi Razul Hat. o

---

în cărţĭ căte 2 banĭ de cfarta de horilcă de la Jidoviĭ străinĭ cariĭ vor veni acolŏ, cum şi de la ceĭ de loc: şi aşa să fie volnicĭ a vinde; iar, păna nu să vor aşăza cu orăndariĭ, să nu fie volnicĭ a vinde nicĭ un feliu de bautură, dupe cum iaŭ şi orăndariĭ Sfinteĭ Mitropoliĭ de la Soceavă; care venit sa-l dea la sfănta mănăstirea Putna, ca să fie pentru unt-de-lemnŭ şi tămăe... Nice voĭ, tărgoveţ, să nu-ĭ trageţ la nimică ale tărguluĭ». — 139/LXXXII.

4.

1759, 8 Maiŭ. Domnul către mănăstirea Neamţu, în privinţa luĭ Macarie egumenul de la Voroneţ: să se împace pentru nişte Ţiganĭ saŭ să vie la judecata. — 68/LXXXIII.

5.

1759, 7 Iunie. Domnul, pentru mănăstirile ale căror Ţigance se mărită cu pribegĭ. — 69 LXXXIII.

6.

1759, Iunie 7. Domnul pentru Ţigancele mănăstirilor de la munte. — 40/LXXXIV.

7.

1759, 29 Iunie. Domnul pentru Moldoviţa. Scutire pentru 100 de stupĭ, 100 de oĭ, 10 vite, 300 vedre, 4 liude. Scutire personala de darĭ. — 150 LXXXIV.

8.

1759, August. Domnul pentru Voroneţ: privilegiu de scutire pentru o sută de stupĭ, de desetina, şi o sută de oĭ de goştină, «zece vite de văcărit

cumpără. «De or maĭ și maĭ fi niscaĭva scrisorĭ, or fi la neamul Mironeștilor, în Țara-Românească, saŭ la Turculețu, în Țara Leașască». Se aduce un act de la Ieremia-Vodă, din 15 Maiŭ 1596, dînd «Cornii Pivniceriuluĭ» o prisacă. Cornea are un fiŭ Grigorie, care face, la 1-iŭ Iunie 1646, un schimb cu Dumitrașco Buhuș Spătar. Se aduce și o mărturie din 16 Iunie 1725, de la Gavriil Costachi biv Vel Stolnic. «Hurmuzachi diiacul de la Divanul Domnii Mele». — 16/LXXXI.

46.

1760, 12 Iulie. Gavriil Mitropolitul și Manolachi Costachi Vel Logofăt daŭ un zapis pentru procesul luĭ Nechita Bută și Ștefan din Bahnă, de la Ținutul Neamț, «și Sfinției Sa chir Inochentie episcopul de Hușĭ». Un Ignatie Ghelasie, tot de acolo, fuge, și «moșiĭ lor aŭ dat 24 leí, birul aceluĭ Ignatie, cĭ-ar fi ră-

și de coniță», 200 vedre de vin de vădrărit și patru liude «oamenĭ streinĭ»; iar «capetele lor» nu vor da nicĭ o dare. — 90/LXXXIII.

9.

7268. Dómnul, pentru Calistru de Putna, care înfățișează privilegiĭ pentru mănăstirea Sfîntuluĭ Onofreĭ. «Iar de-anĭ încoace iaste lipsitĭ de toatĭ mila, fiindu-că s'aŭ prădatu toate testamenturile luminaților Domnĭ de oștile moschicești, și testamentul acesta, a răpoosatuluĭ Neculae-Vodă, încă l-aŭ răscumpăratu din țara moschicĭască». Întărește acele privilegiĭ. — 127/LXXXII.

10.

1760, 16 Maiŭ. Domnul, pentru Moldovița, «ca să aibă a-ș apăra braneștile mănăstiriĭ și păraile cu pește, ce aŭ fost și maĭ dennainte apărate, și de cătră oameniĭ ce trăescu în Vamă, pe moșie Moldoviții, și de cătră Câmpulungeniĭ, și despre alțiĭ; ca nimenĭ să nu fie volnic a pune vre un fel de măestriĭ în braneștile și în păraile mănăstiriĭ Moldoviții, să prinză dihaniĭ și pește, și la venitul moșăilor Moldoviții Vămeniĭ și Câmpulungeniĭ să nu-s amestece, saŭ alțiĭ, nicĭ să ià ceva de la ceĭ ce aduc de aiure vinaț de vănzare, saŭ de la ceĭ ce fac dohot pe moșie Vama; pentru căcĭ veniturile aceste sint a mănăstiriĭ». Egumen era Gheorghe. — 145 LXXXIV.

11.

1760, 1-iŭ Iunie. Domnul către Dosofteĭ de Rădăuțĭ, Constantin Cogălnicianu, biv Vel Stolnic, ispravnic de Suceava, pentru o jalbă a luĭ Silvestru egumen de Dragomirna. — 97/LXXXIII.

mas rămăşiţă; pentru cari banĭ, zlotaşiĭ le-aŭ luoat doĭ boi atuncea la acea vreme, şi s'aŭ prăpădit; şi pentru acei 24 leĭ acel Ghelasie parte luĭ de moşie, ci avea în Bahnă, aŭ dat-o de istov... Iar acum Sfinţie Sa episcopul de Huşĭ s'aŭ sculat şi zici cum că acel Iguatie Ghelasie iaste neam Sfinţieĭ Sale, şi va să răscumpere acea parte de moşiia. Fiind faţă şi Sfinţiia Sa episcopul de Huşĭ chir Inochentie, l-am întrebat cu ce dovedeşti Sfinţiia Sa că iaste neam aceluĭ Ignat Ghelasie, şi aŭ dovedit c'un ravaş ce să află la măna Sfinţieĭ Sale; care ravaş aŭ mărturisit şi Buteştiĭ cum că-l ştiŭ, şi nu iaste pricină; dar aŭ pus episcopul de Huşĭ pricină cum că acel zapis ce-l are Nechita Bută şi cu Ştefan nu iaste bun, ci iaste facut de danşii cu vicleşug, văzînd ei că nu iaste nimenĭ din neamul luĭ Ghelasie, ca să stăpînească acea parte de moşie; căruia zapis luîndu-ĭ şi noĭ sama cu amănuntul şi cetindu-l, şi în tot chipul socotindu-l, l-am cunoscut că iaste răŭ, fiind hărtiia veache, iar cerneala noaî, cum şi jaloba lor cu zapisul încă nu să potriveşte, de vreame că în zapis[ul] de bir, că aŭ plătit moşiĭ lor pe Ignate Ghelasie, saŭ că aŭ dat moşii lor bir, nimic nu pomeneşte, şi nicĭ iaste iscălit de nimenĭ, şi, neputînd da noĭ credinţă zapisuluĭ, am cerşut de la dănşiĭ vre o dovadă ca aceaia încredinţată, saŭ măcar pecetluitul zlotaşuluĭ, la care aŭ plătit moşiĭ lor pe Ignatie Ghelasie, şi aŭ dat acei 24 leĭ; şi nicĭ pecetluitu ne-aŭ arătat, nicĭ altă dovadă». Se hotăreşte pentru episcop. — Copie. — 12 XV.

47.

1760, 21 Iulie. Domnul întăreşte moşiile Socoleĭ «Susaneĭ stareţa şi a tot soborul». Să aibă a-şĭ lua dijma din hotaru în hotaru, din tot locul, cu tot venitul moşiilor, pe obiceiŭ; cum şi oamenîĭ ce vor fi şezănd pe aceste moşiĭ, or ce rufetu să aibă, de tot gospodariul să le facă posluşanii de toată casa, pe an, căte 12 zile, în 6 zile de vară şi 6 zile de iarnă, la ce trebuinţă va avè trebuinţă de lucru sfănta mănăstire; iară care n'ar vrè să lucreze, să dè banĭ, de casă căte un leŭ pe anu. Şi poroncim Domnie Mè dum. giudecătorĭ de Ţinutu, de s'ar arăta vre unii înpotrivitorĭ, să-i supuneţĭ şi să împliniţĭ, ca să urmeze după cum hotărăm maĭ sus». — 81/VII.

48.

1760, 2 August. Domnul, pentru Toma Luca biv Vel Stol., în proces cu Gheorghe Carpu polcovnic, pentru şepte sălaşe de Ţiganĭ, «cari Ţiganĭ aŭ fost cumpăraţĭ de părintele dum., răpăosatul Iordachi Cant. Logf. de la Ştefan Luca Vist., şi Ştefan Luca Vist., pentru o datorie a luĭ Ghiorghiţă Pah., cĭ-aŭ fost dus la Moscu, aŭ fost luatu cu giudecată, din celi rămasă a luĭ Ghiorghiţă Pah., zece sălaşe de ţiganĭ şi satul Petrişul». Acum se dovedeşte că şepte sălaşe aŭ fost «drepti a Buhuşeştilor, cari n'aŭ avut triabă cu datorie Pah. Ghiorghiţă». Atuncĭ proces al luĭ Ioan Canta Vel Vistier cu Toma Luca Stol., fiiul răposatuluĭ Ştefan Luca Vistier». «Şi Toma Luca Stol. să apuce pă Ghiorghii Carpu polcovnicul şi pe frati-săŭ, nepoţiĭ luĭ Ghiorghiţă Pah.» Carp aduce şi un act de la Mihaĭ Racoviţă şi două de la Grigore Ghica. Se face nouă cercetare. «Şi aceasta s'aŭ socotit că Ghiorghii Carpu şi cu frati-săŭ Dumitru sint nepoţĭ de fată luĭ Ghiorghiţă Pah., şi nu încapu sa clironomisască: numaĭ zestre ce or fi avănd data, aceia să o stăpăniască, şi Toma Stol. să nu să atingă de zestre lor». — Semnat de Domn.

49.

1760, 3 August. Domnul către Toma Luca biv Vel Stolnic: voie de a căuta «Ţiganı de a răposatuluĭ Ghiorghiţă Pah.», pentru a-ĭ da lui Ioniţă Canta Vel Vist. — 72/XIII.

50.

1760, 4-5 August. Domnul hotăreşte în pricina luĭ Calistrat, fost egumen de Putna cu un popă. S'aŭ cercetat la Mitropolie cele doua parţı, de Mitropolit, de Manolachi Costachi, Vel Logofăt, Ioan Bogdan biv Vel Logofat, Ianacachi Hrisoscoleo biv Vel — *(sic)*, Vasilie Roset Hatman, Vasilie Razul biv Hatman, Filip Catargiul biv Vel Spatar, Ştefan Sturza Vel Ban. Se arătase şi acte răscumparate de la «Gavril Brăescul, niamul Goroveiaştilor, nefiind Brăescul nicı moşan de baştina, nicı răzăşu . Află că popa a jurat falş şi s'a purtat, «nu ca un creştin, şi maı vărtos preut, ce ca un om netemător de Dumnezeŭ . Se decide a i se împlini şi cheltuielile luı Calistrat. Se confirma de Domnie. — Copie. — 157 LI. Urmează raportul comisiunii [1].

[1] Se arată şi un act de la Alexandru Iliaş, 7 Decembre 1632. — La 8 August alt raport, al luı Ioan Bogdan, pentru Apostol, «carile sa face pe sine că iaste şi el din niamul Roschipeştilor .

51.

1760, 10 August. Domnul către Constantiu Păşcanul, biv Vel Păharnic şi Iordachi Cantacuzino, biv Vel Păharnic, pentru o plîngere a Vornicesei Aniţa Rusătoaia contra egumenuluĭ de Dragomirna. — 34/XVI.

52.

1760, 12 August. Domnul se ocupă iar de cearta luĭ Calistrat şi popa Lupu. El ordonă luĭ Iordachi Cantacuzino, biv Vel Păharnic, Lupul Crupenschi biv Vel Stolnic şi Neculaĭ Pătraşcu Vel Pitar să socoată despăgubirile la care cel d'intăiŭ are drept. — Copie. — 160/LI.

53.

1760, 24 August. Domnul către Constantin Dariie biv Vel Stolnic, judecător de Ţinutul Neamţuluĭ, pentru o jalbă a luĭ Ioanichie de Roman. — 57/LXIII.

54.

Io Ioan Theodor Voevoda, bojiu mlsti gpdar zemle moldavscoĭ. Facem ştire cu acestu hrisov a Domnii Mele tuturor cuĭ să cade a şti că iată aŭ venit înnainte Domnii Mele şi a tot Sfatuluĭ nostru toţ neguţătoriĭ de Eşĭ, şi ni-aŭ aratat o carte de la răpoosatul Mihaĭ Racoviţă-Vodă, din anii 7230, Noem. 20, întru care arată cum că aŭ făcut mare jalobă neguţătoriĭ asupra cămănarilor celor marĭ, făcăndu-le mare asuprială la pivniţile lor, cerănd şi din băutură, de-ĭ scot din obiceiul lor cel vechiu şi le cer camănă căte doĭ banĭ de vadră de vin, adică ţărăneşte, şi eĭ aŭ obiceiŭ de daŭ, cu rupta, camănă pre an căte 15 galbeni de pivniţă, la Vel Cămănariŭ, iar cu altă cu nimic nu s'aŭ mai suparat priste an; şi baniĭ, aceĭ 15 ughĭ, aŭ dat pe patru ciferturi, căte căt li să vine, la slugile dm. Vel Cămanariu, din cifert în cifert, pănă când li să pliniè anul. Şi, pre tot anul aşè aŭ platit camăna, iar carii din neguţatorĭ saŭ dintr'alţi lăcuitori de Eş, carii aŭ pivniţi cu băutură, de nu primiè sa-s tocmască cu dm. Văl Cămănarĭ ca să dè camana cu rupta pre an, acie platiè camăna căte doi banĭ pe vadră. Şi la cercetare de giudecata ce s'aŭ făcut atunce între neguţători şi între Vel Cămănariu, dupa

dovada buna şi marturĭ de credinţa cı-aŭ scos neguţătoriĭ, s'aŭ adeverit într'acesta chip obiceiul, precum arată maı sus: ca să plateasca cu rupta pre tot anul cate 15 ughĭ de pivniţă; şi pre alţiĭ ĭı lăsa şi maı gios, cate zace, căte opt ughĭ de pivniţă; iar carii nu vrè ca să dè cu rupta pre an, acie plătiè cate doĭ banĭ de vadra. Şi s'au facut şi carte de blastăm asupra marturilor şi acelor ce or şti adivărul şi obiceiul cĭ-aŭ avut şi n'or marturisă, şi toţ o au priimit; şi, dovedindu-să atunce într'acesta chip, s'au hotărat ca după obiceiu sa dè negustoriĭ, adică, cariĭ or vrè, sa-s tocmasca cu rupta, maĭ mult decăt 15 ughĭ de pivniţa sa nu dè pre an, nicı cu alte cu nimică să nu-s supere: nicı cu ocale de vin, nicı cu banĭ maĭ mulţı, piste obiceiu nime sa nu-ı supere; numaı carii n'or vrè ca să dè cu rupta, acie să dè cate doı banı de vadră. Şi camanarii pară acmu aŭ păzit hotarare aceia, iar acmu ar fi îndraznind a supăra, scoţăndu-ı din obiceiul vechiu cı-au avut. Decı şi Domnie Mea, cercetănd pricina aceasta, întreband pe dumnealor veliţii boerĭ de acestu obiceiu cum au fost, cum aŭ fost din vechiŭ, şi într'acesta chip ni-au aratat şi dum., cum că aşè este obiceiul după cum arata maı sus şi, căutandu-sa şi condica gospod, tot aşè s'au aflat, adica neguţatorii, carii vor avè pivniţă şi or vrè să-s tocmască cu Vel Camanar, să dè pre an cate 15 ughĭ, saŭ cum să va putè tocmi, iar maı mult de 15 ughĭ să nu dè, nicĭ cu altă cu nimic maı mult să nu sa supere: nicĭ cu ocale de vin, nicĭ cu banı maı mulţı; iar carii nu vor vrè ca să se tocmască cu rupta, să dè pre an, acie vor plăti cate doĭ banĭ de vadră. Decĭ şi Domnie Mea, încredinţandu-ne de obiceiul acesta, dăm şi întarim printr'acestu hrisovu a Domnii Mele tuturor neguţătorilor pe obiceiul ce arată, adică neguţatorii cariĭ or vrè să-s aşeză cu dum. Vel Camanar, sa dè pre an căte 15 ughĭ de pivniţă camana, sau maı gios, precum li-a fi tocmala, iar maĭ mult de 15 ughı nimic alta sa nu dè: nicı ocale de vin, nicĭ banĭ maĭ mulţı; iar carii nu or priimi ca să dè camăna cu rupta pre an, acie vor plati cate doı banı de vadra, şi cu alte supărărĭ dispre dumnealuı Vel Camarar *(sic)*, cu nimică să nu fie înveluiţĭ. Căcĭ, de vor face cineva maı multă supărare piste obiceiŭ, unii ca acie sa vor pedepsa de catra Domnie Mè. Aciasta facem ştire.

Io Ioan Voevod. — Manolachi Bogdan treti logf. procĭ. Vlt. 7268, Avt. 25. — 59/XXX.

55.

1760, 29 August. Domnul, pentru 12 pogoane, 3 «hirte , 4¹ 2 prăjinĭ «de la Crucea de sus, de la Ţinutul Putniĭ, drepte viĭ a noastre, afară din cinci pogoane răscumpărate de Domniia Mea, de la episcopul de Roman, după dreptate răzăşască; care li-am datu Domniia Mea danie prè-iubiteĭ suroriĭ noastre, dumisale Mariiĭ Jitnice oaeĭ...». Dă 4 pog., 3 hirte, 4¹ 2 prăj. «Paraschiviĭ Pităroaei». Marturi: fiiĭ ceĭ doi: Grigore şi Alexandru, Manolachi Costachi V. Log., Mihălachi Sturza V. Vor., Dumitraşco Păladie V. Vor., Vasilie Rosăt Hat., Alixandro Ipsilante V. Post., Filip Catargiu V. Vist., Andronache V. Spăt., Ştefan Sturza V. Ban. Păun V. Pah., Scarlat Caragè Vel Căm., Petrachi Vidali V. Stol., Teodorachi V. Com. — 66 LXIX. — Cf. Xenopol, pp. 242-3.

56.

1760, 8 Septembre. Domnul către Constantin Cananô biv Vel Pah., ispravnic de Hîrlăŭ. Jalba luĭ Benedict, egumen de Solca, «asupra unuĭ Manole Căpt. de la Dorohoiŭ, zicând că, avănd manăstirea Solca o moşie danie de la Miron Barnovschi Hat. i părcălab Suceaviĭ, pe care danie aŭ arătat egumenul şi ispisoc de întaritură de la Stefan Tomşe Voevod, anume moşiia Mlenăuţiĭ de la acel Ţinut al Dorohoiuluĭ», Manole merge «la Varnava, cĭ-aŭ fost egumen la Solca înnainte vreme, care aŭ şi murit» şi o cumpără, «fiind egumenul om strein, neştiind randul şi, amăgindu-l, i-aŭ văndut moşiia făr de ştire saborului, şi cătră săbor ar fi zicănd că i-aŭ văndut numaĭ dijma cu anul, iar nu i-aŭ văndut moşiia de tot, şi după moartea aceluĭ egumen ar fi mersu părinţiĭ călugărĭ la acea moşie; şi acel Manole scoate un zapis de la acel Varnava egumen, şi arata că el a cumpărat moşiia de tot, cu zapis ca acela, cu pecetea mănăstirii, în 40 de leĭ, zicănd că ar fi şi cu ştire săboruluĭ». Oferă ei a-ĭ restitui. De e adevărat, să-ĭ satisfacă, «căcĭ că egumenul far de ştire saboruluĭ nu esti volnic sĕ văndă lucrurile şi moşiile manastirii, altora, care le-aŭ dat Domnii . — 123/XV. — Şi copie.

57.

1760, 27 Septembre. Domnul catre «dumnealuĭ Ghiorghi Lefter, staroste de Cernăuţĭ», pentru pricina luĭ «Ghiorghii Vol-

cinschii, mazil de Sucĭavă», contra luĭ «Toader Volcinschi, mazil». «Zicănd că în aniĭ trecut *(sic)* i-aŭ luat o somă de banĭ cu zapis asupra luĭ pan într'un an, de la un negustor turcu, şi i-aŭ pus zalogu o moşie, anume Novo Sileşte, a patra parte de sat, cu zapis, hotarănd că, de nu-ĭ va da baniĭ păn într'un an, să-ĭ dè Turculuĭ, să rămăi moşie luĭ în vecĭ, şi el să dè baniĭ Turculuı . — 211/III.

58.

1760, 15 Octombre. Domnul către Gheorghie biv Vel Armaş, Pascal Tudoriĭ, biv Vel Med., Ioniţă Pruncul Şătrar, «giudecătorii de Ţinut Putniĭ», pentru plîngerea unuĭ başceauş Constantin şi luı Ioniţă başbulucbaşă, pentru un loc şi vie «supt măgură». Pentru a opri încalcărĭ. — 77/LIV.

59.

1760, 24 Octombre. Domnul pentru Ghenade, egumen de Homor, pentru o «branişte de prin pregiurul mănăstiriĭ, atăta campul, cat şi pădurea, de cătră orcine, oamenĭ streinĭ saŭ împregiuraş». Să nu *calce* «cu păşunatul vitelor, saŭ să cosască, saŭ să pue cenii, saŭ orĭ ce fel de măestrie, saŭ să vănezi peştĭ, saŭ cât de puţin calcare să nu facă». Nicĭ vin a se vinde fără voie. Şi din toate de pe a mănăstiriĭ moşie să-ş ià de a zăce, după obiceiŭ . Şi locuitorii să lucreze cele douăsprezece zile saŭ să dea un leu de *căsariŭ*, «după hotărăre testamentuluĭ, ce s'aŭ făcut cu sfat de obşte». — 5 LXXXIV.

60.

1760, 22 Novembre. Domnul către Grigoraş Hermeziu, pentru o plîngere a egumenuluı de la Cetaţuia. — 5/X.

61.

1761, 11 Ianuar. Domnul către Neculaĭ Pătraşco biv Vel Pit., Vornic de Cîmpulung. După ce reproduce o parte din actul de la 16 Maiu 1760: «Acmu de la o vreme încoace Cămpulungeniĭ şi alţii s'au obraznicit şi, cat căştigu fac pe braniştea mănăstirii, de prind gujiulii şi peşte, îl mistuescu tot, şi adetiul, dupe obiceiu ce iaste sa sa dea la mănăstire, eı nu daŭ nimică, şi nicı pe alţii streinı, ce au tocmală cu mănăstirea, de-ş daŭ venitul

loculuĭ, nu-ĭ lasă să să hrănească, şi să face mare păgubire manăstiriĭ din pricina acelor Cămpulungenı». Decı «să cauţı să daĭ a înţălege Cămpulungenilor acelora ce să hrănescu cu acele mănestriĭ, nime făr de ştire şi tocmala ig: să nu îndrăznească a pune măestriĭ să prindă gujuliĭ şi peşte de pe braniştea manăstiriĭ Moldoviţiĭ, fără numaĭ pe aceĭ ce-ş vor da adetiul loculuĭ după tocmala ce va face cu ig:; şi Cămpulungenii, de nu or vrea să să tocmască cu ig:, volnic să fie ig: pe braniştile mănăstirii a-ş pune cu tocmală să să hrănească pe cine ar găsi . Să pedepsească pe împotrivitorĭ. — 146/LXXXIV.

62.

1761, 12 Ianuar. Domnul către Constantin Cogălnicianu, biv Vel Stolnic, ispravnic de Suceava. «Un Vornicel a dumisale Banuluĭ Constantin Sturzăĭ, din Calafindeştĭ, anume Morţun, s'aŭ sculat şi aŭ văndut iarba moşiilor, fără ştirea egumenilor, făcăndu-să vechil, fară poronca nimănuĭ». — 9 LXXXIII.

63.

1761, 2 April. Domnul către Costăn Dariia biv Vel Stol., judecător de Neamţ, şi Iordachi Evanghelinò biv Vel Post., ispravnic de acel judeţ, pentru nişte răzăşĭ din «stălpı» de acolo («stălpul lor Petrescul», «stălpul luĭ Horgescu»). Pomeniţĭ şi bătrăniĭ» teritorialĭ. Se zice şi «niamul luı». — 104 LII.

64.

1761 *(sic)*, 3 April. Domnul apără moşia Horodişte a luı Alexandru Hurmuzachi «de către oameniĭ ce şăd pe moşie măn[a]stiriĭ Sfetiı luı Spiridon, ca să nu-ĭ facă călcaţı cu paşunatul vitelor ţarinilor şi loculuĭ de fănaţe». Altfel, paguba se va înplini de giudecătoriĭ de Ţinut . — 60 LXXVI.

65.

1761, 5 April. Domnul, pentru un proces. — 69 LII.

66.

1761, April 24. Domnul către Mitropolit, Ioan Bogdan Vel Log., Dumitraşcu Paladi V. Vornic, Lupu Balş V. Vornic, Va-

sile Ruset Hatman, Vasile Razul Hatman, pentru a cerceta «pricina de Ţiganı» a luı Ioniţă Pilipoţschi Medelnicer cu Comisul Iordachi Hrisosculeo. Alţiĭ fusese cumpăraţĭ de la răp. Iordachi Cantacuzino Log., aşa ca trebuie sa fie de faţă şi Ioniţă Cantacuzino, biv Vel Vistier. — 163/LVIII.

67.

1761, 2 Maiu. Domnul, pentru cele zece pogoane de vie ale sale «la Cruce de sus, în Ţanutul Putnii», «afară de cincĭ pogoane de viia a Catrinii Ştiuculesa», vîndute episcopuluĭ de Roman. Le rescumpara şi le dă «pre-iubitii suroriĭ noastre, dumisali Marii Jacniceroaia, cu crama cu tot». Maı dă şese şi din ceale zece «batrane» «prè-iubitii surorii noastrea, dumisali Paraschiviĭ Spătăresaı . Martorı: el, «Io Ioan Teodor Voevod , fiiĭ Grigore şi Alexandru, Ion Bogdan V. Log., Lupul Balşu V. Vor., Dumitrachi Palade V. Vor., Vasile Razul Hat., Dumitrachi Suciul V. Post., Filip Catargiu V. Vist., Andrunachi V. Spat., Toader Cantacuzinu V. Ban, Alexandru Neculce V. Pah., Scarlat [Cara]gĕ V. Cam., — V. Stol., Ioniţa Stratilat V. Comis. — Semnat. — 83 LXIX.

68.

1761, 3 Maiu. Domnul către Constantin Cananò, biv Vel Pah., ispravnic de Hîrlăŭ, şi Gheorghe Lefter, biv Vel Armaş, Vornic de Botoşanı, pentru plîngerea egumenuluĭ de Pobrata contra *răzăşilor de Iacobenĭ:* egumenul de Coşula şi familia Coşoteanu din Botoşanı, pentru Onicenii pe Jijia. Să facă cercetare. — 15/VII.

69.

1761, 13 Iunie. Domnul, pentru Vasăle Costachi biv Vel Comis, pentru o *închidere de uliță* aice în oraşul Iaşilor, în Muntenimea de mijloc , lînga Vasile Costachi, biv Vel Comis. «Şi taia piste capul loculuı raposatuluı Petriceicu-Vodă». «La dial spre strajă». 28 LXVIII.

70.

1761, 2 Iulie. Cu mila luĭ Dumnăzăŭ Io Grigorie Ioan Voevod Domn Ţaraı Moldoviı. Facem ştire cu acestu ispisoc a Domnii

Meali tuturor cuï să cadi a şti că, viind înnainte Domnii Meale tărgoveţăï de Suciavă, ni-aŭ arătat o marturiia din velet 7269, Oct. 20, de aşăzarea şi hotărărea tărgului Sucevii, de la credincios boeriul Domnii Meli dum. Costantin Cogălnicianul biv Vel Stol.; întru carea scriia ca, după jaloba ce aŭ dat targoveţaı de Suciava la prè-înnnălţat părintele Domnii Meali, arătand la jaloba lor că, fiind tărgul acesta maï înnainte multă sumă de anï pustiiŭ şi fără de lăcuinţă omeniască, numaï jăreştile, de la o vreme încoace, cu mila fericiţilor întru pomenirea trecuţălor Domnï ce aŭ fost după vremï, aŭ început a să aduna căte un om, doï; şi, cine unde i s'aŭ părut, aŭ început a-ş face casă de lăcuinţă, carii cu milă Domniască, cuprinzăndu-să din vremï în vremï şi din ză în ză, aŭ mers în spre sporirea şi adăogirea. Şi, întru acè adunari ce s'aŭ făcut, fiind o samă şi de altea niamurı, cariï trăgè a să chivirnisă cu ale tărguluï orănduialï, s'aŭ îndemnat a-ş face dughenï de tărgu pentru alişverişul, nu la locul ci-aŭ fost tărgul, căndu aŭ fost Suciava în starea eï, ce maï în sus, de asupra, can la mijlocul oraşuluï, după cum aŭ fost atunce; adică de la Curţăle Domneştï în sus, alăturea cu Bisărica Domniască, Sfete Dumitrea, şi maï în sus, asupra bisericiï armeneştı; şi, avăndu pe toată săptămăna ză aliasă de tărg şi hotărătă, Gioia, cariï şi pă acum să ţăne, să facă adunarea de norod în toatea Gioile, şi cine cu ce avea de vănzarea de pe afară năzuia, cum şi ceï de loc întindè marfa lor la faţa uliţăï pe de nainte dughenilor, fieşticareale la dughiana sa, şi să chivernisă, precum de la îndămăne, cine cum putea. Şi, aşè urmăndu-s[ă] cătă-va vreme, aŭ început uniï din ceï maï cu prilej a face dughenï şi a maï lungi tărgul în sus, unde cu chivirnisală, pentru maï bun căştigul săŭ, trăgè şi tărgul din ză în ză tot în sus; şi cu acestea chivirnisăle unii să folosăia, iar alţăï să păgubè, rămăind capul tărguluï din gios făr de adunarea la zăle de cele însămnate a tărguluï. Carea lucru, fiind cu stricăciune a o samă, şi de pagubă, nu l-aŭ putut suferi, cetindu-să jaloba lor la Domniia Sa Costandin-Vodă Racoviţă; şi s'aŭ rănduit din porunca Domnii Sali pe dumnaluï Vor. Lupul Balşu şi pe dum. Banul Dinul Cantacozino, ca să margă săngurï dumnalor şi, după cum vor găsă cu cali şi cu dreptate, să hotărască, şi să puia şi sămnŭ, ca să fiia ştiut de unde şi pănă undea să-s suia şi să-s pogoara tărgul. Carea numiţ boerï, mergăndu acolo, dupa cum aŭ socotit,

au hotarăt, şi au pus şi petri sămne; şi s'aŭ urmat puţănă vremea după acè hotărarea. Iar, în vremea Domnii Sale Scarlat Ghica-Voda, aratand oareş-cine că tărgul acesta al Sucevii n'aŭ fost la vremea vechi acolo unde este acum, ci-aŭ fost maĭ gios, asupra Curţalor Domneştı, şi cu acè arătarea ş'aŭ făcut isprava, şi au tras tărgul iar în gios, şi, la zălile cele însămnatea, Gioia, să facè targul afară din dugheni, alăturea cu ograda bisericiĭ luĭ Sti. Dumitriia, păn la Curţăle Domneştı; arătăndu şi aciastă pricină ca, pentru oareş-carea folos a bisăriciĭ, aŭ aşăzat să fiia tărgul acolo; şi ramănè dughenile tărguluĭ înnapoĭ deşertea şi pustiı. Carea lucru, neputandu-l suferi tărgoveţiĭ, fiindu-le de păgubire, de iznoavă aŭ dat jalobă la prè-înnălţat părintile Domnii Mele; şi, după jaloba lor, fiind orănduiţ cu carte gospod la maĭ sus numit boerii ca de iznoavă să cerceteze pre amărunt şi cu frica luĭ Dumnazaŭ, dupa cum o cunoaşte adevărul, să aşeză tărgul undi a fii maı cu cale şi maı cu dreptate, şi să-l şi hotărască, şi să-l însamni cu petri. Şi, mergăndu acolo, aŭ străns pe toţ tărgoveţăĭ de faţa, atata Moldovenĭ, căt şi Armenĭ şi Jădovĭ, şi ascultăndu cu amănuntul toatea pricinile acestea, atăta nestatorniciia aciasta a tărguluı ce umblă şi să mută din loc în loc, căt şi acel folos a bisaricii, ce l-au arătat, că ari, şi cu frica luĭ Dumnăzăŭ aşè au aflat, că aciastă mutarea a tărguluĭ nu este pentru altă, fără numaĭ pentru oareşcarea folos şi enteres a unor, cu carea dă pricină de marea pagubă tuturor celor ce aŭ dughenĭ la faţa tărguluı. Iar la bisarică nicĭ un folos, macar de o lumănarea, saŭ de o litra de tamăia, n'aŭ aflat să viia la bisărică de nicăiurĭ; carea lucru cunoscăndu-l a fii cu strămbătate targoveţălor şi necuvios a ramăne dughenile tărguluĭ pustii şi să-s facă tărgul afară, şi maĭ vărtos ca ceı maı mulţŭ din tărgoveţ să hrănescu cu vănzarea bauturii, avăndu crăşme la uliţa targuluĭ, de undea le curgi agonisata lor, şi au socotit că maı cu cale şi maĭ cu dreptate este sa fiia targul în mijlocul dughenilor, precum şi pe la altea targurı, ca sa nu fiia lipsăţ de agonisătă ceı ce ţăn oraşul acesta cu cheltuelele şi cu nevoile. La carea cu toţaı, de la marea şi până la micu, cazandu, cu multa rugaminte ca să li să îndrapteză aciastă greşala, sa nu ramaia pagubaş de ostenelile lor şi sa-s aşeză tărgul unde sa cuvine, au mersu sangur cu capul dum. pin tot targul, împreuna şi cu toţ targoveţaı şi, dupa cum aŭ socotit ş'au ales sa fiia targul neclatit, au însamnat şi au hotarat şi cu

petri, şi, întăiŭ, în capul tărguluĭ din sus s'aŭ pus piatră piste uliţă, în prejma altiĭ petre ce este pusă de dumnealuĭ Vor. Lupul Balşu şi de dum. Banul Dinul Cantacozino, din gios de crăcĭma dumisale Vor. Balşu, denaintea uneĭ pivniţ răsăpită, ce să numeşti a Tăcăĭ; şi de acolo în gios, pe uliţa tărgului, aŭ socotit să fiia la zălile cele de tărgu neguţătoriĭ bogasăerĭ, mătăsariĭ, blanari, abăgeri, Jadovi şi Armeniĭ ce vin cu marfă de la Bot[o]şan[ĭ], şi de la Roman, saŭ de aiurea, şi să întindă marfa lor la faţa tărguluĭ, la uliţă, în dricul dughenilor din capul tărguluĭ, de unde s'aŭ pus piatră, pănă în dughiana luĭ Aron Jăd., pe amăndoî părţăle tărguluĭ, unde s'aŭ pus şi acolo, în răspintiia, stălpu de piatră. De acolo înnainte, tot uliţa în gios, asupra Curţălor Domneştĭ, din dughiana luĭ Solomon starostile de Jădovĭ, şi în poarta mănăstiriĭ S-tiĭ Dumitriia să fiia cu marfa lor Lipoveniĭ, căldarariĭ, ciobotariĭ, opincariĭ, tălpălariĭ, sărariĭ, pănă în capul tărguluĭ din gios, denaintea pivniţăĭ Mitropolii,— unde aŭ pus şi acolo stălpu de piatră. Iar pe uliţa Poniĭ [1], ce să pogoară asupra făntăniĭ domneştĭ, adică din dughiana luĭ Aron Jăd., de unde s'au pus stălpul cel de piatră, în răspintia carile s'aŭ arătat maĭ sus, am socotit să fiia olariĭ, steclariĭ, păscariĭ cu marfa lor, şi pităriţăle cu pita, păn în casa luĭ Ghiorghiţă Chiţăscul, şi în pivniţa luĭ Barbălată, pe amăndoî părţăle aceĭ uliţă. Iar pentru carăle cu făină saŭ cu altea legumĭ, or cu ce ar fii, s'aŭ socotit să nu întrea la faţa tărguluĭ, în dughenĭ, nicĭ de cum, ce să stea cu rănduiala lor, la locul ce s'aŭ socotit să dea îndămănă, şi la partea tărguluĭ de sus şi la cè de gios, adică la locul ce este slobod deşchis, între dughenile luĭ Costantin Băcalul şi între dughenile luĭ Ioniţă Foti, unde s'aŭ pus şi doî petri hotarnice: una în colţul dugheniĭ luĭ Foti, la uliţă, şi alta în casa Aniţăĭ Trenchioaia, pănă în tărgul vitilor şi, iarăş, din dughiana luĭ Ivan Arman pănă în pivniţa dum. Vor. Balşe, unde s'aŭ pus piatra cè d'intăiŭ, fiind loc slobod. Iar, pentru tărgul vitilor, au so-

[1] E citată şi într'un act din secolul al XVII-lea, cu acest cuprins: Adecă noĭ tărgoveţi, armenĭ şi moldovenĭ, cari ne amu tanplat la artatul acestuĭ loc a Prajăsculuĭ, ginirele Joriĭ, ca au avuttu cas pe uliţa Poni, care să 'npreună cu Uliţa Armenască, în capul uliţilor, unde este fantăna Domnii, marturisimu cu sufletele nostre pentru acestu loc, precumu ni-au aratat şi noo alţĭ bătrănĭ, şi ne-aŭ mărturisittu. Şi pentru credinţa ne-amu pus şi degitile şi iscaliturĭ maĭ gios. Let 7247, Maĭ 8».— Bibl. Ac. Rom., 58/LXXXIII.

cotit să fiia tot la locul ce aŭ fost așăzat și maĭ înnainte, adică din Bisărica Fetilor, asupra maluluĭ Suceviĭ, pe dennainte casălor luĭ Pieli-Albă Armanul, până în malu, și în gios până în uliță, în zăplazu bìsăriciĭ luĭ Sfeti Dumitrea. Cum și pentru ceĭ ce să hrănescu cu bucate, pentru măncarea noroduluĭ la zăle de tărgu, fiindu-că aŭ trebuință de foc pentru făcutul bucatilor, aŭ socotit ca să fiia de o parte, ca să fie și cu casa luĭ Neculaĭ Chițăscul, asupra mesărniților, unde să tae vitile, înspre Suciava. Cum și trunchiurile ce taie și văndu carni, să stea unde s'aŭ așăzat, lăngă pivnița luĭ Solomon starostile, pe drumul ce merge la vali asupra Mitropolii Vechĭ, în Ulița Datornicilor. Și, aciastă socotială socotindu-s[ă] a fi nemerită și de folosul tuturor tărgovețălor, li-aŭ plăcut tuturor; și s'aŭ stălpit, și s'aŭ hotărăt cu petri, după cum s'aŭ arătat maĭ sus. Însă, pentru ca să rămăie statornică și maĭ bine întărită, a nu să sminti oränduiala aciasta a tărguluĭ, ce s'aŭ așăzat, nicĭ odinăoară, socotitu-s'aŭ toț tărgovețăĭ între dănșiĭ, atăta creștiniĭ, căt și Armeniĭ, și Jădoviĭ, ceĭ ce șăd cu dughenĭ la fața tărguluĭ, și din vrerea lor aŭ făcut vinit bisăriciĭ luĭ Sfeti Dumitrea pe tot anul cătea trii-zăcĭ ocă ciară; carea ciară s'aŭ priimit să o dè pe giumătate, adică 15 ocă, la zăua Sfăntuluĭ Dumitrea, la hramul bisăriciĭ și pe giumătate, 15 oca, să le dea la Paște, în toț aniĭ; și, după cum s'aŭ socotit eĭ în de eĭ, ca să dea fieşte-carile, ș'aŭ făcut izvod anumea, în carea izvod aŭ iscălit și dum. Stol. Costandin Cogălnician. Decĭ și Domniia Mea, dacă am văzut o tocmală și o așăzarea ca aciasta, plăcută și în spre odihna și folosul tuturor celora ce lăcuescu acolo, și încredințăndu-ne și Domniia Mea că cu așăzarea și tocmala ce s'aŭ făcut, nu aŭ maĭ rămas capu de pricină, ca cum să să strămutea tocmala aciasta, pentru aceia dar, iacă și Domniia Mea, după mărturiia dum. Stol. Costantin Cogălniceanuluĭ, dăm și întărim așăzarea și tocmala aciasta a tărguluĭ Suceviĭ și cu acestu testament și ispisoc a Domnii Mele, ca de acum înnainte, după așăzarea și tocmala aciasta, să-s păzască nestrămutată, și așa să-s urmeză în vecĭ. Și poftim Domniia Mea și pe alțĭŭ luminaț Domnĭ ce de Dumnăzăŭ vor fi rănduiț Domnĭ și oblăduitorĭ pămăntuluĭ acestuia, după vremea Domnii Noastrea, ca maĭ vărtos să întăriască și să înnoiască tocmala și așăzarea aciasta, pentru a Domniilor Sale maĭ multă cinstea și vecĭnică pomenirea. Și s'aŭ

scris ispisocul acesta în oraşul Domnii Meli, în tărgul Iaşilor, de Carpu, diiac za Divan, la anii: let. 7269, Iul. 2 dni.

Io Grigore Ioan Voevod.

Ianachi Cant., treti Log., procĭt.» — 239/III.

71.

1761, 17 Iulie. Domnul către Mihalachi Sturzea, biv Vel Vornic, şi Ilie Sturzea, Sulger, şi Ioniţă Zosim, Sulger, şi Meleghe, Vornic de Poartă, pentru o moşie a luĭ Lupul Balş, Vel Vornic, în ceartă cu Lupul Crupenschiĭ. — 66/XXXIII.

72.

1761, 21 Iulie. Domnul către Iordache Vel Vist., ispravnic de Vasluiŭ, pentru jalba Bălaşeĭ Burgheloia, «rămăind săracă de bărbat, cu copiĭ micĭ şi cu casă grea, şi prădată de Tatarĭ, şi rămăind bărbatul său datoriŭ la Turcĭ şi la unii din lăcuitoriŭ . Find-că iaste o săracă şi nu poate să-şĭ hrăniască copii şi este supărată şi de cătră datornicĭ, după cum şi în carte prè-înnălţat părinteluĭ Domnieĭ Meale, ce are, asemene arata», «să cauţi să o puĭ la o cale, cu dreptate şi cu odihnă, cu toţĭ datornicii bărbatuluĭ eĭ, ca să o păsuiască pănă i s'or maĭ rădica vre unul den copiĭ, şi să le plătească pe 'ncetul; şi, de vreme că aŭ rămas săracă de bărbat, datornicii să nu o supere cu dobănda banilor acelor datoriĭ, şi să o aşăze cu dreptate eĭ, să nu ne maĭ jăluiască; iară, uniĭ din datornicĭ nu s'ar supune la dreptate, să-ĭ trimiţi cu soroc la Divan; însă, fiind aşa după cum jăluești; şi carte aceasta să rămăe la măna eĭ... *[P. S.]* Şi la aceasta nicĭ ia să nu să supere, nicĭ datornicilor eĭ să nu să facă strămbătate . Pecete mare, cu leĭ şi stema, fără litere.—148/XI.

73.

1761, 30 Iulie. Duma Suiulgiul şi fratele, Constantin Suiulgiul, daŭ zapis egumenuluĭ de Treĭ Sfetitele, înnaintea Mitropolitului, luĭ Gherasim de la Golia, Ioanichie Sanadul, ot sfănta mănastire Dancul , Ioanichie de Roman, Dosofteĭ de Radăuţi, Ioanichie de Huşĭ, etc. Pentru un loc de casă «pre uliţa ciobotăreasca, unde sănt feredeile, care loc aŭ fost cumparătura răpousatului luĭ Vasilie-Vodă, de la un Mihaiŭ Furtună Comisul; dupa aceia

aŭ făcut Vasilie-Vodă școlĭ domneștĭ pre acel locu, încă și feredeile, după cum să văd; decĭ, după ce li-aŭ gătit toate, li-aŭ închinat danie sfinteĭ sale mănăstirĭ Treĭ-Sfetitele, și-aŭ fost acele școale până în zilile luĭ Mihaiŭ Racoviță Voevoda, la let 7232 și, arzind de foc școalele, aŭ rămas locul slobod și pustiiŭ, și aŭ șăzut locul pustiiŭ până în aniĭ la let 7244, iar feredeile, nearzând, aŭ rămas întregĭ (după cum să văd). După aceia răposatul Grigorie Ghica Voevod, vrând ca să facă haznale aice în Iaș (după cum aŭ și făcut), trimițînd în Țarigrad, ni-aŭ adus pe noĭ, maĭ sus numițiĭ suiulgiĭ, și, așăzându-ne aice în Iaș, pentru trebuința haznalilor, atuncia aŭ dat în sama noastră și feredeile, cu toate dresurile și cheltuiala lor. Întru acè vreme fiind egumen la sfănta mănăstire a Treĭ-Svetitelor un părinte Ezecheil, dar, având noĭ trebuință ca să ne aflăm de a pururea lăngă feredei, după cum iasti obiceiul lor, ni-am învoit cu Sfinție Sa Ezecheil egumenul, și ni-aŭ dat acel loc al școalelor, find slobod și pustiiŭ», cu 5 leĭ pe an «bezmăn». Fac casă, dreg pivnița risipită. Constantin Racoviță li dă un loc domnesc înnaintea mănăstiriĭ: e «denaintea porțăĭ sfinteĭ mănăstirĭ, numaĭ preste ulița cè mare și alăture cu o pivniță a mănăstiriĭ ce este despre capul poduluĭ vechiŭ». Egumenul Neofit oferă schimb. Fotie Lipscanul se arată gata a face «dughene de piatră» și dă 70 de leĭ bezmăn. Dă și actele, începînd cu al luĭ Racoviță, 1756, 20 Novembre. Vorniciĭ de Poartă aleg, «atîta de către feredei, cât și de către d-luĭ Pahr. Ilie Costache..., din colțul cel din sus a cișmeleĭ, despre ușa feredeilor, și, în gios mergând, alăture cu ulița ciobotăriască, până în cheotoare zăplajilor dum-ĭ Pahar. Ilie Costache..., și de acolo drept la vale, alăture cu zăplajiĭ, spre Bahluiŭ, și, către Apus, până iarăș în celalaltu colțu de zăplazĭ, ce este de spre șăsul Bahluiului..., și iar de acolo drept în sus, până în podușca feredeilor..., și iarăș pe podușcă drept la dial, asupra feredeilor, și până în colțu cișmeliĭ».—Între marturĭ, și Chiril arhimandritul de la Barnovschi, Constantin V. Log., Lupul Balș V. Vornic, Sava de la Vatoped, Dinu V. Vornic. — Copie. — 116/LX [1].

---

[1] Se anexeaza: 1. Actul prin care Mihail Furtună biv Vel Comis vinde casa luĭ din Iașĭ, «pe ulița cĭobotăriască», cladită de el, luĭ Vasile Lupu «drept doĭ sute talerĭ bătuțĭ», înnaintea luĭ Gavrilaș Mateiaș V. Log., Toderașco V. Vor., Toader Petriceico V. Vor., Gavril Hatman, Grigorie Ureche V. Spat., Gheorghe V. Păh., Gheorgachi Vel. Vist., Toma V. Stol.,

74.

1761, 15 August. Domnul către un Vornic de Poartă, pentru o cercetare. Să fie faţă şi ispravnicul Ţinutuluĭ. — 78/XXXIII.

75.

7270. Hotarnică pentru mănăstirea Putna, unde e egumen Pahomie; proces cu Dumitraşco Tăutul. Se menţionează «Calistru episcopul». Tăutul *nu voià să primească o carte de blestem a Mitropolituluĭ.* Se găseşte «un călugăr maĭ bătrăn decât alţiĭ toţ, anume Calistru, preaot şi egumen la Sfîntul Onofriĭ». «În copilăria luĭ, fiind încă diiacon», era egumen la Putna «Misail Chisăliţă». — 89/LXXXII.

76.

7270. Se face o cercetare pentru moşiile mănăstiriĭ Putna, unde era egumen Pahomie: Se aduce un act de la Ştefan cel Mare, din 10 Septembre 1470. Locul disputat era în hotar cu Vornicul Dumitraşco Păladi. Se face şi cercetare de Toader Carp Jicniceriul. — 83/LXXXII.

77.

1761, 1-iŭ Octombre. Hotărnicie pentru mănăstirea Putna, «la sat la Petricenĭ, unde să împreună Siretiurile . Menţionaţĭ: «umblătoriĭ de Cernăuţ». — 45/LXXXIII.

78.

1761, 9 Octombre. Domnul către Toma Luca biv Vel Stolnic. pentru «Sinica, fată săracă a luĭ Miron Hăncul, Căpitan» şi o

---

Racoviţă Cehan V. Log. (15 April 1641; copie; 112/LX). 2. Actul luĭ Iliaş-Vodă, pentru acel loc, «unde acmu pe acel loc este şcoală şi feredeu, aproape de hăleşteul Bahluiuluĭ, care li-aŭ zidit şi li-aŭ facut Vasilie Voevod» (20 Aug. 1664; doc. următor). 3. De la Antonie Ruset, pentru cearta Treĭ-Sfetitelor cu Golia în această privinţa, care Golie lua jumătate din venitul feredeuluĭ fără drept. Golia aduce acte de la «Ştefăniţă-Voda , fiul luĭ Vasile; Treĭ Sfetitele aduc act de la acelaşĭ, peste un an (4 Ianuar 1676; doc. următor). 4 Raportul luĭ Radu Racoviţă V. Log., hotărnicind locul: «am pus de au săpat temelie şcoaliĭ acè de piiatra, şi s'aŭ văzut pănă undi iasti temelie» (28 Ianuar 1755; doc. următor). Se dă şi altul din Maiŭ 1776, al luĭ Grigore Ghica, pentru şcoala românească (117/LX; Cf. *Ist. lit. rom.*, II, p. 25).

Ţigancă a eĭ de zestre, luată aceasta, cu copiiĭ eĭ, de Luca. «Este fată săracă, şi n'ari nicĭ o chivirnisală». — 61/XIII.

79.

1761, 24 Octombre. Domnul întăreşte o anaforà pentru pricina dintre Pah. Constantin Cantacuzino Păşcanu şi Stol. Toma Luca. Pentru nişte Ţiganĭ: «pe cari aceştĭ numiţ Ţiganĭ îĭ trăgè Stol. Toma Luca, arătăndu că-ĭ sintu daţĭ zestri mumiĭ sale de fratisăŭ Vornicul Ion Neculce». Pomenit şi Stol. Iordachi Cant., moşul Pah. Costandin Cant.», la a căruĭ «împărţală» din 7208, esti iscălitu şi Vornicul Ion Neculce, unchiul Stol. Tomiĭ Lucăĭ, şi Ursachi Sulger». Citată şi împărţeala între Spat. Iordachi, tatăl Păharniculuĭ, şi sora aceluia, Catrina. «Iar, de va găsi Stol. Toma Luca izvod de zestre, cĭ-aŭ datu Cantacozineştiĭ ginerilui loru, tatăl Vorniculuĭ Ion ş'a mumiĭ Stol., şi-a fi numile acestor Ţiganĭ puş în parte Vor. Ionu, atuncĭ să cade pe aceşti Ţiganĭ să-ĭ ià supt stăpănirea Stol. Toma Luca». — 69/XIII.

80.

1761, 14 Novembre. Domnul către Neculaĭ Rosăt biv Vel Pah. şi Iordachi Vataţe biv vt. Post., ispravnicĭ de ţinutul Neamţului, pentru o jalbă. Menţionat Sulgerul Constantin Alcazi şi răp. Aristarho Hrisosculio Vist. — 89/LII.

81.

1761, 20 Novembre. Domnul, pentru «rugătoriul nostru Sila schimnicul şi alţŭ călugări de la săhăstriia Putna», care arată testamenturi pi obiceiŭ de milă» de la alţĭ Domnĭ. Scuteşte şi el 300 de stupi; dă pe an «căte patruzăcĭ merţă grăŭ şi doozacĭ merţă săcară şi doozăcĭ ocă de untu-de-lemnu şi triĭ ocă tămăe şi cinci camine moron şi cincĭ camine crap şi şasă ocă luminĭ de ceară şi şapte părechĭ cĭoboate şi şepte cojoace , a se da toate «de la ocna domniască, pe giumătate la Svetii Dimitrie şi pe giumătate la Sfetiĭ Gheorghii , apoĭ, de la Ocnă iar, cate cincizeci leĭ pentru 150 vedri vinu , în două termine, «şi cinci oameni posluşnicĭ, să fie scutiţĭ de bir, ca să fie de slujba sfintii sahăstriĭ; însă aceştĭ cincĭ oamenĭ să fie fără de bir în Vistirie şi să-ĭ ducă înnainte ispravniculuí Ţănutuluĭ, să-ĭ cerceteze şi, aflandu-să că săntu oamenĭ fără de bir în Vistirie...,

să-ĭ trimită aice la dum. Vel Vistier, să li să dè pecetluiturı roşĭ pe feţăle lor, ca să fie cunoscuţĭ dentr'altă ţară». Ordine catre dregătorĭ. «Şi, măcar de s'ar şi sminti alte cărţĭ Domneştı, a altora, la vre un greŭ a ţăriĭ, iar această sfăntă săhăstrie să fie apărată.—Copie de păr. Marian, după originalul la Putna. — 253/III.

82.

1761, 17 Decembre. Domnul către «starostile de Cernăuţ şi doĭ mazilĭ din Cernăuţĭ pentru procesul dintre «Ilii Holban, mazil ot Cernăuţĭ» cu «Avram egumenul şi alţĭ călugărĭ de la schitul cel mare ot Ţara-Leşască», pentru o parte din Pilipăuţı. Sa se facă hotar. — Pecete cu «Iω 1761 B B»; chinovar.—162/XXXV.

83.

1762, 15 Ianuar. Grigore Callimachi dă de ştire că, «de vreame ce prea-cinstit şi al nostru duhovnicescu părintele Svinţiia Sa, chir Iacov, proin Mitropolitul ţăriĭ, ne-aŭ arătat hrisovul Mării Sale prea-înnălţat părinteluĭ Domnii Meale», — întăreşte acest privilegiu şi adaoge *mila:* «ca să aibă Svinţiia Sa în toată vremea şasă oamenĭ de scuteală, căsarı, oamenĭ de ţară, de la Ţinutul Suceveĭ». Scutirea de vădrărit e «osăbit de căt vin va eşi din viile ce are Preaosfinţiia Sa, care şi pe acela nice un ban vădrărit să nu plătească». «Aşijderea m'am maĭ milostivit Domniia Mea şi, den osăbită mila noastră, am făcut Preoasfinţii Sale orăuduială, ca să aibă a lua de la ispravniciĭ ce vor fi la Ţănutul Suceviĭ căte cincĭzăcĭ leĭ pe toată luna, din baniĭ Vistieriei, şi să fie pentru chivernisala vieţiĭ Preaosfinţii Sale . — Copie de păr. Marian, după originalul la Putna. — 252/III.

84.

1762, 17 Ianuar. Domnul către Mitropolit şi Radul Racoviţă, biv Vel Logofăt, pentru o judecată a Putnenilor, şi cu Banul Costandin Sturza [1]. — 128/LXXXII.

---

[1] Din 1761-2 maĭ sînt, în colecţia Academieĭ, patru hotarnice pentru Putna. Una e din 11 Oct. 1761, şi la dînsa asistă şi Gheorghe Turculeţ.

85.

1762, 5 Februar. Gavriil Callimachi Mitropolitul întărește actul prin care Calistrat Roschip, «arhimandritul, dicheul Svinteĭ Mitropoliĭ Suciavschiĭ», adeverește luĭ «Hagi Sachilarie popa Dimitrie Duca ot Tremeti» *(sic!)* că i-a vîndut moșia cîștigată: întrebănd pe toate niamurile mele și pe alțĭ răzășĭ și megieșĭ, ce să hotărăsc împregiur». Semnează și «Ioan protopop ot Botășănĭ, brat arhimandrit», «Vasile săn protopop», «Bartholomeĭ arhimandrit și igumen Putniĭ m'am întămplat», «Macarie proin dicheŭ Suceviĭ», «Pahomie proin egumen Putniĭ», «Venedictu, igumenul Solcăĭ», «Anton proin dicheŭ Mitropolieĭ», «Gheorghie Vel Sulger, ispravnic Suceviĭ», «Leon dicheŭ ot Mitropolie Eșiĭ», Calistrat dicheŭ Suceviĭ», «Gheorghie egumen Rășcăĭ», Ioan Bogdan, Ion Stratilat Comis, «Ion protopop ot Dorohoiŭ , Ștefan Sturza Ban, Ion Izmană biv Vel Șătrar. Scrie Ștefan Buhăescul biv Vel Comis. — Copie. — 161/LI [1].

86.

1762, 28 April. Domnul către Gheorghe biv Vel Jit., ispravnic de Neamț, și Neculaiŭ Vîrnav Jit., pentru o jalbă a luĭ Ioanichie de Roman. «Un Isaiia ce șede pe moșiia aceasta, aŭ pus pe un moșniag și aŭ străcat un buor, și pune oamenĭ în tăriia luĭ de fac curățaturĭ pe moșie Svinții Sale, și tot în tărie sa aŭ luat și dijmă de pe acea moșiia». — 92 LXIII.

87.

1762, Maiŭ. Domnul *apără* «doî crășmea cu băutură, ce area în Roman» episcopul. — 78 LXIV.

88.

1762, 1-iŭ Maiŭ. Iacov, proin Mitropolit Moldoviĭ», schimbă un Țigan cu «chir Vartholomeĭ arhimandrit și tot soborul sf[i]ntiĭ man[a]stirĭ Putniĭ». — 189/LXXXII.

---

[1] La 25 Februar, doĭ prelațĭ grecĭ, «ὁ ἐν Μποτοσανίῳ Γεράσιμος» și Εὐθύμιος ἱερομόναχος, ἡ. Δόμνης», arată deosebit, pentru vînzare, că nu s'au împotrivit rudele: μάλιστα ἐπειδῆ καὶ εἶναι καὶ διὰ ἐκκλησιαστικὸν ἔργον καὶ σχολεῖον .

89.

1762, 30 Maiŭ. Domnul pentru Hagi Sachelarie popa Dimitrie Duca şi cumpărătura sa. Mărturia beizadeleĭ Grigore, a prè-iubit fiiuluĭ Domnii Mele, Ioan Voevoda», şi a boierilor: Andronache V. Vor., Ioniţă Pălade V. Vor., Vasilie Razul Hat., Petrache Duca V. Post., Const. Sturza V. Spat., Ioan Canta V. Vist., Iordachi Costache V. Ban, Costachi Conachi V. Păh., Gheorghie Sturzea V. Stol., Mihalache Suţu V. Comis, Ioan Bogdan Log. — Pergament. — Pec. 129 [1].

90.

1762, Iunie 23. Domnul. Vine înnaintea luĭ Ioan Bogdan Vel Log., «protopopa de Iaşĭ», Manolachi, cu o hotarnică din 1759, 27 Iunie, de la un Vornic de Poartă, «şi cu pecete Porţiĭ Domneştı , pentru «un loc de casă a numituluĭ protopop, care loc aŭ fost din locul domnesc, la gunoiŭ, la poarta grajdiuluĭ gospod, la capul poduluĭ, lăngă casa luĭ Hurmuzachi 3 Armaş ; se face stînjîn de 8 palme şi se măsoară. «Întăiŭ, din locul casiĭ luĭ Nicolaiŭ Siman în gios, alăturea cu uliţa ce iasti pintre casa luĭ Hurmuzachi şi pintre casa protopopuluĭ, şi pănă drept portiţa Ilincăĭ..., şi din marginea ulicioareĭ aŭ măsurat drept în spre uliţa ce să scoboară la vale la Bahluiŭ . Casa era dăruită de «baba Maria Cuculiasă». — Dublă copie. — 147/XV.

91.

1762, 1-iu Iulie. Domnul, pentru boiarul Domnii Meale Lupu Hadămbul Vor. de Poartă, ficiorul protopop[u]luĭ Ioan Hadămbul, ce aŭ fost şi preautu în Curtea Gospod , caruia preut i se făcuse dreptul de a fi cu fiiĭ săı «în pace de bir şi de toate dările şi angărăile. şi li-aŭ făcut şi căte ceva rădicăturĭ ce sintu asupra dobitoacelor, pentru chivearnisala viiaţiı lor . Va fi decı scutit de dajde pe capul luĭ şi de celelalte. «Aşijderea, şi la vreamea deaseatiniĭ să scutiască o sută de stupı, şi la vreamea goştiniĭ o sută de oĭ, şi şasă pogoane de vie de pogonărit, şi vadraritul

[1] Copie supt no. 164 LI. — La aceiaşĭ dată e şi alt document în favoarea aceluiaşĭ. Se menţionează «o hotarnică veche a luĭ Roman parcălabul de Ştefăneştĭ, den vălet 7173».

pe 10 vedrea vin, și, la vreamea văcăritului saŭ a coniții, cănd s'ar întămpla a fi, iaraș să aibă a scuti cincispreace vite de vacărit și de cunița; așijdirea și pentru triĭ oameni streainĭ făr de bir în Vistearie, încă să fie scutițĭ de bir pe capetele lor și de toate alte darı și angăriĭ . Boierĭ, după fiŭ Ioan Voevod: Ioan Bogdan Vel Log., Andronachi Vel Vor. de Țara de jos, Ioan Palade Vel Vornic de Țara de sus, Vasile Razul Hatman, Petrache Vel Post., Ioniță Cantacuzino Vel Vist., Costandin Sturza Vel Spăt., Vasile Costache Vel Ban, Costache Conachi Vel Pah., Gheorghie Sturza Vel Stol., Grigorașco Hrisoscoleo Vel Camanar, Scarlat Carageà Vel Comis. — Semnătura Domnească și pecetea din 1761, cu chinovar. — 34/III.

92.

1762, 20 Iulie. Domnul întărește o anaforà, pentru un proces între Păh. Constantin Cantacuzino Pășcanul și Aga Iordachi Hrisosculeo, pentru un Țigan, «giude de coruerĭ». — 82/LIX.

93.

1762, 25 Octombre. Domnul, pentru Dragomirna. Îĭ spune Filip Catargiul, biv Vel Vistier, că din treacirea anilor și din venirea vreamilor ramăind parăsită și stricată, viindu la cea maĭ de prea urma rasapă și stricare, și îndemnăndu-să dumnialuĭ din dumnezaiască ravnă, printr'a sa cheltuială și osteneală aŭ făcut și aŭ savărșit acĭasta sfăntă mănastioară iarăș după cum aŭ fostu, de sa canta dumnezaiasca liturghie într'ănsa; unde, lăcuindu doĭ triĭ parinți călugări, aŭ cerșut dum: maĭ susul numit boiar ca să facem acii sfinte mănastioare oarecare obiceaiŭ de milă pentru hrana și chivernisala acelor părinți călugărаș». Scutește deci 100 stupi, 100 oi, 100 vedre vin, 2 liude; și scutire de bir «pe capetile lor . «Să aiba a lua din ocna gospod pre tot anul căte cincisprazeace lei, care banĭ să fie pentru cojoace și sucmane și ciobote părinților calugărĭ, ce vor fi petrecătorĭ acolo, și pentru untu-de-leamnu și tamăe de ardu înnaintea sfintelor icoane; și sa mai ià pre an de la ocna și cate patruzecĭ cunpene de sare; care banı și sare să li sa dea nelipsit la zioa praznecului». — 105 LXXXIII.

94.

1762, 23 Novembre. Domnul către Lupul Balş, Vel Vornic, pentru o moşie împresurată. — 22/XXXIII.

95.

1762, 7 Decembre. Domnul către Ioanichie de Roman şi Mihălache Sturza, biv Vel Vornic, pentru Nicolae Vîrnav şi cumnatu-săŭ, Limber Purice. — 234/LXX.

96.

1762, 24 Decembre. Domnul hotăreşte în favoarea luĭ «Sandul Hajdăŭ mazil» contra nepotuluĭ luĭ, Grigorie, care nu venise la judecată, pentru «moşia de baştină, anume Bărlinţiĭ». — 307/I.

97.

1763, 3 Ianuar. Domnul către ispravnicul de Neamţ şi doĭ boierĭ, pentru Neculaĭ Vărnavu, biv Vel Jitnicer, pentru împresurare. — 235/LXX.

98.

1763, 14 Februar, Domnul. A venit Lăscărachi Ruset, biv Vel Comis, pentru Boişte, pe Trotuş, luată de la răzăşĭ. Boierĭ după fiŭ: Ioan-Vodă, Manolachi Costachi Vel Log., Mihalachi Sturza V. Vornic, Lupul Balş V. Vorn., Vasile Razu Hatman, Petrachi V. Post., Ioan Păladea V. Vist., Alexandru Moruzi V. Spăt., Enachi Milo V. Ban, Darie Donicĭ V. Pah., Costandin Greceanu V. Stol., Grigoraşco Hrisosculeo V. Căm., Scarlat Carageà, V. Com., Manolachi Bogdan V. Agă. — Copie — 123/XXVIII.

99.

1763, 5 Mart. Domnul către «Arghirii biv vel Banu, staroste de Cernăuţĭ, Costandin Macriŭ biv Vel Jignicer», pentru Ţinteştĭ şi Cracalie. Să facă hotare nouă. «Să o trimetiţ la vt. Logf. ca să o dei la dumnealuĭ Vel Logf., să o cerceteze [mărturia], şi apoĭ dumnealuĭ Vel Logf. să o dei la vtor. Logf., să o pue la condica ce i s'aŭ poruncit ca să să facă; fiind-că aşa am poruncit Domnia Mea». De nu vine în persoană, să aleagă pentru aceasta «doĭ mazîlĭ de credinţă». — Copie. — 111/LIII.

100.

1763, 30 April. Domnul dă ordin pentru nişte răzăşĭ de la Lăpuşna. — 129/LXXII.

101.

1763, 3 Maiŭ. Domnul către Mihalachi Stîrcea, mazil, pentru moşiile «ce-ĭ sintu după Ursachi Vist.» — 128/LXXII.

102.

1763, 4 Maiŭ. Domnul către Ioniţă Cuza, biv Vel Stolnic, ispravnic de Vasluiŭ, pentru o cercetare de moşie. — 238/LXX.

103.

1763, 15 Maiŭ. Domnul către Dinul Cantacuzino biv Vel Ban, Costandin Cananò biv Vel Pah., ispravnic de Suceava, Toader Silion biv Vel Med., pentru plîngerea ce a făcut «Simion Tăutul, mazil, dinpreună cu Mateĭ Băntăş, neguţitoriul», pentru moşia Soloneţul. — 3/III.

104.

1763, 3 Iunie. Domnul, pentru Maria Jicniceroaia, întărindu-ĭ stăpînirea moşieĭ de la Soroca. — 61/LXXIV.

105.

1763, 19 Iunie. Domnul către Iordachi Cantacuzino biv Vel Spăt. şi Gheorghe biv Vel Med., ispravnicĭ de Hîrlăŭ. S'a plîns Benedict egumen de Solca pentru o moşie, Mlenăuţiĭ, vîndută fără dreptate de egumenul Varlaam. Să facă cercetare. — Copie. — 41/XIX.

106.

1763, Iulie. Domnul, pentru pricina unor «răzaşĭ... ot Vasluiŭ . Moşia fusese hotărîtă de un Vornic de Poartă. Nouă cercetare. — 82 LIV.

107.

Cu mila luĭ Dumnezeŭ Io Grigorie Ioan Calimah Voevod, Domn ţăriĭ Moldoviĭ. Facem ştire cu acest hrisov al Domnieĭ

Mele pentru Tărgul-Frumos, ce este la Ţinutul Cărligăturii, care acest tărg este din cele vechĭ oraşe, unde şi Scaunul Domnesc aŭ stătut, şi din vreame în vreame, mergănd spre scădere şi împuţinare de oamenĭ, aŭ rămas de să află acum la proastă stare; care stricăciune şi împuţinărĭ de oamenĭ ne-am înştiinţat Domnie Mea de la isprăvnicia Ţinutuluĭ, nu s'aŭ pricinuit maĭ mult de la vreme, ce s'aŭ dat danie acest tărg la schitul ce să află în codrul Eşuluĭ, supărănd călugărie pe ceĭ ce lăcuesc cu bezmen, căte doĭ leĭ de casă. Care danie cercetăndu-o de cătră Domnie Mea, s'aŭ aflat un hrisov de la Domnie Sa Mateĭ Ghica Voevod, în care arăta pentru cătă moşie aŭ rămas a Tărguluĭ-Frumos, nedată de noĭ pănă la acè vreme, să fie a schituluĭ din Codru Eşuluĭ, şi cu acè danie s'aŭ întins călugăriĭ a lua şi bezmenul de pe case, arătănd şi o carte de la Domnie Sa Scărlat Voevod, în care volniceşte pe schit să iae căte doĭ leĭ de casă, dar s'aŭ cunoscut că acè carte fără nicĭ-o cercetare s'aŭ dat. Şi, negăsind Domnie Mè a fi cu dreptul să să supere lăcuitoriĭ ce să află în vatra tărguluĭ cu acest bezmen, fiind-că vatra tărguluĭ nu este dată, hotărăm prin acest hrisov al Domnieĭ Mele ca să fie apăraţ, nesupărăndu-să pentru casă cu nemica; iar, pentru cele ce vor lucra pe moşie, afară din vatra tărguluĭ, să deae dejma obicĭnuită. Şi, vrănd Domnie Mè a aduce pe acest tărg iarăş spre întemeiiare, cu înmulţire oamenilor, iată prin acest hrisov a Domnieĭ Mele făgăduim tuturor celor ce vor vrea din părţĭ străine să vie să se aşeze în Tărgul-Frumos, care vor fi oamenĭ străinĭ. din zioa ce vor veni, le dăm vreame de odihna, şasă lunĭ, nimăruĭ nemică să nu deae, ca să-ş poată face cele de trebuinţă aşezăriĭ lor; cum şi după împlinirea soroculuĭ di odihnă, iarăş pe uşor să va aşeza birul lor de cătră isprăv: Ţinutuluı, fiind şi de bezmenul ce-ĭ supăra călugăriĭ de la schit aparaţı; şi numaĭ dijma din cele ce vor face afară din vatra tărguluı, vor da pe obiceiŭ; iar pe casă nu să vor supăra cu nemică. Decĭ, după mila ce am arătat Domnie Mè. oamenı strainĭ dintr'acele părţĭ de loc, cât de mulţĭ de vor veni şi să vor aşeza acolo la acest tărg, să fie bine încredinţaţĭ că făgăduinţa Domnieĭ Mele, ce va arăta prin hrisovul acesta, va fi pazită şi nestrămutată. Numaĭ oamenĭ birnicĭ de aĭ ţăriĭ să nu îndrăznească a merge cu nume de străinĭ; că, aflăndu-să, nu numaĭ că să vor da de grumaz înnapoĭ, ce să vor pedepsi ca nişte spărgătorĭ de sate;

cum şi tărgoveţii de mare pedeapsă vor fi de vor priimi lăcuitorii al ţariĭ într'acest tărg. Aceasta înştiinţăm. Let 1763, Iulii 3. *Grigore Ioan Calimah Voevod.* — Copie. — 199/XXXVI.

108.

1763, 7 Iulie. Domnul către Gheorghe Beldiman, biv Vel Stolnic, ispravnic de Iaşĭ. Ordin a face o hotărnicie. — 21/V.

109.

1763, 17 Iulie. Domnul întăreşte anafaraua din 16 a patru boierĭ pentru un schimb de moşiĭ. — 251/XLIX.

110.

1763, 30 Iulie. Domnul întăreşte moşiile Dragomirneĭ, unde e egumen Teofan. Fusese date de Gheorghe Ştefan. Să aibă voie a pune vechil pentru dijme. «Şi oameniĭ cĭ-or fi şezătorĭ cu casă pe numitele moşiĭ şi n'ar lucra pe an zilele de boerescu ce sintu obicinuite, să li ia banĭ de casă, după hotărărea testamentului, şi dijma din toate, pe obiceiŭ». — 108/XIX.

111.

1763, 30 Iulie. Pentru hotărnicia uneĭ moşiĭ din Ţinutul Orheiuluĭ. Copie. — 147/XXII.

112.

1763, 31 Iulie. Domnul către Teofan, egumen de Dragomirna, pentru o moşie. — 98/LXXXIII.

113.

1763, 31 Iulie. Domnul către «Dositheos, episcopu Rădăuţuluĭ», Costandin Cananò biv Vel Pah., ispravnic de Suceavă; pentru Teofan egumen de Dragomirna. — 101 LXXXIII.

114.

1763, 3 August. Domnul către Constantin Sturza, biv vel staroste de Cernauţi, pentru jalba răzăşilor («mazalĭ şi alţĭ răzeşĭ) Ţinta şi alţii cu un Cracalie, pentru hotare. S'aŭ îndarit pe la Turci, de i-aŭ cheltuit, şi-i poartă şi acum cu dobăndă». Să-i *socotească.* — Copie. — 113 LIII.

115.

1763, 3 August. Domnul către Constantin Sturza, în afacerea Ţintă-Cracalie. Pentru înnapoiarea venituluĭ de cel din urmă. — Copie. — 112/LIII.

116.

1763, 9 Septembre. Domnul către nişte răzăşĭ din Lăpuşna, pentru un iaz. — 104/XXX.

117.

Io Grigori Ioan Voevoda, boj. milst. gpdar zemle moldavscoiŭ, scriem Domnie Mè la boeriul nostru [Toader Giurgiuvan, *şters]* Ilişan (?), Vornic de Câmpul-Lungu. Îţ facem ştire că Domnii Mele aŭ dat jalobă Neculaiŭ şi Alicxandru Tărăţă den Dorna ot Câmpullungu asupra unuĭ Grigori Iuga, tot de acolo, zicând că aŭ făcut strămoşiĭ jăluitorilor o curătură cu toporul den păduri, de 60 de prăjănĭ, şi prăjăna de 300 stănjănĭ, pe locurile lor; şi aŭ stăpănit şi moşiĭ şi părinţiĭ jăluitorilor şi jăluitoriĭ totu cu pace, pănă acu, la 4 rândurĭ de oaminĭ. Iar în anul trecutu s'aŭ certat acel Grigori Iuga, după ce aŭ cosit jăluitori într'acè curătură, şi le-aŭ luat fănul, zicănd că el are un zapis de cuprinde şi curătura jăluitorilor; şi l-aŭ aflat că acel zapis este făcut cu vecleşugu. Osăbitu maĭ jăluiră tot pe acel Iuga că în aniĭ trecuţ aŭ trimes un Ungurenu o giuncă la jăluitorĭ, ca-s vie şi el în Moldova şi, fiind vreme văcărituluĭ, aŭ văndut giunca în 2 zloţĭ, şi aŭ maĭ pus jăluitori un leŭ, şi aŭ plătit giunca de văcărit cu 2 leĭ pol; dar acu, după ce aŭ venit Unguranul, s'aŭ agiunsu cu acel Iuga şi le-aŭ luat 4 leĭ pe giuncă. Osăbit zis[e]ră că aŭ jăluitori o chioa de învălit sucmane şi mergi acel Iuga de-ş învăleşti căte sucmani are, a luĭ şi omeneştĭ, şi nicĭ un ban nu dă. De cari cerşănd dreptate de la Domnie Mè, iat că-ţ scriem: văzănd carte Domnii Mele, să aducĭ şi pe acel Iuga de faţ[ă], şi să staĭ să le eĭ sama cu amăruntul la toate pricinile, atăta pentru curătură, cum şi pentru altele, şi după scrisorĭ şi mărturiĭ a ominĭ bătrănĭ să giudecĭ, nefăcând hatăru saŭ voi veghetă nice la o parte, şi, ce s'ar cădè de împlinit, să le şi împlineştĭ, hotărăndu pricina pre carte de giudecată; iar, neodihnindu-s[ă] vre-o parte cu zi de sorocu şi cu mărturi, să-ĭ trimeţĭ la Divanu. Aceasta scriem. Lt. 7272, Săpt. 27. Procit vt. Logf. — 151/XXXIV.

118.

1763, 28 Octombre. Domnul «luĭ Iordache diiacon, de la satul Urzicii (?)», pentru o veche moșie în Ținutul Neamț, în acelașĭ sat. — 2/III.

119.

1763, 18 Novembre. Domnul către «Costandin Canandò biv vel Ispravnic de Sucĭavă», pentru jalba luĭ «Sandul Hăjdăŭ, mazil ot Suceavă, pentru un Gligorii Hăjdăŭ, totu de la acel Ținut» «pentru moșiia Bărlinții ot Sucĭavă». Grigore fusese condamnat, și pentru cheltuială i se iea un cal «prețăluit cu Vornicĭ de Poartă». — 132/III.

120.

1764, 12 Ianuar. Domnul pentru starețul Paisie de la Dragomania, care cere «și oamenĭ de poslușanie»: «să aibă a-ș găsi 4 oamenĭ ruș, fără bir în Vistirie, și să-ĭ aducă, să-ĭ așeză la mănăstire, ca să fie pentru poslușanie mănăstirii».—100/LXXXIII [1].

121.

1764, 15 Mart. Domnul, pentru «starița și cu totu săborul de la mănăstirea Socola», pentru paguba ce i-aŭ făcut «vitele sătenilor» în «cătăva păni grăŭ» și «cătuva fănaț». Lupul Hadîmbul, Vornic de Poartă, și un aprod vor merge în cercetare. «Cum și pentru oameniĭ ce sint șezătorĭ cu casă pe moșiia mănăstiriĭ,

[1] O scrisoare către Paisie de la «Ioasaf ieromonah, nameastnic Putniĭ» (1769, 3 Febr.) formează nl 147 din pachet: «și, fiindŭ că la acea sfântă mănăstire săntu fete de Țiganĭ robĭ, noĭ încă vom trimite peste vr'o doao triĭ zile niște fecĭorĭ den robiĭ mănăstiriĭ ca, învoindu, să vor lua după obiceaiul sfintelor mănăstirĭ». *P. S.*: «Iară pentru un copil ce are văduva acĭasta, carele, nefiind de vărstă, l-aŭ luat mumă-sa, și, după ce va maĭ creaște, iarăș să va lua înnapoĭ la mănăstire noastră». — Altă scrisoare, de la «Venedictŭ igumen Moldoviței» (Mart 29, —; pecete: «Venedictŭ Sucĭavsiĭ, 1762») e nl. 150, *ibid.*: pentru un Țigan; oferă *a se căuta înnaintea dichiuluĭ de Suceava.* Citată «hotărîre părinteluĭ Iacov Mitropolitul ca să nu să maĭ împarță Țiganiĭ mănăstirilor, ce să să è fată pentru fată». «Piste puține zile ne vom întălni la Sucĭavă».

de nu vor vrea să lucrează lucru de boerescu la mănăstirea, zilile obicinuite pre anu, să arăte omuluĭ gospod, să indepliniască căte un leŭ de casă». — 35/III.

122.

1764, 17 Maiŭ. «Credincios boeriul Domnii Mele, dum. Costandin Başotă, biv Vel Stol., îţĭ facem ştire că Domnii Mele aŭ dat jalobă Sămion Stihi din Botăşanĭ, zăcănd cum că fără de nicĭ-o dreptate îĭ stăpăneştĭ o moşie, anume Unghenii, ce este la Ţinutul Suceviĭ şi cerşind dreptate la Domnie Mè, ca să aibă giudecată. Iată că ţi s'aŭ pus zi de soroc la Sveti Ghiorghi, să te afli aicĭ la Divan cu scrisorĭ şi drese ce viĭ fi avănd, aŭ să-ţ trimiţ vechil să răspunzĭ, că, neviind la zioa soroculuĭ, ce ţi s'aŭ pus maĭ sus, vechil nu viĭ trimite, bine să ştiĭ că-ţĭ va veni ot gospod, şi te va aduce, şi viĭ da şi ciobote. Acĭasta scriem. Leat 7272, Marte 17.» — 31/XV.

123.

1764, 15 Octombre. Domnul către Mihălachi Sturze biv Vel Vornic, Ilie Sturzea, biv Vel Sulger, şi Tănase Meleghe, Vornic de Poartă, pentru o moşie a luĭ Lupu Balş, biv Vel Vornic.— 29/XXXIII.

124.

1765, 11 Iunie. Gavriil, Mitropolitul Moldoveĭ, către «fiiul nostru sufletesc, dumnealuĭ Comisul Lăscărachi», pentru un loc de casă «lăngă Sfăntu Ioan». — 54/LXXXI.

125.

1767, 1-iŭ Iunie. Domnul întăreşte privilegiul pentru Mitropolitul Iacov. «Acum dar, cu agĭutoriul Sfăntuluĭ Dumnezăŭ, viind iarăşĭ cu Domniia la părintescul şi Domnescul nostru Scaon a ţăreĭ aceştie, şi, pentru evlaviia ce avem asupra Preaosfinţii Sale, n'am trecut Domniia Mè cu vedere a nu-l împărtini şi pe Preaosfinţiia Sa cu a noastre domneştĭ mile; şi iată printr'acest al doilea hrisov al Domnii Mele hotărăm», etc. Scutelniciĭ vor fi şepte, scutiţĭ şi de «mucarel». — 256/III.

126.

1767, 9 Iunie. Domnul, pentru Sila de la Putna. Îĭ confirmă privilegiul din întăia Domnie. — Copia păr. Marian. — 254/III.

127.

1767, 8 August. Hotărîre Domnească în procesul dintre Lupu Crupenschi, Stolnic, şi Şătrarul Nicolae Aslan, pentru un «loc de casă» în Iaşĭ, «pe Uliţa Strămbă, lăngă Sfeti Ioan». Se menţionează «Sandul Medelnicer, tatăl luĭ Lupu» şi «Timuş Crupenschi, fratele luĭ Şandru», precum şi sora lor, «Aniţa Aslănoaia». Martur şi «Frăţiia Sa chir Ioanichie Sinadon». — 57/LXXXI.

128.

1768, 10 Ianuar. Domnul către Calistrat, egumen de Homor, pentru Ţiganĭ fugarĭ: să-ĭ caute şi să-ĭ iea înnapoĭ, «însă prin marafetul isprav: di Ţinut». — 44/LXXXIV.

129.

«1768, Ghenari 14, 7276 (cu arabice)». Domnul, «pentru sfănta mănăstire Homorul de la munte..., ce este zidită din temelie de fearicitul Domnu Pătru-Vodă Rareşu»: egumen Calistrat. Scuteşte şi el 100 de stupĭ, 100 de oĭ, 10 vite «de văcărit şi de coniţă, de s'ar întămpla vre o dată a fi», 300 de vedre de vin. I se maĭ dă «căte doĭ ocă untu-de-lemnu pe lună, din vama gspd». — 99/LXXXIII.

130.

1768, 24 Februar. Cercetare pentru un năimit, care fusese luat între Ţiganiĭ Putneĭ. «Aŭ maĭ jăluit... că, avănd el o fată mare şi vrănd egumenul să o dea după un Ţigan, zice că aŭ fugit fata de la casa luĭ cu 15 leĭ, şi, din pricina că aŭ fugit, fata aŭ fost încăput la robii în Hotinŭ, şi aŭ prăpădit fata pe aceĭ 15 leĭ, ş'aŭ maĭ cheltuit şi el, păn aŭ scos-o pe fată de la robie, 25 leĭ». Egumenul răspunde că «nicĭ era dator să-ĭ păzască fata». — 201/LXXXII.

131.

Io Grigorie Ioan Calimah Voevod, bj. mlst. gspodar zămle moldavscoĭ. Dat-am carte Domnii Mele Molitfiĭ Sale Magdalina monahiia, pre care cu alegerea Preaosfinţitului şi al nostru d[u]-hovnicescu părinte, chir Gavriil Mitropolit, o am rănduit Domniia Mè ca să fie stariţă sfinteĭ măn[ă]stirĭ Socoliĭ; decĭ să aibă a lua la sama sa toate lucrurile măn[ă]stiriĭ, atăt cele mişcătoare, căt şi cel nemişcătoare, silindu-să toate a le adaoge şi a le spori, iar nu să le răsipească. Pentru care poroncim Domniia Mè tuturor călugăriţilor şi altor posluşnicĭ, căţ vă aflaţĭ la măn[ă]stire aceasta, cu toţiĭ să aveţ a da cinste şi ascultare la toate cele ce va poronci stariţa; căcĭ, care să va arăta împotrivitoare, s'aŭ dat voe să le arate Preosfinţii Sale părinteluĭ Mitropolituluĭ, şi dupe vina lor să să pedepsască. Aceasta poroncim. 1768, Ap. 25. — Pecete cu chinovar. — 82/VII.

132.

1768, 6 Maiŭ. Domnul confirmă, după anaforà, Homoruluĭ o Ţigancă. Egumen era Calistrat. Un Ţigan caută *chipurĭ să se îndrepteze,* spuind «că moşul lor ar fi fost Moldovan, şi nu Ţigan». O Ţigancă e măritată după un «Moldovan». «Am socotit că a să despărţi de bărbat şi să-s dè roabă este cu păcate şi nu sloboadi pravila, nicĭ este cu dreptate; fără numaĭ am socotit, di va fi mila Mării Tale, să aibă voia Moldovanul să-ş răscumpere pe fămei, după cum să dă voi şi în hrisovul gpd ce s'aŭ făcut pentru pricinĭ ca aceste». — 50/LXXXIV.

133.

1768, 11 Maiŭ. Domnul, pentru nişte Ţiganĭ aĭ Homoruluı, unde e egumen Calistrat. Unul se dusese «şi s'aŭ aşăzat în raià..., iar, căt aŭ fost în Moldova...».—49/LXXXIV.

134.

1768, 13 Maiŭ. Domnul către Constantin Sturza, biv Vel Stolnic, pentru «un Ţigan strein, din Ţara-Romănească... Fiind-că Ţiganiĭ streinĭ dintr'altă ţară, cari vinu în Moldova, să eŭ pe sama Domniască, rămăind drept Ţiganu domnesc». —44/LXXX.

135.

1768, 22 Maiŭ. Domnul, pentru Macarie egumen de Voroneţ, Necolaĭ Pătraşco biv Vel Pit., Vornic «de Cămpullungu Moldovenescu», «Ilii Crăstea biv Vel Şăt.», Gheorghe Carpu, Mihalache Stărcea, Vornic de Poartă, pentru pretenţia luĭ Calistrat de Homor «că are mănăstirea neşte munţĭ acolò la Cămpullungu Moldovenescu». Să hotărnicească.—6/LXXXIV.

136.

1768, 20 Iunie. Întărire domnească. «După giudecata şi cercetare dumilorsale veliţilor boerĭ, poroncim Domnie Mè pentru cătă iarbă va fi de trebuinţa oamenilor cămpulungenĭ, cu îndestulare lor, să aibă voi Cămpulungeni să cosască, iar, cătă iarbă va prisosă piste trebuinţa lor, şi o vor cosă orĭ-cine, pe acie să aibă mănăstire a lua dijma obicĭnuită; iar nu Cămpulungeniĭ. Cum şi pentru oameniĭ ceĭ ce s'aŭ aşezat pin cătunurĭ, căte 2, 3, iarăş poroncim Domnie Mè, cari dintr'aciĭ oamenĭ vor fi şezătorĭ căte de 2, 3 anĭ pin cătunurile acele, aceĭ oamenĭ să aibă a-ĭ rădica de pin cătunurĭ, şi să-s aşăză la un loc, la satu unde şede şi alţiĭ, iar, cari vor fi şezind maĭ denainte de 2, 3 anĭ, şi s'or fi aşezat acolo, pe acie să-ĭ lasă să şadă tot la locurile ce săntu şezătorĭ, să nu-ĭ strămute. Şi poroncim Domnie Mè să-s facă şi carte gospod la Vorniciĭ de Cămpulung, ca să facă cercetare, şi într'acesta chip să urmeze, precum arată maĭ sus». Egumenul se plînsese că-ĭ calcă locurile de fînaţ: «daŭ iarba de coasă la alţi, oaminĭ streinĭ, de o cosăscu, şi ieĭ li eŭ dijmă, socotindu-să ca când ar fi moşie driaptă a lor». Vitele lor mănîncă fînul din poienĭ. «Dar şi slujbaşilor celor ce îmblă pentru strănsul banilor, încă li este cu supărare, îmblănd a-ĭ căuta căte pe 2, 3 pin poenĭ, fiind împrăştiaţĭ... Să-ĭ ducă, să-ĭ aşeze la săleştile satelor, unde şed şi alţiĭ, saŭ la cotunurile vechĭ, ce vor fi.» — 47/LXXXIII.

137.

1768, 21 Iunie. Domnul dă ordine luĭ Dosofteĭ de Rădăuţĭ şi luĭ Iordachi Cantacuzino biv Vel Spătar, ispravnic de Suceava, pentru mănăstirea Solca. — 8/LXXXIII.

138.

La 1779, un «giupăn Chiriiac, starostile de pietrarĭ şi de teslarĭ». — 112/LXXIX.

139.

Cu multă plecăciune închinăndu-mă, sărut cinstită măna dum. cucoani Gavrile Conachi, biv Vél Banu.

Înştiinţăz pi dum. pentru că eŭ am fostu la moşie Vărzăreştiĭ în Orheiŭ, ca să pun chetri hotară şi să să iscăliască toţĭ răzeşiĭ în hotarnică, precum aĭ zis dum., şi n'aŭ priimit ca să să pui pietre hotară, nicĭ n'aŭ vrut să să iscăliască în hotarnică, ci aŭ zis şi s'aŭ sculat cu toţiĭ, şi aŭ dat zapis, puindu-ş vadè la Ispas să vii la Divan să să gĭudici, şi zic că or da baniĭ dum.; iar moşii n'or da fără di gĭudecată. Deosăbit, pentru pivniţa de la Eş înştiinţăz, fiindu-că toati buţile s'aŭ slăbit cercurile, şi maĭ ales din doî buţĭ plesnindu cercurile de o dată, aŭ şi curs ca vr'o 30 vedri vin dintr'acele doî păn a li... *(sic)* cercurĭ, şi esti grijă mari ca să nu să facă maĭ multă pagubă, fiindu-că butnariŭ, care să ştii răndu bine, nu esti. Esti Andriĭ chelariu, şi mergi şi cercueşti, dar nu ştii răndu bini: pe unde cer[cu]eşti, tot cură; nu poati astupa bini. Muştereu ca să cumperi vinu esti, dar dà numaĭ 25 parali pe vadră, şi dă cincĭ sute de leĭ înnainte şi o sută de leĭ dă chirii pe pivniţă pe anu. viitoriŭ; di-ĭ socoti dum., dă-l şi cu preţul acesta, să nu să facă maĭ multă pagubă, fiindu-că toate buţile trebui să să cercuiască acum, că au putredit cercurile.

Acestu Ţigan, anume Onofreiŭ Cojocariŭ, care aŭ fostu aice la Pirienĭ şi, ducăndu-să în gios la Umbrăreştĭ, aŭ luat pe fata luĭ Dădŭ Ţiganu, şi acum zici că nu poate să trăiască acolo de răul soacră-sa, să roagă la mila dum. să aibă voi să vií iar la Pirienĭ, fiindu-că ş'aŭ şi arat aice la Perienĭ, şi el esti cojocariŭ şi ar fi bini să şadă maĭ aproape de stăpăn, fiindu trebuitoriŭ casăĭ pentru cojoace, pentru cărpiturĭ şi altele, ce trebui la casă; şi eŭ aş zici să-l laş să vii, că esti trebuitoriŭ, şi tot al dm. robu e şi aice şi acolo: să-l laş să şadă unde să tragi.

Gioĭ, Maĭ în 3 zile, la 2 cĭasurĭ din nopti, aŭ venit mazilii

prè-înnalţatuluĭ Domnu Mihaı Suţul Vodă; s'aŭ mazilit; şi vini Domnu altu la Eş, ci-ĭ zic Calimah Voevodu.

Caimacanĭ înca nu s'aŭ hotarăt, cari să fii, păn acum, fiinducă carte cari aŭ vinit, scrii cătră toţĭ boeriĭ de opştii. Şi ma rog dum. ca să avem un răspunsu cu trimisul acesta, maĭ ales pentru pivniţi.

Prè-plecată
1795, Maı 4. slugă:
Ştefan.

Cuconiĭ sănt sănătoş şi învaţă la dascălŭ [1].

[Adresa:] Întru cinstită măna dumisale coconuluĭ Gavril Conachi, biv Vel Banu, cu multă plecăciune să să dè. La mănăstire Vorona; iar, de n'a fi acolo boeriul, va mergi undi l-a găsi. — 70/LXXXV.

140.

1795, 2 Iunie. Domnul, «pentru svănta mănăstire den tărgul Botoşanii, unde să cinsteşte şi să praznueşte hramul svăntuluı Ierah Nicolae . Fiind scăpătată , i se întăresc vechĭ drepturı, «dupa cum pentru alti svinte dumnezăeştĭ lăcaşurĭ, cu ceia ci s'aŭ socotit, s'aŭ agiutorat». Scuteşte: 300 de stupĭ şi porcı de desetină, 200 de oı de goştină, 1200 de vedre de vin de vădrărit; şi 20 liude. — 31 LV.

141.

1795, 28 Iulie. Domnul, pentru a se hotărî luı Iancul Razu, biv Vel Vornic, locul dughenilor de pi langa Uliţa Poduluı gospod a Uliţi Marı, ce-l are dumnealuĭ cumparat de la răposata Vorniciasa Ramădaniasa . 166 LIX.

142.

1795, 1-iu August. De vremi că, după înştiinţare ce am luat Domnie Mè, din lacuitorii stramutaţı de la ţin. Sorociĭ să afla o sama fugiţ şi la ţin. , iata să volniceştı pe sa aiba a mergi la ţin. şi, pe toţı caţı va afla din ceĭ stramutaţı de la ţin.

[1] V. *Ist. lit. ron.*, II, p. 496.

Sorocii, să-ĭ rădici cu toate ale lor şi sa-ı ducă la urma lor. Şi poroncim Domnie Mè dumv. isprav[ni]cı de ţin. ca sa daţı triimesuluı zapciŭ tot agiutorul, şi oamenı în destuı, ca pe toţı aceı stramutaţı să-ĭ radici şi sa-ı duca, sa-ĭ aşeze la urma lor fară smintiala». — 53/XIII.

143.

Cu multă plecăcĭune sărut cinstită mana dum. cucoani Gavrile Conachi, biv Vel Banu,

Înştiinţăm pe dum: pentru grăul ce aı poroncit dm. să-l trimat acolo, veı şti dm. că, încarcandu-l în car şi vrandu numaı sa-l pornescu, Viniri, Avgust 24, numaı ci aŭ sosit oaminĭ Domneştı, şi l-aŭ oprit, dar nu l-aŭ luat; şi eŭ, văzandu atata zapcilac cu poronca luĭ Vodă şi oameniĭ luĭ Vodă, cıohodarĭ şi baş-cıohodarı, umblă pin sati dupa graŭ şi orzu, şi nu numaĭ pin sati, ci şi pin casă, din casa în casă umbla, cercandu, acum nu-ı cu putinţi a trimeti grau, cacĭ am apucat de l-am mistuit unde am putut, de nu l-or gasi; dar maı pe urma, doar s'or maı potoli, tot oı trimeti, dacă esti trebuinţă pentru sămanţi. Iar. de nu esti trebuinţi pentru sămanţi, să-l lasăm păn s'a treci poronca acıasta, ca, după cum iĭ vadu eŭ pe aice umblandu, n'a maı rămăne nicĭ-un fir de grau, nicaiurile, di a fi tot acıasta poronca.

23 merţı grau de dejmă au eşit.

2 merţi orzŭ, care ţi l-am trimes acolo, de a scăpa la drum.

6 dimirlii maziri de dejma am trimes.

10 dimirlii meri verzı; maĭ sănt şi uscati; dar sa vor trimete maı pe urmă, de s'or vom *(sic)* usca şi perje.

Fanul ce s'aŭ facut la Perienı, să să cari la Eş, sau să să îngradiasca aice, cum şi cel di la Marzaştı. Placinta sa roaga sa-ı daı voi la vreme culesuluı di popuşoı sa vii sa-ţ culiaga popuşoı. Şi sant 1795, Avt. 27.

A dm. prè-plecat

sluga:

Ştefan.

71 LXXXV.

144.

1795, 3 Septembre. Domnul, pentru moşia Pişcanii a luı Mihalache Luca, biv Vel Ban, care sa iea ce se cade: adica din

ţarinĭ, din fănaţi, din grădinĭ cu legumi, ce vor fi de neguţitorie, din livezĭ cu pomĭ, din bălţĭ cu peşti şi din prisăcĭ cu stupĭ; însă din cincĭzăcĭ unul; iar, fiind maĭ puţinĭ, să ià căte una parà de stup, după condică; cum şi pentru podul umblătoriŭ ce-l area dumnealuĭ în apa Prutuluĭ, cu amăndoî malurile în trupul numiteĭ moşiĭ Pişcaniĭ..., iarăşĭ să aibă a umbla nepoprit; aşijdirea şi oameniĭ ce vor fi şăzătorĭ pe moşie Pişcaniĭ să aibă a lucra zilile de lucru obicĭnuite pe tot anul, după hotărărea ponturilor Vistieriеĭ; cum şi pentru pădurĭ, adică rădiurĭ şi lunca Prutuluĭ, să să urmeze întocma după hotărăre ponturilor ce i s'aŭ dat întărite cu pecete gospod». Acestea sînt «obicĭnuitul venit din toate de a zăce de la toţ şi fiiştĭcarile, după obiceiŭ şi după hotărăre ponturilor ce sint în Vistierie cu pecete gospod». — 73/XIII [1].

145.

Să face ştire cu acest hrisov al Domnii Mele pentru briasla negustorilor păminteni de aicea din oraşul Eşiĭ, cariĭ prin jaloba ce aŭ dat Domnii Mele s'aŭ rugat ca, dupe hrisoavele cea aŭ de la alţĭ luminaţĭ Domnĭ de maĭ înnainte, să li să întăriască şi de către Domnie Mea priveleghiile ce aŭ. Decĭ, cercetănd Domnie Mea şi văzăndu-să şi hrisoavele altor luminaţĭ Domnĭ, şi socotind a fi cu cale preveleghiele cea aŭ, pentru că întemeeare alijverişuluĭ lor aduce folos şi Cămăriĭ gospod, iată şi de către Domnie Mea asămine hotărăm pentru briasla acĭasta a negustorilor pămănteni, a cărora nume s'aŭ trecut şi în catastihul Visterieĭ cu pecete gospod, ca întăĭ pentru dare biruluĭ lor să fie la Visterie gospod, dănd căte cincĭsprezăci leĭ pe an de tot numele, de doaî orĭ într'un an: adică giumătate la Svete Gheorghie şi giumătate la Svete Dimitrie; dănd pe acĭastă sumă şi căte cincĭ parale de leŭ răsura; şi cu maĭ mult să nu se supere nicĭ să-s însărcineze. Dughenile lor, ce vor avea, orĭ cu cea marfă vor fi, vor da la slujba agĭutorinţiĭ căte doaî-zăcĭ şi cincĭ leĭ lipscănie şi căte doaî-zăcĭ leĭ braşovenie, blănărie, şi căte cincĭsprezăci leĭ bogasăriile, baniĭ Visteriiĭ, şi căte patrusprezăci parale

[1] La 4 Dec. 1795 (doc. 163/XIII), Domnul ordonă luĭ Vel Vornic de Aprozĭ să se judece un proces pentru această moşie înnaintea membrilor de faţă aĭ Divanuluĭ, fără a se ocupa de ceĭ ce nu vor fi venit, «zaiflandisănd».

de leŭ răsura; și cu maĭ mult decăt acĭasta să nu fie supărațĭ. Vama pe marfa cea vor aduce, vor plăti după hotărăre hrisovuluĭ obștiĭ, adică căte triĭ leĭ la suta de leĭ, după adevărată fatură cea vor arăta cătră vameș. La slujba cotărituluĭ vor da căte șasă-zăcĭ banĭ de toată dughiana, după Condica Visterieĭ; și numaĭ odată într'un an. Ficĭoriĭ lor, cum și calfile cea slujăsc la dughenile lor, fiind holteĭ, să nu fie supărațĭ a plăti bir; și asămine și argațiĭ lor, cea vor fi holteĭ, să nu fie supărațĭ cu dare de bir. Așăjdere fieștecare negustoriŭ cea să cuprinde în catastihul Visteriiĭ cu pecete gospod, să aibă a scuti și a apăra căte un om strein, adus de piste hotar; care să fie adeverițĭ prin mărturie dregătorilor de margine că sănt streinĭ, lăsăndu-să să rămăia pentru agiutorul casălor sale. Murind saŭ lipsind vrea-unul dintr'ănșiĭ, să aibă a să pune altul în loc, pe care prin știre dum. Vel Vist. și prin alegire bresliĭ să va socoti. Crăcĭmile cea vor avea la vreme agiutorințiĭ, vor plăti căte triĭ leĭ de bute și căte șasăzăcĭ parale de poloboc. Strănsul banilor biruluĭ lor să fie de cătră cĭaușul lor, neamestecăndu-să alțĭ zapciĭ a umbla pintr'ănșiĭ, pricinuindu-le supărare. Orĭ-cea poroncĭ gospod să va socoti ca să dea briasla acĭasta a negustorilor, să fie prin dum. Vel Vist. cătră cĭaușul lor, ca să-s săvărșască, fără a nu fi supărațĭ de cătră alțĭ zapciĭ. Caĭ de menzăl, zaherea, salahorĭ și alte havalele ca aceste, cea vor fi pe alțĭ lăcuitorĭ birnicĭ aĭ țărăĭ, aceștia să nu să supere, cea să rămăia în pace. Oaspețĭ pe la casăle lor să nu să rănduiască, nicĭ așternuturĭ saŭ arămurĭ să nu li'să ia la sosiri de musafirĭ. Asămine și la schinbare Domnilor să nu fie supărațĭ cu ceriri de rădvane. Cĭaușul lor să fie scutit de tot birul Visterieĭ pe capul săŭ. La vreme slujbilor, desătina, vădrăritul, să aibă a scuti și toțĭ negustoriĭ aceștiĭ bresli cincĭ sute stupĭ de desătină și una mie vedri vin de vădrărit; pe care luînd răvașŭ de la dum. Vel Vist., să li să ție în samă de cătră slujbaș de la săne, nesupărăndu-să pentru aciastă sumă de bucate a plăti nicĭ un ban.; fără numaĭ pe vinul cea vor avea maĭ mult, vor plăti după cum plătesc vădrăritul toțĭ alțiĭ. Iar pe stupiĭ cea vor avea piste căt iaste hotărăre să scutiască, pe acie vor plăti desătina căte patru parale vechĭ de stup și căte patru parale de cruce răsura. Toate pricinile și alte trebuință ce vor avea, să să cate de cătră dum. Vel Vist. și, după dreptate hotărăndu-le, să să

puea la cale; iar dumnaluĭ Vel Agă saŭ alţĭ zapciĭ să nu aibă a-ĭ supăra. Decĭ, toate aceste păzăndu-să, să urmeze şi eĭ rănduelĭĭ negustorilor cu nestrămutare, spre înlesnire petreciriĭ şi întemeieriĭ lor. Poftim dar Domnie Mea pe alţĭ fraţ luminaţĭ Domnĭ, pe cariĭ sfăntul Dumnezeŭ îĭ va orăndui în urma noastră cu Domnie aceştiĭ ţărĭ, să nu străce, nicĭ să surpe aceste preveleghiĭ şi milă, ce maĭ vărtos să adaogă şi să întăriască, pentru a Domniilor Sale vecĭnică pomenire. Scrisu-s'aŭ hrisovul acesta la Scaunul Domnii Mele, în oraşul Eşiĭ, întru cea d'intăĭ Domnie a noastră la Moldavvie, în anul d'intăĭ, de credincĭos boeriul Domnii Mele Costandin Burchi, biv Vel Clucer. La anul 1795, Săpt.»—Semnătura Domnuluĭ şi pecete cu chinovar.—87/XXX.

146.

1795, 27 Octombre. Domnul arată că în acel an, 10 Ianuar, «Manoli ficĭorul luĭ Grigori Braşovanul din Iaşĭ prin zapis aŭ cumpărat o casă cu tot locul eĭ aicea în Iaşĭ, în mahalaoa Muntenimiĭ de gĭos, de la un Tatul Abager, cu preţ drept patru sute şasăzecĭ leĭ». — Copie. — 61/LX.

147.

1795, 1-iŭ Novembre. Domnul pentru «Alexandru Venier spiţăriŭ», pentru «silinţa cu care s'aŭ arătat cu meşteşugul săŭ, slujănd Curţiĭ gospod şi în vreme frateluĭ nostru, Domnie Sa Mihail Costandin Sucĭ Voevod»; i se dăduse un privilegiu, ce se confirmă acum. «Nu numaĭ dughiana în care va ţănè spiţărie, cu şasă slujătorĭ, o calfă, căt şi o crăcĭmă cea va avè aicea în tărgul Eşiĭ, la uliţă saŭ la mahală, să fie scutite de baniĭ agiutorinţilor, căt şi de alte dărĭ; cea încă la vreme obicĭnuitelor slujbi a rusumaturilor», să-şĭ scutească «orĭ-căţĭ stupĭ saŭ sfini de desătină şi orĭ-căte oĭ va avè, de goştină, cum şi tot vinul cea va face din drepte viile sale, să scutiască de vădrărit», şi 10 liude. Se daŭ ordine luĭ «Vel Agă i slujbaşilor desătnicĭ, vădrarĭ şi goştinarĭ» a împlini. — 107/LXIX.

148.

1795, 5 Decembre. Domnul numeşte «un boerănaş la lazaretul de la Scăntei, pentru ca să facă cercetare şi oprire tuturor celor cea vor veni din gĭos». — 157/LXXII.

149.

1796, Mart 25. Domnul, «pentru bisărica din mahalaoa Tălpălariuluĭ de aice, din oraşul Eşiĭ, unde să prăznueşte hramul Presfintiĭ Născătoare de Dumnezăŭ», care e «lipsită de cele trebuincĭoasă şi fără de nicĭ-un agiutoriŭ». Îĭ face darurĭ, ca şi predecesoriĭ, anume: 3 ocă de unt de lemn, 200 de dramurĭ tămîie, o ocă de ceară. Scutire: 100 de vedre vin, 50 de stupĭ saŭ porcĭ; 4 liude. — 20/VII.

150.

1796, 4 April. Domnul, pentru «Opre Căpitan, ce să află cu lăcuinţa la Ţinutu Sorociĭ». I se face scutire «la slujbile rusumaturilor» pentru: 50 de stupĭ şi porcĭ, 50 de oĭ, şi treĭ liude. — 84/XIII.

151.

1796, 5 Maiŭ. Domnul, pentru o plîngere a luĭ Manolachi Donicĭ, biv Vel Ban. «Aŭ cerşut ca să le aliagă şi să le hotărască [nişte părţĭ de moşie]. Decĭ, fiind-că aceli părţĭ dumnealuĭ le are cumpărătură de la răzăş, şi aceĭ răzăş, prin gĭudecata Divanuluĭ, cerând protimisis a întoarce baniĭ dumisale, de la Divan s'aŭ dat hotărăre ca toate cumpărăturile, căte maĭ înnainte de săbornicescul hrisov vor fi, să rămăi buni şi statornice; ĭar celi ce vor fi după acelaş hrisov, fiind supusă publicaţieĭ, şi dumnealuĭ Banu nu va fi făcut publicaţie, de acelea să-ş priimască baniĭ ce va fi luat de la răzăş». — 75/XXII.

152.

1796, 10 Maiŭ. Domnul, după cererea feciorilor luĭ Costandin Holban, îĭ recunoaşte a fi de neam boieresc şi-ĭ face pe aĭ lor «scutiţĭ şi apăraţĭ de toate dăjdiile Visterieĭ, cum şi de toate alte dărĭ şi havaleli, orĭ-căte vor fi asupra altora, şi întru nimic să nu fie supăraţĭ, cum nicĭ de cătră dregătoriĭ ţinutuluĭ să nu să poată rândui la vre-o poroncă, căcĭ, când a fi trebuinţă, să vor rândui de aicea prin deosăbiti cărţĭ gpod». Şi scutire de «bucate» la rusumaturĭ, şi liude scutelnicĭ. — 188/VIII.

153.

1796, 1-iŭ Iulie. «Fiind-că la Gălaţĭ şi la Ţinutul Putniĭ boala ciumiĭ, cu căt mergi, să întăreşti şi, trebuinţa cerşând ca spre

apărare ţinutuluĭ Tutoviĭ şi a Vasluiuluĭ să să mute lazaretul de la Scăntei la Furcenĭ... Să să rănduiască şi călăraş de toată săptămăna, căte patru, şi căte doĭ neferĭ de la beşliaga, şi să pui să să facă doĭ şurĭ şi patru poeţĭ, acoperite bini, ca să fii pentru şădere celor ce să oprescu la lazaretu... Cărţile şi bani ce să triimit dela dumnealor starostĭ aice, aŭ să vii numaĭ pără acolè la lazaret, iar de acole n'aŭ să maĭ triacă, nicĭ călăraş, nicĭ menzilul în iasta parte; ce, îndată, orĭ cu poştă, cu călăraş de aĭ ţinutuluĭ Tecuciuluĭ, să le porneştĭ la Visterii, iar, cănd va fi haznè maĭ mari de banĭ, veĭ da şi din neferĭ, ca să vii împreună spre pază. Caută dar şi pe toţ aceĭ ce vin din gĭos să să opriască la lazaret, ţiindu-să ceĭ cu marfa cincĭsprezăci zile, iar ceĭlalţĭ căte zăci zile, afară numaĭ de Turcĭ coroerĭ, călăraş de Ţarigrad, Lipcanĭ, cari aceştie n'aŭ să să opriască, ce numaĭ să-s afume şi să triacă; căcĭ, de să va vedè vre o urmare înpotrivă, să ştiĭ că veĭ fi căzut în primejdie».—158/LXXII.

154.

1796, 5 Iulie. Domnul luĭ Iordachi Lambrino biv Vel Ban, pentru «o bucată de loc din hotarul tărguluĭ Fălciiuluĭ, şi cu bălţĭ de peşte; care acea bucată de loc şi cu bălţile de peşti esti dată danie moşuluĭ dumnealuĭ Costandin Lambrino, cĭ-aŭ fost Pah., de răpoosatul Domniia Sa Antonie Roset Voevod». Locuitoriĭ fac gîrle, «cu tocmală să le ţie păr la o vreme deşchisă, şi apoĭ, după ce vor învechi, iar să le închidă, ca să nu să nămolească bălţile». Nu o fac. «S'aŭ făcut luncă în locul bălţilor.» Nu e voie a maĭ face aşa, nicĭ a-ĭ vîna fără voie peştele «cu feliurĭ de măestriĭ». Cercetează Iordachi Ghica Vel Log. de Ţara de jos. Locul fusese întărit şi la 28 Novembre 1694 de Constantin Duca luĭ Constantin Lambrino. Adusese şi un act de la Duca bătrînul. Confirmă şi el. — 46/XLVII.

155.

1796, Iulie 9. «Costandin Olariul de aicea din Roman, ginerile Anuţiĭ, cĭ-aŭ ţinut-o Lupu Mămăligă», dă zapis pentru că a vîndut, «cu voia soţuluĭ mieŭ Roxandiĭ şi cu voia soacră-mea», casa de zestre din «tărgul Romanuluĭ, în dosul uliţiĭ celiĭ marĭ, de spre Apus, care casă să hotăreşte pe din sus cu dughenile Berculuĭ Jidov şi pe din gĭos cu dughenile Episcopieĭ cele de la

Andronachi Caramanlăŭ... Acĭastă casă, după ce s'aŭ strigat în multe zile la mezat, aŭ eşit preţul eĭ şaptezeacĭ de leĭ; cu care preţ m'am mulţămit... Dar, avănd trebuinţă de acĭastă casă sfănta Episcopie a Romanuluĭ, s'aŭ protimisit maĭ întăĭ decăt orì-care cumpărătoriŭ, fiindcă dughenile sfinteĭ Episcopiĭ să răzăşăsc maĭ de aproape cu acĭastă casă». O dă decĭ episcopuluĭ Veniamin. — 201/LXIII.

156.

Prin acĭasta înştiinţăm la toţĭ cărora să cuvine a şti că luĭ Costandin Panul, împreună cu sluga sa Nicola Bostan, supuşĭ prea-puterniciĭ Împărăţiĭ Otomaniceştĭ, neguţitoriŭ şi lăcuitoriŭ oraşuluĭ Eşiĭ, Scaonul Domnii Meale, pornindu-se de aicea ca să meargă la Lipsie pentru a sa neguţitorie, li s'aŭ dat acĭastă a noastră Domnească carte spre încredinţare, ca să fie treacire slobodă, mergînd şi întorcîndu-se. Poftim dar pe prea-cinstiţii comandirĭ şi pe cinstiţiĭ ofiţerĭ a locurilor, pe unde numitul maĭ sus va avea trecire, ca în puteare svintelor trataturĭ legate cu norocire între Împărăţiĭ, să să dea acestuĭ neguţitoriŭ trebuincĭosul ajutoriŭ şi cuviincĭoasa apărare la ale sale dreptăţĭ, precum, şi supuşiĭ altor Puterĭ în stăpînire noastră se bucură prea deplin de cuviincĭosul agiutoriŭ la ale lor dreptăţĭ. Decĭ, ca să aibă aci astă carte toată credinţa, poruncit-am de s'aŭ pus peceate Domnii Meale, protocălindu-se de al nostru Marele-Secreatariŭ. Eşiĭ, 12 Avgust 1796. No. 381.

Par ordre de Son Altesse Serenissime Monseigneur le prince-regnant de Moldavie, mon très-gracieux maitre, Marco de Philippico, premier secraitaire.—Visă la Znaim, 2 Sept. 1796.—65/XVII.

157.

1796, 16 August. Domnul către «mazili de la Ţinut Sorocii, că, fiind trebuinţă de a să porni zahereoa ce este rănduită la acest ţinut, ca să margă cum maĭ în grabă la schele Gălaţiĭ, iată vi să poronceşti ca, îndată ce veţĭ lua carte acıastă a Domnii Mele, să mergeţ la dumnealor ispravniciĭ aceluĭ Ţinut şi după izvod de rănduiala zahereliĭ, după povăţuire ce vor da, să căutaţĭ să faceţĭ tot chipul den silinţĭ şi zapcilăcu, ca să porniască cum maĭ în grabă toată suma zahereliĭ rănduită, să meargă cu un cĭas maĭ înnainte, şi smintială să nu faceţı . — 50/XIII.

158.

1796, 23 Octombre. Domnul judecă procesul luĭ «Neculaĭ și Petrachi Catargieşti şi Clucer Costandin Aslan», pentru moștenirea luĭ Pătrașcu. — Copie. — 116/IV; 67/LXXXVI.—Urmează anaforaua boierilor, cari hotărîse după «pravilile împărăteștĭ».

159.

1796, 23 Octombre. *Tipărit.* — Alex. Io. Cmh. Vod [Armele Moldoveĭ]. Noĭ Alexandru Ioannŭ Calimahŭ Voevodŭ, cu mila luĭ Dumnezeŭ Domnŭ țăriĭ Moldavieĭ. Acestŭ — sinŭ —, Țiganŭ Domnescŭ, linguráriŭ, este așezatŭ la tabla Visterieĭ a da cele obicĭnuite patru dăjdĭ pe anŭ, și la Sfetiĭ Gheorghie cîte unŭ leŭ de nume, baniĭ masalalilorŭ, bezŭ răsura, cîte cincĭ părale de leŭ, și cu maĭ multŭ să nu fie supăratŭ, fără de cîtŭ la luatulŭ acestuĭ peciŭ să aĭbă a da cîte triĭ leĭ și patru părale la cămara Gospojdiĭ; și, pentru ca să fie alesŭ și cunoscutŭ dintr'alțĭ Țiganĭ, i s'aŭ datŭ acestŭ peciŭ gospodŭ, spre a să folosi cu păzirea pronomiilorŭ lorŭ, ce prin osăbitŭ hrisovulŭ Domnieĭ Mele li s'aŭ întăritŭ. 1796, Octomv. 23.

Semnătura Domnuluĭ și pecetea cu «Io. Al. VV. Ca. 1795». — 79/LIX.

160.

1797, 7 Ianuar. Domnul. «Din cĭasul ce dumnezeiasca pronie ni-aŭ încredințatŭ în măinile Domnii Noastre frăile ocărmuiriĭ aceștiĭ de Dumnezeŭ păzită și bine-credincĭoasă țară a Moldavvii, tot scoposul și bunavoință a Domnii Mele n'aŭ răvnit, nicĭ aŭ răzămat cugetul spre altă, fără numaĭ și numaĭ ca să păzim drumul căzutiĭ oblăduiriĭ cu a întemeia, prin cătu vreme va agĭuta, toate cele cuviincioasă și a răsplăti slujbile cele cu silință și credință fieștecăruia după stare sa». Dă luĭ Teodorachi Balș biv Vel Vornic voie «a scuti pe tot anul de vamă și de cornărit 500 de boĭ de negoț, cum și de toate alte întămplătoare dărĭ, căte vor fi pe alte vite de negoțĭ: dumnealuĭ pe suma acestor boĭ nimeruĭ nicĭ un banu măcar să nu dè. Pentru care poroncim Domniia Mea dumitale Vel Vameș de carvasară și tu-

turor altor slujbaş ce veţ fi orănduiţ cu strangere vamii şi a cornăritului..., să aveţ a urmà întocma». Copie.—121ª/XXXV [1].

161.

1797, 14 Ianuar. Domnul pentru cererea lui Petrachi Cazemir, biv Vel Sluger, de a i se hotărî moşia Spanţereştı din Vasluı. A făcut hotărnicia Costandin Paladi Vel Log. de Ţara de jos. — 61/LXIX.

162.

1797, 5 Februar. Domnul întăreşte împărţirea averii lui Petrache Catargiu. Citată o hotărnicie, din 1 Iunie 1796, a Spat. Gavriil Conachi. Moştenitorii sînt: Log. Costin, Zmaragda, Vist. Dinul, Stol. Ion (Toma şi Necolaĭ fiind morţĭ, fară roada), Stol. Ianache Hrisoverghi şi Cluceriasa Aslănoaia, fiind sor dum. logf. Costin , Clucereasa Roxandra Catargì, fiica Vist. Dinuluĭ, Nicolae şi Petrachi fiiĭ Stol. Ion, Clucerul Costandin Aslan. — 125/XV.

163.

1797, 5 Februar. Domnul dă luĭ Stavru biv Vel Pah., pe Stanciul sin Toader Raiculescul i Costandin brat Stanciul, cu mama lor Mariia şi cu frate-saŭ Şerban şi Ioan, i Petre brat Stanciul, i Ioan tij brat Stanciul, i Ioan sin Costandin, var Stanciuluĭ, cu frate-saŭ Niagul şi cu mama lor Anastasiia, ţiganı gospod streinĭ, veniţı de piste hotar aice în Moldova». 139 LIV.

164.

Cu mila luĭ Dumnezau Io Alexandru Ioan Calimah Voevod, Domn Ţarii Moldaviei.

Facim ştire cu acest hrisov al Domniii Mele tuturor cui i sa cade a şti ca, dand jaloba catra Domnie Mea Cuvioşie Sa Dionisie, arhimandritu şi egumenul manastirii Galaţii. epitrop fiind manăstirilor de aicea a Sfantului Mormant, au aratat cum ca mănastire aceasta, fiind a Sfantului Mormant, între alte moşii ce are manastire date danie din vechile vremı, de catra luminaţii Domnı, ari şi satul Staneştii, de pe apa Caşinului, la ţinut ul Ba-

[1] Teodorachi era fiul luĭ Lupul biv Vel Log., care murise acum la 28 Mart 1785. El avea ca fraţı maĭ marı pe Iordachi biv Vel Vist., pe Constantin biv Vel Ban, pe Neculaĭ Vel Vornic, pe Manolachi biv Vel Ba .

căuluĭ, ce să numeşte acum Caşinul, şi că lăcuitoriĭ ce să află şăzătorĭ în numitul sat, nu s'ar fi supuind ca să dea adetiul moşiiĭ după ponturĭ: ce cu nişte hrisoave gspd, ce li s'aŭ dat în aniĭ trecuţĭ, stăpănesc moşie cum vor, pricinuind di toate păgubire, şi de istov scăderi şi lipsi la venitul moşiiĭ. Şi aŭ făcut cerire ca, după rănduiala şi obiceiul pămăntuluĭ, ce să păzăşti, să aibă mănăstire îndreptare şi punire la cale spre a nu să păgubi de drept venitul moşiiĭ sale. Cum şi Bărsaniĭ din satul Caşinul, încă dănd osăbită jalobă către Domnie Mea, aŭ arătat că eaĭ, pentru pitrecire şi statornicie lor la locul acela, aŭ doĭ hrisoavi gspd: întru care să arată pre largu, atăt adetiul moşiiĭ: ce au să dea pentru casă pe an, căt şi alte rănduelĭ, în ce(a) chip să să urmezi de către dănşiĭ, cum şi de către mănăstire; iar acum egumenul mănăstiriĭ ar fi vrănd ca să le strămute rănduelile ce aŭ, făcănd rugăminte şi eaĭ ca să li să înnoiască hrisoavile gspd., să nu li să smintiască aşăzările ce aŭ.

Şi, după jalobile ce aŭ dat, făcănd însumĭ Domnie Mea cercetare hrisoavelor şi cărţilor gspd, a amănduror părţilor, s'aŭ văzut că hrisoavile ce s'aŭ fost dat maĭ pe urmă satuluĭ Caşinul, s'aŭ dat fără a nu avea mănăstire nicĭ o ştiinţă, pentru că nu pomineşti nimică că aŭ fost vre-un vechil cineva a mănăstiriĭ, ce numaĭ după jaloba lor, fiind pricinuitoare de păgubire mănăstiriĭ, din drept venitul ce să cadi a avea, atît după obiceiul pămăntuluĭ şi ponturile Visteriiĭ, ce să păzăsc în toată ţara de obştie, şi după rănduiala ce urmiazi alţĭ lăcuitorĭ de acolo de pin pregiur, cum şi după tărie cărţilor gspd vechĭ ce are mănăstire: una de la Domnul Stefan Voevod, din let 7168, Ghen. 18, şi alta de la Domnul Evstratie Dabija Voevod, din let 7170, Ghen. 10; dintru care s'aŭ văzut, că pe mănăstire o volniceşti să stăpăniască pe satul Stăneştiĭ, ce acmu să numeşti Caşinul, cu tot venitul, căt va fi pe dănsa, ca pe o driaptă moşie ce este a sa.

Apoĭ, nu s'aŭ putut găsi nicĭ cu un chip că este lucru cu cuviinţă a să păgubi mănăstire din drept obiceiul pămăntuluĭ, ce este de să urmiazi de către toţĭ de obştie; ce, după toată dreptate, s'aŭ găsit că este cu cale spre a-şĭ stăpăni mănăstire moşie cu tot venitul, după tărie cărţilor gspd, ce are, şi după obiceiul pămăntuluĭ.

Drept aceia, iată dar că s'aŭ dat acest hrisov al Domniiĭ Mele numitiĭ mănăstirĭ Caşinul, întru care să arată pre largu rându-

iala ce să păzască la stăpânire moşiiĭ sale: întăĭ, pentru adetiul de casă, să aibă a să urma după hotărâre ponturilor Visterii, şi după cum urmiazi şi lăcuitoriĭ altor sate de acolo, de pin pregiur, a altor stăpânĭ a moşiilor de la locul acela: orĭ banı de va vrea mănăstire[a] să li ia, saŭ să lucrezi zilile hotărâte după ponturĭ şi să dea şi dijma obicĭnuită, din toate de a zăcea[1], la mănăstire; iar maĭ mult cu cat de puţin piste ponturĭ să nu îndrăzniască a supăra saŭ asupri pe lăcuitorĭ.

Al doile[a]. Vin să aibă a pune de vănzare acolo în sat numaı mănăstire[a], după cum să urmiazi şi de către stăpâniĭ altor moşiı. Iar săteniĭ să nu fie volnicĭ a ţinea şi a vinde vin, dar, de vor faci vre uniĭ învoială cu mănăstire ca să vândă vin, atunce vor vinde şi eaĭ; iar carne ce vor avea trebuinţă lăcuitoriĭ a taia pentru hrana casilor lor, fiind-că acea carne o tai din bucatile lor, să aibă voi să tai carne, şi opriţ[ı] de către mănastire să nu fie; dar numaĭ pentru a lor trebuinţă; iar a vinde carne să nu aibă voi niminĭ.

Al triile[a]. Pentru munţiĭ ce va avea mănăstire[a], să aıba lăcuitoriĭ satuluĭ Caşinul, ce lăcuesc acolo, a-ş[ĭ] văra şi a-ş[ı] paşuna vitile în munţĭ, la locul ce li să va da de către mănastire; cum şi iarba ce va fi de fânaţ, să cosască, însă cu tocmala şi cu voia mănăstirii; după cum să vor putea aşaza. Iar făr[a] de tocmală şi făr[ă] de învoială, să nu poată întări nicĭ cu un chip a întra cu oile în munţĭ saŭ a cosi la munţĭ.

Al patrale[a]. Pentru poenile de fânaţ, ce va avea mănăstire pentru făcutul fânuluı, orĭ pentru paşunatul bucatilor manăstirii, cătă iarbă va maĭ prisosi prin poenĭ, să aibă voi lăcuitorii din Caşin să o cosască pentru bucatele lor, iar nu şi de neguţ[i]torii; şi să dea dejma obicinuită: din zăci căpiţĭ una.

Al cıncile[a]. Pentru păscuitul peşteluĭ, iarăşı să să urmezi într'acest chip, adică: Apa Caşinuluĭ în laturĭ, de la mănăstire în sus, un cias, şi de la mănăstire în gios, un cias, să nu aiba voi lăcuitoriĭ Bărsanĭ din Caşin nicĭ cu un chip a păscui, şi a prinde peşte; ce acea apă de doî ciasurı cale să fie numaı pentru trebuinţa mănăstirii; iar în apa ce va treci maĭ mult în sus saŭ în gios, să păscuiască şi lăcuitoriĭ căşinenı, far[ă] de nicı-o oprire de către mănăstire, saŭ a li să ceri ceva.

[1] Din toate cele ce se vor afla la... (varianta).

Şi la toate aceste de maĭ sus arătate, pentru ca să să păzască nestramutata hotarîre ce s'au facut, care cu toată dreptate s'au găsit a fi cu cale, s'au întărit acest hrisov al Domniiı Mele numitiı manăstirı Caşinul, şi cu a noastră domniască iscălitură şi pecete. Poftim dar Domnie Mea şi pe alţı fraţ[ĭ], luminaţĭ Domnĭ, ce din dumnezăiasca pronie vor fi miluiţĭ cu Domnie aceştiı ţărĭ în urma noastră, orı din fiiĭ şi niamul nostru, saŭ dintru alt niam, sa nu străce această punire la cale şi hotărăre, ce maĭ vărtos să întăriasca, pentru a Domniilor Sale vecınică pomenire.

Scrisu-s'aŭ hrisovul acesta la Scaonul Domniiĭ Mele, în oraşul Iaşiĭ, întru cea d'intăı Domnie a noastră la Moldavie, în anul al doile; la let 1797, Martie 17.

Io Alixandru Calimah Voevod.

Indescifrabil Vel Vist procit[1].

165.

Veniamin, cu mila luı Dumnezeŭ smerit episcop Romanuluı.

Înştiinţare facem prin acıastă carte a Smerenieı Noastre pentru cucernicul între prezviterı chir popa —, din satul —, pre care, socotindu-l, l-am ales şi l-am făcut protopop în eparhiia noastră, la ţinutul Bacauluı, pe partea de—, dăndu-ı pe samă toate pricinile şi trebuinţile bisericeştı ce s'ar tampla în partea aceaia, ca sa aibă purtare de grija cu toata silinţa, atat pentru cinstita petrecire a preoţilor şi a diaconilor, catŭ şi pentru cuviincıoasa podoaba şi buna orănduială a bisericilor, poroncindu-i-să cu de-adinsul, ca, orı-care preot sau diacon nu-ş va păzi rănduiala şi cinstea dupa vredniciia daruluı ce poarta, şi nu sa va feri de faptele ce aduc defaimare cinstiı preoţeştı, numaı de căt sa-ı trimata la noı, ca sa-ş ià canonul ce li sa cade. Aşijderea i s'au poroncit pentru bisericı, ca, orı-care biserică va fi negrijita, neıngradita sau descoperita, şi fara cele trebuincıoasa în launtru, sa o opreasca şi sa o închida, neîngaduind a sluji într'ănsa, pană nu vor face ctitoriı sau poporaniı cele trebuitoare, şi pana nu sa va sfinţi dupa randuiala. Osabit i s'au dat poronca ca să privegheza cu luarea aminte a nu sa faci cununiı cu fara-de-lege

[1] Pecetea roşie şi cu: Io Alixandru Ioan Calimah Voevod, cu mila luĭ Dumnezeu Domn a toata Moldavia; 1795 .—Arch. Statuluĭ, Manastirea Caşin, pach. III, doc. 6.

şi amestecarĭ de sănge, trupeştĭ saŭ duhovniceştĭ. Şi pentru acĭasta nimene din preoţ să nu îndrăznească a cununa pe cineva fără ştirea şi cercetarea numituluĭ protopop. Asemine şi pentru cununiile Ţiganilor boereştĭ şi mănăstireştĭ, să n'aibă preoţiĭ voe a cununa fără răvaşul stăpănilor lor. Cum şi toate pricinile bisăriceştĭ, ce să vor tămpla în partea acelui Ţinut, să le cercetezi cu luarea aminte şi să le hotărască după dreptate. Iar care vor fi maĭ marĭ şi nu li va putea puni la cale acolo la starea loculuı, cu mărturie arătătoare pre largu să ne înştiinţeze, ca să aiba de la noĭ poroncă în ce chip să urmezi. Iar, cănd din potriva nu va urmà învăţăturilor ce i-am dat (precum şi prin viul cuvănt îndestul l-am învăţat), nicĭ spre buna orănduială a besericilor, nicĭ spre cuviincĭoasă petreciri a preoţilor şi a diaconilor aceĭ parte de Ţinut, şi nicĭ poroncile noastre nu le va împlini la vreamea ce i să va poronci, saŭ va faci amestecătură pin Ţinut, atuncea, nu numaĭ va fi lipsit din cinstea protopopieĭ, ce şi supt grele canoani va fi supus. Drept acĭasta vi să poronceşte tuturor preoţilor şi diaconilor, ce veţ fi supt ascultarea sa, să aveţ pe numitul preot la cinste şi la dragoste, dăndu-ĭ toată supunere şi ascultarea la cele ce va poronci şi va învăţa spre folos. Căcĭ cariĭ să vor arăta nesupuş şi înpotrivitorĭ, pentru unii ca acie, înştiinţăndu-ni, să vor pedepsi de către voĭ după măsura vinovăţieĭ lor.

1797, Maiu.

— 144/LX. *Veniamin, episcopul Romanuluĭ.*

166.

1797, 11 Iunie. Domnul către ispravniciĭ de Tutova pentru jalba luĭ Grigori Tacu biv Căp^{n}» «împreună cu neamul Negruţăştilor», pentru părţĭ de moşii în mai multe sate. Să cerceteze. — 171/XXXVIII.

167.

1797, 30 Septembre. Nişte sateni daŭ luĭ Veniamin de Roman un loc, cari şi Preosfinţăe Sa s'aŭ milostivit de aŭ slujat sfanta leturghie şi aŭ prohodit şi pe parinţii noştri . Semnează şi, într'o scrisoare foarte rea: iconomul Putniĭ . — 219 LXV.

168.

1797, 28 Octombre. Domnul, pentru Gheorghe Cuza biv Vel Sardariŭ : «un loc slobod din locul Tărgului-Frumos de la Ținutul Cârligătorii, ci-aŭ fost drept domnesc și nedat până acum nimăruĭ; care loc este de la deal de bisărica cè mare domnească, și măsura lui este cate cincĭzăcĭ stănjănĭ domneștı în tus patru colțurile, adică cincızacı stănjănĭ pe drumul Hărlăuluĭ în sus. și cincızacĭ stanjanı partea de spre Răsărit, iarăș în sus, cum și capitile, atăt cel de la deal despre cămpu, căt și cel din gıos, despre bisarică, alature cu drumul ce mergi la Muntenĭ..., după marturie iscalită de Stolnic Neculcea, ispravnic de Cărligătura, care este din anul acesta...». — 186/XXXVI.

169.

1797, 12 Novembre. Domnul, pentru o vînzare făcută de dumnealuı baron Vasile Ferescul . Să să facă publicație după hotărare sobornicescului hrisov..., atăt acolò, la stare loculuĭ, cat și prin targurı, la toate zalile de tărg și pretutindine, cetindu-sa și copie zapisuluĭ întru auzul tuturor pară în șasă lunĭ de zile, sa sa ınștiințăzi cu toții; și aceı cari vor vrè să dè prețul care au dat dumnealuı Spat. și să răscumpere, orĭ cu protimisu de rudenii, orı de razășii, saŭ megieșie, să le dațı dum. marturie la mana, prin care să arătațı ce rudenii sant saŭ ce razașie au, ca, viind la Divan, sa să cercetezi». — 224/LVI.

170.

1797, 16 Decembre. «De vreme ce, după obiceiul pămîntuluĭ și dupa hotarăre domneștilor condicı, radiurile și dumbrăvile, cum și codrii merei, aŭ fost și sănt oprite și apărate, ca să nu să tae de catra nimine fara știrea stapînuluĭ moșiilor , se dă autorisație lui Iordachi Cantacuzinò Vel Logf. de Țara de Jos pentru moșia Goeștii. Afara numai din copaciĭ ce vor fi căzut la pamant prin dumbravı i radiurı și codri mereı, precum și din copacii de fag, sa nu fie niminı popriț a lua lemni pentru foc, fara a nu da nicı o zaciuiala, dupa hotărare ponturilor. Iar, carile va îndrazni și va taia orı-ce fel de cherestè de neguțitorie sau pentru danșii, fara a nu sa învoi întaı și fara a nu da zăciuiala, poroncim dumneavoastră, ispravnicı de ținutul Cărligă-

turiĭ, ca pe unii ca aciia, orĭ cini vor fi, arătându-să cu nesupunere şi arătându-ĭ la dumneavoastră, îndată să împliniţ de la dânşiĭ dijma obicĭnuită, după hotărâre condiciĭ, dand şi mana de agiutor vechiluluĭ». — 100/XIV.

171.

1798. Hotărnicia grecească a Găurenilor de Spăt. Gavril Conachi. — 39 III.

172.

Adecă eŭ Odor Frenţu Ungur, şi dinpreună cu femeia mè Călara, adeverim cu acestu zapis al nostru întru cinstită măna dumneaeĭ cuconiĭ Anicăĭ Roset Bănesăi, precum să să ştii că, avănd noĭ o fată, anume Catrina, şi ia avănd mare dorire ca să să boteză şi să margă după un Ion Bogos, robu a dumneii cuconiĭ Anicăi; carele ia vrănd ca să să boteză şi să să mărite după acestu Ion Bogos, şi-aŭ cerut voi de la noi ca după botez şi după măritiş iaĭ să nu aibă o vre supărare de la noĭ, şi aŭ cerut acestu zapis. Pe carele eŭ daŭ acestu zapis ca să fii dreptă roabă a cuconei Anicăĭ, atăt căt şi căţĭ copiĭ va faci fata mè cu Ion Bogos, şi copiĭ de copii lor tot robĭ aĭ dumnei să fii, şi aĭ tot nemul dumnealor, căcĭ eŭ de bună voi am dat voi ca să să facă soţii lui Ion Bogos şi roaba dumnei cuconiĭ Anicăĭ. Şi orĭ ceni s'ar scula ca să zăcă ceva, să nu i să ţăi în samă, ca unora ce nemine nu aŭ nicĭ o trebuinţă cu driaptă copila mè. Şi pentru maĭ adevărată credinţă am pus şi degitile mai gios, ca să să creză. 1798, Fevr. 7. — 17/XXXV.

173.

1798, 11 Maiŭ. Domnul, către Nicolae Roset biv Vel Logofăt, pentru o plîngere a lui Nicolae Roset biv Vel Vornic în privinţa unei uliţe, ci mergi din uliţa cè mare drept la vale spre Bahluiu şi la feredeŭ, [care] acum, cu zidirile ce face Preosvinţiia Sa parintile Mitropolitul, s'ar fi stramtănd, ramăind numai căt ar putè sa treacă o căruţă , de şi e folositoare, «mai ales, feriască Dumnezaŭ, de o întamplare de foc, şi dumisale Vornicului încă i-ar fi cu supărare, ramaind închis în casile dumisale»: să cerceteze. 118 XXII.

174.

1798, 13 April. Domnul, pentru a se hotărî luĭ Iancul Razu biv Vel Vornic «locul dugheniilor dumisale de pe Ulița Mare, ce-l ari cumpărătură de la gĭupăniasa răposatuluĭ Vorniculuĭ Aftanasachi Ramadan, [ce] s'ar fi împresurănd de o parte de spre preuțiĭ de la biserica catholicĭască, și de altă parte de spre un Radomițchii». — 165/LIX.

175.

1798, 20 Maiŭ. Domnul pentru un proces de moșie. Se pomenește de «mărturiia hotarnică din aniĭ 7273..., ce iaste făcută de răposatul boeriŭ Ioan Cant: biv Vel Logft. . E pentru «moșiia Sociĭ de la Ținutu Niamțuluĭ»: pomenită «mora Pit. Banu, ce iaste în Vale-Albă, într'o poiană . — 112/LXXX [1].

176.

1798, 27 Maiŭ. Domnul dă episcopieĭ de Roman *vatra tîrguluĭ*, căpatată, în urma unuĭ schimb, prin hotărîrea domnească din 15 Iulie 1756. Se zăbovise însă luarea în stăpînire. Și, măcar că pe la alte tărgurĭ: Movilăŭ, Soroca, Orheiŭ și altea tărgurĭ este hotărăt de sa păzăști aciasta urmarea, adecă:

1-iŭ. Să nu să îngăduiască de niminĭ, ori din ceĭ di loc, orĭ streinĭ, a-ș faci casă saŭ dughenĭ fără știrea și voia stăpănuluĭ moșiiĭ și fără a nu faci tocmală pentru bezmăn.

2-le. Căte casi și dughenĭ sănt făcutea pără acmu, de le vor scoati la vănzarea sau cu chirie să li dea, să să protimisască stăpanul moșiiĭ cu prețul ci vor da alțiĭ.

3-le. Orănda vinuluĭ, a rachiuluĭ, a meduluĭ, a beriĭ, numaĭ a stăpănuluĭ moșiiĭ să fie, iar alții niminĭ să nu îndrăzniasca a vinde ori-cea fel de băutură, fără numaĭ ceĭ ce să vor învoi prin tocmală cu stapăniĭ moșiiĭ.

4-le. Pentru mesărnița de tăet carnea, nimine alțiĭ să nu fie volnicĭ a ținea tronchiurĭ și a tăia carni, fără numaĭ ceĭ cari vor fi prin știrea și voia stăpănuluĭ moșiiĭ;

Dar Domnie Mea nu ni-am uitat la aceste, cea, ca un mi–

[1] Cf. doc. 110 LXXX (28 Febr.): «Hotaratura ce s'au facut în aniĭ trecuț numitiĭ moșiĭ de catră răposatul Logf. Ioan Cant., fiind atuncea Spat. și ispravnic la acel Ținut».

lostiv stăpăn şi părintea al tuturor ce sintem, socotind ca şi episcopie să nu să lipsască de tot venitul căzut, nicĭ lacuitorii tărgoveţ să nu rămai ca să sămtă vre-o mari greutate la darea venituluĭ, s'aŭ facut hotărăre, cu milostivirea şi cu uşurinţa sa fii dare venituluĭ, precum pre largu să arată prin hrisovul Domniiĭ Mele ce s'aŭ dat sfintiĭ episcopiĭ, adecă:

Pentru tot vinul şi rachiul ce vor vindea în crăcımĭ targoveţiĭ, creştinĭ, jidovĭ şi alţiĭ, să aibă a plăti la episcopie căte doĭ banĭ de toată vadra de vin ce să va vinde în crăcĭmă, asămine şi cate un ban de toată oca de rachiu; dar vanzare dohotuluĭ să fii numai a episcopiiĭ. Aşijdirea, din suma banilor chiriiĭ a fiişte-căriia dughenĭ, să aibă a da stăpanul dugheniĭ la episcopie pe tot anul bezmănul loculuĭ: din zaci banı unul; cum şi de tot gospodariul ce va fi şazatoriŭ pe vatra targuluı cu casă şi la mahalali, să dea numaı căte un leŭ, iar cu altă cu nimică maĭ mult să nu să superi; nicĭ să aibă volnicie episcopie a strămuta aşazările lăcuitorilor, adecă a lua locurile de la uniĭ şi a le da la stăpănirea altora, ce fiişte-cari să aiba a-ş stăpăni locurile, casile, dughenile şi alte acareturı, precum le-aŭ avut din vechimi, de la moşiĭ şi părinţiĭ lor, orı de li-au şi cumpărat uniĭ de la alţii; cea aceĭ cu locurile să aiba a da numaı bezmănul loculuĭ, precum maĭ sus să arată.

Pentru stupĭ, să-ĭ numeri la vremi, şi, de nu vor fi la o prisacă 50 stupĭ, să ia cătă una păra de stup, iar, de vor fi 50, să ia un stup de sămănţi. Dejma din păpuşoĭ i din grăŭ, şi alte sămănăturĭ ce să vor faci pe locul episcopiiĭ, să aibă a o lua de la toţ de a zăcea, după obiceiŭ şi hotărăre ponturilor; iar, pentru vănzarea cărnurilor, a peşteluĭ, a lumănărilor şi a păiniĭ, fiind pentru hrana şi îndestularea a toată obştie, s'aŭ hotărăt de cătră Domnie Mea să fii slobod tuturor de obştie a vindi fiişte-care, neoprit, fără a fi supuş a da vre un venit la episcopii . Se daŭ cuvenitele ordine la ispravnicĭ. — Copie. — 130/LXIII [1].

177.

1798, 20 Iunie. Domnul întareşte anaforaua din 15, cu acest cuprins:

«Am cercetat jaluba lăcuitorilor tărgoveţ din tărgul Roma-

[1] Hrisovul însuşĭ, cu acelaşĭ cuprins, dar cu un maĭ dezvoltat preambul istoric (1798, 22 Maiu), se află numaĭ în traducere grecească (doc. 154/LXIII).

nuluĭ pentru cerirea ce fac ca să nu fie supărațĭ a plăti bezmăn pe casă i dughenĭ la svănta episcopie de acolo, după luminatul hrisov ce i s'aŭ dat de către Înnălțimea Sa, fiind-că nicĭ până acum n'ar fi plătit și, cerăndu-le ca să arăte scrisorile ce aŭ, nicĭ un ispisoc domnesc, precum că acel tărgu s'ar fi dat lor, nu s'aŭ văzut, fără numaĭ zapise, cumpărăturĭ uniĭ de la alțiĭ, şi vechĭ şi maĭ noaĭ. Dar la episcopie s'aŭ văzut ispisoc de la răpăosatul Domnu Costandin Mihail Cehan Racoviță Voevod. cu care în potriva uniĭ bucățĭ de loc din pregĭurul aceluĭ tărgu, ci era a episcopieĭ, și, luîndu-l, l-aŭ afierosit mănăstiriĭ Precista din Roman, ci iaste zidită de Domniia Sa, aŭ dat episcopieĭ schimbu vatra tărguluĭ și, fiind-că mănăstirea Precista îșĭ stăpăneşte locul ce i s'aŭ dat, dreptatea urmează a-ş stăpăni și episcopiia vatra tărguluĭ, ca să nu rămăi păgubașe; căcĭ, după cum toată țara aŭ fost domniască și Domniĭ aŭ dat cuĭ aŭ vrut, aseminea şi tărgul acesta; și că arată eĭ că de la schimbu încoace episcopiĭ ce aŭ fost ar fi cumpărat locurĭ de pe la tărgoveț, vrănd cu acesta să dovidească că, dacă aŭ fost tărgul a episcopieĭ, cum de aŭ cumpărat locurĭ, acĭastă arătare a lor nicĭ-un agĭutor nu poati să le facă, căcĭ la episcopie esti afierosit numaĭ venitul tărguluĭ, adică bezmănul, iar locurile sănt puternicĭ a le stăpăni aceĭ ce li-aŭ avut și le aŭ. După cum și acum, prin hrisovul Înnălțimiĭ Tale, i să întărește ca să ia numaĭ bezmănul, iar nu să volnicește ca să ia locurile de la uniĭ și să le dè la alțiĭ. Și, după cum până acum, avănd episcopiia trebuință de locurĭ ca să facă acareturĭ, și într'alt chip n'aŭ putut să le ia, fără numaĭ li-aŭ cumpărat, asemenea și de acum înainte, de va maĭ avè trebuință, iarăș cu cumpărătură, după cum să va putè tocmi, va lua, iar nu într'alt chip. Așijdirea și pentru că iarăș zic eĭ că unile din locurĭ însuș episcopiia li-aŭ văndut la uniĭ dintr'ănșiĭ, și pe acelea nu s'ar cădè să plătiască bezmăn, la acĭasta iarăș să întimpină că un episcop n'aŭ avut puteri fără știrea și voia stăpăniriĭ să înstreineaze de la episcopie lucru nemișcătoriŭ; dar, și aceli vănzărĭ cercetăndu-să de către noĭ, s'aŭ văzut că aŭ fost cumpărate de către episcopĭ din locurile acele ce aŭ fost supuse bezmănuluĭ, și, eșind acum de la episcopie, — iarăș supt aceiaș supunere rămăn. Prè-înnălțate Doamne. După cercetarea ce am făcut, de către noĭ așa să găsăște cu drept: a-ș lua episcopiia bezmănul, după cum prin hrisovul Înnălțimiĭ Tale să hotărăște.» — 131/LXIII.

178.

1798, 24 Iunie. Domnul către ispravnicii de Roman pentru a împlini hotărîrea luată în privința stăpînirii episcopiei asupra vetrei tărgului. — 132 LXIII.

179.

Să face ştire cu acĭastă carte a Domniei Meale că, prin alegire Cuvioşii Sale arhimandritului şi egumen manăstirii Galata, ci iaste epitropu Sfăntului Mormantu, am făcut Domniia Mea egumen la mănăstire Sfeti Gheorghie din Galaţi, care mănăstire iaste închinată la Sfîntul Mormîntu, pe Preacuvioşiia Sa egumenul Ghedeoan iermonah în locul celuĭ maĭ denainte egumen. Căruia i s'au dat la mănă acĭastă a noastra Domnească carte, cu care de astăzĭ înnainte să fiia volnic a lua manăstire acıasta în sama şi purtare de grijă a sa, la care să fiia cu deplina purtare de grijă şi privighere, ca un desăvărşit egumen, la toate ale aceştii mănăstirĭ averĭ, din' launtru şi denafară, mişcatoare şi nemişcătoare; pe care mănăstire să o ţiia de a pururea grijită şi cu toată rănduiala deplin, după cum şi alte manăstiri. Aşijdire, şi toate veniturile ce vor fi a numitei mănastiri, înca să aibă a le strănge la vreame. Şi, atăt de veniturĭ, cat şi de cheltuiale ce să vor cădè, datoriŭ să fiia a ţinea samă curata, şi, de fieşte care anu, să-ş dè sama la exarhĭ; păzind după datoriia toată dreptatea. La care poroncim Domniia Mea voaî, tuturor posluşnicilor şi ţiganilor a numiteĭ mănastiri, cu toţii sa aveţĭ a da căzuta ascultare numitului egumen; căcĭ pe ceĭ nesupuşĭ ascultării are voia de la Domniia Mea să-ĭ certi dupa vina lor. Acĭasta poroncim. 1798, Noemvri 2. — 160 LXXIV.

180.

1798, 2 Novembre. Domnul dă nişte Ţiganĭ luĭ Petrachi Cazimir, biv Vel Stolnic. Fiind-că pe Niagul Pitar holt., pe Dimitrie vezitiŭ holt., ţigani gospod, streini, veniţi de piste hotar aice în Moldova, care, dupa laudat şi nestrămutat obiceiul pamăntului, s'aŭ luat întru al noastră domniască stăpănire... . 103/XIV [1].

---

[1] Pentru un altul către acelaşĭ; 25 Iulie; 106/XIV. Pentru un al treilea tot luĭ; 4 April; 112/XIV.

181.

Τιμιώτατε καὶ εὐγενέστατε ἄρχων, πρώην Βόρνικε Βασίλειε Ῥωσσέτω, περιπόθητε ἡμῖν τὴν, εὐγενείαν της ἡδείως χαιρετοῦμεν, περιχαρῶς προσαγορεύομεν εἴη ὑγιαίνουσα ἐν εὐημερίᾳ μετὰ μακροβιότητος καὶ ἐπιτεύξεως κατὰ θυμόν. Τὸ ἀπὸ κθ'-της τοῦ παρελθόντος γράμμα της περιχαρῶς λαβόντες, εὕρημεν καὶ τῇ δι' αὐτοῦ δηλώσει καὶ τὴν ἐφεικῇ ἡμῖν ἀγαθὴν ὑγιείαν της. Ἔγνωμεν δ' ἐφεικῇ καὶ τὰ ὅσα ἡμῖν συγχαίρουσα ἐγράψατε ἐπί τε τῇ αἰσίως ἐπιχορηγηθείσῃ αὐθεντείᾳ τῷ ἐκλαμπροτάτῳ καὶ ὡς υἱῷ ἡμῖν περιποθήτῳ γαμβρῷ καὶ τῇ Βασιλικῇ ἐλεημοθείσῃ μεγάλῃ δραγομανίᾳ τῷ ἐκλαμπροτάτῳ, παμφιλτάτῳ ἡμῖν πεϊζαδέ. ἐφ' οἷς καὶ εὐχαριστοῦμεν αὐτῇ καθ' ἑκάτερον. Γνωρίζουσα δὲ ἡ εὐγενεία της ὅτι, δι' ἣν πρὸς αὐτὴν ἔχομεν εὐνοϊκὴν διάθεσιν καὶ ἀγάπην, χαίρομεν, λαμβάνοντες γράμματα της. ἂς μὴ διαλείπῃ ἀπὸ τοῦ νὰ χαροποιῇ ἡμᾶς διηνεκῶς, ἐπιστέλλουσα καὶ ἐξαγγέλλουσα τὰ τῆς ἀγαθῆς ὑγιείας της. Καὶ τὰ ἔτη της εἶεν Θειόθεν πλεῖστα καὶ εὐλαβῆ.

αωα'-τῳ Ἰουλίου, η'-τῇ

Τῆς εὐγενείας της

δοῦλος εὐνοούστατος

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΛΛΙΜΑΧΗΣ ΒΒδας

[Vo:] **Τῷ τιμιωτάτῳ καὶ εὐγενεστάτῳ ἄρχοντι πρώην Βορνίκῳ Βασιλείῳ Ῥασσέτῳ, περιποθήτῳ ἡμῖν.**—Pecete roșie. — 92 LXXXV.

Prea-cinstite și de prea-bun neam, dumneata biv Vornice Vasile Roset prea-dorit nouă, salutăm cu plăcere pe Domnia Ta, urîndu-ți cu bucurie să fiĭ sănătos în fericire cu viață lungă și dobîndirea după dorință. Primind cu bucurie scrisoarea-țĭ din 29 ale luniĭ trecute, am aflat și printr'a eĭ mărturisire cea plăcută nouă bună sănătate a ta. Am aflat cu plăcere și cîte, bucurîndu-te împreună cu noĭ, ni-aĭ scris despre Domnia ce s'a dat, într'un ceas bun, prea-strălucituluĭ și celuĭ ca un fiŭ dorit nouă ginere și cu mila împărătească miluită marea Dragomanie pentru prea-strălucitul, prea-iubitul nostru beizadeà; pentru care îțĭ mulțămim de amîndouă. Aflînd Domnia Ta că, pentru aplecarea binevoitoare și iubirea ce avem față de Domnia Ta, ne bucurăm primind scrisorile-țĭ, pe care să nu lipseștĭ de a ni le hărăzi necontenit, trimițîndu-le și dîndu-ni știre despre buna-țĭ sănătate. Și aniĭ Domnieĭ Tale să fie de la Dumnezeŭ foarte mulțĭ și cucernicĭ.

1801, 8 Iulie.

Al Domnieĭ Tale

rob gata la toată slujba:

Alexandru Callimachi Voevod.

[Vo:] **Prea-cinstituluĭ și de prea-bun neam domn biv Vornic Vasilie Roset, nouă prea-dorit.**

182.

1812, 5 Decembre. «Să face ştire cu aciastă a Domniei Mele pentru —, de la Ţinutu, — care, după cercetare ce i s'au facut, adiverindu-să prin dovezi ce s'aŭ văzut, că esti niam de ruptaş, şi cazindu-i-sa şi luĭ a fi la randuiala niamului sau, s'aŭ aşazat cu dajde în catastihul Visterie[i] la randuiala ruptaşilor... . — 138/VI.

183.

1812, 8 Decembre. Gheorghe Χερμεζής felicita pe Domn pentru numirea luĭ şi cere a i se întari o scutire de 10 liude, de supt Alexandru Moruzi. — 209 X.

184.

Prea-Înnălţate Doamne,

Fiind cuprins în obştiasca anaforà ce s'aŭ facut catra Înnalţime Ta ca neagĭungire Casii răsurilor, în sumă de 298.463 lei, a unui an curgătoriŭ, să-s ia cu driapta analoghie de la lacuitoriĭ birnicĭ, supt numire de lipsa lefilor, ca o îndatorire a Ţăriĭ a plăti celor ce slujăsc pentru ţară, iată, viind vreme cè cuviincioasă spre străngire aciasta, pentru care şi adunandu-ne după porunca Înnălţimiĭ Tale spre socotinţa aciasta, n'am lipsit a nu ne îngriji şi pentru cheltuelile ce trebuesc spre întocmire zidiri Curţiĭ păminteştĭ, care au priimit stricăciune în vreme trecutuluĭ războiŭ, lăcuindu-să de spitalul oştinesc, şi nerămaind altă sălăşluire pentru Domnie şi pentru dregatoriile şi giudecatoriile pămănteştĭ, fiind întru toate neodihnita pitrecire şi supărătoare noroduluĭ, dar apoi şi însuş Înnălţimii Tale, stapanitoriuluĭ ţării. Ca pentru un lucru dar neapărat, şi din cele mai întăi, a vedia Curte domniască în stare de salaşluire stăpînitoriului, luînd sama socotinţilor ce s'aŭ făcut cu tahmin pentru cheltuiala trebuincioasă, maĭ ales după rînduire dumisale Hatmanului Răducanu Rosăt, care cu luare aminte aŭ şi făcut înscris anume întru toate şi prin izvod aŭ arătat adunăriĭ obşteştĭ, că, atat pentru cumpărătoare cherestelilor, căt şi pentru toate celelalte a plăţiĭ lucrătorilor, pietrarĭ, teslarĭ, şi cunpărături de sobe şi alte materialurĭ spre întocmire şi a celor de sus şi a celor de gios zidirĭ şi a celor din ogradă, şi zugrăvitul, trebuesc 115.690 lei cu

toată iconomie, afară însă de la un lagum ce trebueşte neapărat pe supt pod, şi afară de toată îmbrăcăminte Curţiĭ. Încredinţându-ne dar întru acestaş chip, apoĭ, întru socotinţa noastră cè de obştea, găsim a fi de trebuinţă ca, împreună cu strângire banilor lipsii Casii răsurilor, să să strângă şi baniĭ cheltuelilor întocmirii Curţiĭ, care s'aŭ şi făcut, şi iaste datoare a să întocmi cu cheltuiala ţăriĭ. Însă, nefiind chip tot întru aceiaş vreme de odata a să strânge şi toată lipsa Casiĭ Răsurilor şi toţĭ baniĭ întocmiriĭ Curţii, socotinţa prè-plecatelor slugĭ a Înnalţimiĭ Tale urmiază ca numaĭ giumătate din banii neagiungereĭ lefilor să să strânga acum în luna Ghenarie, Fevruarie şi Martie, adică 149.232 lei, şi tot întru aceste luni să să strângă şi din baniĭ întocmirii Curţii 120.000 leĭ, strângându-să şi cifertul răsurilor cel obicĭnuit, care să alcătueşte în 85.000 leĭ; care toţ baniĭ aceştie, ce alcatuesc piste 350 miĭ leĭ, analoghisându-să din Visterie pe Ţânuturĭ asupra birnicilor, scutelnicilor şi breslaşilor fară osăbire, prin cia maĭ bună chibzuire şi fară însărcinare asupritoare din parte dregătorilor, să vor strânge în lunile aceste, pentru că de la trepte, mazîlĭ, ruptaşĭ şi târgurĭ, dar şi hrisovoliţiĭ Jădovĭ, Armenĭ şi alţi, nu iaste chip a să face strângire, fiind însărcinaţ cu baniĭ menzilulu, dar nicĭ de la birnicĭ nu încape mai multă strângire acum, fiind eĭ strâmtoraţ cu împuţinare alijverişului din lipsa monediĭ şi din stârpire neguţătoriilor, pe cari li-aŭ înstanjănit vreme războiuluĭ. Iar apoĭ, în luna viitoare Iulie, atunce se va strânge şi ceialaltă parte în gĭumătate a lipsiĭ Casii răsurilor; să vor strânge şi baniĭ ce să vor cheltui maĭ mult întru întocmire Curţiĭ, împărtăşându-s[ă] la acel agiutoriŭ împreună cu lăcuitoriĭ şi treptile, căcĭ amândoî aceste trebuinţă pământeştĭ sânt datoriĭ a ţăriĭ şi a obştieĭ.

Prea-Înnălţate Doamne! Aceasta iaste socotinţa noastră, iară hotarîre cè desăvârşită rămăne la înnalta înţălepciune a Măriei Tale. 1812, Dechemvrie 9.

A Înnalţimiĭ Tale smeriţ rugătorĭ cătră Dumnezeŭ:

Veniamin, Mitropolit Moldaviei.

Gherasim, Episcop Romanuluĭ. *Meletie, Episcop Huşuluĭ.*

Prea-plecate slugĭ:

[Urmează semnăturile boierilor Divanuluĭ.
62 LXXVIII.]

185.

Anaforaoa ce s'aŭ făcut pentru adăogire veniturilor podurilor oraşuluĭ Eşii.

TITLUL GOSPOD.

S'au cetit anaforaoa acĭasta înnainte Domniei Meli, şi vazîndu-să cum Preaosfinţiia Sa părintele Mitropolitul ţarii şi iubitorii de Dumnezeŭ episcopii, împreună cu cinstiţii şi credincĭoşiĭ boeriĭ Domniei Mele, ca nişte răvnitori binelui patriei, cu bună cumpănire aŭ aşăzat veniturile, în cat au fost cu putinţă, potrivite cu stare Casiĭ podurilor, lucrînd şi îndreptînd şi socotelile vremiĭ trecute, am poruncit ca, spre întocmaĭ urmare în vecĭ, să să facă şi domnescu al nostru hrisov întaritor viniturilor aşăzati şi îndreptătoriŭ bunelor randueli lasati în uitare la întîmplare vremilor, sporind şi Domnie Mè ca din însăşĭ birniciĭ ţării, oamenĭ cu îndestulare, ca lucrul podurilor şi curăţănii oraşuluĭ, a cărora număr şi datorii prea larg sa văd întru acel hrisov; şi spre întocmai urmare a celor în gios cuprinsă, să întăreşte şi acĭastă anaforà cu a noastră domniasca iscălitură şi peceti. 1813, Ianuari 15.

L. P.
gpod

SCARLAT CALLIMAH VOEVOD.

MIHAIL STURZA, Vel Logofăt, procitoh.

Prea-Înnălţate Doamne.

După a Înnălţimiĭ Tale dată catră noĭ poroncă, adunîndu-ne, am cercetat celi prin luminată ţădulă noî poruncite, pentru veniturile vechĭ şi noĭ a Casăĭ poduluĭ, socotelile vremiĭ trecute, rămăşaţurile eĭ, stare uliţilor şi îndreptare lor. Şi, maĭ întîĭ, în pricina venituluĭ poduluĭ, s'aŭ aflat că în anul trecut 1812 s'au scos în ţară 23.000 leĭ, ca să să înpliniască de la dughenile şi crăşmile tîrgurilor, care era să urmezi şi pe alţĭ anĭ înnainte, ca un venit statornic a poduluĭ. Dar, fiind-că dughenile şi crăşmile aŭ asupra lor dărĭ, şi maĭ vîrtos după tot cuvîntul dreptaţii tîrgurile dupa afară nu este cu cuviinţă să dei agiutoriŭ la facere podurilor

acestui oraş a Eşuluĭ, în vremi cînd şi însuş acele tîrgurĭ aŭ trebuinţa de podurĭ saŭ de curaţănie şi întocmire uliţilor lor, am socotit că aceştı banĭ, de vreme ce s'aŭ apucat de s'aŭ rînduit, sa fie numaĭ pentru anul arătat 1812, iar nu şi pe alţı anĭ înnainte, ci spre sporiul venitului aceştii Casă a podurilor oraşului Eşii, am socotit ca de acum înnainte să fii vecĭnicĭ venituri aceste maı gıos arătate:

Apaltul caıţilor de gıoc, care de curînd s'au fost dat vinit la Casa poduluĭ, şi, după aşăzarile răŭ închipuite ce s'aŭ fost facut prin contract cu neguţatoriul Apostolu Ioanu, nu putè aduce folos Casăı 'poduluĭ, ci maĭ vîrtos păgubire; pentru aceste foarte au îngreuet auzul Înnălţimeĭ Tale cu cele până acum răŭ urmate; întru acıasta am socotit ca contractul ce să arată înnainte cu Apostoli Ioanu să rămăi răsuflat, ca un lucru ce este păgubitoriu Casaı şi nepriimit obştieĭ, precum şi însuş fratele sau şi vechil, Hristodor Ioanu, aŭ mărturisit la cercetare, ce am facut, lepadîndu-să de acest contract. Iar, cîte cărţĭ să află la numitul neguţitoriŭ Apostoli Ioanu strînsă de pe la unii şi alţii, cum şi aceli ce să vor găsi pe la tîrgurile de afară, toate aceste cărţı să sa dei înnapoĭ neguţitorilor acelor ce li-aŭ avut şi aceı neguţătorĭ să plătească la Casa poduluĭ aceĭ cîte doĭ leĭ de duzîna, hotărîţ pentru venitul poduluĭ; şi eĭ le vor vinde cu preţ slobod, precum vor putea. Dar, pentru cîte cărţĭ dintr'aceli strînsă nu le vor fi stăpînii aice, de la carele s'aŭ fost luat, să rămîe pe sama Casăĭ, plătind baniĭ cu aceiaş vadè ce i-aŭ plătit şi Apostoli Ioanu, şi nimenea din neguţitorĭ să nu fie volnic a vinde alte cărţĭ, până nu să vor vinde aceste rămasă pe sama Casiĭ; şi de acum, de la zi întîĭ Ianuarie 1813, înnainte, să să dei poronca Înălţimeĭ Tale cătră dumnealor cumpărătoriĭ vămiĭ, ca toate cărţile de gĭoc ce vor întra în ţară de la acĭastă vreme înnainte, să să pecetluiască la margini de cătră vameş şi, după ce vor sosi, sau aice în tîrgul Eşiĭ, saŭ la tîrgurile de afară, unde a fi să să vîndă, să fii datorĭ vameşiĭ a nu le deşchide, ci a da de ştire dumisale Epitropuluĭ poduluĭ, saŭ vechiluluĭ dumisali, ce-l va randui, ca să fie faţă la descărcare cărţilor, spre a putea trage venitul Casaĭ fara păgubire, fiind îndatoriţ neguţitoriĭ ce vor aduce carţı de gıoc, să plătească, osăbit de vamă, pentru una duzuna carţı ce va fi mîna întîĭ: doĭ leĭ; pentru o duzună mîna al doile: un leŭ şi şasăzecı banĭ, şi pentru o duzună mîna

al treile: un leŭ. Şi spre dovadă că aŭ platit venitul podului să va însămna fieşte-care gĭoc de cărţĭ cu pecete Epitropiei poduluĭ, şi neguţătoriĭ vor fi slobozĭ a le vinde cu preţul ce vor putea; datoriŭ însă să fii maĭ înnainte de a le aduce a-ş lua voe de la dumnealuĭ Epitropul poduluĭ saŭ vechilul dumisale, pentru suma cărţilor ce vor voi să le aducă.

Am socotit cu cuviinţă spre folosul aceştiĭ Casa să fie vecinic venit de acum înnainte şi orînda vînzării a toata păcura şi dohotul ce să va vinde în oraşul acesta, lucru obicinuit şi pe la alte tîrgurĭ a ţăriĭ aceştie; care nu este vre un metoh din cele neapărate pentru trebuinţa obştieĭ. Şi, de la zi întîĭ Ianuarie 1813, niminea să nu fie volnic a vinde păcură sau dohot în oraş Eşiĭ, de cît numaĭ acela ce să va rîndui sau să va învoi cu dumnealuĭ Epitropul podurilor.

Am maĭ socotit cu cuviinţă ca şi venitul acela ce şi pana acum să lua de la aceĭ ce întra în tîrgu cu marfă şi alte lucrurĭ de vîndut, care venit aŭ fost aşăzat în vreme ce şi mărfurile era maı eftine şi cheltuelile poduluĭ aŭ fost maı în micşurare, de acum înnainte să să urmezi strîngere acestuĭ venit dupa sporiul acesta ce s'aŭ socotit acum, precum prin ponturile în gios să arata:

1-iŭ. Zăci parale să să iai de tot dobitocul ce va fi la caru saŭ căruţă, încărcat cu marfă lipscănie, saŭ şi marfa de Ţarigrad şi băcălii, cum şi altă marfă ce va veni de piste Dunare, care va întra în Eşĭ, măcar şi trecătoare; însă de marfă trecatoare prin Eşĭ va lua numaĭ cînd va întra în Eşĭ, iar la eşît sa nu-ĭ superi. Asăminea să va urmà şi pentru marfa arătată maĭ sus, cînd să va încărca din Eşĭ, ca să să ducă pe la tîrgurile de afară, plătind baniĭ poduluĭ la eşîre, după hotărîre ce maı sus să arată.

2-lea. Opt parale să se iai de tot dobitocul ce va fi la car, căruţă încărcat cu marfă de Braşov saŭ rusască, precum şi ori ce altă marfă ce vine de piste hotarul marginii de sus şi va întra în Eşĭ, macar şi trecătoare; însă pe acè trecatoare va lua numaĭ cînd va întra în Eşĭ, iar la eşît să nu se superi. Asaminea să va urmà şi cînd să va încărca din Eşı acest feliu de marfă, ca să să ducă la tîrgurile de afară, plătind banii poduluĭ cîte opt parale de dobitoc la eşîre din tîrgu.

3-lea. Patru parale să să iai de tot dobitocul ce va fi la car şi căruţă, care va întra în Eşĭ cu unt, mieri, ciara, saŭ şi sare, care va fi de vîndut; însa pentru sare, cînd ocnele vor fi date ın

credință, și sa va rădica vre o sumă de cară de pe la Țănuturĭ ca sa aducă sare cu preț hotărît de la Visterie, cîte cît să iai chirie, acele cară să nu fie supărate a plăti baniĭ poduluĭ; iar care vor fi tocmite pentru chirie cu rizapazar, și cu un preț hotărıt de la Visterie, pentru acele cărăușiĭ vor plati banıı poduluĭ.

4-le. Treĭ parale sa iai de tot dobitocul ce va fi la car, caruța ce va întra în Eșĭ cu cherestè, var, piatră și cărămidă, orı de vînzare de va fi, saŭ pentru trebuința orĭ a cuĭ de va fi; iar, pentru cheresteoa, var, piatră și cărămidă, ce vor aduce boeriĭ pentru trebuințile sale, cu săteniĭ săĭ saŭ cu scutelnicıı săĭ, să nu să superi a plăti; iar, de vor căra cu alțĭ oamenĭ cu plată, vor plati venitul poduluĭ, după cum maĭ sus să arată, luîndu-să banıı podulu de la cărăușı, precum și pentru podelile ce să vor aduce pentru trebuința poduluĭ de aice din Eșĭ, cu rînduială saŭ cu plată de la Visterie, orĭ fără plată, cum și cele ce să vor plati afara pe la sate de către dumnealuı boeriul Epitrop poduluĭ, să nu sa superi de banıı poduluı. Iar podelile ce se vor cumpăra din tîrg cu rizapazar, vor plati vînzătoriĭ podelilor baniĭ poduluĭ, dupa cum maı sus să arată, ca și pentru alta cherestè.

5-le. Zăci parale să sa iai de toată vadra de rachiŭ saŭ horilcă, atît acè ce se va lucra în țara, cît și acè ce să va aduce de piste hotar, care va veni și va întra în Eșĭ, cu buțĭ saŭ cu poloboace: masurîndu-să cu cotul, să se ei baniĭ de la cărăușĭ. Iar, pentru rachiu saŭ holirca ce să va duce din Eșĭ la tîrgurile de afară, vor plăti căte opt parale de vadră, cînd va eși din Eșĭ.

6-le. Cincı parale să să ei de tot dobitocul ce va fi la caru cu buti saŭ cu poloboc de vin ce va întra în Eșĭ, orĭ boeresc sau orı macar a cuĭ ar fi, și, de să va aduci saŭ cu săteniĭ orı cu scutelnicii boireștı și manastireștĭ, să să iai plata poduluı, ınacar orı a cuı a fi și orı de unde va fi; iar pe vinul ce va eșî din Eșı să nu să superi; însă baniĭ să vor plati de către carauşı, precum și pana acum s'au urmat.

7-le. Patru parale să sa iai de tot dobitocul ce va fi la caru i caruța cu orı-ce fel de marfa, eșînd neguțitoriĭ din Eșĭ la iarmaroacile ce s'au obicınuit a sa face aice; însă la dusul mărfiı sa nu fie suparațı, ci, cînd vor întra de la iarmaroc în Eșĭ, atuncı sa se iai banıı poduluı de la cărăușı, precum maĭ sus să arata.

8-le. Carale ce vor întra în Eșı cu parĭ, nueli și spinĭ, și să

vor dovedi că sănt pentru trebuința fieștecarue din orașănı, sa nu să superi întru nimică, de vremi ce să aduc pentru trebuința lor, și nu de vînzare; iar care vor fi de vînzare, să platească precum să plătești cheresteoa. Asaminea și pentru ori-ce feliu de zaherè va aduce fieşte-cine, și să va dovedi că este pentru trebuința casiĭ sale, și nu de vînzare, să nu să superi.

9-le. Neguțitorii ce vin de pe afară la iarmaroacile de aice din Eşĭ și vor treci prin tîrgu, ca sa nu să superi a plăti de trei ori, va plăti la întrare întîĭ, odată, și alta dată la întoarcere lor de la iarmaroc, căte patru parale.

10-le. De tot carul cu fan, cu iarbă, lemnu de foc, cărbuni saŭ mangali, ce va întra în tîrg, și va fi de vînzare, să sa iai cate doî parale de tot giugul, iar carăle ce vor întra în Eşĭ cu zaherè de vînzare, să să ei căte treĭ parale de giug; macar și cu rînduială și cu zapciĭ de să va aduce zaherè în tîrg, la vremi de lipsă, iarăşĭ să platiască banii podului, precum să arată maĭ sus, fiind că zaheroa să vinde cu rizapazar și cu bun folosul lor, nefiind siliț a o vinde cu nart saŭ cu preț hotărat; dar, de nu vor fi de vînzare aceste, și să vor aduce pentru trebuința acelor ce le aduc, să nu să superi. Asăminea și pentru fănul ce să va aduce iarna pentru trebuința grajdiuluĭ gospod, precum și boerii cu satele dumnilorsali, să nu să superi. Cum și lemnile de foc, fănul, ĭarba ce vor aduci lemnarii i dîrvariĭ gospod și boereşti, să nu să superi; iar lemnile ce sa vor cumpara de afara, de pe la țăranĭ, cu rizapazar, pentru trebuința Curțiĭ gospod sau pentru trebuința casălor boereşti, cu carîle sau cu stanjînul, sa platiască vînzătoriĭ lemnilor banii poduluĭ, cate doî parale de giug.

11-le. Ori-ce fel de cherestè, şîndili, varu, piatra, oali, pentru acoperemînt, ce să vor aduce cu rînduială pentru trebuința Curții gospod, să nu să superi; însă cei ce vor aduce aceste, datori să fie a avè răvașul dregatorilor Ținutului de unde vor fi, spre adiverire ca sănt de rînduiala pentru trebuința Curții gospod, și apoĭ sa nu fii suparați.

12-le. Scutelniciĭ boireştĭ ce vor aduce fan și lemni de foc i altă podvoadă pentru trebuința casălor boireşti, sa aiba ravaş stăpînilor lor de încredințare că aduc aceste pentru însuş trebuința dumilorsali; iar de la acei ce nu vor avè ravaş stapînilor lor, strîngatorii acestui venit volnici sa fii a lua zaloage de la cărăuşi, şi, făcînd cercetare, de sa vor dovedi ca sînt dintru

acei ce nu au a plăti venitul podului, vor fi slobozĭ; iar, de să vor dovedi că umbla cu chipuri de înșălăciuni, spre păgubire venituluĭ podului, atunce să plătească îndoit.

13-le. Pentru neguțătorii sudițĭ, ce vor aduce marfă aice în oraș, cînd vor rădica marfa aceia orĭ vor trece cu marfă la alti locuri pe aice pin Eși, banii poduluĭ să să iai după ponturĭ, precum mai sus să arată; însă de la cărăușii ce vor aduce saŭ vor duce marfă să să iai banii, iar neguțătoriĭ să nu să superi.

14-le. Cumpărătorii acestui venit a poduluĭ de să vor ispiti sa iai de la cineva mai mult de cît hotăresc ponturile acestuĭ venit, nu numai că vor întoarce ceia ce aŭ luat mai mult, ci înca sa rămîe păgubași și de dreptul ce să va cădè să iai.

15-le. Zaci oameni streini ce vor găsi cumpăratoriĭ venituluĭ podului far bir în Visterie și far nicĭ un amestic de dare cu alți lacuitori, să le să dei prin știre dumnealuĭ Vel Agă ca să-ĭ rînduiasca pe la locurile unde va fi trebuința, și să fie scutițĭ de bir și de toate alte havaleli și dări.

16-le. Pazîtorii și orînduiții strîngători a acestuĭ venit să aiba a sa așaza cu străjile pe la locurile unde aŭ fost și în anul trecut, dincoace de capul podului Neculiniĭ și la movila, la margine Tatarașalor, precum și la celelalte locuri, pe unde aŭ fost și pana acum. Și la acele locuri să să iai baniĭ podului după ponturi, de la acei ce vor veni sa întri în Eșĭ; iar aceĭ carii vor voi sa treaca alaturi pe la straji, cu marfă în alte părțĭ, neîntrînd cu marfă în Eși, sa nu sa superi.

17-le. Pentru zaloagile ce să vor lua de la ceĭ ce s'aŭ hotărît sa plateasca acest venit al podului, de le vor scoate până la trei luni, sa aibă voe, prețuindu-le prin știre dumnealuĭ Vel Aga, sa le vînda de istov.

18-le. Ori-ce ramășață vor arăta că aŭ din venitul poduluĭ, sa nu li sa ție în sama, iar agĭutor la împlinirea banilor să li să dei.

19-le. Cumparatorii venitului poduluĭ să dei chezăși sigurĭ, raspunzători pentru toată soma banilor ce va cuprinde vînzare, care chezaș sa fie placut dumisale Epitropului poduluĭ, și banii ce va agiunge la strîgare cea mai de pe urmă a vînzariĭ venitului podului, sa aiba a-ĭ da în ciferturi pe luni, după analoghii, platindu-i ciferturi la 15 a fiește-caruia luni.

Aceste toate aratate am socotit cu cuviință ca de acum să fie vecinice venituri a Casăi podului; dar spre înlesnire faceriĭ

podurilor, ce acum neapărat ceri trebuinţa, am maĭ socotit cu cuviinţă, ca, cîţĭ banı vor fi strînşĭ pană acum la dumnealuĭ boerul Epitrop a Casăĭ creştirii săracilor copiĭ, de vreme ce acıasta Casă până acum n'aŭ luat închipuire sa, să să dei şi aceştĭ banĭ la Casa poduluĭ, atît aceĭ strînşĭ pănă acum, căt şi ceĭ ce să vor strănge şi de acum înnainte, pănă cînd să va hotărî aşăzare şi închipuire Casăĭ aceştie «Orfanotrofion» ; iar atunce, fiind în stare Casa poduluĭ, îĭ va plăti înnapoĭ, cît şi pănă atunce, făcîndu-să maĭ înnainte toate podurile, pe unde cere neapărat trebuinţa ca să să facă, în urmă pot rămînè în Casa poduluĭ.

Am socotit şi toate socotelile, atît de banĭ, cît şi de podeli, şi lămurit s'aŭ găsit rămăşăţă în banĭ asupra dumisale Spatar Toader Balş, ce aŭ avut acĭastă Casă păn acum, 8.962 leĭ, dupa osăbită însămnare, iscălită de noĭ; pentru care rămîne ca să să dei porunca Înnălţimiĭ Tale spre a să împlini făr zăbavă banii arătaţ de la dumnealuĭ Spatar, care aŭ să să întrebuinţăzi acum în vreme erniĭ în plata podelilor, cînd şi lăcuitoriĭ sînt slobozı de lucrul pămîntuluĭ şi aŭ vremi a tăè şi a aduce podeli pentru trebuinţa obştieĭ. Şi, pentru podelile ce s'aŭ văzut că sănt rămăşăţă pe la lăcuitorĭ, s'aŭ dat însămnare la dumnealuĭ Epitropul podurilor spre a cerceta şi a maĭ aduce cît vor eşî fără pricină spre facire podurilor de acum. Iar după aceasta n'am lipsit a face cercetare de podurile oraşuluĭ, şi cu adevărat toate podurile trebuesc făcute de iznoavă, bez uliţa mare, şi spre oareşcare agiutoriŭ faceriĭ lor, am socotit cu cuviinţă ca să să aducă şi o somă podeli cu rînduială, ce să vor putè îmbrăca numaĭ pe slujitoriĭ isprăvniceştĭ şi alte rufeturĭ cu plată din baniĭ veniturilor poduluı, după osăbită însămnare iscălită de dumnealuĭ Vel Vistier, cuprinzătoare anume şi de sama podelilor ce are să facă fieşte care rufet, şi de plata ce s'aŭ hotărît să iai. Şi dumnealuĭ Epitropul podurilor va protimisi maĭ înnainte cusurul isprăvireĭ Poduluĭ Roşu, Podul Vechiŭ, Tîrguluĭ de sus şi podul ce merge pe lîngă poarta Golieĭ, fiind aceste cele maĭ întîĭ uliţĭ a oraşuluĭ. Însă pentru Podul vechiŭ şi Tîrgul de sus, fiind neguţătoriĭ şăzătorĭ întru aceste uliţĭ, după jalobile lor să mulţămesc a da şi de la sîne agĭutoriŭ spre facere podurilor, am socotit ca din veniturile Casiĭ podurilor să să întrebuinţezi — leĭ, adică leı, la facere Poduluĭ Vechiŭ, şi — leĭ la facere Poduluĭ Tîrguluĭ de sus, şi cusurul ce va maĭ trebui să dei neguţitoriĭ

şăzători dintr'aceste uliţĭ; şi cu podelile vechĭ, ce să vor lua de la aceste podurĭ, să va meremetisi Podul Lung şi Podul uliţiĭ ce merge spre Păcurar, puindu-să şi podeli noî, dacă nu vor agĭunge acele vechi; fiind şi aceste uliţĭ trebuitoare oraşuluĭ, iar în urmă să vor întocmi şi celelalte.

Întru aceste dar, precum am socotit, pentru toate, nu lipsim a înştiinţa pe Înnălţimea Ta, iar cea desăvîrşită hotărîre rămîne la înnalta înţelepciune Înnălţimei Tale. — 1813, Ianuarie 5.

A Înnălţimei Tale smerit cătră Dumnezeŭ rugătorĭ:

Veniamin, Mitropolit Moldavieĭ.

Gherasim Episcop Romanuluĭ. *Meletie Episcop Huşuluĭ.*

Prea-plecate slugĭ:

Costachi Ghica Logofăt, Iordachi Canta Vel Logofăt, Constandin Balş Logofăt, Dimitrie Sturza Vel Logofăt, Sandu Sturza Hatman, Constandin Balş Vel Vornic, Grigoraş Sturza Vel Vistier, Răducanul Roset Hatman, Alexandru Vel Cămăraş, Iordachi Catargiu Spătar.

198/XXVI.

186.

1813, c. 13 Ianuar. «Toţĭ Evreiĭ din Herţa» se plîng greceşte Domnuluĭ că «din vechiŭ strămoşiĭ (οἱ πρόγονοι) şi părinţiĭ noştri, cît şi noĭ, am lucrat moşia Herţa, ce a fost dată de răposatul Mihaĭ Racoviţă Voevod ca zestre răposatuluĭ Logofăt Gheorghe Ghica; decĭ, înţelegerile făcute de el cu străbuniĭ noştri (προπατόρων) pentru darea veniturilor moşieĭ (τοῦ μουλκίου), cîte şi care aŭ a da, s'aŭ păzit cu sfinţenie de amîndouă părţile; iar, după moartea zisuluĭ Logofăt, viind la moştenire dumnealuĭ Vornicul Grigore Ghica, căutînd dumnealuĭ a se înţelege din noŭ cu noĭ, ne-am înţeles şi ne-am învoit cu adaus în privinţa dărilor ce se datoresc de către noĭ, precum maĭ pe larg arată scrisorile noastre de învoire, şi cele din partea noastră, şi cele din partea luı». S'a urmat aşa doĭsprezece anĭ. Acum Vornicul cere dărĭ prea marĭ. Vreaŭ judecată. «Încă şi fiind noĭ aicĭ în Iaşi, dumnealuĭ Vornicul a întrebuinţat toate chipurile ca să ne lipsească de scrisoarea de învoială. Văzînd că nu poate săvîrşi scopul săŭ, a trimis noaptea pe nişte Arnăuţĭ aĭ Agieĭ şi oamenĭ aĭ dumisale, cari ne-aŭ tîrît (ἔδειραν) şi ne-aŭ scos cu sila la temniţă,

căutînd în toate hainele noastre maĭ sus scrisul zapis al învoieliĭ. Despre care făcînd ştire boieruluĭ Mare-Cămăraş, ni-a dat drumul de la închisoare». — La 13 Ianuar, Marele-Logofăt ordonă a se înfăţişa la Divan părţile cu «ponturile . — Anaforaua Divanuluĭ e din 17. Se arată cum «o samă din Jidoviĭ tărgoveţ din tărgul Herţiĭ» s'aŭ plîns de neobservarea *tocmelilor pentru adetiŭ.* «Cerăndu-li-să ca să arăti celi adevărate tocmelĭ ce aŭ în scris, eĭ aŭ scos de aŭ arătat numaĭ o copie, de nimine încredinţată». «Zicăndu-li-să să arate cè adevărată scrisoare, nici într'un chip nu s'aŭ supus a o arăta, zicănd că n'ar fi la dănşii; şi, fiind-că însuş eĭ prin jaloba lor acĭasta cĭ-aŭ dat Înnălţămiĭ Tale, cer ca să li să întăriască acè scrisoare a lor pentru aşăzare tocmelilor, vederat să înţălegi că este la dănşiĭ şi nu vor ca să o arăte, voind cu acĭasta a prelungi vreme spre păgubire dumisale Vorniculuĭ, arătănd că are pagubă de la dînşiĭ piste 30.000 leĭ din pricina prelungiriĭ şi împotriviriĭ ce fac, meşteşugind feliurĭ de chipurĭ de vicleşug. Pentru acĭasta de cătră judecată s'aŭ socotit, dacă va fi şi poronca Înnălţimiĭ Tale, să stea numiţiĭ Jidovĭ la oprială, pără ce vor scoate cea adevărată scrisoare de tocmelile ce aŭ, ca să-s cercetezi, atăt scrisoare lor, cum şi a dumisale Vorniculuĭ, ce arată că are împotrivă, ca să nu să facă vre o asuprire la vre o parte». — 152/LIII.

187.

1813, 20 Ianuar. Domnul certifică originea luĭ «Spiridon şi Nicolae, fecĭoriĭ luĭ Dimitrie Velà», ca fiind «din niamurile cele alesă şi evgheniceştĭ a Ipiruluĭ». Confirmare de Divan şi Agenţie, precum şi de consulatul rusesc. — Pergament. — 23/LXXVIII.

188.

1813, 28 Ianuar. Scrisoare particulară: «Medelnicerul şi polcovnicul Săndulachi Theodosiu nu să află aice, ci în lăuntru, umblă după armie rusască, avănd a lua, şi nu-ĭ daŭ; aŭ fost şi rob luat de armiili nemţăştĭ, dar apoĭ, după tragire Franţujilor, i-aŭ dat drumul». — 30/XXVI.

189.

1813, 12 Februar. Isprăvnicia de Roman, pentru veniturile bisericiĭ Sf. Voevozĭ. «Toţĭ harabagiiĭ cu caĭ şi cu boĭ din tărgu

şi pre la sate, cum şi alţiĭ, orĭ de unde vor fi, în vreme ce vor tocmi să ducă chirie, vechilul rănduit să fie faţă la toate tocmelele ce să vor face, şi să-ĭ triacă la izvod pe toţĭ aceĭ ce să vor tocmi, ca, întămplăndu-să vre-o pricină saŭ primejdii, să să poată afla cu lesnire... Şi de la toţĭ aceĭ ce să vor tocmi să ducă chirie, va lua vechilul căte patru parali de leŭ după obiceiul ce esti. Va lua vechilul şi venitul cotuluĭ, iarăş după obiceiŭ, căte doaăzăcĭ parali de bute şi zăci parali de polobocŭ cu vin, de la toţĭ aceĭ ce or voi a-ş măsura cu cotul vasăle cu vin, cum şi rachiul, cine a voi a măsura, orĭ cu vadra saŭ cu cotul, va lua căte una parà de vadră, după obiceiŭ». — 104/LXIV.

190.

1813, 15 Februar. «Pentru bisărica unde să prăznueşte hramul celor dintru sfinţĭ Archiepiscopĭ Alexandrieĭ Aftanasie şi Chiril de aice din oraşul Eşiĭ că, dănd jalobă cătră Domnie Mè preoţiĭ ci să află slujitorĭ bisăriciĭ, aŭ arătat cum că, fiind bisărica aciasta aproape de Curte gospod, aŭ stătut maĭ înnainte căţva anĭ bisărică domniască, în care vreme aŭ fost şi agĭutorată cu cheltuială pentru cele trebuincĭoasă, dar apoĭ, de la o vreme mutăndu-să Curte la locul vechiŭ al Curţilor domneştĭ şi rămăind bisărica fără de nicĭ un agiutor», Alexandru Moruzi îĭ dă 15 leĭ pe lună din vamă. Confirmă. — 41/L.

191.

1813, 30 April. Pentru ceĭ 60 de scutelnicĭ aĭ Domniţiĭ Hangerli. — 57/L.

192.

1813, 23 Iunie. De la Veniamin. «Încredinţăndu-ne prin adevărate mărturiĭ, ce să află în scris la eclisiarhiia Sfinteĭ Mitropoliĭ a Moldavieĭ, cum că arătătoriul aceştiia, Molitva Sa preotul Grigorie, s'aŭ hirotonisit cu blagoslovenie ferocituluĭ întru pomenire Iacov Mitropolit de săvărşitul Arhiereŭ Parthenie Traianupoleos, după hotărăre sfintelor canoane a pravoslavniciĭ Besearici a Răsărituluĭ, ceteţ, ipodiacon, diacon şi preot desăvărşit la bisearica din satul Bărcul, de la Ţinutul Neamţuluĭ, iar păucenie pentru acĭasta nu ş'aŭ luat, — drept aceaia acum aŭ cerut ca să i să dea obicĭnuita păucenie». O dă: nu se va mută fără ştire la alt sat. — 99/LX.

193.

1812, 1-iŭ August. «Epitropiĭ mănăstiriĭ Sfântuluĭ Spiridon. S'aŭ dat carte noastră dumisale Celebì Costachi Plaghinò, precum că, făcând cerire ca să i să dè dumisale loc din locul ce are mănăstirea la Gălaţĭ, pe malul Dunăriĭ, rămas din locul mumhanaliĭ luĭ Panaiti mumgiu, ca să-ş facă pe dânsul magazali saŭ orĭ-ce feliŭ de zidiri va voi dumnealuĭ». Se dă întinderea loculuĭ în coţĭ. E în hotar cu «locul dumisali Hatmanuluĭ Sandul Sturza» şi cu «magazalele dumisale Pah. Aleco Afenduli, şi să află în prejma loculuĭ sfintiĭ mănăstiriĭ Precisteĭ şi a luĭ Grigori Carasava». Pecete din 1763. — 131/VI». — Cf. *Studiĭ şi doc.*, V, partea I-iŭ.

194.

1813, 6 August. După «jaloba ce ni-aŭ dat epitropiĭ şcoalelor moldoveneştĭ şi elineştĭ din târgul Focşaniĭ», că, «aceste şcoale luînd alcătuirea lor prin punerea la cale a luminatuluĭ Domn, frateluĭ nostru, Alexandru Muruz Voevod, a avut şi cuprindere de milă... de doaĭzăcĭ liudi, oamenĭ streinĭ», — confirmă. — 25/LXXVIII.

195.

Noĭ Scarlat Alexandru Calimahi Voevoda, cu mila luĭ Dumnezeŭ Domn ţăriĭ Moldavieĭ.

Între lăcuitoriĭ satuluĭ Hangul, cu toate cătunurile uinite la acest sat, căti sânt la Ţin[utul] Niamţuluĭ, pe moşie luminateĭ Domniţi Ralu Calimah, şi între Enache Cutovicĭ, Vel Comis, ce este supus Împărăţii Franţii, şi aŭ fost maĭ înnainte orăndator la acĭastă moşie, născând în vreme aceia multe pricinĭ de prigonire, şi urmând în curgire de câţva anĭ giudecăţı, după jalobi ce aŭ dat către Domniia Mè, pe de o parte Enachi Vel Comis, cerând dreptate sa în cuprindere giudecăţilor ce aŭ avut, şi pe de altă parte lăcuitoriĭ din numitul sat, arătând struncinare ce li s'aŭ pricinuit cu urmare giudecăţilor între aceste pricinĭ —, întrând Domnie Mè în cercetare, fără îndoire ni-am încredinţat că, după giudecăţile ce aŭ urmat în prelungire de multă vreme la amândoĭ părţile, pricinuindu-să pagobe şi cheltuele, s'aŭ pricinuit şi struncinare, dar maĭ ales lăcuitoriĭ din numitul sat, nefiind nicĭ de cum în stare a putè să răspundă suma banilor care

prin hotărăre giudecăţilor s'aŭ îndatorit să dei numituluĭ Comis, întru jaloba ce aceştĭ lăcuitorĭ aŭ dat către Domnie Mè aŭ făcut cerire de agiutor, ca spre înlesnire lor asupra aceştiĭ pricinĭ să-s dè hotărăre ca în cincĭ anĭ de la 26 a viitoareĭ lunĭ Oct. anul curgător, cu preţul ce vor da alţiĭ muşteriĭ pentru venitul numiteĭ moşiĭ, să fie orăndator la acĭastă moşie numitul Comis Enachi, ca, prin acıasta urmănd între dănşiĭ învoire, să să înlesnĭască amăndoî părţile. Şi Domnie Mè cu cuviinţă găsănd cerire lor, care nicĭ urmiază spre vre-o păgubire a stăpânuluĭ moşii, am hotărăt împlinire cererilor, şi întru acĭastă hotărăre, prin deosăbită jalobă dintru amăndoî părţile, s'aŭ arătat Domnii Mele scrisorĭ dintru amăndoî părţile pentru învoială între dănşiĭ la toate pricinile din care aŭ urmat giudecăţĭ, fiind scrisorile: una din parte Comisuluĭ Enache către lăcuitorĭ şi alta din parte lăcuitorilor către Comisul Enache, amăndoî din anul curgător şi luna curgătoare Avgust 12, întru acıastă cuprindere; adecă: După multă pără şi giudecată [ca în no. 196].

Drept aceia văzănd Domnie Mè cuprindere scrisorilor de învoele dintru amăndoî părţile şi de cuviinţă socotindu-le cu urmare de înlesnire întru amăndoî părţile, întărim prin cartea acĭasta a Domnii Mele şi hotărăm urmare întocma întru toate fară strămutare, şi numitul Comis, ca unul ce aŭ urmat învoiala acĭasta pe temeiul hotărăriĭ ca să aibă în orăndă numita moşii pe cincĭ anĭ, plătind pentru venitul moşii acela preţ ce vor da alţĭ muşteriĭ, hotărăm să aibă acest protimisis care urmiază spre înlesnire şi uşurinţa de o îngreuetă sarcină; care acĭastă pricină aŭ adus să să pui asupra lăcuitorilor din numitul sat, iar pentru stăpănul moşii nicĭ o păgubire întru căt de puţin, şi de la 26 a viitoareĭ lunĭ Octomvrie anul curgător cu preţul ce vor da alţiı muştereĭ pentru venitul numiteĭ moşiĭ, fără să urmezi în mijloc vre un chip de iconomii, va lua numita moşiia în stăpănire şi va avè-o păr la împlinire de cincĭ anĭ, plătind pe fiişte-care an baniĭ venituluĭ moşii, fără nicĭ o smintială, şi dănd atunce şi scrisoare cu îndatorire a păzi şi nestricăciune moşii întru toate cele spre interesul stăpanuluĭ. Şi acĭastă urmare va fi fără strămutare. Şi, întru întămplare a eşi numita moşii de la stăpănire luminateĭ Domniţi şi a să muta la orĭ-care stăpăn, saŭ dacă stăpănul moşii va voi să găsască pricinuire a nu da venitul moşii aceştie numituluı Comis, în curgire acestor hotărăţĭ cincĭ anĭ, atunce, fiind-că

numitul Comis pe temeiul aceştiĭ hotărârı aŭ urmat învoele şi între-alcătuire de folos, prin acĭasta cu osăbit alejveriş s'aŭ plecat a urmà învoıală cu lăsare maĭ gĭos din aceia ce s'ar fi putut socoti dreptul săŭ, hotărâm ca stăpânul moşii, întru pricinuire a nu da numituluĭ Comis venitul moşii în curgire de maı sus, să fie îndatorit a răspunde numituluĭ Comis treĭ miı plute dulapı şi scândurĭ cu analogon, în cuprindere de cincĭ anĭ, adecă 2.250 plute dulapı şi 750 plute scândurĭ în măsurile ce să cuprindi prin învoială făcută cu lăcuitoriĭ, şi de la lăcuitorı să nu poată a lua maı mult decât 2.000 plute, acele hotărâte prin învoială cu Enachi Comisul şi, în curgire de cincĭ anĭ, nicı să poată supăra pe lăcuitorĭ întru nimica maĭ mult, nicĭ la veniturile moşii de cât cuprindere învoeliı cu numitul Comis, căcĭ aceasta s'aŭ urmat şi s'aŭ hotărat pentru statornicire lăcuitorilor din numitul sat; care statornicire şi nestruncinare a lor urmiază şi spre folosul stapânuluı moşii şi spre maĭ multă mângăere şi agiutoriul greutăţiĭ acestor lăcuitorĭ, care dintru această întâmplare aŭ venit în stare căzută şi pro[a]stă. Poroncim Domnia Mè şi dumnealuĭ Vel Visternic ca, făcându-le acum cuviincioasa uşurinţà întru toate dările şi havalelile, să fie şi privigheri în toată vreme cu deosăbire pentru aceştĭ lăcuitorĭ, a să ocroti pentru toate şi a să păzi bună statorniciia lor.

Poroncim Domnie Mè dumneav[oastră] ispravnicĭ de Ţănutu Niamţuluı ca întru toată cuviincĭoasa privighere să vă aflaţı către acest sat, şi cuprindere cărţiĭ aceştiia a Domnii Mele sa fie următoare întocma, fără să să îngăduiască asuprire lăcuitorilor întru cât de puţin. — 1813, Avgust 13.

Copie conforme à l'original; Bukarest, le 20 août 1817. William Wilkinson.

29/XXXV.

[L. P.]

Vel Vistier.

196.

Noĭ toţ lăcuitoriĭ satuluĭ Hangu, din toate cătunurile unite la acest sat, de la Ţanutul Niamţuluı, pe moşie luminateı Domniţă Ralu Calimah, prin aciastă scrisoare a noastra facem încredinţare ca, după multa pără şi giudecata, ce aŭ urmat în curgire de căţıva anĭ trecuţĭ între noĭ şi între dumnealuı Enachi Cotovicĭ Vel Comis pentru datorie ce i-aŭ rămas la noı din vreme

ce aŭ fost orăndatoriŭ numiteĭ moşiĭ, cerănd dumnealuĭ de la noĭ şi pagube şi cheltuele ce i s'aŭ întîmplat, cum prin cele înscrise cărţĭ de giudecată, ce i s'aŭ dat, pre larg să arată anume, acum întru driaptă cunoştinţă, cu plecare de învoire dintre amăndoî părţile, ni-am alcătuit cu dumnealuĭ Comisul şi am făcut desăvărşită învoire cu statornicie pentru toată dreptate şi pretenţiile ce aŭ avut; care învoială urmiază precum în gios să arată; adecă:

1-tăı. Fiind-că, după jaloba ce noĭ am dat cătră Mărie Sa Vodă, cerănd învoire aciasta cu dumnealuĭ Comisul întru alcătuire, ca spre înlesnire şi a dumisale şi a noastră, să să dè dumisale în orăndă moşie numită cu satul Hangu şi cu celelalte cotunurĭ unite la acest sat în curgire de cinci anĭ, începănd aceasta de la 26 Octomvrie a anuluĭ curgatoriŭ, şi să plătiască venitul aceştiĭ moşiı după adevărat preţul acela ce vor da alţĭ muştereĭ, fără să fie în mijloc vre un chip de iconomie căt de puţină. Pe acest temeiŭ a avè dumnealuĭ venitul aceştiĭ moşiĭ în cuprindere de maĭ sus, au făcut alcătuire de învoială între dumnealuı şi între noĭ şi pe temeiul acesta va rămănè şi statornică învoială şi fără strămutare, în cuprindere scrisoriĭ aceştie.

2-le. Pentru toată datorie, dar şi pentru toate pretenţiile dumisale de pagubă de cheltuială, supt orĭ ce cuvănt aŭ avut şi ar putè sa aibă întru urmare giudecăţilor, pentru toate datoriile ce aŭ avut la noı, din vreme de maĭ înnainte ce aŭ avut moşie aciasta în orăndă, ni-am aşăzat cu dumnealuĭ ca, cu a noastră cheltuială să facem şi să-ĭ pogorăm la schelele tărguluĭ Pietriĭ doî miĭ plute dulapĭ şi scăndurĭ de brad, însă una mie cincĭ sute plute dulapĭ, fiind în fieşte-care plută căte una sută cincızecı dulapĭ, iar dulapiĭ să fie lungime lor căte de doîzăcĭ şi doî palme proaste, şi lăţime doîsprezăci palmace, iar grosul unul pol palmac. Şi scăndurĭ cincĭ sute plute, fiind întru o plută treĭ sute scăndurı: lungime lor patrusprezăci palme proaste, latul opt palmace, şi grosul doî degete. Aceste plute întru acest chip şi cu acest fel de cherestè, în măsurile ce să arată, atăt dulapiı şi scăndurile, să fim noĭ îndatorıţ a le face teslim la schele tărguluĭ Pietriĭ în curgire de cincı anĭ, dănd dumisale pe tot anul căte 300 plute dulapĭ şi una sută plute scăndurĭ, cari sa i le facem teslim în vreme cuvincĭoasă, în tot anul, primăvara, fără să maĭ fim noĭ însărcinaţĭ cu vre-o dobăndă saŭ

altă-ceva căt de puţin; dar nicĭ smintială din cuprindere aciasta să nu facem, căcĭ pentru smintială săntem îndatoriţ a răspunde. Şi, întru această alcătuire dăndu-ĭ noĭ plutele, suma de doĭ miĭ în curgire de cincĭ anĭ, rămănem plătiţ de toată datorie veche şi de toate pretenţiile dumisale asupra aceĭ datoriĭ, fără să poată a maĭ ceri de la noĭ un ban macar maĭ mult, supt orĭ-ce cuvănt, rămăind după aciasta fără nicĭ o putere toate acele ce s'aŭ dat dumisale înscris la gĭudecaţile ce am avut.

3-lea. Pe tot anul, în curgire acestor cincĭ aĭ, cătă cherestè de orĭ-care fel vom putè noĭ maĭ face, pentru alijverişul nostru, piste patru sute plute dulapĭ şi scándurĭ ce săntem îndatoriţ a da dumisale în plata datorieĭ, să fim slobozĭ, fară nicĭ o oprire de cătră dumnealuĭ a vinde acè cherestè la orĭ-cine vom afla, cu acel maĭ folositoriŭ preţ pentru noĭ. Dumnealuĭ să nu poată a avè nicĭ un cuvănt de pretenţie saŭ protimisis, macar şi cu acela preţ ce vom găsi noĭ să vindem la alţiĭ, ce dumnealuĭ, maĭ avănd trebuinţă de cherestè, va putè cumpăra de la noĭ numaĭ cu preţ, prin bună învoire, cu mulţămita noastră, şi cu plata *pe şin*, ca orĭ-care strein neguţitoriŭ.

4-le. Pentru dejma de toată cheresteoa ce avem să-ĭ facem noĭ dumisale pe tot anul, cum şi alte ce vom face pentru alijverişul nostru, să fim datorĭ a da dumisale numaĭ de tot heresăul căte o plută de scăndurĭ de măsura scăndurilor ce avem a face pentru datorie, şi maĭ mult cu altă dejmă să nu fim supăraţ.

5-le. Zilile hotărăte pentru adetiul moşieĭ, macar că prin ponturile domneştĭ să hotărăsc doĭsprezăci zile pe an, dar dumnealuĭ s'aŭ alcătuit cu noĭ ca în curgire acestor cincĭ anĭ să-ĭ lucrăm fieştecare gospodar numaĭ căte şasă zile pe an. Drept aceia, aşa săntem îndatoriţ a urmà, şi maĭ mult să nu poată a ne supăra căt de puţin, — pentru că şi aciasta urmiază întru alcătuire spre înlesnire cherestelii, ce ni-am aşăzat să-ĭ facem asupra datorieĭ.

6-le. Toate curăturile, fănăţile şi pămănturile pentru sămănat, precum li-am avut noĭ de maĭ înnainte, să putem a le avè, fără nicĭ o supărare de cătră dumnealuĭ saŭ amestecare căt de puţină întru fănaţile şi curăturile noastre, fiind noĭ îndatoriţ numaĭ a da dumisale de toat[ă] dejma hotărătă de a zăce, şi aceasta numaĭ din sămănăturĭ, iar din fănaţi să nu poată a lua dejmă de a zăce, ce pentru dejma fănuluĭ să-ĭ plătim în banĭ căte patru

parale de stănjăn, măsurăndu-să stogurile noastre cu făn în stanjinĭ prostĭ, şi plata să să urmezi pe căţ stănjenĭ va eşi grosime fieşte-cărue stog în pregiur.

7-le. Morile ce avem noĭ pe aciastă moşie să fim slobozĭ a le avè, precum li-am avut de maĭ înnainte; şi pentru bezmănul morilor ce este obicĭnuit a da stăpanuluĭ moşieĭ, să plătim pe tot anul căte cincĭsprezăci leĭ, şi maĭ mult să nu fim supăraţĭ.

8-le. În cuprindere aşăzărilor de maĭ sus, ne supunem a fi următorĭ întocmaĭ, păzănd şi dumnealuĭ asămine îndatorire dumisale; dar pe lăngă aceste să liagă încă dumnealuĭ a păzi în toată vreme buna ocrotire noastră, a nu lua de la noĭ nimică maĭ mult decat aceste hotărăte prin aciastă învoială şi a nu urmà cătră noĭ cat de puţin ceva vre o asuprire, căcĭ întru bună dovedire, pentru căt de puţină urmare a dumisale împotrivă, piste învoire aciasta şi cu asuprire cătră noĭ, să liagă dumnealuĭ a rămănè atunci fără cuvănt de răspuns, şi di vreme acia ce să va dovedi urmare dumisale împotrivă, să fie lipsit de stăpănire moşieĭ şi noĭ slobozĭ de cătră orĭ-care cerire saŭ pretenţie a dumisale, maĭ mult alcătuindu-să întru aciasta şi nestricăciune moşieĭ, care este spre interesul veciniculuĭ stapăn.

9-le. În cuprindere aceştiĭ scrisorĭ şi prin aciastă învoială, cum maĭ sus sa arată, sfărşind toate pretenţiile între dumnealuĭ şi între noi, ni-a dat noî şi toate zapisile şi socotelele ce aŭ avut de la noĭ, dar, dacă, din întămplare, va fi maĭ rămas la dumnealuĭ vre-o scrisoare saŭ orĭ-ce hărtie, cuprinzătoare întru aceste pricini cu noĭ, ori unde şi orĭ în ce vreme să va arăta, are să fie rasuflată, ca o hărtie albă, şi fără nicĭ o putere.

Prin aceste noî ponturĭ sfărşindu-să toată învoiala între dumnealuĭ Comisul şi între noi, ni-aŭ dat dumnealuĭ noî asămine scrisoare; şi dintre amăndoî părţile urmiazî îndatorire cu urmare în întocma, fără căt de puţină strămutare saŭ călcare piste cuprindere scrisoriĭ aceştie. Pentru care încredinţăm, puindu-ne numele şi degetile, şi, fiind-că scrisorile aceste s'aŭ făcut între noi aici în Eş prin ştiinţa şi a cinstiteĭ Visteriĭ, spre statornicie lor fară strămutare, scrisoare aceasta s'aŭ încredinţat de catră cinstita Visterie; iar scrisoare ce ni-aŭ dat dumnealuĭ, noî s'aŭ încredinţat de cătră Consulatul Împărăţieĭ Franţieĭ, la care este dumnealuĭ supus. — 1813, Avgust 12.

Eŭ Ignat Iunteş.
Eŭ Lupul Apostol.
Eŭ Ioan Arus.
Eŭ Simion Ţăranu.
Eŭ Ioniţă Ţuţanu.
Eŭ Mafteĭ Pascu.
Eŭ Nichita Căcăriţă Voinicu.
Eŭ Toader a Diiaconuluı.
Eŭ Toader Andronic.
Eŭ Toader Şoaric.

Iereĭ Florie adeveresc pestru ceĭ maĭ sus ce ş'aŭ puş degitile, ca sănt vechilĭ din parte tuturorŭ lăcuitorilor.

De la Visterie.

Prin bună unire a amăndoî părţilor facăndu-să acestă învoială, spre urmare întocma, precum să arată maı sus, s'aŭ încredinţat şi de către Visterie scrisoare acĭasta.—1813, Avgust 14.

28/XXXV. . . . . . Vel Vistier.

197.

1813, 26 August. «Noĭ treĭ bulubaşĭ de ursarı, ţiganĭ domneştı» arată că aŭ împrumutat 150 leĭ de la «dumnealor boerinaşiĭ răzeş de moşiia Găureana». «Şi pentru dobanda acestor banı să avem a da de tot numaĭ căti şasi zili clacă la orı-cine va puni dumnealor; osebit ne maĭ îndatorim printr'acest zapis ca, căt loc ni va arăta dumnealor, să avem a-l curaţi, schinĭ şi alta păduri ce va fi..., cum şi pentru lemni de foc să avem a taè: ulmĭ, salciĭ verz din picĭoari, însi acesti lemni sə avem a li taè din faţa pământuluĭ, cum şi păn la vremi aşezatuluĭ nostru, pentru căt vom şedè pe imaşul dumnealor, se avem a lucra dumnealor orĭ-ci lucru vor avè la meşteşugul ferarii, însă acest lucru numaĭ pentru trebuinţa casiĭ dumnealor, iar, întamplandu-să a nu curăţi noĭ acest loc, datorĭ să fim a da de tot numile căti doĭ leĭ, şi pentru curăţitul aceştiĭ mărunţuş padurı, se avem a seri cu toţiĭ la viitoarea lună Octomvrie şi se o curaţim păn a nu da umăt, trăgănd şi schiniĭ undi ni va arata dumnealor... Cum şi pentru havaetul moşii, să avem a plăti pe toata luna căti 60 banĭ... Eŭ Gheorghii Bulubaş Braşovan, platnic şi chizeş pentru toţ». — 123 LII.

198.

1813, c. 5 Octombre. Σερμπάνος Νεγέλος Σπαθάρης către Domn, pentru «nedreptatea ce suferim noĭ, toţĭ clironomiĭ răposatuluĭ Gheorgachi Canta, Spatar, de la dumnealuĭ Marele-Logofăt Gheorgachi Canta, la care se află toată moştenirea răposatuluĭ . Se judecaŭ încă de pe vremea luĭ Milaşevicĭ. Celalalt vechil al meştenitorilor, Vasile Roset, e acum supus rusesc, şi stăruie prin Consulat. Să nu se uite şi pretenţia luĭ. — Domnul scrie: Κατὰ τὴν αἴτησιν του νὰ διωρισθῇ ἡ διαφορὰ ταύτη. În acest sens se dă ordin la 5 Octombre. — 5/IV.

199.

1813, 14 Novembre. «Ierarhimonah Grigorie dohovnic», arată ca «Paşcăniţa cè bătrână, soţiia Spat. Iordachi Cantacozinò , Ecaterina, iar în călugărie Evdochie, «la răzmiriţa cè d'intăiŭ aŭ venit aicĭ la Pobrata, bejenie fiind, şi aŭ şăzut căteva lunĭ, pe urmă s'aŭ bolnăvit şi s'aŭ călugărit; decĭ după călugăria n'aŭ trecut multe zile şi aŭ răposat, şi s'aŭ îngropat aice la Pobrata, în pridvorul bisăriciĭ, la let 1769, Ghenarie 8». Întăreşte, în greceşte, Antim «arhimandritul» Pobrateĭ. — 83/IV.

200.

1813, 16 Decembre. După tratatul din 1815, ce pune un termin pentru vînzare, Iordachi Vartolomeĭ Sărdar vinde casele luĭ «din oraşul Eşiĭ, în mahalaoa Muntenimeĭ de mijloc», lîngă «drumul ce să pogoară de la bisărica Blagoveşteniilor» şi «drumul săriĭ». Avea şi un han, ce schimbase cu Mitropolia. Pomenită «Uliţa luĭ Bogonos». — Întăreşte la 21 «Comitetul». în care şi Andronachi Donicĭ şi doĭ Vornicĭ marĭ. — Confirmă şi vînzătorul, în 1823, semnînd: «Col. Asesor Varfolomeĭ». — 102/LX.

201.

1813, 17 Decembre. Dacachi Roset arată unuĭ noŭ ispravnic de Dorohoĭ că a cumpărat «slujba căldărimuluĭ Ţinutuluĭ acelue». — 230/XXIV.

202.

1813, 26 Decembre. «Şărbanu Negel Vel Vornic» se plînge Domnuluĭ pentru împresurare ce mi-s pricinueşti loculuĭ casălor

meli de aicea denu Eşĭ de cătră locul casălor dumisali Logofetesiĭ Saftiĭ Greceniţiĭ»: se ordonase luĭ Costandin Paladi Vornic şi Vorniculuĭ Costandin Balş a face «cuviincĭoasa cercetare şi punire la cale». Paladi tot prelungeşte. Negel cere în locu-ĭ pe Vornicul Politieĭ. — Admis la 28. — 131/XXXIV.

203.

1813. «Franţi Xaiver Naiman, spiţer», cere «să aibe voe a deşchide o spiţărie» «în tărgul Botoşanilor, întru care să ţăe şi să lucrezi tot feliul de doftoriĭ..., curate şi alcătuite cu cè maĭ scumpă purtare de grijă, după rănduiala meşteşuguluĭ spiţeresc, şi, pe lăngă aciasta, să le dè şi cu preţurĭ maĭ eftine decăt să urmà păn acum de la spiţerie ce să află». Aduce şi «adiverinţă de la dumnealuĭ arhiiatros Spiridon Asani şi dumnealuĭ doftorul Efstatie». Strică privilegiul celeĭlalte «de a fi singură numaĭ în politie arătată . Scutire pentru «o calfă şi triĭ slugı . — 142/VII.

204.

1814, 22 Ianuar. Veniamin dă fugaruluĭ Mitropolit Serafim din Emesa ca locuinţă şi venit biserica Sf. Nicolae din Muntenimea de sus, cu «chiriia căsuţilor şi a dughenilor». — Romaneşte şi greceşte. — 23/XLVI. — Pecete cu Sf. Gheorghe şi legenda: «Pecete a sfinteĭ Mitropoliĭ Moldavieĭ».

205.

«Cu frăţască dragoste mă închin dumitali, arh. Spatare. Pitacul dumitali grecescu, întovărăşit şi cu o carte a dumitali cătră dumnealuĭ Banul Petrachi Cazimir, am priimit, şi am văzut cele ce-m scriĭ dumneata şi că te paraponiseştĭ asupra mè în destul din pricina netrimesuluĭ banilor rănduelii; dar, cănd aĭ şti dumneata şi supărare mè ce am suferit în este zile, apoĭ aĭ gĭudeca îndreptările mele şi a dumitali, şi aş socoti că maĭ mult aĭ găsi pe dumneata vinovat. De mă crezĭ, arh. Spatar, în este zile nicĭ am putut să mă acoper la cămară din multă strigari a ecpaeliĭ Curţiĭ, cerşind liafa lor, şi pe, de altă parte supărănd şi pe Mărie Sa Voevodul; apoĭ, văzănd că pe la alte Ţinuturĭ, pe unde am rănduelĭ, că apropie să istovască, şi de la acel Ţinut o tăceri mari, te las însus pe dumneata să socoteştı

în ce supărari mă aflam, şi eŭ ştiŭ prè bini că bani ese cu greutati, dar aceştĭ banĭ a lefilor nu suferi întărzieri, căcĭ într'atăta aşteptă şi eĭ. Am priimit şi doaî miĭ patru sute optzăcĭ opt leĭ din 5.000 leĭ ce aŭ maĭ rămas la acel Ţinut. Pentru care iată că triimeti dumnealuĭ şi sănet. Şi poftesc şi pentru ceilalţĭ ca fără întărziere să mi să triimată. Şi sint al dumitali ca un frati: Δημήτριος (?) Μαυρογένης. 1814, Ghenr. 31. [Către Dracachi Roset, ispravnic de Roman]. — 72/XXIV.

206.

1814, 8 April. «Isaiia arhimandrit Socoliĭ» fixează suma ce va da un negustor din Iaşĭ pentru o vie şi o livadă pe pămîntul mănăstiriĭ, în locul obişnuiteĭ dijme. — Pecete cu Arătarea Domnuluĭ şi legenda: «Peceate sfintiĭ mănăstirĭ Socoliĭ, leat 7104, Dech.» — 186/XVIII.

207.

1814, 15 Maiŭ. Anaforà pentru «jaloba ci aŭ dat Înnălţămiĭ Tale preuţăĭ şi lăcuitori din Tărgul Frumos». În vremĭ vechĭ nu daŭ nicĭ bezmăn, nicĭ «parali de viti păscute de pi imaş ci l-aŭ avut». Dar «schitul din codrul Eşuluĭ» încalcă aceste drepturĭ: e «mitoc mănăstiriĭ Svt. Spiridon şi bisăriciĭ gospod din Tărgul Frumos». Cere 2 leĭ de casă pe an ca bezmăn. Un timp, scutiţĭ prin acte. Apoĭ «de triĭ anĭ încoaci, după o mărturii de alegire vetriĭ tărguluĭ, ci s'aŭ făcut în anul 1796 de cătră hotarnicĭ, şi după o carte de giudecată a Divanuluĭ din 1811, ci s'ar fi dat mănăstiriĭ», iar se iveşte pretenţia. Li se maĭ cer acum şi «zăle de boiresc, zăle de lucru». Pretind că venitul e dat «pentru hrana şi îmbrăcăminte călugărilor de la schit i a doĭ preuţĭ şi un ţărcovnic la bisărica gospod». Pentru ceĭ din oraş, se dă însă puţin, «fiind-că eĭ tărgoveţi i-ar fi purtănd de grijă bisăriciĭ cu toate cele trebuincĭoasă, dintru în vechimi şi pară în zioa de astăzĭ, adică cu a lor cheltuială s'aŭ făcut boltili i acoperemăntul bisăriciĭ i triĭ odăĭ a bisăriciĭ, ogradă de zăplajĭ de giur împregiur, zugrăvit catapitesmiĭ, i toati veşmintili bisaricii, doî clopotii doî policandri, i sfeşnici, i argintăriĭ şi alti multe de mari sumă de banĭ; asăminea şi toată liafa şi hrana preoţalor slujătorĭ de opştii i diiacon şi clisiiarh şi dascal, şi toată cheltuiala bisericiĭ cu celi trebuincĭoasă. şi pominire tictorilor *(sic)* la hram bisăriciĭ pentru anu». Se judecă la Mitro-

polie cu vechilul schituluĭ. Acesta expune că bezmen se cere numaĭ de la «acie cari sănt eşiţĭ din vatra tărguluĭ, după alegirea ce s'aŭ făcut în anul 1796 de cătră boeriĭ hotarnicĭ..., ca uniĭ ci s'ar afla pe moşie mănăstiriĭ».— «Cercetarea scrisorilor»:

1. Act de la Mateĭ Ghica, 18 Iunie 1755, pentru schit, unde e ctitor, şi biserica domnească, «agiunsă la străcăciuni». Îı dı locul, «venitul, camăna i mortăsăpie, şi altili . 2. Hotarnica din 29 Sept. 1776, de la Atanasie Ramadan: Domnul poruncise «ca fiişti-cari ci va fi şăzător în vatra tărguluĭ, să aibă a da căte un leŭ de casă şi de dugheană pe an, iar ciĭ ci vor fi şăzatorı pe moşăe mănăstiriĭ, afară de vatra tărguluĭ, să dè căte doĭ leĭ de casă pe anu, şi dijma din toati». 3. Act din 3 August 1786, «pentru toţì acie cari vor să-s mute din tărgoveţĭ în sălişte vechĭ fără ştirea mănăstiriĭ, să nu fii volnicĭ a lua locurĭ, ci mănăstirea să li dea aceia ci va socoti». 4. Hotarnica din 1796, 30 Iulie: fixare de hotar după cererea epitropilor Sf. Spiridon; locuitoriĭ zic că aŭ acte la Iaşĭ. 5. Judecată din 21 Dec. 1811: vor plăti bezmen ceĭ «eşiţĭ cu casăle».

Orăşeniĭ arată: 1. Actul luĭ Grigore Callimachi, din 3 Iulie 1767 [maĭ sus, la această dată]. 2. Act din 6 Maiŭ 1784: confirmare. 3. Act din 12 Maiŭ 1801: pentru imaşe vechĭ. 4. Act din 12 April 1806: «să nu fie supăraţĭ lăcuitoriĭ cu adetiŭ di casă». — Se decide pentru «lăcuitoriĭ tărgoveţ i boerinaşĭ , scutindu-li-se casele şi acareturile şi «o moară din tărg ,—ceĭ ce sînt saŭ vor veni. Pentru imaş însă, vor da «cincĭ parale de vita mari şi căte doĭ pol parale de mănzat, iar pentru viţăĭ să nu dè nimic, după urmare ci să păzăşti şi pe la alti tărgurĭ prin hotărările şi întăriturili Domnilor de maĭ înnainte». «Şi, pentru celi ci vor lucra la cămpu în moşăe bisăricilor, să dè dejma obicĭnuită după cuprindirea ponturilor gospod». Zile de boieresc, în orĭ-ce cas nu. Să se dea ordin a se opri de la abusurĭ «orăndătoriĭ moşii mănăstiriĭ». — Copie. — 16/XXXI.

208.

1814, 15 Iulie. Pentru biserica «gospod» a Sf. Mihail şi Gavriil din «tărgul Romanuluĭ». Îĭ confirmă venitul Vătăjieĭ de harabagiĭ şi «a cotuluĭ pentru măsurătoare vaselor cu vin, rachiŭ saŭ horilcă». «Îndatorită fiind bisărica de a ţinè în toată vreme cot drept, cu boor domnescu, întocma după cotul Carvasarialiĭ cari să obicĭnueşte aice în Eşi». — 105/LXIV.

209.

Pildele lăudatelor urme acelor de maĭ înnaintea noastră luminaţĭ Domnĭ, cariĭ în toată vremea s'aŭ sărguit spre lucrarea facerilor de bine cătră obştie oblăduirilor, iar pe lăngă acĭasta însuş firiasca plecare ce o avem sădită în sufletul nostru îndemnăndu-ne de a fi pururea cu răvnă cugetuluĭ şi cu toată iubirea, spre a ne arăta asămmine sărguitorĭ în lucrarea facerilor de bine, săngură lucrarea şi săngură mijlocirea aceia prin care ocărmuitoriĭ noroadelor pot să împliniască datorie cea adevărată a ighemoniceştilor îngrijirĭ cătră supuşiĭ oblăduirilor, din cĭasul ce bunăvoinţa cereştiĭ Proniĭ ni-aŭ încredinţat ocărmuirea ţăriĭ aceştie a iubiteĭ noastre Patriĭ, în căte prilejurĭ am aflat nu ni-am apărat de a aduce şi în fiinţă plecarea răvniĭ noastre aceştie şi părinteasca îngrijire ce o păzim spre folosul şi bună starea fiilor oblăduiriı noastre, precum de obşte sănt văzute sfărşiturile buniĭ noastre voinţe întru celi ce am împlinit spre mulţămirea cea în parte a fiişte-cărue, după dreptăţile sale cele mărturisite; asămine şi întru cele ce li-am aflat de folos şi de trebuinţă pentru binele obştieĭ şi li-am pus la cale şi în bună orănduială în căt s'aŭ putut maı mult, după chipurile înlesniriĭ ce ni s'aŭ dat, precum: aşăzarea şcoalelor obşteştĭ din oraşul Eşiĭ şi de pe la o samă din tărgurile de afară, cu adăogire de îndestule veniturĭ piste cele de maĭ înnainte pentru bună sporirea trebuincĭosuluĭ folos al învăţăturilor, punerea în orănduială a neînlesniriĭ Casiĭ podurilor, iarăş cu îndestulă sporire de veniturĭ, pentru ca să să rădice nevoia oraşuluĭ acestue cea întru tot supărătoare, nu numaĭ pentru lăcuitoriĭ orăşănĭ, dar şi pentru ceĭ de afară ce vin cu necontenite trebuinţă în domniasca capitale acĭasta, şi alte asăminea netăgăduite săvărşirĭ căte patrie prin chipurile stăriĭ sale; şi noĭ prin însuş necruţarea noastră am putut a le aduce în fiinţă pentru obştiasca folosănţă. Luat-am dar aminte la arătarea ce ni-aŭ făcut, prin anaforà iscălită, preaosfinţitul Mitropolit al ţăriĭ, dinpreună şi cu obştiasca adunare a cinstiţ şi credincioşĭ boerilor noştri, cum că, după cercetarea ce s'aŭ făcut, în urmarea domneştiĭ noastre ţădule, socotelilor pe un an a Casiĭ doftorilor, aŭ aflat o simţătoare nepotrivire între suma iraturilor şi între aceia a lefilor ce trebuesc a să plàti spre ţinerea doftorilor aceştiĭ politiĭ, şi a uniĭ moaşă i a unuĭ gerah,

după cuprinderea hrisovuluĭ Domnii Mele ce s'aŭ dat în anul trecut spre acĭasta, încât, după socotiala ce au făcut, unind împreună şi sporiul acelor căte doaî parale de la leŭ din lefile ce să plătesc de la Casa răsurilor, care s'aŭ adaos prin domnescul nostru hrisov în trecutul an, s'aŭ găsit piste 8.000 lei neagiungerea, osăbit de plata geraluluĭ, cu care piste tot să face mai mult decăt 12.000 leĭ suma neagĭungeriĭ, şi că spre a să aduci Casa acĭasta în starea cuviincioasă urmiază neapărată trebuinţă de a să maĭ agĭuta cu o oareşcare adăogire de venit, cu care să poată cuprindi plata lefilor trebuincĭoasă şi care să urmezi pururea cu statornicie şi fără îndoire de strămutare saŭ de scădere în vremea viitoare. Apoĭ spre acest sfărşit, întru unire preaosfinţituluĭ Mitropolit, dinpreună şi cu dumnealor boerii, căutănd a afla şi chipul alcătuiriĭ de un asămine irat, au aflat acĭastă mijlocire: adecă de a să slobozi deşchĭderea uniĭ fabrice aice în ţară, de un fel de sare ce să numeşte huscă, care sare să poate faci din apele de făntănĭ sărate, ce să află în multe locurĭ în partea munteluĭ; şi acĭastă fabrică sa să afierosască Casii doftorilor, ca să o aibă în toată vremea nestramutat venit al iaĭ, arătănd dumnealor că, după cercarea ce s'aŭ făcut şi după făgăduinţa celor ce s'aŭ arătat acum voitorĭ ca să să alcatuiască pentru deşchiderea fabriciĭ, poate să aibă Casa un folos îndestul şi potrivit cu suma neagĭungerii ce urmiază în socotiala sa; dăndu-să acum de odată fabrica pe o vreme hotărată pana la 20 anĭ, după cum au cerut cei ce s'aŭ arătat voitori a o lua asupră, iar în urmă apoi poate să dea şi mai mult folos. Asupra cărie aratărĭ a dumilor salę aŭ făcut cerire ca, de sa va gasi cu cale şi de cătră Domnia Mea socotinţa Dumilor Sale, sa sa dea domniasca noastră hotărăre spre punirea în lucrare şi să să dè şi hrisovul Domnii Meli spre afierosirea fabricii aceştie cătră Casa doftorilor. Domnie Mea dar, văzand arătarea aciasta prin anaforaoa preosfinţitului Mitropolit şi a Dumilor Sale boerilor precum şi chipul însamnat a înlesnirii ce l-au gasit mai de priinţă spre agiutoriul Casii doftorilor, şi, asamine, dupa socotinţa Dumilor Sale, gĭudecănd şi noi că o asamine fabrica, pe lăngă folosul ce poate să aducă Casii doftorilor, urmiază a aduce fară îndoire şi oareşcare folos stăpănilor moşiilor acelor cu fantăni sărate, şi lăcuitorilor, am socotit şi cu deplina unirea

noastră asupra cuprinderiĭ anaforaliĭ aceștie, care s'aŭ întărit și cu a noastră domniască iscălitură și pecete, spre a să pune în lucrare, găsind cu cale și cu toată cuviința a să deșchide acĭastă fabrică, — iată prin acest al nostru domnesc hrisov hotărăm slobozănie deșchiderii iaĭ, și o facem vecĭnică și nestrămutată afierosire la Casa doftorilor politieĭ Eșuluĭ, ca să o aibă spre agĭutor și spre împlinirea neagĭungerii iraturilor, întru care să află. Și pentru maĭ multă înlesnire, ca să să poată alcătui acĭastă fabrică și să urmezi pururea lucrarea eĭ cu bună sporire, spre folosul Casiĭ aceștie a doftorilor, care Domnie Mea voim cu tot diadinsul a o aduce în starea cuviincĭoasă, ca un lucru ce este de cea maĭ întăĭ folosănță,— de vreme ce întru acĭasta razimă cea maĭ neapărată trebuință pentru obștia politieĭ aceștie, agĭutoriul vindecăriĭ de boale, sănătatea, și, pentru ca să zicem maĭ mult, și însuș viiața, am socotit cu cale și cu toată cuviința de a-ĭ face fabriciĭ și oareș-care cuprindere de privileghiĭ, precum pentru acĭasta ni-aŭ făcut cerire și dumnealor epitropiĭ Casiĭ aceștie, aĭ noștri cinstiț și credincĭoș boerĭ, dumnealuĭ Grigorie Sturza, biv Vel Vistier și dumnealuĭ Iordachi Roset biv Vel Vistier, prin osăbită anaforà ce ni-aŭ înfățoșat. Drept aceia hotărăm Domnie Mè: întăĭ, fabrica acĭasta să fie în toată vremea apărată despre orĭ-ce dare de bir, agĭutorință și orĭ-ce alte angăriĭ vor fi și să vor întămpla aice în țară, supt orĭ-ce fel de cuvănt; al doile, să aibă a lua fabrica pe tot anul căte [u]na sută miĭ ocă sare de la Ocna gospod, din sarea măruntă, acea care în toată vremea pănă acum aŭ fost socotită de netrebnică și nefolositoare venituluĭ Ocnilor; care sare să o ià fără nicĭ o plată și să aibă a o rădica fără nicĭ o oprire, cu orĭ-ce cară cu chirie va putè găsi, și a o duce la locul unde să va afla fabrica, pentru ca să o întrebuințăzi în lucrarea huscăĭ; al triile, cincĭzăcĭ oamenĭ meșterĭ și alțĭ lucrătorĭ ce va avè fabrica din oameniĭ streinĭ de piste hotar, adeveriț prin mărturiile dregătorilor marginiĭ, să fie în toată vremea supt apărare de toate dările de bir și de havalele, nesupărăndu-să întru cel maĭ mic lucru supt nicĭ un fel de cuvănt; al patrule, sarea huscă, ce să va scoate de la acĭastă fabrică, volnică să fie Casa doftorilor a o petrece, saŭ aice în țară, saŭ să o triimată și aiure, piste hotar, vănzăndu-o unde va putè și cu orĭ-ce preț va găsi. Și vamă

pentru acĭastă sare să nu aibă a lua vameşiĭ de carvasarà, nicĭ pe acea ce să va vinde aice în ţară, nicĭ pe acea ce să va trece piste hotar; hotărănd Domnie Mea ca şi folosul vămiĭ de la sarea acĭasta, cătă va trece piste hotar, să fie iarăş al Casiĭ doftorilor, fără să să amestice căt de puţin vameşiĭ de carvasarà în folosul vămiĭ de la sarea acĭasta. Întru acest chip dar, cu privileghiile maĭ sus arătate, volnică să fie Casa doftorilor a ţinè şi a lucra fabrica acĭasta în toată vremea, fără strămutare şi prin orĭ care chip va găsi maĭ cu cuviinţă spre a sa folosănţă. Iar dumnialor epitropiĭ să îndatoresc a fi cu toată cuviincĭoasa îngrijire, pentru ca, alcătuindu-să fabrica acĭasta, să să păzască pururea în starea şi în bună sporire, sărguindu-să totdiauna spre a să folosă în căt s'a putè maĭ mult Casa doftorilor din venitul fabriciĭ. Şi toată suma iraturilor aceştiĭ Casă să să întrebuinţăzi numaĭ în ţinerea doftorilor, moaşăĭ şi a unuĭ gerah, şi pe tot anul să aräte socotială lămurită, ca să să cercetezi, urmăndu-să întocma şi prea deplin, atăt plata lefilor doftorilor, căt şi toate celelalte orănduelĭ aşăzate prin hrisoavele ce are Casa acĭasta pentru doftoriĭ politieĭ. Apoĭ, pe lăngă aceste, adăogim Domnie Mea şi acĭastă nestrămutată hotărăre, ca din veniturile Casiĭ aceştie a doftorilor nicĭ un ban să nu să orănduiască a să da, nicĭ să să întrebuinţăzi la vre o altă trebuinţă, supt nicĭ un fel de cuvănt saŭ pricină, fără numaĭ în plata lefilor hotărăte a doftorilor; şi, dacă piste suma lefilor hotărăte vor prisosi ceva banĭ din iraturile Casiĭ în vre un an, acel prisos să rămăi iarăş la Casa doftorilor, şi prin obştiască adunare, dimpreună şi cu dumnialor epitropiĭ Casiĭ, făcăndu-să socotinţă, să să dè şi să să întrebuinţăzi iarăş întru asămine trebuinţă, cum dumnialor vor găsi maĭ cu cuviinţă, spre adăogire de doftorĭ aice în oraş şi la alte tărgurĭ de aice din ţară, urmăndu-să cea maĭ driaptă chipzuire, spre maĭ mult folosul de obştie şi lauda aceştiĭ vechĭ alcătuirĭ de Casă a doftorilor. Pentru ca să să păzască dar statornică şi în vecĭ nestrămutată lucrarea fabriciĭ aceştie, şi afierosirea iaĭ cătră Casa doftorilor politieĭ Eşuluĭ, precum şi privileghiile însămnate şi toate cele maĭ sus hotărăte să aibă în toată vremea deplină şi neclătită urmarea lor, s'aŭ dat acest al nostru domnesc hrisov, întărit cu a noastră domniască iscălitură şi pecete. S'aŭ scris la Scaonul

Domnii Mele, în orașul Eșii, întru a doua Domnie a noastră la Moldavie, în anul al triile. — La let 1814, Octomvre 6.

Io Scarlat Alexandru Calimah.

[L. S.]

Sandu Sturza Vel Vistier procitoh.

S'aŭ trecut în condica Visterieĭ de hrisoave.

Costandin Veisa. — 15/V.

210.

1814, 9 Novembre. Pentru «Costandin Petradi, ce are voie a dișchide berărie în tărgul Romanuluĭ, cu a sa ostenială și cheltuială». Să fie «bună» berea și «prețul cuviincios». «Și, în cătă vreme va lucra berăriia maĭ sus numituluĭ, altul nimine, de orĭ-ce stare ar fi, să nu fie volnic a dișchide al doile bărărie în tărgul Romanuluĭ, cum nicĭ a aduce de aiure beri spre vănzare». Va da și 100 de leĭ pe an la Cutia Milelor. — Copie. — 75/LXIII.

211.

1815, 18 Ianuar. Vornicul către «Preaosvinţiile Voastre», pentru «o berărie ce cu carte gospod s'aŭ deșchis acolo în tărgul Romanuluĭ, și, arătănd Mării Sale luĭ Vodă cele după răvna mè spre priința Preosvinţiilor Voastre, cu toate că s'aŭ cunoscut o greșală a Vornicii Obștirilor întru acĭasta, dar răspunsul Mării Sale este că fabricile nu sănt tocma socotite ale stăpănuluĭ moșii, precum orănda și altile, și nicĭ oprite de a să deșchide orĭ la ce tărg după trebuință; dar spre mulţămire Preosvinţiilor Voastre s'aŭ hotărăt îndatorire celuĭ cu berărie că fără învoire stăpănuluĭ moșii să nu poată lucra maĭ mult». — 76/LXIII. — Supt no. 77/LXIII se dă ordinul Vistieriei către isprăvnicia de Roman, pentru a se opri deocamdată berăria luĭ «Costandin Petridi Grec», pănă se va înțelege cu episcopul, «ca un stăpăn moșii tărguluĭ».

212.

Sculenĭ, 1815, 21 Februar. Iordachi Donicĭ către «cumnățălul» săŭ, pe care îl roagă a veni să-l vadă «la carantină». Să-ĭ aducă și «patru coțĭ postav de o gĭubè mii, cu acesti tocmelĭ însă, să

fii închisă şi, de bun, cu căt a fi prin putinţă maĭ bun, şi ales de dumneata»; şi «dou fesurĭ roşăĭ buni..., o părechi ciboti negri nemţăştĭ...; pentru Catinca cumnăţica... să eĭ de rochiĭ...; să-m eĭ cracatiţă şi icri de chefal buni». P. S. «Pentru Catinca, ce va maĭ socoti soră-mè zarifilicurĭ, să-ĭ eĭ; şi voĭ răspunde». — 34/XXVI.

213.

1815, 4 Mart. Domnul, «pentru luminata Domniţă Elena Hangerì, fiica luminatuluĭ Domn, frateluĭ nostru Alexandru Hangerì Voevod, şi socotind că, ca o fiică de Domn, ce să află statornicită prin căsătorie şi petrecătoare cu vieţuirea în pământul acesta, după tot cuvântul să cuvine de a avè şi Luminarea Sa o împărtăşire din harurile Domniiĭ aceştie, asămine precum aŭ şi alţĭ fiĭ şi fiice de Domn, pentru sprijinirea stăriĭ şi înlesnirea petreceriĭ» — îĭ dă pe an 100.000 de ocă de sare din Ocnă, «în drobĭ din măglă». Apoĭ şi scutire de vamă pentru «cincĭ sute boĭ de negoţ». — 56/L.

214.

Cuvioşieĭ Tale, ieromonache Theodosie, nacealnic schituluĭ Ţuşcaniĭ din Ţinutul Neamţuluĭ, blagoslovenie. Fiind-că schitul Runcul, cu Ţuşcaniĭ de 'npreună, cu moşiile şi acareturile lor, s'aŭ dat iarăş cu contract fiiuluĭ Cuvioşieĭ Tale Şărban şi fiind-că Cuvioşiia Ta eştĭ rînduit la Ţuşcanĭ pentru ca să-s păzască bunele rînduelĭ, şi la Runcul, spre pomenirea fericiţilor ctitorĭ a acestuĭ dumnezeescu lăcaş, iată te rănduim povăţuitoriŭ besearicīĭ Runculuĭ şi slujitorilor eĭ; pentru care te îndatorim ca de apururea să fiĭ cu purtare de grijă spre a să săvărşi dumnezeeştile slujbe, neîncetat, în toate zilele, întocma după tipicul besearicesc şi după îndatorirea contractuluĭ, fără a să da cît de puţină zăticnire la ceva, din îndatoririle fiiuluĭ Cuvioşieĭ Tale. Acĭasta, şi fiĭ blagoslovit; 1815, April 20. Veniamin, Mitropolit Moldavieĭ. — 3/XVII.

215.

1815, 20 Iulie. Hotarnică pentru «un loc de casă stărp, de aice din Iaş, ce iaste la uliţa Fănării, megeeşăt pe din sus, de spre Meaza-Noapte, cu locul casălor dumisale cucoaniĭ Zoiţiĭ,

fiicii dumisale răposatului Neculachi Avram, iar pe din jos, despre ameazăzi, cu locul casălor dumnealui Ilie Armanul». — Pecete cu inscripția: «Pecete porții gospodŭ: 1782».

216.

1815, 3 Septembre. Hotărnicia moșiilor lui «Costandin Paladi Hatman, anumi Toloeștii, i Vlădeștii, i Iurghicenii, i Spinoasa, i Ivoeștii, ce-i zic și Brăilianca, i Cărlăneștii Mari și Cărlăneștii Mici, ci le zic și Podul Leloaii, i giumătati de sat de Frăncești, i siliștea Tălhăreștii, și părțile din moșiia Romăneștii; cari moșii, unili sînt de Ținutul Hărlăului, și altile de Ținutul Cărligăturii». Se aduc acte: «o scrisoari din 7271, Ghenar 8, de la Gavriil igumenul sfintei monastiri Rîchitoasa, carile aŭ făcut schimbu cu răposata Domnița Anița și cu fiiul dumneaei, răposatulŭ Logf. Costandin Paladi, fiind atunce vt. Vist.»: mănăstirea primește Țigăneștii, Oțăleștii, Zbineștii, «Coluneștii ot Berheci, ci sînt aproapi de mănăstire». «Și moșiia Hoisăștii, fiind dată Postelnicesei Zmaragda, sora răposatului Logf. Costandin Paladi, aŭ eșit de la mîna sa cu vînzare și să află acum la stăpîniria dumisale Spat. Dracachi Roset». — Copie. — 101/LX.

217.

1815, 5 Novembre. «Urmare ce ari să să păzască de cătră dumnealor dregătorii Ținutului Tecuci, de cătră dumnealor epistaț asupra bolei ciumii».

1. De e vre-un cas, să se iea măsuri. «Acii ce vor veni din gios, avănd adeverință de la lazaretul de la Cișmeà, că aŭ făcut dzilile orănduite acolò..., să să ție la carantina de la Tecuci și cu adeverința de aice să să sloboadă la carantina de Bărlad saŭ Focșani, și de acolo, făcănd zilile iarăș cu adeverință, să să sloboadă înnainte, urmănd după alcătuire de acolo».

2. Să nu se amestece cei sosiți în zile deosebite.

3. Cel bolnav să se scoată din casă saŭ carantină «și să să pui de o parte supt bună pază, purtăndu-i-să de grijă pentru hrană și băutura sa». Cei ce vor mai fi, «să să scoată îndată cu totul calabalăc ce vor fi avănd, deschizăndu-le, și, de va fi apă curgătoare saŭ iazuri de cătră molipsăți, toate să să trecă prin spălare de apă, și să să întindă, pe care să stei 40 zile, 40 nopți întinsă și cu păzitori, să nu furi cineva den acele strae;

şi, după acesti zile, pren aghiazmă pot să le iai molesiţiĭ, iar molepsiţiĭ în vreme acia, dezbrăcându-să în chele goală, pren afundare de apă să să speli, iar, nefiind iaz şi apă curgătoare, prin spălare apeĭ de făntănă şi, împlinind molepsiţiĭ 40 zile carantină, pren aghiazmă pot fi slobozĭ; atăt numaĭ dumv. să vă îngrijiţĭ să aibă cele trebuincĭoasă pentru hrană şi lemne pentru foc, iar casele lor, cu toate cele împregĭur, cu îndestuĭ păzitorĭ să să ardă cu foc... Iar, fiind o casă dentr'acele maĭ alesă, să să discoperi, şi cu străjĭ den 40 zile să să păzască şi, după împlinire, să să speli cu apă podul, păreţiĭ i pe gĭos, şi pisti tot locul, şi pren aghiazmă este curată.»

4. Să nu îngroape molipsiţiĭ nimic, căcĭ la dezgropare «să înnoeşti focul acesta».

5. Să fie la carantină «bordei îndestule şi poeţĭ acoperite. Pentru caiĭ drumurilor, să preveghețĭ dumv. ca nu cumva hangii saŭ tărgoveţiĭ să vănze orzu, făn şi cele trebuincĭoasă pentru măncare lor cu înzăcit preţ».

6. Să facă «poblicaţiĭ» în tot Ţinutul şi pe la toati crăcĭmile şi hanurile, şi pe la toţĭ orăndariĭ, de pren toate satele», a nu se primi banĭ «fără spălare în oţet».

7. «În tot satul şi în tot carantinu şi la toate hanurile şi crăcĭmile de pe drumurĭ, să să aşăzi căte o spănzurătoare, dănd de ştire tuturor ca pre cine a îndrăzni a lua banĭ fără a-ĭ spăla pren oţăt, saŭ a priimi în gazdă fără a avè adeverinţă la mănă, den porunca Mării Sale în spănzurătoare să va săvărşi».

8. «Căpitaniĭ de pre la minzălurĭ» nu vor primi «pre nimine în gazde; surugii ce vor purta mutzefurile» să iea sama la bacşişurile ce vor primi (?).

9. «Toate drumurile ce sănt în Ţinut acest şi aŭ comunicaţii cu alte Ţănuturĭ, să să închidă, şi să nu fie slobod a mergi din alt Ţinut.»

Semnaţĭ: Neculachi Pahr. şi un Serdar.

Se adauge un ordin de a se opri trecerea Siretuluĭ (7 Novembre). — 117/LII.

218.

«Precum să-s şti că am cumpărat popuşoeĭ ci are coconu Ilii Roset de la Hărmăneştĭ, moşiia dumnealuĭ, de la Ţinutul Neamţuluĭ, merţi 9 leĭ, adecă noĭ leĭ, să-ĭ daŭ dumnealuĭ 12 merţi, şi

toţ pupuşoeĭ ci s'or afla bunĭ, nestricaţ, să eŭ, a dumnealuĭ c. c. Ilii, ci are la Hărmăneştĭ; şi pentr' ales. Şi acmu înnainte i-am dat dumnealuĭ doĭ sute leĭ arvonă, şi ceialanţĭ banĭ, căţ s'or faci pi soma ci a eşi, la rădicare popuşoilor, să-ĭ daŭ dumnealuĭ boeruluĭ toţ; şi eŭ di astăz într'o săptămănă să mă aflu aci la Hărmăneştĭ, ca să primesc popuşoeĭ dumnealuĭ; iar popuşoeĭ să nu să bată pănă ce nu o fi eŭ faţă. Şi mi-am pus numile şi degetul, 1815, Noem. 8.

Eŭ Marcu Jidov din tărgul Neamţuluĭ, sudit, platnicu.

Dimerlie să fii de 15 ocă, şi opt dimerliĭ să fii în merţi, dimerlie păniĭ.

Încă doĭ sute leĭ aŭ maĭ dat gipănu Marcu Jădov.

Şi de astăzĭ într'o săptămănă să viŭ să priimesc popuşoeĭ cocon Ilii, iar, neviind, 400 leĭ ci am dat arvonă, să fii a dumnealuĭ c. c. Ilie, să nu am nicĭ un cuvănt a-ĭ ceri înnapoĭ. 815, Noem. — 233/LV.

219.

Locuitoriĭ din Tîrgu Frumos cer a se aduce la împlinire hrisovul «răposatuluĭ întru pomenire Domn Scarlat Calimah» din 1815. — 54/XXXVIII.

220.

1816, 20 Februar. Domnul recunoaşte pronomiĭ de boier de starea întăiŭ luĭ Panaiti Catargiu, ce are «niamurĭ şi fraţĭ» în ţară. Pecetea cea mare. — Urmează raportul boierilor (18 Februar). «Niamul Catargiescu, carile, din în vechimea încă arătăndu-să cu răvnă, osărdie şi driaptă credinţă, sămănăndu ostenelile faptelor bune, aŭ căştigat dela obştie lauda evgheniei şi de la luminaţiĭ Domnĭ stăpănitoriĭ şi ocărmuitoriĭ pămăntuluĭ acestuia aŭ fostŭ socotiţ din cele maĭ întăiŭ niamurĭ de a patrieĭ şi întrebuinţaţ şi în slujbile, fiişte-care după stare şi vredniciile sale. Adică: Vasilie Catargiu Marile-Postelnic, Gheorghie Catargiu Marile-Postelnic, Apostol Catargiu Marile-Postelnic, Ilie Catargiu Marile-Logofăt, Dinu Catargiu Marile-Ban; carile aceştiia s'aŭ săvărşit din viaţă, iar din niamul curgătoriŭ săntu şi astăz în slujbe ale pămăntuluĭ nostru al Moldavvieĭ şi rudenie cu celi maĭ întăĭ fameliĭ de a patrieĭ noastre, precum şi cu dumnialor boeriĭ rusăteştĭ». Se dă atestatul luĭ Panaiti, «carile,

după întâmplările vremilor şi a prefacerilor, s'aŭ statornicitu în părţile stăpânirii Împărăteştii Măriri a Rossieĭ».— Semnăturĭ.— Pecete cu judeţele; legenda: «Divanul cnejieĭ Moldavveĭ». — Întărire de la «departamentul pricinilor streine»: pecete din 1814. — Apoĭ visa consuluhuĭ rusesc. — 86/LXIX.

221.

1816, 26 Februar. Scrisoare particulară. «Eŭ aş fi mersu la Eş, dacă nu s'ar fi iscat boala ciumiĭ la Huş.»—131/XXXVIII.

222.

1816, 2 April. Domnul cu privire la cererea episcopuluĭ de Huşĭ Meletie «pentru miluirea ce are acĭastă episcopie din Ocna gospod în sare». Cere a fi crescută mila, ca şi pentru alte sfinte lăcaşurĭ. «Văzănd Domnie Mea că acĭastă episcopie are numaĭ 4.000 ocă sare pe an miluire din Ocnă», de la Alexandru Moruzi, o află «cu totul împuţinată şi neasămănată cu miluirile ce aŭ alte mănăstirĭ în sare, în vremea cănd maĭ vărtos acĭastă episcopie, ca o casă ci este din cele maĭ întăĭ a pămăntuluĭ. după tot cuvăntul să cuvine a avè o asămine folosănţă, maĭ cu deosăbire adăogită». Să iea 30.000 de ocă de sare pe an, «în drobĭ din muglă», în loc de 4.000 numaĭ, «care sumă de sare, orĭ în vănzare de vor fi ocnile, saŭ în credinţă de să vor căuta, să să dè nesmintit pe fiişte-care an sfintiĭ episcopiĭ, avănd slobodă voia de a o rădica cu orĭ-ce cară cu chirie va găsi şi a o duce la orĭ-care din schelile păminteştĭ, ca să o văndă cuĭ va voi». Dar va da «acele căte doaîzăcĭ parale la suta de ocă hotărăte prin obştiasca anaforà spre agĭutoriul iratuluĭ Casiĭ Răsurilor». — 58/LXXVIII.

223.

1816, 2 April. Domnul acordă 30.000 de ocă de sare pe an şi luĭ Gherasim, episcop de Roman. — 63/LXVI.

224.

1816. Doĭ locuitorĭ din Veneţăştĭ, jud. Fălciiŭ, către Domn. «De triĭ anĭ de zile mă pradă neşti tălharĭ ot satul Vineţeştiĭ, Ţin. Fălc., anume diiaconu Ioniţi Lazar, i Pentelii şi Lupul, care

luîndu-mĭ lucrurĭ peste triĭ sute leı, după izvodul ce am, şi precum însuş eı nu tagaduiescu şi, dupa ci i-am dovedit, i-am dus la cinst. isprăvnicı Falciiuluĭ şi, luîndu-le globa, le-ŭ dat drumulu, şi eu am rămas pagubaş, cu lacrămĭ mă rog» a fi aduşı la judecată cu armăşel. La 14 April, Domnul ordonă a se aduce pîrîţiı cu paza la departamentul criminal. — 68 LII.

225.

1816, 21 April. Înştiinţare către Frosăна Caracaş că un vecin i-a încalcat moşia: Aŭ făcut boore pen copacı». Se face socoteala pierderiĭ în «stanjănı proştı . «Imaşul l-aŭ închis, şi toţ ţaraniı, căţ sant pe partea dumitali de moşii, cum şi răzăşiĭ, îĭ daŭ zile de clacă pentru păşunatul vitelor». -- 81 VI.

226.

Adiverez cu acest zapis dumnealuı cuconuluĭ Iordachi Donicĭ, că am luat în orăndă moşăia Şăbana, cu patru suti cinzăcĭ leĭ; şi eŭ sa aibŭ a străngi dijma de sămănăturĭ din toate; iarba, cătă va fi, cu gıumatate de iarbă de poiană de piste părăŭ, de la capt. Onofreı; din samanăturĭ şi făn, am a lua pe gıumătate dijmă, cum şi la livada boiriască nu am amestic, iar baniĭ îĭ voĭ răspunde în treĭ vadeli: o vadè acum înnainte, al doile la Sfăntul Dimitrii şi al treile la ză întăĭ Fevruarii... 1816, Apr. 23, Micleştı. Eu Andriĭ Vătavu». — 194/XXVI.

227.

1816, 5 Maiŭ. Vînzare «dumisale gramaticuluĭ Neculaĭ Canusi» a unuĭ loc de casă aicea în oraşul Iaşiĭ, în măhălaoa Feredeilor, de la vale de poarta Curţiĭ gospod, cè despre Galata, în costişı dispre Bahluiu». Vînzătoarea e soţia unuĭ Sîrb: «după aceia umblănd soţul mieŭ pe la patrie sa şi la Sfetagora...». Scos în vînzare locul pentru datoriĭ. «Apoĭ astăzĭ, adoazi după savîrşire şi aceştiĭ aratată vănzari, am stătut noĭ, rugîndŭ pe Svinţie Sa efimerul Eftimie, al Curţiĭ Gospod, şi pe nepotul Svinţii Sale, dumnealuı numitul gramatic. de ni-aŭ împrumutat dumnealuĭ gramatic Canusi». Amanetează la el locul şi casa. «Aşijdire, osăbit de dobînda banilor ce în sus arătăm, am făcut tocmală să-ĭ maĭ dăm dumnealuĭ şi o odai, însă odaia cè din

capul casălor, dispre Bahluiŭ, ca-s şazi dumnealui într'însa, cu cine va voi, iarăş într'un anŭ de zile, fară de nici o chirie». La 22, îi maĭ dă o odaie cu chirie: cinci leĭ pe luna . Le va reuni, şi va face o singură sobă. Va întrebuinţa numai el şi grajdul. După un an, dacă vrea, să le dăm tot dumisali, dar cu chiriia ce vor da şi alţiĭ muşteriĭ, sau cum ne vom putè învoi». Dobînda e: «doĭ leĭ la sută pe luna». De nu platesc, el va lua tot, rămîindu-li o odaie, «fără nicĭ o chiriia, pana la săvărşire noastră, bătrănilor, de trecătoare viiaţă .—Urmează, în frumoasa scrisoare a unuĭ alt gramatic: Suma din urma şi osăbiţĭ bani ce aŭ maĭ dat dumnealui gramaticu iarăş în rascumpărare casăĭ, cum şi rănduri-rănduri, la facire uniĭ odăi i meremetu casălorŭ şi, acoperemăntuluĭ, i a ferilorŭ la uşi, i la poartă, i gratiĭ, i ferestĭ, i obloani de ferŭ, şi altili; însa adică :... Cu lipsa ce-aŭ zis c'aŭ avut galbini dupe ce e-aŭ luoat... Tablili de ferŭ pentru obloani... Lucru herării... Lepitu odăilor, i lutu în podŭ, i lutu pentru lipit, nisipu, i varu, i varuitu, i mangalu la uscat păreţiĭ, şi alti măruntuşuri... Cheresteaoa ce s'aŭ cumpărat la odai, i cui de fer, i draniţa saŭ şindila, cui de draniţa: lucru meştirilor». Socoteala e făcută din partea datornicilor (15 Octombre). — 197/XVI.

228.

1816, 10 Maiŭ. Pentru dumnealuĭ Sărd. Alexandru Venier, spiţăr de aice din Eş, carele prin jaloba ce ni-aŭ dat aŭ facut rugăminte ca pentru slujbele cele trudnice şi cu osărdie ce au făcut în politie acĭasta a Eşuluĭ cu lucrarea spiţăriiĭ şi cu cautarea a nu puţinĭ bolnavĭ pănă în vărsta acĭasta a batrăneţelor , cere să i se confirme privilegiul. Va avea şi 25 de liude. 109/LXIX.

229.

1816, 12 Maiŭ. Vînzare de casă în Iaşĭ, lîngă biserica Banuluĭ, către dumnealuĭ gramaticul Neculaiŭ Canusie». Pomenit «drumul ci pogoară spre Bahluiŭ din podul de la poarta cè de vale a Curţiĭ gospod». Vînzarea se face «în şasă suti şi cinzaci lei şi un cumaş». Timp de un an, vînzătorul va fi lăsat a sta într'o odae, fără de nicĭ o chirie . — 168/XVI.

230.

1816, 30 Maiŭ. Proces pentru un han în Iașĭ la Podul Vechiŭ, ţinut de Hariton Ovanes. — 37/LXVIII.

231.

1816, 16 Iunie. «Fiind-că iubitorul de Dumnezeŭ episcop al Romanuluĭ, chir Gherasim, aŭ făcut cerere ca să aibă voe a deșchide berărie în tîrgul Romanuluĭ, pe moșiia sfinteĭ Episcopiĭ, socotind Domniia Mea că lucrul acesta iaste de trebuinţă și folositoriŭ, nu numaĭ pentru norod, ci și pentru spitalul de la mănăstirea Preacistiĭ din tîrgul acela»,— se dă voia, dar să fie berăria «în bună stare și a lucra în toată vreamea bere bună și cu îndestulare și a să vinde cu acelaș preţ care să va urmà și la alte tîrgurĭ din ţară, iar la spital să-s dea oca cu o pără maĭ gĭos, fiind pentru trebuinţa bolnavilor. «Apărată atît de baniĭ ajutorinţiĭ, cum și de orĭ-ce dare și angariĭ vor fi asupra altorŭ dughene; acĭasta nicĭ de cum să nu să supere». Și scutire pentru «oamenĭ străinĭ trebuincĭoșĭ pentru lucrul beriĭ, ce-ĭ va aduce sfinta Episcopie de piste hotar». — 78/LXIII.

232.

1816, 21 Iunie. «Iordachi Drăghicĭ, Ban», către Gherasim, episcop de Roman. Îĭ trimite cartea berărieĭ. «A să hotărî apalto numaĭ pentru sfînta Episcopie de către Măriia Sa Vodă, nu s'aŭ găsit cu cale, și nicĭ pentru un tîrg din ţară nu o priimește; însă și așa, fiind-că cartea dată maĭ înnainte luĭ Costandin are cuprindere a să învoi cu sfînta Episcopie ca cu o stăpînă a moșieĭ și îndatoririĭ aceștiia n'aŭ urmat, cum și altora, de să va maĭ da (care nu o cred), altă carte să va da cu acelaș pont; iată dar că de la sineș rămîne apalto... Slugă oserdnică». — — 79/LXIII.

233.

1816, 23 Iunie. Un boier către Pitarul Ioniţă Mătieș. «Însă pentru 890 fălcĭ fănaţ, ci rămăn boiresc a moșieĭ, afară de trebuinţa lăcuitorilor bejănarĭ, ci sănt acolo, veĭ păzi acĭastă urmari, adecă: 300 fălcĭ iarbă să vinzĭ cu preţul de 7 leĭ falce,

căcĭ aşa să plăteşti acum iarba, şi aşa aŭ maĭ văndut şi alţiĭ; apoĭ 59 fălcĭ, ci rămăn, acele să-s cosască şi să-s facă pentru vănzare, făcăndu-să stogurile de o falce, iar nu maĭ marĭ... Asupra cosituluĭ acestor fălcĭ sănt plotite 300 fălcĭ la bejănariĭ de acolo; să-s maĭ cosască tot cu bejănariĭ căte o falcì de cap, însă nu supt acest nume de falci de cap, ci cu nume să facă clacă, dăndu-li-să şi ceva băutură măsurată după obiceiul clăcilor, iar, căte fălcĭ vor rămănè, să-s cosască cu plată, orĭ de cătră Ruşiĭ aceştiia bejănarĭ cu un preţ, din ceia ci vor plăti neguţtoriĭ, maĭ gĭos ceva, fiind lucru lor pe locu, unde le sănt şi casăle, saŭ că acum să facă cu dănşiĭ o ruptoare de tocmală, după care să urmeză cosire la vreme; şi într'acest chip să-s pui la cale facire fănuluĭ.

Deosăbit aŭ făcut înştiinţare căpt. Mihalachi Teliman că este neapărată trebuinţă să-s dei bejănarilor cu împrumutare încă 3.600 leĭ ca să-ş cumpere boĭ, pentru că lipsa boilor aduce mare greutate, încăt nicĭ a lor arăturĭ nu le pot faci îndestule, dar nicĭ sămănăturile boireştĭ şi alte interesurĭ a moşieĭ nu să pot săvărşi, ci pentru că boiĭ la acĭastă vreme îĭ vor putè cumpăra cu un preţ maĭ gĭos, avănd boĭ, la toamnă vor înmulţi şi a lor arăturĭ şi să vor putè faci şi boireştĭ maĭ multe cu dănşiĭ... 500 leĭ, ci aĭ luat pe 100 fălcĭ cĭ-aĭ văndut unuĭ jid[ov] de imaş... Baniĭ orănziĭ.» Ruşiĭ să fie din ceĭ *statornicĭ*, să nu iea cu baniĭ, *pîne* saŭ altceva, şi să nu vîndă boiĭ cumpăraţĭ. «Zapisul să-s facă în vadè de un an şi cu dobăndă unul la sută pe lună, şi pentru siguranţiia banilor dumneta veĭ privighè, şi la vreme de la dumneta voĭ ceri baniĭ. Pentru adunare bejănarilor să te săleştĭ cu toată vărtute ca numaĭ decăt păn la toamnă să încheĭ numărul lor păr la 400 gospodarĭ, să nu maĭ rămăi şi pe anul viitorĭ acĭastă supărare». Să se dea numaĭ la ceĭ «lipsăţ» însă; ceĭ leneşi să fie îndemnaţĭ a fi «vrednicĭ şi harnicĭ de lucru. Spre siguranţiia banilor acestora să-s legi chezăş platnicĭ toţ, uniĭ pentru alţiĭ, şi aceĭ cari nu vor lua banĭ, încă să-s facă chezaş; iar a mè siguranţie voĭ avè-o de la dumneta».

P. S. «Veĭ arăta oamenilor că pentru acest bini ci le fac, cu dare de acĭastă somă de banĭ, şi eĭ trebui să-s săliască cu facire fălciĭ de cap, clacă, cu toată silinţa şi buna voinţa lor, fără împotrivire, fiindŭ un lucru acolo pe loc, unde le sănt şi casăle». — 190/LIV.

234.

1816, 6 Iulie; Chişinaŭ. Theodor Dabija cupeţ se îndreaptă plînge catre guvernatorul Basarabieĭ. Plecase din Iaşĭ cu *vechi-lime* a Spat. Marioara Conachi. Se plînge că e ţinut pe loc în zădar. Copie. — 76/XLVI.

235.

1816, 15 Iulie. Un hotarnic arată că, după ordin domnesc din 9 Maiu, pentru a cerceta în privinţa «moşiei Domneştı a targuluı Bacău, pe cari tărgoveţaı de acolo aŭ în stăpănire dupa cuprindere luminatilor cărţalor Înnălţimiĭ Sali din trecutul an 1815, Iulii 21 , se face «rădicari şi plan de toati aceste moşiĭ, cu meşteşugul gheometricesc, întocma dupa stare loculuı . Era procesul «între tărgoveţiı de Bacaŭ a loculuĭ dispre Apus, undi lacuesc liuziı ot Calugara, şi satul Dialu-Noŭ şi între s. m. Bistriţa, pentru o bucata de loc, ce are danie de la bătrănu Ştefan Voevod, din locul tărguluĭ, ce s'aŭ numit Vale Călugă-ruluı Tofan . Se arată actul din 20 Iulie 7249 pentru Radu Racoviţa: iar cu celalalt loc, căt s'au aflat atunce fără pricină, domnesc, numindu-l podgorie, undi sănt viile, şi pometăĭ, şi del-niţale de fănaţ, şi bahna cu sahard, Caralu Noŭ din hotarul targuluı, în capatul hotaruluĭ dispre Apus, aŭ miluit pe tărgo-veţı pentru hrana lor. 2. Hrisov de la Domnu Ioan Theodor Voevod, din aniĭ 7269, Iulie, cuprinzătoari în măsurĭ şi în sămni tot locul acela al targuluı, dispre Apus, cănd l-aŭ fost dat danii Spataresăĭ Paraschiva. 3. Carte de la Domnu Grigore Alexan-dru Ghica , 15 Iulie 1764, etc., şi ordinul de cercetare al luĭ Scarlat-Vodă, 21 Iulie 1815.

Zaharia, egumen de Bistriţă, arată aceste acte: «Ispisoc de la bătranu Ştefan Voevod, din aniĭ 7006, Noemvrie 13, de mi-luire s. m. Bistriţa, cu un loc ce esti în Bacăŭ, di ceia parti cu un schit şi cu o prisacă, din viile Bacooanilor şi pănă în viile Ungurinilor, cari acest sat să numeşte: unde aŭ petrecut calugărul Theofan, iar hotarul acestuĭ loc glăsueşti: «să începi la varniţă, la un frasan, de la părăul Călugăruluĭ la dial, la un stejar, la drum de vali, la piscu luı Bran, la vărful dialuluı, la Rataoanı, şi cu toati obarşăile parailor Călugăriĭ, apoĭ pisti parău în gıos, pana în potriva Sanoviı, apoı dialu Sănoviĭ pănă

în parău Calugăriĭ, şi la camp 12 pamanturı, din gıos de drumul Călugarıı . Confirmare de Moise-Voda, la 8 Novembre 1630, de Iliaş-Vodă, 20 Septembre 1632: «episcopuluı de Roman să ei a zăcia din viile de la Bacau, de pe vale Calugaruluı .

Zapis din 7141 Săptv. 21, dat din parte a caţı-va targoveţı, că au lăsat nesupărat un loc ci să chiamă Calugara parinteluı Tofan, şi cu un schit într'acest loc, şi dial cu viı . Acte de la Vasile-Vodă, 16 Maiŭ 1634, 8 Ianuar 1639, 28 Maiŭ 1640. Cercetînd semnele, află dreptatea tîrgoveţilor: îı încălcase razeşiı din Sohodol: Coralul Noŭ ci-ĭ zic acum Dialu-Nou», viile Bocoanilor aceli pi dial, unde sănt nuciĭ acıı mulţı , drumul acel ci să zici a Humilor , «nişti ascuţiturı de dialurı, ci sănt di-asupra satuluĭ Dialuluı-Noŭ», «nucăriı». «Piiatră de var, şi loc purtat, şi arătură, s'aŭ găsat la doî locurĭ . — III LII.

236.

Patra, 1816, 5 Septembre. Un tîrgoveţ da luĭ Dimitrachi Feştila Medelnicer un zapis pentru vînzarea, cu 450 de leĭ, a uneı case, «cari esti pe loc gospod». Întinderea o adeverează «şi ţadula de plata stalpilor la cheltuiala înnoiriĭ hrisovuluı gospod; cari esti întărita cu peceti tărguluĭ . Pomenit Sulgerul Ianachi Adam, Stol. Dumitru Săcară. Oprire a *întoarce* orı-cine, supt cuvînt de *protie*. Fiind-că acıastă vanzare al acestuĭ locu s'aŭ făcut prin ştire tuturor neguţtorilor tărgoveţı, i a mah[a]lagiilor care s'au şi iscalit marturı . Se pune pecetea tîrguluı. Semnează «H. Dima epitropul» [bisericıı Sf. Ioan]. — 163 LXXIV.

237.

1816, 6 Septembre. Patriarchul de Ierusalim catre Medelnicerul Costachi în Iaşĭ: mărturiseşte că egumenul mănăstiriı închinate Bistriţa i-a trimis 1.500 leĭ, mila data Sf. Mormînt de raposatul luĭ unchiŭ, Stolnicul Şerban. — Pecetea din 1808 a Patriarchuluĭ. — 116 XIV.

238.

«Mihalachi Borcilă şi Antohi Sava, epitropiı sfinteı besericĭ gospod din Roman , către Domn pentru că, aflîndu-se «în targul Romanuluĭ o beserica domnească unde sa praznuiaşte cu hra-

mul Sfinţilor Arhangheli Voivozi, care beserică să află miluită de luminaţii Domni cu venitul Vătăjii de harabagii din Roman..., la care puţini harabagii ce să află întru acest târgu mai înnainte necontinit era supăraţi, luîndu-li-să căruţile de beilic într'o parte şi într'alta, fără de nici o plată şi din pricina aciasta împrăştiindu-să harabagiii s'ar face păgubire sfintii beserici». Cere «o luminată carte gospod, deşchisă, la mănă, cu poroncă şi cu hotărăre ca să nu să ia căruţile harabagiilor de beilic, ce nu-i va trebui să aibă a să tocmi cu plată să iai, iar de beilic, nime volnic să nu fie a lua şi a supăra, atăt pe harabagii, căt şi pe rănduiţii vătaji». — Ordinul în acest sens se dă la 6 Septembre 1816. Căci acelor ce să triimit de aice cu poronci gospod şi a Visteriei li să dă mazil, călăraşi şi alţi zapcii a dumneavoastră aŭ să umble pe caii lor». — 106/LXIV.

239.

Dum. Vel Logf. să să dè carte gospod dupá rînduială. 1816, Septvr. 29. Vt. Logf.

Io Scarlat Alexandru Calimah Voevod, cu mila lui Dumnezeŭ Domn ţarii Moldaviei.

Boiariul Domniei Meale dum. Gheorghie Costin Vornicu de Vrancea, din cuprinderea jalubii aceştiia prea largu vei înţăleage arătarea şi cerirea ce fac numiţii jăluitori. Deci ţi să scrie sa mergi la starea locului, unde, în fiinţa tuturor lăcuitorilor, sa faci cu amăruntul cercetare. Şi de la toţi aciia ce să vor dovedi ramaşălnici, să faci împlinire păn la un ban, spre a-ş scoate amaneturile ce arata jăluitorii prin jalubă, ca să rămăe odihniţi, sa nu mă vie să jaluiască; şi de punere la cale cu împlinire, ce vei face, saŭ, pricina fiind într'alt chip, să trimiţ înştiinţare la dumnealui Vel Logofăt. — 1816, Octomvrie 3. Vel Logofăt». — Pecete cu chinovar.

Prè-Înnălţate Doamne. Jăluim Înnălţimii Tale că, pentru rămăşiţurile ci-aŭ avut să iae datorii, care aŭ ţinut moşiile Vrîncii în orîndă, în vreame ce s'aŭ stăpînit de dum. Iordachi Roset Vistiar, viind zapcii trimeşi cu porunci domneşti să facă împliniri, şi, unii dintre noi lăcuitorii neavînd putinţă să poată plăti, am fost siliţi de ni-am îndatorit de pe unde am putut găsi bani cu dobandă, puind şi amaneturi scrisorile moşiilor noastre. Acum, fiind strămtoriţi ca să platim aceale datorii şi să ne scoatim

amaneturile, şi pentru că unii n'aŭ purtarea de grijă şi salinţa ca să-ş plătiască rămăşiţurile, ne rugăm Înnălţimii Sale sa să scrii domniască poruncă cătră Vornicu de Vrance să facă împlinirea de la rămăşelnici, ca să plătim creditorilor, să ne scoatim amaneturile. Robiĭ Înnălţimiĭ Tale: Lăcuitoriĭ din ocolul Vrăncii.
177/LXXII.

240.

Fiind trebuinţă de a să rândui gĭudi di Ţăganĭ la zăci sălaş[i] din ciata Dandii gĭudi, ci i-am luat zăstri di la socru-meŭ, s'au socotit pă Flore, fecĭorul luĭ Ion Ungurianul, a fi giudi; cărue i s'aŭ dat şi izvod arătător di numile fiişte-cărue ţăgan şi şi di copii lor, ci i s'aŭ dat pi samă; i s'aŭ dat şi povăţuire în ce chip şi cu ce rânduială să să poarti prin cercetaşăĭ luĭ, şi sa nu-i lasă a să răzleţi căte unul din cĭată, nicĭ a să amesteca cu alţĭ ţăganĭ străinĭ, nicĭ a da şi a lua schimbu fără ştire mè. Vi să poronceşti şi voĭ, cetaş, să-l cunoaşteţĭ de gĭudi şi să daţi ascultari şi supuniri la celi ci va arăta din poronca mè; iar, când pe vre-o unul vă va asupri fără cali, să vii aice să-l arăti, că-ş va afla a sa dreptate; 816, Oct. 22». 92/XLVII.

241.

După înştiinţare ce luasim Domnie Mè că Armeniĭ din târgul Botoşani aŭ făcut acolò o clopotniţi de peatră foarte mare, în care aŭ suit şi clopoti, avănd de gănd ca să pue şi cĭasornic; pentru care urmari ca acĭasta a lor ce aŭ făcutu, cu zidire aceştiĭ clopotniţe şi îndrăznire de aŭ suit clopoti fară ştire şi voia ocărmuire aceştie, s'aŭ fost triimes bumbaşir cu volnicie Domnii Noastre ca să opriască cu totul, atăt cĭasornicul a nu-l pune, cum şi clopotile să le scoboari, — dar, fiind că un Grigori, arhimandritul armeniascŭ de acolò, viind aice, prin jaloba ce ni-aŭ dat, aŭ făcutŭ rugăminte ca să trecem cu videre greşala lor, şi să fii sloboz a avè clopotile, şi cĭasornicul să-l pue, dupa rugăminte ce ni-aŭ facut, n'am trecut cu videre cerire luĭ, şi iată prin acĭastă carte a noastră dăm voia Armenilor de acolò ca de acum înnainte să rămăe nesupăraţĭ pentru zidire acĭasta ce aŭ făcut, cum şi clopotile să aibă voia a le avè, şi cĭasornicul să-l pue. Poroncim dar şi dumneavoastră Vornicĭ de Botoşani,

ca maĭ mult în pricina aciasta a clopotniţii Armeniĭ de acolò sa nu fie supăraţĭ întru nimică. Acĭasta poroncim. 1816, Octomvrie 26. Vel Camaraş. — S'aŭ trecut la condică». — Pecetea din 1806, cu chinovar. — 114/LXXV.

242.

1816, 30 Octombre. Domnul, pentru «Costandin Calpacibaşa», care are case în Iaşĭ, «la mahalaoa bisăriciĭ Stăntuluĭ Andreiŭ . Cere a se vinde «prin mezat». Se ordonă Vornicului de Poartă a vedea «de nu au vre o pricină aceste casă». Găseşte că n'aŭ, şi măsoara. Se dă poruncă Vorniculuĭ de Aprozĭ, iar acesta luĭ Telal-Başa, pentru vînzare: «dăndu-să poroncă ca în hotărâta vadè de 40 zăle să să strige cu necontenire pe toate uliţăle oraşului şi în Divan şi cu preţul mulţămitoriŭ vănzătoriuluĭ să să facă hareciŭ: oferă 3.200 de leĭ «neguţitoriul Costandin Bacalbaşa». Se face «ţădula mezatuluĭ», întărită de Divan. Confirmă şi Domnul. — 143/XV.

243.

Starostie Putneĭ.

Gheorghii Logf., cu soţie sa Domnica şi cu doî copile: Elenco şi Catinca, vin de la Bucureştĭ şi merg la Eş, cu căruţă harabagiască, carele fiind prin ştire şi după răvaş Spătărieĭ de Bucureştĭ, i s'au dat răvaş de drum, ca să-ĭ fie mergire slobodă, urmănd zilele carantini. 1816, Noemv. 13. Trecut no. 31. — [Semnătura.]

[Pecete neînţeleasă:], cu legenda: Peceta Stărostii Ţinutuluĭ Putnii». — 102 XVIII.

244.

1816, 2 Decembre. Alexandru Clucerul catre un «arh. Pet^{chi}», pentru dobînda ce a plătit la Iaşĭ luĭ Andreĭ Pavlu . «În vreme aceia era foarte supărat dumnealuĭ Cuconu den pricina slabiciunii ci să afla Domniţa, căci Dumnezeŭ să-ş facă o milă dupa slabiciune ce ari, sa maĭ poată trai... Pe mini m'aŭ pornit cam fara voia mè, în grabă, ca să găsasc 10 vacĭ cu viţăĭ, să cumpar pentru lapte şi cum di îngrabă să le trimet la Eş, ca sa faca feredeu de lapte Domniţiĭ; acest lucru sa fii foarte în grabă; cat în toate părţile, şi nu pocĭ găsa. Decĭ, avănd dum-

neata vacĭ cu lapti în tamazlăcul dumitali, orĭ să le vinzı, saŭ să facĭ acest bini stăpănilor; cari vacĭ acolo aŭ sa fii numaı 2 săptămănĭ, cu grijă bună: să trimeti di aicĭ şi urluit de malaı pentru dănsăle, pentru ca să să vază acĭastă protimii de la dumneata. Scrii o scrisoari dum. însuş, dumnealuĭ cuconuluĭ. Mă rog să aibu răspunsu; şi, de veĭ fi avănd vacĭ cu lapte, şi voĭ a le da cu vre un chip din 2 ci scriŭ, aşeş le porneşti păn aicĭ, şi di aicĭ le voĭ trimiti eŭ». — 192/LIV.

245.

Niamţul. Sama de baniĭ slujbiĭ desătiniĭ acestuĭ Ţinut din anul acesta 1816. Pe plăşĭ: întăiŭ suma de 12.512 leĭ, 54 banĭ «bucate, căte 30 banĭ», pe «pecĭ şi «sfini». Apoĭ restul pănă la 14.175,114 pe «crucĭ, căte 12 banĭ», împărţite în «mazileştĭ» şi «ţărăneştĭ», şi pentru «slujba cercăturiĭ a tot Ţinutul», «vîndută» unuĭ strîngător. — După «încărcătura» aceasta, vin «scăderile»: adecă baniĭ trimişĭ de înnainte, «în naht» saŭ «prin poliţĭ», «rămăşiţa cari aŭ să să răspundă de dregătorii ce aŭ strîns» şi, în fine, cheltuiala căutatuluĭ slujbiĭ». Semnează: Mihalachi Pisoţchi. — 179/LXXII.

246.

1816. Mărturie că «Andoni Paliologul fiiul luĭ Pavel Paliologul, Căminar», rămas în Basarabia, e «din familiile celi cunoscute din Ţarigrad, şi, viind de multă vremi cu fericitul întru pomenire Domnul Ghica Voevod la Moldova, unde s'aŭ căsătorit», etc. — Întărirea «Departamentuluĭ Pricinilor Streine». 137/LXXXV.

247.

1816. Cartea de berărie pentru Alexandru Dos, să poată deschide berărie în Roman în condiţiile ştiute: să se înţeleaga cu Vornicia de obşte şi să plătească la Cutia Milelor careia i-s închinate toate berăriile din ţară.— Traducere greacă.—81 LXIII.

248.

Ponturile precum să strînge venitul mărginilor oraşuluı Eşiı dupa hrisovul Domnuluĭ Scarlat Calimah Voevod din let 1817, Ianuar 8.

Zăci parale de vită pentru marfa lipscănească și acea de Țarigrad, băcăliia.
Și toată altă marfă ce să aduce de piste Dunări.
Opt parale de vită pentru marfa de Brașov.

Asămінea și cînd să va încărca din Eșĭ pentru ca să să să ducă aiure.

Patru parale de vită, pentru unt, mieri, ciară, săŭ și sare. Ocnile vor fi în credinţă. Pentru sarea ce să va aduce cu cară de rînduială, să nu să ia nimic; iar de la carile tocmite cu rizapazar, sa să ia plata arătată.

Treĭ parale de vită pentru cherestè, varu, piatră și cărămidă.

Zăci parale să să ia pentru vadra de rachiŭ saŭ de holercă ce va întra în Eșĭ, orĭ de piste hotar, fiind adusă saŭ lucrată și aicĭ în ţară; să să ia de toată vadra; și măsurătoare vasălor să să facă cu cotul; iar pintru rachiu și holerca ce va eși din Eșĭ afară, să margă pe la tîrgurile din ţară; să să ia cîte opt parale de vita, cînd va eși din Eșĭ.

Cinci parale de vită pentru vinul ce intră în Eșĭ, orĭ boerescu și ori a cuĭ altu a fi, și ori de unde macar va fi adus, și cu scutelnici; iar vinul ce va eșî din Eși, să nu să superi.

Patru parale de vită pentru toată marfa ce vor scoate neguţitorii din Eși la iarmaroacele acestuĭ oraș; cînd să vor întoarce însă din iarmaroc în Eși, iar nu cînd vor eșî la iarmaroc.

Patru parale de vită pentru marfa ce vor aduce neguţitoriĭ den afara la iarmaroacile Iașuluĭ, atît cînd vor intra în tîrgu, cît și cînd vor eșî din tîrgu.

Doî parale de gĭug, pintru fîn, iarbă, lemnu de foc, cărbunĭ și mangali. Treĭ parale de gĭug pentru zahereoa ce va întra de vînzare, macar de va fi și cu cară de rînduială și cu zapciĭ, în vreme de lipsă.

Plata pentru sare, zaherè, rachiŭ saŭ horilcă și var, să să ia de la cărăușĭ.

Boeriĭ și alţiĭ ce-ș vor aduce cherestè, varu, piatră saŭ cărămidă pentru însuș trebuinţa lor, cu săteniĭ saŭ cu scutelniciĭ lor, să nu să superi, iar, aducîndu-le cu plată cu chirie saŭ cu alţĭ oamenĭ, să plătească venitul poduluĭ cărăușiĭ.

Pentru podelile ce să vor aduce în Eșĭ în trebuinţa poduluĭ orașuluĭ, orĭ de rînduială fiind, orĭ cu plată tocmite, să nu să iai nicĭ o plată.

Parĭ, nueli și spinĭ ce vor întra în Eșĭ, adusă de orĭ-cine pentru însuș trebuinţa sa, să nu să superi cu plata venituluĭ

poduluĭ; asăminea şi zahereoa ce-ş va aduce fieşte-cine pentru trebuinţa casiĭ sale, iar de vînzare, pentru parĭ, nueli şi spinĭ vor plăti venitul însămnat pentru cherestè; asăminea şi zahereoa, precum este hotărît.

Fînul, iarba, lemnile de foc, cărbuniĭ saŭ mangalii ce-ş vor aduce orĭ cine pentru însuş a lor trebuinţă, iar nu de vînzare, nu aŭ să să supere cu plata acestuĭ venit; asăminea şi fînul pentru Curtea gospod să nu să supere; iar pentru lemnile ce să vor cumpăra de pe afară, de pe la ţinuturĭ, cu rizapazar, saŭ pentru Curte, saŭ pentru casăle boereştĭ, cu carul aŭ cu stînj: să plătească venitul podurilor vînzătorii.

Cheresteoa şi orĭ ce altă materie, adică varu, piatră şi oale de acoperemînt, ce să vor aduce cu rînduială pentru Curtea gospod, să nu să superi cu plata venituluĭ poduluĭ.

Scutelniciĭ boereştĭ ce vor aduce fîn, lemne de foc şi podvoade pentru casăle boereştĭ, să aibă răvaşîle stapînilor lor la mînă, spre a nu fi supăraţi; iar la ceĭ ce nu vor avè răvaşă, să să ia zăloage şi, aducînd în urmă răvaşăle stăpînilor lor spre dovadă că lucrurile nu aŭ fost de vînzare, să le să dea zaloagile înnapoi, nesupărîndu-să cu vre o plată; iar, cînd să vor dovedi întru acĭastă urmare [cu] vicleşug, să plătească cutezatoriul îndoit.

Pentru marfa neguţitorilor sudiţĭ, orĭ-care va intra saŭ care sa va scoati din Eşĭ, să să ia baniĭ venituluĭ de la cărauşi.

Asuprind cumpărătoriĭ acestuia venit pe cineva la plată piste hotărîre arătată, să aibă a întoarce înnapoi, nu numaĭ asuprire, dar şi dreptul ce i s'ar cuveni să iai, spre înfrînare.

Cumpărătoriĭ acestuĭ venit să aibă zăce liudi oameni streini şi făr nicĭ un amestic de bir, daţĭ prin ştire dumisale Vel Aga şi scutiţĭ întru toate, spre a să rîndui păzatorĭ pe la locurile unde va fi de trebuinţă.

Păzitoriĭ şi strîngătorii venituluĭ să fie aşăzaţi cu strajile la locurile unde s'aŭ obicinuit, adică dincoace de capul podului Neculinii, la movila din marginea Tatăraşilor, şi la celelalte locuri obicĭnuite.

Ceĭ ce vor trece pe lîngă străjĭ cu marfa, mergînd în alte părţi, iar nu în Eşĭ, să nu să superi întru nimic.

Zăloagele ce să vor lua de la acii ce este hotarîre sa plătească, de nu le vor scoate pănă la triĭ luni, sa să vînza, preţăluindu-să prin ştire Casăĭ podurilor.

Orĭ ce rămăşaţă vor arăta cumpărătorii venituluĭ poduluĭ, să nu li să ţie în samă. iar ajutoriŭ spre împlinire rămăşăţiĭ să li sa dea. Cumpăratorii venituluĭ poduluĭ să deai chizăşĭ, răspunzătorı sigurı după placere dumisale boeruluĭ epitrop pentru suma banilor ce va cuprinde vînzare; cari banı să aibă a-ĭ da în ciferturı şi după analoghie pe toată luna, plătind fieştecare cıfert la 15 a lunii. — 210 XXVI.

249.

1817, 13 Ianuar. Liude ce are în satul Şcheia dumnealuĭ Spat. Dracachi Roset [urmează numele]. Arătaţii de maı sus, fiind oamenĭ streinĭ, aduşı de peste hotar de dumnealuĭ Spat. Dracachi Roset şi statorniciţĭ la moşăia dumisale Şcheia, aducăndu-ne carte cinstiteĭ Vistierii, ca să nu fie supăraţı de bir şi de havalèle, fiindŭ pentru slujba şi pentru ţanere poduluı de la moşaia dumisale Şcheia, vi să poronceşti, ocolaşĭ şi alţı zapciĭ, ce veţĭ fi randuiţı, orĭ cu ce poroncă, ca întru nimică să nu să supere; fiind scutiţĭ de toate dările cinstiteı Visterii».—170/XXV.

250.

Io Scarlat Alexandru Calimah Voevoda, cu mila luĭ Dumnezăŭ Domn ţariĭ Moldavieı.

Cinstit şi credincĭos boeriul Domnii Mele, dumnealuı Theodor Balş Vel Vornic, sănătate. Al nostru cinstit şi credincıos bóerĭ, dumnealuı Iordache Roset biv Vel Vist., prin jaloba ce ni-aŭ dat, aŭ arătat că la Ţinutul Botoşanĭ cu Sultan-Mezat aŭ cumpărat de la prè-iubita Doamna noastră moşiia Costeştii, moşiia mănăstirii Doamniĭ, moşiia Băiceniĭ, o bucată de loc ce sa chiamă Livada şi alta parti de loc ce să chiiamă schitul Agafton, şi prin zapisul de vanzari să cuprindi ca [să] le stăpăniască după cuprindire scrisorilor vechĭ şi noaî şi după hotarnicile ce i s'aŭ dat, şi, fiind-că stăpanire dumisali Vist. n'ar fi urmănd după putere scrisorilor, au cerut rugăndu-să ca de cătră dumnealuĭ să i sa hotarască numitile moşiĭ, adică la moşiia Costeştiĭ să i să pui pietrile hotară după hotărăre Divanuluĭ şi a Domnii Meli ce s'aŭ dat dispre Necşanı, la moşiia Băiceniĭ, după învoiala ce iasti între Baicenı şi Orăşanı, la bucata cè de loc ce să numeşti Livada, a sa puni pietrile hotarî după a Divanuluĭ hotărări, şi la moşiia Mănăstiriĭ Doamnii, la schitul Agafton, să-s pue ho-

tară pi sămnile ci le arată scrisorile vechı; şi, fiind-că moşiia mănăstirii Doamnii şi schitul Agafton pe din sus să hotărasc cu moşiia Stănceştiĭ aĭ dum. Post. Alecul Calimah, aŭ cerut ca, în vreme ce va mergi hoeriul hotarnic, să-s afli la faţa loculuı şi dumnealuĭ Post., cu toati scrisorile, şi, pentru că a dumisali Vist. scrisorile arată că sint maĭ vechı şi cu sămni fireştı nestrămutate, aŭ cerut ca dumnealuı boeriul hotarnic să pue pietrile hotară după glăsuire scrisorilor vechı şi a sămnilor fireştı, daca dumnealuĭ Post. nu va avè vechĭ scrisorı şi, când dumnealuı Post. nu să va odihni a da din stăpănire dumisali ceia ce ar fi stăpănind cu ră credinţă, să-ş caute prin drumul judecăţiı. Care cerire a dumisale Vist. socotindu-să cu cuviinţa, Domniia Mè te rănduim şi scriem dumitali să mergĭ la stare numitelor moşiı, unde, faţă fiind dumnealuĭ Post. Alecul Calimah, cu toate scrisorile, saŭ vechil deplinu răspunzătorı după osabită carte Domnii Meli ce i s'aŭ scris; unde, faţă fiind şi vechilul din parte dumisali Vist., iarăş cu toate scrisorile, să facî cercetari foarti cu amăruntul şi, urmănd după cuprindire scrisorilor dumisali Vist., să facĭ şi îndreptari cu puniri di pietri hotară, adică la moşiia Costeştiı să puı pietrile hotară dupa hotarăre Divanuluı şi a Domnii Meli, ce s'aŭ dat dispre Nicşănii, la moşiia Baiceniı sa puı pietrile hotară după învoiala ce iasti între Băicenı şi Orăşănĭ, i la bucata cè di loc ce să numeşti Livada, urmănd după a Divanuluı hotărări, să-s pue pietrile hotară, şi la moşiia mănăstirii Doamnii şi la schitul Agafton, ce să hotarăscu pe din sus cu moşiia Stănceştiı a dumisali Post. Alecul Calimah, dovedindu-să că scrisorile dumisale Vist. vor fi maı vechı decat a dumisali Post., şi cu arătare de sămni fireştı, veı urmà cu punirea pietrelor după glăsuire scrisorilor dumisale Vist., şi, aşa dăndu sfărşit cu punire pietrilor hotară dispărţătoare, pe la toate locurile ce s'aŭ arătat, să daĭ dumisali Vist. şi marturie hotarnică, cu arătari în sămni şi în stănjănı, după cari să i sa dè dumisale Vist. şi osăbită carte Domnii Meli, de întăritură şi de stăpănire, cu nestrămutări în vecı. Iar, când acolo dumnealuı Post. nu să va odihni a da din stăpanire dumisali ceia ce ar fi stăpănind, cerăndu-să în gĭudecata Divanuluĭ, atuncı dispre parte moşieĭ dumisali Stănceştiĭ pietri hotară nu sa vor puni, ci, facăndu-să sămni, gropĭ pe la locurile acele ce vor fi aratand scrisorile dumisali Vist., şi dănd şi mărturie cu arătare pricinilor

pre larg și hartă di stare locurilor, va veni în cercetare Divanuluı. 1817, Fevr, 21. Vel Logf. — Pecete cu chinovar: 1806. 144/XV.

251.

1817, 25 Februar. «După cerire ce ni-aŭ făcut al nostru cinstit și credincıos boer dumnealuı Sandul Sturza biv Vel Vist., ca din oameniĭ streinı fără amestec de bir cu lăcuitoriĭ țariĭ să aibă zaci oamenĭ lăsațı [a] fi apărațĭ de toate dările și havalelile, ce-ı săntŭ trebuitorı pentru slujbile dumisale de la târgul Botoșanii , se dă acest drept. — 66/XIV.

252.

1817, 28 Februar. Veniamin Mitropolitu Moldavieĭ arată că, Anastasia Munteanul avînd treı dughenĭ «pe locul Sfîntuluĭ ierarh Nicolae , cu bezmîn cîte doaîzăcĭ leĭ pe an , le dă zestre și, ginerele voind să le repare, sĕ crește bezmănul la patruzecı de leı. «Iară, cînd aceste dugheane de vrea-o întîmplare primejduincıoasa sa va întîmpla a să strica, atuncea locul va ramînea slobod . 114/XVI.

253.

1817, 28 Februar. Domnul arată ispravnicilor de Roman că locuitorii din satul Șcheia se plîng «ca orăndatoriĭ acei moșiĭ, vanzănd oranzile unuı Leiba Jidov, numitul Jidov, nu numaĭ că i-au încarcat cu sume de banı pentru bautură, dar și împuternicindu-sa de la săne, făra știre ispravnicilor aŭ împlinit di pe la casali lor viti și alti lucrurı; și aŭ fost de mierari Domnieĭ Meli cum de nu cercetațı pentru niști urmărı ca aceste a orandarilor, cand esti știuta dumneavoastră hotărăre că orăndariĭ nu aŭ voi să însarcinezi pe lacuitorĭ cu datoriĭ de băutură maı mult decăt 15 leı fruntașu, 10 leĭ mijlocașu și 5 leĭ acel de coada, pe an, și îngaduițĭ de sa fac de la săne împlinitorĭ și jacuesc de lacuitorı. Pentru care vi se ceri răspunsu; și vă poroncim cu strașniciia sa cercetațı, și întăı toati vitile ce sa va dovedi ca au împlinit orandarii, și alti lucrurı, să le luațĭ numaĭ decat și sa li dațı jaluitorilor înnapoı, și apoı, facănd cu amăruntul cercetarı, cat vor radica lacuitorii cu sufletele lor ca sant dreptı datorı pe bautură, atata numaĭ să platiască, și pentru plata banilor sa li punețı vadè, ca p'incet sa-ı plateasca; iar sala și asuprirı sa nu li sa faca; dand poroncă orăndariuluĭ că,

de va maĭ îndrăzni a însărcina pe lăcuitorĭ cu maĭ multă dadarii decăt să hotărăşti maĭ sus, va rămănè pagubaş . — Copie. 166/XXVI.

254.

1817, c. 16 Mart. «Alexandru Dos, Austriian», catre Domnu, pentru «nesuferită strămbătate şi păgubire ce pătimesc de la Preasfinţie Sa părintele episcopul de Roman, care nici am gîndit, nicĭ am nădăjduit tocma de la Preasfinţie Sa. În 1817, «după obşteasca anaforà şi hotărărea Înnalţimii Sale ce s'aŭ facut asupra bărăriilor , face şi el, «ca un om», «tocmală cu Vorniciia obştii» pentru una în Roman. Se dă *carte* de la Vodă, «şi am platit şi la cutiia mililor, căştiurile ci-aŭ trecut păna acumŭ , 2.000 leĭ cheltuieşte «cu edecul, marfa şi altile ci-au trebuit . Începe a lucra: oprit de episcop, ce ar avea şi el carte domnească pentru aceasta. El se temuse de aceasta şi spusese la tocmeala: şi am luat raspuns că Preasfinţie Sa episcopul nu iaste bărar, dar însă cu toate aceste în sfîrşit am fost întrebat de cătră Vorniciia Obştieĭ că, dacă şi Preasfinţie Sa episcopul va vrè să facă bărării, nu voiu pricinui eu, şi am dat raspuns ca despre mine poate face Preasfinţie Sa şi mai multe bărarii, nu numaĭ una». Cere a i se restitui cheltuiala şi paguba, cu dobîndă: e gata atuncĭ a părasi berăria. — Şi greceşte. De mîna Domnului în colţ:

Pe V° romaneşte: Dumneata Vel Vornic al obştii sa faci aratare Domnii Meli. 1817, Mart 16. — 83 LXIII.

255.

1817, 19 Mart. «Negel Vel Vornic catre episcopul de Roman, în afacerea plîngerii lui Alexandru Dos, «pentru care poroncindu-mi-sa de cătră Mărie Sa Vodă ca sa-s scrii Preosfinţii Tale carte gospod: întăĭ, pentru jaluitori ca, ori să sa aiba voe şi neoprire dispre Preosfinţie Ta a faci şi a lucra berarie dupa

carte gospod ci i să dădusă, plătind și bani Cutii mililor după hrisov, după adeverințile ci ari saŭ, oprindu-să, să i să plătiască de cătră Preosfinție Ta păgubirile și cheltuelile ci aŭ făcut; și, al doile, pentru berărie sfinteĭ episcopiĭ, ci ari acolô în Roman, să trimeț Preosfinție Ta, după obștiasca anaforà, și hrisovul Mării Sale luĭ Vodă, 360 de leĭ avaetul Cutii mililor pi treĭ anĭ». «Dar socotind maĭ de cuviință maĭ întăiŭ să fac știre eŭ aceste Preosfinții Tale», îl îndeamnă a da ceĭ 360 de leĭ și a face o «înștiințare» despre afacere. «Căcĭ știŭ, precum aŭ și zis el aice, când aŭ purces, că, de nu să va puni la cali de cătră Preosfinție Ta, nu va conteni prin Aghenție, fiind și sudit, a nu-ș căuta dreptul săŭ, ca, viind după notile ce va da Aghenție Mării Sale luĭ Vodă, să știŭ ce arătare să fac Înnălțimiĭ Sale, când voiŭ fi întrebat». — 84/LXIII.

256.

Socotială cu dum: boeri de baniĭ ce am luat din venitul isprăvnicii și de bani ce s'aŭ cheltuit pe luna luĭ Mart 817.

...Împlinelĭ... De la răzăș de Stroeștĭ, prin Vornicul Dimitrachi Avram... Din izvod. Ce s'aŭ cheltuit: Preoților cu cruce... Coconașuluĭ... Liafa dascaluluĭ... 2 ocă cafi... 7 coț șăret pentru beniș boeriuluĭ... Jid. steclar pentru stecla la oglindă... Pentru boit 2 fețe giubeli a coconașuluĭ. — 89/L.

257.

Io Scarlat, etc.

De vreme ce luminațiĭ și fericițiĭ Domnĭ care aŭ fost după vreme maĭ înnaintea de noĭ stăpănitori întru acĭastă de Dumnezăŭ păzătă țară, afară de alte bune lucrurĭ și așăzărĭ ce aŭ făcutŭ, încă pe căt aŭ socotit aŭ datŭ daniĭ și aŭ afierositŭ moșiĭ, viĭ, Țiganĭ și altile dintru celi ce aŭ fostŭ drepte domneștĭ, nu numaĭ boerilor și altora, după cum aŭ binevoitŭ și precum aŭ cunoscutŭ slujbe drepte și credincìoasă, ce și fiilor și rudeniilor sale aŭ dăruitŭ și aŭ dat daniĭ, ca niște stăpănitorĭ ce aŭ fost, cunoscut fiind acĭasta din hrisoavele Domniilor Sale că așa s'aŭ urmatŭ dintru'n ceputŭ și până acum. Decĭ Domniia Mea încă, din mila sfîntuluĭ Dumnezeŭ învrednicindu-ne și al doile cu stepena Domnieĭ și a oblăduiriĭ acestuĭ ighemonicesc și al nostru părintesc și moșăsc, domnesc Scaon a țăriĭ aceștiia, cu toată silința și purtare de grijă am fost, urmînd la faptele

cele bune celor maĭ denaintea luminaţĭ Domnĭ, spre a împlini facerile de bine ce s'aŭ căzutu, pentru odihna şi folosul obştesculuĭ norod. Iară, după ce cu atăte a noastre trude toate stările obştiĭ s'aŭ cuprinsu de la Domniia Mea cu folosănţile şi odihnile sale, socotit-am şi pentru prè-iubit fiiul nostru beizadè Alexandru Calimah, după orănduiala altor luminaţĭ Domnĭ, a avè dreptate şi noĭ a urmà, a cuprinde pe fiiul nostru cu domnescul şi părintescul nostru agĭutoriŭ. Şi iată că din cele ale noastre drepte domneştĭ moşiĭ am dăruit şi am dat danie prè-iubituluĭ nostru fiiŭ maĭ sus numit o moşie numită Toflia la Ţinutul Tecucĭuluĭ, pentru care încă din trecutul an 1816, Dechemv. 8, cu cartea Domnieĭ Mele s'aŭ rănduit pe credincĭos boeriul nostru dumnealuĭ Manolachi Radovicĭ biv Vel Sărdar, ca, împreună cu inginer, să facă cercetare la faţa loculuĭ, de cine să stăpăneşte acè moşie şi cu ce dreptăţĭ. Care boeriŭ prin înştiinţare sa din 12 a trecuteĭ lunĭ Fevruari a anuluĭ următoriŭ, ce aŭ făcut cătră Logofeţie cè Mare a Ţăriĭ de gĭos, arată că pe acĭastă moşie aŭ găsitŭ un schitŭ numit Tofle, unde să află petrecătoriŭ şi treĭ călugăraş şi că, întrebănd pe necĭalnic de are schitul niscaiva scrisorĭ asupra moşieĭ, aŭ dat răspunsu că nicĭ-o scrisoare nu are, nicĭ macar un pomelnic nu s'aŭ găsit, ca să-s ştie de cine iaste făcut acest schit, şi nicĭ deplină şi bună stăpănire a schituluĭ n'aŭ avut asupra aceştiĭ moşiĭ, împresurăndu-să de cătră megieş; pe care megieşĭ apucăndu-ĭ ca să arăte scrisorĭ asupra moşiilor lor: niamul bătinesc, şi cărjăesc, cu a lor răzăş, aŭ arătat un ispisoc sărbăscu din 7036, Maĭ 16, de la Domnul Petru Voevod, cuprinzătoriŭ de doao silişte de sate, anume: Itovăeşti i Mălăeşti, întăritoriŭ unuĭ Glăvan pisar, din care s'aŭ răspunsu că să trag eĭ, fără să arăte ispisocul niscaiva sămne de hotară. Aŭ maĭ arătat o copie dipe o hotarnică din 7263, de la răposatul Vornic Hrisoverghi, Nicolaĭ Tiron Vornic de Poartă şi Gheorghi Pleşescul, împărţitoare moşieĭ Itovăeştiĭ între răzăşiĭ Bătineştiĭ cu niamul lor, şi între niamul răzăşilor Ţinira, dănd moşiia în doao: gĭumătate răzăşilor bătăneştĭ şi gĭumătate celoralanţĭ răzăş, puind şi pietre hotară, care li-aŭ găsit faţi, răspunzind că alte scrisorĭ nu maĭ aŭ şi, cercetănd suma stănjănilor arătaţ la acè copie de hotarnică, care cuprind amăndoao siliştile: Itovăeştiĭ şi Mălăeştiĭ, adică Itovăeştiĭ din gĭos, partea răzăşilor bătineştĭ, şi Mălăeştiĭ

din sus, în partea celoralanţĭ razăş, i-aŭ găsit stăpănind în lăţime 3.994 stănjănı gospod, prin sămnile statornice: la margine din gıos, un paraŭ ce să numeşte Făntăna Pisariĭ, unde să desparte de moşiia Cernica, şi la margine din sus altŭ părăŭ, numit Covrig, unde să desparte de moşiia Vladnicul, şi cu acia stăpănire vin şi în dreptul moşieĭ Toflia; dar după cercetare şi cuprindere hotarnicii fiind numaĭ 2.562 stănj:, singurĭ eĭ aŭ cunoscut ca cu moşiia Tofle nu aŭ nicĭ un amestic, arătînd eĭ pe unde aŭ fost din vechiŭ hotarale moşiei Toflia. Apoĭ aŭ cercetat şî hotarale moşiei Bucıumenı, ce să loveşte cu moşiia Toflia la capatul despre Apus, de unde staŭ Itovăeştiĭ şi Mălaeştiı, şi merge Toflia alăture cu Bucĭumeniĭ spre Apus, până aproape de o poiana ce să numeşte Poiana Cucueţiĭ, adiverindu-să dintr'un ispisoc din 7143, Noemvrie 10, de la Domnul Vasile Voevod, ca moşiia Bucıumeniĭ merge pănă unde cade Tecucelul la malul Siretiuluı, şi dintr'alt ispisoc, din 7201, Noemvrie 5, de la Domnul Costandin Voevod, aratatoriŭ că moşiia Bucĭumeniĭ merge pănă în poiana Cucueţilor, precum şi hotarnicile lor ce sănt maı în urmă, de împarţala între danşiı, iarăş pănă la cele sămne glăsuesc, numaĭ adaogînd ca poiana Cucueţilor nu s'aŭ împărţitŭ, cea să o stapăniască tot răzăşiı de Bucıumenĭ. Dar nu-ĭ lasă ispisoacile şi stare loculuĭ, cunoscăndu-să acè poiană de trupul moşiei Toflia, cum pre largu arată înştiinţare numituluĭ cercetatoriu şi harta ingineriască. Care înştiinţare şi harta înfaţoşandu-să în Divan înnaintea dumilorsale veliţilor boerĭ prin anaforaoa din 20 a luniı aceştiia, ce aŭ făcut către Domniia Mè, arată ca au cunoscut cercetare numituluı Sard. bună şi cu lămurire şi ca stapaniĭ moşiilor Itovăeştiĭ i Mălăeştiı şi Bucĭumeniĭ nu pot a sa întinde piste cuprindire scrisorilor lor; ce împresurare care au facutŭ moşiei Toflia, să o dea înnapoĭ, precum şi asupra moşiei Toflia, fiind-ca scrisorĭ nu sant, nicĭ să ştie cine au fost cel adivarat stapăn, acel schit iaraş de la sine fără de nicı o dovada nu să poate volnici ca să stăpaniască acea moşiia, ce socotindu-sa ca o moşie fara de stăpan, după rănduiala şi obiceiul ce s'aŭ urmat, rămane a să lua pe sama domniască, şi pentru schit iaraş Domniia va face precum va socoti cu cuviinţă, cum pre larg arata anaforaoa dumilor sale veliţilor boerĭ. Drept aceia, ca o moşiia ce s'aŭ aflat şi s'aŭ dovedit driapta domniască, sa fie prè-iubituluı nostru fiiŭ Alexandru danie de la Domniia

Mè, afierosire în vecĭ şi driaptă ocină şi moşie cu tot venitul; pe care să ş'o stăpăniască din niam în niam după drepte hotarăle eĭ, cu bună pace, şi să-şĭ ia venitul din tot locul moşieĭ aceştiia, ca de pe a sa driaptă ocină; îndatorindu-l şi pentru acel schit a i să purta grija cu cele trebuincĭoasă pentru călugăraşiĭ ce sănt şi vor fi la dănsul, ca să-şĭ săvărşască sfintele slujbe dumnezăeştĭ spre pomenire noastră. Şi hrisovul acesta a Domnieĭ Mele să-ĭ fie prè-iubituluĭ nostru fiiŭ de danie şi afierosire, statornic, neclătit şi nerăşuit nicı odinioară în vecı. Care hrisov s'a întărit şi cu a noastră Domniască iscălitură şi pecete. Pofteim Domniia Mea cu dragoste şi pe alţ luminaţ Domnı, pe care sfăntul Dumnezeŭ va orăndui în urma noastră la Domniia aceştiĭ ţărĭ, ca, precum noĭ hrisoavile de danii şi miluiri ale altor luminaţ Domnı li-am înnoit şi nestrămutat li-am pazit, aşa şi Domniile Sale acest hrisov de danie, care cu cale s'au facut, poftim să întăriască, pentru a Domniilor Sale cinste şi vecĭnica pomenire. Scrisu-s'aŭ hrisovul acesta la Scaonul Domniei Mele, în oraşul Iaşiĭ, la aniĭ de la Hristos 1817. Aprilie 2. [Semnatura Domnuluĭ. Pecetea cea mare, cu chinovar.] Cost. Balş Vel Logf. procitoh. De mine s'aŭ alcătuit: Ioan Tăutul Ban. 193 LIV.

258.

1817, 8 April. Domnul întăreşte Domniţeı Ralù Cantacuzino moşia Larga, «care den vechiŭ s'aŭ numit Şişcanii , pe care Log. Ioan Cantacuzino o căpătase schimb de la Ileana soţia lui Constantin Catargiul. De la Ioan trecuse la Marele-Vistier Mateĭ, soţul eĭ, şi apoĭ la fiul eĭ, Gheorghe Cantacuzino cneazul. Boierĭ: C. Balş V. Log. de Ţara-de-jos, V. Costache V. Log. de Ţara-de-sus, Al. Ianculeŭ V. Vornic de Ţara-de-jos, C. Costache V. Vornic de Ţara-de-jos, Teodor Balş V. Vornic de Ţara-de-sus, Andronachi Donicĭ V. Vornic de Ţara-de-sus, Şerban Costache V. Vornic al obştieĭ, Costache Conache V. Vornic al Politieĭ, Costache Sturza V. Vornic de Aprozĭ, Petrache Roset Vel Spătar. — 17/LXXXVIII.

259.

Adică eŭ preut Petre, care maĭ jos mă voĭ iscăli, dat-am adivărat zapisul mieŭ la cinstită măna dumisale cuconuluĭ Gheorghie Buhuş Agă, precum să să ştii că m'am tocmit la dumneluĭ întru

un an să slujăscu sfinteĭ bisăricı opştiĭ şi să nu daŭ zăticnire slujbiĭ cât de puţin şi după cum să arată maĭ sus, să mă port cu toată rînduiala cuviincioasă a sluji şi a păzi bisărica, şi dumnialuĭ încă să-m dè hacul mieŭ: cinzăcĭ leĭ pi an şi cincĭ fălcĭ di iarbă, şi din arat cât îmĭ va trebui, şi dijmă să nu daŭ din nimică, căt voı avè pi moşia dumisali. Şi pentru maĭ adevărată credinţă m'am iscălit.

Ereĭ Petru. 1817 Maĭ 1. Şi baniĭ am priimit toţ cinzecĭ leĭ pi anul acesta, şi am iscălit.

131/XLVII. EREĬ PETRU.

260.

Noĭ, lăcuitoriĭ ruşĭ din satul Şchieia, ţinutu Romanuluı, încredinţăm prin acest zapis ce dăm la cinstită măna dumisale, cuconuluı Dracache Roset biv Vel Spatar că, fiind noĭ lipsăţĭ de păinea trebuincĭoasă pentru hrana casălorŭ noastră, am cumpărat de la dumnealuĭ şasăsprezăce mierţi păpuşoĭ, cu preţ căte doîzăcĭ leı mierţa; şi, neavănd baniĭ, ca să-ĭ dăm dumisale acum, ni-am rugat ca să ne păsuiască pănă la Sf. Dimitrie 1817. Decĭ ne îndatorim, la numita vadè a da dumisale toţĭ baniĭ ce să cuprind pe soma păiniĭ maĭ sus arătată, i triı sute doîzăcĭ leĭ, fără nicı-un cuvănt de pricinuire. Iar, cănd din împotrivă nu vom fi următorĭ la numita vadè cu plata banilorŭ, atuncea dumnealuĭ boeriul volnic să fii a împlini baniĭ dumisale cu orĭ-ce va găsă la casale noastre. Şi spre încredinţare, fiind chezăşĭ plătnicĭ unul pentru altu, ni-am pus degetile. 1817, Iuni 7; Şcheia. [Nume ca: Morişcă, Dobincinc, Ţurcan, Merciuc, Gheveriga, Leveniuc, Panţăr, Labaciuc, Călcăĭ, Huţanul.] [Semnează şi «Petru Ungur Vieriul şi, la urmă: «Grigorii Vornic, platnic şi chizăş pentru toţı arătaţiı de maĭ sus».] — 122/XXVI. — Uniĭ se îndatoresc a nu fugi (121/XXVI).

261.

1817, 28 Iunie; Chişinăŭ. Scrisoare din partea uneĭ rude a Mitropolituluı. «Ştiu că s'aŭ făcut, aŭ luat sfărşit prin logodnă însoţire a dumisale cuconul Neculaiŭ Mavroieni cu cc. fiica răposatuluı Postelnic Mateĭ Costachi... Deosăbit am sfărşit şi cele scrise, atat de Preosfinţie Sa părintele Mitropolitul către dumnaluı cuconul Dimitrachi Sturza, cât şi de dumneta cătră mine

pentru vănzare de vecĭ a moşăi răposatuluĭ din partea aceasta... Dum. Petre frate luĭ Dum. Toderaşco Costachi.» — 60/VII.

262.

Noĭ Scarlat Alexandru Calimah Voevod, cu mila luĭ Dumnezăŭ Domn Ţărăĭ Moldavieĭ.

Cinstiţĭ credincĭoşĭ boeriĭ Domnieĭ Meli, dumneavoastră veliţĭ boerĭ a Divanuluĭ Domnieĭ Mele! Din în vechime vacurilor de cănd unile din noroade ş'aŭ ales ocărmuitoriul lor, pe care îl socotè de obştescu şi milostiv părinte şi de ocrotitor dreptăţilor obşteştĭ şi praviliceştĭ, cel întăĭ scopos a acestuia aŭ trebuit să fie punire în lucrare priincĭoaselor mijloace şi înţăleptelor aşăzămănturĭ, spre statornica, fericita pitrecire a supuşilor săĭ, căcĭ numaĭ cu împlinire uniĭ asămine lucrărĭ poate oblăduitoriul noroduluĭ a să faci vrednic de înnălţare trepteĭ sale, cari, aşăzată fiind pe aceli îmbunătăţite temeiurĭ, pe om cu Dumnezăŭ îl asămăniazi. Aceste toate fiind bine cunoscute Domnieĭ Mele, şi din cĭasul ce Pronie dumnezăiască ni-aŭ încredinţat stepina ocărmuiriĭ ţăriĭ aceştie, cu sufletiască măhniciune văzind necurmatile gĭudecăţĭ ce urmiază aice, şi prelungirile ce să fac în hotărările lor, şi surpare statornicieĭ acelor hotărăte, din care nu puţină struncinare să pricinuia lăcuitorilor, am socotit cu bună cugetare că aceste să nascu din următoarile pricinĭ, adică: din întunecare pravililor acelor cu nemăsurată desime, amestecate fiind cu cele neobicĭnuite, din pricina prifaceriĭ vremilor, orĭ din îngăimata, încurcata şi prè puţină lămurită tălcuire lor, saŭ din înpotrivirile şi neîntemeere lor, fiind alcătuite în limbĭ neobicĭnuite.

Decĭ, spre dizrădăcinare acestor vătămătoare pricinĭ, cu obştescul nostru Sfat am hotărăt: ca să să aliagă şi să să adune din cărţile împărăteştĭ celi maĭ trebuincĭoasă pravili, adăogăndu-să şi obiceiurile din vechiŭ păzite în pămăntul acesta, i alte prifacerĭ potrivite cu stare di acum, şi ca să să tălmăcĭască pentru înlesnire înţălegeriĭ în limba grecĭască şi moldoviniască, lucrăndu-să într'acest chip sistimaticĭasca întrupare a ramuluĭ pravelilor politiceştĭ, cari alcătuindu-să cu potrivire trebuinţilor, deosăbirilor şi obiceiurilor, să să aşăzi neclintita temelie dreptăţilor ce izvorăscu din acel liniştit izvor a slăviteĭ ocărmuiriĭ.

ce prin deopotrivă dreptate cătră toţĭ supuşiı încredinţază şi întăreşte nevătămare şi paza întregimiĭ dreptăţilor fiişte-căruia.

Acum dar după obştiască sufletiasca dorinţă aducăndu-să la nadăjduitul sfărşit acĭastă politicıască a pravelilor condică, să triimite dum[nev]o[astră], iar după puţină vreme veţĭ priimi altă condică, întru care să va adăogi lexiconul cuvintelor şi a materieı cuprinsă într'ănsa, şi pană atunce veţĭ păstra acıasta, pe cari, după priimire cielalte condicĭ, ci va fi tot cu asămine cuprindire, avand numaĭ adaosul pomenituluĭ lexicon, o veţĭ da înnapoı; şi vi sa poronceşte ca de la întăĭ Octomvrie a anuluĭ curgatoriŭ cănd să împlineşte vreme legĭuită spre publicarisire sa, să o socotiţı de pravaţ nepăşit a datoriilor gĭudecătoreştĭ, avăndu-o de a purure la locul unde să vor cauta gıudecăţile tuturor pricinilor ce vor urmà şi păzîndu-o de temeiul hotărărilor Dum[ne]v[oastră], fără a îndrăzni a vă abate căt de puţin din cuprinsul legiuirilor eı. — 1817, Iulii 1.

185 XXXIV. [L. S.] Vel Logofăt.

263.

1817, 10 August. «Hurmuz Vornic împrumută «doî miı cincı sute galbinı olandejĭ, dreptı la cumpană» de la Vasilie Roset biv Vel Vornic, pe o lună, «şi cu dobăndă căte unul galbin şi gıumătate la sută de lună». — 133/XVI.

264.

1817, 1-iŭ Octombre — 5 Decembre. Cumpărare de loc în Iaşı, în mahalaoa Muntenimiĭ de sus», «langă cişmiaoa boghiŭ». Fusese cumpărată în tovărăşie ca «să dişchid bărării pe acel loc, după cuprindere anaforaliĭ întărită de Măriia Sa Vodă în anul trecut. 1816, April 5 ., scrie Enachi Nicolaŭ Altăn, cumpărătorul, către Şărban Buhăescu. Nu se ţine de cuvînt a-ĭ da jumatate de cîştig, şi Şărban «vrea să facă davagilăc, cerşind puneri la cale». Se îndatoreşte ca în şese lunĭ «cu cheltuelili meli să săvărşăsc toati celi trebuincĭoasi bărărieĭ şi să o pornesc în lucrari . Va îngrădi locul cu «parĭ bunĭ, di despicătură de ştejar . Cîştigul va fi a treia parte pentru Şărban, iar celelalte două pentru Altăn şi frate-săŭ Iordachi. «Întămplăndu-să să ardă bărăriia, iarăş eŭ să o fac la loc». De nu dă banĭ, va plati chirie: «căte una sută leĭ pe fiişti-cari an».— 218/XVI.

265.

1817, 27 Novembre. Scrisoare a unuĭ boier catre altul, Bălănescu. «Pentru Manta şi Vadul luĭ Isac, muştereĭ au fost prè mulţĭ, atăt Moldovenĭ, căt şi de neguţtoriĭ grecĭ de la Ismail... Iar ţăraniĭ lăcuitorĭ de acolò, pentru ca să scape de nume de podanĭ şi să-s facă pameşcicĭ şi supt nădejde că vor vinde pane şi viĭ, viind aŭ întrat în tocmală, şi cu dumnealuĭ Logf. Dimitrachi Sturza aŭ săvărşit tocmala cu doî sute doîzăcı şi noî miı cincĭ sute leĭ, în urmare scrisoriĭ de tocmelă de pe care am triimis dumitale copii la Avgust, încă aflăndu-mă la Sculenı, şi, [pe] urma, ducăndu-să să aducă baniĭ şi simţănd toţı aceĭ muşterei că ei ţăraniĭ aŭ cumpărat moşiile, aŭ început a împotrivi, făcandu un complot toţĭ aciĭ cu banĭ, care era interesaţı, şi, nu numaı çă cu împrumutărĭ, după nedejdile ce avè eĭ, n'aŭ vrut nimenı să le dè banĭ, dar încă aŭ împleticit chipurı a nu le da baniı nicĭ pe zahirele; şi aşa şi acele doîsprăzeci miı leĭ a arvoniı, unde era datorĭ să le dè la doî săptămănı după savarşire tocmeleĭ, au trecut şasă săptămănĭ, şi abiè aŭ adus cincı miı şi maı bini leı, şi i-aŭ dat la Postc. Ioniţă Sturza, şi cu făgaduinţi ca vor faci cum vor putè şi după toati împotrivelile vor urma tocmeliı. Şi ducăndu-să înnapoı, după alte şasă săptamanı, au venit iaraş, şi aŭ adus cincı miĭ patru sute optzăcĭ şi noî leĭ, pe care i-am priimit eŭ, şi cu îndestulă rugaminte, zacănd că eı urmiaza tocmeleı şi că au nadejde la Dumitru Prasală (?) şi la alţiı, că vor găsă baniı; adaogind şi aciasta ca, de nu vor şi gasi toţĭ baniı, dar, o sumă găsind, pentru istovire a toata suma sa fii pasuiţ pănă la Svăntul Gheorghii; şi, fară să le să dè zapisul vanzariı sau ducumenturile moşiilor, vor plati şi dobanda pe aceı banı păn' atunce. Pentru care aceste a lor cererı socotindu-ni între noĭ ci să facim, şi sfatuindu-ni şi cu dumnealuı Logofatul Dimitrachi Sturza, s'aŭ găsat de cuviinţă că, de vreme ce alţı muştereı cu preţul acesta nu sănt, să să îngădue şi la cerire acıasta, ca să margă să maĭ caute banı pe la locurile pe unde au nadejde; şi aşa, de atunce ducăndu-să, n'au maı venit. Din parte mè însă, lea-am dat răspunsu, că, viind cu baniı şi vazand urmare lor, adecă dacă nu vor face toată suma, pentru vadeoa cerşuta, pănă nu voı întreba pe dumneavoastră, nicĭ un raspunsu nu pot da... Întru curăţanii de cuget zîc: adevarată este idea dumitali,

şi sa crez întru adevar ca nu acum, ce din mica mè copilarie, m'am ferit şi m'am departat de lucrurile vatamatoare de suflet şi atingatoare de cinsti; şi rog pe milostivul Dumnezeu să ma feriasca pan la sfarşatul vieţii mele. Cucoane Iordachi, eu sănt ca şoaricile ce nu încapè în borta săngur şi ş'au legat şi o ghinda de coada...» — 74 VI.

266.

1817, 18 Decembre. Domnul da zece sălaşe de ţigani lui «Grigori Venture biv Vel Post. . — 34 LXXVIII.

267.

1818, 6 Februar. Domnul pentru Avac Hagi Petre Arman care vrea sa-şi vînda la mezat doî dughene cu locul lor ce are aici in oraşul Eşii, la uliţa Podului Vechiŭ . «La faţa uliţăi dispre Podul Vechiu... Talpa ce desparte locul dughenilor bisaricii armeneşti şi a dughenilor acestora para în uliţa vechi a cizmariei... O hudicioara ce-i lasata pe locul bisaricii .—40 LXVIII. Cf. No. 39 LXVIII: Vornicia de aprozi catre telalbaşa, pentru acest mezat.

268.

Catra cinstiţ dumnealor epitropii Targului Frumos.

Fiind-ca dupa luminata cartea gospod, cari s'au facut cunoscuta dumv., eu sant randuit de catra Mariia Sa Voda a va îm... samile banilor ce aţ întrebuinţat în rascumparare acestui targ, la care neaparat cere trebuinţa ca, pe langa înfaţoşare celoralanti hartii, mai întai sa mi sa faca cunoscut temeiul ce au pricinuit aceste cheltuiale ce s'au analoghisat pe acest targ, adeca uorighinalul hiisovului dat de catra Mariia Sa Voda, fac ştiut dumv. ca, de nu sa va fi afland acolo, dumv. îndată sa rapezaţ om innadins ca sa-l aduca de acolo, de unde îl vor fi avand în pastrare. 818 Fevr. 10. — Semnatura. 124/XXXVI.

269.

1818, 10 Mart. Adica noi patru lesnici, anumi Ion Codaŭ, Alecse ginerile babii, Trohin Rusul şi Iacob Liahul, ce săntem a paza acareturile de pe moşiia Clemauţii , îşi împart ce are sa pazeasca fiecare. 3. Voia nu avem a ne stramuta de pe lo-

curile ce lacuim, ce sa fim nelipsiţ de pe moşiia. 4... Pe nime sa nu lăsăm a întra, nici să strici, nici sa vaneza. 5. Pentru orendatorii moşai, fiind-ca după contract e sa ia pentru foc numai curăţituri, în numar de cară, noi santem datori ca, or şi cand vor triimite cara ca să curaţă şi sa ia de aceli hrieşcuri, sa stam faţă şi sa sa curăţă copacii de crengi, şi cu acele crangi sa sa încarce carele, iar tufe de la pămant să nu-i îngaduim a lua. 6. Daca prin contract să vor slobozi orandatorii a lua niscavai pari şi nuele, sa dam cu ţidula numai a orandatoriului, şi aratatoare în număr, şi parii şi nuelile... 7. Pentru parjoale, ne îndatorim a priveghea foarte tari ca nu cumva sa sa întampli vr'o primejdii, şi cand de afara sa va porni vr'un parjol, viind sprea tufi, şi noi nu l-om putia întampina, îndata sa dam de ştiri orandatorilor şi satenilor den sat ca sa sai sa întampini pacoste». Chizeşi între ei». 10. Şi noi dijma de papuş[oiu] sa nu dam, nici de fan, nici de alta paini, precum nici de zali de boieresc . — 102 LI; cf. 100 LI.

270.

Production du firman adressé au Voïvode de Moldave Charles Callimachi concernant l'affaire de Larga.

Le baron de Stroganoff, Envoyé extraordinaire de la Cour de Russie près la Sublime Porte, a représenté par une note que la terre dite Larga, située en Moldavie, appartenant depuis cinquante ans au Vornik George Catargi, avoit passé à la possession de Mathieu Cantacuzène, en vertu d'une transaction passée entr'eux, conformément aux lois locales, et, après une jouissance paisible et non contestée de 29 ans, la famille Catargi ayant fait des réclamations à cet égard, l'affaire fut soumise alors à l'examen du Divan moldave, et il fut prouvé que les prétentions de cette famille étoient sans fondement, et l'on confirma en conséquence ladite transaction, que, la famille Cantacuzène ayant passé en Russie immédiatement après la paix conclue depuis trente ans et le prince George Cantacuzène, possesseur de ladite terre, se trouvant en service de Russie comme officier, ayant voulu vendre, conformément au 7-me article du traité de Bucharest, ladite terre, dont le procès traîne depuis cette époque, son adversaire renouvela ses prétentions et demandes que l'affaire fût revue de nouveau, ce qui occasionna des con-

testations qui traînèrent pendant plusieurs années, mais que vous, susdit Voïvode, après vous être informé de l'affaire, vous aviez délivré un titre authentique de possession valable, pour sanctionner la possession de cette terre en faveur de ladite famille et vous avez déclaré en même tems les protestations de la famille Catargi inadmissibles; que cependant il a été annoncé dernièrement au consul de Russie en Moldavie que la revision de cette affaire devient nécessaire; ce qui seroit nuisible audit prince. En conséquence, ledit Envoyé extraordinaire demande qu'il soit émané un firman portant que, ladite terre appartenant audit prince, puisse être vendue à un autre sans qu'on y mette aucune entrave, *que ce prince soit mis à couvert des injustices et dommages qu'il a éprouvés à ce sujet* et cette affaire soit décidée et arrêtée *d'après les lois locales* et qu'il ne reste aucun sujet de contestation par la suite, et ledit Envoyé a présenté en même tems les documens délivrés en langue moldave. Outre que le terme convenu pour la vente des propriétés après la paix est expiré et que cette affaire a traîné pendant cinq ans, après avoir délivré vous-même depuis un an les titres de possession valables, il est hors de propos de demander la revision de cette affaire sous le prétexte que l'on s'est présenté pour entamer un procès, et il devient nécessaire que ledit prince puisse vendre à un autre parmi les rayas ladite terre, qui lui appartient en vertu de ses titres susmentionnés.

Comme il est de notre volonté que l'affaire mentionnée soit terminée et arrangée comme ci-dessus, ledit prince ayant entamé pendant le terme convenu ce procès qui traîne jusqu'à présent et pour lequel vous lui avez délivré ces titres de possession, vous vous empresserez à faire en sorte qu'il puisse vendre à un autre parmi les rayas et céder ses droits sur la terre susmentionnée, qui lui appartient en vertu de ses titres de possession et que *ce prince soit mis à couvert des injustices et dommages qu'il a éprouvés à ce sujet* et que cette affaire soit arrangée *d'après les lois locales*, de manière qu'il il ne reste plus aucun sujet de contestation.

C'est à ces fins que ce firman est émané et, aussitôt qu'il vous sera parvenu, vous aurez soin d'agir en conséquence et vous vous garderez bien d'y contrevenir. Écrit vers la fin de djémasi-el-ewel 1233 (19 mars 1818). — Pour copie conforme. Le consul de Russie: André Pisani. 41/LXXIX.

271.

1818, 26 Mart. Domnul, pentru că un boier a luat cu sila nuiele pe moşia altuia şi opreşte trecerea pe «drumul cel mari». Pune oamenĭ «la închisoare într'un beciŭ . Să fie adus la judecată. — 7/XXXVIII.

272.

1818, 26 Mart. «Adică eŭ cari maĭ jos îmĭ voĭ puni numile şi degetul, încredinţăzĭ prin acest zapis al mieŭ, ce dau la cinstita măna dumisale cuconuluĭ Dracachi Roset biv Vel Spatar, precum să-s ştii că, prinzind Ţiganiĭ străjărĭ pe Giurgi Leorind, pe la mezul nopţiĭ, ducănd nisti popuşoĭ din sat, cu chip ca sa-s uşureză spre înlesnire a putè fugi, şi certăndu-l dum. boeriul, atăt pe numitul maĭ sus, căt şi altul strein, ce-ĭ ducè cu carul luĭ popşoii, am luat într'a mè chizaşii pe Giurgiu Leorind că n'a fugi. Care ma îndatoresc, de va fugi, să plătesc toati datoriile ce va fi datorĭ, cum şi boirescul stăpănului să i-l platesc; pe dănsul, de unde a fi, sa-l aduc...». Iojă Ghercuţ, răspunzitorĭ, chizeş. —169/XXVI.

273.

1818, 16 April. Domnul pentru jaloba luĭ «Suliman Cavas-Başa», creditorul Pitaruluĭ Stihi. Ordin a fi împlinit datornicul. — 100/XVII.

274.

1818, 30 April. Se vinde «o casă... în Huşĭ, pe moşiia sfintei ipiscopiĭ, în mahalaoa Broştenĭ». — 132 LXXI.

275.

1818, 7 Maiŭ. Zapis pentru vînzarea unei case despre iarmaroc, în măhălaoa Broştenilor, pe loc[ul] Sfăntului Ioanŭ Zlataostŭ cu treĭ leĭ bezmănul . — 106/XIX.

276.

1818, 7 Maiŭ. «De vreme că razăşăĭ de Ţuţcanĭ de la Ţinut Covurluiuluĭ nu s'ar fi supuind a plati impliniala dumnealui Vel Vornic de aprozĭ pentru parte din numita moşai ce au rascumpărat după obiceiul ce să urmiază , Domnul da ordine de împlinire.— 135/XV.

277.

Adeca eu Şmil Casapul şi ieŭ Avram Casapul, Jădov, încredinţam cu scrisoarea noastra acıasta catra cinstitul boeriu dumnealuĭ Neculaı Hrisoverghiı Vel Vornic, precum sa să ştie ca, avănd dumnealuı boeriu contraht de la cinstita Vistierie, luat-a pe un an toate casapiile oraşuluı Eşiı asupra dumisali, adeca de la za 'ntaiu Iuni 1818 şi păr la ză 'ntăiu Iuni 1819 , ieaŭ un trunchiu, adecă trunchiul ce este la hanul dumisale Caminarul Flore, pe uliţa ce vine de la Maidian cătră biserica Banuluı . Condiţiı:

1. Vor avea carne cu 'ndestulare, buna, grasă şi plăcută noroduluı, şi de vaca şi de oae, vănzandu-o cu preţul acesta, adecă: carnea de vaca în caşlegı căte şaptesprezeci parali oca, iar carne de oae în toată vreme, şa'n post şi'n caşlegı, căte optsprezaci parale oca; şi asămine şi carne de vaca în posturı să să vanda cate optsprezaci parale oca... La orı-cari vreme de nevoe, sa fim datorı noı a taia patru vacı şi patru oĭ pe ză pentru acest trunchiu....

2. La tainaturıle ce să da la Curte gospod, noĭ nu avem nicı-un amestic, nicı santem îndatoriţ a da carne, fiind-că s'aŭ alcatuit de catra dumnealuı alte scaune pentru tainaturı.»

3. Cate casă boereştı să vor rändui cu izvod anume la trunchiul acesta, ca sa li sa dia carne trebuincıoasă, cu banı, ne îndatorim noı de-a pururea a le da şi carne de vacă, şi de oae, şi de berbece, şi de miel, după trebuinţa, fiind datorĭ a avè oĭ, berbecı. vacı şi viţaı, caţı va cere trebuinţa.»

4. Nu se poate pune alt trunchiŭ alaturı, «zăcănd de la acest trunchiu spre Pacurarı, pără la margini, unde să sfărşăsc toate casale, despre Copou pară la Copou, să nu fie alt trunchiu... Tăetura carniı... să fie la parte despre Păcurarĭ, iar nu aiure.

5. Saul ce va eşi de la trunchiul acesta în urmare acestuĭ an, avem sa-l dam mumgiilor din Eşı cu preţ, căte treı-zăcĭ şi şasa de parali oca, plătindu-ni-să de cătră mumgiı baniĭ pe şan, iar grasamea avem să o vindem noroduluĭ căte un leŭ oca.»

6. Scutire de goştină pentru păr la 1000 oĭ, ce vom avè stransa pentru acest trunchiu»; şi de analogon bumaeliı . Nu vor trece vite straine ca ale lor.

7. «Blanariı şi cojocariı să nu fie volnicı în curgere acestuĭ an a taia mieı, întocma dupa pontul Vistieriı.

8. Carne de mascur cu slobozanii să sa vanda de catra ori-cine, întocmai după pontul Vistierii».

9. «De una suta stoguri fan, cate de o falci, ce esti Vistieriia datoare a-ĭ cara dumisale pentru casapii zaci stoguri fan, sa le care dumnealui aici în Eş, cu carali ce va da Vistieriia, din fănul nostru, ce vom avè, saŭ pe Ţant. Eşai, sau pe Ţant. Harlaului.

10. Scutire de bir a celor întrebuinţaţi de el.

11. Nazar Casapiilor, fiind-ca, după contrahtul Vistierii, este dumnealui, noĭ nu santem supuş nici la un zapciu, nici de afara, nici de ai Curţii, ce pentru orĭ-cari a noastra greşala, de catra dumnealui cercetandu-să, dupa vinovăţie sa ne luîm şi rasplatirea, cum şi pentru dreptaţile noastre iaraş dumnealui este datoriŭ a sta şi a ne împlini dreptul; iar. pentru vre o nemulţămire din parte oraşului, Visteriia, împreuna cu dumnealui, cercetand, sa pue la cale, întocmai dupa pontul Vistierii.

12. Mieĭ sa să înceapa a să tăia şi a sa vinde den zaoa de Paştĭ şi pară la Ispas făra căntariu, adecă cu mielul întreg sau cu ciovarta, cu preţul cuviincios şi analoghisat cu preţul ce sa vor cumpăra miei. iar de la Ispas înnainte neaparat sa sa vănda cu căntariul, cate optsprezaci parali oca cu capul şi ţighir, para la Sănpietru, iar de la Sanpietru să să vandă făra cap şi făra ţighir, tot cate optsprezaci parali oca, ca' şi carne de oae.

13. «Carne cuşăr pentru jădovi să să vanda cate doîzaci şi şapte de parali oca, în curgire acestui an, şi havaetul lui Hahambaşa să avem a-l da dupa contul Visterii, cum şi hahamilor ce vor tăia carne, să le platim noi.

14. Analogon den tainaturile ce să daŭ fară bani la Svantul Spiridon şi la sicritariul Cantimir, avem şi noi a trage, dîndu-sa şi de cătră noĭ fară plata, cate ocă ne vor veni pe ză la acest trînchiŭ... Pentru mumaia Ţinutului Harlaului, să faca dumnealuĭ aşăzare ce o aŭ făcut şi în anul trecut: atunce paraoa aceia ce s'aŭ sporit în anul trecut la vănzare carnii în căşlegi, sporindu-să şi în anul acesta, să fie a noastră. 1818, Mai 9. — 73/XVI.

278.

1818, 7 Iulie. Constantin Balş, Vel Logofăt, catre colijschii asesor Sandul Theodosiu, «la Chişinau. Felicitări pentru cinul ce aĭ căştigat». Iubit fiiul meu Theodorache veni acolo

în Basarabie, spre cautare a unor socotelı vechĭ a mele şi pentru nişti pricinı ale sale». Autograf e P. S. Te poftesc ca să văz în faptă dragoste şi prieteşiugul ce mi-aĭ arătat, sălindu-te întru toati a le aduci prin a dum. iconomii spre favoru meŭ; iar nu dupa cum mi-aı stătut împotrivă la pricina banilor cu Samsoneştiĭ, de m'aı pagubit de 16,000 leı; ce te poftesc, acmu fiı sălitoriu a împlini rigiaoa ce va facu, ca să nu maĭ pagubescu».— 126/XXXIII.

279.

1818, 19 Octombre. Privilegiu pentru Constantin Balş, biv Vel Logofat de Ţara de jos. I se daŭ o mie de ocă de sare pe an. — 241/XXXV.

280.

Cinstit ispisocu dumitale l-am priimit, şi cele coprinzătoare am înţeles; cat pentru paţachină, cum să vinde, acè proasta este oca, cate par. 30, şi acè maĭ bună, care este de munte, este cate tal. 1 oca; aşa sa urmează şi acmu; şi atuncı tot asemenea s'au urmat. 818, Octv. 25. 324/LXXIII.

281.

1819, 21 Ianuar Adica eu Alexandru Caldarar încredinţăz prin acest zapis al mieu ce dau la cinstita mâna dumisale cuconuluı Dracache Roset biv Vel Spatar, precum să fie ştiut că am luat un Ţigan a dumisale, anume Vasale, ca să-l învaţ meşteşugul caldararii, mă îndatorescu dar ca în curgere de un an să-l daŭ dumisale învaţat bine, ca sa lucrezi meşteşugul acesta a căldarariei, întocmaı precum şi eŭ lucrez, i îmbrăcăminte numituluı Ţigan şi mancare sa să fie de la mine, şi dumnealuĭ, boeriul, la împlinire anuluı, facand Ţig. teslim dumisale, învaţat bini, să aiba a-m da şasa coţı postav; şi spre încredinţare am pus degetu.
1819, Ghenr. 21.
Eŭ Alexandru Caldarar adiverez. Eşı.» — 67 XXIV.

282.

1819, 29 Ianuar. Raport a doı boierĭ puşı pentru a cerceta pricinile ce s'au urmat între targoveţı şi între ipitropiı targuluı acestuı, şi am înţeles cele poroncite pentru ca să strangem

pe toţ tărgoveţiĭ şi să le arătăm ca, orı-care să ştii napăstuit şi are pără din nemulţămire asupra alcătuirilor şi cislilor ce s'aŭ lucrat de la epitropiĭ şi fruntaşaĭ ce aŭ fost uniţ în pricinile tărguluĭ, şi să le arătăm ca unii ca acie sănt chemaţ la Eş ca să arate fiişte-carele strămbataţire ce aŭ suferit, pentru ca înnadinsu s'aŭ propit acolo epitropiı şi fruntaşaı, până vor veni împrotivnicii lor». În cas de mulţămire, să dè marturie în scris cu iscăliturile lor . Îĭ strîng pe toţı, de toata breasla», şi li spun. «Toţı prin viŭ graiu aŭ aratat cum că sant forte mulţămiţ pentru toate mişcarile şi alcatuirile ce s'aŭ urmat pară acum..., şi, n'aŭ nicĭ o pretenţii, şi cum că uniĭ dîntr'anşaı, de au şi facut vre-o mişcare de obraznicii, aŭ fost puş la cali de îndeınnare şi povaţa unora razvratitorĭ ştiuţ, dupa cum în urma i-aŭ cunoscut că sant de stracăcıune odihnii a opştii . Dar la iscălire doĭ «s'aŭ ales, zacand ca eı sa află napăstuiţ, şi au pretenţii asupra epitropilor i a fruntaşilor . Pleaca la Iaşı. Şi, spre mai lamurită alegire, am randuit pe telalu targuluı acestuı de au străgat, atat pe uliţa targuluı, cum şi la mahalali, arătand poronca acĭasta . — Copie. — 195 XXXVI.

283.

Noı Scarlat Alexandru Calimah Voevoda, cu mila luı Dumnezău Domn Ţarii Moldavviei.

Datorie neapărata a obladuitorilor carora din Proniè dumnezaiască s'au încredinţat stepina ocarmuirii unii ţari fiind îngrijare şi priveghere a aşăza oranduelile trebuincıoasa spre întimpinare asupririlor pentru odihna şi îndamanare noroduluı, dar şi de a ocroti în parte acie din supuşı cari prin slujbe cu credinţi aŭ dovedit ali lor înbunătaţate fapte, — n'am contenit dintru acĭastă driapta cugetare, nicĭ vom conteni oranduind priincıoasăle aşăzărĭ spre acesti dorite şi buni sfarşaturı. Drept aceia priivind Domnie Mè că menzilurile ţării cari întru alcatuire lor urmiazi spre uşurinţa lacuitorilor şi sant unul din celı maĭ delicati memurieturı ca sa să poarte feliurı de triimişı a însuşĭ prè-înnaltuluĭ Dovlet şi înlesnitoriu pentru poroncile ce să triimite în ţară, la savărşările pamanteştĭ, neavănd aşazare de nazăr spre îngrijăre celor cuviincıoasă. sa pricinuè patimire menzilurilor şi asuprire drumeţilor cu cerire de ugeret pe maı multe ciasurı de căt cuprindire marşrutuluı cu pecete Domnieı Mele,

precum şi alti catahrisıri sa facè piste hotarare ponturilor ţanerii menzilurilor, dupa cei din anii trecuţi randuiţi boeri nazari a menzilurilor încredinţasam la anul trecut 1818, aciastă nazirie supt numi de Hatmanie a menzilurilor cinstit şi credincios boeriului Domniei Meli Dumisale Vasale Roset Hatman.

Dar, fiind-ca anul randuirii acestui de pe urma boeriŭ înplinindu-sa la viitoare luna Fevr[uarie], trebuinţa ceri a sa orandui în loc altul din boerii pamanteni, socotind Domniia Mè, gasam de cuviinţa şi oranduim Hatman menzilurilor şi a marginii Prutului Moldaviei despre stapanire Rosiei, de la 8 Fevr[uarie] a curgatoriului an, pe cinstit şi credincios boeriul Domnieĭ Meli dumnealui Costachi Balş, care, nu numai prin a niamului dreptaţi, ce şa prin ınbunataţitile sale fapte şi laudatile urmari să cunoaşte a fi vrednic încredinţarii unui aşa cin, atarnatoriŭ spre obştescul folos, şa hotaram ca oranduitul de acum boeriŭ Hatman a menzilurilor şi a marginii Prutului Moldavviei, socotindu-sa ca un cilen a obştescului Divan, unde va fi datoriu a sa afla faţi întru toate urmatoarile cercetari, pentru pricinĭ de giudecata şi alti obşteşti trebuinţe, avand şi răndul întocma ca şa celalalt Hatman, sa sa supui şi întru păzare îndatoririlor şi strangire iraturilor de mai gios prin ponturi însămnate:

1-iu. Toate menzilurile inani, a celor ce îmblă cu feliurĭ de memurieturi şi săvarşari, dar nu mai puţăn şi acesti particularnici a celor ce voesc a treci piste hotar în alti ţări, să vor da prin dumn. Hatmanul, dupa care va slobozā Casa menzilului dare cailor cu surugii trebuincioşĭ.

2-lea. Socotiala ugeretului inam cu Casa menziluluĭ să însărcineaza a o cauta iaraş dumn. Hatmanul cu toată scumpătati, dupa însuş ravaşale de la menzil slobozăte, care socotială căutandu-o dumn. pe fieşte-care luna şi theorisandu-o şi înpreună cu dumn. Vel Vist., dupa datornica sa arătare cătra noĭ sa va face pec[ete] gospod ca sa sa platiască bani acelui ugeret din Visterie.

3-le. Va avè fară pregit îngrijire, atat spre a fi numărul cailor deplin pe la pociti cu surugii, hamuri şi căruţĭ, căt şi ca sa nu sa ei de catra ţaitorii pocitilor ugeret pe mai multe ciasuri de la nimine decat cuprindire marşrutului, cu pecete Domniei Mele, precum asamine şi pentru oprire a ori ce alt catahrisis piste hotarare ponturilor ţănerii menzilurilor.

4-le. Să îndatorește Casa menzilului ca pe fieștecare za sa dei raport dumisale Hatmanului de toți cei ce esa și intra în Eș cu menziluri, ca și dumnealui Hatmanu sa raportuiasca catra noi.

5-le. Toată margine Prutului despre stăpanire Rosiei sa da iarăș asupra dumisale, cu îndatorire de a orandui capitan, om vrednic și credincios urmatoriŭ ponturilor, ce prin carte gospod să cuprinde pentru toata paza și datorie sa, precum și alți trecatori de să vor mai așaza pe aciastă margine vor fi iaraş supt a dumisale îngrijări, randuind și pe la aceste dumn. capitani, oamini vrednici și de credința.

Și, de vremi ce îngrijare aceștii margini precum sa zice mai sus, spanzura de dumn. Hatmanul, apoi și pașaporturile celor ce vor treci pisti hotar pi la acè granița, urmiazi a să da prin dumn., după dovezile și chizașluirile ce vor avè.

6-le. Toți vătafii de arabagii, atat din Eș, i de pe la alte tărguri, afara din tărgurile date cu hrisoavi, cat și pe la margine Prutului, sa sa rănduiasca de catra dumn. oamini vrednicĭ și de ispravă cu îndatorire urmarii ponturilor ci sa vor da de catră Visteriia, iar apoi și toate pricinile atingatoare de acesti Vatajii să să caute numai la aciasta Hatmanii fara a sa amesteca dregatorii sau alții.

7-le. Venitul aceștiĭ Hatmanii pentru jartvire ostinelilor orănduitului boeriu va fi pe fieștecare an aciasta, adica liafa cate — lei pe toată luna de la Casa rasurilor, 2.000 lei pe tot anul de la Casa menzilului, după hotarare ponturilor. I sa maĭ rănduești a lua de la toți acii ce umblă prin menziluri pentru a lor trebuință, afară de aceĭ cu inam, pentru memurieturi, piste 10 părale, rănduite și legiuite de mai înnainte, căte cincĭ părale de cal pe cias. Pentru care prisos de ugeret acestor cincĭ părale, să va alcatui dumn. cu Casa menziluluĭ cu hotărată plată. Avaetul rănduirii capitanului marginii Sculenilor, precum și a altor căpitănii ce sa vor mai orăndui, deschizăndu-sa alti trecatori piste Prut, și a vătajilor de harabagii a marginii de la Prut i din Eș, și a vătajilor de harabagii a celoralalte tărgurĭ, afară de aceli cu hrisoave date, va fi erat nestrămutat aceștii Hătmănii.

Întru aceste șapte ponturĭ alcatuindu-sa atat toată slujba și îngrijăre aceștii Hatmanii, cat și iratul ei pe fieștecare an, sa

va păză întocma urmare, fără cè maĭ mică strămutare saŭ abatire din celi cuprinsă prin arătatile ponturĭ, îndatorindu-să dumn. Hatmanul menzilurilor şi a marginiĭ Prutuluĭ Moldaviei ca să întrebuinţăze toată sărguinţa întru paza marginiĭ Prutului, a fi în cè maı bună rănduială şi stari pocĭtile ţăriĭ, nepricinuind cè maı mică zăticnire a mămurieturilor împarăteştĭ şi domneştı, precum asămine şi a madeliĭ harabagieştĭ cu nepagubire chiragiilor şi nezaticnire neguţitorilor drumeţĭ, ca să aibă toată linişte şă îndestulare. Dar nu maı puţin va avè privigheri pentru toate aceste a le aduce întru o odihnă şi mulţamire.

1819, Fevr. 5.

[Pecete cu chinovar. — 213 XXXV.]

284.

1819, 20 Februar. Adică eŭ preot Ioanu Blaga din tărg Pietrii către cuconul Dimitrachi Feştilă Vel Medelnicer», caruia-ı vinde o casă, pe mahalao dipi dialu, alature cu o casă a dumisali boeriuluı, ce aŭ luat-o de la clironomi mortuluı Ioniţă Bogasier , aproape de casa «dumisali Stolniculuı Săcară» şi «cu drumul ce vini de la dial, ce mergi în targ». «Şi, nu numaĭ că are dumnealuı razaş, dar mi-aŭ dat şi preţ, acela care alţii nu mi-aŭ dat : 400 de leı, afară de lucrurı, de alţĭ 200 de leĭ, «bez facerile de bini ce mi-au facut în multe rănduri». O va stăpîni, far sa fii supărat de cătră nimire dintre noı saŭ din niamurile meli, căcı cu voia şi ştire tuturor am văndut şi făcută în toate condiţiile luminatuluı hrisov». S'aŭ întărit şi cu pecete bisăricii, a sfantuluı Ioan gspodu, ci este a tărguluĭ». Preotul abia poate iscali: «Irjon Blaga», pe două rîndurı strîmbe, cu slove stîngace şi rasfirate, de copil. — Maĭ multe semnăturĭ: treĭ greceştı. Acıastă vanzare fiind făcută cu bună voia vănzătorilor de maı sus aratatı, fiind şi prin ştiinţa tuturor marturilor ce maı sus sant iscaliţı, drept aciasta spre a fi temeinică şi nestramutata aciasta vanzare în vecı, şi pentru a avè a sa veşnica tarie, dupa glasuire luminatuluĭ hrisov, s'aŭ întărit acĭastă vanzare şı cu pecete targuluı, încredinţandu-să şi cu a mè iscălitura, a epitropii bisaricii. 1819, Fevr. 21». Patru iscăliturı. Pecetea cu fum, înfaţişînd un sfînt cu crucea de-o parte şi alta a capuluı: Sf. Io. . În jur: Acıastă pecete [iaste a] targuluı Pietrii de la Ştefan-Voda 7021. V. Urechiă, în *An. Ac. Rom.*, X, p. 236.

285.

1819, 10 Mart. Luĭ Dimitrie Sturza Vel Logofăt de Țara-de-jos, pentru treĭ crăcĭme ce are ale dumisale: doî în Tărgul-Frumos și una aice în Eș», pentru a fi scutite «de banii agiutorinții și de alte întămplătoare dărĭ și angăriĭ». Se dă ordin luĭ Vel Agă și ispravnicilor de Cîrligătură. — 1/VII.

286.

1819, 24 Mart. Vistieria către ispravniciĭ de Suceava. «Prin luminata carte gospod s'aŭ rănduit la moșie Rădiana de la Țin. Bacăuluĭ, a dum. Căm. Ilie Roset, doî adunări de iarmaroace pe an, adecă la Sf. Proroc Ilie, Iuli 20, și la Santamărie Mică». Să facă *publicație:* «ca fiecine să meargă ca să-ș facă trebuinciosul alijveriș, cu vite și orĭ-ce altă, încredințat fiind că vor avè toată înlesnirea și toate îndămănările cuviincĭoase cătră aciasta». — 162/XXIV.

287.

Chișinăŭ, 1819, 2 April. Ioan Pruncu, «Sfetnicu Curții , împuternicește pe «dumnealuĭ Banul Iordachi Drăghicĭ a-i vinde averea din Iașĭ, Focșani și Ținutul Putneĭ. — 189 LXXII.

288.

1819, 5 April. Gavriil Caramanlău arată că «am priimit asupra mea scaunul de căsăpie ce are Sf. Episcopie aicea în targu, pe un an : i va da carne la episcopie, «asamenea și în tainaturile, cîte mi să vor rîndui cu țadule». 11 parale oca de carne de vaca, de oaie, 12. Plata de la Episcopie se va face la sfîrșitul cîșlegilor celor patru. Ce rămîne, va vinde la obștii . 82/LXIII.

289.

1819, 17 April. Domnul către Șerban Negel, Vel Vornic de Aprozi, pentru că Ilie Roset vrea să vînză la mezat moșia Hărmăneștii din Neamț. Are acte de la Vasile-Vodă, 1641, și Costantin-Vodă, 1689, precum și unul «de la Ilieșco Voevod, din let 6948, Avgust 20». Citează și liniile trase prin harta ingineriască în Divan». Drept aceia, sa chiemi pe telalbașa, să-i poronceștĭ, după obiceiŭ să o strige pe toate ulițile orașului

Eşiı ın protlıesmie de 40 zile; au scris Domniia Mè şi la dregatorii Ţinutuluı aceluia ca sa publicarisasca în vreme acıasta ın tot ţinutul. — Copie. — 193 XXV.

290.

1819, 20 April. Domnul catre ispravnicii de Bacau pentru o soma de banı ci esti dator supusul austriacesc David Leiba Jadv. la 13 creditorı aı saı... Numitul jădov, din întamplările vreamilor, şi dupa dovedite pagubirı ce au suferit, au cazut în cè maı ticaloasa stari, şi neavand nicı o averi alta decat o fabrica steclarie la satul Comaneştii de la acel ţinut, facuta cu banii creditorilor arataţ, nedîndu-i-se banii ceruţı pentru a lucra maı departe, i se acorda vadè de trii, patru lunı de zile, ca într'acıasta vreami sa-ş desfaca marfa şi celi ci va avè la fabrica drept a sali. Din banii dobîndiţı, se va da analogon creditorilor. Sa nu îngaduiţ pe nimine a-l supara cu vre-o punire de sacvestru, sau cu vre-o alta atacarisire. Poate «sa le duca la Galaţ spre vanzari. — 174/XIII.

291.

Epitropii targuluı Barladuluı.

Dupa alcatuire ce s'au facut pentru plata moşieı din pregıurul targuluı Barladuluı, ce s'au cumparat de vecı de la dumnei Profiriţa Micliasca, soţie dumisale Spatarului Necolaiu Dimache. cu una suta optzacı mii leı de catra toata opştie targuluı Barladuluı, opştiasca mulţamire fiind ca toata suma banilor acestora sa sa analoghisasca o parte emaşuluı trebuitor pentru vitele lacuitorilor targuluı, cari emaş sa ramae opştesc, şi o parte de banı sa-s analoghisasca asupra moşieı ce prisosaşte la campu pentru hrana, cari moşie în stanjînı sa sa împarta pe toţı lăcuitorii targuluı; şi, pe caţı stınjînı va plati fiiştecini, sa rămăe vecınic stapanitor şi, fiind-ca întru acıasta alcatuire s'au socotit chipurile cele maı lesnitoari spre împlinire banilor cu uşurinţa celor saıacı, s'au hotarat ca plata emaşuluı şi a cheltuelilor urmati ın pricina gıudecaţalor ce au avut opşte cu stîpînitorii ceı maı dinainte a moşieı, sa sa analoghisasca asupra lacuinţalor, acareturı şi locurı slobodi ce ari fiiştecini în cuprinsul targuluı, dupa masoıişte ce s'au facut locurilor împregıur, în cari analoghie s'au cuprins şi lacuitorii ce sa afla cu benali şi lacuinţa

pe drept locul targului ce sa numeşte Vatra Vechi, ca unii ce cu toţii de opşte sant partaşi la emaşu lasat pentru trebuinţa opştiasca şi la plata stănjînilor de moşie; de la campu iaraşi cu toţii sa fii partaşi, fara sa fii vreodată siliţi a da dejma cuiva pe stînjînii ce va plati fiişte-cini din cămpu; adeca [confirmare pentru unul din cumpărători]; 1819, Maiu 10.

Semnatura celor doi epitropi, şi pecetea cu: Pecete targului Barladului: 1815 şi un chip de om pe dînsa. 52/XXX.

292.

1819, 27 Iunie. «Adică noĭ lacuitorii unguri ot Şcheia, ţin. Romanului, încredinţam prin acest zapis al nostru, ci dam la cinstita mana dumisale coconului Dracache Roset Vel Vornic, precum sa sa ştii, ca ni-am închezaşluit înnainte dumisale boerului a avè în chizaşiia noastra pe toţi megieşii noştri sateni, a-ĭ privighè pentru a-ş faci hrana trebuincioasa, spre a nu ramane lipsaţi; cum şi pentru tot lucrul boerescului iaraşi ne îndatorim a-i sali a sa lucra la vreme cuviincioasa; ne îndatorim sa fim cu luare aminte a nu fugi vre unul din megieşii noştrii, ci, ori pe care îl vom samţi ca are vre un cuget a fugi, indata sa dăm de ştire vechilului ce-l va avè dum. boerul aice, ca cu chipul ce va socoti sa-l înfraneze. Iar, întamplandu-sa a nu urma dupa zapis şi sa va întampla a fugi vre unul, datori sa fim fiiştecare a raspundi pentru megieşul sau, atat birul, cat şi tot lucrul boerescului ce-l va calca cisla, fara nici-un cuvant de pricinuire. Şi spre încredinţare ni-am pus numile şi degetile. 1819, Iuni 27; Şcheia. — 158 XXVI[1].

293.

Ecthesis sau aratare dreptaţalor ci am pentru targul Şoldaneştii, ci catahristicon sa numeşte şi Folticenii, cari la anul 1809, Iuli 26, s'aŭ disbarnat aciastă bucată de loc, pe cari iasti şi targul, din hotarul Şoldaneştilor şi s'au dat de hotarul moşii Folticenii.

Acte: 1. 7219, Iulie 5. Confirmari pentru Şoldaneşti, Broşteni şi Padureni, ale lui Neculai Başota Vel Vist., care se observa întru petrecire a patru randuri de oamini.

[1] Îndatorire analoaga din 1817, şi pentru niscaĭva fapte de furtişag, în doc. 164/XXVI.

2. 1807. Cumpară Constantin Balş în Folticenĭ, «din moşiile clirosuluĭ Bucovinii ce aŭ fost luat de la supusul austriacesc chir Theodori Musteaţă. Îndată răvnind asupra acestuĭ tărg, supt o slabă numaı catahristicon numiri, ci maı în urmă ş'aŭ luat acest tărgu a să zăci şi Fălticeniĭ, aŭ pornit pricinĭ cu răposatul părintele meŭ, şi cercetărı: ca adică ar fi tărgul pe hotarul moşii Falticeniĭ . În 1808 hotarnic Vornicul Teodor Balş, Ban. «Slabăciune stărıı părinţăştĭ n'aŭ putut luptà maĭ mult în potriva pornirii dumisali, decăt numaĭ prin carti de gĭudecată de la 1809, mărginindu-să mulţamire dumisali Logft., drept acest loc, după glasuire pomenitiĭ hotarnici a Şoldăneştilor s'aŭ lăsat voi sloboda raposatuluĭ părintelui meŭ a-ş căuta prin aceste cuvinte; iar, cand dumnealuĭ Banu Başotă a voi să între în cercetari la stare loculuĭ, nu iasti oprit, ci iarăş prin gĭud[e]cata Divanuluı îş va căuta; care aceste cuvinte să zic şi la hrisovul Domnuluı Calimah ci s'aŭ dat stăpănitoruluĭ moşii Folticenii, dupa înnoire jalobii părintelui meu din let 1813, carile din slabaciune starii, din pricina boalilor, întamplandu-i-să şi sfărşitu, nu l-au ertat vreme a faci mai multa lucrari .

3. La 1817, dupa multa ceartă, în lipsa uneĭ diete, el şi fratele *se împărţesc*. Îndata am şi pornit jaloba asupra acestiĭ împresurarı la Domnul Calimah, ınsă dumnealuı Logft. aŭ întămpinat lucrare ii, precum am marturı... Am mers întăı particularnic la dumnealuı Logf. şi l-am rugat a desfaci acest blăstăm ci au facut cu casa noastra, şi dumnealuĭ mi-au dat raspuns ca aciasta moşii Folticeniĭ, luînd-o întru a dumisali stapăniri, după hotararile giudecaţilor de maı înnainte, aŭ şi vandut-o prin Sultan Mezat dumisali Cam[i]n. Ciure cu preţ 75.000: aŭ dat, au luat, şi dumnealuı nu sa amestica maı mult . La 1819 cere hotarnică. Balş intervine, spunînd ca judecată să se facă cu el. — Başotă Spat. 240/XXXVIII.

294.

1819, 23 Iulie. Zapis al preotuluı Alicsandru ot tărguluĭ *(sic)* Harlăuluı . Martur şi Ion preotul din targul Hărlauluĭ, de la Sfantul Dimitrie . — 215 LVII.

295.

1819. Domnul certifica originea nobilă şi serviciile luı Petrachi Cazimir Spatar, care a înfaţişat «istoricı vechĭ şi arborele său

genealogic, «din condica nobililor Lehieĭ». «Iar la 1662, Cazimir Cazimirschi din acea vestită şi între nobiliĭ Lehieĭ numărată Casă a Cazimireştilor coborîndu-se, viind şi aşezîndu-se aicĭ în Moldova, s'a cinstit şi cu vrednicia Slugerieĭ, precum se arată prin scrisorĭ vrednice de crezare» (ἀξιοχρέων). — 66/LXXVIII.

297.

1819. Στ. Μαρτζέλλας scrie pentru a întreba pe ce termin aĭ dat dumisale Dimitrie Alhazi ceĭ 113 leĭ, ce ţi-am scris dm. să mi-ĭ trimiiţ aicĭ şi de ce nu i-aĭ dat luĭ chir Atanasie Gane (Γανῆ), care ţi i-a cerut ca să-ĭ trimeată la Viena».—Răspuns pe aceiaşĭ foaie. I-a dat după ordinul luĭ, ca Alhazi să-ĭ trimeată el la Viena.—109/II.

298.

Cu plecăcĭune mă închin dumitale. Dupe netăgăduita datorie, înştiinţez dumitale că Lunĭ, la 14 ale următoarii, aŭ purces de la Ţarigrad Măria Sa Vodă, iar de la 40 de Bisericĭ aŭ pornit Tătar cu această ştire la fii Mării Sale, şi cu scrisorĭ, că are cinstita oblăduire. Mîine, din luminată poruncă, pleacă dumnealuĭ Dvornic Bălăceanu spre întîmpinarea lui Gavanosulu, care vine cu 2.600 de ostaşĭ, din cariĭ să să împărţească în Moldavia, în Valahia cea Mare şi în cea Mică; la călăraşĭ din preună cu numitul boer este să să orînduiască beşlegi pe la toate judeţele. Dupe sosirea Mării Sale luĭ Vodă înseninează în toată patria noastră. Dumnealuĭ Dvornicului Băleanu închinîndu-mă cu plecăcĭune, îĭ sărut mîna. Aş fi scris şi luĭ Alecache; dar, socotind că va fi ieşit în patrie, nu-ĭ scriseĭ. Cercetînd de cea mie mult dorită sănătatea dumitale şi rugîndu-mă a mă învrednici de priimirea de răspuns, sînt

Al dumitale plecat şi
slugă:
Şărb. Gr[ă]d[işteanu].

822, August 20,
Bucureşti.

— 89/LXXIX.

XII.

NOUĂ DOCUMENTE INTERNE ŞI REGESTE RELATIVE LA DOMNIA CALLIMACHILOR DIN CONDICILE ACADEMIEĬ ROMÎNE ŞI DIN DEOSEBITE COLECŢIĬ.

1.

Io Ioan Theodor Voevoda, boj. mlst. gpdrŭ zămli moldavscoi. Răŭ lucru este neştiinţa, şi multă stricăciune pricinueşti la oamini, şi pentru aciasta, socotindu Domnie Mea folosul tuturor, vă înştiinţăm cu acĭastă carte a Domnii Mele că, de la o vreme încoace, înmulţăndu-să parte boeriască, şi din zi în zi fiiştecari sălindu-să, uniĭ pentru căştigul lor, alţii pentru ca sa să mai înnalţă întru cinstea boerii, întrat-aŭ în mijlocul lor o mare şi nemărginită zavistiia, de care făcăndu-sa cete, de a purure sa zavistuia uniĭ pre alţiĭ şi, căndu Domniia Mea, ce era maĭ înnainte, trăgè pe o parte a-ĭ metahirisi întru ale Domnii trebĭ, ceialantă parte să trăgè în laturĭ şi, cu neîncetate zavistiĭ purtandu-sa, aducè multe pricini de tulburărĭ unii asupra altora, şi nu era în destul că cu pricinile ce între dănşiĭ să arăta împotrivitori la celi domneştĭ poroncĭ, ce încă şi la străngire veniturilor a mailimiriĭ *(sic)* împărăteştĭ cu multe chipurĭ să săliia a le împiedeca. Care lucru întemeindu-să întru cugetul lor, şi după ce ni-au miluit Dumnedzăŭ cu Domniia ţărăĭ aceştiia s'aŭ ispitit a le cerca, şi şi pin Ţarigradu o samă aŭ început a nu ne da odihnă cu zavistiile lor, prin cărţile ce ne scriia, cu carile zavistuindu-să uniĭ pre alţiĭ, ne arată aevia într'acestaş chip, că, de vom trage Domnie Mea pe uniĭ din boerĭ, ce ni-ĭ arăta, ca să-ĭ mestecăm în trebile noastrea, eĭ toţ să vor trage de la slujba şi trebile noastre; şi, întru acĭasta aflăndu-să de a purure pricirea: chivernisala lor, adus-aŭ lucrul păr într'atăta, căt şi ticăloasa ţară aŭ căzut în primejdiia cè ră a Tătarilor; cari, după ci cu agiutoriul luĭ Dumnezăŭ am venit Domniia Mea şi ni-am aşezat la Scaun, văzind toate aceste ce aŭ cursu din pricina lor şi că iarăş neîncetat lucriaz[ă] zavistiia între dănşii şi, de purure vrăndu a să mănca uniĭ pre alţiĭ, ne săliia şi pre noĭ în spre stricăciunĭ şi vătămare a o samă din boerĭ; la car[i] Domnie Mea nedăndu-le ascultari, nu ni-am lunecat a vătăma pe nime prin cè ră îndemnare [a] lor, ce, trecăndu-li toate cu auzul şi

cu videre, pre toţ ca un părinte cu milă i-am cuprinsu, şi nici la unile din zavistiile lor cele multe şi răli nu ni-am lunecat, nicĭ am dat credinţa; carii, văzindu că nu pot isprăvi nimică, cu cată sălinţă aŭ pus a vătăma pe o samă cătră noĭ, s'aŭ întorsu a-i mesteca catră dumnaluı Capegi-Başe, lăngă carii şi pe noı ne atinge, şi, neputăndu-să îndestula de stricăciune spurcatele şi cele plini de toată raotate inimile lor, nu numaĭ că din ceput cu a lor fapte răle aŭ adus o primejdii ca acĭasta peste ticăloasa ţară, pre carii păcatele lor şi giudecata cè driaptă a luĭ Dumnezau, gonindu-s din poronca împărătiască, acmu s'aŭ făcut surgunı, ce încăş pren lăcomiia şi multă răutate lor adus-aŭ şi cu acestaş chip a să arăta: Fiindu poroncă împărătiască după întamplare ca să facă izvoade de pagubele lăcuitorilor cı-aŭ avut de spre Tătarı, s'aŭ sălit a să arăta între dănşiĭ ceĭ maĭ pagubaş decat alţiĭ, aratăndu some marĭ c'acele de pagube, cum Lo[gofa]tul Manolachi Costachi ş'aŭ arătat paguba sa că ar fi fost de 52 de pungı de banĭ, aşijdire şi Bogdan Lo[gofă]tul, de 50 pungĭ de banı, şi Costantin Balş Vornic de 36 pungı, şi Dumitraşcu Paladi Vornic de 32 pungĭ, şi Scărlătachi Ban de 22 pungı, şi alţiĭ asămine; carile, cunoscute fiind de toţĭ, că sănt aeve minciunı şi năpăstĭ, aŭ adus lucru de şi prè-puterniciĭ stăpănı s'aŭ înştiinţat, şi pre Măriia Sa Hanul l-aŭ măhnit; cu carele aŭ dat pricină de pagubă a mulţĭ ticăloş pămînteni. Şi încă, pe langă toate aceste, fiindu din poroncă rănduiţ şi trimiş cătră Marie Sa Hanul, de faţă şi întru aevia s'aŭ descoperitu spurcatile lor fapte printr'a lor scrisorĭ, de însuş mănule lor scris[e], carile vederat arată hai[n]lăcul lor. Şi nu s'aŭ îndestulat cu atăte răutăţĭ ce aŭ făcut şi aŭ voit a face, ce încă, şi de acolo, de unde să afla, vrăndu şi poftindu a aduce ticăloasa ţară la cè maı desăvărşită stricăciune, trimitè oameniĭ lor prin ţară şi da spaimă ticăloşilor lăcuitorĭ precum că iarăş vor să viia şi vin Tătarăĭ în ţară ca să-ĭ calce şi să-ĭ robască; şi-o blăstămăţii ca acĭasta şi faptă ră, fiindu cu adevărat făcută despre dănşiĭ, pe lesne s'aŭ descoperit şi s'aŭ adeveritu cum şi cè maĭ cumplită răutate sălindu-să a o săvărşi, ca nişte duşmanĭ ce sănt pămăntuluĭ şi patrii sale: din oameniĭ lor adesă şi foc s'aŭ ispitit a da oraşuluĭ acestuia, şi n'aŭ maĭ rămas răutate care să nu o fi arătat cu toată silinţa asupra ticăloasăĭ ţărĭ. Care lucrurĭ, precum am şi maĭ zis, şi şi maĭ în trecutele zile, am scris

cătră toţ, fiindu cunoscut că sant toate din faptele şi firile lor cele răle; vă zicem şi acmu: Creştinilor, odihniţi-va şi nu va potriviţ la nişti vorbi deşerte ca aceste, că nicı unile din cele ce auziţ nu sănt: toate sant minciunı, toate sant vorbi rasuflate, toate sant scorniturĭ, de la aceı oamenı plinı de rautate, carii numaĭ pentru folosul lor cauta şi stricaciune altora; şideţ de va odihniţ pe la casăle voastre, (cautandu-va de trebile voastre, fara de nicı o grijă, şi nu îmblaţ strămutăndu-va şi rasipindu-va, de vă pricinuiţ atata strecăciuni şi sărăciia din faptele unor oaminı răĭ şi netematorı de Dumnedzăŭ. Şi pentru acıasta poroncim Domnie Mea şi dum. isprav. al Ţănutuluı Tecucıuluı: foarte sa aibı purtare de grijă şi, orĭ pre carile veı prinde dintr'aceı ce scornesc lucrurı netrebnice ca aceste, carile dau atata stricaciune lăcuitorilor, îndată să-l prinzı pe unul ca acela şi sa-l trimiţĭ la Domnia Mea ca să sa pedepsască cu cazuta pediapsa, ca un hainu şi pricinuitoriŭ a tot binile. Acıasta poroncim.

Leat 7267, Ghen. 31.

Pecetea cu chinovar: Io Ion Th^r VV^d; 1758». — Ms. 5 al Ac. Rom., pp. 1-3.

2.

1758-61. Domnul către egumenul de la Sf. Spiridon, pentru un loc la Cotnarĭ. A stăpăni tot locu Cotnariuluı, cu balta de acolo şi cu Dumbrava Roşii, ce este la cîmpu, ce este moşie sfinteĭ mănăstirĭ în Ţănut Hărlăuluĭ, şi să aibă a o apara despre toţ răzeşiĭ de pe împrejur şi despre împrejuraş, ca nimine sa nu fii volnic a cosă fîn, a ţinè prisăcĭ, a tăia lemne din Dumbrava Roşii, care aŭ fost păzită şi maĭ înnainte, sau a paşte vite, herghelĭĭ şi turme de oı», luînd şi «a zece din toate. Oamenii şăzătorĭ» vor da boieresc şese zile vara şi şese iarna. Şi un leu pe an, «după hotărăre testamentuluĭ ce este facut cu sfat de obşte». — Arch. Sf. Spiridon din Iaşı, *Cotnarĭ*, II, 12.

3.

1759, 2 Ianuar. Domnul pentru stapînirea la Hîrlău a egumenuluĭ de Precista, la Roman, dupa dania luı Constantin Mavrocordat. — V. *Studiĭ şi doc.*, V, tabla. — 1-iu Ianuar 1759. Domnul, pentru acelaşí scop. «Să aibă a lua di toata casa căte 1 leŭ, iară, care nu vor vrè să dè banĭ, sa aibă

a lucra boerescul la mănastire, căte 12 zăle pe anu; însă 6 zăle de vară și 6 zale di iarna». — 26 Novembre 1760. Domnul pentru Precista: să aibă «a lua de a dzăce din toate, pe obiceiŭ . *Ibid.*, *Cotnarĭ*, I, 11-3.

4.

1759, 2 Maiŭ. Frà Giuseppe Maria Cambioli, prefetto» marturisește în procesul dintre Constantin Cantacuzino și Ștefan Bosie, pentru moșia Cotnarı. Se face carte de blestem de la Svinție Sa părintele Mitropolitu . «Iosăf Vătavul de vierı» ar avea documente. «Ce, de vreme că poruncă gospod iaste și carte de blăstăm de la un arhiereŭ a țăreĭ, îț poruncim și noĭ dumitale Iosape, cu duhovnicĭască a legiĭ poruncă tot adevarul și dreptati să arăț». Altfel, «să fiĭ blăstămat și afurisit de Dumnezău și de svințiı Apostolĭ, și de Împărăție luĭ Dumnezăŭ să fiı depărtat și de svănta besearecă depărtat, și ertare în vecĭ să nu aibı, nicı procopsală să nu găsești, — de vreme că veı fi pricinuitor dreptățiı». — *Ibid.*, *Cotnarĭ*, II, 11.

5.

1759, 21 Maiŭ. Domnul arată un act de danie pe «tot locul domnesc ce este la tărgul Gălaților..., începînd hotarul din sus, de la malul Dunăriı, la schele, din cursura ce este din susul magazii docuzluuluı, malul Dunariı în jos, pănă în gărla Repediĭ. ce este hotarul țăriı Moldovveı». «Din dosul magaziilor sînt case cu oamenĭ, doao mahalale [1]». — *Ibid.*, *Spiridonia Galațĭ*, 3.

6.

«Boerinașiĭ ce s'aŭ socotit să margă la vănătoarea, Dech. 28.
Dumı. Vel Armaș cu 20 armășeĭ [la vale].
Vatav de Aprozı cu 20 aprozĭ [la vale].
Vatav de copiĭ cu 20 copiĭ din casă.
Vel Cupar cu 5 păhărniceĭ.
Costandin Păladi Cupar cu 10 oamenĭ [la vale].
Enachi Cantacuzino Post. cu 8 oamenĭ [la vale].
Vt. Spat. cu 10 oamenĭ.
Vt. Post. cu 3 oamenı.

[1] Întăiul hrisov pentru aceasta, de la Mihaĭ Racoviță, e scos din pachete și încadrat. Stilisarea luĭ nu se deosebește de a confirmăriĭ de față.

Iciciohodar cu 2 oamenĭ.
3. Post. cu 2 oamenĭ.
Vel Comis cu 4 oameni.
3. Logft. cu 10 oamenĭ [la vale].
Vt. Pah. cu 8 oameni [la vale].
3. Comis cu 20 oamenĭ.
Manolachi Costachi Vist. cu 5 oamenĭ [la vale].
3. Armaș cu 2 oameni.
Dinul Balș Vist. cu 10 oamenĭ.
Balș 3. Spat. cu 5 oameni.
Vel Capt. de dărăbani cu 20 oamenĭ [la vale].
Ioniță Gheuca Spat. cu 5 oamenĭ.
Cost. Donicĭ Vel Stol. cu 10 oamenĭ.
Hrisoverghi Vel Medl. cu 10 oamenĭ.
Vasăle Rusat biv Vel Arm. cu 10 oameni.
Poroncim Domnie Mè sa mergeți toț la vănătoare și, vataje de copiĭ, să stai zapciŭ să marga toțĭ. — Pecete cu: «Io... Thd. 1759». — Bibl. Ac. Rom., ms. 5, p. 21.

7.

Suceava, 1760, 20 April. Nicolae «Calul, croitoriŭ» dă zapis unui diacon că-ĭ vinde casa, «în dosul Sf. Dimitrie , lîngă a luĭ Nicolae «Curerariul . — Arch. Trib. Suceava. Traducere în col. inedită a luĭ W. Schmidt, la Museul Național din Pesta.

8.

1760, 28 August. Domnul, pentru Sf. Spiridon, să aiba moșia la Cotnarĭ. Pentru «a zece»: «din prisacĭ cu stupĭ: din 50 un stupu, iară, fiind maĭ puțini, să è căte o parà de stupu . Din livezĭ întemeiate de alțiĭ, «a treia parte». «Și livezile celi ce sint neîngrăditi și păsă *(sic)* de alțiĭ, acele toate mănăstirea să le stăpăniască». — Arch. Sf. Spiridon din Iașĭ, *Cotnarĭ*, II, 13.

9.

1760-1. Grigore Ioan-Vodă miluiește pe Iordache Cerchez ot Vistierie cu «un loc de casă din locul domnescu de aice din orașul Ieșuluĭ , «în mahalaoa Frecăul, în șesul Bahluiului..., lăngă Budăiul Sărat... Casa Puiului, Siman gospod . Ms. 783 al Ac. Rom., p. 39.

10.

Suceava, 1761, 9 Iunie. «Malcef Argintariu» şi soţia sa «Tzitzuk şi fata, Maria, dau zapis dem Armenier Herrn Simeon Kalkentrauer von Suczawa , pentru câ-ı vinde o casă, adeca două odăı supt un coperiş şi o sala» (Vorhaus), cu pivniţă şi loc, pentru 65 de leı («fr.»), înnaintea a «maı mulţı negustorı . Scrie Manoli Blanariu. — Arch. Trib. Suceava. Traducere în col. inedită a luĭ Schmidt.

11.

1762, 17 April. Marturie catre manăstirea Popăuţı pentru hrisoave pierdute de Nicolachi Sucıo biv Vel Postelnic, din partea acestor boierı şi clericı: Gavriil Mitropolitul, Ioanichie episcopul de Roman, Inochentie de Huşı, Ioan Bogdan Vel Logofăt, Andronache Vel Vornic de Ţara-de-jos, Dumitraşco Palade Vel Vornic, Ioan Palade Vel Vornic de Ţara-de-sus, Vasilie Roset biv Hatman, Vasilie Razul Hatman, Petrache Duca Vel Postelnic, Ioan Cantacuzino Vel Vistier, Filip Catargiu Vistier, Iordache Cantacuzino Vel Spătar, Iordachi Costache Vel Ban, Ilie Costache biv Vel Ban, Petrache Vidali Vel Paharnic, Vasile Butoescul biv Vel Paharnic, Gheorghie Sturzea Vel Stolnic, Mihalache Sucıo Vel Comis, Tănasie Meleghe, Vornic «glotniı», Ştefan Prajascul Vornic glotniĭ». Domnul confirmă la 13 Mart 1763. — Arch. Sf. Spiridon din Iaşĭ, *Cotnarĭ*, II, 14.

12.

1762, 10 Maiŭ. Domnul către Gh. Beldiman biv Vel Sluger, ispravnic de Fălciiŭ. Se plînge un ruptaş şi un monah din Huşĭ, ce aŭ «viı cu crămĭ la podgorie înpregĭurul tărguluĭ Huşuluĭ», ca «ş'aŭ ascuns straile şi lucrurĭ prin căzĭ şi prin poloboace şi li-aŭ mistuit prin crămile lor după ce s'aŭ trecut bejăniile, şi după Bobotiază li-aŭ descuetu crămile oarecariĭ, şi li-aŭ luatu straile şi alte, preţu de 300 leĭ, şi totu prepusul lor arată cum ca tălharıı sintu din tărgoveţiĭ Huşuluĭ şi, din împregıuraş, pentru că cu chei li-au descuet crămile şi li-aŭ jăcuit, şi iară aŭ gasit păgubaşiĭ încueti crămile . Saŭ vor da pe faţă, saŭ vor plati.

Listă pagubei (8 Iunie): Coţ panza de fuior... coţ panza supţăre... un nemeteţ... o cameşă fameiască... 3 naframı... 3 şaragur[ı] curăle... o salbă de banı... unsprazaci galbenı ungureştı... 2 cărpe fămeeştı..., dramurı argint prostu..., o masă de panză proastă..., 13 talgirea de lemn..., 3 lanı caere..., o faţ de perina marea... 4 feţa de perină mică cu matăş..., o chişca de hamurı cu lemne cu tot... brau de matas[a]..., cămeş cu firu..., maneştergurı cu firu... o parechi brenevegı postav..., un zabon alagel... 6 basme denainte cu firu... — Arch. Sf. Spiridon, *Bumbata*, 10.

13.

Iaşĭ, 1762, 12 Decembre. Raport al Marelui-Logofat Lascarachi şi Marelui-Vornic Lupul Balş catre Grigorie-Voda, pentru procesul dintre Anuţa Voicioaia şi Teodor Nicşoiul. cu privire la o casă cu loc în Suceava. Ea contestă o marturie, ca facuta din duşmănie». — Domnul decide între eı, la 13 Decembre 1763. Arch. Trib. Suceava. Traducere în colecţia inedita a luı Schmidt.

14.

Iaşĭ, 1762, 13 Decembre. Domnul întăreşte o judecata. Nemulţămitului «setzet ihr die Wandthür offen .— Arch. Trib. Suceava. Traducere în col. inedită a luĭ Schmidt.

15.

«Cu mila luĭ Dumnezăŭ noĭ Grigorie Ioan Voevod,
Domn Ţariĭ Moldavieĭ.

Facem ştire prin acest domnesc al nostru hrisov, de vreme că datoriia Domnilor, a stăpanilor ce aŭ supt stapanirea lor supuse noroade, pururea trebue cu mare răvnă şi totdiauna în cugetul inimiĭ lor să fie a socoti şi a lua sama ca să afle şi sa gasească chipurĭ cu care să aducă ţarile spre maı buna întemiere şi pre supuşiĭ săĭ la fericire şi odihna; mare datorie le este acĭasta, fiindcă din proniia luĭ Dumnezăŭ s'au ales Domn[ı], şi li s'aŭ încredinţat povăţuire de noroade. Să cade dară, dupa datorie ce aŭ, a da acè către Dumnezaŭ mulţămită pentru mare milile sale ce are de către eĭ, precum şí eı asăminea datorı sănt către supuşiĭ săı a fi cu mare osărdie şi salinţa, ca, cum ar putè, să găsască cele maĭ bune chipurı şi la acelia sa urmeze,

şi unora ca acelora va fi de mare slavă şi de multă laudă pomenirea lor. După altile, aŭ şi acĭastă datorie: a lua aminte şi a socoti şi pentru cele trecute vremı şi cum s'aŭ purtat lucrurile şi cu ce rănduială şi temelie aŭ arătat a fieştecăruia sfărşit; şi din cele trecute poate fieşte-cine a lua luminare şi pildă de învaţatură: şi pentru cele ce întru aceia vreme curge, şi cele viitoare. Şi aşa maı cu lesnire va putè să pue la cè maı bună cale stapanitoriul povaţuirea şi orănduiala supuşilor săı, ca să aducă starea lor la întemiere. Decı, de vreme că nemărginita bunatate a Tot-Ţiitoriuluĭ şi stăpănitoriuluĭ ceresc Dumnezăŭ bine aŭ voit şi ni-au randuit şi pre noı cu a sa sfantă pronie la Domniia Moldovii, la patriia părintesculuĭ nostru Scaun, şi, dintru acè sfăntă Pronie, luminăndu-ne cu cunoştinţa cum că cu faptile cele bune să caştigă tot binele sufletesc şi lumesc, după cuvăntul Zlataustuluĭ ce zice că făcătoriĭ de fapte bune vor dobăndi bunătaţile cereştĭ, lucrul cel nemuritoriŭ şi vecĭnic,— decĭ şi Domniia Mea, cu agiutoriul cerescului Dumnezăŭ, iubit-am şi am voit din tot sufletul şi cugetul nostru ca să urmăm faptelor celor bune, iară cele rale şi aducătoare de stricăciune, silindu-ne căt s'a putè a le stange şi să le dizrădăcinàm, şi maĭ vàrtos din ţara acĭasta, unde din harul luĭ Dumnezăŭ ne aflăm Domn şi povăţuitoriŭ şi iaste şi patriia noastră. Şi, din zioa ci ni-am îmbrăcat cu luminata haină a Domnieĭ, n'am pregetat, nicĭ am contenit, puind tot chipul de sălinţă şi cu neadormiţĭ ochĭ a privi şi a lua sama tuturor lucrurilor şi a obiceiurilor ţăriĭ aceştiia, pohtind cu mare bucurie să le alegim cele maĭ bune şi să curăţim cele răle şi aducătoare de stricăciune obştieĭ; iară pre cele bune şi folositoare sa le aşăzăm cu întemiere. Între care văzănd Domniia Mea şi asupra dajdieĭ vinuluĭ nişte obiceiurĭ răli şi de mare stricăciune obştieĭ: întăiŭ, că maĭ înnainte vreme era obiceiŭ de să lua şi pogonărit pe viĭ, lucru cu năpaste şi piste dreptate luĭ Dumnezăŭ, şi sa scotea în toţĭ aniĭ, de plătea şi pămăntul, şi apoĭ şi pe roada ce eşiè: vinu, maĭ plătea şi vădrărit; care acĭasta socotindu-o şi alţĭ luminaţĭ Domnĭ de maĭ înnainte şi găsăndu-o fără de nicĭ o cale şi dreptate, aŭ legat-o prin hrisoavele domneştı, şi cu mare blăstăm, ca să nu maĭ fie pogonărit de viĭ nicĭ odata. Precum şi însumĭ Domniia Mea asămiпea o legăm şi o întărim ca să se pazască legătura acĭasta în vecĭ. Deosăbit de acıasta, am maĭ văzut Domniia Mea un lucru şi maĭ răŭ şi maĭ

urăt, care din pricinile vremilor apucasă spre stare de întemiere, ca un chip de obiceiŭ, de punè năpaste la slujba vădrarituluı, zicand că aşa s'aŭ obicĭnuit să pue vădrărit năpaste, la zace vedri doao. Care lucru foarte nemărginită răutate are: una, săracilor pagubire, să plătiască ce nu aŭ; al doile, hulă celor ce sant cu slujba aceia. Al treile, şi Domniia, de unde aştiaptă toţ săracĭĭ să ia mîngăere şi să afle dreptatea lor, cum poate să poronciască sa să ia năpaste? Dar ochiul luĭ Dumnezăŭ nu priveşte? Şi încă în politiia a unuĭ Divan Domnesc cum poate? Şi ce gură sa se cuvănteză că iaste obiceiŭ a să lua napaste? Adevărul, şi mare pacat este, dară şi nemărginită ruşine tuturor. Pentru care, de un lucru ca acesta, urăt şi luĭ Dumnezăŭ, şi de hulă în toată lumea, înştiinţăndu-se şi luminaţiĭ. Domnĭ ce aŭ fost maĭ înnainte, aŭ legat prin hrisoavele Domniilor Sale, întărind şi cu straşnic blăstăm al arhiereilor ţăriĭ, ca să nu să maĭ ei, şi nicĭ să să maĭ pomeniască năpastea acĭasta nicĭ odată. Şi, bine plăcănd Domnieĭ Mele o faptă bună şi o legătură ca acĭasta, iată că hotărăm şi prin domnescul nostru hrisov ca să să păzască legatura nestrămutat în vecĭ. Deosăbit de acesta, socotind Domniia, pentru cel maĭ bun folos al tuturor de obştie, care ştie Dumnezăŭ sfăntul că din tot sufletul nostru poftim starea şi cè maı bună odihnă şi dreptate tuturor, şi după multa privighiere ce iaste în găndul nostru de a pururea, am văzut şi am cunoscut şi pentru slujba vădrărituluĭ că, nefiind la orănduială ca să ştie şi saracii ce să dè, mulţĭ din lăcuitorĭ şĭ-aŭ părăsit viile lor, temandu-sa, că de multe orĭ să scotè şi adăoşagurĭ, care cu banii vadrărituluĭ şi adăoşagului acela, şi că poate maĭ punè şi vadrarii năpaste, şi cu aceste pricinĭ fiind, adevărul că era saracilor ca un jac. Că, nu să dobăndiască saŭ să se îndulciască şi eĭ ceva din munca lor de un an, ci toţĭ baniĭ, preţul ce lua pe vin, nu le agiungè să dè numai la vadrarĭ, iară munca săracilor toata o perdè. Care unile ca aceste lucrurĭ, făr de cale şi piste dreptate, n'am putut Domniia Mea nicĭ de cum a le suferi, ci, sfatuindu-ne cu Preosfinţiia Sa de Dumnezaŭ alesu şi al nostru duhovnicesc părinte şi Mitropolit a toată Moldova, chir Gavriil, şi cu iubitorii de Dumnezăŭ episcopĭ, Sfinţiia Sa chir Ioanichie, episcopul Romanuluĭ, şi Sfinţiia Sa chir Dositheŭ, episcop Rădăuţuluı, şi Sfinţiia Sa Inochentie, episcop Huşuluĭ, şi cu îndemnarea şi salinţa şi multa osărdie a dumisale cinstit credincios al Domnieı Mele

boeriu, Alexandru Ipsilante, biv Vel Postelnic, şi sfatul a dumnealor cinstiţi credincioşi toată boerimea, şi s'aŭ găsit lucrul cel mai bun, şi cu dreptate, şi dupa a noastră plăcere, şi aşa, cu sfatul tuturor, de obşte s'au hotarăt de acum înnainte vădrăritul să să ia de la toţ lacuitorii căte opt bani vechĭ de vadră, iar mai mult cu nici adaoşagu macar un ban nici odată să nu să maĭ scoata, nici napaste vadrarii macar o vadră nimărui să nu să mai ia; ci, vadraritul, de acum înnainte să se masoare toate vasale, şi mari şi mici, cu cotul de fier, carele iaste la amăndoă capetele cu boore domneşti, şi iaste facut de pă măsura cotuluĭ muntenesc, şi nu arunca napaste. Şi încă am poroncit Domniia Mea dum[nea]lui Filip Catargiu, Vel Visternic, de aŭ făcut un cot de fier ca acela, foarte drept, şi, legăndu-l cu un lanţĭ de fier, sa se bata în paretile Vistieriei domneştĭ, să stè acolo neclătit nici odata, pentru ca, cand să vor face coturile, ca să se dè vadrarilor, de pe acela cot să se ia masura şi sa se facă asăminea tocma ca acela. Cum şi cand se va întămpla sa jaluiască cineva din lăcuitori că li-aŭ pus vadrariĭ napaste, iarăş după cotul acesta să se cerce şi să se îndrepteze. Şi. deosebit, am mai poroncit ca să dè în tipariŭ şi cateva ponturi şi sa le pecetluiască cu pecetea domniască, în care arata toată poronca vadrarilor, în ce chip vor urmà şi vor măsurà cu cotul cel de fier. Ci dar, ori credinţă de va fi slujba aciasta a vadrăritului, orĭ cumparatură, tot aşa să se urmeze, precum aratăm maĭ sus, şi să se pazasca nestramutată. După toate aceste ni-am înştiinţat Domnia Mea şi pentru vadra domniască şi starostiasca, ci era obiceiu de sa lua de cramă de pe la lăcuitori, însa vadra domniască numai de la Odobeştĭ, iara vadra starostiasca sa lua şi de la Odobeşti şi pană la Trotuş. Iară de la o vreme încoaci sa întinsase acel obiceiu de lua vadra starostiasca din tot Ţinutul Putnii, şi încă starostii de Putna, cum şi cei ce sa randuè de la Domnie de strangè vadra domnească, făcia masura vedrilor, căt le era voia lor de mare. Pentru care iata acum s'aŭ hotarat şi pentru vadra aciastă domniasca, şi pentru vadra stărostiască, ca să se ia dupa vechiul obiceiu, adecă vadra domniască numaĭ de la Odobeşti sa se ia, iară vadra stărostiască să se ia şi până în Trotuş. Iară de pe aiurea, din Ţinutul Putnii, să nu să maĭ ia. Cum şi pentru masura vedrilor acestora, de acum înnainte să le facă boerii ce sa vor tămpla să fie cu slujba vădrarituluĭ la Odo-

beştĭ, ca să fie drepte, vadra de zace oca, iara maı mare macar o litra să nu fie, şi cu acè masura sa se stranga şi vadra domniască şi cè stărostiască, iar maı mult sa nu s[a] supere nimine. Ni-am maĭ înştiinţat Domnia Mea cum ca starostiı de Putna, vadra acıasta de vin ce o iaŭ de pe la lacuitoriŭ, şi deosabit maĭ cumpăra şi eı vinu cat le iaste voia şi trebuinţa lor, şi acel vin, une orĭ cu ştirea Domnieı, alte orı şi fara ştirea Domnieĭ, prinzînd ca un chip de obiceiŭ, ıl ımpartu tot vinul acela pe la crăcımile de pe la tărgurı, şi pre la sate, şi pe la toţĭ lăcuitoriı. din tot Ţinutul, de-l vand, şi cu preţ atata de mare cum le iaste voia lor. Şi acıasta, nu numaı starostiı de Putna o făcè, ci să obicınuisă şi alţĭ dregatorı şi ispravnicı de pe la alte Ţănuturı; care pricina acıasta cadè lacuitorilor maı cu greutate şi maı cu supărari de cat un bir. Ca, adevarul, ca un jac era asupra lor; şi iată că s'aŭ hotărat şi acıasta de acum înnainte. Nicĭ starostele de Putna, nicĭ altu dregatoriu de la vre o margine, şi nicı un ispravnic al Ţănuturilor din toata ţara, macar cu poroncă domniască saŭ făra de poronca, nicı de cum sa nu maı împartă vinu pre la targurĭ sau pe la sate, saŭ orı la cine; ci toţı lăcuitoriı ţăriĭ sa aibă pace şi odihna de acıasta suparare a vănzăriĭ vinuluĭ. Decĭ dară, la une lucrurĭ bune ca acestea, placute şi luı Dumnezaŭ şi folositoare obştieı, carele cu a noastra domniască voinţă şi cu sfatul a tuturor de obştie s'au hotarat: întăiu, pentru pogonăritul de viı, să nu maı fie, ci sa fie legatu; al doilea, năpastea la slujba vădrăărituluı, asămine să fie legat[a]; aşijderea şi slujba vădraritului, să se ia numaı opt banı vechı de vadră, iar maı mult nu, nicĭ adaoşag macar un ban, şi nicı odată să nu maı fie, şi vadra domniască şi stărostiască sa se urmeze precum arătăm maĭ sus, iară vanzarea vinuluı a dregatorilor de pre la Ţinuturı din toată ţara sa lipsasca sa nu maı fie,—pentru aceia poftim Domniia Mea şi pe alţı luminaţı Domnı, orĭ din fieĭ noştri, orĭ din niamul nostru, orĭ dintre alţı streinı, pre cariĭ după noĭ îĭ va alegi şi îĭ va răndui dumnezăiasca Pronie la Scaunul acesta a Moldoviĭ, ca să pazască şi sa întariasca aceste bune şi folosătoare hotărărĭ, pentru a Domniilor Sale vecĭnice pomenirı cu laude; iară să nu strice saŭ să nu pazască aceste bune şi folosătoare hotărarĭ, pentru ca nu cumva să auză glasul cel straşnic ce zice: vrednic îţı iaste fiiule săcerişul: amaraciune aĭ sămănat, săceră pre dansa răutate; maı iubit a face fapte

bune găsăştĭ ce aĭ făcut , — macar că socotesc că cu agiutoriul luı Dumnezăŭ (că) nicĭ unul nu va agiunge să cază la acıastă înşalăciune şi lăcomie,— iară pentru aciia ce, orı la ce vremi vor fi şi să vor săli, orĭ din voia lor saŭ din îndemnare a vre-unuĭ obraz de cinste bisăriciască saŭ politicească, saŭ pentru aciia ce vor fi [în] slujbile acestea, şi pentru lăçomie saŭ pentru alt interes al lor vor pune năpaste, saŭ vor face strâmbătate, pentru toţ aceştia, şi orĭ cari vor umbla spre stricăciunea acestor bune hotărărĭ, ce să cuprinde în hrisovul acesta, pentru uniĭ ca aceia am poftit pe Preosfinţiia Sa Mitropolitul ţăriĭ şi pre arhiereiĭ de pe la Scaune, prin darul şi puterea Duhuluĭ Sfănt, ci li s'aŭ dat de la Domnul Is. Hristos şi de la sfinţiĭ apostolĭ, ca să întăriască şi cu blăstăm, pentru ca să nu cutezi cineva a o strămuta căt de puţin, ci totdeuna să să păzască pe deplin şi de cătră toţĭ acıastă bunătate. Şi, la acĭasta fiind credinţa şi năvoiria Domnieĭ Mele, însumĭ cu măna mea am iscălit, şi am pus şi domniască a noastră pecete. Şi hrisovul acesta s'aŭ scris în oraşul Eşiı, de Procopie Dascalul, ot Mitropolie, prin alcătuirea luı Stefan Bosie biv Vel Jitniceriŭ, în cursul anilor de la Zidirea Lumiĭ, 7272, Octomvrie 15.

NOĬ GRIGORIE IOAN V[OE]VOD.

[Pecetea.]

[Ms. 1 al Bibl. Ac. Rom., pp. 69-76.]

De vremi că iubitoriul Dumnezăŭ şi al nostru milostiv Domn şi stăpăn, Mariia Sa Grigorie Ioan Voevoda, fiind cu mare răvnă şi cu multă bunătate şi iubire asupra folosuluĭ ţăriĭ noastre şi poftind a face aceste mile şi bunătăţĭ întru stăpănirea Măriei Sale, precum pre larg le arată a Marieĭ Sale domnesc şi luminat hrisov, iar cele răle şi urate obiceiurı ci era cu nemărginită răutate spre stricăciunea săracilor, vrănd a le stange de tot şi a le dizradacina de asupra beţilor lacuitorĭ, întru adevar am cunoscut o bunatate desăvărşită a Înnălţimeĭ Sale şi o prothimie foarte multa, silind ca prin milostivirea sa cu ce rodurĭ maĭ bune sa îndulceasca ţara acĭasta. Ci dar şi noĭ, după datoriia ce ni sa cade, ca catra un adevărat stăpăn bun şi milostiv, aşa cu un glas am proslavit pre Dumnezăŭ; al doile, am dat şi Măriei Sale

mulţămită, şi, fiindcă poronca şi vrerea Măriei Sale iaste, precum şi a noastră a tuturor aŭ fost, pentru acesti de maĭ sus pomenite ci să cuprinde prin hrisovul Măriei Sale, ca, după cum s'aŭ hotărăt cu bunătatea şi milostivirea Măriei Sale şi prin sfatul de obştie, aşa să se şi păzască în vecĭ nestrămutate. Şi pentru acĭasta iată că ne apucăm şi încredinţăm· şi noı cu toată putinţa noastră, şi la toate vremile vom sta, ca nicĭ odată să nu să strămute nicĭ să să strice o prè-bună şi folosătoare hotărăre ca acĭasta. Iară pentru aciia cariĭ vor fi în protiva dumnezăeştiı poroncĭ, adecă poftitorì de răutate asupra săracilor şi vor lepăda binile şi milostivirea de-asupra lor şi, atăt pentru ceı ce vor fi îmbrăcaţ cu putere, cum şi ceı ce vor îndemna, sau ceĭ ce vor arăta alte chipurĭ răle, saŭ ceĭ ce pentru lăcomie saŭ alt interes al lor vor pune năpaste saŭ vor face strămbătate la toate aceste arătate maı sus bunătăţı, orĭ din pămăntenīĭ noştri orĭ din boieriı grecĭ ce să află lăngă Domnĭ, orĭ însuş noĭ arhiereiĭ ţăriı, saŭ alţĭ arhiereĭ streinĭ cari ar dezlega spre stricăciune şi deosăbit, atăt parte bisăriciască cum şi politiciască, toată boerime, carile n'ar sta, şi cu toată putinţa lor, şi orĭ la ce vreme, ca să se păzască aceste arătate maı sus toate, — pentru uniı ca aciia, aŭ poftit toţ ca sa se întariasca acĭasta şi cu blestămul al sfinteı bisăricı. Drept aceia dar, pentru aceı ce vor fi împrotivitorı aceştiı bunataţı şi nu vor pazi aceste hotărăte, de maĭ sus toate, ci vor fi pricinuitorı de stricaciune şi de pază, unul ca acela, orĭ cine va fi, şi orı cu ce chip, iată că-l legăm şi cu straşnic blestam într'acestaş chip: înfricoşata giudecata luı Dumnezeŭ pe uniı ca aciia cu urgie sa-ı giudece, şi săgeţile celi veninate a nevázutuluı Dumnezau să fie asupra luı şi asupra casaı luı, şi sa fie şi sufleteşte şi trupeşte dezghinaţ de Domnul Dumnezau puternicul şi sa aiba protivnic pre Dumnezau în toate zilile vieţiı luı; şi puterile cereştı sa fie deapururea cu sabii asupra luı, să-ı scurteze Dumnezau viiaţa şi cu sunet să să stangă pomenirea luı. Iar de la Smereniia Noastra sa fie legaţı şi afurisaţı în vecı, şi ertare sa nu maı afle, nicı procopsală sa nu maı aiba, ca nişte răvnitorı de stricaciune, şi poftitorı de răutate, şi salitorı de urate obiceiurı a patrieı lor, şi maı ales a fraţilor noştri, a Creştinilor. Iara care sa va sali spre cele bune, şi maı vartos spre ıntarirea şi paza acestor bunataţı, pre uniı ca aciia Dumnezau sfantul şi puternicul sa-ı pro-

copsască şi să-ĭ blagoslovească şi în mulţĭ anĭ şi cu toate ale lor, să le lungiască Dumnezăŭ aniĭ vieţiĭ şi cu bună stare a dregătoriilor sale să-ĭ încoroneze. Şi de la Smereniia Noastră prin darul ce ni s'aŭ dat de la Domnul Hristos şi de la Sfinţiĭ Apostolĭ le poftim şi le dăm toată blagosloveniia.

Gavriil, Mitropolitul Moldoveĭ, Ioanichie, Episcop Romanuluĭ, Dosithei, Episcop Rădăuţuluĭ, Inochendi, Episcop Huşuluĭ, Ioniţă Canta Vel Vist. procitoh.

Manolachi Costachi Vel Logofăt, Ioan Bogdan Vel Logofăt, Andronachi Vel Vornic, V. Roset Hatman, Ioan Canta Hatman, Ilie Donici Spatar, Vasăli Costachi Ban.

S'aŭ scris în condică de Grigorie Hudici în Sfănta Mitropolie, 1804, Iunie 28. — *Ibid.*

16.

Iaşĭ, 1763, 17 Decembre. Domnul către Vasile Balş biv Vel Medelnicer, ispravnic de Suceava, pentru procesul dintre Teodor Nicşoiul şi Oniţa Voicioaia, pentru un loc dat de ea prin «falş testament» bisericii Sf. Ioan: ea fusese osîndită, dar se uitase a i se lua dresele. Să se facă, cerîndu-i-se şi cheltuielĭ de judecată.— Arch. trib. Suceava. Traducere în col. inedită a luĭ Schmidt.

17.

Suceava, 1764, 2 April. Constantin Cantacuzino şi Constantin Balş arată că Simion Tăutul, «Vornic în Suceava», a venit să spuie că are un loc de casă şi o pivniţă de piatră în Tîrgul Vitelor, între casa luĭ Dumitru Portar şi a luĭ Ionaşco Bulai, în strada Sf. Ioan, care merge de la Armeni în jos». Cumpărate de la nepoata luĭ Miron Cuciuc în 1750 şi întărite de Constantin-Vodă Racoviţă. Semnează şi Simion Şoltuzul. — Arch. Trib. Suceava. Traducere în col. inedită a luĭ Schmidt.

18.

Suceava, 1764, pe la 24 Iulie. Hotarnicia gropilor de fănaţe de catre moşia Sf. Ilie. Armeniĭ aduc actul lui Ieremia-Voda pentru Bogdan Danovicĭ Armeanul. Menţionează mărturia luĭ Şerban Cantacuzino, unchiul Spatarului Iordachi, şi a luì Adam Luca, care Şerban scrisese lui Stamati Şătrar şi Teodor Bădă-

luţă, Vornic de Suceava.—Arch. Trib. Suceava. Traducere în col. inedită a luĭ Schmidt [1].

19.

1764. Zapis al luĭ Timuş Odabaşa de Lipscanı. — Ms. 783 al Ac. Rom., p. 25.

20.

1765, 27 Iunie. Raport către Domn. «Luînd acel Aftodor stupiĭ din presaca tătăni-mieŭ cu îndrăzneaal[ă], ca să-ĭ pui la locu, de s'aŭ plătit de o datorii de la neşti Turcĭ, şi trecăndu şes[e] anĭ la mijlocu, şi ne maĭ putănd să-ĭ dea stupiĭ, l-aŭ apucat tata-mieu să-ĭ dea stupiĭ cu roi lor, de 6 banĭ, carii să făcea 28 de stupĭ, căte un roiŭ pe matcă piste tot . Se roagă să iea maı puţin, şi zalogeşte moşia. — Arch. Sf. Spiridon, *Roşieştĭ*, IV, 12.

21.

Suceava, 1765, 18 Iulie. Hotărnicia loculuı luĭ Ştefan Şeptelicĭ în «Frontegasse», de Constantin Cogălniceanu, Vel Stolnic şi ispravnic al Ţinutuluĭ Suceveĭ. Se presintă un act din 23 Mart 7163 (1655), prin care Grigore Caraimaıı vinde loc de casa, cu pivniţă şi livadă, luĭ Boul Vornicul, şi actul din 22 April 1671, prin care Ştefan Boul, Vornic-Mare, vinde luı Iani bolţile ce a facut din temelie pe acel loc. Ştefan Şeptelicĭ spune că Iani i-a fost bunic. Se confirmă de oraşenĭ, bătrînĭ şi vecinı». Locul e în hotar cu al luĭ Miron Cuciuc. Ştefan şi Constantin, frate-saŭ, vînd o pivniţă Evreuluĭ Solomon, dar făra «locul pe care e pivniţa . E aproape casa luı Ioan Blănariul. Semnează Radu Capitanul, Simion Tăutu Vameş, Constantin Pantazi cupeţ , Grigore staroste, Grigore «Tăbăcariul», Mane fiul luĭ Iacob. — Arch. Trib. Suceava. Traducere în col. inedită a luı Schmidt.

22.

Iaşĭ, 1766, 15 Novembre. Domnul către Constantin Canano şi Iliaş Paharnicul, pentru Ştefan Zota din Suceava, care e în proces cu dichiul Macarie. El dase nişte locurĭ ale luı Ţiganilor, pentru a-şı face case. — Arch. Trib. Suceava. Traducere în col. inedită a luĭ Schmidt.

---

[1] La 24, Vătavul de aprozĭ e trimis după Zota, de al treilea Logofăt *(ibid.)*.

23.

Suceava, 1767, 10 April. Orăşenii moldoveni din Suceava daŭ, după cererea Păharnicului Constantin Cananò, un loc de casă lui Simion, ginerele Stratului, din locul domnesc. Aceasta «pentru că e om străin». Semnează: Gheorghe Belivacă, Nicolae fiul Brandaburului, Alexandru Blănariul, Ursul Dudăŭ, Bumbac.— Arch. Trib. Suceava. Traducere în col. inedită a lui Schmidt.

24.

«Noĭ Grigorie Ioan Calimah Voevod, cu mila luĭ Dumnezăŭ Domn Ţăriĭ Moldavvieĭ.

Facem ştirea cu acest hrisov a Domnieĭ Mele pentru lăcuitoriĭ ţărîĭ aceştie, ce să află cu şiderea pe moşiĭ boereştĭ, mănăstireştĭ şi răzeşăştĭ, că de a pururea da jalobi cumcă s'ar fi asuprind de către stăpînii moşiilor la lucru şi alte angăriĭ piste dreptate, maĭ mult decît s'ar cădè a face pentru hrana ce aŭ pe acele moşiĭ. Aşijderea şi stăpîniĭ moşiilor necurmate jalobe da cum că lacuitoriĭ ce să află cu şiderea pe moşiile lor nu vor ca să lucreze nicĭ acele obicĭnuite de demult doîsprezece zăle pe anu, şi nicĭ un folos de spre ciĭ ce lăcuesc pe moşiile lor n'aŭ, ce înca stricaciunea şi pagubă, cu călcarea ce fac pe moşiile lor. Deci, vrînd Domniia Mea ca să între acest lucru la orînduială cu care să să potolească aceste pricinĭ ce era pînă acum necurmate, şi nicĭ lacuitorii să nu sa asupreasca la lucru de catra stapînii moşiilor piste dreptate, nici stăpînii moşiilor sa nu sa lipsasca de venitul moşiilor ce li să cade a avea, am cercetat cu amăruntul, atît obiceiurile vechĭ ce avè stapîniĭ moşiilor la ale lucruluĭ, cum şi hrisovul Domnieĭ Sale Grigorie Alexandru Ghica-Voda, ce aŭ făcut pentru orînduiala lucruluĭ la leat 7274, Ghenar 1, care hotăraşte lucru lăcuitorilor să fie piste anu iaraş 12 zile după obiceiul vechiu, şi aceste zăle la ce vremi sa le lucreze şi cu ce orînduială. Şi, după cum am socotit a fi cu cale şi cu dreptate ca să nu să asuprească nici o parte nicĭ alta, am facut orînduiala la fieştece lucru, după cum pre largu arata în gios, prin şasăsprezece ponturi ce s'aŭ pus într'acestu hrisov al Domniei Meale, adeca:

1. Doîsprazece zale să lucreze fieşte-carea satian într'un an

stăpînuluĭ moşieĭ, însă, patru zăle de primăvară, patru zile de vară, patru zile de toamnă.

2. Fieştecare sătian să lucreze aceste doîsprazece zile la rînduitele vremĭ, orĭ la ce lucru ar avè trebuinţă stăpînul moşieı, însă din răsăritul soareluĭ şi pînă la apus, cu odihna sa ce i s'ar cădè cu direptate, lucrănd slujbă de o zi ca cînd ar lucra şi pentru însuş trebuinţa sa.

3. Fieştece om casariŭ şi holteiŭ în vîrstă, fără tată, de va fi de slujbă, să lucreze aceaste doaosprăzece zile rănduite, iar flăcăul neînsurat ce va şidè în casă cu tata-săŭ, de va fi şi de slujbă, să nu să supere, fiind-că va lucra cu tatal luĭ, cum şi cel neputincĭos şi nevolnic să nu să supere cu slujba întru nimica.

4. Cel care din pricină de boală saŭ că ar fi dus aiurea cu altă trebuinţă saŭ cu chirie, să aibă a da stăpînuluĭ moşieĭ pe acele zile ce aŭ fost să lucreze, cîte doîzecĭ banĭ noı pe zî, sau să dè plata pe ză unuĭ om ce ar lucra stăpînuluĭ moşieĭ cu hacu în locul aceluĭ ce n'ar lucra din vre-o pricină aratată maı sus, orĭ după cum să va putè învoi.

5. Care din săteniĭ ar vrè să dè banı la stăpînul moşieı, de va vrè să ia banĭ pentru lucru, volnic sa fie.

6. La moşia ce va fi şazătoriŭ săteanul, acolo să aibă a lucra fieşte-care acele rînduite doîsprăzece zale pe anu, saŭ şi la moşia ce va fi alăture, cale de treĭ, de patru cıasurı; dar, de-l va duce stăpînul moşieı maĭ departe, cale de cincĭ, de şasa cıasurı, să sa socotească pierzarea zilii din cele doaosprazece rănduite zile; iar cu podvoz şi cu alte angăriĭ să nu să supere.

7. Lucrănd fieşte ce om acele doîsprăzece zile pe anu, pe rînduiala aratată, sa aibă a da toţĭ şi dejmă den toate, dupa obicıaiŭ, de a 'zecea, la stăpînul moşieı, însă din gradinile cu legumi ce vor avè pentru trebuinţa casalor lor nu vor da dejma. Iar, de vor fi grădinĭ de neguţitorie, vor da dejma, după obiceiu, şi nime sa nu cuteze a-ş radica di pe ţarina pîine pară nu va vini stăpanul moşiĭ saŭ omul său ca să-ş ea dejma; precum şi stăpînul moşiı să aibă purtare de grjie a merge sau a trimete om la vreme ca să-ş ia dejma. Şi lăcuitoriĭ sa aibă datorie fieşte-care a da ştire stăpînuluĭ moşieĭ la vremea ce a vrea să-ş rădice pîine, pentru ca să-ş ia stăpînul moşieĭ dejma. Şi, după înştiinţarea ce-ĭ va da, datoriu să fie stapînul moşieı îndata a avè purtare de grije să-ş străngă dejma; iar, de nu va avè

purtare de grije ca îndată să-ş străngă dejma, şi din zebava ce va face să va pricinui acelui cu pîine vre o pagubă, datoriŭ să fie stăpînul moşieĭ a plăti acè pagubă.

8. Satile ce vor fi pe marginea hotaruluĭ ţăriĭ Moldoviĭ, să lucreze pe giumătate, adecă şasă zile să lucreze într'un an, în trii vremĭ, cum şi baniĭ, de a fi să dè pentru slujbă, vor da pe aceste şasă zile cîte doîzecĭ banĭ pe zi, şi vor da şi dejma obicinuită.

9. La satile răzăşăştĭ, de să vor afla sătenĭ făr de moşie, să nu să supere cu lucrul, ce să dè banĭ, precum s'aŭ hotărît maĭ sus, pentru aceste doîsprăzece zile rănduite de lucru, dînd şi dejmă după obiceiŭ: a zece. Şi răzeşiĭ să-ş împărţască întocma, pe cîte părţĭ de moşie va avea fieşti-cine.

10. Vin numaĭ stăpînul moşieĭ să pue să vînză pe moşiia sa, cum şi care s'ar învoi cu stăpînul moşieĭ, iar altul nime să nu fie volnic a vinde. Iară altu feliŭ de băutură nu vor fi opriţĭ nicĭ sătenii. Aşijderea şi vinul stăpănuluĭ moşieĭ, după ce să va vinde, să aibă a vinde şi săteniĭ, învoindu-să cu stăpînul moşieĭ.

11. De ar fi trebuinţă de arat, cîte plugurĭ vor eşi în sat, să are tot plugul pe zi zece paşĭ, şi pasul să fie de şasă palme; iar, de va fi arătura în ţălină, să are opt paşĭ. Şi cîţ oamenĭ vor fi partaşi la acel plug, arănd paşii rănduiţĭ, să să scutească fieştecare de o zi din cele doîsprăzece zile: atît cel ce va avea un bou, cît şi cel ce va avè doĭ boi saŭ şi maĭ mulţĭ, cum şi cel ce va fi numaĭ cu capul. Iar, care nu va fi partaş la acel plugu, va lucra acèle rînduite zile la altă slujbă, ce va vrea stăpînul.

12. De va fi trebuinţă de prăşit, să prăşască fieştecare om pe zi o firtă, adecă a zecea parte de pogon.

13. De va fi trebuinţă de săcerat, să săcere fieştece om pe zi triĭ clăĭ.

14. De va fi trebuinţă de cosăt făn, să cosască fieştece omu pe zi giumătate de falce.

15. De va fi trebuinţă de adunat şi de clădit, să adune şi să clădiască fieştece om pe zi giumătate de falce.

16. Lucrătorii ce să vor afla orĭ pe a cuĭ moşie cu şiderea, să aibă voe a-ş face toată trebuinţa hraniĭ lor pe acè moşie, neoprindu-să de cătră stăpînii moşiilor, şi, de vor fi şi vîndute cu anul nescaiva moşiĭ, iarăş lăcuitoriĭ aciĭ moşiĭ să fie neopriţ, de spre ceĭ ce după vremi să vor întămpla cumpărătorĭ acii

moşiĭ, de a-ş face toată hrana lor. Şi stapînii moşiilor care vor avè moşiĭ de vîndutu cu anul, să le vînze cu aciasta tocmala, ca lăcuitorii acii moşii să aiba voe de a-ş face toată hrana lor, neoprindu-să de spre cumpărator. Şi vor da lacuitorii obicinuita dejmă din cele vor avè pe acè moşie, cum şi pentru slujbă vor urmà, după cum pre largu să hotăraşte mai sus.

Cu aciastă orînduială, după cum pre larg aratam şi hotarîm mai sus, lucrînd fieştecare lucrătoriu, să va ţînea în sama lucrul lui din cele doîsprezece zile ce sînt hotărîte peste anu sa lucreze, orĭ la ce lucru va cere stăpînul moşiei; şi stapînii moşiilor mai mult din cîtu să arată printr'acestu hrisov al Domniei Mele sa nu cuteze a supăra pe lăcuitorĭ, cum şi lacuitorii, fieştece lucru la vreme sa, după cum să arată sus, fară de nicĭ-o pricina şi împotrivire să lucreze stăpînilor moşiei. 1767, Maiŭ 28.

Noi Grigorie Calimah Voevoda.

[Pecetea.]

IORDACHI H., Vel Visternic, procitoh.

Adică: IORDACHI HRISOSCULEŬ, Vel Vist.

S'aŭ scris în Condică de Grigorie Hudici, în Sfînta Mitropolie, 1804, Iulie 1. — Bibl. Ac. Rom., ms. 1, pp. 81-4.

25.

Suceava, 1767, 20 Iunie. «Noi locuitorii oraşului Suceava, Moldovenĭ şi Armenĭ», ce pun degetele la urmă, daŭ lui Grigore Opre, «logofăt şi mazil», după cerere, un loc domnesc liber, pentru a-şĭ face casă, lîngă cimitirul Sfîntului Arhanghel. Semnează: «Ioan Brandaburul croitor», Gheorghe şoltuzul oraşului , «Manoli Blănar . Scrie Neculaĭ Cojocarul . — Arch. Trib. Suceava. Traducere în col. inedită a lui Schmidt.

26.

1767, 3 Iulie. Domnul scuteşte Tîrgul-Frumos. de bezmanul ce i se cere. — *Arch. Tîrguluĭ-Frumos* [1].

[1] La 18 Iulie 1755, Mateĭ Ghica dăduse schituluĭ şi bisericiĭ domneştĭ de acolo «o bucată de loc din hotarul Targuluĭ-Frumos .—La 6 Maiu 1784, se dă un hrisov domnesc în favoarea locuitorilor. Eĭ aratase ca la acest tărg ar fi fost Scaun vechiŭ de Domnie, unde şi pana acuma ar fi stand zidiurile

27.

Suceava, 1767, 5 Iulie. «Orașenii moldovenĭ din Suceava» daŭ luĭ Constantin Croitoriul, «străin, care a luat o fată de orașean de aicĭ», un loc de casă în hotar cu Bulăiasa. Semneaza Gheorghe Șoltuzul și Anton Șoltuzul. — Arch. Trib. Suceava. Traducere în col. inedită a luĭ Schmidt.

28.

1767, 28 Noembre. Hotarnicie pentru «Ujdestie» în Ținutul Suceveĭ, de catre Grigore Botez, mazil, și Ioan protopop de «Bosance»: se întreabă «răzășĭ și oamenĭ bătrînĭ». Moșia fusese hotărnicită de Ioan Buhuș întăiŭ, la 1663. — Arch. Trib. Suceava. Traducere în col. inedită a luĭ Schmidt.

29.

Iașĭ, 1768, 2 Mart. Domnul întărește luĭ Constantin Pantazi, negustor din Suceava, așa zisul loc al «Greculuĭ» care, dupa mărturia luĭ Constantin Cogalniceanu Stolnic, a Paharniculuĭ Constantin Cananô, a luĭ Ilie Serdar și «altor locuitorĭ din Suceava , fusese cumpărat de el, la venirea luĭ din Grecia în oraș, unde se așaza, făcîndu-și casă pe «locurile pustiĭ, fără pricină și domneștĭ». Aceasta o constata Cogălniceanu și «bătrîniĭ orașuluĭ, creștinĭ și armenĭ , între carĭ Armeanul Isăcuț. Locul fusese

Curților gospod fața, și dăndu-s moșie acè dumneasca danie la schitul din codrul Eșuluĭ, ce este di-asupra Socoliĭ». Făcîndu-se plîngere la Grigore Callimachi, el acorda zișilor locuitorĭ un act de scutire. Acum epitropiĭ de la Sf. Spiridon îl calcă, vrînd să-l și iea. Noul Domn hotărește iarașĭ pentru tîrg. La 1802 vedem pe un capitan Gheorghe ca dă un zapis Log. Filip Bantaș pentru «un loc sterpu în Targul-Frumos». — La 1803, un preot da alt zapis aceluiași Filip pentru un loc «în vatra targuluĭ, pi locul gospod», ce-ĭ da și «ca și eu sa-l aibu pe dumnealor razam orĭ la ce și să mă pui la chivernisălĭ, adica la goștina, desătina, vădrărit, pentru ca să pociŭ căștiga hrana viețeĭ, și, orĭ-ce i-ar trece prin mănă, să fiu ajutat . Într'o vînzare din 1806 a preotuluĭ Mihaĭ «di la bisărica gospod» catre Bantăș, se descrie casa: «cu ogradă de șarampoĭ și gardu, și în ograda puț de piiatra cu unucul *(sic)* eĭ și o căsoai dinnainte-ĭ și o pivniță mică cu șopron diasupra eĭ, acoperita cu stuh și răgoz . Se pomenește «drumul Costeștilor și a Hărlăuluĭ . «S'au stragat, atat casa, cu locul eĭ..., nu numaĭ în curgire de patruzacĭ zili, ci și în maĭ multă vreme».

întărit şi de Alexandru Ghica, la 30 April 1765. — Arch. Trib. Suceava. Col. inedită a luĭ Schmidt.

30.

Suceava, 1768, 9 Mart. Spatarul Iordachi Cantacuzino arata că i-aŭ venit la judecată Ştefan Tipa de Mivovenĭ şi Petru Cheşco biv Vel Şătrar, pentru o pivniţa de piatră în Suceava. In vorigen Zeiten, da die Stadt Sutschawa noch in der Blüthe war, die Bojaren ihre Häuser und steinernen Keller in der Stadt Sutschawa hatten, worunter auch der Postelnik Zika sein Haus und Keller hatte». Descendentul sau e Cheşco. Pentru a se constata cum stă lucrul, so hat man das alte, in denen Händen der Kirscheren befindliche und während der Regierung des abgelebten Fürsten Vasili verfasst worden Cadastrum zu Hülfe genommen und, nachdem man selbes sorgfältig durchblättert, die alle Gassen mit ihren Namen, dann alle Haus- und Budeneigenthümer in selbem aufgezelt sind, so fand man in der sogenannten Bojarengasse das Haus des Postelnik Zika. Weiters, zeigte sich in eben diesem Cadastro dass der Vasile Phrejerul ein Haus in der Podgorigasse und ein anderes in der Phrontischen Gasse gehabt habe . Se chiamă bătrînı pentru a marturisi. Vine: «der Stephan Scheptelitsch, ein alter Massil, welcher viele Hausgründe, steinerne Keller und Buden von den Geschlechtern Bulay und Barbalata, sowohl in der Phronti-, als in der Bojarengasse, inne hatte, von denen er mehrere an andere Leute veräussert hat, die sie noch bis zu dieser Stunde besitzen»; Nicolae Chicescul, Ioan Sgîriebrînză, Ioan Ioleş curelar, Ioan Miron. Und, nach dem man sie befragte wo sich die Phrontische und Bojarengasse befinde, so haben sie einhellig angezeigt, dass jene die Phrontische Gasse sey, welche von der Bolnitza herauf komme und bis zu dem Aufenthalte der Armenier neben der Anhöhe des Bulay vorbeiführe, welche sich auch durch die in den Handen der Partheien befindlichen Kaufbriefe über die daselbst liegenden Häuser und Keller bestättigte. Die sogenannte Bojarengasse hingegen fange bey dem Thore der Heiligen Dreifaltigkeitskirche an und laufe aufwärts, neben der, mitten in der Stadt befindlichen Armenischen Kirche vorbei, bis wieder in den armenischen Winckel; welche Gasse mit Steinen gepflastert gewesen und in welcher Gasse das Haus des Postelnik Zika gelegen sey». Pivniţa luı e

maı sus de dughenile luĭ Ioan Capri. Se întreabă şi Teodor Calmuţchi, ein alter Massil», care zice că fusese o casă peste pivniţa aceia şi se vindea vin. O avuse şi tatăl marturuluĭ, Vasile, ca unul ce se coboria şi el din «Zika». Pe mărturie se pune pecetea oraşuluĭ. — Domnul hotăreşte pentru Cheşco. — Arch. Trib. Suceava. Traducere în col. inedită a luĭ Schmidt.

31.

Suceava, 1768, 28 Iunie. Hotărnicie pentru Ştefan Zota. «Zur Zeit als die Stadt ganz gewesen, vor der Kriegsunruhen und Zerstörung der Stadt . Locul îl avea de la Ureche fost Mare-Vornic. Fiind sărac, nu putuse face case pe el: îl încalcă dichiul. Mihaı Racoviţă daruise ceva din «Stadtgrund» *(vatra tîrguluĭ)* mănastirii Sf. Ilie. — Arch. Trib. Suceava. Traducere în col. inedită a luı Schmidt.

32.

Iaşı, 1768, 20 Iulie. Domnul întăreşte Spătaruluĭ Iordachi Cantacuzino posesiile în Suceava, cumpărate în 1768, de la familia Nicşoiul, mazilĭ: un loc în Hauptgasse», luat de familie de la Ilie Şeptelicı. Se menţionează casa Evreuluĭ Şmil, a luĭ Ursul. Semneaza în contract: Ştefan Sturdza biv Vel Ban, Constantin Stamati biv Vel Şătrar, Gheorghe Carp biv polcovnic şi «mulţĭ oraşenı creştinı, şi armenı, şi evreĭ, puind şi pecetea oraşuluĭ». Se facuse cumparatoare cu 450 de leĭ. — Arch. Trib. Suceava. Traducere în col. inedită a luĭ Schmidt.

33.

Iaşı, 1768, 28 Iulie. Raport a patru boierĭ către Domn. Aŭ văzut raportul luĭ Iordachi Canta Spătarul, presintat de Armenii din Suceava. El şi alţı doı şi dichiul Macarie cercetează «gropile din care se hrănesc şi Armeniĭ şi alţĭ locuitorĭ din Suceava din vechiŭ . Se va face o cercetare. — Arch. Trib. Suceava. Traducere în col. inedită a luı Schmidt[1].

34.

Iaşı, 1768, 28 Octombre. Spătarul Ioan Cantacuzino şi Lupul, Vornic de Poartă, măsoară pămînturile Dragomirneĭ. Volcineştiĭ

[1] Domnul se ocupă de această afacere şi în alte acte cu aceiaşĭ dată *(ibid.)*.

merg până la poarta Zamcăĭ, saŭ până la rîul din josul eı, spune Vornicul Balș. Se dă «Armenilor din Zamca «pamîntul Zamcaı și pădurea de acolo, până la rîul de supt Zamca». Balș lua «die Edelmannsgebühr» de la oamenii din pădure. Se dă actul domnesc «auf dass sie den Zehnten des Grundes von ihme Balsch zurückfordern, wie der Befehl Seiner Durchlaucht des Fürsten ist . — Arch. Trib. Suceava. Traducere în col. inedită a luĭ Schmidt.

35.

1768, Iulie. Frațiĭ Goe daŭ posesiile lor din Suceava, Putneĭ apoĭ Sf. Gheorghe din Suceava chiar: o pivnița de piatra, cu casă, curte și loc de grădină». «Biserica Sf. Gheorghe, care se clădește acum prin sîrguința Preaosfinției Sale Mitropolituluı Gavril.» Goe le cumpărase de la Ștefan, cel maı mic din ceı patru frațĭ Șeptelicĭ. Sihăstria Putneı, căreia i se daruise întaiu, nu poate poseda în Suceava. Goe o trecuse apoĭ către Sf. Ioan, dar acel care dregea biserica moare și se strică învoiala. Gavriil da șeizecĭ de leĭ (Gulden»). Mitropolitul afurisește pe cine va lua locul de la biserica sa, «pentru că noĭ am cumpărat această casa, văzînd că era pustie de o sută de anĭ, cum maı stau pustiite alte o sută de pivnițĭ aicĭ și în alte părțĭ . Semnează și Ștefan și Dosofteĭ Goe. — Arch. trib. din Suceava. Traducere în colecția inedită a luĭ Schmidt.

36.

1794, Octombre. La cererea de a i se confirma Țiganı a luĭ Manoli Politzanos, Jicnicer, se decide de Andronachi Donicı, Medelnicer: «Află Țiganı rudarı, și arătându-ĭ, să va faci carte . — Bibl. Ac. Rom., 41/III.

37.

1796, Februar. Domnul confirmă Metropolieĭ dreptul de a lua 2.000 de leĭ pe an de la Ocnă. — Bibl. Ac. Rom., *Doc. Mitr. Iașĭ.*

38.

1798, 25 April. Domnul pentru Mitropolie, scutindu-ı bucatele și dîndu-ĭ din vamă pe an 160 de leĭ. — Bibl. Ac. Rom., *Doc. Mitr. Iașĭ.*

39.

«La letŭ 1799, Maĭ, dinŭ rufetul dumisale Velŭ Agă numărul—, numele —, porecla —, om —, părulŭ capuluĭ —, musteţele —, ochiĭ —, dinu [târgul Eşiĭ ot Feredei], carele, fiindŭ simanŭ agescŭ, i s'aŭ datŭ peciŭ pe faţă ca să fie cunoscutŭ de altă ţară şi nesupăratŭ.

[Pecetea.]

Acesta, după cercetarea ce i s'aŭ facutŭ, s'aŭ aflatŭ simanŭ agescŭ, şi pentru aceia s'aŭ aşezatŭ şi la Condica Vistieriei. Vel Vistier.» — Tiparit. — Ms. 5, p. 5 al Ac. Rom.

40.

1812, April 13. Divanul Cnejieĭ Moldoveĭ. Procesul tîrgoveţilor de Tîrgu-Frumos cu Sfîntul Spiridon s'a terminat, «rămîind numaĭ locul imaşuluĭ ce are să-s dè din hotarul moşieĭ Târgului, ci esti a mănăstirii». Să *rupă* deci locul ce trebuie [1]. — *Arch. Tîrguluĭ-Frumos.*

41.

1813, 23 Iunie. Scarlat-Vodă dă fiiceĭ-sale Ralù vatra Tîrguluĭ-Frumos. «Precum de obştie sănt văzute samnile bunii-voinţă şi a lucrarii noastre către aciasta, de vremi cẹ nicĭ-o ostenială am cruţat, nicĭ strădanie am socotit, dar nici la însuş starea noastră aciastă, iaraş din cunoscutele întamplări a războiuluĭ strămtorată, cat de puţin privind, am radicat şi am întimpinat cu cele maĭ

[1] La 11 April 1806 oraşeniĭ expusese către Domn că «de la Sfîntul Gheorghi viitoriu cumpăratoriul moşieĭ vetriĭ Targuluĭ-Frumos, în care ne aflam noĭ cu lacuinţa, anumi Alexe Viaraş, ne sileşti maĭ întaĭ ca sa-ĭ dămu cătu doi lei de casă şi, pentru 100 de prăjinĭ de locu de arătură ce ne va da pe unde ne amu hrănit şi pana acum, să-i lucrăm doĭ zile de clacă, şi pământurile în care ni-am hrănit până acum ni le opreşti, vrand să ni facă suparari, şi dejma ce va fi, să i-o culegem noĭ, şi sa i-o ducem în coşări, şi noĭ, în locul de hrană, îndestul nu ne dă, şi nişte arăturĭ cĭ-am făcut în primavara aciasta, ni le-aŭ oprit, şi aŭ rămas nesămanate, pricinuindu-ne mare sărăcii; care obiceiurĭ noĭ nicĭ odinioara n'am avut»: reclamă contra «orăndatoruluĭ», ca să ne putem şi noĭ hrăni şi sa purtăm şi biru cinstiteĭ Vistieriĭ, cum şi alte havalele ce ne vin, fiind oamenĭ saracĭ; şi mare pomana va rămane Marii Tale». Domnul aprobă vechiul obiceiŭ. Se dă ordin la 12 April.

simţitoare cheltuele greutăţile trebilor Domniiĭ, trecirea ramăşiţurilor oştiriĭ, petrecirea robilor şi a altora, ce s'aŭ întămplat, fără a supăra pe lăcuitoriĭ ţăriĭ cu cè maĭ puţină dare spre întimpinarea acestor grele cheltuelĭ.» — *Arch. Tîrguluĭ-Frumos.*

42.

1814, 15 Mart. Anaforà cătră Domn. Se discută jalba ce aŭ dat «preoţiĭ şi lăcuitoriĭ din Tărgul-Frumos», ce-s «supăraţĭ cu bezmăn di casă şi cu părali de vită, păscutul di pi imaş ce l-aŭ avut». Se înşiră actele aduse. — *Arch. Tîrguluĭ-Frumos.*

43.

«Io Scarlat Alixandru Calimah Voevod, cu mila luĭ Dumnezeŭ Domn ţăriĭ Moldoviĭ.

Preosfinţie Ta părinte Mitropolit, dumneavoastră veliţ boerĭ a Divanuluĭ Domnii Mele, cinstiţ şi credincĭoşĭ boerii Domnii Mele, dumneata Iordachi Costachi biv Vel Logt., dumneata Grigoraş Sturza biv Vel Vist. Vatra Tărguluĭ-Frumos aflăndu-sa domniască şi nedată nimărui după toate cercetările ce s'aŭ făcut, prin hrisov Domnii Mele s'aŭ dat danii prè-iubitii noastre Domniţi, Ralù Calimah, dar lacuitoriĭ tărgoveţĭ de acolò, părandu-li-sa ca pentru priveleghiurile ce prin cărţile gospod le s'aŭ dat, ar avè cuvănt a nu fi supuş supt celi hotărăte preveleghiuri ce s'au dat, prin hrisov Domnii Meli a avè luminata Domniţi, au dat jaloba Domnii Meli, cu care rinduiţ fiind în cercetare dumneavoastra, scriem Domniia Mè, adunandu-vă la Sfănta Mitropolii şi înfaţoşănd şi cărţile gospod ce aŭ eĭ de priveleghiuri, precum veţi gasi cu cali prin anaforà, sa faciţ ştiut Domnii Meli. 1814, April 15. Procit Vt. Logft.» — *Arch. Tîrguluĭ-Frumos.*

44.

«*Prea-Înnălţate Doamne!*

Părintiasca iubire a Înnalţimii Tale, care prin fapta cu necontenire s'aŭ aratat şi să arată lucratoare catra toate acele care alcatuesc şi uşuriaza folosul şi buna vieţuire de obştea, ne îndiamnă a face Înnălţimii Tale cunoscut simţitoare obştiasca păgubire, dar şi strămtorire, cu lipsa monedii, catra toate starile

şi cătră toţi lăcuitorii ţării, ce să pricinueşte aice în ţară cu oprire a nu s[ă] afla velniţi spre lucrare de horilcă din păine.

Aciastă oprire a velniţălor să intemeiază pe o nedriaptă cuvantare, întru socotinţă că lucrare velniţălor pricinueşte lipsă de paine, şi aciastă socotinţă singură de sine să mărturisăşte greşită, căci fără îndoire întru toată lucrarea pământului sirguinţa lacuitorilor de obşte urmiază mai cu sporire atunce când privescu acela neîndoit folos a lor cu prilej vrednic a-ş vinde păine cu preţuri folositoare; iar spre dovada aciasta avem pildă vrednica urmare ce să păzăşte în locurile megieşite, precum Bucovina, unde, locurile de hrană fiind mai cu strămtorire decât aice, velniţăle lucriază fără oprire, şi în păine nu numai lipsă nu să arată, ce încă sporire şi îndestulare mai mult decât la noi, şi, întru întămplare de vre-un an neroditoriu, oprire a nu lucra velniţăle să face singură de sine, căci întru împuţinare de păine urmiază sa fie păine scumpă, şi atunce acei cu velniţăle întru scumpete şi lipsă de păine continesc lucrare lor, fiind păgubitoare.

Prin oprire velniţalor aice aŭ contenit silinţa lăcuitorilor întru lucrare pământului şi iaste oprit un simţitoriŭ alijveriş, care prin această lucrare urmiază cătră lăcuitori, dar şi trebuinţa de horilcă aice în ţară să împlineşte cu horilca adusă de piste hotar şi cu preţul acei horilcii fară îndoire să scoate din ţară o simţitoare suma de bani.

Întru lucrare velniţălor să îndiamna silinţa lacuitorilor la lucrare pamantului şi să folosascu din rodul ostinelilor, mai cu deosabire caci velniţa să lucriază mai cu deadinsul soiul de păine ce să numeşte sacară, şi, pe lângă aciasta, şi al doile soiŭ de păine, ce să numeşte hrişcă. Şi amândoi aceste feliuri de paine de tot s'aŭ părăsit lăcuitorii a le mai samăna, pentru că spre hrana lor nu le obicinuescu, şi nici în zahireoa pentru Capanul împaratescu nu prind vre un loc; să lucriază la velniţă şi tot feliul de paine care după întâmplare urmiază a să afla întru jicnire, cu stricăciune. Dar şi toata acia paine care, întru necurăţenie ei şi amestecare cu feliuri de seminţuri, nu poate urmà spre hrana lăcuitorilor, să lucriaza, şi tot feliul de poame, încă şi acele salbatice; şi aceste toate şi cu oprire velniţalor urmiază a fi fara nici un folos. Să folosăsc lăcuitorii dintru aceste, să folosasc şi întru întrebuinţarile care alcatuescu lucrare velniţilor: şi obştescu folos urmiaza, şi banii care pe horilca aciasta, ramân

aice în ţară. Iar, prin lucrare velniţilor aice, şi horilca ce acum să aduce de piste hotar, saŭ va conteni cu totul, sau va veni foarte puţină, şi va lipsi nevoinţa ce urmiază cu scoatere de simţitoare sumă de banĭ din ţară, care pricinueşte lipsa monedii şi alcătueşte împiedecare alijverişului.

Drept aciia cu obştiască glăsuire rugăm pe Înnalţime Ta, ca, socotind cu luare aminte acia nedriaptă şi păgubitoare oprire a velniţălor, ce până acum au urmat, şi folosul care de obşte alcătueşte slobozănie lucrării lor fără oprire, precum întru toate altile, asămine şi întru acĭasta să-s arate părintiasca milostivire Înnalţimiĭ Tale, ca să fie slobodă lucrare velniţalor, întru hotărare a fi oprit să nu lucreză la velniţă numai grăul bun şi acel fără jicnire saŭ stricăcĭune, pentru care sa cuvine îngrijire, a să afla spre împlinire datorieĭ, cu mergire acestiĭ zahirele la Capanul împărătescu.

Şi, fiind-că, după ce va începe lucrare velniţalor, fără îndoire şi horilca de piste hotare va veni cu împuţinare, saŭ mai în urma şi cu totul va conteni,— pentru ca nicĭ Domnie să nu pagubască de havaetul ce s'aŭ obicĭnuit a să lua pentru horilca ce vine de piste hotarŭ, căte 60 parale de o vadră, întru de obştea mulţamire alcătuim socotinţă, ca pe toată horilca ce să va face aice, în ţară, să-s plătiască acelaş obicĭnuit havaet, cate 60 parale pe o vadră; cu punire la cale a sa strange havaetul acesta, prin chibzuire cuviincioasă, ca să nu urmeză spre paguba Domniei.

Acĭasta iaste obştiasca noastră rugaminte catră Înnalţime Ta, care, fără îndoire, fiind pentru obştescu folos, şi fara sa aiba pricină vrednică de împiedecare, nădăjduim a o căştiga, şi Înnalţimii Tale, întru alcătuire acestuĭ obştesc folos, va ramania vecinica pemenire.— 1814, Maiu 18.

A Înnălţimiĭ Tale smerit cătră Dumnezeŭ rugator:

VENIAMIN MITROPOLIT MOLDAVIEĬ.

GHERASIM Episcop Romanuluĭ. MELETIE Episcop Huşului.

Prea-plecaţĭ slugĭ:

[Urmează numele boierilor Divanului.]

La 24 Iulie, Domnul, «cu obicinuita părintiasca îngrijire catra toate cele ce alcătuesc folosul şi buna vieţuire de obşte , recunoaşte că «folosul este vederat, dentru care urmiaza şi oprire

scoaterii monedii din țară, dar, din potrivă, și cănd (feriască Dumnezeŭ) să va întămpla vre o nerodire saŭ săcetă, atunce fară îndoire lucrare velniților va fi necuviincioasă și vătămătoare, atingăndu-s și de însuș iconomie hranei lăcuitorilor domneștii noastre țări, dar va fi și pricinuitoare de scădere întru acè de obște datorie, ce neapărat de la toți să cere, a să îngrijă cu trimitere trebuincioasălor zahereli la Capanul împărătesc... Iar, în vreme de bilșugare, care prin milostivire dumn[e]zăiască să arată în toate rodurile și întru acest curgătoriŭ an», permite «lucrare velnițălor, cu hotărăre ca să nu să lucrezi la velniță grău și orzu, care neapărat sănt cuviincioasă a mergi la Capanul împărătesc, spre împlinire datoriei». Cei ce vor dori a deschide velnița, se vor presinta la Vistierie, «să dè încredințările cuviincioasă, supt chizășie», și vor lua «carte de slobozănie, cuprinzătoare de locul unde aŭ a deșchide velniță, și cu căte caldări», luîndu-se și avaetul hotărăt, cîte șasăzăci părale de vadră, în protiva păgubirii ce să poate pricinui Domniei den venitul obicinuit ce sa lua de pe horilca ce să aducè pănă acum de peste hotare, care după începere lucrării velniților negreșit trebue să conteniasca». — Semnătura și pecetea. — Bibl. Ac. Rom.

45.

1814, 3 Septembre. Aga Costandin Paladi face cerere la Domn a sa stalpi cu pietre vatra Tîrgului-Frumos, care prin luminat hrisovul Marii Sale, den trecutul an 1813, Iunie 23, îl are danie soțiia dumisali, luminata Domniță Ralù Calimah». E randuit Vel Vornicul la 22 Iulie 1814. Face cercetare. Fixează și vatra noî și vatra veche». *Ridică plan* și pentru moșia Sfîntului Spiridon. Da marturie. — *Arch. Tîrgului-Frumos.*

46.

1815, 25 Februar. Scarlat-Voda, «stînd întru parintiasca socotința ca nu cumva lacuitorii tîrgoveții să-s asupriască supuindu-s îndatoririlor ce prin hrisovul nostru, dat luminatii Domniță, sa cuprind , se convinge din anaforà și obiceiŭ. Sa-l stapănească veșnic, ca pre o diriaptă afierosire ce i s'aŭ făcut dupa tot cuvîntu dreptații. Iar, pentru cheltuelile între dînșii, cu întemeere binalilor ce s'au facut, fiind-ca acele, socotindu-s[e] de cătra Domniia Mè înca în vreme facerii hrisovului luminatei Domnița,

s'aŭ pus la cale cu legiuiria pronomiilor Luminarii Sale , să nu fie întrecute. Răspinge cererea Sfîntului Spiridon. Urmează anaforaua. *Arch. Tîrgului-Frumos.*

47.

1815, Iunie. Patriarchul din Constantinopol şi soborul saŭ acordă iertarea păcatelor luĭ Alexandru Callimachi, pentru că, regretînd că a pus odată peste ţară vădraritul crescut, s'a cait, l-a desfiinţat şi cu baniĭ strînşi a ridicat un spital şi a luat case pentru găzduirea consulilor:

'Επειδὴ τοιγαροῦν καὶ ὁ εὐσεβέστατος καὶ ὑψηλότατος αὐθέντης κύριος κύριος 'Αλέξανδρος Καλλιμάχ[ης], υἱὸς ἡμῖν ἐν πνεύματι περισπούδαστός, διὰ τὰς συνφύτους τῇ ἀνθρωπίνῃ καταστάσει εἰρημένας ἀξίας, καὶ τὰς ἐκ συναρπαγῆς προσεπισυμβαίνουσας παραπτώσεις, ἔφθασεν ἐνεργῆσαι τὴν συμφερόντως καὶ καλῶς δι 'εὐσεβῶν ἡγεμονικῶν χρυσοβούλλων ἀρὰς προεπηγορευμένην εἰς τὸ βαδραρίτον προσθήκην, καὶ τῷ α'-τῳ χρόνῳ τῆς ἐν Μολδαβίᾳ ἡγεμονίας αὐτοῦ λαβεῖν αὐτὴν ἅπαξ παρὰ τῶν κατοίκων, ὕστερον, τῇ συνήθει αὐτῷ χρησάμενος ἡγεμονικῇ μεγαλοφροσύνῃ καὶ ευποιΐᾳ πρὸς τὸ ὑπήκοον, καὶ τῇ πρὸς πάντας ἄρδην ἐγκοσμένῃ (*sic*) θεοσεβείᾳ. οὐκ ὅλως τὴν πρόσοδον τῆς προσθήκης ταύτης ἀνέκοψε καὶ χρυσοβούλλους αὐθεντικοὺς δύω ἐξέδωκε λόγους, ἐπικυροῦντας συνῳδίᾳ τοῖς προεκδεδομένοις τὴν τῆς προσθήκης ἐκείνης κατάργησιν. ἀλλὰ καί, ἴσην τῶν συλλεγέντων ἐξ αὐτῆς ποσότητα καταβαλών, καὶ ἐξ ἰδίων αὐτοῦ προσδαπανησάμενος οὐκ ολίγα, τὸ ἐκεῖ νοσοκομεῖον ἐκ βάθρων ἀνήγειρε, καὶ καταφυγὴν σωτήριον τοῖς ὑπὸ λοιμώδους νόσους κατεχομένοις ἀπόροις, ὁμογενεῖαν ἀνέδειξεν, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ φιλοκαλίας καὶ φιλοτιμίας προσθήκῃ ἡγεμονικῆς καὶ οἰκίαν ἐξωνησάμενος πρόσφορον, ἐπέτρεψε τοῖς ἐκεῖ συνεχῶς παραγινομένοις ἐξ ἄλλων αὐλῶν. φιλίας τῷ Βασιλείῳ Κράτει διακειμένης. ἵνα παντὸς περὶ τούτου βάρους ἀπηλλαγμένοι μένωσιν οἱ αὐτόχθονες .

— Col. d-luĭ Alexandru Callimachi.

48.

1815, 5 Septembre. Scarlat-Voda arata cum vatra Tîrgului-Frumos s'a dat la «prè-iubita fiica noastră, luminata Domniţa Ralù Calimah , la 23 Iunie 1813. — La 1814 tîrgoveţii reclama. Discuţie. Alu optule, după vechiul obiceiu un şoltuz şi doisprazaci pragari, aleş dintre haimanalile acelui tărgu, sa lasă sloboz şi scutiţ de toate havalelile şi angăriile ce vor fi asupra altor lacuitorĭ birnicĭ, iar drept birul Vistiriei să şi-l platiasca ei de

la sine; care șoltuz și părgari aŭ să fie totdeauna pentru slujbile tărgului, și spre agiutor la întămplărĭ, a arderiĭ de foc, și spre paza tărgului de oamenĭ răĭ, supt ascultare numai a epitropilor tărgului . — *Arch. Tîrgului-Frumos.*

49.

1815, 5 Novembre. Scarlat-Vodă întărește Mitropolieĭ din Iașĭ 125.000 de ocă de sare pe an. Bibl. Ac. Rom., *Doc. Mitr. Iașĭ.*

50.

1816, 12 Novembre. Scarlat-Voda către Constantin Catargiu, biv Vel Vornic și Gheorghe Buhuș. biv Vel Ban. S'aŭ plîns locuitoriĭ Tîrguluĭ-Frumos, pentru afacerea imașuluĭ strîmtorit. — *Arch. Tîrgului-Frumos.*

51.

1817, 7 Iunie. Domnul, pentru o hotărîtură a lui Gheorghe Negruț de către Vel Vornicul Andronachi Donicĭ. Dimitrie Beldiman biv Vel Spătar. Să se cerceteze. — Arch. Sf. Spiridon, *Chilișoaia*, I. 36.

52.

1817, 14 Iulie. Domnul către Logofătul de Țara-de-jos. Tîrgovețiĭ de Hîrlăŭ aŭ judecată cu mănăstirea Sfîntul Spiridon. Se decide ca sa rămîie ca înnainte. «Fiind-că tărgovețăĭ nu să mulțămescŭ a li se [ce]re zălile boeresculuĭ după hotărăre ponturilor gospod, și apoĭ să fii datoare mănăstirea a le da locu de hrana, după ponturi,— pentru ca să lipsască jalobili.., s'aŭ hotărăt că mănăstire nu este datori a li da locu de hrană, ci pentru căt locŭ di arat și de fanaț vor avè trebuință, putăndu-să a să învoi cu mănăstire, sa cumperi; pentru cari și poroncim să se facă aceasta. — Arch. Sf. Spiridon.

53.

1818, Iunie 27. Scarlat-Vodă către Dimitrie Jora biv Vel Vornic al Politiei și Ioniță Prăjăscul biv Vel Ban. Încă din toamna anului 1816, i s'aŭ plîns locuitoriĭ din Tîrgul-Frumos pentru strămtorire ce li s'ar fi făcut cu arăturile pe drept locul de imaș a targului: nu numaĭ că eĭ căte o vită ci-ar fi avănd, n'ar fi avănd unde să o slobozască ca să-s pășunezi, dar

încă şi drumeţiĭ trecătorĭ pe la acel tărg, fiind drum mare, ar fi pătimind mare suparare, neavănd unde sa poposască . Cer, după hrisov, «să li să deosăbască locul de imaş de către locul de hrană , ca şi înnainte. Se făcuse cercetătorĭ Constantin Catargiu Vel Vornic, Aga Gheorghe Buhuş. Cer şi epitropiĭ Sfîntului Spiridon. Sînt numiţĭ ei pentru aceştı epitropi[1]. *Arch. Tîrgului-Frumos.*

54.

Cu mila luĭ Dumnezăŭ Noĭ Scarlat Alexandru Calimah Voevod, domn ţăreĭ Moldovii.

Din cĭasul acela care dumnezăiasca Pronii ni-aŭ radicat în domnescul Scaun al Moldavii, cum aŭ fost prin putinţă am chibzuit să întocmim folosul şi fericirea celor de supt a noastră stapănire, acĭasta socotind a fi cè maĭ mare a ighemonilor Domnı, dar fiind-că este văzut că fericirea din nimica alta nu curge fără numaĭ din bune orănduelĭ în toate. pentru acıasta dupa cercările cele în tot chipul de cănd am priimit frănile ocărmuirii ni-am încredinţat că de la acĭasta face trebuinţă a începe, ca una ce este izvorul curgerilor celor curate şi rădăcina roadilor celor cu bune mirezme. Am aflat dar că şi Casa Răsurilor, şi Casa Cutii Mililor să află într'o mulţime de lipsirĭ şi neîntemiere, şi în rănduială cuviincĭoasă altuĭ viac, iar nu acestui de acum, pricinuitoare acele de zăticnire la orănduiala cè bună şi folositoare. Pănă acum dar, chibzuind Domniia Mè prin cercetare osărdnică, îndreptănd, adăogănd veniturĭ acestor Case, întemeind şi din ale Domnieĭ dreptăţ veniturĭ, în căt s'aŭ potut şi vreme au ertat. s'aŭ maı îndreptat stare acestor Case, care agiunsăsă a fi numaı în numire de Casă, dar fără adevărată fiinţă a lucruluĭ acestuia. Însă nicĭ un bine nu este bun dacă nu să faci bine. Asamine şi

[1] În 1821, avem un act de la oraş (în cap: Tărg-Frumos) pentru o vînzare de casă în «tărg . Din 1824 această însemnare: 1 leu, 20 par. ...aŭ dat Ion Gĭugănar baniĭ ce au fost analoghisit de dumnealor epitropiĭ şi de opştiia pe locul cu casa ci are, la neagĭunsul plaţiĭ havaiatuluĭ hrisovuluĭ Tárguluĭ-Frumos, şi aŭ istovit. 1824, Iuni 30 . În 1823, zapis pentru o danie a luĭ Petre Bacalu catre biserica Sf. Nicolaĭ: o dughiană lîngă dughenile Danciulesuĭ . Marturĭ: Gavriil Blanariu, Savva starostili , Iordachi Chitariu , Costantin Cojocariu , Simion starostile di ciocli».

la acesti casi obşteştĭ care sănt pentru adivărată trebuinţă şi privinţă a supuşilor, căcĭ de la cè întăiŭ izvoraşte plata lefilor celor ce să jărtfesc şi slujăsc pentru patrii, de la cè de al doilea să închipueşte voinţa cè svăntă, ca săracul şi văduva să s[ă] miluiască.

Aceste Case neavănd epitropul lor vecĭnic, neavănd punir(il)e la cale cè temeinică, orĭ căt să vor îndrepta, tot în zădar va fi îndreptare, şi lipsurĭ, şi neagiungeri, şi amestecare vor fi, de a aduce fiinţa lor numaĭ în numire. Casa Răsurilor este alcătuita de fericitul întru pomenire Domnu Grigore Ghica Voevod, la anul 1775. Atuncia păn domnescul săŭ hrisov, plin de toată buna cuviinţă, acest cu cuget creştinesc Domnu aŭ legiuit că acĭasta Casă să fie osăbită a pămăntuluĭ, cu acest cuvănt zicănd: ca să să numiască ghenicon venit a boerilor, şi să fie în osăbit thisavrofilachion, nicı să s[ă] amestice cu veniturile Visterieĭ, nicĭ să să numască a Ocărmuiriĭ, ce să fie supt epitropiia aceluĭ după vreme Vel Logofăt, Vel Vornic, Vel Spătar şi Vel Ban, ca aceştia să caute şi sama dărilor şi a veniturilor. Acıastă înmulţire de epitropĭ vremelniceştĭ, hotărîţĭ prin acest hrisov de atuncĭ. ca o netemeinică lucrare, în urmă n'aŭ avut nicĭ statornicie, şi aŭ luat prefacere îndată, rămăind Epitropii la acest după vreme Vel Logofăt al Ţăriı-de-gıos. Şi, peste puţin iarăş făcăndu-să închipuitoare Epitropie de o boerie saŭ slujbă, i s'aŭ rănduit ca şi leafa de la Casa Rasurilor, în protiva a însuş hrisovuluĭ cu legăturĭ de la maı sus pomenitul Domnu, aşezătorul aceştia Case, nu numaı micşurăndu-să suma venituluı Casiĭ, dar trecănd şi în nestatornicie, pentru că aŭ fost închegare şi schimbare împreună cu rănduiria boerilor în tot anul. În sfărşit. de s'aŭ şi socotit de cătră tot Sfatul a cinstiţilor şi credincĭoşilor veliţilor noştri boerĭ, prin anaforaoa obştiască, de a fi epitrop acel după vreme Vel Logofat a Ţăriı-de-gıos, dar fără a priimi liafă osăbită pentru slujba Epitropii, vindecăndu-să prin aceasta numaĭ paguba care avè Casa cu liafa Epitropii, dar tot rămăind nestatornicire epitropuluı de a sa schimba şi tot nepriinţa ce văzum a neaveriı îndestulatiĭ vremĭ, de căutaria trebilor aceştiı Case, pentru că slujba Logofeţii ceı Marĭ a Ţăriı-de-gıos, precum este văzută şi cunoscută de obştie şi de Domniia Mè, este însarcinata cu atăt de gria sarcina a giudecaţilor noroduluı, în căt să poata căuta a vidè cele maı grabnice prigonirı şi giudecăţ a mulţimii noroduluĭ răzăşilor

şi a asupriţilor ce stăruesc la Logófeţie, neramăindu-ı vreme nici de a cugeta pentru a Epitropii punire la cale şi priveghere, precum să cuvine, a priinţiĭ Casi, a neîncăperi catahrisis, a plaţiı lefilor în vreme, şi în statorniciria şi a strangire veniturilor. Iar Sfatul obştesc au avut dreptate a socoti întru acest chip, pentru că nicĭ unul până atunce din ceĭ maĭ aleşĭ boerĭ bătrânı nu s'au aflat priimitor Casiĭ aceştiia fără împartăşire de liafă. Dar asaminea şi Casa Mililor, aceia iarăş s'aŭ alcătuit de fericitul întru pomenire Mihail Suţul Voevod, la 1794, şi în urmă de cel fericit întru pomenire Domnu Alecsandru Moruz Voevod s'aŭ legat la Epitropia cè săngură aceluĭ după vreme Vel Vornic al Obştiı. Dar schimbaria cè pe tot anul, şi cugetările Dumilor Sali Vornicilor Obştiĭ că şi veniturile Cutiia după alcătuiri are să fie şi a Dumilor Sali înpărtăşire numaĭ până la săvărşiria anuluĭ, şi apoı are să triacă la acel ce să va face Vornic al Obştiĭ, întru acıasta stare aŭ agiunsu amestecaria datoriilor şi micşuraria cè în tot chipul a veniturilor, încăt prin lucrare s'aŭ arătat, că saraci ceı adivăraţ s'aŭ închiat întru lacrămaria a fi răbdatorĭ în tot anul de căteva lunı, pentru lipsire şi neagiungire. Acum dar, de vreme ce cinstitul şi credincĭosul nostru boer dumnealuĭ Iordachi Rosăt biv Vel Vistiernic, acel care este în patria sa din boerĭ ceı întăiŭ cu căruntăţă cinstit şi cu ştiinţă de vrednicie îndestulată şi cu răvnă cătră patriia sa mărturisită, îndemnăndu-să de a noastre domneştĭ şi părinteştĭ povăţuirĭ, cu inimă bună aŭ priimit a să însărcina cu amăndoĭ acestor Casă Epitropii, însă fară de nice o plată, căt de puţănă, nicĭ de la Casa Răsurilor, nicĭ de la Cutiia Mililor. Domniia Mè însă, nu numaĭ i-am lăudat acĭasta a dumisali patrioticiască răvnă, dar l-am şi îndatorit cu nestrămutată svănta cugetare, şi cătră Domniia Mè, şi cătră patrie, de a priimi dumnealuĭ şi de la dumnealor ceĭlalţĭ asăminĭ dumisali din ceĭ maı cinstiţ şi bătrănĭ legiuiria statornicii Epitropuluĭ, spre a fi întru neschimbaria în viiaţa sa, şi spre întemiieria cè maĭ buna acestor până acum asupriti Casă Obşteştĭ; şi să statorniciasca şi un Samiş din ceĭ ispitiţĭ şi cunoscuţı în slujbile patrii şi de credinţă persoane, care, după alegiria dumisale Epitropuluı, prin hrisov să să şi întăriască de a fi, în cătă vreme şi din partia sa să vă păzi răvna slujbiĭ ceĭ fară prihană, supt supuniria vecĭnicului Epitrop, ca să poată fi cu statornicie şi Samişiia; şi, numaĭ atuncĭ când din vre o neputinţă, sau nedestoinicie, saŭ în-

vinovăţire mărturisită, Samişul să va arăta greşit fără tăgăduire şi nedestoinic, dumnealui Epitropul prin anaforà va arăta către Domnii vrednica sa pricină de nedestoinicie învinovăţiria, saŭ din voinţa de tragire pentru vre o slăbiciune a sa, şi Domniia, dupa alegire Epitropuluĭ, şi dupa cuviinţă giudecănd, va întări hotarirea sa pentru acel ce va alege Epitropul.

Spre aciasta dar prin hrisovul nostru acesta aşăzam, numim şi statornicim, de acum şi pană la savărşiria vieţeĭ, epitrop Răsurilor şi a Mililor pe cinstitul şi credinciosul boeriul Domnii Mele dumnealuĭ Iordachi Rosăt, biv Vel Vistier, îndatorindu-l şi domneşte şi părinteşte întru adăogirea răvniĭ patrioticeşti, spre întrarmare silinţii de a păzi cu scumpătate interesul cel svănt a Casălor Lefilor şi a Mililor, ca nişte case ce să vin obştii patrii acestiea, şi din care neaparat pe toată luna să cuvine, şi cei ce slujăsc ţării a-ş lua lefile, şi săracii ce să miluesc a nu lăcrăma întru aşteptare; nădăjduind numaĭ întru răsplătire dumnezăiască îndurare şi a patriĭ cunoştinţă, iar nici o plată, nicĭ o liafă, nici o cheltuiala a Epitropului în vecĭ să nu fie din veniturile aceste. saŭ şi din căţi dupa vreme să vor mai face şi prin silinţa Dumilor Sali să vor mai adăogi. Iar îndatoririle dumisale sănt aceste:

Pe tot anul este legat cu nestrămutare a da samă de veniturile şi scăderile lefilor întru Obştiască Adunare, la Svănta Mitropolie a ţărei, a preaosfinţituluĭ Mitropolit, a Episcopilor, cănd să vor afla aice, şi a cinstiţilor şi credincĭoşilor veliţ boerĭ, după legiuiria cè vechi, de cănd s'aŭ alcătuit Casa Rasurilor, şi după dreptate şi cuviinţă, nesocotindu-să iraturile Casilor ca nişte iraturi cu amestecaria Domnii, ci cu totul osăbit şi cuviincĭoasa ştire. Poruncim, legiuim şi hotărăm ca nici să-s amestice cu bani Vistieriei, nici prisos, cănd va fi, să dei în alte trebuinţe a Ocărmuirii, decăt, prin sfatul obştesc, sa-s dee în cele plăcute lui Dumnezău pămănteşti întrebuinţări.

Al doile, spre încredinţare a toată obştiia, şi spre neîncăperia a cei mai mici îndoiri de cè maĭ puţină catahrisis, hotărăm ca. la cautari sămiĭ Casii Răsurilor de Adunare Obştiască la Svăntă Mitropolii, să fie în datoria epitropii a trece scaderile lefilor, nu într'alt chip, decăt numai cu adevărate sineturi a treptilor acelora care vor primi şi pană la un ban liafa, căci fără asăminea săneturi nu este cu cuviinţa a fi priimită scăderea de darea lefilor din răsuri.

Al treilia, izvodul lefilor cuviincios la Casa Răsurilor, iscalit de Preosvinţitul Mitropolit şi de dumnealor veliţii boeri şi întarit de Domniia Mè, va rămânè şi legiuit făra sporire din partea Ocarmuirii, pentru ca să nu vie Casa aciasta iarăş în sarcine de datorie, ca să fie numaĭ numire şi fără fiinţă, cu adăogiria dupa cuviinţă de Casa Obştiĭ.

Al patrule, veniturile Casăi Rasurilor au a fi cele cunoscute şi legiuite, şi după vreme prin hrisoave şi anaforali randuite; iar venitul Casiĭ Mililor de la boerii mazilo-ruptaşi, rupte, trepte, vorniceĭ, vadra stărostiasca, şi de la Mitropolie, Episcopi şi manăstirile pămănteştĭ şi greceştĭ, dar şi de la berarii. Acele să vor lua cu statornicie, dupa cum este alcătuit şi aşezat prin hrisoave şi anaforà întărită. Şi, după toate acestia, din toate lefile cele cari sănt de la 40 leĭ în sus, ce să dau de la Casa Rasurilor, sa legiueşte şi sa hotăreşte cu nestrămutare, a să opri cate 2 parali de tot leul fară osebire, şi, din însuş lefile beizadelilor, Domniţilor şi Capuchehaililor Ţarigraduluĭ, dăndu-să neaparat şi acei căte 5.000 leĭ pe tot anul, care şi pănă acum să da de la Camară la Cutia Mililor, după acè de mai înnainte legiuire. Iar aceste căte 2 parale de leŭ din lefile pănă la 40 leĭ, cum s'au hotarat a să opri, prin izvodul cu pecete s'aŭ făcut cunoscut; dar şi liafa Vornicilor de Botoşeni, cari să da pana acum de la Casa Răsurilor, să hotărăşte a să da den veniturile acelui Ţanut, iar nu den suma venituluĭ Răsurilor. Întru aceste încheindu-să veniturile după osabitele hrisoave şi anaforale, care toate acum cu statornicie să legiuesc. Apoi dumnialui Epitropul cel statornic, după deplina putere sa şi după datorii răvnii, va privighè cu mare luare aminte spre a să lua toate cu nepagubire Casălor de un ban, şi cu mijlocirile de sporiri, spre a putè prisosi, dupa îndestulare plăţilor, bani după vreme, şi pentru alte placute lui Dumnezeŭ lucrurĭ. Aşa dar, spre înlesniria cautarii unii asaminia vrednice de socotinţă pricini obşteşti, priimim Domniia Mè şi alegiria cinstitului şi credinciosului boer a Domnii Mele, mai sus pomenitului dumnealui Iordachie Roset biv Vel Vistier, de a să aşeza Samiş pe dumnealuĭ Petrachi Cazimir biv Vel Spatar. ca un ispitit, cercat şi cu vrednicie şi de toata credinţa, prin hrisovul acesta, hotarat de a fi şi numitul dumnealui Spatar Petrachi Cazimir alcatuit la aciasta Casa supt nume de Samiş, şi cu paziria celor de maĭ sus pomenite pentru aşa-

zaria Samişuluĭ acestor Casi a Răsurilor şi a Mililor, supt toată supuneria cătră dumnealuı Epitropul; care va avè, spre oareşcare rasplătiri a ostenelilor sali, şi spre plata scriitorilor celor ce vor fi a să întrebuința în slujbă, şi spre cheltuială de hărtıe. cıară tare şi cernială, pentru amăndoĭ Casăle, cate 300 leĭ pe toată luna de la Casa Răsurilor, căte 250 leı de la Cutiia Mililor. Iar apoı, din toate slujbile în vremia vănzăriĭ, adică goştină, desetină, vădrărit, vama, ocna, holircĭ şi menzilul, căte 750 leı avaet; sau, de vor fi slujbile în vănzare, supt credință va lua acest avaet Samişul Casălor acestora, dăndu-să în vremia vănzăriĭ lor de cumpăratorĭ, afară de suma cumpăraturiĭ; iar fiind în credința, de la Camara Gospod; mulțămindu-să şi numitul Samiş a să arata cu rîvnă în slujba acıasta a patrii spre adăogiria cunoştinți slujbilor sale cele pănă acum urmate şi ferindu-să de toată nesilința şi neîngrijiria în datoriia Sămişii şi păzănd desăvărşita sa supunire cătra dumnealuĭ Epitropul, ca prin aceste să să poată pazi neclintiria şi statorniciia cè de apururia a ceĭ maĭ micĭ prefacerı; pentru ca acele aŭ adus neorănduelile cele pănă acum şi sarcinile; datorie a Casilor, care Țara li-aŭ plătit, şi ceĭ în slujbe de mult s'aŭ păgubit.

Poruncim Vistieruluĭ şi tuturor locurilor Ocărmuiriĭ a înplini cuprindere acestuĭ hrisov întru toate şi a cunoaşte Epitropiia de acum întru a sa împuternicire şi a urmà cu neamestecare de a Vistieriei saŭ în orĭ-ce alte trebuințe şi pănă la un ban din veniturile Casi lor obşteştı, avănd a da răspunsu pentru cè maĭ mica înprotivă urmare. Şi poftim Domniia Mè şi pe alțĭ luminaț Domnĭ, pe care milostivul Dumnezăŭ îĭ va învrednici a priimi franile ocărmuirii aceştiĭ țărĭ, să întăriască şi să statorniciască acĭasta bună orănduială, care este cè maĭ întăiŭ pentru a pamăntenilor celor ce slujăsc şi celor ce să miluesc, priincĭoasă punire la cale. Scrisu-s'aŭ hrisovul acesta la Scaunul Domnii Meli în oraşul Ieşiĭ, întru a douĭ Domnie a noastră la Moldaviea, în anul al 7-lea, la let 1819. Maiŭ 7. — Bibl. Ac. Rom., 136/LXXIX.

55.

1819, 21 Iunie. Ordin pentru a se pomeni în bisericĭ Mihaĭ-Voda Suțu, «îmbrăcăndu-să cu caftanul Domnii de la 13 a lunii aceştie, Iunii . — Ms. 95 al Ac. Rom., p. 417.

56.

Τὸ ἐν τῷ θέματι τοῦ Ποτοσανίου τῆς Μολδαβίας κτῆμα 'Ονκάνι, ἀγορασθὲν παρὰ τοῦ σπαθάρη Γεωργίου, κατεγράφη ἐν τοῖς ἐγγράφοις ἐπ'ὀνόματι μου.

Γνωστὸν οὖν ἔχω διὰ τοῦ παρόντος μου ὅτι τὸ εἰρημένον μουλκὴν 'Ονκάνι, καίτοι γεγραμμένον εἰς ὄνομα μοῦ, εἶναι κτῆμα τοῦ σπατάρη Γεωργίου, ἐφ'ᾧ ὁμολογῶ ὅτι οὐδεμίαν μετοχὴν ἔχω εἰς τοῦτο, ἀλλ'εἶναι ἰδιόκτητον του ῥηθέντος, ἀγορασμένον ἐξ ἰδίων αὐτοῦ γροσίων. Ὅστις, τέλειος τοσούου κύριος ὤν, δύναται ἀκωλύτως καὶ τὸ μεταχειρισθῇ μετὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ δούλευσιν· καὶ ὑποφαίνομεν.

1820, Μαρτίου 15.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΛΛΙΜΑΧΗΣ.

Σμαράνδα δόμνα Καλλιμάχη. Arch. Sf. Spiridon, *Orăşenĭ*, II, 21.

Moşia Oncani din judeţul Botoşanĭ, al Moldoveĭ, cumpărată de la Spatarul Gheorghe, s'a scris în acte pe numele mieŭ.

Decĭ daŭ de ştire prin această scrisoare a mea că acea moşie Oncanĭ, de şi scrisă pe numele mieŭ, e a Spătaruluĭ Gheorghe; pentru care mărturisesc că n'am nicĭ-o împărtăşire la dînsa, ci e cumpărătură proprie a zisuluĭ din baniĭ luĭ propriĭ; care, fiindu-ĭ stăpîn pe deplin, poate fără nicĭ-o piedecă s'o întrebuinţeze pentru folosul luĭ. Şi mărturisim.

1820, Mart 15.

Alexandru Callimachi.

Smaragda Doamna Callimachi.

57.

1821, April 2. Gheorghe Clucearoglu, Gheorghe Papadopulo şi Nicolae Mateĭ mărturisesc că aŭ luat de la consulul rus 3.000 de leĭ. — Bibl. Ac. Rom., *Doc. Mitr. Iaşĭ.*

58.

Înnainte de 1825, 10 Iunie. Se face ştire Domnuluĭ «că la răscumpărare ci am făcut Tărguluĭ-Frumos di la răposatul Domnu Scarlat Calimah Voevod, cu grè sumă di banĭ, din cari pricină uniĭ am rămas şi pără astăz datorĭ, alţăĭ ş'aŭ văndut ci aŭ avut, şĭ aŭ plătit analoghiia ci i-aŭ agĭuns, fără a diosăbi căt de puţăn pi vre unul de la acè plată, şi, prin luminat hrisov ce ni s'aŭ dat la mănă, ni să hotărăşti ca iarmaroacile ci să vor faci la acest tărg, atăt la zăoa tărguluĭ di pe săptămănă, căt şă aceli di piste

an iarmaroaci, să să facă pi amăndoaî vetrile tărgului, adică pi vatra noaî şi pe vatra veche, şi, prin chipurile ci urmiază, o parte din tărgoveţ să obicinuesc a faci adunare tărgului în capul unii uliţă, numaĭ în vatra noî, în uliţa din parte tărgului vechiŭ aŭ ramas ca o pustii, neavănd nicĭ un alişveriş; şi la toati havalelili aceli ci vin asupra tărgului, nu săntem osăbiţ căt de puţăn». Cer ca dregătoriĭ să facă a fi tîrgul cu dreptate, după hrisov: «adică un an pi vatra noî şi un an pi vatra vechi». Semnează: «Noĭ toţ tărgoveţăĭ Tărguluĭ-Frumos, din vatra veche».

La 10 Iunie 1825, Domnul decide a se face după hrisov [1]. — *Arch. Tîrguluĭ-Frumos.*

59.

Un sîpet pecetluit a Luminăriĭ Sale Domniţa Efrosîna Calimah s'aŭ priimit aice în ghevghiriul Mitropolieĭ ca să stè supt pază, şi, cînd va voi a-l rădica, să priimască acĭastă avederinţă înnapoĭ.

VENIAMIN MITROPOLIT. 1835, Apr. 22, Eşiĭ.

— Bibl. Ac. Rom., *Doc. Mitr. Iaşĭ.*

60.

Πανιερώτατε ἅγιε Μητροπολίτα, εὐλαβῶς ἀσπάζομαι τὴν ἁγίαν της δεξιάν.	Preasfinţite Mitropolite, cu evlavie sărut sfinţita-ţĭ dreaptă.
Προσφέρουσα λίαν ὑποκλινῶς τῇ θεοπροβλήτῳ πανιερότητι της τοὺς ταπεινούς μου προσκυνησμοὺς καὶ χειρασπασμούς, παρακαλῶ νὰ λάβῃ τὴν καλοσύνην νὰ προστάξῃ διὰ νὰ	Aducîndu-ţĭ cu cea maĭ adîncă plecare Preaosfinţieĭ Tale păzite de Dumnezeŭ smeritele mele închinăciunĭ şi sărutărĭ de mînă, te rog să facĭ bunătatea

[1] La 1827, locuitoriĭ se plîng Domnuluĭ că, «cu vănzare în orăndă ce s'au făcut moşii de cătră mănăstirea Sfăntuluĭ Spiridon şi băsărica de acolò din tărg, ni s'aŭ făcut mari strămtoari la imaş». În Archiva orăşeluluĭ se maĭ păstrează: diata din 1833 al luĭ Ştefan Chiriac «Vel Căpitan din Tîrgul-Frumos», o anaforà din 21 April 1843, în procesul dintre Sf. Spiridon şi orăşenĭ. La 1835 e un zapis privitor la orăşeniĭ jidanĭ: «Adecă noĭ, maĭ gĭos iscăliţiĭ, cu mănile şi însuş iscăliturile jidoveştĭ, fraţiĭ Marcu sin Avram, olarĭ, şi Herşcu Bramlu (*sic*)» vînd «dumisale hahamuluĭ nostru Herşcu» o «dughiană cu odae din dos, ce o avem făcută pe locul nostru de baştină aice în Tărgul-Frumos, de la părinţiĭ noştriĭ... Uliţa ce merge de spre Roman... Drumul uliţiĭ ce merge de spre dughiianile spre Ţigănime».

ἐγχειρισθῇ εἰς τὸν ἐπιφέροντα τὸ παρόν μου, δατάχον μου, τὸ σενδοῦκι μου ὅπερ ἔβαλα εἰς τὸ γιαδκῆρι τῆς Μητροπόλεως διὰ φύλαξιν, καὶ ἄς περιλάβῃ, παρακαλῶ, ἡ πανιερότης της ἐκ τοῦ ἰδίου δατάχου μου τὸ ἐνυπόγραφόν της ἀποδεικτικόν, ὅπερ ἡ πανιερότης της τότε, εἶχε λάβει τὴν καλοσύνην νά μοι δώσῃ διὰ ἔνδεῖξον. Καὶ μένω

τῆς τρισεβάστου
μοι αὐτῆς πανιερότητος ἡ πνευματικὴ θυγατὴρ καὶ δούλη:

Εὐφροσύνη Παπαδ. Καλλιμάχι.

Τῇ 13 Ἰουλίου 1838,
ἐκ Φωξανίου.

Τῷ πανιερωτάτῳ καὶ θεοπροβλήτῳ ἁγίῳ Μητροπολίτῃ πάσης Μολδαβίας, κυρίῳ μοι κυρίῳ Βενιαμήν, τῷ σεβαστῷ μοι πατρί προσκυνητῷ, εἰς Ἰάσιον. — Bibl. Ac. Rom., *Doc. Mitr. Iaşĭ.*

a orîndui să se dea aducătoruluĭ acesteĭ scrisorĭ, vătah al mieŭ, sipetul ce l-am pus la ghevghirul Mitropolieĭ, în pază, şi rog pe Preaosfinţia Ta să iea de la acelaşĭ vătah al mieŭ sinetul de mărturie, ce a binevoit Preaosfinţia Ta să-mĭ dea atuncĭ spre declaraţie.

A Preaosfinţieĭ Tale adînc
respectate de mine cu totul gata
la poruncĭ,
fiica sufletească şi roaba:

Eufrosina Papadopulo-Callimachi.

13 Iulie 1838,
Focşanĭ.

Preaosfinţieĭ Sale Mitropolituluĭ a toată Moldova, chirio chir Veniamin, respectatul mieŭ părinte, cu închinăciune. La Iaşĭ.

ADAUSE.

61.

Către cinstita Vistierie a Prinţipatuluĭ Valahii.

De la isprăvnicatul Slam-Rîmnic.

Înştiinţăm cinstiteĭ Visteriĭ, că astă seară, Marţĭ, la 10 ceasurĭ din zi, aŭ sosit aicĭ în Focşanĭ Măria Sa Vodă Calimah, şi mîine seara este la Buzeŭ, iar poimîne Joĭ aicĭ la Bucureştĭ. Pentru care, după datorie, cu toate că am dat ştire şi dumnealor ispravnicilor din drumul acesta, a se îngriji de cele trebuincioase pentru înlesnirea treceriĭ Măriĭ Sale, dar nu lipsim a face ştiut şi cinstiteĭ Vistieriĭ. — 1812, Septemvrie 3.

HRISTODOR NICULESCU. ALECU CREŢIANU [1].

[1] Archivele Statuluĭ, secţiunea de Stat, administrative vechĭ, dosar No. 2122 albastru, f° 346. — Comunicat, ca şi următorul, de d. Iuliu Tuducescu.

62.

Să se știe de când aŭ început să[-s] pomenească numele Mării Sale luĭ Sc[a]rlat Alexandru Calimah-Vodă. — 1821, Fevr. 10. — Angh[e]l de la Bih:. — Pe un *Ceasoslov* din Sibiiŭ, 1790. Bibl. Ac. Rom.

TABLA CUPRINSULUĬ

[1] Nl 54 e şi în *Uricariul*, II, p. 33 şi urm.; nl 69, *ibid.*, XVII, p. 40 şi urm.; no 104, *ibid.*, XXII, pp. 224—5; no 173, în Urechiă, *Istoria Romînilor*, p. 267 n. 1; no 184, acelaşĭ, *Domnia luĭ [Scarlat] Alexandru Callimach*, p. 120 n.

[2] Nl 1 e şi în Xenopol, *Istoria şi genealogia familieĭ Callimachi*, Documente; no. 15 în *Uricariul*, I, p. 289 şi urm.; no. 44, în parte, în *Urechiă*, *Domnia*, etc., pp. 61-2.

PREŢUL 10 LEI